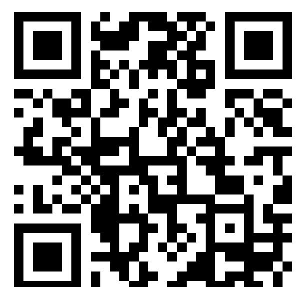
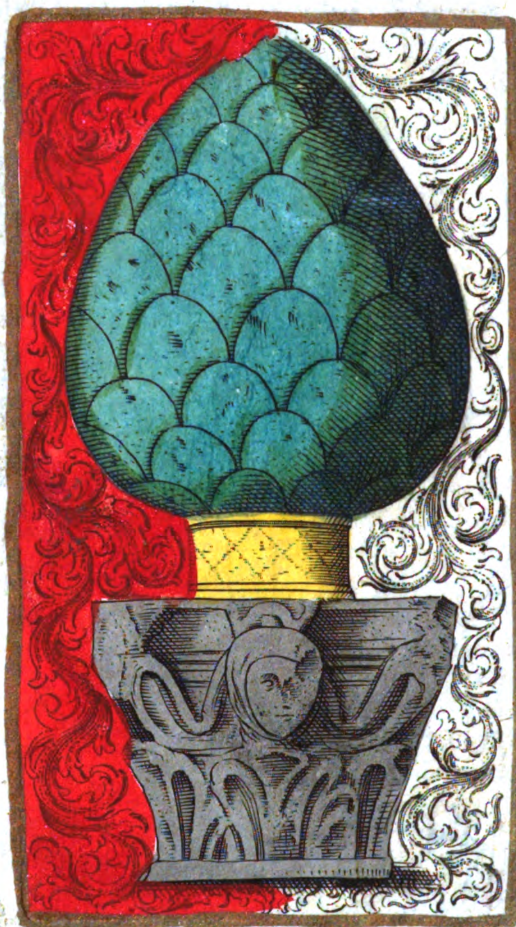

OPERUM

R. P.

NICOLAI SCHATEN

TOMUS SECUNDUS.

SEU

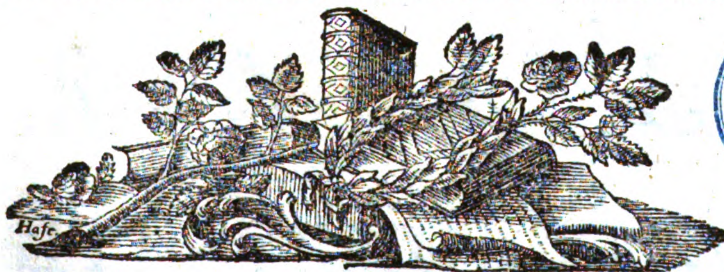
ANNALIUM PADERBORNENSIUM

PARS PRIMA.

ANNALIUM PADERBORNENSIUM PARS PRIMA.

COMPLECTENS
INPRIMIS FUSIOREM
EPISCOPORUM
PADERBORNENSIUM,
DEINDE
SUCCINCTIOREM HISTORIAM
RELIQUORUM PER WESTPHALIAM
ANTISTITUM,
TUM
RES GESTAS ALIORUM IN EADEM
HAC REGIONE CLARORUM
VIRORUM,
POSTREMO
PONTIFICUM, IMPERATORUM,
PRINCIPUM &c. GESTA,
MAXIME EA,
QUÆ WESTPHALIAM CONTINGUNT.
OPUS POSTHUMUM
AUCTORE
R. P. NICOLAO SCHATEN S. J.

EDITIO ALTERA.
CUM PRIVILEGIO EMINENTISSIMI ELECTORIS.

MONASTERII WESTPHALORUM,
TYPIS & SUMPTIBUS ANTONII WILHELMI ASCHENDORF,
TYPOGRAPHI PRIVILEGIATI ANNO MDCCLXXIV.

REVERENDISSIMO

ET

CELSISSIMO

PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

WILHELMO

ANTONIO

DEI GRATIA

EPISCOPO

PADERBORNENSI,

SACRI ROMANI IMPERII

PRINCIPI,

COMITI PYRMONTANO,

DOMINO
IN
HINDENBURG ET WALLHAUSEN
&c. &c. &c.

Hanc SCHATENII Annalium Paderbornensium partem primam in commodum reipublicæ litterariæ denuo impressam dedicat

Servus obsequentissimus,
Antonius Wilhelmus Aschendorf.

DIVIS
CAROLO COGNOMENTO MAGNO,
PRIMO OCCIDENTIS IMPERATORI,
ARMATO SAXONIÆ APOSTOLO,
ECCLESIÆ & DIOECESIS PADERBORNENSIS
FUNDATORI:

NEC NON

HENRICO COGNOMENTO PIO,
E DUCE BAVARIÆ
REGUM GERMANIÆ HUJUS NOMINIS SECUNDO,
IMPERATORUM PRIMO,
ECCLESIÆ & DIOECESIS PADERBORNENSIS
PRÆCIPUO INTER ALIOS
BENEFACTORI.

TUTELARES SANCTI.

Vestris ſub auſpiciis prodire geſtiit Annalium Paderbornenſium Pars hæc prima, quæ continuatio quædam eſt Hiſtoriæ Weſtphalicæ, paucis ante annis in lucem datæ; Veſtris, inquam, ſub auſpiciis prodire geſtiit; quod perſuaſum ſibi haberet, neque potentiores offenſuram ſe Patronos, qui ſe a malevolis obtrectatorum linguis ac calamis valerent fortius tueri; neque propenſiores nacturam Mœcenates, qui eo, quo ſperari poſſit animo, eandem eſſent acceptaturi. De potentia veſtra non attinet hic referre; cum ſatis Orbi conſtet, quanto olim eidem terrori fueritis, ſub jugum Chriſti & Veſtrum eos mittentes, qui ſublimi a Deo datæ vobis poteſtati reſiſtere audebant. Quæ poteſtas nil jam imminuta, ſed præ terrena illa in immenſum quaſi aucta cenſeri debet; conjuncti enim Deo, cœli terræque Domino, & Principes ac amici illius ſtatuti, quid non valebitis præ mortalibus, etiam Mundi Monarchis, qui neſciunt, quam aliquando ſortem ſint ſubituri? Lubet tantum paucis hic commemorare, quam tenero Eccleſiam & Diœceſin Paderbornenſem amore complexi, quibusque olim beneficiis eandem fueritis proſecuti; ut demum conſtet, optimo quæſitum patrocinium Veſtrum conatu pro tuendo illo libro, qui res Veſtras præclare geſtas, & ingentia in Diœceſin Paderbornenſem, reliquamque Weſtphaliam merita complectitur. Inculta admodum & ſterilis erat, ut reliqua Weſtpaliæ, ita hæc Paderbornenſis Diœceſis terra, nullo adhucdum, vel pauxillo, cœleſtis gratiæ rore irrigata: areſcebat in vanis gentilitiæ ſuperſtitionis ſuæ deſideriis, nec fructum dabat, quem cœleſtis Colonus in horreum ſuum conveheret; quando Tu, Imperatorum Maxime Carole, miſeratus terræ hujus, non tam corpora quam animos concernentem ſterilitatem, ſubegiſti eam armis, Dei & animarum cauſa ſuſceptis, eamque

rigan-

rigandam curasti sacris doctrinis per Apostolicos a te introductos viros dispersis; utque optatum proferret fructum quot modis & curis providisti? Anno 777 Paderbornæ commoratus, *Ecclesiam* ibidem *in honore Salvatoris ædificasti.* Anno 795. certum ac stabilem fundatæ a te Ecclesiæ huic Pontificem præfecisti B. Hathumarum, e gente Saxonica virum genere, literis & virtute plane nobilem. Anno 799 Leonem III Pontificem, Roma ad te profugum, eo Paderbornæ honore excepisti, ut Christi in terris Vicarius majorem ab Imperatore exspectare vix potuerit. Tuus in Sedem Apostolicam animus huc te impulerit; nullus tamen dubito, quin hoc exemplo tuo conversam recenter gentem in suscepta Christiana fide stabilire vel maxime volueris. Taceo hic de aliis frequentibus admodum conventibus tuis Paderbornæ celebratis, in quibus & variorum Regum legatos audisti, & Christianæ in hisce provinciis Reipublicæ consuluisti; verbo id dicam, adeo frequenter, ut ex vitæ tuæ historia constat, locum hunc te frequentasse, ut verisimile nulli non appareat, præ cæteris eundem a te adamatum fuisse. Nec amore in hunc locum, nec benevolentia, nec collatis in eum beneficiis quicquam prædecessori olim tuo cessisti, Imperatorum Sanctissime Henrice. Ut enim primum Werlis in Westphalia Rex Germaniæ dictus es, Paderbornam invisisti, ibidemque post coronatam conjugem tuam (quod ante non viderat, nec postmodum vidit Paderborna) omnia illius Ecclesiæ jura & privilegia confirmasti. Anno 1009 dedisti Episcopum consanguineum tuum Meinwercum, hæreditariis bonis & rara industria sua pauperis ea tempestate Ecclesiæ bona amplificaturum. Eidem Anno 1011 Comitatum Haholti adjecisti. Anno 1013 Werlis licet æger decumberes, non cessasti tamen a munificentia tua; sed plura dilecto tuo Meinwerco prædia pro Ecclesia sua attribuisti: & sanitati redditus eundem Paderbornæ invisisti, ac Pascha cum eodem celebrasti. Hæc tua in Ecclesiam Paderbornensem merita, quando Rex Germaniæ salutabaris: Imperator deinde coronatus, non minuisti, sed auxisti potius de anno in annum non sterilem illum, & inani verborum ostentatione parum profuturum affectum; sed beneficiorum potius accumulatione plenum & abundantem. Statim enim post coronationem tuam, antequam ex Italia discederes, anno 1014, Papiæ possessiones & jura Ecclesiæ Paderborn. rata habuisti. Mox in Germaniam reversus, anno 1015, *Natalem Dominicum*, teste Dithmaro, *in Patherbrunn festivis gaudiis cum Meinwerco Episcopo peregisti.* Deinceps anno 1016 villam Morongam, prædium Bernehusanum, & bona Adelæ Meinwerci matris ad fiscum redacta dilectæ Ecclesiæ tuæ contulisti. Ano 1017 cum conjuge tua Imperatrice Cunigunda Paderbornæ versatus varia rursus prædia Diœcesi Paderbornensi donasti. Anno vero subsequenti 1018 prædium Siburgehusanum, & nemus quoddam prope Reginsherhuson dono tuo patriæ huic cessit. Sive vero Paderbornæ, seu alibi commorarere, nulla apud te Paderbornæ tuæ oblivio. Anno enim 1019 Bambergæ commorans prædium Hammonstadiense, & anno 1020 Confungæ nemus Reinkershusanum, vulgo Reinerswald huic loco attribuisti. Necdum tamen finis beneficiorum. Anno 1021 Comitatum Warburgensem a Dodicone donatum Ecclesiæ nostræ comprobas, simulque beneficentia tua adjicis Comitatum Immedeshusanum. Anno 1022, dum Paderbornæ versabare, extorqueri a te finis Regale prædium tuum Erwete, & altero mox anno 1023 in eodem loco constitutus prædium Steinemense, & Hohunselanum liberalissima donatione Ecclesiæ nostræ adjecisti. Nullus fuisset beneficiorum finis, nisi justo demum remuneratori Deo mox ad præmium tot benefactorum placuisset te evocare. Is vero animus Vester, Divi ac Munifici Imperatores, cum fuerit olim in Ecclesiam & Paderbornensem Diœcesin nostram, non minor modo erit vel in eandem hanc Diœcesin, vel opus hoc, quod gratissimo merita & acta vestra affectu recolit recensetque. Defendite ergo, qua valetis in cœlo gratia & potentia dedicatum nominibus Vestris tam literarium hoc opus, quam Ecclesiam tantopere a Vobis aliquando adamatam. Efficite Vestris apud Deum meritis, ut inprimis hæc Ecclesia vestra permaneat in ea, quam introduxistis & stabilivistis fide, ac bonis semper operibus hic ita in terris militans intendat, ut triumphans tandem in cœlis vobiscum coronari mereatur.

REVERENDISSIMO ET CELSISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO FRIDERICO CHRISTIANO, EPISCOPO MONASTERIENSI, BURGGRAVIO STROMBERGENSI, S. R. I. PRINCIPI, AC DOMINO IN BORCKELOHE. LIBERO BARONI DE PLETTENBERG.

REVERENDISSIME AC CELSISSIME PRINCEPS!

Prodiit nuperrime prior Historiæ Westphalicæ decas sub umbra Reverendissimorum, Perillustrium ac Generosorum Dominorum liberorum Baronum de Furstenberg, neque facilior illi defensio sperari poterat, quam ab iis Mæcenatibus, quos magni fratris ac Patrui FERDINANDI *Episcopi ac Principis Paderbornensis & Monasteriensis, utpote auctoris, gloriosissima memoria exstimulabat. Nunc ea, quæ sequitur annalium pars, tuam tutelam, Reverendissime ac Celsissime Princeps, humillime respicit, nec minus præsidii a tua protectione, quam illa prior a suis Mæcenatibus sibi appromittit. Etenim post illos Furstenbergicæ familiæ, magnorum ac Perillustrium Virorum fæcundissimæ stirpis, proximus es, tam ex sorore Nepos, quam ex antiquissima apud Westphalos familia Plettenbergica ad ardua & magnam boni publici utilitatem feliciter procreatus, qui post varias laboriosas legationes ad primarios Germaniæ exterosque principes, post suprema Cathedralis & patriæ Monasteriensis officia administrata, tot ubivis specimina excelsæ Virtutis, sapientiæ, & in rebus gerendis dexteritatis signa reliquisti, ut ex Consiliario intimo, Cameræ & judicii aulici Præside in Decanum & Vicarium generalem, ac tandem etiam in Episcopum ac Principem Monasteriensem omnium votis, communi lætitia, & applausu Patriæ electus sis; patere proinde, Reverendissime Præsul, Princeps Celsissime, ut opus hoc continens præclara in prioribus sæculis Westphalorum gesta illi consecrem dedicemque, cujus sacram personam hac nostra ætate ejusmodi eximia opera & virtutes ad celeberrimam in Westphalia mytram evexerunt, cujus perillustrem & jam ante 600 annos Equestribus Germaniæ ludis celebrem familiam tam numerosa majorum gloriosa decora tantopere illustrant. Ex quibus cæteros prætereundo (ne rem infinitam faciam) pace ut spero tua, vel unum referam, heroica inclytum virtute, raraque memorandum a felicitate Heroëm* WALTERUM *a* PLETTENBERG, *ordinis Teutonici Magistrum & primum Livoniæ Principem, totius Westphalicæ, imo verius universæ Germanicæ nobilitatis & nobilissimi ordinis insigne decus, qui post multa & magna cum Rigensibus prælia, iisque ad obedientiam redactis, fugatisque ex Livonia Russis, aliisque feliciter gestis bellis, tandem anno* 1502 (a) *cum*

(a) *Vid. Bredenb. de bello Livon. Russovv. fol. 56. Bozius lib. 8. de signis Eccl. & de rebus belli contra mach. c. 3. Herberstain tom. I sub fin. Levenc. tom. 3. Hist. Polon. Stangefol. l. 3. annal. circuli Westp. Chytraeus. Venator in hist. ordin. Teuton. c. 13.*

7000 equitum Germanorum, 5000 Livonum & exiguo peditum numero, sed magna in Deum & beatissimam Virginem fiducia, prævia ad suos magnanima & pia exhortatione, pro patriæ & Religionis libertate, centum & triginta Moscovitarum & Tartarorum millia uno prælio stupendæ internecioni dedit, dispersis ad duo milliaria germanica 100000 cæsorum cadaveribus; post hanc ab omnibus retro sæculis vix auditam victoriam magno Moscorum Duci pacem 50 annorum, qua voluit, lege dedit. Demumque strenuissimus hic illius temporis Ecclesiæ & Religionis propugnator ob bellicam fortitudinem & singularia in Christianam Rempublicam & religionem merita ex Magistris Livoniæ jure primus Imperii Princeps anno 1515 creatus, eam dignitatem gloriosis suis factis nobilissimo suo Equestri ordini acquisitam ad successores in magisterio transmisit, postquam ordini & patriæ quadraginta & uno anno pie, paterne & laudabiliter, raro fortitudinis & pietatis exemplo, semper victoriosus præfuisset ac profuisset. hæc & similia, Celsissime Princeps, tua tuorumque majorum toga sagoque præclara gesta traxerunt me, ad hanc historiam de præclaris Westphalorum gestis tutelæ tuæ devotissime subjiciendam, sub qua facilem firmam & diuturnam eidem spero & opto defensionem, qui sum & maneo

CELSITUDINIS TUÆ

humillimus servus
Christoph. Nagel, Typographus.

APPROBATIO
R. P. PROVINCIALIS.

Ego infra scriptus Societatis Jesu per Rheni inferioris Provinciam Præpositus Provincialis, potestate mihi facta a Patre N. P. Thyrso Gonzalez Societatis nostræ Præposito Generali, typis mandari permitto Librum a deputatis ad id censoribus ejusdem Societatis lectum & approbatum, cui titulus: Annalium Paderbornensium Pars I. a P. Nicolao Schaten Societatis ejusdem Sacerdote publico usui donatum. In cujus rei fidem has literas manu propria, consuetoque officii Sigillo munitas dedi Paderbornæ 27 Septembris Anno 1692.

Henricus Weisweiler.

(L.S.)

PRIVILEGIUM

MAXIMILIANUS FRIDERICUS

DEI GRATIA

ARCHIEPISCOPUS COLONIENSIS,

S.R.I. PER ITALIAM

ARCHICANCELLARIUS

ET

PRINCEPS ELECTOR,

SANCTÆ SEDIS APOSTOLICÆ LEGATUS NATUS,

EPISCOPUS MONASTERIENSIS,

WESTPHALIÆ ET ANGARIÆ DUX,

BURGGRAVIUS STROMBERGÆ, COMES IN KÖNIGSEGG- ROTTENFELS, DOMINUS IN ODENKIRCHEN, BORCKELOHE, WERTH, AULENDORF ET STAUFFEN, &c. &c. &c.

Universis præsentes Literas Nostras visuris, lecturis; seu legi audituris salutem in Domino. Cum fidelis Nobis, dilectusque Antonius Wilhelmus Ascendorff Typographus & Bibliopola Monasteriensis humillime a Nobis petierit facultatem, & Privilegium imprimendi denuo Librum, cui Titulus: HISTORIA WESTPHALIÆ & ANNALES PADERBORNENSES Auctore R. P. SCHATEN, ipsam operis dignitatem intuiti benignum in ejus preces assensum tribuentes eidem concedimus, & per præsentes plenam, liberam, & omnimodam facultatem ac licentiam impertimur, ut ipse solus dictum Librum imprimere, & per Civitatem ac Diœcesin Nostram Monasteriensem venalem exponere possit ac valeat; inhibentes insuper omnibus Typographis, Bibliopolis ac aliis quibuscunque Nobis subditis cujusvis qualitatis aut conditionis existentibus, ne prædictum Librum imprimere, alio transmittere, nec ulla ipsius nova exemplaria venalia exponere audeant, aut præsumant præter ea, quæ imposterum præfati Antonii Wilhelmi Aschendorff Typis excusa fuerint, & qui secus fecerit, Confiscatione omnium Exemplarium, & aliis gravioribus Pœnis mulctabitur. Nos eum in finem mandamus cujuscunque loci Præfectis, Judicibus, Gograviis, Prætoribus, Consulibus, cæterisque Præsidibus tam Urbicis, quam ruralibus, ut prædictum A. Wilhelmum Ascendorff ab omnibus molestiis semper tueantur, curentque, nequid contra Privilegium Nostrum ipsi concessum ab ullo attentetur. In quorum Fidem præsentes Literas Manu Nostra subscriptas Sigillo Nostro communiri jussimus. Monasterii Westphaliæ die 13tia Novembris 1771.

(L.S.) MAXIMILIANUS FRIDERICUS Archiepiscopus & Elector, Episcopus & Princeps Monast.

Vt. F. de FÜRSTENBERG.

N. A. A. Schilgen.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

Habes hic, benevole Lector, quam dudum & nos promisimus, & tu desiderasti, Historiæ Westphalicæ a p. m. P. Nicolao Schaten S. J. antehac conscriptæ, & anno MDCLXXXX. publico bono editæ continuationem; tametsi enim alter hic tomus inscribatur Annalium Paderbornensium Pars prima, non tamen in hac parte aliud proponitur, quam quod a Caroli M. obitu, in Paderbornensi Diœcesi & reliqua Westphaliæ provincia gestum est, dignumque occurrit, quod literis posteritati commendaretur. Licet etiam pars hæc Paderbornensis historia nominetur, noluit tamen auctor iisdem, quibus Padorbornensis Diœcesis finibus circumscribitur, Annales suos terminis incingere; sed cum præcipue Antistitum Paderanorum genus, electionem administrationem, obitum, aliaque præclare ab iis acta latius, ut datum fuit, prosecutus est; tum non leviter plerumque attigit res gestas ceterorum Westphaliæ Præsulum, aliorumque Virorum vel egregiæ virtutis fama, vel bellica fortitudine, vel religiosa munificentia, vel denique aliorum eximie factorum gloria celebrium, dignorumque, qui posteris in exemplum proponerentur. Nec hoc solum, latius subinde excurrendo, quid Moguntini præsertim Antistites, suis quilibet temporibus egerint, historiæ suæ modice inspergit, ratus, cum Carolus M. hanc ad Paderam Diœcesin Moguntinæ sedi subjecerit, non incongruum fore, si data commoda occasione, inter subjectorum commemorationem Antistitum, Metropolitanorum etiam Præsulum memoria celebraretur. Denique frequens in hac historia mentio est Pontificum, Imperatorum, Ducum & Principum, quam ut faceret auctor, motus fuisse videtur, quod jejuna nimis & multis locis abrupta historia prodiisset, si ea tantum in lucem fuissent data, quæ hanc solummodo patriam concernunt. Adde quod & minus accepta fuisset, si non egressa e finibus suis, & plures Germaniæ partes complexa, latiorem nomine suo materiam rerumque gestarum narrationem curioso hoc ævo lectori subministrasset. Nec tamen ita hac in re evagatur auctor, ut absque delectu arripiat proferatque, quæ extra Westphaliam gesta comperit, sed prudenti ea judicio selegit, quæ connecti aliqua ratione videbantur cum his, quæ proprio ad Westphaliam & diœcesin Paderbornensem jure spectabant. Ita quos sibi præscripserat limites videri non potest fuisse transgressus. Unum tandem, antequam ad annalium horum lectionem te dimittam, monere te debeo, deprehensurum te in libro eorundem primo annos aliquot admodum steriles, maxime ab anno 801, a quo transilitur statim ad annum 813; cujus rei causa non est, quod nulla pro his suppeditata fuerit materia; sed quod in præcedenti tomo diffuse satis ea explicata fuerint, operæ pretium non fuit, illa hic repetere; quo enim anno 814 Carolus M. ad superos abiit, prioris tomi narrata concluduntur; ac licet initio hujus tomi aliqua ex præcedentibus recolantur, eaque referantur, quæ alias fuerant omissa; diffusior tamen rerum subsequentibus temporibus gestarum narratio non incipit, nisi ab anno 814, a quo proprie prioris tomi acta continuantur. Vale & fruere.

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER I.

Hiſtoria Epiſcoporum Paderbornenſium.

Res geſtas Epiſcoporum Paderbornenſium, hiſtoriamque Diœceſis ſcripturis a primordiis ſuis, haud aliunde nobis ordiri fas erit, quam ab ipſo Carolo M. primo per Saxoniam Epiſcopatuum conditore; quem conſtat, debellatis harum regionum populis, Epiſcopos primum ac Sacerdotes introduxiſſe; quorum deinde doctrina, ſtudio, ac labore barbari homines ab inanium deorum cultu ad veri Numinis cognitionem, & a fœda gentium ſuperſtitione, longisque errorum tenebris, quibus cœci ac dementati tot ſæculis, a prima gentium in has oras transmigratione, tenebantur, in admirabile illud Chriſtianæ religionis lumen tandem perducti ſunt; quemadmodum nos ſuperioribus libris, quibus res Caroli M. præclare geſtas complexi ſumus, ſatis ſuperque expoſuimus. Ex quibus hic pauca etiam repetere neceſſe habemus; dum ex communi totius Saxoniæ Weſtphaliæque ſcriptione, tanquam velis in arctum contractis, ad particularem hujus Diœceſis narrationem progredimur, ex flumine magno delati in rivum. Quo in cœpto operis eo etiam ſecurius faciliusque procedere licebit, quod horum Epiſcoporum res geſtæ a FERDINANDO Principe & Epiſcopo primum, dum Romæ per novennium verſaretur, magnam partem ex bibliothecæ vaticanæ monumentis collectæ, deinde poſt Epiſcopatum adeptum ſingulari ſtudio in annos & ordinem ſint digeſtæ. (A Ferdinando Epiſcopo magnam partem collecta.) Hic enim ex tanto Epiſcoporum numero unus tandem, qui hanc curam cum animo ſuo ſerio complexus eſt, ut ceterorum, qui ante ipſum hanc Carolinam Sacrorum Antiſtitum ſedem tenuerunt, fama & nominis gloria ex ſitu & tenebris in novam quandam vitæ lucem reduceret; quando omnis mortalium vita ab exceſſu in vivorum memoria poſita, & memoria ſine literarum monumentis obſcura & caduca eſt. Voluitque ſapientiſſimus Antiſtes a Carolo M. & Hathumaro, primo Paderbornenſium Epiſcopo, ad noſtra usque tempora ſcriptionem deduci; qua in re prima gloria Carolo M. debetur. (Initium ducit a Carolo M.) Multa ille per omnem vitam bella geſſit adverſus Longobardos, Saracenos, Hunnos, aliasque ſeu barbaras ſeu rebelles gentes; at vero uti nullum ab illo geſtum diuturnius atque atrocius, ita nullum ab illo ſumptum eſt conſtantius atque alacrius quam Saxonicum; propterea

quod Saxoniam omnem non tam regno Francico, quam Christianæ religioni aggregandam suscepisset; ut gentem natalis Francorum soli a servitute dæmonum in libertatem Christianæ legis, & viam salutis assereret. Inde quoties Romam profectus est, Saxoniam Christo & Divo Petro ad altare ex conceptis votis obtulit; ut sacrum hoc bellum potius votivumque quam profanum dixeris. Inde cetera fere bella filiis ac ducibus commissa; Saxonicum ipse suis auspiciis suaque præsentia administravit. Ac toties per triginta tres annos, ac supra etiam, ad senectutem usque armatus Saxoniam ingressus est, donec bellicosam gentem, toties perfidam ac rebellem, Francico imperio victor submitteret. Voti exinde compos, nihil sollicitius ac sanctius habuit, quam ut *omnem terram eorum, antiquo Romanorum more, in provincias redigeret, & certo limite descriptam disterminatamque inter Episcopos divideret;* quemadmodum id Carolus in diplomate Bremensis & Verdensis Ecclesiæ iterato profitetur. Quod sane omnium, quæ per Saxoniam gessit, pulcherrimum operum ejus fuit, & immortali annalium memoria dignum.

Primo Episcopatuum in Saxonia conditore. *Hieron. lib. contra Lucif. Epiph.*

Præclare nimirum intelligebat Rex, quod cum D. Hieronymo profitentur omnes sanæ mentis Christiani, *Ecclesiam esse non posse, quæ Sacerdotes non habeat:* & Sacerdotes creari non posse, ubi Episcopi non sint, *Patrum ac Sacerdotum generatores.* Qua veritatis voce libere olim prolocutus Cyprianus, Ecclesiam dixit esse in Episcopo, & Episcopum in Ecclesia, omnemque religionis structuram in sacerdotio tanquam fundamento consistere. Quamobrem sapientissimo Regi prima & salutaris cura fuit, universam Saxoniam in Episcoporum diœceses partiri, & cuique de Episcopis prospicere. Id vero cum totum sui juris non esse probe sciret, & grex recens ad ovile Christi attractus pastores exposceret; aut Hadriani summi Pontificis, aut legati Apostolici qui plerumque Carolo aderat) aut Metropolitani auctoritatem sacram implorabat, quorum opera idoneis quæque diœceses Episcopis distributæ sunt. Visaque est non minus Saxonia, quam Regnum Franciæ, & omnes orbis Christiani provinciæ ac regna, jurisdictione sacra inter Episcopos divisa, in florentissimam quoque Ecclesiæ formam consurgere. Ac ne Hierarchiam, quæ in Ecclesia ordinatissima semper fuit, desideres, Episcopos Saxoniæ partim Moguntino, partim Coloniensi Archiepiscopis subjecit. Quo veteri instituto atque ordine etiamnum ad suos hosce Metropolitanos Carolini sese Episcopi referunt.

Qui amplis eos juribus ac bonis dotavit.

Descriptis accurate terminis ac finibus singularum diœcesium, ne in vacuam domum sponsos Ecclesiæ introduxisse videri posset, dotavit decimis Episcopos ac Sacerdotes, auxit prædiis & amplis bonorum possessionibus, exornavit privilegiis & regalium etiam jure, supra quam vel in Regno Franciæ, vel ulla orbis Christiani parte regia unquam liberalitas fecerat; tanquam Episcopos sacrorum Reges, & Saxoniam sacerdotalem terram esse voluerit. Quod cum ex ceteris donationum tabulis, tum vel maxime ex utroque Caroli diplomate, Verdensis & Bremensis Ecclesiæ, constare potest, quo in hæc verba, omni posteritatis memoria digna, effatur Imperator. *Noverint omnes Christi fideles, quod Saxones, quos a primogenitoribus nostris ob suæ pertinaciam perfidiæ semper indomabiles, ipsique Deo & nobis tam diu rebelles experti sumus, quousque illius, non nostra virtute; ipsos & bellis vicimus, & ad Baptismi gratiam, Deo annuente, perduximus, pristinæ libertati donatos, & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipsi tributarios & subjugales devote addiximus, videlicet, ut qui nostræ potestatis jugum hactenus ferre detrectaverunt, victi jam (Deo gratias) & armis & fide, Domino Salvatori nostro Jesu Christo & Sacerdotibus ejus omnium suorum jumentorum & fructuum, totiusque culturæ decimas ac nutrituræ divites ac pauperes legaliter constricti persolvant.*

Magnæ vel his decimis opes Sacerdotum, si integræ, ut a Carolo præscriptæ sunt, permansissent apud posteros.

Episcopatus a Carolo M. conditi.

Episcopatus, quos Carolus M. primum in Saxonia condidit, octo fuere, Osnabrugensis, Halberstadiensis, Paderbornensis, Mindensis, Verdensis, Bremensis, Mimigardevordensis seu Monasteriensis & Hildesiensis. Ita fasti singulorum, & scriptores passim uno consensu tradunt. Hos dum vixit Rex & Impe-

Imperator, suis finibus descripsit & absolvit; quibus additos praeterea duos imperfectos reliquit, Schidrensem & Hamburgensem. Atque hunc in modum decem passim Episcopatus Carolini numerantur. Hamburgensem Ludovicus Pius Imperator, Caroli filius, explevit: Schidrensem, cujus prima sedes apud nos Schidroburgi in montibus Teutonicis intra Angrivarios designata fuit, alii Principes ac Caesares alio atque alio transtulere, donec Otto M. Magdenburgi in stabili & Archiepiscopali sede collocavit. Singulis a Carolo sui Episcopi & pastores dati: Osnabrugensi Wibo, Halberstadiensi Hildegrimus D. Ludgeri frater, Paderbornensi Burchardus Herbipolensis Episcopus vicario opere commissus, dum Hathumarum postea a Carolo proprium Episcopum acciperet: Mindensi Herimbertus, aut, ut alii vocant, Hercumbertus impositus; Verdensi Suitbertus, Bremensi Willehadus, Monasteriensi Bernardus primum religiosus Abbas, ac deinde Ludgerus: Hildesiensi Guntherus; atque hi vivo Carolo Episcopi consecrati. Hamburgensi Heridagus Presbyter; ex quo gradu Albertus etiam Sacerdos Schidrensi praestitutus traditur. Omnes illi primi Saxoniae pastores magno delectu a Carolo conquisiti, virique Apostolico munere clari; quos aut vitae innocentia fervoreque proferendae religionis, aut doctrinae praestantia, aut fama sanctimoniae, aut miraculorum etiam dono aurea illa aetas ex primo religionis flore illustres sortita est; ut cum D. Augustino dicere liceat: *Ecce illi viri graves, docti ac sancti, & fama totius Ecclesiae contestante, Catholici, quod invenerunt in Ecclesia tenuerunt; quod didicerunt, hoc docuerunt, quod a Patribus acceperunt, hoc filiis tradiderunt.* Ab his deinde primis Saxoniae nostrae Episcopis perpetua illa ac continens aliorum Episcoporum successio, ad quam fasti singulorum per tot a Carolo M. saecula se revocant. Quanquam duo tantummodo ex his Catholicae religioni Episcopatus integri; Paderbornensis & Monasteriensis: ceteri aut toti, aut ex parte in alienam cum haeresi potestatem concessere, ipso etiam sacratissimo Episcopatus nomine abolito. Ita adversis saeculi fatis factisque sensim ad deteriora devolvimur. Auditus aliquando Carolus homini Ecclesiae bona petenti respondere: *Satius est nobis non habere regnum terrenum, quam aeternum perdere; plus enim confido Deum posse per Sanctorum suorum merita & preces nos adjuvare, quam per omnem militiam secularem. Quid enim*, inquit, *bona Ecclesiae: nisi vota fidelium, pretia peccatorum, & patrimonia pauperum, quae non solum habita conservare, verum etiam multa, Deo opitulante, conferre optamus.* Et quae in hanc rem etiam per execrationem, & provocationem ad supremum Numinis tribunal, sancita a Carolo. Sed hae querelae, undecunque tandem suas origines causasque habeant, hic ingratae atque importunae, ab initio certe scriptionis absint; exordia potius Christianae religionis, claramque Paderbornam cum belli initiis reddamus.

Primi singulorum Antistites.

Omnes doctrina & sanctitate clari.

Duo tantum ex his Episcopatus Catholicis supersunt.

Lib. I. Capitul. tit. 83

Annus Christi 772.

Hadriani Pontif. I. Caroli M. Franc. Reg. 5.

Bellum Saxonicum, quod Carolus Martellus Caroli avus, ac Pipinus Pater, ceterique ante ipsum Francorum Reges affectum reliquerant, coeptum est a Carolo M. Francorum Monarcha anno Christi septingentesimo septuagesimo secundo; postquam Wormatiae in comitio Episcoporum ac procerum Franciae decretum est, gentem toties Carolo Martello & Pipino Regi perfidam, Christianisque ad Isalam ac Rhenum & per Hassiam incolentibus infestam, omnibus regni Francici viribus aggredi, ac subigere in obsequium. Evocatus hanc in rem Sturmio primus Fuldensium Abbas, vir Pipino Regi percarus, & Carolo a consiliis. Is quia ex D. Bonifacii disciplina Hassiam prope omnem Christi sacris a Bonifacio imbutam excolebat, & saepius e vicinis Hassiae regionibus per Westphaliam Evangelii doctrinam proferre incassum tentarat, gentis pertinacia omnes conatus eludente, magnopere quoque Carolo belli inferendi, ulciscendique perfidos, auctor ac ductor fuit. De his belli initiis ita Ægil Fuldensium Abbas, Sturmionis per xx. annos discipulus, qui haec ejusdem Sturmionis comes coram spectare potuit. *Regnante feliciter Domino Rege*

Carolus M. Bellum Saxonicum inchoat.

Ann. Franc. Eginard. in vita Caroli Ægil in vita Sturm.

Auctore praeter ceteros D. Sturmione

Karolo annos quatuor, Saxonum gens sæva & infestissima cunctis fuit, & paganis ritibus nimis dedita. Rex vero Carolus Domino semper devotus, cum ipse Christianissimus esset, cogitare cœpit, qualiter gentem hanc Christo acquirere quivisset. Inito servorum Dei consilio (inter quos Sturmio) *poposcit, ut precibus Dominum votis suis annuere obtinerent. Congregato tam grandi exercitu, invocato Christi nomine, in Saxoniam profectus est, assumptis universis Christi Sacerdotibus, Abbatibus, Presbyteris, & omnibus orthodoxis ac fidei cultoribus, ut gentem, quæ ab initio mundi dæmonum vinculis fuerat obligata, doctrinis sacris mite & suave Christi jugum credendo subire fecissent.* Præclaro Principum documento, bella nonnisi Sacerdotum precibus & comitatu esse ingredienda. Igitur traducto ad Moguntiam per Rhenum exercitu, inde per Weteraviam Hassiamque digressus, intra fines Saxoniæ Eresburgum, apud nos in prærupto monte castrum, celebre gentis fano & simulacro Irmensul, expugnat, ejectoque Saxonum præsidio, Idolum & fanum subvertit; ac primam istic Christianæ religionis sedem collocat, ubi gentis superstitiosæ impietatis conventus, cultumque inanium Deorum habebat celeberrimum. Prætereo hic quæ scriptores nostri de Idolo Irmensul, quæ de fano gentis, aut quæ annales Francorum de miraculo fontis, & aquis sitienti per castra militi cœlitus præbitis, tam copiose perhibent. Expugnato Eresburgo, Carolus ad Visurgim movet, & quæ istic castra præsidiaque Saxonum, occupat; inter quæ & Heristallum ad Visurgim in edito monte castrum repures, quod primam Episcopi Paderbornensis sedem postea esse voluit Carolus. Ac postquam exercitus late per Westphaliam vagatus terrorem circumtulit, Saxones Carolo se supplices sistunt, pactique de salute & obsequio Regni Francici, XII. obsides dant. Quibus confisus Rex exercitum ad Rhenum reduxit. Et quia ea expeditione Carolus multos Episcopos, Abbates & Sacerdotes secum duxerat, uti Ægil Abbas hæc memorat, consultum habuit Rex intra Luppiam & Dimolam munitioribus locis Sacerdotes relinquere, qui rudi populo Christianæ legis doctrinam, per vicos excurrendo, explicarent, & Baptismi Sacramentum traderent. Inde verisimile ex tanta hominum multitudine, quæ haud multo post circa fontes Luppiæ sese ad Baptismum obtulit, extitisse, qui rudimenta Christianæ legis didicerint, quæ per Sacerdotes a Carolo relictos, vel commercia cum Hassiæ incolis edocti habere poterant. Hoc salutare, primæ Christianæ religionis initia per Westphaliam in hac diœcesi, hac prima Caroli expeditione invaluisse, quæ exinde planius cognoscentur.

Eresburgum expugnat.

Relinquit in Westphalia Sacerdotes fidem Christ. propagaturos.

Annus Christi 773. 774.

Hadriani Pont. 2. 3. Caroli M. Franc. Reg. 6. 7.

Carolo in Italiam profecto, Saxones rebellant. Ann. Franc.

Sed rerum status adhuc fluctuans abruptusque; quando a tam prosperis initiis Carolus altero mox anno bello Italico avocatus, quod adversus Longobardos, eorumque Regem Desiderium vexatorem Romanæ Ecclesiæ, rogatu Hadriani Pontificis, suscepit. Per hunc Caroli discessum Saxones, facta procerum conspiratione, Eresburgo Francos ejiciunt. Inde in Hassiam progressi, fines regionis ferro flammaque devastant. Tum Frislariam delati, Basilicam, quam D. Bonifacius construxerat & dedicarat, subjectis ignibus incendere aggrediuntur; tanquam fani sui Eresburgi ruinas ulturi, fontemque Evangelii obstructuri. Verum injecta divinitus trepidatione, incendiarii ceterique aversi, cœptumque hoc facinus intermittere compulsi, post conquisitos ad necem Sacerdotes, turbatosque Christianorum cœtus, cum præda intra suos fines regressi sunt. Quæ ubi Carolo nunciata, jussit exercitum tripartito ire in Saxoniam. Atque is incendiis & direptionibus vicinas regiones depopulatus, complures etiam Saxonum, qui se in armis obtulerant, cecidit, & cum ingenti præda paulo post trans Rhenum rediit.

Annus Christi 775.

Hadriani Pont. 4. Caroli M. Franc. Reg. 8.

Sed a Carolo reducte ad fidem & obse-

At Rex ex Italia reversus in Germaniam, iraque justa plenus ulciscendi perfidiam Saxonum, statuit bello gentem persequi, dum aut victam

quium reducuntur.
Ann. Franc.
Vetus Poeta.

Christianæ religioni submitteret, aut captam sedibusque suis avulsam (quod Tiberius & Constantinus M. fecerat) per alias regiones dispergeret. Quam in rem Duriæ conventum Episcoporum ac procerum totius Franciæ Germaniæque indixit; ex eoque, quod bellum omnes approbassent, cum exercitu Rhenum transgressus primum Sigeburgum ad Ruram castrum expugnat; ejectoque istic præsidio Saxonum, Eresburgum accelerat. Id quia a Saxonibus destructum erat, reparat munimentis, & præsidio Francorum firmat. Inde ad Visurgim movens Brunsbergam obsidet, castrum videlicet ex edito monte Huxariæ imminens. Ibi cum in adversa Visurgis ripa Osthphali Saxones starent armati, Carolo transitum prohibituri; Rex hostes aggressus in fugam abjicit, magnaque cæsorum clade obterit. Inde ad Ocram fluvium ducto exercitu, Hesso dux cum primoribus & Osthphalorum multitudine supplex occurrit Regi; cui postquam obsides dederunt, fideique Sacramentum jurarunt, recepti sunt in gratiam. Mox reflexo ad Visurgim exercitu, in pagum Buchi (quem locum Bokam ad Luppiam intra diœcesis hujus fines haud procul Delbruggia nonnulli designant) Angrivarii convenire jussi: & hi territi Regis potentia, haud secus quam Osthphali, fidem Carolo jurant, obsidesque dant. Inter hæc pars exercitus ad inferiorem Visurgim ire jussa; positisque ad Ludbeki vicum castris (quem Lubbeke hodiedum esse volunt infra Mindam) dolo Saxonum castra ingressorum haud levi clade affecti Franci. Quo postquam e vestigio advolarat Carolus, fugientes Westphalos consecutus, ingenti hostium strage ultus est suorum jacturam. His fracti Westphali, haud secus quam Osthphali & Angrivarii fecerant, paciscuntur, datisque obsidibus & jurata fide Regi se submittunt.

Annus Christi 776.

Hadriani Pontif. 5. Caroli M.| Franc. Reg. 9.

Ann. Franc.

Jam totam Saxoniam Rex in suam potestatem venisse existimabat, in quam secure Christi religionem introduceret; cum subito in Italiam ad Rodgaudum Longobardorum ducem rebellantem, regnumque affectantem avocatur. Vix dum Alpes transcenderat Rex, cum Saxones nunciantur per ejus discessum Eresburgum arcem expugnasse, ejecto Francorum præsidio; Sigeburgum oppugnatum quidem, sed militum fortitudine & cœlesti ope defensum; ac longe atrociora machinari, nisi subsidia adsint. Quapropter Rex compositis in Italia turbis, ea qua venerat celeritate, ex Italia in Germaniam properavit; indictoque Wormatiæ conventu procerum, ac bello ab omnibus comprobato, exercitum per Rhenum transmisit; famamque præveniens, stetit Carolus cum exercitu in visceribus Westphaliæ, atque ad fontes Luppiæ castra metatus est: ubi ingentem hominum multitudinem, miserabili supplicum aspectu, virorum, mulierum, senum, juvenum & puerorum occurrentium habuit, ultra ad Christianam religionem ac Baptismum sese offerentium; quos miseratus Rex in gratiam recepit; confisusque gentis promissionibus ac lacrymis supplicum, cum id sincere eos petere crederet, & per Sacerdotes quantum fas erat, instrui jussisset, fonte Baptismatis ablui permisit. Quanquam multi ex his simulato fictoque animo id fecerint, qui tam Regi postea, quam Deo datam fidem fefellerunt. Et vero per id tempus primores quoque gentis Westphaliæ & Angrivariæ convenisse, & fidem denuo in publico conventu jurasse Regi, satis Francorum annales perhibent; quando imperatos quoque obsides pro ritu fœderum pactorumque post rebellionem dare jussi sunt. Versabat in omnem modum Carolus Saxonum animos, quo ad Christianam religionem amplectendam induceret. Atque ut Ægil Abbas de hisce expeditionibus scribit, Carolus *partim muneribus, partim promissis & persuasionibus, magna ex parte Saxonum gentem ad Christi fidem perducere* contendit. Et consilia conatusque processissent, si ut populi, ita proceres religionem ante gentis libertatem æstimassent.

Carolus iterum rebellantes Saxones bello domitos in gratiam recipit.

Per id tempus jussit Carolus Eresburgum castrum, quod Saxones denuo subverterant, instaurari. Aliud deinde

Castrum ad confluentes Almæ, Luppiæ & Paderæ fontes erigit.

deinde castrum ad Luppiam flumen exstruxit. Et utrumque non modico Francorum præsidio firmavit. At quo loco postremum hoc positum fuerit, dissentiunt Auctores: alii collocant, ubi Glena Luppiæ miscetur; quidam Lipstadii, quæ urbs istic nomen Lippiæ servavit. Verisimilius alii ad confluentes Almæ & Luppiæ ac Paderæ, atque in veteri Alisonis castelli loco, intra Luppiæ ac Paderæ fontes, situ, quem natura præmunit, ubi nunc arx ac sedes Paderbornensis Episcopi visitur. Non alius in Westphalia Saxoniave universa locus, in quo Carolus frequentius versatus, aut castra posuerit, aut synodos conventusque populi celebrarit, aut legatos audierit; quam hic vel ad Luppiæ, Paderæque fontes, vel horum trium amnium Luppiæ, Paderæ atque Almæ confluentes. Quare dum annales Francorum scriptoresque veteres Luppiæ fontes aut Paderbornam memorant, totum illum complexum locorum designari ac plerumque permisceri reputes, quo intra unum leucæ spatium fontes horum amnium & confluentes tanquam in triangulo aspicis. Quanquam Paderæ fontes ob naturæ beneficium ac miraculum, quibus Saxonia Germaniaque nihil propemodum habet jucundius aspectabiliusque, oppido primum, deinde urbe ac metropoli diœcesis hujus nobilitati sint. Desenbergam præterea arcem in edito coronatoque monte hac expeditione, ejectis Saxonibus, expugnatam tradit Regino; quemadmodum alias quoque arces & castra aut erepta Saxonibus, aut præsidiis firmata perhibent Francorum annales. Sed neque situm horum locorum, fontesque amnium, neque castra arcesque, quales Eresburgum, Brunsberga, Boka, Desenberga, supra memoratæ, hic describere necesse; quod id erudite explicateque a *FERDINANDO* Principe in monumentis Paderbornensibus sit præstitum. Res gestæ horum locorum nuda narratione proponendæ.

Annus Christi 777.

Hadriani Pont. 6. Caroli M. Franc. Reg. 10.

Ann. Franc.

Carolus Comitia Paderbornæ habet.

Post quæ religio Christiana florere incipit.

Prima Paderbornæ Ecclesia erigitur.

Anno igitur abhinc proximo, ut ea, quæ superiori anno prospere cœpta erant, confirmaret, Saxonumque animos ad obsequium Francorum, & Christianam religionem componeret; Carolus Noviomago, ubi Pascha egerat, cum valido exercitu Saxoniam ingressus, Paderbornæ totius populi Saxonici conventum indixit. Quo cum venisset in comitatu sacrorum Præsulum ac procerum Franciæ, reperit quoque totum gentis senatum populumque Westphaliæ, Angariæ & Ostphaliæ convenisse, præter Widekindum, unum ex primoribus Westphalorum, eorumque Ducem; quod is multorum sibi facinorum conscius ad Sigifridum Danorum Regem profugerat, quippe omnis, qua hactenus fatigatus Carolus, rebellionis turbarumque concitor. Ceteri qui venerant Saxones, summi infimique, se Regis potestati submisere, eoque recepti in gratiam; sed ea lege, iterum si pactam juratamque fidem violarent, omni libertate exciderent, bonisque exuti, avitis suis sedibus ejicerentur. Tum libertas Christianæ religionis facta per Saxoniam, atque ingens rursus hominum multitudo Baptismatis fonte abluta. Tum constructæ variis in locis Ecclesiæ; & has inter una erecta Paderbornæ, honorique Salvatoris dedicata; ut præter binos Annalium Francorum pervetustos codices, hisce memorat antiquum Monasterii S. Galli Chronicon: *Anno 777. fuit Domnus Rex Karolus in Saxonia ad Patrisbrunna, & ibi ædificavit Ecclesiam in honore Salvatoris.* Et Monachus Divionensis in Cœnobii sui Chronico apud Lucam Dacherium tom. I. Spicilegii, ad annum DCCLXXVII: *Gloriosus*, inquit, *Rex Carolus venit Saxoniam, loco qui vocatur Patrisbrunna; & ibi habuit placitum magnum: & ibi convenerunt Saxones ad baptismum Catholicum; ædificaveruntque ibi Ecclesiam Franci, multaque millia populorum ibi baptizata sunt, ea conditione a Rege proposita, & ab illis suscepta, ut abjecto dæmonum cultu, & relictis patriis cæremoniis, Christianæ fidei Sacramenta susciperent, & Francis adunati unus cum eis populus efficerentur.* Tum denique revocati Sacerdotes, qui rudem populum in suscepta religione excolerent. Quos inter D. Sturmio per id tempus a Carolo

rolo evocatus adfuit; de quo Ægil Abbas, æqualis illorum temporum scriptor inspectorque, hæc memorat. *Suscepto igitur prædicationis officio, curam modis omnibus impendit, qualiter non parvum Domino populum acquireret. Sed temporibus instabat opportunis, sacris eos sermonibus docens, ut Idola & simulacra derelinquerent, Christi fidem susciperent, Deorum suorum templa destruerent, Lucos succiderent, sanctas quoque Basilicas ædificarent. Quo cum multum temporis prædicando & baptizando cum suis presbyteris peregisset, & per regiones quasque singulas Ecclesias construxisset; iterum postea Saxonum gens prava & perversa, a fide Christi devians, vanis se erroribus implicavit; congregatoque exercitu ultra fines suos egressa est, & usque ad Rhenum vastando & depopulando cuncta pervenit. Cumque inde reversi essent, infesta cæde, quoscunque invenire potuerunt, trucidarunt.* Atque hæc illa funesta Saxonum rebellio & irruptio, de qua proximo anno referemus. Interim confisus Carolus præsentibus, quæ cum Saxonum gente transegerat, auditisque, qui Paderbornam ad illum venerant, Saracenorum legatis, traductoque per Rhenum, exercitu, rediit in Franciam, eo tum etiam securior, quod Eresburgum, ceteraque quædam castra intra Saxonum fines præsidiis Francorum firmata reliquisset; nulla parte Westphaliæ tum magis excoli cœpta, quam quæ a Luppia ad Hassiæ jam Christianæ fines se porrigebat.

Annus Christi 778.

Hadriani Pont. 7. Caroli M. Fran. Reg. 11.

Carolus adversus Saracenos in Hispaniam movet. *Ann. Franc. Ægil in vita Sturm.*

Bellum exinde Hispanicum suscepit Carolus adversus Saracenos, sollicitatum Paderbornæ a legatis. Prosperum id quidem, siquidem superatis Pyrenæis montibus, Pampelonam, multasque Hispaniæ civitates, ejectis Saracenis, expugnavit: at in reditu haud levi clade affectus est intra saltuum angustias a Vasconum gente; quemadmodum hanc cladem Rulandi & tot clarorum militum præfectorumque multis exaggerant annales Francorum.

Rebellant Saxones auctore Widekindo

Per hunc Caroli discessum ex Germania, Widekindus e Daniæ latebris erupit, & quas collegerat in Dania & Frisia copias, cum Saxonibus conjunxit, cum quibus deinde ad Rhenum inferiorem furentis in modum, omnia vastando, proruit: si non ad Isalam etiam prius turbata Christianorum sacra, ut scriptor vitæ Ludgeri insinuat. Certe D. Ludgerus de hac furiosa irruptione scribit, Saxones in Cæsaris Insula, ubi sepulchrum D. Suiberti colebatur, barbarum in modum exussisse templum, trucidasse Sacerdotes & Christianos; quos inter tres Westphalorum Satrapas memorat, ob sacrilegium ultricem mox Numinis manum sensisse, ac nullum ex his miserabilius quam Ogellum Paderbornensem. Interemptis in Cæsaris Insula Sacerdotibus, & cæsis prope ad internecionem incolis Christianis, Saxones ripam Rheni ascendunt, tentantque Coloniæ Rhenum transire, & in ipsam Franciam proruere. Id cum Franci armati non ferrent, movit Duitio prædatorius ille exercitus ad confluentes Mosellæ; quo in transitu totus ille tractus Rheni barbarum in modum vastatus; exustæ Ecclesiæ, eversa cœnobia, constupratæ sacræ Virgines, trucidati Christiani, nullo ætatis sexusque discrimine, ut Francorum etiam annales perhibent: ut liquide satis constiterit, eos non tam prædandi quam ulciscendi causa terminos Francorum, qui tum in alteram Rheni ripam cum Christi religione prolati erant, intrasse. Ab Rheno deinde flexo itinere in Hassiam se vertunt, eo furore grassati in Ecclesias, cœnobia, Sacerdotes, ac Monachos, ut omnia istic incendiis & cædibus sint funestata. Ad quam irruptionem Sturmio Abbas, qui a Visurgi se Fuldam receperat, cum didicisset eos extrema suo cœnobio intentare, consultum habuit, corpus D. Bonifacii, quod jam per viginti quatuor annos istic quieverat, Hameleburgum ad tutiorem locum transportari. Quæ Chronotaxis iis favet, qui Bonifacium anno Christi 754. obiisse tradunt, aliis passim ad sequentem annum referentibus martyrium ejus. Ipse Sturmio in Weteraviam profugus discessit. Ad hunc sævum processum rursum prospera Christianæ religionis initia per diœcesin Paderbornensem conturbata sunt.

Annus

Annus Christi 779.

Hadriani Pont. 8. Caroli M. Franc. Reg. 12.

Saxones cæduntur a Francis. *Ann. Franc.*

At postquam hæc Carolo renunciata sunt, succensus ira, ob gentis jam toties perfidæ sacrilega facinora, repente Francos orientales & Alemannos pro imperio mittit, qui Saxones insequantur. Aliam deinde ex Francis suis turmam expedit, quæ, ceteris aberrantibus, e vestigio hostem consecuta ad Adranam flumen, adortaque in ipso vado tanta clade sternit mactatque sacrilegos, vix ut pauci cum præda ad suos redierint. Carolus exinde celebratis Natalitiis Christi & Paschate Heristalli ad Mosam, Duriam contendit, & synodum Episcoporum ac procerum convocat. Multæ in hac (quæ extant) salutares leges sancitæ; simulque de summa rei, ulciscenda nimirum Saxonum perfidia, ferventibus omnium animis actum. Ad quorum cohortationes ac preces Carolus cum exercitu Rhenum transmittit, adlectisque in comitatum Episcopis ac Sacerdotibus, ad Luppiam pervenit; quem transgressus, ad Bocholdiam armatos Westphalos sibi occurrentes habuit. His ad primum congressum fœde pulsis fugatisque victor Westphaliam ingreditur, circumspectoque Mimigardevordiæ, uti opinari fas erit, opportuno loco, ubi Episcopi sedem collocaret, proceres gentis advocat; exprobrataque perfidia, cum supplices ad clementiam appellarent, obsides dare jussit, & juramentum dicere; ita in deditionem & gratiam recepti. Inde cum exercitu ad Visurgim progressus, Angrivariorum & Ostphalorum primores obviam missos habuit, qui obsides darent, & Sacramentum fidei pro tota gente jurarent. Quibus Rex placatus, militem a vindictis prioris injuriæ inhibuit, eo cumprimis, quod libertatem Christianæ religionis reciperent. Aderat hac expeditione a Carolo evocatus Sturmio Abbas cum suis presbyteris & religiosis viris, qui priorem Evangelii culturam per australem hujus diœcesis partem repetere aggressus, colligere dispersos populi cœtus, ordinare Ecclesias; & Baptismo abluere cœpit, nihilque aliud per se & suos contentius egit, quam ut abjecto idolorum cultu, miseri ac cœci ad Christi & veri Numinis sacra transirent. Quo in opere cum jam senio etiam præfractus esset, cœpit gravi morbo tentari; quod ubi compertum Carolo, jussit Eresburgi quiescere, addito etiam Wintero medico suo, qui valetudinis curam haberet. Tam carus Regi erat Præsul, in quo D. Bonifacii, cujus tot annis discipulus fuerat, spirabat fervor in conversione barbararum gentium; ob quam relicta etiam Fuldensis cœnobii præfectura ultro se Carolo adjunxerat, non dedignatus, etsi e primaria Noricæ gentis nobilitate oriundus esset, circuire vicos, docere rudem populum, & baptismo neophytos abluere. Increscente morbo Fuldam delatus hoc anno finem innocentis vitæ & laboris habuit, fama sanctitatis apud posteros relicta, quem Fuldenses primum Abbatem sortiti, & cum Bonifacio primum cœnobii conditorem venerantur. Dignus etiam quem Paderbornenses inter Apostolicos hujus diœcesis viros & doctores gentium colant; perinde ut a scriptoribus etiam olim Apostolus Saxoniæ est appellatus.

Recipiuntur in gratiam a Carolo Rege.

S. Sturmio post felices plurium annorum labores obit *Ægil in vita.*

Annus Christi 780.

Hadriani Pont. 9. Caroli M. Franc. Reg. 13.

Ann. Franc.

Hoc felici rerum successu provocatus Carolus, tanquam modo Saxoniam terrore armorum victam, ultroque se religioni Christianæ dedentem possideret, proximo abhinc anno octogesimo supra septingentesimum, sub initium veris, in Saxoniam cum exercitu acceleravit. Nihilque in primo accessu intra fines Westphaliæ antiquius habuit, quam ut Eresburgum arcem inviseret, in qua primam religionis sedem posuerat, sub tutela Francici præsidii. Eresburgo ad fontes Luppiæ movit, ubi castra metatus stativa habuit. Sunt, qui ingentem rursus hominum turbam se ad Baptismum obtulisse scribant. Quanquam Paderborna ex eo anno multo celebrior synodo Episco-

Synodus Lippiensis, seu Paderbornens. II. *Acta Concil. general. Regino. Crantzius Gobelinus.*

Episcoporum ac procerum, quam Lippiensem appellant scriptores, in qua de Episcopatibus quibusdam ordinatum, & de Catholica religione firmanda actum. Sane Mindensis, Halberstadiensis, aliæque Ecclesiæ ad hunc annum exordia suorum Episcopatuum referunt; quemadmodum Gobelinus, celebris inter nostros scriptor, primordia Paderbornensis Ecclesiæ nostræ eodem revocat. *Erexit Carolus*, inquit, *quandam Ecclesiam in Paderborna, quam commisit Episcopo Wirtzeburgensi respiciendam, donec de Episcopo posset eidem loco tuto providere. Et hæc Ecclesia incepta est anno Domini septingentesimo octogesimo.* Et quid verisimilius? quam ei parti Saxonicæ prospexisse primum de Pastore, quæ prima inter ceteras D. Sturmionis opera, baptizatis tot hominum millibus, Christi fidem amplecti cœpit; & in quam ex vicina Christianaque jam Hassia Sacerdotum & Monachorum operæ submitti poterant; quæque præsidiis castrorum Francicorum inter Luppiam, Visurgim & Dimolam ante alias tuta ac præmunita erat. Quanquam prima Episcopi sedes non Paderbornæ, sed Heristalli in castro ad Visurgim collocata sit. Unde Episcopi Paderbornenses primum Heristallenses dicti feruntur a nomine, quod postea loco a statione & hibernis Caroli inhæserit; haud secus quam Sturmioni Eresburgum intra fines hujus diœcesis sedes data fuit. Cetera hujus Lippiensis Synodi acta, ut aliorum complurium, temporum injuria interciderunt. Sacris civilibusque per Westphaliam constitutis, Rex trans Visurgim duxit exercitum, pari sollicitudine cum Orientali Saxonum gente transacturus. Quam in rem ad * Ocram fluvium eorum proceres populumque convenire imperavit: ubi inter cetera ita de Christiana religione actum, ut magna gentis turba sese in Horheim ad Baptismum obtulerit, quam & salutari fonte ablui permisit.

Initia quorundam Episcopatuum Saxonicorum ad hunc annum a nonnullis revocantur.

Prima Episcopi Paderborn. Sedes Heristalli fuit.

* al. Obacrum.

Annus Christi 781. 782.

Hadriani Pontif. 10. 11. Caroli M. Franc. Reg. 14. 15.

Rem Christianam simul & publicam bene iam in Saxonia ordinatam ratus Carolus, alteram hoc anno Romam profectionem suscepit, ut inter cetera Regni sui negotia cum Hadriano Pontifice de Episcopatibus a se institutis, & de Episcopis imponendis conferret, offerretque jam omnem Saxoniam Christo, ac D. Petro devotam. Paschate cum Pontifice celebrato, inunctisque duobus filiis Pipino & Ludovico in Reges, Carolus in Franciam rediit; atque inde nihil impensius habuit, quam in Saxoniam se conferre, ad ordinandas res sacras cum Pontifice pertractatas.

Carolus M. Romam ad Pontificem proficiscitur. *Ann. Franc. Auctor vitæ Caroli. Poeta anonymus. Regino.*

Vix dum annus 782. per vernum tempus se aperuerat, cum trajecto ad Coloniam Rheno, omnem Francorum exercitum ad fontes Luppiæ ducit; ubi castris positis, conventum indixit, quem nonnulli Francorum scriptores generalem appellant; tanquam universi Saxoniæ proceres ex Westphalia, Angaria & Ostphalia, convenerint, quibuscum extremum Carolus pertractarit. Et adfuisse scribuntur Carolo Episcopi cum Sacerdotibus, referturque ille plenus majestate regia Rempublicam ordinasse: licet acta Synodi (quæ tertia Paderbornensis haberi potest) aut temporum injuriis, aut scriptorum incuria ad nos non pervenerint. Certe dum ad fontes Luppiæ Carolus magnam æstatis partem agit, accessere Sigefridi Danorum Regis Hunnorumque legati, quos Caganus & * Jugurrus gentis Principes ad Carolum miserant. Ita rursum celebris Paderborna Regis frequentia; vidissesque Francos haud secus quam Romanos ad Alisonem & hos Luppiæ Paderæque fontes de summa rei tractare; atque ut Cæsares Romani bella, ita Carolum Regem Christianæ religionis salutaria consilia conventusque populi agitare. Capiebatur Rex loci amœnitate, agrorum fertilitate, & fontium salubritate. Et poterant Carolum non dissimilia Paderbornæ, quæ Aquisgrani oblectamenta invitare; quod in tota Saxonia Germaniaque non repertus locus, quem natura fontium e terra prosilientium multitudine, & aquarum salubritate amœniorem dederit. Cœpit a frequentia hac accessuque Caroli Regis vicus circa Paderam excoli in oppidum, in quod Carolus Episcopi sedem transferret.

Conventus ac Synodus Paderbornensis III.

* al. Vigurrus.

B His

His jam pacate prosppereque ad fontes Luppiæ transactis, relictisque Sacerdotibus & Pastoribus, qui rudem populum Christianam legem docerent, Carolus cum aula & exercitu in Franciam se retulit; tanquam securus de Saxonia regno Franciæ parta; nescius interim, quæ tempestas superioribus multo sævior immineret. Vix dum enim transmisso Rheno e Westphalia excesserat Rex, cum Widekindus e Dania Nortmannorum copiis instructus in Saxoniam advolat, concitatosque procerum & populi animos ad defectionem compellit. Fortuna etiam adjutus, majores Spiritus gerit: nam quas Carolus Adalgiso, Geilone & Wolrado ducibus miserat copias adversus Sorabos Sclavosque, Saxonum fines transgressos ac depopulatos, eæ ducum temeritate Visurgim transgressæ in Widekindum movent, quem haud procul Minda rebellium suorum castra posuisse didicerant. Conserto præcipitantius quam cautius prælio, cæduntur fœda clade Franci; interempti legatorum duo Adalgisus & Geilo: Comites quatuor: ex nobilitate proceres xx. ceterorum haud levior jactura cædesque. Quæ ubi ad Carolum relata sunt, exacerbatus exercitum per omnem festinationem contrahit, Rhenumque ac Visurgim transmittit, castris ad Aleram fluvium positis; ubi accitis ad se primoribus Saxonum, in auctores defectionis inquirit. Et hi cum Widekindum auctorem concitoremque proclamarent, ad Nortmannos rursus profugum; non acquievit Rex; & quatuor millia quingentosque rebellium Saxonum, qui Widekindo se junxerant, uno in loco super aleram flumen unaque die capite plecti jussit. Locus supplicii Ferde consignatus in annalibus Francorum, quem haud multo post sedem Episcopi Verdensis esse voluit. Durum & inexspectatum a miti Rege judicium, quod perfidia gentis toties perjuræ expressit, ceteris in exemplum, ne clementiam toties expertam impune ludificarent. Quibus in præsens peractis, quod annus in hyemem processerat, Rex Theonis villam cum milite concessit ad hiberna, ubi & Natalem Christi & Pascha ritu Christiano coluit.

Francorum passim a Saxonibus cladem.

Multorum rebellium supplicio Carolus ulciscitur.

Annus Christi 783.

Hadriani Pont. 12. Caroli M. Franc. Reg. 16.

Exercita a Carolo in rebelles severitas, non tam pacavit, quam exacerbavit Saxones; totamque rursus gentem concivit ad arma, extrema jam velut ex desperato tentaturam. Ac nemo furiosior Widekindo. Is per inferiorem Saxoniam ac Frisiam effusus, Willehadum Wigmodia, Ludgerum e Frisia ejecit: Ceteri Sacerdotes per Trentiam aut trucidati, aut conquisiti ad necem, aut depulsi in exilium; qua procella multorum Christianorum sanguine litatum. Et hic barbaræ gentis terror Sacerdotes quoque harum regionum perculit; cœptaque messis sacra rursum turbata est.

Widekindum in Saxones sævientem. Ann. Franc. Vita S. Willehadi a Phil. Cæsare edita.

Ad hanc rebellionis famam sævitiamque Saxonum excitus Carolus, abrupto propere luctu Hildegardis conjugis, quam pridie Calend. Maji amiserat, Rhenum cum exercitu transgreditur, atque in Westphaliam properat. Jam Widekindus, Visurgi trajecto, in Teutonicis montibus cum Saxonum exercitu stabat, certus prælio decertare, si Carolus ausurus esset. Adeo superiori ad Mindam victoria inflatus confidebat, vinci a se Francos posse. Nec segnior Carolus exercitum in montes Teutonicos educit; eademque in planitie, qua Arminius Varum, ipse Widekindum ad Dethmoldiam assequitur; prælioque acerrimo congressus prope ad internecionem delet; quando ex innumera Saxonum multitudine, ut Francorum annales perhibent, paucos admodum fuga cum Widekindo servavit.

Carolus memorabili victoria comprimit

Quæ tam illustris victoria primos eorum temporum Christianos eo impulit, ut haud procul a loco prælii, grata in Deum memoria, ædem sacram in monte construxerint, quæ capella divini auxilii appellata est: Vulgus *Montem sancti adjutorii* dixit, ob cœleste beneficium, ut Crantzius memorat, quo Deus pugnanti Carolo in ancipiti prælio adstitit. Monumentum sane omni tropæo illustrius, quod ad Crantzii ætatem cultu religionis, & vici-

A primis Saxoniæ Christianis erecto Sancti adjutorii Sacello, celebrata.

vicinorum populorum accessu, multisque cœlestibus beneficiis, ac miraculis conspicuum perstitit; & quo, ut fasti perhibent, ex urbe Tremoniensi frequens quotannis populi supplicatio ducta, atque ab omni retro memoria ad annum Christi 1548. continuata est. Post quæ deinde tempora, quia hæresis ea Comitatus Lippiensis loca Majorumque religionem corrupit, & peregre eo venientes ludibriis divexavit, intermissa majorum pietas. Ipsa deinde ædes sacra, quæ in monte S. Antonii, inter Dethmoldiam & Osterholtium, monstratur, collapsa, nil nisi rudera exhibet. Adeo hæresis non modo sacrorum monumenta, sed ipsa etiam Caroli M. tropæa e conspectu posterorum sustulit, antiquitatis non minus quam religionis perturbatrix.

Carolus Paderbornæ exercitum reficit.

Sed ad Carolum redeamus. Is a prælii loco Paderbornam regressus, castrisque circa fontes Luppiæ & Paderæ explicatis, fessum attritumque reficiebat militem; dum ex Francia altera pars exercitus, quam iteratis nunciis præstolabatur, accederet. Inter hæc Widekindus ex Saxonum, Frisonum, & Septentrionalium populis recentem exercitum contraxerat, castris haud procul Osnabrugo ad Hasam flumen firmatis. Id postquam renunciatum est Carolo, motis Paderborna castris, festinavit in hostem, eoque citior, quod jam copiis ex Francia exspectatis confirmatus esset. Ac postquam ad Hasam in mutuum conspectum venere, & Carolus Francos, Widekindus Saxones in aciem composuit, uterque ducis & militis fortissimi munere functus est. Decertatum acri prælio. Victi fugatique ad extremum Saxones. Cæsa innumera barbarorum corpora, direpta spolia, magna captivorum turba abducta. In utroque prælio Carolus ante aciem stetit, victorque pugnavit, uti Eginardus scribit. Utrumque ad omnem posteritatem memorabile prælium, quorum alterum *juxta montem, qui Osneggi dicitur, in loco Theotmelli nominato: alterum apud Hasam fluvium, & hoc uno mense, paucis quoque interpositis diebus* commissum est. *His duobus præliis hostes adeo profligati ac devicti sunt, ut ulterius Regem neque provocare, neque venienti resistere, nisi aliqua loci munitione defensi auderent.* Ita debellatis per Westphaliam hostibus, Carolus ab Hasa flumine ad Visurgim cum exercitu castra promovit; transitoque Visurgi, ad Albim usque flumen progressus, victoriam terroremque circumtulit. Inde trans Rhenum Heristallum se ad hyberna recepit; ubi Natalis Christi dies, & Pascha peractum. Annus, si quis alius, Saxoniæ felicissimus; quo, debellata superstitione, Christi religio triumphare cœpit; quantumque hactenus perfida & perjura gens pro libertate depugnavit, tantum libertas Christianæ religionis se extulit. Nam ab his præliis, quæ cœlesti magis auxilio & beneficio, quam humanis viribus adscribuntur, cœpit Carolus fana demoliri, aras impiorum sacrificiorum subvertere, Idola comminuere, omnemque superstitionis cultum eliminare: & qui Saxoniam jure belli sibi vendicabat, cœpit jura populo præscribere, & regno Francico regionem accensere; ut jam *unus populus*, quemadmodum Eginardus perhibet, Saxones & Franci censerentur.

Altera vice cum Widekindo victoriose congreditur.

Eginard. in vita Caroli.

Et pacem Westphaliæ adfert stabilitque

D. Meinulphi vitæ initia.

Ad hæc tempora, quibus Carolus M. frequenter Paderbornam invisit, referre visum est, quæ auctores de ortu D. Meinulphi & matre tradiderunt. Natus est is inter bella Caroli cum Saxonibus, novum postea sanctimoniæ sidus inter Westphalos conspiciendus; quamvis nonnemo ortum ejus supra ad annum 777. retulerit. Verum cum anno 847 e vita abiisse dicturi simus, ne vitam longius, quam verisimile sit, extrahamus, natalis & vitæ ejus exordia hisce temporibus assignare placuit, quæ Caroli quoque in hunc puerum beneficentia illustria fecit. Nam cum per necessitatem mortis amisisset patrem, virum e prima Westphaliæ nobilitate opulentum & clarum; mater, quæ Christianis sacris jam imbuta erat, vidua mansit, vitæ illud genus certo pioque animo complexa: ad quam dum defuncti conjugis frater accederet, homo superstitione paganus, specie quidem honestatis & solatii, re autem libidinis explendæ causa, per vim stupro comprimit. Quod facinus aversata mulier, ut primum corruptoris manus evasit, e vestigio Carolum Regem adit, & quæ dolor inter lacrymas dictabat, libera voce proloquitur,

tutelam simul & vindictam a Rege petendo. Utque Regis animum inflecteret, Meinulphum puerum, quem triennem, aut quadriennem liberali vultu alebat, in conspectum Regis secum adducit. Annuit Rex postulatis, multumque injuriæ condolens, Meinulphum in tutelam suscipit; idque sollicite statim agit, ut puer sacro nondum lavacro regeneratus fonte baptismatis abluatur. Prona ad hoc mater filium offert, quem Carolus ipse sponsor e fonte baptismatis sustulit, & impense Sacerdotibus educandum commendavit; qui exinde per ætatem maturior, ab Hathumaro Episcopo literis excultus, & in Clerum adscriptus, præclaræ indolis & sanctimoniæ specimen dare cœpit.

Annus Christi 784.

Hadriani Pont. 13. Caroli M. Franc. Reg. 17.

Ann. Franc. Carolus rursum Saxoniam ingreditur.

Anno hoc Christi octogesimo quarto supra septingentesimum, ut primum veris opportunitas adfuit, festinavit Carolus in Saxoniam, ad belli reliquias comprimendas, totamque gentem, quantum trans Visurgim ad Albim usque ripas incolit, armis subigendam. Quare exercitu ad Lippenheim, seu ad ostia Luppiæ influentis in Rhenum traducto per flumen, primorum late Westphalorum pagos peragrat vastatque; explorando simul, an uspiam rebellium receptacula, & factionum capita reperirentur. Purgataque Westphalia, ad Visurgim inferiorem castra movet, transiturus ad Albim, & Aquilonares Saxoniæ Regiones, quibus in Transalbianos, Holsatiam & Daniam se porrigit; quod ex iis oris Widekindus se infestus effunderet, profugusque ex proximis præliis crederetur in Transalbianos & Nortmannos latitare, ad novas turbas conflandas: Verum ab hoc consilio prohibitus est, fœda pluviis anni parte, & aquarum inundationibus. Igitur reflexo in Orientem expeditionis consilio, in Thuringiam movet; filio interim Carolo cum parte exercitus in Westphalia subsistere jusso. Prospera per æstatem utriusque expeditio. Nam Rex progressus in campestria Saxoniæ, ubi hæc Albi & Salæ fluminibus adjacet, Sclavos compressit, & Saxones Orientales in fidem arctius astrinxit. Inde reducto ad Rhenum exercitu, Wormatiæ consedit. Caroli filius cum inter Luppiam & Ruram ageret, & in pagum Draigin, quem Dreni alii vocant, iter ad Luppiam intenderet, rebellium Westphalorum copias occurrentes habuit, quibuscum equestri prælio commissus, felici eas dimicatione magnaque clade obtrivit, exterris, qui se junxerant, in fugam actis dispersisque. Inde Victor se Wormatiam ad patrem contulit.

Ex eaque excedens filium Westphaliæ præfectum relinquit.

Regressus deinde hiberna in Diœcesi Paderborn. habet.

Nec Carolus diu Wormatiæ quietus: nam cum didicisset Westphaliam adhuc ex rebellionis incendio fumare, Widekindumque inter Transalbianos oberrare, non sine metu novæ concitationis, anno licet in hyemem prolabente, cum exercitu in Westphaliam properavit, certus hiberna inter Saxones agere, ne quid Widekindus Saxonesque turbare auderent. Quam in rem montes Teutonicos ingressus, castra ad Ambram, in pago Huettagoe, ac juxta castrum Saxonum, quod Schidroburgum dixere, posuit, ac Natalem Christi, in vico Luidi, quod Lude oppidum est, celebravit. Omnia hæc loca intra diœcesin Paderbornensem: conspiciunturque adhuc vestigia castrorum ad Schidram, quæ videre mihi licuit; ut vel inde Schiræ vel Schidræ in tutiori Saxonum munimento sedem Episcopi designasse Carolus videri possit inter Angrivarios. Quæ pars diœcesis vicis & incolis antiquitus cultior fuit; monstraturque haud procul ab Ambra, quæ nunc Emmera dicitur, in edito monte aliud castrum Saxonum Harmesburgum, quod Arminii Cheruscorum ducis & Vari debellatoris tradunt. Rudera, vallorumque ruinas, & ad latus montis oppidi vestigia videas, utrimque istic claustra montium, Ambra per valles & agrorum planitiem interlabente, Ad Ludam etiam Pyrmontani fontes & acidulæ, naturæ beneficio & medicorum arte celebres, cujusmodi loca Carolus ad cultum urbium incolarumque amare visus.

Annus

Annus Christi 785.

Hadriani Pontif. 14. Caroli M. Franc. Reg. 18.

Atque hic dum Carolus ad Ambram castra habuit, populabundus Remam ad confluentes Wernæ & Visurgis accessit; tanto etiam cupidius, quod Remam Pipini Regis Patrisque castris ac memoria celebrem didicerat, certus istic per Visurgim transportare exercitum ad Albim inferiorem. Obstitit consilio temporis asperitas, & hyems pluviis aquisque fœda. Quare reflexo itinere per diœcesin Eresburgum movit; qua in arce, cui Ægil urbem adjicit, hyberna delegit, evocatis uxore Fastrada & liberis, annonaque ex Francia per Rhenum advecta. Ibi per hyemem Carolus substitit, & Pascha celebravit, quantumque Ludam Natali Christi, tantum Eresburgum Paschate decoravit: utrumque vero locum Carolus intra diœcesin Paderbornensem descripsit; quæ vel inde illustrior etiam, quod prima per Saxoniam hyberna Rex apud nos delegerit. Sed hoc ipso anno, qui Saxoniæ tandem optatissimus illuxit, multo illustrior Paderborna ex synodo, quam Carolus indixit. Nam postquam per hyemem cum exercitu omnem prope Westphaliæ regionem vastando peragrasset, terrore per rebellem maxime gentem circumlato; nec ulla Saxoniæ pars superesset, quæ imperium dominantis Regis detrectare auderet: Carolus Paderbornæ tam Episcopos & Franciæ proceres, quam Saxonicæ gentis primores (qui ex Satrapis de nobilitate censebantur) omnemque populi senatum Paderbornæ convenire jussit; quo & ipse regia majestate & fulgore exercitus conspicuus accessit. Hac in Synodo jurata fide, gens omnis imperio Francico se submisit, & libertatem Christianæ religionis constanter recepit. Tum Carolus, quos evocarat Episcopos, suis sedibus cum potestate regia imponere, alias diœceses circumscribere, & Pastores evocare. Atque hoc anno ab hac synodo post longam discussam belli tempestatem Osnabrugensis Episcopatus Wihonem, Bremensis Willehadum (qui jam ab exilio redux Carolum Eresburgi convenerat) Mindensis Herimbertum, Verdensis Suitbertum, Halberstadiensis Hildegrimum, Mimigardevordiensis Bernardum religiosum Abbatem, aliæ alios Pastores aut accepere; aut recepere. Tum & Paderbornensis Ecclesiæ vicaria cura Herbipolensi Episcopo est commissa, dum de certo Episcopo provideret Carolus. Atque inde jam Episcoporum Paderbornensium res gestas cum Vicario Episcopo ordiemur. Eoque certius etiam religionis Christianæ progressus trademus, quod bellum Saxonicum intra Rhenum; Visurgim & Albim hoc anno post decimum tertium annum finitum sit. Nam etsi scriptores in trigesimum tertium annum illud extrahant; id exinde de iis bellis accipias, quæ gessit contra Transalbianos, ac ceteras trans Albim gentes, Danos, Sorabos, Wilsos, & quotquot Sclavorum nomine censebantur barbari, infesti semper Saxonibus, qui aut Francico imperio, aut Christianæ religioni se submiserant, quibuscum adeo ad extremos vitæ dies Carolo bellum fuit. Ceterum pax Saxoniæ & libertas Christianæ religionis magis confirmata stabilitaque Widekindi ad sacra transitu. Quam in rem Carolus hoc ipso anno, post solutam Paderbornensem Synodum, transmisso per Visurgim exercitu, ad pagum Bardegau, urbemque tum nobilem in agro Lunenburgensi (quam ceteri Bardewicum dixere) profectus, ut cum Widekindo, quem inter Transalbianos apud Albionem ejus gentis ducem versari didicit, transigeret. Ibi igitur, ut Francorum annales perhibent, *audiens Widekindum & Albionem esse in Transalbina Saxonum regione, primo eis per Saxones, ut omissa perfidia ad suam fidem venire non ambigerent, suadere cœpit. Cumque ipsi facinorum suorum sibi conscii, Regis fidei se committere dubitarent, tandem accepta ab eo, quam optabant, impunitatis sponsione, atque impetratis, quos sibi dari præcabantur suæ salutis obsidibus, quos eis Amalwinus unus Aulicorum a Rege missus adduxerat, cum eodem ad ejus præsentiam in Attiniaco villa venerunt, atque ibi baptizati sunt,* incredibili totius Franciæ & Christianorum per Saxoniam gaudio. Tum vero, ut auctor vitæ Caroli memorat, Saxonia tandem subacta;

Ann. Franc.

Synodus Paderborn. IV. a Carolo celebrata

Widekindus Dux Saxonum fit Christianus.

Annal. Eginardi.

Carolus Saxoniam in Diœceses & provincias distinguit.

acta; quam exinde idem Carolus more Romanorum in provincias redegit, & inter Episcopos certo limite disterminavit, singulis suas diœceses certis limitibus circumscribendo, largeque dotando, ut supra ex diplomate Verdensi vidimus. Post Episcopos & Sacerdotes introductos, singulis provinciis duces militares, Comites juris dicendi causa, Marchiones limitum custodes, ceterique præfecti ac ministri impositi, cœpitque religio Christiana tanquam cum aureo pacis & felicitatis seculo florere, populis undique ad Baptismi fontem & Christianorum sacra confluentibus; qui exuta sensim barbarie, Christianisque legibus mansuefacti, miti Christi jugo præfracta colla submisere. Visaque Saxonia non minus, quam Francia & Anglia olim ex eadem gente barbara, perfidiam, impietatem & pertinaciam superstitionis in constantiam fervoremque religionis commutare. Inde nunc diœcesis Paderbornensis, haud secus quam ceteræ Carolinæ, Sacerdotum opera libere exculta, certa etiam & illustriora præsulum suorum exordia percenset.

VICARIUS
ANTE HATHUMARUM
PADERBORNENSIS EPISCOPUS.

Cura Diœcesis Paderbornensis Episcopo Herbipolensi committitur.

Priusquam Hathumarus primus certusque Episcopus Paderbornensi Ecclesiæ imponeretur, cura administratioque descriptæ diœcesis, populorumque eam incolentium, commissa fuit Herbipolensis Ecclesiæ Episcopis, qui eam Vicario munere ad Hathumari ingressum administrarunt. Id cum certa majorum fide accepimus, tum Ido presbyter, libro de translatione S. Liborii, quem rogatu Bisonis quarti Episcopi Paderbornensis conscripsit, ex viva eorum temporum memoria luculente testatur. *Inter omnia enim*, inquit, *loca constituendis principalibus Ecclesiis in hac, de qua loquimur, provincia designata, Paderbornensis sedes speciali quadam dignitate præcellit;* eoque Carolus M. inter primas diœceses a se descriptas constitutasque Paderbornæ Episcopi sedem collocavit: seu loci amœnitate & celebritate captus, in quo tot synodos & conventus Principum habuit: seu vicinitatis opportunitate adductus; quod Hassiæ jam ante Christianis legibus imbutæ, & Monasteriis cœtibusque Sacerdotum florenti, Paderborna conjuncta esset, atque ex Hassia & Thuringia Sturmionem ceterosque Sacerdotes & Monachos sæpius introduxisset in Paderbornensem regionem. Pergit deinde Ido presbyter. *In hoc igitur loco Paderbornensis Ecclesiæ sedes Episcopalis, tam Imperatoria sanctione, quam Apostolicæ benedictionis auctoritate, primitus constituta fuit, & aliquamdiu tuitioni Præsulum cujusdam castelli Orientalis Franciæ, quod sermone barbaro Wirtziburg appellatur, commendata permansit.* Eadem retulit auctor vitæ Meinwerci, idemque vetustus scriptor: Carolus, inquit, delectatus regionis situ, fontibus, agris, omnique, quam cum cultu humano desideres ubertate, pro publicis disponendis negotiis inibi sæpius est moratus: *positisque regali magnificentia principalis Ecclesiæ fundamentis, magno erga Deum dilectionis suæ indicio talem locum jure belli acquisitum magis Ecclesiastico, quam proprio deputavit servitio. Cum autem noviter factæ conversionis messis multa, novellæ vero plantationis operarii essent pauci, locum eundem tuitioni Præsulum Wirciburgensis Ecclesiæ commisit.* Post illos idem de vicario hoc munere, Episcopis Herbipolensibus imposito, scribit Gobelinus noster, Crantzius, & complures alii. Acciditque Ecclesiæ Paderbornensi, quod Monasteriensi. Nam cum Carolus M. ea tempestate non haberet statim idoneos viros, quos singulis locis Episcopos imponeret, Monasteriensi Ecclesiæ præfecit Bernardum quendam religiosum Abbatem; donec D. Ludgerus primus ejus loci fixusque Episcopus imponeretur: quod idem Hamburgi & Schidræ factum.

Vita D. Ludgeri.

At nunc magna nobis controversia movetur, quis in Paderbornensi Eccle-

Controvertitur, quis Episcoporum Herbipol. Vicarium Dioecesis. Paderb. munus gesserit. * *ætat.* 6. *c.* 38.

sa vicarium Episcopi munus ad Hathumarum primum Episcopum nostrum egerit. Nam cum Ido Presbyter, Auctorque vitæ Meinwerci, & * Gobelinus dioecesis administrationem attribuant Herbipolensibus Episcopis, nullo certo Herbipolensium Episcopo nominato; ceteri post illos scriptores Burchardo primo Herbipolensium Episcopo id vicarium munus tribuunt, ducti auctoritate scriptorum, qui Burchardum anno 791. 4. Nonas Februarii obiisse tradunt. Hi vero auctores sunt Egilwardus, scriptor vitæ Burchardi, Urspergensis, Albertus Stadensis, Bruschius, Baronius in Annalibus & Martyrologio, Bollandus, aliique; secundum quam scriptorum sententiam nihil vetat, quo minus etiam Hathumarus & Baduradus a Carolo M. obsides accepti, D. Burchardo Herbipolensium Episcopo in disciplinam dari potuerint, a quo deinde in religione Christiana exculti, & in Clerum adscripti sint; id quod a nostris scriptoribus assertum est; cum bellum illud Saxonicum jam anno 772. cœperit, ab eoque tempore multi nobilium filii obsides in Germaniam & Franciam adducti sint.

a. ad Secul. III. in not. ad vitam S. Burchardi. b. *tom.* 5. *ad an. Christi* 754.

Verum hanc sententiam, quam nos hactenus probavimus, magnopere controversam faciunt Mabillonius & Carolus Cointius, clari in Gallia scriptores, *a* alter in actis sanctorum sui ordinis, *b* alter in Annalibus Ecclesiasticis Francorum; multisque contendunt, D. Burchardum ante D. Bonifacium excessisse e vita. Et cum Bonifacium constet anno 754. aut certe 755. martyrio vitam absolvisse, Burchardi vita ad annum 791. extendi non poterit, & quod inde consequitur, neque vicario unquam munere Paderbornensem Ecclesiam administrare, neque Baduradum & Hathumarum obsides a Carolo M. accipere Burchardus potuit, quippe qui jam dudum ante bellum Saxonicum e vita secundum hos auctores excessit.

Multa in hanc rem adferunt scriptores illi, quibus sententiam suam probabilem reddunt. Palmare eorum argumentum est ex auctoritate D. Ludgeri, quod is scribat in vita Gregorii Trajectensium Antistitis, post recensitos aliquot D. Bonifacii discipulos: *Duo autem ex illis electis Dei, Wigbertus & Burghardus, ante Magistrum suum migrarunt e seculo.* Et hunc illum Burchardum volunt Herbipolensem Episcopum, qui tamen Episcopi nomine non consignatur a S. Ludgero. Quare incertum an hunc Burchardum Episcopum, an alium ex Bonifacii discipulis designet D. Ludgerus; cum nihil vetet duos ejusdem nominis fuisse D. Burchardos, quales duo Suitberti, duo Ewaldi, & duo Egberti. Ac mirum sane, Burchardum Episcopum ante D. Bonifacium excessisse; cum de tam celebris Episcopi morte & mortis anno nihil memoret Regino, nihil Hermannus Contractus, nihil Lambertus Schafnaburgensis, nihil Sigebertus, nihil alii, præter unum D. Ludgerum. Contra sunt a nobis supra relati, qui ad annum 791. ejus mortem referant. Quod vero Marianus Scotus scribat Burchardum anno DCCL. consecratum Episcopum, & novem inde annos præfedisse, prorsus evertit sententiam e S. Ludgero deductam, eo quod ex his conficiatur Burchardum quatuor annis superstitem vixisse D. Bonifacio, quem anno DCCLV. obiisse constat.

In Westph. Christiana.

Alterum in hanc rem argumentum deducunt ex Megingozo sive Megingaudo, Burchardi in Herbipolensi sede successore; ad hunc enim venit Winibaldus Heidenheimensis Abbas tertio ante mortem anno, quam in annum DCCLXXI. conjiciunt. Nam de his vita Winibaldi habet: Venit ad urbem Wirtzburg, ibique allocutus est Megingozum Episcopum. Sed hæc sanctimonialis fœmina postea scripsit in Winibaldi vita, cum jam Megingaudus seu Megingozus Episcopus esset, ideoque id nomen ex suo tempore illi attribuerit; præterquam quod incertum sit, quo anno Winibaldus excesserit e vita. At Willibaldus Eistadensis Episcopus, inquiunt, ante annum DCCLXXXVI. librum a se in ceratis tabulis conscriptum de vita S. Bonifacii nuncupavit Lullo & Megingaudo Episcopo. Sed permittamus Megingaudum jam ab anno 780. vel 781. Episcopum fuisse, nihil hoc impedit, quo minus Burchardus ad hos annos pervenerit, & ab anno 772. belli Saxonici Hathumarum & Baduradum obsides acceperit in disciplinam, vixeritque per aliquot etiam

annos

annos sub Carolo M. post bellum Saxonicum; eo quod Egilwardus scribat a Burchardo missum esse Landfridum Comitem, & e Clero viros ad Carolum M. qui sollicitarent pro Megingaudo sibi jam seni subrogando. Addunt praeterea hi auctores Wandelbertum Prumiensem Diaconum, quod is referat Lullum Moguntinum, Basilium seu Basenum Nemetensem, & Megingozum Wirtzeburgensem Episcopos convenisse rogatu Caroli M. ad elevationem S. Goaris, & dedicationem Basilicae, quam Assuerus Prumiensis Abbas absolverat. At quo anno haec dedicatio facta sit, incertum; quando alii ad annum 768. alii cum Browero ad annum 770. ante bellum Saxonicum referunt. Posset alius ad posteriorem annum aliquem referre, praesertim cum celebritas a Carolo M. jam regnante impetrata, nec a Wandelberto certus ejus dedicationis annus consignatus sit.

Wandelb. lib. 2. de S. Goare Surius in vita ad 6. Jul.

Postremum adjici posset, nullum Burchardi tam celebris Episcopi vestigium, nullamque mentionem vel in publicis conventibus & actis, vel in scriptorum monumentis constare a morte Bonifacii; ut vel eo probabile sit, Burchardum ante Bonifacium excessisse e vita, quod Ludgerum dixisse volunt. Sed illud a silentio scriptorum fragile argumentum. Imo Egilwardus scriptor vitae S. Burchardi, ut supra retulimus, inter cetera ejus acta refert, missum esse a Burchardo Landfridum ad Carolum M. rursumque alios e Clero suo ad Lullum Metropolitanum Archiepiscopum, Bonifacii successorem, qui tam verbis quam literis agerent, quo Megingaudus jam seni sibi & deficienti in cathedra Wirtzeburgensi subrogaretur. Ex quibus conficitur Burchardum ad Caroli M. regnum & bellum adeo Saxonicum vitam prorogasse, ut & Hathumarus & Baduradus primi postea Episcopi nostri a Carolo M. obsides accipi, & in disciplinam dari potuerint. Sed nunc rem omnem, quae hic agitur, ab Egilwardo, qui ex instituto vitam Burchardi descripsit accipiamus. *Quadraginta,* inquit, *annos laboravit Burchardus in vinea Ecclesiae suae.* At mox explicatius subjungit. *Obiit autem quarto nonas Februarii, anno Incarnationis Domini septingentesimo, nonagesimo primo; post acceptum vero Episcopatum quadragesimo.* Atque hi illi quadraginta Episcopatus anni sunt, ab anno 751. ad 791. deducti. Quam in rem erudite Serrarius: Burchardus, inquit, jam anno etiam 742. a S. Bonifacio designatus fuit Episcopus; & priusquam Herbipolensis Episcopus consecraretur, Episcopi munus docendo egit; sicut & ipse Bonifacius diu ante, & alii fecerant; donec Burchardus demum a Zacharia Pontifice, vel ab ipso Bonifacio anno 751. consecratus Episcopus solenni ritu introduceretur in urbem Herbipolensem. Quare idem Egilwardus: *Acta est haec nova institutio novi Pontificatus apud urbem Wirceburg anno Dominicae Incarnationis 751.* Quae cum tam accurate ab Egilwardo consignata sunt, conficitur Burchardum, tam a consecratione quam institutione numerando annos, ad 791. superstitem fuisse; ideoque ab anno 772. quo bellum Saxonicum coepit, potuisse ei Hathumarum & Baduradum nostrum acceptos obsides dari in disciplinam, & Paderbornensem Ecclesiam ab anno 785. ad 790. vicaria administrationis cura committi; viro cumprimis, qui per tot annos cum D. Bonifacio in Apostolico munere versatus, fama sanctitatis inclaruerat. Quare nec chronologia, uti a Gallis hisce scriptoribus de Megingaudo Burchardi successore constituitur, satisfaciet. Fatentur enim Megingaudum sive Megingozum, quod Egilwardus simul scripsit, a morte Burchardi Herbipolensem Episcopatum annis XV. administrasse; cui Bernwulfus subrogatus Episcopatum Herbipolensem gesserit annos VII. Jam vero si Burchardus ante Bonifacium excessit e vita, ante annum videlicet 754. aut 755. ab eoque anno Megingaudi Episcopatus per XV. annos protrahendus sit, neque Megingaudus regnum Caroli M. & bellum Saxonicum, quod anno 772. caepit, attingere, neque ipse etiam Hathumarum & Baduradum primos Episcopos Paderbornenses accipere in disciplinam potuit; maxime quod Cointius scribat, Megingaudum anno 769. Wirceburgensi se Episcopatu abdicasse, & in Bernwulfum, a quo multum vexatus erat, transtulisse, eoque anno in Monasterium Neustad, quod erexerat, secessisse: cum tamen constet ex veteri chronico

Lib. 3. hist. Mogunt.

nico Franconiæ, quod nobiscum P. Joannes Gamansius communicavit, Bernwulfum, successorem Megingaudi, ac tertium Herbipolensem Episcopum, missum ante Episcopatum suum in Saxoniam, & per aliquot annos Paderbornensem Ecclesiam vicario Episcopi munere administrasse. Quod certe tempore Caroli M. post subactam Saxoniam hoc, de quo egimus, anno 785. fieri oportuit. Quare non modo Burchardi, sed & Megingaudi successoris, ut ab his statuitur, chronologia vacillat; quam non facile compones, nisi utriusque Episcopatus extendatur, & per Megingaudum ad multos etiam Caroli M. annos pervenias; quem tamen illi anno 769 ante Caroli M. regnum & bellum Saxonicum, Episcopatu se abdicasse scribunt; ac Bernwulfum subinde subrogatum, per VII. annos Episcopatum Herbipolensem administrasse. Admittunt præterea Galli scriptores Megingaudum per XV. annos Herbipolensem Episcopatum gessisse, quod Egilwardus id scribat; & tamen Egilwardo fidem abrogant, qui Burchardum 791 obiisse scribit. Contra Bruschius Megingaudo tantum tres annos gesti Episcopatus tribuit, ac decessisse 795. cui per id tempus successerit Bernwulfus. Id verisimilius reputo, quod eo anno Hathumarus Paderbornensi Ecclesiæ demum certus fixusque Episcopus impositus sit, ut mox ostendemus. Itaque eo anno Bernwulfus ex Diœcesi Paderbornensi, atque ex vicario Episcopi munere Herbipolim revocatus fuerit, cum illi succederet Hathumarus. Sed hæc multo exactius ex chronologia Herbipolensium Episcoporum ab ipsis Herbipolensibus exspectamus. Ac dum certiora proferantur, Egilwardo potius inhærendum arbitror, quod idem Serrarius vir longe eruditissimus fecit; tum illis etiam, qui mortem Burchardi ad annum 791 retulere.

Interim quoquo modo se istæ discrepantes de Burchardo & Megingaudo habeant sententiæ, nihil derogant veritati Paderbornensis historiæ; eo quod Ido presbyter, Auctor vitæ S. Meinwerci, Gobelinus, atque alii tantummodo memorent, procurationem Episcopatus Paderbornensis vicario opere a Carolo M. commissam Herbipolensibus Episcopis; sive jam inter illos Episcopos censendus Burchardus, quod alii supra relati tradunt; sive Megingaudo, sive alii etiam adscribendum sit, qui id vicarii Episcopi munus ad annum 795. gesserit, quo Hathumarum certum fixumque Episcopum Paderbornensi Ecclesiæ impositum dicemus.

Igitur Bernwulfus, qui ab aliis Bernwelfus scribitur, sive hoc anno 785. sive sequenti aliquo, primus post Sturmionem Abbatem, ut supra diximus, missus Herbipoli in Saxoniam stabili labore vineam Paderbornensis Ecclesiæ excolere cœpit; adductisque secum Sacerdotibus ex Clero, diœcesin in parochias dividere, singulis suos Pastores imponere, templa & sacella erigere, populi cœtus colligere, eundemque pro concione libere docere, Clerum Paderbornæ formare, & honorificentiori in loco sedem Episcopi, quæ prius Heristalli memoratur fuisse, collocare, omnia demum pro vicario Episcopi munere administrare; quemadmodum hæc ex vetusto Franconiæ chronico accepimus. Vir enim memoratur cordatus, fervidus, magnusque religionis & Cleri propugnator: qui & Monachos Herbipoli ex cathedrali Ecclesia ejecit, quos Burchardus & Megingaudus Episcopi introduxerant. Quo instituto primum quoque Paderbornæ collegium Sacerdotum congregare cœpit; ut magnopere fallantur, qui per Saxoniam Collegia Cathedralia ex Monachis componunt; quando Osnabrugi, Halberstadii, Mindæ, Monasterii, Verdæ, Hildesii, Bremæ a primis eorum Episcopis, juxta prima religionis per Franciam & Germaniam instituta, nonnisi Canonicorum & Clericorum in primariis Ecclesiis congregationes introductæ. Hinc cum Bremæ D. Willehadus Sacerdotum ac clericorum cœtum primo instituisset, ac postea ab Ansgario reliquisque Archiepiscopis ex Corbejensi Monasterio electi Monachi simul introducti essent in majorem Ecclesiam; Unwanus Bremensis Archiepiscopus, e choro Paderbornensi assumptus (uti id Adamus Bremensis scribit) primus omnium congregationes ad canonicam traxit regulam, quæ antea quidem mixta ex Monachis & canonicis conversatione degebant.

Bernwulfus Ecclesiæ Paderborn. administrationem suscipit.

C Annus

Annus Christi 786.

Hadriani Pontif. 15. Caroli M. Franc. Reg. 19.

Widekindus jam Christianus in Saxoniam reversus magno adjumento est religioni Christianæ. *Ann. Franc.*

Ad hæc prospera & læta religionis exordia, Paderbornensi Ecclesiæ nostræ a Bernwulfo facta, accessit altero post anno magnum adjumentum præsidiumque Widekindus M. Nam postquam is cum Albione primario Saxonum Transalbianorum Duce, ceterisque proceribus Attiniaci fonte baptismatis ablutus esset, Paschaque cum Carolo M. incredibili totius Franciæ & Germaniæ gaudio celebrasset, jam in longe alium virum commutatus rediit in Westphaliam, & quam Christi religionem tot annis acerrime oppugnarat, ipse & Albio ac ceteri Westphaliæ proceres, Christianis sacris ac legibus imbuti, ferventissime propugnare ac dotare aggressi sunt. Nihilque antiquius exinde habuit Widekindus, quam ut intra sacros diœcesis nostræ limites in vico Engern ad paternam arcem Basilicam cum Collegio Canonicorum D. Dionysio consecratam conderet, largeque dotaret. Hæc illa Basilica, in qua hodiedum magnificum ejus sepulchrum & Mausoleum conspicitur. Idem postea Mindæ, in qua amplissimas bonorum possessiones arcemque habuit, fecisse memorant eorum annales; ut jam libera tandem Christi religio, post longas illas bellorum tempestates, ubique per Westphaliam & Saxoniam doceretur, templa consurgerent, populi ad fontem Baptismi & cœtus convenirent, proscriptoque Idolorum cultu sacra Christi triumpharent.

Annus Christi 787. &c.

Hadriani Pont. 16. Caroli M. Franc. Reg. 20. &c.

Carolus Pascha Romæ cum Pontifice celebrat. *Ann. Franc. Anastas. in vita Hadriani.*

Carolus interim profectus Romam Pascha cum magna celebritate peregit cum Adriano Pontifice, præterque cetera tractavit cum eodem de firmandis per Saxoniam Episcoporum sedibus, cultuque religionis proferendo; quod jam Widekindi, Albionis, ceterorumque procerum (quorum Baptisma & transitum ad Christi sacra magno cum gaudio Pontifici exposuit) securus esset; ut non sine causa scripserit Anastasius de hac tertia profectione congressuque cum Pontifice, Carolum Pascha magna cum hilaritate cum Adriano Pontifice celebrasse. Inde Rex, ut Francorum annales memorant, adoratis sanctorum liminibus, votisque solutis, & Apostolica benedictione percepta, in Franciam est reversus. Et quæ lætiora vota esse poterant Carolo, quam post tot cruenta & atrocia bella Saxoniam in quiete possidere? & quam toties Christo & S. Petro voverat, nunc victam debellatamque, & in religione Christiana quiescentem licuisse offerre? Postquam in Germaniam est reversus, Wormatiæ celeberrimum omnium ordinum populorumque conventum habuit in quo Principibus exposuit, quæ Romæ transegerat. Atque ut primum illic Saxonicum bellum anno 772 ex Principum sententia decretum cœptumque est; ita confecti hujus belli, conditorumque Episcopatuum ex approbatione Pontificis ratio est reddita, applaudentibus omnibus Archiepiscopis, Episcopis, & Principibus Regni Francici.

Wormatiæ comitia Principum habet.

Quieta exinde Westphalia Saxoniaque omnis ad annum 794 mirificeque Christi religio per omnes Episcopatus & regiones propagata confirmataque floruit; quod jam singulis locis sui Episcopi impositi diœceses in Parochias divisissent, populum ab inanium Deorum cultu ad fontem Baptismi & Christianorum sacra traduxissent, subversisque fanis & Idolis, ubique templa & sacramenta admirabili populi concursu & lætitia frequentarentur, ex quo Carolus M. victor, & Widekindus Christianus religionem firmaverant.

Annus Christi 794.

Hadriani Pontif. 23. Caroli M. Franc. Reg. 27.

Ann. Franc.

At ingens hoc anno per Westphaliam tempestas coorta, qua omnis prope Evangelii labor messisque in periculum venit. Nam per Caroli absentiam,

Westphali rebelles a

Carolo M. in campo Sintfelt domantur.

tiam, ex quo ille Bavaricis Hunnicisque motibus atque Regni negotiis impeditus, Westphaliam cum exercitu intra aliquot annos non reviserat, ausa gens ceteris semper pertinacior, procerum rebellione ad arma convolare. Et jam formidabilis populi multitudo confluxerat, turbatura omnia, ni Rex de periculo edoctus mature occurrisset. Itaque Synodo, quæ Francofurti agebatur, finita, sepultaque Moguntiæ ad S. Albanum Fastrada Regina, *Carolus* (ut hæc Francorum annalium verbis referam) *bipartito exercitu Saxoniam petere statuit, eo videlicet modo, ut ipse cum dimidia copiarum parte ab australi plaga instaret; Carolus vero filius ejus cum alia medietate Rhenum apud Coloniam trajiceret, & in eandem regionem ab Occidente veniret. Quo facto, licet Saxones in campo, qui Sintfelt vocatur, quasi prælium cum Rege commissuri consedissent, ibique adventum ejus operirentur, amissa victoriæ spe, quam sibi paulo ante falso pollicebantur, ad deditionem omnes conversi sunt, victique sine prælio victoris potestati se subdiderunt. Dati obsides, & fides jure jurando confirmata; captivorum pars domum remissa, pars ac tertius quisque Saxonum*, ut Annales alii referunt, *per Franciam & alias regiones dispersi.*

Ann. Pith.

Tanta nimirum consternatio erat, ultro etiam ut sese ad Christianam religionem offerrent, veriti scilicet, ne qua ad Aleram perduelles plexi essent severitate, & ipsi acciperentur. Postrema hæc rebellionis procella fuit, postremumque cum Saxonum gente bellum; ex quo tempore Rex deinde Saxoniam quietam & in Christiana religione securam florentemque habuit. Campus Sintfeldt intra Dimolam & Almam fluvios hujus diœcesis, agerque frumentarius in vasta planitie etiamnum apud nos id nomen retinet, monstratque victoriæ trophæa: quæ ob id a FERDINANDO Principe & Episcopo inter Monumenta Paderbornensia celebrata. Haud procul inde Eresburgum ad Dimolam conspicitur, ubi belli pro Christiana religione initia; ubi & per eadem diœcesis loca in campo Sintfelt felicissimus belli Saxonici victoriæque exitus fuit. Pacata Westphalia, Carolus Aquisgranum discessit ad hyberna, ubi sacras Natalis Christi & Paschatis deinde ferias habuit. Nec dubium etiam fecero, quin Carolus ante discessum ex Westphalia, ex vicino diœcesis loco Paderbornam inviserit, ac de statu certoque Episcopo prospexerit.

Annus Christi 795.

Hadriani Pont. 24. Caroli M. Franc. Reg. 28.
Hathumari Episc. Paderb. 1.

Carolus Synodo Moguntiæ habita, in Saxoniam redit.

Ann. Franc.

Enim vero anno insequente, qui Christi erat nonagesimus quintus supra septingentesimum, Carolus *convocato generali*, ut Francorum annales referunt, *conventu trans Rhenum in villa Cuffenstein, quæ ad Mœnum e regione Moguncіacæ urbis sita est,* consilium habuit cum Episcopis & proceribus (ut in ejusmodi comitiis fieri moris est) de statu Saxoniæ; quod gentis perfidiam ex superioris anni rebellione suspectam haberet. Quo haud dubie Herbipolensis Episcopus Bernwelfus cum ceteris evocatus; agitatumque de Episcopo Paderbornensi Ecclesiæ imponendo, cum jam Bernwelfus ex vicario Episcopi Paderbornensis munere Herbipolensis electus ac præstitutus esset. Igitur synodo apud Moguntiam expedita, Carolus transmisso per Rhenum exercitu, in Saxoniam properavit, quam hac expeditione *totam pene populando peragravit* (quemadmodum hæc Francorum annales perhibent) ad castigandam prioris anni perfidiam, reliquiasque rebellium comprimendas; ne quid deinceps periculi aut turbamenti Christi religio ex suo flore fructuque subiret. Quæ cura ante Regni negotia Carolo semper proposita fuit, ex quo Saxoniam Christo & B. Petro obtulit. Quam in rem per Ecclesias & diœceses Westphaliæ ipse coram omnia cum Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo, Alcuino, ceterisque Sacerdotibus diligenter ordinavit. Et vero cum in hac Westphaliæ peragratione Rex verisimiliter Mimigardevordiam adierit, dispositis iis, quæ ad res Ecclesiæ illius D. Ludgerus jam ab anno DCCLXXXVIII. impositus desiderabat; tum etiam Paderbornensi Ecclesiæ de Pastore suo provisum est, uti jam planius referemus.

B. HATHUMARUS I.
EPISCOPUS PADERBORNENSIS.

Hathumarum, quem alii cum Cratepolio Hadumarum, alii vitiose cum Crantio Harimarium dixere, primum fuisse statum certumque Paderbornensem Episcopum, tam indubitata Majorum fastorumque fide accepimus, quam alii primos suos Carolinos Episcopos nobis exhibent; quod & Crantzius agnoscit in *a* Metropoli; tametsi immemor sui in libro de *b* Saxonia scribat, D. Liborium a Carolo M. præstitutum esse Paderbornæ Antistitem; quem tamen constat tot retro annis, Gratiano & Theodosio Augustis, Cenomannis in Gallia sedisse Episcopum. Sacrum Liborii corpus magna celebritate cultuque posterorum, Badurado II. Paderbornensi Episcopo, Paderbornam translatum referemus. Nemo Liborium unquam hujus loci Episcopum agnoscit.

a. lib. 1. c. 11
b. lib. 2. c. 16

Primus Ecclesiæ Paderbornensis Anno 795 Episcopus impositus B. Hathumarus.

Ceterum Hathumari in Episcopatu exordia ad hunc annum nonagesimum quintum hujus seculi certis scriptorum testimoniis reducimus. Nam vetus chronicon Franconiæ editum a Paulo Bollando, *Anno*, inquit, 795. *regio omnis, quæ Paderbornam circumjacet, quæque Wirtzeburgensi Episcopatui addicta erat, in peculiarem Episcopatum est divisa, eique Hathumarus ex clero Wirtzeburgensi primus Episcopus præfectus, idque post victoriam Caroli adversus Saxones, quorum magna pars in Franciam est abducta.* Conveniunt in hunc annum aditi Episcopatus Gobelinus, Crantzius, Bruschius, Browerus, Kersenbrochius, aliique quos inter Serrarius in historia Moguntinensi, cum, inquit, circa Domini annnm DCCXCIV Paderbornensis Episcopatus erectus est, Buriburgensis a D. Bonifacio institutus desiit, nimirum ob vicinitatem loci. Unde post omnia hæc Hassiæ loca jurisdictioni Episcopi Paderbornensis comprehensa fuere. Causam præterea annumque hujus ingressus in Episcopatum multo explicatius certiusque retulit Auctor vitæ Meinwerci Episcopi nostri. *Cum noviter*, scribit ille, *factæ conversionis messis multa, novellæ vero plantationis operarii essent pauci; Paderbornensem Ecclesiam commisit Carolus tuitioni præsulum Wirciburgensis Ecclesiæ; sub quorum regimine status ipsius nec profecit, nec longa viæ intercapedine, publicaque variorum negotiorum necessitate proficere potuit. Unde Rex, cum suis habito & inito consilio, eundem locum proprii Pastoris vigilantia tuendum & gubernandum adjudicavit; præposuitque ei anno Salvatoris mundi septingentesimo nonagesimo quinto præfatæ Wirciburgensis Ecclesiæ Canonicum, rus rudis in fide adhuc populi exculturum Hathumarum.* Jam ante hunc scriptorem longe vetustior Ido Paderbornensis Presbyter, qui Bisone quarto Episcopo translationem D. Liborii conscripsit, hæc tradidit; nam postquam has easdem causas instituti Hathumari in Episcopum retulisset, *quocirca*, inquit, *merito utilius visum est, hanc sedem suum per se habere Antistitem, qui non alibi occupatus, hic tantum agendis rebus præsens insudaret. Erat tum temporis in Clero Wirtziburgensi vir magnæ humilitatis atque modestiæ, Hathumarus nomine, de gente nostra, hoc est, Saxonica oriundus: qui cum adhuc puer esset, belli tempore Carolo Imperatori obses datus, illic servari jussus est; ubi postea tonsuratus, ac studiis literarum traditus, in virum perfectum moribus & eruditione profecit. Hic ex præcepto Principis primus est Paderbornensis Ecclesiæ ordinatus Episcopus. Post cujus ordinationem paucis annis transactis, idem gloriosissimus Princeps ab hac luce migravit.* Neque hæc derogant Chronologiæ, ex qua Hathumarum hoc anno Christi nonagesimo quinto institutum Episcopum dicimus; quando hic auctor de anno ordinationis & consecrationis in Episcopum agit, quam ante obitum Caroli, qui anno 814. excessit e vita, hic factam refert. Nihil enim infrequens per hæc tempora, Episcopi munus ex Sacerdotis ordine & jurisdictione sacra agere: quemadmodum D. Willehadus septem; D. vero Ludgerus duodecim annos id munus ex presbyteri gradu administrarunt, priusquam Episcopi consecrarentur. Et vero si Hathumarus inter primos obsides belli, quod anno 772. cœptum, adhuc puer aut adolescens, non ultra viginti annos in Clerum coopta-

Vita D. Willehadi.
Vita D. Ludgeri.

tus

tus censeri potest, cum anno nonagesimo quinto Episcopatum adiret, potuitque tam ab ætate, quam ex submissione prorogationem consecrationis obtinere, eo etiam, quod tum multi per Saxoniam consecrati Episcopi adessent.

Gente Saxo nobili familia oriundus, & virtute insignis.

Igitur Hathumarus ex prima Saxonum nobilitate, quales obsidum adolescentes aut juvenes erant Carolo dati, primus etiam e Saxonum gente inter Carolinos Saxoniæque Christianæ Episcopos conspectus fuit. Crediturque id Carolus dedisse gentis honori ac bono, quo Saxonum animos sibi conciliaret, dum viderent ex sua gente summum inter eos Sacerdotem creari, imponique popularibus suis regendis. Et vir maturæ probatæque virtutis erat Hathumarus, ex quo a primis innocentiæ annis D. Burchardo inter Obsides adolescentes in disciplinam est transmissus, excultusque Herbipoli in collegio Clericorum, quod florentissimum erat. Hausit in eo sanctissimi sui Magistri doctrinam vitæque institutum, uti Burchardus ipse a D. Bonifacio atque in Anglia a religiosissimis Regni illius viris didicerat. Quocirca non alio instituto religio & disciplina Cleri Paderbornam introducta, quam a Burchardo Hathumarus acceperat, Præsul integritate vitæ, morum gravitate, eruditione rerum sacrarum, concionandi facundia, fervore proferendæ religionis, prudentia in tractandis animis, & quod ante omnia commendant scriptores, modestia ac submissione animi jamtum in Clero Herbipolensi conspicuus. Quem uti Burchardus in hanc spem educarat, ita Bernwelfus, ex quo Vicariam Paderbornensis Ecclesiæ administrationem, suscepta per hæc tempora Episcopatus Herbipolensis præfectura, dimisit, ut familiarem suum Carolo imprimis Regi commendavit. Et Carolus quam superiori anno debellatis in campo Sintfeldico Westphalis, Paderbornam accessit, rursumque hoc ipso anno Moguntiæ ad Rhenum conventum Episcoporum, moderantibus Richolpho Moguntino & Hildebaldo Coloniensium Archiepiscopis, habuit, atque inde Westphaliam est ingressus ad disponendas res sacras, quæ in Synodo decretæ erant; Hathumarum simul Paderbornensi Ecclesiæ præfecit Antistitem, auctoritate Richolphi Moguntini Archiepiscopi, cujus Metropolitanæ sedi Episcopatus hic addictus subjectusque. Atque ut Lullus ante ipsum, quod Baronius agnoscit; ita Richolphus, aut certe Hildebaldus, in hac causa legati Apostolici munere perfunctus est; quando Principum est nominare Episcopos, sacræ vero altiorisque potestatis est dare. Et Carolum, ut proprium statumque Paderbornæ Episcopum accelerarct, multa urgebant, Cleri imprimis sollicitantis populique preces; longa deinde & molesta Herbipolim facienda itinera, priusquam aut responsa aut auxilia adessent, aut Episcopus inviseret; demum exempla aliarum circa diœcesium, quæ suos singulæ Pastores haberent, eoque magnis incrementis Religio in illis proferebatur. Raro enim videas tam impensè sincereque vicario Pastoris oculo, quam proprii, gregem pasci, Quo factum, ut cum in aliis diœcesibus res sacræ felici ordinatoque cursu procederent, hic, ut ab Idone Presbytero & Autore vitæ Meinwerci relatum, sisterent. Quæ omnia accessu Hathumari, ut iidem scriptores perhibent, magno cum fructu progressuque religionis immutata sunt. Nam postquam cum auctoritate Episcopi munus adiit, nihil impensius habuit, quam descriptam a Carolo diœcesin circuire: lustrare cœptas parœcias, alias ad cœtus populi ordinare: populum pro concione docere, Baptismi fonte abluere, advocare aliunde Pastores in partem laboris: Collegium Canonicorum Paderbornæ condere, implereque Clericis, ex quo tanquam ex seminario religionis Sacerdotes doctoresque incultæ plebis produceret; scholas ubique per diœcesin instituere, quibus juventus cum elementis literarum Christianæ legis rudimenta simul disceret; sacrilegos in lucis conventus interdicere, Idola confringere, sacrificia impia ritusque superstitionis proscribere, fana subvertere, & in horum locum Christianorum templa construere.

B. Hathumari sacri labores.

Exstruitur Paderbornæ Ecclesia cathedralis.

Inter has sacrarum ædium structuras, immortalis memoriæ, Basilicæ Paderbornensis & cathedralis Ecclesiæ opus, quod ad Carolum M. & Hathumarum se refert: sive jam illa fuerit Basilica, ut Gobelinus & ex eo Crantzius refert, quam Carolus M. primum Paderbornæ exstruxit, postea inter sævientia

vientia adhuc bella a Saxonibus injecto igne combustam: sive etiam super posita a Carolo fundamenta novam aliamque magnificentius Basilicam Hathumarus educere cœperit; quod Auctor vitæ Meinwerci visus est indicare, probatque Christophorus Browerus; eo quod fabrica quarto Hathumari anno nondum ad culmen perducta, Leo Pontifex in crypta hujus Basilicæ reputetur altare S. Stephani consecrasse. Acta Liboriana in Ecclesia recens constructa tantum altare a Leone consecratum memorant, quæ Ecclesia dici potuit, etsi nondum ad fastigium ascenderit. *Fuit & alia ædes sacra a Geroldo Caroli M. Imperatoris consanguineo & signifero exstructa, ac B. Virgini dicata, quæ juxta principale Monasterium*, seu Collegium Canonicorum, uti tum collegia illa ex communis vitæ cultu vocabantur, *constitit. Huic contiguam postea Capellam per Græcos operarios adstruxit Meinvvercus, eamque in honorem S. Bartholomæi Apostoli dedicavit*: Quemadmodum hæc Auctor vitæ Meinwerci retulit. Ædes illa D. Bartholomæi hodiedum superest ad descensum Basilicæ turrisque, elegans, ut tum opere Græcanico per Meinwercum constructa fuit. Visitur quoque Geroldinæ ædicula adhuc, quantum æstimes, cryptæ in modum & fornici substructa, inhæretque ædi D. Bartholomæi ex adverso ad ingressum protensa, opere rudi & pervetusto, ut tum impolitum fabricæ seculum obscura fama sua struebat. Meinwercus Episcopus ut Geroldinam ædiculam illustraret, alteram hanc illi Græcanico opere adjecit, unoque structuræ tecto utramque complexus est. Antiquissimum hoc monumentum est, quod cum altari S. Stephani ex crypta Basilicæ monstrat Paderborna; quamvis utrumque ex situ & neglectu antiquitatis magis, quam ex prisca majorum pietate aspicias. Ad Geroldinam ædiculam Carolus M. magnificentius templum erexit, quod haud multo post Saxonum rebellione exustum est; donec victo Widekindo, belloque confecto, Basilicam opere multo solidiore moliretur; quam Hathumarus Caroli magnificentia eduxit ad tectum, & Baduradus successor demum perfecit & dedicavit; dum interea Geroldina ædes, quæ tempore Meinwerci superstes fuit, sacris operandis deserviret. Utraque ædes, tam Geroldina, quam Carolina, B. Virgini dicata, quam patrocinii Divam a Caroli ævo ad hunc diem colit Cathedralis Ecclesia; cui postea Kilianus ex Ecclesia Herbipolensi, & Liborius deinde ex transvecto illatoque corpore tutelares patroni accessere. Utraque etiam ædes supra nativam petram fontesque Paderæ constructa, quos per abditos meatus canalesque centum ostiis ac rivis in duos demum alveos confluentibus effundi conspicis. Ibi cum Carolus toties consederit, conventusque populi habuerit, iteratoque hominum multitudo ad Baptismum se obtulerit, idem Carolus ac Geroldus ædes hasce sacras, & in his salutaris undæ fontes erexere. Sane vero Geroldus Comes Saxoniam non minus cum animo complexus, quam Carolus, ut gentem Christianam faceret. Erat is Hildegardis, quæ prima Caroli conjux fuit, frater ac militiæ præfectus; vir tam præclara in Deum religione, ac pietate in B. Virginem, quam belli gloria inter Francos præstans, Caroloque ob navatam in bello Saxonico operam percarus; quem ob id toties Bojariæ præfectum dixit, atque anno ab hoc quarto, Christi videlicet 799. ex prælio belli Hunnici, quo fortiter pugnando heros occubuit, magno luctu prosecutus est. Nec desunt qui inter Divos connumerent; quippe qui sacro adversus Barbaros bello vitam cum sanguine fuderit, uti de hac ejus laurea cœlitus quidam edoctus perhibetur. Multis hunc præter Reginonem celebrant Boici scriptores, & genere Suevum fastis suis adscribunt. Saxonum semper amantissimus, fidem eorundem erga se mutuam amoremque expertus est, cum Saxones milites e prœlio cæsum humeris suis exportarunt. Diversus hic Geroldus (secus quam Browero forte visum) ab illo, cujus sepulchrum Corbejæ ad Visurgim visitur. Alter in Augiæ cœnobio miles humatus, alter apud nos sub Ludovico Pio ex milite Monachus ac Diaconus, de quo tempori memorandum.

In Not. ad vitam Meinvverci.

Et alia Geroldina dicta, cui postea ædem S. Bartholomæi adjecit B. Meinwercus.

Vita Meinvverci n. 48. apud Brovv.

Auctor vitæ Meinvverci.

Geroldi genus, virtus, obitus.

Ann. Franc. ad ann. 799

Annus

Annus Christi 796.

Leonis III. Pontif. 1. Caroli M. Franc. Reg. 29. Hathumari Ep. Pad. 2.

Hathumarus Collegium Canonicorum Paderbornæ condit.

Basilicæ, de qua diximus, Hathumarus deinde eadem Caroli M. beneficentia adjunxit Collegium Canonicorum, quod Auctor vitæ Meinwerci vocat *nobile principalis Ecclesiæ Monasterium, præcipui operis & decoris, a Carolo M. fundatum, quod a Badurado Episcopo consummatum est.* Cœpitque Hathumarus ædificium in eam habitationis formam erigere, qualis per Franciam & Germaniam ad communem in clero vitam tum florentem apta erat, claustris & Monachorum cœnobiis haud multum dissimilis, temploque continenti structura inhærens, ex qua ad chorum & communem triclinii mensam descendebatur. Quamobrem passim a scriptoribus Monasteria, haud secus quam Monachorum, appellantur: uti Auctor vitæ Meinwerci, vocat Monasterium Principale, distinctum a Monasterio Abdinchoviano Monachorum ordinis D. Benedicti; atque Ido presbyter Clerum Paderbornensem sub disciplina Monasteriensi vixisse scribit tempore Baduradi II. Episcopi nostri. Ita Collegium Canonicorum Ultrajectense a Willebrordo institutum, quod sæpe in diplomatis Cæsaris Monasterium legas. Nihil apud scriptores frequentius, ut supervacaneum hoc velle commonstrare. Ex quo vocis usu urbs & diœcesis Monasteriensis a celebri tum apud illos Monasterio, quod Canonicorum erat Collegium, etiamnum nomen suum retinet. Extat hodiedum magnificum in quadro ædificium choro Basilicæ circumpositum, seu illud ab Hathumaro & Badurado, seu ad primam Collegii formam splendidius ab incendio a Rhotario & Meinwerco exstructum sit. Circum in inferiore parte peristylia, in medio cœmeterium Clericorum, supra dormientium & literis studiisque vacantium cubicula, singula suis habitaculis discreta. Ac nescio an ullibi Clericorum in communi olim viventium illustriora magis certioraque vestigia. Quemadmodum tota vitæ institutique Clericorum ratio in concilio Moguntino sub Carolo M. explicate satis descripta est, ut vel ex Canone IX. satis cognoscas, quo in hunc modum sancitur. a Patribus. *In omnibus, quantum humana permittit fragilitas, decrevimus, ut Canonici Clerici canonice vivant, observantes divinæ scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum Patrum, & nihil sine licentia Episcopi sui vel Magistri eorum agere compositе præsumant in unoquoque Episcopatu: & ut simul manducent & dormiant, uti his facultas id faciendi suppetit; vel qui de rebus Ecclesiasticis stipendia accipiunt, & in suo claustro maneant, & singulis diebus mane primo ad lectionem veniant, & audiant quid eis imperetur. Ad mensam vero similiter lectionem audiant, & obedientiam secundum Canones suis Magistris exhibeant.* Et quæ in hunc modum multis præscribuntur. Huic Concilio, quod anno Christi DCCCXIII. celebratum est, Hathumarum quoque Episcopum cum Ricolpho suo Metropolitano interfuisse non ambigo. Quantum nunc falli videas eos, qui Collegia Cathedralium ædium, a Carolo M. per Saxoniam condita, Monasteria cœnobiaque fuisse, ex claustris vitæque communis similitudine, opinantur; cum longe aliud sit institutum Clericorum, aliud Monachorum. Quod etiam multo confirmatius recognoscas ex hujus Concilii ordine atque consessu, qui in tres classes & turmas distributus memoratur. In quarum prima consederint Episcopi cum Sacerdotibus, præscripserintque legem Clericis. In altera consederint Abbates cum Monachis, & tractarint institutum D. Benedicti. In tertia consederint Comites & Judices, rerum civilium causas sanctionesque disquirentes. Quid nunc Clericis cum instituto Monachorum, ut in hunc ordinem istos Caroli ætate velis compingere? aut primas Cathedralium Ecclesiarum origines per Saxoniam ex Monachorum cœnobiis arcessere? tametsi primas illas sedes alibi quandoque obtinuerint. Sane in Paderbornensi nulla ejus indicia aut vestigia. Nam primus qui hic Clerum collegerit, ut diximus, Bernwelfus fuit vice-Episcopus. Atque is ut primum Episcopus delectus, præfecturam adiit, Monachos ex Principe Herbipolensi templo ejecit, Cleri

Quod non fuit Monachorum, sed Clericorum in communi viventium.

acerri-

acerrimus propugnator; quemadmodum id a Bruschio traditur. Hathumarus deinde Canonicus Herbipolensis Ecclesiæ scribitur ab Auctore vitæ Meinwerci, ex eoque vitæ genere electus primus Episcopus noster non alios quam Clericos & Canonicos introduxisse videri potest. Et si Carolina monumenta, scriptoresque rerum nostrarum consulas, non facile reperies vel ullum Monachorum Cœnobium a Carolo in Saxonia conditum, præterquam quod Eresburgum religiosis D. Benedicti domicilium esse voluerit. Ac tametsi Carolus Abbates transvexerit in Episcopos; Cathedrales tamen Ecclesias Clero reliquit, in iisque Collegia Canonicorum abs se dotata adjecit, omnia nimirum ad institutum formamque Romanæ Ecclesiæ, in qua principes ædes collegiaque a Canonicis possideri viderat; intelligebatque Clero gubernationem Ecclesiarum esse datam a Christo & Apostolis.

Quocirca Hathumarus inter primas sui muneris curas habuit, construere domicilia Sacerdotum & Canonicorum, colligere in communem vitam Clericos, instituere seminarium, ex quo Pastores & rudis populi magistros formaret. Quam in rem singulis in Saxonia Cathedralibus Ecclesiis decimæ atque amplæ bonorum possessiones a Carolo erant regia liberalitate donatæ, quarum prima pars Episcopo, secunda Clericis, tertia fabricæ, quarta pauperibus erat attributa. Cœptæ in hoc Collegio etiam ab Hathumaro scholæ sub magistri disciplina. Nam dum Ido presbyter scribit hæc omnia a Badurado II Episcopo esse aucta, satis indicat ab Hathumaro I Episcopo jam esse inchoata. Enim vero diœcesin provinciamque hanc tanquam horridam intractabilium ferarum sylvam est ingressus; hominesque adhuc semibarbari ægre etiam a Badurado Episcopo, ut acta Liboriana perhibent, a prisca majorum suorum superstitione avelli poterant, & in Christi legem mansuefacti transire; dum sensim institutione juventutis instillata pastorum doctrina, præfectorum Christianorum cohortatione, consuetudine ac commerciis Christi sacra addiscerent, barbarosque mores exuerent. Ad quæ summum momentum erat Episcopi præsentia & doctrina; ut tum re poscente moris erat, Episcopos circuire diœceses, docere per pagos & vicos, Sacramenta populo administrare; quod D. Ludgeri, Willehadi, aliorumque per Saxoniam Episcoporum exemplo haud minus impigre præstabat Hathumarus: quemadmodum omnes primos hosce Episcopos Apostolico spiritu plenos accepimus.

Annus Christi 797.

Leonis III: Pont. 2. Caroli M. Franc. Reg. 30. Hathumari Ep. Pad. 3.

Ann. Franc. Auctor vitæ Caroli. Regino. Adelmus.

Inter hæc Episcopatus initia Hathumarus Caroli Regis præsentia recreatus animatusque. Westphalia jam subacta Christo, ac pacata, Ostphalia inter Albim & Visurgim adhuc turbabatur. Quocirca Aquisgrano ex hybernis movens, *Saxoniam cum exercitu est ingressus, ad contundendam perfidæ gentis contumaciam. Nec prius destitit, quam omnes terminos ejus peragrasset. Nam usque ad ultimos fines ejus, qua inter Albim & Wisiram oceano alluitur, accessit.* Inde Aquisgranum se recepit, & legatos Saracenorum ac Constantinopolitani Imperatoris audivit. Quibus expeditis. *Consilium iniit, ut ad conficiendum Saxonicum bellum in ipsa regione hyemaret. Sumpto igitur comitatu suo, Saxoniam petiit, castrisque super Wisiram positis consedit, & locum castrorum Heristalli vocari jussit. Qui locus ab incolis usque ad præsens nominatur. Exercitum vero, quem secum adduxit, per totam Saxoniam in hyberna divisit, in eaque residens Heristalli Natalem Domini & Pascha celebravit.* Eo igitur ad se evocavit Pipinum filium ex Italia, & Ludovicum ex Hispania, transacturus cum illis de Regni negotiis. Ibi præterea legatos Hunnorum cum magnis muneribus ad se missos; ibi legatum Adelfonsi Asturiæ & Galletiæ Regis, papilionem miræ pulchritudinis dono ferentem audivit, remisitque cum Ludovico filio in Aquitaniam Abdellum Saracenorum legatum. Tam celebris rursum Paderborna (intra cujus diœcesin Heristallum) non tam filio-

Carolus Heristalli in Diœcesi Paderb. hybernat.

rum

rum legatorumque accessu, quam hybernis & festis natalitiorum & Paschatis apud nos celebratis; perinde ut primis in Saxonia hybernis ante duodenos annos Christi Natalitia Ludæ ad Ambram fluvium, & Pascha Eresburgi intra fines hujus Episcopatus peracta. Nec alibi unquam inter Saxones hæc Caroli hyberna, & celebrationes solemnium festorum peractæ. Nec dubium feceris, quin Hathumarum Carolus per hyberna intra diœcesin hanc ad se evocarit, ac de statu nascentis Ecclesiæ suæ coram cum eo disposuerit, magno simul hortamento ad laboris sacri constantiam. Ceterum Heristellum, seu ut Adelmus scripsit, Heristallum, in editi abruptique, qua Visurgi imminet, montis vertice Saxonum castrum est haud secus quam Eresbergum, a Carolo per initia belli expugnatum, intra Saxonum antiquorum fines, quibus Hassia, quæ jam tum Christiana, conjungebatur; eoque opportunior etiam tutiorque locus ad recipiendos Sacerdotes ex Hassia submissos ad culturam doctrinæ Christianæ. Nostra etiam memoria eruta istic arcis rudera, quæ olim Carolum & Sacerdotes intra præsidium Francorum receperit. Reperias scriptores, qui ex hoc loco primum Heristallenses Episcopos nostros dixere; quod istic Sturmio, Burchardus & Bernwelfus consederint; quemadmodum Carolus cum urbes in Saxonia non reperiret, in ejusmodi castris atque arcibus Episcopos cum Sacerdotibus collocare solebat. Hathumarum vero Heristalli Episcopi sedem aliquando fixisse non mihi persuaserim; quod ab ingressu ejus in Episcopatum Westphalia a bellis quieta, & Paderborna satis tuta fuerit. Manet interim loci nomen non modo post tempora Caroli M. quod Francorum annales docent; sed & ad nostram usque ætatem patrio vocabulo Herstell ab his Caroli hybernis & statione castrorum appellatur; celebreque non minus Heristallum Saxonicum, quam Francicum ad Mosam ab his Caroli hybernis ad posteritatis memoriam. Castrum deinde totusque circum locus Episcopi Paderbornensis possessio, seu Caroli aliorumve Cæsarum donatione (quod istic prima Sacrorum præsulum sedes fuerit) seu alio jure cessit. Sane vetusta in monte Ecclesia, ad quam subjecta ad pedem montis parochia convenit; ut totus hic profanus locus, haud secus quam Eresburgum, in sacrum commutatus videri possit. Ab Hassis primum anno 1465, festo D. Christinæ urbs Heristalli cum villa vastata & concremata. Nostra deinde memoria anno 1632. bello Suecico arx finibus illorum insidens ab Hassis incendio & vastatione subversa haud secus quam Eresburgum; templumque in eo vetustissimum & celeberrimum cum domicilio religiosorum hominum, eadem belli tempestate, in cineres consedit. Vidimusque duo illa Carolina sacrorum monumenta, omni antiquitatis & religionis veneratione digna, in unam simul ruinam incubuisse, dispari sane Majorum posterorumque studio. Olim ex Hassia primum Christi religio, ut commonstravimus, in hanc diœcesin introducta est; quæ nostra ætate dictæ religionis & sacrorum mutationem intulit; tanquam quod barbari olim Saxones perpetrarunt in vastatione Frislariensis Basilicæ, sacrarumque per Hassiam ædium & cœnobiorum, idem Christianis in Christianos liceret.

Heristalli descriptio.

Henr. de Herverdia. Chron. Mindense a Meibomio editum.

Annus Christi 798.

Leonis III. Pontif. 3. Caroli M. Franc. Reg. 31. Hathumari Pad. Ep. 4.

Carolus Minda in Transalbianos movet. Ann. Franc. Adelmus. Auctor vitæ Caroli. Regino.

Exactis Heristalli hybernis, Carolus evocato (quem per Saxoniam diviserat) hybernante exercitu, secundo Visurgi per diœcesin Paderbornensem iter instituens, Mindam descendit, castraque ad flumen ejus loci collocavit. Adeo tum Minda erat in hac Visurgis ripa, ut Auctor vitæ Caroli M. & Regino vocat; tametsi ab aliis Munde scribatur: quæ certe ea non fuit, quæ ad confluentes Fuldæ & Werræ visitur, ubi ne nomen quidem Visurgis obtinet, nisi postquam infra misceri cœperint hi amnes, & res ipsa, quam narrabimus, Mindam nobis monstrabit. Nam istic transmisso per Visurgim exercitu, ad Albim in Transalbianos Saxones movit, ulturus perfidiam gentis, a qua per ferias Paschales legati Caroli, quos ad causas ejus regionis tractandas miserat,

ſerat, trucidati erant, inter quos Godeſchaldus ad Sifridum Danorum Regem miſſus, barbare contra jus gentium interemptus. Igitur regionem ingreſſus, omnia inter Viſurgim & Albim ferro atque igne vaſtavit. Cæſi etiam ope Traſiconis Abotritorum Ducis, quotquot Abotritorum Carolo confœderatorum regionem palabundi intraverant. Subacta in hunc modum Oſtphalia, ad imperium regni Francici, & Chriſtianam religionem confirmandam Carolus per Viſurgim reduxit militem; compoſitisque per Weſtphaliam ſacris profaniſque, Aquiſgranum diſceſſit, ad Legatos Irenes Imperatricis audiendos; ubi hyemando Natalem Chriſti & Paſcha ſolemni ritu coluit.

Annus Chriſti 799.

Leonis III. Pont. 4. Caroli M. Franc. Reg. 32. Hathumari Ep. Pad. 5.

Leo Pontifex Carolum Paderbornæ convenit.

At nihil hactenus Paderborna magnificentius ſanctiusque ſpectavit, quam hoc anno nonageſimo nono ſupra ſeptingenteſimum, quo duo ſuprema Eccleſiæ capita Leo Pontifex & Carolus Francorum Rex Paderbornæ convenere. Funeſtum Leonis Pontificis caſum cauſamque adventus cum Anaſtaſius aliique multis exponunt, tum paucis Annales Francorum. *Romæ*, ſcribunt illi, *Leo Papa cum Litania proceſſurus de Laterano ad Eccleſiam B. Laurentii, quæ ad craticulam vocatur, equo ſedens pergeret, in inſidias a Romanis poſitas juxta eandem Baſilicam incidit. Ubi equo dejectus, & erutis oculis, ut aliquibus viſum eſt, lingua quoque amputata, nudus & ſemivivus in platea relictus eſt. Deinde juſſu eorum, qui hujus facti autores fuere, in Monaſterium S. Eraſmi Martyris velut ad curandum miſſus, Albini cujusdam cubicularii ſui cura noctu per murum dimiſſus, a Winigiſo Duce Spoletano, qui audito hujusmodi facinore Romam feſtinus advenerat, ſuſceptus, ac Spoletum deductus eſt. Cujus rei nuncium cum Rex accepiſſet, ipſum quidem ut vicarium S. Petri, & Romanum Pontificem, cum ſummo honore ad ſe præcepit adduci. Iter tamen ſuum, quod in Saxoniam facere conſtituerat, non omiſit.* Jam & Carolus intellexerat, quo cœleſti beneficio Leo viſum oculorum linguamque recepiſſet, & in ſomno a Deo monitus fuerat, qua ope Pontificem reſtitueret; quemadmodum id Poeta eorum temporum ſcripſit.

Portentum Rex triſte videt monſtrumque nefandum,
In ſomnis ſummum Romanæ adſtare Leonem
Urbis Pontificem, mæſtosque effundere fletus,
Squalentes oculos, maculatum ſanguine vultum,
Truncatam linguam, horrendaque multa gerentem
Vulnera, ſollicitos gelidus pavor occupat artus
Auguſti.

Igitur Aquisgrano cum exercitu ad Rhenum progreſſus, *habitoque generali conventu ſuper Rhenum, in loco, qui Lippenheim vocatur, ibi eodem amne transmiſſo cum toto exercitu ſuo ad Padrabrunnam acceſſit; ibique in caſtris conſidens, Pontificis ad ſe properantis adventum præſtolatus eſt.* Et Pontifex poſtquam feſtinatis itineribus Norimberga Coloniam advenerat, ſalutato iſtic D. Severini ſepulchro, Carolus ei Hildebaldum Colonienſem Archiepiſcopum, quem ſibi ſupremum aulæ Præſulem ſemper adjunctum habebat, cum Aſchario Comite obviam miſit, qui venientem exciperent, & per Weſtphaliam honorifice ad ſe Paderbornam deducerent. Non Eresburgi, non Heriſtalli, non alibi in Saxonia, quam Paderbornæ Carolus Pontificem excipere voluit; quod locum in his regionibus nec amœnitate admirabilium fontium agrorumque ubertate, nec cultu ſurgentis oppidi civiumque urbanitate, nec hoſpitiorum populique jam Chriſtiani frequentia uſpiam haberet commodiorem, aut magis adſpectabilem; ex quo ſimul Pontifici oſtenderet Saxoniæ ad Chriſti fidem abs ſe perductæ, tantorumque bellorum ſuorum fructus; hoc præſertim ad fontes Luppiæ & Paderæ loco, ubi tanta hominum multitudo ſe primum ad fontes Baptiſmi obtulit, & tam felicia Deus Chriſtianæ religionis auſpicia eſſe voluit. Et Carolus ubi propius Pontificem adeſſe cognovit, omnia, quæ ad Chriſti vicarium

Anaſtaſ. Biblioth. in vita Leonis.

rium

rium & Petri successorem quam honorificentissime suscipiendum facerent, in castris ad Paderbornam disponit. Ejus rei gratia præmissus primum ex castris Pontifici obviam Pipinus filius, Italiæ Rex, cum legionibus aliquot; nam Carolus filius per id tempus cum parte exercitus ad Albim missus ierat, transacturus Regni negotia cum Wilsis, Abotritis, Nortluidis, Transalbianisque.

Ubi insigni pompa ab eodem Rege excipitur.

Interea Pontifex in campis Paderbornensibus aderat; susceptusque a Pipino & legionibus in ordinem compositis, sublata manu ter benedictionem impertit; ad quam miles tertium se humi prosternit. Inde a Pipino ad castra Caroli deductus. Jamque omnis regius miles in legiones & signa utrimque distributus stabat, quem inter Pontifex procedebat, protensa rursum manu precationem singulis impertiens, singulisque ad venerationem Pontificis procumbentibus. Tum vero ubi Pontifex in conspectum propius venit, Carolus ex regio throno descendens, magnaque ducum, Comitum ac Procerum corona circumfusus, in amplexum Pontificis occurrit; factaque invicem salutatione, e castris ad oppidum procedunt. Haud procul a throno stabant castrenses Episcopi, Sacerdotes ac Clerici in choros utrimque divisi, sacro singuli amictu suo induti, signisque, crucibus ac vexillis supplicantium ritu compositi; quibuscum Pontifex hymnum Angelicum, *Gloria in Excelsis Deo* exorsus, choro Sacerdotum cantum excipiente. Ita processum ad Ecclesiam, quam a Carolo & Hathumaro prope absolutam diximus; ubi ab Episcopo & Clero denuo exceptus introductusque Leo & Carolus. Peracto solenni Missæ sacrificio divinisque, Rex Pontificem ad hospitium & convivium ducit. Lætus dies mutua gratulatione & colloquiis consumptus. Non alius hunc magnificum Pontificis ingressum honoremque, a Carolo Christi Vicario Paderbornæ delatum, exactius nobis descripsit, quam vetus quidam Poeta a Canisio ex antiquitatum latebris productus, quem ipsum Alcuinum Caroli M. præceptorem censet; uti is hujus rei coram spectator esse potuit, ex quo a Concilio Francofurtensi una cum Hildebaldo Coloniensi Archiepiscopo Regi adjunctus fuit. Quisquis tandem auctor ille, juvat certe hunc non tam Poetico ingenio, quam historica fide narrantem audire:

Est locus insignis, quo Patra & Lippa fluentant, Canisius t. 6. Antiq.
Altus & in nudo campo jacet, undique largo
Vestitus spacio, celso de colle videri
Namque potest legio omnis, & hinc exercitus omnis,
Castra Ducum & Comitum, radiantiaque arma virorum.
Hic Carolus multis stipatus millibus heros
Advenit, & tandem juvat hic succedere tectis.
Missus Apostolici regalem tendit ad aulam.
Interea & summum manifestat quippe venire
Pontificem expulsum Romana a sede Leonem
Civibus a propriis, & tot tolerasse recenset
Verbera, commemorans extinctum lumine vultum;
Narrat & abscissam liquido de gutture linguam:
Nunc medicante Deo sanatum & ab omnibus istis
Esse malis, animis stupet ipse exercitus omnis
Audita, & Carolus recolendo somnia retro
Præteriti indicio agnoscens vestigia visus;
Hoc fore non dubitat, quod tristes fundere fletus
Pontificem in somnis jam dudum vidit eundem.
Hinc jubet extemplo Pipinum occurrere magno
Pastori, pacem & placidam portare salutem,
Obvius ire parat genitoris jussa facessens.
Pipinus centum lætus cum millibus ibat.
Ipse sedet solio Carolus Rex justus in alto,
Dans leges patriis, & regni fœdera firmat.
Utque videt patulo adversum se tendere campo
Pastor Apostolicus centum cum millibus altum
Pipinum, geminas extendit ad æthera palmas,
Pro populoque preces effundens pectore largas.
Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
Sternitur, & supplex vulgus ter fusus adorat.
Mox Leo Papa solo Pipinum more benigno
Excipit, & sacris circumdans colla lacertis
Hæret in amplexuque diu placida oscula libans.
It comes, & supra se confert vertice toto
Pipinus, varias miscent sermone loquelas,
Inque vicem diversa levant problemata verbo.
Rex pius interea solium conscendit, & omnem
Alloquitur populum Carolus venerabilis Heros:
Ergo agite o proceres, inquit, quibus induite arma
Ire estis soliti ad bellum, Martemque severum
Tentare, & crudo vosmet confidere pugno,
Pontifici celeri cursu occurremus opimo.
Vix hæc dixit Heros, fremit undique turba tumultu,
Tela manu glomerat, mox loricasque trilices
Et latos clypeos galeasque & spicula peltæ
Æratæ resonant; acies hinc inde videntur
Ire equitum, sparso nigrescunt pulvere nubes,
Et tuba lugubri medio strepit aggere voce.
Classica signa sonant, campi densantur aperti,
Agmine cristatus fulgetque exercitus omnis.
Tela micant pariter, vexilla levata coruscant,
Armati incedunt juvenes & freta juventus
Gaudet equis, siccus fervescit in ossibus ardor
Ardendi, ac Carolus medio micat agmine lætus

Aurea crista tegit frontem, & conspectus in armis
Fulget, equo ingenti portatur ductor opimus.
Ante Sacerdotum porro castra agmina ternis
Stant divisa choris, in longis vestibus almæ
Sacra crucis vexilla levant, & Præsulis omnis
Adventum exspectat Clerusque & candida plebes.
Jam pater in campo Carolus videt agmina aperto
Pipinum & summum Pastorem tendere contra
Constat & inque modum populum exspectare coronæ
Præcipit, atque aciem hinc dividit urbis ad instar.
Ipse autem medio consistere in orbe beatus
Præsulis adventum expectans, & vertice toto
Altior est sociis, populum supereminet omnem.
Jam Leo Papa subitque externo se agmine miscet.
Quam varias habitu linguas, tam vestis & armis
Miratur gentes diversis partibus orbis.
Extemplo properans Carolus veneranter adorat,
Pontificem amplectens magnum, & placida oscula libat,
Inque vicem dextras jungunt, pariterque feruntur
Gressibus, & multo miscentes verba favore.
Ante Sacerdotem ter summum exercitus omnis
Sternitur, & supplex vulgus ter fusus adorat,
Pro populoque preces ter fundit pectore Præsul.
Rex pater Europæ, & summus Leo Pastor in orbe
Congressi, inque vicem vario sermone fruuntur.
Exquirit Carolus casus, auditque laborum
Diversos, sceleris populi impia facta stupescit.
Miratur geminas jam dudum luce fenestras
Extinctas, & nunc reparatum lumine vultum,
Truncatamque loqui miratur forcipe linguam.
Alter in alterius configunt lumina vultus,
Et parili sedis tendunt ad culmina gressu.
Ante Sacerdotes sacri stant ostia templi,
Alternis vicibus modulantes carmina laudum,
Atque Creatori grates laudesque frequentant,
Qui nova Pontifici reddebat lumina summo,
Et desperatam condebat in ore loquelam.
Exoritur clamor, vox ardua pulsat olympum.
Intrat Apostolicus, Carolo ducente beato,
Templa Creatoris, solito solemnia more
Concelebrare pio, Missarum sacra favore.
Ex hinc officiis divinis rite peractis,
Invitat Carolus celsa inter tecta Leonem.
Clara intus pictis conlucet vestibus aula,
Auro ostro ornantur hinc inde sedilia multo.
Ad mensas resident læti, variisque fruuntur
Deliciis, medio celebrant convivia tecto;
Aurea namque tument per mensas vasa falerno:
Rex Carolus simul & summus Leo Præsul in orbe
Vescitur, atque bibunt pateris spumantia vina.
Post lætas epulas & dulcia pocula Bacchi,
Multa pius magno Carolus dat dona Leoni.
Hinc lætus repetens aulæ secreta revisit
Rex, & Apostolicus repetit quoque castra suorum,
Cum tali a Carolo Leo sit susceptus honore,
Romanos fugiens propriisque repulsus ab oris.

Celebravit & hunc Pontificis ac Regis congressum ingressumque Saxo Poeta noster, tempore Arnulphi Cæsaris Paderbornæ, ut creditur, presbyter.

Namque propinquantem cum primum noverat, illi
Obvius ipse loco de castrorum memorato
Stipatus multis populorum millibus ibat;
Pontificemque vicem Petri, cui claudere cœlos
Et reserare licet verbo, sedemque tenentem,
Suscepit cum magnifico reverenter honore.

Mansêre per aliquot dies Leo Pontifex & Carolus Paderbornæ; interque cetera pietatis monumenta tria cum primis illustria. Enimvero Episcopatum Paderbornensem recens a Carolo institutum descriptumque Leo Pontifex coram Apostolica auctoritate confirmavit; quod acta Liboriana ab Idone presbytero nostro conscripta docent. *Religiosum*, inquit ille, *Caroli & salutare Christianitatis dilatandæ studium nobiliter inchoatum Leo Pontifex Apostolica autoritate firmavit.* Quo felicior nobiliorque ceteris Carolinis Episcopatibus est Paderbornensis: nihilque magis cum ceteris conquerendum, quam temporum injuria utrumque Regis & Pontificis diploma intercidisse. Deinde Pontifex, ut idem Auctor refert, *in Ecclesia tum ibidem noviter constructa quoddam altare consecrans, adorandas in eo reliquias Protomartyris Stephani, quas secum Roma detulerat, collocavit, fiducialiter id Principi promittens, quod oratorium illud tanti Martyris patrocinio munitum, non ulterius passurum foret injuriam, quam ipse referente prius ei contigisse cognovit: ut videlicet ob incolarum loci perfidiam & odium in religionem Christianam aliquoties igni traderetur. Et ob hanc maxime causam easdem reliquias ibi rogatu Imperatoris condidit, non sine effectu congruo fiduciæ sponsionisque suæ, cum nihil tale postmodum illic perpetratum esse certissimum sit.* Verum ac sua fide constans vaticinium. Nam etsi postea, Rothario Episcopo, Basilica cum maxima parte urbis, iterumque anno MCXXXI. conflagrarit; id for-

Leo Pont. altare S. Stephani Paderbornæ consecrat.

fortuito igne accidit, non Barbarorum injuria: quod hic Pontifex tantummodo pronunciavit; ut recte a Bollando in animadversionibus in acta Liboriana observatum est. Ceterum quæ hic de consecrato a Pontifice altari ac Lipsanis D. Stephani repositis memorat Ido presbyter, eadem scriptor vitæ Meinwerci, Gobelinus, Crantzius, Browerus clari scriptores retulere. Perstat hodiedum altare in crypta chori Leonis monumentum. Quanquam non probet Browerus, quod a Leone ipsum templum dedicatum scribat consecratumque D. Virgini; cum templo demum integro absoluto ea dedicatio Badurado Episcopo Hathumari successori tribuatur. Cryptam forte, quæ choro substructa hodiedum amplo spatio conspicitur sacelli instar, aliamve ædiculam dedicaverit. Et falli Gobelinum ac Crantzium, qui a Leone Pontifice Basilicam Paderbornensem VIII. Idus Decembris dedicatam scribunt, satis ex eo constat, quod eo tempore Leo Pontifex Romæ fuerit; quippe qui in pervigilio D. Andreæ ad urbem rediit, exceptus incredibili gaudio a Romanis; ut hæc Anastasius Bibliothecarius inter acta Leonis Pontificis retulit. Leonis præterea liberalitatem sacram commendat Gobelinus a condonationibus noxarum, quas recepto vocabulo indulgentias diximus, quarum Pontifex large participes fecerit, quotquot ædem hanc rite precando salutarent; cujusmodi indulgentias alia quoque loca, a Leone per id tempus consecrata, ad eundem Pontificem referunt, de quibus in annalibus nostris uberius relatum est.

Carolus Castrum Driburgum Ecclesiæ Paderbornensi adjicit.

At Carolinæ liberalitatis monumentum, quod tertium est ex hac Regis & Pontificis præsentia, haud minus illustre dignumque posteritatis memoria. Nam licet Carolus jam amplis bonorum possessionibus proventibusque dotasset Ecclesiam; adjecit tamen regia munificentia, idque rogatu Pontificis, castrum Iburgum (quod posterior ætas Driburgum dixit) cum subjectis agris & circumpositis vicis ac prædiis colonorum domui Episcopi Hathumari. Testes hujus donationis Gobelinus, Crantzius, Bruschius, Hamelmannus, Kersenbrochius, Hobelius ex tradita certaque Majorum fide: licet tabulæ donationum, quas primi viderint, a nobis desiderentur; quemadmodum hæc pluribus asserta a *FERDINANDO* Episcopo in Monumentis Paderbornensibus; ut ceteris, quæ hic desideres, facile supersedeam. Quo regio Caroli dono alterum etiam Iburgum castrum, quod idem nomen obtendit, Wihoni Osnabrugensi Episcopo cesserit. Nec insolens videri debet, ejusmodi castra arcesque Saxonum Episcopis a Carolo esse datas; quando, ut mox referam, celebre Eresburgum castrum cum circumjacentibus prædiis, agris & incolis a Carolo donatum est Monachis familiæ D. Benedicti, ob egregia in prima gentium conversione merita. Quam in rem Leonis Pontificis consilium fuit, ut ex Eresburgi diplomate liquet, ejusmodi castra consecrare religioni & domiciliis sacrorum Præsulum. Nimirum ut iis in locis, in quibus Barbari habuerant sua fana, Idola, & conventus superstitionis, in iis Christiana religio haberet cultum veri Numinis. Utraque etiam Carolus porrexerit consilia; quibus ejusmodi arcibus Episcopos præmunitos esse voluit, vel ad receptum, vel ad tutelam suorum. Certe nec eum Saxoniam ita inter Episcopos divisisse scribitur, ut solis decimis agrorumque prædiis, sed amplis bonorum possessionibus atque arcibus honori splendorique supremi Sacerdotii consultum voluerit; haud secus quam in Francia & Germania Cisrhenana Regum Francorum & progenitorum Caroli liberalitate conspiciebantur Episcopi. Driburgum certe Iburgumve castrum primis Caroli bellis expugnatum ereptumque Saxonibus, qua Austrum respicit, ex abrupti montis crepidine inexpugnabile, ex adverso montium Teutonicorum jugo altis fossis vallisque præmunitum, ut vestigia hodiedum monstrant: circum nemora & luci; quibus persuasus nonnemo, illic Idolum Irmenseul cultum a Barbaris. Sed cum illud Eresburgi a nobis monstratum sit, aliud gentis Idolum, quæ ejusmodi in locis crebra fuere, constitisse dixeris; quæ ob id Carolus in sacrorum loca haud secus, quam Eresburgum converterit. Arx, quam Episcopi tenuere, ad annum 1309. constitit: modo rudera tantum visuntur & collapsa turris. Ad pedem montis Driburgum oppidum, quod idem nomen servat. In subjecta planitie magna vi aquarum prorumpentes acidulæ, quibus

bus non aliæ per diœcesin, aut alibi facile præstantiores vel celebriores; cujusmodi loca aquis nobilitata, quæ ex naturæ apud nos beneficio, ita probavit Carolus, ut suo etiam beneficio duo ex his Paderbornam & Driburgum, Ecclesiæ donarit.

Leo Pont. Dethmoldiam ac Mindam cum Carolo invisit.

Mansit Carolus, ubi hæc agebantur, Paderbornæ per aliquot dies cum Pontifice; & cum multa coram pertractata essent (sicuti Francorum annales tradunt) Rex Pontificem, quod multa non obscure indicant monumenta, per diœcesin circumduxit. Monstratus primum in vicinis Teutonicis montibus locus prælii, quo acie decertarat cum Saxonibus; nam istic a Caroli ævo, quia a Carolo condita, sacra ædes hujus cælestis victoriæ grata in Deum memoria constitit. De qua inter ceteros Crantzius, & nos supra ad annum Christi 783. Dethmoldiam inde progressi; ubi Leo Pontifex aram consecravit, cœtu primorum Christianorum jam iis locis congregato per Sacerdotes. Hujus rei sat evidens testimonium apud Auctorem vetustum in vita Meinwerci: *lapidem*, inquit ille, *quendam altaris spectabilis magnitudinis, a B. Leone Papa consecratum, de Ecclesia Thietmelle allatum, collocavit in crypta novi Monasterii a se constructi, in qua & reliquias Protomartyris Stephani cum multorum aliis sanctorum reposuit.* Thiatmelle vero seu Dethmoldia arx est & oppidum infra fines diœcesis Paderbornensis; sicuti totus ille montium tractus. Mindam quoque deductum Pontificem ad Visurgim duæ sacræ ædes monstrant; quarum alteram Remæ ad confluentes Wernæ & Visurgis, alteram in monte haud procul Minda D. Nicolao a Leone Pontifice consecratam perhibent vetusta eorum locorum monumenta & tradita Majorum fides. Et si conjecturis uti fas erit, quod ex illa antiquitate per hæc vestigia liberius est, prorsus existimo, Carolum M. ostendisse Leoni Pontifici, non solum Mindæ, sed & in ceteris per Westphaliam locis primas Episcoporum sedes a se institutas conditasque; ut haud secus, quam Paderbornæ fecerat, Apostolica auctoritate probarentur: ac Pontifex coram oculis suis delibaret fructum Saxoniæ, a se ad Christi religionem traductæ; quo a Pontifice nihil jucundius, & a Carolo nihil honorificentius spectari poterat. Hunc in modum Hameliæ ad Visurgim, & Sidinckusii in dynastia Burana apud nos, ex tradita Majorum fide, monstrantur ædes sacræ a Leone Pontifice dedicatæ. Sane vero Leonem Pontificem Eresburgum accessisse, ibique non modo consecrasse capellam, sed & totum illum montem, in quo prima Christianæ religionis auspicia fuere, convertisse in domicilium possessionemque Ordinis D. Benedicti, ut exinde religiosi Sacerdotes incolerent in subsidium excolendæ Saxoniæ; ex tabulis ipsius Pontificis certum accepimus, quas hic adscribere necesse habemus.

Vita Meinwerci. n. LXXX.

Henr. de Hervord. Gobelinus Herm. Mindensis. Joan. de Essendia. Rolevingus Witkius.

Montem Eresburgum a Carolo M. D. Benedicti religiosis donatum comprobat.

*Leo servus servorum Dei, Karolo M. Francorum Regi. Piæ tuæ intentioni per omnia congaudentes, quod jubes, annuere non tardamus. Igitur hunc montem Eresburg, quem expugnatum cum tota Saxonia Deo obtulisti, & per nos B. Petro consecrasti, liberum ab omni humana potestate esse, & fratrum inibi ad Christi servitium adunatorum ditioni tantummodo parere censemus. Qui ne aliquid in hoc impedimenti patiantur, neve regni vestri invasoribus aliqua rebellandi fiducia præparetur: Sub anathemate, B. Petri auctoritate, interdicimus, ne quis unquam bellica ipso in monte præsidia collocare, aut per te collata prædia, aut decimas circa montem per duas Saxonicas rastas, quas illuc delegasti, audeat diripere. Hæc conservantibus sit pax a Deo patre, infringentibus excommunicatio & a Beatorum collegio sit separatio in æternum. Datum Eresburg per manum Jannis Bibliothecarii & Cancellarii Ecclesiæ Romanæ VIII. Kal. Jan. Anno Domini ··· Leonis tertii quarto. Indictione * septima die dedicationis Capellæ in Eresburg.*

* Octava.

Meibomius. Wittius. Cleinsorg. Stangefol.

Celebre apud Baronium, & in conciliorum actis apud Binium & Sirmondum, perinde uti apud nostros scriptores, diploma, in quo vetustatis ex scriptorumque vitio unus alterve error irrepsit; inscriptio enim Carolum Imperatorem præfert, qui altero demum anno Imperator a Leone coronatus est; quocirca nomen Romanorum Imperatoris, in Francorum Regis commutavimus: si non tota inscriptio imperiti manu accesserit. Alter error est in mense, qui VIII. Kal. Januarii consignatur, cum

Leo

Chapeavill. Brovverus. l. 7. ann. Becanus in Aquisg. Fisen lib. 5. ad an. 799.

Leo Pontifex nonnisi post Litanias Romæ habitas verno ejus anni tempore ex Italia profectus ad Carolum venerit, quem deinde Carolus per totam æstatem in serum usque Autumnum in Saxonia & ad Rhenum apud se in comitatu habuit; quocirca pro Januario reponendus est Junius aut Julius; quæ mensium nomina cum per primas abruptasque literas in diplomate scripta fuerint, facili errore pro Junio aut Julio Januarius obtrudi potuit. Quibus animadversis facile est componere ac statuere ea, quæ de templis & altaribus aut Sigeburgi ad Ruram, aut Coloniæ, aut Aquisgrani, aut Tungris a Leone consecratis memorant eorum locorum scriptores; quando Leo Pontifex, uti ex Anastasio relatum est, pridie D. Andreæ sub exitum Novembris Romam tandem reversus est. Interque Romanos ordines, qui Pontificem incredibili gaudio redeuntem excepere, memorantur apud Milvium processisse Pontifici obviam Scholæ Francorum, Frisonum & Saxonum. Adeo semper Carolo cura fuit de Saxonia, ut jam Hadriano Pontifice Saxonum adolescentes transmitteret Romam, literis & Christiana religione informandos; quos ex obsidum aut captivorum numero, aut ingenuorum delectu, ad illud seminarium pietatis transmisit. Quemadmodum ceteros obsides adolescentes aut Herbipolim, aut Ultrajectum, aut Rhemos, aut ad alia Franciæ Germaniæque florentia Clericorum collegia transportari jussit; quo ex illis haberet probatæ virtutis & doctrinæ Sacerdotes, quos incultis per Saxoniam populis imponeret Pastores doctoresque Evangelii. Et si quis hæc conferat cum iis, quæ a Leone Pontifice acta sunt per Saxoniam, insanire prorsus dixeris eos, qui aliam quam Romanam Religionem a Carolo in Saxoniam nostram introductam comminisci, & suæ hæresis plebi persuadere, palamque editis libris per summam fallaciam spargere audent.

Annus Christi 800.

Leonis III. Pont. 5. Caroli M. Franc. Reg. 33. Hathumari Ep. Pad. 6.

Carolus M. Romæ a Leone Imperator coronatur. Ann. Franc.

Pontifice honorificentissime a se dimisso Romam Carolus Aquisgrani hyemavit inter festos Natalis Christi & Paschatis dies, altero mox anno per Autumni tempus Leonem Pontificem Romam consecutus. Ubi sacratissima Natalis Christi die, inter Missarum solemnia, in Basilica B. Petri Apostoli Imperator a Leone coronatus est, acclamante populo KAROLO AUGUSTO A DEO CORONATO, MAGNO ET PACIFICO, IMPERATORI ROMANORUM VITA ET VICTORIA. *Post quas laudes*, ut Francorum annales addunt, *a Pontifice more antiquorum Principum adoratus est, ac deinde omisso Patricii nomine* IMPERATOR & AUGUSTUS *appellatus;* cum ob rerum magnitudinem pro Ecclesia Christi gestarum, tum etiam ob Saxoniam subactam, Christoque partam. Jam enim quam late ab Rheno ad Albim, ab Isala & Frisiæ finibus ad Salam & Thuringiam ingenti terrarum populorumque spatio protendebatur, cum imperio Francico Christi legem ac religionem susceperat: jam omnis illa regio vasti instar regni in Episcoporum sedes a Carolo descripta erat: jam Episcopatus octo conditi absolutique erant, duobus præterea inchoatis: jam & Episcopi in singulas suas diœceses ac sedes introducti erant; & quiescente a bellis gente, florebat ubique Christiana religio, eversis inanium deorum fanis ac Idolis. Postremo quod divina prorsus ordinatione factum dixeris, Romanus Pontifex Leo III in Saxoniam delatus, & a Carolo M. per Episcopatus circumductus; ut vice S. Petri, cui Carolus toties Saxoniam Romæ devoverat, possessionem Saxoniæ adiret; tanquam non prius Deus Carolum Imperatorem coronari voluerit, quam ex integro belli merito Christiana religio per successorem S. Petri confirmata esset. Quapropter per hunc S. Petri successorem in Basilica ejusdem Natali Christi die, corona Imperii ad Francos translata, quorum natales & origines gens Francica in his Westphaliæ Saxoniæque regionibus primum habuerat; lætoque ac præsago non minus auspicio eadem Imperii Corona a Francis deinde ad Saxones, utramque Germanam & bellicosam pro Christo gentem transiit; donec hanc nominis Majorumque

suorum

suorum gloriam fœda hæresi corrumperet, immemor quo Romani Pontificis & successoris Petri beneficio Imperii majestas ad Germanos primum pervenerit.

Annus Christi 801. &c.

Leonis III. Pont. 6. &c. Caroli M. Imper. I. &c. Reg. 34. &c. Hathumari Ep. Pad. 7. &c.

Finito bello Saxonico Christiana religio florere incipit

Ceterum Carolus, ex quo Imperator Roma in Germaniam rediit, & sedem Imperatoris Aquisgrani medios inter Germanos collocavit, & bella, quæ exinde gessit in his regionibus, trans Albim adversus Transalbianos suscepit; dum anno DCCCIV. debellatis quoque iis gentibus, Saxones Transalbianos identidem rebelles cum mulieribus & infantibus transferret in Franciam. Abotritis (populo Francico fœderatis mitioribusque ad Christi sacra accipienda) in vacuas Saxonum sedes repositis. Quo bello Eginardus ceterique scriptores trigesimum tertium belli Saxonici annum in Carolo absolvunt. Ita religio Christiana ad Danorum fines atque Ederam fluvium, quo Saxones a Danis dirempti, quam latissime propagata, antiquissimam quoque Saxoniam & primas Saxonum sedes imperio suo inclusit. Rarius exinde Saxoniam ingressus est Carolus; nec causa urgebat, cum gens omnis pacata quiesceret, & exuta barbarie Christianæ legis mores imbueret; ultroque se ad Baptismum & Christi sacra tam prona & fervida offerret post infusum religionis lumen, quam obstinata prius ex superstitionis cœcitate fuerat. Hunc vero laborum suorum fructum cum ceteri per Saxoniam Episcopi & Sacerdotes experirentur, tum Hathumarus cumprimis; cujus diœcesis populus, statim ab initiis belli excoli cœperat; uti Caroli etiam totiusque aulæ frequentia toties excitatus erat; præterquam quod Paderborna jam ex vico in oppidi speciem templis, Collegio Cleri, ædibus, incolis, scholis, & frequentia civium præ ceteris Westphaliæ locis exculta esset.

Widekindus Dux, Westphaliæ obiit.

Per hæc tempora, anno, ut quidam volunt, 805. vel ut alii 807. mortalium numero ereptus est Widekindus Mag. Westphaliæ & Angariæ Dux (quem Regis quidam titulo honorarunt) multis pro conservanda gentis suæ libertate bellis contra Carolum M. gestis memorabilis, de quibus suis superius locis egimus: at multo celebrior sincera ad Christianam fidem conversione, quam semel susceptam adeo deinceps constanter tenuit, ferventerque propugnavit; ut non vulgarem modo pietatis laudem vivus, sed & Divorum post mortem honores consecutus sit. Defuncti corpus conditum in vico Engeren prope Hervordiam, & tumulus crebris illustratus prodigiis; de quibus cum alio fusius loco actum, nihil hic repetendum ducimus.

Hathumarus consecratur Episcopus.

Iisdem hisce temporibus, urgente Carolo & Metropolitano, inter Apostolicos labores Hathumarus consecratus est Episcopus; quod increscente per diœcesis amplitudinem Christiana religione postularentur Sacerdotes parœciis imponendi: & satis jam instructus esset hujus loci Clerus, e quo præficiendi popularibus suis Pastores desumi possent. In quem vero annum hæc consecratio inciderit, nullus scriptorum prodidit: tantum Ido presbyter in actis Liborianis, *Hathumarus*, inquit, *ex præcepto Principis primus est Paderbornensis Ecclesiæ ordinatus Episcopus. Post cujus ordinationem paucis annis transactis, idem gloriosissimus Princeps ab hac luce migravit.* Constat vero Carolum M. excessisse e vivis anno Christi 814. quocirca aliquot ante ejus obitum annis consecratus Episcopus, & Carolo etiam, ut mox confirmabimus, superstes vixit.

Annus Christi 813.

Leonis III. Pont. 18. Caroli M. Imp. 13. Reg. 46. Hathumari Ep. Pad. 19.

Synodus Moguntina.

Celebris interea Moguntina Synodus anno Christi DCCCXIII convocata, ad quam tres Archiepiscopi Metropolitani, Hildebaldus Coloniensis, Richolphus

phus Moguntinus, & Arno seu Bernharius Salisburgensis cum suis provincialibus Episcopis, Abbatibus & Clero convenere Moguntiam, in claustro S. Albani, die nono Junii; quemadmodum id præfatio Patrum ad Concilii hujus acta testatur. Episcopi qui interfuere, numerantur XXX. Abbates XXV. Ac licet nullius Episcopi nomen adnotatum reperiam, quod hinc multi nobiscum ex illa antiquitate desiderant; haud tamen ambigam, quin Hathumarus Paderbornensis, & Gerfridus Mimigardevordensis, ceterique Saxoniæ Episcopi evocati convenerint; maxime cum rogatu & auctoritate Caroli Synodus hæc congregata sit: in qua postremo ante mortem anno omnia constitui voluit, quæ vel ad religionem Christianam, ac Cleri disciplinam, vel ad regnorum tranquillitatem a religiosissimo Imperatore desiderari poterant, ut Imperium optimis sanctissimisque legibus ordinatum Ludovico filio moriturus relinqueret. Eam quoque ob causam cetera per Franciæ Regnum Concilia, Arelatense, Rhemense, Turonense & Cabilonense ab Archiepiscopis eorum locorum per id tempus anni celebrata sunt, Tanquam sapientissimus Imperator, qui jam anno Christi DCCCXI. testamentum solemni ritu fecerat, ab Archiepiscopis & Episcopis consignatum, per hæc postrema Concilia supremas quoque tabulas conderet, quibus Ecclesiæ & Imperio quam saluberrime consultum esset. Multa igitur in Synodo Moguntina, uti & in aliis, utiliter, pie & sancte LVI. Canonum legibus ac decretis constituta sunt, quibus Cleri, Monachorum, & populi mores formarentur; quæ Hathumarus, siquidem præsens hic fuerit, certe haud secus quam ceteri Saxoniæ Episcopi per diœcesin sancita observavit.

Annus Christi 814. 815.

Leonis III. Pontif. 19. 20. Ludovici Pii Imp. 1. 2. Hathumari Ep. Pad. 20.

Moritur Carolus M. succedit Ludovic. Pius, *Ann. Franc. Auctor vitæ Ludov. Theganus. Ann. Pith.*

Nihil exinde memorabile de Hathumaro ex Caroli ætate, quem altero mox anno Aquisgrani incredibili cum totius Germaniæ & Europæ luctu mors sustulit. Successit Carolo in Imperium Ludovicus filius, cognomento Pius, omnium regnorum & Imperii hæres a patre scriptus. Is vero postquam Aquisgrani omnia mature disposuerat; in Saxoniam cum exercitu movit, ac patris instituto Paderbornæ generalem conventum habuit. Tam celebris excultaque Paderborna, quæ præ ceteris Saxoniæ locis Ludovicum etiam Imperatorem invitavit, ut iste de totius gentis negotiis cum legatis undique ad se missis transigeret, Saxoniamque ut a patre acceperat, in religione Christiana & Imperio Francico pacatam contineret. Convenere etiam præter Herioldum profugum e Dania Regem, legati Sclavorum Paderbornæ; quibuscum de gentis illius securitate, ne quid in Saxonia turbaret, actum est. Interim exercitus, duce Balderico supremo militiæ legato ad fines Daniæ per Albim transmissus. Nam ex quo Herioldus & Reginfridus Daniæ Reges a Godefridi filiis ante biennium victi erant Regnoque ejecti, reparatis viribus bellum denuo intulerunt. In quo conflictu Reginfridus alterque ex Godefridi filiis cecidit. Herioldus, cum rebus suis diffideret, Dania in factiones scissa, ad Ludovicum Imperatorem confugit; quem Imperator benigne excepit, & in Saxonia sui adventum præstolari jussit, dum post vernum tempus ipse in Saxoniam veniret: opportunum ratus si æmulæ & diffidenti genti Daniæ Regem imponeret, quem ex officio sibi obligatum haberet, ad Christianam religionem in remotissimas illas Septentrionis oras introducendam. Et spem dare visus Herioldus, qui postea Moguntiæ cum uxore & magna Danorum multitudine Baptismum suscepit. Igitur omnes Saxonici Comites jussi contrahere militem, junctisque Abotritis Baldericus trans Egidoram flumen in interiora Daniæ penetravit, septimisque castris ad littus oceani pervenit. Ibi cum castra figeret, & Godefridi Regis filii cum magnis copiis & classe ducentarum navium in Insula triginta millibus passuum a continente abrupta hærerent, nec copiam pugnæ facerent; Baldericus Herioldum in Regnum reposuit, acceptisque XL. populorum obsidibus cum exercitu ad Ludovicum rediit,

Qui generalem Paderbornæ conventum habet, & variorum Legatos excipit.

Herioldum Regem sibi Ludovicus devincit ad fidem Christianam Daniæ inducendam.

rediit, qui per id tempus Paderbornæ, ut Auctor vitæ Ludovici perhibet, in Comitiis versabatur. Præclare tum Cæsar de Herioldo meritus, nec minus de Saxonibus. Nam Transalbianis, quos Pater, ut supra diximus, ob rebellionem in Franciam transportarat, cum uxoribus & liberis remigrandi potestatem fecit, solvitque onera quæ Pater injunxerat. Filiis quoque jus paternæ hæreditatis, quod sub Patre ob perfidiam amiserant, Imperatoria clementia restituit: ratus vi & timore coercitos hactenus, amore & beneficiis, ut cognomento vere pius erat Imperator, provocandos in melius; quod late tota Saxonia ultro in Christi legem & sacra transiret. Nec ea spe delusus Imperator, fida in posterum gente ex vinculo religionis, quo nullo arctius mortalium mentes tenentur.

Nihil hac Ludovici præsentia per æstatem ad fontes Paderæ Hathumaro aut honorificentius aut jucundius evenire poterat, per quam in intimam Imperatoris gratiam receptus est. Neque Imperatori quicquam jucundius fuit, quam videre Christi religionem per Saxoniam efflorere, opera sanctissimorum Præsulum & Sacerdotum. Adeo quippe sacrarum rerum amans, & Ecclesiæ proferendæ studio incensus erat, ut passim milites, dum in Aquitania ageret, non modo Regem sed & Sacerdotem compellarint; quemadmodum & Clerum omnem in Aquitania per longa bella dissolutum tanquam instauratur aliquis Episcopusque ad veterem disciplinam reduxit; quem longe meliori forma per Saxoniam efflorescente religione conspexit, ideoque patris liberalitate complexus est; quanquam Hathumaro quid præstiterit vetustate temporis subtractum sit. Vixisse autem per id tempus Hathumarum Episcopum nostrum, cum Imperator Kalendis Julii Paderbornæ conventum ageret, satis compertum habemus ex vetusto auctore, qui nova ad Visurgim Corbejæ exordia & translationem S. Viti conscripsit. Alterum, quia ad hunc annum & jurisdictionem sacram Hathumari Episcopi spectat, cujus voluntas ad hanc rem ab Imperatore postulata fuit, operæ pretium erit hoc loco referre.

Postquam Saxonia integre debellata, ut hic auctor attestatur, ac jam etiam Episcopi introducti; Sacerdotes & Pastores populo dati, & disciplina Ecclesiastica per collegia Clericorum satis formata erat; sæpe agitatum in comitiis Caroli de cœnobiis Monachorum per Saxoniam instituendis; quod haud dubie secum Carolus pervolverit, quanto nimirum Christianæ religionis emolumento progressuque Monachorum cœnobia per Hassiam instituta essent. Verum ad eum diem nullus hactenus sese commodus locus obtulerat; in quo monasticum vitæ institutum collocaret. Hæc interim Caroli salutaria consilia cum ad aures Adelhardi Corbejensis in Gallia Abbatis pervenissent; quod is non modo Caroli consanguineus ac consobrinus, seu ut alii, patruelis ex Bernardo Caroli Martelli filio genitus, sed & inter primores palatii Consiliarios intimus, magnopere sibi hanc rem curæ sumpsit, eo vel inprimis, quod Carolus ejus quoque rei obsides & captivos Saxonum per Monasteria Francorum distribuerat, multosque ex his in Corbeja Galliæ collocarat; quo ex eorum numero haberet, per quos monasticum vitæ institutum per Saxoniam transportaret. Erat tum temporis Corbejæ inter illos Theodradus ex nobili Saxonum familia, quem Adelhardus consuluit, utrumne in parentis possessionibus locus monasterio condendo accommodus esset. Quo indicante, misit Theodradum in Saxoniam, qui locum exploraret, & parentum ac consanguineorum voluntatem referret. Dum vero in eo itinere versatur, ac parentes etiam omnesque consanguineos ad id promptissimos est nactus, accidit interea, dum hæc agebantur, Adelhardum Abbatem mitti in Italiam, ut Bernardi nepotis ex Pipino filio geniti pueritiam, & loco ejus Regnum Longobardorum administraret; quando Pipinus jam anno DCCCX e vivis excesserat, relicto impubere filio Bernardo, cui Carolus Italiæ Regnum promiserat. Ita Adelhardo ex Galliis & aula Caroli evocato in Italiam, quæ cœpta erant consilia instituendi in Saxonia cœnobii per aliquot annos sunt intermissa. Post ubi Carolum M. anno Christi DCCCXIV obiisse intellexit Adelhardus, ac Bernardo Regi interim de conjuge prospexerat, in Gallias rediit, Ludovico jam pro Carolo regnante. Sed ecce novum consulti operis impedimentum: vix dum Adel-

Corbejæ ad Visurgim origo & prima institutio.

Pasch. Radbertus in vita Adelhardi.
Bollandus in Vita Caroli M.

Adelhardus Abbas Corbejam suam repetierat, cum æmulorum falsorumque hominum criminationibus traductus apud Ludovicum Imperatorem, innocens in exilium mandato Imperatoris projicitur, imperatumque ut Monachi alium sibi Abbatem deligerent. Igitur in Adelhardi locum subrogatus alius nomine Adelhardus, quem juniorem compellarunt, vir ut nomine ita religione & virtutibus seniori non dissimilis; a quo cœpti operis cura non minus suscepta, Walone cumprimis hortante. Erat enim Walo frater germanus Adelhardi senioris idemque Monachus in Corbeja Gallica, qui eo etiam impensius hoc negotium sollicitavit, quod antequam Monachum indueret, inter primores aulæ sub Carolo præfecturam gesserat in Saxonia. Hujus ergo consilio, hortatuque ceterorum Monachorum, Adelhardus junior Abbas profectus est ad Ludovicum, *factumque est id eodem tempore*, ut hæc prisci ejusdem scriptoris referam verbis, quo *Serenissimus Imperator Ludovicus habebat placitum in Saxonia, in loco, qui dicitur Patherbrunna, in secundo anno regni sui, Incarnationis vero Domini octingentesimo decimo quinto. Tunc accessit præfatus Abbas* * *ad eum, & locutus est ei, cum consilio suadens, ut ad profectum Christianæ religionis in eadem Provincia monasterium Monachorum construere juberet: quod cum pissimus Princeps benigne suscepisset;* PLACUIT ACCERSERE EPISCOPUM NOMINE HATHUMARUM, AD CUJUS DIOECESIN PERTINEBAT LOCUS, *ubi construendum erat Monasterium, ut cum ejus fieret imperio & voluntate.. Sicque factum est, ut ab ea die & deinceps religio Monachorum etiam in regione Saxonica succresceret atque proficeret.* Eodem die remisit Dominus Imperator omne servitium quod ad se pertinebat, ut liberius sanctum opus implere possent. Cœpit autem ædificare in loco, qui dicitur HETHI; ubi cum per sex, & eo amplius annos laborassent, nihil proficere potuerunt, nisi quod religio sancta in loco deserto tradebatur. Nam locus iste aridus erat, ut nec victum nec vestimentum ibidem invenire possent, nisi quantum præfatus Abbas e Monasterio proprio deferre faciebat; augebatur tamen quotidie numerus Monachorum ex nobilissimo Saxonum genere; pueri quoque bonæ indolis instruebantur optime, & licet opibus essent pauperes, religione tamen sancta pollebant.

* Adelhardus.

Hæc celeberrimi ad Visurgim cœnobii Corbejensis initia, atque ut omnium fere ejusmodi esse solent, aspera satis. Monstrantur adhuc ejusdem loci vestigia trans Visurgim in vasto Sollingano nemore, quem Theodradi parentes nobiles & consanguinei ultro obtulere excolendum, in eoque nobiles Saxoniæ alii filios suos in disciplinas scholarum atque ad literas addiscendas, alii & ad ipsum institutum Monachorum amplectendum obtulerunt. Locus porro HECHI, quem alii Hethi vocant, quique prima cænobii Corbejensis fundamenta dedit, trans Visurgim situs est; quod argumento est jurisdictionem sacram Episcopi Paderbornensis late per eas oras, ut Carolus M. descripserat, sese porrexisse. Nec minus præclara Ludovici Pii Imperatoris religio, noluisse citra voluntatem Hathumari Episcopi locum dare Monachis: quo discerent posteri politicique Principes, nihil sibi juris esse in iis, quæ sacræ jurisdictionis sunt, & Ecclesia Episcoporum potestati subjecit. Neque in hac narratione nos turbare debet, quod Gerhardus sylvæ majoris Abbas, idemque olim Corbejensis in Gallia Monachus referat; scriptorem translationis S. Viti authenticum non esse, eo quod in Chronicis Principum & successoribus Adelhardi erret; at qualecunque id scriptum sit, utrumne hoc ipsum, quod Corbeja ad Visurgim pro authentico asservavit, an aliud, certo constare non potest. Nos certe in iis, quæ adduximus, nullum errorem chronologiæ agnoscimus, præterquam quod Gerhardus Abbas valde involute scribat, ut ægre admodum mentem ejus divinare liceat.

Obitus B. Hathumari primi Paderborn. Episcopi.

Ceterum Hathumarus Episcopus ab his Paderbornensibus comitiis congressuque cum Ludovico Imperatore, haud multum superstes fuit; nam ad hunc annum vixisse testantur ea, quæ retulimus: tum quod in actis Liborianis memoretur, *defuncto Carolo M. Hathumarum quoque Episcopum non longo post tempore ab hac mortalitate ad perennem*, ut credimus, *vitam assumptum esse*, cui Baduradus successit. Dies

 obitus

obitus in necrologio Abdinghovensis Monasterii consignatus apud nos in hæc verba, *V. Idus Augusti obiit Hathumarus Episcopus*, quem diem anni hujus decimi quinti ac secundi Ludovici Imperatoris statuimus. Et si ab anno Christi 795. exordia Episcopatus, ut commemoravimus, ducantur ad hunc annum 815. anni universi, quos in Episcopatu exegit Hathumarus, viceni erunt. Quapropter falluntur Gobelinus, Crantzius, Bruschius, Cratepolius, Kersenbrochius, qui nono Episcopatus anno excessisse scribunt, abducti in errorem ab auctore vitæ Meinwerci Episcopi, a quo hic idem annus male primum consignatus est.

Corpus sanctissimi Præsulis, ut Harius refert, antiquitus in crypta Basilicæ humatum fuit, tumulo etiam e terra altius erecto; cujus tamen nulla vestigia monstrata. Neque alius mos tum erat, quam humili & angusto sepulchro claudere Episcopos; qualis D. Ludgeri & tot Episcoporum in cœnobio Werthinensi conspiciuntur hodiedum. Imadus tandem XII. Episcopus ossa primorum Episcoporum anno Christi MLXVIII. collegit in unum tumulum & urnam, collocavitque honoratiore simul loco in crypta ante aram a Leone Pontifice olim consecratam, ac muro sepulchra inclusit, cippo contecta. Dies hujus translationis VII. idus Septembris Divûm etiam honoribus celebris est habitus. Locus ipse cryptæ exstructis altaribus, constitutis sacrificiis, piorum oblationibus, ac votivis supplicum precibus cultus, non sine beneficiis cœlitus etiam impetratis. Deinde cum ab ingressa hæresi in urbem, ac per longa superiorum temporum bella, Hathumari ceterorumque Episcoporum memoria rursum prope obruta jacuisset, cippo etiam tumuli ablato, ut parum de communi sepulchro constaret; FERDINANDUS Episcopus demum monumentum instauravit, ossaque, inter quæ adhuc quinque capita reperta sunt integra, mundioribus integumentis involuta, quam honorificentissime condidit. Atque ut posteritatis memoriæ ac pietati certius consuleret, tumulum altius & magnificentius erexit e terra, e cujus impositi lapidis planitie hæc elegans FERDINANDI Episcopi nostri inscriptio legitur.

Cujus ossa elevata ab Imado Episcopo anno 1068.

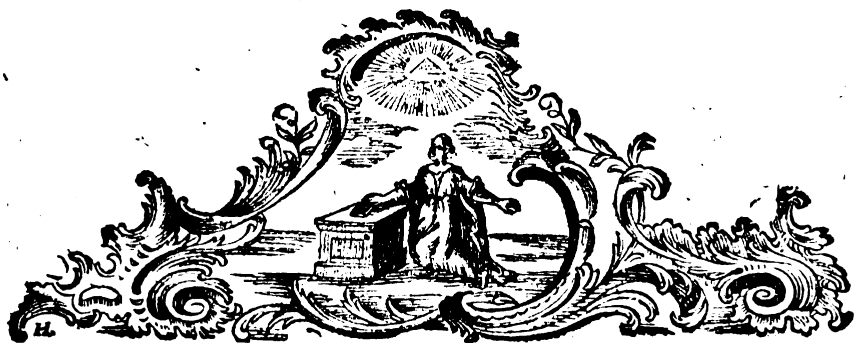
Deinde pristinæ venerationi restituta a Ferdinando II Episcopo anno 1666

SEPULCRUM
PRIMORUM EPISCOPORUM
PADERBORNENSIUM RESTAURATUM
IN CRYPTA ÆDIS CATHEDRALIS.

FERDINANDUS. DEI. ET
APOSTOLICÆ. SEDIS. GRATIA
EPISCOPUS. PADERBORNENSIS. S. R. I. PRINCEPS
ET COMES PYRMONTANUS.

PRIMORUM HUJUS ECCLESIÆ EPISCOPORUM CORPORA AN. DOM. INCARNAT. MLXVIII. INDICT. VI. HENRICI IV. IMP. AN. XIII. ORDINATIONIS VERO IMMADI EPISCOPI PADERBORNENSIS AN. XVI. INVENTA ET COLLECTA TRANSLATA AUTEM ET SEPULTA VII. ID. SEPTEMB. NE RECLUSO SUPERIORIBUS TEMPORIBUS SEPULCRO NEGLECTA DIUTIUS JACERENT INSTAURATO PRISTINO MONUMENTO COMPOSUIT & ANTIQUÆ VENERATIONIS MEMORIAM RENOVAVIT AN. MDCLXVI.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER II.

B. BADURADUS,

II. EPISCOPUS PADERBORNENSIS.

Annus Christi 815.

Leonis III. Papæ 20. Ludovici Pii Imp. 2.
Baduradi Ep. Pad. 1.

Baduradus ex nobilitate Saxonica, & Clero Herbipolensi secundus Paderb. Episcopus.

Post excessum Hathumari Episcopi, subrogatus est Baduradus, Anno Christi 815. Ludovici Pii Imperatoris secundo; quem altero dehinc anno semper est consecutus, gesto Episcopatu in quadragesimum tertium annum. Nomen hujus Præsulis pro scriptorum varietate varium; alii Baderatum & Baduratum, alii Badaradum & Baduranum vocant. Teganus priscus ex eadem ætate scriptor Baradadum appellavit. Nostri (quod certius ei in diplomate Ludovicii Pii nomen est) Baderadum & Baduradum scribunt. Præclarus & dignus eo sæculo Episcopus; quem ab integritate vitæ, fervore religionis, magnitudine animi, atque ab omni virtutum ornatu scripta factaque mirifice commendant. Paucis hæc Ido Presbyter complexus in actis Liborianis. *Hathumaro*, inquit, *successit Baduradus, qui & ipse ex hac regione, nobili ortus prosapia, ex ejusdem Ecclesiæ, Herbipolensis videlicet, Clero electus est. Qui præclaræ morum nobilitatis, magnanimitatis & industriæ merito familiaritatem regiam intime consecutus, tantæ dignitatis locum promeruit, ut ei non minor facultas, quam voluntas amplificandæ, provehendæ, atque adornandæ Ecclesiæ sibi commissæ suppetere videretur.* Genus igitur Baduradi (quod & Auctor vitæ Meinwerci Episc. retulit) ex nobili Saxonum familia, atque, ut Gelenius perhibet, ex Adelingis Padbergicis; quorum per illa tempora ingentes opes & Episcopis semper formidanda potentia fuit. Certe Baduradus (quod omnes prisci Auctores memorant) puer Carolo M. a Saxonum gente obses inter ceteros nobi-

Ido Presbyter. Auctor vita Meinvverci. Gelen. lib. 4. Sacra.

nobilium adolescentes datus, quem Carolus Herbipolim D. Burchardo educandum formandumque Christianis moribus transmisit. Inde eadem, qua Hathumarus sorte (quam divinam potius dixeris providentiam) non modo a primis adolescentiæ annis Christi religione imbutus; sed, quod ad felicitatem accessit, in clerum etiam cooptatus, a D. Burchardo ejusque successore Megingaudo Episcopo, ceterisque Magistris in collegio clericorum, quod Herbipoli florentissimum erat, excultus est; hausitque cum scientia sacrarum literarum disciplinam religiosæ vitæ, quam Magistri ejus a sancto Bonifacio ac reliquis Apostolicis viris didicerant. Fuitque Badurado primus imitandi ardor tam generis nobilitas, quam Magistrorum sanctissimorum & collegarum exemplum; tum vel maxime, cum socialem in communi vitam clerici haud secus quam Monachi colerent.

Auctor vitæ Ludovici Pii. Ob præclaras virtutes acceptus Imperatori

Quapropter ob egregias, quæ in illo conspiciebantur, virtutes, e clero Herbipolensi in Episcopum electus est. Inde commendatus Ludovico pio, a primo congressu in intimam Imperatoris familiaritatem pervenit. Quod cum acta Liboriana recte testantur factum Ludovico Pio Imperatore, perperam Auctor vitæ Meinwerci adscribit Carolo M. qui jam anno superiori e vivis abierat, ut Baduradum Episcopum videre non licuerit. Res deinde præclare ab eo gestæ in Episcopatu, mirifice eum commendarunt Imperatori, æstimavitque is virum præ ceteris Saxoniæ Episcopis. *Et Baduradus*, ut acta Liboriana proloquuntur, *tanquam ad hoc sibi datam divinitus excellentiam animadverteret, nihil sui laboris studiique subtraxit ab acquirendis & procurandis omnibus, quæ ibidem ad divinæ laudis augmentum, ad utilitatem Christiani populi noverat pertinere. Hæc illi cura prima imminebat, Ecclesias per omnem parochiam suam sub celeritate construere. Principalem vero Basilicam ingenti decore & grandi opere extollere: res omnes ad eam pertinentes modis variis adornare: augmentare clerum: disciplinam monasterialem instituere: pueros tam nobiles, quam inferioris conditionis in scholam congregatos in divinæ legis eruditione nutrire. Quod ejus laudabile studium ita felix comitabatur profectus, ut vere illum ad hoc a Deo præsignatum, & rudimentis ejus loci cœlitus concessum dicere valeamus.*

Parochias & gymnasium Paderbornæ instituit.

Hæc priscus certusque scriptor ex recenti hujus Episcopi memoria in actis Liborianis, quæ & Auctor vitæ Meinwerci ex eo retulit. Multa his paucis Baduradi elogia, præclaraque non minus pietatis monumenta recognoscis. Nam & Basilicam, quam Hathumarus una cum collegio canonicorum eduxerat, Baduradus absolvit. Et cleri numerum disciplinamque intra communis vitæ societatem in uno claustro, mensa & choro impense auxit. Uti id Hathumarus cœperat, & in concilio Moguntino, & Aquisgranensi præscriptum erat. Scholas præterea collecta juventute florentissimas habuit; quæ prima illi cura quoque fuit, ut in iis, tanquam in seminario Cleri, formaret Sacerdotes Pastoresque, quos rudi genti imponeret Magistros ac Doctores populorum; tum ut Christianæ legis præcepta moresque una cum literis infunderet in teneros popularium animos. Inde Paderbornenses scholæ non solum ab Imado XII. Episcopo, quod Panegyricus Paderbornensis, Theodoro Episcopo dictus, commendat; sed ab Hathumaro & Badurado primis Episcopis nostris statim per Westphaliam celebres florentesque fuerunt. Tanquam ad amœnos Paderæ fontes ipsa Christi religio Musarum camœnas collocare voluerit. Invitabatque locus, quod per id tempus nullus aut oppidi surgentis aspectu, aut ædium populique frequentia, aut incolarum urbanitate per Saxoniam magis excultus conspiceretur. Quemadmodum hæc inter ceteros Saxo Poeta (quem Paderbornensem fuisse censent Presbyterum) in rebus gestis Caroli M. commendat, vetus sub Arnulpho Imperatore scriptor. Et Baduradus Episcopus postquam domi omnia rite composuerat, nihil pro munere suo sollicitius habuit, quam Diœcesin in comitatu clericorum obire: docere pro concione populum, eumque in parœcias dividere: templa ædesque sacras, ad quas cœtus rusticanæ plebis convenirent, exstruere; eaque, quæ Hathumarus præclare cœperat, explere. Inter quæ nihil illi impensius fuit, quam Carolinam Paderbornæ Basilicam, ab Hathumaro ad fastigium deductam, absolvere, quam sub initio Episcopatus, opere jam perfecto,

Obit & ordinat Diœcesin.

Cathedralem Ecclesiam absolvit ac dedicat.

fecto, XIV. Kalendas Decemb. solemni etiam ritu dedicavit. Quanquam quo anno hæc celebritas peracta sit, nec Auctor vitæ D. Meinwerci, qui id retulit, nec fasti nostri meminerint. Nunc per consequentes annos eundo, quantum fas erit, res ab eo gestas, & in Episcopatu ejus memorabiles referamus; Saxonica interim, ac publica modice ad rerum seriem, ordinemque temporum inspergendo.

Annus Christi 816.

Stephani V. Pont. I. Ludovici Imp. 3. Baduradi Ep. Pad. 2.

Ann. Franc. Auctor vita Ludov. Ludovici pii studium promovendæ Christianæ religionis.

Annus Christi jam processerat DCCCXVI. ex quo Ludovicus Pius imperii tertium, Baduradus secundum auspicatus est. Felix Baduradus, quod piissimum Imperatorem nactus, cui unicum studium fuit, religionem Christianam per Saxoniæ provincias, patris exemplo, stabilire, fovendo Episcoporum labores, ditando Ecclesias, introducendo Monachos, condendo Monasteria, disciplinam cleri populique formando; ut vel inde cognomento Pius sit appellatus. Nec minus felix Imperator, quod Saxoniam in Christi religione quiescentem, ac nullis unquam rebellionis motibus concussam, administrare licuerit; bella enim, quæ gessit trans Albim, fuere adversus Sclavos & Barbaros earum regionum, ipsis jam Saxonibus Christianis contra Barbaros ultro pugnantibus. Et hoc anno Saxones nostri & Franci orientales, facta trans Albim expeditione, Sorabos cum ingenti clade represserunt. Multum Ludovicus Saxonum virtuti confisus, gentem magnopere probavit, quam in Christiana religione constantem, & in bellis sibi fidam experiebatur. Quapropter sub initia Imperii, uti ab Auctore ejus vitæ relatum est, *Saxonibus atque Frisonibus jus paternæ hæreditatis, quod sub patre ob perfidiam legaliter perdiderant, Imperatoria clementia restituit. Quod alii liberalitati, alii improvidentiæ assignabant; eo quod hæ gentes naturali feritati assuefactæ, talibus habenis deberent coerceri, ne scilicet effrænes in perduellionis procacitatem ferrentur. Imperator autem eo sibi arctius eos vinciri ratus, quo eis beneficia po*tiora *largiretur, non est spe sua deceptus. Nam post hæc easdem gentes semper sibi devotissimas habuit.* At multo celebrior hic annus ex concilio Aquisgranensi, quod jussu Ludovici Imperatoris convocatum, celeberrimumque fuit, convenientibus Episcopis e nobilissimo Ecclesiæ clero, ut Francorum annales memorant. Reperio Auctorem, qui CCCLXIII Episcopos & Abbates convenisse scribat, quos inter ab aliis numerantur, Hildebaldus Coloniensis, & Haystulphus Moguntinus Archiepiscopi: Walcandus Leodiensis, Meingardus Osnabrugensis, Thiatgrimus Halberstadiensis, Wolfgerus Herbipolensis Episcopi. Nec dubium fecero, quin Gerfridus Monasteriensis, ceterique Saxoniæ Episcopi, ad consalutandum Imperatorem accesserint. Et Baduradum Episcopum nostrum interfuisse concilio, satis æstimes ex D. Meinulpho Baduradi Diacono, atque intimo clericorum suorum, de quo Gobelinus, aut quisquis est Auctor vitæ ejus. *In hoc provinciali concilio præterea, quæ habent acta synodalia, S. Meinulphus Paderbornensis Ecclesiæ Diaconus, egregia sanctitate clarissimus, accepit licentiam monasterium pro virginibus canonicis regularibus instituendi*, ut prorsus existimem, eum in comitatu sui Episcopi accessisse, cujus auctoritate negotium in concilio & apud Imperatorem expedierit. Actum in hac celeberrima Episcoporum synodo primum de canonicorum ac clericorum, tum de sanctimonialium canonice viventium instituto disciplinaque quam exactissime formanda. Id cum præsens Imperator sollicitaret, Patres sublatis in cœlum manibus Deo gratias egere, eum sibi Principem datum; qui Patris exemplo non minus Ecclesiæ, quam Imperii sollicitudinem sumeret. Igitur Episcopi, qui convenerant, discussis diligenter iis collatisque, quæ aut Pontificum auctoritate, aut SS. Patrum institutis, aut majorum sanctionibus in hanc rem præscripta erant, Canonicorum vivendi rationem CXLV legibus, sanctimonialium vero & Canonicarum Virginum XXVIII. statutis ordinarunt: quemadmodum hæc acta Synodi, tomis conciliorum comprehensa, exhi-

Vita S. Meinulphi. Ejusdem amor erga Saxones. Concilium Aquisgranense.

Sirmondus in Concil. Parisien. Concilia Colon. a Binio edita. Baronius ad an. 817. In quo ordinata Canonicorum vivendi ratio.

exhibent. Transmissa exinde utriusque instituti exemplaria ad omnes Galliæ Germaniæque Metropolitanos; tantæque venerationis apud omnes fuerunt, ut quotidie ex præscripto Episcoporum versarentur in manibus cleri. Ac tota fere Canonicorum vivendi ratio, uti & Moguntino in concilio jam ante sub Carolo M. præscriptum erat, ad communem vitam arctius redacta; quibus in uno collegio & claustro una bonorum participatio, una mensa, unus chorus, unus dormiendi locus, una bibliotheca, unumque sacrarum literarum sub Magistris studium esset. Post Episcopum, cui omnes obedire par erat, summa rerum administratio penes Decanum & Præpositum; illi sacrarum cura, huic bonorum administratio & œconomiæ procuratio commissa. Ab his proximi in suis quisque muniis diversis, Scholarcha, Cantor, Cellarius, Thesaurarius, Curator hospitum, primarii Collegii (quæ tum monasteria dicebantur) ministri. Unde hodiedum dignitatis ordo manet. Canonicis adhæc præscriptum, quotidie lectionem sacram a magistro interprete audire, Claustro sine facultate non exire, non extra illud cibum sumere, nec potum facere; ac ne, qui clerici erant, Monachi reputarentur, vetitum cucullas gestare.

Ad hanc formam Hathumarus & Baduradus, primi apud nos Episcopi, primarium collegii clerum Paderbornæ instituerunt; ac ceteri deinde Episcopi in eadem disciplina aliquot sæculis conservarunt. Perstant hodiedum domiciliorum structuræ ac peristillia, mirifica horum omnium monumenta. Diu etiam per Germaniam & Saxoniam hoc communis vitæ institutum viguit in clero, multosque ex suo adhuc ævo florentes testes habet cum Bartholdo, Petro Cluniacensi, Ottone Frisingensi. Quibus exinde causis laxari cœperit, tempori memorabitur.

Uti & Canonicarum institutum diversum semper fuit a norma vivendi Monialium religiosarum.

Ad Canonicorum institutum præscripta sanctimonialibus, seu Canonicis Virginibus ratio vivendi, quibus sub Abbatissæ imperio intra collegii claustrum una bonorum communicatio, una habitatio, una mensa & psallendi chorus. Celebre tum vitæ institutum in Francia, Germania, & Saxonia erat in sequiori sexu; passimque vocantur Monasteria sanctimonialium, puellarum, sororum, ac canonicarum Virginum, diversa ab instituto Monialium, quibus ad normam D. Benedicti professa vitæ ratio fuit; tantumque ab his discrepabant hæ canonicæ virgines, quantum Canonici a Monachis. Neque monasterii nomen eis derogat, quando tam Canonicorum Collegia, quam harum olim monasteria sunt dicta. Neque de hac diversitate, & hoc Virginum instituto magnopere dubitare potest, qui concilium Aquisgranense, aut Moguntinum, aut Cabilonense, aut Capitulare Caroli M. Cæsarumque diplomata legerit. Et si prima dehinc Monasteria per Saxoniam instituta inspiciantur, reperies pleraque sanctimonialium fuisse canonice viventium; quale Herivordense a Ludovico pio Imp. instauratum: Bodecense a D. Meinulpho, & Herisiense a Luthardo III Episcopo nostro in hac Diœcesi instituta. Fallitur que ipse scriptor vitæ Ludovici, qui concilio finito memorat, Benedictum Abbatem ab Imperatore constitutum, qui omnia monasteria Monachorum & sanctimonialium obiret, & ad regulam D. Benedicti conformaret; quando in hujus anni concilio nihil peractum de Monachorum instituto; id enim statutum anno proximo in alio conventu Abbatum, qui sexto Idus Julii Aquisgrani in domo palatii, quæ Lateranis dicebatur, congregatus est; ex eaque synodo jussus Benedictus Abbas utriusque sexus Monasteria sui ordinis ad meliorem vitæ formam redigere, quos conventus hic Auctor vitæ Ludovici Imperatoris narrando permiscet. Sed nec hic locus hanc rem disquirendi.

Sirmondus in concil. Gallic. Binius tom. 3. concil. Labbei & Cossartius tom. 7. Concil. General.

Id potius asseramus, post synodum Aquisgranensem in palatio Imperatoris editum esse capitulare ex Episcoporum sententiis ab Imperatore, quo tam clericorum libertati, quam populi moribus præclare consultum; interque has leges de electione Episcoporum in hæc verba sancitum. *Sacrorum Canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiretur honore, assensum ordini Ecclesiastico præbuimus, ut scilicet Episcopi per electionem cleri & populi secundum statuta canonum de propria diœcesi, remota personarum & munerum acceptione, ob vitæ meritum & sapientiæ donum eligantur, ut exem-*

Tom. xx. Concil. Parisiens. Sirmondus in notis. Electio Episcopi in eodem concilio permissa Clero & populo. *Lib. 1. cap. 84.*

plo

plo & verbo sibi subjectis usquequaque prodesse valeant: quam legem & in capitularium libris reperias. Non jam mirabitur quispiam, si exinde audiat etiam per Saxoniam Episcopos cleri suffragiis delectos, quod heterodoxi soli Cæsarum & Principum potestati tribuunt. Leges, quæ in hoc capitulari præscribuntur, viginti novem recitantur a Sirmondo. Nec tulisse satis habuit religiosissimus Imperator: continuo etiam Missos suos cum suprema potestate nominavit, Episcopum videlicet & comitem, per singulas provincias, qui capita legum per Ecclesias promulgarent præstarentque, ut servarentur. Quo Imperatoris studio & auctoritate mirifice per Germaniam & Saxoniam effloruit Christiana religio. Ac verisimile habeo Badurado hanc Missi legationem per Saxoniam impositam esse, quando id munus viro ob zelum & magnitudinem animi etiam alias commissum, infra memorabimus.

Annus Christi 817.

Paschalis Papæ 1. Ludovici Pii Imp. 4. Baduradi Ep. Pad. 3.

Ann. Franc. Auctor vita Ludovici Nithardus. Ludovicus Aquisgrani hybernans.

Hyemabat inter hæc Imperator Aquisgrani (quam urbem sibi exinde constanter delegit in Germania sedem Imperii) ubi auditi legati diversarum gentium, Saracenorum ex Hispania, Leonis Armeni e Constantinopolitana urbe, Godefridi Regis e Dania filiorum. Pontifices ex Italia præsentes aderant, spectabaturque Caroli Patris majestas in filio. Quanquam in illo fastigio honorum humano casu dejectus pene interiisset; dum enim Feria V. Cœna Domini e Basilica ad palatium redit, lignea porticus, per quam incedebat, putredinis vitio collabens Imperatorem in imam aream cum XX aulicis præcipitem traxit. Læsa capulo gladii pars sinistra pectoris, & dexterum femur collisum, nullo tamen lethali vulnere. Ideo medicorum industria intra vigesimum diem restitutus, Neomagum proficiscitur. Post Aquisgranum reversus publicum conventum procerum indicit; & tanquam mortalitatis admonitus, in eo Lotharium natu maximum Imperii consortem adlegit. Ceteri filii Reges dicti; ac Pipinus Aquitaniæ, Ludovicus Bojariæ præfectus. Subinde Abotritorum defectio nunciatur. (Megapolitani nunc eam regionem incolunt trans Albim) Gens hactenus, etsi Christianis sacris nondum imbuta, Carolo tamen M. fœderata fidaque adversus Francorum & Christianorum hostes; Thrasicone cumprimis gentis principe id agente, & pro Carolo pugnante, uti id Francorum annales retulerunt. Moriens dehinc Thrasico filium reliquit Ceadragum hæredem, sed impuberem; eo principatus administratio popularium gratia data est Sclaomiro tutori. Post, ubi Ludovico Imperatore, Ceadragus ex ephæbis egressus principatum repetiit, & Sclaomirus Regni cupiditate captus reddere detrectat, Ceadragus Ludovicum appellat. Imperator, ut litem componeret, principatum partitur inter utrumque. Sed nec illo judicio contentus Sclaomirus, jurat se nec Albim transiturum, neque ad obsequium Imperatoris venturum; & mox hostilia intentans, Godefridi Regis Danorum filios implorat. Illi ut jam ante exacerbati erant ob Harioldum a Ludovico parti Regni Daniæ impositum, cum classe & terrestri exercitu Sclaomiro in auxilium adsunt, & in Transalbianos Saxones, per quos jam late Christi religio disseminata erat, perinfensi movent, castrumque Essesfeldium, quod Francorum & Saxonum præsidio tenebatur, oppugnant. Imperator, ut malo huic occurreret, Comitibus Saxoniæ mandat exercitum contrahere. Sed priusquam hi adventarent, Barbari ultro obsidionem solvunt, præsidiariorum fortitudine delusi.

Lotharium filium Imperii consortem adlegit.

Et contra deficientes Abotritos movet.

Sub id tempus Imperator tristiori nuncio perculsus, intelligit Bernardum, Pipini fratris ex concubina filium, cui Italiæ administrationem commiserat, per vim & tyrannidem Regnum occupare. Offensus juvenis, quod, se præterito, Lotharius consors Imperii adscitus a patre Italiæ Regno destinaretur. Præter Regni proceres Anselmus Mediolanensis, Wolfoldus Cremonensis, & Theodulphus Aurelianensis Episcopi conspirationis rei. Ad hos motus comprimendos Imperator ex tota Gallia & Germania delectus facit, magnaque

Ann. Franc. Vita Ludovici Auctor. Theganus. Bernardi Italiæ Regis conspiratio adversus Imperatorem.

gnaque celeritate in Italiam contendit. Quibus perculsus juvenis, cum a suis se deseri videret, ultro supplex occurrit, & humi prostratus flagitium deprecatur; quem Imperator in custodiam abripi jubet, unaque Ægidium florentissimum gratia Ludovici Regnerium palatii comitem, Reginaldum cubiculi præpositum, pluresque alios.

Annus Christi 818.

Paschalis Pont. 2. Ludovici Pii Imp. 5. Baduradi Ep. Pad. 4.

Ann. Franc. Auctor vita Ludovici. Nithard, Theganus. Sigon. lib. 4. de Regno Italiæ.

Inde Imperator Aquisgranum regressus, transactoque quadragesimali jejunio, istic paucis post Pascha diebus comitia magno procerum conventu habuit. Deliberatum in iis de Bernardo Italiæ Rege ceterisque conspirationis auctoribus, qua pœna scelus plectendum. Ac veteri Francorum lege, rei læsæ Majestatis judicati, damnatique sunt capitis. At cum Imperator pro insita clementia carcerem mallet pro supplicio, frementibus contra primoribus, passus est optimus Princeps Bernardum, & qui proxime obnoxii sceleris, oculis orbari. Ex quo supplicii dolore Bernardus & Reginerius tertio die interierunt. Episcopi, decreto Synodali, aut dignitate dejecti, aut in cœnobia detrusi: Ceteri, ut magis minusve rei, aut attonsi in monachos, aut in exilium deportati. Tractus in hanc pœnam, calumniantum invidia, Adelbertus Corbejensis Abbas, Caroli M. Consobrinus, vir sanctitatis nota percelebris; quem haud multo post novæ ad Visurgim Corbejæ conditorem introducemus. Multis viri hujus innocentiam testatur S. Paschasius Ratbertus in vita ejus. His in reos peractis, Italiaque rursum ad Imperium ex integro reducta, Imperator cum exercitu in Britanniam movit; quam dum subigit, morte subtrahitur Andegavis Irmingardis conjux, ex qua Lotharium, Pipinum, & Ludovicum Germaniæ Reges sustulerat.

Oculis orbantur Bernardus, & qui cum eo conspirarant.

Annus Christi 819.

Paschalis Pont. 3. Ludovici Pii Imp. 6. Baduradi Ep. Pad. 5.

Ann. Franc. Auctor vita Ludov. Theganus.

Dolore amissæ conjugis, & mortalitatis cogitatione plenus Ludovicus Aquisgranum rediit ad hyberna; ubi secum meditari cœpit abdicato Imperio cœnobium ingredi, quod jam ante Imperium sumptum versarat cum animo: id cum haud fallacibus conjecturis innotuit proceribus, magnæque Imperii conturbationi futurum timeretur, expugnarunt animum Imperatoris; qui ex adductis subinde pulcherrimis Comitum liberis selegit Juditham, Welponis Comitis filiam, cui mater scribitur a Thegano fuisse nobilissimi Saxonici generis. Verum, ut Caroli patris cum Fastrada, ita Ludovici cum Juditha connubium multis fuit obnoxium malis, quæ novercas inter & privignos oriri solita. Incensa hæc odia, postquam Ludovicus ex Juditha suscepit Carolum filium, cognomento Calvum, quem primo Francia Regem, deinde Imperatorem conspexit. Ceterum hoc anno in conventu Episcoporum & Abbatum, Aquisgrani post natalem Christi habito, multa de statu Ecclesiæ & monasteriorum pertractata sunt: decretis etiam conscriptis, additisque ad ea, quæ in superiori synodo statuta erant. Nihil interim a curis bellicis remissum ab Imperatore (& quia Sclaomirus Abotritorum Rex, contemptor mandati Imperatoris, non destitit turbare Transalbianos ac populares suos, Ludovicus exercitum Saxonum & orientalium Francorum Albim transire imperat. Ducesque nominati, præfecti Saxonici limitis & legati; quorum auspiciis Sclaomirus obtritus, captusque Aquisgranum perducitur; quem cum primores gentis suæ, qui simul jussi adesse, de multis criminibus accusarent, neque ille purgare se posset, exilio mulctatus est, Regnumque Ceadrago Thrasiconis filio ex integro est redditum.

Ludovici cum Juditha matrimonium, sed parum felix.

Sclaomirum Imperator subigit, & in exilium mittit.

Justitiæ enim, si quisquam a Carolo M. Imperatore, amans fuit Ludovicus

Justitiam eximie colit.

cus pius. Nam postquam ad eum est relatum, ut Theganus asserit, multos per Imperium esse, comitum & ministrorum iniquitate, aut libertate contra fas exutos, aut patrimonii bonis spoliatos, aut injuria oppressos; ordinatis per provincias legatis Missisque, ut vocant, fidissimis, in singula jussit inquiri, quæque sub patre inique erant acta, rescindi; & postquam omnibus ex æquo sua essent reddita, singulorum tabulis manu sua subscripsit: cujus rei hic præclarum damus specimen ex diplomate ejus, quod hactenus in tabulario Corbejensi compressum delituit.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, HLudovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Notum sit omnibus fidelibus nostris tam præsentibus & futuris, quia quidam homines ex pago Stormuse, Ethingh videlicet & HRuotmar, nec non Thancmar, questi sunt Missis nostris Ertangario Comiti & Erlegaldo Misso nostro, eo quod, quando infidelium Wigmodorum ad partem dominicam revocatæ fuerunt, res eorum, qui tunc fideles Francis erant, pariter cum ipsis injuste sociatæ fuissent. Quæ res dum ab eisdem Missis & cæteris fidelibus nostris juxta veritatis & æquitatis ordinem diligenter perscrutata, & per homines bonæ fidei veraciter inquisita esset, inventum est illos res eorum injuste amisisse, eo quod illas forfactas non habuerunt, nec infideles fuerunt. Proinde placuit nobis prædictis hominibus res, quas eo tempore juste & rationabiliter habebant, reddi. Ob firmitatis tamen gratiam placuit serenitati nostræ, ut pro mercedis nostræ augmento & æternæ retributionis fructu hoc præceptum nostrum eis fieret, per quod jubemus atque decernimus, ut nostris futurisque temporibus res, quas eo tempore juste & legaliter possidebant, & eis injuste ablatæ fuerant, teneant atque possideant, & nullam deinceps commotionem, aut calumniam, aut aliquod impedimentum a quoquam nec ipsi, aut filii, aut posteritas eorum ab hodierno die & tempore pro hac causa se habituros penitus pertimescant; sed ut dictum est, absque alicujus contrarietate & præjudicio res in sui, suorumque hæredum dominio perpetim legaliter & firmiter possideant, suisque posteris habendas relinquant, vel quidquid exinde elegerint, faciant, & ut hæc auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora melius conservetur, de annulo nostro subter jussimus sigillari. Data IX Kalend. ··· *Anno Christo propitio. VI Imperii Domini HLudovici serenissimi Augusti. Indictione XII. Actum Ingelinheim Palatio publico in Dei nomine feliciter amen.*

Annus Christi 820.

Paschalis Pontif. 4. Ludovici pii Imp. 7. Baduradi Ep. Pad. 6.

Ann. Franc. Bellum suscipit adversus Lindewitum Pannoniæ Principem.

Anno dehinc vigesimo supra octingentesimum celebris procerum totius Imperii conventus est habitus Aquisgrani mense Januario, quo omnium sententiis bellum Pannonicum decretum adversus Lindewitum, inquietum & turbulentum gentis Principem. Magno per hyemem apparatu id susceptum, & verno tempore tres exercitus, ut convenerat, producti in campum ex Saxonia, Francia orientali, Alemannia, Bojaria & Italia. Ac magnis quidem cladibus attritus Lindevitus, non tamen domitus; quod in ardui montis castellum se suosque receperat: & miles Imperatorius multum absumptus fuerat locorum & aquarum insalubritate. Quo malo Saxonum & orientalium Francorum exercitus ad Dravum amnem profluvio ventris magnam partem interiit. Interim Saxonia trans Albim quieta a Danorum incursationibus; ausa tamen Nortmannorum gens XIII. navibus piraticis infestare Flandrense littus. Nihil per Saxoniam omnem felicius, quam ubique florescentem Christianam rem aspicere, messis multa, in qua tantum operarii desiderati.

Annus Christi 821.

Paschalis Pont. 5. Ludovici pii Imp. 8. Baduradi Ep. Pad. 7.

Rursum anno consequenti frequens procerum conventus Aquisgrani mense Februario indictus, quo triplici exercitu in Pannoniam adversus Linde-

witum eundum decernitur; eo omnis vis Imperii contracta: nec alio exitu gestum bellum, quam vastatione agrorum. Ac ne quid in Frisia turbaretur, Imperator Noviomagum digressus est ad conventum procerum, in quo divisionem Regni inter Lotharium, Pipinum, & Ludovicum filios a se factam comprobare voluit, tanquam ex specula præviderit tempestatem filiorum æmulatione imminentem. Inde Aquisgranum reversus inter sacra Ecclesiæ negotia præclaro liberalitatis diplomate consuluit religiosis e D. Benedicti familia viris per Westphaliam laborantibus: seu illi partim a Gerfrido Monasteriensium Episcopo ex Werthinensi cœnobio expetiti in hanc vineam: seu partim a Mindensi Episcopo ad Visurgim in Visbeke ex congregatione Solingani saltus cœpta evocati (jam enim ante Monachi, ob penuriam in tres partes divisi erant, alibi meliorem locum quæsituri) tabulas certe hoc anno consignatas reperio.

Religiosis Benedictinis succurris.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. H Ludovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si Sacerdotum & servorum Dei petitiones, quas pro suis necessitatibus innotuerint, ad effectum perducimus, non solum imperialem exercemus mansuetudinem, verum etiam ad beatæ retributionis mercedem talia nobis facta profutura confidimus. Quapropter notum sit omnium fidelium nostrorum solertiæ, præsentium & futurorum, quia vir Venerabilis Castus Abba Ecclesiæ, quæ vocatur Fischbechi, cum subjectis Ecclesiis in eodem pago Leriga, & cum decima de silva Ammeri & Pontsburg, & cæteris Ecclesiis in Hesiga & Fenkiga, excepta una Ecclesia in Saxlinga, quam concessimus ad parochiam sancti Pauli reverti, ad locum, qui vocatur Mimigernaford, ubi Gerfridus Episcopus præesse videtur, veniens ad nos, petiit celsitudinem, ut ipsum sanctum locum pro mercedis nostræ augmento sub nostra defensione & emunitatis tuitione reciperemus. Cujus petitioni pro divino amore adsensimus, & ita in omnibus, quia juste & rationabiliter petiit, per hanc nostram auctoritatem confirmare studuimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus, neque quislibet ex judiciaria potestate, seu aliquis ex fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, ac nostris, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones, quas moderno tempore juste & rationabiliter possidere videtur, in quibuslibet pagis & territoriis sitas, vel quidquid etiam deinceps propter divinum amorem conlatum fuerit, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones & paratas faciendas, aut homines ipsius Ecclesiæ tam ingenuos quam & servos injuste distringendos, aut ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel exactare præsumat; quicquid autem de rebus præfatæ Ecclesiæ fiscus sperare poterat, totum nos pro divino amore concedimus, ut perennibus temporibus in alimonia pauperum, & stipendia servorum Dei ibidem Deo famulantium proficiat in augmentum. Quatenus ipsis Servis Dei, qui ibi Deo famulari videntur, pro nobis & conjuge prolèque nostra & stabilitate ipsius Imperii nostri a Deo nobis concessi atque conservandi jugiter Domini misericordiam exorare delectet. Prædictam vero Abbatiam illius, circumquaque per diversos pagos sitam, nemo fidelium nostrorum exinde aliquid abstrahere, aut prohibere præsumat; quin ei liceat per hanc nostram auctoritatem verbum prædicationis, Domino auxiliante, exercere & ministerium suum pleniter peragere. Et ut hæc auctoritas nostris futurisque temporibus Domino protegente valeat inconvulsa manere, manu propria subscripsimus & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum [monogram] *H Ludovici serenissimi Imperatoris.*

Durandus Diaconus ad Vicem Helisachar recognovi & ss.

Data V. Nonas Septemb. anni Imperii nostri VIII. Indictione XIV. Actum Aquisgrani Palatio regio in Dei nomine feliciter amen.

Quam hic Abbatiam Visbeck legis (sive ea ad Visurgim in diœcesi Mindensi, sive in Embslandia in Episcopatu Monasteriensi, ut verius reputes, alicubi fuerit) ea in tabulis Ludovici Germaniæ Regis Cellula vocatur, quæ ejusdem Regis donatione Corbeiensibus postea cessit. Ab aliis Abbatiola dicitur; quibus nominibus stationes, & missionum domicilia appellata: qualia loca Eresburgum & Meppia fuere, Corbeiensi Monasterio conjuncta. Cellæ præterea a Browero vocantur prædia & fundi Monachorum, in quibus Curatores Monachi versabantur, quæ postea in præposituras auctæ. Quem in

Browerus lib. I Antiq. Fuld. c. 7. Vita S. Willehadi c. 9. Vita Ansg. c. 11.

in modum Cella Justina Willehado Episcopo Bremensi donata in Francia a Carolo M. refertur. Hac providentia a Ludovico Imperatore data est Ansgario Cella Thurholtia in Galliis, quo se reciperent viri illi Apostolici a Barbaris ejecti. Et quæ hic alia Saxlinga in his tabulis Episcopo Mimigarnefordensi asserta, quam Linga ad Amesis amnem intra veterem Saxoniam, quæ in oppidum post exculta? ut vel inde antiqua sibi jura in Lingam Ecclesia D. Pauli vendicet.

Aquisgrano Ludovicus Theonis villam concessit, ad celebrem Francorum conventum mense Octobri indictum, in quo Lothario filio Irmingardis, Hugonis Comitis filia, in matrimonium data: & qui conspirationis superioris vel rei, vel suspecti fuerant, in gratiam recepti. Tum & inter ceteros Adelhardus Gallicæ Corbejæ Abbas una cum Bernario fratre ab exilio revocatus, redditusque magna omnium gratulatione cœnobio suo, haud multo post novæ ad Visurgim Corbejæ conditor a nobis introducendus.

Pacatissima inter hæc Saxonia; nisi quod Ceadragus Abotritorum Princeps immemor beneficii, aspernatusque Francorum tutelam, Danorum auxilia sollicitarit. Quare Sclaomirus Imperatoris mandato revocatur, Abotritis præficiendus; qui dum in Saxoniam properaret, fatali morbo corripitur; prius tamen, quam obiret, baptismi aquis abluitur, exilio quam Regno felicior. Contra Herioldus Saxonum Francorumque ope adjutus, adegit Godefridi Regis filios, ut in partem ac societatem Regni admitteretur.

Annus Christi 822.

Paschalis 6. Ludovici pii Imp. 9. Baduradi Ep. Pad. 8.

Anno proximo, qui Christi aderat octingentesimus vigesimus secundus, Saxones, in quibus omne Imperatoris præsidium erat contra Barbaros, ducto per Albim exercitu, Sorabos & occidentales Sclavos aggressi, castrum Delbende, in quo trans Albim se incluserant, expugnant, ejectisque Sorabis, præsidio suo adversus Barbarorum incursiones firmant.

Publicam in concilio Attiniacensi pœnitentiam agit Ludovicus

Duos inter hæc Ludovicus Imperator amplissimos Episcoporum ac procerum conventus habuit; alterum Attiniaci, in quo Princeps summus publicam & Canonicam pœnitentium pœnam suscepit, Theodosii magni exemplo persuasus; palamque fassus, quod Bernardum Italiæ Regem ceterosque conjurationis reos passus esset acerbius puniri; tum quod Adelhardum Corbejæ Abbatem, cum Walone & Bernario innocentiæ compertum relegasset: eo viros illos consanguineos multo exinde arctius recepit in amicitiam, atque omni beneficentia prosecutus est, ut mox exponam, in novæ Corbejæ donationibus. Agitatum quoque in hoc congressu Attiniaci de scholis per Saxoniam & Germaniam instituendis, pollicitique sunt Episcopi se, ubi nondum erectæ essent, curaturos. Alterum Imperator conventum habuit Francofurti, quo hybernatum concesserat; actumque in eo de ordinanda Saxonia, & præstruendis Barbarorum incursibus. Quam in rem evocati Orientalium & Septentrionalium, Sclavorum, Soraborum, Wilsorum, Abotritorum, Bohemorum, Maruanorum, Nortmannorum, Pannonumque Legati adfuere. Integra adhuc majestas Imperii, cum omnes hæ gentes Imperatoris dicto audientes fuere. Quanquam in Ludovico Carolus M. pater non aspiceretur, qui suo ductu præsens bella gereret, & fines Imperii proferret victoriis. Domum potius videri poterat exornare, quam pater construxerat, non ampliare, totus in conciliis more Francorum convocandis, in condendis legibus sacris & civilibus, in dotandis Ecclesiis, & cœnobiis Monachorum condendis piissimus Imperator occupatus.

Baron. ad hunc annum.

Dat facultatem condendi cœnobium Corbeiense ad Visurg.

Auctor Translat. S. Viti.

E quorum numero nova ad Visurgim Corbejensis Monasterii exordia ad hunc annum referimus certo ex auctore, qui translationem S. Viti conscripsit: is enim anno octingentesimo vicesimo secundo Dominicæ Incarnationis, die octavo Idus Augusti prima hujus cœnobii fundamenta jacta docet; errat vero dum id anno Ludovici undecimo

decimo, factum asserit, quod Gerardo silvæ majoris Abbati in auctore translationis S. Viti ejusque chronologia carpere licuit. Baronius etsi hunc auctorem non adducat, ad hunc tamen annum retulit; perinde ut veteres versus designant, Corbejensium monumentis inscripti:

Octingentesimus dum vicenusque secundus
Annus erat Christi, Claustro fundum dedit isti,
Filius ille pius Magni Carolus Ludovicus.

Falluntur que alii, qui ad alios annos primordia collocant. Et res ipsa hunc annum exponit; nam postquam in septimum annum hæserant Monachi in Solingano nemore trans Visurgim, nec locum, in quo primo Monasterium condere aggressi sunt, ulla cultura subigi posse viderent, vitamque in summa rerum penuria traherent, ut jam in tres partes divisi sæpius de migratione consilia agitarent: accidit opportune Adelhardum superiori anno ab exilio revocari ad Corbejam Franciæ, atque istic edoceri de inopia quacum conflictarentur in Saxonia fratres, Coloniæque ab eo traductæ. Quare continuo submisit pecuniam & annonam; ipse deinde Imperatorem adiit, petiitque sibi dari facultatem deligendi alium in Saxonia locum, condendo Cœnobio idoneum. Hoc impetrato, cum Walone fratre in Saxoniam profectus est. Quo cum venisset, didicit a fratribus esse locum ad Visurgim in Auguensi pago prope villam regiam Huxeræ; eoque deductus a suis lustravit diligenter omnia probavitque: mox inito cum Episcopis, comitibus, & nobilissimis ejusdem gentis Viris consilio, expositaque Imperatoris voluntate, facile singulorum consensum impetravit. Igitur VIII Idus Augusti circumspecta loci opportunitate, prostrati in terram decantaverunt psalmos & litanias, Deum multis precati, vellet initia possessionis esse prospera. Inde ductis lineis, defixisque in terram paxillis dimensi sunt locum, ubi templum, & cœnobii habitacula construerentur. Rursum octavo Kalendas Septemb. evocatus Baduradus Paderbornensis Episcopus sacratioribus auspiciis locum Deo consecravit, solemnique Ecclesiæ ritu signum Crucis defixit in terra, ubi ara templi parabatur: nomen adeo a Badurado Episcopo dari loco voluerunt, & Corbejam novam appellari. Cœpta mox ædificia extemporanea, tabernaculi in modum, erigi. Tandem mense Octobri ex Hetha Solingani saltus cum omni supellectile demigrarunt Corbejam Sacri incolæ, Sacerdotes senes, pueri; alteroque die solemne Missæ sacrificium celebratum, & tenuibus inter paupertatem initiis celebre totius Saxoniæ Monasterium Ordinis D. Benedicti exsurgere cœpit. Omnis post illa labor religiosus Virorum conversus in novam templi & cœnobii structuram: quo in opere dum effossa humo fundamenta quæruntur, reperta est politi operis & puniceі coloris columna marmorea, quam eandem fuisse tradunt, quæ patrio vocabulo *Jrmensuel* dicta fuit, cui celeberrimum gentis Idolum in monte Martis super impositum stetit. Sive ea a Carolo M. eo deportari effodique in terram jussa a primo anno belli Saxonici, ne qua Idololatriæ memoria superesset: sive alia alterius Idoli columna fuerit, quod in monte Brunonis Huxariæ incumbente coluerit superstitio. Inde certe Hildesium transvecta, expiataque sacris ceremoniis in Basilica D. Virginis ante chorum hodiedum collocata aspicitur, ubi meliori etiam cultu religionis statua B. Virginis, quod jam caput stigii serpentis per Saxoniam obtriverat, ei imposita est.

A Badurado Ep Pad. consecratum.

In cujus fundamentis reperta columna Irmensuel.

At non minus hoc ipso anno Ludovicus Imperator munificus in Paderbornensem Ecclesiam, Badurado Episcopo omnia privilegia a Carolo M. patre donata confirmavit, & sua etiam, qua erat benevolentia in Episcopum, cumulavit. Quam in rem ipsum Imperatoris diploma ex autographo hactenus reconditum, & Ferdinandi Episcopi nostri industria e tabulario productum hic sistimus.

Ludovicus privilegia Ecclesiæ Paderborn confirmat & auget.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus: si erga loca divinis cultibus mancipata, propter amorem Dei ejusque in eis locis sibi famulantes, beneficia potiora largiamur, præmium apud Dominum æternæ retributionis nobis rependi non diffidimus. Igitur notum esse volumus cunctis fidelibus nostris, præsentibus

sentibus scilicet, & futuris, quia venerabilis vir Baderadus Episcopus Ecclesiæ, quæ est constructa in honore S. Mariæ semper Virginis & sancti Kiliani, in loco, qui dicitur Paderbrunna, missa petitione deprecatus est, ut prædictam sedem cum omnibus ad se juste & legaliter moderno tempore pertinentibus vel aspicientibus sub nostra tuitione, & immunitatis defensione cum rebus & mancipiis constitueremus, quod ita & fecisse omnium fidelium nostrorum cognoscat industria. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Judex publicus, aut quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memoratæ Ecclesiæ, quas moderno tempore infra ditionem imperii nostris legibus possidet, aut quæ deinceps in jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri, ad causas judiciario modo audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones, vel paratas faciendas, aut fidei jussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ distringendos, nec ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Episcopo suisque successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus, quas possidet, quieto ordine possidere, & nostro fideliter parere imperio. Quidquid vero fiscus exinde sperare potuerit, totum nos pro æterna renumeratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria concinanda concedimus; qualiter melius delectet Clericos in eadem sede degentes pro Nobis, Conjuge, & prole nostra Domini misericordiam exorare. Et ut hæc auctoritas per futura tempora melius conservetur, manu propria subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLVDOVICVS *HLudovici serenissimi Imperatoris. Hirminmaris Diaconus ad vicem Fridugisi Abbatis recognovi.*

Data quarto Non. April. Anno VIIII. Imperii Domni HLudovici piissimi Augusti. Indictione XV. Actum Aquisgrani palatio regio. In Dei nomine feliciter, Amen.

Dignum posteritatis memoria diploma, ex quo primorum Imperatorum liberalitatem & pietatem, fiduciamque, quam ex bonorum operum merito profitentur, recognoscas; tum etiam Ecclesiæ Paderbornensis immunitatem, Cleri florem, & cumprimis Episcoporum jurisdictionem in subjectos sibi homines & possessiones perspicue videas. Qua forma concessæ jurisdictionis civilis diplomata Ecclesiæ Osnabrugensis, jam multo illustrius a Carolo M. consignata, producta sunt in Monumentis Paderbornensibus, ceteris exinde Imperatorum tabulis iisdem privilegiis subsecuturis; qua certe religione nullum facile Heterodoxorum Principum sacras donationes consignare deprehendes.

Annus Christi 823. 824.

Paschalis 7. Eugenii II. Pont. 1. Ludovici pii Imp. 10. 11. Baduradi Ep. Pad. 9. 10.

Versabatur, ut supra diximus, per hujus anni hyemem Imperator Francofurti, novis in hanc rem ædificiis constructis, quo in loco alterum Mense Majo celebrem procerum conventum habuit: jussique adesse ex Francia Orientali, Bojaria, Alemannia, Burgundia, & Rheni provinciis Optimates, auditique sunt Barbarorum legati. Quos inter duo fratres Wilsorum Principum de Regno disceptantium ad judicium Imperatoris appellaverunt. Ac postquam Imperator Francofurto Compendium profectus, insecutus Ceadragus Abotritorum Princeps. Is cum se utcunque purgasset, ob merita Thrasiconis patris restitutus est in provinciam, Sclaomiro fatis prærepto. Eodemque accessit Heraldus Danorum Rex, auxilia petens adversus Gode-

Conventus variorum Legatorum Francofurt

fridi Regis filios, ne, quod illi minabantur, Regno exueretur. Quam in rem missi ab Imperatore in Daniam Theothanus & Rotmundus Comites, Regni statum exploraturi; quibuscum Ebbo Remorum Archiepiscopus rediit in Franciam, gente transrhenanus ac Saxo, ut ex Thegano colligas, unus ex eorum numero, qui ex barbaris nationibus ad fastigium Episcopatus perducti, & in conspiratione filiorum ante alios ingrati ac molesti fuerunt Imperatori. Hujus viri ob præclaras animi dotes præclara initia fuere. Nam ex consilio Imperatoris, Romani Pontificis auctoritate, Evangelii intèr Barbaros disseminandi causa, ad terminos Danorum missus fuit; ubi Holsatiam ac transalbianam regionem peragrans, æstate præterita multos ad Christi fidem & baptismum docendo perduxit. Quemadmodum hæc annales Francorum exponunt, & ad hunc annum referunt ejus ex apostolico munere reditum.

S. Adelhardo in administratione novæ Corbeiæ succedit Warenus Imperatoris consanguineus

Per hanc temporum opportunitatem, & lætos ad Visurgim superioris anni successus, Adelhardus Francicæ Corbejæ Abbas cum novis Monachorum Coloniis venit in Westphaliam; convocatoque religiosorum cœtu, qui in nova Corbeja se collegerant, præclara vitæ religiosæ institutique sui documenta singulis dedit. Ac postquam coram omnia sapientissime ordinasset, rediit in Franciam, retenta sibi, quoad superstes fuit, suprema simul administratione; quo surgenti Monasterio ob auctoritatem, qua pollebat apud consanguineum Imperatorem, opportunius consuleret. Quam in rem Walonem fratrem, quem in Francica Corbeja sibi Successorem habuit, ad Imperatorem misit, rogatum, ut ad tam prospera rerum initia velit Imperator locum in tutelam suscipere, eamque Corbejæ novæ dare libertatem & privilegia, quæ cetera per Franciam sublimia Monasteria obtinerent. Urgebatur jam senio Adelhardus ad supremam vitæ lineam (quippe qui cum Carolo M. prope adoleverat) eoque sollicitius etiam de Abbate cogitare cœpit, quem novæ ad Visurgim Corbejæ imponeret. Delegitque ad hoc munus Warenum monachum, ex nobilissimo Francorum & Saxonum genere, quem & Ludovicus Imperator propinquum suum appellat in diplomate; forte ob Juditham Saxonici generis conjugem suam. Nam, ut Auctor vitæ Pusinnæ virginis, fuit Warenus genitus Echberto clarissimo Comite ac Duce, Matre Ida splendidissimis natalibus fœmina: fratres habuit Palatinis honoribus & publicis dignitatibus claros; quorum ex sorore neptis Haduvina Herivordensium Abbatissa post delecta, ut in Luthardo memorabitur. Ac juvenis quidem Warenus erat ætate, sed fervore instituti sui, judicii maturitate ac sapientiæ inter ceteros Corbejæ Francicæ religiosos viros longe præstantissimus; quem vel ex eo æstimarat semper, quod, cum in palatio Imperatorem omnibus percarus, ipse relicta pulcherrima, quam sibi pari nobilitate desponsam habebat, virgine, per summam rerum humanarum contemptionem Monachi vitam elegisset in Corbeja Francica. Hunc deinde, ut commendarat, post excessum Adelhardi primum sibi Corbejensis ad Visurgim Monachi delegerunt Abbatem.

Villa regia Huxeri donatur Corbeiensibus ab Imp. Ludovico.

Et Ludovicus Imperator, qui se fundatorem Corbejæ novæ ferebat, hoc anno statim regia liberalitate Cœnobii fundum, Villam regiam Huxeri, quæ nunc Hoxaria est, & omnes circum agros, prata & possessionem regionis donavit; quod satis diploma, quas ipsas potius fundationis tabulas dixeris, testabitur. Id quidem diploma recitat Cleinsorgius, sed abruptum & germanico idiomate, ideo male consuluit posteris & torsit alios, qui latina lingua reddere conati sunt, nos hic integrum sincerumque damus.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudowicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Neminem fidelium nostrorum dubitare credimus, quam magnum quondam Domnus & genitor noster Karolus Christianissimus Imperator cum Saxonibus subiit laborem, ut eos ad cognitionem veræ fidei adduceret, quod & divina gratia cooperante, sicut optavit, effecit. Nos vero in ejus solio, superni Numinis dono, sublimati, cuidam venerabili viro Adelhardo seni Abbati ex monasterio, cui vocabulum est Corbeia, in eadem provincia Saxoniæ ob mercedis nostræ augmentum monasterium construere jussimus, & ad idem cœnobium dedicandum ex sacro palatio a Capella nostra

nostra misimus venerabiles & sacrosanctas reliquias B. Stephani protomartyris, quod est constructum super Wisera in villa regia, in loco nuncupante dudum Huxeri; ut quia auctore Deo prædictus divæ memoriæ Domnus & genitor noster in eadem gente primum Christianæ religionis fidem confirmavit, ita & nos ad augmentandum solidandumque ejusdem fidei vigorem primum Monarchicæ religionis ordinem illic servandum tenendumque constituimus, quod ita opitulante omnipotentis gratia ad effectum rei pervenit. Et prædicto monasterio ideo Corbejæ nomen impositum est, eo quod de antiquo quodam monasterio Corbeja prædicto Adelhardo Abbati seni, cui hanc curam commisimus, assumpto secum germano suo Walone cum cæteris quantis & quibus oportebat Monachis intra eandem provinciam locum aptum & congruum eligerent, atque ibi, pro ut opportunum esse potuisset, præfatum monasterium stabilirent atque construerent. Idcirco placuit excellentiæ nostræ, ut prædictam villam, quæ dicitur Huxeri, cum omnibus finibus & terminis suis, & cum terris, silvis, aquis aquarumque decursibus, cum omnibus adiacentiis & appendiciis suis ad idem monasterium per hanc auctoritatem jure perpetuo conferre, & de nostro jure in jus & dominationem prædicti monasterii præsentialiter tradere, nec non & res, seu possessiones, quæ a Deum timentibus Saxonibus infra ipsam Saxoniam ad hoc opus inchoandum, vel adjutorium præstandum conlatæ sunt, per hanc auctoritatem confirmare, etiam res, quæ ad antiquiorem Corbejam traditæ fuerunt, infra ipsos supradictæ Saxoniæ fines in terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus propriis vel communibus, domibus ac ædificiis vel prius habitis vel postea constructis, mancipiis quoque diversi generis vel conditionis, mobilibus & immobilibus, datum vel traditum fuit, cum omni integritate ad prædictum monasterium una cum consensu præfati Abbatis, vel congregatione ejus, celebri donatione contulimus, & perpetuo Monachis ibidem Deo militantibus ad possidendum tuendumque, concessimus atque confirmavimus. Ideo autem ita fieri debere rationabile judicavimus, ut quia constabat prædictum locum ex monasterii prioris Corbeiæ monachis constructum esse, & quia in omni loco uni Domino servitur, uni regi militatur, dignum erat, ut possessiones illæ eorundem Monachorum obsequiis deputarentur, qui infra ipsam provinciam ejusdem monasterii primi ædificatores & perpetuo habitatores in omnipotentis Dei servitio sub sancta regula deputati fuisse noscuntur; nam si forte talis esset causa, ut idem locus ex propriis in eadem provincia sibi conlatis nequivisset subsistere rebus, dignum erat, ut de prioris monasterii rebus benignitatis seu largitatis causa, pro ut ex utraque parte rationabile esse potuisset, larga manus porrigi debuisset, quanto magis de his, quæ infra eandem provinciam conlatæ, ut dictum est, prius fuisse cognoscuntur, cum omni benignitate ardentissimo caritatis affectu largiri. Statuentes etiam decernimus, atque per hos imperiales apices sancimus, ut quandoquidem divina vocatione Abbas prædicti monasterii de hac luce migravit, quamdiu ipsi Monachi inter se tales invenire potuerint, qui ipsam congregationem secundum regulam S. Benedicti regere valeant, per hanc nostram auctoritatem & consensum licentiam habeant eligendi Abbatem, quatenus ipsos servos Dei, qui ibidem Deo militant, pro nobis, conjuge, proleque nostra, & stabilitate totius imperii nostri jugiter Domini misericordiam exorare delectet; sed & hoc placuit nobis huic inserere auctoritati, ut licentiam habeant Rectores hujusce monasterii cum quibuslibet hominibus liberis res & mancipia legaliter commutare, quidquid juste & rationabiliter pars alteri contulerit parti, per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneant atque possideant, & quidquid exinde facere voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi, quidquid elegerint. Et ut hæc auctoritas largitionis atque confirmationis nostræ per futura tempora inviolabilem obineat firmitatem manu propria subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLVDOVICVS [monogram] *HLudovici serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovi & ss.*

Data VI. Cal. Augusti. Anno Christo propitio. X. Imperii Domni HLudovici piissimi Augusti Indictione IIma. Actum Ingelingheim palatio regio in Dei nomine feliciter amen.

G Plena

Plenæ regiæ liberalitatis & Christianæ religionis, ad exornandam Saxoniam tabulæ; quibus eodem loco, eodemque tempore alias addit; quamque per Walonem fratrem cœnobii Corbeiensis tutelam ac privilegia sollicitarat Adelhardus, prono non minus animo delargitur Imperator: eo in hac re lætior, quod monachorum institutum inspirante Deo primum abs se in Saxoniam introductum glorietur, ad sublevandum Episcoporum, & aliorum Sacerdotum labores:

In nomine Domini Dei & Salvatoris Jesu Christi, HLudovicus divina ordinante clementia Imperator Augustus Cum petitionibus servorum Dei justis ac rationabilibus divini cultus amore favemus, superni muneris donum largiri non diffidimus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum, sagacitas, quia adiens serenitatem Culminis nostri vir Reverendissimus Adelhardus Abba ex monasterio Corbeiæ, quod et dudum in provincia Saxonica ad augmentum mercedis nostræ ex novo construere jussimus super fluvium Wisera, in villa regia, in loco nuncupante dudum Huxeri, dicatum in honore S. Stephani protomartyris, suggessit mansuetudini nostræ, ut idem monasterium & monachos ibidem per tempora degentes cum rebus & hominibus non solum sub nostra tuitione & defensione constitueremus; verum etiam & talem immunitatem fieri juberemus, qualem omnes Ecclesiæ in Francia habent. Cujus petitioni dignam & proficuam judicantes, hanc auctoritatem immunitatis erga prædictum monasterium Corbeiæ, ejusque Rectores fieri jussimus, per quam decernimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati monasterii, quas præsenti tempore in quibuslibet pagis, & territoriis habet, vel deinceps ibidem conlatæ fuerint, ad causas judiciario more audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones, vel paratas faciendas, aut fide jussores tollendos, aut homines ipsius monasterii, tam ingenuos quam & leutos distringendos, aut ullas redhibitiones, aut illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat; sed liceat memorato Abbati suisque successoribus res prædicti monasterii sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine vivere & residere; & quidquid exinde jus Fisci exigere poterat, totum & ad integrum nos pro æterna retributione ad pauperes alendos & luminaria eidem monasterio concinnanda concedimus; qualiter Monachi ibidem degentes pro nobis proleque nostra, atque statu totius nostri Imperii, nobis ad regendum commissi, Domini misericordiam attentius exorare delectet. Sed & hoc placuit nobis huic inserere auctoritati, ut licentiam habeant Rectores hujusce monasterii cum quibuslibet hominibus liberis res & mancipia legaliter commutare: videlicet, ut quidquid juste & rationabiliter pars alteri contulerit parti, per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneant atque possideant, & quidquid exinde facere voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi, quidquid elegerint. Et ut hæc auctoritas immunitatis atque confirmationis nostræ per futura tempora inviolatam obtineat firmitatem manu propria subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum [monogram: HLUDOVICUS] *HLudovici Serenissimi Imperatoris. Durandus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovi & ss.*

Data VI. Kalendas Augusti. Anno Christo propitio. X. Imperii Domni HLudovici piissimi Augusti. Indictione prima. Actum Ingilinheim palatio regio. In Dei nomine feliciter amen.

Laus Monasterii Corbeiensis.

Quæ postquam D. Adelhardus primus Corbejæ ad Visurgim auctor conditorque perfecit, haud multum inde in vita superstes fuit, uti & Baronius observavit; quamvis nec a Paschasio, nec ab Abbate silvæ majoris, a quibus multis paralogismis vita scribitur, mortis annus (quod historiæ intererat) consignatus sit. Hæc interim hujus celeberrimi & opulentissimi quondam per Saxoniam monasterii primordia, in quo exinde tot sanctitate illustres Monachi vixere, ut perpetuo psallentium chorus diu noctuque fuisse memoretur. Hoc illud Christianæ religionis seminarium, ex quo tot Sacerdotes & Apostolici viri, tot Episcopi ac præsules prodierunt; quorum doctrina & labore magna pars Saxoniæ & septentrionalium populorum ad Christi fidem perducta. Quam exoptatum olim & salutare vitæ institutum primis Saxonibus, tam invisum modo heterodoxis, postquam a desertore Monacho Martino Luthero longe sane disparem, & ante id tempus inauditam majoribus doctrinam

nam

nam intra Saxoniam primo admisere. Quantum vero Fuldensi monasterio ejusdem clarissimæ familiæ D. Benedicti Hassia & Thuringia, tantum Saxonia in conversione barbararum gentium Corbejensi debet. Sane cum Ludovicus Imperator jam ævo suo florentem monasterii disciplinam fructumque in disseminando Evangelio aspiceret, non modo Eresburgum & Meppiam conjunxit Corbejensi seminario, sed aliis super alias, de quibus referam, idem donationibus cumulavit. Ac brevi Corbeja ad Visurgim Saxonica, Francica ad Somonam flumen Corbejæ, unde hæc Colonia traducta est, æmula spectabatur. Auxere deinde ceteri Reges ac Imperatores opibus ac privilegiis; quibus Abbates, uti inter Principes Imperii adsciti, ita se Episcopis splendore & potentia sæpe pares tulere. Sed de his tempori memorando locus erit.

Ad defendendos Corbeienses designatur Baduradus Imperatoris Legatus.

Nec tamen Corbejensium initia tam prospera fuere, quin & suos invidos æmulosque experti sint, qui immunitatem, & illorum privilegia interturbare sunt ausi. Qua super re cum Warenus primus Corbejensium Abbas cum Imperatore questus esset, Ludovicus Badurado Paderbornensi Episcopo scripsit, atque in mandatis dedit, ut immunitatis tabulas a se Corbejensibus concessas & suam voluntatem infestis Comitibus exponeret: literæ ad Baduradum sic habent.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, HLudovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus Badurado Episcopo & Misso nostro. Nosse te non dubitamus, qualiter nostra jussione Adelhardus quondam Abbas quoddam monasterium in Saxonia a novo opere construxit, quod nos & aliqui boni homines de quibusdam rebus solemni donatione dotavimus; de quibus omnibus rebus nostræ auctoritatis præceptum circa idem monasterium fieri jussimus, ut perpetua salvatione in jure ejusdem monasterii eædem res consisterent. Sed ut relatione Warini venerabilis, ejusdem monasterii Abaatis cognovimus, quidam Comites memoratum præceptum nostrum infringere & convellere velint, in eo videlicet, quod homines tam liberos, quam & lutos, qui super terram ejusdem monasterii consistunt, in hostem ire compellant, & distringere judiciario modo velint; quod nolumus, ut faciant, & ideo per has literas nostras tibi præcipimus, ut tu illud præceptum, quod sicut diximus, eidem monasterio fecimus, adsumas, & in præsentia eorundem Comitum, in quorum ministeriis res prædicti monasterii esse noscuntur, relegi facias, & ex nostra auctoritate eis præcipias, ut ulterius nostræ auctoritatis præceptum violare non præsumant, sed potius, sicut in eodem præcepto continetur, illud conservare studeant, si gratiam nostram habere velint.

Nullum his literis annum, quo datæ sunt, adscriptum reperio, retuli tamen ad hæc tempora proxime consecuta; quod Adelhardus, postquam per xxx annos præclara cum laude & fama sanctitatis Corbejam Francicam Abbas administrasset, & Corbejam novam ad Visurgim condidisset, haud multo post fatis, ut diximus, concesserit, & Warinus ei subrogatus referatur. Id potius ex his Imperatoriis literis asseramus, Baduradum magnæ auctoritatis fuisse apud Imperatorem Ludovicum, quem hic Missum suum compellat; quod munus sive extraordinarium, sive ordinarium Badurado fuerit, magnificum certe reputes; quando illud vel Archiepiscopi, vel eminentiores Episcopi, vel illustres viri adjuncto comite gesserunt; erantque legatorum instar, & cum plena Imperatoris potestate designati provincias obibant; atque ea, quæ vel in publicis conventibus ac synodis, vel ab Imperatore constituta erant judiciaria auctoritate exequebantur: controversiasque, quæ intervenerant, cognoscebant ac decidebant, aut certe ad Imperatoris tribunal referebant. Hinc passim in diversarum gentium legibus appellantur Missi Dominici, Missi Dominicales, Missi transcurrentes, Legati Imperatorum, ac supremi Judices, tam in Ecclesiasticis, quam in politicis controversiis ac causis publicis; ut vel inde jurisdictionem politicam cum Episcopis ab Imperatoribus communicatam ex ævo etiam illo traducant scriptores, secus quam Hetorodoxis nostris & Episcoporum obtrectatoribus persuaderi possit. Hi, si Francorum Regum annales moremque Regni Franciæ, si Capitularia Caroli M. & Ludovici

Missi Dominici quales.

vici Imperatoris, si deinde Synodos eorum temporum, & quam ordinarium id munus fuerit Archiepiscoporum, & præstantium Episcoporum, sincere legissent, intelligerent eam, quæ a Theodosio M. data est Episcopis judicandi potestas, etiam a Francorum Regibus & Imperatoribus cum Episcopis Franciæ, Germaniæ, & Saxoniæ communicatam esse. Quapropter dum hoc publico munere obeundi provincias defungerentur, publica quoque annona, & sumptus, quem Missaticum dixere, illis lege sancitus. Ac verisimile habeo Badurado, quem Ludovicus Imperator sibi ob sapientiam & fidem semper conjunctissimum habuit, id munus per Saxoniam multos annos ordinarium & honorificentissimum fuisse, cui hac Ludovici Imperatoris legatione, etiam in ipsos Comites, & supremos justitiæ ministros & vicarios Imperatoris exequendi potestas data est.

Annus Christi 825.

Eugenii II. Pont. 2. Ludovici pii Imp. 12.
Baduradi Ep. Pad. 11.

Chron Mindense. Henricus de Herivordia Diplomata Herivord. Collegii.

Corbejensi Monasterio hic subjungimus illustre Herivordiense sanctimonialium Virginum Collegium, intra eosdem fines diœcesis Paderbornensis; quod hoc anno octingentesimo vigesimo quinto, Ludovici Imperatoris duodecimo, Waltgerus primus ejus conditor e vita excessisse tradatur a scriptoribus. Et quemadmodum Corbejense ex Corbeja Gallica per Colonias Monachorum institutum; ita Herivordiense ex Suessionensi sanctimonialium virginum Collegio a Ludovico pio Imperatore instauratum, & ad formam earum Gallicarum Virginum, traductis inde Coloniis, formatum esse, referent diplomata Principum a nobis infra recitanda. Sed altius nobis prima ab origine hujus initia repetenda. Inter Westphaliæ nobiles, qui a Divo Bonifacio Christi fidem edocti, & baptismatis aqua abluti sunt, traditur quoque constante majorum & scriptorum fide Adolphus Waltgeri avus. Ab hoc deinde Adolpho Waldericus filius Christi sacris imbutus, una cum Eva conjuge inter turbulenta bellorum Saxonicorum tempora constanter Christi quoque religionem coluit, transfuditque in Waltgerum filium cum acceptis bonorum possessionibus; quæ causa ut ab aliis Comes Herivordiæ memoretur. Is quia meliora tempora sortitus sub Carolo M. (quibus & Saxones perdomiti, & Widekindus ipse, cui haud procul Herivordia paterna sedes erat, subactus) se Christianum professus est. Conjunctissime vixere Widekindus & Waltgerus, unoque studio & fervore proferendæ religionis Widekindus in vico Engeren nobile Collegium Canonicorum ac Basilicam D. Dionysio consecratam condidit, in quo hodiedum sepulchrum ejus, Mausolei in modum erectum, conspicitur: Waltgerus vero in vicino Herivordiæ loco ac fundo hereditario Ecclesiam construxit. Superest etiamnum ædes illa sacra, solido opere constructa, & legitur in arcu fornicis hæc inscriptio. *Princeps hujus terræ Waltgerus fundator Ecclesiæ Herivordiensis.* Ut mihi in comitatu Ferdinandi Episcopi, hæc monumenta antiquitatis lustrantis, videre concessum. Præter hanc ædem sacram, quæ, priusquam Basilica collegii construeretur, populi sacris deserviit, Waltgerus Virginum quoque monasterium condidit in villa Mudenhorst, quod deinde Herivordiam ad commodiorem securioremque locum translatum. Prima hujus monasterii exordia referunt ad annum Christi 789. Inde seu belli tempestate, seu aliis temporum injuriis honestus Virginum cœtus in magna tenuitate vixit; quarum misertus Ludovicus pius Imperator, cum forte locum ipse coram inspiceret, dum Paderbornæ prima Saxoniæ comitia ageret, multis exinde ac regiis donationibus cumulavit. Ad quæ referas illorum opinionem. qui Collegium hoc virginum anno Christi 819. a Ludovico fundatum scribunt. Cum Ludovicus instaurator verius, quam conditor censeri debeat; cujusmodi puellarum monasteria ab ipso in Aquitania quamplurima instaurata refert Auctor vitæ Ludovici Imperatoris; quemadmodum hæc ex diplomate Imperatoris, ad annum ejus Imperii XXV. recitando, constare poterunt, in quo prima Abbatissa Herivordiensis memoratur

Herivordiense Virginum Collegium fundatum a Waltgero Herivordiæ Comite

Meibomius in notis ad Widekindi annal. lib. 1

Auctor vitæ Lud. c. 8.

ratur Tetta, seu Dedda, secunda in aliis tabulis Adda, tertia in aliis Hadewie.

A prima origine Canonicarum Virginum fuit.

Institutum harum Virginum non aliud reperio, quam Sanctimonialium in communi viventium, sicuti in literis Ludovici Regis, Arnulphi, & Henrici Imperatorum vocantur. Plane in diplomate Conradi Imperatoris scribuntur, ex ordine & possessione Canonicarum virginum. Nec aliter Hadrianus Pontifex in diplomate compellat; tametsi Joannes Pontifex prolapsa jam & dissoluta claustri disciplina, privilegia approbet; institutum vero, ut tum reperit, tolerare magis, quam confirmare profiteatur. Sed nos jam supra satis ex concilio Aquisgranensi institutum harum Canonicarum Virginum asseruimus, quo per Franciam, Germaniam, & Saxoniam illo Cæsarum ævo nihil receptius & florentius fuit. Quin & ipsum Suessionense monasterium, ex quo formatum est Herivordiense, sanctimonialium Virginum memoratur; tametsi postea in D. Benedicti institutum transierit. Ludovici Pii Imperatoris munificentiam consecuti sunt ceteri Imperatores ac Reges; eoque privilegiis & donationibus auxere, ut Suessionensi monasterio par fuerit; quare ut in Suessionensi, ita in Herivordiensi monasterio ex illustribus familiis Antistites delectæ honoratæque Imperii principum dignitate.

Increvit cum ipso collegio Virginum Herivordia ex vico in oppidum, ex oppido in Urbem, haud secus, quam Episcoporum sedes. Inde Urbs in veterem & novam divisa, cui tertia pars Radevicum accessit. Singulæ Werna & Hardna amnibus discretæ. Utque Episcoporum urbes, ita se Antistitis quoque Imperio multum, quod opinari pronum, postea exuit. Quanquam hic mirari magis subit, in his Teutonicorum montium locis, in quibus dominatu Widekindi gentilis superstitio & idolatria principatum tenebat, ibi Christi religionem duobus hisce Collegiis, multisque Ecclesiis caput extulisse sub administratione sacra Episcoporum Paderbornensium; donec sub annum Christi 1533, ejectis ubique Catholicis, primum Lutherani, postea his permixti Calvinistæ majorum sacra & piissimorum Regum instituta donationesque interverterent. Nunc ad Ludovicum Imperatorem me referam.

Annus Christi 826.

Eugenii II. Pont. 3. Ludovici Pii Imp. 13. Baduradi Ep. Pad. 12.

Annal. Francorum Vita Ludovici pii.

Agebatur annus Christiano nomine vigesimus sextus supra octingentesimum, cum Imperator hybernis Aquisgrani transactis, Calendis Junii Ingelheimium est profectus. Celebrem istic Episcoporum & procerum conventum habuit, in quo Legati filiorum Godefridi Regis, Sclavorum, Abotritorum multarumque gentium, præter legatos Eugenii Romani Pontificis, auditi expeditique. Accessit & per id tempus Moguntiam cinctus Danorum multitudine Haraldus Danorum Rex: nihilque tum in congressu tot procerum & legatorum aspectu Regis jucundius, nam & Rex ipse una cum conjuge multisque aulæ suæ primoribus in Basilica S. Albani baptismi undis ablutus, palam Christi sacra professus est. Regem e baptismo suscepit Imperator, Reginam Juditha Imperatrix, ut Theganus scribit; quæ res incredibili lætitia Episcopos & spectatores Christianos affecit. Quapropter Imperator ingentibus etiam a se Haraldum Regem donatum muneribus honorifice deduci per Frisiam in Regnum jussit. Ac si qua procella eum jam Christianum ejiceret e Regno, donavit comitatu Rhiustri in Frisia, quo se in propriam sedem inter Christianos sub tutela Imperii recipere posset. Sed priusquam iter ingrederetur Rex, petiit sibi redeunti in Daniam addi præcones Evangelii, qui gentem barbaram Christianis legibus ac moribus excolerent. Lætus ad hæc Imperator sollicitusque, cum per Walonem Abbatem Corbejæ Francicæ inquireret in ejusmodi viros, obtulit se ultro in hanc sacram expeditionem D. Ansgarius novæ ad Visurgim Corbejæ monachus. Is ante triennium e Gallica Corbeja ad Visurgim cum aliis transmissus erat, ut scholis præesset, doceretque

Haraldus Danorum Rex cum conjuge Moguntiæ baptizatur.

Vita S. Ansgarii a Philippo Cæsare edit. c. 5 & 6. Crantzius l. 1. Metrop.

Cum quibus religionem Christ. Propagaturus in Da-

niam navigat S. Ansgarius Corbejensis Monachus.

que monachos sacras literas; quo in munere cum ob ingenii & doctrinæ præstantiam emineret, simul functus est officio concionatoris; tanto jam magis idoneus ad hoc Apostolicum munus, vir tam sanctitate, quam fervore promovendæ religionis conspicuus. Ansgario ultro se comitem obtulit Autbertus ex eadem Corbeja monachus, genere nobilis, religione multo nobilior. Hi duo egregii Sacerdotes ab Imperatore adjuncti Haraldo Regi navim conscenderunt, impositaque sacra supellectile ad sacrificium missæ subministrata, secundo Rheno Coloniam descendunt: Ubi perbenigne ab Hadeboldo Coloniensium Archiepiscopo sunt excepti. Addita dono ejus altera navis, duobus habitaculis adornata, in quam transgressus Rex, ut colloquio sacerdotum frueretur. Inde in Frisiam provecti, incolumes Daniam intrarunt. Ibi Ansgarius cœpit scholas puerorum colligere, docere palam Evangelii legem, trahere sua eloquentia barbaras gentes ad Christi sacra: tanto inter eas fructu, ut magno numero se ad baptismum offerrent, ac Regis sui exemplo nomen Christo darent. Biennium fuerat versatus in Dania Ansgarius, quando Corbejam rediit, reducto secum Autberto ob debiles corporis vires. Nec multo post Autbertus felici morte, quam a Deo monitus acceperat, vitam clausit. Mirum vero quantum exhilararit excitaritque Ansgarius Corbejenses Monachos, postquam felicem in Dania successum Evangelii, & res a se gestas denarrasset. Cum per id tempus legati quoque Suecorum, quos Sueones Auctor scribit, ad Ludovicum Imperatorem venissent, asserentes multos quoque esse in sua gente, qui Christianæ religionis cultum expeterent; Imperator denuo sollicitus, Walonem Abbatem ad se evocat consilii causa, si vel ex suis monachis ad id munus voluntarios haberet, vel Ansgario id demandare posset: aliis tantisper in locum Ansgarii subrogatis, qui Haraldo adessent. Quapropter Ansgarius e Dania evocatur ad palatium; & cum se Imperatori promptum offerret ad expeditionem in Sueciam, additus est illi Witmarus monachus, insigni religione & fervore Sacerdos: præterea Gislemarus, qui locum ejus apud Haroldum sustineret; & quotquot ultro

D. Rembertus in vita Ansgarii c. 8. & 9. Adamus Bremensis. Albertus Stadens.

Qui deinde in Sueciam concedit.

se ex Corbejensibus monachis in eam expeditionem obtulere. His sociis rediit Ansgarius in Daniam, ex qua cum Witmaro in Sueciam profectus, haud sine magnis ærumnis, quibus virum sanctissimum Deus probare voluit; nam & in mari navis, qua vehebatur, cum mercatoribus a piratis intercepta, & spoliatus est Ansgarius libris & muneribus, quæ Suecorum Regi offerenda erant. His tamen malis invictus cum in terram emersisset, modo pedestri itinere, modo navigii opportunitate Bircam ad portum pervenit; ac benigne a Berno Suecorum Rege exceptus, causam legationis exposuit. Hanc cum non aliam audivisset Rex, quam ut libertatem sibi daret docendi Evangelium Christi, pronus ad ea postulata, potestatem illi fecit, ubi vellet Christi legem libere anunciandi. Quo obtento, Ansgarius tractare Christiana sacra, docere rudes Suecorum populos, & baptismi aquis abluere; quos inter Herigarius Regis præfectus & consiliarius, suscepto baptismo, palam Christi religionem professus, Ecclesiam suis sumptibus exstruxit, & cœtus Christianorum mirifice auxit. Læti etiam Christiani, qui captivi ex gente illa tenebantur, sibi copiam fieri sacrorum suorum. Prospere hæc hactenus successerant, cum, ut in ejusmodi Ecclesiarum initiis Deus suorum constantiam excercet, Normannorum ingentibus procellis aliquamdiu sunt turbata; donec Ansgarius Ludovici Imperatoris auctoritate, Hamburgi Episcopi sedem auspicatus, Corbeja alios atque alios monachos & Apostolicos viros in subsidium evocavit; quorum doctrina & labore illi Aquilonares populi magnam partem ad Christi fidem deducti sunt, ac demum proculcata Idololatria, iis in regnis haud secus, quam in Saxonia triumphatum est. Quid futurum opinamur? si nunc in vitam rediret Ansgarius, magnus ille Aquilonarium populorum Apostolus cum monachis suis, per quos Dania, Suecia, Rugiaque primo verbum Dei & Christi religionem accepit? Utrumne tam benigne accipiendus audiendusque ab hæreticis, quam olim a barbaris? quando lege etiam capitali agitur in monachos & Sacerdotes, quotquot Catholica sacra publice privatimque apud illos peragunt. Jam & D. Adelhardus excesserat e vita, & Warinus

Quam Christianis sacris imbuit.

rinus in Corbeja Saxonica, Walo in Francica illi subrogati erant; quando prima Ansgarii missio in Daniam hoc anno ex consilio Walonis, ut supra diximus, instituta est. Quo erroris comperti sunt, qui ad sequentem annum Adelhardi obitum rejiciunt. Id quod etiam satis ex diplomate Ludovici, quod mox recitabitur, cognosci poterit.

Ludovicus Imp. Corbeiæ donat Eresburgum.

Cæterum Ludovicus Imperator, cum Corbejæ ad Visurgim & disciplinam indies efflorere, & numerum religiosorum virorum augeri, Saxoniamque ac Septentrionis regiones tanto fructu per eos excoli videret, Eresburgum, in quo Carolus M. pater collocarat monachos ex eadem D. Benedicti familia, cum omnibus possessionibus donatum conjunxit Corbejæ novæ. Quam in rem ipsum Ludovici Imperatoris diploma, & hoc ipso anno simul a Lothario filio subscriptum, nec hactenus vulgatum producimus.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudovicus & HLotharius divina ordinante providentia Imperatores Augusti. Omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, notum sit, quia nos pro divini cultus amore, & animæ nostræ remedio quoddam monasterium, quod Corbeia vocatur, in honorem B. Stephani Protomartyris infra Saxoniam supra fluvium Wisera in loco, qui dicitur Huxeri, construi jussimus, quod & viro venerabili Adalhardo construendum regendumque commisimus, qui erat Abbas in altero antiquiori monasterio, quod æque Corbeia vocatur, a quo & novum supradictum monasterium nomen constat esse sortitum. Itaque nos divina inspiratione compuncti, & cælestis patriæ amore succensi, ob animæ nostræ salutem, concessimus eidem monasterio capellam, quam dudum Dominus ac genitor noster Carolus Imperator in castello, quod dicitur Heresburg, construi jussit, cum omnibus rebus & mancipiis, ac decimis ad eam pertinentibus, quantumcunque Dominus ac genitor noster eidem capellæ pia devotione contulisse dignoscitur, cum omni integritate sui prædicto monasterio ad subsidia monachorum, ibidem Deo famulantium, per hanc nostræ auctoritatis donationem a die præsenti perpetuo habendum atque possidendum concessimus & in ditionem ejus transtulimus, eo videlicet modo, ut quidquid ab hodierna die de prædicta capella, vel de his, quæ ad eam pertinent, rectores & ministri supra memorati monasterii disponere atque ordinare pro utilitate ejusdem monasterii vel fratrum in eo degentium voluerint, absque ullius injusta contradictione ordinent atque disponant, & faciant, quidquid utilitatibus prædicti monasterii congruere & convenire perspexerint. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ per futura tempora inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, & a fidelibus nostris tam præsentibus quam futuris, seu etiam successoribus nostris verius certiusque credatur, eam manibus propriis subter signavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLOTS (monogram) *HLudovici Serenissimi Imperatoris.*

Signum LOTARS (monogram) *Lotharii Gloriosissimi Augusti.*

Durandus Diaconus ad vicem Fridugisi recognovi & subs. Data XII. Calendas Julii. Anno Christo propitio. XIII. Imperii Domni Ludovici piissimi Augusti. Indictione IV. Actum Ingilinheim palatio regio in Dei nomine feliciter amen.

Annus

Annus Christi 827.

Valentini Pontif. I. Ludovici pii Imp. 14. Baduradi Ep. Pad. 13.

Franc. Ann. Auctor vita Ludov. Turbantur res sacræ in Suecia.

Jam felicibus auspiciis procedebat sub Christiano Rege in Dania religio, laborque Ansgarii; cum altero mox anno hostis humani generis Regis æmulos concitare cœpit, gentis invidia conflata in Harioldum, quod Christianorum sacra palam induceret in Regnum. Imperator, ut his malis præverteret, Noviomagum profectus est ad publicum Imperii conventum, quo Horichus Godefridi Danorum Regis filius promiserat se venturum, diluturus accusationes adversus se fratremque factas. Interim illi majus crimen ausi, Haroldum e consortio Regni ac Nortmannorum finibus excedere compellunt; persistente tamen Ansgario, fretoque Imperatoris auctoritate.

Dithmarus in Chron. Brovverus in notis ad vitam D. Ludgeri. Mors Hildegrimi, primi Halberstadiensium Episcopi.

Sustulit hic annus e numero Saxonicorum præsulum Hildegrimum Halberstadiensem Episcopum, D. Ludgeri germanum fratrem. Prius ille Catalauni, quæ civitas est in campania Belgicæ II ad Matronam fluvium ob egregias virtutes delectus Episcopus; inde vero sub Carolo M. traductus in Saxoniam, primusque Halberstadiensium Episcopus constitutus erat; quem exinde Episcopatum, uti Dithmarus Episcopus in chronico memorat, per XLVII annos administravit, tam præclara sanctitatis fama, quam merito laboris; quippe qui diœcesis suæ incolas omnemque circa regionem ab idololatriæ cultu ad Christi sacra perduxit, unoque fratris Ludgeri studio Helmenstadium seminarium monachorum, & Werthinam cœnobium condidit. Subrogatus in ejus locum Thiatgrimus secundus Halberstadiensium Episcopus, ejusdem D. Ludgeri & Hildegrimi consanguineus, a quibus in clero educatus formatusque, ita, ut pari, qua Hildegrimus virtutum æstimatione & sanctitatis fama Episcopatum administrarit. Abbatem fuisse Thiatgrimum refert Crantzius, quod haud aliter accipias, quam quod Werthinense cœnobium, perinde ut Ludgerus, Gerfridus, Altfridus ceterique consanguinei Episcopi, Abbatis loco, & rectoris munere administrarit, dum anno demum 853 post Hildegrimum juniorem, ad Episcopatum Halberstadiensem provectum, Werthinensibus Monachis in Synodo Moguntina libera facta est potestas Abbatem, quem vellent eligendi. *Crantzius in Metrop. lib. 1. c. 26.*

Annus Christi 828.

Gregorii IV. Pont. 1. Ludovici pii Imp. 15. Baduradi Ep. Pad. 14.

Franc. Ann. Auctor vita Lud.

Imperator proximo dehinc anno Aquisgrano Ingelhemium ad congressum optimatum; inde Francofurtum, Wormatiam, ac Theonis villam concessit; actumque consiliis magis quam armis de fœdere inter Nortmannos & Francos stabiliendo; tum de Haroldo Rege restituendo. Quam in rem totius Saxoniæ Comites & Marchiones jussi ab Imperatore convenire ad fines Danorum, pertractatum cum Danis. Quo in opere dum versatur, Haroldus Rex rerum gerendarum cupidior, facta irruptione, aliquod Danorum villas diripit incenditque. Quo provocati filii Godefridi Danorum Regis contrahunt copias, ac Comites Saxoniæ non opinantes Francorumque exercitum ad ripam Egidoræ fluminis confidentes obruunt, castrisque exutos in fugam compellunt. Magnus pudor inustus hac clade Saxonum Francorumque nomini. Excusarunt quidem tam audax facinus, missa ad Imperatorem legatione, Dani, etiam satisfactionem pollicendo, dummodo pacis fœdera manerent; sed nulla irrogata pœna. Carolum M. hic desiderabant Franci in filio, qui ultionem ejusmodi facinorum ab armis reposceret; quanquam similes clades Ducum inertia, & nimia Imperatoris tolerantia, hoc anno imperii acceptæ a Vasconibus. Inter hæc summa tranquillitas & felicitas per Saxoniam, in qua omne sanctissimorum Episcoporum opus contente fervebat in construendis Ecclesiis, in formanda Cleri populique disciplina, in excolendis rudium hominum animis. Et jam Saxonia, omni prope exuta barbarie, flore sensim religionis, certare videbatur cum Francia & Britannia.

Saxones a Danis cæduntur.

Annus Christi 829.

Gregorii IV. Pont. 2. Ludovici Imp. 16. Baduradi Ep. Pad. 15.

Tom. 21. concil. Paris. Sirmondus in notis. Tom. 3. concil. Colon. Binius in notis. Eginardus l. 3. c. 13. De translatione SS. Marcellini & Petri. Ludovicus Imp. Epist. Synodica.

Varia placando Numini concilia indicuntur.

In hac tamen summa temporum tranquillitate, cum multa simul vitia, quæ ex pacis otio prona sunt nasci, liberius alerentur, Deus Franciam Germanicam fame, peste, lue animalium, sterilitate frugum, multisque malis afflixit. Quare Ludovicus Imperator ad placandum Numen per quatuor Imperii partes, Moguntiæ, Parisiis, Lugduni, & Tolosæ concilia provincialia indici jussit. Et Moguntiam convenere quatuor Archiepiscopi cum suis suffraganeis, Otgarius Moguntinus, Hadebaldus Coloniensis, Hetto Trevirensis, & Berwinus. Celebris synodus, ad quam non ambigas convenisse complures Saxoniæ Episcopos, interque hos Baduradum Episcopum nostrum. Decreta synodi etsi interciderint; indicta tamen habemus publica jejunia, preces & supplicationes ad irati numinis pœnas mitigandas; ad eum modum, quo hæc Parisiis, & per totum Imperium indicta sunt. Fama per hæc allata, Nortmannos (quo nomine Danos, & qui trans Daniam incolunt, notari scribit Adamus Bremensis) collectis undique Barbarorum copiis in Transalbianorum Christianorum regionem irrupturos. Quo nuntio perculsus Imperator, jubet ex omni Francia collectum exercitum maturare in Saxoniam, quem ipse Novesii per Rhenum traducturus esset in hostes. Quæ fama postquam vanitatis comperta est, Imperator Aquisgrano Wormatiam ad conventum procerum se contulit. Sed his malis longe funestiora Imperium conturbavere, suis etiam prodigiis prænunciatis, quando paucis ante pascha diebus terræ motus ventusque ingens Aquisgranense palatium domumque concussit, ipsamque Basilicam plumbo tectam nudavit.

Annus Christi 830.

Gregorii IV. Pont. 3. Ludovici pii Imp. 17. Baduradi Ep. Pad. 16.

Funestus, qui consequitur, annus octingentesimus trigesimus, quo conjuratio in piissimum Imperatorem detecta arsit in civilia dissidia & arma; quæ ut multis Theganus, Auctor vitæ Ludovici, & Nithardus Caroli M. ex filia nepos quatuor libris descripsere: ita causæ a variis scriptoribus afferuntur variæ. Imperator ob bella ante biennium in Ungaria & Hispania Ducum socordia improspere gesta, plerosque eorum in ordinem redegerat. Adhæc Bernardum Septimancæ ducem, gente Hispanum, adsciverat in aulam, & Supremum cubiculo ministrum præfecerat, per quem summa administrabantur. His primum offensi proceres quidam Regni, plures in societatem trahunt summos infimosque, atque inter hos Pipinum filium, juvenem audacia promptum. Sparsus exinde rumor Juditham Imperatricem adulterinis amoribus misceri Bernardo Duci, quo haud leviter Pipini & aliorum filiorum animus exulceratus in Patrem & novercam, odiumque illud incensum, quod dicerent Carolum & Rudolphum novercæ artibus præferri & regnis destinari. Castigabat præterea Imperator Episcoporum & optimatum luxum multis a se legibus latis, quo stimulo maxime præsulum animi incitati credebantur; tractique in conspirationem Jesse Ambianorum Episcopus, Hildvinus Archicapellanus aulæ, & Walo Corbejæ Abbas Hilduini causa. Horum auctoritate aliorumque potentia fretus Pipinus exercitum contraxit; sævitumque primo in aulæ Imperatoriæ proceres, Heribertus Bernardi Ducis filius oculis orbatus: Rudolphus & Conradus Judithæ fratres in monachos attonsi: Juditha, quam Imperator Lauduni in monasterio S. Medardi collocarat, per custodes appositos ad Imperatorem rapitur, mortemque intentant, ni Imperatori persuadeat, ut abrogato imperio monachum induat, atque ipsa deinde sumpto velo idem vitæ genus amplectatur. Promittit hæc Imperatrix; post quæ Compendium ducitur, ubi Imperator morabatur. Hic vero auditis de amplectenda vita monastica conspirantium consiliis spatium delibe-

Seditio in Ludovicum Imp. a filiis mota.

randi poscit. At Imperatrix inde reddita conjuratis retruditur in cœnobium S. Radegundis, & vi ad sumendum velum adigitur. Inter hæc Lotharius filius Collega Imperii ex Italia ad patrem accessit; & ea quidem, quæ facta erant, probavit: nihil tamen in patrem severius agi est passus, sed ad publicum conventum omnia deduci consensit; quem Imperator, cum Germanis magis fideret, quam Francis, Neomagi indixit, quo omnis prope Germania Saxoniaque in Autumno confluxit in auxilium Imperatoris. Ibi Lotharium pater leniter objurgatum abstraxit a conjuratis; tantaque populi seditio coorta est, ut, nisi cum filio prodiisset e palatio Imperator in conspectum furentis populi, nihil propius fuerit, quam ut uno in omnes impetu facto, conjurati trucidarentur. Igitur publico Optimatum judicio instituto, læsæ majestatis rei capitali supplicio damnantur; quæ tamen sententiæ severitas lenitate Imperatoris mitigata. Jesse Ambianensis Episcopus loco motus: Clerici in monasteria detrusi: Laici in Monachos attonsi: Hilduinus Abbas ad S. Dionysium aulæque Archicapellanus Paderbornam relegatus, jussusque primum in militari tabernaculo hybernare, deinde Corbeiam ad Visurgim in exilium deportatus; quo cum Hincmarus ejusdem cœnobii monachus in comitatu fuit, quem postea celebrem Rhemorum Episcopum habuit Belgica: Walo Abbas Corbeiam Francicam missus ad arctiorem custodiam. Hac procella per Germanos & Saxones discussa, Imperator Aquisgranum cum Lothario filio digressus est ad hyberna. Præclara Germanorum atque insita in Principes suos fides. Celebrant quidem inter illos Corbeienses Warinum Abbatem suum, Tecklenburgici Cobbonem comitem, Clivenses Balduinum; verum Francorum scriptorum testimonio nullius fides testatior, conspectiorque, quam Baduradi Paderbornensis Episcopi. Hunc enim virum, ceteris in tanta multitudine Episcoporum præteritis, nominatim commendant; qui & libera voce, & publica, ut referemus, legatione Imperatoris causam suscepit. Haud interim nescius sum Juditham a Reginone adulterii obnoxiam; ab aliis vero connubium, ob vetitam inter Ludovicum & Juditham consanguinitatem, damnari; qua specie criminum abducti fuerint Episcopi & Abbates conjurationis rei, sed hi auctores partium studiosi scripserunt; quando ceteri omnes Imperatoris & Imperatricis innocentiam contente propugnant Nec Theganus aliud In Ludovico reprehendit, quam quod Consiliariis suis nimium fiderit, & maximam vitæ occupationem impensius in psalmis Ecclesiæ decantandis, in legendis libris, precandi studio posuerit, quam publica Imperii administratio pateretur.

Composita fideli nonnullorum opera.

Cumprimis Baduradi Paderb. Episcopi.

Regino in chron. Beka in Friderico Ultrajectensi Episcopo. Bucherius in notis.

Annus Christi 831.

Gregorii IV. Pontif. 4. Ludovici Pii Imp. 18. Baduradi Ep. Pad. 17.

Anno Christi 831 hyemem Imperator Aquisgrani transegit: quo tempore, missis in Aquitaniam Legatis, Juditham conjugem Aquisgranum revocavit, unaque cum conjuge fratres illius Rudolphum & Conradum; illam tamen honore conjugis non ante dignatus est, quam rite per leges se purgasset. Aliis deinde capitali supplicio damnatis vitam donavit; qua lenitate filii quoque pacati. Quare Pipinum in Aquitaniam, Ludovicum in Bojariam, & deinde etiam Lotharium in Italiam remisit, tanquam omnium securus quietum recepisset Imperium.

Per id tempus Ludovicus Imperator salutari providentia complexus Aquilonares trans Albim populos, Ansgarium, cui jam ostium Evangelii per Daniam & Sueciam apertum erat, Hamburgensem Episcopum designavit. Hactenus eorum trans Albim populorum curam, defuncto Heridago presbytero, quem Carolus Hamburgi Episcopum constituere cogitarat, Ludovicus Imp. Willerico Bremensi, & Helingaudo Verdensi Episcopo commiserat. Igitur ut patris cœptum opus, votumque in ordinandis Episcopatibus expleret, Ansgarium Hamburgensem Episcopum Gregorii IV. Pontificis auctoritate constituit, eoque etiam a Drogone Metensi Episcopo, Germano Imperatoris fratre, assistentibus

Imperat. Ludovici lenitas in conjuratos

D. Rembertus in vita Ansgarii c. 11.

Adamus Bremensis lib. 1. c. 17 Crantzius lib. 1. Metrop. c. 20. Bollandus comment. in vitam Ansg §. 1. Serrarius in Utgario. Brovverus in hist. Treuc. in Hettone.

Ansgarius Hamburgensis Episcopus consecratur.

tibus Ebbone Remensi, Hettone Trevirensi, Otgario Moguntino Archiepiscopis, ceterisque ad id evocatis Provincialibus Episcopis, solemni ritu Wormatiæ in Synodo Episcoporum consecrari voluit; atque id cum XVIII Imperii Ludovici anno factum Adamus Bremensis tradat, ad hunc Christi quoque annum 831 referri par erit.

Rembertus in vita Ansg. c. 12 13. & 15. Crantz. l. 1. Metrop. c 32 33. & 37. Albertus Staden f. in chron. Joan. Magn. in Metrop. Upsalensi lib. 1.

Et jam tanto fructu & tanta spe processerat res Christiana in Dania & Suecia, ut post ordinationem Ansgarii necesse fuerit auctoritate Apostolica Gaudbertum Sacerdotem adjutoremque S. Ansgarii consecrari Episcopum, qui mutato nomine Simon compellatus est. Is in eas Sueciæ provincias reversus honorifice tam a Rege Berno quam populo susceptus, cœpit non sine multorum accessu ad Baptismum & Ecclesiam Evangelium Christi circa annum 834. libere docere. Quanquam post annos aliquot populari tumultu citra Regis voluntatem sit ejectus. Quo plebis furore interemptus Nithardus Gaudberti Episcopi nepos ac Sacerdos primus Sueciæ Martyr, quod Adamus Bremensis postremis Ludovici Imperatoris annis factum opinatur. Non his abjectus Ansgarius submisit in Sueciam Artgarium anachoretam, rem omnem sustinente Herigario Birnæ præfecto, constantissimo & ferventissimo Christiano, quem Deus etiam miraculis illustrem fecit. Gaudbertum exin Osnabrugenses quartum suum Episcopum numerant, qui a Cobbone Comite, Warini Abbatis Corbeiensis fratre, in locum Goswini Fuldæ delitescentis substitutus est, eumque Gosbertum vocant. Fallitur certe Ertwinus, dum eum gente Sueonem censet, eo quod cum Ansgario in Sueciam missus ierit. Sed ut hæc multum obscura sunt, ita non immerito Adamus Bremensis desiderat meliorem chronologiæ rationem in Actis Ansgarii.

Episcopus etiam consecratur Gaudbertus in Sueciam missus.

Adamus Bremensis lib. 1. c. 17. Vita S. Ansgarii.

Annus Christi 832.

Gregorii IV. Pont. 5. Ludovici Pii Imp. 19.
Baduradi Ep. Pad. 18.

Anno abhinc proximo, postquam Imperator Pascha celebrarat Aquisgrani, in Bojariam maturavit; quod relatum esset, Ludovicum Lotharii filium res novas moliri. Postquam vero Augustæ vindelicorum Bojariam pacavit, in Aquitaniam profectus est ad conventum publicum, quem Aureliæ indixerat. Jussus eo venire Pipinus filius; & quia malignorum hominum consiliis a se aversum Imperator expertus, Trevirim in custodiam deduci mandavit. Verum e custodia, incuria & suorum artibus, elapsus, rursum omnia turbare cœpit; eo Pater ex Aquitania discedens Treviris conventum indixit, quo & Pipinus filius evocatus, ut sanis procerum consiliis Regnum in quiete collocaret, at Pipinus ex prava conscientia veritus conspectum patris, venire destitit. Quare conventu dissoluto, Imperator Pipinum Regno Aquitaniæ spoliavit, divisitque inter Lotharium, & Carolum filium ex Juditha susceptum. Hac Regni jactura & ignominia multo exacerbatior Pipinus, fratres in novum adversus patrem odium concitavit; & tam pronos pertraxit, quam invidis animis accepere Carolum ex noverca genitum admitti in Regni partitionem, sibique præferri; fœdum inde atque exitiale bellum conflatum inter patrem & filios.

Pipinus rebellis e custodia elapsus turbat omnia.

Ann. Pith. Auctor vitæ Ludovici. Aimoinus. lib. 5. c. 13.

Has inter turbas Ludovicus Imperator insigni beneficentia exornavit cœnobium Corbeiense ad Visurgim, quod cumprimis largiri visus est Warino Abbati, quem propinquitate sibi conjunctum appellat, memor fidei sibi in adversis præstitæ, quod nulli Saxonum præsides innocentiæ ejus causam constantius susceperint, quam Baduradus Paderbornensis Episcopus, & Warinus Corbeiæ Abbas. Diploma, quo piscationem liberam ad Visurgim donat, sic habet.

Ludovicus Imp. Corbeiensibus donat jus piscandi in Visurgi.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si Ecclesias & loca divino cultui dicata nostris largitionibus providere satagimus, atque ibidem assidue Deo famulantibus solatia clementer impendimus, non solum bonorificam regalis munificentiæ consuetudinem exercemus, sed & temporalium erogatione donorum perpetuæ nos mercedis præmia promereri posse confidimus. Quapropter noverit omnium fidelium nostro-

Lego in alio exemplari, in honore S. Stephani & Viti; sed D. Viti reliquiæ post quadriennium primum illatæ; unde Viti nomen aliena manu

nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, industria, quod pro amore divino, atque animæ nostræ remedio, ad monasterium, quod vocatur nova Corbeia; quod construximus in Saxonia in honore S. Stephani Protomartyris, cui modo præest fidelis & propinquus noster Warinus, primus substitutus Abbas, concessimus piscationem quandam in fluvio Wisera, in pago Wimodia nuncupato, cui confinis est villa Liusci vocata, in comitatu Abbonis, quæ quia in similitudinem palorum, quos incolæ Hocas vocant, construitur, gentilitio nomine ab indigenis Hocwar nuncupatur, quæ ad jus nostrum pertinebat, quamque idem Abbo Comes hactenus in beneficio habebat, sed quoniam eadem piscatio absque familiis, quæ ad ejus provisionem deputatæ fuerunt, fratribus prædicti cœnobii non admodum utilis esse poterat, idcirco triginta duas familias, & quidquid ad eam piscationem pertinens sæpe dictus Abbo in beneficio habuit, totum & ex integro in proprietatem jam dicti monasterii concedimus, quatenus ibidem servientes Monachos sine cessatione divinam clementiam pro nobis exorare delectet. Et ut hæc cessionis nostræ auctoritas firmius habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur, ac diligentius observetur, manu nostra subter eam firmantes annuli nostri impressione jussimus sigillari.

...un irrepserit: neque Ludovicus Imperator Corbeiam in honorem S. Viti construxit.

Signum HLS *HLudovici Serenissimi Imperatoris.*

Hirminmarus Notarius ad vicem Theogonis recognovi. Data XVI. Calendas Julii. Anno Christo propitio. XVIIII Imperii HLudovici Serenissimi Augusti. Indictione X. Actum Franconovort palatio regio, in nomine Domini feliciter amen.

Annus Christi 833.

Gregorii IV. Pont. 6. Ludovici Pii Imp. 20. Baduradi Ep. Pad. 19.

Vita Ludovici Pii.

Aderat jam annus trigesimus tertius supra octingentesimum, quo miserabili tragœdia agitatus Imperator a filiis; Cum Pipinus Lotharium & Ludovicum fratres in arma conscivit, eoque adduxit, ut junctis viribus in patrem moverent. Quo cognito Imperator post Pascha Aquisgrano progressus, cum instructo exercitu, comitanteque Juditha Conjuge & Carolo filio Wormatiam ascendit, turbatis, si posset, hisce rebus occursurus. Interea dum hic versatur Imperator, duplici munificentiæ diplomate Corbeiense ad Visurgim Cœnobium dotat, quorum altero jus publici mercatus & monetæ, altero salinas attribuit; provocatus nimirum Warini Abbatis studio, & religiosorum virorum pietate, ac quotidie increscentium multitudine, quorum labore tantos per Saxoniam & Aquilonares regiones edi fructus intelligebat. Prius sic habet.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudowicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrisque fidelibus, præsentibus scilicet & futuris, notum esse volumus, quomodo Corbeiense monasterium in Saxonia, propitiante Domino, cum consensu fidelium nostrorum, in honore S. Stephani Protomartyris Christi devotissima intentione fundavimus, & ibi competentia subsidia, quæque præ manibus invenimus, debita largitate prædicto sanctificationis loco nostra in eleemosina contulimus: insuper etiam, quia locum mercationis ipsa regio indigebat, monetam nostræ auctoritatis publicam ultra ibi semper inesse Christo militantibus proficuam statuimus, quatenus cum omni integritate, absque ullius contradictione vel impedimenti occasione, locus ipse sanctitatis omnem inde reditum nostræ auctoritatis publicum possideat, & utilitatibus monasterii perpetuis temporibus multiplicatum nostrum hoc largitionis donum proficiat. Et ut fiduciali perpetuitate hæc omnia auctoritatis nostræ dona sibi potiatur & teneat, annuli nostri impressione subter roborando firmare decrevimus.

Jus item publici mercatus & monetæ.

Signum HLS *HLudovici Serenissimi Imperatoris. Hirminmarus Notarius ad vicem Theogonis recognovi & ss.*

Data Calend. Junii. Anno Christo propitio. XX. Imperii Domni HLudovici piissimi Augusti. Indict. XI. Actum Wormatiæ Civitate, in Dei nomine feliciter Amen.

Alterum diploma, quo ſalinæ fontes donat, etſi locum non memoret, in quo datum ſit, hoc tamen eodem menſe atque anno conſignatum reperio.

Et Salinarios fontes.

*In nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. HLudovicus divina ordinante providentia Imperator Auguſtus. Si liberalitatis noſtræ munere de beneficiis a Deo nobis collatis locis Deo dicatis aliquid conferimus, id nobis & ad noſtram mortalem vitam feliciter tranſigendam, & ad æternam perpetualiter obtinendam, profuturum liquido credimus. Idcirco notum fieri volumus omnium fidelium noſtrorum, tam & præſentium quam & futurorum ſolertiæ, quia cum nos monaſterium in Saxonia propitiante Domino cum conſenſu fidelium noſtrorum in honore S. Stephani Protomartyris Chriſti devotiſſima intentione fundatum habuiſſemus, nomenque novæ Corbeiæ aptaſſemus, atque ibi competentia ſubſidia quæque præ manibus inveneramus debita largitate prædicto ſanctificationis loco in noſtra elemoſina contuliſſemus, Warinus quem in eodem monaſterio Abbatem præfecimus, ſuggerendo petiit celſitudini noſtræ, ut in memorato Ducatu Saxoniæ locum provideremus, ubi ſal fieri ad cibos Monachorum in eodem Monaſterio per tempora degentium ſaliendos atque condiendos potuiſſet; quod & per hoc noſtræ auctoritatis præceptum in Ducatu Budinisvelt, quantumcunque juris noſtri * in illo ſale, quod eſt ſuper fluvium Wiſera, erat in pago Logi. Per quod ſtatuentes decernimus, ut ſub jure iſtius monaſterii. quantumcunque in eodem ſale habere viſi ſumus, perpetuo conſiſtat, ſicut diximus ad neceſſitates Servorum Dei in memorato monaſterio degentium fulciendas. Et ut hæc noſtræ largitionis auctoritas firmior habeatur, de annulo noſtro ſubter eam juſſimus ſigillare.*

* al. M.S. vetus noſtri in illo & fonte qui eſt ſuper fluvium.

*Miginarius Notarius ad vicem Theogonis recognovi. Data * VI. Idus Junii. Anno Chriſto propitio. XX Imperii Domni Ludovici Sereniſſimi Imperatoris. Indict. XI. In Dei nomine Amen.*

* al. M.S. vetus VI Kal. Junii.

Baduradus fruſtra tentat cum

Ludovico Imp. filios conciliare.

Prorſus veriſimile habeo, cum hanc expeditionem Ludovicus adverſus filios Wormatiam & in ſuperiorem Germaniam ſuſcepit, Baduradum & Warinum Abbatem in comitatu habuiſſe. Igitur cum Imperator Wormatiæ cum exercitu conſideret, & caſtris utrinque oppoſitis multum deliberaret, confligendumne eſſet cum rebellibus filiis, an prius animi per legatos ad pacem & concordiam pertentandi; conſultum habuit Imperator mittere Bernardum Epiſcopum cum aliis quibusdam honoratis viris ad filios hortatum paterne, ut ſecum in gratiam redirent. Hunc ego Bernardum Epiſcopum haud alium intelligo, quam Baduradum noſtrum, qui Imperatoris caſtra ſecutus, fidus illi ſemper adhæſit. Nec præter Bernardum Viennenſem Epiſcopum ejus nominis alium reperio: at is, teſte Adone Viennenſi, per id tempus cum Agobardo Lugdunenſi Epiſcopo reus conſpirationis profugerat primus ante alios. Igitur Baduradus, fidus ſemper comes Ludovico, ſuſcepta legatione, quamvis in omnem partem verſaſſet animos filiorum, reique indignitatem expoſuiſſet, nihil æqui ab exacerbatis filiis impetrare potuit. Imploratus & Pontifex (erat Gregorius eo nomine IV.) Ac tardius quidem ille Roma acceſſit, non ſine indignatione Imperatoris; ubi tamen advenit, auxit Imperatoris offenſionem, quod prius ad caſtra filiorum, quam ad ſe acceſſiſſet. Jamque frontes exercitus gemini ſtabant ſibi obverſæ inter Argentoratum & Baſileam (in Campo, qui mendacii dictus eſt, ob deluſum Imperatorem) cum Pontifex ſingulos filiorum adit, modo precibus, modo hortationibus ad concordiam & pacem emolliens. Ac poſtquam nihil ab efferatis animis impetratum, petiit ſibi permitti ad patrem tranſire, & de conditionibus pacis agere; id conceſſum. Inter hæc e caſtris Imperatoris plerique dilabuntur ad caſtra filiorum, transfugæ & perfidi. Imperator, ubi ſe deſertum prope vidit a ſuis, nec quos ſecum habebat, prælio committi vellet, dura neceſſitate circumventus, legat ad filios, qui dicerent ſe in eorum poteſtate fore, caveant duntaxat ab injuria Conjugis, filii, & domeſticorum. Nec mora, rebellia filiorum caſtra ingreditur; cum ſubito Juditha conjux a latere avulſa in Italiam abripitur: Auguſtus cum Carolo filio in tabernaculum includitur: inde ſoluto ad impiam prædam exercitu, divisoque inter ſe Imperio, Pipinus in Aquitaniam, Ludovicus

Ludovicus filiorum ſe poteſtati dedit;

dovicus in Bojariam abeunt, captivus pater apud Lotharium filiorum iniquissimum relictus. Et quo non ambitio hominem abripuit? ut ex collega Imperii, abrogato patri Imperio, se Imperatorem ferret, eo omnes artes & concilia vertit. Ac postquam patrem tota æstate per urbes Franciæ tragico spectaculo circumduxisset, Carolumque filium a patre abstractum in Prumiense monasterium reclusisset, Compendium festinavit, ubi conventum indixerat, ut in eo publico procerum judicio Imperium patri abrogaretur; quantum vero hoc urgebat Lotharius, tantum veriti proceres, cumprimisque auctores conspirationis, ne tantum flagitium excita Germania omnia retro in ipsorum capita verteret. Igitur callido consilio, quo facinus velent, Franciæ quosdam Episcopos, alios minis territos, alios dolo persuasos, alios etiam ingenio pronos in conventum consensumque trahunt; quos inter Ebbo Remensis Archiepiscopus concitor & architectus malorum accessit. *Quanquam omnes illi Episcopi*, ut Theganus perhibet, *Imperatori molesti fuerint*; *maxime hi*, *quos ex servili conditione honoratos habebat*, *cum his*, *qui ex barbaris nationibus ad hoc fastigium perducti erant*. His deinde cum proceribus conjurationis in concilium congregatis, Imperator absens & per summum nefas inauditus damnatur: & mox, ut pronunciatum erat, eorum sententiis Imperator Compendii in Basilica Deiparæ Virginis ante aram & corpus S. Medardi & Sebastiani sistitur. Ibi regia indumenta & arma ponere cogitur, pullaque veste indutus in monasterium sub tectum quoddam detruditur; & ne elabi possit, arcta custodia additur: oblato dein Missæ sacrificio, populus dimittitur inter gemitus & lacrymas. Inter Episcopos hujus facinoris reos producit Crantzius atque Ertwinus, Egilmari testimonio, Goswinum tertium Osnabrugensem Episcopum, a quo Imperatorem gladio discinctum perhibet: atque is forte est, quem Theganus comprehendit inter barbaræ nationis præsules, qui deinde restituto Imperatore ultro Episcopatu cesserit & conscientia sceleris se in monasterium Fuldense abdiderit. Ceterum nullum ego reperio ex Saxonicis Episcopis hujus conspirationis reum: eo Baduradi nostri gloria illustrior, qui Imperatori in omnibus hisce ærumnis fidus adstitit, vir magnanimus, & ad omnes casus intrepidus.

Imperio ejusque insignibus exuitur.

Ertwvinus in Chron. Osnab.

His mense Octobri per summum scelus gestis, Lotharius Compendio patrem secum eadem pulla veste, quam monachalem volunt, deduxit Aquisgranum ad hyberna, arctaque inclusit custodia impius filius. Lotharium Aquisgranum comitatus Otgarius Episcopus, quem Theganus inter conspirantes atque æmulos Imperatoris nominat; atque hunc Otgarium Moguntinum Archiepiscopum dixeris silente etiam Serrario.

Annus Christi 834.

Gregori IV. Pont. 7. Ludovici Pii Imp. 21. Baduradi Ep. Pad. 20.

Postquam propudiosi hujus facinoris fama per hyemem increbuit, tota prope Germania, Francia, & Burgundia concita, ad arma convolare cœpit. Ac nemo patris causam sollicitius vehementiusque suscepit, quam Ludovicus filius Bojariæ Germaniæque Rex, qui ceteris semper fratribus æquior fuit in patrem. Quare a Drogone patruo & Metensi Episcopo facile permotus, alios super alios legatos misit ad Lotharium fratrem; ut benignius haberet patrem. Cumque in colloquio apud Moguntiam coram nihil etiam impetrasset, collectis Germanorum & Saxonum trans Rhenum copiis, Lotharium vi aggredi statuit. Jamque in Burgundia, ceterisque Franciæ provinciis arma pro Imperatore restituendo sumpserant proceres, quibus & ipse Pipinus filius se junxit. Hoc animadverso, Lotharius sub vernum tempus, pullatum secum trahens patrem, Aquisgrano Parisios maturavit. Ibi cum se tot undique copiis in caput suum confluentibus imparem cerneret Lotharius, patrem in cœnobio D. Dionysii deponit, ipse contenta fuga in Burgundiam properat, eaque decursa, Viennæ subsistit, exploratum, quo res vergeret. Tum vero

Restituitur imperio, agente maximeLudovico Germaniæ Rege.

vero proceres; commutata fortunæ ſcena certatim ad Imperatorem adcurrere, & omnem fidem & opem addicere, hortari ut inſignia & poteſtatem Imperii reſumeret. Quorum præſidio confiſus Imperator in Baſilica D. Dionyſii, ingenti populi gaudio plauſuque, Epiſcoporum manibus pullata veſte exutus, purpura, baltheo, & ferro ſe accinxit, cohortantibus ſubinde armatis procerum turbis, Lotharium filium inſequeretur, & a perduelle vindictam ſumeret. Averſatus conſilia civilis belli, ſanguini parcendum ſuaſit. Mox Cariſiacum profectus Pipinum & Ludovicum filios, immemor præteritorum, paterno affectu excepit; & hunc in Bojariam, illum, in Aquitaniam remiſit, ipſe Aquisgranum rediit, ubi, recepta ex Italia Juditha conjuge, & Carolo filio ex Francia, hyemem exegit.

Villas nonnullas Corbeienſibus transſcribit Ludovicus.

Has inter turbas, etiam dum Aquisgrani in poteſtate filii teneretur Imperator, duplex hoc anno in menſe Majo diploma dedit, quorum altero beneficentiam in Corbejenſes explicuit, nova largitione donando prædia religioſis ejus cœnobii monachis.

In nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti. HLudovicus divina repropitiante clementia Imperator Auguſtus. Si liberalitatis noſtræ munere de beneficiis a Deo nobis conlatis locis Deo dicatis quiddam conferimus, id nobis & ad mortalem vitam feliciter tranſigendam, & ad æternam perpetualiter obtinendam profuturum liquido credimus. Idcirco notum fieri volumus omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam & futurorum, ſolertiæ, quia complacuit ſerenitati noſtræ, quasdam villas juris noſtri ſitas in Angariis, in Logni, quarum vocabula ſunt Sulbichi & Hemlion, monaſterio, quod dicitur nova Corbeja, ubi præſenti tempore Warinus venerabilis Abbas paſtor & rector eſſe dinoſcitur, ſub integritate per hanc noſtram auctoritatem delegare, ut noſtris & ſucceſſorum noſtrorum temporibus in ditione ejusdem monaſterii perpetualiter conſiſtant, ad ſtipendia monachorum inibi conſtitutorum, & neceſſitates ejusdem monaſterii procurandas atque ſublevandas. Has ut diximus villas cum omnibus rebus, appendiciis, & terminis ſuis, & cum omnibus ad ſe pertinentibus, id eſt, domibus, ceterisque ædificiis, terris, pratis, ſilvis, campis, paſcuis, aquis, aquarumque decurſibus, cultis locis & incultis, mobilibus rebus, ac ſe ipſas moventibus, mancipiis diverſi ſexus ac ætatis, prædicto monaſterio concedimus, atque confirmamus, ut ab hac die in futurum, ſicuti dictum eſt, in jure & poteſtate ipſius perpetuo permaneant, absque cujuslibet Comitis, vel publici Judicis, aut cujuslibet perſonæ contradictione vel refragatione, Et ut hæc noſtræ donationis atque conceſſionis auctoritas inviolabilem & inconvulſam obtineat firmitatem, manu propria ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione adſignari juſſimus.

Signum [monogram] *HLudovici Sereniſſimi Imperatoris. Hirminmarus Notarius ad vicem Theogonis recognovi & ſſ.*

Data Idus Maji. Anno Chriſto propitio. XXI Imperii Domni Ludovici piiſſimi Auguſti. Indictione XII. Actum Aquisgrani palatio regio in Dei nomine feliciter Amen.

Altero diplomate rem longe ſaluboriorem majorisque momenti complexus Imperator, Hamburgi ſedem Epiſcopalem inſtituit, in eaque D. Ansgarium Epiſcopum, ex ſua & Pontificis Gregorii IV auctoritate, ut profitetur, collocavit: permotus primum Caroli patris inſtituto, a quo refert Hamburgi Eccleſiam conſtructam, dicatamque ab Amalhario Epiſcopo, cui deinde loco Heridagum presbyterum impoſuerit, provehendum in Epiſcopum, ut in cetera Saxonia fecerat, niſi virum egregium præmatura mors ſuſtuliſſet. Ab ejus exceſſu Hamburgenſis Eccleſiæ, & Transalbianorum populorum cura, Bremenſi & Verdenſi Epiſcopo, ut diximus, ad hunc diem commiſſa fuit.

Poſt

D. Ansgarius designatur Episcopus populorum septentrionalium. Vita S. Anscharii c. 12. Diploma Gregorii IV. in Append. a Cæsare editum.

Post ubi D. Ansgarius, prolata etiam Evangelii semente extra Transalbianam Saxoniamque gentem etiam Danorum & Sueonum Evangelii luce collustravit, ostiumque magnum aperuit Christianæ religionis (quod his tabulis dilaudatur) incensus Imperator tanto fructu, & spe tot barbararum gentium Ecclesiæ aggregandarum, Ansgarium septentrionalium Ecclesiarum Episcopum designavit; quem haud multo post Gregorius IV Pontifex Romæ Archiepiscopum, & Legatum circumiacentium populorum, Danorum videlicet, Sueonum, & Sclavorum fecit, palliique honore decoravit, & ampla ad id munus potestate donavit, docendi mittendique Sacerdotes, quocunque in Septentrionem Christi religio exporrigi posset. Ut vel inde recognoscas a Pontifice Romano harum gentium conversionem auspicia sua cœpisse, ut hæc planius in diplomate Pontificis enarrantur. Hisce nova largitione addidit Imperator Cellam Turholtiam cum prædiis & bonis, quo se reciperet, si a Barbaris ejici casus ferret. Igitur Anscharius novum illic Sacerdotum seminarium erigit, e quo postea D. Rembertus traductus, & simul Corbeja evocat monachos, quorum opera septentrionales populi Christi fidem tanto exinde fructu edocti sunt. Ipsum Ludovici Imperatoris diploma Aquisgrani consignatum Idibus Maji, anno Imperii Ludovici 21. Indiction. 12 hic non recito, quod jam a tot Scriptoribus vulgatum extet. Memoratur eodem quidem diplomate Anscharius consecratus Episcopus a Drogone Metensi Episcopo, assistentibus Ebbone Remensi & Otgario, inter ceteros, Archiepiscopis; Verum cum duo Archiepiscopi hoc ipso tempore conspirationis rei tenerentur, consecratio hæc Anscharii in annum 831, ut fecimus, rejicienda est. Quanto exinde labore, quo successu Anscharius per Daniæ & Sueciæ regna Christi fidem propagarit, quibus miraculis doctrinam illustrarit Deus, multis enarrat D. Rembertus in rebus ab eo præclare gestis. Jam quantum Saxonia Carolo M., tantum Transalbiana regio, Dania & Suecia, in Christianæ maxime religionis initiis, debet Ludovico vere Imperatori pio. Et quantum non Corbejæ ad Visurgim simul debet seminario Christianæ religionis? Sane quod Fulda in Saxonibus Christo partis, id Corbeja in Aquilonaribus populis Ecclesiæ aggregandis conspicitur; dummodo nunc populi earum regionum recognoscerent, a quibus doctoribus sanctisque viris primo verbum Dei acceperint, & majores eorum tot sæculis ad Lutheri tempora intaminatum servarint. Tanta per hujus errores invecta mutatio, ut quæ Catholicorum sacra olim Barbari libera fecere, ea nunc hæresis carceribus & suppliciis persequatur.

Apud Philip. Cæsar. in tribus Apost. Bollandum in vita S. Anscharii. Pontanum in hist. Danica.

Fine hujus anni dum ex Gallia in Germaniam Imperator iter repetit, nova rursum liberalitate Meppiam, ad confluentes Amasis & Hasæ, Corbejensibus ad Visurgim monachis donat; eoque consilio, quo Eresburgum, Cellam quoque hanc Corbejæ conjungit, ut ab ejus Cœnobii Abbate ceteri tanquam capite regerentur; id quod Warinus Abbas, aut per se, aut Baduradum, qui tum Imperatori aderat, impetrarit: tabulæ donationis hæ sunt.

Meppena a Ludovico Imp. donatur Corbejensibus.

In nomine Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudovicus divina repropitiante Clementia Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere de beneficiis a Deo nobis collatis, locis Deo dicatis aliquid conferimus, id nobis & ad mortalem vitam feliciter transigendam, & ad æternam perpetualiter obtinendam profuturum speramus. Idcirco notum fieri volumus omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum sagacitati, quia petente Warino venerabili Abbate, qui monasterium, quod dicitur nova Corbeja, nostra concessione in regimine habere dinoscitur, complacuit Celsitudini nostræ quandam Cellam juris nostri vocatam Meppiam, quæ est constructa in pago Agredingo memorato monasterio per hanc nostram auctoritatem tradere, ut perpetuo sub ejus ditione cum omnibus ad se pertinentibus consistat. Hanc, ut diximus, Cellulam sub integritate cum omnibus rebus ad se pertinentibus & aspicientibus, id est, Basilicis, domibus, ceterisque ædificiis, terris, pratis, silvis, cultis locis & incultis, mobilibus rebus & immobilibus, mancipiis diversi sexus & ætatis, memorato monasterio subditam esse facimus, atque per hanc nostram auctoritatem ita condonamus & tradimus, ut in jure ejusdem ac monachorum ibidem per

tempora

tempora Deo servientium in diversis necessitatibus ad divinum cultum propensius exequendum absque cujuslibet diminutione ac retractatione permaneat, & nullus fidelium nostrorum ab eorum dominatione & potestate eam quoquo modo auferre, aut in aliam quamlibet partem quacunque occasione transferre præsumat, sed liceat memorato Abbati, ejusque Successoribus, ac monachis in memorato monasterio per tempora degentibus jam dicta Cella cum omnibus ad eam pertinentibus ad Dei ac Domini nostri Jesu Christi famulatum diligentius peragendum uti absque cujusdam contrarietate, & quæcunque ad suos in Domini nostri Jesu Christi militia usus & necessitates pertinent adornare, disponere, justeque efficere, quatenus pro nobis, conjuge, proleque nostra, & pace, ac stabilitate totius Imperii a Deo nobis commissi, alacrius eos indesinenter Domini misericordiam exorare delectet. Et ut hæc nostra auctoritas inviolabilem & inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria adscripsimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum HLVDOVICVS (monogram) *HLudovici Serenissimi Imperatoris. Hirminmarus Notarius ad vicem Hugonis recognovi & ss.*

Data VII. Idus Decembr. Anno Christo propitio. XXI. Imperii Domni HLudovici piissimi Augusti. Indictione XII. Actum Blanciaco in nomine Domini feliciter Amen.

Meppia, quod nunc præmunitum est oppidum diœcesis Monasteriensis ad prædictorum amnium confluentes, vetustate celebris locus, ut vita S. Ludgeri proditum est, & Ludovici Imperatoris domicilium, ac sedes Monachorum, per quos vicini Embslandiæ Incolæ Christiana religione exculti; ideo Cella his tabulis vocatur, uti & Visbeki iisdem in finibus; quas & Abbatiolas dixere, a primaria Monachorum statione, ad quam ceteri se per parœcias dispersi reciperent. Unde hodiedum jure patronatus multæ istic parochiæ Abbatem Corbejensem respiciunt. Intelligebatque tunc Imperator quanto lucro Sacerdotes ordinis S. Benedicti in ea rudium hominum cultura versarentur. Ideo tam amplis bonis dotavit cœnobium, Abbatemque Corbeiensem eorum moderatorem esse voluit.

Geroldus monasticam in Corbeia Saxonica vitam inchoat.

Accessit per hæc florentia Corbejensis cœnobii initia Geroldus ex prima Francica nobilitate, vir cum palatinis honoribus, militiæ præfectura, & doctrinarum scientiis clarus; tum multo illustrior, postquam abdicatis omnibus bonis & honoribus Corbejam ingressus sumptoque habitu pauperem & sanctissimam inter Monachos vitam exegit, cui hodiedum eleganti & Romano charactere hoc Epitaphium inscriptum legitur.

Inclytus est istic positus Levita Geroldus,
Quondam regali clarus in obsequio.
Sed servire Deo malens, hic quidquid habebat,
Secum præsenti contulit Ecclesiæ.
Cujus doctrinis gaudet, donisque refulget,
Pro quo Christe jugem confer ei requiem.

Multa ille, ut erat opulentus, prædia bonaque donavit, interque cetera argenteam crucem XII librarum, & instructam omni supellectile librorum bibliothecam; quanquam, quo Ludovici Imperatoris anno id factum, in annalibus præteritum sit.

Annus Christi 835.

Gregorii IV. Pontif. 8. Ludovici pii Imp. 22.
Baduradi Ep. Pad. 21.

Ann. Franc. Vita Ludovici.

At nondum omni civili filiorum bello exsolutus Imperator. Quæ res impediit, quominus animum in Saxoniam, & harum gentium curam intendere licuerit. Hærebat nimirum Lotharius adhuc armatus ac rebellis patri

in Francia; prælioque inter utriusque duces commisso victor, Cabilonem expugnat, sævitque in victos capitali supplicio; quos inter Gotberga Wilhelmi Comitis filia e cœnobio extracta, dolioque vinacio inclusa viva projicitur in Ararim. Eadem intentata aliis, qui aut fidi Imperatori, aut Lothario suspecti erant. Adeo difficilius reconciliatus filius patri, quam pater filio, qui jam ceteros in gratiam susceperat, idem facturus Lothario, si modo supplicem se, ut alii, stitisset. Igitur adversus obfirmatum armatus Aquisgrano movit in Franciam Imperator, quem Ludovicus filius cum Germanorum Saxonumque copiis secutus: his se junxit Pipinus cum Aquitanico milite. Jamque Imperatorius exercitus Aureliam promoverat, ubi haud procul Lotharius cum exercitu consistebat, viribus longe impar, eoque retro abiit. Nec pater insecutus filium, quem oblata concordia & pace; quam armis sibi reconciliari voluit. Quam in rem missi legati, qui contumacem filii animum lenirent; quos ille dure exceptos cum minis etiam remisit ad patrem. Castris utrimque in conspectu positis, cum militum animi cruentum prælium spirarent, Imperator nihil magis, quam ejusdem sanguinem aversatus, mittit Baduradum Episcopum Paderbornensem ad Lotharii filii castra, virum cum ætate gravem, tum auctoritate spectabilem, qui jam in vigesimum annum multis legationibus clarus Episcopatum gesserat; ille vero, qua pollebat facundia, perorando aggressus Lotharium ex lege divina exposuit indignitatem rei; tum Pontificali auctoritate ostensa, additaque comminatione, quam ex ultrici numinis manu tot contumaces in patrem filii experti essent, obduratum Lotharii animum ad reconciliationem inflexit, magno Imperii tum laborantis bono. Libet hæc ipsius Thegani apud Treviros tum Chorepiscopi & Spectatoris referre verbis; *Tunc*, inquit ille, *Imperator misit legatos suos post eum, Baradadum Episcopum Saxonicum* (Baduradum videlicet) *& cum eo Gebehardum nobilissimum ducem, & Berengarium sapientem propinquum suum. Qui venientes ad eum statim jam dictus Episcopus præcepit ei sub edicto Omnipotentis Dei & Sanctorum ejus, uti se a societate impiorum seductorum alienaret;* ac cum Episcopus primum intromissus multa perorasset, ad quæ attonitus hærebat Lotharius, *post ejus legationem duces protulerunt, quod eis imperatum fuerat. Quos statim rogavit ad modicum tempus egredi foras, & statim revocavit, deprecans eos, ut ei consilium darent de omnibus actibus suis; at illi instruxerunt eum, ut veniret ad præsentiam patris cum ceteris Seductoribus, certo promittentes pacem* & gratiam patris; quibus Lotharius addixit venturum se. Nec mora secutus Lotharius, venit ad castra, ubi Imperator pater sub magnifico papilione considebat, & juxta patrem filii Pipinus & Ludovicus spectante universo, qui circumfusus erat exercitu. Postquam introgressus tabernaculum Lotharius, e vestigio supplex se abjecit ad pedes Imperatoris, veniam omnium præteritorum deprecatus, quem pater paucis objurgatum amplexus excepit facta omnium noxarum condonatione. Pari clementia Hugo, Mathfridus, ceterique rebellium accepti. Is finis hujus fœdi & propudiosi belli: hæc salutaris tandem pax inter Imperatorem & filios conciliata, Baduradi potissimum studio & auctoritate, quem inter Germaniæ Saxoniæque præsules Imperator & aula post Drogonem Metensem Episcopum cumprimis venerabatur.

Lotharius patri rebellis.

Agente Badurado Ep. Paderb.

In gratiam cum ceteris recipitur.

His peractis, jussus est Lotharius petere Italiam, nec ab ea injussu patris redire, collocato etiam in Alpium claustris milite, ne transitus illi in Franciam pateret. Imperator exinde Aquisgranum reversus ea, quæ ad præsentem statum Germaniæ Saxoniæque poscebantur, disposuit. Nec multo post publicum in Theonis villa conventum indixit, ad quem VIII. Archiepiscopi, & XXXV. Episcopi, ac plerique procerum Dominica ineuntis quadragesimæ præsente Imperatore convenerunt. Actum in eo maxime de flagitio Episcoporum, a quibus Imperator Compendii augustalibus ornamentis exutus fuerat. At cum ceteri Episcopi hujus criminis rei in Italiam profugissent, solus Ebbo Remensium Archiepiscopus ex fuga retractus, ut Theganus scribit, sese stitit. In hunc igitur accusatio tanquam totius mali artificem instituta fuit. Atque is postquam in Ecclesia S. Stephani in Mediomatricum urbe

Ann. Franc. Concil. Parisiens. tom. II. Flodoardus lib. 2. c. 20. Synod. Suession. & Tricassina. Hincmarus lib. advers. fus Godeschalcum c. 20.

Conventus Theonis Villanus, in quo Ebbo Rhemensis Archiepisc. utrique Majestatis læsæ rei se.

dibus suis dejecti. Tom. 21. concil. Par. in decreto Lotharii Imp.

urbe cathedram conscendens coram Episcopis, Clero & populo confessus est, inique a se Ludovicum Imperiali sede amotum, traductus inde Theonis villam ad concilium Episcoporum accusatusque, secundum Africanos Canones, Judices petiit, delegitque sibi Aiulfum Archiepiscopum, Baduradum & Modoinum Episcopos. Coram his ille & se reum fassus, & ultro se dignum pronunciavit, qui munere suo exueretur. Mox omnium sententiis Archiepiscopatu dejectus in exilium abiit, atque inde, ut ad decretum Lotharii adscribitur, in Cisalpinis regionibus usque ad obitum Ludovici Imperatoris delituit: anno demum DCCCXL post excessum Ludovici a Lothario in Imperium successore sedi pristinæ restitutus. Vir ex transrhenano & Saxonico verisimiliter genere, qui puer a Carolo M. inter obsides acceptus, translatusque in Franciam, multisque naturæ dotibus insignis, major etiam ex Apostolico munere, quo præclare functum diximus ad fines Danorum; at ubi publicis Aulæ negotiis se miscere cupidius cœpit, neque se in fastigio honoris moderari potuit, fœdo casu in præceps datus est. Idem Episcoporum calculis in absentes sancitum est, observatumque, quo tempore Ludovicus Imperator captivus a filio circumductus, hyemem procellis fœdam & ventorum turbinibus horridam terras superfusis fluminum aquis ubique immersas fuisse, tanquam elementa omnia filiorum scelus in patrem detestarentur. Et quo vindicem Deum plane cognoscas, omnes prope hujus rebellionis concitores auctoresque intra proximos annos exstincti periere; quos inter Jesse Ambianensis, Elias Tricassensis Episcopi, Walo Corbeiæ Francicæ Abbas, Adelhardi conditoris Corbeiæ ad Visurgim frater, aliique quamplures ex nobilitate Francica proceres; tanquam factiosis capitibus sublatis Deus Imperatori pacatius exinde imperium pararit.

Ann. Franc. Auctor vitæ Ludov.

Annus Christi 836.

Gregorii IV. Pont. 9. Ludovici pii Imp. 23. Baduradi Ep. Pad. 22.

Franc. Ann. Auctor vitæ Ludovici

Illuxit tandem annus trigesimus sextus supra octingentesimum, tam Imperatori post sævam tempestatem serenus, quam diœcesi Paderbornensi duorum Sanctorum pignore Liborii & Viti ex Galliis illato salutaris, admirandusque cœlestibus beneficiis. Enim vero Imperator, postquam assertus in libertatem & majestatem Imperii, nihil impensius habuit, quam collapsa disjectaque belli turbine revocare in pristinum statum. Quam in rem mense Februario Imperatoris jussu convocata est celebris illa Synodus Aquisgranensis, de qua Francorum annales, atque auctor vitæ Ludovici pii ad hunc annum hæc memorant. Ipsis diebus, in quibus purificatio beatissimæ semper Virginis Mariæ celebratur, Conventus quidem magnus, sed præcipue Episcoporum Aquisgrani convenit. Nomina præsentium Episcoporum etsi exciderint, Baduradum Episcopum Paderbornensem interfuisse, nemini dubitare fas erit, quando per id tempus in palatio Imperatoris adhuc versabatur, etiam tum, cum corpus Liborii Paderbornam deportaretur. Et facile mihi persuaserim, Baduradum præcipuum hujus concilii Imperatori auctorem fuisse. Pertractatum in hoc conventu primo de munere & moribus Episcoporum; deinde de officio Abbatum, aliorumque inferiorum ordinum instituto. Tertio de Imperatoris filiis ac ministris recte componendis. Quemadmodum hæc acta canonesque tribus libris comprehensa tenemus. Questi etiam cumprimis patres de bonis Ecclesiæ per civilia hæc bella ereptis; tanquam intestinorum bellorum non aliæ causæ, quam laxata cleri populique disciplina, & spolia bonorum Ecclesiasticorum. Quare publico Imperatoris & Episcoporum decreto missi legati ad Pipinum filium Aquitaniæ Regem; idemque Ludovico & Lothario Imperatum, ut rapta Ecclesiis & Monasteriis redderentur. Ejus quoque rei gratia alter post Pascha Wormatiæ conventus procerum indicitur, in quo coram Imperatore diligens inquisitio & severa animadversio facta in ministros justitiæ. Quare & Missi Dominici, seu Legati in provincias ire jussi; ac ne oneri, aut incommodo essent in hoc legationis

Concilium Aquisgranense, ejusque acta.

Concil. Paris. tom. 21. Concil. Colon.

Conventus Wormatiensis.

Lib. 2. Legum Francici.

munere, commeatum illis hac lege præscripsit; *Episcopo panes XL. Frissingæ tres, de potu modii tres, porcellus unus, pulli tres, ova XV. annona ad caballos modii tres præbentur;* quo denuo satis liquet hoc legationis munus Episcopis, quibus comes adjungi solitus, tanquam fidissimis & æquissimis Imperii ministris commissum fuisse. Hoc nimirum illud Adonis Viennensis de Ludovico elogium: *inter mirifica & honoranda opera per totum imperium dedit tum in Gallia, Germania & Italia legatos, qui pauperum & oppressorum justitias diligenter perquirerent, & singulorum necessitates ad plenum audirent.* Quæ laus non parum contingit afficitque Baduradum nostrum, quem per id tempus vel aulæ moderatorem, vel legatum habuit Imperator, virum religione, æquitate, prudentia sibi probatissimum.

Ado Vienn. in chron.

Quanquam ex nullo regno Imperii graviores querelæ, quam ex Italia delatæ; nam ita Annales Francorum, auctorque vitæ Ludovici. *Nunciatum est Imperatori, quod Lotharius conditiones Sacramentorum dudum promissas rumperet, maximeque Ecclesiam S. Petri, quam tam avus ejus Pipinus, quam pater ejus Carolus, nec non & Imperator ipse in tutelam susceperat, homines ejus crudelissime vexarent. Quæ res adeo animum ejus exasperavit,* ut in continenti extra ordinem legatos mitteret, monendo Lotharium, ut memor esset, quod quando ei Regnum Italiæ donavit, etiam simul curam Ecclesiæ Romanæ commiserit, ut quam ab adversariis defendendam susceperat, eam a suis ipse diripi non sineret, & divinitatem offenderet, neque enim hoc ei impune futurum comminabatur. Hanc adeo Romanæ Ecclesiæ & Pontificis curam sibi sumpsit Imperator, ut iter in Italiam exemplo Caroli patris ad limina Apostolorum appararet, certus per præsentiam omnia restituere in integrum, & Pontificis honori consulere. Jamque ad iter Romanum accinctus stabat Imperator, cum certis nunciis adfertur Nortmannos in Frisiam irrupisse. Et haud levis ea clades erat; nam Dorestadium vastatum, Antwerpia & Wittha, celebre ad ostium Mosæ emporium, incensa, Frisones ad tributum adacti. Quibus cognitis, Imperator copias contrahit, atque ipse suscepta expeditione in Frisiam properat; nec desideratus diu fuit felix belli successus, quo Nortmanni oppressi, ejectique e Frisia. Nihil quippe Imperator sollicitius habebat, quam eas regiones, in quibus Christiana religio florebat, a Barbaris intactas servare. Sed hæc præludia fuerunt fatalium malorum, quæ gens illa post intulit. His gestis, Imperator Francofurtum profectus omnia in quiete & religionis flore continuit.

Ludovici Imp. cura pro Ecclesia Romana, a Lothario afflicta.

Ann. Pith. Auctor vitæ Ludov. Sigebertus, Ann. Franc. Fuldens.

Frisios contra Nortmannos defendit.

Lætiora etiam per id tempus ex advecto Paderbornam S. Liborii Cenomannensis quondam Episcopi corpore. Magnus Divi illius pignore thesaurus, & innumeris exinde miraculis & cœlestibus beneficiis apud nos in hodiernum diem clarus. Donum id Baduradi Episcopi nostri religioni & studio debetur, a quo ab Albrico, Saxonici generis, tum Cenomannis Episcopo ac populari suo impetratum, illatumque in hanc Ecclesiam. Historia primum ab Idone Presbytero hujus Ecclesiæ, qui coram omnia spectavit, relata in literas; quædam etiam viva voce tradita: ex illo alius religiosus hujus loci Sacerdos rogatu Bisonis IV Episcopi Paderbornensis conscripsit; ex quibus deinde Gobelinus & Crantzius sua transscripsere. Præter hos vetustus Cenomannensis Ecclesiæ scriptor translationem hanc contexuit, ac forte Erconradus ejus Ecclesiæ Diaconus, a quo Gobelinus miracula hujus translationis exarata memorat. Postremum Bollandus acta omnia singulari libro complexus edidit, & singula erudito commentario illustravit, petente id Fabio Chisio Legato Apostolico in conventu pacis, cum calculo affligeretur, huic patrono supplex; quem postea Roma Pontificem habuit eo nomine Alexandrum VII. Ut jam nihil ad fidem publicamque notitiam desideres; ego tamen, quia ordo narrationis postulat, quam paucissimis dicam.

Translatio S. Liborii Paderbornam quibus auctoribus tradita sit.

Baduradus religiosissimus Paderbornensium Episcopus, postquam vidit plerasque Saxoniæ Ecclesias non modo suis patronis consecratas, sed & Sanctorum corporibus, Divorumque reliquiis ad majus cœleste præsidium esse præmunitas: Osnabrugensem videlicet Crispini & Crispiniani, Bremensem D. Willehadi sui Episcopi, Mindensem Gorgonii Martyris, Wildeshusanam S. Alexandri Martyris pignoribus,

bus, aliasque aliis Sanctorum Lipsanis esse provisas, nullum vero Divi pignus Paderbornæ adhuc illatum, incensus hoc sacro studio provisusque suæ Ecclesiæ (ut tum magnum hoc pietatis certamen fervebat) publicum jejunium & supplicationem indixit, dignaretur Deus etiam suæ Ecclesiæ dare tutelarem cum pignore Divi alicujus patronum. Nec vanæ hæ preces fuere; cœlitus enim mox Baduradus accepit, mitteret Cenomannorum ad Urbem in Galliis, fore ut ibi votorum copia fieret. Quam in rem Baduradus etiam Ludovici Imperatoris voluntatem, & literas commendatitias petiit ad Episcopum & Clerum ejus Urbis. Missi ergo cum Folodago Advocato, quem Sualenbergensem Comitem fuisse volunt, Menulphus Archidiaconus, Adelbertus unaque Ido presbyteri, Aldricus Diaconus, & Dradivinus Subdiaconus, petitum Divi, quod placeret dare, corpus, quorum in ea urbe magnus thesaurus erat. Hi postquam V Kalendas Maji Urbem Cenomannorum ingressi, literas Baduradi Episcopi & Ludovici Imperatoris exhibent Albrico ejus tum Urbis Episcopo. Atque is licet pronus esset, ultroque corpus D. Liborii, offerret (seu quod idem gente Saxo popularibus suis id facile largiretur, seu quod jam ante id Badurado, cum in Galliis versaretur, addixerat) obstabat tamen clerus & populus ab Episcopo convocatus, quod dicerent, nolle se sacris illis & Divorum suorum patrociniis spoliari. Quæ responsio nullum magis inter legatos anxium habuit, quam D. Meinulphum; quare ad Deum conversus, ut hæc impetraret, vovit in Ecclesia S. Vincentii se Sanctimonialium cœnobium Budecæ in fundo sui patrimonii ex paternis bonis erecturum. Multum hæ D. Meinulphi conceptæ preces valuere, quibus pro sancto exoravit sanctus cleri ac populi animos; nam ubi altero die Albricus clerum ac populum convocavit, omnes mutata mente prompti ad postulata Legatorum corpus D. Liborii offerunt. Igitur Albricus Episcopus, indicto prius jejunio, cum clero & legatis extra Urbem progressus ad proximam in suburbio Ecclesiam, honori SS. Apostolorum consecratam, in qua corpus D. Liborii cum aliis Divorum Lipsanis conditum quiescebat, venerabundus sepulchrum aperit, populoque integrum corpus spectandum exhibet, quando suavissimus & supra humanum usum odor omnes afflavit. Aderat & cœca mulier attracta, dum corpus feretro imponitur, quæ ubi in conspectu omnium visum recipit, tantus populi plausus junctusque gaudio fletus auditus, ut cleri psallentis voces interturbatæ, abruptæque fuerint. Mox & spiritus malignus ex obsessi corpore ejectus, in quo hactenus toties frustra alii laborarant. Quibus tam mirifice patratis, Albricus Episcopus ipse humeros sacro feretro subjicit, unaque illud cum Sacerdotibus ad Basilicam Urbis deportat; ubi aliis super aliis prodigiis illustratus Liborius. Nam & claudo gressus, & muto linguæ usus, & contracto membrorum integritas, & cœco visus, & energumeno ab infesto hospite reddita libertas. Quæ signa quo illustriora in oculis populi, eo hic in dimittendo D. Liborio alienior. Verum Albricus, ne legatos Baduradi sustineret longius, corpus Liborii solemni ritu e Basilica in ædem D. Vincentii portæ vicinam deportat; quod cum populus cerneret ad exportandum pignus in exteras regiones parari, haud leviter tumultuari cœpit, questus auferri sibi tutelares Divos, quorum Patrocinio hactenus incolumes fuissent, vereri se idcirco ne & divi tutelaris, & Dei vindicem manum pro benefica, quam hactenus experti sunt, in urbem provocent. Commotus his aliquantum Antistes, cumprimisque tantis turbæ vocibus. Ad quæ tamen, impetrato silentio, non auferri, inquit, tutelarem patronum, qui ubivis tandem locorum corpore quiescat, in cœlo tamen viveret, ex quo non minus a Cenomannis, quam a Saxonibus imploratus ope cœlesti adesse possit: tantum Divi corpus, non animam cœlestem transferri, cogitent, ad gentem, quæ recens ad Christi fidem vocata sit, ut ab aliis quoque cultus, suum eis patrocinium impertiat. Et quorsum Deus tot miraculis in præsens editis, supra quam unquam hactenus compertum, D. Liborium illustret? nisi ut hoc translationis consilium sub oculis vestris comprobet, & vos doceat, velle se ab alio quoque populo hunc sanctum coli, ejusque ad plures patrocinium derivari. Quæ ergo hæc temeritas vestra velle Deo refragari, aut quæ Christiana caritas

Baduradus cœlitus edocetur a Cenomannis sacra Lipsana esse petenda.

Eo cum pluribus missus S. Meinolphus.

Ut corpus D. Liborii obtineat, vovet monasterium Bodecense.

Miracula complura translationem S. Liborii subsecuta.

Ob quæ populus recusat dimittere tam pretiosum pignus.

Sed Albrici oratione movetur ad annuendum denuo petitis.

caritas velle cœleste beneficium subtrahere fratribus suis, ad quos Deus hoc pignus destinat? nisi forte neglectus apus nos cultus, ut hæc mereamur. Quanquam, si Divorum patrocinia solicitatis, tot apud nos Sanctorum pignora remanent, quot nulla prope Urbs Galliæ colit. Quibus demum accedit Imperatoris voluntas; qui id hisce per legatos allatis literis a vobis petit. His dictis, aliisque in hanc rem copiose expositis, clerus ac populus, nullo adversante, consensit. Tum Albricus præsul jussit omnes intra biduum cœlesti D. Liborii ope sanatos produci; ad quorum conspectum ingens omnium exultatio & acclamatio, sineret Divi corpus transferri, quo Deus monstrasset. Inde Albricus præsul conversus ad legatos Baduradi Episcopi, gravi eos obtestatione cohortatur, ut quem tot signis sibi dari viderent, nullo unquam cultu honoreque apud se Paderbornæ desererent. Simul per hæc inter clerum Cenomannensem & Paderbornensem perpetuum societatis fœdus vinculo fraterni nominis ictum. Ita demum legati cum corpore D. Liborii, acceptis quoque particulis aliquot ex ossibus D. Panacii, Turibii, Gundanisoli & Valeriani Episcoporum Cenomannensium Calendis Maji dimissi sunt, quos Albricus Episcopus ex urbe inter psallentium choros aliquamdiu comitatus in viam deduxit. Iter Cenomannis, quæ urbs est Galliæ Celticæ in Turonensi Archiepiscopatu, ad Sartham fluvium institutum Carnotum versus, & Parisios: inde per Belgium ad Rhenum discessum. Ac longum foret transcribere ex auctoribus a nobis adductis miracula, quæ toto hoc itinere ad venerationem hujus transvecti corporis sunt patrata. Perhibet Cenomannensis auctor, brevi spatio itineris supra 70 homines divinitus persanatos. Certe miracula hæc tot, & tanta fuere, ut prævolante fama totam Saxoniam impleverint. Quapropter longe lateque excita ingens Westphalorum multitudo ex adverso Rheni constitit; & dum 7 Cal. Junii Rhenum cum feretro transmitterent, omnes in terram provoluti sacrum pignus excepere; tantum ex barbaris mutati Saxones Christianorum sacra celebrabant. Ab Rheno bidui itinere pervenere ad Hedraham fluvium (Hedera nunc dicitur, ortus ex fonte ad Upsprungam vicum, haud procul a Saltzcotteno oppido Salinis celebri, quod & perlabitur: Cenomannensis auctor Serenum vocat fluvium; sed idem hic fluvius, qui a Saltzcotteno oppido ad pagum Verna delatus in Luppiam se exonerat.) Eo igitur in loco tribus Paderborna leucis dissito subsistunt, indies ex fama adventus immensa hominum multitudine se congregante in occursum.

Westphali complures ad Lipsana D. Liborii accurrunt, miraculis in via patratis exciti.

Missarum inde solemnia in aperto campo celebrata; quæ priusquam finirentur, quinque homines diversis miraculis persanantur. Quæ ut beneficum Liborii adventum in Diœcesin præsignificaverunt; ita admiratione, & incredibili lætitia affecere spectantes. Eadem hora Paderbornæ puer ab ortu surdus & mutus utroque sensu sibi repente in Basilica Collegii redditus palam eloqui cœpit; tanquam & hoc prænuncio brevi adventurus Liborius significaretur. Jamque in conspectum Paderbornæ advenerant cum sacro feretro, ipso Pentecostes die, quæ tum 28 Maji agebatur celebritas, cum clerus omnis sacris ornamentis indutus cum civibus & populo, qui confluxerat, progressus obviam, Divi corpus in Basilicam introduxit, & honorificentissimo loco collocatum publicæ venerationi exposuit. Aberat per id tempus Baduradus Episcopus, quod, ut auctor hujus translationis memorat, in palatio Imperatoris adhuc versaretur. Quo illa confirmantur, quæ supra toties retulimus, Baduradum per has civiles turbas & calamitates Ludovico Imperatori inter præcipuos aulæ proceres, interque fidelissimos amicos & moderatores consiliorum adhæsisse constantem. Jam qua gloria miraculorum Liborius egressus Cenomannis totam Galliam, eadem Paderbornam illustravit; quæ etsi auctor translationis scripturum se promittit, ad nos tamen hactenus non pervenere; sive id non præstiterit: sive incendio, quo Rothario Episcopo Urbs & Basilica conflagravit, aliave temporum injuria interciderint; sane quæ publica Liturgiæ oratio ad patrocinium Liborii implorandum apud nos habetur, innumeris testatur miraculis decoratum. Calculo cumprimis laborantium singularis apud Deum patronus adjutorque est; Qua pervulgata fama evocatus anno Christi 1277 Wernerus

S. Liborii reliquiæ Paderbornam adferuntur.

Mo-

Moguntinus Archiepiscopus Paderbornam supplex venit, ac D. Liborii implorata ope a calculi malo se liberatum palam testatus est. Neque tum primum cœpisse hujus mali cœlestem medicum implorari argumento est, quod jam in Gallia etiam ante adventum in Saxoniam referatur Calculi medicus imploratus.

Gobelinus cap. 67. ad hanc ætatem. Bollandus comment. ad vitam Liborii §. 5.

Brevis Synopsis vitæ S. Liborii

Cæterum ut hæc ab ipsius Divi ætate repetamus, vixit D. Liborius Cenomannorum quintus, seu ut alii quartus, Episcopus, Valentiniano, Gratiano, & Theodosio Augustis, ut Baronius censuit, æqualis D. Martino Turonensi Episcopo, quocum illi intima familiaritas fuit, ut a sanctissimo viro prima illi sanctitas adhæserit. Qua enim innocentia primam ætatem exegit, ea vitæ sanctimonia per 49 annos Episcopatum administravit, omnibus Episcopi virtutibus, rebusque præclare pro Ecclesia sua gestis conspicuus. Quem ob id extremo morbo decumbentem S. Martinus Angeli monitu invisit, & in sepulchrum intulit, prædicto ante Successore, quem Victurium habuit. Excessit e vita circa annum Christi 383. 5. Idus Junii, seu ut alii 23 Julii, quo die Paderbornenses annuo, ac solemni ritu Liborium colunt. Quibus post obitum miraculis cognitus, iis dum viveret, clarum perhibent. Sanctitatis tot testes habet, quot vitæ suæ scriptores fastosque Sanctorum, ut supervacaneum hic referre. Nec minus Albricus Cenomannensium Episcopus, a quo Baduradus Liborii corpus impetravit, eximiæ sanctitatis præsul tum temporis conspicuus, quem in Divorum quoque numerum retulere fasti Ecclesiæ suæ; ut quæ inter D. Martinum, & Liborium olim familiaritas; eadem inter Albricum & Baduradum utrumque gente Saxonem conspiciatur. Habet hoc Christiana vita per commercia virtutum, ut sanctos sibi viros in familiaritatem & amorem consociet; haud secus quam impiorum consortia a vitiis trahuntur. Ex eo nunc tempore Liborius ad B. Virginem & Kilianum Urbis & Diœcesis patronus adoptatus. Quonam vero sacrilegio sanctissimum hoc corporis pignus ætate nostra per Christianum Ducem Brunswicensem & Halberstadiensium Episcopum, capta ab eo urbe, vi militari abstractum sit aliquamdiu, redditumque post Urbi nostræ, tempori memorandum est. Antiquitus, ne quis hoc in Cenomannis miretur, adeo difficiles erant Christiani in movendis Divorum corporibus, ut ne fragmina ossium dari sinerent, sed vela tantum, quibus corpora Martyrum involuta servabantur, quæ sanctuaria & Brandea dixere. Quemadmodum hæc ex epistola Gregorii M. ad Constantiam Augustam, iisque, quæ S. Germanus ac Legati ad Hormisdam Pontificem Constantinopoli scripserunt, explanat Baronius. Post tamen Regibus Francorum ob merita in Ecclesiam Romanam compressamque Longobardorum insolentiam multa pignora concessa, inter quæ D. Viti Martyris corpus, de quo referam. Post importatum corpus D. Liborii, D. Menulphus ex Galliis rediit, ut in vetustis tabulis lego, & omnem hæreditatem monasterio Bodecensi transscripsit.

Baronius in Martyrol.

Hoc ipso anno, ac sub idem fere tempus translatum est ex Galliis corpus S. Viti Martyris Corbejam novam Diœcesis nostræ, quo non minus tota Saxonia cultu religionis & Divi patrocinio decorata est. Inclytus Martyr S. Vitus, qui Diocletiano Imperatore una cum Modesto & Crescentio post ferventis plumbi ollam, post bestias & catastas divina virtute superatas, cursum gloriosi Martyrii peregit. Ea cum Fulradus Abbas admiratus legisset in Italia sepulchrum notavit, & Pipino Rege, corpus ejus in Gallias ad monasterium suum apud S. Dionysium transtulit. Hoc eodem pietatis studio incensus Warinus Abbas idem corpus S. Viti una cum Luciani Martyris Lipsanis expetiit & impetravit. Vidissesque tum Warinum & Baduradum inter se concertantes de Sanctorum thesauris, illum pro Vito, hunc pro Liborio in Saxoniam transportando; idque favore & auctoritate Ludovici Imperatoris, apud quem uterque simul præsul magno erat loco inter Palatinos. Et jam Warinus Abbas multum egerat cum Hilduino ad S. Dionysium haud procul Parisiis Abbate, quando exul, ut supra diximus, apud Corbejenses ad Visurgim versabatur; petieratque quidem primum S. Victorium ex Ambianensi Urbe transferri in Saxoniam. Id vero cum cives atque incolæ eorum locorum non paterentur, Hilduinum

Translatio S. Viti M. e Gallia Corbeiam Saxonicam. Martyrol. Roman. Surius in vita.

duinum sollicitavit vehementius Warinus, permitteret ex tot Divorum corporibus, quorum tanta apud eos esset copia, unum alterumve transferri in Saxoniam, tum ad Corbejæ suæ novæ decus ac præsidium, tum ad gentis quæ recens Christi fidem susceperat cultum accendendum. Id uti Hilduinus exul promiserat, ita restitutus præstitit; impetrato tamen ad hoc prius Episcopi Parisiensis ceterorumque nobilium, quorum intererat, consensu. Neque Parisienses tam difficiles fuere, quam Cenomanni in Liborio corpore dimittendo; tametsi ægre a se abstrahi finerent. Nam ex quo S. Viti adolescentis ac Martyris sanctissimi corpus Pipino Rege delatum Roma in Gallias, & ad S. Dionysium magnæ venerationi fuerat, præter alia cœlestia beneficia compertum erat, nunquam fulgura ac tempestates vicinis circum agris, hominibus, ac pecoribus damnum intulisse. At iam Deus hujus Martyris gloriam & patrocinium cum Saxonibus etiam communicare volebat. Igitur Warinus, qui cum lecto Monachorum Clientumque agmine advenerat in Gallias, ab Hilduino Abbate, præsente innumera hominum multitudine, donatum pignus post missarum solemnia 14 Calendas Aprilis cum summa veneratione suscipit; quem e templo sacrum efferentem pignus Hilduinus festo monachorum cantu deducit: Inde ad Rasbacense cœnobium, quod Ludovicus Imperator Warino non ita pridem dederat, institutum iter, Deo quotidie miraculis illustrante S. Vitum; nam & Ermergardis matrona ad contactum feretri visum, quo duodecim annis orbata fuerat, & Framildis membrorum integritatem recepit. Substitit in Rasbacensi Monasterio Warinus cum suis ad XII diem Calendas Julii: quo ex loco recto itinere in Saxoniam profecti Aquisgranum venere: nullaque dies profectionis sine cœlesti beneficio fuit. Juvat nunc cetera ab ipso scriptore eorum temporum audire. *Aquisgrano* Rhenum transgressi, *in Regnum Saxonum venere, ac post dies aliquot in Villam, quæ dicitur Soset, sive Sosatum, ubi multam phalangem Saxonum obviam habuerunt, adeo ut incredibilis videretur exercitus utriusque sexus. Ab ea villa moventes ad aliam venerunt nomine Brechat* (*oppidum nunc est Bracelia diœcesis Paderbornensis*) *In his mansionibus singulariter dierum viginti spatio, Domino per beatum Vitum operante virtutes plurimas in utroque sexu, præter eos, quos supra memoravimus, duo viri cæci, unus mutus, unus claudus, adolescens unus habens manum aridam curati sunt. Sed & mulieres quinque cæcæ, quinque debiles, parvula contracta, alia gibbosa & incurva, alia brachium contractum, alia manum habens aridam, omnes sanatæ sunt. Tandem igitur Christo propitio finito cœpto itinere, monasterium, quod Corbeja nova dicitur, multitudine populi utriusque sexus de nobilissimo Saxonum genere nobiscum comitante pervenimus pridie ante vigiliam S. Viti, quod est Idus Junias, ubi ipsum sanctissimum corpus in loco congruo, ut dignum erat, collocatum, & positum est. Ibi* Deus *ad confirmandam, & corroborandam fidem gentis ipsius multas virtutes & sanitates operari dignatus est. Fit ipso in loco conventus magnus, magna cum devotione & alacritate, adeo ut per milliarium & eo amplius in circuitu monasterii tabernaculis nobilium virorum ac mulierum replerentur campi atque agri, qui ex omni regno Saxonum propter religionem & reverentiam beatissimi Martyris Viti, aliorumque Sanctorum Martyrum reliquias, quæ in loco illo habentur, convenerant.* Addit scriptor, quod mirifice ad primorum Saxonum pietatem ac religionem commendandam facit, *in tanta hominum multitudine istic concurrentium nullum obscœnum dictum, nullum illiberalem jocum, nullum Scurrile verbum audiri*, sed noctu diuque agros & campos Dei laudibus personare. Eademque demum miraculorum perpetuitate diu celebrem stetisse Corbejam, ob venerationem Viti Martyris, qua ad ingressum inclaruerat; quemadmodum per id tempus & religione disciplinaque & Sanctorum virorum multitudine, & piorum hominum donationibus ceteris Saxoniæ monasteriis longe præstabat. Multosque annos tenuit hæc pietas, cultusque D. Viti Martyris, dum refrigescentibus sæculis hæc multum imminui cœpta. Nec levis hujus prolapsæ interversæque pietatis causa ex nundinis publicoque mercatu, quem Ludovicus pius Imperator bono quidem loci liberum istuc fecit, sed malo suo corrupit posteritas; visaque

post

post plura mercatorum, quam supplicum peregre venientium tentoria, & quæ his, lucri cupido, luxus, vana hominum studia, pravique sæculi mores permisceri solent, quibus prisca majorum pietas in vanitatem degenerat.

Widekind. l. 1. anna. Sigebertus in chron. Saxo Gram. hist. l. 14. Polonus in chron. Surius tom. 7. Meibomius in transl. edita.

Scripsere permulti hanc admirabilem S. Viti translationem, Widekindus Corbejensis monachus, Saxo Grammaticus, Sigebertus, Martinus Polonus, Surius, aliique complures: nemo explicatius, quam antiquus scriptor Saxo, & a Meibomio relatus, qui transvectioni interfuit, & hæc omnia coram spectavit; ideo ex eo tanquam ex fonte certaque fide referri placuit, ut legentium oculis subjicerem, quibus miraculis ad Divi Liborii & Viti Martyris ingressum venerationemque Deus Saxoniæ populos in suscepta recens Christiana fide confirmare voluerit; tum ut recognoscant posteri, quanto cultu majores nostri Divos prosecuti sint, secus quam hæc longe degener ætas consecuta ex Lutheri doctrina Saxonibus persuasit, quibus Divorum cultum inter superstitionem, & miracula vel inter ludibria Dæmonum, vel figmenta scriptorum reponere libet, quæ tamen eorum scriptores ex annalium memoria pari, qua nos fide referunt.

Sed & aliud in gentem Saxonum a S. Vito beneficium tradit Widekindus Corbejensis, vetus apud nos scriptor, aliique. Observatum enim memorant, ex quo corpus hujus Martyris ex Galliis demigravit in Saxoniam, res Saxonum mirifice increvisse: contra Francorum semper in pejus inclinasse; tanquam sacro pignore & Martyris patrocinio felicitas ab una gente demigrarit in aliam. Quod ipsum etiam Carolus simplex Francorum Rex misso ad Henricum Regem gente Saxonem legato professus, *postquam*, inquit, *nos deseruit insignis Martyr Vitus ad nostram perniciem, retro omnia fluxere; pax vero, & concordia regnandi ad Saxoniam transiit. Quæ tecum communicare placuit; neque enim ex illo tempore civilia apud nos externaque bella unquam cessavere.* Quo etiam referas priscos hosce incultosque versus, quos translationi S. Viti subscriptos lego.

Cum S. Viti ossibus felicitas Galliæ commigrat in Saxoniam. *Meibomius in transl. Viti edita.*

Felix Saxonia, gaude per pignora cara
Viti ditata, quæ dat tibi Francia grata.
Abbas Warinus regali semine primus,
Francorum natus, Viti venerabile corpus
Transtulit e Francis Corbejam, ceu patet istis.
Romano fretus pius imperio Ludovvicus
Hoc Hilduwine donat te patre favente,
Quando Dionysii texisti limina claustri.
Quo tam præclaro gaudebas ante patrono.
Ex tunc translatum fuit a te Francia sacrum
Imperium, divi quo nunc gaudent Alemanni.

Quanta dehinc Corbejensis Cœnobii felicitas omniumque rerum abundantia ex S. Viti veneratione ac patrocinio apud Deum, tantum religiosi & Apostolici viri per Saxoniam cultum ejusdem Martyris propagarunt. Inde tot templa & aras ejus honori dicatas reperies. Cultus ejus in ipsam postea Rugiam Insulam cum religione Christiana per monachos invectus, cum barbaros ejus Insulæ homines Christi primum legem docerent; eo gens illa, cum postea ad Idololatriam delaberetur, S. Vitum inter Deos coluit, tam impia superstitione, quam cœca gens sibi finxit ex mortalibus, Divisque Deos. Nostra demum memoria S. Viti ossa bello Suecico a Cæsareo milite furtim subducta transvectaque sunt in Bohemiam; tanquam ita sensim ex neglecto cultu cesserit S. Vitus, invitis Monachis in sacrum spolium. Vidimusque hac hæresis tempestate ita opulentissime illius cœnobii bona refluere, quantum per exordia felicitatis adfluxerant.

S. Landelini Lipsana Baduradus transfert in Bocensem Ecclesiam abs se structam. *Baronius in Martyr. Rom. ad 15. Junii. Surius Molanus ad Usuard. & in Belgii Sanct. Trith. de viris illust. Ferdinandus in Monument. Bocæ.*

Per hoc etiam tempus Baduradus Episcopus noster ossa S. Landelini impetrata ex Cameracensi diœcesi transvexit Paderbornam. Vixit Landelinus circa annum 660., ortus ex illustri Francorum genere, & Apostolico munere, quod a Martino Pontifice & Martyre illi commissum fuit, & sanctitatis fama celebris, cultuque inter Divos eodem, quo S. Vitus, decimo quinto Junii die honoratus; tanquam se Liborio & Vito comitem dederit in Saxoniam. Ossa deinde Paderborna Bocam ad vicinam Luppiæ Ecclesiam transtulit Baduradus, ubi magna populi religione culta quievere. Aspicitur hodiedum Bocæ vetustissimum templum structura solida & elegante, Baduradi opus; quo celebri etiam Francorum historia

 loco

Tabula Erponis. Ann. Franc. a Pithoeo edit.

loco postea Erpo Comes de Patberg, consilio atque ope Henrici Paderbornensis Episcopi, ad celebriorem Landelini venerationem monasterium ordinis D. Benedicti imposito Abbate condere cœpit. Id quo consilio in Flectorpiense Cœnobium sit conversum, ad annum Christi MCIV. memorabitur.

Ann. rerum gest. a Ludovico.

Annus Christi 837.

Gregori IV. Pont. 10. Ludovici Pii Imp. 24. Baduradi Ep. Pad. 23.

Nunc ad annum Christi 837. digredimur, quo Ludovicus quidem naves classemque adversus Nortmannos parari jussit, gentis injurias, & clades superioribus annis illatas vindicaturus. Verum Imperii curis & domesticis praepeditus salutare illud belli consilium intermittere necesse habuit; totusque in eo Imperator occupatus fuit, ut bona per civilia bella Ecclesiis erepta restituerentur, cujus rei gratia Aquisgrani Episcoporum conventus est institutus, multaque in eo salubriter constituta.

Gobelinus in Cosmod. atat. 6. c. 41. Vita Menulphi ex M.S. Bodec. Vita Menulphi apud Browv. in Siderib. illustr. Surius ad V. Octob.

Hoc praeterea anno, cum felicissime res Christiana procederet in Saxonia Episcoporum contento studio & fervore, D. Menulphus Bodecense, opere & subsidio Corbejensium nostrorum Monachorum, monasterium condere aggressus est, voto cumprimis urgente, quod superiori anno in translatione D. Liborii Cenomannis in aede D. Vincentii conceperat. Joannes Probus Canonicus Bodecensis auctorque vitae primordia hujus monasterii ad annum Christi 817. revocat; id licet verisimile, quod priori anno in concilio Aquisgrani Menulphus facultatem construendi monasterii ab Imperatore, ut diximus, impetrasse memoretur; quia tamen Sigewardus, qui vitam D. Menulphi post alios, ut fatetur, conscripsit, & Albino Doctori suo dedicavit, id nonnisi post reditum ex Gallia factum perhibet, libuit haec ad hunc annum referre. Certus nobis prae aliis hic auctor est, cujus archetypum vitae S. Menulphi ex bibliotheca Abdinghoviana accepimus. Nam quae Gobelino tribuitur scriptori, aut quae Browerus habet, ex hoc auctore contracta sunt. Illo igitur usi, haec integra fide damus. Quis vero ille Albinus sit, cui hanc scriptionem dedicat, adhuc dum nobis incompertum est. Ac volverat jam ante quidem hoc consilium de condendo cœnobio a multis annis cum animo suo D. Menulphus, quod inter nobiles suae gentis multum paternis bonis abundaret, incensus etiam non obscure a Badurado Episcopo suo; is enim cum divino instinctu quaestionem circumstantibus proponeret, quid nimirum mysterii sermo ille Evangelicus contineret, *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos, filius autem hominis non habet, ubi caput suum reclinet*, & positam quaestionem, mox quidam, sicut res habet, solveret, verbum hoc ultra quam alter dixerat, in pectus Menulphi descendit; cœpitque versari cum animo, quo Christi etiam consilio ex paternis bonis hospitium egenis, & Deo religiose viventibus pararet; sed, incertum obscurumque qua mora retardatus, optimum praepositum exequi distulit, donec Galliam conspexisset tot cœnobiis utriusque sexus florentem, simulque Herivordiense collegium traductum ad nos ex Suessionensi Sanctimonialium Monasterio in oculis esset, eadem, qua in Galliis virginum disciplina conspicuum. Ac post conceptum jam votum certus quidem Menulphus de condendo Sanctimonialium Monasterio, sed incertus adhuc haerebat, quo illud loco collocaret. Ex ea quoque mentis perplexitate Deus expediit Menulphum. Pastor, quem habebat pecorum in patrimonii agris, dum sub nocte gregi invigilat, videt locum, in quo monasterium est, mirae lucis splendore illustratum; & dum curiosius explorandae rei causa accedit, conspicit cervarum gregem modo chori instar sacri stare, modo circuire locum. Quo insolito spectaculo perculsus ad Menulphum properat, & quae viderat, enarrat. Ille his auditis statim, ut erat, in cogitationem venit, divinitus sibi monstrari locum, in quo monasterium collocet; laetusque Baduradum Episcopum accedit; cui dum haec exponit: Non nobis, inquit ille, vana haec sunt, quando & per pastores Deus augustiora etiam denunciavit in nascente filio. Verum cum in hujusmodi saepe

S. Menolphus Monasterium Virginum condit.

Et quidem Bodecae, impulsus miraculo cervarum Chorum sacrum ibi repraesentantium.

com-

compertus sit Dæmon Angelum lucis induere ad ludificandos homines; consultum habuit certius explorare indicium. Quam in rem Menulphus deductus a pastore ad locum, quum noctem istic humi stratus precando transigit, locum rursus & splendore lucis, & cervarum grege, & quo pastor ante ritu circumfusum, videt. Hic jam multo lætior Menulphus ad Pontificem redit & quæ ipse viderat, ex integro denarrat. Nec tamen his confisus Episcopus, jubet terno rei veritatem signo explorari. Obsecutus ad hæc Menulphus noctem iterum ex propinquo inter preces agit: iterumque eadem, quæ ante, species Cervarum cum fulgore lucis objecta. Quæ ubi ad Episcopum retulit, nihil, ille inquit, Menulphe ambigas, locus tibi cœlestibus signis satis monstratus est, quare opus aggredere. Placuit Antistitis responsum; jamque demenso structuræ spatio, & resectis stirpibus parabantur omnia ad ædificandum, cum D. Menulphus ad Vallis marginem novo signo recreatus videt eo loco, ubi post ara intima erecta, cervum ingentis magnitudinis accumbentem; quem dum propius accedendo intuetur, erigit ille se in pedes, & mox humi se prosternit, præsentem Dominum suum veneratus. Sed ecce res longe major: simul inter cervi hujus cornua signum crucis omni auro fulgidius se aspiciendum offert; tanquam præsago loci indicio acciperet Menulphus, fore ut istic in altari incruentum crucis sacrificium exinde a Sacerdotibus litaretur; quemadmodum hæc omnia ex suis monumentis, ut tum gesta sunt, hodiedum aspiciuntur. Post illa cœlitus ostensa omnis D. Menulphi labor versus in fabricam monasterii & Basilicæ, quæ contentis operis & impensis magnifica, & hodiedum spectabilis assurrexit quam Deo & Genitrici Virgini IV Idus Novemb. dedicari fecit. Opere Basilicæ & Monasterii absoluto, quas collegerat Virgines Sanctimoniales, introductæ. Angelicam hæ vitam, ut vetus auctor refert, agentes, vitæ instituto canonicæ dicuntur; quod præsente Menulpho in concilio Aquisgranensi præscriptum, ac tum vigore disciplinæ per Franciam & Germaniam celebre erat. Fundi dein circum agrorum & bona, ex paterno patrimonio, larga donatione addita. Nomen monasterio Bodica adhæsit a vicina & Decumana villa, quam primam monasterii dotem esse voluit Conditor. Omnium vero pulcherrimum operum, quod in D. Menulpho intuearis, innocentia & vitæ sanctitas, qua a primis annis Padernornæ in clero præluxit, eoque filii loco ab Hathumaro & Badurado Episcopis semper habitus; & a Badurado ob sapientiam etiam legationibus admotus administrandæque Ecclesiæ, Archidiaconi munus gessit, cui per absentiam suam Baduradus vices suas in regendo clero commiserit. Quanquam nihil a Menulpho ferventius per omnem vitam actum, quam ut Christi religionem inter populares proferret, hominesque rudes, quos ex barbaris Christianos ætas illa formabat, Christi legibus & disciplina excoleret. Quo in opere magnum virtutis & laboris campum sortitus, ita se probavit, ut illum inter primos Evangelii Doctores, & sanctissimos Paderbornensis cleri viros posteritas venerata sit. Qua in re, ut in aliis, nihil ex ætate illa magis desideramus, quam scriptorum, qui præclara ejus sacra enucleatius ad nos transmisisset.

Cervus Crucifixi effigiem inter cornua sustinens D. Menolpho se spectandum offert.

D. Menolphi munia & innocens vita.

Annus Christi 838.

Gregorii IV. Pontif. 11. Ludovici Pii Imp. 25. Baduradi Ep. Pad. 24.

Baduradus interest Comitiis Neomagi.

Ann. Franc. Pith. Auctor vitæ Ludov. Antiq. Fuld lib. 1. apud Pistorium tom. 1. p. 474.

Nunc præsentia exequar ex hoc anno 838, quo intestina filiorum bella adversus patrem recrudescere cœperunt. Nam ut Francorum annales a Pithœo editi memorant, convenere per Quadragesimam Lotharius & Ludovicus in Valle Tridentina, consilia agitantes de Regni inter se partitione. Quæ postquam animadversa ab Imperatore, ille contra Neomagi mense Junio celebrem conventum Episcoporum ac procerum indixit. Ac magna frequentia, præter Comites & innumeram Vasallorum multitudinem, convenisse Episcopos, interque hos etiam Baduradum Paderbornensem Episcopum, docet nos tabula antiquitatum Fuldensium, quæ sic habet: *Anno Dominicæ Incar-*

nationis DCCCXXXVIII, *Indictione prima, mense Junio*, XVIII *Calendas Julii, facta est contentio Gozboldi & Hrabani Abbatis coram Imperatore Ludovico & filiis ejus Ludovico & Carolo, nec non & Principibus ejus in palatio apud Neomagum oppidum constituto, de captura piscium* D. Bonifacio olim donata, & per fraudem injuste ablata, quam convicti iniqui possessores D. Bonifacio & Cœnobio Fuldensi, cui tum præerat Rabanus Abbas, jussu Imperatoris reddere coacti sunt: tabulæ his testibus consignatæ, *Trugone Archiepiscopo, Otgario Archiepiscopo, Radolto Episcopo, Helmgaudo Episcopo, Gerfredo Episcopo, Theotgrimo Episcopo & Badurado Episcopo.*

Ludovicus Imp. in Herivordienses Virgines beneficus.

Ex hoc quoque conventu Episcoporum producimus Ludovici Imperatoris diploma plenum liberalitate in Herivordienses Virgines. Enimvero cum per id tempus Herivordiense Monasterium Sanctimonialium & Canonicarum Virginum, & religiosa instituti disciplina, & confluentibus ad id nobilium & ingenuorum liberis mirifice floreret, liberali illud donatione Ludovicus pius Imperator hoc anno locupletavit. Ac facile mihi persuadeo, id cumprimis Judithæ Imperatricis, quæ ex matre, ut diximus, Saxonici generis erat, benevolentia, & gratia impetratum esse; si non etiam Abbatissa, quæ hic Tetta nominatur, aliæve in eo monasterio illustres Virgines propinquitate Juditham sibi conjunctam habuerint. Eoque etiam pronior fuit Imperator ad liberalitatem, quod in eo Collegio Virginum Christianis moribus sequiorem sexum excoli conspiceret, magno Christianæ religionis inter Saxones nostros decore & fructu, quando per contemptionem humanarum rerum multæ Comitum, nobilium, & ingenuarum Virgines haud secus, quam in Francia sese Deo consecrarent. Quapropter diploma hactenus reconditum, in quo simul diœcesis Monasteriensis loca consignantur, hic recitare congruum duximus.

In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudovicus divina clementia propitiante Imperator Augustus, si illius amore, cujus munere cæteris mortalibus prælati sumus, loca divino cultui consecrata congruis munificentiæ nostræ beneficiis ad divinum cultum ulterius exequendum sustollimus, digno retributionis prœmio nos a Domino fideliter remunerari credimus. Quapropter notum esse volumus cunctis fidelibus S. Dei Ecclesiæ nostrisque præsentibus scilicet & futuris, quia complacuit nobis ad quoddam monasterium vocabulo Herivarth, quod in Ducatu Saxoniæ in honore S. Dei Genitricis Mariæ semper Virginis constat esse dicatum, quod præsenti tempore venerabilis Tetta Abbatissa regere dinoscitur, quasdam res & mancipia nostræ proprietatis sitas in memorato Ducatu pro mercedis nostræ augmento delegare, ut inde uberius ancillis Christi inibi per tempora degentibus stipendia necessaria ministrentur, & necessitates ejusdem monasterii procurentur, id est, in pago, qui dicitur Bursibant, in villa vocata. Remi, Ecclesiam ibi constructam cum decimis, & omnibus rebus ac mancipiis ad se juste & legaliter pertinentibus, & in pago, qui dicitur Schoppingus, in villa nuncupata Wattringas, Ecclesiam inibi fundatam cum decimis, & omnibus rebus ac mancipiis ad se juste & legaliter pertinentibus, & in eodem pago, qui dicitur Schoppingus, in villa, quæ dicitur Stocheim Ecclesiam inibi fabricatam cum decimis & omnibus rebus & mancipiis ad se juste & legaliter pertinentibus & aspicientibus. Verum ut eadem nostræ majestatis largitio futuris temporibus inviolabilis permaneret, hanc nostræ auctoritatis conscriptionem circa memoratum monasterium fieri decrevimus, per quam decernimus atque jubemus, ut memoratæ Ecclesiæ cum decimis & omnibus rebus ac mancipiis ad se juste & legaliter pertinentibus in jus ejusdem monasterii Herivarth nomine perpetuo consistant, & nullus ex successoribus, aut etiam ex fidelibus nostris ullo unquam tempore easdem Ecclesias subripere, aut inde aliquid minuere, aut eas de jure ejusdem monasterii abstrahere præsumat, sed licet Rectricibus & ministris sæpe dicti monasterii easdem Ecclesias cum rebus & mancipiis ad eas jure pertinentibus Ecclesiastico ordine disponere, atque gubernare. Et ut hæc auctoritas nostra firmior habeatur, manu propria subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum

Signum *HLudovici Serenissimi Imperatoris. Hirminmarus Notarius ad vicem Hugonis recognovi.*

Data VII. Idus Junii. Anno Christo propitio. XXV. Imperii Domni HLudovici piissimi Augusti. Indict. prima. Actum Neomagi palatio regio in Dei nomine feliciter Amen:*

* al. Noviomago.

At non illa tantum acta in conventu Neomagensi, sed & consiliis primorum Franciæ, Ludovico filio Regnum orientalium Francorum, quod prius favore patris obtinuerat, abrogavit. Id vero cum Ludovicus Consiliariorum invidia, & corruptis a Juditha Imperatrice procerum animis agitari intelligeret, arma provincialium indicit, concitatis etiam trans Rhenum populis. quos motus ut in fomite comprimeret Imperator, Moguntiacum cum exercitu advolat; transitoque Rheno, obvios habet armatos Saxones; quorum pars minis, alii persuasionibus Adalberti Comitis abducti, tractique erant in Societatem Ludovici filii. At Saxones seu territi obrutique Imperatorio exercitu, seu pacati ab Imperatore, in suas quilibet sedes rediere; & Ludovicus filius his cognitis, tempori cedendum ratus, in Bojariam se recepit. Imperator, ne quid per discessum suum a Rheno turbaretur, Francofurti Quadragesimam & hyemem exegit, indicto in mensem Majum Wormatiæ conventu procerum; quo & post ferias paschales concessit cum aula. Eo Lotharius quoque filius ex Italia evocatus haud gravate accessit, quod Imperator Aquitaniæ Regno per mortem Pipini filii vacuo, universam Franciam inter reliquos filios divisurum se edixerat. Ibi cum partitionem pater Lothario filio offerret, & is ignorationem finium obtenderet, Imperator Regnum Franciæ in geminas partes divisit. Lothario, qui jam Collega Imperii nominatus erat, præter Italiam, quidquid a Mosa in Austrum vergit attributum. Carolo Neustria, Aquitania, & quidquid occidentem aspicit; adeo mariti animum blandimentis emollierat Juditha Imperatrix, anxia pro Carolo filio. Ludovicus vero, quem ex priori thoro sustulerat, sola Bojaria jussus se continere. Quæ divisio, ut vehementer accendit animum Ludovici; ita non defuerunt proceres, cumprimis Saxones & Thuringi, sapientesque per Franciam viri, qui improbarent, Ludovicum indole ceteris præstantiorem æquioremque semper in patrem tam angustæ provinciæ & hæreditatis parte incingi, tanquam concubina aliqua genitus esset. Quare quod jure suo non obtineret, id armis sibi vindicandum sumpsit. Saxonum cumprimis & Thuringorum & Alemannorum studiis confisus; quibus post obitum demum patris optimus Rex Germaniæ obtigit. Imperator inde tanquam omnium securus Wormatia in Aquitaniam iter constituit, ut Carolum filium ense præcinctum Regno illi imponeret.

Ludovicus Ludovici Imp. filius nova ob regnum Francorum sibi ereptum moliens profligatur

Auctor vitæ Ludovici

Ludovicus Imp. Regna inter filios partitur.

Ac dum mense Novembri adhuc Imperator in Germania versatur, Ingelhemii Warino Corbejensium Abbati largas harum donationum tabulas consignat.

Benefacit Corbejensibus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HLudovicus divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si unius fidelis nostri justam & rationabilem petitionem libenter implemus, procul dubio reliquorum fidelium nostrorum devotionem erga nos promptiorem efficimus. Quapropter omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque præsentium & futurorum noverit universitas, quoniam propinquus noster Warinus Abbas novæ Corbejæ, quod super Wiseram fluvium in honore beati Protomartyris Stephani sanctique Viti construximus in pago Augensi cum matrona quadam adita nos adiit, nostram cum ea deprecatus pietatem, ut res, quæ prædicta matrona pro se, & remedio animæ mariti sui Bunichonis, ac filiorum suorum defunctorum Folcmari, Bunichonis, Hemmæ, & Berthildis præ-

præfato monasterio contulit, videlicet Dominicale in Osthoven, vel quidquid ibidem, vel in oppidis his Oppenheim & Wachenheim possidere videbatur cum manso Regali Tyheyle, per nostræ mansuetudinis auctoritatem ibidem confirmaremus. Secundum petitionem ergo ipsorum eidem monasterio ea, quæ tradidit ab hodierna die & deinceps in nomine Domini per hoc nostræ auctoritatis scriptum confirmamus, ut nullo inquietante, sed Deo auxiliante, & nostro imperiali decreto prospiciente perpetuis temporibus ab ulla contradictione ibi permaneant. Quatenus Deo ibi servientes pro traditorum salute, & regni nostri stabilitate divinam Clementiam exorare delectet. Et ut hæc auctoritas nostra firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus verius credatur, & diligentius observetur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus.

HRotmundus Notarius ad vicem Hilduini recognovi.

Signum Domni [monogram] *Serenissimi Imperatoris Augusti. Actum Ingelheim XVIII. Calend. Decembr. Anno XXV. Imperii Domni Ludovici Imperatoris Augusti.*

Annus Christi 839.

Gregorii IV. Pont. 12. Ludovici Pii Imp. 26. Baduradi Ep. Pad. 25.

Ann. Pith. Auctor vitæ Ludov. Nithardus lib. 1. Ado in chr. Cometa visus Ludovicum Imp. conturbat.

Et jam inter hæc annus trigesimus nonus supra octingentesimum ærumnosis cum filio bellis, duplicique cometæ aspectu Imperatori fatalis immineere cœpit. Alter anno superiori post pascha visus in signo virginis multum conturbavit Imperatorem, quod dicerent ejusmodi sidera regnorum mutationem & Principum funera denunciare. Quapropter Astronomus Aulæque domesticus, (qui & has Ludovici Imperatoris res gestas se scribere fatetur, auctorque Francorum Annalium creditur) advocatus, jussusque sidus prodigiosum diligenter observare. Ille licet ad Imperatorem reversus, solatusque vatis sacri dicto monuerit a signis cœli nihil esse timendum; Imperator tamen noctem illam prope totam inter preces exegit, multisque largitionibus in pauperes & monachos factis aliisque pietatis studiis Deo impensius vacare cœpit. Alter Cometes hoc ipso anno Calendis Januarii igneo, ac terrifico radiorum aspectu in signo Scorpii post solis occasum circumagi observatus in occidentem. Ad triste hoc signum exarsit civile bellum flagrantius, non sine magno Episcoporum per Saxoniam dolore, qui inviti experiebantur arma, quæ in Barbaros trans Albim hostes sumenda erant, converti in ipsa Imperii viscera. Quippe Ludovicus, cum in divisione Franciæ sibi male consultum videret, Alemanniæ, Germaniæque Regnum tanquam jure sibi debitum occupare cœpit; quam in rem Francofurtum advolavit, atque, ut annales Francorum memorant, *orientales Francos, Alemannos, Saxones, & Thuringos sibi fidelitatis jure confirmavit, regemque se orientalis Franciæ, Germaniæque ferre cœpit*, tanta constantia inter omnia bella civilia, ut ab hoc anno, aut certe sequenti post obitum Patris initia Regni sui in orientali Francia numerari voluerit, quod diplomata, quæ referemus, ostendent. Quæ ubi pater comperit, relicta Aquitania, Aquisgranum pergit, festisque paschalibus peractis exercitum trans Rhenum ducit, filiumque insecutus in Thuringiam, ac Regni finibus exclusum compulit per Sclavorum regiones sese in Bojariam recipere. Compositis per Thuringiam (Nithardus Toringam vocat) & Saxoniam rebus, ad Salam fluvium, ac palatium a patre frequentatum pergit. Peractis supplicationum ac litaniarum diebus in pervigilio Ascensionis tanta solis defectio est consecuta, ut stellarum ordo per diem in cœlo conspiceretur. Inde Wormatiam digressus ad comitia, quæ indixerat ad pacandas Imperii turbas, per id tempus VIII. Idus Julii Cruciniaci Imperator

Imperator Ludovi cum filium rebellantem ex Germania occupata fugat.

Imperator Gerulfo possessiones bonorum in Frisia restituit.

tor Gerulfo fideli suo clienti possessiones bonorum in ducatu Frisiæ, quas fiscus attraxerat, reddi jussit, quam in rem tabulas hactenus latentes producimus.

In nomine Domini Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi. HLudovicus divina repropitiante Clementia Imperator Augustus. Notum sit omnibus fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ & nostris, præsentibus scilicet & futuris, quia ante annos aliquot concessimus cuidam fideli nostro vocabulo Gerulpho quasdam res proprietatis nostræ, quæ sunt in ducatu Frisiæ in pago Westracha, in villa Cumminge & Hunderi, & in aliis villis circumquaque sepositis, sed quia intervenientibus quibusdam turbinibus per ipsius Gerulfi negligentiam ab ejus potestate & dominatione eædem res abstractæ fisco regio sociatæ sunt, tandem divinæ misericordiæ intuitu placuit nobis easdem res illi restituere, & quemadmodum pridem fuerant, in ejus potestatem & dominationem transfundere. Quas ut certius firmiusque nostris futurisque temporibus possidere valeret, has auctoritatis nostræ literas ei fieri jussimus, per quas memoratas res cum his, quæ ad eas jure & legaliter pertinent, deinceps jure proprietario valeat possidere, & quidquid de eis agere voluerit liberam habeat potestatem, neque aliquam ob memoratam occasionem de eisdem rebus ullo unquam tempore calumniari patiatur, sed quidquid sicut diximus de eis ordinare atque disponere voluerit, liberrimo in omnibus potiatur arbitrio. Et ut hæc nostræ restitutionis auctoritas, & nostris, & futuris temporibus inviolabilem valeat obtinere firmitatem de annulo nostro subter eam jussimus sigillari.

Glorius Notarius ad vicem Hugonis recognovi ss.

(L.S.)

Christe protege HLudovicum Imperatorem.
Data VIII. Idus Julii anno Christo propitio XXVI. Imperii Domni HLudovici Serenissimi Imperatoris. Indictione secunda. Actum Crucianiaco palatio Regio in Dei nomine feliciter Amen.

Obitus Gerfridi secundi Monasteriensium Episcopi.

Catalog. Episcopor. Monasterii. Crantzius lib. 1. Met. c. 25. Ciacinnus in vita S. Ludgeri. Kersenbrochius in MS. Episc. Wittius in chron. MS. Brovverus in Side. illust. ad vitam S. Ludgeri. Bollandus in vita S. Ludgeri.

Ex hoc Ludovici diplomate satis æstimes non hoc anno, quod quidam volunt, obiisse Imperatorem, quippe qui mense Julio adhuc superstes subscripsit.

Referunt ad hunc annum fasti Monasterienses obitum Gerfridi II Episcopi sui, quem Baduradus sibi conjunctissimum habuit. Is quemadmodum D. Ludgeri nepos, ab eoque formatus erat; ita vestigiis ejus inhærens, in XXX annum Ecclesiam suam administravit, omni virtutum studio, fama sanctitatis, & miraculis etiam clarus, quæ conscripta olim, & apud Werthinenses servata intercidere, ob quæ Crantzius Divorum illum nnmero adscribendum censuit. Corpus deportatum Werthinam, ubi inter quinque consanguineos Episcopos conquiescit. Ejus ille cœnobii, antequam Episcopatum adiret, rector a D. Ludgero impositus; tametsi, ut D. Ludgerus, nunquam monachum professus sit, secus, quam Wittius scripsit. Datum id D. Ludgeri consanguineis Episcopis, ut cœnobii a se conditi curam & œconomiam gererent, quorum posterior Hildegrimus junior Halberstadiensis IV Episcopus; post cujus obitum Abbates electi. Gerfrido in Episcopatu successit Altfridus consanguineus, a Ludowico pio nominatus, vir paris sanctimoniæ; a quo & vitam Ludgeri præclare conscriptam possidemus, uti se ab Hildegrimo fratre ejus Gerfrido nepote, & Herburga Sanctimoniali Ludgerique sorore accepisse memorat.

Altfridus in præf. ad vitam S. Ludgeri.

Annus Christi 840.

Gregorii IV. Pont. 13. Ludovici pii Imp. 27. Baduradi Ep. Pad. 26

Ludovici Imp. pii ad mortem comparatio

Tandem inter civilia cum filiis bella annus insecutus Ludovico fatalis, & ultimus adfuit, qui, etsi natura ipsa & invaletudine conciderit; mors tamen ex filio-

Auctor vitæ Ludov. Ann. Pith. Nithardus Ado. Regino. Aimoinus in Contin. Astron.

filiorum vulnere & tædio vitæ accelerata credita fuit. Qua cum se urgeri ad extrema videret, jussit se in Insulam Rheni Moguntino & Ingelhemensi palatio vicinam deportari. Ibi cum pius senex in æstivo domicilio decumberet, accessere Hettus Trevirensis & Otgarius Moguntinus Archiepiscopi, præterque alios Drogo Metensis Episcopus & frater, præses aulicorum Sacerdotum, illi assiduo aderat, cui & quotidie peccata confessus, ab eoque fere quotidie sibi Eucharistiam dari voluit; nam per quadraginta dies non alium fere cibum sumpsit, quam Corpus Dominicum, identidem ingeminans: *justus es Domine, & quia tempus Quadragesimæ non ita exegi, ut debui, & volui, nunc coactus exsolvam.* Inde distributis thesauris in Ecclesias, pauperes & filios, absenti etiam Ludovico filio ignovit. Inter ipsa demum mortis vitæque confinia accersiit Drogonem, & communionem sacram sibi postremum præberi petiit, præstarique cetera, quæ ad egressum animæ rite ordinata sunt; postquam signo crucis se signasset, læto vultu & hilari aspectu efflavit animam XII Calendas Julii, ætatis anno LXIV. Imperii XXVII. Corpus defuncti Drogo secum deportavit Metas honorifico procerum comitatu, condiditque apud Matris Hildegardis ossa in Basilica D. Arnulphi Progenitoris Carolinæ stirpis.

Ado in Chron. Regino. Aimoinus. Brovverus in vita Ludgeri.

Annum obitus tametsi, qui Astronomi scripta partitus est, post biennium rejiciat; Ado tamen & Regino anno ab Incarnatione Christi DCCCXL. consignant: quanquam si auctorem annalium Francorum a Pithœo editorum consulas, mors Imperatoris ad annum Christi DCCCXXXIX referenda erit.

Obitus Thiatgrimi II. Halberstad. Episcopi.

Inter hæc 6 Idus Februarii obiit Thiatgrimus secundus post D. Hildegrimum Halberstadiensis Episcopus, S. Ludgeri itidem nepos, & quartus Werthinensis cœnobii rector, Successorem nactus Haymonem, virum doctissimum ut scriptorum ab eo monumenta testantur.

Filii Ludovici Imp. defuncti de paternis regnis inter se digladiantur.

Morte Ludovici Imperatoris comperta, Lotharius quam maximis poterat itineribus ex Italia in Franciam properat, præmissis etiam, qui procerum animos partim minis, partim promissis sibi adjungerent; nec enim aliud secum volvebat, quam ut obtento patris testamento, acceptisque ab eo Imperii insignibus Monarchiam Francicam capesseret, Ludovico fratre intra Bojariam, Carolo vero intra Aquitaniam restricto. Quod cum illi adverterent, qua insita Lotharius fraude & ambitione ageretur, consiliis atque armis conspirant in Lotharium. Inde civile bellum atrocius, quam ante sub patre exarsit; vidissesque veteri Franciæ malo filios de hæreditate paterna digladiantes, regnumque nobilissimum lacerari, dissidiis & fraterno sanguine misceri Imperium. Quod bellum Nithardus nobilissimus Francorum, & Caroli M. ex Bertha filia nepos tribus exinde libris conscripsit, ut de se testatur. Ado bellum hoc civile & lamentabile vocat. Nec minus deploravere Episcopi & Sacerdotes, omnesque sapientes per Germaniam viri. Et Lotharius postquam in Germaniam venit, confisus Otgarii Moguntini Archiepiscopi & Adelberti Austrasiæ Comitis studio, primo in Ludovicum arma vertit (ne si geminos simul aggrederetur, concordes faceret) ostensa Carolo amicitia; cui Ludovicus in suburbanis Moguntiæ cum exercitu Orientalium Francorum occurrit. At veritus Lotharius rem prælio committere, ne principia Regni in periculum præcipitaret, pacto transigit cum Ludovico. Inde ad Carolum opprimendum interiorem Franciam petit. Inter hæc Ludovicus Orientales Francos, Alemannos, Saxones & Thuringos arctius sibi in societatem belli devincit. Quæ ubi Lotharius didicit, omisso Carolo, arma reflectit in Ludovicum, transitoque haud procul Wormatia Rheno, Ludovicum a suis quibusdam proditum ac prope desertum, circumventumque in Bojariam rejicit; ac ne quid istic ad Rhenum turbaret Ludovicus, limitem fluminis Adelberto Austrasiæ duci custodiendum tradit, reliquo deinde exercitu in Carolum converso, quem ad Mosam considere didicerat.

Flodoardus lib. 2. c. 20. Histor. Rhemens. Tom. II. concil. Paris.

Ebbo Rhemensis Episcopus sedi suæ restituitur.

Per id tempus Lotharius 8 Calendas Julii celebrem Episcoporum & Optimatum conventum habuit Ingelheimii in palatio regio, cui & Baduradus Paderbornensis Episcopus cum suo Metropolitano interfuit. Eo in concilio Ebbo Rhemensis Episcopus, quem supra conspirationis in Ludovicum Imperatorem reum diximus, Lotharii studio,

dio, & Episcoporum consensu sedi suæ restitutus est, quemadmodum hæc Flodoardus in Rhemensi historia scripsit. Convenere Episcopi xx. Drogo Metensis Episcopus, Otgarius, Hettius, Amalwinus, Audax Archiepiscopi; præterea Joseph, Adalulphus, David, Rodingus, Giselbertus, Flotarius, Badaradus Hagano, Hartgarius, Ado, Samuel, Rambertus, Haiminus, Ratoldus, Amalricus Episcopi. Restitutionem Ebbonis Lotharius publico per Imperium edicto confirmavit; quo ille armatus sedem suam repetiit, atque integro fere anno tenuit; post ubi audiit, Carolum resumptis viribus in Belgicam adventare, relicta iterum sede Rhemensi ad Lotharium profugit, quem uti post illa Hildesiensium Episcopum tradant, haud video; quando tam Ludovicum, quam Carolum sibi infensum habuit, & Sergius Pontifex, qui triennio post hæc Pontificatum adiit, rogatur, ut sedi suæ exulem redderet Ebbonem, reconciliaretque, indignum pronunciavit, qui communionem inter clericos obtineret, quemadmodum hæc in vita Sergii traduntur. Sed hic alia difficultas obnascitur ex ipso Episcoporum conventu, quem VIII Calendas Julii Wormatiæ a Lothario habitum scribit Flodoardus, & ex eo Sirmondus aliique probant, cum Ludovicus Imperator XII. Calendas Julii hujus anni mortuus referatur, quo comperto Lotharius primum ex Italia discesserit: itane igitur Lotharius Imp. intra eundem mensem, iisdem diebus in Italia & Wormatiæ præsens esse potuit? ut Pithœanis annalibus verisimiliter accesserim, qui Ludovicum Imperatorem anno 839 obiisse tradunt, atque synodum hanc mense Junio præsentis anni celebratam esse, cum Indictio III. a Flodoardo adscribitur, quæ annum 840 designat.

Barbarorum in Regnum Francicum irruptio.

Ceterum hac regni Francorum fratrumque dissensione comperta, quo & Saxonia conturbata, abreptaque in partium studia, multæ barbaræ gentes, opportunitate sibi ad rebellandum data, in Francicum regnum consurrexere; quas inter Nortmanni, postquam Frisios ad tributa adegerant, per Albim piratica classe invecti, Hamburgum occupant, & spoliis exhaustum incendunt. Quo miserabili busto consumpta recentis operis Ecclesia, unaque Collegium Sacerdotum: direpta omnis sacra supellex: Incolæ Christiani pars cæsi, pars capti, plerique in fugam compulsi: Sacerdotes ac clerici dispersi, vacuum reliquere locum, ipse Ansgarius ægre nudus elapsus. Inde Nortalbingorum provincia, & quidquid flumini contiguum, direptionibus Barbarorum cessit. Qua clade tota Saxonia terrore concussa, & qui per eas oras versabantur Evangelii præcones ejecti in exilium. Tradunt eadem tempestate piratarum classem Rheno quoque illatam penetrasse Coloniam, urbique obsidionis formidinem attulisse.

Adamus Bremens. c. 17. D. Rembertus in vita Ansgarii c. 14. Sigonius lib. 5 de regno Italiæ. Helmoldus lib. 1. c. 5. Albertus Stad. in chron. ad hunc annum, Crantzius lib 2 Sax. c. 27. l. 1 Metrop. c. 35. Isaacus Pontanus lib. 1. Danic. rerum.

Annus Christi 841.

Gregorii IV. Pont. 14. Lotharii Imp. 1. Ludovici German. Regis 1. Baduradi Ep. Pad. 27.

Et quæ non Barbari auderent, bello civili multo exitialius inter hæc protracto? Lotharius ubi didicit Ludovicum Francorum Orientalium copiis invaluisse, omisso Carolo, omnes vires in opprimendum Ludovicum reflexit, quem transmisso juxta Wormatiam Rheno, ineunte Aprili a suis desertum ac prope circumventum in Bojariam rejecit; relictoque ad tutelam Rheni Adelberto duce, cum exercitu in Carolum Ludovico opem ferentem se convertit. Inter hæc Ludovicus Rex magna celeritate vires reparat, cæsoque III Idus Maji Adelberto belli omnis incentore, Rhenum transit, & Carolo se jungit. Igitur castris in aperto positis adversus Lotharium, extremis viribus inter se connexis 7. Calend. Julii atrocissima pugna ad Fontiniacum conserta est. Sex horis, quibus depugnatum est, centum hominum millia cecidere. Ea strage, qua flos nobilitatis periit, ita enervata Francia, ut neque fines regni proferre, neque Nortmannos deinceps, aliosque barbaros hostes repellere licuerit. Victus eo prælio Lotharius Imperator Aquisgranum fugit: neque fratres sunt insecuti, victoriam clementia mitigantes. Ille interim collectis Austrasiis, adscitisque Saxonibus vires instaurat, quibus Moguntiam occu-

Ann. Franc. Fuldenses.

Ingens Gallorum cædes in bello civili.

occupat, transitoque Rheno Ludovicum, qui in Thuringiam discesserat ad Salæ palatium; incasso opere insequitur. Inde celebratis Wormatiæ filiæ nuptiis, Carolum oppressurus in Galliam se vertit. Sed nec istic re aliqua memorabili patrata Aquisgranum regreditur. Anxii per hæc Episcopi incertique cui se Regum in in illo fluctuante rerum statu permitterent. Multi enim Episcoporum seu tædio intestinorum bellorum, seu mortis necessitate per hæc tempora excessere e vivis: quos inter Willenius secundus * Bremensis, Hatuardus secundus Mindensis, & Albricus Ultrajectensis antistes, omnes religione & sanctitate vitæ præstantes, & Badurado conjunctissimi.

* *Annales Francorum Fuldenses hujus obitum ponunt ad annum 853. Cleinsorgius in chron. MS.*

Annus Christi 842.

Gregorii IV. Pont. 15. Lotharii Imp. 2. Ludovici German. Reg. 2. Baduradi Ep. Pad. 28.

Nithardus lib. 2. Ann. Francorum.

Ceterum labor unus erat in reconciliandis Regum animis. Sæpe Lotharius sollicitatus a fratribus & Episcopis ac proceribus ad regni divisionem & concordiam, atque ab ipsis etiam fratribus provocatus ad supremum Dei judicium, ne tot bellis intestinis & bellorum malis Franciæ Regnum pessundari sineret; at ille affectatione Monarchiæ, quo ceteros fratres excluderet regnis, omnia pro ingenio & dolis elusit. Quare Ludovicus & Carolus consociatas copias in Lotharium contrahunt, unoque consilio ac fidis sibi animis conspirant. Et Carolus cum audisset Otgarium Moguntinæ sedis Episcopum una cum ceteris Ludovico fratri transitum Rheni prohibere, Tullos usque in eum movet. Quo cognito, Otgarius Rheni littus, quod obsederat, deserit, ceteris ad latebras profugientibus. Ergo Ludovicus & Carolus, ut a Regni inter se divisione arctissimam firmarent societatem belli, Argentorati conveniunt. Ibi postquam multa coram proceribus & populo questi essent Reges contra perfidiam Lotharii, Ludovicus quia Carolo senior, Romana lingua, nimirum Gallica ex Romana lingua corrupta (quæ rustica Romana in concilio Cabilonensi & Moguntino dicitur) fidem Carolo juravit; Carolus vero Theotisca, sive Theutisca lingua, quæ Francorum antiquorum, ac Germanorum, cumprimisque Saxonum erat, juravit; ut concepta utriusque sacramenti verba a Nithardo recitantur. Sacramenta Regum populus utraque lingua excepit, & utrique fidem juravit. Quibus peractis, Ludovicus secundum Rheni ripas Spiram, Carolus Wormatiam cum exercitu movit, quos Carolomannus cum ingentibus Bojariorum & Alemannorum copiis Moguntiam consecutus. Quo ex loco missus a Regibus Bardo ad Saxones, qui gentes illas Lothario abstraxit, & in fidem Regum accepit. Moguntiæ uterque Rex armatus Confluentiam descendit, auditoque Missæ sacrificio in æde D. Castoris Mosellam trajicit, pulsis inde Otgario Moguntino Episcopo, Hettone Comite, & Herioldo, quos Lotharius ad tutelam Rheni reliquerat. His Aquisgranum perlatis, Lotharius Viennam Allobrogum profugit. Eo Reges Aquisgranum cum exercitu digressi, sedem Imperii occupant, Synodumque sacrorum præsulum convocant; ad quam cum maxima pars Episcoporum, interque eos haud dubie Baduradus, spectatæ virtutis & ætatis, convenissent, palam confessi sunt Reges, Episcoporum auctoritate consilioque, veluti numine quodam divino, magnarum rerum exordia capi, & hi postquam Lotharii perfidiam in patrem, frustrata toties promissa, violata toties fœdera cum fratribus pacta, exitialia Ecclesiæ bella, populorum ruinas, ac cetera ejus flagitia expendissent; censerentque præterea gubernandi prudentia, & conscientia sinceræ mentis destitutum, uno omnes Judicio Franciæ Regnum illi abrogandum pronunciarunt. Digna hominis pœna, ut qui per Ebbonem & ceteros Episcopos Ludovicum patrem imperio exuerat, Episcoporum sententia & fratrum armis universa Francia exturbaretur. Quo judicio subnixi Reges deligunt ex utraque parte duodecim proceres & sapientes viros, qui ex æquo Franciæ Regnum dividant. Ab his inter fratres tripartito divisum Regnum. Ludovico Germania tota ultra Rhenum cessit, Bavari, Francones, Thuringi, Saxones, Frisii, ceteræque fœdera-

Ludovicus & Carolus in Lotharium feliciter movent

Dividitur inter fratres Franciæ Regnum.

fœderatæ gentes: Carolo occidentalis Francia a Mosa amne ad oceanum Aquitanicum: Lothario præter Italiam mediæ inter Rhenum & Mosam provinciæ. Sed nec Episcopi Ludovicum & Carolum regna prius capessere voluerunt, quam rogati contestarentur, promitterentque se regna secundum voluntatem Dei ex æquo & bono administrare velle: tanta vel in ipsos Reges Episcoporum auctoritas erat.

Lotharius Saxones oblata religionis libertate in fratres concitat.

Quæ dum Aquisgrani aguntur, nunciatur tota Saxonia plena tumultibus. Miserat enim Lotharius ad Saxones suæ factionis homines, qui populum concitarent. Gens quippe Saxonum, ut Nithardus hic præter ceteros tradit, in tria hominum genera divisa erat, in nobiles videlicet, ingenuos, & serviles, quos patria voce dixerunt Edhilingos, Frilingos & Lazzos. Nobilitas magnam partem pro Regibus fida stabat, ceteri a Lothario ad rebellionem concitati erant; hos ut sibi devinciret, promisit eandem legem & libertatem se Imperatore habituros, quam majores eorum, dum Idolorum cultores essent, habuerant. Impia & scelerata promissa! Et quo non regnandi cupiditas per politicorum artes deducit Christianos? Ea spe libertatis excita ingens hominum libertorum multitudo per Saxoniam conglobatur (quæ Stellingorum sibi nomen sumpsit) depulsisque e provincia Dominis & rectoribus, qua cuique lubitum, lege & libertate vivit. Itaque ut 30 fere annorum bellis, & multo Francorum sanguine Carolus M. Saxoniam domuerat, quo Christianæ eam legi subjiceret; sic impius nepos ad Idolorum cultum viam reditumque laxavit. Addidit præterea scelus sceleri, & cum Nortmannis pactus, partem Christianarum provinciarum barbaris illis gentibus obtulit, siquidem in bello sibi adversus fratres auxilia præstarent. Quibus Barbari provocati, prædis & latrociniis grassabantur per Christianos. Quo non cœca ambitio præcipites agit? aut quo non vulnere Baduradi, & integerrimorum Episcoporum animos sauciavit? Verum cum hæc Ludovicus tam perfide agi intelligeret, veritus ne ex confinio provinciarum Nortmanni ac Sclavi sese Saxonibus Stellingis conjungerent, & Christianam religionem iis in oris pessundarent, Coloniam cum exercitu properavit, eoque per Rhenum transmisso Stellingos aggressus conserto prælio superavit, totamque illam factionem disjecit. Inde ad Salam fluvium palatiumque Salæ digressus, habito procerum conventu, conspirationis auctores capitali supplicio damnavit; quanquam integra hujus seditionis extinctio anno demum proximo referatur a Nithardo; tum enim Stellingi, qui adversus Dominos suos rebellarunt ad internecionem deleti, & qui sine auctoritate surrexerant, ense justæ auctoritatis interierunt.

Quos Ludovicus domat.

Annus Christi 843.

Gregorii IV. Pontif. 16. Lotharii Imp. 3. Ludovici German. Regis 3. Baduradi Ep. Pad. 29.

Nithardus lib. 4. Ann. Franc.

Lothario mutato ac supplice, arbitri regnorum divisores statuuntur.

Tandem Lotharius, postquam vidit, frustra armis & dolis a se consumptis, omnia vergere in potestatem fratrum, & jam Episcoporum & procerum judicio Franciæ Regnum divisum esse, ad preces versus, mittit ad fratres legatos Josippum, Eberhardum, Egbertum, aliosque, qui dicerent se in Deum & fratres peccasse, nolle sua culpa amplius lacerari Imperium, & Christianum populum affligi: desiderare se, ut in stabilem concordiam aliquando conveniatur: unum duntaxat rogare, ut supra tertiam partem, quam in divisione Regni illi attribuissent, adjiciant; quo & nomen Imperatoris, majestatemque Imperii digne sustineat, & patris voluntati satisfiat, a quo & Imperii Collega Successorque nominatus, & longe ampliore Regni Francici parte donatus sit. Ad quæ fratres, se nihil aliud ab exordio dissensionis expetiisse; ac ne quis existimet, se regnandi cupiditate ferri, velle se rem totam Episcoporum & Sacerdotum studio committere, quorum in his divina quædam auctoritas præluceat. Inde toto hoc anno pertractatum, primum in Insula Anxilla mense Junio prope Mantisconem Burgundiæ Oppidum; deinde Wormatiæ Calend. Octob. indictus publicus congressus; post 14. Calend. No-

Novemb. Confluentiæ convenere trium fratrum legati. Sed cum arduum hoc opus, tantoque sanguine hactenus frustra tentatum confici non posset, in sequentem annum omnia sunt rejecta. Interim, dum singuli ab armis quiescunt, Lotharius Aquisgranum, Carolus in Franciam, Ludovicus in Bojariam concessit. Nec tamen hic annus Ludovico vacuus a bellis contra Barbaros; nam ut Francorum annales a Pithœo editi memorant, Abotritis defectionem cœptantibus, Ludovicus in eos, transito Albi, exercitum duxit, commissoque acri prælio Regem eorum Gozzomvil interemit. Quam victoriam cum divinitus sibi obtigisse recognosceret, terram populumque sibi, & Christianæ religioni subjecit, ordinatis ducibus & rectoribus, qui in officio continerent.

Ludovicus ope S. Viti Abotritos rebelles vincit.

Hæc nimirum illa Ludovici Regis expeditio est adversus Sclavos, de quo Lotharius in diplomate Corbejensibus dato, quod anno proximo recitabimus. Nam cum pugna, quæ mense Junio in ipso pervigilio S. Viti est conserta, diu ancipiti eventu agitatata fluctuaret Christianos inter & Barbaros, Christiani opem S. Viti implorarunt, ad cujus cœlestem opem hostium acies conversa in fugam, & memorabilis victoria reportata est. Cæsus Gestimulus eorum Rex, uti Lotharii tabulæ eum appellant: expugnata Insula Rugia, & pro concepto Ludovici Regis voto Monachis Corbejensibus ad culturam Christianæ religionis oblata, quam deinde Lotharius Imperator Corbejæ totam dedit. Adeo fratrum semper integerrimus Ludovicus Rex, quod & Scriptores ceteri agnoscunt, qui patris & magni avi Caroli exemplo, Christi religionem inter Barbaros proferendam sumpsit, dignus, quem Germania Saxoniaque suum Regem sortiretur. Expeditionem hanc in Sclavos, expugnatamque cœlesti victoria Rugiam Insulam, etsi annales Francorum Corbeiensium ad sequentem annum adscribant, ex diplomate tamen Lotharii Imperatoris constabit ad hunc annum referendam esse, quo & dedicatio templi Corbejensis, Warino Abbate, peracta; eamque celebrem omnino fuisse, Episcoporum & Præsulum sacrorum conventu, & a Badurado Episcopo nostro peractam, intra cujus diœcesin Corbeja est, nemo facile ambiget, etsi a Scriptoribus neglectum sit.

Annus Christi 844.

Sergii II. Pont. 1. Lotharii Imp. 4. Ludovici German. Reg. 4. Baduradi Ep. Pad. 30.

Advenerat jam annus 844 toti Imperio salutaris, quo Virduni Regnorum partitione facta, in firmam pacem & fratrum concordiam convenit. Missi a singulis legati XL, quorum collatis in unum consiliis judiciisque, Lothario præter Italiam attributa Burgundia & Gallia Belgica; nimirum quicquid terrarum supra inter Mosam & Rhenum, infraque inter Rhenum & Scaldim interjacet. Ea exinde Regio, quia Lotharii Regnum erat, Lotharingia, ut volunt, primum dici cœpta, abolito tum sensim celebri Austrasiæ nomine; ex qua tamen parte Ludovico ob vini, quam prætendebat inopiam, cessit Wormatia, Moguntia ac Spira. Ad hæc Ludovico attributa, omnis Germania transrhenana, Thuringia, Hassia, Saxonia, Frisia, & quidquid trans Albim ad Barbarorum fines protenditur. Carolo vero Occidentalis Francia, vetus scilicet Neustria, data, quantum videlicet, ab Oceano ad Mosam & Scaldim, atque inde ad Rhodanum & Ararim porrigitur. Pipino filio Pipini Aquitania concessa: ita Monarchia Franciæ, quæ uni Carolo M. & Ludovico Imperatori paruerat hactenus, quadripartito divisa. Auspicata quidem partitio, siquidem iisdem terminis regnantium animi circumscribi potuissent, neque ea, quæ in partes dividuntur, sponte sua in debilitatem simul & ruinam incumberent. Inde jam novos quisque titulos usurpare, & Carolus cognomento Calvus Rex Franciæ, Pipinus Aquitaniæ Rex, Ludovicus Rex Germaniæ salutatus, videasque ab hoc anno divisionis, passim diplomata Ludovici consignari; in quibus tamen nonnulli variant, eo quod a superiorum annorum divisione regni auspicia ducant.

Æqua tandem Regnorum inter fratres divisione pax stabilitur.

Flore-

Florebat per id tempus Warino Abbate mirifice Corbeja ad Visurgim, multique in ea non modo Apostolici Sacerdotes, qui impense operam navabant in excolendis per Saxoniam Barbarorum animis; sed quamplurimi illustrium familiarum adolescentes ac viri ex Francia & Germania se Warino in disciplinam religiosæ vitæ dabant. Certe Lotharius Imperator cum didicisset, quanto laboris fructu versarentur Corbejenses Monachi per Saxoniam, quantoque trans Albim progressu religionis barbaras gentes ad Christi religionem deducerent, una cum Ansgario Hamburgensium Episcopo, ceterorum duce & antesignano, cœlesti D. Viti beneficio provocatus, quo tam insignis victoria impetrata erat, omnem Rugiæ Insulam a Ludovico Rege debellatam, ac D. Vito oblatam Corbejensibus monachis ex integro donat. Diploma Imperatorium ex ipso Corbejensium tabulario autographo hic producimus, quod ut anno M.CCCXXVI testimonio ac tabulis Consulum ac Magistratus, Montis Martis, Huxtariensium & Volckmersensium hac super re confectis adhuc integrum fuit, ita ad nostra usque tempora asservatur, etsi læsum lacerumque in quibusdam aspiciatur.

Insula Rugia Corbejensibus datur.

In nomine Domini Salvatoris nostri JESU Christi. Lotharius divina ordinante providentia Imperator Augustus. Si liberalitatis nostræ munere loca Deo dicata provexerimus, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Noverit interea sagacitas omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam etiam futurorum, quod Ecclesiæ, quæ vocatur nova Corbeja, in pago Augen, super fluvium Wisera, & est quodammodo nova a Domino Patre nostro ante annos paucos condita in honorem Dei Salvatoris nostri, sanctique Protomartyris Stephani. ubi & Beatissimus Martyr Vitus requiescit, cui nunc præest dilectus, & propinquus noster Abbas Warinus, in proprietatem tradidimus Rugacen Insulæ slavos cum tota terra ejusdem Insulæ, quomodo inibi positi devotione astricti sumus, quia Deo Salvatore nostro JESU Christo, sanctoque Vito id patrocinante in deditionem accepimus, nam ut aliquamdiu aliquotiesque bellum utrimque durum satis committeretur, & anceps victoria & illis & nobis videretur, post aliquantorum quorum suffragia Sanctorum petebamus, beatum virum exorandum consulte confisi sumus, quod & fecimus. Insuper & si nobis auxiliari dignaretur, ei votum in hoc fecimus, quod & victoriam ipsi adscriberemus, & quæcunque nobis illo auxiliante provenire possent, ipsi dedicaremus. Fiducia igitur continuo potiori accincti in Vigilia ipsius S. Viti bello renascente sumus congressi, & ipsorum Rege nomine Gestimulo cum nonnullis majoribus, & aliis quam plurimis illius gentis perempto, cum omnibus suis; Reliqui, & terra ditioni nostræ cedentes, Castella, munitiones, & cætera sua omnia nobis tradiderunt. Nos itaque prout ratio exigit, liberatis firmatis, ac possessis omnibus, jam nunc de reliquo succedentium temporum volumus ac decrevimus, proprietatis dispositionisque fore hujus novæ Corbejæ. Tradimus itaque totam eidem Ecclesiæ Rugacensem Insulam in jus proprietarium, ita videlicet, quod si quid in ipsa sit in munitionibus, in villis, in vicis, in domibus, vel ædificiis, terris cultis & incultis, silvis, pratis, campis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, tam in terris, quam in aquis, & in pensionibus portuum, & navium inibi supervenientium, sive etiam per transeuntium, homines utriusque sexus, majores ac minores, senes ac juvenes, Incolas ejusdem Insulæ. Si quæ præter hæc lucra de ipsa Insula, vel in ea habitantibus provenire possunt, vel postmodum poterunt, memorato monasterio subdita esse instituimus, atque per hanc nostram auctoritatem sic donamus & tradimus, ut in jure ipsius Abbatis & Successorum ejus, nec non & monachorum inibi per tempora servientium in diversis necessitatibus ad divinum cultum propensius exequendum, absque cujuslibet diminutione vel retractione permaneant, quatenus & devotiores nobis ac Conjugi, ac liberis nostris, omnique stirpi nostræ omni tempore quodam debito supplicandi Deo memorentur. Quod autem hæc auctoritas nostra inviolabilem & inconvulsam firmitatem obtineat, manu propria subter eam subscripsimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum

Signum Lotharii *Serenissimi Imperatoris.*

Remigius Notarius ad vicem Agilmari recognovi. Datum XIII. Calend. Aprilis, Anno Christo propitio Imperii Domni Lotharii Imperatoris in Italia XXII. Indictione VII. Actum Aquisgrani palatio Regio in Dei nomine Amen.

Recolant hoc diploma, qui liberalitatem Cæsarum in dotandis exornandisque Episcopis aut carpunt, aut suspectam faciunt; cum legant hic Warinum Abbatem Corbejensium ac Monachos donari Insula Rugia cum Castellis, Vicis, prædiis & Incolis, & omni jurisdictione Principum. Aut potius revolvant cum animis, quo a Majorum religione reciderint Saxones nostri, quando barbaras illas gentes primum per Monachos ad Christi fidem perductas, legunt, in qua usque ad Lutheri tempora una cum Regibus & Principibus perstitere. Verum, ut patrimonia illa religiosorum hominum donaque Cæsarum, ita ipsam religionem jam dudum sustulit hæresis, sacra humanaque profanando.

Annus Christi 845.

Sergii II. Pont. II. Lotharii Imp. 5. Ludovici Germ. Reg. 5. Baduradi Ep. Pad. 31.

Annales Francorum Aimoinus Annales Fuldenses Annales Metenses Annales Bertiniani & gesta Nortm.

Normanni in Gallia victores Caroli Regis.

Pacata quidem Germania Imperiumque erat, ex quo concordia inter regnantes fratres finem civilium bellorum dedit. Sed non perinde quievere Barbari, postquam lacessiti dulcedine spoliorum arma sumpserant; ausique sunt per intestina bella Imperii fines depopulari. Ac nulla gens infestior quam Nortmanni, quorum pars Duce Ragenario & Roricho classe perfecta per mare, Gallias Carolique Regnum invasit, & Turones Parisiosque usque progressa, omnia late spoliis & cædibus replevit (quemadmodum hæc Galliæ scriptores deplorarunt) Carolo bellis domesticis se implicante, eoque redacto, ut excessum Nortmannorum e Gallia auro redimere coactus fuerit. Pars in Frisiam illata tribus præliis conflixit cum Christianis; ac primo quidem superiores Christiani, sed altero tertioque Barbari ingentem cladem rei Christianæ per Frisiam intulere; qua simul procella Hamburgum denuo in Saxonia direptum vastatumque memorant Annales Francorum. Fuldenses ad hunc annum, *Nortmanni*, inquiunt, *in Frisia tribus præliis conflixerunt, in primo victi, in secundo victores magnam hominum multitudinem prostraverunt, Castellum etiam in Saxonia Hamaburg populati, nec inulti sunt reversi.* Iterato vero Hamburgum vastatum per id tempus, dum Ansgarius præsideret, testatur D. Rembertus in vita Ansgarii. Nec inulti tamen id fecere, quando his ipsis Nortmannis se Ludovicus Germaniæ Rex fortius quam Carolus objecit, Orientalium Francorum, & Saxonum cumprimis alacritate & viribus adjutus. Læti illi obvenisse sibi tempus, quo arma civilia in barbaros convertere liceret; eo per Ludovicum suis cladibus denuo Nortmanni obtriti. Clarus cumprimis inter Saxones his Ludovici bellis Ludolphus Henrici Germaniæ Regis avus, & Ottonis Magni proavus, vir religione non minus, quam bellica fortitudine eminens, ut præter Roswidam Gandersheimensis Collegii Virginem & poetriam fasti Saxonum, & monumenta patria tradiderunt: quemadmodum & prisco Germanorum more nomen ejus, resque præclare gestæ tum vulgo, tum patriæ linguæ carminibus decantabantur.

A Ludolpho Ludovici Reg. Duce, proavo Ottonis Magni vincuntur.

Quapropter ab ipsa Roswida hac candido carminis elogio celebratur.

Hic prænobilium natus de stirpe parentum,
Ortus quique suæ respondet nobilitati
Moribus egregiis, usuque suæ pietatis
Inter Saxones crevit laudabilis omnes.
Namque fuit strenuus, forma nimiumque decorus,

Prudens

Prudens in verbis, in cunctis cautus agendis
Atque sui generis solus spes & decus omnis.
Hinc nam Francorum magni Regis Ludovici
Militiæ primis adscriptus pene sub annis.
Ex ipso digne summo sublatus honore,
Gentis Saxonum mox suscepit comitatum.
Ac cito majori donatus munere, cunctis
Principibus fit par, Ducibus sed nec fuit impar,
Quique suos omnes vicit pietate parentes.
Cui conjux ergo fuerat prænobilis Oda
Edita Francorum clara de stirpe potentum,
Filia Bilingi cujusdam Principis almi.

Qui fundat Gandersheimense Gynæcium. *Auctor vitæ S. Godehardi c. 4.*

At religione in Deum non minus insignis, Gandersheimensium Sanctimonialium Virginum monasterium, loco divinitus sibi monstrato ad Gundam fluvium condidit; quam in rem acceptis a Ludovico Germaniæ Rege literis, Romam ad Sergium Pontificem, construendi monasterii potestatem cum sacris Lipsanis Anastasii & Innocentii impetravit; & filiam, quam habebat Hathumodam, indole & pietate egregiam, traduxit ad Collegium Virginum Hervordiensium apud nos a primis annis excolendam, quæ deinde prima Gandersheimensium Antistes delecta est. Celebre illud non minus in Ostphalia, quam Herivordiense in Westphalia fuit; certe Gandersheimense collegium Colonia Herivordiensis dici poterat.

Letznerus, aliique Georg. Fabric. lib. 2. de orig. Sax. Crantz. l. 3. Sax. c. 19. Hamelm. in Chron. Oldenb. Peucerus. Ludolphus ex Widekindi stirpe

Sed magnum certamen inter scriptores nostros, quibus parentibus Ludolphus Augustæ Ottonum familiæ Conditor sit genitus. Albertus Stadensis, cum enumerasset ortum ex Widekindo Wigbertum, atque ex illo Walbertum, *ex eadem*, inquit, *Saxonicæ gentis stirpe vir nobilis procreatus est Ludolphus.* Hinc alii ex Walberto Widekindi M. nepote, alii ex Brunone Walberti fratre; quidam ex Brunone Widekindi M. fratre genitum volunt. Verum cum Widekindus monachus Corbejensis vetustissimus Saxonum Scriptor Ottonum stemma per maternam lineam deducat ex Widekindo M. his derogare videri poterit, non prætermissurus paternum genus, si a Widekindo M. deducere licuisset. Incertum deinde Ducatumne Saxoniæ ex paterna Widekindi hereditate, an Ludovici Germaniæ Regis beneficio ob res præclare gestas sortitus. Et quid hæc tantopere contendimus, cum satis esse debeat gente nobilem Saxonem fuisse, ejusque familiæ conditorem, in quam extincta Carolina stirpe, Regia primum per Henricum Aucupem, ac deinde Imperatoria dignitas per Ottonem M. translata est; cui tantum debet Saxonia, quantum postea decus fuit, Imperatoriam Augustamque majestatem a Francis transiisse ad Saxones.

Ludovicus Comitia celebrat Paderbornæ. *Annal. Fuldenses apud Freherum.*

Rebus per æstatem contra Nortmannos in Frisia, & trans Albim contra Sclavos fortiter gestis, Ludovicus celebrem Paderbornæ Episcoporum & procerum in Autumno conventum habuit, Avi M. Patrisque exemplo, a quibus Paderborna ob amœnitatem celebritatemque loci per Saxoniam ad ejusmodi comitia est delecta. Nec minus tum inter præsules Saxoniæ Badoradus Paderbornensis Episcopus venerandus aderat, vir nobilitate gentis, ætatis canitie, religione & sapientia spectabilis; quippe qui sub Carolo M. Regis Ludovici avo inter prima Christianæ religionis initia per Saxoniam inclaruerat, & in Ludovici patris aula inter Consiliarios intimos & legatos rem publicam tractarat; cui Ludovicus tantum venerationis detulit, quantum de piissimo patre ac Christiana per Saxoniam religione promeritus erat, quem ob hæc omnium consiliorum suorum arbitrum esse voluit. Auditi in hoc conventu legati Lotharii & Caroli fratrum; tum Nortmannorum, Sclavorum, & Bulgarorum legationes acceptæ expeditæque: adeo tum celebrata Paderborna; tanquam cum Carolo M. & Ludovico Imperatore auspicia rerum per Saxoniam & Septentrionem gerendarum ex hoc loco capere lætum ac solemne fuerit. Et vero quia Carolus Rex Franciæ occidentalis per legatos sollicitarat opem Ludovici adversus Nortmannos, Rex Cobbonem Comitem ad Rorichum in Gallias Nortmannorum Ducem mittit legatum, qui Barbari

Aimoinus lib. de transl. S. Germani Episcopi apud Surium 25. Jul.

bari animum mitigaret contineretque a fœdis Galliarum depopulationibus. Is, ut ex Galliis ad Ludovicum Regem est reversus, quas viderat calamitates, effrenisque populi spolia & sacrilegia retulit, quæ non sine indignatione Ludovici ac Saxonum audita sunt. Nihil interim horum Dani Nortmannive in Saxonia, & Ludovici regno perpetrare ausi sunt, quod, dum vixit, a Barbara hac gente intactum servavit, Lothario, qui Imperatoris nomen gerebat, aut venationi dedito, aut per inertiam desidente, aut cum Burgundis per intestinos motus confligtante. Cobbo, quem diximus, Comes haud secus, quam Ludolphus ea tempestate inter Saxones consilio & manu promptus, magna apud Regem gratia & auctoritate pollebat; crediturque hic idem esse, quem Teclenburgenses primum suum comitem celebrant. Cetera, quæ in his Paderbornensibus comitiis pro statu Ecclesiæ per Saxoniam formando reparandoque his bellis sunt gesta, temporum injuria periere, Francis Scriptoribus in res civiles tantummodo intentis. Nec enim dubitare fas erit, Ludovicum postquam Germaniæ trans Rhenum Saxoniæque Regnum ex divisione Franciæ adiit, hanc sibi curam, avi patrisque exemplo, inter primas sumpsisse. Reperio interim hoc anno duo præclara Ludovici Regis diplomata Paderbornæ consignata, quorum altero Corbejensibus Huxtariam & fundum cœnobii confirmat, liberamque eligendi Abbates potestatem facit. Id hoc loco ex Originum literis adscribere visum est.

Ertvvinus.

Confirmat donationes Corbejensibus factas.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. HLudovicus divina favente gratia Rex. Cum in nomine unicæ & perpetuæ Trinitatis pro Regimine S. Matris & universalis Ecclesiæ, etiam & pro statu regni nobis divinitus & paterno jure commissi Patherbrunnen pervenimus, aderant inter cæteros fideles nostros quidam monachi cum venerabili eorum Præposito Uvalanae, ex monasterio, quæ nova Corbeja nuncupatur, coramque familiaribus Consiliariis nostris in præsentiam culminis nostri adducti attulerunt Domni ac genitoris nostri HLudovici excellentissimi Imperatoris quoddam præceptum, in quo continebatur, qualiter idem Christianissimus Imperator præfatum monasterium in honorem S. Stephani Protomartyris Christi super fluvium Wisera, in villa regia, in loco dudum nuncupante Hucxeri Adalbardo cuidam seni Abbati germanoque suo Uvalanae construi ac fabricari præcepisset, obsecrantes clementiam Serenitatis nostræ, ut pro majori firmitate ac certiori studio securitatis, nostræ mansuetudinis super hoc præceptum paterno ac regali affectu confirmari deberet. Quorum petitioni justæ, & rationabili aurem liventer accomodavimus, ac præscriptam villam Hucxeri, quam Serenissimus Augustus ad præfatum monasterium tradiderat, cum omnibus finibus vel terminis suis, terrisque, silvis, aquis, aquarumve decursibus, seu cunctis adjacentiis, nec non appendiciis suis, sive res & possessiones, quæ a Deum timentibus, vel gratiam divinam diligentibus ibi conlatæ sunt, etiam & res quæ ad Corbegiam antiquiorem, ex cujus vocabulo illud monasterium nomen usurpat, traditæ fuerunt, infra fines regni Saxoniæ terris, silvis, campis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, propriis vel communibus ædificiis, prius habitis vel postea constructis, mancipiis quoque diversi generis vel conditionis, mobilibus & immobilibus datum, vel traditum erat cum omni integritate præfato monasterio, & Monachis ibidem Deo soli militantibus ad possidendum fruendumque per hanc nostram auctoritatem in eleemosinam præfati piissimi genitoris nostri ac nostram confirmare atque stabilire decrevimus. Libuit etiam nostræ Celsitudinis pietatem erga Divæ memoriæ genitoris nostri Nobilissimi Augusti institutionem, quando divina vocatione Abbas prædicti monasterii vitam finierit mortalem, quamdiu ipsi monachi inter se talem invenire hujusce vitæ quiverint, qui ipsam congregationem secundum regulam S. Benedicti, primi instructoris illius normæ, regere valeat, per hanc nostram auctoritatem licentiam habeant eligendi Abbatem, quatenus ipsos servos Dei, qui illic uni Deo diu noctuque serviunt, pro nobis prolequé nostra, & stabilitate regni a Deo nobis conlati jugiter Domini misericordiam exorare delectet. Illud vero inserere hoc præcepto nostræ placuit regiæ auctoritati, ut licentiam habeant Rectores & ministri ejusdem monasterii, cum quibuslibet hominibus liberis res & mancipia legaliter commutare, videlicet

v. MS. Walone.

v. MS. Walone.

v. MS. Huxeri.

v. MS. superant.

v. MS. aberat soli.

v. MS. Alba.

ut

ut quidquid pars juste, & rationabiliter alteri contulerit parti, deinceps per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneant atque possideant, & quidquid exinde facere voluerint, libero in Dei nomine perfruantur arbitrio faciendi quidquid elegerint. Et ut hæc auctoritas largitionis atque confirmationis nostræ per diuturna tempora inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLDOVICS *HLudovici Gloriosissimi Regis.*

Dominicus Notarius ad vicem Radleici recognovi. Data IIII. Idus Decembris Anno Christo propitio septimo regni Domni HLudovici Regis in orientali Francia. Indict. VIII. Actum Patherbrunnen in Dei nomine feliciter Amen.

Alterum Ludovici Regis diploma Paderbornæ eodem anno ac die consignatum novæ liberalitatis monumentum extulit, quo Corbejensibus agros & prædia dilargitur.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. HLudovicus divina favente gratia Rex. Si de rebus terrenis, quibus divina sumus largitate gravati, Laicorum, propter amorem Dei eorumque in eisdem locis sibi famulantibus beneficia opportuna largimur, hoc nobis procul dubio ad æternæ remunerationis præmia capescenda profuturum liquido credimus. Idcirco noverit omnium fidelium S. Dei Ecclesiæ, nostrique præsentium & futurorum sollertia, quia nos pro mercedis nostræ augmento concessimus ad monasterium, quod nova Corbeia nuncupatur, quod est constructum in honorem S. Stephani Protomartyris Christi, super fluvium Wisera, in villa regia, in loco nuncupante dudum Hucxeri, mansa undecim, quæ sunt in pago Langneæ, in villa, quæ dicitur Hemli, cum omnibus appendiciis, vel ad se pertinentibus, in terris videlicet cultis & incultis, silvis, aquis aquarumque decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus & regressibus, quæsitum & ad inquirendum, vel quantumcunque infra præscripta villa, vel quæ ad ipsam undecim mansa pertinere videntur; ut nostri juris atque possessionis in rè proprietatis est, totum & integrum præscripto monasterio Corbeiæ & monachis ibidem Deo soli militantibus perpetualiter ad possidendum fruendumque concessimus, atque de nostro jure in jus & dominationem præfati monasterii liberalitatis nostræ munere contulimus; ita videlicet ut quidquid exinde ab hodierna die vel tempore Rectores & ministri ejusdem monasterii facere, ordinare, atque disponere voluerint, per hanc nostram auctoritatem liberam in omnibus habeant potestatem faciendi quidquid elegerint. Et ut hæc auctoritas largitionis atque confirmationis nostræ per curricula annorum inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria subterfirmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum HLDOVICS *HLudovici Gloriosissimi Regis.*

Dominicus Notarius ad Vicem Radleici recognovi. Data IIII. Idus Decembris anno Christo propitio VII. regni Domini HLudovici Regis in Orientali Francia. Indict. VIII. Actum Patherbrunnen in Dei nomine feliciter Amen.

Accedit tertium donum, quo hoc ipso anno, ejusdem Regis munificentia, pro singulari in Warinum Abbatem affectu Corbeja cumulata est.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. HLudovicus divina favente gratia Rex. Si erga loca divinis cultibus mancipata propter amorem Dei, eorumque in eisdem locis sibi famulantibus beneficia oportuna impendimus, atque de rebus terrenis divina miseratione nobis collatis largitionis nostræ munere quidquam conferimus, hoc nobis procul dubio non solum ad stabilitatem regni pertinere, verum etiam ad æternæ beatitudinis præmia capescenda profuturum liquido credimus. Idcirco notum fieri volumus omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum sagacitati, qualiter nos ob amorem Dei & emolumentum animæ nostræ quasdam proprietatis nostræ res concessimus ad monasterium, quod dicitur nova Corbeja, quod est situm super fluvium Wisera, constructum in honore sancti ac beatissimi Stephani Protomartyris, ubi præsenti tempore Venerabilis Vir Warinus auctore Deo Abba præesse videtur, sunt enim prædictæ res in pago Guottinga, in villa quæ dicitur Amplidi, hoc est mansum Dominicatum cum casis & reliquis ædificiis, cum aliis mansis viginti ibidem aspicientibus ac deservientibus. Has itaque res, sicut diximus, cum domibus, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, salinariis, terris cultis & incultis silvis, pratis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, adjacentiis, perviis, exitibus & regressibus, quæsitis & inquirendis, quemadmodum Banzleibs Comes in beneficium hactenus habuit, & nostri juris atque possessionis in re proprietatis est totum & ad integrum prædicto monasterio concessimus, & de jure in jus, & dominationem ejus liberalitatis nostræ munere contulimus, ita ut de eisdem rebus & mancipiis Rectores & ministri prædicti monasterii ob utilitatem & necessitatem ipsius facere, ordinare, atque disponere voluerint, per nostræ auctoritatis largitionem libero in Dei nomine perfruantur arbitrio faciendi, quidquid elegerint. Hanc itaque auctoritatem largitionis nostræ ut per curricula annorum inviolabilem atque inconvulsam obtineat firmitatem, & a fidelibus S. Dei Ecclesiæ nostrisque verius credatur, & diligentius conservetur, manus nostræ signaculis subter eam decrevimus corroborare, & annuli nostri impressione assignare jussimus.

Signum [monogram] *HLudovici gloriosissimi Regis.*

Adalleodus ad vicem Rathleici recognovi, & SS Data VIIII. Calend. Januarii anno Christo propitio VII. regni Domni HLudovici Regis in Orientali Francia. Indict. VIII. Actum Rosbath Villa in Dei nomine feliciter Amen.

D. Rembertus in vita Ansch. c. 19 Adam. Bremens. lib. 1. Albertus Stad. in chr. ad hunc an. Crantz. l. 1. Metrop c. 42 Bolland. in comm. ad vitam S. Ansch. §. 2. Hamburgensis Bremensi Ecclesiæ unita. S. Ansgario committitur.

Annus regni Franciæ Orientalis, qui in hisce tabulis consignatus se exhibet, ab anno 839. ducitur, quo a Saxonibus & Thuringis adjutus Alemanniam & Franciam Orientalem sibi vendicavit.

Sed longe Majori pietate ac miseratione Ludovicus complexus est D. Anscharium. Profugerat is ab excidio Hamburgensi Bremam ad Leudericum III. ejus loci Episcopum, ibique ex suo exilio administrabat septentrionales Ecclesias sibi commissas. Post ubi Leudericus priori anno IX. Calend. Septemb. discessit e vivis, uti Stadensis refert, Ludovicus Rex Bremensem Ecclesiam Anschario dare & utramque conjungere in unam consultum habuit. Id vero cum sine canonica auctoritate fieri non posse agnosceret Rex & Anscharius, res in Episcoporum consilio, aut Paderbornæ in hoc conventu Episcoporum, aut post in Synodo Moguntina, quæ biennio ab hinc est habita a Rabano Archiepiscopo, ut Bollandus opinatur, discussa est, donec plena Nicolai Pontificis auctoritas accederet, utriusque Episcopatum in unum contrahentis. Utrique vero Synodo Baduradus Episcopus noster interfuit, non minus de salute Septentrionalium populorum, quam de sua diœcesi sollicitus. Quam admiranda exinde gesserit Anscharius Daniæ & Sueciæ Apostolus in utriusque Regni ad Christi fidem traductione, narrat D. Rembertus, & rerum earumque gentium Scriptores.

Annus

Annus Christi 846.

Sergii II. Pontif. 3. Lotharii Imp. 6. Ludovici Germ. Reg. 6. Baduradi Ep. Pad. 32.

Ann. Franc. Ann. Fuld.

At Ludovicus Germaniæ Saxoniæque Rex, postquam Nortmannos, gentem hactenus infestissimam Christianis, primum armis, post fœdere in conventu Paderbornensi ad quietem adegisset, profectus est in Franciam ad dissidentes inter se Lotharium & Carolum fratres componendos, ob raptam a Caroli Vasallo Lotharii Imperatoris filiam; id cum frustra ageret, rediit in Germaniam, menseque Augusto exercitum duxit in Sclavos, Margenses defectionem molientes, itaque eos obtrivit, ut Rasticem illis ducem imposuerit. Ea expeditione Moravia & Pannonia domita, haud aliis, quam Francorum Orientalium, Thuringorum, & Saxonum armis, in quibus robur exercitus erat. Inde exercitus per Bohemiam reductus. Quo in regno XIV sibi Bohemorum Duces occurrentes habuit, cum ingenti subditorum hominum multitudine, Christi religionem flagitantes, quos festo Epiphaniæ die ad lavacrum baptismi lætus deduxit; quanquam alii id superiori anno factum referunt. Unicus regiorum filiorum Ludovicus, qui majestatem Imperii sustineret, & religionem inter barbaros, Caroli M. avi vestigiis insistens, proferret.

Ludovici Regis hoc anno gesta.

Annus Christi 847.

Leonis IV. Pont. 1. Lotharii Imp. 7. Ludovici Germ. Reg. 7. Baduradi Ep. Pad. 33.

Annus tandem insequens 847 ab omni bello vacuus, quem Ludovicus & Lotharius, alter alterum invitando ad palatia sua, conviviis, ludis, venationibus consumpsere. Sed tanto celebrior Synodus Moguntina, quam Rabanus vir doctrina, religione, & vitæ integritate præstantissimus, ex Abbate Fuldensi a Ludovico Rege 15 Calend. Julii post obitum Otgarii nominatus impositusque Archiepiscopus mox in septembri convocavit. Convenere ad eam omnes provinciales ejus Metropolis Episcopi, quos inter Baduradus Paderbornensis Episcopus tertio loco nominatus, habita nimirum ætatis ratione. Scribunt patres in Epistola, quæ synodo huic præmittitur, ad Ludovicum Regem, convenisse Rabanum Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopum, una cum * Samuele, Egorbaldo, Baturato, Hebone, Gerbratho, Hemmone, Waltgario, Anschario, Otgario, Lantone, Salamone, Gebehardo ac reliquis Episcopis, Abbatibus, Monachis, & presbyteris ceterisque Ecclesiasticis ordinibus. Et vero quia Ebbo & Anscharius huic synodo interfuisse memorantur, confici volunt Ebbonem per id tempus Hildesiensem Episcopum egisse, & Anscharium Bremensi Ecclesiæ præpositum fuisse. Consessus Episcoporum in S. Albani Basilica fuit, & in duas turmas distributus, quorum alter Episcoporum cum Sacerdotibus, alter Abbatum cum monachis, tertia jam classe, quam in mixtis Francorum synodis Comites & profani homines faciebant intermissa. Convocata potissimum hæc synodus ad libertatem Ecclesiæ asserendam in integrum, quando laici homines per licentiam civilium bellorum sibi potestatem non modo in bona & jura Ecclesiæ, sed in ipsos sacros homines sumere sunt ausi. Multa præterea una & triginta legibus sancita, ad disciplinam cleri, Monachorum, & populi instaurandam.

Synodus provincialis Moguntina a Rabano Archiepisc. celebrata.

** Samuel Wormatiensis Episc. Egorbaldus Herbipolensis. Baduradus Paderb. Hebo sive Ebbo Hildesiensis. Gerbrachus Curiæ. Hemmo sive Haymo Halberstad. Waltgarius Verdensis.*

Lando Augustanus. Salamon Constantiensis Gebehardus Spirensis. Otgarius Aichstadiensis.

Sub id tempus, dum synodus ageretur Moguntina, venit ex Alemanniæ partibus, ut Francorum Annales referunt, mulier, quæ se novam prophetidem jactabat, interque falsa vaticinia asserebat docebatque pro concione, imminere hoc anno extremum fatalemque orbis diem; multaque ejusmodi arcana venditabat, de quibus a Deo esset edocta. His adeo perculsi utriusque sexus homines, ut & larga munera offerrent, & se fatidicæ precibus commendarent; quia tanta facundia id agebat, ut & sacri ordinis homines decepti, relicto docendi munere ad eam tanquam sapientiæ magistram conveni-

Cujus jussu Pseudo prophetis flagris cæsa & correcta.

rent. Hæc ad Episcopos in S. Albano congregatos deducta convictaque imposturæ, haud aliud obtendit, quam a Sacerdote sibi hanc fallendi artem esse suggestam. Quapropter Episcoporum judicio publicæ flagellis cæsa, docendi munus, fallendique artes intermisit.

Obitus S. Menulphi & signa mortem consecuta.

Mortuum hoc anno, cœloque illatum statuimus D. Menulphum Archidiaconum Paderbornensem, & Monasterii Bodecensis Conditorem, virum sanctissimum ac sidus Westphaliæ; & quantum æstimes per id tempus, dum Baduradus Episcopus Moguntiæ in synodo versaretur. Ac licet annus mortis a scriptoribus tam plane consignatus non sit, ad hunc tamen per indicia referre visum est, quod a morte ejus usque ad annum 897, quo Corpus ejus solemni ritu humo levatum est, anni quinquaginta effluxisse referantur, idque Arnulpho Rege; & Bisone Episcopo factum memoratur, ut jam retro legendo annos, hunc ei annum supremum vitæ fuisse opinari liceat. Fuit vero D. Menulphus, ut per omnem vitam sanctitate conspicuus in clero Paderbornensi, ita mortuus pluribus signis illustris; inter quæ illud memorabile, quod, dum corpus mortui ad tumulum deferretur, ac funebribus sacris peractis humo integendum esset, resupinum idem corpus e feretro se erigeret, attonitis omnibus, qui aderant, ad tam insolitum spectaculum. Quos sanctus benigne affatus, ite, inquit, ad Episcopum, & dicite, quæcunque a congregatione hac virginum electa fuerit Abbatissa, eam non impediat adire munus, etsi conditione ancilla fuerit; nam qua sollicitudine & labore hoc ego monasterium construxerim scitis. Quid, vero ab illis fieri oporteat, qui pastorum in Ecclesia munus gerunt, ego exutus corpore mortali didici. Quibus dictis clausit rursum oculos, & in feretro se reposuit, humarique jussit.

Quæ fama prodigii, postquam vulgata, cœpit non modo a virginibus ejus cœnobii, sed ab incolis longe lateque confluentibus sepulcrum veneratione frequentari. Exinde ad nostram ætatem cœlestibus beneficiis ad ejus opem imploratis innumeri mortales adjuti. Nam & claudi & cœci, & paralytici, atque omni membrorum genere afflicti ad sepulcrum ejus cœlestem opem experti; quæ miracula scriptores justo satis libro sunt complexi, magnamque partem apud Laurentium Surium leguntur. Qua vero rerum mutatione Monasterium hoc sanctimonialium virginum ad Canonicos ordinis D. Augustini pervenerit, anno 1409 memorandum erit.

Annus Christi 848.

Leonis IV. Pont. 2. Lotharii Imp. 8. Ludovici Germ. Reg. 8. Baduradi Ep. Pad. 34.

Gothescalcus monachus similes Lutheri hæreses spargit. *Franc. Ann. Rabanus Epist. ad Hinc. Hincm. in Epist. ad Landun. Episc. Trithemius in Chron. Hirs. Concil. general. Par. tom. 11 Concil. gen. Binii.*

Altero ab hinc anno rursum Rabanus Moguntinus Archiepiscopus celebrem synodum habuit adversus Gothescalcum presbyterum ac Monachum. Multa is prava hæresis dogmata profugus e monasterio Galliæ palam docebat per Ludovici Regis provincias in Germania, de prædestinatione & libero hominis arbitrio, de Christo, quod nec omnes salvos fieri velit, sed eos duntaxat, qui salvantur, ideoque nec pro omnibus mortuus sit, & quæ ejusmodi referuntur ab Hincmaro & Rabano Archiepiscopis. Quin ad laxandam viam impietatis ad omnia scelera & flagitia ausus est docere nihil opera bona conferre posse ad salutem; nam si quis, inquiebat, ad vitam cœlestem destinatus, nihil mala opera, nihil omnia flagitia impedierint: si quis vero æternæ morti adjudicatus est a Deo, nihil opera bona juvabunt, eo quod inevitabili Dei decreto omnes vel ad suum exitium, vel salutem ituri. Uti multis queritur Rabanus in epistolis ad Hincmarum. Verum, ut ipse Hincmarus Archiepiscopus, ex cujus diœcesis cœnobio profugerat, ad Nicolaum Pontificem scribit, *Gothescalcus monachus, Orbacis cœnobii desertor, homo elatus animo, quietis impatiens, novorum verborum cupidus, insatiabili ambitione honoris incensus, protervus & tumultuosus, ut inani animi ostentatione, & falsa quadam novitate sui nominis famam adipisceretur, certos falsorum dogmatum articulos*

Serrarius lib. 1. Hist. Mogunt. c. 33 Baronius ad hunc annum Bollandus in vita Rabani ad IV. febr.

ticulos collegit, & per provincias, quas pervagatus, spargere cœpit. Ad hunc pestilentem hæreticum hominem, ejusque insanas hæreses condemnandas, convenere mense Octobri, ut Hincmarus testatur, Galliæ, Belgicæ, & aliarum provinciarum Episcopi, Germaniæ videlicet & Saxoniæ, quos inter a Trithemio referuntur Hetto Trevirensis, Hildeboldus Coloniensis, Altfridus Hildesiensis, Haymo Halberstadiensis, Ludericus Bremensis Episcopus; quem postremum tamen jam anno 844. obiisse scribit Albertus Stadensis, cum in superiori Moguntina Synodo in ejus loco S. Anscharius prodatur, ut non abs re dubium fecerit Browerus Trithemii recensionem: quando & alius error observatus in Trithemio, quod hanc Synodum jussu Lotharii convocatam scribit, cui in regno Ludovici nulla constituendi potestas erat. Si Bollandum, aliosque consulas, Episcoporum nomina hæc ex ingenio suo Trithemius posuisse videri poterit. Utcunque tamen se ista habeant, id exploratum satis, convenisse magno numero zeloque Episcopos Germaniæ & Saxoniæ, non aliter ad Godeschalcum, quam ad Elipandum condemnandum; interque hos Baduradum Paderbornensem Episcopum virum ætate, doctrina & sapientia probatissimum adfuisse. Igitur Godeschalcus primum in hac Moguntina Synodo Germaniæ Episcopis palam juravit, se nunquam in Germaniam & Ludovici regnum rediturum; tum Carisiaci in concilio a Galliæ Episcopis e presbyterii gradu dejectus, virgisque cæsus, atque in ergastulum est detrusus, præclaro sane ad posteros documento, hæreses in ipso fomite extinguendas. Nec sane aliis argumentis telisque Patres confixere Godeschalci hæreses, quam quibus nostra ætate Lutheri & Calvini, aut Jansenii errores expugnati. Quemadmodum id acta conciliorum, scriptaque cæterorum testabuntur, ut non incongrue erudito libro Godeschalcus redivivus in Galliis sit redditus.

In Moguntina Synodo damnatur.

Annus Christi 849. &c.

Leonis IV. Pontif. 3.&c. Lotharii Imp. 9 &c. Ludovici Germ. Regis 9 &c. Baduradi Ep. Pad. 35 &c.

Per id tempus Ludovicus Germaniæ Rex Moguntiæ procerum conventum habuit, in quo primum Lotharii & Caroli fratrum, tum Nortmannorum & Sclavorum legati auditi, jussæque gentes in fœdere conquiescere, aut fore ut arma Francorum Orientalium Saxonumque in eas converteret. Sed eo perfidi magis Bohemi. Ii superiori anno, cum irruptionem in Germaniam tentarunt, prælio victi a Ludovico filio, & ad pacem fœdusque adacti altero post anno rebellant: ad quos refrenandos ulciscendosque missus a Ludovico Rege validi roboris exercitus Hernusto duce, cui multi comites & Abbates adjuncti. Horum adventu territi Bohemi pacem & obsides offerunt; quæ cum Reges aspernarentur, malléntque hæc armis victores imperare, temere congressi, fœda clade cæduntur, jussique sunt hosti obsides dare; quos accipere poterant.

Annales Francorum & Fuldenses.

Quieta interim Saxonia a Nortmannis cultum religionis ubique florentissimum habuit per egregios Episcopos & Sacerdotes; e quorum numero hoc anno 22 Aprilis obiisse traditur Altfridus Monasteriensis Episcopus post D. Ludgerum, & Gerfridum consanguineos Episcopos. Corpus Werthinam delatum, ibique inter ceteros consanguineos Episcopos ad caput Hildegrimi Halberstadiensis Episcopi humo intectum. Scripsit vitam D. Ludgeri eleganti stylo magnoque judicio, quam tamen imitatione virtutum multo pulchrius expressit, dignus etiam, cujus res gestæ, quod cum Gerfrido Episcopo neglectum, scriberentur. Vir enim a primis adolescentiæ annis in clero educatus, vitam exinde per innocentiæ mores, litterarum studia, cultum religionis, & docendi labores exegit; quibus meritus, ut Gerfridus Episcopus eum cœnobio Werthinensi regendo præfecerit, ac suum Successorem designarit. Episcopus omnium virtutum exemplo fuit conspicuus, qualis tum aurea Episcoporum ætas per Saxoniam ferebat, Badurado etiam tam vicinitate diœcesis, quam familiaritate conjunctissimus. Cetera quæ habentur

Fasti Monast. Cincinnius in vita Ludg. c. 52. Crantzius lib. 3. Metrop. c. 25. Wittius in chron. MS. Kersenbrok. in MS. Episcop. Monast. fastis.

Obitus Altfridi III. Monaster. Episcopi.

tur de Wilhelmo hæretico per eum ad ſanam fidem reducto, & filia ejus cœleſti pane paſta, quæ exinde ſine omni cibo triennium vixit, Faſti Monaſterienſes recenſent: ita poſt D. Ludgerum Gerfridus & Altfridus conſanguinei ex eadem nobilitate Friſia fuere Epiſcopi, Sidera Monaſterienſis Eccleſiæ, primique Conditores, quos ob ſanctitatem vitæ poſteritas quoque in magna veneratione habuit. Succeſſorem nactus eſt Altfridus Lubertum virum præſtantis doctrinæ & religionis.

Annus Chriſti 852.

Leonis IV. Pont. 6. Lotharii Imp. 12. Ludovici German. Reg. 12. Baduradi Ep. Pad. 38.

Annales Francorum Fuldenſ. Serrarius lib. 1. Mogunt. hiſtor. c. 33. Concil. generał. Pariſ. tom. 21. Baronius & alii.

Iteratur Synodus Moguntiæ a Rabano.

Anno dehinc quinquageſimo ſecundo ſupra octingenteſimum Rabanus Moguntinus Archiepiſcopus rurſum celebrem Epiſcoporum Synodum indixit, de qua annales Francorum. *Habita eſt*, inquiunt, *Synodus ex voluntate & præcepto ejusdem ſereniſſimi Principis*, Ludovici videlicet Germaniæ Regis, *in Civitate Moguntia Metropoli Germaniæ, præſidente Rabano venerabili ejusdem Urbis Archiepiſcopo, cum omnibus Epiſcopis, & Abbatibus Orientalis Franciæ, Bojariæ, & Saxoniæ.* Celeberrima ſynodus, ad quam tot Provinciarum Epiſcopi convenerunt; interque Saxoniæ Epiſcopos Baduradum interfuiſſe dixerim; quanquam nomina præſentium nusquam repererim, quando ne acta quidem concilii ſuperſunt. Cauſam convocati tanti concilii paucis Francorum Annales memorant; nempe ut quæſtiones vel in ſuperiore Moguntina ſynodo, vel hac ipſa propoſitæ Epiſcoporum judicio abſolverentur. Ludovicus enim Rex Germaniæ, in quo Caroli M. religio & bellica virtus ſpirabat, Eccleſiam poſt bella civilia optima cleri, populique diſciplina, & Rempublicam ſuis legibus juſtitiaque formatam voluit. Quam in rem ipſe quoque per id tempus Moguntiæ diverſum ſeparatumque Optimatum conventum habuit: *Rex enim*, addunt Francorum Annales, *cum Principibus & Præfectis provinciarum publicis cauſis litibusque componendis inſiſtens, poſtquam ſynodalia eorum decreta ſuo judicio comprobavit, & legationes Bulgarorum Sclavorumque audivit & abſolvit, Bojaariam reverſus eſt. Ubi ordinatis & diſpoſitis, quæ videbantur neceſſaria, ſine mora rediens per alveum Rheni fluminis navigio venit Coloniam. Ubi cum quibusdam ex Lotharii fratris principibus habita locutione, in Saxoniam profectus eſt, ob eorum vel maxime cauſas judicandas, qui a pravis & ſubdolis judicibus neglecti, & multimodis, ut dicunt, legis ſuæ dilationibus decepti graves patiebantur injurias. Suberant & aliæ cauſæ, quæ ipſum regem attingebant, poſſeſſiones videlicet ab avita vel paterna proprietate jure hereditario ſibi derelictæ, quas oportuit ab iniquis pervaſoribus juſta repetitione Domino ſuo reſtitui. Igitur in loco, qui appellatur Nimia, ſuper amnem, quem Cornelius Tacitus ſcriptor rerum a Romanis in ea gente geſtarum, Viſurgim, moderni vero Wiſuracha vocant, habito generali conventu, tam cauſas populi ad ſe perlatas juſto abſolvit examine, quam ad ſe pertinentes poſſeſſiones Juridicorum gentis decreto recepit.*

Et comitia habentur a Ludovico.

Quem hic locum Mimiam appellant Annales, cum alii Niemium oppidum in diœceſi Paderbornenſi, alii Mindam, alii Remam pagum ad confluentes Warnæ & Viſurgis deſignant, quod in Ripa Viſurgis nullibi Nimia reperiatur. Verum qui fundationem Cœnobii Burſfeldenſis ad Viſurgis ripam inſpexerit, (de qua nos ad an. Chriſti 1093 agemus) reperiet is Villam Mimende, in qua Cœnobium illud conditum ſit. Igitur ut locus ille poſt Mimide, Mimida, Mimete & Mitida; ita olim Nimia & Nimida, hac Nemide appellatus fuerit; requirendusque potius ad ſuperiorem Viſurgis ripam infra confluentes Werræ & Fuldæ in Ducatu Brunswicenſi, atque ipſum celebris Burſfeldenſis Cœnobii fundum. At Ludovicus, poſtquam in Weſtphalia in publicis conventibus, Caroli M. patrisque exemplo, pro tribunali jus dixerat, ipſaque etiam præfectorum judicia aut convertiſſet in melius, aut caſtigaſſet; per Angros, Harudos, Suabos, ut Francorum Annales perhibent, perque omnes Saxoniæ provincias & Thuringiam conventus juridicundo habuit. Ita vero Ludovicus

dovicus postquam per tot synodos Ecclesiasticas disciplinas instaurasset, duabus præterea rebus, quæ optimorum Regum sunt, fortitudine videlicet bellica & justitia, Germaniæ Saxoniæque Regnum non modo domi quietum ac florens, sed ab hostibus exteris intactum conservavit.

Annus Christi 853. &c.

Leonis IV. Pont. 7. Lotharii Imp. 13. Ludovici Germ. Reg. 13. Baduradi Ep. Pad. 39.

Nortmanni Galliam populati mutuis armis conciduntur. *Ann. Francorum. Regino.*

Hoc anno Christi 853, Nortmanni infestissimi Christianorum hostes arma convertere in Franciam occidentalem ac Caroli Calvi Regnum, & classe per mare invecta in Ligerim, urbes Nanetem, Andegavos, Turones occuparunt, & celeberrimam D. Martini Basilicam flammis absumpserunt, tam late exinde quam impune prædiis, incendiis, & cædibus grassando. Frisiam vero non sunt ausi attingere, quod eam Roricus Haraldi Danorum Regis frater, religione Christianus, acriter terra marique tueretur, & classe pyratica ipsos etiam Danos infestaret, prohiberetque a Saxonum & Frisonum finibus: dum haud multo post Nortmannorum Regnum bello civili scissum, revocatisque ex Gallia Nortmannis, * Ericus & Gutorinus internecino gentis prælio decertant. unico tantummodo puero regiæ stirpis superstite. Vidisses tam barbaram gentem, quæ per 20 annos misere Galliam, Angliam & Frisiam vastarat, Saxoniamque afflixerat, suis se armis confecisse.

* al. Horich & Guduyn.

Ludovicus confirmat donationes factas Corbejensibus & Herivordiensibus.

Interim Ludovicus Germaniæ Rex, inter cetera munificentiæ & disciplinæ sacræ procurandæ argumenta, insigni diplomate Corbejenses decoravit, eaque, quæ a Ludovico patre Imperatore Corbejensi & Herivordiensi monasterio donata erant, rogatu Warini Abbatis, confirmavit. Id diploma licet a Cleinsorgio germanico idiomate vulgatum sit, multique ejus meminerint; nemo tamen hactenus ex latino autographo, quod ad fidem integram poscebatur, publici juris fecit. Quare uti cum Ferdinando Episcopo e tabulario Herivordiensium communicatum est, ita hic integrum reddimus.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. HLudovicus divina favente gratia Rex. Si petitiones Servorum Dei justas & rationabiles ad effectum perduxerimus, & ad humanam vitam feliciter transigendam, & perpetuam felicius promerendam, procul dubio nobis profuturum speramus. Quapropter notum esse volumus quomodo venerabilis Abbas Warinus adiit Excellentiam nostram suppliciter orans, ut nostra munificentia prospiceremus monasteriis illi commissis, quorum unum est monachorum nova Corbeja nominatum, ubi & ille primum regulari electione Abbas extitit, & alterum est Sanctimonialium Herifordt dictum, & propriæ Abbatissæ, cujus nomen Addila, subjectum, sed juxta consuetudinem, quod ancillarum Dei congregationibus procurari solent præpositi ex Ecclesiastico ordine, jam dicto Abbati commendavimus, ut tam in disciplina Abbatissam juvare, quam in cunctis negotiis, quæ famulæ Christi pro sexu & professione sua exequi non possent, ipsarum provisor & patronus existeret. Is ergo petiit Celsitudinem nostram recordari, quod piæ memoriæ genitor noster HLudovicus Imperator ambo hæc monasteria exstrui jussit, ad normam videlicet præcipuorum in Gallia monasteriorum, Novam utique Corbejam ad similitudinem antiquæ Corbejæ, Herifordense vero cœnobium ad exemplum monasterii Sanctimonialium in Suessionis Civitate existentium, & ut in elemosinam suam hac totius generis sui institutionem earundem perfectio expleretur, cellam juris sui, quæ vocatur Meppia, cum decimis & possessionibus undique ad eam pertinentibus, & Ecclesiam Eresburg, quam avus noster Carolus primo exstruens in Saxonia decimis dotavit, circumquaque habitantium per duas Saxonicas rastas præfatus noster genitor ad novam Corbejam tradidit, ad herfordiensis autem monasterii adjumentum dedit, in episcopatu quidem Osnabrugensi ecclesiam bugimthi cum subjectis sibi ecclesiis, in parochia vero mimigerfordensi ecclesiam breni cum his, quæ ad eam pertinent, ecclesiis. Ita sane ut decimarum aliorumque redituum proventiones præfatis cederent monasteriis,

riis & ab ipsis vicissim procurentur subjectæ plebe, in baptismate, in eucharistia, in sepulturis, in confessione peccatorum audienda. Et presbyteri, qui principales ex his ecclesias tenerent, archipresbyterorum officio fungerentur ad agenda omnia, quæ solent fieri ab Archipresbyteris Episcoporum. Cum autem ipsi Episcopi circationes suas ibi agere deberent, ad eorum mansionatica daretur, quod in capitularibus antecessorum nostrorum præscriptum habetur. Nos igitur rata esse volentes cetera omnia, tantum expensas ad ministerium episcopi propter ægritudinem & senectutem ei, quæ nunc est gozberti augere debemus, Id juxta petitionem sæpe dicti Abbatis Warini ita moderari placuit, ut descripto, quantum satis sit ad servitium episcopi, hoc nullo modo subtrahatur, & episcopus vicissim ampliora non requirat, nec cum pluribus veniat, quam ut eis sufficere possint. In quibus satis esse consensit præfatus Episcopus coram nobis, & archiepiscopo nostro HRabano ceterisque cum eo in synodo agentibus. Item ut dentur ad singulas Ecclesias porci quatuor valentes singuli denariis duodecim, & octo arietes, qui eadem pene summa, quod quatuor porci æstimarentur, tres porcelli, quatuor aucæ, octo pulli, viginti situlæ de medone, XX de mellita cerevisia, XL de non mellita, CXX panes, C. modii de avena, manipuli DCti, sitque in potestate Episcopi utrum hæc per singulas Ecclesias ad unam mansionaticam, an ad duas velit habere. Ne autem in summa debiti his plus aut minus complectatur, hoc auctoritatis nostræ præcepto cum consensu sinodali decernimus atque jubemus. His etiam adjungere placuit liberam utrique loco concessionem eligendæ de propria congregatione in regimen suis per futura semper tempora congruæ personæ. Et ut omnis hinc dubietas tollatur, manu propria hæc roborantes annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum [monogram] *HLudovici Serenissimi Regis.*

Hadelbertus Subdiaconus ad vicem Baldrici Abbatis recognovi. Data XI. Calend. Junii Anno Xmo regni gloriosissimi Regis HLudovici in Orientali Francia regnantis Indict. I. Actum in palatio regio Franconofordt in Dei nomine feliciter Amen.

Qui in hoc diplomate annus regni orientalis Franciæ adscribitur, is ab anno 844 ducitur, quo ex divisione regnorum inter fratres Virduni facta regnum suum confirmatius adiit, secus quam in aliis passim diplomatibus, in quibus exordia regni Ludovici ab anno 840 ducuntur, quo Ludovicus ipse sibi regnum Franciæ Orientale vendicavit. Herivordiense quoque Sanctimonialium virginum monasterium Warino Abbati commendatur, quantum ad disciplinam sacram attinet, quamvis locus intra jurisdictionem sacram Episcopi Paderbornensis assertus, & hæc ipsa administratio ad Ecclesiastici ordinis præpositos, ut Ludovicus agnoscit, spectaret. Sed hoc datum Warino Abbati, dissimulante Badurado Episcopo. Legas quoque in hoc diplomate Gosbertum Osnabrugensem Episcopum, successorem Goswini debilitate & senio prægravem, cui tamen Ertwinus in Chronico suo Goswinum antecessorem ad annum 866 superstitem scribit, sive jam ille exauctoratus vixerit hactenus Fuldæ inter monachos, sive jam ante etiam extinctus fuerit. Quærit Cleinsorgius cur inter annonam, & portiones Episcopi visitantis Ecclesias nulla vini portio assignata, cum cetera tam large præbeantur; nec aliam causam reperit, quam quod vini usus tum nondum per Saxoniam invaluerit. Ceterum annales Francorum hoc anno duorum Episcoporum Saxonicorum obitum tradunt, Hemmonis seu Haymonis Halberstadiensis Episcopi v. Calend. Aprilis extincti, cui Hildegrimus junior subrogatus; tum Hartuardi Mindensis Episcopi XIII. Calend. Octob. sublati, cui Theodoricus successit. Viri omnes inte-

Obitus Episc. Haymonis Halberst. & Hartuardi Mindens.

integritate vitæ & Apostolica virtute commendati. Memorabile, quod de Ruthardo monacho, Rabani & Strabi auditore, scribit Meginfridus in Chron. Fuldensi, cui cum post obitum Haymonis Episcopi Ludovicus Germaniæ Rex ob præclaram doctrinam & virtutum famam Episcopatum Halberstadiensem obtulisset, ut videlicet Haymoni monacho succederet & ipse monachus, libere respondit, da Episcopatum alteri, qui idoneus sit, ego religiosæ vitæ quietem, & studium scripturarum omnibus mundi honoribus antefero; digna sapiente vox.

Ruthardus Monasticam vitam præfert Episcopatui Halberstadiensi.

Annus Christi 855.

Benedicti III. Pont. 1. Lotharii Imp. 15. Ludovici Germ. Regis 15. Baduradi Ep. Pad. 41.

Lotharius Imperium cum Monastica vita commutat. ***Ann. Franc. Regino. Ado.***

Subinde Lotharius Imperator tædio rerum humanarum ultro se exuit imperio, & in Prumiense monasterium secedens, e manibus Egilonis Abbatis sacrum religionis habitum sumpsit; positaque capitis coma, in Monachum attonsus est, abdicato principatu nobilior, quam administrato. Paterna hæreditas in tres filios divisa; Imperium cum Italia penes Ludovicum natu maximum mansit. Carolo cum parte provinciæ Burgundia; Lothario denique Lotharingia; vetus videlicet Austrasia cessit, unaque Frisia hactenus Austrasiæ Regno inclusa. Ægre tulere Principes & Optimates imperium cum Ludovico in Italiam transferri; eo Lotharium Francofurtum deduxere ad Ludovicum Germaniæ Regem, sollicitantes, liceret sibi ejus consensu Lotharium Imperatorem deligere. At Ludovicus Rex cum ex eo novum civilium bellorum fomitem vereretur, & pacem bello ante haberet, abnuit; quanquam & Lotharius nuptiis adulterinis cum Walrada pollutus, nihil Imperatore dignum ostenderit. Dignior Imperio ipse Ludovicus Germaniæ Rex, qui per id tempus bella gerebat adversus Sclavos & Bohemos, unusque sustinebat majorum gloriam, nec minus erat religione in Deum, munificentiaque in Ecclesiam illustris. Ex quo fonte liberalitatis nova rursum Corbejensibus facta donatio, quam hic adscribimus.

Ludovicus nova donatione auget Corbejensium res.

*In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis HLudovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere de beneficiis a Deo nobis conlatis locis Deo dicatis aliquid conferimus, id nobis & ad mortalem vitam feliciter transigendam, & ad æternam perpetualiter obtinendam profuturum liquido credimus. Idcirco notum fieri volumus omnium fidelium nostrorum tam præsentium, quam & futurorum sagacitati, quia petente atque suggerente Warino venerabili Abbate, qui monasterium, quod dicitur nova Corbeia, nostra concessione in regimine habere dinoscitur, quod piæ memoriæ genitor noster construi jussit in honorem Dei, & sancti Protomartyris Stephani, ubi & S Viti Martyris pretiosa pignora servari noscuntur, complacuit Celsitudini nostræ quandam cellulam juris nostri vocatam Fischbeki, quæ est constructa in pago Leri, memorato monasterio adjungere, atque per hanc nostram auctoritatem ei tradere, ut perpetuo sub ejus ditione, cum omnibus ad se pertinentibus & aspicientibus consistat. Hanc ut diximus cellulam sub integritate, cum omnibus rebus, appendiciis & terminis suis, & cum omnibus ad se pertinentibus, id est, Basilicis, domibus cæterisque ædificiis Decimis, silvis, campis, pascuis, aquis aquarumve decursibus, cultis locis & incultis, mobilibus rebus, & immobilibus, mancipiis diversi sexus & ætatis memorato monasterio subditam esse facimus, atque per hanc nostram auctoritatem ita condonamus atque tradimus, ut in jure ejusdem, ac Monachorum inibi per tempora Deo deservientium in diversis necessitatibus ad divinum cultum propensius exequendum absque cujuslibet diminoratione, aut retractione permaneat. Et nullus fidelium nostrorum ab eorum dominatione vel potestate eam quoquo modo auferre, aut in aliam quamlibet partem quacunque occasione transferre præsumat; neque ullus Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memoratæ Cellulæ, quas præsenti tempore in quibuslibet pagis & territoriis habet, ac deinceps ibidem conlatæ fuerint, ad causas judiciario more audiendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius cellulæ, tam ingenuos, quam & * Latos distringendos, aut ullas redibitiones, aut illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat. Sed liceat memorato Abbati sub immunitatis nostræ auctoritate successoribusque ejus & Monachis in memorato monasterio per tempora degentibus, jam dictam cellam cum omnibus ad se pertinentibus vel aspicientibus, ad Dei & Domini nostri JESU Christi famulatum diligentius peragendum absque cujusquam contra-*

***Lotos, sive Litos Luidus.**

trarietate uti, & quæcunque ad suos in Domini nostri JESU Christi militia usus & necessitates pertinent, ordinare, disponere, justeque efficere. Quatenus pro pii genitoris nostri animæ salvatione, & pro Nobis & conjuge proleque nostra, & pace nostra ac stabilitate totius Imperii a Deo nobis commissi alacrius eos indesinenter Domini misericordiam exorare delectet. Hanc quoque commonitionem subjungere curavimus, ut præfatus Abbas, ejusque per tempora Successores provideant de præfata cellula, ne aliquando negligatur in divino cultu, neque cuilibet personæ in beneficium tribuatur, sed potius procuretur, ut ibi in perpetuum Dei cultus perseveret, & ad præfati monasterii monachorumque ibidem Deo servientium usus & necessitates perpetuum prospiciat. Et ut hæc nostra auctoritas inviolabilem & inconvulsam obtineat firmitatem, manu propria subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum *HLudovici Serenissimi Regis.*

Hadebertus Subdiaconus ad vicem Baldrici Abbatis recognovi. Data XIII. Calend. Aprilis. Anno XXIII. Serenissimi Regis HLudovici in Orientali Francia regnantis. Indictio III. Actum in Villa Lipilingas in Dei nomine feliciter Amen.

Integrum diploma, nisi quod in anno regni Orientalis error intervenerit ex scriptorum vitio, nam quod Cleinsorgius retulit, annum Ludovici Regis XII. exhibet, id vero, quod ex Corbejensibus tabulariis accepimus, annum Ludovici Regis XXIII præfert; ex Indictione tamen tertia in Corbejensi adscripta, ad hunc annum referre visum, qui Regni Orientalis Franciæ passim XV notatur.

Annus Christi 856.

Benedicti III. Pont. 2. Ludovici II. Imp. 1 Ludovici Germ. Reg. 16. Baduradi Ep. Pad. 42.

Quoquo tandem anno, quod modo adduximus, diploma datum sit; certe Corbeja ad Visurgim sub Warino Abbate per hoc tempus florentissima fuit, quæ præter tot apostolicos Viros, Anscharium Hamburgensem, & Bremensem Archiepiscopum, Altfridum anno 845 Hildesiensem Episcopum, & hoc etiam anno, nisi Leznerus nos fallat, Carolum, Pipini Aquitaniæ Regis filium, Moguntinum Antistitem submisit, qui Rabano ejusdem Sedis Archiepiscopo, die IV Februarii e vivis sublato, succederet.

Obitus Warini Corbej. Abbatis. Chron. Corb. Meib. Chr. Corbej. Memb. vet. Demum & ipse Warinus, primus Corbeiensium Abbas, alterque post Adelhardum conditor, postquam triginta annis & quatuor mensibus monasterium administrasset, VI. Cal. Octob. ad immortalem vitam transiit. Vir ex illustri Francorum comitum familia ortus, doctrina, sapientia, disciplina monastica, fervore religionis, & vitæ integritate inter sanctissimos ejus sæculi Præsides numerandus; quibus cum sibi Ludovicum Pium Imperatorem, Ludovicum Regem Germaniæ, ceterosque regios fratres intime demereret, Corbeiam horum donationibus bonisque ita auxit, ut ex inope cœnobio Episcopi patrimonium reliquerit.

Non cessabant inter hæc a vastationibus finitimi superioris Germaniæ populi. *Ann. Franc. Fuld.* Quare Ludovicus, collecto Augusto mense exercitu, in hostes movet; adjunctisque sibi Soraborum Ducibus, dum per eorum terras iter facit, Dalmatas aggreditur; quos & felici successu superat, & post acceptos ab eis obsides, ad tributa deinceps pendenda cogit. Inde Bohemorum Regnum transit, eodemque prospero eventu, præter complures ad obsequium adactos, nonnullos ex illorum ducibus in deditionem accipit. Nec tamen adeo fortunatæ hæ Ludovici expeditiones fuere, ut non plures qua Comites, qua inferioris sortis milites sint desiderati, de quibus pluribus Annales Francorum ad hosce annos.

Annus

Annus Christi 857.

Benedicti III. Pont. 3. Ludovici II. Imp. 2. Ludovici German. Reg. 17. Baduradi Ep. Pad. 43.

Exin Carolus Moguntinus Archiepiscopus, Rabani successor, altero statim auspicati muneris anno, in Octobri frequentem Episcoporum Synodum habuit, in qua præter Alfridum Hildesiensem Episcopum, qui præsentes fuerint, nihil ex annalium memoria accepimus; ut nec de Baduradi accessu quidquam certi asserere liceat. Multa in ea synodo ventilata sunt de jure & libertate Ecclesiæ. Allata quoque a Gunthario Coloniensium Antistite epistola ad Alfridum scripta, lectaque coram; qua referebatur ingens & terribilis tempestas, quæ XVII. Calend. Octob. Coloniensem urbem concusserit, populo ob horrorem ad Basilicam confugiente tanquam istic tutior futurus esset; cum repente fulmen ignei Draconis instar illapsum in Basilicam, tectum & fornices scidit, unoque ictu tres homines, presbyterum juxta S. Petri, Diaconum ad altare S. Dionysii, & civem ad altare B. Virginis prostravit; sed præterea exanimes elati. Crebra super hæc prodigia memorantur in Francorum Annalibus.

Annus Christi 858.

Nicolai Pont. 1. &c. Ludovici II. Imp. 3. &c. Ludovici German. Regis 18. &c. Baduradi Ep. Pad. 44. &c.

Ann. Franc. Ludovicus quadruplici exercitu hostes domat.

Prospere interim pugnabat Ludovicus Rex Germaniæ adversus Sclavos, Moravos, Bohemos, Dalmatas; cœptumque antea bellum multo acrius hoc anno resumptum & quadruplici exercitu itum in hostes: Barbarique hi vel ad pacem, vel ad obsequium redacti. Ad singulos populos cohibendos præfecti limitum, quos Marchiones dicimus, impositi. Carolomannus filius in Carinthia Pannonicos limites custodire jussus; Ludovicus filius trans Albim adversus Abotritos cum exercitu missus, gentem illam rebellantem compressit; quo ex bello dum victor rediit, divertitque ad Ludolphum Saxoniæ Ducem, filiam ejus Ludgardam solemni pompa sibi in matrimonium jungit. Ipse Rex in Germania mansit, pacis studiis cum Carolo fratre Galliæ, & Lothario nepote Lotharingiæ Rege intentus. Quam in rem festis paschalibus Francofurti celebratis, Confluentiam descendit, quo cum Lotharius ad colloquium non veniret, mense Junio Francofurtum rediit.

Bremensis & Hamburgensis Episcopatus Conjunctio Pontificis autoritate stabilitur.

Hoc demum anno Nicolaus Pontifex pro summa auctoritate Bremensem Episcopatum Hamburgensi conjunxit, id quod toties hactenus agitatum, obnitente Coloniensi Archiepiscopo; simulque S. Anscharius, ac Successores Bremenses Archiepiscopi, & Legati Apostolici per Regna Danorum, Sueonum, & Sclavorum nominati, urgente id demum Ludovico Germaniæ Rege ob necessitates Septentrionalium Regionum, & spem magno fructu dilatandi Evangelii, quodque longius abessent Colonienses Archiepiscopi, quam ut oculos & curas in hoc opus intendere possent. Et quo nunc Regna hæc per hæresin reciderunt, quæ tanto Ludovici pii Imperatoris, Ludovici Germaniæ Regis, Anscharii Archiepiscopi, & tot Apostolicorum virorum labore parta sunt?

Adam. Bremensis. Baronius. Vita Anscharii c. 20

Sub id tempus Baduradus Episcopus Francofurtum ad Ludovicum Germaniæ Regem, Procerumque conventum inter Regni primores, & Consiliarios evocatus accessit: ibi cum publici boni causa versatur, simul diœcesis suæ causas egit; & quia jam senio urgebatur, ex quadragesimo tertio Episcopatus anno, sollicitus cumprimis fuit de privilegiis sui Episcopatus, quæ partim a Carolo M. partim a Ludovico Imperatore data erant, a Ludovico quoque Germaniæ Rege confirmandis; atque id cum Regi exponeret, magnificum sane confirmationis diploma hic dedit, permotus cumprimis ut ipse Rex fatetur, reverentia Episcopi, quem a Carolo M. avo suo inter obsides primum acceptum, enutritumque in Christiana fide,

Ludovicus Rex, petente Badurado, privilegia Ecclesiæ Paderb. confirmat.

fide, ac deinde a patre Ludovico Imperatore Episcopatui impositum, fidum sibi haud minus, quam patri noverat: diploma a Ferdinando Episcopo primum erutum e latebris sic habet.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis. Ludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere loca Deo dicata, & necessitates Ecclesiasticas per petitiones Pontificum atque Sacerdotum nostro relevamus munimine atque tuemur juvamine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æternam obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter noverit sagacitas seu utilitas omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque tam præsentium quam futurorum qualiter venerabilis Episcopus, fidelisque noster Batheradus nomine veniens in procerum nostrorum præsentiam obtulit obtutibus nostris præceptum Domini ac genitoris nostri Ludovvici Serenissimi Imperatoris, quod ipse facere jussit per petitionem præfati venerabilis Episcopi ad locum, qui vocatur Paderbrunno, constructum in honore sanctæ Mariæ semper Virginis & sancti Kiliani, in quo præcepto continebatur immunitas atque defensio seu tuitio domini Imperatoris genitoris nostri supra prædictum locum, sed pro integra firmitate ac securitatis studio præfatus venerabilis Episcopus Bateradus deprecatus est mansuetudinem nostram, ut ipsam defensionem atque tuitionem per nostræ mansuetudinis præceptum renovare dignaremur, cujus petitioni ob amorem Domini mei JESU Christi & reverentiam prænominati venerabilis Episcopi seu animæ nostræ remedium libenti animo assensum præbentes tale auctoritatis præceptum ad ipsum sanctum locum fieri decrevimus, quatenus sub quali defensione domini genitoris nostri fuit, ita deinceps sub nostra tuitione & immunitatis defensione cum omnibus ad se juste & legaliter pertinentibus permaneat. Præcipientes ergo jubemus ut nullus judex publicus vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias aut loca vel agros seu reliquas possessiones memoratæ Ecclesiæ, quas moderno tempore infra ditionem regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri ad causas judiciario modo audiendas, aut freda exigenda, aut mansiones, vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones vel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea omnia quæ supra numerata sunt penitus exigere præsumat, sed liceat memorato Episcopo suisque successoribus res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus, quæ possidet, quieto ordine possidere & nostro fideliter parere imperio: quidquid vero fiscus exinde sperare potuerit, totum nos pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria concinnanda concedimus, quatenus melius delectet Clericos in eadem sede degentes pro nobis Conjuge proleque nostra Domini misericordiam exorare. Hæc quippe auctoritas ut pleniorem in Dei nomine obtineat vigorem & a fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ ac nostris verius credatur & diligentius observetur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum [monogram] *HLudovici Serenissimi Regis.*

Walto Subdiaconus ad vicem Witgarii Cancellarii recognovi. Data XI. Calend. Junii Anno Christo propitio XVIIII regni Ludovici Serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis Indict. VI. Actum Franconofurdt palatio regio in Dei nomine feliciter Amen.

Ex hisce tabulis Ludovici Germaniæ Regis, ut cetera prætermittam, plane conficitur, Baduradum adhuc anno 858 superstitem fuisse; errorisque convincuntur Bruschius, Kersenbrochius, Cleinsorgius, ceteri omnes, qui Baduradum anno 852. obiisse scribunt. Vixit exinde Baduradus in sequentem annum 859, quo in Septembri excessit e vita; successitque Luthardus, qui cum

Baduradi Ep. Pad. obitus & encomium.

cum per XXVI annos referatur præfuisse ab Auctore vitæ Meinwerci, Gobelino, aliisque, a cujus statim obitu, cum Biso Luthardi Successor corpus Baduradi elevarit, anno videlicet a morte Baduradi XXVII., ut in vita Menulphi scribit Sigewardus, conficitur hic annus mortis Baduradi. Vixitque in Episcopatu annos 45; secus quam Auctor vitæ Meinwerci, & Gobelinus ad annum 48 extrahunt. Sed unde hic error illis obrepserit, exposuimus in Hathumaro. Certior dies mortis, XV. Calend. Octob. consignatus in necrologio Herisiensi & Abdinghoviano.

Quoquo tandem post hæc anno obiisse dixerimus Baduradum; dignus certe omnium annalium & posterorum memoria Episcopus fuit. Inter primos ille delibatos Saxoniæ Christianæ flores, e nobilitate obses a Carolo acceptus, excultusque in clero, ac secundus post Hathumarum Paderbornensis Episcopus, diœcesin ab Idolorum cultu integre purgatam formatamque in Christiana religione reliquit. Ab eo templa ubique & sacræ ædes exstructæ, interque prima hæc opera Basilica Paderbornensis Ecclesiæ perfecta est, & XIV. Calend. Novemb. solemni ritu dedicata; collegium Canonicorum tam cleri disciplina, & numero, quam Gymnasio studiorum & patrimonii sacri bonis florentissimum habuit. In quam rem plurimum contulit auctoritas, qua pollebat apud Ludovicum Pium Imperatorem, cui ille non modo consiliis, sed & legationibus inter civilia filiorum bella, ut diximus, fidus adstitit; eratque tum illo inter Saxoniæ Episcopos, vix aliquis aut sapientia præstantior, aut gratia apud Ludovicum potentior. Eâdem post auctoritate valuit apud Lotharium Imper. & Ludovicum Germaniæ Regem, magno diœcesis bono & patrocinio; ut qui ita publicis sese palatinis negotiis permitteret, ut diœcesis, cleri, populique disciplinam ante omnia haberet. Illo Episcopo diœcesis tribus monasteriis decorata, Corbejensi Herivordiensi, & Budecensi; utque Divorum etiam patrociniis eandem præmuniret, D. Liborii, & Landelini corpora ex Gallia in eam intulit. Multis præterea rebus præclare ad senium gestis memorandus foret, si tum Scriptorem suum nactus fuisset: hæc ex Francorum annalibus, aliisque petenda fuerunt. Pulcherrima omnium ornamenta fuere, vitæ integritas, indefessus labor, modestia, zelus christianæ religionis, liberalitas in egenos, caritas in omnes, quibus ea sanctimoniæ fama vivus illuxit, quam ab obitu comprobavit. Nam cum post annos XXVII. Biso Episcopus ejus tumulum aperiret, quibus corpus ejus indutum involutumque erat, adeo integræ sunt vestes repertæ, ut ne fimbria quidem putredinis notam contraxerit: quod scriptor vitæD. Menulphi ejus sanctitati adscripsit. Sepultus autem erat in Basilica Paderbornensi, quam ipse absolverat, in qua multo post honorificentius ossa ejus ab Imado Episcopo cum ceteris elevata diximus.

Brovverus in sid illus. vita D. Menulph.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM
LIBER III.

B. LUTHARDUS III.
BISO IV.
THEODORICUS V.
UNWANUS VI.
EPISCOPI PADERBORNENSES.

B. LUTHARDUS III.
EPISCOPUS PADERBORN.
Annus Chriſti 860.

Nicolai Pont. 3. Ludovici II. Imp. 5 &c. Ludovici German. Regis 20 &c. Luthardi Ep. Pad. 1. &c.

Luthardus ex nobili Saxone tertius Pad. Epiſcopus.

Sublato e vita mortalium Badurado ſucceſſit Luthardus Epiſcopus. Nomen ſcriptores aliquantulum variant: ab aliis enim Lindevardus, aliis Lintwardus; in diplomatis Imperatorum paſſim Liuthardus, & Luitharius ſcribitur, tanquam in Lotharii nomen, quod multis cum Lothario Imperatore ac Rege commune erat, conveniret. Utrumne a Ludovico Germaniæ Rege nominatus impoſitusque, an a clero Pader-

derbornensi sit electus, inter incerta reliquit vetustas. Liberam quidem eligendi potestatem Luthardo dedit Carolus Crassus Imperator, uti postea referemus; sed & ante Carolus M. aut certe Ludovicus pius eandem libertatem dedit Clero; quemadmodum hac super re certa lex extat in libris Capitularium. Et jam Hathumarus ac Baduradus ita Collegium Sacerdotum Paderbornæ formarat, ut & idoneis ad Episcopatum viris abundaret, & numero etiam certare posset; neque aliunde petere necesse esset, maxime cum multi per Saxoniam nobilium & dynastarum filii sese in hæc collegia sacerdotum offerrent, qui & optima in clero disciplina imbuti, & omni scientiarum doctrina exculti, & publicis etiam muniis exerciti, clarisque dignitatum gradibus eminebant inter suos. Quo ex numero ipse Luthardus erat; nam genus illi ex illustri nobilitate Saxoniæ, quippe qui sororem habuit Walburgem primam Herisiensium Abbatissam, quacum, collatis in unum patrimonii bonis, sacrarum illud virginum monasterium condidit. Vixit in clero cum D. Menulpho ceterisque præstantibus viris in eodem Canonicorum cætu & claustro Collegii.

Fundatur Monasterium Freckenhorstense. Magna simul sub id tempus per Westphaliam æmulatio religionis inter nobiles & antistites in fundandis Sanctimonialium monasteriis; accessit enim post Herivordiense & Bodecense, Collegium Freckenhorstense, conditum dotatumque ab Ewerwodo primæ & opulentæ nobilitatis viro in Episcopatu Monasteriensi haud procul Warendorpio atque Amisi fluvio, pium hoc conditoris opus magnopere approbante Luberto Episcopo. Postquam locus in formam monasterii apparatus provisusque fuit, in eoque Thiathildem adoptivam filiam primam Abbatissam conspexit cum florescente virginum cœtu, Ewerwodus abdicata omnium bonorum possessione Fuldam in cœnobium concessit. Geva uxor subinde se in eundem virginum cætum dedit, in quo sanctissimam cum nepte vitam clausit. Utraque tumulis a posteritate honorata hodiedum visitur habitu Canonicarum Virginum spectabilis; Thiatildis etiam, cujus ossa Christophorus Bernardus Episcopus nostra memoria solemni ritu extulit, Divorum numero adscripta, eoque Bollandus, a quo singula hæc exacte perscripta sunt, suis Sanctorum operibus inclusit.

MS. Colleg. Brecken. Bolland. & Gamansius in Thiatild.

Et Hersenbrocense. Alterum per id tempus monasterium Hersenbrocense a Walburge nobili matrona & filia ejus Duda ex paternis bonis constructum dotatumque post obitum Eccardi nobilissimi per Westphaliam viri. Collecto virginum cætu mater & filia idem sacræ vitæ institutum amplexæ sunt. Locum, ut donationum tabulæ præferunt, Egiberto Osnabrugensium Episcopo subjecerunt. Uterque Episcopus, Lubertus Mimigardefordensis & Egibertus Osnabrugensis, æqualis tempore mox ex consilio Wormatiensi & Herisiensium Virginum tabulis producetur.

Et Canonicorum collegium Tremoniæ. Ad hanc nobilium pietatem & munificentiam accessit ipse Ludovicus Germaniæ Rex, & illustre collegium Canonicorum condidit Tremoniæ, templumque a se magnifice constructum dedicavit Pantaleoni Martyri; id quod D. anno Coloniensis Archiepiscopus ob bellorum injurias postea Coloniam transtulit. Ædem præterea sacram in suburbio Tremoniæ erexit D. Benedicto, certus istic monasterium ejusdem Divi familiæ condere, ni iniquiora tempora consilium præpediissent. At nihil illustrius hoc anno, quam translatio D. Pusinnæ Virginis ex Gallia in Westphaliam & Herivordiense Collegium diœcesis nostræ, quam & Deus multis miraculorum signis testatam fecit. Administrabat per id tempus celebre Herivordiense Collegium illustrium Sanctimonialium Virginum Hadwigis regii sanguinis Antistes, quæ cum videret Paderbornam D. Liborii, & Corbejam S. Viti corpore ex Galliis in Saxoniam transvecto illustrari, tantoque Divorum patrocinio præmuniri; misso ad Carolum Calvum Franciæ Regem presbytero, ac fratre suo, petiit a consanguineo Rege corpus D. Pusinnæ Virginis; idque Regis gratia, incolis licet multum reluctantibus, impetravit; quod mox solemni ritu & honorifico comitatu in Westphaliam transportatum est. Nec defuere cœlestium beneficiorum signa, incolis ad sacri pignoris transvectionem confluentibus; quos inter famulus Luberti Mimigarnefordiensis

Cleinsorg. in chron. Chron. & fasti. Trem. apud Dith. & Westhus. Acta transl. S. Pusinnæ ex Herivord. tabulario & MS.

Tranlatio S. Pusinnæ ex Galliis Herivordiam.

ensis Episcopi, cum ad sacra lipsana venerabundus accederet, ope Virginis, qui ante cœcus, surdus, & claudus erat, repente omnium sensuum membrorumque integritati redditus est; quemadmodum hæc Henricus de Hervordia ordinis S. Dominici celebris olim scriptor retulit. Multa hujusmodi patrata, quæ aut temporum injuria, aut hominum incuria subtraxit. Ipsos virginis natales vitamque paucis hic referre interest.

D. Pusinnæ natales & educatio.

Vixit D. Pusinna seculo Christi quinto, cum Barbari per Gallias grassarentur, & Alpinus Episcopus Catalaunensem Ecclesiam administraret, in Perticensi ejusdem diœcesis pago. Pater Virginis Sigmarus nobilis Francus, cui conjux erat Luttrudis paris nobilitatis atque opum fœmina, ex qua septem filias hoc ordine suscepit, Immam, Othildem, Luttrudem, Pusinnam, Franculam, Liberam & Magenkildem. Filias hasce parentes, qua insigni erant in Deum religione, a primis statim annis domi in omni pietatis cultu formarunt per Eugenium quendam Presbyterum, virum ea tempestate Sanctissimum; ac nihil magis teneris earum animis inspirarunt, quam amare Deum, castitatem diligere, & per contemptionem rerum humanarum se domi tanquam in claustro aliquo continere. Una ergo omnium occupatio erat precibus, lectioni, meditationique rerum cœlestium vacare: quod reliquum erat temporis puellari manuum opere tractare. Quæ ubi ad maturiorem ætatem pervenere, uno omnes divino spiritu afflatæ votum perpetuæ castitatis animis concipiunt. Id cum parentibus exponerent, læti illi magnopere institutum vitæ commendant laudantque; ac ne inconsulte id agerent, Alpino Catalaunensium Episcopo, dum pro more diœcesin docendo & Sacramentum confirmationis impertiendo obit, septem simul filias offerunt; quas ille, cognita earum voluntate & constantia, post emissum castitatis votum Deo consecravit. Inde in paternam domum regressas pater tanquam in Collegio Virginum habuit, ac moriens post hereditatem, quam habebat amplissimam, inter filias singulas ex æquo divisit. Castissimam exinde singulæ, ab omni vanitatis consortio disclusæ, sanctissimamque vitam egere; quas inter sanctitate conspectior Pusinna quarto genita: quemadmodum id ex omnium virtutum operibus, quas multis Auctor vitæ perscribit, constare poterit. Eo etiam miraculis post obitum ad sepulchrum ejus patratis inclarescere cœpit, novum devotarum Virginum sidus tanto illustrius, quanto etiam extra claustra monialium difficilius fuit mundi delicias non delibare. Quæ cum probe sciret Hadwigis, vitamque Pusinnæ intelligeret quam maxime accommodam imitationi & instituto Sanctimonialium Virginum, corpus ejus incenso desiderio efflagitavit; ad cujus exemplar se ipsam postea sanctitate conspicuam superaddidit; nimirum quæ ab obitu inter Divos a suis culta fuit. Cujus etiam ossa Divorum ritu excepta tumulo, & venerationi proposita fuere ad annum usque 1531, quo Hervordiæ hæresis Lutherana tumultuari, & sacra omnia profanare cœpit. Qua in perturbatione nobilis Catholica matrona D. Hadwigis ossa collegit, & postmodum Collegio Monasteriensi Patrum Societatis JESU dono obtulit ubi in hunc diem asservantur coluntur que. Longe hæc diversa Hadwigis ab Hadwige Poloniæ ducissa, quæ anno demum 1243 obiit, & Cracoviæ ob vitæ sanctimoniam colitur. Ceterum non facile locum sacrum reperias in Saxonia, in quem plura Sanctorum pignora cumulavit Regum liberalitas ac pietas, quam Herivordiense Collegium Virginum, quorum multa in hunc diem asservantur etiam sub disparis religionis potestate; ut hæc coram monstrata Ferdinando Episcopo; ex quo thesauro illi dono Elisabethæ palatinæ Antistitis oblatum brachium D. Ambrosii M. & Cunigundæ Imperatricis ac Virginis, quod utrumque avitæ venerationi ab Episcopo redditum est.

D. Pusinna cum reliquis sororibus Virginitatem Deo vovet, & in domo Paterna sancte vivit.

D. Hadwigis Antist. Herivord. Sanctitas & translatio.

Annus

Annus Christi 862. 863.

Nicolai Pont. 5. 6. Ludovici II. Imp. 7. 8. Ludovici Germ. Reg. 22. 23. Luthardi Ep. Pad. 3. 4.

Secundæ Lotharii nuptiæ, dimissa priori conjuge, ab aliquot Episcopis probatæ, a Pontifice damnantur *Ann. Francorum Regino.*

At quanta Ludovici Germaniæ Saxoniæque Regis pietate ac studio augebatur religio & Virginum decus, tam pravo fœdoque exemplo Lotharius Rex, repudiata Theutberga conjuge, Waldradam inconcesso sibi toro conjunxit. Hæc quia Guntharii Coloniensis Archiepiscopi soror, vel, ut alii verisimilius, neptis, Archiepiscopus in partes malæ causæ attractus a Rege. Is deinde Thietgaudum Trevirensem Archiepiscopum, virum leviter eruditum, ignarumque Sacrorum canonum circumvenit, & dissolvendi matrimonii patronum sibi adjunxit. Ab his Episcopi Regni Lotharingici primum Aquisgranum, dein Metas convocati, Adventius Metensis, Atto Verdunensis, Arnulphus Tullensis, Franco Leodiensis, Hungarius Trajectensis, * Ratbodus Argentoratensis. Horum pravo corruptoque judicio Teutberga conjugio Regis soluta pronuntiatur; factaque est Regi Lothario potestas ducendi Waldradam. Quæ postquam delata sunt ad Nicolaum Pontificem, cognomento Magnum ob sapientiam & Christianam fortitudinem, jussit is Romæ causam recognosci, recissaque Metensis Synodi sententia, Theutbergam viro suo reddi. Magnas res illa turbas & offensionem dedit in Ecclesia, multisque exhinc annis acerrimo partium studio agitata est. Quam ob rem Guntharius & Thietgaudus Archiepiscopi divortii auctores, altero post anno, Romam profecti, porrectoque supplici libello, justis ex causis divortium a Lothario factum probare contenderunt. Postquam omnia Romæ in concilio Episcoporum diligenter examinata, damnati non modo Archiepiscopi, sed & Episcopali munere sunt exuti, & a fidelium societate ejecti, ceteris Episcopis, si resipiscerent, venia & reconciliatio promissa. Quibus Guntharius & Thietgaudus in furorem acti, virulentissimam in Romanum Pontificem vulgarunt Epistolam, qua nec a schismaticis, nec hæreticis, nec barbaris, ut recte Baronius censuit, quicquam malevolentius scribi poterat. Recitant hanc epistolam Annales Francorum a Pithœo editi, quam passim ab hæreticis nostri sæculi, odio in Pontificem, tam avide videas arripi, quam male suæ causæ patrocinium a schismaticis & projectis extra Ecclesiam rebellibus flagitiosisque hominibus emendicare necesse habent.

* al. Ratoldus.

Hoc interim * anno Luthardus Episcopus noster, Ecclesiam S. Pauli, quam Adelgarius Abbas haud procul ab ipso Corbejensi cœnobio ad Visurgim construxerat, solenni ritu consecravit; alteroque ab hinc * anno Adelgarius Abbas reliquias S. Luitrudis Virginis in eam intulit; Ecclesia vero clericis sub Præpositi administratione attributa est. Parochia simul hæc Ecclesia fuisse creditur in loco veteris Huxtariæ, uti cœmeterium & cetera monumenta monstrant. Post vero hæc ipsa Ecclesia seu ob Visurgis alluvionem, seu ob incendium vici, quo cœnobium illud afflatum, translatum est anno MCCXXX in oppidum Huxtariense, increvitque in collegium canonicorum, quod inde celebre fuit ad nostram ætatem.

* 863. Luthardus Ep. consecrat Ecclesiam S. Pauli prope Corbejam. * 864. *Vetus MS. Corbejense.*

Annus Christi 864.

Nicolai Pont. 7. Ludovici II. Imp 9. Ludovici Germ. Reg. 24. Luthardi Ep. Pad. 5.

Rediere interim ex Italia, superius damnati Archiepiscopi, animis omnino diversi. Trevirensis conscientia facti admonitus, decreto Pontificis se submisit: perstitit pertinacior Coloniensis. Post ubi Lotharius Rex Pontifici scripsit, se in omnibus voluntati ejus accessurum, & Waldradam pellicem cum probro ex aula abjecit; tum tandem Guntharius se delusum vidit, eoque denuo Pontifici supplex Romam est profectus. Sed Pontifex hominem tam pertinacis ac turbulenti ingenii nec ad Episcopi sedem, nec ad sacerdotalia munia admittendum decrevit. Inde exutus habitu, solaque communione

Lotharius Pontifici se submittit.

laica inter profanos ex decreto Pontificis vivere jussus, quo tandem exitu vitam clauserit, incertum reliquere scriptores. Nihil Saxoniæ Episcopis cum hac causa commune unquam fuit, quibus una cura sub optimo Rege suo erat, pacem colere & religionem firmare. Quin ipse Rex Ludovicus hoc anno ex integro cum Carolo fratre reconciliatus in conventu ad Dusicam villam, seu oppidum Thuisconis, vulgo Towentwist; in quo fœdus ictum; quod Ludovicus per Hincmarum Archiepiscopum Rhemensem & Engilramum Comitem, Carolus vero per Luitbertum Moguntinum Archiepiscopum & Altfridum Hildesiensem Episcopum tanquam sponsores inviolabile esse voluit. Magna per id tempus auctoritate & sanctitatis æstimatione inclaruerat Altfridus; & quod præsulum sidus Baduradus, inter Saxoniæ Episcopos Ludovico Pio Imperatore, id Altfridus Ludovico Germaniæ Rege spectabatur.

Ludovicus reconciliatur cum fratre suo Carolo. Annal. Franc. Fuldens.

Annus Christi 865.

Nicolai Pont. 8. Ludovici II. Imp. 10. Ludovici Germ. Reg. 25. Luthardi Ep. Pad. 6.

Anno proximo confirmatum denuo fœdus inter Ludovicum Germaniæ & Carolum Franciæ Regem. Atque ut Nicolaus Pontifex Lotharium fratrem tertium Regem hoc fœdere includeret, totumque Imperium in uno concordiæ vinculo possideret, misit Arsenium legatum ad Ludovicum Germaniæ Regem; quem Rex mense Junio Francofurti honorificentissime excepit; salutare hoc Pontificis consilium ac studium erat, quo Ecclesiam a barbaris undique imminentibus præmunitam haberet. Eo simul mense Rex, eodemque in loco Hadwigi Herifordiensium Abbatissæ consanguineæ largam donationem fecit, quam hic pro instituto inserere necesse habui.

Ann. Francorum.

Certa a Ludovico Rege prædia collegio Herivord donantur.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, HLudovicus divina favente clementia Rex. Si enim liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quidquam conferimus, & necessitates Ecclesiasticas nostro sublevemus juvamine, atque regali tueamur munimine, id nobis ad æternam vitam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum industria, præsentium scilicet & futurorum, qualiter nos ob amorem Dei, & remissionem peccatorum nostrorum, atque pro remedio animarum. Antecessorum nostrorum, Augustissimorum Imperatorum, ad monasterium, quod dicitur Herivurt, quod est constructum in honore Sanctæ Mariæ semper Virginis, situm in Ducatu Saxonico, ubi præsentibus temporibus Hadewic Abbatissa & Rectrix esse videtur, quasdam res proprietatis nostræ in pagis Dreini & Boroctra cognominantibus, & in Comitatibus Burchardi & Warini conjacentes, id est, casas dominicatas duas cum territorio dominicali, unam scilicet in Selibeim, & alteram in Stockheim, nec non & mansos triginta pertinentes ad loca prænominata, & quidquid dici aut nominari potest, quæ ad prædicta loca jure pertinere noscuntur, cum familiis sexaginta, quæ lingua eorum lazi dicuntur, totum, & integrum per hanc nostram auctoritatem ad memoratum monasterium perpetualiter in proprium tenendum concessimus, & de jure nostro in jus & dominationem ejusdem monasterii transfundimus & condonamus: ea scilicet ratione, ut perpetuo Sanctimonialibus ibidem Domino jugiter famulantibus in cibariis & victualibus reliquisque usibus earum per futura tempora Christo propitio consistant, & in beneficio res ipsæ nulli concedantur, sed solummodo absolute ad mensam earum jugiter deserviant, & nullus Successor noster hanc auctoritatem largitionis nostræ aliter immutare possit, neque ullus publicus Judex, aut aliqua judiciaria potestas aliquam molestiam, aut contrarietatem in his rebus illis facere præsumat; Sed liceat ipsis suas res libere & absolute Domino adjuvante, & nostra munitione tuente possidere, omni judiciaria remota potestate. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ per futura tempora firmior habeatur, & a fidelibus nostris melius conservetur veriusque credatur, subter eam manu propria nostra firmavimus, & annuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum

Signum *HLudovici Serenissimi Regis.*

Hadebertus Subdiaconus ad vicem Vuitgarii Cancellarii recognovi & ss.
*Data Idus Junias, anno Christo propitio * XXVI HLudovici Serenissimi Regis in orientali Francia regnante. Indictione XIII. Actum in Villa Franconovurt palatio regio in Dei nomine feliciter amen.*

* Desumitur hic initium annorum Ludov. ab anno 804. quo Ludov. Pius obiit.

D. Rembertus S. Anscharii Successor, assistente Luthardo, a Mogunt. Archiep. consecratur Episcopus Bremensis.

At digna non minus ex hujus anni rebus gestis memoria Luthardi Episcopi nostri. Nam posteaquam 3 februari ad immortalem vitam evocatus D. Anscharius Bremensis Archiepiscopus, subrogatus est ex concordi electione cleri D. Rembertus. Prædixerat hoc Remberto D. Anscharius triduo ante quam mortuus; quod a puero illum Thurholti in clero enutrierat, ac dein Bremam evocatum omnibus Apostolicis laboribus probatum socium habuerat. Nec dubium, quin a Deo id impetrarit. Verum cum extremum deprecaretur Rembertus, ne id munus humeris suis imponeretur; respondit divinæ providentiæ & voluntatis esse, cui refragari non liceret. Admisso igitur post electionem Episcopatu, deducitur a Theodorico Mindensi Episcopo, & Adelhardo Corbejensi ad Visurgim Abbate, ad Ludovicum Germaniæ Regem. Nimirum quia per Septentrionis regna nondum provinciales Episcopi erant Bremensis Metropolis, a quibus consecraretur, ad Regis consilia & dispositionem hæc detulerunt: Suscepit honorifice Rex Ludovicus Rembertum, ejusque auctoritate missus est ad Luitbertum Moguntinum Archiepiscopum consecrandus. Ac ne offensio interveniret, delectus est Luithardus Paderbornensis Episcopus ex Metropoli Moguntina, & Theodoricus Episcopus Mindensis ex Metropoli Coloniensi, qui consecratori Moguntino Archiepiscopo assisterent. Ab his igitur Moguntiæ Rembertus solemni ritu consecratus inunctusque est Episcopus, & per eosdem suffraganeos Episcopos Paderbornensem, Mindensem, simulque Adelbertum Abbatem reductus in diœcesin Bremensem. Ex itinere Rembertus divertere voluit ad Corbejense cœnobium; voverat enim jam ante, si post obitum Anscharii superstes foret, se in claustro inter Corbejæ Monachos religiosam vitam ducturum; id autem ut quantum fas esset expleret, communicato prius cum Episcopis consilio, Corbejæ habitum monachi induit, promisitque, quantum & ratio & occupatio permitteret, se deinceps etiam ad leges a Divo Benedicto præscriptas vitæ rationes compositurum. Quam in rem sibi a Corbejensibus monachis adjungi petiit, quem & magistrum religiosæ vitæ, ductoremque apud se quotidie haberet. Additus ergo illi Adalgarius monachus, vir gravitate morum, pietate & doctrina præstans, gradu licet Diaconus, Adalgarii Abbatis germanus; quem & a morte successorem habuit in Episcopatu.

Prius tamen, quam ad Ecclesiam suam se conferat, Corbejæ habitum monasticum induit.

Ex hac consuetudine Luthardus sibi per omnem vitam conjunctissimum habuit D. Rembertum Apostolicum per Septentrionis regna virum & tot miraculorum operibus clarum. Felicia sane per Saxoniæ Ecclesias tempora, cum Episcopi non de potentia & luxu, sed virtutum & religiosæ vitæ æmulatione inter se certarent; & Reges haberent, qui hæc unice quærerent in Episcopis, & tuerentur eorum labores patrocinio armorum.

Annus Christi 866.

Nicolai Pont. 9. Ludovici II. Imp. 11 Ludovici Germ. Reg. 26. Luthardi Ep. Pad. 7.

Ann. Franc. Regino in chron. Sigebertus in chron.

Nicolaus Pont. laborat in pellice a Lothario abstrahenda.

Quanquam non is rerum status in Lotharii regno erat per Austrasiam. Adhuc pellicem Waldradam retinebat Lotharius Rex, Guntharii Archiepiscopi neptem, magna Austrasiæ familiæ labe, & conturbatione Ecclesiarum. Jam & Nicolaus Pontifex eo nomine Guntharium Coloniensem & Thiet-

gaudum Trevirensem Archiepiscopos anathemate percusserat, ac cum ceteris Episcopis sacrorum munere exutis, adulterini hujus connubii patronis exauctorarat; ut hæc multis deplorant Francorum Annales, & Regino. Quam in rem Nicolaus Pontifex (quo Roma, Judice Reginone, post Gregorium M. non facile habuit aut religione, aut constantia & magnitudine animi celebriorem) literas dedit ad Galliæ & Lotharingiæ Episcopos, quibus mandat, fœdum illud dissidii malum tollant ab Ecclesiis. Scripsit & Pontifex ad Ludovicum Germaniæ, & Carolum Franciæ Reges, omni ut studio enitantur, quo Lotharium fratrem ad saniorem mentem revocent, isque recepta Theutberga conjuge, Waldradam pellicem abjiciat. Neque Luitberto Moguntino Archiepiscopo, neque Saxoniæ Episcopis, ceterisque in Regni Ludovici Regis præsulibus quicquam cum hoc mali contagio commune fuit; quando & Ludovicus Rex cum Saxoniæ Episcopis non in aliud magis intentus, quam ut Regnum suum a Barbaris intactum servaret, religionem inter eos proferret, & religiosorum hominum precibus Deum sibi placaret. Ejus rei gratia, cum in alios Episcopos, & collegia Clericorum ac Monachorum cœnobia largitate esset effusus; tum nova donatione hoc anno Herivordiense monasterium Sanctimonialium Virginum cumulavit, quam ex diplomate ejus hic reddimus.

Ludovicus Germ. Rex nova in Herivordienses beneficia confert.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, HLudovicus divina favente clementia Rex. Si enim locis Deo dicatis quidquam ex rebus, quas divino munere possidemus, largitatis gratia conferimus, hoc nobis procul dubio ad æternam vitam promerendam profuturum liquido credimus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum industria, qualiter nos ob amorem Dei, & pro absolutione peccatorum Antecessorum nostrorum Augustissimorum Imperatorum, atque pro remedio animæ nostræ quasdam res proprietatis nostræ, quas Folcheri fidelis noster hactenus in beneficium tenuit in Ducatu Westfalorum, conjacentes in pagis Grainga & Trecwiti, nec non in comitatibus Burchardi, Waltberti, & Albrici atque Letti. Id sunt mansi XIIII cum familiis viginti, qui lingua eorum Luti dicuntur, ad monasterium quod vocatur heriuurt, quod est constructum in honore sanctæ Mariæ semper Virginis, Ubi Haduwic præsentibus temporibus Abbatissa & rectrix esse videtur, cum omnibus appendiciis totum & integrum ad præfatum monasterium in proprium perpetualiter tenendum tradimus, & de jure nostro in jus & dominationem ipsius monasterii solenniter condonamus. Ita videlicet, ut nullus Successor noster easdem res inde ulterius subtrahendi licentiam habeat, sed ab hodierno die Rectrices atque sanctimoniales ipsius monasterii easdem res recipiant, atque deinceps per hoc nostrum præceptum data licentia Christo propitio habeant potestatem utendi pro communi utilitate eorum qualitercumque eis libuerit. Et ut hæc auctoritas nostra largitionis atque traditionis per futura tempora firmior habeatur, & a cunctis fidelibus nostris melius conservetur, veriusque credatur, subter eam manu propria nostra firmavimus, & impressione annuli nostri roborari jussimus.

Signum HLDOVICS *HLudovici Serenissimi Regis.*

Hadebertus Subdiaconus ad vicem Vuitgarii Cancellarii recognovi. & ss. Data VII. Calend. Maji Anno XXVII. regni hludovici Serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis Indict. XIIII. Actum in Francovurt palatio regio in Dei nomine feliciter Amen.

Annus

Annus Christi 867.

Nicolai Pontif. 10. Ludovici II. Imp. 12. Ludovici Germ. Regis 27. Luthardi Ep. Pad. 8.

Ann. Franc. Regino ad an. 868. Sigebertus Michael Bulgarorum Rex baptismum & religiosum habitum suscipit.

Hac celebri Ludovici Germaniæ Regis fama & gloria, qua per arma & viros Apostolicos Christi religionem proferebat, provocatus Michael Bulgarorum Rex, non modo ad Nicolaum Pontificem, sed & ad Ludovicum mittit Legatos, petitum Sacerdotes, qui populum regni sui christianam legem ritusque docerent. Ad cujus postulata mittit Rex Ermenricum Episcopum cum presbyteris & Diaconis; quanquam jam a Pontifice missi Episcopi & Sacerdotes essent, qui gentem illam cum suo Rege baptismi undis abluerent. Interim *Ludovicus*, ut Regino est auctor, *Christianissimus Rex, qui Germanis imperabat, non mediocre præbuit supplementum.* Tanto autem fervore Bulgarorum Rex post susceptum baptismum conspectus est, ut positis regiis ornamentis, noctu Ecclesiam intraret, & cilicio instratus totam noctem inter preces exigeret; confirmata per regnum christiana religione ultro se regno exuit, eoque in filium transportato, ipse monachi vitam professus est. Post ubi comperit filium sese comessationibus & libidinibus dedere, & periculum esset, ne populus ad Idolorum cultum rediret, exuto tantisper monachi habitu, regium diadema & arma resumit, filiumque aggressus capit, erutisque oculis in perpetuum carcerem detrudit, reposito in ejus locum juniore filio; tum & ille posito rursum militari cingulo monachi habitum resumpsit, sanctissimamque exinde in claustro vitam exegit.

Inter hæc Ludovicus Germaniæ Rex in Saxoniam digressus, patris avique instituto de rebus sacris profanisque disposuit. Nihil sapientissimus Rex, ut supra ex Francorum annalibus relatum est, impensius habuit, quam comitum judicia & præfectorum rationes examinare, & pro tribunali etiam populi causas ac querelas audire. Erant adhæc præclari per id tempus Saxoniæ Episcopi Rembertus Bremensis, Altfridus Hildesiensis, Luthardus Paderbornensis, Theodoricus Mindensis, Lubertus Mimigardefordiensis, Hildegrimus Halberstadiensis fama sanctitatis plerique celebres. Invitarantque præterea in Westphaliam Ludovicum Regem duo monasteria Corbejense & Herivordiense; quorum alterum præclarorum virorum, alterum illustrium Virginum numero & disciplina religiosa certabat; Ob quæ certe ad Herivordiense, si non ad Corbejense etiam hoc anno divertit Rex, quod ex diplomate novæ largitionis eo in loco consignato, etsi hactenus nemo scriptorum prodidit, satis constare poterit.

Ludovicus Rex Collegio Herivordiensi, datis novis bonis, benefacit.

In nomine Sanctæ & Individuæ Trinitatis, HLudovicus divina favente gratia Rex. Si de rebus terrenis, quas divina sumus largitate consecuti, locis sanctorum ob amorem Dei quiddam conferimus, hoc nobis procul dubio ad æternæ remunerationis præmia capessenda profuturum liquido credimus. Idcirco noverit omnium fidelium sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque præsentium scilicet & futurorum industria, qualiter nos concessimus quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium, quod dicitur Herifurt, sive ad reliquias sanctæ Mariæ semperque Virginis in eodem monasterio consecratas, in pago videlicet Grainga, in Villa, quæ vocatur Kelveri, id est mansum indominicatum cum domibus, ædificiis, & omnibus adjacentiis, terris cultis & incultis, silvis, pratis ac pascuis, de reliquo beneficio, quod Hrodradus Comes habuit, dimidiam partem cum familiis supermanentibus utriusque sexus numero viginti novem. In alio autem pago, quod dicitur Sutherbergi, in villa, quæ vocatur Lodre, octo familias & novem mansos. Et in eodem pago in villa, quæ vocatur Arpingi, unum mansum cum familia supermanente. Has itaque res, sicut superius diximus, cum domibus, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, & terris, pratis, silvis, pascuis, aquis aquarumque decursibus totum & integrum prædicto monasterio ad proprium concessimus atque confirmavimus. Propterea hos apices serenitatis nostræ circa ipsum monasterium fieri decrevimus, per quos præcipimus atque jubemus, ut nullus judex publicus in homi-

nes

nes ipsius loci aspicientibus potestatem ullo unquam tempore habeat præter advocatum eorum, neque fidejussores illorum tollendo, nec in Wadiis, aut publicis placitis aliquam districtionem in eos faciendo, sed ob Dei amorem nostramque concessionem in futurum omnes res superius insertas ad jam dictum monasterium pleniter deserviant absque alicujus contrarietate, aut impedimento. Et ut hæc auctoritas donationis seu confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora a cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque verius credatur, atque diligentius conservetur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione adsignari jussimus.

Signum HLUDOVICUS *Domni HLudovici Serenissimi Regis.*

*Comeatus Notarius ad vicem Radleici recognovi & ss. Data VI. Idus Decembris anno Christo propitio * XXIIII. regni domni HLudovici gloriosissimi Regis in orientali Francia Indictione XV. Actum in eodem monasterio Herifurd in Dei nomine feliciter amen.*

* *hic annus desumptus a divisione regnorum facta anno 844.*

Hac Ludovici Regis liberalitate Luthardus Episcopus noster provocatus, postquam cum Rege coram pertractarat, cœpit de Herisiensi Monasterio Virginum intra suam diœcesin condendo perficiendoque consilia maturare, urgente cumprimis Walburga sorore, qua cum plures e nobilitate Virgines (quas Domicellas vocant tabulæ nostræ antiquæ) exemplo Herivordiensium excitatæ se ultro obtulere. Adeo jam sequior ille sexus, postquam tota Westphalia ac Saxonia Christo se dederat, pietate & religione æmulari visus.

Annus Christi 868.

Hadriani II. Pont. 1. Ludovici II. Imp. 13. Ludovici German. Reg. 28. Luthardi Ep. Pad. 9.

Luthardus Ep. in concilio Wormatiensi obtinet facultatem condendi monasterii Herisiensis.

Eam ob causam Luthardus anno insequenti, qui Christi numeratur 868 Wormatiam ad Episcoporum synodum profectus. Celebre illud Wormatiense Concilium fuit, *quod studio amoris Christi,* Ut patres in præfatione testantur, *ac jussione* excellentissimi gloriosique Ludovici Regis, cujus tanta erga Deum devotio extat, ut non solum in rebus humanis, verum etiam in causis divinis maximam semper sollicitudinem gerat, apud Wormatiam civitatem anno ab Incarnatione Domini nostri JESU Christi DCCC LX. VIII. Indict. prima. XVII Calend. Junii convocatum est, ad causas Ecclesiasticas pertractandas; quod regnum suum submotis iis, quæ male irrepserant, optimis moribus, & legibus florentissimum haberet. Quam in rem extant quadraginta quatuor Canones a Patribus sanciti; quos tamen inter decimus quintus de occultis furibus per Eucharistiæ perceptionem explorandis, ab Ecclesia improbatus est; ceteri qui afferuntur canones ab alia synodo reputantur sanciti. Ad hanc igitur synodum Wormatiensem, ad quam e regno Ludovici Regis convocati omnes Episcopi, præside Ludiberto, seu ut Serrarius vocat Lindberto, Moguntino Archiepiscopo, accessit Luthardus Episcopus noster, ac Patribus fundationem, quam meditabatur, Herisiensis monasterii exposuit, factoque omnium, qui aderant, Episcoporum consensu auctoritateque impetravit. Quam in rem, ipsas Luidberti Archiepiscopi tabulas ab omnibus Episcopis consignatas hic sistimus.

S. Thom. 3. p. 98. art. 6 Bellarm. lib 2 de concilis c. 8. Possevinus in apparatu sacro. Philip. Labbe in notis

Cum in nomine Domini nostri JESU Christi apud Wangionam civitatem, quæ vulgo Wormatia dicitur, in unum convenissemus, Ego Luidbertus humilis Munciacensis civitatis Archiepiscopus, cum Coepiscopis & Choriepiscopis atque Abbatibus, simulque aliis plurimis sacerdotibus, & diversi ordinis clero ibidem congregatis, plura quæ ad Christianæ religionis observantiam & profectum pertinere putavimus, conferre cœpimus. Inde inter cetera, quæ de Ecclesiarum statu

statu, & Deo famulantium augmento tractabamus, Luithardus Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus synodali suggessit conventui, suam sororem nomine Walburg, & nonnullas alias Domicellas sub sanctimoniali habitu & professione divino servitio se mancipare decrevisse. Et quia locus, quem earum conversationi & proposito accomodatissimum & opportunissimum judicabant, ad sibi, ut prædiximus, commissam, id est, ad Paderbornensem Ecclesiam pertinebat, nostrum ad hoc consensum & corroborationem exposcebat, ut in memorato loco sororibus supra dictis, tam præsentibus quam futuro tempore superventuris, sine alicujus contradictione liceat servire: sed ne præfata Paderbornensis Ecclesia aliquod hoc facto dispendium vel sustineat, vel sustinere videretur, eidem Ecclesiæ tam ipse quam soror ejus tradiderunt, quidquid vel sibi in Osdagighusen hæreditario jure provenire potuit, vel sororem in locis nuncupatis Lutzilandreni, & Bocchem atque Heringi possidere videbantur. Quod non solum post obitum suum, sed etiam ex præsenti statim tempore ad memoratam Ecclesiam tradidit, & in perpetuum traditum esse voluit, ut a præsenti die cum terris, silvis, aquis, ædificiis suis, mancipiis, animalibus, & cum omni integritate sua ad eam pertineat. Ordinatio quoque & dispositio loci, in quo eædem Sanctimoniales Deo servire debent, ita ad Episcopum vel præsentem vel sibi succedentem pertinere, ut singulis annis ad principalem ejus sedem quatuor solidorum pretium persolvatur. Proinde quia hanc petitionem piam per omnia & justam & tam Episcopo dignam quam Ecclesiæ salubrem fore perspeximus, dum non solum sine damno & detrimento Ecclesiæ, verum etiam suæ mercedis & meritorum augmento famulantium Deo numerus augetur, tam proficuæ devotioni nostrum assensum præbere, & tam pium inceptum luce nostrarum literarum confirmare decrevimus, Itaque synodali auctoritate, & communi sacri conventus decreto statuimus, ut locus, qui in territoriis villæ, quæ Heresi nuncupatur, conjacet, quem supra memorata Waldburg jure mutuario in propriam hæreditatem a Paderbornensi Ecclesia mutuata est cum omnibus, quæ ad eundem locum tam prædicti Episcopi, quam prædecessoris suo tempore pertinere videbantur, in terris videlicet, silvis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, cultis locis simulque incultis, domibus & ædificiis, litis & diversis servis, mancipiis, animalibus quoque, & cunctis mobilibus & immobilibus rebus, atque cum omni integritate sua ad usum Sanctimonialium, de quibus supra diximus, ita pertineat, & si quæ deinceps ad eandem Ecclesiam, vel in possessionibus, vel in aliis rebus tradita fuerint, possidere, mutuare, & secundum hoc quod sibi utile esse videtur, facere permittantur. Eodem quoque modo eademque conditione mansos X in villa nuncupata Haionbus, simulque & decimas villarum, quæ ita vocantur Herisi, Smachtum, Nortgardinum, & Suitgardinum cum appendiciis, seu villulis supra dictarum Ancillarum Dei usibus amodo & deinceps delegare decrevimus. Et ut hoc nostræ immunitatis & synodalis conventus decretum perpetuam & inviolabilem obtineat firmitatem, Imperialem ad hoc confirmandum auctoritatem, & nostris subscriptionibus, & signis hanc traditionis & communicationis chartulam munire, & omnium unanimi consensu corroborari decrevimus. Datum in Wormatia anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXVIII. Imperii vero gloriosissimi Regis Ludovici anno XXVIII. Indict. I.

Signum Luidberti Moguncíacensis Episcopi. Signum Adalwini Saltzburgensis Episcopi. Signum Rymberti Hammaburgensis Episcopi. Signum Altfridi Hildenesbeimensis Episcopi. Signum Guazonis Wormatiensis Episcopi. Signum Salamonis Constantiensis Episcopi. Signum Annonis Frisingensis Episcopi. Signum Landfridi Sabionensis Episcopi. Signum Ermenrici Pataviensis Episcopi. Signum Otgeri Rubelacensis Episcopi. Signum Luitgarii Augustburgensis Episcopi. Signum Luidberti Mimigarnifordiensis Episcopi, Signum Thiadrici Mimindensis Episcopi. Signum Hildegrimi Halverstadiensis Episcopi. Signum Luthardi Paderbornensis Episcopi. Signum Eralt Feridensis Episcopi. Signum Aegiberti Osnabrugensis Episcopi. Signum Bernardi Chorepiscopi. Signum Heionis Abbatis & presbyteri. Signum Adalgari Abbatis & presbyteri. Signum Thiatrici Abbatis & presbyteri. Signum Tiadorici Abbatis & presbyteri. Signum Brauwardi Abbatis. Signum Egilberti Abbatis.

Habes hic, quisquis hæc nostra legere dignaberis, celebris istius synodi Wormatiensis nomina præsentium Episcoporum, quæ in omnibus consiliis generalibus a Surio, Binio, Sirmondo & Cossartio vel Coloniæ, vel Parisiis editis, atque in Baronio desiderantur. Ferdinandi Episcopi nostri id studio debetur, qui hæc e vetustis apud nos tabulariis in lucem primo dedit, e quibus & ceteris Episcoporum fastis lux affundi poterit.

Luthardus ex quo & Ludovici Regis voluntatem & consilii Wormatiensis auctoritatem condendi Herisiensis monasterii obtinuit, nihil impensius habuit cum Walburge sorore, quam inchoatum monasterii opus perficere, ad fontem Netæ amnis fundamenta domiciliorum ponere, & nobiles Westphaliæ virgines honestæque familiæ puellas colligere, quibus primam Abbatissam præfecit Walburgem sororem suam. Celebre exinde & florentissimum hoc Virginum collegium, quales jam Herivordiæ & Bodecæ erant, ex eodem Sanctimonialium & Canonissarum, ut vocant, instituto Abbatissæ fere non aliæ quam ex illustribus nobilium Comitum & Principum familiis ad hanc usque ætatem nostram, ut series earum, quæ apud nos extat, ordine descripta commonstrabit. Luthardum fratrem Episcopuum, quem alterum fundatorem hujus Collegii cum sorore Herisienses tabulæ a Ludovico Rege consignatæ vocant, vitæ integritate imitata Walburgis, pulcherrimum sese sanctimoniæ exemplum dedit; cujus rei primo testimonium poterimus sumere ex auctore vitæ D. Remberti, tum ex ipsius D. Remberti epistola. Ac scriptor vitæ ita refert: *D. Rembertus epistolas nonnullas ædificationis plenas ad diversos composuit, quarum una est ad quandam Dei ancillam in monasterio, quod dicitur Herisi, constitutam, cæterasque sorores ibidem in Dei famulatu consistentes. Hæc autem famula Dei, de qua loquimur, neptis erat Venerabilis Episcopi Luithardi, cujus supra mentionem fecimus, qui se sancto viro cum omni devotionis affectu ita devinxerat, ut non solum ipse sanctitatis ejus amator existeret, verum etiam omnes ad se quoquo modo pertinentes illi commendare studuerit, præcipue istam, de qua loquimur, ab infantia Deo oblatam, & in virginitate permanentem neptem suam, quæ & propria devotione meruit ut unicam dilectionis suæ filiam vir sanctus eam nominare solitus sit.* Quantum hic auctor & Luithardum, & neptem a sanctitate commendat? quæ tamen non neptis, sed ipsa soror Luithardi, & Virginum antistes erat reputanda; quemadmodum in diplomatis allatis Luithardi soror asseritur. Ipsam vero D. Remberti epistolam, ad Walburgam & Virgines ejus sanctæ congregationis, plenam divino Spiritu recitat auctor vitæ ejus. Alterum sanctimoniæ testimonium ex sepulchri inscriptione producimus, quod ejusmodi hodie legitur.

Walburgæ Herisiensis Antistitis primæ Sanctitas. *Vita D. Remb. c. 15.*

HIC VENERANDA JACET WALBURG, QUÆ MENTE VIRILI
STRUXIT ET * HOC REXIT PRIMA MONASTERIUM
SUBJECTIS VITÆ TRIBUENS EXEMPLA BEATÆ
ECCLESIÆ CUNCTAS AMPLIFICAVIT OPES
NUNC TE CHRISTE PIUM VIDEAT QUEM SEMPER AMAVIT
UT DEXTRIS ILLAM CONSOCIES OVIBUS
IIII. NON. MART. OBIIT.

* HOC ET

De anno obitus, quem adscriptum non invenio, parum, ut in aliis, solliciti veteres. Sepulchrum ceteris erectius e terra hodiedum aspicitur in adsito Ecclesiæ Sacello. Multis exinde Sanctorum lipsanis, seu regio dono, seu Episcoporum procuratione, exornatum Herisiense Collegium; inter quæ D. Saturninæ & Fortunatæ Virginum ossa duobus fastigiatis & inauratis tumulis inclusa, expositaque ad cultum populi, & patrocinium loci eminent. Id quod testantur apud nos monumenta Bustorffiana, in notis ad Bedæ Martyrologium adscriptis, quæ sic habent. 13. Calend. Junii in Sanctina civitate natalis S. Saturninæ V & M. quæ translata sub Bisone Episcopo in Saxonia in Monasterio Herisiensi requiescit.

Lotharii Reg. Austrasiorum obitus.

Ceterum cum hic annus Lotharium Austrasiæ, seu novæ Lotharingiæ Regem sustulerit, novis rursum dissidiis, quæ in civilia prorsus bella exardere cœperunt, patrui Lotharii, Ludovicus videlicet Germaniæ, & Carolus calvus Franciæ Rex inter se commissi. Mortuo nimirum Nicolao Pontifice, Lotharius Rex questus apud Hadrianum

drianum

drianum II Successorem, se æmulorum calumniis oppressum, eoque Romam venire, ut se coram purgaret. Quem Pontifex benigne accepit, rogavitque, an omnia, quæ a Nicolao Pontifice præscripta essent rite præstitisset; quo affirmante, Pontifex ei finitis missarum solemniis Eucharistiam præbet, hac contestatione: si te innoxium cognoscis, nec pellici Walradæ te in posterum miscere statuisti, accede; sin minus, vide ne indigne sumendo vindicem Deum experiaris. Eadem ad proceres prolocutus est Pontifex. Et ita quidem Rex ac proceres præmoniti; at cæci Eucharistiam de manu Pontificis sumpsere. Vix Roma egressus Lotharius, cum febri corripitur, & Placentiæ 6 Idus Augusti peste extinguitur. Eadem hac vindicta plerique proceres intra annum absumpti. Fœda deinde strage sæviit in comitatu pestis, qua Regni nobilitas pene tota periisse deplorabatur. Accesserant simul Romam Guntharius Coloniensis & Thietgaudus Trevirensis, Archiepiscopi; qui licet ad pœnitentiam recepti, sedibus tamen suis exulare jussi.

Annus Christi 869.

Hadriani II. Pontif. 2 Ludovici II. Imp. 14. Ludovici Germ. Reg. 29. Luthardi Ep. Pad. 10.

Carolus Franciæ Rex Lotharingiæ coronatur. *Ann. Franc. Aimoinus*

Comperta Lotharii morte, Carolus Franciæ Rex Metas advolat, ubi ab Hincmaro Remensium Archiepiscopo, dissimulante Adventio Metensi Antistite Lotharingiæ Rex coronatur. Inde asserto sibi Lotharii regno, Aquisgranum ad regni sedem advolat. Per id tempus Ludovicus Germaniæ Rex Ratisbonæ æger decumbebat, & filii, omnes bellicosi Principes, diversi contra Barbaros bellis occupati erant. Ludovicus cum Thuringis & Saxonibus in Sorabos & Bohemos ierat. Carolomannus cum Bojariis adversus Zwentiboldum: Carolus natu minor cum Francis & Alemannis adversus Rasticen Slavorum Tyrannum missus a patre; prospero omnes belli exitu, victoriisque clari, ut multis Francorum annales memorant. Quiescentibus interim Nortmannis Barbarisque trans Albim ob metum Ludovici Regis, ne se in bellantes filios immitterent. Vidissesque tum Ludovicum Germaniæ Regem, Caroli M. nepotem, haud secus quam Carolum M. pugnantem, triumphantemque cum tribus filiis adversus Barbaros.

Annus Christi 870.

Hadriani II. Pont. 3. Ludovici II. Imp. 15. Ludovici German. Reg. 30. Luthardi Ep. Pad. 11.

At mox ut Ludovicus præter spem ab extremo morbo convaluit, mittit legatos ad Carolum, præmonens, ne solus sibi Lotharingiæ Regnum vendicet, quod utrique ex æquo debeatur; eo Ratisbona Francofurtum contendit. Carolus cum legatos Ludovici nullo certo responso remisisset; indignatus Ludovicus, mittit ad Carolum Luidbertum Moguntinum Archiepiscopum, & Altfridum Hildesiensium præsulem, viros ea tempestate gravitate morum & sapientia conspicuos, aliosque proceres, cum mandatis, ut Regno Lotharingiæ excederet, aut parata in se arma exspectaret. Quibus territus Carolus in Galliam se recepit; convenitque pridie Nonas Martii inter utrimque legatos post Aquisgranum missos, Lotharingiæ Regnum dividere, & pactione civile bellum antevertere. Discurrentibus dehinc legatis, placuit utrique Regi cum quatuor Episcopis & decem consultoribus ac triginta e nobilitate viris, Heristallum inter & * Marsenam vicum, secundo a Trajecto lapide, convenire, ad regni partitionem faciendam; quæ demum V. Calend. Augusti in vico Marsena confecta. Qua divisione Regni Lotharingiæ Ludovico cessit Colonia, Treviris, Ultrajectum, Metæ, & quidquid Rheno & Mosa intercipitur; præterea comitatus Teisterbandiæ, Batavia, Frisiæ pars maxima, ceteraque his regionibus inclusa oppida & cœnobia. Carolus præter Lugdunum, Tungros, Tullos, Cameracum, Vienna aliæque Burgundiæ urbes attributæ, quemadmodum hæc partitio a Pithœo, Aimoino, & Miræo est relata

Regnum Lotharingiæ inter Ludovicum & Carolum dividitur. * *al. Marsanam.* *Pithœus in frag. hist. Franc. Aimoinus lib. 5. c. 25.*

lata in tabulas, frustra ex Italia appellante adversus hæc Ludovico II. Imperatore ad jus gentium per Pontificem & Pontificis Legatos, quod sibi ex hæreditate paterna, & Lotharii patris testamento deberi contendebat. Tum simul Wilibertus Coloniensis Archiepiscopus, quem a clero eligi jusserat Ludovicus Rex, in Guntharii locum subrogatus est, non sine offensione Hadriani Pontificis, quod inconsulta Apostolicæ sedis auctoritate id sibi vendicasset. Quare & pallium & confirmationem non nisi a Successore Joanne consecutus est Willibertus; vir cetera egregius, & inter præstantissimos Episcopos numeratus a posteris. Hac potentia auctus Ludovicus Rex Danis ceterisque Barbaris formidabilior fuit, ne quid in Saxonia nostra pertentare auderent, quæ cultu religionis florentissima pacatissimaque manebat.

Wilibertus in sede Colon. succedit Gunthario.

Annus Christi 871.

Hadriani II. Pont. 4. Ludovici II. Imp. 16. Ludovici Germ. Reg. 31. Luthardi Ep. Pad. 12.

Filii concitantur in Ludovicum Patrem eidemque reconciliantur.

Ann. Franc. Pith. Trith. in chron. Hirs. Serrarius lib. 1. Proleg Mogunt. c. 33.

In hac rerum felicitate obturbatus Ludovicus Rex a filiis; tanquam ea, quæ ipse in patrem perpetrarat, ultor etiam sero Deus a suis filiis pati permitteret. Quippe Ludovicus & Carolus commoti in patrem, quod Carolomanno filio natu majori partem Regni Francici sibi adscriptam dare meditaretur. Adhæc omnes simul exacerbati in patrem, eo quod nobilem Heimrichi Comitis filium, virum genere & bello præstantem, excæcari permisisset. Ludovicus Rex, ut filiorum animos componeret, ex Bavaria Francofurtum accelerat, indictoque Triburiæ conventu, filios sibi reconciliat. Erat vero Triburia villa regia ad Orientalem Rheni ripam inter Moguntiam & Oppenhemium, castro & monasterio, templis atque oppidi forma celebris, in qua & Triburiense concilium habitum. Modo præter rudera & paucas rusticorum ædes nihil istic aspectabile. In hujus loci Triburiensi conventu Luthardus Episcopus Paderbornensis, seu præsens, seu per legatos, a Ludovico Rege Herisiensis Collegii confirmationem, & tutelæ Regiæ tabulas impetravit, quas adscribo.

Luthardus Ep. impetrat a Ludovico R. confirmationem Collegii Herisiensis.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Ludovicus divina favente gratia Rex. Notum sit omnibus S. Dei Ecclesiæ fidelibus, nostrisque, præsentibus & futuris, qualiter Luithardus Venerabilis Ecclesiæ Paderbornensis Episcopus suggessit Serenitati nostræ, ut ei liceat construere quoddam monasterium Sanctimonialium in loco, qui dicitur Herisi, una cum decreto Luidberti Archiepiscopi nostri, atque omnium Consynodalium suorum Episcoporum, simulque omnium Consacerdotum & Clericorum Paderbornensis Ecclesiæ, ea videlicet ratione, quod ipse & soror ejus nomine Walburg in sanctimoniali proposito permanens tradiderunt suam proprietatem ad præfatam sanctam Ecclesiam Paderbornensem, quæ est constructa in honore S. Dei genitricis Mariæ, qualiter eædem res perpetualiter in ejusdem monasterii potestate consisterent. Postea vero deprecatus est nostram Celsitudinem præfatus venerabilis Episcopus Luithardus, ut præfatum monasterium Herisi, & res ad illud pertinentes sub nostræ munitatis factione & defensione susciperemus. Cujus petitioni ad amorem Domini nostri Jesu Christi libenti animo assensum præbentes decrevimus atque jubemus, ut præscripta super Luithardi Episcopi nomine Walburg præfatum monasterium, quod vocatur Herisi, omnibus diebus vitæ suæ securiter per hoc nostræ auctoritatis præceptum habeat. Post hujus vero obitum licentiam habeant inter se eligendi Abbatissam una cum consensu & conscientia præfatæ Paderbornensis Ecclesiæ præsulis, & mundiburdium & defensionem de Rectore præfatæ Paderbornensis Ecclesiæ habeat præfatum monasterium Herisi, & per unumquemque annum quatuor solidos ad eandem Dei Ecclesiam persolvat, simulque mansi X in villa nuncupata Hayonhus, quæ illuc venerabilis Episcopus perpetualiter pertinenda concesserat, cum decimis villarum, quæ vocantur Herisi, Smachtum, Nortgardinum, & Suthgardinum cum appendiciis seu villulis supra dictarum ancillarum Dei tradidit, per hoc nostræ auctoritatis præceptum plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, sed Deo auxiliante*

* Soror.

ante perpetuis temporibus permaneant absque aliquo contradicentis obstaculo. Volumus etiam atque præcipimus, ut sæpe jam dicti monasterii ancillarum Dei homines non alio modo a judiciariis potestatibus distinguantur, nisi eorum Advocato a nobis constituto, sicut Episcopo Paderbornensi præceptum concessimus. Episcoporum quoque synodale decretum cum scripto & signo subscriptionis super præfatum monasterium puellarum Dei Herisi nomine nostræ largitatis concessione firmatum permaneat. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur, & diligentius observetur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus. Data Idus Junii, Anno Christo propitio, XXXII regni Domni Ludovici serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis, Indict. IV. actum Triburias in Dei nomine feliciter Amen.

Annus Christi 872.

Hadriani II. Pont. 5. Ludovici II. Imp. 17. Ludovici German. Regis 32. Luthardi Ep. Pad. 13.

Annales Francorum. Ludovicus Rex partito inter filios regno in hostes feliciter movet

Annus jam accesserat octingentesimus septuagesimus secundus, quo Ludovicus Germaniæ Rex post auditos Ratisbonæ Basilii Græcorum Imperatoris legatos ex Bojaria ad Rhenum descendit, indictoque per Quadragesimam ad oppidum Forcheim Optimatum conventu, regnum inter tres filios divisit; ne qua ab obitu dissensio, quæ jam ante, ut diximus, notata regnum conturbaret. Igitur Carolomanno Bojaria & Sclavorum provinciæ: Ludovico Lotharingia, Saxonia, Thuringia, & Frisia: Carolo natu minori Suevia est attributa; jussique filii coram toto exercitu fidem jurare, nihil se turbaturos ex præscripto testamento. Adeo Rex optimus paci & suorum saluti consultum voluit. Quanquam Monarchia illa Francica, quæ jam ab excessu Ludovici pii Imperatoris in tot partes divisa erat, nova divisione secaretur in partes. Inde mense Majo quatuor validi exercitus Regis ire jussi adversus rebelles Barbaros. Singulis veteri Francorum more Episcopi additi, Luidbertus Moguntinus, Embrico Ratisbonensis, Aran, seu Arno Herbipolensis, Sigehardus Fuldensis Abbas. Carolomannus cum Bojariis progressus adversus Sclavos ad Istrum incolentes: Francones ad Austrum processere: Lotharingi ac Rheni accolæ duce Luidberto Moguntino Archiepiscopo adversus Bohemos pugnavere, quinque Bohemorum ducibus captis. Omnes felici successu cum victoria regressi, præter Saxones & Thuringos; hic enim quartus exercitus conflatus erat adversus Sclavos Occidentales. Hi quod ducem non haberent, per fœdam fugam recediere, tanta etiam indignatione mulierum, ut reduces in provincias ex equis detraxerint viros, & fustibus mancipiorum in modum contusos mulctarint; tanquam ex bello Cymbrico aut Romano antiquas Germania virgines conspexisset resuscitatas, ac tanto potior his causa, quod christianæ pro christiana religione tam turpiter pugnantes reciperent viros. *Plutarchus de bello Cymb. Tacitus de moribus German.*

Quam hactenus Ludovici Regis beneficentiam, eandem nunc Hadriani II Pontificis sollicitudinem erga Corbejenses commendamus; a quo hoc anno insigni diplomate Monasterii illius donationes & privilegia rogatu Adalgarii Abbatis confirmata; id quod ex antiquis Corbejensium tabulariis erutum hic exhibemus. Adrianus Pont. Corbejam recipit in clientelam apostolicam, & confirmat donationes ei factas.

Adrianus Episcopus Servus Servorum Dei, Adalgario Religioso Abbati venerabilis monasterii SS. Martyrum Stephani atque Viti, quod nuncupatur nova Corbeja, & per te eidem venerabili monasterio in perpetuum. Convenit Apostolico moderamini, pia religione pollentibus benevola compassione succurrere, & poscentium animis alacri devotione congruum impertiri assensum; ex his enim lucri potissimum præmium a conditore omnium Domino promeremur. Dum venerabilia loca oportune ordinata ad meliorem sive firmiorem fuerint sine dubio statum perducta. & ideo cum constet religionem tuam nostræ sollicitudinis pontificis satis humiliter suggessisse, quatenus præfatum monasterium sub perenni defensione S. Sedis Apostolicæ, cui licet indigni præesse dignosci-

gnoscimur, recipere dignaremur, decernentes scilicet, atque Apostolica auctoritate modis omnibus statuentes, ut & idem monasterium privilegii nostri decore finetenus vigeat, & monachi, qui illic Domino quotidianis laudibus famulantur, de propriæ congregationis Collegio post tuum discessum deinceps, quem divinitate summa annuente omnes concorditer elegerint, ordinandi habeant facultatem. Et quia asseris nomina, tum ipsum monasterium munificentia Principum in prædiorum facultatibus ditatum fuisse, petis & suggeris, ut tam hoc, quod nunc possidet, quam etiam, quod a fidelibus illic fortassis oblatum sive collatum fuerit, emissa præceptione confirmare nihilominus dignaremur, super quibus non solum in Domino gavisi sumus, verum etiam quia pia esse conspeximus, ut moris est Apostolici, ad tibi hæc impendenda amore Dei illecti, votis tuis favere decrevimus. Quapropter a præsenti sexta indictione jam dictum monasterium in Apostolicæ authoritatis defensionem immo perpetuam recepimus tuitionem, & omnia prædia illius tam ea, quæ a gloriosis Principibus, vel aliis Christi fidelibus ibi collata sunt & concessa, quam illa, quæ deinceps præstante Domino conferri poterunt & concedi ibidem, sive mobilia sive immobilia, confirmavimus, & ut a quolibet non usurpentur, invadantur, aut rapiantur, authoritate Apostolica promulgamus, jubemus ac definimus, nihilominus inviolabiliter Apostolicam censuram ad nostræ mercedis augmentum decernimus, ut omne fas atque omnem licentiam habeant monachi ejusdem monasterii talem de suis semper Abbatem deligere, qualem omnium vota concorditer postulaverint, & sibi præficiendum fore, uno animo gratia S. Spiritus suffragante illic Domino famulantes voluerint, nec quisquam præsumat alienum seu extraneum illic unquam Abbatem constituere aut introducere. Sed sicut diximus tales de ipsa congregatione, qui eidem monasterio regulariter præsint, cum vel tu de hac vita vocatus ad Dominum demigraveris, vel tempore succedenti ab unanimitate omnium eligantur: qui vitam & omnem monasterialem ordinem teneant, & cuncta cum timore Dei & reverentia regularis disciplinæ dispensare summopere faciant; statuentes Apostolica censura sub divini judicii attestatione, & Anathematis interdictu, ut nulli unquam parvo aut magno homini, cujuscunque sit dignitatis vel ordinis, liceat hanc nostræ authoritatis, quam pio intuitu promulgavimus, sanctionem infringere, aut floccipendere, vel in toto sive in parte, quoquo modo violare; et si, quod non credimus, temerario ausu quisquam vel nunc vel unquam transgredi, contemnere, violare, aut hanc nostram præceptionem infringere præsumpserit, & non in omnibus observaverit, sciat se Anathematis vinculis innodandum, & a regno Dei penitus sequestrandum. Qui autem verus custos hujus Apostolicæ præsanctionis studiosus observator extiterit, benedictionem & misericordiam vitamque æternam a Domino Deo nostro consequi mereatur. Scriptum per manum Stephani Notharii Cameræ sacræ Romanæ Ecclesiæ, Imperante Domino nostro piissimo perpetualiter Augusto Ludowico a Deo coronato magno Imperatore, anno XVIII, & post consulatum ejus anno vigesimo quarto, mense Octobris, Indictione sexta, bene valete. Data Idus Octob. per manus Sergii primicerii defensorum sanctæ sedis Apostolicæ.

Indictio sexta, etsi annum sequentem designet; ea tamen, quia a Septembri etiam inchoari consuevit, nihil hic fidei derogat; tametsi Pontificia a Januario plerumque ducta: nec haud multo post eodem anno Calend. Novemb. excessit e vita Hadrianus, subrogato Joanne VIII, ut insequentem annum referri non possit. *Petavius in Rat. temp. lib. 6. c. 1.*

Certabatur inter hæc altissima pacis tempora per Saxonia passim in erigendis magnificis basilicis & sacrarum Ædium fabricis. Ac postquam Corbejense templum jam perfectum erat, Adalgarius Abbas hoc anno ingentium turrium fundamenta jecit, quæ anno demum 885 a Luthardo cum infima parte templi consecrata. Longum de Parochiarum templis memorare, quando idem pietatis certamen in populo erat. Passim quæ ligneæ & extemporaneæ erant structuræ a primis religionis exordiis, ex solido lapide magnificentius surgebant. Inter quæ ad fontes Almæ seu Alisonis in pago Almango Sidagus nobilis, opibus non minus *Lib. tradit. Paderb.*

quam

quam religione præstans, dejecta lignea Ecclesia, aliam ex lapide reposuit, adjecta etiam tertia parte hereditatis in dotem. Hanc a Luthardo in vetustis monumentis consecratam reperio. Nihil Ethnicæ Saxoniæ saxa ad splendorem christianorum templorum, eorumque multitudinem, postquam populus in parœcias divisus & numero augeri, & loca cultu agrorum, resectis stirpibus & sylvis, replere cœperunt. Ad nobilis cumprimis Hildesiensis Basilica, quam Altfridus Episcopus B. Virgini Mariæ dicatam absolverat. Ad hujus consecrationem & solemnem dedicationem inter Episcopos adfuit Luthardus Paderbornensis Episcopus; ita enim chronicon Hildesiense. *Anno 872. Indict. V. in Calendis Novembribus dedicata est Ecclesia S. Mariæ in Hildenesheim a Venerabilibus Episcopis Altfrido ejusdem Ecclesiæ Episcopo, & Remberto atque Theodorico, sed & Luthardo cum interventione religiosi Abbatis Adalgarii, Monachorum & Canonicorum.*

Luthardus interest consecrationi Ecclesiæ Hildesiensis.

Annus Christi 873.

Joannis VIII. Pont. 1. Ludovici II. Imp. 18. Ludovici Germ. Reg. 33. Luthardi Ep. Pad. 14.

Annales Francor. Aimoinus. Gelenius in suffrag. Colon. Tom. 9. Concil. gener. recent. edit. Parisiens.

Synodus Colon. cui interest Luthardus.

Multo hæc illustriora ex consequenti anno & dedicatione Basilicæ Coloniensis Ecclesiæ. Enim vero Ludovicus Germaniæ Rex, postquam primum Francofurti ac deinde Wormatiæ procerum comitia habuisset, in quibus de publicis negotiis salubriter constitutum est, Aquisgranum descendit, simulque Coloniæ celebrem Episcoporum conventum indixit, in quo sacrarum rerum causas, & quæ ad disciplinam cleri populique poscebantur, pertractari voluit: tum præterea Basilicam Coloniensem, quam Hildebaldus Archiepiscopus e ruderibus castelli Ubiorum educere cœperat, & Willibertus absolverat, solemni ritu dedicari. Convenere igitur Episcopi V. Calend. Octob. magna frequentia: Synodusque ob celebritatem Magna etiam Coloniensis appellata. Verum licet acta ejus synodi interciderint, duo tamen ex ea possidemus ad posteros transmissa, tabulas videlicet de libertate clericorum, & propriis, quibus his uti liceat, bonis. Quæ, ut Guntharius Archiepiscopus conceperat statueratque, ita Wilibertus Patribus congregatis approbanda obtulit, & qui præsentes fuere Episcopi probavere. Qua super re publicum instrumentum, quod Gobelinus, & acta Conciliorum generalia referunt, confectum est. Acta hæc memorantur Coloniæ V. Calend. Octob. sub piissimo Rege Ludovico, anno Imperii illius XXXIII anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXIII Indict. 7. Subscripsere Eqiscopi, Wilibertus Coloniensis, & Retholphus Trevirensis Archiepiscopi: Bernardus Virdunensis, Altfridus Hildelsheimensis, Theodoricus Mimindensis, Gerolphus Firdensis, Luithardus Paderbornensis, Hildegrimus Halberstadiensis, Hodolphus Mimigarnefurdensis, Lubertus Osnabrugensis Episcopi: Ad hæc quinque presbyteri. Quæ Adelwinus Diaconus ad vicem Adeloldi presbyteri atque Cancellarii subscripsit.

Scio equidem hanc synodum actaque ejus ab Annalibus Francorum referri ad annum 870, a Sigeberto vero ad annum 871. Verum si quis hæc ipsa, quæ recitavimus, acta ex Gelenii Bibliotheca, & codice Hermanni de Wesalia Canonici ac viri erudit, quem Fridericus Imperator lauto sacerdotio exornavit, producta expenderit, ad hunc annum revocanda sunt. Præterquam quod Wilibertus Archiepiscopus hoc ipso anno primum a Joanne VIII Pontifice pallio Archiepiscopali decoratus, quemadmodum a Baronio relatum est, ut jam synodo rite præsidere possit; opinorque ex anno Incarnationis recte adscripto annum Ludovici Imperatoris in Francia orientali inchoatum. Indictio septima assignatur a Gelenio, quæ sexta esse debet, nisi jam a Septembri inchoata dicatur.

Alterum quod ex hac synodo inter monumenta Westphaliæ accepimus, est fundatio illustris Parthenonis Assindiensis seu Essendiensis. Nam postquam ea ab Alfrido Hildesiensium Episcopo ac Conditore viroque sanctissimo congregatis in synodo Patribus est oblata, uno omnium consensu approbata & confir-

Essendiensis Parthenonis fundatio stabilitur.

Ex Archiv. Essend.

confirmata est. Tabulas fundationis, quando nec a Gelenio, nec in conciliis generalibus integre recitantur, & posteritate digna exhibent, tam ad Conditoris pietatem, quam Sanctimonialium institutum cognoscendum, hic recitare visum; quando & Luithardus Episcopus noster hoc institutum Sanctimonialium Virginum ita rursum approbavit, quemadmodum ipse Herisiense cum sorore jam ante condiderat, ut pari religionis ardore hi duo integerrimi & conjunctissimi Episcopi ducti videri possint. Literæ sic habent

Alfridus Dei disponente providentia Hildesiensis Ecclesiæ Antistes. Cum inter immensas Dei Patris miserationes, quibus humanum genus gratuita pietate relevare dignatur, præcipue eam, qua constat consubstantialem coæternum ejus filium pro nobis incarnatum & crucifixum fuisse, ad memoriam reducerem, circa me vero specialiter divitias bonitatis ejus non sine admiratione perpenderem, qui me nullis exigentibus meritis de sordibus levatum inter Principes Ecclesiæ considere, & solium gloriæ tenere fecit, ne tantis ejus beneficiis ingratus apparerem, quid retribuerem Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi, diu multumque mecum cogitare cœpi. Tandem itaque ex divina, ut credo, inspiratione occurrit animo, sanctissimam & semper Virginem Mariam unicum & singulare præsidium peccatorum post Deum esse, cui si quid venerationis impenderem, id & Deo fore gratum, & animæ meæ ejus patrocinantibus meritis arbitratus sum profuturum. Opitulante itaque Dei gratia in prædiolo meo, quod Asnide vocatur, in honore sanctæ & Individuæ Trinitatis consecratam, sanctæque semper Virgini Mariæ, & SS. Martyribus Cosmæ & Damiano dicatam Ecclesiam his quæ Domino donante possidebam, construxi, in qua ad immaculatum sacrificium sanctimoniæ tam animæ, quam corporis Deo in cordis & Spiritus contritione offerendum Sanctimonialium congregationem coadunare, eique victus & vestitus necessaria providere; Spiritualem quoque matrem, quæ regulariter præsideat, eidem ex eadem præficere curavi. Ne vero post mei excessum futuris seculis de electione Abbatissæ dissensio oriatur, ex decreto Sergii Papæ, & ejus Successoris Adriani sancitum est, & eorum privilegiis confirmatum, ut nec prece, nec pretio, nec ullo omnino unquam modo alterius congregationis sanctimonialis dictis sanctimonialibus præponatur, sed quæcunque ex eisdem, & in Dei servitio potissima, ejusdem Ecclesiæ rebus juste disponendis aptissima reperiatur, hæc ex communi omnium ibidem Deo famulantium electione secundum Dei timorem suis Sororibus præficiatur. Quod tamen consuetudinarium jus tam ministrandis suis rebus imposuerim, & perpetualiter offerendum velim, paucis absolvam. Possessiones Ecclesiæ traditas vel tradendas, interiores vel exteriores, tam mobiles quam immobiles cum consilio Deum timentium summa cum diligentia Abbatissa procuret, reditusque earum tam in sua, quam in Sororum æquabili distribuat utilitate, id summopere cavens, utpote Deo rationem redditura, ut de communibus earum rebus ne vel unam minimam præbendam absque earum consilio vel utilitate alicui tradat, ne, quod absit, penuria familiaris rei urgente ruptis sanctimoniæ habenis liberius hac vel illac absque Dei timore vagentur. Si quæ vero sanctimonialis ibidem habet propriam domum, aut aliud ædificium vel a se emptum, vel dono sibi datum, vel aliquas res undelibet juste acquisitas, nihilominus ex omnibus supradictis neque Abbatissa neque aliquis alius ei auferat, neque ullo modo auferendum suadeat, sed eadem sanctimonialis libero arbitrio eandem domum, & cuncta, quæ inibi possidet, sorori suæ vel amico ad eandem Ecclesiam pertinenti, absque ullius contradictione, sive morti sit proxima, sive vitæ, quocunque modo voluerit tradat. Idipsum vero & clericis ibidem servientibus constituimus, si quis ante dictam earum aliquam Ecclesiæ possessionem Abbatissa largiente susceperit, tali suscipiat conditione, ut post ejus obitum eandem possessionem Ecclesia absque ullius contradictione suscipiat, restitutis prius omnibus tam mobilibus quam immobilibus rebus, quæ in illa esse videbantur ea die qua ipse eam suscepit, aut ipsa vivens, prout voluerit disponat, aut aliquis amicorum ejus post illius mortem pro salute animæ distribuat. Constituimus etiam ut nullus hominum vel advocatus aliquis aliquam jurisdictionem in civitate prænominata habeat, excepta Abbatissa Assindi, præter intruncationem manuum, vel armorum proclamationem. Anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXVII sub piissimo Rege Ludowico anno imperii ejus XXXVI* apud Coloniam civitatem V. Calend. Octobr. in ipso die dedicationis basilicæ S. Petri. Ego Alfridus Episcopus hoc privilegium coram Domino Wiliberto prædictæ civitatis Archiepiscopo recitavi, nec non coram Luitberto Moguntiacensi Archiepiscopo, & Bertolfo Trevirensi Archiepiscopo, & Berbardo Virdunensi Episcopo, atque Tiederico Mimidonen. Episcopo, & Herolfo Ferdensi Episcopo, & Luithardo Paderbornensi Episcopo, atque Hildegrimo Halverstadiensi Episcopo, & Odolfo Mimigernafurdensi Episcopo, & Otbiboldo Trajectensi Episcopo, & coram Luitberto Osnabrugensi Episcopo, nec non coram aliis quamplurimis sacri ordinis viris, qui ob supra dictæ Ecclesiæ dedicationem convenerant.*

* LXXIII.
* XXXIV.

Hisce ex tabulis recognoscet quis facile mecum, Essendienses Virgines a prima sua origine & instituto sanctimoniales fuisse, quales Herivordienses, Bodecenses, Herisienses, Gandersheimenses,

menses, & passim per Saxoniam ex concilii Aquisgranensis præscripto canonicas introduximus, a quibus diversum fuit monacharum institutum, ex rigidiori D. Benedicti disciplina. Quocirca Alfridus hisce tabulis facit potestatem testandi donandique res suas, quamvis non nisi sacratis Deo hominibus, ne in profanum usum aversæ cederent. Prima Antistes Gerswinda; crediturque Soror Alfridi fuisse, Onnone patre, & Rheinharde matre nobilibus nata. Et pari studio: quo Luithardus Episcopus sororem suam primam Herisiensem Antistitem, ille Gerswindam esse voluit. Ac tametsi Alfridus ex Corbejensi monacho Episcopus creatus: hoc tamen institutum Virginum commendavit; quando pari adhuc disciplina vitæ ac rigore cantabant intra claustra Collegiorum Canonici, & cameræ virgines; donec posterioribus sæculis ab utrisque discessum in laxiorem vivendi rationem, primæ institutioni minus consentaneam, quod omnium pene religiosorum ordinum commune fuit malum.

Ceterum qui huic synodo Coloniensi interfuisse in utraque tabula memorantur, suis sibi nominibus ac fastis satis constat. Verum quis ille Odolphus Mimigernafurdensis, & Lubertus Osnabrugensis Episcopus, nusquam in fastis eorum reperio. Quanquam hunc errorem, qui ex corrosis tabulis irrepsit facile correxeris, si pro Odulpho Bertholfum Luberti in Monasteriensi Cathedra Successorem, & pro Luberto Osnabrugensi Episcopo Egibertum reponas; hunc enim ex Herisiensium tabulis jam anno Christi 868. Osnabrugensis Ecclesiæ Episcopum supra introduximus.

In hoc ipso celebri Episcoporum congressu Basilicam Coloniensem a Wiliberto ceterisque Episcopis solemni ritu consecratam fuisse, cum Annales Francorum, tum satis ipsæ Wiliberti Archiepiscopi consignatæ tabulæ commonstrant; in his ita Wilibertus. *Hujus itaque ordinationis & concessæ electionis decretum conscriptum jussimus in conspectu totius synodalis conventus publice recitari, quem simul nobiscum hodierno die collectum habuimus, ob nostræ Ecclesiæ dedicationem faciendam, & ob plurima divina tractanda negocia.* Utrumne Ludovicus Germaniæ Rex, quem Aquisgrani per id tempus fuisse diximus, Coloniam accesserit, & sua præsentia, quod verisimile habeas, synodum & celebritatem dedicationis exornarit, nullus scriptorum prodidit. Biennio ab hinc consecuta dedicatio Werthinensis Basilicæ. Cœpta quidem illa a D. Ludgero, sed a nepotibus Episcopis Hildegrimo seniore, Thiatgrimo, Gerfrido, Alfrido, & Hildegrimo absoluta; ac tandem a Wiliberto Coloniensi Archiepiscopo, atque ipso Hildegrimo consecrata. Quod ipsæ tabulæ a Wiliberto relatæ docent.

Per id tempus fundatum est in Westphalia nobile Gerresheimensium monasterium Virginum a Regenberga Gerrici militis filia ex paternis bonis, quod a Wiliberto Coloniensi Archiepiscopo consecratum Deo. Tabulas donationis præter alios consignavit Luthardus Archicancellarius; quem tamen diversum dixeris a Luthardo Episcopo nostro.

Initia Parthenonis Gerresheimensis.

Inter hæc pietatis & liberalitatis studia, Ludovici quoque Germaniæ Regis singularis beneficentia in Corbejenses Monachos se hoc anno offert; tanquam Patri Ludovico pio conditori nihil concessurus filius. Quam in rem bina donationum diplomata suppetunt, quorum alterum mense Junio, alterum Septembri consignatum. Prius sic habet.

Ludovicus R. Corbejenses eximit a decimis Episcopo dandis.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis HLudowicus divina favente gratia Rex. Convenit Regiæ dignitati semper studere, ne Ecclesiarum Christi status aliqua occasione labefactari incipiat. Ex hoc enim & præsens vita sub majori prosperitate transigitur, & æternæ beatitudinis merces maxima acquiritur. Quapropter expedit nobis sæpius retractare concessiones antecessorum nostrorum, simul & nostra præcepta de immunitate Ecclesiarum ab exactionibus publicis confirmare, ut & quæ prius concessa sunt nusquam infringi patiamur, & de his, quæ forte minus expresse annotata sunt, & ideo in antiquis præceptis non contineri contenditur, per novorum confectionem omnem in futurum dubietatem tollamus. Notum ergo esse volumus omnibus tam præsentis ævi

quam

quam succedentium temporum Christi fidelibus, quia novæ Corbejæ monasterium jussu gloriosi Genitoris nostri constructum est in honorem sancti Stephani protomartyris Christi, atque per voluntatem ejusdem Imperatoris corpore est B. Viti Martyris insignitum. Sed & ex integro ab omnibus publicæ exactionis officiis & expeditione hostili tam de litis quam de ingenuis hominibus terram ejus incolentibus absolutionem promeruit, in quo & nos comprehensum existimavimus, & hactenus observatum comperimus, ut decimæ de dominicatis ejusdem monasterii mansis non darentur Episcopis. Sed ad portam monasterii darentur in eleemosinam præfati Genitoris nostri, & totius prosapiæ ejus, ut videlicet esset unde ministraretur peregrinis & hospitibus, qui nunquam desunt monasterio; nunc vero exorta quæstione per quosdam Episcopos, utrum nam hoc eidem monasterio Genitoris nostri nostroque præcepto concessum sit: quanquam, ut ipsi dicunt, nominatim non sit, expressum, sub generali tamen confessione liberæ dispositionis rerum suarum etiam hoc comprehensum fatemur. Sicut & seniori Corbejæ, ad cujus normam hæc nova instituta est, & præcipuis quibusque monachorum monasteriis antecessores nostros concessisse comperimus, & ne deinceps hinc aliqua dubietas fiat, rogatu venerabilis viri Adalgarii Abbatis ejusdem monasterii per hoc nostræ potestatis præceptum decernimus atque jubemus, ut & omnia, quæ prius habuit, immunitatis præcepta rata & inconvulsa habeantur, & per hanc conscriptionis nostræ Cartam specialiter ei concessum sciatur, ut de Dominicatis mansis vel nunc habitis, vel post acquirendis, a reddendis decimis plenam hoc monasterium habeat immunitatem, nisi sicut hactenus fuit, ut dentur ad portam monasterii in susceptionem hospitum & peregrinorum. His omnibus adstipulari recens Adriani Apostolici præfato Abbati collatum privilegium cognovimns, dum hujus apud nos controversiæ quæstio ventilaretur. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmior habeatur, atque per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur, manu propria subter eam firmavimus, atque annuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum Domini [monogram] *HLudovici Serenissimi Regis.*

Hebarhardus Cancellarius ad vicem Luitberti Archicapellani recognovi & ss.

Data XVI Calend. Julii, anno ab Incarnatione Dominica DCCCLXXIII, Regni autem Domini HLudovici Serenissimi Regis in Orientali Francia regnante anno XXXIIII, Indict. VI, actum Aquisgrani palatii in Dei nomine feliciter amen.

Et villam Lizzicham iisdem donat.

Alterum vero ejusdem liberalitatis argumentum hisce tabulis consignatum est.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, HLudovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus beneficii, & necessitates Ecclesiasticas nostro relevamus juvamine, atque regali tuemur munimine, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æternam vitam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter comperiat omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum sollertia, qualiter Nos ob nostræ mercedis augmentum, & pro remedio animæ Domini avi ac Genitoris nostri, nec non fratris nostri HLotharii suique filii & æquivoci concessimus quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium situm in Saxonia, quod nuncupatur nova Corbeja, id est Villam, quæ vocatur Lizzicha, ubi sunt homines L. qui picturas faciunt & picturæ Vinearum, quinquaginta & septem particulæ Vinearum. Ubi duæ Carradæ colligi possunt, & sunt ibi 30 fœminæ, quæ dant censum, unaquaque sex siclas vini, & de lino XII fusas III pullos, & XV ova, & de terra aratoria ad L modios, & de pratis ad Carradas X. Has itaque præscriptas res cum omni integritate totum & ad integrum ex jure & dominatione nostra in jus & dominationem præscripti mona-

monasterii tradimus atque transfundimus; Ea videlicet ratione, ut ab hodierna die & deinceps per hoc nostræ auctoritatis præceptum plenius in Dei nomine confirmatum nullo inquietante, sed Deo auxiliante, perpetuis temporibus ibi permaneant, absque ulla contradictione, vel eis pro nostra ac Conjugis carissimaque prole, salute Domini clementiam facilius exorare delectet. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur & diligentius observetur, manu propria nostra subter eam firmavimus & annuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum *Domini HLudovici Serenissimi Regis.*

Hebarhardus Cancellarius ad vicem Luitberti Archicapellani recognovi & ss.

Data VII Calend. Octobris anno XXXIIII. regni Domini HLudovici Serenissimi Regis in orientali Francia regnantis. Indictione VI. Actum Aquisgrani palatii in Dei nomine feliciter Amen.

Annus Christi 874. 75.

Joannis VIII. Pontif. 2. 3. Ludovici II. Imp. 19. 20. Ludovici Germ. Regis 34. 35. Luthardi Ep. Pad. 15. 16.

Ann. Franc. a Pith. editi. Regino.

Ab hoc deinceps anno 874, qui sequitur, ad annum 885. & Carolum Crassum Imperatorem nulla se memoria Luthardi Episcopi nostri offert. Multi interim Regum obitus, & rerum vicissitudines, quas nosse juvat. Inter Carolinæ stirpis Reges nullus Ludovico Germaniæ Rege potentior, quem præ ipso etiam Ludovico II. Imperatore, Italiæ prope Regno incincto, Monarcham tot per Germaniam regnorum appellare licebit, ad quem præ ceteris gentium legati confluxere, aut pacem aut fœdera poscentes. Eam ob rem Saxonia nostra hactenus tam pacata: Verum ut in humanis nihil diu stabile, ad arma rursus hæc concitari, ac intestino turbari bello cœpit, non sine fatali cometæ prænuncio, qui mense Julio crinalibus radiis spectatus. Inde enim mense Augusto Ludovicus II. Imperator, Lotharii filius, ac Rex Italiæ, morte subtractus, novum dissidii civilisque belli incendium dedit, quod nullum hæredem filium reliquisset. Carolus Calvus Rex Galliarum, comperta nepotis morte, festinatis itineribus, inconsulto Ludovico Germaniæ Rege ac fratre, in Italiam avolavit, Regnum illud & augustalia ornamenta prærepturus. Id cum indigne ferret Ludovicus Rex, Carolomannum Regem & Carolum filios cum exercitu in Italiam festinare imperat. (alter enim Bojariæ, alter Sueviæ Rex cognomento Crassus jam nominatus erat.) Ab his claustra Alpium penetrata, insessaque, ne Carolo reditus pateret. Quibus territus Carolus Rex Galliæ, qui lepore timidior, in juventute virum, in senio puerum egisse scribitur, ad callidas pro more artes conversus, Carolomanno præter auri & gemmarum dona, sancta omnia obtulit. Interim Romam profectus, & Joannem VIII. Pontificem sibi demeritus, Imperator coronatus. Simul per id tempus Ludovicus Germaniæ Rex cum Ludovico filio armatus Galliam ingressus. Ibi cum Germanus miles a prædis & vastatione contineri non posset, Rex misertus populi calamitates, ultro Gallia excessit.

An. 875. Ann. Franc. Ludovici Imp. obitu Germania turbatur.

Annus Christi 876.

Joannis VIII. Pont. 4. Caroli Calvi Imp. 1. Ludov. Germ. Reg. ultimus. Ludovici II. filii Germ. Reg. 1. Luthardi Ep. Pad. 17.

Franc. Ann. Regino. Aimoinus. Sigebertus

Nec tamen Carolo Calvo, homini callidi vafrique ingenii, omnia pro libidine regnandi relinqueret, Francofurti procerum conventum indicit; ex quo mense Julio Wilibertus Coloniensis Archiepiscopus, Adelardus & Menigardus Comites missi ad Carolum, postulatum, ut Italiæ Regnum cum

filio Ludovico divideret, & cum eo augustale nomen communicaret. Sprevit hoc primum Carolus, & Græcorum Imperatorum habitu tumidus, minari etiam ausus est, se tantum brevi armatorum multitudinem adducturum in Germaniam, quæ Rhenum exhaustura esset, daturaque per siccum fluminis alveum militi transitum. Ingentes sed vanæ minæ; postquam enim a Ludovico Rege ac filiis didicit exercitus contrahi, metu perculsus, legatos misit pacem petitum. Inter hæc Ludovicus Rex post amissam Ratisbonæ Emmam Reginam, insignem Corbejensis & Herivordiensis monasterii benefactricem, & ipse Francofurti V. Calend. Septem. mortalitatem implevit, justitia & pietate, civili prudentia & militari gloria clarus: fratrum certe integerrimus & gloriosissimus Rex, ut Regino compellat: longe etiam ceteris bellicosior, terrorque barbararum gentium. Cujus hoc etiam Helmoldi presbyteri elogium: *Noster*, inquit, *Ludovicus, Rex scilicet Germaniæ, Nortmannos fœderibus sive præliis hoc modo retinuit, ut cum Franciam totam vastaverint, regno ejus vel minime nocuerint. Post cujus mortem effera barbaries laxis regnabat habenis. Nam Boemi, Sorabi, Susi & Slavi, quos ipse tributis subjecerat, tunc servitutis jugum excusserunt.* Quas vero deinde clades intulerint Saxoniæ, haud multo post memorabitur.

Ludovici Germ. Regis obitus.

Lib. 41. c. 7.

Igitur ex morte Ludovici Regis orta novi belli flamma; ea siquidem cognita cœpit Carolus promissa retractare, & totam Lotharingiam, veterem videlicet Austrasiam, ad Rhenum usque sibi vendicare; eo quadraginta millium exercitu contracto Aquisgranum advotat, ac Regni sede istic occupata, Coloniam properat, castraque circa urbem explicat; quo & omnes Regni Optimates ad jurandam fidem evocati. Quæ dum perfide agit Carolus, aberat Ludovicus funere patris Francofurti occupatus, aberant & reliqui fratres. Carolomannus facta expeditione in Italiam ierat: Carolus in Suevia procul agebat. Nec segnis adhæc Ludovicus, nec abjectus, mittit primum legatos ad Carolum Calvum, rogatum, ne contra fidem patri juratam filio hæreditatem tyranni in modum eripiat. Quibus Carolus respondit, se cum patre non cum filiis transegisse, sibi hæc omnia superstiti ac seniori Ludovici pii Imper. filio jure deberi. Inter hæc Ludovicus exercitum colligit ex Francis Orientalibus, Thuringis, & Saxonibus, quocum ex adversa Coloniæ ripa consedit. Castris utrimque oppositis, Ludovicus etiam cum robore exercitus inter Confluentes & Andernacum Rhenum transit, castraque ad Andernacum firmat. Quo comperto, Carolus Calvus pro ingenio ad fraudes conversus, mittit legatos ad Ludovicum, per quos pacis tractationem offert, quo securum & incautum obrueret; cum ipse interea promotis castris cum 80000 armatorum Rheni ripam ascenderet. Et obrutus fuisset Ludovicus, nisi Wilibertus Coloniensis Archiepiscopus, misso ad Ludovicum Hardivico presbytero, dolum & præsens periculum significasset. Ludovicus de insidiis certior factus, copias contrahit, arma arripit, aciem instruit, & quo sui se ab hoste dignoscerent, nondum orto die pugnaturos, indusio linteove candido humeris injecto, procedere jubet. Ita ventum ad pugnam 8 Idus Octob. in pago Meghinensi haud procul Andernaco, Saxones in prima fronte collocati prælium ordiuntur, in quos cum tota vis incumberet, coacti pedem referre. Laborantibus successere Franci Orientales, tantoque ardore invecti sunt in Gallos, ut cæsis passim obviis ad signa penetrarent. Inter primos trucidatus Reginarius Comes, raptaque e manu ejus Aquila, prætorio quod gestabat signo; tum vero disjecti ordines, & per cædes grassatum in fugientes: quos cum in angusta viarum compulissent, aliis super alios ruentibus nova strage sævitum. Carolus Imperator ægre cum paucis elapsus, reliquum exercitum a rusticis per agros obtruncatum agnovere hostes divina vindicta premi, quando ad calcaria restitantes equi, loco moveri non poterant. Provocarat nimirum Ludovicus post publicas preces, jejunia, supplicationes ad superos testes & judicem causæ suæ Deum, cujus deinde ope tam insignem victoriam reportasse creditur. Quod & sero tandem agnovit Carolus Imperator in Galliam profugus. Ludovicus inde primum Aquisgranum, deinde Francofurtum triumphans ingressus, Ubi mense Novembri inter fratres

Ex quo novæ in Germania turbæ.

Ludovicus R. Carolum Imp. fausto ad Andernacum prælio vincit.

tres denuo stabili regni paterni facta divisione, Carolomanno natu majori cessit Bojaria, Pannonia, Bohemia, Moravia, Carantanum: Ludovico Francia Orientalis, Thuringia, Saxonia, Frisia, & pars maxima Lotharingiæ: Carolo cognomento Crasso Suevia & superior Lotharingia.

Annus Christi 877.

Joannis VIII. Pont. 5. Caroli Calvi Imp. 2. Ludovici II. German. Reg. 2. Luthardi Ep. Pad. 18.

Franc. Ann. Regino. Moritur Carolus Calvus Imp

Ab hac clade non multum superstes Carolus Calvus Imperator. Iteratis enim literis a Joanne Pontifice adversus Saracenos per Italiam grassantes imploratus, frigide expeditionem suscepit. Et Italiam quidem ingressus est: at ubi nunciatum, Carolomannum cum exercitu Longobardiam jam intrasse, pavore solutus in Gallias se recepit, & vix Alpium juga ingressus, morte decessit; regno in Ludovicum filium, cognomento Balbum (ita ob impedimentum linguæ appellatus) quem unicum reliquerat heredem, devoluto. Hæc jam tempora, cum ante a virtutum præconio Magni, Pii, Bellicosi dicerentur, post a vitio corporis Calvi, Crassi, & Balbi appellati sunt. Tum vero Carolomannus multis Imperatoriis virtutibus exornatus, ut eum Regino commendat, Italiam occupat. Balbo satis fuit transigere cum Carolomanno ac ceteris ejus fratribus, quo Regnum Galliæ retineret. At Ludovicus Rex Germaniæ, excelsi animi Princeps, postquam Francofurti comitia procerum habuerat, captivos omnes ultro remisit in Gallias. Inde armis in Sclavos ceterosque trans Albim barbaros conversis, ad pacem & tributa adegit: simul patris majorumque exemplo, patrocinia religiosorum virorum suscepit; cujus rei argumentum esse potest diploma, quo Werthinensi cœnobio omnia jura & privilegia confirmat. Id tale est ex tabulario ejus cœnobii productum.

Ludovicus R. Germ. confirmat privilegia werthinensium.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Ludovicus divina favente gratia Rex. Si petitionibus fidelium præsulum sanctæ Dei Ecclesiæ justa & rationabilia petentium acquiescimus, hoc sine dubio ad æternæ remunerationis præmia capessenda profuturum esse liquido credimus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium, quam futurorum industria, qualiter Hildegrimus Halberstadiensis Ecclesiæ Episcopus quoddam monasterium Werthina nuncupatum competitione fratrum ibidem Deo servientium nostro commendarit patrocinio & nostræ defensionis tuitioni, rogans, id ipsum exposcentibus fratribus, ut jam dictum monasterium sub sua constet potestate a tempore vitæ suæ, & post discessum ipsius monasterii prædicti fratres deinceps potestatem habeant inter se eligendi Abbatem, qui eos regulariter procurare sciat. Nos etiam petitionibus jam fati Episcopi & prædictorum fratrum assensum præbuimus, & jussimus fieri hoc nostræ auctoritatis præceptum, per quod decernimus atque jubemus, ut præfata petitio firma stabilisque permaneat. Hominibus itaque prædictorum fratrum nulla judiciaria potestas vel judex publicus præsit: non ab iis freda sive paratæ accipiendæ exigantur: præfati monasterii fratres hominesque ipsorum ab omni vectigalium exquisitione securi permaneant: eorum advocato, quem Abbas constituerit, si quid est ratiocinandum, vel corrigendum fiat, & immunitatis tuitione semper permaneant & ubique. Et ut hæc auctoritas assertionis nostræ firmior habeatur, & futuro tempore a fidelibus nostris melius credatur, & diligentius observetur, manu propria subter eam firmavimus & annuli nostri impressione sigillari jussimus.

Signum Ludowici Serenissimi Regis.

Waltherus Cancellarius ad vicem Luthberti Archicapellani recognovi.
Data XI Calend. Junii, Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXVII Anno primo regni Ludovici Regis in Orientali Francia regnantis, Actum Bisestadt in Dei nomine feliciter Amen.

Et beneficit Monasterio Gandersheimensi.

Huic alterum conjungas liberalitatis monumentum, qua Gandersheimense monasterium Virginum Diœcesis Hildesiensis cumulavit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Ludovicus divina favente gratia Rex. Si liberalitatis nostræ munere locis Deo dicatis quiddam conferimus, & necessitates Ecclesiasticas nostro sublevamus juvamine, atque regali tuemur munitione, id nobis & ad mortalem vitam temporaliter transigendam, & ad æternam feliciter obtinendam profuturum liquido credimus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam futurorum, industria, qualiter pro remedio animarum piissimorum antecessorum Augustorum, & ob nostræ mercedis augmentum, nec non pro dilecta conjuge Lutgarda, ac carissima prole nostra, quasdam res proprietatis nostræ ad monasterium, quod dicitur Gandersheim, concessimus, quod est constructum in honore S. Stephani protomartyris, & in nostro constat patrimonio, hoc est in villa, quæ dicitur Tengstede, & in villa quæ dicitur Erike, in pago, qui vocatur Suthuringia, in Comitatu Ottonis, cum domibus, ædificiis, campis, agris, pratis, pascuis, sylvis, cultis & incultis, aquis aquarumque decursibus, viis & inviis, accessibus cum adjacentibus finibus, exitibus cum regressibus, & quidquid ad præfatas Villas jure ac legitime pertinere videtur. Ita ut quidquid ab hodierna die deinceps Abbatissa & Sanctimoniales fœminæ præfati monasterii inde facere voluerint, liberam ab omnibus perpetualiter habeant potestatem. Si vero persona quælibet posterorum nostrorum, quod minime credimus, hoc nostræ concessionis præceptum irrumpere tentaverit, & immunitatis & electionis a nobis concesso scripto continetur, violandum decrevit, omnipotentis Dei iram incurrere se nullo modo dubitet, & coram justo judice in tremendo examinis die se rationem inde redditurum minime ignoret. Et ut hæc nostræ concessionis auctoritas firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris melius observetur, veriusque credatur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus. Datum V Idus Febru. Indict. 10. Anno incarnat. Domini nostri Jesu Christi 877. Anno primo Serenissimi Regis in Orientali Francia regnantis. Actum Francofurti in Dei nomine feliciter Amen.

Sustulit hic annus e numero Saxonicorum præsulum Altfridum Hildesiensem Episcopum, quem Luthardus Episcopus noster sibi conjunctissimum semper habuit, ob viri religionem, sapientiam, & vitæ sanctimoniam. Nam & primaria Westphaliæ nobilitate ortus, vitam primo apud nos inter Corbejenses Monachos elegit; ex quo sacro cœtu ob virtutum eminentiam Hildesiensium Episcopus delectus, præclare annis 30. sedi illi præfuit. Ab eo etiam Basilica Hildesiensis opere magnifico constructa dedicataque fuit. Ac præterquam quod diœcesin multis prædiis & bonis locupletarit, condita sunt ab eo duo illustria Virginum sacrarum collegia, Essendiense & Salingenstadense; dotatumque præterea ab eo multis bonis Gandersheimense monasterium, ut fasti Hildesiensium celebrant. Quanquam longe pulchrius opus, Clerum sanctissimis institutis a se formatum Successori reliquisse. Hæc enim per id tempus omnium integerrimorum Episcoporum prima cura erat. Quare si unquam, Collegia Sacerdotum & Canonicorum tum florentissima spectabantur. Ob hæc virtutum studia & opera Alfridus ipse magno apud Ludovicum Regem in honore erat, multis legationibus publicis pro Rege functus. Quam vivus sanctitatis famam meruerat, ea etiam post obitum illustrata miraculis proditur. Subrogatus Alfrido ex eodem cœnobio Corbejensi Ludolphus, vir eximiæ virtutis & exspectationis; quem tamen mors, priusquam Episcopus consecraretur, subtraxit. Inde ex eodem cœnobio & seminario Episcoporum sublectus Marquardus, quem haud multo post clades Ebbersdorfiana sustulit.

Obitus & præclara facta Altfridi Hildesiensis Episcopi.

Crantzius ad hunc quoque annum retulit funus Ludolphi clarissimi Ducis Saxoniæ & bellatoris pro christiana religione adversus barbaros, de quo supra relatum. Hujus filii Bruno, Tancquardus & Otto Dux magnus, ex quo genitus Henricus Rex Ottonis M. parens. Multis Ludolphi præclara facinora celebrant Saxonum Scriptores. Nobis vel ex eo commemorandus, quod Westphaliæ & Angariæ magnam partem Ducis imperio complexus, Luithardo Episcopo nostro hasce regiones ab hostibus intactas servarit. Cum Reges civilibus inter se bellis decertarent, jam

Obitus & genus Ludolphi Ducis Saxoniæ. Widekindus lib. 1. Ann.

jam Ludolphi filia Luitgardis Ludovico II Germaniæ Regi in Matrimonium data erat. Adeo & ipsa Ludolphi familia clara erat, & connubio in regiam familiam penetrarat.

Annus Christi 878. & 79.

Joannis VIII. Pont. 6.7. Ludovici Balbi Imp. 1.2. Ludovici II Germ. Regis 3.4. Luthardi Ep. Pad. 19.20.

Prospera adhuc per hæc tempora Germania Saxoniaque, Ludovici II Regis provisu, quem modo Aquisgrani, modo Francofurti, modo in palatio Thuringiæ ad Salam fluvium proceres in comitiis præsentem habuere, nec alio negotio magis occupatum, quam ut Reipublicæ & religionis incolumitati consuleret. Ac ne per civilia bella quicquam turbaretur, convenere ad Marsanam vicum inter Mosam & Heristallum Ludovicus Germaniæ, & Ludovicus Balbus Galliæ Rex, confirmatis amice iis, quæ inter utrumque parentem de partitione Regnorum convenerant. Quanquam altero ab hoc anno Ludovicus Balbus morte subtractus, Galliæ Regnum in turbas conjecit, quod Ludovicus & Carolomannus filii ex Ansgarda pellice suscepti divisere; nam Adelheidis conjux, quæ heredem filium datura esset, gravida relicta, Carolum cognomentum simplicem post edidit.

Annus Christi 880.

Joannis VIII. Pont. 8. Ludovici II. Germaniæ Regis 5. Luthardi Ep. Pad. 21.

Francorum Annales a Pithœo edit. Aimoinus. Crantzius lib. 2. Saxo. c.31. & lib. 2. Metrop. c.3. & 9. Widekindus lib. 1. Helmoldus lib. 1. c.7. Adamus Bremen. lib. 1 c.34. Albertus Stadensis. Meibomius in notis ad lib. 1. Widekindi.

Clades Saxonum prope Ebbeckesdorff a Nortmannis illata.

At multo calamitosior annus insequens 880 Germaniæ Saxoniæque, & furore Regum, & clade a Nortmannis accepta. Quippe Ludovicus Rex, dum Galliæ occupandæ ambitiosius inhiat, præter duos filios, amisit Carolomannum fratrem Bojariæ & Italiæ Regem. Is quia sterilem conjugem sortitus, nonnisi Arnulphum ex concubina reliquit, cui Ludovicus Carentanum Ducatum attribuit, nescius, quam brevi hic, exstincta Carolina per Germaniam stirpe, Imperator futurus esset. Carolus inter hæc alter fratrum cognomento Crassus, Sueviæ Rex, Italiam occupat, & a Joanne Pontifice Imperator salutatur. Inter hæc dum Ludovicus Lotharingicis & Gallicis rebus detinetur, Nortmanni, gens ex Danis, Norwegis & Suecis conflata, altero exercitu Belgium vastant, altero Albim transgressi in Saxoniam se effundunt. Qui in Belgium irruperant Nortmanni, ad Scaldim delati. Adversus hos Ludovicus Rex progressus cum exercitu; commissoque prælio, quinque Barbarorum millia prostravit. Qua in pugna Hugo Regis filius desideratus. At his, qui Saxoniam irruperant Nortmanni, Bruno, Ludolphi Saxoniæ ducis filius ac Ludgardæ Reginæ frater, ex Imperio Ludovici Regis se objecit: vir ingentis animi, sed infelicis successus. Contraxerat ille exercitum, ad quem præcipui Saxoniæ Comites & proceres ac tota prope nobilitas confluxit. Bellum ab omnibus eo flagrantius susceptum quod contra barbaros & juratos christianæ religionis hostes gerendum. Quapropter & Episcopi aliquot se conjunxere, non tam bellatores, quam Sacerdotes sacrarumque præsides, more jam a Francis recepto; quemadmodum & supra bello contra Sclavos Episcopos produximus in castris Ludovici Germaniæ Regis. Igitur secundo die februarii, qui B. Virgini sacer adscribitur, Nortmanni & Saxones congressi in vico Ebbecksdorfio Ducatus Luneburgensis, acri inter se prælio decertarunt. Anceps diu pugna, qua postremum Saxones circumventi, compulsique in paludes glacie constrictas: quæ ubi pondere armatorum pressæ considerunt, hæsit soluta glacie immersus abruptusque a se miles, cui nec emergendi nec pugnandi facultas erat; uti hæc Widekindus & Dithmarus Scriptores nostri tradunt. Quo conspecto, Barbari incurrunt, & miserabili strage alios, post alios impune contrucidant. Non alia funesta clades magis accepta a Saxonibus, ex quo Christi religionem susceperunt. Cæsus Dux Bruno: duo Episcopi, Theodoricus Mindensis & Marquardus Hildesiensis:

ſienſis: Comites præterea duodecim; quos inter tres Bardones, Thiodericus, Gerricus, Ludolphus, Folcwardus, Avanus, Thiotricus, Liutharius occubuere: Satellites, quos ab aliis præfectos nominari leges, haud minus quam octodecim deſiderati, uti Francorum Annales hæc memorant, & poſt eos complures alii Scriptores retulerunt. Corpora cæſorum Epiſcoporum, Comitum & nobilium in unum cumulum protracta ſunt, exutaque veſtibus & armis aliquamdiu inſepulta jacuere, & cum nemo ob metum hoſtilem ad tumulum peteret, nec jam amplius ab incolis ejus loci dignoſci poſſent, in eodem vico promiſcue conſepulta ſunt. Majores inde, quod bello ſacro occubuiſſent, cultu Divorum inter Martyres habuere. Ejus quoque rei gratia monaſterium Virginum ordinis D. Benedicti eodem in loco conditum. Sane Bollandus ſecutus ceteros, Divorum faſtis adſcripſit. Atque hæc ut certa habeamus ſcriptorum majorumque fide; ita Crantzius pleroſque Saxoniæ Epiſcopos ad claſſicum hujus belli confluxiſſe, ſimulque in hoc prælio occubuiſſe narrat. Quemadmodum & alii ſeptem Epiſcopos eum in numerum referunt: alii pauciores, interque hos etiam Paderbornenſem Epiſcopum recenſent; quem tamen non alium proferre illis licebit quam Luithardum: conſtabit autem ex diplomate Caroli Craſſi infra a nobis recitando, Luithardum anno adhuc 885 ſuperſtitem fuiſſe. Haud diſſimiles fabulæ, quas de Verdenſi, Monaſterienſi, Halberſtadienſi, Oſnabrugenſi, Bremenſi Epiſcopis in prælio cæſis narrant. Nam ſi illi ſcriptores legiſſent Francorum Annales, Dithmarum, Helmoldum, Adamum Bremenſem, Albertum Stadenſem, reperiſſent duos tantum Epiſcopos ex eo prælio deſideratos, Theodoricum Mindenſem & Marquardum Hildeſienſem; nec plures probati Auctores permittunt.

Bolland. tom. 1. Feb. die 2.

Acta Paderborn. MS. chron.

Minden. Kerſens broh. in Epiſcop. Paderb.

Nortmannorum victoria provocati Sclavi, magnis Barbarorum copiis conglobati in Thuringiam proruunt, cædibus & prædis graſſando; jamque ad Salam fluvium atque ipſum regium palatium pervenerant. Quibus Poppo Comes inſigni fortitudine & religione miles implorata numinis ope occurrit, & ad internecionem prope delevit, ne tota barbaries ſe in haſce Chriſtianorum regiones effunderet.

Annus Chriſti 881.

Joannis VIII Pont. 9. Caroli Craſſi Imp. 1. Ludovici II. Reg. Germ. 6. Luthardi Ep. Pad. 22.

Omne Saxoniæ præſidium per hæc temporum mala erat in Ludovico Germaniæ Saxoniæque Rege. Sed ille Gallicis turbis implicatus, magiſque intentus erat, ut Nortmannis per Galliam dominantibus obſiſteret, quam ut Saxoniam tueretur. Opportune interim Otto Dux Saxoniæ in locum cæſi fratris obtigit, Vir, ut Widekindus ſcribit, fratre Brunone prudentior, fortitudine bellica, & omni virtute longe præſtantior. Hunc idcirco Ludovicus toti Saxoniæ, Weſtphaliæ videlicet, Angariæ, & Oſtphaliæ ducem ac moderatorem præfecit; eoque plus confiſus Ottoni, quod Sororem ejus Luitgardem in matrimonio haberet, ac veluti proregis dignitate exornatum vellet: Sed Deo hæc arcanis conſiliis longius porrigente, qui deficiente Carolina ſtirpe, filium ejus Henricum primum Saxoniæ Regem, & nepotem ejus Ottonem M. primum ex Saxonum gente Imperatorem eſſe voluit. Nec in præſens fefellit Ludovicum Regem in Ottone fiducia; quippe qui a clade Ebbekesdorfiana Saxones collegit in arma, eodemque adhuc anno ultus fratris Brunonis necem, Nortmannos prælio victos proſtravit, ultraque Albim in ſedes ſuas rejecit; itaque contigit, ut dum illi per totam Galliam, & Germaniam, ut jam referam, deſævirent, Saxoniam tamen intactam relinquere ſint coacti. Ludovicus interim Rex Germaniæ, compoſitis per Galliam rebus, in Bojariam profectus, æſtatem iſtic tranſegit. Ineunte hyeme Francofurtum conceſſit; ubi morbo, quo altero anno eſt extinctus, decumbere cœpit. Carolus vero cognomento Craſſus, cum Italiam ſui juris faceret, hoc anno Romæ ipſo natali Chriſti die Imperator a Joanne Pontifice coronatus.

Widekindus lib. 1.

Otto Dux Saxoniæ ulciſcitur cladem a Normannis illatam.

Fine

Ann. Franc. Regino. Sigebertus. Nortmanni Galliam & Belgium devastant.

Fine anni sæva illa, & ad omnem posteritatem memorabilis Nortmannorum in Belgium & Germaniam irruptio facta, quam Scriptores tradidere. Nam etsi ejecti cum clade Nortmanni e Gallia, Neomago se includerent; reparatis tamen viribus, Godefridus & Sigefridus Reges mense Novembri cum innumerabili gentis suæ multitudine invecti per ostia Rheni in adversum Mosam Hasalon Oppidum in Mosæ ripa occupant, & locum castrorum vallo fossaque præmuniunt. Quo tanquam ad receptum firmato, longe lateque in prædas effunduntur, omnia simul ferro flammaque vastando. Qua procella Leodium, Trajectum castrum, Urbs Tungrensis, Prumia, Inda, Stabuletum, atque obvia quæque cœnobia ignibus absumpta. Inde in certiorem Mosæ ripam conversi per Ripuariam eodem barbaro furore sæviunt: tum Coloniam Agrippinam & Bonnam civitates, ut Francorum Annales addunt, cum Ecclesiis & ædificiis incendunt. Quotquot autem evadere potuerunt tam Canonici quam Sanctimoniales Moguntiam profugere, thesauros Ecclesiarum & corpora Sanctorum secum portando. Tum præterea Tulpiacum, Novesium, ac cetera loca injecto a Barbaris igne conflagrarunt: tum captum Aquisgranum, & regium palatium, capellaque regia, ac nobilis illa Caroli M. Basilica in stabulum equorum conversa. Ac ne cetera commemorem, eodem excidio Aimoinus Cameracum, Ambianum, ceterasque Belgicæ secundæ Urbes eversas, & Parisios Urbem a Sigefrido Nortmannorum Rege quadraginta millibus Barbarorum obsessum refert. Nihil ante eum diem aut Gothorum, aut Vandalorum, aut Hunnorum furor in Christianos ediderat truculentius. Adeo quidquid inter Scaldim, Mosam, ac Rhenum patuit, evastatum est, Saxonia quod mireris, intacta. Ita vero Barbarorum irruptione premuntur regna, dum aut christianorum vitia adoleverint, aut Reges ad ignaviam prolabuntur, aut Principes dissident intestinis bellis.

Annus Christi 882.

Joannis VIII. Pont. 10. Caroli Crassi Imp. 2. Ludovici II. Germ. Reg. 7. Luthardi Ep. Pad. 23.

Franc. Ann. Regino. Herm. contract. Ann. Fuld. Brunnerus ex antiq. autog. Ludovici II. Germ. Reg. obitus

Subinde Ludovicus Germaniæ Rex, quem Francofurti lecto depressum diximus, hoc insequenti hujus sæculi anno octingentesimo secundo Francofurti 3 Calend. Februarii moritur. Quanquam Francorum annales XIII Calend. Decemb. obiisse referant; cujus mortem cometes XV. Calend. Februarii radiantibus comis spectatus denunciavit; Regino XIII. Calend. Septemb. excessisse refert. Corpus ad Lauresheimense cœnobium ac patris sepulchrum delatum. Filium quidem is susceperat ex Luitgarde, quem Ludovicum suo nomine dixerat; Sed is puer Ratisbonæ ex fenestra prolapsus præmatura morte excesserat. Ita nullo hærede filio relicto, omnia ad Carolum Crassum Imperatorem, qui ex Ludovici pii filiis superstes erat, devoluta. Quocirca proceres nihil sollicitius habuerunt, quam ut Carolum ex Italia in Germaniam evocarent. Vulgata Ludovici morte, duplici malo conflictatum; nam & exercitus qui adversus Nortmannos erat a Rege missus, diffluxit; & Nortmanni fugientium vestigiis inhærentes, & munitione sua ad Mosam effusi, Confluentiam usque populando progressi. Moguntini ne in prædam venirent, urbem suam muris instaurant. Ac Nortmanni Treviros versi urbem occupant, incolis partim interemptis, partim fugatis, & templa ædesque uno busto involvunt. Item Metis excidium intentabant, cum interea Carolus Crassus Imperator multis cum legionibus ex Italia advolat. Quo cognito, Nortmanni intra suam munitionem ad Mosam se recipiunt. At Imperator, ut gentem tam infestam ex Imperio ejiceret, Wormatiæ conventum procerum indixit; decretoque bello, copias ex Alemannia, Francia Orientali, Bojaria contrahit. Saxones nostri jussi duce Ottone Albim custodire; Thuringi duce Poppone in Sclavos, Bohemos & Sorabos excubare. Inde Imperator præmisso Arnulpho Principe, quem postea Germania Imperatorem sortita, cum Bojariis, & Heinrico cum Francis Orientalibus, jussit Nortmannos palantes intercipere; ipse cum robore exercitus consecutus, intra

Nortmanni Germaniæ infesti, a Carolo Crasso domantur.

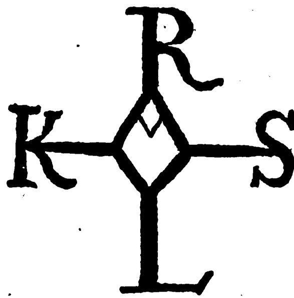
intra munimentum Hassalam ad Mosam inclusit, quo Nortmannorum Reges Sigefridus & Godefridus cum prædatorio exercitu se receperant: ibi in XII diem sunt obsessi. Cum vero obsidentes & obsessi XII Calend. Augusti inaudita aeris tempestate, quæ, tonitru, fulmine, grandine & imbribus e cœlo effusis, castra & urbem disjecit, attoniti fractique concidissent, bellum pace conficitur; ac datis utrimque obsidibus, jussus Godefridus Rex venire in castra & jurare, nunquam se Carolo vivo regnum ejus hostiliter ingressurum. Atque is cum se christianam religionem suscepturum promitteret, si Frisia illi, & Gisla Lotharii filia in conjugem daretur, illis impetratis, fonte baptismatis abluitur, Imperatore partes susceptoris obeunte. Sigefrido & ceteris Nortmannis ingens auri argentique summa data. Fœdum & indignum Germaniæ nomine pactum, auro redimere, quod ferro solvendum erat. Haud multum dissimilis labes, qua nostra memoria Sueci, Nortmannorum gens, post triennale bellum auro redempti ex Imperio. Post illa Carolus Confluentiam profectus, exauctorato milite, singulos domum remisit. Confluentia Imperator Carolus Wormatiam profectus, ad conventus Imperii agendos; ubi insigni diplomate Corbejensibus omnia jura & privilegia confirmat, locumque sacrum in tutelam Imperatorum suscipit; Diploma etsi ad veterem Imperatorum ac Regum formam sit compositum, hic tamen repræsentare placuit.

Jura Corbejensium a Carolo Imp confirmantur.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Karolus divina favente Clementia Imperator Augustus. Cum petitionibus servorum Dei justis & rationabilibus divini cultus amore favemus, superni muneris donum largiri non diffidimus. Idcirco noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium, quam futurorum sagacitas, quia adiens Serenitatem culminis nostri vir reverendissimus Puppo Abba ex monasterio Corbeja, quod est super fluvium Wisera in villa regia in loco dudum nuncupante Huxeri dicatum in honorem S. Stephani protomartyris, suggessit mansuetudini nostræ, ut idem monasterium & monachos ibidem per tempora degentes cum rebus & hominibus non solum sub nostra tuitione & defensione constitueremus, verum etiam & talem immunitatem fieri juberemus, qualem omnes Ecclesiæ in Francia habent: cujus petitionem dignam & perspicuam judicantes, hanc auctoritatem immunitatis erga prædictum monasterium Corbejæ ejusque Rectores fieri jussimus, per quam decernimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memorati monasterii, quas præsenti tempore in quibuslibet pagis & territoriis habet, vel deinceps ibidem conlatæ fuerint, ad causas judiciario modo audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos quam & lutos distringendos, aut ullas redibitiones aut inclitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat; Sed liceat memorato Abbati suisque Successoribus res prædicti monasterii sub immunitatis nostræ defensione quieto ordine vivere ac residere, & quidquid exinde jus fisci exigere poterit, totum & ad integrum nos pro æterna retributione ad pauperes alendos, & luminaria eidem monasterio concinnanda concedimus, qualiter Monachi ibidem degentes pro Nobis, proleque nostra, atque stabilitate totius imperii Nobis ad regendum commissi Domini misericordiam attentius exorare delectet. Sed & hoc placuit nobis huic inserere auctoritati, ut licentiam habeant Rectores hujusce monasterii cum quibuslibet hominibus liberis res & mancipia legaliter commutare, videlicet, ut quidquid juste & rationabiliter pars alteri contulerit parti, per hanc nostram auctoritatem jure firmissimo teneant atque possideant, & quidquid exinde facere voluerint, libero in omnibus perfruantur arbitrio faciendi quidquid elegerint. Et ut hæc auctoritas immunitatis atque confirmationis nostræ per futura tempora inviolabilem obtineat firmitatem, manu propria subter firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum

Signum Domini Karoli *Serenissimi Imperatoris Augusti.*

Waldo Cancellarius ad vicem Luitwardi Archi Cancellarii recognovi & ss. Data VIII. Id. Novemb. anno Incarnat. Domini DCCCLXXXII. Indict. XV. anno vero Imperii piissimi Imperatoris Karoli II. Actum Wormatia Civitate in Dei nomine feliciter amen.

Francorum Annales. Inter hæc civile bellum inter Saxones & Thuringos exortum. Ejus concitatores Poppo & Egino comites, Thuringiæ præfecti. Verum ut in auctores iniqui belli plerumque pœna recidit, Thuringi a Saxonibus magna clade protriti sunt. Nec tamen per hæc aut Nortmanni Saxones, nec Sclavi Thuringos lacessere ausi; quod armati starent, Ottone cumprimis Duce per Saxoniam obvolitante.

Annus Christi 883.

Marini Pont. 1. Caroli Crassi Imper. 3. Luthardi Ep. Pad. 24

Regino. Jam is per Saxoniam status erat, ut suis se auspiciis imperiisque regeret, deserta sensim a Regum suorum ac cæsarum procuratione. Nam & Carolus Crassus Imperator, præterquam quod Boicis, Alemannicis, & totius Imperii negotiis, in depellendis Nortmannis e Belgio, arcendisque ex Germania distinebatur, hoc anno expeditionem in Italiam suscepit; quæ a Saracenis haud secus quam Gallia a Nortmannis vexabatur, Vidonis cumprimis Thusciæ ducis conspiratione cum Saracenis ac rebellione.

Annus Christi 884.

Hadrian III. Pont. 1. Caroli Crassi Imp. 4. Luthardi Ep Pad. 25.

Regino. Sigebertus. Nortmanni infesti Galliæ. Vix dum hoc composita erant, cum Imperator ex Italia evocatus in Germaniam rediit, Wormatiæque conventu procerum habito, alium exercitum in Pannoniam, alium in Moraviam misit, & Ducum auspiciis rebelles compressit. At majus periculum imminebat a Nortmannis, quod hi mortuis intra annum Ludovico & Carolomanno Francorum Regibus, irruptionem in Gallias minitarentur, nisi eadem, qua defuncti Reges, pecuniæ summa secum paciscerentur. His Galli angustiis circumventi Caroli Imperatoris opem implorant, regnumque offerunt, quod in quartum annum tenuit, Monarcha exinde totius regni Francici, per Italiam Gallias, & Germaniam. Carolus igitur pro auctoritate Nortmannos Gallia excedere jubet. Quibus illi offensi Lovanii in visceribus Belgii se præmuniunt castraque, ex quibus prædas agant. Qua ex sede belli, immisso licet alio post alium exercitu, frustra eos Galli tentarunt expellere. Adeo frigide tum bella gerebantur.

Simul per id tempus aliæ Nortmannorum copiæ per ostium Rheni invectæ Duisburgum, (Regino Dinckburgum vocat) occupant, in eoque se oppido includunt, dissimulante Godefrido Rege, cui Frisiam datam diximus cum Gisla Lotharii filia. Fortissimus ea tempestate Ducum erat in castris Imperatoris Henricus Popponis frater. Is per hyemem ita pressit, ut oppido tandem relicto, oceanum repetere coacti sint Nortmanni. Spectabant hæc vicini Saxones; & quo minus ejusmodi in Saxonia molirentur Nortmanni, præstabat Ottonis, Saxoniæ Ducis militaris virtus, armataque Saxonia. Sensim belli gloria a Francis ad Saxones transire visa. Celebris quoque ea tempestate per Westphaliam *Expelluntur e Duisburgo, duce Henrico Saxone.*

liam Reginbernus, Theodorico comite Ringelheimio & Oldenburgico natus, Widekindi M. abnepos, a quo variis præliis obtriti Dani.

Annus Christi 885.

Stephani VI. Pont. 1. Caroli Crassi Imp. 5. Luthardi Ep. Pad. 27

Regino. Sigebertus. Godefridus Rex Nortmannorum Germaniam turbaturus occiditur.

Accesserat annus Christi 885 quo, licet Imperator totam Germaniam in quiete possideret; obturbare tamen hanc ausus Godefridus Nortmannorum Rex. Quod Frisia, qua donatus erat, minime contentus, missis ad Imperatorem legatis, peteret Confluentiam, Andernacum, aliaque ad Rhenum loca vini feracia, quod id Frisia non ferret. Specie hæc obtendebantur, quando re ipsa ab Hugone Lotharii filio sollicitatus ad rebellionem, promissa Lotharingiæ parte, si cum Nortmannis irruptionem faceret. Quæ cum Imperatorem non laterent, legatos ejus benigne habitos remittit ad Regem cum responso brevi, ab Imperatore mittendos ad Regem Oratores, qui coram omnia pertractarent. Inde in consilium vocatus Henricus supremus militiæ præfectus, statuit Godefridum dolo tollendum, quando cum exercitu per Frisiæ paludes penetrare non liceret. Missi igitur ad Regem Wilibertus Coloniensis Archiepiscopus, & Dux Henricus cum proceribus in Bataviam. Ibi cum Eberhardus comes suas possessiones, quas inique detinebat Godefridus, repeteret; orto inter Regem & Comitem litigio, comes educto ense letalem plagam capiti Regis infligit, quem mox accurrentes Henrici Satellites confodiunt. Inde in Nortmannos versi, omnes per Bataviam Insulam contrucidant. Hugo subinde auctor rebellionis erutis oculis in cœnobium detrusus. Ad hunc modum Imperator præsenti periculo defunctus Germaniam quietam habuit.

Carolus Imp. liberam Clericis Paderb. facultatem dat eligendi Episcopum.

Mense vero Septembri inter ceteros legatos ab Imperatore auditus est benigne orator a Luithardo Paderbornensi Episcopo missus, qui Antistitis sui nomine liberam Episcopi sui electionem petebat, Collegii cathedralis Sacerdotibus & Clericis, qui hic fratres vocantur. Imperator postulatis egregio diplomate eligendi Episcopi sui potestatem fecit. Id quia inter cetera Ecclesiæ hujus monumenta a Ferdinando Episcopo primum e tabulariis nostris est productum, hic adscribo.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Karolus divina favente Clementia Imperator Augustus. Noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industria, qualiter quidem venerabilis vir Luthardus Paterbrunnensis Ecclesiæ Episcopus sua missa legatione nostræ suggessit Celsitudini, quatenus in eligendis Episcopis prædictæ Ecclesiæ fratres inter se firma stabilique per futura tempora electione juxta pristinum morem frui mererentur. Cujus petitioni assensum præbentes ob remedium venerandæ memoriæ videlicet avi & Genitoris nostri, ac nostræ salutis prosperitatem, ratam firmamque ei perhenniter hujusmodi electionem concessimus, licet talem inter se moribus scientiaque probatum invenerint, qui eidem officio aptus dignusque, quantum humana adhoc competit fragilitas, dinoscatur. Proinde hoc nostræ auctoritatis præceptum ei conscribi jussimus, per quod decernimus atque jubemus, ut deinceps, sicut supra diximus, ipse Paterbrunnensis Ecclesiæ clerus potestatem habeat inter se eligendi Pontificem, donec inter ipsos talis inveniri poterit, qui ad illud officium dignus reperiatur. Et ut hæc nostræ auctoritatis concessio apud posteros obtineat vigorem, annulo nostro subter jussimus sigillari.

Salomon Notarius ad vicem Luitpardi archicancellarii recognovit.

Data VI Idus Septemb. Anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCLXXXV. Indictione III, anno vero regni Domini Karoli piissimi Regis VIIII imperii ejus V. Actum in Franckenefurt in Dei nomine feliciter Amen.

Utrumne vero Carolus Crassus primo hanc liberam potestatem eligendi Episcopum Paderbornensi Ecclesiæ dederit; an quod in electione Baduradi & Luthardi hæc jam ante obtenta, confirmarit, incertum habeo. Luthardus certe, quod jam aut senio gravis, aut invalitudine pressus ad extremum

nium

mum vitæ urgeretur, Ecclesiæ suæ consultum voluit. Hoc ipsum privilegium liberæ electionis confirmatum ab Ottone II. Ut in Folmaro Episcopo referemus. Neque id privilegium novum videri debet, quando jam ante Carolus M. aut certe Ludovicus pius Imperator, ut Sirmondo visum, lege in Capitularium libris sancita, Clero per Germaniam & Franciæ Regnum liberam & communem omnibus Collegiis eligendi Episcopi potestatem dedit, idque antiquorum patrum, institutis & Ecclesiæ libertati; atque receptæ consuetudini consentaneum profitetur; Ut in hoc non tam privilegium, quam antiquum Ecclesiæ jus recognoscas. Etenim quod Imperatores ac Reges jus vendicent nominandi Episcopos, eam a Pontificis indulto potestatem habuere a Pipino & Carolo M. ceteri Francorum Reges & Imperatores; ita vero reddidere Ecclesiæ, quod ab Ecclesia acceperant.

Annus Christi 886.

Stephani VI. Pont. 2. Caroli Crassi Imp. 6. Luthardi Ep. Pad. ultim.

Luthardus Ep. verisimiliter hoc anno obiit. *Crantzius libro 2. Metrop. c. 15. Brusch. in cat. Pader. Episc.*

Quantum exinde Luthardus ab hoc anno superstes vixerit, nemo satis in tabulas retulit. Verum cum diploma hoc Cæsareum mense Septemb. hujus anni consignatum sit Luthardo, atque is VI Nonas Maji (quod in Herisiensium necrologio annotatum est) obierit, consequens est anno 886 obiisse; nam Biso ejus Successor anno proximo 887 Episcopus introducitur; quippe qui hoc anno, ut referemus, simile diploma a Carolo Crasso Imperatore obtinuit. Et si Luthardi initia Episcopatus ab anno 859 deducere lubeat, jam annos XXVI Episcopatus, quos Auctor vitæ Meinwerci adscribit, integros reperies. Quanquam Crantzius ex Annalibus Paderbornensibus annos XXIII illi consignet. Bruschius Luthardum innocentissimæ atque optimæ vitæ fuisse scribit. Neque dubium quin integerrimis & sanctissimis Saxoniæ Episcopis accenseretur; quales tum prima christianæ religionis per Saxoniam ætas ferebat; Ut vel inde Unwanus Episcopus, cum adhuc posthuma ac recens ejus fama odorque Sanctitatis spiraret, Luthardi ossa cum reliquis e tumulo levarit.

Et Wulfarius Ep. Mind. * al. 15. Sept. *Crantzius lib. 2. Metrop. c. 27. Chron. Mind.*

Haud multo post Luthardum, * mense Julio, sublatus est e numero mortalium Wulfarius, quartus Mindensium Episcopus; quem virum a doctrina, prudentia, & fervore religionis proferendæ haud dissimiliter commendant ejus Ecclesiæ fasti.

Stephanus Papa confirmat privilegia Ecclesiæ Hildesiensis & Monasterii Corbejensis

Hoc ipso mense Majo; quo Luthardus excessit, priusquam ad Bisonem transeamus, non intermittendum duximus diploma Stephani Pontificis eo nomine sexti, quo privilegia ac jura Hildesiensis Ecclesiæ, & Corbejensis ad Visurgim Monasterii, Apostolica auctoritate confirmat.

Stephanus Episcopus Servus servorum Dei, Reverendissimo & sanctissimo Wicberto Episcopo sanctæ Ecclesiæ, quæ vocatur Hildesheim, patrocinio sanctæ Dei Genitricis semper Virginis Mariæ Dominæ nostræ dedicatæ, seu Bovoni Abbati venerabilis monasterii, quod vocatur nova Corbeja, ex dedicatione & nomine Beati Christi protomartyris sancti Stephani, ubi in sacris requiescit membris B. Christi Martyr Vitus in perpetuum. Convenit Apostolico moderamini pia religione succurrere pollentibus pia compassione, & poscentium animis alacri devotione impartiri assensum. Ex hoc enim lucri potissimi præmium a Conditore omnium Domino promeremur, dum venerabilia loca oportune ordinata ad meliorem fuerint sine dubio statum perducta. Igitur omnes sanctæ Ecclesiæ Dei fideles atque devotos præsentes scilicet atque futuros scire volumus. Utrasque supra nominatas Ecclesias cum omnibus earum familiis seu plebibus, ac rebus immobilibus, juste ad eas ubique pertinentibus, quarum una sedes vocatur ex patrocinio sanctæ & superexaltatæ Dei Genitricis Mariæ Dominæ nostræ, altera vero Monachorum contuberniis instituta, & dedicatione B. protomartyris Stephani, ubi & B. Martyr Vitus corpore requiescit sub B. Petri Apostolorum Principis tuitione & sedis Apostolicæ speciali defensione per hoc nostræ Apostolicæ confirmationis privilegium omnibus modis submissas perenni jure consistere. Hujus

jus rei gratia decrevimus, & prærogativa atque auctoritate Dei omnipotentis, & ejusdem Apostolorum Principis, cui legandi atque solvendi in Cœlo & in terra data est potestas, cujusque nos vice divino munere fungimur, injungimus, ut a nullo hominum aliqua vis aut oppressio, vel contrarietatis, seu occupationis molestia quocunque modo inferatur in rebus vel possessionibus Ecclesiarum earundem, neque illarum possessiones aut decimæ ipsis collatæ ubique Ecclesiis a quolibet usurpentur, aut more tyrannica diripiantur. Sed in arbitrio & jure Episcopi vel Abbatis utriusque Ecclesiæ cuncta consistant, sub diligentissima Canonica Institutionis censura. Potius autem eædem Ecclesiæ utriusque ordinis cum omnibus earum possessionibus per hujus Apostolici statuti privilegium indiminute ac illibate ab omnibus, qui christiano nomine censentur, sub defensione sanctæ sedis Apostolicæ habeantur & observentur, ad laudem Dei omnipotentis, & Sedis Apostolicæ reverentiam, & stabilem etiam vigorem, & statum augmentandum profuturum Ecclesiæ. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hoc nostræ authoritatis & Apostolicæ Confirmationis privilegium pie a nobis concessum ire agereque præsumpserit, & in toto vel ex parte transgredi conatus fuerit, & omnem reverentiam sanctæ Sedis Apostolicæ non observarit, sciat se a Deo patre omnipotente & filio & S. Spiritu excommunicatum, & nisi resipuerit, perpetua anathemate condemnatum. Qui vero custos & observator exstiterit, & benedictionem & gratiam a Deo & Domino nostro consequi mereatur.

Scriptum per manum Gregorii Scrineatis Sanctæ Romanæ Ecclesiæ in mense Majo Indictione quinta, valete. Datum 3. Calend. Junii per manum Leonis Sacellani Sanctæ Sedis Apostolicæ Imper. Domino piissimo patre Carolo Augusto coronato magno Imper. anno sexto, & post consulatum ejus anno sexto, Indictione quinta.

Wigbertus, quem Pontifex tam honorificis titulis exornat Marquardi, qui in Ecbekesdorfiano prælio a Danis cæsus occubuit, Successor fuit, & quintus Hildesii Episcopus; uterque ex Corbejensibus Monachis ad eam dignitatem delectus. Ac miror cur Crantzius aliique hunc vix annum in Episcopatu explesse scribant; cum his literis in sextum annum superstes memoretur; & post etiam anno 888 in synodo Moguntina subscripserit decreto Episcoporum. Bovo similiter post Warinum quintus Corbejensium Abbas, vir doctrina, vitæ integritate & religione præstans. Et jam Corbejensis cœnobii fama Romæ Pontificis aures animosque impleverat, non tam quod Hildesiensis Ecclesiæ tres ordine præstantes Episcopos, Alfridum, Marquardum & Wicbertum dederat, quam quod indies tot Apostolicos viros in Septentrionem mitteret, quorum opera ad barbaras gentes fidei christianæ lumen tanto cum fructu importabatur.

BISO

BISO IV.

EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 887.

Stephani VI. Pont. 3. Caroli Crassi ult. Arnulphi Reg. Germ. 1. Bisonis Ep. Pad. 1.

Post Luthardum quartus Paderbornensis Episcopus Biso, hoc ipso, vel fine præcedentis anni secundum Caroli Crassi privilegium a clero suo in locum Luthardi electus; vir cum vitæ integritate, doctrina & prudentia: tum religione & pietate egregius, magnaque apud Imperatores auctoritate. Quanquam ex qua familia sit ortus, & per quos gradus in clero subvectus, aut a quibus consecratus sit Episcopus, e vetustatis memoria, ut multa ejusmodi, nobis subtracta sunt. Episcopatus initia a cultu pietatis est auspicatus. Nam, ut in vita Menulphi refert auctor relatus, sepulchrum Baduradi Episcopi aperuit, anno ab obitu ejus XXVII (qui juxta calculum a nobis positum hic annus 887 est) seu ut ossa honoratiori loco collocaret, ob cœlestia beneficia ad ejus patrocinium impetrata; seu alia hujus rei causa fuerit. Sane postquam Baduradi corpus inspectum in tumulo fuit, repertæ sunt vestes omnes, quibus corpus involutum jacebat, prorsus integræ, nulloque aut vetustatis aut putredinis vitio obnoxiæ. Quod uti Bisoni cleroque, qui aderat, argumentum fuit sanctitatis; ita omnes accepere hortamentum imitandæ virtutis.

Biso elevat ossa B. Baduradi.

Mense Aprili hujus anni Coloniæ Metropolis suarum Provincialium Episcoporum conventum habuit, ad quem & Saxoniæ Episcopi convenere, Wulfelinus seu Wulthelinus Mimigarnefordensis, & Drogo Mimidonensis Episcopus. Ea in synodo legibus & pœnis actum in raptores bonorum Ecclesiasticorum.

Synodus provincialis Coloniensis. Binius.

At Biso inter hæc vix biennium vixit sub Carolo Crasso Imperatore. Is quia superiori anno imploratus a Gallis erat, misit hoc anno Henricum Ducem, fortissimum ea tempestate Francici & Germanici sanguinis bellatorem, & Popponis Thuringiæ ducis fratrem, adversus Nortmannos; ea enim barbara gens, ex quo semel pedem fixit in Belgio; exercitu triginta millium selectorum virorum Parisios obsidere ausa, urbem fortiter propugnante Cossino Episcopo, & Odone Roberti Comitis filio, generis Saxonici. At postquam Henricus hostium castra exploraturus cum equo prolapsus est in fossam, atque ab ipsis Nortmannis in conspectu militum confossus interiit, exercitus sublato capite diffluxit. Quare Imperator cum reparato exercitu in Galliam festinavit; ac castra licet hostium castris opposuerit, hostem tamen ab obsidione dimovere non licuit; donec fœda pactione Nortmannis regio Sequanæ permissa, quæ deinceps Nortmannica appellata est. Ita prædatricem gentem illam primo in visceribus Galliæ, haud secus, quam Gothos olim, & ipsos Francos permittere necesse fuit. Hæsit inde hæc labes Imperatorio nomini & Galliæ.

Nortmanni sedem in Gallia figunt.

Domesticis inde malis conflictatus Imperator. Nam postquam ex Galliis in Germaniam rediit, Vercellensem Episcopum, quem Archicancellarium apud se habebat, virum sapientissimum, & moderatorem omnium rerum, ex aula abjecit, ex levi & inani suspicione consuetudinis cum Richarde Augusta. Et mox ipsi Augustæ libellum repudii misit, frustra de injuria contestanti, jurantique non modo decennio illo, quo Carolo in uxorem data, sed ab ipsis etiam incunabilis intactam se virginem permansisse; paratamque su-

Richardis Augusta a Carolo Imp. repudiatur.

pra

pra fidem & juramentum, candentis ferri examine pudicitiam suam confirmare. Quæ omnia frustra fuere. Tantum vel suspicio tenacius animo concepta, vel audacia delatorumque invidia & malevolentiam valuit. Richardis, ut hæc ipsa multo generosius contemneret, in monasterium a se conditum recessit, ubi sponsum magis sibi fidum invenit.

Biso Ep. a Carolo Imp obtinet confirmationem privilegiorum Ecclesiæ Paderb. & Collegii Herisiensis.

In hoc tamen aulæ rerumque statu Biso Paderbornensis Episcopus Carolum Imperatorem adiit, benignum in se atque æquum Principem expertus. Nam cum ab ipso Imperatore confirmationem omnium privilegiorum bonorumque sacrorum sui Episcopatus, ac deinde idem pro Herisiensi Collegio Virginum suæ diœcesis peteret, exhibitis in hanc rem, quæ a Carolo M. & Ludovico pio Imperatore Paderbornensis Ecclesia haberet, utrumque impetravit. Paderbornensis Ecclesiæ diploma ex ipsis originum literis adscriptum est ejusmodi.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Karolus divina favente gratia Serenissimus Imperator Augustus. Si locis Deo dicatis nostræ imperialis potestatis benevolentiam impendamus, hoc nobis ad æternæ remunerationis præmia capessenda profuturum fore liquido credimus. Quapropter omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum cognoscat industria, qualiter vir venerabilis nomine Biso, Episcopus scilicet Ecclesiæ constructæ in honore sanctæ Mariæ semper Virginis, & sancti Chiliani, in loco, qui dicitur Paderbrunna, attulit in præsentiam nostram beatissimorum avorum nostrorum augustorum, ipiique Genitoris nostri conscripta, in quibus continebatur, qualiter ipsi antecessores nostri jus præfatæ Ecclesiæ cum hominibus in ipsis rebus consistentibus sub illorum receperint mundeburdo, precatusque est mansuetudinem, ut hoc ipsum a nostræ imperialis potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem Domini, & ob remedium animæ pii Genitoris nostri, cæterorumque Antecessorum, nec non & pro nostræ mercedis augmento, paternos mores sequentes, & benignitati ejus consentientes ita fieri decrevimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ipsius loci divina pietas voluerit augeri, ad causas judiciario modo audiendas, vel freda exigenda, mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones, vel injustas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat. Hominibus quoque famulatum ejusdem monasterii facientibus in burstemorarca, qui Saxonice malman dicuntur, prædicatum mundeburdum & tuitionem nostram constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram Episcopo, vel advocato, quem ejusdem loci Episcopus elegerit. Quidquid vero fiscus exinde sperare potuerit, prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria concedimus, & ipse Episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat imperio, & sub nostra consistat defensione, quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis Dominum melius jugiterque exorare delectet. Et ut hæc nostræ consensionis auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria nostra subter eam confirmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum Domimini Karoli *Serenissimi Imperatoris Augusti.*

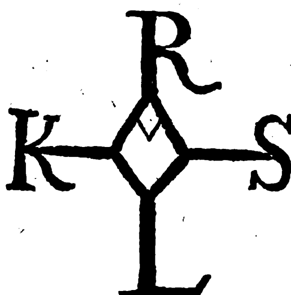
Amalbertus Cancellarius ad vicem Luitberti Archicapellani recognovi.

Data XI. Calend. Octobr. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXVII. Indictione V. Anno vero regni Karoli Serenissimi Imperatoris Augusti in Italia VII. in Francia V. in Gallia III. Actum ad Justinawa curte Regali in Christi nomine feliciter amen.

Satis hoc magnificum diploma ostendit, quæ privilegia juris ac bona Ecclesia Paderbornensis non modo a Ludovico Imperatore, sed & Carolo M. consignata habeat, licet utriusque tabulæ modo desiderentur. Prorsus ad illam formam Carolinam, qua Osnabrugensis Ecclesiæ diploma superest, &

& a Ferdinando Episcopo primum ex autographo integre productum est in monumentis Paderbornensibus; ne quis judex publicus, aut regius minister quidquam in bona & possessiones, vel subjectos homines potestatis habeat; sed tota jurisdictio publica sit penes Episcopum, uti principem Imperii, qui aut ipse per se, aut per advocatum vicariæ potestatis ea administret. In hunc denique modum, postquam singulæ dioeceses suis terminis fuere circumscriptæ, ceteris quoque bona sua, privilegia, ac jura a Carolo M. esse data, nulli controversum esse debet. Alterum Herisiense diploma, quod eodem die ac loco consignatum est ab Imperatore, pari hic fide sistimus.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Karolus divina favente gratia Serenissimus Imperator Augustus. Si loca divino cultui mancipata nostro levamus juvamine, hoc nobis ad æternæ remunerationis præmia capessanda profuturum fore liquido credimus. Quapropter omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum cognoscat industria, qualiter Biso Venerabilis Padrabrunnensis Ecclesiæ Episcopus attulit nostræ Serenitati quoddam conscriptum, in quo continebatur, qualiter quoddam monasterium sacrarum monialium in loco qui dicitur Herisi, una cum licentia piissimi Genitoris nostri a Liuthardo Episcopo, una cum decreto Liutberti Archiepiscopi, atque omnium Consynodalium suorum Coepiscoporum, simulque omnium consacerdotum & Clericorum a fundamentis fuerat constructum, ea videlicet ratione, quia ipse Luithardus Episcopus & soror ejus nomine Waldburc in Sanctimoniali proposito permanens, tradiderunt suam proprietatem ad præfatam suam Ecclesiam Padrabrunnensem, quæ est constructa in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ, quatenus ejusdem res perpetualiter in ejusdem monasterii potestate consistant. Et deprecatus est nos idem venerabilis Episcopus Biso, ut ipsum monasterium & res ad illud pertinentes sub nostræ immunitatis tuitione & defensione susciperemus, & tales casas, sicut ipse in beneficium habuit, in villa Nadri, pro remedio animæ nostræ illuc ad Dei servitium ipsis monialibus concederemus. Nos vero ejus petitioni libenti animo satisfacientes ita fieri decrevimus. Concessimus igitur illuc in ipsa Villa Nadri bobas X cum casa & curte, vel cnm omnibus juste ad ipsas bobas pertinentibus, vel respicientibus; & jussimus eis fieri hoc nostræ auctoritatis præceptum, per quod decernimus atque jubemus, ut memorata Waldburc præfatum monasterium Herisi diebus vitæ suæ securiter per hoc nostræ auctoritatis præceptum habeat atque possideat. Post suum vero discessum licentiam ipsæ sorores habeant inter se eligendi Abbatissam una cum consensu illius Padrabrunnensis Ecclesiæ Præsulis. Et mundeburdum de eadem Ecclesia habeat præfatum monasterium Herisi, & per unumquemque annum IIII. solidos ad eandem Ecclesiam persolvant. Simulque mansa X in villa nuncupata hajonbus, quæ Liuthardus venerabilis Episcopus illuc perpetualiter permanenda concesserat, cum decimis villarum, quæ vocantur Herisi, Mahtiun, Nortgardinum & Suthgardinum cum appenditiis sibi villulis in usibus ancillarum Dei tradita per hoc nostræ auctoritatis præceptum plenius in Dei nomine confirmatum, nullo inquietante, sed Deo auxiliante perpetuis temporibus consistant, absque alicujus contradicentis obstaculo. Volumus etiam atque præcipimus, ut sæpe jam dicti monasterii ancillarum Dei homines non alio modo a judiciariis personis constringantur, nisi sicut Padrabronnensis Ecclesiæ præceptis concessimus. Episcoporum quoque synodale decretum conscripto & signo subscriptionis roboratum super memoratum monasterium Dei, nomine herisi, nostræ quoque largitionis concessione firmatum permaneat. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora a cunctis fidelibus nostris verius credatur, & diligentius conservetur, manu propria nostra subter eam confirmavimus, & sigillo nostro assignari jussimus.

Signum Domini Karoli *Serenissimi Imperatoris Augusti.*

Amalbertus Cancellarius ad vicem Liutberti Archicapellani recognovi.

Data XI. Calend. Octobr. anno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXXVII. Indictione V. Anno vero regni Domni Karoli Serenissimi Imperatoris Augusti in Italia VII in Francia V. in Gallia III. Actum ad Lustinavua curte regali in Christi nomine feliciter Amen.

Ad

Ad Imperatoris diploma accedit Stephani VI Pontificis, Herisiensi Virginum monasterio per hæc tempora datum, quod hodiedum Virgines servant in cortice seu ægyptiaca papyro Longobardorum literis conscriptum; id quia ob implexos characterum ductus ex integro legere non licuit, ejus exemplar hic intermittimus. Ex adversa diplomatis pagina adscriptum, id diploma a Bisone Episcopo impetratum esse; a quo præterea reliquiæ S. Saturninæ Virginis, & caput S. Agathæ, & costa S. Laurentii importata sunt; ut jam satis constet, cujus beneficio hæc sacra pignora Herisiensibus obvenerint.

Regino in Chronico. Sigebertus. Hermannus Contractus. Otto Frisingensis l. 6. c. 9.

Ceterum Carolus haud multum inde superstes Imperator; tanquam hæc ultima ejus munificentiæ dona fuerint, post quæ Imperator ipso codro pauperior e fortunæ scena spectatus. Nam cum mense Novembri Triburiæ, aut, ut quidam, Francofurti, conventum procerum convocasset, omnes uno impetu concitati, Franci cumprimis, Saxones & Thuringi, desciscunt. Tracti mox in societatem Boji, Suevi, ceterique Germaniæ Optimates; quod palam cognoscerent, Imperatorem viribus corporis & mente destitui, ac non nisi simulacrum Imperatoris agere. Quare conspirantium sententiis exauctoratur, imperiumque Arnulpho defertur. Erat is Carolomanni fratris filius, ex concubina genitus, juvenis præcelsæ indolis & virtutis. Tanta vero animorum conversio fuit, ut e tanto aulicorum & procerum numero ne unus quidem perstiterit, qui Carolo ad obsequium maneret: cunctis ad novum Imperatorem transeuntibus. Ita omnibus regnis & bonis exutus Imperator mittit supplex Bernardum filium ex pellice genitum, qui vitæ alimenta ab Arnulpho sibi assignari peteret. Triduum Luitbertus Moguntinus Archiepiscopus pauperis instar aluit; donec Arnulphus Rex Neudringam illi pagum, Sueviæ domicilium, & ex fisco regio tenues census attribueret, ex quibus vitam traheret. Triste spectaculum ex fortunæ ludibrio videre Imperatorem, qui Ludovico gloriosissimo Germaniæ Rege natus, avum habuerat Ludovicum pium, proavum Carolum M. nec minor ipse Monarcha fuerat, eo recidisse miseriæ, ut regiam dignitatem cum mendicitate conjungeret; uno tantummodo felix, quod & mente imminutus, & senio præmortuus calamitatem nesciret; qui tertio post mense in Januario vitam clausit, funere ad Augiæ cœnobium deducto. Ita vel ad extremum usque Fortuna Principem destituit, quem certe Regino eorum temporum scriptor & spectator magnis laudibus extollit; utpote qui per omnem vitam regiis & christianis virtutibus exornatus, nihil pro viribus ingenii impensius habuit, quam Ecclesiam armis tueri, legibus firmare, assiduis precibus vacare, stare in choro Sacerdotum inter cantores, pauperes & religiosos omni liberalitate fovere. Quemadmodum & tabulæ a nobis ex Saxonia adductæ hanc in rem testes venire possunt.

Exauctoratur Carolus Imp. Succedit Arnulfus R. Germ.

Quanquam & alius rerum humanarum casus in Carolo Crasso. Ultimus enim ille erat per Germaniam, post tot Reges & Principes ex stirpe Carolina, præter Arnulphum a Carolomanno ex concubina genitum; neque in Gallia alius superstes ex hac stirpe, præter Carolum cognomento simplicem, a quo tamen productior stirps per Ludovicum Transmarinum, Lotharium, & Carolum Reges; sed nomina potius, quam Reges, in quibus eandem scenam deficientium Francorum spectare licuit, quam ultimæ istæ umbræ Merovingianæ stirpis Reges dederant.

Sapienter vereque Regino, Francorum, inquit, Regnum a Carolo M. ad fastigium pervenit. *Post cujus decessum, variante fortuna, rerum gloria, quæ supra vota fluxerat, eodem quo accesserat modo, cœpit paulatim diffluere, donec deficientibus non modo regnis, sed etiam ipsa regia stirpe, partim immatura ætate pereunte, partim sterilitate conjugum marcescente,* hi soli de tam numerosa stirpe superstites essent. Et nondum hoc sæculum exierat, ex quo Carolus M. excesserat. Tam cito Regum & Principum familiæ, tot armis & studiis in immensum auctæ, fatis suis occidunt. *lib. 2 ad an. 880.*

At una spes per Germaniam in Arnulpho. Et hunc tanquam alterum Carolum Martellum ut quondam Francia, ita nunc Germania est sortita, qui

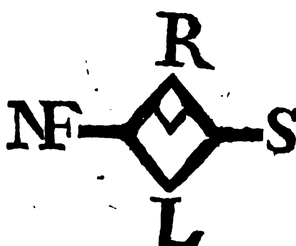
collapsa

collapsa restitueret, sustineretque Imperii molem; & quantum illi natalium sorte, tantum ingenio militari, procerum gratia, magnitudine animi ac prudentia prope similis. Imperium auspicatus est Arnulphus a pietate & religionis studio; ejus rei argumentum inter cetera liberalitas in Ecclesias & religiosorum hominum cœtus: satisque testabitur diploma, quo altero statim mense, postquam delectus Rex Germaniæ, Corbejense Monachorum, & Herivordiense Sanctimonialium Virginum monasterium in tutelam suscepit, privilegia confirmavit, & Regni incolumitatem sacrorum hominum precibus ac meritis apud Deum commendavit.

Arnulphus R. confirmat privilegia Corbejens. & Herivordiensium.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Arnulphus divina favente gratia Rex. Si servorum Dei petitionibus, quas pro Ecclesiarum sibimet commissarum utilitatibus nobis suggerunt, clementer annuere ac pie prospicere volumus, & ad præsentis vitæ cursum prospere peragendum, & ad futuræ beatitudinis præmia promerenda id nobis profuturum liquido credimus. Unde omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque fidelibus notum esse volumus, quod fidelis noster Bovo monasterii, quod vocatur nova Corbeja, insinuavit Celsitudini nostræ, qualiter ipsum monachorum Cœnobium sibi commissum, nec non & monasterium puellarum constitutum in loco Heriford nuncupato, cui præest Abbatissa nomine Hathuvic, a venerandæ memoriæ antecessore nostro HLudovico pro æterna ipsius omnisque gloriosissimi generis sui memoria primum constructa, ac deinde tam illius quam filii sui Serenissimi Regis HLudovici, & Successorum ejus largitionibus illustrata, & defensione ac tuitione hactenus fuerint conservata. Quamobrem nostram imploravit Clementiam, ut eadem monasteria sub nostra tuitione suscipientes omnes donationes atque concessiones a progenitoribus ac prædecessoribus nostris eis collatas nostræ auctoritatis præcepto firmare & stabilire vellemus. Cujus rationabili ac justæ petitioni assensum præbentes, decernimus atque jubemus; Inprimis ut utrumque Cœnobium cum omnibus ad ea pertinentibus plenissimæ immunitatis securitate fruatur, sicut ab Antecessoribus nostris eis concessum fuerat, & in eorum præceptis continetur, neque publicis exactionibus, vel quibuscunque modis illorum homines a qualibet judiciaria potestate distringantur; sed nec præfatus Abbas ejusque successores aliquando in hostem ire cogantur, sed sicut antea eis a prædecessoribus nostris concessum fuit, omnes suos Vasallos Nobiles secum in patria ab expeditionibus vacantes habeant; inferioris vero conditionis, quantis opus habuerint ad legationem nostram & ad monasterii utilitatem, pro ut necessitas flagitat, peragendam. Deinde supradicta monasteria cum universis rebus suis ita in nostram tuitionem ac defensionem suscipimus, ut eorum decimas vel possessiones sive regia donatione, seu aliorum fidelium traditione attributas, vel proprio labore acquisitas, nulla cujuscunque ordinis aut dignitatis persona quolibet modo eis auferre præsumat. Sed Episcopi, qui Ecclesias ad ea pertinentes officii sui causa debent adire, non exigant majores sumptus ad sua mansionatica, quam primum statutum fuerat, & in capitulari libro scriptum habetur. Præterea, quod ab exordio constructionis eorundem monasterium a nostris antecessoribus constitutum est, nos quoque firmiter servari volumus, videlicet, ut ubicunque casas vel cortes habuerint ex rebus, quas ibidem suis laboribus adquirunt, decimas dent ad portam monasterii, nec alibi eas dare cogantur, quatenus in nostram ac totius generis nostri perennem mercedem supervenientibus peregrinis & hospitibus serviatur, sicut in regio Capitulari & in decreto synodali permissum est, Xenodochia & reliqua fidelium pauperumque construi hospitalia, & mos fuit semper in sacris concedi cœnobiis. Proinde utrique congregationi regularis electionis potestatem concedimus, ut & Monachis inter se Abbatem, & sanctimonialibus Abbatissam similiter, dum ita res exigit, eligere liceat. Ad extremum, quoniam superius nominatus Cæsar HLudowicus gentem, quam pater Serenissimus Imperator Karolus ferro edomitam ad christianitatis fidem convertit, ad memoriam paternæ virtutis & religionis monasteriorum constructionibus illustrare disponens, hæc duo ad perpetuam tam ipsius, quam universæ, ut supradictum est, gloriosissimæ prosapiæ suæ eleemosinam secundum antiquam monasticæ disciplinæ rectitudinem construi & ordinari præcepit; Idcirco

nos eam cunctorum fidelium nostrorum, præcipue Episcoporum, in quorum Parochiis vel eorum res sunt positæ, tuitioni & benignitati commendamus, ut eis, ubi illorum ope indiguerint, providentiam & auxilium magis exhibeant, quam molestiam ingerant; nec in ipsorum Ecclesiis a suis presbyteris missarum celebrationes fieri interdicant, sed si quid sui juris sibi inde negari putent, ad nostram præsentiam & synodalis examinis judicium deferant; justum est enim, ut eis prosit, quod semper sub Imperiali & Regia prædecessorum nostrorum tuitione fuerunt; & quod defensionem & confirmationem rerum suarum a potestate Petri per præcepta sedis Apostolicæ consequi meruerunt. Ut autem omnibus innotescat, nos nihil ex his, quæ antecessores nostri ad eadem loca donaverant, velle minuere, etiam ex nostro addere aliquid decrevimus, concedentes ad subsidia fratrum in præfata nova Corbeja Domino servientium piscationem in methriki, & in vicinis locis, quæ ad nostrum jus pertinebant, atque universum beneficium, quod Norbertus provisor, una cum omnibus mansis & familiis, quæ ad ipsam piscationem providendam, & ad prædicti Nortberti beneficium pertinebant. Hæc vero auctoritatis nostræ concessio ut pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem manu propria subter eam confirmavimus & annulo nostro assignari jussimus.

Signum Domni Arnolfi *Gloriosissimi Regis.*

Engilberc Notarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi & ss.
Data III. Idus Decembr. anno Incarnationis Domini DCCCLXXXVII. anno primo regni Domni Arnolphi piissimi Regis, Actum in Forchheim palatio regio in Dei nomine feliciter Amen.

Annus Christi 888.

Stephani VI. Pont. 4. Arnulphi Reg. Germ. 2. Bisonis Ep. Pad. 2.

Concil. gener. Biniitom. 3. Sirmondi. Labbei & Cossart. Moguntina nationalis Synodus bono Imperii celebrata.

Succedit nunc annus Christi 888, quo Germania novo & potentissimo Rege suo Arnulpho, viro acri & bellicoso exultabat. Nam teutonico suo regno, uti Otto Frisingensi scribit, complexus est Franciam Orientalem, Bojariam, Sueviam, Saxoniam, Thuringiam, Frisiam, Lotharingiam. Episcopi vero, penes quos summa post Regem auctoritas erat, ut hoc concesso rerum statu communi Imperii bono consulerent, celebrem Moguntiæ Synodum convocarunt; ad quam non modo Luitbertus Moguntinus, Wilibertus Coloniensis, Radbertus Trevirensis Archiepiscopi cum suis provincialibus Episcopis, sed & Thiatmarus Salisburgensis, & Joannes Rotomagensis, Adalgarius Bremensis Archiepiscopi convenerunt. Quemadmodum horum nomina hactenus nec a Binio, nec Sirmondo, nec a Labbeo & Cossartio in conciliorum generalium tomis prodita, nec a Serrario, aliisque reperta ex Corbejensium tabulis producimus. Neque dubium, quin Biso Episcopus noster, aliique complures Saxoniæ Episcopi, quorum nomina nondum integre comperimus, præsentes fuerint. Celebris, si quæ ad eum diem synodus nationalis, ut conturbatus per Franciam & Germaniam status poscebat, in quo reponendo Episcopi semper præsidium & columen Ecclesiæ fuere.

Igitur patres congregati primo statim congressu calamitosum Imperii statum sibi ante oculos proponunt, multisque deplorant vastitatem a Normannis illatam: quis enim, inquiunt, sine lachrimis aspiciat mala gentis nostræ, & Sanctorum exusta tot templa, eversa

tot

tot cœnobia & collegia sacrorum hominum, diruta tot altaria, direpta tot Ecclesiarum ornamenta, trucidatos tot Episcopos & Sacerdotes, tot homines nullo ætatis discrimine gladio peremptos, extremamque illam ruinam, quam Barbari per Gallias & Belgii provincias intulerunt, quæ adhuc in visceribus Imperii hæret? Hactenus cum Francorum Regum gloria prævaleret, Barbari armis nostris victi in servitutem venere Christianorum; nunc Christiani in servitutem Barbarorum venimus: nec alia horum malorum causa, quam languor Principum, dissidia, &, quæ omnium origo, peccata cleri & populi, vindicem in nos irati numinis manum provocantia. His ut per salutaria remedia occurrerent Patres, primum ex munere Regi Arnulpho præscripsere monita ac leges, quibus illi defensionem Ecclesiæ, justitiæ severitatem, pacis & concordiæ studia, causas pauperum, viduarum, orphanorum, & inique oppressorum commendant; ac leges hasce uti sancte præscripserant, ad Arnulphum deferri jusserunt. Inde ad disciplinam cleri populique formandam universim XXVI decreta adversus flagitia & vitia, quæ in Ecclesiam irrepsisse compererant, sanxere, quemadmodum hæc acta concilii docent.

Controversiæ Episcoporum Osnabrug. & Paderborn. cum Corbeiens. & Herivordiens. de immunitate ad Synodum referuntur.

Hac in Synodo cum aliorum, tum duorum Saxonicorum Episcoporum, Osnabrugensis & Paderbornensis, querelæ sunt auditæ: Osnabrugensis querela erat, de subtractis Ecclesiæ suæ decimis, quas Cobbo ob debitum Goswini Episcopi averterat ad Corbeiense, & Herivordiense cœnobia, uti supra relatum est a nobis. Statuere quidem Patres Canone XIII, *ne Ecclesiæ antiquitus constitutæ decimis aut aliis possessionibus priventur, & novis oratoriis attribuantur;* ea tamen controversia etsi multum agitata, in hac synodo decisa non fuit. Stabat pro Osnabrugensi Episcopo Metropolitanus ejus Wilibertus Coloniensis Archiepiscopus; productæ in hanc rem literæ Caroli M. & Hadriani Pontificis, quibus prima ejus Ecclesiæ dos ac fundatio in decimis monstrabatur facta; additæ quatuor aliorum Pontificum tabulæ, quibus idem asserebatur confirmatum. Contra hanc Cobbonis abalienationem propugnabant Antistites horum monasteriorum, multi dynastæ & Comites; quos inter Allo & Hermannus referuntur, filii, ut conjectura est, Cobbonis Teclenburgici Comitis. Hi cum acerrime se opponerent, res affecta magis, quam confecta fuit; donec tandem Arnulfus anno 895. in Wormatiensibus comitiis, abrupta lite, Osnabrugensibus decimas reddi juberet, Ita vero non omnia ex æquo bonoque in hac synodo statim decisa sunt, quod & Paderbornenses experiri necesse fuit.

Altera igitur controversia Bisonis Episcopi erat adversus eosdem Corbejenses & Herivordienses ob jurisdictionem sacram, a qua Bovo Abbas ita hæc Monasteria exempta absolutaque contendebat, ut nihil relinqueret potestati Episcopali vel in ordinatione horum Monasteriorum, vel in Ecclesias Monasteriis subjectas, vel Sacerdotes ac Clericos earundem Ecclesiarum: tantum quæ potestatis sunt ordinis in consecrandis Sacerdotibus. templis & altaribus, in conficiendo chrismate, in sacramento confirmationis impertiendo, & quæ ex potestate ordinis inhærent, sibi Episcopum Paderbornensem retinere vellet. Contra hæc eadem causa obtendebatur ab Episcopo Paderbornensi, quæ ab Osnabrugensi, quod hæ Ecclesiæ ac loca omnia cum Sacerdotibus ac Clericis jam ante a Carolo M. in descriptione singularum per Saxoniam Diœcesium Episcopo Paderbornensi antiquitus essent subjectæ, priusquam hæc Monasteria a Ludovico pio conderentur, aut Ecclesias illas cum Sacerdotibus & Clericis sibi vendicare possent Monasteriorum Antistites. Unicum in hac causa obstare poterat, quo Patres hujus synodi subnixi videntur, indulgentia videlicet & libertas a Ludovico Pio Imperatore, & Ludovico Germaniæ Rege facta, qua ejusmodi Ecclesiæ parœciæque Monasteriis donatæ, Abbatumque & Abbatissarum imperio & jurisdictioni submissæ; quale privilegium Ludovici Germaniæ Regis supra adduximus, ad annum Christi 853. donantis Herivordiensi Abbatissæ potestatem in Ecclesia Rhemi ad Amasim constituendi Archipresbyterum, cui eadem potestas cum Episcoporum Archipresbyteris sit in ceteros presbyteros & Clericos, Non ego hoc inquiro, qua potestate politici Principes

cipes juri Episcoporum id subtrahere potuerint; nisi forte Metropolitani & Legati Pontificis auctoritate id fecerint. Multa Episcopis ob potestatem regiam & merita in Ecclesiam dissimulanda fuerunt: quemadmodum & Monasteriensis Episcopus hæc tum forte, etsi ægre permisit; tum multa etiam Warino Abbati & Herivordiensi Antistiti, quod Regii sanguinis essent, indulta; quando ex jure patronatus etiam jurisdictionem in pastores & Sacerdotes sibi vendicare cœperunt. His igitur ac similibus Patres in Synodo Moguntina persuasi inductique ita in causa Episcopi Paderbornensis pronunciarunt.

Sententia Concilii pro Corbeiens. & Herivordiensium immunitate.

N. in Concilio Moguntino an. 888. ut putat Cleinsorgius ad hunc annum.

Convenit Episcopali auctoritati pie sollicitéque semper cogitare, quatenus ita Ecclesiarum Dei sollicitudinem habeant, ut sacris locis, in quibus jugi Deus famulantium sedulitate placatur, opportuna conferre suffragia non detrectent. Unde ego Liudbertus licet indignus Mogontiacensis Archiepiscopus omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ suggero. Quia venerabilis frater noster Bovo Abbas Monasterii, quod vocatur nova Corbeia, attulit nobis quamplurima Chirographa gloriosissimorum Principum ad confirmationem privilegiorum ejusdem monasterii promulgata, inter quæ proxime ei collatum communiter, & ipsius & Herivordensis Monasterii statum confirmabat, datum scilicet a glorioso Rege Arnulfo his ipsis diebus noviter ad regnum provecto. *Super hæc etiam cartas duas ostendit Romanorum Pontificum Adriani atque Stephani, in ipsis cartis concedentium ut in tuitione sanctæ sedis Apostolicæ præfatum novæ Corbeiæ monasterium perpetualiter haberetur, simulque Apostolica auctoritate decernentium, ut idem monasterium plenissimam habeat immunitatem ab omnibus, quoquo modo foris vel intus monasterium in res ad illud pertinentes sese præter voluntatem Abbatum loci ipsius permiscere cupientibus. His igitur omnibus apud nos relictis petiit præfatus venerabilis Abbas, quo & ea, quæ sacris literis piissimorum Principum confirmata fuerant, nostra quoque auctoritate roboraremus, & his, quæ ab Apostolica sede decreta sunt, nostræ subscriptionis cartulam adjungeremus. Nos itaque considerantes religiosam ejus esse petitionem pastoralisque esse officii servorum Dei jugiter utilitati commodisque prospicere, decernimus, ut præfata duo monasteria Corbeiense videlicet Monachorum, atque Herivordiense Sanctimonialium de omnibus rebus, quæ vel in communi supra memorati Principis Carta vel specialibus aliorum Principum præceptis confirmata eis esse noscuntur, nihilominus talem ex Ecclesiastica & Episcopali sanctione obtineant firmitatem, ut nihil habeant, unde se tueri possent, quicunque sibi promittunt, hæc aliquo modo se posse immutare vel infringere. Habeant igitur præfata Monasteria rerum suarum liberam in omnibus disponendi regulariter potestatem, ut quæcunque eisdem Monasteriis in auro vel argento, in agris & famulis, seu quibuslibet rebus fuerint oblata, sive in præsenti die collata esse constant, in dispositione maneant eorum, qui eisdem locis prælati sunt; ut quidquid secundum Dei timorem regulariter & canonice disposuerint, ad Ecclesiæ ipsius utilitatem liberam in omnibus cum consilio fratrum sororumve faciendi habeant potestatem. Et ut plenius prosequamur, quod sanctos Apostolicos jam dictos intendisse sentimus, atque ante eos Beatum Gregorium, atque reverendæ memoriæ Nicolaum sanxisse de statibus Monasteriorum invenimus, Nos humiliter tantis auctoritatibus subscribendo confirmamus: Ut nullus Episcopus Paderbrunnensis aliquam ex eis vel accipiat vel exposcat portionem; neque vel in his, quæ regiminis locum tenent, vel in ipsis congregationibus, aut in ipsis Cœnobiis potestatem obtineat; neque ipsorum dominatione potiatur ulla, neque in Clericis, neque in famulis, & in omnibus, quæcunque ad Monasteria ipsa videntur habere possessionis respectum, sicut ab omnibus eis hactenus servatum & consensum est Episcopis, in quorum parochiis res eorundem Monasteriorum conjacere videntur, nec ad ipsa monasteria vel cellas eorundem, vel ipse per se Episcopus vel æconomus ejus, vel Archipresbyter aut Archidiaconus illius, seu quælibet ex ejus agentibus persona potestatem habeat accedendi, nisi forte necessitatis causa vel dilectionis gratia vocatus advenerit, ne importunitate sui, ministrorumque suorum inquietudine sacris locis fiat molestia: neque in Ecclesiis præfatis Monasteriis subjectis, vel in presbyteris eisdem Ecclesiis ordinatis aliquam temptet facere perturbationem, novam constituendo*

endo, & antiquam constitutionem violando; sed sicut regulariter & Canonice disposita sunt, & longo jam tempore manentia, ita quoque futuris temporibus maneant inconcussa. Ordinationes, quæ contrariæ fuerint ipsis Monasteriis, agere non differat. Altaris quoque, & Basilicarum benedictiones sive consecrationes prout necessitas postulaverit, vel in ipsis monasteriis, vel in agris eorum libenter concedat. Chrisma quoque, oleumque consecratum per singulos annos præbere non differat, & pro his omnibus nullum munus exigat, ne Spiritus S. gratiam vendere conatus Simonis, quod absit, damnationem incurrat. Hoc constitutum non solum Paderbrunnensem, verum etiam omnium locorum Episcopos, ubicunque præfata monasteria, vel Ecclesias, vel agros, vel familias habere noscuntur, observare sine cunctatione seu contradictione oportet, ut nullus potestatis jure rebus eorundem Monasteriorum abutatur; sed maneant omnia in potestate eis Prælatorum & regulari dispositione, quæcunque ut diximus vel in agris, vel in familiis, vel in decimis eis constant esse collata; sicut & Apostolica & Imperialia præcepta, partim simul, partim singillatim eis confirmaverunt. Abbatem vero, vel Abbatissam in his locis eligendi semper habeant potestatem, & eam personam eligant, *quæ* propositum conversationis in utrolibet Monasterio, & moribus, & habitu profiteatur; non Canonicum, *aut Laicum,* neque alterius monasterii monachum, *in quo specialiter nos audire dignetur Regia dominatio, ut nullam eisdem monasteriis præponant personam, quæ non ab ipsis congregationibus fuerit regulariter electa; debent enim mundi Principes honorem præstare Deo, quem sibi volunt præstari a Deo, videlicet, ut quemadmodum cupiunt a Deo sibi collatum regni honorem conservari, sic Ecclesiæ Christi suam non dedignentur servare legem. Non enim decet neque justum videri poterit, ut sibi militantibus de Ecclesiæ Christi possessionibus mercedem restituant, & quod de Republica sua retribuere debent reddere velint de his, quæ collata sunt Deo. Qua de re noverit Clementia vel nunc consistentium, vel successionis jure omnium futurorum Principum a Sede Apostolica sancitum, nostraque subscriptione roboratum, nec non & antecedentium Regum præceptis cautum, ut prædictis monasteriis nullas præficiant personas de quocunque ordine, nisi quæ per electionem probabilem sumatur. Quia vero multæ quæruntur ab importunis hominibus malignitatis occasiones, & necesse est semper adversarii tela clypeo protectionis repellere, quod Apostolica decrevit auctoritas, nos quoque approbamus, ut qui ordinati fuerint ad regimen sæpe dictorum monasteriorum, nulla potestate prævalente dejiciantur, nisi criminis causa fuerint deprehensi, cujus merito Rectorum non debeant administrare officia. Infamiæ vero maculis sive criminis alicujus denotatione, si fuerint appetiti, non præter canonicam & regularem deponantur examinationem. Si quis ergo Apostolicæ Sedis decretum, cui nos hanc confirmationis Cartulam veneranter subscripsimus, contempserit, procul dubio damnationis censuram suscipiet, quam credimus divino Spiritu per Apostolicam linguam prolatam. Nos igitur nostram subscriptionem annuli nostri impressione signantes obsecramus fratres & Coepiscopos nostros omnes, in quorum manus ista devenerint, ut sua etiam auctoritate & subscriptione hæc confirmare velint, ut quicunque hæc temerare præsumpserit, generalitatis nostræ sententiis, ita anathematis vinculo obligetur, ut neminem habeat, de cujus favore sibi blandiatur, aut se tueri posse putet a sententia damnationis. Cunctis autem ista servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis recipiant; & apud districtum Judicem præmia æternæ quietis inveniant. Et quia Apostolicæ auctoritati subscribentes ista edidimus, justum est, ut illam sacram sedem etiam in hoc honoremus, ut appellationes ad eam fieri liceat a prædictis locis cum necessitas fuerit, eo videlicet tenore, ut si hoc constitutum ab aliquo fuerit prævaricatum, Metropolitanus eorum Episcopus, quo Ego nunc licet indignus fungor officio, personam hujus sanctionis violatricem conveniat, & hujus nostri decreti testificationem innotescat; utque ab eo quod prave gessit, recedere non meretur, ex communi omnium Coepiscoporum auctoritate contestetur: At si ille contumaciter in sui facti perpetratione perstiterit, licentia eis sit Romanam Apostolicamque sedem adire, & necessitatis suæ causas ante Papam, qui tunc fuerit Urbis Romæ, deponere,*

ponere, ut per eum agnita causa reus justæ damnationis sententia mulctetur.

Folco munere divino Metropolitanus Ecclesiæ Remensis Episcopus tenorem hujus sanctionis perlegens, & diligenter pertractans, in omnibus eam probandam & corroborandam esse judicavi, tam propter antiquum jus monasteriorum etiam his cœnobiis conservandum, quam ad præcavendas nihilominus molestias hic summatim prohibitas, quæ modernis temporibus contra sacra monasteria per quosdam Episcopos recenter ordinatos, nec non etiam per quorundam Laicorum infestationem grassari cœperunt, ad quas inhibendas rationabilis ordo servatus est; ut & gloriosorum Principum hic concessiones, & Pontificum Romanorum privilegia, & Archiepiscopi ejusdem monasterii his omnibus astipulatio, & ut cæteri velint Episcopi assensum præbere, nequaquam spernenda hic contineatur petitio; Cujus gratia illectus simul, & præsentialiter ab eodem venerabili Archiepiscopo Luidberhto, nec non & a Bovone religioso ejusdem monasterii Abbate rogatus, hoc decretum Episcopali auctoritate ratum esse decernens, In nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti confirmavi, & subscripsi.

Willibehrtus Agrippinensis Ecclesiæ Archiepiscopus huic decreto meæ mediocritati recitato, attestationem & assensum præbens, quod necessario ac rite promulgatum sit, sub attestatione Nominis Domini nostri illud confirmavi & subscripsi.

Thiadmarus Ecclesiæ Salzburgensis Archiepiscopus huic decreto consensi & subscripsi. Redbodo Trevirensis Archiepiscopus approbavi & subscripsi. Joannes Rotomagensis Archiepiscopus consensi & subscripsi. Hildegrimus Halberstadiensis Episcopus consensi & subscripsi. Adalgarius Ecclesiæ Hanaburgensis Archiepiscopus consensi & subscripsi. Arn. Wirtziburgensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi. Liawardus Vercellensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi. HRodberhtus Mettensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi. Adalhelmus Wurmacensis Episcopus consensi & subscripsi. Godethancus Spirensis Episcopus consensi & subscripsi. Wicbertus Hildineshemensis Episcopus consensi & subscripsi. Detb. Viirdunensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi. Dodilo Cameracensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi. Honoratus Belvacensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi. Herdilo Noviomagensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi. Balthramnus Stratzburgensis Episcopus consensi & subscripsi. Waldo Frisingensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi. Thiadulfus Curacensis Ecclesiæ Episcopus consensi & subscripsi.

Hæc illa synodalis constitutio, qua privilegia Corbejensium & Herivordiensium, rogatu Bovonis Abbatis, ab Episcopis Moguntini hujus concilii confirmantur; & quia Ecclesiæ Paderbornensi & Episcopi jurisdictioni derogatum apparet, Biso Episcopus Paderbornensis non subscripsit: Nec obscure ob id a Folcone Archiepiscopo Remensi videtur notari inter Episcopos recens ordinatos, tanquam juris sacri non satis peritos. Ac forte hinc plures fuere Episcopi huic synodo præsentes, qui constitutionem illam ex integro nec probarunt, nec eidem subscripserunt; minus certe a Pontifice confirmata accepimus. Quanquam in quo Biso & Bovo se colliserint, aut quæ jura Episcopo derogata sint, non satis constitutio illa expresserit, nisi quod videatur Episcopo nihil in Corbeiensium & Herivordiensium parœciarum Ecclesiis relinquere, ut diximus, præter ea, quæ potestatis sunt ordinis. Quæ sane ægre tolerare poterat Paderbornensis Episcopus, quando ne ipsum quidem locum, in quo Corbeia posita, sine impetrata Hathumari Episcopi facultate sibi arrogare sunt ausi; ut quod intra jurisdictionem Episcopi Paderbornensis agnosceretur, uti in Hathumaro commemoravimus. Post vero, ubi cum possessionibus bonorum & locorum late per diœcesin Paderbornensem se diffudêre, complexi tot provincias & Ecclesiarum pastores, ut nova quædam diœcesis intra diœcesin consurgere videretur, multum imminui jurisdictionem Episcopi & Archidiaconorum necesse fuit, si nihil in his præter ea, quæ ad potestatem ordinis spectant, retentum ab Episcopis: secus quam Carolus M. diœcesin descripsit, & Apostolica auctoritate omnes intra eam Ecclesias & parochias Episcopo Paderbornensi subjecit. Qua in re integrius egit Coloniensis Metropolitanus pro Osnabrugensibus in hac synodo, quam Luitbertus pro Paderbornensi Ecclesia suæ Metropolis: quando & portiones, & Mansionaticum, ut dixere, seu annona, quæ obeunti Episcopo diœcesin dabatur, abjudicata; secus quam Ludovicus Germaniæ Rex Monasteriensi Episcopo Herivordiensium

siium

sium Ecclesias peragranti reliquit; uti id supra ex ejus diplomate assertum est. Demum eo progressi libertatis Corbeienses, ut nec ea, quæ potestatis sunt ordinis, quæque hac constitutione imperantur, ab Episcopo Paderbornensi admittere voluerint. Vetus ab hac synodo lis inter Paderbornenses & Corbeienses, de qua sæpius nobis memorandum erit. Suas quidem causas habuerit hæc Corbeiensium exemptio, quemadmodum & favorum Regis subinde supra Episcopos; at labente post disciplina noxia magis quam utilis comperta.

Remberti aliorumque Bremensium Præsulum sancti mores. *Baronius. Adamus Brem. lib. I Hist. Abb. Stad. Helmoldus Philip. Cæsar in Triapostulatu & in notis.*

Inter Episcopos qui decreto huic subscripserunt, recitamus Adalgarium Bremensem Archiepiscopum D. Remberti successorem; & cum tertio Idus Junii hoc ipso anno excesserit e vita D. Rembertus, argumentum est synodum in Autumno habitam esse, ut Adalgarius Episcopi auctoritate interesse potuerit, quem jam ante D. Rembertus adjutorem sibi monachum ex Corbeia, ut supra relatum, ex voluntate Adalgarii Abbatis adsciverat. At forte in hac synodo consecratus est Episcopus a Luidberto Archiepiscopo Mogutino, quem ab Adamo Bremensi Lindioldum, ab aliis etiam Lindberthum & Lutholdum vocari legas. Illustre D. Rembertus Saxoniæ nostræ sidus; annos ille XXIII. Episcopatum administrarat, vitæ sanctimonia & miraculorum gloria clarus, postquam multos Septentrionalium populos ad Christi fidem adduxerat; Ob quæ haud secus quam Anscharius, quem a puero magistrum habuit, & cui in Apostolico munere successerat, inter Divos relatus colitur. Felix Bremensis Ecclesia, quæ D. Willehadum, Anscharium, Rembertum sanctissimos sortita Episcopos, quos tota Ecclesia inter divos colit. Scripsit vitam Willehadi Anscharius, Anscharii Rembertus, Remberti Adalgarius, aut certe ejus studio probatæ virtutis & doctrinæ sacerdos. Singulas nostra memoria ex vetustis Ecclesiæ Bremensis & Hamburgensis tabulariis integra fide in lucem dedit Philippus Cæsar, vir eruditus, & rerum ab his viris gestarum lectione ab hæresi ad catholicam religionem perductus. Et quam nunc dispari & dissona religione Brema? postquam aut ejectis aut suppressis catholicis, pars Lutheri, pars Calvini hæresin profiteri cœpit, immemor sanctissimorum Episcoporum ac præpositorum, a quibus primo verbum Dei veramque ab origine Christi legem edocta est.

Regino. Sigebertus. Baronius. Herm. Contr. Marianus Scotus. Otto Frisingensis. Widekindus monachus. Arnulphus Imperium contra tyrannos feliciter tuetur.

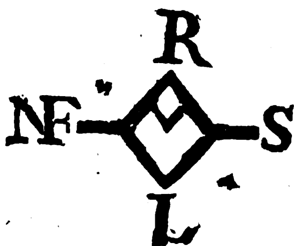
At vero Arnulphus Rex post susceptum superiori anno imperium Germaniæ, hoc anno magnopere exstimulatus Episcoporum & cohortationibus forti & constanti animo res aggreditur adversus tyrannos, qui a morte Caroli Crassi Imperium discerpserant, quos inter Beringarius & Vido Italiam, Otto Ruperti Saxonis filius Galliam, Rudolphus Burgundiam, Ludovicus Bosonis filius Narbonensem provinciam invaserant; quos Arnulphus ex comitiis Francofurti indictis jussit Wormatiæ se se sistere, aut inter proscriptos haberi. Inde contracto exercitu, transitoque Rheno, in Galliam movet; ad cujus adventum se Odo & Rudolphus supplices offerunt, ac Regis beneficio provincias tenere sunt jussi. Præstantissimus ea tempestate bellicosorum virorum Odo erat in Gallia; qui Nortmannos iteratis cladibus presserat, dum Carolus simplex regii sanguinis superstes inter pueriles annos versaretur, ut id meritis ejus & Regni proceres & Arnulphus Rex darent. Adeo tum Gallia Saxonico & Westphalico heroe nitabatur, in cujus nepotes postea integre Regnum Galliæ transiit. Mox Arnulphus in Italiam se vertit, cui & Beringarius occurrit, & Regnum precario ab Arnulpho obtinet.

Per id tempus Arnulphus Regis magis nomine, quam Imperatoris hæc egerat, donec a Pontifice Imperator coronaretur, sensim tamen fortuna Imperium ad Germanos inclinante. Multis interim beneficiis ac donis Arnulphus Rex religiosos viros per Saxoniam eorumque preces sibi demeritus; e quorum numero rursum Corbeienses nostri ad Visurgim, & Werthinenses ad Ruram, Corbeiensibus Francofurti regio diplomate commutationem bonorum Bovonem inter & Oddonem impertiit hisce tabulis.

Corbeiensibus dat facultatem commutandi quædam bona.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Arnulphus divina favente gratia Rex. Convenit Regiæ Excellentiæ, ut inter fideles suos

suos mutuam utilitatem providere, & de singulorum rationabilibus commodis assensum præbere velit. Quapropter omnibus notum esse volumus, quoniam inter fideles nostros Bovonem Abbatem, & Oddonem Comitem pro mutua utilitate hanc commutationem fecimus, ut res proprietatis nostræ in Godelevesbem, & in pago, qui dicitur Nithersi, Oddoni beneficiatas ad monasterium novæ Corbeiæ, cui præfatus præest Abbas, in jus proprietatis traderemus, cum omnibus familiis, mancipiis, terris, pratis, silvis, aquis aquarumve decursibus, & omnibus omnino rebus, tam mobilibus quam immobilibus, quatenus ex hoc ad prædictum monasterium cum omni integritate mancipentur. Ediverso autem res ejusdem monasterii in orientali parte ultra fluvium Ovaccram conjacentes in nostrum jus cum omnibus, quæ ad eas pertinent, receptas Oddoni in beneficium concessimus, id est, in Delbem litos XIIII. Colonum I. & sextam partem salinarum. In Odenbem litos XIIII Colonos II. In Kikthi litos duos In Leri litos... Colonum I mansos duos & dimidium In Laubingi Colonum unum. In Scoderstet litos duos. In Mullumstedi litos III. In Sephingi mansos V. In Uridus (uredus) litos VII. mansos XII. In Rodinesleva litos XX. mansos LX. In Dallangibulli Colonos & mansos XV. In Beriwidi colonos & mansos XVI In Sladvorde Colonos VII. & octavam partem totius marcæ. In beneficio advocati mansos VIII. In Ailmundesrothe mansos XX. Utrique ergo per hoc parti consuluimus, eo quod utrimque major commoditas in locorum situ habeatur, quam antea fuerit. Et ut firmiter ista omnibus in futurum temporibus constent, manu propria roborata annuli nostri impressione signari præcepimus.

Signum Domini Arnolphi *Serenissimi Regis.*

Aspertus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi & ss. Data IIII Idus Junii. Anno Domin. Incarnat. DCCCLXXXVIII. Indict. VI. anno autem Domini Regis Arnolfi largissimi Regis primo. Actum Franchonofurt palatio Regio in Dei nomine feliciter Amen.

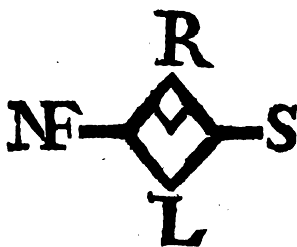
Confirmat privilegia Werthinensium.

Werthinenses ob venerationem D. Ludgeri, a quo cœnobium illud ex paternis bonis conditum profitetur, multo liberalius affecit ac sibi demeritus est religiosissimus Rex diplomate, quod in villa Geresheim 10. Septembr. obsignavit, nisi alibi forte aliud sit Geresheim. Ego locum in Montis ducatu egregio virginum monasterio celebrem dixerim; certe Arnulphus in Westphalia per id tempus versatus est. Diploma, quod a ceteris hactenus integre redditum non reperio, hic addere visum.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Arnulphus divina favente Clementia Rex. Si servorum Dei petitionibus, quas pro Ecclesiarum sibimet commissarum utilitatibus nobis ingesserunt, clementer annuerimus, id nobis ad perpetuæ beatitudinis præmia promerenda liquido profuturum esse credimus. Unde omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus præsentibus scilicet & futuris notum esse volumus, quod fidelis noster Hembil Abba monasterii, quod vocatur Werthina, insinuavit Celsitudini nostræ, qualiter ipsum Monachorum Cœnobium sibi commissum a Beatæ memoriæ sancto Liudgero Episcopo in propria ejus hæreditate fuerit constructum, monachisque contradictum, & gloriosissimorum Regum Luthewici filii magni Regis Karoli, & successorum ejus, pro æterna ipsorum omnisque generosissimi generis, eorum memoria, defensione & tuitione hactenus fuerit conservatum. Quam ob rem nostram imploravit Clementiam, ut idem monasterium sub nostra tuitione suscipientes, omnes concessiones ab Antecessoribus nostris sibi collatas nostræ auctoritatis præcepto firmaremus. Cujus rationabili & justæ petitioni assensum præbentes decernimus atque jubemus, in primis ut idem monasterium cum omnibus ad se pertinentibus plenissimæ immunitatis securitate perfruatur, neque publicis exactionibus, vel quibuscunque modis, illorum servi, liti vel liberi, a qualibet judiciaria potestate constringantur; coram advocato eorum, si quid inquirendum est, aut corrigendum inquiratur & corrigatur. Præfati monasterii fratres, hominesque ipsorum ab omni vectigalium inquisitione ac telonii securi consistant. Præterea quod aliis quoque monachorum Cœnobiis concessum constat, ut ubicunque dominicatos mansos habuerint, in quocunque sint Episcopio, vel præfectura, vel etiam provincia, vel regione sibi in omni Regno a Deo nobis collato, Decimas, quas alias Episcopi tollunt, ad portam concedimus monasterii, nec a nemine penitus eas alibi dare cogantur, sed

sub

sub nutu Abbatis ejusdem monasterii in perpetuum permansuræ consistant, quatenus inde pro nostra, & totius generis nostri perenni mercede supervenientibus peregrinis & hospitibus serviatur Insuper etiam eidem fratrum Collegio ad eligendum Abbatem inter se potestatem concedimus. Abbas illius monasterii ad castra & in hostem ire non cogatur, nisi forte Regia liberalitate adjutus beneficii copiam quandoque accipiat illud faciendi Illius etiam Regionis Episcopus, si synodalem ibidem conventum vel sermonem facere ad populum destinaverit, de Episcopo ei serviatur, nisi forte eodem die alia circumeundo visitare loca voluerit, tunc benedictionem de Abbate non pro debito servitio, sed pro amore suscipiat, & quia nihil ad illum locum pertinet, nisi tantum hæreditas sancti Liudgeri, & propinquorum ejus, & Elemosinæ religiosorum hominum, ideo liceat Abbati illud monasterium cum rebus ad se pertinentibus libere ac plane possidere, quatenus eos melius delectet pro nostra & nostrorum fidelium salute ac totius Imperii nostri statu divinam jugiter implorare clementiam. Hæc auctoritatis nostræ concessio, ut firmiorem obtineat stabilitatem, manu propria eam firmavimus, & annuli nostri impressione sigillari præcepimus.

Signum Domini Arnolfi *invictissimi Regis.*

Ernustius Notarius ad vicem Theotmari archicapellani recognovi. Data X *Calend. Septemb. Anno Incarnationis Domini* DCCCLXXXVIII. *Indictione autem* VI. *Anno Regni Arnulfi Regis primo, actum Gerenesheim curte Regia in Dei nomine feliciter Amen.*

Annus Christi 889.

Stephani VI. Pont. 5. Arnulphi Germ. Reg. 3. Bisonis Ep. Pad. 3.

Crantzius lib. 3. Sax. c. 8.

Motibus intra Imperium compositis, Arnulphus anno insequenti Forcheimii frequentem procerum conventum ad Rhenum habuit, in quo bellum adversus Sclavos decretum, Thuringiam incursionibus divexantes. Id bellum alacri animo suscepit Arnulphus, regionesque Barbarorum cum numeroso exercitu ingressus, cum ad prælium non occurrerent, depopulationibus devastavit. Rex, ut Crantzius scribit, bello natus, & beneficus in omnes, cumprimisque in religiosos viros, cujus munificentiæ hoc anno præsens testimonium adest ex diplomate, quo Corbeienses dotavit.

Corbeiensium facultates auget.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Arnolfus divina favente gratia Rex. Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus, nostrisque præsentibus scilicet & futuris, qualiter Bodo venerabilis Abba nostram precatus est Celsitudinem, quatenus nos quasdam res proprietatis nostræ, quas quidam nobilis vir Hohward nominatus prius in beneficium habuit, pro remedio animæ nostræ, parentumque nostrorum ad monasterium nova Corbeia nuncupatum, cui idem Bodo & fratribus ibidem Domino famulantibus præesse dinoscitur, in proprium concederemus. Cujus petitioni pro æternæ felicitatis amore annuimus libenter, dedimusque ad idem monasterium, quidquid præfatus vir Hohwardus in pago Huverango, (Huveitago) in comitatibus Ecperti, & Reithardi, & Herimanni, & in locis Piringisa marca, Schidara, Adekenhusen, & Muchohusen nostri beneficii tenuit, cum consensu ejus in perpetuam proprietatem cum omnibus rebus illud juste respicientibus, Curtilibus, ædificiis, terris, cultis & incultis, agris, pratis, campis, pascuis, silvis, aquis aquarumque decursibus, viis, & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis mobilibus & immobilibus, omnibusque appendiciis & adjacentibus. Hæc vero omnia, hoc sunt Hoba XXV. de nostro jure in jus & dominationem prælibati monasterii in honore sancti Stephani protomartyris Christi dicati tradidimus atque contulimus, & jussimus inde hos præsentes regalitatis nostræ apices titulari per quos decernimus, atque jubemus, ut idem Bodo egregius Abba, suique successores ab hodierna die ac deinceps pote-

ſtatem habeant integerrimam easdem res ita ordinare atque diſponere, prout uſui fratrum inibi Domino militantium neceſſe eſſe conſpexerit. Et ut hoc firmum & ſtabile perpetualiter conſiſtat, idem præceptum propria manu firmavimus, annuloque noſtro ſigillari juſſimus.

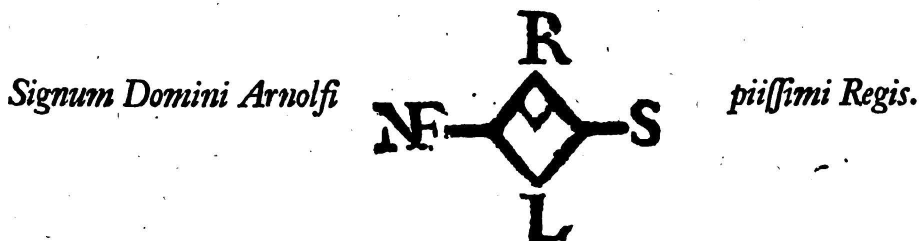
Signum Domini Arnolfi *invictiſſimi Regis.*

Aſpertus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi & ſſ.

Data XIII. Calend. Septembr. anno Incarnationis Domini DCCCLXXXVIIII. Indictione VII. anno II. regni Arnolfi piiſſimi Regis, Actum ad curtem, quæ dicitur Portanaba in Dei nomine feliciter amen.

Confirmat fundationem Parthenonis Metelenſis. Rex ſubinde Weſtphaliam etiam ingreſſus, quod nemo veterum ſcriptorum prodidit, Corbeiæ novæ Metelenſis Virginum Collegii fundationem regia auctoritate, regiisque tabulis, quas hic reddimus, confirmavit, & in tutelam ſuſcepit.

In nomine ſanctæ & Individuæ Trinitatis Arnulfus divina favente gratia Rex. Notum ſit omnium fidelium noſtrorum præſentium ſcilicet & futurorum induſtriæ, qualiter quædam religioſa fæmina Friduwi nomine noſtram adiit ſerenitatem petens, ut ei liceret omnem ſui juris hæreditatem noſtræ poteſtati tradere, quatenus noſtræ auctoritatis permiſſione daretur ei licentia conſtruendi in eadem hæreditate puellaris monaſterii, quod juxta morem aliorum cœnobiorum ſub noſtra defenſione ac tuitione ſuſceptum ipſi diebus vitæ ſuæ habere liceret, & quamdiu quælibet ex ipſius proſapia in eodem monaſterio aptæ ad hoc invenirentur perſonæ, ipſæ in ejus regimen ſibi ſuccedere permitterentur. Cujus petitioni aſſenſum præbentes, omnem ipſius hæreditatem in noſtrum jus noſtræque protectionis munimen ſuſcepimus. Et ut majorem habeat quietem & ſecuritatem ad conſtruendum ibi monaſterium, pleniſſimam ipſi ac hominibus ad ſe pertinentibus immunitatem concedimus, per quam decernimus atque jubemus, ut nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciaria poteſtate homines ipſius quibuslibet publicis exactionibus diſtringere præſumat, ſed liceat eis coram advocato ex noſtra juſſione conſtituto juſtitiam facere, ac omnino juxta conceſſionem, qua prædeceſſores noſtri monaſteriis in ſuam defenſionem ſuſceptis immunitatem dare conſueverant, ſic memoratæ ſanctimoniali fœminæ cum omnibus ad ſe pertinentibus pleniter firmiterque concedimus. Et ut hæc noſtræ auctoritatis conceſſio firmior habeatur, & per futura tempora melius credatur, manu propria ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione ſignari juſſimus.

Signum Domini Arnolfi *piiſſimi Regis.*

Aſpertus Cancellarius ad vicem Diethmari Archicapellani recognovi.

Data X. Calend. Septembr. anno Incarnationis Domini DCCCLXXXIX. Indictione VII. Anno ſecundo Arnulfi piiſſimi Regis, Actum novæ Corbeiæ in Dei nomine Amen.

Æmula

Æmula passim per hunc florem religionis nobilium pietas in condendis monasteriis; e quorum numero Friduwi seu Friduwigis matrona, quæ & prima ejus loci antistes fuit. Accessit & filia Wiburgis ad dotationem & cætum Virginum: utraque in templo, quod SS. Cornelio & Cypriano dicatum voluere, honorifico tumulo exornata. Auxere post dotationem primam duæ nobilissimæ virgines; quarum altera Oda, alterius nomen vetustate excidit, creduntur que e Benthemensium Comitum familia ortæ; locus olim Matelia, nunc Metelena dicitur, illustris ad hunc diem nobilium virginum cætu, ex eoque, quo tum a prima origine hæc puellarum & sanctimonialium Virginum Collegia per Westphaliam florebant, instituto, quas & Canonicas virgines appellatas diximus. Multas hujusmodi donationum literas ab Arnulpho Rege exhibet Germania, quas inter & Miræus producit Arnulphi tabulas Francofurti mense Augusto consignatas, quibus Gerolpho Frisiorum Comiti larga bonorum donatio ob fidem bello præstitam facta est. Ac verisimile habeas hunc eundem esse Gerolphum, quem Godefridus Danorum Rex legatum misit ad Carolum Crassum, qui deinde littori Frisico seu Hollandico præfectus primam Comitum Hollandicorum dederit originem: sed longe illustrior per id tempus Otto Saxoniæ dux, cui ob fidem & præclara merita Arnulphus Rex filiam suam Lucardam in matrimonium dedit, ex qua deinde Henricus atque Ottones procreati, genus per hanc matrem ad Carolum M. referentes. *Crantzius lib. 2. Saxo. c. 33.*

Arnulfus ablata Ecclesiæ Osnabrug. bona restituit. Ertwinus in chron. Crantz. l. 3. Metrop. c. 7. Cleinsorg. ad hunc annum.

Arnulphus præterea, qua erat religione in Deum, hoc anno decimas aliaque bona, quæ Cobbo ab Osnabrugensi Ecclesia averterat ad Corbeiense & Herivordiense monasterium, post tot litium ambages & studia potentum æmulorum, Egilmaro Osnabrugensi Episcopo reddi imperavit. Alia præterea donatione alia adjecit prædia, quibus damnum Ecclesiæ compensaretur (ut hæc in publicis ejus tabulis III. Id. Decembris Forcheimii consignatis leguntur) suam simul tarditatem, quæ in justitia præstanda desiderari potuit, incusando. Optimorum hoc Regum est recta & honesta ceteris omnibus anteferre, & summis infimisque idem jus dicere. Nihil religiosissimo Regi magis curæ fuit, quam ne quid eorum, quæ a Carolo M. primis per Saxoniam Ecclesiis donata erant subtraheretur, aut ulla injustitiæ labe conscientiam, aut Regiam Majestatem contaminaret.

Annus Christi 890.

Stephani VI. Pont. 6. Arnulphi Germ. Reg. 4. Bisonis Ep. Pad. 4.

Arnulfus Zundeboldum rebellem ad obsequium compellit. Regino. Sigebertus Herm. contr Marianus Scotus. Otto Frising Crantz. Luidprand.

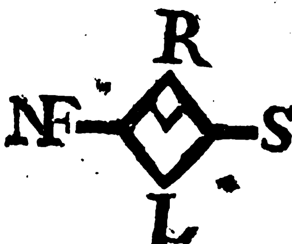
His virtutum præsidiis Arnulphus omni bello felix; quippe anno proximo, qui Christi 890 numeratur, expeditione in Zondeboldum Sclavorum, Moravorum, & Bohemorum ducem suscepta, ad obsequium eundem compulit. Erat is beneficiis & pactis Germanorum Francorumque Regibus devinctus, tantaque inter eum & Arnulphum ex prioribus bellis familiaritas, ut passus sit filium suum ab Arnulpho e fonte baptismatis levari; post, ubi ducatu Bohemiæ dono Regis auctus, animum extulit, & perfidus rebellisque arma in Arnulphum vertit. Quo cognito, Arnulphus cum potente exercitu regiones ejus ingressus, ita extrema illas depopulatione pervastavit, ut pacem petere, obsides dare, & arma ponere necesse habuerit.

Benefacit Chopponi Comiti sibi fido.

Inter hæc Arnulphus Rex cum in omnes beneficus prædicaretur, tum in fidos belli Duces ac Comites largus semper compertus; quam in rem ex Corbeiensium tabulario duo hic diplomata sistimus, quorum altero Chobbonem Comitem remuneratur.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Arnolfus divina favente Clementia Rex. Cognoscant omnes fideles nostri præsentes atque futuri, qualiter nos ob mercedis nostræ augmentum, & pro merito bonæ fidelitatis & servitutis cuidam dilecto atque venerabili Comiti nostro Choppo vocato quasdam res proprietatis nostræ in proprium concessimus; Hoc est in comitatu suo in loco Piun dicto Hobas Regias XXX., & quidquid ad easdem Hobas jure legiti-

meque pertinere videtur; id est, cum omnibus domibus, aliisque ædificiis, cum mansis & mancipiis, terris cultis & incultis, campis, agris, pratis, pascuis, silvis, aquis aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquisitis & cum universis appendiciis & adjacentiis rebus, ad easdem hobas jure legitimeque pertinentibus. Et jussimus ei inde hoc nostræ auctoritatis fieri præceptum, per quod volumus, firmissimeque jubemus, ut memoratus fidelis noster Choppo de his omnibus habeat potestatem tenendi, donandi, vendendi, commutandi, vel quidquid sibi placuerit faciendi. Et ut hæc auctoritas largitionis nostræ firmiorem in Christi nomine habeat stabilitatem, manu propria nostra firmavimus eam, & impressione annuli nostri insigniri jussimus.

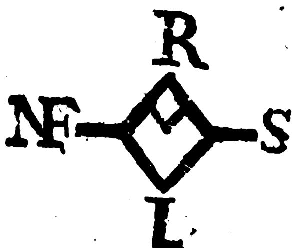
Signum Domini Arnolfi *invictissimi Regis.*

Aspertus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi & ss. Data XVIII. Calend. April. anno Incarnationis Domini DCCCXC. Indictione VIII. anno III. Regni Arnolfi Serenissimi Regis. Actum Reganespurg in Dei nomine feliciter Amen.

Et Adalgario Comiti.

Altero diplomate, ad preces Episcopi Sundrolt, Adalgario Comiti prædia & agros præcedenti anno dilargitus.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Arnolfus divina favente gratia Rex. Notum sit omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus nostrisque præsentibus scilicet & futuris, qualiter quidam venerabilis Episcopus nomine Sundrolt deprecatus est nostram Clementiam, ut cuidam Comiti nostro nomine Adalger, quasdam res proprietatis nostræ in proprium concederemus. Nos vero petitionibus ejus libenter annuentes decrevimus ita fieri. Dedimus namque illi in pago Hlisgo in Comitatu ipsius in Villis Wolfenni ac Halafeld Hobas XXI. ac mansos IIII., cum domibus aliisque ædificiis, mancipiis, agris, pratis, pascuis, silvis, aquis aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, viis & inviis, quæsitis & inquirendis, terris cultis & incultis, & cum omnibus juste ac legitime ad easdem hobas pertinentibus, & jussimus inde hoc nostræ auctoritatis fieri præceptum, per quod volumus atque jubemus, ut præscriptus Adalger de his omnibus, quæ ei in potestatem & dominationem condonavimus, nunc & deinceps omni tempore habeat potestatem habendi, donandi, vendendi, commodandi, vel quidquid sibi placuerit faciendi. Et ut hæc auctoritas nostra firmior habeatur, & per futura tempora a fidelibus nostris melius credatur, ac diligentius observetur, manu nostra eam firmavimus, annuloque nostro signari jussimus.

Signum Domini Arnolfi *piissimi Regis.*

Aspertus Cancellarius ad vicem Thiotmari Archicapellani recognovi & ss. Data II. Nonas Julii anno Incarnationis Domini DCCCLXXXIX. Indictione VII. anno secundo Regni Arnolfi piissimi Regis, actum Franconofordt, in Dei nomine feliciter Amen.

Qui

Regino. Sigebertus. Serrarius. in Mogunt. histor.

Qui his literis Episcopus Sundrold vocatur, Metropolitanus nostræ Ecclesiæ est Sunzo Moguntinus Archiepiscopus, Luidberto Archiepiscopo ex Monacho Fuldensi, studio Popponis Thuringorum ducis & Arnulphi superiori anno subrogatus; qui a Lamberto Schafnaburgensi Sunderholt, & ab aliis Sunderoldus appellatur.

Archiepiscopus Colon. litem movet Archiepiscopo Bremensi super exemptione a Subjectione Ecclesiæ Coloniensis.

Excessit etiam e vivis hoc anno, 11. Septembris, Wilibertus Coloniensis Archiepiscopus, vir, ut Regino inquit, sanctissimus, & in divinis humanisque rebus prudentissimus; in cujus locum, Cleri & populi electione repositus est Hermannus cognomento pius. Is postquam Cathedram Episcopi conscendit, pro veteri Ecclesiæ Coloniensis jure asserendo litem movit Adalgario Bremensium Episcopo, quod se Archiepiscopum ferret & scriberet. Quam in rem Epistolam querimoniis plenam scribit ad Stephanum Pontificem eo nomine *V., repetitque ex Caroli M. ordinatione, ut Bremensis Ecclesia Metropolitano Coloniensi submittatur. Adalgarius contra ad Nicolai Pontificis decretum appellat, quo Bremensis & Hamburgensis Ecclesia in unam contracta Archiepiscopi dignitate subvecta est. Pontifex ut literis componeret litem, Fulconi Remensi Archiepiscopo, quem ad id legatum Apostolicum dixerat, mandat, ut Wormatiæ Episcoporum synodum convocet, eorumque judiciis controversia cognoscatur. Ea in synodo stitit se Adalgarius multum questus de injuria; ibi cum Coloniensis non adesset, decisio ad aliam synodum est rejecta, quam postea Francofurti habuit Moguntinus Archiepiscopus. Eo in conventu provinciales Coloniensis Metropolis Episcopi Franco Tungrensis, Voldebaldus Trajectensis, Wulfelinus Mimigardevordensis, Drogo Mindensis, Egilmarus Osnabrugensis pro suo Metropolitano pronunciarunt, testatique sunt nullum hactenus Bremensem Episcopum Coloniensis obedientiæ se subtraxisse. Nec tamen ea in synodo controversia decisa est, quemadmodum hæc ex diplomate Formosi Pontificis apud Crantzium constant. Pronum est existimare, utrique synodo tam Wormatiensi, quam Francofurtensi, aut certe alterutri Bisonem cum aliis

* al. VI. Luitprandus lib. de vitis Pontif. Adamus Bremen. lib. 1. c. 1. Flodoardus lib. 4. c. 1. Albertus Stadensis ad an. 896. Binius tom. 3. p. 3. Sirmondus in Conc. Gen. Labbeus

Crantzius lib. 2. Metrop. c. 20. & 21.

Saxoniæ Episcopis interfuisse, tum quod Pontifex non tantum ab Episcopis Coloniensis Metropolis, sed & ab aliis etiam Episcopis gravem hanc litem cognosci voluerit, quorum judicium a partium studio integrum esset; tum quod Biso hoc ipso anno Forcheimii Episcoporum synodo interfuerit, ut post referam.

Inter Episcopos provinciales ex diplomate Formosi memoratur Wulfelinus Mimigardevordensis, qui a Crantzio Wolfelinus, in fastis vero Monasteriensibus passim Wilhelmus appellatur, vir miri candoris & sanctitatis, ut in Monasteriensium annalibus refertur, quem ad hunc annum produxisse vitam, satis argues ex hoc Pontificis apud Crantzium diplomate, & ex Herisiensis monasterii tabulis, quas mox producemus; secus quam Chronicorum Monasteriensium scriptores anno 889 obiisse perhibent; certe Cleinsorgius ex literis Werthinensibus adhuc anno 889 superstitem docet, nec ulla in re fluxa magis Chronicorum istorum fides, quam in chronotoxia; quæ tamen Chronica a temporum ratione inscribi volunt.

Hoc ipso præterea anno alia Episcoporum synodus est habita in Forcheim in palatio regio a Sunderholdo Moguntino & Hermanno Coloniensi Archiepiscopis; si non hæc illa synodus, quæ Francofurti est habita hoc anno; de qua licet apud veteres scriptores mentionem non reperiam, nec qua ex causa indicta sit, exponere habeam; certus tamen & celebris Episcoporum & Abbatum conventus est, in quo Biso Episcopus noster confirmationem Herisiensis monasterii a Luithardo Episcopo nostro conditi impetravit. Recito hic tabulas Episcoporum manu subscriptas consignatasque.

Biso Ep. in Conventu Forcheimensi impetrat confirmationem Monasterii Herisiensis.

Quoniam omnibus, qui curæ Pontificialis funguntur officio, id maxime convenit, ut ad divinæ laudis augmentum monasteriorum conservationibus, & Deo ibidem famulantium utilitatibus provectibusque prospiciant. Idcirco ego Sunderholdus humilis Moguntiacensis sedis Archiepiscopus, una cum venerabili Coloniensis Civitatis Archiepiscopo Herimanno, nec non & aliis Coepiscopis ac

Con-

Consacerdotibus nostris, qui nobiscum ad præsentem synodum convenere, petitionem fratris nostri Bisonis Paderbrunnensis Episcopi, qua nos statum herisiensis Cœnobii unanimitatis nostræ scriptis confirmare, & corroborare postulat, censeo gratanter accipiendam. Nam nobis ostendit Cartulam quandam continentem synodalis decreti consensum; quo venerandæ memoriæ decessor meus Liutbertus Archiepiscopus, & alii quamplures Episcopi una cum illo in synodo apud Wormatiam habita congregati, rogatu Liuthardi, tunc ejusdem Paderbrunnensis sedis Episcopi, qui prædictum puellare cœnobium simul cum sorore sua nomine Walburg primum inchoaverat, ipsum cum omnibus rebus suis tam decimis ad usus ancillarum Dei ibidem deputatis, quam possessionibus mutuatis firmum ac stabile mansurum fore decreverunt, eandemque cartulam subscriptionibus propriis corroboraverunt: Alteram quoque afferens cartam, quam sæpe jam dictæ Paderbrunnensis Ecclesiæ sacerdotes, & universus pariter clerus nuper fieri postulavit, suisque subscriptionibus confirmavit, de consensu videlicet suo super statu ejusdem monasterii primitus in illa parochia construendi, & de rebus omnibus, quas nunc habere videtur, illuc juste legitimeque collatis. Quapropter juxta petitionem præfati fratris & Coepiscopi nostri justum & utile satis esse credimus antecessorum nostrorum salubre decretum, quo Christi famulabus quietam & tranquillam in ejus servitio securitatem auctoritatis suæ unanimi sententia providere studuerunt, nostris quoque sanctionibus confirmare, ne quis futuris temporibus ex his, quæ vel hujus Episcopi Bisonis, vel antecessoris sui diebus illuc collata noscuntur, sive in decimis a præfata generali synodo concessis, seu possessionibus undecunque mutuatis, aut quorumlibet fidelium largitione traditis, aut deinceps tradendis, omnino aliquid auferre, vel dispositionem monasterii destruere præsumat, nisi sese velit vinclo perpetui anathematis condemnari. Ergo ut hoc nostræ unanimitatis decretum firmiorem in Dei gratia teneat stabilitatem, nostris id subscriptionibus corroborare curemus. Id ipsum Coepiscopos & suffraganeos nostros, qui modo absentes sunt, cumprimum hæc in eorum manus scripta devenerit, facere postulantes, sicut eos in nullo penitus a nostræ unanimitatis consensu dissentire velle confidimus.

Actum Forachcim palacio Regio, Anno Incarnationis Dominicæ DCCCXC *Regni vero piissimi Regis Arnulfi Anno III, Indictione VIII.*

✠ *Signum Sunderboldi Mogontiacensis Archiepiscopi*
✠ *Signum Hermanni Coloniensis Archiepiscopi.*
✠ *Signum Arn. Episcopi.* *Wirtzb.*
✠ *Signum Vuiberti Episcopi.* *Ferdensis.*
✠ *Signnm Hrodberhti Mediomatricæ sedis Episcopi.* *Metensis.*
✠ *Signum Godethanki Episcopi.* *Spirensis.*
✠ *Signum Egilmari Episcopi.* *Osnabug.*
✠ *Signum Erkanboldi Episcopi.* *Aichstad.*
✠ *Signum Adalgarii Episcopi.* *Bremensis.*
✠ *Signum Dadonis Episcopi.* *Virdunens.*
✠ *Signum Bisonis Episcopi.* *Paderborn.*
✠ *Signum Ailmari Episcopi.*
✠ *Signum Agiulfi Episcopi.*
✠ *Signum Drogonis Episcopi.* *Mindensis.*
✠ *Signum Vuitberti Episcopi.* *Hildesiensis.*
✠ *Signum Vuolfhelmi Episcopi.* *Mimigard.*
✠ *Signum Libardi Abbatis.*
✠ *Signum Faraberhti Abbatis.*
✠ *Signum Hathbonis Abbatis.*
✠ *Signum Gerhardi Abbatis.*
✠ *Signum Godescalci Abbatis.*

In hac tabulæ subscriptione legis Adalgarium inter Episcopos subscripsisse; ut tanquam in superioribus synodis illi Archiepiscopi nomen & dignitas abjudicata sit. Nec Bovo Corbejensis Abbas summus Adalgarii propugnator præsens cognoscitur inter Abbates; seu ob contumeliam Bremensi Archiepiscopo irrogatam se subtraxerit, seu intelligeret frustra se patrocinium Adalgarii suscipere. Biso contra omnium Episcoporum gratia auditus, & benigniores, quam ante Archiepiscopos expertus. *Regino. Sigebertus. Herm. contract.*

Annus Christi 891.

Formosi Pont. 1. Arnulphi Regis Germ. 5. Bisonis Ep. Pad. 5.

Superiori synodo, cum in Palatio regio conventum sit, controversia inter Coloniensem Archiepiscopum & Adalgarium forte coram Arnulpho Rege, aut ejus legatis pertractata est. Quam in rem uterque Episcopus Coloniensis

niensis & Bremensis præsens fuerit. Verebatur enim Rex sapientissimus, ne controversia hæc longius proserpens internis dissidiis turbaret Imperium, & Episcoporum consilia auxiliaque averteret; quando hinc Sclavi, inde Nortmani imminebant. Eo vero in Bavariam contendit intentus in Zundeboldum Sclavorum ducem. Is etsi priori anno pacem fecerat, pro perfidia tamen gentis rebellionem cœptabat. Quare Rex cum exercitu ad fines Bojariæ progressus, repellit insolentis audaciam. At majus a Nortmannis periculum urgebat: Hi licet binis cladibus ab Odone Rege, Caroli simplicis tutore, Saxonici, ut diximus, generis bellicoso viro attriti; extremas tamen vires in unum contrahunt, bellumque transferunt in Lotharingiam, Arnulphi regnum, castris prope Lovanium præmunitis, ad prædas undique agendas. Postquam de his Arnulphus certior factus, Sunderoldo Moguntino Archiepiscopo & Arnulpho Comiti mandat, copias quamprimum contrahant, & ad Mosam castra collocent, ne quis hosti transitus pateat. At Normanni priusquam Germanæ copiæ ad trajectum convenirent, Lovanio digressi, Mosam ad Leodium transeunt. Inde Aquisgrani omnia circum prædis pervagantur. Quod ubi nunciatum Francis, quorum copiæ Festo S. Joannis Baptistæ dum accesserunt, consultatum multis, Coloniamne movendum, an transito Mosa hostium classis invadenda. Placuit tertium, rectaque in hostem eundum decernunt. Postera ergo luce moventur castra trans Guliam amnem. Ibi in Nortmannorum exploratores incidunt. Christiani ut quemcunque impetus rapuit, irruunt sine ordine, duce & imperio: cedentibus ex composito Nortmannis, dum ad locum, in quo hostium pedestres copiæ se conglobarant, traherentur. Ibi atrox & dubio eventu prælium habitum: pugnatum inter clamorem flagoremque, quo hostium equitatus excitus advolans, Christianum exercitum uno impetu fugat cæditque. Interemptus Sunderholdus Moguntinus Archiepiscopus, Arnulphus Comes, magna pars nobilitatis, ceteri miserandum in modum contrucidati. Clades hæc VI Calend. Julii accepta ad Guliam amnem, qui infra Trajectum Mosæ infunditur. Barbari spoliatis castris & cæsorum corporibus, ad classem retro sese cum ingenti præda retulere.

Christiani a Nortmann. ad Guliam amnem cæduntur.

Procul aberat per id tempus Arnulphus Rex in finibus Bojariæ, Sclavorum bellis occupatus; acceptoque istic cladis nuncio ingemuit. At mox ubi rei magnitudinem cum animo versare cœpit, accensus ulciscendi ira in Barbaros, quantum potest ex orientalibus Francis Germanisque exercitum contrahit; quo Rhenum transgressus ad Mosam castra collocat. Quod ubi Nortmannis cognitum, in castra se recipiunt, quæ ad Diliam flumen præmunivere, intra paludes utrumque latus claudentes: cetera aggesta terra ac palis præsepiunt. Eo instructa acie procedit Arnulphus, & castra castris opponit. Barbarus & recenti victoria & situ loci confisus, Regi insultat, & Guliam amnem fœdumque cladis locum inter cetera convitia monstrat, ni recedat & Diliam amnem pari suorum strage notatum velit. Quibus exacerbatus Arnulphus Rex ex equo se submittit. Idem omnes equites facere jubet; & cum pedite castra hostium aggressus, eadem uno omnium impetu oppugnat & expugnat; tantaque barbarorum strages edita est a furente christianorum milite, ut vix ex innumerabili hostium numero relictus, qui cladis nuncium referret ad suos. Cæsi cum ceteris Godefridus & Sigefridus Nortmannorum Reges. Cælestis, inquit Helmoldus, hæc victoria parta ad Calend. Septemb. eoque Rex omnisque exercitus publica Supplicatione Deo gratias persolverunt, & posteri diem celebrem habuere. Rex inde exercitum ingenti hostium præda onustum Moguntiam reduxit, quocum per hiberna in Alemannia permansit.

Insignis victoria Arnulphi contra Nortmannos.

Lipsius in Lovanio Brevverus lib. 9. ann.

Hoc ipso anno inter flagrantia bella delatum est ex Gallia corpus Justini Martyris Corbejam, Godeschalco Abbate: præterque S. Vitum Westphalia novo patrono decorata est. Multi eo nomine Martyres; at hic, de quo agimus, immani illa vexatione Diocletiani una cum Maxentio, Constantio, ac Crescentio Senatoribus Treviris a Rictiovaro interemptus pro Christo sanguinem fudit. Historia translationis puerum vocat, secus quam Sigebertus * inter

Translatio S. Justini Corbejam.

monum. Corbei. a Meibom. edit.

* *ad an. 1071.*

inter senatores Trevirenses memorat. Corpus hoc Martyris Godeschalcus Bovonis successor & quartus Corbejensium Abbas impetravit a Radbodo, ut opinari fas erit, Trevirensium per id tempus Episcopo. Jam ante caput Martyris Antisiodorum translatum erat in Galliam. Inde post ab Ottone I. Imperatore inter cetera SS. pignora Magdenburgum transportatum. Id cum resciret Gerbernus decimus Corbejensium Abbas supplex Imperatorem adiit, & caput, quod corpori deerat, impetravit. Ita vero totus Justinus Martyr apud Corbejenses conquiescere voluit. Felicia tempora, cum Principes & Præsides unaque populus de SS. pignoribus & patrociniis apud Deum decertarent. Quantum inde remissum, tantum felicitatis postea Saxoniæ subtractum; donec hæresis ingressa hæc in ludibrium ausa vertere, & illa cum Regno etiam vera religione exuta est.

Annus Christi 892.

Formosi Pont. 2. Arnulphi Regis Germ. 6. Bisonis Ep. Pad. 6.

Regino. Sigebertus. Herm. cont. Marianus Scotus. Nortmanni ad suas se tandem sedes recipiunt.

At nondum per hæc tempora quies a Nortmannis. Nam etsi Frisiam Saxoniamque intactam reliquerunt; ii tamen, qui a superioris anni clade superstites erant, collegere se rursus in prædatorium exercitum; quo Mosam transgressi populando Bonnam pervenere, omnia per Ripuariam spoliis, cædibus & terroribus complendo. At postquam didicere jussu Regis Arnulphi Christianorum exercitum in se tendere, noctu per continentes sylvas & montes summa velocitate se subduxere; donec Prumiam delati, cœnobium illud spoliis & monachorum cædibus funestarent: cumque a tergo inhæreret christianorum exercitus, demum per Ardennam abruptaque locorum profugi ad classem se recepere, desperatisque rebus in Nortmanniam sunt reversi. Ita gens ferocissima, quæ per LXX annos Franciam & Belgium divexarat, facta superioris anni strage, intra Regnum suum se continuit; finemque accepit bellum Nortmannorum, cui Hungaricum mox haud minus crudele ac funestum successit; tanquam continuis barbarorum flagellis Christianorum vitia & delicta castiganda permiserit Deus.

Hungari in auxilium vocantur ab Arnulpho.

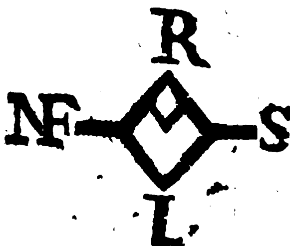
Per id tempus dum hæc inter Rhenum & Mosam agebantur, Arnulphus Rex in Bavaria comitia procerum habuit, in quibus Zwentiboldus, Sclavorum Moravorum & Bohemorum Princeps, hostis Imperii nominatus; quem deinde triplici exercitu aggressus in fugam abjecit, ejusque regiones prædis & cædibus evastavit; &, quo toties perfidum ac rebellem contineret, Ungaros, ut vocant, imploravit. Gens hæc barbara ac ferox ante, quæ demum e Scythia progressa, deserta a Pannoniis & Avaribus loca, cum domi ob multitudinem se in suis regnis non contineret, bellisque Barbarorum implicaret, effusarum locustarum instar occupavit (ut multis hæc describit Regino) nota primum claraque ab hoc bello, quo in Sclavos & Bohemos evocata ab Arnulpho perhibetur, barbaros per barbaros refrenando. Nam, ut Sigebertus scribit, Zwentiboldus horum armis victus, & ad tributum compulsus: gens dein capta dulcedine prædæ in christianos arma vertit, Germaniam, Galliam & Italiam depopulando pervasit, atque in Saxoniam & Westphaliam penetravit, novum Imperii flagellum. Quare reperias scriptores, qui Arnulpho id vitio dederint, haud secus quam olim Constantino M. eo quod barbarorum arma permiscuerit Christianis, hostesque cum horum auxiliis traxerit intra viscera Imperii. Ac tametsi gente Scythæ passim essent, Hunni tamen & Ungari appellantur; neque dubium quin multi Hunnorum in societatem hujus belli prædatorii ex illa populorum colluvie ultro convolarint. Bello hoc Arno Herbipolensis Episcopus, hortatu Popponis Thuringiæ ducis castra secutus, cum ad altare sacrificium missæ offerret, a Barbaris trucidatus glorioso mortis genere; quo & Sunderboldus Moguntinus Archiepiscopus desideratus; non enim ut milites, sed Castrensium Sacerdotum præsules exercitui aderant. *Dithmarus lib. 1. Regino.*

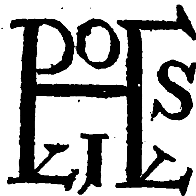
Fine anni Arnulphus Rex e Sclavico bello per Bojariam Francofurtum venit. Quod etsi Regino ad sequentem annum referat, præsentem tamen tabulæ nostræ

Privilegia Herivordiensia confirmantur ab Arnulpho.

stræ exhibebunt; quando mense Novembri duo Episcopi Biso noster & Wicbrecht ad palatium profecti Regem Francofurti convenere, ab eoque confirmationem omnium privilegiorum Herivordiensium Virginum Monasterio implorarunt, quam hisce tabulis adscribimus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Arnolfus divina favente Clementia Rex. Si servorum & ancillarum Dei petitionibus, quas pro Ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus nobis suggesserint, clementer annuimus ac pie prospicimus, id nobis & ad præsentis vitæ cursum salubriter transeundum, & ad perpetuæ beatitudinis præmia feliciter promerenda liquido profuturum esse confidimus. Quamobrem noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet atque futurorum industria, qualiter Vuicpreht & Biso venerabiles ac dilecti Episcopi nostri precati sunt una cum Chonrado fideli comite nostro Clementiam nostram, quatenus sororibus sanctimonialium in monasterio Herifordt nominato sub honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ constructo atque dicato Domino famulantibus electionem suam inter se intrinsecus ab antecessoribus nostris eis prius per præceptales cartas concessum pro remedio animæ pii Genitoris nostri Karolomanni Regis, & deinde nostræ cæterorumque parentum nostrorum simili modo concederemus, nostræque auctoritatis scripto eam corroboraremus. Quorum petitionibus & salubri consultui libenter assensum præbuimus, & præsens præceptum inde conscribi jussimus, quidquid boni antecessores nostri eidem cœnobio contulerunt, & omnia privilegia ab ipsis illuc concessa eidem concedentes, ac nostra auctoritate confirmantes, & juxta illorum monitionem iisdem sororibus securum per hoc præceptum concedimus arbitrium & potestatem inter se Abbatissas eligendi, quamdiu Deus aliquam inter illas eidem præsignaverit ab ipso docta, quæ famulas Dei inibi domino militantes gubernare ac regere possit, nullusque successorum nostrorum hanc nostræ auctoritatis certam potestatem habeat violare, ut ipsas ob hoc melius pro nobis & prælibato Genitore nostro, aliisque parentibus nostris exorare delectet. Et ut præsens auctoritatis nostræ præceptum nulla unquam mutabilitate violetur seu violari conetur, manu propria illud firmavimus, annulo nostro assignari præcepimus.

Signum Domini Arnolfi *invictissimi Regis.*

Signum Domini HLudovici *Serenissimi Regis.*

Ernustus Notarius ad vicem Theotmari arohicapellani recognovi & ss. Data III nonarum Novembrium die, anno incarnationis Domini DCCCXCII *Indictionum* XI *anno regni Arnolfi Regis* V *Actum Franchonofurd in Dei nomine feliciter amen.*

Annum regni V hæ literæ præferunt, quem alii VI ab anno 887 deducunt. Indictio similiter hujus anni X est non XI; nisi sequentem a Septembri numerarint, aut certe scriptoris error in his intervenerit; quem vero Wicpret Episcopum cum Bisone conjungat, incertum habeo; nam duo Arnulpho Rege ejus nominis Wicberti Saxoniæ Episcopi fuere, alter Hildesiensis ex Corbejensi Monasterio, ut diximus, traductus, alter Verdensis ex familia Widekindi M. præclarus ea tempestate Episcopus; quemadmodum hic Crantzius retulit. Qua vero ex causa Biso Episcopus noster ad palatium profectus sit, nec ex fastis nostris, nec ab aliis accepimus.

Crantzius lib. 2. Metrop. c. 30.

U Annus

Annus Christi 893.

Formosi Pont. 3. Arnulphi Germ. Reg. 7. Bisonis Ep. Pad. 7.

Regino. Certe Arnulphus Rex, dum anno proximo trajecto Rheno civitates Germaniæ inferioris & Lotharingiæ lustraret, ingentibus donis ab Episcopis passim occurentibus exornatus est. Utrumne in Saxoniam descenderit ad nobilem regni sui partem, in qua Otto Saxoniæ Dux filiam in matrimonio collocatam habebat in annalibus non reperio. Wormatiam inde profectus Rex ad comitia, quæ indixerat, totam sibi Germaniam applaudentem habuit, cujus bellica virtute omnes domi forisque hostes obtriti jacerent. Tantaque hujus Regis auctoritas erat ex felicitate rerum gestarum, ut Carolus Galliæ Rex recens inunctus a Falcone Remensium Archiepiscopo, supplex Wormatiam veniret, & Arnulphi ope Regnum Galliæ sibi ab Ottone reddi peteret. Interim Rex Arnulphns ubique delectus militum facere jussit, quo Germaniam Saxoniamque in omnem belli casum armatam haberet. Nec Episcopi per Saxoniam immunes facti; solum Corbejensibus secundum privilegia superiorum Imperatorum & Regum exemptio confirmata hisce tabulis; quas etiamsi nullo certo anno & indictione consignatas reperiam, hic referre placuit.

Ab eodem eximuntur Corbejenses ab onere alendi milites.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Arnolfus divina providente Clementia Imperator Augustus, Episcopis, Abbatibus, Comitibus, Vicariis, omnibusque in sublimitate positis, & natu majoribus in Saxoniæ partibus constitutis in Christo Salvatore pacem & utriusque vitæ felicitatem cum salute perenni. Notum itaque generalitati vestræ fieri volumus, quia Serenitatis nostræ auribus innotuit, quod sint inter vos, qui militiam cœnobii, quod vocatur nova Corbeja, id est, vasallos ejusdem Abbatis plus justo in hostem ire compellant, cum auctoritate divorum antecessorum nostrorum ipsi loco suisque concessum atque indultum clara luce dinoscatur, quod & nos morem sequentes priorum, non minori devotionis solertia eidem sacro sancto loco, & Rectoribus ejus cum omnibus regimini illorum subactis Domino propitiante finetenus confirmare studemus. Quapropter universitati vestræ expresse mandamus, & modis omnibus prorsus interdicimus, ne quisquam ex vobis ipsos milites quoquomodo iniqua distractione, seu in expeditionem, aut ullam exactionem hujusmodi violenter reddere, aut facere coarctari præsumat. Sed liceat præfati monasterii abbati secure cum omnibus curæ illius subjugatis degere, & sicut ab antecessoribus nostris sibi suisque interius exteriusque concessum, scripto roboratum constat, sine alicujus majoris minorisve ordinis personæ offendiculo frui perpetimque potiri, in gloriam & laudem Dei.

Data XI *Calend. Julii ad Ingulunheim.*

Proferunt Letznerus & Meibomius duo hæretici scriptores, quibus tertius accedit Kemnitius, Litanias apud Corbejenses repertas, quibus Arnulpho Rege Deum & Divos precati Monachi illius loci, tam diverso cultu rituque supplicandi, ut nullum in iis modum usumque invocandi sanctos esse velint: nam præterquam, quod hi tres scriptores hæretici non conveniant, & alias Letznerus, alias Meibomius, alias Kemnitius producat, ut ex hoc fallacia satis appareat; tum nos multo antiquiores Litanias inter monumenta ejus cœnobii reperimus Ludovico pio Imperatore usitatas, in quibus prorsus idem ritus motusque invocandi sanctos legitur, quem hodiedum catholica Ecclesia servat. Quapropter ad fallacias hæreticorum retegendas eas integre exscriptas ex authographo, quod etiamnum superest Corbejæ in Carolo M. Romano catholico dedimus, quo omnibus constaret, quam falsa fide agant in corruptis Litaniarum & antiquitatis monumentis, qui veram Christi fidem promittunt, sat gnari, nisi domum hæresis suæ mendaciorum fulcris substruerent, eandem per se collapsuram.

Annus

Annus Christi 894.

Formosi Pont. 4. Arnulphi Regis Germ. 8. Bisonis Ep. Pad. 8.

Regino. Sigebertus. Herm.cont. Marianus. Scotus. Otto Frising. lib. 6. Sigonius lib. 6. de Reg. Ital. Baronius. Arnulphi expeditio in Italiam.

Subinde Arnulphus, qui Regis Germaniæ nomine, præter Galliam & Italiam, totum Imperium in quiete tenebat, formidabilis omnibus Regibus a Beringario in Italiam evocatus adversus Vidonem, quem Formosus Pontifex ante biennium Imperatorem nominarat, cum maximis equestrium & pedestrium copiis per juga tridentina in Italiam penetravit; spe, ut Sigonius perhibet, Italiæ & Imperatoris titulo potiundi. Quam in expeditionem Arnulphus Ottonem Saxoniæ ducem generum suum cum Saxonicis copiis sibi præsto esse voluit, virum fide & militari fortitudine egregium inter omnes Germaniæ duces. Capta primo incursu Pergamum urbs, & Ambrosius Comes urbisque præfectus ad portam urbis ex arbore suspensus. Territi hoc supplicio Mediolanenses, Papienses, Placentini ceterique per Italiam, Regi supplices se offerunt. Otto dux Saxoniæ Mediolanum missus, urbem ad obsequium redigit. Ita Beringarius fugato Vidone restitutus Imperator; tanquam Arnulphus Germaniæ Rex non modo Galliæ Regem, sed & Imperatorem sibi beneficiarium haberet, solo titulo fere Augustum; ut facile Arnulphum absolvas ab affectatione Imperii (quod a Sigonio illi imputatur) qua facile ei erat totam Italiam occupare: sed omissa Italia, Arnulphus arma vertit in Rudolphum Burgundiæ Regem, hominem, qui per vim & rebellium studia se regem fecerat; quo in latibula compulso, rediit Arnulphus in Germaniam ad comitia, quæ Wormatiæ indixerat.

Per hæc tempora Zundiboldus Sclavorum ac Moravorum Rex, vir, ut Regino scribit, inter suos prudentissimus, & ingenio callidissimus, postquam christianos multis bellis & malis afflixisset, excessit e vita, regno ad imbelles filios transmisso. Qua opportunitate Ungari Moraviam, Bohemiam, vicinasque Germaniæ provincias occupant; ex quibus deinde in Saxoniam progressi fatales clades intulerunt. Obitus Zundiboldi Slavorum ducis.

Annus Christi 895.

Formosi Pont. 5. Arnulphi Germ. Regis 9. Bisonis Ep. Pad. 9.

Regino. Sigebertus Concil. General. apud Binium Sirmondum Labbeum. Synodus Triburiensis.

Celebris dehinc est annus insequens Christi 895 Triburiensi synodo ad Rhenum; ad quam mense Majo, hortante ac præsente Rege Arnulpho, viginti duo Episcopi Germaniæ & Saxoniæ, omnes pontificalibus ornamentis induti, convenere; quos inter Biso Episcopus subscripsit. Regino XXVI Episcopos convenisse memorat, præter complures Abbates. Aderant congregati Episcopi a tribus Metropolitanis suis, Moguntino, Coloniensi ac Trevirensi. Eo in concilio post tridui jejunium, post Litanias & publicas preces multa salubriter sunt præscripta digestaque in LVIII Canones, quibus cleri populique mores ad antiquorum Patrum & synodorum statuta egregie sancteque formantur. Quemadmodum hi Canones in conciliis generalibus digni posteritatis memoria leguntur. Regino concilium illud congregatum dicit adversus politicos homines, qui Episcoporum auctoritatem imminuere tentabant. Quo illa spectant, quæ adversus comites decernuntur; subscripsere Episcopi hoc ordine.

Hatto Moguntiacensis Ecclesiæ Archiepiscopus.
Hermannus Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus.
Rathodus, sive Rathbodus Trevirensis Ecclesiæ Archiepiscopus.
Waldo Frisingensis Episcopus.
Erckanbaldus Eichstadensis
Turo Radasbonensis
Adalpero Augustensis
Salamon Constantiensis
Theodulphus Curiensis
Fringus Basiliensis
Baldramus Strasburgensis
Lotechaneus Spirensis
Theotelaus Wormatiensis
Adalgarius Bremensis
Dudo Virdunensis

Wigbertus Hildesheimensis
Rudolphus Wirtzburgensis
Sigismundus Halverstadiensis
Ruotbertus Metensis
Drogo Mimidensis
Biso Paderbornensis
Egilmarus Osnabrugensis Episcopus.

Præfat. Concil.

In synodo iterato acclamatum Arnulpho magno Regi vita & victoria: & Rex ad Patres: agite Pastores Ecclesiarum, clarissima mundi lumina, pro cura, quæ vobis imposita est, *habetis me omnibus Ecclesiæ Christi adversantibus, & vestro Sacerdotali ministerio renitentibus oppositum bellatorem.* Quam præclare per Germaniam agebatur, cum Reges & Episcopi una cura Ecclesiam & Rempublicam complexi, disciplinam cleri & populi quærebant, fontem omnis felicitatis?

In qua præter alia decisum pro Coloniensi contra Archiep. Bremensem.

Hac in synodo rursum controversia inter Hermannum Coloniensem Archiepiscopum, & Adalgarium Bremensem agitata perhibetur ab Adamo Bremensi, Alberto Stadensi, Binio & Baronio. Ita enim Adamus historiæ Bremensis scriptor. *Collecta apud Triburiam synodo, Hattone Moguntino præsidente, cassata sunt privilegia, & gloriosorum principum præcepta, consentientibus iniquis decretis Formoso Papa & Arnulpho Rege.* Addit utriusque Episcopi Oratores Adolinum & Widgerum in certamen venisse, alterum pro Coloniensi, alterum pro Bremensi, tanta vehementia perorantem, ut Patrum oculos animosque in se converterint: at postquam causa adjudicata Coloniensi fuit, altero die Widgerum Bremensium legatum exspirasse. His omnibus se opposuit Bollandus, asseritque Adamum Bremensem ac ceteros, qui hæc tradunt, corrigendos, quod hæc controversia jam ante in concilio Francofurtensi decisa fuerit; tanquam in hac synodo repeti non potuerit, in qua teste Adamo Bremensi rerum peritissimo, Adalgarius Episcopus in causam synodi inter considentes Episcopos dejectus; Uti id ordine Episcoporum relato conspicitur, quod ex Francofurtensi concilio exhiberi non potest. Sane quod Formosus Pontifex pro Coloniensi pronunciarit, fecit Episcoporum judicium, cui suum conformavit: nec conveniens duxerit Bremensem Archiepiscopum ea dignitate exornari, qui nullos adhuc provinciales Episcopos sibi subjectos haberet. Quare dum illos nanciscatur, tantisper honore supersedendum censuit, & parendum Coloniensi ex prima Hadriani Pontificis & Caroli M. institutione, qui Bremensem Ecclesiam Metropolitano Coloniensi subjecere. Multis hæc exponit Formosus Pontifex in literis ad Adalgarium. *Crantzius l. 2. Metrop.*

Synodo finita Arnulphus Wormatiam ad comitia procerum est profectus, quorum assensu tandem filium Zwentiboldum ex concubina genitum Lotharingiæ Regem dixit. Accessere in hoc conventu Arnulphum Carolus & Otto Galliæ Reges, amicitiam altero præ altero ambiente. Subinde a Formoso Pontifice in Italiam est invitatus, ad Ecclesiam Romanam liberandam a vexatione Lamberti Imperatoris, quem a morte Vidonis Patris Itali factionis paternæ adversus Berengarium subrogavere. Arnulphus re cum Episcopis deliberata, mense Septembri armatus Italiam ingreditur, & perlustratis subactisque multis Italiæ urbibus, * Lucæ Natalitia Christi peregit.

Regino. Sigebertus Sigon. lib. 6 de Reg. Ital. Otto Fris sing. lib. 6. c. 13.

Arnulphus invitatu Pontificis in Italiam proficiscitur.

** al. Luna.*

Annus Christi 896.

Formosi Pont. 6. Arnulphi Reg. Germ. 10. Bisonis Ep. Pad. 10.

Captâ Leporis beneficio Româ Imperator a Pontifice inungitur.

Inde sub exordium consequentis anni Romam cum exercitu properavit, urbemque ex voluntate Formosi Pontificis cœpit. Leporis id beneficio factum scribit Sigebertus, Sigonius, & alii. Enim vero, dum exercitus ad urbem considet, excussus e cubili lepus; quem dum milites per lusum militarem ad urbem insequuntur, cives, qui excubabant, rati universis se castrorum viribus peti, metuque perculsi, stationes deserunt. Quare conspecta, Germani muros transcendunt, portisque ariete perfractis urbem intrant. Arnulphus urbe potitus Sergium Pontificem expellit, & in factionis Sergianæ cives gladio animadvertit; haud secus quam ante Carolus fecerat, Leonem Pontificem ab injuriis factiosorum civium vindicando. Hoc simili benefi-

beneficio provocatus Formosus Pontifex Arnulphum Imperatorem inungit. Haud nescio ab Italis scriptoribus vitio creatum scribi, eoque inter Imperatores ab his non censeri, quod & Otto Frisingensis suo ævo observavit: Verum Germani plerique scriptores (quos inter accessit Brunnerus) legitimis eum suis Imperatoribus adnumerant. Nec causæ huic derogat, quod Formosi acta rescissa a Stephano VII. successore, & corpus ejus e tumulo protractum in Tyberim sit projectum. Id civili furore actum, qualia ipsi Stephano post mortem pati necesse fuit. Certe postquam Formosi corpus a piscatoribus e Tyberi extractum delatumque in Vaticanam Basilicam, Sanctorum imagines venerabundæ salutasse visæ sunt; ne quid hic referam de elogiis, quibus scriptores Formosum exornarunt. Quibus factionum studiis Urbs & Pontifex, iisdem Italia laborabat, aliis Berengarium, aliis Vidonem & filium Reges sibi deposcentibus. Ferre duos Reges necesse fuit, cum unum Imperatorem Germanum detrectarent Itali. Fugato Lamberto Rege, Arnulphus Camerini Ageltrudam matrem Regis obsidet. Versuta fœmina, cum aliter se expedire non posset, per corruptum auro ministrum venenum Imperatori præbuit; quo poto in veternum prolapsus, multum amisso animi vigore, ac paralysi etiam contracta in Germaniam rediit; post cujus discessum tota Italia descivit ab Imperatore.

Brun. lib. 7 an. Boicor.

Luitp. lib. 1 c. 5.

Sigon. lib. 6

Veneno propinato læsus Italia excedit.

Cleinsorg. in chron. Auctor Chron. Mind.

Hoc etiam anno Forchemii Imperator confirmavit fundationem monasterii Mollenbecani in Westphalia; id quod nobilis matrona Hildeborchia in diœcesi Mindensi e suis bonis condidit. Tabulas recitat Cleinsorgius germanico idiomate, male consulto nobis more; tantum ex latino autographo hæc reliquit. Signum Domini Arnulfi invictissimi Imperatoris. Ernustus Notarius ad vicem Theodmari Archicapellani recognovit. Datæ Idibus Augusti, Anno Incarnationis Dominicæ DCCCXVI. Indict. XIV. regni Domini Arnulfi IX. Imperii ejus I. Actum in Forcheim.

Confirmat Fundationem Monasterii Mollenbecani in Diœcesi Mindensi

Produnt hæc satis, quam male quidam Imperatoris titulum abrogent Arnulpho, quem ipse sibi tribuit, quoque tota eum Germania decoravit. Theotmarus, qui hic Archicapellanus aulæ notatur, Salisburgensis Episcopus est: hujusmodi enim sacrorum aulicorum præsules pro arbitrio sibi deligebant Imperatores ac Reges: quales modo Colonienses, modo Moguntinos, modo Trevirenses Archiepiscopos, modo etiam sapientia & virtute conspicuos Episcopos fuisse constat.

Annus Christi 897.

Stephani VII. Pont. 1. Arnulphi Germ. Regis 11. Imp. 2. Bisonis Ep. Pad. 11.

Regino.

Arnulphus hinc viribus sensim receptis, mense Majo Wormatiam ad comitia procerum digressus. In his cum multa pro incolumitate Imperii constituta sint; tum vero Optimates sibi ac Ludovico filio, quem Successorem destinabat, novo sacramento obstrinxit; comitesque Regni Lotharingiæ, quos Zwenteboldus bonis exuerat, cum filio in gratiam reduxit. Inde Fuldam religionis causa ad sepulchrum D. Bonifacii profectus est; Fulda in Thuringiam discessit, ac Saltzæ in palatio regio Saraborum legatos audivit. Rebus istic compositis, Ratisbonam, quam urbem præ ceteris coluit, se contulit, ubi Bohemorum legati accessere Imperatorem, multum questi de injuriis Moravorum. Nec segnis Imperator bellum impotenti genti indixit, & intulit. Saxonia interim Ottonis generi ac ducis fortitudine defensa stetit.

Decesserat sub exitum prioris anni Formosus Pontifex, cui subrogatus Stephanus VII. Pessimo is exemplo acta Formosi rescidit; interque cetera, ut Crantzius perhibet, judicium Formosi, quo controversiam inter Colonienses & Bremenses Episcopos deciderat, retractatum; mandatumque ob id Fulconi Rhemensi Archiepiscopo, ut litem ex integro resumeret, & Francofurti utrumque audiret. Verum frustra hæc agebantur, cum omnia Coloniensis, fultus Imperatoris & Episcoporum sententia, dilueret. Quanquam & acta Stephani resciderit post Joannes IX Pontifex

Crantzius lib. 2. Metrop. c. 24.

tifex, adeo tum Romæ Sergiana factione omnia conturbata erant.

Memorabilis hic annus Paderbornensibus, ex illustri miraculo, quo Deus D. Menulphi sepulchrum exornavit: siquidem hic annus est, quem a morte ejus quinquagesimum esse volunt, Arnulpho Romanorum Francorumque Rege, & Bisone Episcopo. Enim vero dum in Bodecensi Basilica solemni ritu sacrificium Missæ perageretur, ac Diaconus Evangelium caneret, xv Calend. Februarii cippus, qui Sepulchro Menulphi impositus erat, magno sonitu in quatuor partes rumpitur, attonitis omnibus, qui aderant: ac mox ubi ad sacræ hostiæ elevationem perventum est, ingenti rursum fragore idem lapis in minuta frustra sectus dissilit. Rei novitate obstupefacti accedunt ad sepulchrum, videntque terram, qua tumba intecta fuerat, secessisse in latera sepulchri, ipsumque sarcophagum totum se in conspectum dedisse; simul tam suavis odor afflatus e sepulchro, tanquam his signis ostenderet Deus, elevationem corporis faciendam. Quæ ubi ad Bisonem Episcopum relata sunt, atque ille inter incerta fidei hæc haberet, censuit sepulchrum sua humo & lapide rursus integendum; quo facto haud multo post sepulchrum submoto cippo arcana vi disjicitur. Consultus denuo Episcopus, nec quicquam ratus divinæ monitionis subesse, jubet denuo sepulchrum componi. Inter hæc D. Menulphus presbytero Meinhardo in proxima Attelensi parochia se per somnum offert monetque, Episcopum adeat, & pro ostensis signis ossa honorificentiori loco collocet. Id cum presbyter quoque iterato monitus negligeret, ratus se vana imagine deludi, tertium se offert Menulphus, cæcitatem comminando, a qua non prius liberandus, quam jussa explerit. Mane ubi diluxit, oculis se captum advertit. Ita cæcus, manuque ductus ad Episcopum, exponit, quid sibi evenerit, quid D. Menulphus fieri velit. Tum tandem Biso Episcopus intelligens, ac sibi etiam metuens Bodekam cum Sacerdotibus proficiscitur, & solemni ritu corpus D. Menulphi e terra levat, ac publico cultu venerandum exponit. Vix dum hæc præstita sunt, cum Meinhardo presbytero visus est redditus. Inde Menulphus affluente undique populi multitudine cœlestibus beneficiis longe illustrior; quorum multa miraque, ut supra diximus, posterorum scriptis excepta tenemus.

Sigevvardus in vita Menulphi.

Corpus S. Menulphi elevatur.

Annus Christi 898.

Stephani VII. Pont. 2. Arnulphi Germ. Reg. 12. Imp. 3. Bisonis Ep. Pad. 12.

Nihil per hæc tempora fortunatius, quam pax & otium, quo Saxonia fruebatur: non bella cum Barbaris, non intestina procerum dissidia; eo Episcoporum studio florentissima religio. Ac ne Sclavi Moravique Thuringiam & superiorem Saxoniam infestarent, Arnulphus Rex in Bavaria excubabat, immisso etiam exercitu in Barbarorum regiones, quos per duces suos multis cladibus attrivit. Turbatius Lotharingiæ Regnum. Nam ex quo Zwentiboldus Rex Reginarium Comitem, virum belli pacisque artibus inclytum, insectatus, ceteros ille Comites in partes traxit, rebellionem cœptando. Ejus rei gratia Zwentiboldus mense Majo Aquisgrani comitia habuit, in quibus reginarium malevolorum calumniis oppressum proscripsit, & gravi bello se implicuit, quo de regno periclitari cœpit. Nam Reginarius ceterique offensi Comites Carolum Regem, ad quem Odone Rege extincto, totum Franciæ Regnum transierat, imploravere. Is cum valido exercitu Germaniam intrarat. Jamque Zwentiboldi & Caroli acies oppositæ stabant, decertaturæ pro summa rei; cum opportune arbitri intervenientes pace acies structas solvunt. Interim Zwentiboldus Rex Aquisgrani, ut beneficus in religiosorum cœnobia a scriptoribus commendatur, inter ceteras donationes Werthinensi cœnobio ob venerationem D. Ludgeri conditoris privilegia confirmat, & a Rheni vectigalibus immunitatem facit; diploma his subjiciam.

Regino.

Miræus in not. Belg. Brovverus lib 9 ann. Chaplav. lib. de Episc Tung.

Zvventiboldus Werthinenses immunes reddit a vectigalibus Rheni, &c.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Zwenteboldus misericordia Dei Rex. Comperiat omnium fidelium nostro-

strorum præsentium & futurorum prudentia, qualiter fratres monasterii S. Ludgeri, quod dicitur Werdina, nostræ suggesserint Dominationi, quatenus se ipsos & quæ sua in nostro regno sunt, sub nostro patrocinio & tuitione susciperemus, & privilegia, quæ priores pro tuitione illi monasterio contulerunt, nostri dignaremur præcepti auctoritate firmare. Quorum suggestionibus ob amorem Dei, & interventu honorabilis Radbodi Trevirorum Episcopi, & Odonis fidelis nostri liberalissime annuentes, volumus, ut sub nostro mundiburdio res quascunque in nostro regno habent, secure possideant, donationem sive illius fisci, quod dicitur Frimersheim, sive aliarum quarumcunque possessionum, cum mancipiis & silvis, pratis & omni integritate ratam teneant, & inviolabiliter stabilitam. Item concedimus eis, ut in omnibus mercatibus, qui per Rhenum sunt, a teloniis sint liberi, nec aliquod exigatur, ubicunque ad suas utilitates indigent, emere aut vendere. Item præcipimus, ut nullus judex publicus in eorum hominibus habeat ditionem, sed advocatus eorum super iis justitiam agat, nec ad publicum mallum quispiam succlamationem faciat, priusquam advocatus eorum appellaverit pro justitia facienda. Et ut hæc nostræ auctoritatis concessio firmior in Dei nomine perseveret, manu propria ea firmavimus.

Signum Domini Zwentiboldi gloriosissimi Regis, Waltgerus Notarius ad vicem Ratpoti Archiepiscopi summique Cancellarii recognovi. Data V Idus Maji, anno Incarnationis Domini DCCCXCVIII *anno vero Regni piissimi Zwentiboldi III. Actum Aquisgrani palatii in Dei nomine feliciter Amen.*

Annus Christi 899.

Stephani VII. Pont. 3. Arnulphi ultimus. Bisonis Ep. Pad. 13.

Brun. lib 7. ann. Boic. Obitus Arnulphi Reg Germ.

Aderat nunc annus Christi 899 Imperio fatalis, quo Arnulphus Imperator, & Germaniæ Saxoniæque Rex, III Calend. Decemb excessit e vita, religione, virtute bellica, & rebus præclare gestis inter præstantissimos Reges numerandus. Celebrant Boici scriptores ejus munificentiam in Ecclesias suas; quam & nos liberalitatis ejus tabulis ex Saxonia testatam fecimus. Sigebertus phtiriasis morbo confectum refert; de quo Regino aliique eorum temporum scriptores silent, memorantque Otingæ in Bavaria ad patris tumulum compositum; quem tamen Ratisbonæ ad S. Emmerannum Otto Frisingensis sepultum monstrat. Inde nunc ab excessu Arnulphi, quem ultimum Imperatorem, ætas illa ex Caroli M. stirpe vidit, progredimur ad decimum a Christo sæculum. Tam fluxa humanarum rerum spes, tam citus familiarum illustrium interitus: Imperium, quod Carolus M. anno primo hujus sæculi in familiam induxerat, id ultimo fere ejus sæculi clauditur in Arnulpho; tanquam intra fatalem hanc periodum fortuna circumscripsisset Carolinæ stirpis gloriam.

Annus Christi 900.

Stephani VII. Pont. 4. Ludovici III. Reg. Germ. 1. Bisonis Ep. Pad. 14.

Succedit in regno Ludovicus Arnulphi filius. Regino.

A cognita Arnulphi morte, proceres & Optimates Regni Forcheimii congregati in comitiis Ludovicum filium, quem ex justo toro susceperat, unicumque hæredem reliquerat, intra primos annos Regem dicunt, regiisque ornamentis indutum in throno collocant. Et quia ætas immatura regno moderando, tutores dati Hatto Moguntinus Archiepiscopus, vir perspicacis ingenii: & Otto dux Saxoniæ, quod Lucardam Ludovici sororem in matrimonio haberet, quique inter ceteros Germaniæ proceres auctoritate, prudentia, omnibusque belli ac pacis studiis longe eminens vigesimum in principatu annum agebat. Horum ergo moderatione Germaniæ Regnum administravit Ludovicus; assertumque honori ejus Regnum, quod in Germania ex Caroli M. stirpe unicus atque ultimus ea tempestate superesset heres.

Ab

A quo privilegia Corbejensium confirmantur.

Ab hujus Ludovici Regis munificentia Corbejenses primo statim anno privilegiorum suorum confirmationem impetrarunt. Id quia ultimum quoque ex Carolinæ stirpis Regibus diploma possidemus, Triburiæ ad Rhenum consignatum, hic adjicere placuit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis HLudovicus divina favente gratia Rex. Si petitiones nostrorum fidelium, quas pro utilitatibus Ecclesiarum Dei nobis suggesserint, ad effectum preducimus, ad æternæ retributionis augmentum id nobis profuturum liquido credimus. Unde noverit omnium fidelium nostrorum præsentium & futurorum industria, qualiter per interventum venerabilis ac Dilecti Comitis nostri Conradi monasterium quoddam nova Corbeja nominatum, cui præest fidelis noster Bovo Abbas, in nostram tuitionem ac mundiburdium suscepimus, & omnes concessiones seu donationes antecessorum nostrorum eidem cœnobio collatas nostra auctoritate firmamus atque corroboramus. Videlicet ut & immunitatem habeant ab omnibus publicis exactionibus & judiciariis potestatibus; Homines ejusdem Ecclesiæ liti & coloni, & Rectores ipsius monasterii in expeditionem cum suis hominibus ire non cogantur, sicut a nostris progenitoribus olim eis concessum fuisse constat, sed & hoc pro nostræ mercedis augmento ad eorum utilitates addere decrevimus, ut intra ipsam Abbatiam in villa Horosun nuncupata, publicum eis liceat habere mercatum & monetam, & ibi potestatem habeant accipiendi telonium, quod ipsorum advocatus nostro exigat banno ab his, qui illuc causa emendi veniunt, intra marcam memoratæ villæ & montis Eresburg nuncupatæ. Præterea quod ab exordio constructionis ejusdem monasterii a nostris antecessoribus concessum in eorum præceptis cognoscitur. Nos quoque iterum confirmamus, ut licentiam habeant fratres illius loci eligendi inter se Abbatem, dum ita res postulat, quamdiu ad hoc idoneam inter se personam potuerint invenire. Et ut hoc nostræ auctoritatis præceptum pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem manu propria affirmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum Domini HLudovici *Serenissimi Regis.*

Ernestus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi & ss. Data IIII Iduum Octobrium die, anno Incarnationis Domini DCCCC. Indict. III. Anno Domini HLudovici I. Actum Triburias in Dei nomine feliciter Amen.

Zwentiboldo occiso Lotharingiæ Regnum ad Ludovicum devolvitur.

Læta omnis Germania Ludovico Rege, in quo sibi Arnulphi patris majorumque felicitatem pollicebatur. Dispari animo proceres in Zwentiboldum ferebantur, quem Regno gravem aversabantur. Eoque processere exacerbatorum iræ, ut primum clam, deinde palam Ludovico obviam progressi ad Theonis villam Regnum illi Lotharingiæ veterisque Austrasiæ deferrent, quo totius in eo Germaniæ Monarcham attollerent; haud secus quam Franciæ Regnum uni Carolo addictum videbant. Sed eo magis Zwenteboldus affligere proceres, exuere Comites honoribus, incolas vexare prædis: & hi in Regem suum insurgere; dum prælio inter utrosque Idibus Augusti commisso Rex occumberet. Vehementis quidem elatique ingenii Zwenteboldus; qui tamen scriptores acerbiores nactus videri potest; quod ab aliis princeps æquus, pius, & in religiosos homines & Ecclesias Regni sui liberaliter munificus memoretur. Sane Sigebertus refert, quotquot eo prælio vulnerati fuerunt, eos aut mortem non evasisse, aut sanari deinceps non potuisse. Corpus cæsi Regis in Susterensi Virginum cœnobio humo conditum, in quo tres filias Deo consecratas habebat, religiosarum virtutum commendatione illustriores, quam regio sanguinis decore. Unde barbarum ei Zwentiboldi nomen adhæserit a familia Carolina alienum, haud aliunde suspicari licet, nisi quod juvenis bello acer, multa felicia prælia commiserit cum Zwentiboldo MoravorumSclavorumq; Rege.

Annus

Annus Christi 901.

Joannis IX. Pont. 1. Ludov. III. Reg. Germ. 2. Bisonis Ep. Pad. 15.

Ludovico impubere, Imperium a proceribus & Hungaris patitur.

Sublato Zwenteboldo Regnum Lotharingiæ, quo vetus Austrasia continebatur, ad unum Ludovicum adactum, quem totius Germaniæ Monarcham ætas illa vidit, sed immaturæ ætatis moderatione penes tutores relicta; eo multa simul mala incurrere in Imperium. Nam & duces insolescere, & pro temporaneis Regum ministris hereditarios sensim se ferre: Comites assurgere supra sortem muneris; ceteri procerum cum his affligere Episcopos, omnes spolia & prædas sibi indulgere, & sensim firmare hereditarias possessiones; quod nec in tutoribus auctoritas esset refrenandi, nec in Rege maturitas puniendi. At malorum summa a Barbaris: Ungari enim (quos Hunnos verius dixeris, gentem ex Scythia egressam, effusamque deinde in Panoniæ & Moraviæ fines) postquam didicere Italiam Principum factionibus scissam, & Germaniam Arnulphi Imperatoris morte conturbatam, regique a Ludovico impubere adolescente, bipartito exercitu irruptionem faciunt; & altero quidem Longobardorum fines ingressi, rapinis, cædibus, & incendiis cuncta devastant. Objecere se quidem Longobardorum incolæ in unum agrum conglobati: at cæsi a Barbaris. Qua strage innumerabilis multitudo Christianorum Hunnorum sagittis, quibus valebant, confossa, multique Episcopi & comites trucidati sunt. Altero vero exercitu per Pannoniam in Carentorum, & Bojariæ regiones effusi pari crudelitate sæviunt in Christianos. Hæc belli Ungarici initia, quod in multos annos extractum, & in viscera deinde Saxoniæ nostræ penetravit.

Annus Christi 902. &c.

Joannis IX. Pont. 2. &c. Ludovici III. Germ. Regis 3. &c. Bisonis Ep. Pad. 16. &c.

Germania intestinis aliisque bellis turbata.

In Germania quidem per id tempus adhuc quies a Nortmannis & Sclavis; sed omnia intestinis dissidiis & Comitum æmulatione pro Regis adolescentia plena. Quos inter Albertus Bambergensis Comes, Ottonis Saxonis ex filia nepos, castro, quod præmunitum habebat, confisus, prædatorum copias contrahit, adjunctis sibi Adalhardo & Henrico fratribus; quorum ope vicinos Episcopos, cumprimisque Rudolphum Herbipolensem Episcopum, fratres Comites, vicinasque regiones spoliis evastat. Episcopus ut se ab infesto homine liberaret, armat utrumque fratrem Eberhardum & Gebhardum, a quibus Albertus profligatus; illorum tamen alter interemptus, alter captus. Hac necessitate Episcopi ob comitum insolentiam arma induere coacti. Nec tamen quievit Albertus Comes, collectisque rursum copiis Hassiæ extrema minitatur. Quo cognito, Conradus Hassiæ Comes, nepos Ottonis ducis ex filia, & Conradi Regis pater, una cum Gebhardo Comite equitum peditumque copias contrahit, ille ad Frislariam, attractis etiam Saxonum copiis; hic per Weteraviam. Albertus simulando se ire in Gebhardum, arma vertit in Conradum, quem desertum a suis, pugnantemque una cum superstite turma, multis vulneribus confossum interemit, magno omnium dolore & indignatione. His exacerbatus Ludowicus Rex Triburiæ comitia indicit; ad quæ Albertus vocatus, cum se non sisteret, hostis pronunciatur; & mox etiam exercitu regio obsessus in castro Bambergensi cum expugnari non posset, Hattonis Moguntini Archiepiscopi dolo extractus est, quod incolumitatem promitteret, fide sua interposita, tantum supplex se Regi sisteret. At postquam homo per septennium rebellis in manus Regis pervenit, V Idus Septembris damnatus capitali supplicio afficitur. Bona regio Fisco addicta, quibus postea Episcopatus Bambergensis dotatus. Factum Archiepiscopi multum disceptant scriptores, cumprimisque Otto Frisingensis, si quidem verum, quod ventilatum a Serrario. Certe Regino, qui hac narratione finit

An. 903. Regino. Sigebertus Crantzius. Dilichius. Brovverus. Ursbergens. Otto Frising aliique An. 905.

X histo-

historiam suam, ceteris integrior perhibet Albertum rebus desperatis e castro supplicem processisse, ultroque se in fidem Regis dedisse, nulla cujusquam doli mentione facta, quod equidem miror a Serrario in defensionem Archiepiscopi non proferri.

Per hæc dissidia Germanorum Ungari audaciores in Bojariam se effundunt, flammis & cædibus grassando: ad quam irruptionem Leopoldus Bojariæ dux exercitum contrahit, & infelici prælio cum Ungaris ad Anassiburgum Austrasiæ oppidum congressus cæditur. Fatalis hæc toti Germaniæ clades fuit, qua dux ipse, quem Luitbaldum veteres appellant. telis confixus periit, Ducatu in Arnulphum filium transmisso, ex quo primam Bavariæ & palatinorum duces feruntur originem trahere. Ungari hac victoria elati non modo Bojariam, sed & Alemanniam, Franciam Orientalem, Thuringiam & Saxoniam percurrunt, quæ una omnium scriptorum comploratio est.

Annus Christi 908.

Sergii III. Pont. 1. Ludov. Reg. Germ. 9. Bisonis Ep. Pad. 22.

Ad hæc calamitosa Saxoniæ tempora, & ad hunc annum producimus cum Adalgario Bremensi Episcopo vitam quoque Bisonis Paderbornensis Episcopi nostri, qui Christi fuit 908 Sergii ejus nominis III primus. Nam hic novus Pontifex rescidit acta Formosi & Joannis IX Pontificum; ideoque inter cetera etiam Adalgarium Bremensem Archiepiscopum suo honori restitutum voluit. Is vero quod jam ob senium esset invalidus muneri, ut nec circuire diœcesin, nec populum docere, nec consecrare sacerdotes amplius posset, adjutorem impetravit a Corbejensi Monasterio Hogerum monachum, virum eruditione & religione præstantem. Ac ne quid etiam ultro desiderari posset ad Episcopatus muneris supplementum auxiliumque, *dati sunt ei*, inquit Adamus Bremensis, *adjutores a Papa quinque circum vicini Episcopi, Sirmundus Halberstadiensis, Wigbertus Ferdensis, Biso Padarbornensis, Bernarii duo, Mindensis scilicet & Osnabrugensis, quorum ope senex fulciretur.* Ac ne fidem hic etiam ab Adamo requiras, *ad manum sunt*, inquit, *privilegia Sergii Papæ*, quibus hæc continentur Adami Bremensis testimonia. Repetit hæc iisdem verbis Albertus Stadensis in suo chronico. Constat autem Sergium hisce eis * annis Pontificatum gessisse; alteroque etiam ab hoc anno Adalgarium obiisse, ut Biso minime ad hunc annum superstes cognoscatur. Quem hunc annum Bisonis extremum statuimus, tum quod nullam ejus ab hoc anno memoriam amplius inveniamus; tum quod Auctor vitæ Meinwerci scribat Bisonem XXIII annos in Episcopatu exegisse, per quos fere hactenus vitam ejus deduximus. Ex quibus erroris comperti Bruschius, Cleinsorgius, Kersenbrochius, aliique, qui anno 902 obiisse tradunt. Gravius etiam hallucinatus est Crantzius, qui ex anno 890 mortem assignat. Exploratus est obitus dies ex veteri necrologio Herisiensi, in quo legis V. Idus Sept. Bisonem excessisse ad immortalem vitam. Præclarus sane per Saxoniam christianæ religionis flore Episcopus, præstans eruditione, sacrorumque monumentorum amans, cui ob id acta Liborii dedicavit auctor. Sapientiam commendant tot Episcoporum synodi, quibus pro disciplina cleri populique instaurando toties interfuit. Nec minori apud Reges auctoritate valuit, quod diplomata ac beneficia testantur. Sed longe dignior apud posteritatem memoria integritate vitæ & religionis proferendæ studio; quales tum omnes Saxoniæ Episcopi conspiciebantur, cum publice diœceses obirent, & populum suum publice pro concione docerent, severamque in clero & religiosorum cœnobiis disciplinam exigerent ad prima omnium instituta; quod tot synodi ejus ætatis nos docere possunt. Auctor est Bruschius & Cleinsorgius, a Bisone conditum esse monasterium Virginum, quod Herivordiæ extra urbem in colle conspicitur; Sed id verius Meinwercum Episcopum Conditorem suum præfert, cum B. Virgo se illi offerret aspectabili visu; nisi exordia ad Bisonem referre placeat; nam hujusmodi multa antiquitas nobis subtraxit, quorum plura ex rebus a Bisone præclare gestis desideramus.

Bisonis Episcopatus ad hunc annum productus, quo verisimiliter obiit.

Adamus Brem. c. 42.

** 908. 909. secundum Spondanum & Baron.*

THEO-

THEODORICUS V.
EPISCOPUS PADERBORN.

Bisonis Successor Theodoricus, cujus acta incomperta.

In Bisonis Episcopi locum subrogatus Theodoricus. Quanquam præter nudum Successoris nomen nihil aut in fastis, aut in omni annalium memoria de rebus ab eo gestis reperire licuerit; nec familia, ex qua ortus, nec vitæ genus ante Episcopatum, nec electio, nec ulla pars horum, quæ gessit, a scriptoribus prodita sit. Interim novem annos Episcopatum gessisse perhibent fere omnes cum Auctore vitæ Meinwerci; tanquam cum jejunis annis cetera ex hominum memoria expunxisse satis fuerit: seu quod ejusmodi calamitatum tempora inciderint, quibus & acta Episcopi & memoria simul obscurata jacent.

Annus Christi 909.

Sergii III. Pont. 2. Ludovici III. Reg. Germ. 10. Theodorici Ep. Pad. 2.

*Widekindus l. 1. annal. Dithmarus lib. 2. * Teutonice Dalemini, male Sigebertus & Urspergensis Dalmatas censet.*

Per hæc fatalia tempora, cum Ungari grassarentur per Imperium, Sclavi quoque, * Dalamincii, qui Misniæ partes incolebant, in Saxoniam prorupere, spoliis & cædibus infesti Christianis. Ad horum irruptiones reprimendas Henricus Dux Saxoniæ, quem postea Saxonia primum ex sua gente Regem sortita est, ab Ottone Patre cum exercitu in Saxoniam mittitur; quos Henricus juvenis per prima belli Tirocinia multis cladibus attrivit. Sclavi cum suis se viribus non expedirent, Ungaros, quos Widekindus verius Avaros, Hunnorum reliquias vocat, implorant, tota jam Bojariæ & magna Germaniæ parte dominantes. Advolat barbara gens altero post alterum exercitu. Ac primo quidem a Saxonibus cæso, succedit alter; commissoque prælio Burchardus Thuringiæ Landgravius occubuit, milite christiano in fugam acto. Auctus quidem Otto Dux Saxoniæ principatu Thuringiæ, dono Ludovici Regis, quod Burchardus sine prole excessisset; sed ea fuit Ungarorum multitudo & insolentia ex hac victoria, qui turbinis instar in utramque Saxoniam, Ostphaliam & Westphaliam se effunderent, rapinis, incendiis, & cædibus ac cadaveribus implendo omnia. Direpta oppida & vici, incensa templa & cœnobia, trucidati incolæ & Sacerdotes, nullique ætati parcitum a Barbaris. Hac tempestate Ungari non modo Saxoniam nostram, sed & provincias trans Rhenum evastarunt. Ea Barbarorum irruptione Gobelinus illustre Monasterium Herivordiense spoliatum subversumque perhibet.

Slavi & Ungari omnia vastant.

Regino. Herm. contr. Lambertus Schaffn.

Adamus Bremensis, lib. 1. c. 46 Gobel. ætate 6. c. 47.

Hungarorum vestigia in diœcesi Paderbornensi.

Multa ex hoc bello vestigia per Westphaliam, quod aliquot annos in ea hæsisse referantur. In Paderbornensi diœcesi ad Almam fluvium Hunnorum mons ostenditur, in quo castra locarunt; haud secus quam Wevelsburgum arcem aut ab Hunnis aut ab ipsis incolis præmunitam volunt: & in conspectu Brakeliæ Oppidi mons castro munitus ab Hunnis servare nomen fertur. Uffingus Hertzfeldiæ ad Lupiam ædem sacram D. Idæ ab Hunnis spoliatam refert, & cum turri flammas admoverent, divinitus repulsos esse. Inde ad Rhenum perlati Geresheimense cœnobium ignibus assumpserunt, eoque Virgines ab Hermanno Archiepiscopo Coloniam translatæ, S. Ursulæ Parthenonem incoluere. Hæc illa vexatio secunda Saxoniæ, quam Widekindus memorat, nulla tamen sui cœnobii Corbeiensis ruina memorata; tanquam incussa a vento tempestatis instar certa loca pervaserit. Quanquam & Scriptorem ex ea ætate desideres, a quo Hunnica illa in Saxoniam irruptio explicatius tradatur, quam ceteri verbo tantum delibarunt. Neque Widekindi Corbejensis monachi historiam haberemus, nisi eam nostra memoria viri antiquitatum amantes post Martinum Freherum hominem suevum e latebris produxissent. Et quam funesta

hæc tempora Westphaliæ ex Hunnorum barbarie? causam non aliunde magis arcesso, quam ex longo otio, pace, & vitiis etiam per luxum irrepentibus, quæ Deus Barbarorum irruptionibus castigare solet; unde & arma in bellicoso populo multum oblanguerant.

Annus Christi 910. & 11.

Anastasii III. Pont. 1. 2. Ludov. III. Germ. Reg. 11 & 12. Theodorici Ep. Pad. 3. 4.

Regino. Ann. Boici. Aventin. lib. 4. Brunnerus lib. 7. Lamb. Schaf.

Successit annus Christi nongentesimus decimus, Germaniæ superiori calamitosus. Quippe Hunnorum gens, quæ Bojariam invaserat, late libereque grassabatur: ad quam refrenandam Ludovicus Rex, contraxit exercitum ex Bojis, Francis Orientalibus & Alemannis; congressusque ad Lycum fluvium in campis haud procul ab Augusta Vindelicorum urbe miserabilem cladem accepit: qua victoria elati Barbari totam prope Germaniam superiorem impune pervagantur, His malis Ludovicus Rex in tantas angustias conjectus, ut pacem auro, & quod fœdum germanico nomini, annuo tributo redimere debuerit. Affecit hic iste calamitatis aspectus tanto dolore Ludovici Regis animum, ut fatalem morbum contraxerit; quo invalescente sub exitum hujus anni, seu ut alii ineunte proximo anno, Ratisbonæ extinguitur, juvenis haud annum ætatis XVIII. egressus, quo cum Carolina stirps per Germaniam simul extincta est.

Mors Ludovici III. Germ. Reg.

Quod si quibusdam hactenus in commemorandis simul Cæsarum ac Regum Germaniæ rebus gestis prolixiores visi sumus, quam particularis historiæ institutum ac brevitas patiatur, meminerint illi nos primam originem Francorum ex Westphalia deduxisse, & cum iis res gestas genti nostræ debitas narrasse, atque ita prosecutos esse, ut nunc post Conradum primum a Germanis electum Regem, ad Henricum Saxonicæ gentis Regem, & Ottonem filium ejus primum Imperatorem Regnum & Imperium a Francis in Saxoniam, eandemque gloriosam gentem reducturi simus.

Annus Christi 912.

Joannis X. Pont. 1. Conradi Reg. Germ. 1. Theodorici Ep. Pad. 5.

Sublato Ludovico Rege, quod nullum hæredem filium reliquerat, convenere Germaniæ proceres, quorum summa potestas erat penes Archiepiscopos, Duces & Comites: quos inter postquam multis consiliis agitatum de Rege eligendo, una omnium consensio fuit non alium, quam ex gente sua sumendum: tametsi in Gallia superesset Carolus cognomento simplex ex Carolina stirpe, clarior natalibus, quam virtute bellica aut ingenio ad tantam rei molem capiendam. Tum vero, ut Widekindus scribit, *Omnis populus Francorum Orientalium & Saxonum quærebat Ottoni Saxoniæ Duci diadema regni imponere; ipse vero, quasi jam gravior ætate ac senio recusabat imperii onus;* ejus tamen consultu Conradus quondam Francorum Dux ungitur in Regem. Tanta nimirum Ottonis clarissimi per Ostphaliam & Westphaliam Ducis apud Germaniæ proceres æstimatio & gloria erat, quam contemptione Regni multo illustriorem fecit. Penes Ottonem interim, ut ait Widekindus, summum semper & ubique mansit imperium, atque ejus consilio cum summa quæque deferrent, liberis primum suffragationibus Procerum Conradus Germaniæ Rex delectus est; Regnumque, quod a Carolo M. in posteris hæreditarium fuerat, electione liberum fecerunt. Quantumvis Galliarum Rex Carolus cognomento simplex Ludovici Balbi filius, qui ex Caroli M. stirpe procreatus est, id sibi vendicare potuisset. Quanquam & Galli ipsi jam Germanis viam libertatis aperuerint in Odone Saxonico, quem vivo Carolo alterum Regem suum delegerant, Regem magis ex virtute, quam sanguine quærentes. Quod autem scriptores quidam hunc Conradum Regem Ludovici Regis nepotem velint, eo quod pater ejus Conradus Hassiæ Comes,

Conradus Dux Francorum eligitur Rex Germanorum.

Brovverus in ann. Trev. Regin. cont. Widekind. Ad Brem. Herm. contr

Comes, quem ab Alberto occisum diximus, Arnulphi filius feratur, id ex priscis eorum temporum scriptoribus refellas, qui Arnulpho nullos filios præter Zwentiboldum & Ludovicum tribuunt, & in ipso Ludovico Carolinam stirpem defecisse scribunt. Et quo jure gentium Ottoni Saxoniæ Duci ante Conradum offerri Regnum potuit, si id Conrado hæreditario jure debebatur? aut quo jure Conradus Rex postea id regnum Henrico Ottonis filio poterat offerre, neglecto fratre suo Eberhardo, cui idem jus hæreditatis erat? Quonam autem loco corona Regni decoratus sit, aut a quo Archiepiscopo inunctus, nondum reperi in annalium memoria. Pronum est opinari id ab Hattone Moguntino Archiepiscopo factum esse, perinde ut Henricus Regni Successor a Moguntino Episcopo inungi voluit.

Annus Christi 913.

Joannis X. Pont. 2. Conradi Regis Germ. 2. Theodorici Ep. Pad. 6.

Experitur plures æmulos. *Sigebertus Luitprand. lib. 2. c. 7. Widekind. Corbeiensis lib. 1. Crantzius lib. 2. Saxon c. 31. Brovverus lib. 4. ant. Fuld.*

Ceterum regni initia Conradus ardua, æmulorumque invidia plena habuit; quos inter Arnulphus Bojariæ Dux Luidpoldo genitus, Burchardus Dux Sueviæ, Everhardus Comes potentissimus Franciæ Orientalis, Gisilbertus Dux Lotharingiæ, Henricus Dux Saxoniæ, aliique, qui surgentem Regem aspernabantur. Ac nullus potentior æmulus Carolo Galliarum Rege, a quo statim post mortem Ludovici Regis Lotharingiæ Regnum occupatum abstractumque a Germaniæ Regno. Eo arma, quæ in Ungaros & Barbaros vertenda erant, intestinum malum intervertit. Conradus interea ut Saxoniam pacaret, Fuldæ conventum procerum indixit; quo in loco mense Aprili Fuldensibus Monachis regiæ liberalitatis diploma consignavit. Inde Cassellas digressus 12. Martii Monasterio Virginum Meschedensi, quod in oppido Ducatus Westphaliæ Rinhildis Franciæ Regina condidisse traditur, privilegia vetera confirmat. Tabulas hasce recitat Stangefolius in Westphalia sua.

Confirmat Privilegia Meschedensium vv.

In nomine Sanctissimæ & individuæ Trinitatis, Chounradus Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum præsentium & futurorum industria, qualiter nos divino admoniti instinctu pro æternæ remunerationis commercio cogitantes de Monasteriis ab Antecessoribus nostris constitutis, & ut etiam nostris temporibus justitia ab eis concessa fruantur. Quapropter Sanctimonialibus in Meschede nuncupato propter amorem Dei & Sanctorum ejus, sicut rogavit nos Heriman venerabilis Comes noster, immunitatem atque electionem, quam temporibus præcedentium Regum habuerunt, concedimus, ut quandocunque necessitas evenerit, potestatem inter se Abbatissam eligendi habeant, sicut hactenus habuerunt. Jussimus quoque præceptum inde conscribi, per quod volumus firmiterque jubemus, quatenus hæc auctoritas firma stabilisque permaneret. Manu quoque nostra eam firmavimus, & annuli nostri impressione assignari jussimus.

Signum Domini Chounradi piissimi Regis. C H A R — V — DS N

Salamon Cancellarius ad vicem Piligrimi Archicapellani recognovit. Data XII Id Martii, Anno Incarnationis Domini DCCCCXIII *Indictione I. Anno vero Regni Domini Chounradi II. Actum Chassella feliciter in Dei nomine.*

Et Corbejensium.

Sed jam ante, hoc ipso anno, Conradus Rex ipsam Westphaliam ingressus erat Corbejæ ad Visurgim versatus cum aula; quo in loco mense Febr. Bovoni ejus nominis II Abbati, totique Monasterio antiqua Cæsarum & Regum privilegia roboravit, uti id ex diplomate Regis, quod hic dabimus, satis constare poterit.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis Chuonradus divina largiente Clementia Rex. Convenit nostræ regali Celsitudini, ut petitiones fidelium nostrorum, has præcipue, quas pro Ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus suggerunt, ad effectum perducamus, quoniam hoc & ad præsentem vitam prospere peragendam, & ad futuram beatitudinem promerendam profuturum liquido

quido credimus. Unde noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentis quam futuri temporis industria, quod venientes ad monasterium sanctorum Martyrum Stephani atque Viti, nova Corbeja nuncupatum, rogante ejusdem Cœnobii venerabili Abbate Buobone, una cum fratribus sibi commissis, omnes concessiones, quas priorum Regum temporibus habuerunt, firmiter eidem loco concessimus, præcipue ut potestatem habeant inter se, cum necessitas venerit, Abbatem eligendi, & a nullo Episcopo de dominicalibus mansis ejusdem monasterii decimæ exigantur, neque a Comite, vel ex qualibet judiciaria potestate Coloni eorum & liti ad justitiam faciendam aliquo banno constringantur, sed coram advocatis ejusdem loci justitiam facere cogantur, sicut anteriorum Francorum Regum temporibus præfato monasterio concessum fuisse cunctis fidelibus nostris liquido patet. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmiter habeatur, atque per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur, nostra propria manu subter eam firmavimus, atque annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum Domni Chounradi Serenissimi Regis.

C
H
A
R—V—DS
N

Salamon Cancellarius ad vicem Piligrimi Archicapellani recognovit, & ss. Data III. Non Februar. anno ab incarnatione Domini DCCCCXIII. Regni autem Domini Chounradi Serenissimi Regis anno II. Actum in ipso monasterio Corbeia in Dei nomine feliciter Amen.

Haud dubium quin ex hac vicinitate Corbejæ Conradus Paderbornam adierit, atque inde etiam Herivordiam ad lustranda barbaræ vastationis vestigia deflexerit; quo facile etiam mihi persuadeo Ungaros jam ex his locis depulsos fuisse; aut certe Conradum Regem sub initium anni ad depellendos Barbaros in Saxoniam venisse.

Moritur Otto Dux Saxoniæ.

Fine hujus anni, ac pridie Calend. Decemb. uti Dithmarus consignavit, Otto Saxoniæ & Westphaliæ Dux senio prægravis rebus humanis excessit (quamvis alii ad consequentem, alii ad superiorem annum hæc referant) vir quem ea tempestate belli pacisque artibus clarissimum omnes cum Ottone Frisingensi prædicant, quem ob id non modo tutorem Ludovici Regis, sed & *Patrem Patriæ* salutasse Saxones auctor est Widekindus Corbejensis; perinde ut Luidprandus potentissimum Saxonum Ducem compellat. Quanto luctu Saxonia in ejus decessu completa, tantum erecta in filio, quem reliquit, Henricum Ducum, ac post Regum etiam maximum mundoque necessarium, ut Widekindus eum celebrant, *qui primus libera potestate regnavit in Saxonia.* Hactenus enim dum Cæsares & Reges ex Caroli M. stirpe Germaniæ imperitabant ex hæreditaria possessione, Duces omnes ac Comites temporaneo Cæsarum ac Regum beneficio; postquam vero cum Ludovico Rege Arnulphi filio extincta ea Caroli M. stirps, singuli prope Duces eas, quas tenebant provincias, sibi hæreditarias suprema Principum potestate vendicare cœperunt. Tanquam Germaniæ Regnum Imperiumque in spolium venisset; haud secus quam Alexandro M. extincto, Duces militiæ inter se Regna partiti sunt. Eo & Conradus Rex tanta ceterorum Ducum æmulatione petitus. Ducum exemplo etiam Comites se hæreditarios ferre cœperunt; quod idem postea Galliæ factum, extincta istic Carolina stirpe, memorant eorum scriptores. Non hac partitione indigebant Episcopi, quos uti Carolus M. inter Principes Imperii ante Duces, Marchiones & Comites in omnibus Imperii comitiis ac synodorum conventibus, atque ipsa descriptione suarum diœcesium dignitate honoris & bonorum hæreditate collocaverat; ita ceteri Imperatores ac Reges reliquerant, auxerantque honoribus ac bonis. Ideo Principum antiquissimi Episcopi, & honorificentissimi in omnibus conventibus, ex quo Christi religio in Saxoniam introducta. Quanquam qui postea consecrati sunt post Ottonem M. Imperatores, non omnibus Ducibus & Comitibus ea, quæ sibi ab excessu Ludovici Regis sumpserant, rata esse voluerunt, sed Imperatorum etiam beneficio capere principatus. Inde Imperatorum Vasalli haud secus quam alii mansere, vinculo fidei & obsequii semper ad majestatem Imperii adstricti. At Henrico Saxoniæ Duci, qui primus libera potestate

Duces ac Comites ex beneficiariis hæreditarios se faciunt.

princi-

principatum Saxoniæ sibi asseruit, alia præ ceteris libertatis causa; quod ex patre Ottone avoque Ludolpho se ad Widekindi hæreditatem successorem referret, eoque in multis per Saxoniam Westphaliamque possessionibus se Principem ferret; quemadmodum Henricus de Herivordia, Ludolphum hunc Saxoniæ principem Cappenbergæ in arce paterna consedisse perhibet. Ne quid hic referam de aliis possessionibus, quas Widekindi nepotes amplo per Westphaliam dominatu tenuisse constat, ex quibus tot Collegia & Cœnobia regia prope liberalitate condiderunt.

Igitur Conradus Rex, ut Widekindus perhibet, *cum sæpe expertus esset virtutem bellicam Henrici novi ducis, veritus est ei tradere omnem potestatem patris Ottonis; quo factum est, ut indignationem incurreret totius exercitus Saxonici; ficte tamen pro laude & gloria optimi Ducis plura locutus promisit. se majora ipsi daturum, & honore majori subvecturum: quibus cum Saxones non fiderent, suadebant Duci suo, ut si bonore paterno nollet eum sponte exornare, Rege invito ea, quæ vellet obtineret, ultro illi suam opem & auxilium offerentes.* At Conradus Rex, cum videret Saxonum animos a se aversos, nec posse publico bello Ducem tanta Saxonum potentia subnixum obterere, ad alia consilia versus, statuit dolo necem inferre Henrico. Quam in rem adferunt Scriptores Conradum opera Hattonis Archiepiscopi usum, a quo torques aurea facta sit, qui Henrico ad epulum invitato, nescio, qua mala arte, vitam adimeret; fraude vero per artificem detecta, Henricum hostiliter desciviſſe a Rege. Id licet Widekindus, Dithmarus, Marianus Scotus post tempora Ottonis Imperatoris Scriptores referant, ex aliisque Otto Frisingensis, Luitprandus, & alii; fabulam potius ex vulgi fama quam historiam repues. Quemadmodum Hattonis dolum, quo Albertum e castro ad supplicium capitale pertraxisse voluit, inter eadem commenta populi, Reginonis testimonio, reposuimus, ex odio in Hattonem Archiepiscopum, penes quem tum post Regem summa rerum moderatio erat. Contra alii Scriptores Hattonem virum prudentem, strenuum ac præclarum Episcopum tradiderunt. Similia de mortis genere confinxere, alii enim mœrore confectum, alii in prælio cæsum, alii fulmine ictum scribunt; quem tamen auctor, qui Reginonis chronicon continuat; Schafnaburgensis, & Hermannus Comes priori anno placide & communi morte defunctum memorant. Hæc paucis, quæ a Serrario fere intermissa, pro Metropolitano nostro interponere placuit.

Defenditur Hatto Archiep. Moguntinus a quo insidiæ Henrico Saxoniæ Duci structæ sint

Annus Christi 914.

Joannis X. Pont. 3. Conradi Reg. Germ. 3. Theodorici Ep. Pad. 7.

Conradi copiæ ab Henrico cæduntur ad Eresburgum. *Widekindus lib. 1. Sigebertus in chron.*

Inter hæc Conradus Rex ut potentissimum primo Regni sui æmulum sterneret, vi aggrediendum censuit, immissoque in Saxoniam exercitu Orientalium Francorum, Duce Everhardo fratre, per Hassiam Eresburgum expugnare consultum habuit, quo in castro, & firmissimo Westphaliæ monumento Henricus se continebat. Scio Eresburgum, de quo hic agitur, ab aliis Meriburgum in Misnia designari veteri eorum errore, qui hæc duo loco male confundunt, cum Eresburgum non aliter, quam ad fines Saxoniæ & Hassiæ in Diœcesi Paderbornensi requirendum sit. Aberat haud procul Eresburgo Eberhardus, confisusque ingenti militum, quam trahebat, multitudine, voce superba dicere auditus: hoc unum se vereri, ne Saxones mœnibus inclusi se teneant, nec ad prælium exire audeant. Vix autem provocati erant Saxones, cum ad milliare armati obviam procedunt hosti, & tanta strage cædunt mactantque Orientales Saxones, ut joco militum post dictum sit, vix credere se, inferos tam vastos esse, qui cæsorum multitudinem caperent. Lætiori prælio per id tempus Arnulphus Bojariæ dux Ungaros ad Oceanum ingenti clade prostravit, copiis Alemannorum adjutus.

Annus

Annus Christi 915.

Joannis X. Pont. 4. Conradi Reg. Germ. 4. Theodorici Ep. Pad. 8.

Widekindus lib. 1.

At Conradus dolore & contumelia superioris cladis incensus, ut Henricum Ducem, qui inter primos ausus est se regiæ potestati subtrahere, ad obsequium deduceret, cum longe validiore quam ante exercitu, ex Francis Orientalibus contracto, in Saxoniam descendit. Impar tantis viribus Regis Henricus munitioni Oppidi Gronæ se includit. Quod etsi alii Gronaviam ad Lenam fluvium in Hildesiensi diœcesi: alii Groningiam in diœcesi Halberstadiensi interpretentur; certius tamen ad Visurgim in solo Westphalico Grona traditur, ubi modo arx Gronda conspicitur, quondam Episcoporum Hildesiensium possessio, nunc Brunswicensium. Urspergensis & Crantzius Gruonam, diplomata vetera Gruonaham vocant; locus olim celebris Imperatorum accessu. Ibi cum Henricus Saxonum auxiliis fretus se inclusisset, Rex obsidionem admovet; sed missis prius legatis Rex Henrici animum pertentat, ratus ad obsequium & amicitiam posse componi. Etiam Henricus legatorum oratione flexus ultro se Regi dedere cogitabat, cum Thiatmarus gente Saxo-Ostphalus penetrat in Oppidum, vir militari ingenio & calliditate expeditus, præsentibusque Regis legatis, desperatis intervenit consiliis; multaque per jactantiam & minas ficte & insolenter interfatus, asserit se cum triginta legionibus venire Henrico in auxilium. Quæ cum Regis legati coram audirent crederentque, rediere trepidi ad Regem. Ab his Rex persuasus obsidionem ante lucis ortum solvit, exercitum per diœcesin Paderbornensem in Hassiam & Franconiam reducendo; ita unius calliditas & jactantia militaris totius exercitus vires supplevit.

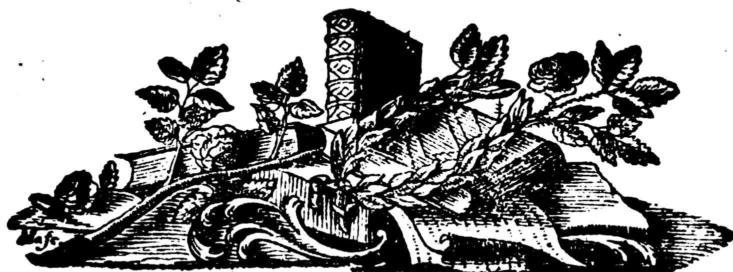
Meibomius in notis ad Widekind. Conradus Henricum Gronæ obsidet.

Solvitur militari astu obsidio.

Produximus in hunc Christi annum 915 Theodorici Episcopatum, eo quod Auctor vitæ Meinwerci ceterique ab excessu Bisonis in nonum annum extraxisse tradant. Quanquam nec in necrologio ullo diem obitus, nec in ullo alio scriptore fastisve certum annum aditi & per mortem depositi Episcopatus uspiam adnotatum reperiamus. Incidit in tam turbulenta tempora, ut nec in diplomate ullo nec synodo ejus memoria superfit. Interim Bruschius, Crantzius, Kersenbrochius eum novem annis Ecclesiam suam administrasse perhibent, defunctumque volunt Conrado Imperatore, anno Christi 911, quem licet nos ab obitu Bisonis ad hunc Christi annum 915. producamus, nihil tamen novennio Episcopatus ejus detrahimus. Quanquam existimem Theodoricum non nisi septennium aut octennium Episcopi sedem occupasse, utique propter Unwanum, quem postea in concilio Altheimensi medium inter Episcopos subscripsisse videbimus; hæc autem subscriptio, uti & sessio, ordine ætatis ex Episcopi consecratione, aut munere adito, servari solita; quemadmodum id Hincmarus docet; ut vel inde tam pauca ex brevi Episcopatus munere de Theodorico habeamus.

Theodorici Episcopatus ad annum 915. productus.

Gobelinus ætat. 6. c. 51 Bruschius in catal. Episc. Crantzius lib. 2. Metrop. c. 31 Kersenbrochius in catal. Episc. Cleinsorg. ad an. 911.

UNWA-

UNWANUS VI.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 916.
Joannis X. Pont. 5. Conradi Reg. Germ. 5.
Unwani Ep. Pad. 1.

Unwanus succedit Theodorico, vitæ ejus genus incertum.

Post excessum Theodorici obtigit Ecclesiæ Paderbornensi Unwanus Episcopus (quem ab aliis Unewardum, ab aliis Honwardum vocari legas, Utrumne secundum privilegium Ecclesiæ electione cleri (quod verisimile habeas) an commendatione ac nominatione Conradi Regis, incertum reliquit vetustas; ut & cetera haud minus sunt obscura; ex qua nimirum familia, aut quo vitæ instituto sit delectus; consecratum certe Episcopum per initia muneris accepimus ex necrologio Herisiensi & notis Bustorfianis ad Martyrologium Bedæ, in quibus VIII Kalend. Februarii dies ordinationis ejus adscriptus legitur. Vixit sub Conrado & Henrico Regibus, vir religione & auctoritate inter Saxoniæ Episcopos eminens, carusque post Henrico Regi; Verum qui exordia Episcopatus admodum difficilia nactus est ob dissidia inter Conradum Regem & Henricum Saxoniæ Ducem. Quæ res valde anxios habuit Saxoniæ Episcopos, cui se parti permitterent. Accessit mox Ungarorum irruptio in Westphaliam & Paderbornensem Diœcesim, malum longe funestius.

At celebris hic primus Unwani Episcopi annus, qui Christi aderat 916, nationali Germanicorum & Saxonicorum Episcoporum synodo, quæ Altheimii in pago Rhetiæ a Moguntino Archiepiscopo, rogatu Conradi Regis 12 Calend. Octobris est celebrata, ex qua primam Unwani memoriam habemus. Ac priusquam de ipsa hac synodo agamus, ad aliorum errores retegendos, operæ pretium erit advertere, duplex Altheimense Episcoporum concilium a Burchardo Episcopo, qui hæc in libris decretorum syncere, scripsit, celebratum; quorum primum sub Herigero Moguntino Archiepiscopo convocatum habitumque, cui Joannes quidam Apostolicæ sedis Vicarius præsedit: ad id citatus Richwinus Strazburgensis Episcopus, ob intentatum crimen per vim occupatæ Ecclesiæ; qui tamen eo in concilio se non stitit, ideo ab Apostolico legato ad proximam synodum idibus Maji Moguntiæ habendam evocatus, ut coram Archiepiscopo causa ejus cognoscatur; is tamen Episcopus alteri, de quo referam, concilio Altheimensi interfuit. Hujus concili non nisi una mentio apud Burchardum, tantumque duo decreta in eo referuntur. Vocati quidem ad id concilium Saxoniæ Episcopi; verum nulli præsentes fuere, nec per legatos quidem, qua ex causa incertum: nec quo anno sit habitum satis constat:

Duplex concilium Altheimense.

Alterum concilium Altheimense hoc ipso, de quo agimus, anno convocatum est ab Hildeberto Moguntino Archiepiscopo, præseditque Petrus Hortensius Joannis X Pontificis legatus, cui & ipse Conradus Rex cum ceteris Episcopis, quos exhibemus, interfuit. Causa concilii convocati additur, ad exorta videlicet diabolica semina exstirpanda, & nefandissimas quorundam machinationes eliminandas. Quam in rem 137 decreta facta, ex quibus undecim referuntur a Burchardo; inter quæ illud postremum, ut apparet, de hæreditate Episcoporum ceterorumque Ecclesiasticorum, cui Episcoporum subscriptiones subjunguntur. Recito proinde ipsum decretum ex Burchardo. *Burchardus l. 11. c. 68.*

Sed & hoc ibidem inventum de Episcopis, presbyteris & clericis, si hæreditatem a Domino Rege, vel ab alio Principe, vel amico suo, seu per hæreditariam sortem sibi devenerit, vel acquisierunt, donare eis liceat hanc, cui voluerint, dum vivunt, pro remedio animæ, ad Ecclesiam, quamcunque elegerint, *Burchardus lib. 1. c. 227.*

rint, vel consanguineis suis vel amicis. Sin autem antea obierint, quam firmiter perfecerint: altari cui serviunt omnia perpetuo sanctificentur, & in jus tradantur. Similiter de presbyteris statutum est. Hildebertus Moguntinensis Archiepiscopus subscripsit. Robertus Trevirensis Archiepiscopus subscripsit. Unni Hameburgensis Archiepiscopus subscripsit. Adalwardus Fardinensis Episcopus subscripsit. Richwinus Argentinensis Episcopus subscripsit. Nothingus Constantiensis Episcopus subscripsit. Unewanus Padarbrunnensis Episcopus subscripsit. Udalricus Augustensis Episcopus subscrisit. Bernardus Halvarstadiensis Episcopus subscripsit. Rumaldus Minugardenowardensis Episcopus subscripsit. Eberis Mindunensis Episcopus subscripsit. Nec non & Abbates cum ceteris sacri ordinis viris subscripserunt.

At satis nunc hoc Burchardi testimonio convincuntur erroris, qui huic concilio nullum ex Saxoniæ Episcopis, præter Hogerum Bremensem Episcopum, interfuisse scribunt; neque tamen hunc ipsum Bremensem Episcopum recte attingunt; nam quomodo Hogerum anno 916. concilio præsentem facias? qui anno priori 915 obiit, eodemque anno successorem habuit Unni ex Corbejensi monasterio evocatum, qui posteriori Altheimii hoc anno habito concilio interfuit, uti Adamus Bremensis est auctor. Ac licet veteris ejus Ecclesiæ indices Reginwardum quendam, de quo nihil præter nudum nomen relictum, Hogero subrogent. Recte tamen collegit Adamus, atque ex eo Crantzius, Reginwardum non sedisse annum integrum; atque nobiscum fatetur Adamus didicisse se ejus successorem Unni concilio apud Altheim interfuisse, quod anno Conradi quinto sit habitum. Erroris hic quidam insimulant Serrarium, quod Herigeri Episcopatum ab anno 912 protrahat in annum 924, eo quod Successor ejus Hildebertus hoc anno 916. subscripserit in concilio Altheimensi, sed dixerit quis potius erratum esse a Burchardo, qui pro Herigero subscribentem Hildegerum introducit; quando Herigerus etiam ab ipso Burchardo rursus introducitur subscripsisse in concilio Confluentino, quod anno Christi 922, Henrico Rege, est habitum; de quo nos infra quoque referemus. Accedit quod Widekindus Corbejensis scribit ab Herigero delatum esse Henrico Regi diadema & unctionem regiam. Constat præterea Herigerum concilio Bonnensi interfuisse, ac demum anno Christi 926 obiisse; quod præter Reginonem, Lambertum Schafnaburgensem, aliosque fasti etiam Abbatum Corbejensium testantur.

Adamus Bremensis c. 45. Crantzius lib. 1. Metrop. c. 4.

Haud dissimili errori Trevirensium annales obnoxios volunt. Subscripsit enim huic Altheimensi consilio post Moguntinum Robertus Trevirensis Archiepiscopus, quem vulgares eorum fasti ab anno 934 ad annum 956 præfuisse perhibent. Browerus hunc Robertum anno 930 Rutgero successisse conjicit. Sed quantum hæc a Burchardo & hoc Altheimensi concilio abeunt, cui Robertus anno quinto Conradi Regis interfuit? Uti vero ceterorum Episcoporum, qui huic synodo subscripserunt, ætas tempusque Episcopatus conveniat, docebunt singulorum fasti, siquidem recte compositi: aut ex his lux affundenda erit. Unwani certe Episcopatus initia hæc concilii tempora assignant, quæ & Adamus Bremensis in suo Episcopo agnoscit. Est vero Altheim locus Regnum veterum venationibus celebris, donatus olim B. Solæ, qui ex Fuldensi Monasterio eo traductus ad culturam sacram, & prisco jure accensus fuit Franconiæ Orientali. Quare & Conradus Rex eo concessit, cum bellum gereret adversus Alemanniæ Comites sibi rebelles, & Episcopos indigne tractantes. Quanquam alii velint id concilium Episcoporum adversus omnes Conradi Regis perduelles ex imperio Pontificis, ad pacandum Germaniæ Regnum esse convocatum per Moguntinum Archiepiscopum; atque hanc obcausam Episcopi Saxoniæ ex remotissimis hisce oris profectionem in Rhetiam suscipere necesse habuerunt; feruntur que Arnulphus Bojariæ, & Burchardus dux Sueonum, simulque fratres ejus Erchingerus & Bertholdus sacris interdicti.

Browerus lib. 9. annal. ad ann. 930

Munsterus.

Certe soluto Sacerdotum conventu, Conradus Rex cum exercitu infestus Bojariam ingreditur, fugatoque Arnulpho duce, Ratisbonæ Procerum comitia

comitia indixit, quibus Boji Sacramentum fidei dicere jussi. Inde in Sueviam movit; quam ubi sui quoque juris fecit, Erchingerum & Bertholdum securi percuti jussit. Ita regia Majestate per severitatem firmata, ceteros primum docuit Reges accipere, quos Germaniæ proceres e sua gente elegerunt.

Annus Christi 917.

Joannis X Pont. 6. Conradi Reg. Germ. 6. Unwani Ep. Pad. 2.

Ungari Germaniam vastant. Regino. contin. Marianus Scotus. Lamb. Schaf. Sigebertus.

Per hæc intestina Procerum dissidia rebellantium Conrado Regi, Ungari calamitosam fœdamque Germano nomini irruptionem fecere. Auctor concitorque barbaræ gentis Arnulphus Rex Bojariæ, a Conrado Rege depulsus, ad Ungaros profugerat: horum ope implorata (tanta etiam in christianis, & tam perfida est æmulatio) Bojariam recepit, fugato Everhardo Regis fratre. Ea opportunitate gens barbara in Germaniam effusa, primum omnem Alemanniam ferro & igne vastavit; ac Fuldam usque progressa, omnia terrore, spoliis, & cædibus implevit. Inde per Hassiam in Westphaliam, & per diœcesin Paderbornensem, vicinasque regiones in Bremensem diœcesin penetravit, ac barbarum in modum, uti ab Adamo Bremensi diligenti historico aliisque id relatum est, incensa templa, trucidati Sacerdotes, vulgus promiscuum cum clero aut interemptum, aut captum, aut fuga dispersum: Urbs Brema occupata, crucis sacræ signa truncata, & in ludibrium circumlata: ornamenta templorum & altarium lacerata; nec tamen sine præsenti numinis vindicta: nam dum in hoc sacrilego opere versantur, ingens repente tempestas coorta est, quæ tegulas flammantium tectorum ita in capita & ora Barbarorum injecit, ut dum fuga præsidium quærunt, aut in flumina, aut in manus civium acti perierint. Immanem hanc urbis & diœcesis suæ irruptionem describit Adamus, cujus vestigia suo adhuc ævo visa sunt.

Adamus Brem. c. 45. Albertus Stadens. in chron.

Adamus Brem. c. 44.

Quam vero vastitatem diœcesi Paderbornensi vicinisque locis intulerint Barbari, testatur Henricus Rex in suo diplomate, quo Herivordensem Ecclesiam ab Ethnicorum infastatione exustam, & sua liberalitate adjutam reparari jubet; satisque hanc Ungarorum devastationem deplorat Auctor vitæ Meinwerci.

Adamus Brem. c. 44.

Quare reperias, qui hac altera Ungarorum irruptione id factum velint, cui se Bohemos conjunxisse scribit Adamus Bremensis: ut verisimile habeas, ex diverso Barbarorum exercitu, illum, qui Alemanniam vastavit, per Thuringiam atque Hassiam penetrasse Bremam usque. Eadem tempestate Dani quoque ac Sclavi primo Nortalbingos, deinde Transalbanos Saxones depopulantes, magno Saxoniam terrore concussere; occupatoque Hamburgo, pari furore per Ecclesias & sacra Christianorum desævitum est; quod tum Wormius imperitarit Danis Regum crudelissimus, a quo Christiana religio proscripta, Sacerdotes e finibus Regni ejecti, ac plurimi etiam contrucidati sunt. Ita vero peccatis exigentibus, Saxoniæ, quæ hactenus omnibus barbaris formidabilis erat, in barbarorum potestatem ac spolium concessit.

Helmoldus lib. 1. chron. Sclav. c. 8. Crantzius.

Henricus Dux Saxoniæ fœdus cum Rege Galliarum init.

Aberat nimirum per id tempus Henricus Dux Saxoniæ, metu Conradi Regis, ad Carolum Galliarum Regem fœderis ac patrocinii causa profectus; interfuitque comitiis, quæ Rex Galliarum Aquisgrani indixerat, animo satis etiam minaci in Regem, ni postulatis suis satisfaceret; quemadmodum hæc Conradus Abbas a Pithœo editus multis denarrat. In hoc conventu *Henricus dux regio genere inclytus omnibus Saxonibus donatus a Carolo Rege*, & Gisilbertus in locum defuncti patris Dux Lotharingiæ nominatus; cui Henricus postea Gerbergam filiam in matrimonium dedit, quo se Caroli Regis patrocinio adversus Conradum Regem præmuniret, nescius altero ab hinc anno ultro sibi Regnum Germaniæ deferendum. Qua autem verbi fiducia Conradus Abbas Henricum Saxoniæ ducem regio genere oriundum scribat, haud satis prodit; nisi vel ad matrem ejus hæc referat, quæ Arnulphi Regis & Imperatoris filia a quibusdam traditur: aut certe ad Ludolphum Henrici avum respexerit, quem Widekindi M. abnepotem volunt.

Conradus Abbas in Frag. apud Pith. Widekindus

Albertus Stadens. Reineccius in Geneal. Widekindi ad Alb. Stad. & Dithm.

Annus Christi 918.

Joannis X Pont. 7. Conradi Reg. Germ. 7. & ult. Unwani Ep. Pad. 3.

Moritur Conradus Rex Germaniæ. *Widekindus lib. 1. Luitprandus lib. 2. Sigebertus. Otto Frising.*

Agebatur jam annus Christi 918, Conradi septimus, ex quo Regnum Germaniæ, tam intestinis æmulorum dissidiis, quam Barbarorum incursionibus concussum administrarat; quibus malis depressus in morbum, cum ex eo se ad extremum vitæ urgeri sentiret, Regni optimates & Principes ad se in conventum vocavit; quibus gravi & digna tanto Rege oratione persuasit, ut Henricum Saxoniæ ducem successorem sibi Regem deligerent; hunc enim esse, cui ob sapientiam & virtutem bellicam id ante omnes deferri debeat: satis quidem scire ipsos, quam infestum in Henrico æmulum haberet, sed hæc omnia condonare se communi bono. Postquam assensere proceres, vivus etiamnum, tanquam ultro se Regno exueret, per Everhardum fratrem Bojariæ ducem jussit ensem, sceptrum, & omnia insignia Imperii cum lancea sacra ad Henricum mitti; ipse deinde Rex 10 Kalend. Januar. seu ut Brunnerus & Dithmarus 14 Kalend. Nov. excessit e vita; tum maxime Principatu dignus, cum deponeret, qui ulciscendi cupiditatem voluit summum esse beneficium adversarii. Dignum Germano Principe & christiano Rege factum. Princeps fuit æquitate fortitudine, & liberalitate in omnes insignis, fortunatius longiusque regnum meritus, amans Saxonicæ gentis; quippe matre Saxonica, Ottonis Ducis filia, & Henrici Regis sorore natus. Quare & Soceri gratiæ memor, a quo Regnum ei delatum erat, immemorque injuriæ ab Henrico affine acceptæ, regnum in familiam Saxonicam retulit.

Annus Christi 919.

Joannis X. Pont. 8. Henrici I. Reg. Germ. 1. Unwani Ep. Pad. 4.

Regin. cont. Widekindus lib. 1. Otto Frising lib. 6. Dithmarus lib 1. Bruschius in Cat. Episc. Mog. Luidprandus lib 2. Succedit Henricus I dictus Auceps.

Igitur post fata suprema Conradi, Francorum Orientalium, Alemannorum, Bavarorum, Thuringorum ac Saxonum proceres Henricum Regem eligunt, & in throno collocant mense Aprili, toto simul exercitu regem suum consalutante. Cumque deinde, ut Widekindus refert, *ei offerretur unctio cum diademate a Moguntino Pontifice, qui eo tempore Herigerus erat, non sprevit, nec tamen suscepit; satis, inquiens, mihi est, ut præ majoribus meis Rex dicar, & designer divina annuente gratia ac vestra pietate; penes meliores vero nobis unctio & diadema sit: tanto honore nos indignos arbitramur.* Factum id etsi modestiæ plenum visi quidam improbare, ex quo S. Udalrico duo per somnum gladii oblati, quorum cum alter sine capulo ostensus esset, jussus est Henrico dicere eo designari Regem, qui sine benedictione regnum capesseret: altero vero, qui capulo præclusus esset, Regem benedictione & sacra unctione præmunitum indicare. Primus hic, qui ex Westphaliæ Saxoniæque ducibus, & Widekindi posteris, regiam dignitatem in familiam intulit, quæ deinde cum ingenti christiani orbis bono ultra centum annos imperitavit. Cognomento Auceps dictus fuit Henricus, quod aucupio delectaretur: seu quod repertus retia avium continere, dum regalia denunciarentur.

Annus Christi 920.

Joannis X Pont. 9. Henrici I. Regis Germ. 2 Unwani Ep. Pad. 5.

Qui Lotharingiam a Carolo Rege Gal. ereptam recuperat.

Regnum adiit Henricus non modo ab Hunnis & Barbaris laceratum, sed intestinis malis turbidum, & latrociniis etiam, prædisque liberis defœdatum: Eo prima arma vertit in Burchardum Sueviæ, & Arnulphum Bojariæ Duces, ostentatoque exercitu utrumque ad obsequium adegit. Qui dum bello occupatur, Carolus simplex Galliarum Rex in Lotharingiam irrumpit, obses-

saque

ſaque Wormatia regnum illud ſibi vendicare aggreſſus eſt. In quem Henricus procerum cumprimis hortatu arma convertit, ejectoque Carolo Francorum Rege, Lotharingiam pro veteri Regis jure Germanico regno aſſerit.

Annus Chriſti 921.

Joannis X. Pont. 10. Henrici I. Regis Germ. 3. Unwani Ep. Pad. 6.

Widekindus lib. 1. ann. Flodoard. in chron. Et eundem Carolum ad pacem petendam cogit. *Sigebertus. Reginonis contin. Flodoardus Miraus in Not. Eccleſ. Belg. 51. Hiſt. Franc. tom. 2.* Quæ Bonnæ inter utrumque coaleſcit.

Carolus dolore amiſſæ Lotharingiæ, aut contumelia cladis incenſus, altero mox anno cum infeſto exercitu Lotharingiam ingreditur, ulturus proceres, a quibus Henricus invitatus fuerat. Nec ſegnior Henricus cum exercitu advolat, in easque anguſtias conjicit Carolum, ut damnatis belli conſiliis, legatos mitteret ad Henricum cum muneribus, manu videlicet D. Dyoniſii auro gemmisque incluſa, fœdus & amicitiam orantes. Faſſi tum legati Caroli, id quod ſupra diximus, ex quo tempore S. Viti Martyris corpus Corbejam in Saxoniam deportatum omnem felicitatem ſimul ex Gallia in Saxoniam demigraſſe, nec inde unquam regnum ſuum a bellis civilibus quietum fuiſſe. Munus id Henricus Rex flexo in terram poplite deoſculatus cum ſumma veneratione excepit. Inde ſtatim induciæ inter utrumque Regem, dum ambo poſt Bonnæ conveniunt, fœdus & amicitiam paciſcentes. Juvat in hanc rem ipſa acta conventaque recitare, quod his Henricus Rex Unwanum Epiſcopum, virum ſpectatæ prudentiæ & auctoritatis, inter Saxoniæ Epiſcopos intereſſe voluerit.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis divina propitiante Clementia Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXXI. *Anno vero regni Domini Caroli glorioſiſſimi Regis Francorum Occidentalium 29. redintegrante 24, largiore vero hæreditate indepta 10, indictione 9, anno quoque regni Domini, & magnificentiſſimi Regis Francorum Orientalium Henrici tertio, inter ipſos præfatos Principes unanimitatis pactum, ac Societatis Amicitia quæſita repertaque, exordia ſumpſit, prout viſa ſunt competentia. Convenerunt enim ambo illuſtres Reges, ſicut inter ſe diſcurrentibus legatis convenerant, ſecundo Non. Novembr. feria prima. Domnus enim Carolus ſuper Rhenum flumen ad Bonnam caſtrum, & ſtrenuus Henricus ex altera parte Rheni, & ea tantum die mutuis ſe viſibus intuentes ſuper ripas ejusdem fluminis huc & ultra, ut ſui fideles fierent innoxii, Sacramento, quo hanc eorum conventionem fuerant polliciti. Verum feria quarta 7 Idus Novem. in medio Rheni fluminis ſæpius dicti principes in navibus quisque ſuis, in tertiam aſcenderunt, quæ anchorata in fluminis medio gratia eorum colloquii fixa erat; ibique in primo hanc ſibi viciſſim convenientiam ob ſtatum pacis juramento ſanxerunt ita: Ego Carolus divina propiciante clementia Rex Francorum Occidentalium amodo ero huic amico meo Regi orientali Heinrico amicus, ſicut amicus per rectum debet eſſe ſuo amico ſecundum meum ſcire ac poſſe, ea vero ratione, ſi ipſe mihi juraverit ipſum eundemque ſacramentum, & attenderet, quæ promiſerit, ſic me Deus adjuvet & iſtæ ſanctæ reliquiæ. Econtra Rex Heinricus eandem promiſſionem ſacramento, & iisdem proſecutus eſt verbis ſubſequenter, ut hujus amicitiæ firmitas inviolabiliter obſervaretur.*

Hæc ſunt nomina Epiſcoporum, qui cum nobilibus ac fidelibus laicis firmitatem, quam præmemorati Reges inter ſe fecerunt, collaudando acceptaverunt, & manibus ſuis ſacramentum firmaverunt, nunquam a ſe deſtruendam: Herimannus Archiepiſcopus Agrippinæ, quæ modo eſt Colonia vocitata. Rodgerus Archiepiſcopus Trevirorum. Stephanus præſul Cameracorum, Bovo Epiſcopus Catalaunenſium, Baldricus Trajectenſium Epiſcopus. Hæc nomina Comitum. Matfredus, Erkengerus, Hagano, Boſo, Waltkerus, Iſaac, Ragenberus, Theodricus, Adalardus, Adelelmus. Epiſcopi ex parte Regis inclyti Heinrici, Herigerus Archiepiſcopus Moguntiacorum, Nithardus Epiſcopus Mimmogerneferdæ, Dodo Epiſcopus Osnabroggæ, Ricavudo Epiſcopus Vangionum, quæ nunc dicitur Wormatia, Honvardus Epiſcopus Paderbornenſis, Hotingus Epiſcopus Conſtantiæ Alemannicæ. Hæc ſunt nomina Comitum:

Eu-

Eurardus, *Chonradus*, *Herimannus*, *Halo*, *Godesfredus*, *Otto*, *Herimannus*. *Cobbo*, *Magenhardus*, *Fridericus*, *Faldac*.

Clari ea tempestate notique Episcopi; sed mirum, qua historologia fasti Monasteriensium post Nithardum, sive Richardum hic recensitum, collocent in ordine Rumoldum, quem supra in concilio Altheimensi vidimus ante Richardum subscripsisse, vixisseque in Episcopatu illo. Qui Hunvardus hic scribitur Paderbornensis Episcopus, Unwanus est, deflexo pro gentis more vocabulo. His igitur Episcopis & Optimatibus tanquam arbitris & Sponsoribus, pax inter utrumque Regem convenit; quibus vero conditionibus, ex annalium memoria excidit. Certam vero partem Carolo relictam esse argumento est, quod Henricus non nisi ab anno 923 se totius Lotharingiæ Regem scripserit.

Annus Christi 922.

Joannis X Pont. 11. Henrici I. Reg. Germ. 4. Unwani Ep. Pad. 7.

Burchar. dus l. 7. c. 80 Ivo Carnotensis c. 66. Conventus Confluentinus, ejusq; acta.

Altero ab hinc anno rursum Episcoporum conventus ad Rhenum, quem Burchardus & Ivo Carnotensis nobis tradidere; juvat ipsum Burchardum audire. *Anno Dominicæ Incarnationis* DCCCCXXII *apud Confluentiam jussu venerabilium Principum Caroli videlicet, & Henrici Regum reverendissimorum congregati sunt Episcopi numero VIII Hermannus Agrippinensis Archiepiscopus, Herigerus Moguntinensis Archiepiscopus, Thiedo Wirtzburgensis Episcopus, Luitharius Mindanensis Episcopus, Dodo Osnabrugensis Episcopus, Richouwo Wormatiensis Episcopus, Richvinus Strazburgensis Episcopus, Unwanus Paderbornensis Episcopus, cum Abbatibus aliisque sacri ordinis hominibas quam plurimis.* Fallitur igitur Ivo, dum ad annum 912 hæc refert, quo simul errore Baronius & Binius abducti. Octo hujus synodi canones colliguntur ex Burchardo, & Ivone, a Cossartio in conciliorum tomis relati, ad disciplinam cleri populique accurandam; quos inter primo decretum, ob vaga incestaque matrimonia tum invalescentia, ne Christiano fas sit intra septimum gradum cognationis contrahere nuptias: ne laici fructus sacrarum donationum convertant in canes & Gynæcea alenda: ne Ecclesiæ Monachorum intra diœceses Episcoporum subtrahantur Episcoporum jurisdictioni, & quæ præterea salubriter statuta sunt, judicio duorum Archiepiscoporum ac præsulum ceterorum. Verisimile est & ipsos Reges Carolum & Henricum cum optimatibus convenisse simul Confluentiam, ad fœdus & amicitiam firmandam; quod per id tempus Giselbertus dux, homo inquietus & regnandi cupidus, multa turbaret ad Lotharingiam sibi asserendam; quam ut Reges, Episcoporum auctoritate, & pacis studio diviserant: Ita eorum quoque auctoritate, quod primi colerentur inter optimates Regni, firmatam volebant. Transactis cum Carolo rebus, Henricus Rex arma vertit in Sclavorum sævitiam refrenandam; eo multum intra Saxoniam versatur; quo & regni Germanici sedes, quæ hactenus Aquisgrani, vel Wormatiæ, vel Francofurti, vel Ratisbonæ, vel aliis in locis fuit, transferri cœpit cum Saxoniæ Regibus ac Imperatoribus. Quemadmodum hoc anno Quedlenburgi fuit, in loco, quem ipse Rex postea Oppido & Monasterio Virginum a se condito celebrem fecit, imposita Machtilde filia prima ejus cœtus Abbatissa. Ex hoc loco Henricus Rex Corbejensibus nostris præclaro diplomate vetera privilegia confirmavit, quod hic inter munificentiæ ejus ac pietatis argumenta repræsentamus.

Henricus privilegia Corbejensium confirmat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente Clementia Rex. Convenit nostræ regali Celsitudini, ut petitiones fidelium nostrorum, has præcipue, quas pro Ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus suggerunt, ad effectum perducamus, quoniam hoc & ad præsentem vitam prospere peragendam, & ad futuram beatitudinem promerendam profuturum liquido credimus. Unde noverit omnium fidelium nostrorum, tam præsentis, quam futuri temporis industria, quod rogatu conjugis nostræ Domnæ Reginæ Machtildis, una cum prole & æquivoco

nostro,

nostro, nec non Episcopi Adalwardi, qui legatus fuit ad nos missus ab abbate venerabili Folcmaro fratribusque christo in nova Corbeja militantibus, & SS. Martyribus nostris advocatis & intercessoribus Stephano atque Vito fideliter servientibus, omnes concessiones, quas priorum Regum temporibus habuerunt, firmiter eidem loco, id est, prædicto abbati & fratribus concessimus. Præcipue ut potestatem habeant inter se cum necessitas venerit, abbatem eligendi, & ut a nullo Episcopo de dominicalibus mansis ejusdem monasterii decimæ exigantur, neque a comite, vel ex qualibet judiciaria potestate Coloni eorum ac liti ad justitiam faciendam aliquo banno constringantur, sed coram advocatis ejusdem loci justitiam facere cogantur, sicut anteriorum Francorum Regum temporibus præfato monasterio concessum fuisse cunctis fidelibus nostris liquido patet. Et ut hæc auctoritas nostræ largitionis firmiter habeatur, atque per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur, & ne deinceps hinc aliqua dubietas fiat, nostra propria manu subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum Domni Henrici Serenissimi Regis.

Simon Notarius ad vicem Herigeri Archicapellani recognovi & ss.

Data X *Calend. Martii anno Incarnationis Domini* DCCCCXXII *Indictione* X *anno autem Regni gloriosissimi Regis Henrici* III *actum in villa, quæ dicitur Quitilingaburg in Dei nomine feliciter amen.*

Machtildis Regina (cujus rogatu Rex Corbejensibus exinde ceterisque religiosis familiis tam large benefecit) & formæ pulchritudine, & morum elegantia, & nobilitate pietateque clarissima per id tempus matrona erat, quæ Theodorico patre comite Oldenburgico & Ringelheimio genita, tam in eo genus ad Widekindum M. referebat, quam Henricus per Ludolphum avum Saxoniæ ducem, Conditoremque monasterii Gandersheimensis; sed pietate & religione multo illustrior, Conditrixque multorum cœnobiorum. Ea ex conjuge Henricus Rex suscepit Ottonem M. Imperatorem, Henricum Bavariæ ducem, Brunonem Coloniensem Archiepiscopum & Lotharingiæ ducem, magnos illos Saxoniæ Germaniæque heroes, & tot inde Regum genitores; tanquam Deus tam piorum parentum munificentiam in Ecclesias & religiosorum familias tanta filiorum ac nepotum felicitate remunerarit.

Genus Machildis conjugis Henrici.
Crantz. l. 3 Sax. c. 11. & 12. Widekind. lib 1. Saxon Otto Frising. lib. 1.

Annus Christi 923.

Joannis X. Pont. 12. Henrici I. Reg. Germ. 5. Unwani Ep. Pad. 8.

Flodoardus Regin. cont. Sigebertus Marianus Scotus.

Et clarior inde fortunatiorque Henricus, Regum ea tempestate potentissimus, eoque a Ruperto Galliarum Rege, quem pars procerum elegerant, ejus amicitia ambita; ad eamque firmandam ad Ruram amnem in Ripuaria convenere. Qua in Regni Galliæ perturbatione Carolus Galliarum Rex ab Heriberto Comite captus, & in carcerem detrusus est, in quo & miseram vitam post sexennium clausit, Germanici regni potentia per hæc increscente; siquidem Saxoniæ Henricus haud multo post integrum Lotharingiæ Regnum adjecit.

Annus Christi 924.

Joannis X. Pont. 13. Henrici I. Reg. Germ. 6. Unwani Ep. Pad. 9.

Tertia Ungarorum in Saxoniam irruptio.

Prospera hæc Regis Henrici consequitur annus Christi 924, tertia Ungarorum irruptione in Saxoniam calamitosus. Tertiam hanc numero irruptionem, quam confirmatam reperio ex Abbatum Corbejensium fastis; quarum prima in iis memoratur anno Christi 906 Ludovico Rege, altera anno Christi 915 Conrado Rege, tertia huic Henrici anno adscripta; de qua etiam Widekindus Corbejensis: *cum jam civilia*, inquit, *bella cessarent, Ungari totam Saxoniam percurrentes, urbes & oppida incendio tradiderunt, & tantam cædem*

cædem ubique fecerunt, ut depopulationem ultimam comminarentur. Rex autem erat in præsidio urbis Werlaon.

At quæ hæc Werlaon Saxoniæ urbs, ad quam Rex se recepit? haud sum nescius duas ejus nominis urbes controverti hic, monstrarique in Saxonia, quarum altera trans Albim ad Sclavorum fines; & cui verisimile Henricum istic se inter Sclavos commisisse, & barbaro hosti a tergo omnem Saxoniam deprædandam reliquisse? Altera igitur Werla est in Westphalia, inter Ruram & Luppiam ad veteres Paderbornensis diœcesis fines, quo transito Visurgi Henricus Rex se recepit: seu ut Rheno propior esset, seu ut copias Westphalicæ gentis contraheret, sisteretque Barbarorum impetum; non tamen cum iis congredi est ausus, *quod rudi adhuc militi, & publico bello insueto contra tam sævam gentem non fideret. Quantam autem stragem fecerint, illis diebus Hungari, aut quot monasteria accenderint, melius judicamus silere, quam calamitates nostras verbis iterare.* Hæc Widekindus; atque ut idem auctor refert *contigit* per id tempus *quendam ex Principibus Ungarorum capi, vinctumque ad Regem perduci. Quem cum Ungari magnopere diligerent æstimarentque, obtulerunt pro redimendo captivo multum auri argentique: Rex vero contempto auro pacem expostulat; quam ubi in novem annos impetravit, captivum cum muneribus remisit.* Indecorum hoc fœdumque satis, bellicosam illam Saxoniæ gentem tot hactenus gentium debellatricem eo per otium superiorum annorum recidisse ignaviæ: ut pacem ab Hunnis petere necesse habuerint, atque annuo munere, si non tributo etiam redimere a barbaris.

Meibomius in notis ad Widekind.

A quibus pacem obtinet Henricus Werlis commorans.

At nullius animum hæc pacis necessitas gentisque probrum magis affecit, quam ipsius Henrici Regis. Quid igitur bellicosus Rex ad gentis contumeliam malumque avertendum? Accepta pace, quod Widekindus ceterique nostri scriptores celebrant, Rex intra novennium summa prudentia desudavit in munienda Saxonia, exercendo milite, & disciplina militari restauranda. Quam in rem ex agrariis militibus nonum quemque eligens, in urbes & præmunita oppida transtulit; ceteros agros colere jussit, fruges colligere, frumentum in urbes comportare, & in certis ad id annonæ horreis constructis recondere, concilia populique conventus & convivia in urbibus celebrare, tam cives quam agrestes homines arma sibi parare, iisque certis diebus decurrere, ut in pace discerent, quæ in necessitate contra hostes usus postularet? Non genus hominum præter sacratos Deo viros, non ætas arma portandi apta his legibus exempta; at natu quemque maximum filiorum castra Regis sequi imperatum. Inde mos inolevit, ut is patris exuvias, inter quas arma primæ erant, jure tolleret. Nulla tum fere, aut certe vilia Urbis mœnia, prisco adhuc Germanorum ritu incolentium. Quare hoc Rege tanta Urbium & Oppidorum munitorum frequentia ac decor conspectus, ut ceteras per Imperium nationes non puderet Saxonicorum Regum & Cæsarum imperia accipere. Neque hæc instaurandæ disciplinæ militaris consilia tam humana; quam divinæ providentiæ plena. Quando & Deus ipse noluit omnes barbaras gentes per Josue debellari & extingui, ut postea Hebræorum filii *discerent certare cum hostibus & habere consuetudinem præliandi.* Sunt qui volunt hoc Henrici Regis instituto magnopere auctam esse nobilitatem Saxonicam. Nam qui virtute militari peritiaque tum visi eminere, ceteris per oppida, castra atque urbes præfecti. Inde militares, castrenses, Borchmannos, Armigeros, Scutiferos tanta multitudine ortos perhibent; quorum alii regiis obsequiis addicti, alii Episcoporum & Abbatum vices belli expleverunt. Nam Unwanum Episcopum nostrum post etiam Henrico Regi in bello suppetias misisse lego in vetustis quibusdam monumentis, quod idem ceteros fecisse haud ambigere licebit. Inter Urbes vero Saxoniæ, quas Henricus Rex maxime excoluit & frequentavit, Goslaria celebratur.

Henricus tempore pacis ad bellum se parat.
Widek. l. 1. Sigebertus Dithm. Otto Fris.

Urbes munit.

Lib. Jud. c. 3

Annus

Annus Christi 925.

Joannis X. Pont. 14. Henrici I Reg. Germ. 7. Unwani Ep. Pad. 10.

Gallos Lotharingia ejicit. Flodoardus in histor. Rem.

Ungaris per inducias submotis, bellum intestinum cum Rudolpho Galliarum Rege exarsit. Lotharingiam ille cum exercitu ingressus occupare cœpit, & jam multi procerum cum ipso Giselberto ad Gallos transierant. Quæ ubi Henrico Regi comperta, Rhenum armatus transit, Tulpiacum Oppidum expugnat, Gallos Lotharingia ejicit, Giselbertum datis obsidibus in fidem recipit. Adeo non omnis Saxonia inermis.

Annus Christi 926.

Joannis X. Pont. 15. Henrici I. Reg. Germ. 8. Unwani Ep. Pad. 11.

Flodoardus.

Altero mox anno frequentem Wormatiæ conventum procerum indicit, in quo novum Lotharingiæ præfectum constituit, Everhardum, gente Saxonem, virum fidum, cujus sapientia & justitia totum illud regnum in obsequium Regis se dedit. Tam præclare Henricus de Germania meritus, qui alterum illi & florentissimum Regnum adjecit.

Annus Christi 927.

Joannis X. Pont. 16. Henrici Reg. Germ. 9. Unwani Ep. Pad. 12.

At Giselbertus cum Lotharingiæ præfecturam sibi a Saxone præripi videret, ira & ambitione accensus, altero mox anno rebellionem cœptavit, Lotharingiæ Regnum sibi per vim & dolum asserturus; nec multo post dolo captus a Lotharingo quodam Henrico Regi transmittitur. Sed quæ erat ingenii versutia, ita Regis animum occupavit, ut præfecturam totius Lotharingiæ redditam illi committeret, data etiam in matrimonium Gerberga filia, quod Sigebertus ad hunc annum retulit, secus quam Conradus Abbas supra relatus. Hoc interim anno Henricus Rex, rogatu Machtildis Reginæ & Unwani Episcopi nostri (qui Regem adiit super vastatione Ungarorum) Herivordensi Virginum Collegio & privilegia & certa quædam prædia regiis tabulis confirmavit, quas hactenus reconditas repræsentamus, ut ex iis irruptio Ungarorum in Westphalia comprobetur.

Sigebertus

Henricus confirmat privilegia Herivordiensium.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Omnium namque fidelium nostrorum petionibus Serenitatis nostræ aurem accomodare oportet, maxime tamen eorum, qui de sacris mentionem faciunt cœnobiis, obtemperare decrevimus, nam nostris crebrescentibus peccatis multimodas paganorum castigationes, quibus Christicolas afflixerunt, sentimus. Inter quas etiam Machtildam dilectam conjugem nostram una cum Bodarbrunnensis Ecclesiæ Episcopo videlicet Unwano, seu & ceteris fidelibus nostris, de sanctis herivurdensis monasterii monialibus interpellantem cognovimus, quatenus illarum præcepta regia, quæ ab ethnicorum infestatione exusta sunt renovari preciperemus. Quapropter noverit omnium fidelium nostrorum industria, quia miseratione earum repleti ob amorem Dei sanctorumque, petitionibus eorum assensum præbentes, prout ea ab antecessoribus nostris habere videbantur, nostræ auctoritatis renovatione prænotare jussimus, ea videlicet ratione, ut quidquid investitura supra dicti loci, sive de Regum vel cujuslibet personæ traditione appareat, nullo injuste contradictionis impedimento æternaliter ad ejusdem congregationis nutrimina perseveret, quatenus absque alicujus secularis vexationis conflicto, sub nostræ tuitionis munimine dignas ac Deo placitas persolvere studeant laudes nostrasque nostrorumque antecessorum, quam & successorum frequentent orationes. Quorundam autem locorum vocabula, quæ quidam falsi-

falsitatis fraude abstrahere conantur, huic conscripto subnectere praecepimus. Angeresgovue, Vineswalde, Overanberh, Liudwinesdorp & Hunbech, secus fluvium Sigina. Hæc omnia cum reliquis cunctis possessionibus tam in agris cultis & incultis, quam & in omnibus appendiciis ad præfatum locum respicientibus firma stabilique statione in jam dictæ familiæ potestate perenni tempore consistant. Et ut hoc nostræ confirmationis præceptum firmum stabileque permaneat, manu nostra subtus illud firmavimus, annuloque nostro sigillari jussimus.

Signum Domini Henrici *Serenissimi Regis.*

Simon Notarius ad vicem Herigeri Archiepiscopi Capellani recognovi. Data XV. Calend. April. anno Incarnationis Domini DCCCCXXVII. Indictionum XV. anno vero Regni gloriosissimi Henrici Regis VII. Actum Astnid in Dei nomine feliciter amen.

Flodoardus in chron. Concil. gen. edit. Paris. recentioris. Synodus Duisburgensis, in qua Metenses excommunicantur, ob privatum oculis Episcopum suum.

Qui hic regni annus consignatus septimus, cum nonus sit, ducitur a regno Lotharingiæ adito, ut in aliis quoque tabulis hujus Regis observare licebit. Ceterum hoc anno Henrici Regis celebratum Episcoporum concilium Duisburgi ad Ruram amnem & Rhenum confluentes in Westphalia, quod verisimile Wilfridus Coloniensis Archiepiscopus jussu Romani Pontificis convocavit, ob Bennonem Metensem Episcopum. Egerat hic innocens præsul aliquamdiu vitam eremiticam in Alpibus, ex qua ob famam sanctitatis extractus, delectusque Metensium Episcopus, & jam biennium præclare munus illud egerat, cum a Metensibus oculis erutis abjiceretur. Ad quod immane sacrilegium vindicandum hæc synodus congregata est, auctoresque sceleris damnatos ejecit extra Ecclesiæ consortium. Nec dubitaveris plerosque Saxoniæ Episcopos, interque hos Unwanum quoque convenisse, quorum judicio, turbatis, per Lotharingiam rebus, id Pontifex, auctoritate etiam Henrici Regis, puniri voluerit.

Annus Christi 928.

Leonis VI. Pont. 1. Henrici I. Reg. Germ. 10. Unwani Ep. Pad. 13.

Flodoardus in chron.

At nondum Lotharingia quieta, rebellante Bisone Comite, ceterisque conspirationum factiosis capitibus. Quare Henricus Rex cum ingentibus Saxonum & Germanorum copiis Rhenum transgressus, expugnatoque Durofosto castro, rebelles obtrivit, rursumque Giselbertum conspirationis participem, ac ceteros proceres juramentum fidei dicere jussit. Sub quod tempus simul Regem adeunt Hugo Ruperti Regis filius, & Heribertus Veromanduorum Comes, gratiam & opem potentissimi Regis adversus Rudolphum Galliæ Regem implorantes.

Annus Christi 929.

Stephani VIII. Pont. 1. Henrici I. Regis Germ. 11. Unwani Ep. Pad. 14.

Inde nunc continuis annis primo cum Bohemis & Sclavis, deinde cum Ungaris, ac demum cum Danis & Nortmannis Regi bellum, & memorabiles ad omnem posteritatem victoriæ; quæ cum a Widekindo, Dithmaro, ceterisque auctoribus describantur, nec tamen ad certum annum relata sint, hic ego ordine & in suos annos digesta hactenus nondum edita referam breviter.

Anno igitur Christi 929 cum jam Henricus Rex omnem Saxoniam militari disciplina armorumque exercitatione in- *Henricus Sclavos subjugat.*

instructam haberet, contracto exercitu in Sclavos, quos Hevellos dixere, ad Havelam Marchiæ amnem incolentes movit; quos cum multis præliis fatigasset, ut Widekindus ait, *demum asperrima hyeme castris super glaciem positis cœpit urbem*, quæ Brenneburg dicitur, fame, frigore & ferro domitam. Urbe hac potitus & omni regione eorum, signa vertit in Dalamancos Sclavos, qui regionem, quæ post Misnia est vocata, incoluere. Juvenis olim hanc gentem sub Ottone patre oppugnarat; nunc majoribus viribus aggressus urbem eorum Gronam vigesima obsidionis die expugnavit, & militibus in prædam dedit; puberes omnes armatique interfecti: pueri vero ac puellæ, & omnis imbellis ætas in captivitatem abrepta: Victis Dalmancis tributum impositum.

Sub id tempus, ut Sigebertus perhibet, Henricus Rex misit ad Rudolphum Burgundionum Regem legatos, postulatum lanceam sacram, qua Christi latus transfossum, quam Constantini M. dono ad posteros venisse creditum fuit. Hanc cum ægre permitteret Burgundionum Rex, Henricus tandem qua precibus, qua minis, qua muneribus, oblata etiam in hanc rem parte Sueviæ, impetravit; & qua deinde erat pietate fiduciaque in Deum, lanceam hanc tanquam cœlestis auxilii tesseram in præliis præferri voluit. Ea post Ottoni M. & posteris inter insignia relicta: ut jam diversa, nec sacra illa sit hasta, quam Conradus Rex moriturus Henrico cum chlamyde & gladio inter Regni insignia transmisit, quod ex Widekindo retulimus.

Impetrat a Burgundionum Rege sacram Christi Lanceam.

Annus Christi 930.

Stephani VIII. Pont. 2. Henrici I. Reg. Germ. 12. Unwani Ep. Pad. 15.

Bohemiam Germaniæ adjicit. *Widekindus lib. 1. Sigebertus in chron. Ad. Brem. lib. 2. Helmoldus lib. 1. & 2.*

Tam prosperis successibus erectus Rex, cum omni exercitu Bohemiam ingressus, Pragam gentis Metropolim simulque Regem ipsorum Wenceslaum in deditionem accepit. Qua victoria totum illud Regnum Germaniæ Regno adjecit. At vero ea expeditione distento Rege, Sclavi Retharii; qui haud procul Stetino Rethram metropolim incolebant, facta in Saxoniam irruptione, Wallerslebiam oppidum Luneburgicæ provinciæ (in quod Bruno & Tancquardus Regis patrui e Schydra Westphaliæ Sedem Episcopi transtulerant) armati obruunt expugnantque, incolis omnibus, quorum innumerabilis multitudo Christianorum erat, Barbarum in modum contrucidatis. Hoc successu lætæ omnes circum Barbaræ nationes, Abotriti, Wilsi, Hevelli, Dalmanci, Bohemi conspirant in publicam rebellionem. Ad quorum ferociam reprimendam prævertit Henricus Rex; immissoque exercitu in eorum regiones, Bernardo & Thiatmaro ducibus (quorum alter legatus, alter collega erat) Lunkinum obsidere jubet. Evocatæ ad hoc bellum omnes Saxoniæ copiæ, etiam ab Episcopis submissæ. Jam in quintum diem producta erat obsidio, cum barbaros adventare nunciaretur. Ingens, sed diversus ad hæc animorum motus; aliis pugnam formidantibus, aliis expetentibus. Legatus ea nocte omnes in armis consistere jubet, & sacramentum fidei dicere. Orto sole in conspectum venere barbari, in quos Legatus exploratum provectus. Ubi vero innumerabilem Barbarorum multitudinem adesse conspexit, & peditem quidem superiorem, sed equitem imparem, ad exercitum regressus militem hortatur, datoque signo in hostem ducit. Stabat Barbarus denso & impenetrabili consertus agmine; eo a dextra lævaque simul impetum fieri jubet ad distrahendos cuneos hostiles. Anceps diu & cruenta pugna, dum Thiatmarus a legato monitus adesse laborantibus jubetur; quo hostium ordo cessit in fugam, & tota illa dies cædibus Barbarorum consumpta; viæ omnes campique cadaveribus repleti. Qui superstites erant, ad vicinam urbem fugam intenderunt, quibus cum transitum præverteret Thiatmarus, ad mare compulsi sunt; ubi omnes aut cæsi, aut in aquas detrusi, tanta strage, ut e peditum numero vix nuncius cladis rediret: equitum pauci fuga servati. Prælium illud ad Albim fluvium consertum memorant fasti Corbeienses, eoque die supra cxx millia paganorum cecidisse,

Insignis Christianorum victoria de Sclavis relata.

Ad annum 929.

disse, captivos vero DCCC. venisse in Saxoniam. Auget hanc stragem Widekindus, & ducenta Barbarorum millia periisse refert, captivosque altero die obtruncatos omnes. Pauci ex Saxonum exercitu desiderati; hos inter duo comites occubuerunt, de quibus præter Widekindum, Dithmarus Mersburgensis Episcopus, *ex nostris duo abavi mei Luitharii, quorum alter paternus, alter maternus erat proavus, ejusdem nominis signati, milites optimi, & genere clarissimi, decus & solamen patriæ ceciderunt.* Dies pugnæ ab eodem Nonis Septembris, in fastis Corbejensibus II, seu pridie Nonas Septemb. feria VI consignatus. Ad hunc modum obtruncatis etiam captivis, parentatum cædi Christianorum in Walkersleven: quo loco tum per Barbaros exusto eversoque, Episcopi sedem Henricus Rex transtulit in Frosam Oppidum, quam deinde Otto filius ac Rex Magdenburgum transportavit, veneratione summa in Carolum M. ne quis Episcopatus ab eo conditus per Saxoniam interiret; quos hæresis nostri sæculi, dispari certe religionis cultu, pene omnes extinxit in Ostphalia. A prælio rediit triumphans exercitus Saxonum ad Lunkini urbis obsidionem; quæ consternata suorum cæde, se regi dedidit. Jussi omnes exire inermes; post quæ uxores, filii, servi, & omnes Barbarorum gazæ in potestatem Saxonum venere.

Annus Christi 931.

Joannis XI. Pont. 1. Henrici I. Reg. Germ. 13. Unwani Ep. Pad. 16.

Parta tam insigni victoria læta omnis Saxonia; auxereque communem lætitiam regales nuptiæ. Nec enim multo post Henricus Rex Ottoni filio, quem Germania post Magnum Imperatorem habuit, in matrimonium dedit Editham filiam Ethmundi Anglorum Regis. Nuptiæ in Westphalia celebratæ a quibusdam referuntur Werlæ; certe inter Ruram & Luppiam hoc anno versatus Witgerum Abbatem Werthinensem magnifico diplomate honoravit, quo omnia ejus Cœnobii Ludgeriani privilegia rata confirmataque esse voluit.

Henricus Privilegia Werthinensia approbat.

In nomine sanctæ & Individuæ Trinitatis, Henricus divina Clementia Rex. Si Servorum Dei petitionibus, quas pro Ecclesiarum sibimet commissarum utilitatibus nobis suggesserint, clementer annuerimus, id nobis ad perpetuæ beatitudinis præmia promerenda liquido profuturum esse credimus. Unde omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus præsentibus scilicet & futuris, notum esse volumus, quod fidelis noster Witger abba monasterii, quod vocatur Werdina, insinuavit Celsitudini nostræ, qualiter ipsum monachorum Cœnobium sibi commissum a Beatæ memoriæ Sancto Liudgero Episcopo in propria ejus hæreditate fuerit constructum, monachisque contraditum, & gloriosissimorum Regum Ludowici videlicet, filii Magni Regis Karoli, & Successorum ejus pro æterna ipsorum, omnisque gloriosissimi generis eorum memoria, defensione & tuitione hactenus fuerit conservatum. Quamobrem nostram imploravit Clementiam, ut idem monasterium sub nostra tuitione suscipientes omnes concessiones ab antecessoribus nostris sibi collatas nostræ auctoritatis præcepto firmaremus. Cujus rationabili, & justæ petitioni assensum præbentes decernimus atque jubemus, inprimis ut idem monasterium cum omnibus ad se pertinentibus plenissime immunitatis securitate perfruatur, neque publicis exactionibus, vel quibuscunque modis, illorum servi, liti, vel liberi a qualibet judiciaria potestate constringantur; coram advocato eorum, si quid ad inquirendum, vel ad corrigendum sit, inquiratur & corrigatur. Præfati monasterii homines ab omni vectigalium inquisitione vel telonii securi consistant; præterea quod aliis quoque monachorum Cœnobiis concessum constat, ut ubicunque dominicatos mansos habuerint, in quocunque sint Episcopio, vel præfectura, seu etiam provincia, vel regione siti in omni regno a Deo nobis collato decimas, quas alii Episcopis solvunt, ad portam monasterii concedimus, & a nemine penitus eas alibi dare cogantur, quatenus inde pro nostra ac totius generis nostri perenni mercede supervenientibus peregrinis & hospitibus serviatur. Insuper etiam eidem fratrum Collegio

ad

ad eligendum Abbatem inter se potestatem concedimus; abbas illius monasterii ad castra & in hostem ire non cogatur, nisi forte regia liberalitate adjutus copiam quandoque accipiat illud faciendi. Illius etiam Regionis Episcopus si synodalem ibidem conventum vel sermonem facere ad populum destinaverit, de Episcopio illi serviatur, nisi forte eodem die alia circueundo visitare loca voluerit. Tunc benedictionem de Abbate non pro debito servitio, sed pro amore suscipiat. Et quia nihil ad illum locum pertinet, nisi tantum hæreditas Sancti Ludgeri & propinquorum ejus, ideo liceat abbati illud monasterium cum rebus ad se pertinentibus libere ac plane possidere, quatenus eos melius delectet pro nostra, & nostrorum fidelium salute, ac totius Imperii nostri statu divinam implorare Clementiam. Hæc auctoritatis nostræ concessio ut firmiorem in Dei nomine obtineat stabilitatem manu nostra eam firmavimus, & annuli nostri impressione sigillare præcepimus.

Signum Domini Henrici *invictissimi Regis.*

Simon Notarius ad vicem Hiliberti Archicapellani recognovit. Data VII *Calend. Martii anno Incarnationis Domini* DCCCCXXXI *Indictione* IIII *anno regni primi Henrici Regis* XIII *actum in Werlaha Civitate Regia in Dei nomine feliciter amen.*

Quam hic Werlam regiam civitatem Rex appellat, ea quoque palatini sedes fuisse perhibetur, post Susatum inter celebres Westphaliæ urbes. Quantumque Goslaria in Ostphalia, tantum Werla in Westphalia ab Henrico Rege culta ac frequentata fuit. *Widekindus lib. 1.*

Annus Christi 932.

Joannis XI. Pont. 2. Henrici I. Reg. Germ. 14. Unwani Ep. Pad. 17.

Inter hæc tam prospere gesta induciæ cum Ungaris exspirare cœperunt, annusque præsens supererat. Rex qui jam Saxoniam non modo exercitam bellis, sed victoriis etiam adversus Barbaros animatam habebat, maturo quoque consilio ac providentia bellum Ungarorum tractare cœpit, sat gnarus, gentem superbam & ferocem, evoluto novennio, aut tributum exacturam, aut bellum illaturam; alterum fœdum Saxonico nomini, alterum calamitosum fore, nisi arma opponant armis, & hanc gentem non secus ac Sclavos a cervicibus depellant. Quam in rem hoc anno duplicem conventum habuit, alterum procerum & populi Saxonici; in quo Rex multis disseruit de bello adversus Ungaros suscipiendi scire ipsos, qua Dei benignitate secundis præliis primum Sclavi Dalmantici, tum Bohemi, post Retharii, ac demum omnes barbarorum gentes debellatæ & tributariæ factæ sint: super esse Avaros Hunnosque superbissimam & infestissimam christianæ religioni gentem, quæ evolutis induciis tributum exactura. Quid hic agam? inquit, vosne ego ac filios filiasque vestras spoliabo, & ærario Barbaros implebo? id si fecero, ac nuda tantum corpora vobis relinquam, an Barbarorum horum cupiditas explebitur? & templa & aras spoliabo, & omnem sacræ Ecclesiæ thesaurum insumam, ut nostris opibus ditatus Barbarus nos eo cupidior & potentior expugnet, & in servitutem deprimat? Liberæ gentis nati sumus, quorum majores, cum barbari adhuc essent, tot annis pro libertate contra potentissimos Reges & nationes pugnarunt; Nos qui christiani jam sumus, libertatem christianæ religionis subjiciemus Barbaris? Nos qui omnes circum barbaras gentes tributarias fecimus, barbaris Ungaris tributarii erimus? Deus supremus ille cæli terræque rector, qui de ceteris barbaris nobis triumphum dedit, ab horum quoque servitute liberabit, itaque victores faciet, ut cum auditum fuerit Ungaros a Saxonibus vinci posse, etiam Itali, Bavari, Alemanni

Henricus R. adversus Ungaros se suosque armat animatque.

manni, Franci Orientales, & Galli, quorum regiones aut libere percurrunt prædones, aut sub jugo premunt, etiam nostro exercitu discant vinci posse, & hanc tandem pestem ex visceribus Ecclesiæ ejici.

Multa cum in hanc rem prolocutus esset Rex, omnes Saxoniæ populus, inquit Widekindus Corbejensis, primum voce, dein dextera in cœlum sublata, Regi fidem & omnem opem adversus Ungaros juravit; tantummodo bellum Rex instruat, nihil sibi ex omnibus fortunis tam carum esse, quod non cum corpore & sanguine offerant.

Alter quem Rex petiit, Episcoporum conventus Erfurti fuit, cui & Unwanus Episcopus noster interfuit. Intelligebat nimirum sapientissimus Rex, quod in diplomate Herivordiensi supra professus est, has Barbarorum vastationes esse flagella Dei, quibus peccata cleri populique castigantur. Igitur ad placandum numen voluit sacrorum Antistites convenire, eaque cognoscere & sanioribus legibus emendare, quibus ira numinis provocetur: ipse vero Rex promisit se sacrorum munerum nundinationes ex Simonis hæresi natas sublaturum. Igitur ut ipsam synodi præfationem hic introducam: *Anno ab incarnatione Domini nostri Jesu Christi 932, Anno etiam Domini Henrici Regis Christianissimi decimo quarto, indictione quinta, sub die Calendarum Juniarum congregato est apud Erpesfurd sancta & universalis synodus, ut Rex sapientissimus cum concilio primatum suorum decrevit, inspirante omnium salvatoris clementia, pro utilitate & statu sanctæ matris Ecclesiæ. Cujus Regis solertiam prudentissimi viri Hildiberti Archiepiscopi * gubernabat. Confidentibus vero religiosissimis sacerdotibus, id est, Ruidgero sanctæ Treverensis Ecclesiæ Archiepiscopo, Unni sanctæ Hamburgensis Ecclesiæ Episcopo, Adalguardo Fardunensis Ecclesiæ Episcopo, Rino Argentinæ civitatis Episcopo, Nodingo Constantinæ Ecclesiæ Episcopo, Unwano Paderbornensis Ecclesiæ Episcopo, Bernardo Halberstadiensis Ecclesiæ Episcopo, Othilrico Augustodunensis Ecclesiæ Episcopo, Burchardo Wirtzeburgensis Ecclesiæ Episcopo, Dudone Osnabrugensis Ecclesiæ Episcopo, Rumaldo Mimigernefurdensis Ecclesiæ Episcopo, Eburgiso Mimidonensis Ecclesiæ Episcopo: nec non & Abbatibus, aliisque sacri ordinis viris.* Canones qui in actis conciliorum recitantur, pro christiani populi correctione sanciti sunt. Meminere quoque hujus synodi alii scriptores; a quibus tamen perperam ad annum 936 refertur. Falliturque auctor chronici Mindensis, qui Litharii Episcopatum prorogat in annum 936, quando in hac synodo Ebergisus successor præsens sistitur. His rite constitutis, Rex totus fuit in apparatu belli Ungarici; quæ gens eo formidabilior erat, quod jam Bojaria, Alemannia, & Francia Orientali dominaretur, atque Ipsam Italiam & Galliam percursare ausa esset; tanquam Gothica aliqua aut Wandalica inundatione possessionem sibi intra Imperium vendicaret, ex quo Saxonia sibi tributariam faceret.

Synodus Erfurtensis Henrici Regis cura celebrata.

* Deest sapientia, vel quid simile.

Herm cont. in chron. Regin. continuat. Luidprand.

Annus Christi 933.

Joannis XI Pont. 3. Henrici I. Reg. Germ. 15. Unwani Ep. Pad. 18.

Widekind. lib. 1. Flodoardus in chron. Luidprand. lib. 2. Fasti Corbejenses. Sigebertus Otto Frisi. Dithm. l. 1. Gobelinus in Henrico Reg.

Aderat nunc annus trigesimus tertius supra nongentesimum, idemque exitu induciarum Ungaros inter & Saxones confatalis. Ungari igitur missis ad Regem legatis, munera & tributa exposcunt, ausi per minas extremam vastitatem intentare. Quos magnanimus Rex spretos vacuosque remisit, satis hactenus, inquiens, tributorum pensitatum, Saxoniæ gentem esse liberam. Quibus exacerbati Ungari, contracto ex lectissimis quibusque suis exercitu innumeræ multitudinis, per Misniam in Thuringiam irrumpunt. Ibi diviso exercitu, altero in Orientalem Saxoniam & Ostphaliam tendunt, Oppidumque Mersburg obsident, eo expugnato, in Ostphalia ferro flammaque grassaturi; id cum Wido Thuringiæ præfectus fortissime tueretur, retardata ea irruptio. Altero exercitu in Occidentalem Saxoniam (Westphaliam) procedunt; quibus primum occurrit Henricus Rex cum lectissimis Saxonum & Thu-

Albert. Stad in chron. Crantzius l. 3. Saxo. Helmoldus lib. 1.

Henricus R. cæsos Ungaros e Saxonia pellit.

& Thuringorum copiis, sub capitali pœna evocatis ad castra; rectaque progressus hostem primo certaminis congressu sternit. Cæsis barbarorum ducibus, cetera turba aut trucidata, aut capta, aut late per montes & agros dissipata miserabili sorte interiit. Hac victoria erectus Rex festinavit cum exercitu in Ostphaliam Mersburgum liberaturus. Barbari cognita suorum clade in Westphalia regisque adventu, obsidionem & castra deserunt; collectique in unum belli corpus, statuunt meliori fortuna experiri Regis adventantis arma.

Postquam uterque exercitus haud procul Mersburgo in conspectum venit, Henricus Rex etsi afflicta esset valetudine, hortatur singulos, simulque in mandatis dat, ordines servent, nemo alterum velociori cursu prævertat, primum sagittarum ictum objectis scutis excipiant, deinde uno impetu incurrant, priusquam alter sagittarum ictus incuti possit. Christianis tessera fuit Κύριε: barbaris Hui, Hui. Dato signo irruunt Regii prælato vexillo prætorii, cui ab Angeli effigie Angeli nomen erat. Inter cruentam pugnam visus ipse Rex modo inter primos, modo inter postremos obvolitare. Ad quam Regis præsentiam, cum strenui militis & boni Imperatoris officium exequeretur, tantus Christianorum præliantium ardor consecutus, quo Barbarorum acies inclinata, & in fugam soluta est. Tum vero ingens & cruenta Barbarorum cædes consecuta, qua ad milliare campi cadaveribus repleti. Capta castra prædis opulenta, redempti innumeri Christianorum captivi, cæsa ex prælio XXXVI Barbarorum millia, præter eos, qui aut flumine hausti, aut capti in Christianorum manus venere. Otto Frisingensis hanc incredibilem victoriam fuisse memorat, qua gloriam nominis per universam Europam sparserit Rex. Ita vero utroque prælio uterque Ungarorum exercitus ad internecionem deletus. Henricus Rex, quod cœlestis auxilii magis, quam humanæ virtutis victoriam agnosceret, publicas per Regnum gratias Deo persolvi petiit, tributumque, quod hostibus dabatur, in cultum Ecclesiarum & pauperum erogari jussit. Inde pater patriæ, decus Saxoniæ, columen Germaniæ, & Imperator ab exercitu salutatur, fama potentiæ & bellicæ virtutis, gloriæque per omnes Europæ nationes longe lateque diffusa.

Flodoardus in chron.

Et vero quod ad hoc celebre bellum præliumque, Moguntinus & Coloniensis, Unwanus Paderbornensis, ceterique Saxoniæ Episcopi suas copias submisere nescio, quos etiam Comites & nobiles per licentiam vetustatis introducant, nulla mentio apud scriptores horum temporum. Longius abeunt, qui militares ludos, quos torneamenta vocant, ab Henrico Rege institutos scribunt. Utrumque ad captandam cujusque familiæ antiquitatem faciunt. Nos his ad Episcoporum memoriam non indigemus, nec his commentis historiam inquinare volumus.

Annus Christi 934 & 35.

Joannis XI. Pont. 4. 5. Henrici I. Reg. Germ. 16 & 17. Unwani Ep. Pad. 19. & 20.

Adam. Bremens. c. 46. & 7. Helmoldus lib. 1 c. 8. Albert. Stad in chron. Crantzius in Metrop. lib. 3. c. 6. Meibomius in diplom.

Henricus R Danos Imperio infestos compescit.

Continuatis inde victoriam trophæis, Henricus Rex altero ab hinc anno arma in Sclavos, qui Unerani dicebantur vertit; gentemque illam, quod Christianos hactenus infestasset, hostiliter aggressus, victam prælio, haud secus quam alias circum gentes, tributariam fecit. Nulla tum barbara gens restabat, quam victor non obtriverat; præter Danos & Nortmannos, gentem hactenus toti Galliæ & Frisiæ ac Saxoniæ Transalbianæ dominantem, & Christiano nomini infestissimam. Imperitabat tum Danis Wormius Rex superbus ac sævus in Christianos, qui non modo Sacerdotes e finibus Regni ejecerat, sed & multos per tormenta in necem adegerat; unumque hoc agebat, ut Christianum nomen iis in regionibus extingueret. Tanto id indignius tulit Henricus Rex, quanto magis se Deo ex tot cælestibus victoriarum beneficiis obligatum agnovit, ad Christi religionem vindicandam. Igitur postquam 8 Calend. Junii Diusburgi, ubi Rura amnis Rheno se miscet, conventum procerum habuisset, in quo & Unnoni Hamburgensi Episcopo commuta-

mutationes bonorum consignavit, cum exercitu Albim transgressus, movit in Daniam, primoque incursu ita Regem perterruit, ut pacem supplex peteret, veritus Regis potentiam, ne Sclavorum & Ungarorum excidio Regnum suum involveret. Inde pristinam Imperii amplitudinem & majestatem repetens, terminos Regni olim a Carolo M. descriptos, apud Egidoram fluvium & Sleswicam urbem esse voluit. Unde & Marchionem constituit, & Saxonum Coloniam Sleswicum reduxit, Christique religionem per omnes illas transalbianas regiones liberam esse voluit. Quales tum Reges, aut quam diversa a nostris tempora? quibus cum ipsa Saxonia amissa, ex omnibus illis provinciis vera Christi religio proscripta exulat. Hac Henrici Regis victoria bellorumque felicitate excitatus Unno Bremensis & Hamburgensis Episcopus, quem Henricus hujus belli hortatorem habuit, ex quo Diusburgi in conventu procerum convenerat Regem, circuire utriusque diœcesis parochias, sacerdotes imponere, & sparsum gregem colligere ad suas Ecclesias. Inde in ipsam Daniam profectus Gurmium Regem libere adiit; cujus induratum superstitione animum etsi flectere non licuerit, filium tamen ejus Haroldum opera matris, quæ christiana atque Angliæ Regis filia erat, ita Christo adjunxit, ut Christianam Religionem toto Regno liberam faceret; ideo ipse deinde omnes Daniæ insulas percurrens verbum Dei palam Barbaros docuit, pastoresque gregi cuique suo dedit, a quibus plenius in Christi fide exculti sunt. Inde per mare Balthicum transvectus per vestigia D. Anscharii & Remberti Bircam pervenit, quod celebre tum Danorum & Sclavorum emporium erat; ipsam dein Sueciam docendo Christi legem penetravit. Ac postquam intrepido animo barbaros Reges adierat, ac semen Christianæ Religionis in regno illo jecerat, Bircam reversus non multo post inter Evangelii labores istic sanctissime e vita excessit, Episcopus, quem Crantzius exemplar omnium vocat, ob Christianam animi magnitudinem & fervorem proferendæ religionis, multosque exantlatos labores, vel eo inter Apostolicos viros a nobis memorandus, quod ex Corbejensi apud nos monasterio ad Bremensem Episcopatum evocatus, atque opera Corbejensium monachorum Septentrionis provincias & regna excoluerit. Quo simul recognoscent mecum Transalbiani Saxones, Dani ac Sueci, per quos viros primam Evangelii doctrinam acceperint, qui modo nec monachi nomen, nec catholici Episcopi sacra ferre amplius possunt.

Adamus Brem. l. 1. Unnonis Episcopi Hamburgensis præclari labores & obitus.

At priusquam Henricus Rex hanc expeditionem susciperet in Daniam, Unwanus Episcopus Regem adiit, unaque cum Machtilde Regina Herisiensium Virginum Collegio privilegiorum confirmationem impetravit, quam hic ex tabulario reddimus.

Herisiensium privilegia confirmantur ab Henrico.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente Clementia Rex. Noverit industria fidelium nostrorum tam præsentium quam etiam futurorum, qualiter nos per interventum dilectæ conjugis nostræ Machtildis & Unwani Paderburnensis Ecclesiæ Episcopi, concessimus sororibus in loco, qui dicitur Herisi, Deo famulantibus, ut in eligendis Abbatissis inter se propria electione juxta pristinum morem fruantur, si talem inter se moribus, scientiaque probatam invenerint, quæ eidem apta dignaque, quantum humana ad id competit fragilitas, dinoscatur. Eorundem igitur petitione auctoritatis præceptum eidem sancto loco fieri decrevimus, quatenus sub nostra defensione cum omnibus ad se juste ac legaliter pertinentibus permaneat. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus Judex publicus, aut quilibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones memoratæ Ecclesiæ, quas moderno tempore infra ditionem regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jure ipsius loci voluerit divina pietas augeri, ad causas judiciario modo audiendas, vel freda exigenda aut fide jussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos, vel ullas seditiones, vel illicitas occasiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea omnia, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat. Quidquid vero Fiscus sperare potuerit, totum nos pro æterna remuneratione prædictæ Ecclesiæ perpetualiter concedimus, quatenus melius delectet Dei ancillas in prædicto loco degentes,

gentes, pro Nobis, Conjuge, Proleque nostra Dei misericordiam exorare. Haec quippe auctoritas ut pleniorem nec non firmiorem in Dei nomine obtineat vigorem, & ab omnibus fidelibus nostris verius credatur, & diligentius observetur, manu nostra propria subter notando firmavimus, & annuli nostri impressione adsignari jussimus. Datum V Idus Maji, Anno Dominicae Incarnationis DCCCCXXXV, Indictione VIII, Anno autem Henrici Regis XVI.

Satis ex his opinari fas erit, Unwanum magno apud Regem ac Reginam loco fuisse; quippe qui non Herivordensibus modo, ut supra relatum, sed & Herisiensibus per Reginam Machtildem tam insignem beneficentiam obtinuit. Nec dubium paria pro sua Ecclesia impetrasse, quae temporum injuria interciderunt. Ceterum id Herisiense diploma tanti a Virginibus aestimatum, ut postea Othilia Furstenbergica ejus loci Abbatissa Rudolpho Imperatori confirmandum obtulerit impetraritque.

A quo etiam Hervordensibus confirmatur facultas eligendi Abbatissam

A reditu belli Danici Henricus Rex ad preces Machtildis Reginae Herivordiensium Virginum collegio liberam facultatem eligendi Abbatissam, quam jam ante ab aliis quoque Germaniae Regibus obtinuerat, hisce tabulis ratam confirmatamque sanxit.

In nomine sanctae & individuae Trinitatis Henricus divina favente Clementia Rex. Si loca ad Dei servitium mancipata in aliquibus fulcimus beneficiis, hoc profecto ad augmentum aeternae speramus esse retributionis & remunerationis. Idcirco noverint omnes fideles nostri praesentes scilicet & futuri, qualiter nos interventu Machtildae dilectae conjugis nostrae sanctimonialibus feminis in loco Herivurt nominato Deo famulantibus concessimus, ut in eligendis Abbatissis propria electione fruantur. Proinde hoc nostrae auctoritatis praeceptum eis inde conscribi jussimus; per quod praecipimus, quatenus ita, ut praediximus, permaneat. Et ut hoc verius credatur, manu nostra illud firmavimus, & annulo nostro sigillari jussimus. Data VI. Id. Octob. anno dominicae Incarnationis DCCCCXXXV. Indict. VIII. anno Regni Henrici Regis XVI. actum in Alsteti, amen.

Nulla in his tabulis, ut in prioribus, Unwani mentio; nec inde in ullis monumentis antiquitatum hactenus reperimus. Quare cum hoc anno Episcopatum ejus vitamque finimus; eo certiores, quod auctor vitae Meinwerci ac ceteri XIX. annos in Episcopatu egisse scribant, quos & nos ab exordio ejus, & ordine suo exhibuimus, producendo Episcopatum ejus in XX. annum, qui Christi est 935. Quapropter falluntur Gobelinus, Bruschius, Cleinsorgius, Kersenbrochius, aliique, qui anno Christi 930 obiisse tradunt, non satis observantes initia Episcopatus ejus & exitum, cum hoc anno, de quo agimus 935, diploma Herisiense supra allatum adhuc vixisse testetur. Dies mortis ex necrologio Herisiensi certior, in quo XIII. Calend. Augusti ex hac vita emigrasse consignatur. Scio equidem nec res ab Unwano gestas, neque elogia virtutum a priscis scriptoribus ad nos pervenisse; sed jactura fere eorum temporum omnibus communis, seu scriptorum incuria, seu temporum injuriis. Interim Unwanum praestantem fuisse Episcopum satis testantur, quae ex synodis & diplomatibus, & Henrici Regis Reginaeque Malthildis benevolentia adduximus; tum vel maxime Ungarorum irruptio in Dioecesin, quae viri religiosissimi patientiam & sollicitudinem pro grege suo multum probavit. Aurea tum adhuc religionis saecula, cum cleri populique disciplina tam frequentibus severisque synodorum decretis contineretur, ut malis remissisque esse non licuerit.

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER IV.

DUDO VII. VOLCMARUS VIII. RETHARIUS IX.

EPISCOP. PADERBORN.

DUDO VII.

EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 936.

Leonis VII. Pont. 1. Ottonis Regis Germ. 1.
Dudonis Ep. Pad. 1.

Per hæc fortunata Saxoniæ tempora, Unwano subrogatus Dudo Septimus Paderbornensis Episcopus; quem licet in XXV. annum Auctor vitæ Meinwerci, Gobelinus, Crantzius, ceterique Scriptores Episcopatum gessisse memorent; neque tamen hi ipsi, neque Superiorum temporum Scriptores ea nobis de Dudone tradiderunt, quæ nos explicatius ab iis desideramus. Quare nec origo familiæ, nec vitæ ratio ante Episcopatum, nec consecratio, nec cetera, quæ ab eo specialiter sunt gesta, suppetunt. Unde ea tantum quæ ex publi-

publicis synodis, quibus interfuit, aut quæ in diplomatis, Regumque donationibus & factis, per hanc diœcesin memorabilia sunt, referemus.

Henrici Regis obitus & laus. Widekind. lib. I.

Igitur primo anno, quo Episcopatum adiit, videlicet 936, Henricum Regem amisit. Statuerat Rex, debellatis circum gentibus & in tributum subactis, Romam proficisci, & Caroli M. exemplo tropæa victoriæ S. Petro offerre; cum paralysi correptus iter intermittere necesse habuit. Post ubi in mortem se urgeri sensit, convocato populo, Ottonem filium designavit Regem, &, quia natu maximus optimusque fratrum erat, Francorum imperio præfecit. Testamento deinde facto, & rebus omnibus, quibus animæ consulendum erat, compositis, VI Nonas Julii pie placideque excessit e vita Mimlebiæ in confiniis Saxoniæ & Thuringiæ, magno omnium Episcoporum & populi luctu. Corpus Quidleburgum transvectum, conditumque in Basilica monasterii ad aram. Castrum, in quo obiit, Machtildis in cœnobium vertit; ipsa deinde mortuo Rege, piissimam vitam exegit, mater ac nutrix omnium religiosorum hominum & pauperum, eoque ob sanctimoniam vitæ in Divorum numerum relata, sepultaque Quidleburgi apud Regem in eodem monasterio sanctimonialium Virginum, ab ipsa & Rege condito; cui jam prima quoque Abbatissa Machtildis filia imposita erat, virgo sanctitatis fama matre non incelebrior. Adeo Regnum, quod primo tanquam alter Pipinus in familiam suam Henricus Rex intulit, donec Otto filius tanquam alter Carolus M. Imperatorum dignitatem adderet, a pietate & religione habuit fontem divinæ liberalitatis. Ne quid hic repetam de Ottone, de Ludolpho avo, religiosissimis Saxoniæ Ducibus: aut de ipso Widekindo M. ac familia ejus, ex qua Henricus Rex per Ludolphum, & Machtildis per Theodoricum patrem, ut supra etiam diximus, se refert. Tot ab illa monumenta pietatis, quot collegia, & cœnobia Saxonia Westphaliaque in hunc diem possidet. Non hic omiserim, quod de præclarissimo hoc Rege vetus auctor scripsit. Henricus in factis armorum strenuus, religionis amator, opibus largissimus, inter cetera fundavit in Alemannia ultra xx Ecclesias; quas & abundanter dotavit pro Dominabus secularibus, quæ Canonicæ nominantur, utentes habitu Canonicorum regularium ordinis S. Augustini, nullam religionem professæ: nubunt in Domino, quando volunt; inventæ autem sunt pro sustentatione nobilium pro fide Christi ab infidelibus occisorum, ne talium filiæ cogerentur mendicare, sed in illis monasteriis sustentarentur, cum ad statum nobilium pertinerent: vitam eligerent, quam vellent: possent etiam ibidem profiteri & perpetuo manere; vel recedendo maritis jungi; quibus inter cetera Quidleburgum esse voluit, uti avus ejus Gandersheimium principale constituit.

Vulgata Henrici Regis morte, Proceres utriusque ordinis (quos inter primarii Hildebertus Moguntinus & Rutbertus Trevirensis Archiepiscopi) cum præfectis militiæ Aquisgrani convenere ad veterem majestatem Imperii, quam a Carolo M. acceperant, augustali loco Germaniæ asserendam; Ottonemque in solio Carolino collocatum, ut pater moriens designarat, Regem eligunt. Quem deinde Moguntinus Archiepiscopus, pontificali habitu indutus, cum universo sacerdotali ordine, Episcoporum, Abbatum ac cleri, progressus obviam ex palatio deducit ad Basilicam, læva Ottonis manum prehendens (nam dextera lituum tenebat) postquam mediam Basilicam ingressus substitit, ad populum, qui innumerabilis adfluxerat, conversus, En, inquit, adduco vobis a Deo electum, & ab Henrico patre designatum, nunc vero a cunctis Regni principibus creatum Regem Ottonem: vos si probatis, & fidem illi vestram addicitis, manus attollite. Ad quæ illico populus manus sustulit, & Regem incredibili plausu salutavit. Inde Pontifex cum Rege tunica stricta, more Francorum, induto prosedit ad aram principem, super quam insignia regia, gladius cum baltheo, chlamys cum armillis, baculus cum sceptro ac diademate posita erant. Restabat consecratio atque unctio Regis; ortaque est lis inter Archiepiscopos, a quo illa perageretur: obtendebat Trevirensis antiquitatis jus, quod Ecclesia sua a S. Petro fundata esset: Coloniensis consecrationem sibi vendicabat ex loco, quod

Eligitur Otto in Regem Germaniæ.

Et Aquisgrani inungitur.

intra suam dioecesin esset: cessit uterque per insignem modestiam & pacis studium, Hildeberto Moguntino Archiepiscopo, qui jam inde a S. Bonifacii tempore primus Metropolitanorum Germaniæ censebatur. Mox cinctum diademate complexus Regem Hildebertus Moguntinus & Wigefridus Coloniensis Archiepiscopus chrismate una consecrarunt. Postquam inunctus Rex, ac ceteri ritus, quos explicate refert Widekindus, peracti, in alto inter duas columnas marmoreas solio collocant, unde ab omnibus videri, & ipse omnes videre poterat. Finito sacrificio, & divinis laudibus persolutis, Rex ad palatium reductus est a proceribus ad epulum regia magnificentia instructum; *consedit vero Rex cum Pontificibus*, inquit Widekindus: *Duces vero ministrabant. Lothariorum Dux Giselbertus, a quo omnia procurata erant: Everhardus mensæ præerat: Herimannus Franco Pincernis: Arnulfus equestri ordini, & eligendis locandisque castris: Sigefridus vero optimus Saxonum, & a Rege secundus, gener quondam Regis, tum vero affinitate conjunctus, eo tempore procurabat Saxoniam, ne qua hostium irruptio interveniret.* Ita vero in hac Regis inauguratione reperta monstrataque est imago quædam ac forma Electorum Imperii, quæ deinde longe magnificentius a singulorum munere introducta. Nam qui Ottoni Regi accumbenti ministrabant, summa erant in Regno Principum capita: Giselbertus Dux Lotharingiæ & præfectus prætorum: Eberhardus, qui mensæ præerat, dux Franconiæ, & Franciæ Orientalis: Herimannus dux Sueviæ: Arnulphus dux Bojariæ, supremus magister equitum: Sigefridus supremus militiæ præfectus per Saxoniam, omnes unius Regis clientes, in unius Regni Germanici incolumitatem cooptati administri. Nec enim Ducatus, Carolinorum & Ottonum imperio, erant hæreditarii, sed eos ex beneficio Regum ac Imperatorum, ut præsides ac legati administrabant. Inde necesse habebant Regibus & Imperatoribus provincias ingredientibus annonam præbere. Peractis omnibus, Rex unumquemque regali munere honoravit, populumque dimisit, non ob aliud magis lætum, quam quod successorem sortitus, in quo ex virtutum paternarum conspectu omnia fausta speraret.

Meibomius in Notis ad lib. 2. Widekind.

At quo die aut mense hæc Aquisgrani peracta sint, nemo satis prodidit. Conjungit Dithmarus Edithæ Reginæ coronationem, quam Rex fieri voluit. Eo nunc alii Regni Ottonis exordia ab hoc anno; alii, ut Baronius, a sequenti capiunt, uti & ipsa diplomata variant. Browerus diploma producit in Octobri hujus anni ab Ottone Magdenburgi datum; nos diploma hic sistimus, in quo Otto hunc primum quoque regni sui annum numerat; ut satis appareat inter Julium ac Novembrem menses hanc inaugurationem peractam esse. Nam hoc ipso anno post coronationem in Westphaliam regressus Otto Rex, Werlæ in regia civitate diploma consignavit Volcmaro novo Corbejæ Abbati, quo privilegia priorum Cæsarum ac Regum confirmantur.

Werlæ confirmat privilegia Corbejensium.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina largiente clementia Rex. Convenit nostræ regali celsitudini, ut petitiones fidelium nostrorum, præcipue, quas pro Ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus suggerunt, ad effectum perducamus. Quoniam hoc & ad præsentem vitam prospere peragendam, & ad futuram beatitudinem promerendam profuturum liquido credimus. Unde noverit omnium fidelium nostrorum industria, quia adiens excellentiam culminis nostri Folcmarus venerabilis Abbas novæ Corbejæ rogavit, ut eidem monasterio talem concederemus libertatem, qualem ab antecessoribus nostris Francorum Regibus accepisse dinoscitur. Cujus petitioni assensum præbentes interventu conjugis nostræ Reginæ Eadiht, simulque filii nostri Liudulfi, in supra dicto monasterio fratribus Deo servientibus, ejusque martyribus Stephano atque Vito, omnes concessiones, quas anteriorum Regum temporibus habuerint, concessimus; Præcipue ut potestatem habeant inter se, cum necessitas venerit, abbatem eligendi: & ut a nullo Episcopo de dominicalibus mansis ejusdem monasterii decimæ exigantur, neque a Comite, vel ex qualibet judiciaria potestate Coloni eorum & Liti ad justitiam faciendam aliquo banno constringantur, sed coram advocatis ejusdem loci justitiam facere cogantur, sicut anteriorum Francorum Regum temporibus præfato monasterio concessum fuisse cunctis fidelibus nostris liquido patet.

patet. Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas firmiter habeatur, atque per futura tempora a fidelibus nostris verius credatur, manu propria nostra subter eam firmavimus, & annuli nostri impressione signari jussimus.

Signum Domini *Ottonis* *Serenissimi Regis.*

Adaldat Notarius ad vicem Hildiberti Archicapellani recognovi & ss.
Data XVI. Calend. Novemb. anno incarnationis Domini DCCCCXXXVI Indictione VIIII. anno autem serenissimi Regis Ottonis I. *actum apud Werla in Dei nomine feliciter amen.*

Rata item habet privilegia Werthinensium

Huic alterum accedit diploma hujus anni quo Otto Wigero Werthinensi Abbati privilegia a patre donata confirmat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex. Si servorum Dei petitionibus clementer annuerimus, id nobis ad perpetuæ beatitudinis præmia promerenda liquido profuturum esse credimus. Unde omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus nostris, præsentibus etiam & futuris, notum esse volumus, quod fidelis noster Wigger abba monasterii, quod vocatur Werthina, insinuavit celsitudini nostræ, qualiter ipsum monachorum cœnobium sibi commissum a beatæ memoriæ sancto Luidgero Episcopo in propria ejus hæreditate fuerit constructum, monachisque contraditum, & gloriosissimorum Regum Ludovici videlicet, filii magni Regis Karoli, & successorum ejus, pro æterna ipsorum omnisque gloriosissimi generis eorum memoria, defensione & tuitione hactenus fuerit conservatum. Quamobrem nostram imploravit clementiam, ut idem monasterium sub nostra tuitione suscipientes, omnes concessiones ab antecessoribus nostris sibi collatas nostræ auctoritatis præcepto firmaremus. Cujus rationabili & justæ petitioni assensum præbentes decernimus atque jubemus, inprimis ut idem monasterium cum omnibus ad se pertinentibus plenissime immunitatis securitate perfruatur, neque publicis exactionibus, vel quibuscunque modis illorum servi, liti vel liberi a qualibet judiciaria potestate constringantur. Coram advocato eorum, si quid ad inquirendum vel ad corrigendum sit, inquiratur & corrigatur. Præfati monasterii homines ab omni vectigalium inquisitione vel telonii securi consistant præterea, quod aliis quoque monachorum cœnobiis concessum constat, ut ubicunque dominicales mansus habuerint, in quocunque sint Episcopio vel præfectura, seu etiam provincia vel regione siti, in omni regno a Deo nobis collato decimas, quas alii Episcopis solvunt, ad portam monasterii concedimus, & a nemine penitus eas alibi dare cogantur; quatenus inde pro nostra ac totius generis nostri perenni mercede supervenientibus peregrinis & hospitibus serviatur. Insuper etiam eidem fratrum collegio ad eligendum abbatem inter se potestatem concedimus. Abbas illius monasterii ad castra & in hostem ire non cogatur, nisi forte regia liberalitate adjutus copiam quandoque accipiat illud faciendi. Illius etiam regionis Episcopus, si synodalem ibidem conventum vel sermonem facere ad populum destinaverit, de Episcopio illi serviatur; nisi forte eodem die alia circueundo visitare loca voluerit, tunc benedictionem de abbate non pro debito servitio, sed pro amore suscipiat. Et quia nihil ad illum locum pertinet, nisi tantum hæreditas sancti Luidgeri & propinquorum ejus, ideo liceat abbati illud monasterium cum rebus ad se pertinentibus libere ac plane possidere, quatenus eos melius delectet pro nostra & nostrorum fidelium salute ac totius imperii nostri statu divinam implorare clementiam. Hæc auctoritatis nostræ concessio ut firmiorem in Dei nomine obtineat stabilitatem manu nostra eam firmavimus & annuli nostri impressione sigillari præcepimus.

Signum Domini *Ottonis* *invictissimi Regis.*

Poppo

Poppo Cancellarius ad vicem Hiltiberti recognovi. Data III. Calend. Januarii indictione IX. anno Incarnationis Domini DCCCCXXXVI. anno autem primi Ottonis Regis I. actum in Falcheim in Dei nomine amen.

Annus Christi 937.

Leonis VII. Pont. 2. Ottonis Regis Germ. 2. Dudonis Ep. Pad. 2.

Multa ac continua exinde per omnem vitam bella, miraque pro Ecclesia & Imperio gessit; ob quæ cognomento Magnus, post Constantinum & Carolum, appellatus est Imperator. Ex his nos illa contingemus, quæ in Diœcesi hac, aut Westphalia, Dudone Episcopo, gesta sunt; insertis simul diplomatis, quibus tanti principis religio & liberalitas in sacratos Deo homines cognoscetur. Primum Ottoni bellum altero statim regni anno cum Ungaris fuit. Quippe ferocissima gens, postquam per Franciam Orientalem & Alemanniam multas civitates flamma & ferro absumpserat, ultura cladem, quam ab Henrico Rege acceperat, se in utramque Saxoniam effudit; de qua irruptione Widekindus: *Antiqui*, inquit, *hostes Ungari venere virtutem probare novi Regis. Intrantes autem Franciam statuerunt, si possent, ab occidentali plaga invadere Saxoniam. Rex autem audiens, nihil moratus, cum exercitu valido occurrit illis fugavitque, & a terminis suis abegit.* Late ac longe in Orientalem quoque Saxoniam irrupisse hostes testantur fasti Mindenses; in quibus memorantur Visbeca & Overkercka cœnobia Virginum vastata. Ac tantus is furor fuit, ut Overkerckanæ Sanctimoniales una cum clericis, & familiæ omnes contrucidatæ sint, cædesque ea centum & viginti hominum scribatur. Irruptionem in Westphaliam, qua Tremoniam usque pervenere Ungari, ex priscis eorum locorum monumentis confirmant posteriores scriptores; perhibentque in agro Tremoniensi Ungaros ad internecionem deletos esse ab Ottone Rege. Sane vero Ottonem Regem hoc anno in Westphalia versatum esse, testatur diploma Werlæ in civitate regia consignatum, quo ad preces Adalgarii Hamburgensis Archiepiscopi antiqua Cæsarum privilegia confirmat.

Cæduntur ab Ottone Ungari, in Saxoniam denuo irrumpentes. Widekind. lib. 2. Marianus Scotus in chron, qui ad annum 939 hæc refert. Meibomius in notis ad Widekindum lib. 2.

Sub Autumnum in Ostphaliam profectus Rex, exercitu ad Albim traducto; ad Sclavos barbarasque gentes refrenandas. Quo simul tempore Magdenburgensem urbem cœpit præmunire. Nam castrum istic antiquum fuisse a Caroli M. ævo ac bellis, quod in Capitularium libris Magadaburg appellatur, relatum est a nobis in Saxonia christiana. In hanc deinde urbem transtulit ex Frosa oppido Episcopatum, cujus prima fundamenta Carolus M. Schiræ in diœcesi Paderbornensi ad Ambram fluvium posuerat. Otto Rex inde hoc anno cum exercitu movit in Bohemiam adversus Boleslaum Regem, hominem ethnicæ superstitionis, qui & christianos dire afflixerat, & Wenceslaum fratrem, virum christianum ac religiosum, perfide interfecerat; quod indigne ferret, eum amicitiam cum Saxonibus christianis colere. Et jam Wenceslaus Henrico Regi conjunctissimus erat, cujus auctoritate brachium S. Viti e Corbeja dono acceperat, in ejusque Martyris honorem Pragæ nobilem ædem exstruxerat. Oppugnatus primum frustra Boleslaus per Esiconem Ottonis ducem; tandem Rex ipse cum exercitu ingressus Bohemiam, victum Boleslaum subegit.

Subjugantur Bohemi

Annus Christi 938.

Leonis VII. Pont. 3. Ottonis Regis Germ. 3. Dudonis Ep. Pad. 3.

Widekind. lib. 2.

Ab exteris bellis Otto magno Reipublicæ malo ad civilia bella abstractus. Non facile Rex ex annalium memoria producetur, qui plures regni æmulos sit nactus; quos inter non modo duces Germaniæ & Galliarum Rex, sed & fratres Tancmarus & Henricus. Eo illustrior Ottonis & Saxoniæ gloria, iisse

Everhard. Dux Franconiæ ad obsequium a rebellio-

ne reduci-tur.

iisse per calcata rebellium capita. Bellum hoc civile præter chronicorum scriptores multis tradiderunt Widekindus, Luidprandus, Dithmarus, Otto Frisingensis, Gobelinus, aliique eorum temporum auctores. Primus qui in Ottonem ausus insurgere, Eberhardus fuit Franconiæ Dux, Conradi defuncti Regis frater. Is in Saxoniam irrupit, captaque Elmen ad Visurgim urbe, rebellionis initia dedit; quem postquam Otto armis obruit, centum talentis mulctavit. Principes militum jussi canes humeris portare ad regiam urbem Magdeburgum.* Quod dedecoris militaris pœnæque genus apud alios quoque Principes non infrequens. Otto, ut gliscens rebellionis malum extingueret, Stelæ in villa regia Westphaliæ communem procerum populique conventum indicit. At post discessum Regis erupere rebellium consilia cum armis. Princeps conjurationis Tancmarus frater, quem Henricus pater susceperat ex Haduige conjuge, velata vidua, quam ob id dimittere coactus-ducta post Machtilde in matrimonium. Hic ob hæreditatem sibi præreptam, cum Eberhardo Franconiæ Duce conspirat, collectisque copiis Badelicum in Westphalia haud procul Rudena expugnat, fratremque Regis Henricum, qui in præsidio erat, cum ceteris captivis abducit. Inde majora ausus Eresburgum intra diœcesin nostram occupat, ex eoque late per Westphaliam prædas agit. Ut vero de Henrico fratre, præda videlicet opima, securus esset, Eberhardo Franconiæ Duci transmittit; simul ut hunc sibi arctius alligaret. Quæ ubi Ottoni comperta, cum exercitu ex Bojaria in Westphaliam advolat, castris ad Eresburgum positis. Cives Regis adventu territi portas aperiunt, militemque intromittunt. Tancmarus consilii inops, ac conscientia facinorum anxius, ad Ecclesiam, quæ loco illo celebris, & a Leone Pontifice, ut Widekindus refert, olim consecrata D. Petro, se tanquam asylum recepit. Insecuti Regis milites, interque hos primum Henrici satellites, Domini injuriam ulturi; & quia Tancmarus templum clauserat, vi perfringunt. His angustiis circumventus Tancmarus, armis & torque aurea super aram positis, supplex juxta consistit, ad quem progressus Theodebaldus nothus Cobbonis Comitis, exprobat illi rebellionem in Regem fratrem, interque alterna jurgia vulnus infligit Tancmaro, vicissim Tancmarus Theodebaldo. Eo in tumultu duorumque lucta miles, cui nomen Maincia, foris enixus ad murum, per fenestram aræ obversam vibrat lanceam, quæ in tergum Tancmari perlata hominem extinxit. Haud multo post supervenit Rex, & casum fratris ingemuit; nec tamen in auctores animadvertere ausus est, quod in civili bello periculosum offendere eos, quos fidos habeas. Mox pauca prolocutus in laudem Tancmari, quibus dolorem suum testabatur, vindictam convertit in rebellionis auctores: quos inter Theodoricum cum tribus amitæ filiis strangulari jussit. Quantum nunc falluntur illi, qui hæc Merseburgi in Thuringia volunt acta, nominis ignoratione; locus enim manifeste Eresburgum a Widekindo signatur, castrum vetus in Westphalia & diœcesi Paderbornensi, a Carolo M. expugnatum, in quo Leo Pontifex primam ædem sacram dedicavit; quo Belica Tancmarus progressus, non vero in Thuringiam. Idem post Mons-Martis dictus, & patrio nomine Marsburg, diversus a Mersburg Thuringiæ urbe & Episcopali sede, quæ tanquam Eresburgi in castro fuit. Ceterum his perculsus Everhardus Dux Franconiæ, hostisque acerrimus Ottonis, Henrico Regis fratri, quem captivum, ut diximus, tenebat a Tancmaro missum, supplex advolvitur, sibique, quæ in eum commiserit, ignosci petit; atque ita simul juvenis animum occupat, ut occulto secum fœdere adversus Ottonem Regem devinciat, sat gnarus, quo affectati Regni morbo laboraret Henricus; quod dicere solitus, sibi Regnum præ Ottone fratre deberi, quod Otto patre duce, ipse vero Rege patre natus esset, eoque & Machtildis, uti Otto Frisingensis scribit, in Henricum filium propensior. Interim Henricus dimissus ad Ottonem rediit, dissimulatis iis, quæ cum Eberhardo pactus erat; & perhumaniter ab Ottone exceptus, habitusque est. At non ideo Eberhardus crimen læsæ majestatis diluerat: in hunc cum Rex arma converteret, interveniente Friderico Moguntino, pœna mortis in exilium commutata fuit, jussusque est Hildesii se continere: nec multo

De hac κυνοφορίᾳ OttoFrising lib. 2. in Frid. Barb. Arnoldus Lubec. lib. 7 c. 2.

Stela *oppidum in dicione Abb. Essend. prope Essendiam.*

Et Tancmarus Ottonis frater

Belic. *in Ducatu Westphal. intra Ruram & Luppiam.*

Pœnas rebellionis dat Tancmarus, Eresburgi in templo occisus.

Everhardus denuo cum Henrico Ottonis fratre conspirat.

Idem captus in exilium mittitur; sed brevi post Franconiæ suæ restituitur.

multo post, quæ Regis erat clementia, pristino honori restitutus, Ducatum Franconiæ recepit.

Felix Ottoniani exercitus cum Hungaris conflictus.

Per hæc intestina bella provocati Hungari infestis agminibus & citatis itineribus in Saxoniam ausi provenire, flamma ferroque barbarum in modum grassando; jamque Schidereburgum, quod Bodæ diœcesis Halberstadiensis adjacet, pervenerant; cum qua Oppidi expugnatione dum hærent, advolat Ottonis Regis exercitus, tantaque strage cædit Barbaros, ex qua intra triginta posthac annos non fuere ausi pedem inferre in Saxoniam.

Annus Christi 939.

Leonis VII. Pont. 4. Ottonis Reg. Germ. 4. Dudonis Ep. Pad. 4

Rebelles cum Eberhardo Henricus Regis frater, & Giselbertus Dux Lotharingiæ *Auctores citati.*

Sequitur nunc annus 939 bellis civilibus turbulentissimus, quibus in caput Regis conspiratum. Auctor rebellionis Eberhardus Dux Henricum Regis fratrem, & Giselbertum Ducem Lotharingiæ in Ottonem concitat; ac dum Henrico Regnum parare simulant, singuli pro se affectant. Tam infida in scelere societas. Interim larva indutus Henricus, copias & suas & sociorum colligit. Institutum deinde celebre convivium, in quo magna pars nobilitatis attracta in societatem belli; ipse deinde Henricus firmatis per Thuringiam opportunis locis, cum fidis in Lotharingiam digreditur; in qua, Giselberto concitore, rebelles undique copias contrahunt. Quibus compertis, haud segnior Otto Rex exercitum per Westphaliam cogit, quocum ad Rhenum properat. Ausa in hoc transitu Trevirorum urbs imperialis Regi suo portas claudere, confisa præsidio Hageri præfecti. At præsidiarii veriti Regis præsentiam, Urbem ultro dedunt. Recta inde Rex ad Rhenum movit, nescius adversam Rheni ripam rebellium copiis plenam esse; qua ignoratione decepti Ottoniani, pars ad Birtam, in opposita ripa vicinum flumen transit. Otto conspicatus eminus trans Rhenum tam instructas acies procedere ad prælium, nec suis se subsidio adesse posse navium inopia, quibus ceteras copias transmitteret, inops humani consilii lanceam sacram clavis sacris salutarem defigit in terram, ad quam cum exercitu supplex provolutus Deum cum lacrymis, & sublatis in cœlum manibus precatur, ne militem suum rebellium armis obteri sinat. Inter hæc pugnabant Ottoniani, pauci cum ingenti hostium multitudine, & precante Rege victores, rebellium copias fundunt fugantque. Henricus brachio saucius cum novem suorum profugus in Thuringiam avolat, & Merseburgo se includit; quem Otto insecutus, duorum mensium obsidione capit, & in gratiam recipit. At ferox juvenis immemor beneficii & clementiæ, in Lotharingiam profugit, rursusque cum Giselberto copias instaurat. Insecutus e vestigio Rex Lotharingiam vastat, ac totam subigit, præter castrum capræ montis, in quod Giselbertus se receperat. His simul angustiis pressus Henricus ad Ludovicum Galliæ Regem profugit, ac spe Lotharingiæ occupandæ, cui jam dudum inhiabat Rex, totam Galliam ad arma concitat.

Birtho. *Widekind.*

Bierza Luidprandus, quod alii Buricam Westfalia oppositam, alii rectius Birtham pagum haud procul Santtis statuunt.

Cæduntur ab Ottonianis oratione potius Regis, quam armis.

Annus Christi 940.

Stephani IX. Pont. 1. Ottonis Reg. Germ. 5. Dudonis Ep. Pad. 5.

Otto Gallos ex Alsatia profligat. *Auctores citati.*

Hinc proximo anno tota Gallia armata in Ottonem consurgit. Rex Galliarum in Alsatiam prorumpit. Omnia primo impetu Gallis læta: Ottoniani aut sedibus ejecti, aut fugati trans Rhenum. At postquam Otto Rex cum selectis copiis e Saxonia occurrit, Galliarum Rex ad famam adventus se in Galliam retraxit. Liberata Alsatia Otto consultum habuit Brisacum aliasque urbes expugnare, quæ Eberhardi Ducis præsidiis tenebantur. Eo dum omne militiæ robur contrahitur, Eberhardus & Giselbertus nova per Lotharingiam rebellione concitata, coactisque ingentibus copiis, in Saxoniam involant, magnoque dominatu obvia quæque rapiunt. Ad quæ tanta trepidatio consecuta

cuta in castris Ottonis ad Brisacum, ut cum Friderico Archiepiscopo Moguntino, & Ruthardo Argentoratensi Episcopo a Regis fide deficerent. At Rex interritus Hermannum ducem Sueviæ cum parte exercitus mittit in Saxoniam; qui indice sacerdote didicit magnam partem hostium transisse cum præda Rhenum, ipsos vero duces adhuc in Rheni ripa considere, & securos ludere in spoliis miserorum hominum. Igitur Hermannus dux (quod alii Cunoni tribuunt) cum 2000 incurrit in castra epulantium ducum, primoque impetu obvios quosque sternit. Eberhardus Dux multis vulneribus confoditur: Giselbertus in navem prosilit; in qua dum quique se ingerunt, navis onere prægravis cum Duce in medio Rheno mergitur. Tradit Flodoardus Giselbertum conscenso equo in Rhenum se præcipitem egisse, spe forte evolandi, quæ miserum destituit. Ita uno casu duo illa turbulenta capita sublata, quibus Henricus superstes, rebus in hunc modum desperatis, profugit in Galliam.

Duo rebellium capita Eberhardus & Giselbertus subito oppressi intereunt.

Otto hac cœlestis rursus beneficii victoria lætus, publicas per Germaniam Deo gratias agi voluit; expugnatoque Briscaco cum exercitu Lotharingiam ingressus, totum illud vetus Austrasiæ Regnum ex integro in potestatem accepit. Proscripti Moguntinus & Argentoratensis Episcopi ob conspirationem cum Giselberto, alterque Fuldam, alter Corbejam in monasterium relegatus; quanquam haud multo post honoribus redditi. Inde Ludovicum Galliæ Regem ulturus, cum exercitu Galliam ingressus ad Sequanam usque flumen penetravit. Jam tota tremebat Gallia, cum intervenientibus legatis per inducias ad pacem res deducitur. Tum & Henricus frater in gratiam receptus, & Lotharingiæ etiam præfectura donatus: tum & Gerberga Ottonis soror, vidua Giselberti, Ludovico Galliarum Regi denupta.

Proscripti ab Ottone præsules Moguntinus & Argentoratensis; at brevi post sedibus suis restituti.

Gallia ad pacem coacta: Henricus in gratiam receptus.

Hoc præterea anno, quantumvis intestinis armis turbaretur Westphalia, conditum tamen in comitatu Ravensburgensi & diœcesi Paderbornensi Sanctimonialium Virginum monasterium Schildese, haud procul Bilfeldiæ oppido; quemadmodum id a Gobelino Bilfeldiensi Decano, rerumque suarum perito relatum est; quamvis, quis fundator monasterii, nondum explorare licuerit. Id monasterium postea a S. Henrico datum esse Meinwerco Episcopo tempori referemus; modo cum catholicis quibusdam Lutheranæ virgines soluta veteri disciplina incolunt.

Schildesense Monasterium conditur. *Gobelinus Pers ætat. 6 c. 48. Cleinsorgius ad ann. 942.*

Annus Christi 941.

Stephani IX Pont. 2. Ottonis Reg. Germ. 6. Dudonis Ep. Pad. 6.

Widekind. lib. 2. An.

Jam Westphalia, extinctis duobus rebellium ducibus, Eberhardo & Giselberto, quieta credebatur; cum Henricus Regis frater in ipsis Saxoniæ visceribus novum belli incendium suscitat. Lotharingiæ quidem ille ab Ottone impositus erat; verum cum impotentius ageret in præfectura, ab ipsis Lotharingis haud multo post exturbatur. Igitur ad novas turbas conversus sollicitat exercitum, quem Otto Rex ad fines Saxoniæ opposuerat Sclavorum genti continendæ, præfecto Gerone Comite. Hunc qua intellexit ob stipendia tardius persoluta ipsi Regi offensum, eoque pronum ad seditionem, Henricus clanculum sibi reconciliare cœpit. Attracti in conspirationem multi comites, Bucco, Hermannus, Reinwardus, Wiginus, duo Erici, quorum alter Werlensis Comes, Lotharius avus paternus Dithmari Episcopi Mersburgensis, aliique procerum; hos inter convenerat interimere Ottonem pascha Quidleburgi celebraturum, & Henrico diadema Regni imponere. At postquam conspiratio per fidos Comites detecta fuit, sumptum de singulis supplicium, ac capite omnes præter Lothariam plexi sunt. Ericus Comes Werlensis, ubi armatos in se venire didicit, a quibus caperetur, pugnando se objecit, dum lancea perfossus caderet. Henricus Regis frater conspirationis totius fax Ingelhemium in arctam custodiam abripitur; qui altero demum anno, dum Rex Francofurti Natalitia Christi ageret, elapsus e carcere, atraque veste indutus supplex Regi ad Ecclesiam procedenti advolvitur, & veniam a Regis

Conspirantes iterum cum Henrico capti capiteque plexi.

Henricus e carcere elapsus veniam petit & impetrat.

gis clementia impetravit. Inde quietus tandem, & a Rege etiam Ducatu Bojariæ donatus; quem Henrici Imperatoris avum adeo exinde Germania fidum habuit, ut arma sua conjungeret Regi adversus Ungaros communesque hostes Regni.

Has inter bellorum turbas Dudo Episcopus Paderbornensis Regem adiit, rogatque ut Herisiensi Sanctimonialium Virginum Collegio omnia privilegia regia auctoritate comprobare velit, quæ raro simul Episcopi elogio tabulis inserto, impetrat; eo enim in diplomate vocat Dudonem *præclarum & venerabilem suum. Episcopum, cui pro æterna remuneratione id se debere profitetur,* satisque ostendit spectatæ virtutis fuisse præsulem, ac de se optime meritum; ut non immerito cum majoribus queri liceat de tam præstantibus Episcopis nihil fere præter nudum nomen in fastis nobis relatum esse; ejus rei gratia ipsas Regis tabulas tanquam testes nobiscum loquentes recitare conveniens erit.

Approbantur ab Ottone privilegia Virginum Herisiensium.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente gratia Rex. Noverint omnes fideles nostri, tam præsentes quam etiam futuri, quod nos pro Dei amore, nostræque animæ remedio, regnique nostri statu, liberalitatis nostræ munere locum Herisi nuncupatum in Episcopio præclari Paderbrunnensis Antistitis, nomine Dudonis, constructum revelavimus, mundeburdum nostrum & immunitatem defensionemque & tuitionem nostram ei impendentes, juxta omnia, quæ eidem monasterio congregationique ibidem Deo famulanti pius genitor noster ceterique antecessores contulere. Itaque pro æterna remuneratione venerabilis Episcopi nostri, videlicet prælibati Dudonis, flagrationibus obtemperantes, votisque aspirantes decrevimus antedictæ Sanctimonialibus Ecclesiæ præsens præceptum conscribi, in quo sancimus potestate regia easdem Sanctimoniales licentiam habere cum consultu Episcopi sui eligendi abbatissam, qualem voluerint. Ceterum præcipimus etiam, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possidet, ut quæ deinceps in jura ipsius divina pietas voluerit augeri, ad causas judiciario modo audiendas, vel freda exigenda, mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones, vel inusitatas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere præsumat. Hominibus quoque ejusdem monasterii prædictum Mundeburdum, & tuitionem nostram constituimus, ut etiam eorum nulla judiciaria potestate examinentur nisi coram advocato, quem ejusdem loci elegerint Sanctimoniales. De omnibus autem prædictæ Ecclesiæ rebus statuimus, ut eæ fungantur protectione nostra, uti antecessorum nostrorum temporibus eorum functæ sunt defensione. Et ut hæc nostræ concessionis auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, quatenus per succedentium temporum curricula fortius credatur, firmiusque observetur, manu propria nostra eam confirmavimus, & annuli nostri impressione corroborari præcepimus.

Signum Domini Ottonis *invictissimi Regis.*

Bruno Cancellarius ad vicem Friderici Archicapellani recognovi. Data IV Idus Januarii, anno incarnationis Domini DCCCCXLI. indictione * *XIII. anno vero regni Ottonis Serenissimi Regis VI. actum in castello regio quod vocatur Dalahem in Dei nomine feliciter amen.*

* al. XIV.

Annus Christi 942.

Stephani IX Pont. 3. Ottonis Regis 7. Dudonis Episc. Pad. 7.

Widekindus lib. 2. Regin. cont. Sigebertus.

Otto Burgundiam subjugat.

Debellatis obtritisque civilium bellorum hostibus, non modo Lotharingiam adjecit Germaniæ; sed & Burgundiam ingressus Regem cum Regno, ut Widekindus est auctor, in suam potestatem redegit. Ita vero amplificato Regno

Regno pacatoque, omne studium convertit sapientissimus Rex in Rempublicam ordinandam; nec alia cura erat, quam ut pacem bonis legibus Germania haberet florentissimam. Quam in rem, instituto optimorum Cæsarum & Regum, Bonnæ Episcoporum synodum indixit, ad quam XXII Episcopi convenerunt, quos inter Dudonem Episcopum adfuisse verisimile habeas. Verum ut synodum hanc præclaram, auctor, qui Reginonis chronicon supplevit & Lambertus Schafnaburgensis verbo retulere; ita cetera desideramus. Præclaram fatentur synodum fuisse, nec tamen ullius præsentis Episcopi nomen, nec res in ea gestas communicare placuit, scriptoribus illis per compendia, posterorum tenebras sectantibus.

Insigne prædium donat Corbejensibus.

Hoc interim anno Rex ad preces Brunonis Germani fratris Diaconi, quem postea Colonia Archiepiscopum sortita, insigni largitate Corbejenses ad Visurgim monachos locupletavit; tabulas Imileibæ datas hic exhibeo, quibus Bruno ipse Cancellarius loco Friderici Moguntini Archiepiscopi subscripsit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurorum industria, qualiter nos pro amore Dei precatui fratris nostri Brunonis Diaconi obtemperantes, pro salute nostra in elemosina ejusdem germani fratris nostri, usibus fratrum Corbejensis monasterii, in honore sanctissimorum Christi Martyrum Stephani atque Viti constructi, proprietatis nostræ centum XX jugera cum XLIII curtibus locis in pago Hesse nominato, in villa Rotmeresbusun dicta, in Osterbeun marca, in comitatu Allonis, hoc liberalitatis nostræ præcepto jure perenni in proprium donavimus, cum omnibus, quæ infra eandem proprietatem continentur, utilitatibus, mobilibus & immobilibus. Et ut hæc nostræ regalis munificentiæ concessio in Elemosina antedicti Germani fratris nostri in prælibato loco Deo servientibus inviolabilis perpetualiter perduret, manu nostra subtus illud firmavimus & annuli nostri impressione corroborari jussimus.

Signum Domini Ottonis *Serenissimi Regis.*

Brun. Cancellarius ad vicem Friderici archicapellani recognovi & ss. Data X Calend Julii anno incarnationis Domini nostri JEsu Christi DCCCCXLII. *Indictione* * XIII. *anno Domini Ottonis Serenissimi Regis* * VI. *actum in Imileiba in Dei nomine amen.*

* *al.* XV.
* *al.* VII.

Annus Christi 943 & 44.

Marini II Pont. 1. 2. Ottonis Reg. Germ. 8. 9. Dudonis Ep. Pad. 8 9.

Regino. chron. *Flodoardus in chron.*

Totus exinde Rex in disponenda Germania, modo Aquisgrani versatus cum Brunone fratre, modo Diusburgi ad Ruræ ostia in Westphalia, ubi celebrem procerum Lotharingorum, Francorum & Saxonum conventum habuit; in quo Ruitbertus Trevirensis & Richarius Tungrensis Episcopi a Conrado Lotharingiæ Duce perfidiæ insimulati, absolutique cum se purgassent: modo rursum Aquisgranum profectus ad eorundem procerum comitia, diffidentem inter se Ludovicum Galliæ Regem, & Hugonem Principem affines suos composuit. Nam uterque Regis sororem in matrimonio habuit, Ludovicus Eresbergam, Hugo cognomento M. comes ac Princeps Galliæ potentissimus Haduigam, ex qua Hugo Capetus Rex Galliarum natus, traducto in nepotes Regno; ita non modo Galliarum Reges paterna stirpe, quæ ab Odone & Ruberto filio Saxonici generis comitibus ducitur, sed materno etiam genere ad Saxones originem referunt, quod omnes nobiscum Galliarum scriptores agnoscunt.

Diffidentes inter se Ludovicum Regem Galliæ, & Hugonem Principem Otto componit.

Annus Christi 945.

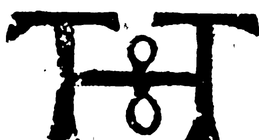
Marini II. Pont. 3 Ottonis Reg. Germ. 10.
Dudonis Ep. Pad. 10.

Regin. chron. Sigebertus

Jus monetæ & telonii datur Corbejensibus.

Altero ab hinc anno Rex in Saxoniam regressus Castellis Hermannum Sueviæ, & Conradum Lotharingiæ Duces, viros per id tempus bellica fortitudine clarissimos, sibi reconciliavit, & Henricum fratrem, mortuo Bertholdo, Bojariæ Ducem imposuit. At nobis hic annus memorabilis ex diplomate Ottonis, quo ad ipsius Henrici fratris preces Bovoni Corbejensium Abbati Meppiæ in Oppido jus monetæ & telonii donat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurorum industria, qualiter Nos per interventum dilecti fratris nostri Heinrici & venerabilis Abbatis Bovonis ad monasterium SS. Martyrum Stephani atque Viti monetam atque telonium in loco, meppia nominato, sito inter aquas Emisa & Hasa dictas, in pago Agratingum, in comitatu Duringi Comitis, jure perenni in proprium donavimus. Jussimus quoque hoc præceptum inde conscribi, manu nostra subtus firmatum, & annuli nostri impressione roboratum.

Signum Domni Ottonis *Serenissimi Regis.*

*Data IIII. Calend. Januarii, anno Incarnationis Domini DCCCCXLV. Indictione * II. Anno Domni Ottonis piissimi Regis decimo, actum in Dalahem in Dei nomine feliciter amen.* * *al.* III.

Annus Christi 946.

Agapeti II. Pont. 1. Ottonis Reg. Germ. 11.
Dudonis Ep. Pad. 11.

Chron. Mindense.

Vix dum annus se evolverat, cum hanc ipsam donationem, rogatu Brunonis Germani fratris, Bovoni Abbati nova beneficentia accumulat, versatusque tum in Saxonia Otto Rex Frosæ, quod oppidum est Notthuringiæ ac celebre, ex quo Otto Rex Vallerslaam Schirensem Episcopatum transtulit. In eo hoc diploma consignatum est.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina auxiliante clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum sagacitas, tam præsentium quam & futurorum, qualiter nos per interventum dilecti germani nostri Brunonis, & venerabilis Abbatis Bovonis, ad monasterium SS. Martyrum Stephani atque Viti, quod Corbeia nominatur, bannum super duas Villas Meppium nominatas, sitas juxta fluvium Emisa & Hasa, in pago Agrotingon, in Comitatu Thuringi Comitis, cum moneta & teloneo jure perenni in proprium concessimus: jussimus quoque inde hoc præsens præceptum conscribi, per quod volumus, firmiterque jubemus, ut nullus judex publicus in locis antedictis ullam insuper exerceat potestatem judiciariam, nisi præfati legitimus advocatus Abbatis; mercatum vero constituat publicum in illis ubicunque abbati placuerit locis, pacemque firmissimam teneant aggredientes & regredientes & ibi manentes; eodem modo, sicuti ab antecessoribus nostris Regibus jam pridem aliis publicis mercatorum locis concessum erat. Et ut hæc auctoritas nostra firma & stabilis permaneat, manu nostra firmavimus & annulo nostro insigniri jussimus.

Signum Domni Ottonis *invictissimi Regis.*

Brun,

Brun. Cancellarius ad vicem Friderici Archicapellani recognovi & ss.
*Data III. Calend. Junii, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXLVI, indictione * III. regnante pio Rege Ottone anno * X. actum Frosæ in Dei nomine feliciter Amen.* * al. IV. * al. XI.

Liberalitas Ottonis in Monasterium Gandersheimense.

Sub initium Maji Otto Rex Werlis in Westphalia commoratus, egregio liberalitatis diplomate Gandersheimensibus benefecit, in eo, quia Ludolphi Conditoris & majorum pietas recensetur, hic adjungere visum.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Amen. Otto divina favente clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industria, qualiter nos remunerationis æternæ gratia monasterium Gandersheim nuncupatum in honore S. Mariæ & omnium Sanctorum a nostris constructum progenitoribus, nostri immunitate patrocinii donamus, sanctimonialibus ejusdem Cœnobii electionis arbitrium concedentes, omniaque a Prædecessoribus nostris Regibus illuc collocata, Ludovico scilicet, prædia in Dengstede & Erike & Blisterstede cum familiis cæterisque omnibus appendiciis in pago Sutthuringia, in Comitatu, cui tunc Otto præfuit: & ab Arnolfo proprietates in villa Crucht & Calcheim nominatis illo traditas: & a proavo nostro Ludolpho, qui prælibatum construxerat monasterium, quidquid in confinio villarum infra nominandarum, id est, Gandesheim, Rundina, Doguste, Lankendorpe, proprietatis habuit, datum, & ab ejus conjuge Oda villam in Wansleva cum omnibus jure illuc pertinentibus: est ab avo nostro Ottone villa in Hollenstede cum omnibus appendiciis suis tradita, hoc regalitatis nostræ curtis etiam in Hezebusen & Felberge cum omnibus eo pertinentibus, quas Dominus ac genitor noster Henricus Rex præfato dedit monasterio cum prædio illuc a Domina ac matre nostra Machtilda Regina in Frisia collato, præcepto confirmamus. Tradimus insuper earundem victui Sanctimonialium, quidquid proprietatis hactenus habuimus in villa Mundelingen, in pago Hartheri, in Comitatu Erenfridi. Jubemus quoque ut nullus Comes, vel alius quilibet exactor, judiciariam potestatem, vel freda exigenda seu mansiones, seu paratas faciendas, in omnibus monasterii locis, nisi ex consensu Abbatissæ monasterii ejusdem, habere præsumat. Et homines illius Abbatissæ, seu liberi, seu servi, nulla judiciaria coerceantur potestate, sed in præsentia ejusdem Abbatissæ Advocati eorum rectitudinem acquirant, & ceterorum perficiant. Et ut hæc auctoritas nostra firma permaneat, & per futura tempora a fidelibus nostris melius observetur, manu propria subtus eam confirmavimus, & annuli nostri impressione sigillari jussimus. Datum 4 Nonas Maji, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXLVI. Indictione * II, anno Domini Ottonis piissimi Regis XI. Werlahon in divinitatis nomine.* * al. 4.

Otto adsistit Ludovico Regi Galliæ contra Hugonem comitem.

Widekind. lib. 2. Regino. Sigebertus. Flodoardus. Crantz. lib 3. Sax.

Exin Otto totus fuit in apparatu belli gallici; qua in expeditione Bovonem Abbatem Corbejensem una cum Friderico Moguntino & Roberto Trevirensi Episcopis sibi adesse voluit, virum sapientem, & claritudine nominis eminentem, uti Widekindus eum celebrat. Jam a multis annis inter se decertarant Hugo Comes & Ludovicus Rex de principatu Galliæ; fractusque tandem æmuli potentia Ludovicus, ad extrema venerat; cum per Gerbergam conjugem Ottonis implorat opem. Otto, etsi uterque ex sorore affinis esset, causam Ludovici ex æquo probavit, venitque in auxilium cum exercitu triginta duarum legionum. Quæ postquam Hugo cognovit, præmissis legatis, superbe Ottoni denunciari jussit, una se potione septem Saxonica tela absorbere posse; ad quæ Otto sibi tantam esse multitudinem pileorum fœninorum; quantam nec ipse, nec Pater ejus conspexisset unquam; tantum moneret milites suos, caveant eos, qui fœnum in cornu gestarent. Omnes quippe Ottoniani, præter Abbatem Corbejensem, pileos ex stramine contextos gerebant, qui tegmen illud pro galeis satis esse rati adversus Gallos. Otto inde lustrato ad Cameracum exercitu, Galliam ingressus Remos petit: mox in Hugonis terras effusus, Parisios usque vastat, urbemque obsidet; redditaque interim Ludovico urbe Remensi, Lauduno, aliisque castellis, hostiliter Rotomagum progressus Regni proceres Regi suo subegit. Ita victor in Saxoniam rediit, quem-

quemadmodum id scriptores nostri referunt.

Initia monasterii Virginum Geseckensium.

Referunt ad hunc annum initia Gesekensis monasterii Sanctimonialium Virginum. Olim locus ille intra diœcesin Paderbornensem, qui post commutatione Coloniensi cessit. Conditor Hoholtus in Westphalia Comes, cujus deinde comitatus dono Henrici Imperatoris Meinwerco Episcopo nostro datus.

Annus Christi 947. & 48.

Agap. II. Pont. 2. 3. Ottonis Reg. Germ. 12. & 13. Dudonis Ep. Pad. 12. & 13.

Flodoardus in chron.

Otto per hæc, cum pacatissimam teneret Germaniam, frequens in conventibus publicis celebrandis; quorum alterum Francofurti procerum habuit, in eoque Ludovicum Galliarum Regem, cognomento Transmarinum, magnifice excepit; alterum Episcoporum Virduni, cui ex Episcopis transrhenanis interfuit Hildebaldus Mimigarnefordensis Episcopus. At longe illustrior Episcoporum synodus anno consequenti Ingelheimii convocata, qui Christi fuit 948, ex eaque inter Saxoniæ Episcopos præsentem hic sistimus Dodonem Episcopum nostrum.

celebre concilium habitum Ingelheimii. *Annal. Hirsaug. Trithemii, qui hac refert ad an. 950.*

De hac præter ea, quæ patres proloquuntur, ita, qui præsens quoque interfuit, Flodoardus; *congregata est synodus hæc ex præcepto Agapiti Papæ in Engulenheim palatio regali in Ecclesia B. Remigii honore dicata, septimo Idus Junii, causa videlicet maximarum dissensionum, quæ agitabantur inter Regem Ludovicum & Hugonem Principem: inter Artaldum quoque Remensem Episcopum & Hugonem illicite substitutum eidem urbi præsulem. Quæ dissensiones omne perturbaverant regnum Francorum.* Præsedit Marinus Apostolicæ sedis legatus, & Polimertiensis Ecclesiæ Episcopus. Nihil quoque illa synodo celebrius a multis annis in Germania; ad quam præter Episcopos quinque Archiepiscopi convenerint consederintque, Robertus Trevirensis, Artaldus Remensis, Fridericus Moguntiacensis, Wicfridus Coloniensis, Adaldagus Hamburgensis, Archiepiscopi, quos descripto ordine Flodoardus collocat; in ipsis vero concilii actis primo loco Coloniensis, post illum Moguntinus, Trevirensis, Remensis & Hamburgensis ponitur; post illos Episcopi consedere, hoc ordine in actis consignato: Richavo Vangionensis Ecclesiæ Episcopus, Geroldus Juvavensis Ecclesiæ Episcopus, Udalricus Augustensis, Bernardus Halberstadiensis, Theodardus Hildineshemensis, Dudo Padebrunensis, Conradus Constantiensis, Starcandus Eistetensis, Reginbaldus Nemetensis, Poppo Wirceburgensis, Adalbero Metensis, Gostinus Tullensis, Berengerus Virdunensis, Baldericus Trajectensis, Wichardus Basileensis, Dodo Osnabrugensis, Eborisus Mimidonensis, Hildebaldus Mimigardevurdensis, Farabertus Tungrensis, Fulbertus Cameracensis, Rudolphus Lugdunensis, Michael Ratisbonensis, Adalbero Laureacensis, Liopdagus Ripuensis, Oredus Suevicensis, Reginbrandus Aruswensis Episcopi, cum cœtu Abbatum, Canonicorum, & Monachorum; quos alio ordine recensuit Flodoardus. *Residentibus his Episcopis*, inquit idem auctor, *in Ecclesia prædicti loci, post præmissas preces secundum ordinem celebrandi concilii, & post lectiones sacræ auctoritatis, ingressi gloriosi Reges Otto, & Ludovicus simul consederunt.* At postquam Marinus Apostolicæ sedis legatus peroravit, surrexit Ludovicus Rex, multa questus adversus Hugonem de injuriis, quibus ab eo tractatus, ac regia prope auctoritate exutus sit. Quare primum Patrum decretum fuit Hugonem anathemate feriendum, nisi Episcoporum concilio se sisteret ad satisfactionem. Tantum videlicet ipsi Reges Episcoporum auctoritati & judicio detulerunt, ut ab iis tanquam supremis Dei arbitris suam causam dijudicari vellent; quod & sæpius dissidentes Francorum Reges fecisse constat ex Nithardo aliisque scriptoribus. Post illa Artaldi & Hugonis dissidentium Episcoporum causa cognita, & Hugo, quod nulla auctoritate Canonum Remensem sedem invasisset, ac bis citatus superioribus synodis se non stitisset, anathemate damnatur. Quo in con-

concilio cum Artaldus protulisset Romani Pontificis literas, voluere Reges, Otto cumprimis, in theotiscam linguam sibi verti explanarique. Nam, ut de eo Widekindus, *post mortem Edithæ Reginæ, quam hoc anno amisit, cum antea nescivit literas, in tantum didicit, ut pleniter libros legere, & intelligere noverit. Præterea Romana lingua Sclavonicaque loqui sciebat.* Sunt & alia salubriter decreta ad vitia quædam resecanda, & christianos mores formandos, quæ actis hujus concilii continentur. Soluto Episcoporum conventu, Otto Rex Marinum Apostolicæ sedis legatum secum in Saxoniam deduxit, ubi Fuldensis cœnobii Ecclesiam Ottone præsente Calend, Novembris dedicavit.

Flodoardus Brovverus. lib. 4 & 2. Antiq. Fuld

Ab his pacis studiis, Otto multo illustrior bello victoriaque Danica. Ausa omnis gens illa per id tempus, rupto fœdere, quod cum Henrico Patre erat pactum, rebellare; ac postquam superiori anno Sleswicum Christianorum Saxonumque coloniam everterat; ipsum etiam Marchionem ab Ottone Rege impositum trucidavit; quo furore omnes prope christiani ejecti miserabilem sortem deploravere apud Adaldagum Archiepiscopum Bremensem suum; is vero cum frequens in aula Ottonis versaretur Regi percarus, hortator accessit; ulciscendæ injuriæ. Et Rex postquam barbarum gentis facinus audiit, ex universa Saxonia exercitum contrahit, quo Daniam ingressus Sleswicum, ubi pater Saxoniæ terminos descripserat, pervenit. Inde in intimas Danorum regiones ad mare effusus, omnia ferro flammaque vastavit. Regredienti Ottoni occurrit Haraldus eo nomine sextus Danorum Rex ad Sleswicum cum exercitu navibus exposito collatisque signis Dani ingenti strage cæduntur, ceteris, qui superstites, ad naves profugientibus.

Illustris victoria ab Ottone relata de Danis. *Widekindus lib 2. Ad. Brem. lib. 2. c. 1. Crantz. l. 3 Sax. c. 25. Albertus Stadensis. Baronius.*

Hac victoria subacti Dani certis conditionibus pacem & Regnum recipere necesse habuere, quas inter prima libertas christianæ religionis. Non multo post Haraldus Rex cum conjuge & filio ad baptismum accessit; filium Otto Rex e fonte suscepit. Auctor est Dithmarus Regem grandi miraculo confirmatum in fide: nam cum Dani pertinaciter pro Diis suis contenderent, Poppo Sacerdos unum Deum assereret, nec disceptationis finis esset; Rex Popponem palam interpellando rogat, utrumne ignito ferro hanc christianorum fidem probare paratus sit; imo, inquit Poppo, ac ferrum candens prehendens tam diu tenuit manu illæsa, donec Rex juberet abjici. Tum Regnum illud in Christi legem transiit, & Dania Cismarina, quam Juttiam dicunt, in tres Episcopatus divisa, Sleswigi Haroldus, Ripæ Liatdagus, Arhusæ Reinbrandus Episcopi impositi; quibus & Ecclesiæ in Scandia & Sueonia commissæ. Missi exinde in has transmarinas provincias sacerdotes & Apostolici viri ex clero Bremensi & Hamburgensi, quorum opera gentes illæ Christi fidem acceperunt. Ex his deinde sacerdotibus in Apostolico munere probatis exercitisque Episcopi delecti ac creati sunt, consilio & provisu Adaldagi. Vir is erat Apostolici Spiritus, quem ab Adalwardo Verdensi Episcopo & consanguineo hauserat, quem miraculis clarum Evangelii causa ad barbaras gentes profectum perhibent. Ad ejus exemplum, postquam Hildesii in clerum cooptatus, ex eoque ad Bremensem Episcopatum commendatione Ottonis vocatus est, nihil impensius habuit, quam christianam religionem a majoribus erectam in Daniæ Regno restaurare. Ejus deinde incredibili fervore Nortmanniæ & Sueciæ Regna Christi fidem, Ottone Rege & Imperatore, magno incremento admisere. Et per id tempus Episcopi per Saxoniam præstantissimi viri erant, & clerus religione florentissimus; certabantque tum Cathedralia collegia Bremæ, Hildesii, & Paderbornæ scholarum splendore, & virorum eruditorum multitudine.

Conversio Danorum

ad fidem per insigne miraculum a Poppone editum.

Annus Christi 949.

Agapeti II. Pont. 4. Ottonis Reg. Germ. 14. Dudonis Ep. Pad. 14

Otto dehinc proximo anno Aquisgranum profectus ad publica Regni negotia; tum maxime ad Ludovicum Galliæ Regem & Hugonem inter se com-

Otto conatur componere diffidentes inter se Ludovicum Regem & Hugonem Comitem. *Miraus in notit. Belg. c. 50. Chapeauvill in Episc. Tung. Fasti Abb. Corb. MS.*

componendos; quam ob causam & Gerberga soror Reginaque Galliarum accesserat. Ibi dum pascha celebrat, convenere Italorum, Græcorum, Anglorum aliorumque populorum legati cum muneribus amicitiam petentes. Tanta ejus nominis per universam Europam celebritas erat; quippe qui jam regio nomine Imperatoriam majestatem gereret; haud secus quam Conradus Rex & Henricus Pater, quibus ad augustalem dignitatem nihil deerat, nisi quod a Pontifice Romano coronati non essent. Aquisgrano Rex in Saxoniam rediit; Ubi IV Nonas Julii Quidlenburgi Faraberto Leodiensi Episcopo tabulas donationis Monasterio Eichensi factas consignat. Inde Magdenburgum profectus caput Justini Martyris ac Senatoris Trevirensis Corbejensibus donat, quod magna celebritate deportatum ad Visurgim & corpori conjunctum; id enim, uti Treviris impetratum, eoque delatum sit, supra diximus. Verisimile habeo, id a Bovone Abbate ejus nominis tertio, impetratum, quem in aula & expeditione bellica Otto frequentem habuit comitem; ac licet is anno superiori excesserit succedente Gerberno; hujus tamen precibus vel alterius promissis ab Ottone concessum. Nam ejusmodi Sanctorum pignora instar thesauri habuere omnes majores ipsius, faciliusque accipiebant, quam darent optimis etiam suis amicis.

Donat Corbeiensibus Lipsana S. Justini M. Senatoris Trevirensis.

Annus Christi 950.

Agapeti II. Pont. 5. Ottonis Regis Germ. 15. Dudonis Ep. Pad. 15.

Widekindus lib. 2. Bohemos sibi & Ecclesiæ Otto subjugat. *Adamus Brem. lib. 2. & 3.*

Aderat jam annus 950 a Christo nato, quo Boleslaus Rex Bohemiæ, confisus Sclavorum conspiratione, rebellare ausus, & Saxoniæ extrema intentare. Quibus compertis, Otto cum instructo exercitu Bohemiam intravit, famamque adventus celeritate prævertit. Boleslaus conspecta innumera Saxonum multitudine, se & Regnum Ottonis imperio submisit; nec alia conditione accepit Otto, quam ut Christi religionem toto Regno sacerdotibus & incolis liberam faceret. Non id satis erat Ottoni, sed & in ipsos Sclavos arma convertit, atque ut auctor est Adamus Bremensis, Sclavos, quos pater ejus domuerat, tanta potentia constrinxit, ut, quæ pater imposuerat, Ottoni filio penderent, & Christi religionem permitterent.

Annus Christi 951.

Agapeti II. Pont. 6. Ottonis Reg. Germ. 16. Dudonis Ep. Pad. 16.

Ottonis pietatem Deus remuneratur amplissimis in hac vita præmiis.

Quantum Rex Christi religionem inter barbaros, tantum simul Deus familiæ potentiam auxit; nam per id tempus Herimannus Sueviæ dux, unicam quam habebat hæredem filiam Liudolpho Ottonis filio in matrimonium obtulit, quacum totus Sueviæ Ducatus illi cessit. Jam Henricus frater Bojariam adierat, & Conrado generi Lotharingiæ ducatus obvenerat.

Widek. l. 3. Dithmarus lib. 2. Regin. cont Ursberg. Regin. cont.

Annus Christi 952.

Agapeti II. Pont. 7. Ottonis Reg. Germ. 17. Dudonis Ep. Pad. 17.

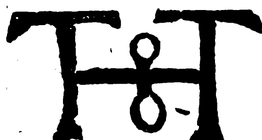
Berengario Italia jure fiduciario ab Ottone redditur.

Regnum dehinc Italiæ adjectum. Inclusa castro tenebatur a Berengario Rege Alheidis Lotharii Regis vidua, Rudolphi Burgundiæ Regis filia; ea cum Ottonis opem imploraret, cum exercitu Italiam ingreditur, Alheidem obsidione liberat, & sibi matrimonio jungit. Exinde Papiam regiam Longobardorum sedem obsidet; Berengarius vero altero anno sub vernum tempus in Saxoniam secutus. Inde mense Augusto Rex Augustæ Vindelicorum conventum indixit, ad quem proceres Saxonum, Francorum, Bojariorum & Alemannorum convenere. Jussus in eo Berengarius se, regnumque Ottoni dedere, quod tamen supplici (postquam pater ac filius publice fidem jurassent) jure fiduciario, mox redditum est. At dum Magdenburgi versaretur cum

cum Alheide conjuge, ea in urbe monasterio D. Liudgeri, ac Werthinensibus in eo Monachis donationes fecit; tabulas hic ex ipsis originum literis exhibemus.

Otto beneficit Monasterio Helmenstaden si.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto Dei gratia Rex. Noverint omnes fideles nostri, præsentes & futuri, qualiter nos pro remedio animæ nostræ, nec non & patris nostri, ac dilectæ matris nostræ, nec non & aliorum consanguineorum nostrorum, ad monasterium, quod vocatur Helmonstedi, ad nutrimentum monachorum inibi Deo famulantium, omnem decimationem subtus nominatarum villarum cum consensu venerabilis Episcopi Bernhardi, qui nunc Halverstadensi Ecclesiæ præest, in perpetuum jus donavimus Helmonstedi, Bassalo, & duo Bassalle Sethorp, Wormstedi. Præterea vero quidquid decimationis pertinet ad curtes prædictorum monachorum in præfato Episcopio in propriam concessimus. Jussimus inde hoc præsens præceptum conscribi, manu nostra subtus signari, & annuli nostri impressione corroborari.

Signum Domini Ottonis *Serenissimi Regis.*

Liudolf Cancellarius ad vicem Brunonis Archicappellani recognovi.
Data III *Calend. Majas, anno incarnationis Domini* DCCCCLII. *Indictione* * V. *anno Domni Ottonis Serenissimi Regis* XVII. *Actum Magathaburg feliciter amen.*

* *al.* X.

Ertvvinus in chron. de Drogone. Crantzius lib. 3. Metrop. c. 15. Drogoni Ep. Osnabrugensi datum jus monetæ & telonii.

Haud multo post ex Ostphalia in Westphaliam profectus Rex, Wiedenbrugi ad Amasim fluvium, Idibus Junii, Drogoni Episcopo Osnabrugensi, ob præclara merita, monetæ & telonii jura donat, literis ea super re in hunc modum confectis.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto Dei gratia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium & futurorum industria, qualiter nos pro interventu Venerabilis Episcopi Osnabrugensis Ecclesiæ Drugonis, monetam & mercatum publicum in loco Wyddenbrugge nuncupato fieri concessimus, quod pro remedio animæ nostræ eidem Ecclesiæ, quidquid Fiscus & pars regia inde obtinere poterit sub potestate Episcopi jam dicti, successorumque ejus ordinandum, vel in moneta, vel in telonio, aut in qualibet actione publica tradimus hujus auctoritatis nostræ præcepto, per quod volumus firmiterque jubemus, ut nullus judex de præscriptis rebus habeat ullam potestatem inquietandi, vel quidquam molestiæ faciendi, sed ut præfatæ Ecclesiæ Episcopus successoresque ejus a nobis, nostrisque successoribus hoc inviolabiliter teneant, diligentiusque ab omnibus observetur, annuli nostri impressione sigillari jussimus, manu propria roborantes. Anno Dominicæ incarnationis DCCCCLII. *Indictione* * IV. *data Idus Junii. regnante Rege Ottone anno* * XVI.

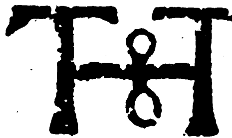
* *al.* X.
* *al.* XVII.

Gesekensium Canonicarum Virginum Collegium ejusque fundatio ab Ottone confirmatur. *Stangefol. in circ. Westph. ad hunc ann. Litera ex tabulario Gesekensi.*

Mense Octobri Rex in Walahausen fundationem Gesekensis monasterii Sanctimonialium Virginum, quod ab Hoholto comite ante sexennium cœptum esse diximus, regali diplomate ratam habuit, quod hic pro veneratione antiquitatis, & majorum religione per Westphaliam contestanda reddimus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina concedente clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum industria, qualiter Nos ob amorem Dei, omniumque Sanctorum, interventumque fidelium nostrorum, Hoholti scilicet fratrisque ejus Brunonis, & Friderici, sororisque eorum Wicpurgæ, quoddam monasterium in loco Giseki in illorum prædio ab illis in honore Dei ejusque genitricis semper virginis Mariæ Sanctique Cyriaci Martyris noviter constructum, quia prædictus Hoholt locum simul cum monasterio, ædificiisque præparatis, & omne, quod ejusdem civitatis interioris muri ambitu continetur solum, & omnem terram, quam antea presbyter illius in beneficium possedit, & insuper hobas decem possessas in nostrum mundiburgium accepimus. Brun videlicet frater Hoholti

hobas ad idem monasterium quatuor concessit possessas, Fridericus frater ejus hobam dedit unam possessam, Wicpurahc eorum soror sex secundum legem Saxonicam cum manu advocati sui Ekkiberti cum omni integritate ad illud antedictum monasterium tradidit. Loca sic vocata, Spurcka, Hortinghusen, Nuhlotra, Almunderaf, Thirlarun, & quidquid habuit in loco, qui dicitur Anavutto, cum curtibus, ædificiis, mancipiis, campis, pratis, silvis, aquis aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, omnibusque ad prædicta loca jure legitimeque pertinentibus. Insuper etiam jam dicta Wicpurahc ad præscriptum monasterium hobas viginti in aliis locis dedit habitatas. Et ea scilicet ratione illi prænotatum de sua proprietate, sicut ante exaratum est, construxerunt monasterium, quatenus prædicta Wicpurahc illud Ecclesiastico possideret jure usque ad vitæ illius obitum. Postea quamdiu in eodem monasterio de ipsius antedicti Hoholt progenie aliqua hujusmodi honoris digna inveniatur, nequaquam alia eligatur, & si nulla, quod absit, per longa annorum curricula de eadem genealogia in eodem monasterio ad præfatum honoris promoveatur gradum fœmina, tunc potestatem habeant de alia inter se nutritam stirpe eligendi Abbatissam. Et si iterum de prætitulati Hoholti radice aliqua reviviscit mulier in antedicto monasterio nutrita, & si ad hoc digna, de suis parentibus constructum potestative possideat monasterium. Proinde sancimus monasterium, quod jam in nostram suscepimus tutelam, ut nullus judex publicus, nec aliquis ex judiciaria potestate illud ingredi, aliquid judiciariæ potestatis exercendi, in villis aut aliquibus locis præfatæ collatis Ecclesiæ habeat potestatem, vel in futuro conferendis, nisi ipse Hoholt, quem advocatum usque ad vitæ ejus recessum & post illius obitum ejus, si habeat filium, & sic dum seculum fiat, de illius germine fore disposuimus advocatum, & nec illo, nec aliquo homini potestativa constructione acquisitum nullum inde conficiatur servitium. Et ut hæc nostra auctoritas firmius ab omnibus crederetur hanc chartam jussimus asscribi, annuloque nostro consignari, manuque propria decrevimus corroborari.

Signum Domini Ottonis *Serenissimi Regis.*

Otpertus Cancellarius ad vicem Brunonis recognovi, & subscripsi. Data VII. Calend. Novemb. anno Incarnationis Domini nostri Jesu Christi DCCCCLII. Indictione X. anno Regni Ottonis Regis * *XVI. actum Walahausen feliciter amen.* * al. XVII.

Pia familia, quæ tota convenit in hanc congregationem ex paternis bonis tam large condendam, ex qua prima Abbatissa Wichburgis, seu soror Hoholti Comitis, seu filia, aut neptis ex fratre; Hoholti vero nomen proprium Comitis; quemadmodum comitatus ex nomine Comitum passim consignantur. Quanquam in his Ottonis literis comes non appelletur Hoholtus, ut diversus ab eo videri possit Haholtus, cujus comitatum S. Henricus Meinwerco Episcopo nostro donavit, quod & ratio temporum & loci exigere apparet. Interim Geseka oppidum celebre, in quo nunc Virgines nobiles catholicæ Religionis idem Collegium incolunt, olim diœcesis Paderbornensis fuit, donec commutatione pactisque ad Coloniensem transierit; cœpitque hujus Collegii fundatio, Dudone Episcopo nostro. Sed longe clarior Dudonis memoria ex hoc anno Christi 952 in Mindensium fastis; * evocatus enim Mindam ad dedicationem Basilicæ, quam Helmwardus ipse Mindensis Episcopus, Dudo Paderbornensis, & Drogo Osnabrugensis Episcopi in honorem Sanctorum Gorgonii, Laurentii, & Alexandri Martyrum solemni ritu, & magno populorum concursu ac lætitia consecrarunt.

Chronicon Mindense a Pistorio editum. Dudo cum aliis Episcopis consecrat Ecclesiam Mindensem.

Annus

Annus Christi 953.

Agapeti II. Pont. 8. Ottonis Reg. Germ. 18. Dudonis Ep. pad. 18.

Liudolph. in patrem suum Ottonem conspirat. *Widekindus lib. 3. Regin. cont. Flodoardus. Rotgerus in vita Brunonis. Sigebertus Urspergensis*

Turbida inde per biennium tempora, nec modo Westphaliæ, sed toti Germaniæ calamitosa. Nam quem habebat filium Otto Rex unicum Liudolphum, ex Editha Regina susceptum, conspirarat in patrem, juvenis præcelsa patris indole (quem jam Regni hæredem scripserat coram omnibus Regni proceribus) sed abductus pravorum consiliis; sponte etiam pronus, seu quod novercam non ferret, seu quod Henricum fratrem sibi præferendum suspicaretur. Inter conspirantes primum auctoresque malorum Conradus Ottonis gener & Dux Lotharingiæ; tum Fridericus Moguntinus Archiepiscopus; per hos alii attracti. Conspiratio postquam detecta Regi, dum Ingelheimii versatur, Moguntiam securitatis causa concessit. Ibi vero cum Fridericum Moguntinum Archiepiscopum conspirationis participem intelligeret, secundo Rheno Coloniam descendit, inde Aquisgranum profectus ad pascha celebrandum. Verum cum & istic tutus non esset, ob Lotharingos in ducem suum Conradum pronos, in Westphaliam se contulit ad Saxones, fidam patriamque gentem; quos inter Tremoniæ pascha celebravit. Hic postquam e gente sua exercitum contraxit, filium & generum hostes declarat, nisi scelerum auctores prodant. Inde Frisslariæ comitia indicit, in quibus Moguntinus Archiepiscopus proscriptus Brisacum profugit. Liudolphus & Conradus Moguntiam occupant; eo cum exercitu Saxonum insequitur Rex, urbemque obsidet, quam dum premit, Liudolphus in Bavariam profugus, Arnulphi proditione, Ratisbona & Bavaria potitur, direptis Henrici Ducis thesauris, qui Ottoni fratri aderat. Quo comperto, in Bavariam properat Otto, & Ratisbonam cingit obsidione; ubi cum per hyemis incommoda miles diffueret, in Saxoniam ad instaurandum copias regressus est. Moritur subinde Wigfridus Coloniensis Archiepiscopus, fide in Regem, & religione in Deum celebris, in cujus locum, postulante clero ac populo, subrogatus Bruno Regis frater, sapientia, integritate vitæ, atque omnium virtutum ornamentis præstantissimus Antistes.

Moritur Wigfridus Archiep. Coloniensis, cui succedit Bruno Ottonis R. frater.

Cui etiam confertur Ducatus Lotharingiæ. Episcoporum in Germania dignitas bene conjuncta fuit cum potestate Principis.

Opportune hac tempestate belli a Deo obtigit Regi Bruno. Nam exauctorato Conrado genero ob rebellionem, Ducatus Lotharingiæ, datus Brunoni Archiepiscopo ab Ottone Rege. Tam Bruno pro auctoritate Archiepiscopi & Ducis Aquisgrani indicere procerum comitia, rempublicam totius Austrasiæ continere in fide, conjungere animos & arma populi pro salute Regis, & sapientissime utrumque munus Pontificis ac Ducis explere. Scio equidem ab heterodoxis nostrorum temporum reprehendi Ottonem Regem, quod hæc duo conjunxerit in fratre suo; & Brunonem perstringi, quod primus admiserit utramque dignitatem, Episcopi scilicet & politici Principis; secus quam institutio sacerdotis patiatur. Sed jam satis responderunt ad hasce inanes querimonias Widekindus & Rotgerus in rebus gestis Brunonis, aliique veteres eorum temporum scriptores, qui Brunonem exemplo Samuelis principatum cum Sacerdotio gessisse docent; quod & Melchisedechum sacerdotem, & Moysen Pontificem, & Machabæorum duces ac reges fecisse constat, & jam ex omni legis statu hujusmodi exemplo suppetunt. Quemadmodum etiam ab exordio Regni Francici Episcopi consederunt cum Regibus in conventibus publicis Principes, Administri, Judices & Moderatores Reipublicæ. Quo instituto Carolus M. & ab eo ceteri Imperatores ac Reges eodem honore ac munere dignati ante Duces suos, Marchiones ac Comites in comitiis Imperii Episcopos collocarunt; eoque etiam Episcopi diœceses suas, subjectosque sibi homines, & bona Principis potestate administrarunt, antequam ulli in Saxonia aut Germania hæreditarii Principes conspicerentur. Hinc Episcopi a Carolo M. constituti, ordinarii Missi ac Legati per provincias; hinc Judices civilium etiam causarum, & gravissimarum in Reges ac Regum filios controversiarum arbitri leguntur in annalibus.

libus. Quare magnopere falluntur, qui primam a Brunone hanc politicam ſpoteſtatem traducunt. Multo quidem melius Epiſcopis conſultum fuiſſe opinentur, ſi intra Pontificialia munia ſua relicti fuiſſent; ſed ejusmodi tempora inciderunt, ut Principatum cum Sacerdotio pro communi Eccleſiæ bono conjungere neceſſe fuerit. Sane Brunonem Sigebertus glorioſum virum ex utroque munere dilaudat: Ursbergenſis magna religione & bono Imperii Epiſcopum & Ducem egiſſe teſtatur; quo & Otto Friſingenſis aliique accedunt, quod multo æquius ac longe melius ſcriptores illi cenſuerunt, quam hoc ſeculo (quo hæreſis in Pontifices & Sacerdotes concitavit ſcriptores) hujusmodi per invidiam evulgantur. Tot a Carolo M. Imperatores ac Reges ſapientiſſimi ac religioſiſſimi hæc Epiſcopis detulerunt, & qui admiſere Epiſcopi, haud minus ſapientes ſanctique etiam viri fuerunt; quæ nunc ſero tandem obtrectantur. Sane fatali noſtra ætate, niſi Epiſcopum Principum auctoritate & potentia ſe objeciſſent deficientibus ceteris a religione per Saxoniam & Germaniam Principibus politicis, hæreſis totam Germaniam abſorbuiſſet; quod Bellarmini aliorumque ſapientum virorum judicium eſt. Ut divina quadam providentia ex proſpectis retro ſeculis hæc ordinata videri debeant. Sed hæc in Carolo M. planius a nobis aſſerta ſunt.

Annus Chriſti 954.

Agapeti II. Pont. 9. Ottonis Reg. Germ. 19. Dudonis Ep. Pad. 19.

Otto rebelles ſibi ſupplices in gratiam recipit. *Widekind. Regin. cont. Flodoard.*

Exacta inter Saxones hyeme, Otto ſub exitum quadrageſimæ cum inſtructo exercitu in Bavariam movit, quam totius Saxoniæ viribus oppugnavit. Bojarii tot malis fatigati pacem petunt, & ad Regis obſequium redeunt. Inde Otto in Saxoniam reducit exercitum, ac Cinnæ prope Magdenburgum procerum comitia indicit, in quibus rebellionum duces, Ludolphum filium, Conradum generum, & Moguntinum Archiepiſcopum ſiſtere ſe juſſit. Comparuere ſinguli; ac Moguntinus & Conradus pœnitentia ſupplices in gratiam recepti; Conradus adeo Ducatu ſponte ſe exuit, ut jurarit ſe avitis tantum prædiis contentum fore, dummodo vita frui liceret. At Ludolphus ceteris obfirmatior e concilio ſe ſubtraxit; ac Ratisbonam profugus, rebellionis arma in ea urbe conſpirantibus Bojariæ proceribus & civibus inſtaurat. Inſecutus e veſtigio Otto Rex urbem obſidet, acerrime eam propugnante Ludolpho, ac ſæpius etiam in caſtra patris prorumpente; dum poſtremum urbs fame & obſidionis ærumnis adacta in extremum periculum veniret: tum demum Ludolphus patri ſupplex veniam & gratiam rogat; quæ intervenientium Principum precibus ea lege data, ut Friſlariæ ſe in conventu procerum ſiſteret, auditurus patris ſententiam. Prævertit hæc juvenis, patrem in Saxoniam ſecutus. Forte Rex venatione ſe oblectabat, cum Ludolphus nudis pedibus, & miſerabili pœnitentiæ ſpecie, ſe in terram abjicit ante patrem, clementiam & præteritorum veniam cum lacrymis implorando; quam & pater dedit, ea rurſum lege, ut Arnſtadii ſe in comitiis, quæ 16. Januarii ſunt habita, ſe ſiſteret. In his Ludolpho vita condonata; ſed Ducatu Sueviæ exutus eſt, qui Burchardo Henrici genero datus. Ludolphus poſt Italico bello præfectus; in quo poſt triennium a Beringario veneno extinctus eſt (ut creditum fuit) juvenis magnis naturæ dotibus ſpectatus. Filium reliquit ex ſuo nomine Ludolphum, ut Dithmarus perhibet, quem Epiſcopum Oſnabrugenſem fuiſſe opinatur, eo quod Otto II. eum conſanguineum appellet in diplomate donationis. Adeo præclaram indolem procerum conſilia & conſortia ſæpe corrumpunt. Sed & Deus Ottonem M. haud ſecus quam Davidem & Carolum M. & Ludovicum pium rebellium filiorum experiri mala voluit; ne mirentur optimi parentes, ſi degeneres etiam filios inter bonos ſortiantur. At tanto felicior Otto mox in alio filio. Obiit enim hoc anno Fridericus Moguntinus Archiepiſcopus, religione quidem præſtans, ſed pronus ac levis in conſpirantium ſocietatem. In hujus locum Arenſtadii, cleri populique conſenſu, ſubrogatus Wilhelmus, ex Ethida Regina Ludolphi frater,

Wilhelmus Ottonis filius fit Archiep. Moguntinus. *Serrarius in Friderico. Bruſchius. Dithm. l. 2.*

frater, juvenis quidem, sed matura probitate ac sapientia, & præclarissimus inde per omnem vitam Episcopus. Ita Otto Rex duos simul Archiepiscopos, fratrem ac filium, hunc Moguntinum; illum Coloniensem, fidos simul Regni adjutores ac moderatores habuit. Uterque consecratus sacerdos & Episcopus. Quam præclare tum agebatur cum religione Christiana per Germaniam, cum M. ille Rex & Imperator Otto fratrem & filium infulis decoratos stare ad aram, & Pontificali ritu sacrificium missæ offerre, regiamque familiam majestate regalis Sacerdotii exornari videret?

Annus Christi 955.

Agapeti II. Pont. 10. Ottonis Regis Germ. 20. Dudonis Ep. Pad. 20.

Widekindus. Otto Fris. Flodoardus. Rotgerus in vita Brunonis. Herm. Cont. Ursberg. Sigebertus. Fasti Corb. MSS.

Otto R. Voto condendi Episcopatus Mersburgensis concepto, insignem de Ungaris victoriam refert.

Annus insequens a partu virgineo 955. multo illustriorem vidit Ottonem. Nam qui superiori anno a Conrado Duce introducti erant ad Wormatiam per Rhenum Ungari, Lotharingiam penetrarant, omnia late depascendo; hoc anno prædæ dulcedine illecti tanta multitudine se in Bavariam effuderunt, ut nullis humanis viribus ejici posse viderentur, nisi aut terra eos absorberet, aut cœlum obrueret. Jam toti Germaniæ extremum exitium imminere videbatur, Sclavis præterea ad Albim incurrentibus. Otto Rex tam atroci fama commotus, exercitum Saxonicum bipartito divisit, alteramque partem Slavis opposuit, duce Gerone viro fortissimo, & multis victoriis Slavorum claro; cum altera parte in Bojariam profectus, Augustæ Vindelicorum castra posuit; ad quæ, ut edixerat, omnes Regni copiæ confluxerunt: tres videlicet Bojariæ legiones, quibus Henricus frater Dux Bojariæ præerat; quarta legio Francorum Orientalium erat, Conrado Lotharingiæ Duce, qui vitam penitus devoverat pro salute Regni; quinta Legio, quæ omnium validissima erat Saxonum, qua Rex ipse stabat in media acie; sexta ac septima legio, quæ Suevorum erat, stabat sub Burchardo Sueviæ Duce; octava Bohemorum, quæ impedimentis servandis relicta. Rex priusquam in prælium iret, jejunium indixit, votumque concepit condendi Episcopatus Mersburgensis, honori D. Laurentii, quod eo die pugnandum. Inde arma instruxit, gladioque & clypeo sacraque lancea armatus, ac vexillo Angeli prælato, legiones ducit in barbarum hostem, qui jam Lycum fluvium transierat. Stabat ex adverso barbarorum acies, immensa hominum multitudine coacta, quantam nemo oculis subjicere poterat. Pugnatum acerrime haud procul Augusta Vindelicorum, Ungaris a fronte & tergo incurrentibus. Strati ad ultimum obtritique Ungari tanta clade, ut vix septem barbarorum, quod posteris incredibile fore tradit Otto Frisingensis, superstites evaserint, quos vel acies aut Lycus flumen non absumpserit. Tres Ungarorum duces, quos alii Reges vocant, capti oblatique Ottoni Regi, quos e patibulo suspendi jussit, vultu in Ungariam averso. Non alia pugna victoriaque ad eam diem magis ad posteritatem memorabilis, qua ita deleti Ungari, qui in quinquagesimum jam annum afflixerant Germaniam, ut nec eos formidarent Germani amplius, nec Barbari illi in Germaniam pedem inferre sint ausi; quibus exinde satis fuit se paludibus, castris & urbibus præmunire, ne a Germanis infestarentur. Ex Ottonianis cecidit Conradus Dux Lotharingiæ, transfixus barbari sagitta, per guttur illata, dum præ æstu loricam solveret. Ita vero sanguine fuso expiavit, quæ hactenus in Regem machinatus fuerat. Otto inde Rex tota Europa celebris, pater Patriæ, & Imperator consalutatus ab omnibus Germanis; cui & hoc anno Otto filius natus ex Alheide Regina ejus nominis secundus, patris in Regno & Imperio successor, quem postea fratri Brunoni, Archiepiscopo Coloniæ, omni pietatis & religionis cultu erudiendum dedit.

Annus

Annus Christi 956.

Joannis XII. Pont. 1. Ottonis Regis Germ. 21. Dudonis Ep. Pad. 21.

Widekindus Reginon. cont. Flodoard. Rotgerus in vita Brunonis. Expeditio Ottonis in Sclavos.

Bello Ungarico confecto, Otto triumphans in Saxoniam rediit ad bellum Sclavicum; quod hactenus per Hermannum Belingum, & Geronem, fortissimos per id tempus duces; varia fortuna gestum est. Ac Rege quidem accedente cum victricibus copiis, fusi Barbari, captique duo eorum Reges. Inde in quintum annum bellum protractum. Neque aliud magnanimi Regis consilium erat, quam totam gentem, quam tributariam jam habebat, christianæ quoque religioni victam subigere; quam in rem Magdenburgi Episcopi sedem Metropolim esse voluit, cui Episcopatus per Sclaviam condendos subjiceret. Et jam opus peregisset, nisi civilibus bellis impeditus fuisset. Quod vacui deinde temporis fuit, in ordinanda Republica & pace firmanda posuit, obeundo Saxoniæ Germaniæque provincias. Eo hoc anno Ingelhemium profectus ad comitia procerum; in quibus Lotharingiæ primores pacem jurare, & obsides dare jussit. Inde Coloniam & Aquisgranum profectus; cum Lotharingi ac veteres Austrasii, Belgæque Saxonum imperio se submitterent. Contra nihil Bruno Archiepiscopus, simulque Lotharingiæ Dux, sollicitius agebat, quam ut regnum illud in fide Ottonis fratris contineret.

Annus Christi 957. & 58.

Joannis XII. Pont. 2. 3. Ottonis Reg. Germ. 22. & 23. Dudonis Ep. Pad. 22. & 23.

Widekindus lib. 3. Regin cont. Flodoard. Sigebert. Domantur ab Ottone Sclavi.

At Otto Rex in Saxoniam reversus, ad bellum Sclavicum sopiendum, quod duo perfidi Saxones, Wigmannus Hermanni Belingi ex fratre nepos, & Comes Egbertus concitaverant. Sclavi cum Saxoniam magna trepidatione infestarent, Otto; ducto in eos exercitu, ingenti clade attrivit. Tum vero, ut exemplo severitatis refrenaret gentis audaciam, septuaginta Barbarorum, quos cœperat, capite plecti jussit. Subinde Raginarius Comes, homo ferox & turbulentus Lotharingiam rebellium armis divexabat. Quam ob rem Otto ex Saxonia ad Rhenum digressus, Ingelhemii pascha celebrat. Convocata per sacros dies XVI Episcoporum synodus, in qua Heroldus Salisburgensis Archiepiscopus jam ante ob conspirationem cum Ungaris proscriptus, Episcopatu est exutus, subrogatusque in ejus locum Fridericus Archiepiscopus. Dolendum ex tot scriptoribus, qui hanc Synodum tradiderunt, ne vel unum Episcoporum nomina, ac res præterea in ea gestas coram Ottone Rege consignasse. Ingelhemio rursum Rex hoc anno secundo Rheno Coloniam descendit ad comitia procerum. Inde mense Junio in Westphaliam profectus, Paderbornam venit, urbemque hanc nostram præsentia sua & liberalitate illustravit; id quod diploma Gesekensium Virginum hic consignatum satis testabitur.

Novis censibus donantur Canonicæ Gesekenses.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente gratia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum industria, præsentium scilicet & futurorum, qualiter nos ob remedium animæ nostræ, ad interventum dilectæ conjugis nostræ Adelheidæ, & amantissimi fratris nostri Brunonis Archiepiscopi, Sanctimonialibus, Deo, sanctæ quoque Mariæ semper Virgini, & S. Cyriaco devote servientibus, ad usum illarum in proprium donavimus, quidquid malburæ in Gisiki marca habuimus, in quibuscunque rebus nostræ regiæ potestati subjaceret, prædictis Virginibus in loco Gisiki Deo devotissime servientibus in proprium tradidimus jure perpetuo tenendum. Et ut hujus chartæ corroboratio omni tempore firma stabilisque permaneat, jussimus eis hoc præsens præceptum conscribi, & annuli nostri impressione muniri, manuque propria signavimus.

Signum Domini Ottonis *Serenissimi Regis.*

Liudul-

Liudulfus Cancellarius ad vicem Brunonis Archicancellarii recognovit. Data VII *Cal. Julii Anno Dominicæ Incarnationis* 658 *Indictione* I. *regnante piissimo Rege Ottone anno* 23. *actum Paderbrunnen.*

Optandum scriptor aliquis tradidisset, qua Episcopi populique lætitia Otto Rex Paderbornæ exceptus fuerit, aut quæ Rex in ordinando Westphaliæ statu egerit; sed ejusmodi multa antiquitas ignorare voluit.

Annus Christi 959.

Joannis XII Pont. 4. Ottonis Reg. Germ. 24. Dudonis Ep. Pad. 24

Consequenti adhuc anno 959 Otto Rex transgressus Albim, bellum Sclavicum majoribus, quam unquam, viribus suscepit, ad gentem illam toties infestam Christianis ac rebellem perdomandam. Quo in bello dum victor Sclavorum regiones subigit, mittuntur ad Ottonem Regem Legati ab Helena Rugorum, seu ut Lambertus Schafnaburgensis, Russorum Regina, petitum Episcopum cum presbyteris sibi submitti, a quibus subjecti sibi populi Christi religionem doceantur; nam ea jam Constantinopoli ritu Christiano per baptismum abluta, Christi fidem susceperat. Otto lætus ea legatione Adalbertum monachum Ordinis D. Benedicti, virum ea tempestate celebrem & ferventem, seu Treviri ex S. Maximini monasterio, ut Browerus; seu ex Corbeja nostra, ut alii opinantur, evocatum, in Russiam destinat. Magno ille labore & progressu rem aggressus; at dum barbara gens, dæmonum instinctu, virum sanctissimum ejiceret, atque ille per alias provincias Apostolicos labores continuaret, haud multo post ex Ottonis voluntate primus Magdenburgensium Archiepiscopus creatus est. Vir admirabilium virtutum, qui multis ærumnis, exercitus, ob vitæ sanctimoniam Divorum numero adscriptus colitur.

Russorum Reginæ mittitur Episcopus S. Adalbertus.

Annus Christi 960.

Joannis XII Pont. 5. Ottonis R. Ger. 25. Dudonis Ep. Pad. 25. & ult

Adamus Brem. Helmold. lib. 1. c. 9. Albertus Stad. in chron.

Subjugantur Sclavi, & Christiana religio in illorum regionibus amplificatur Obitus Dudonis Ep. Pad.

Otto de hinc Rex bello extremis viribus Sclavis incumbens, totam gentem sub jugum misit; cumque illi se ad tributa ex more persolvenda offerrent, de cetero vero sibi imperium secundum priscas gentis suæ leges permitti peterent, non his contentus Otto Rex, liberam ubique inter eos voluit esse christianam religionem. Tum vero auctoritate Regis ingressi Episcopi & Sacerdotes; tum populus gentilium ingenti multitudine baptismi Sacramento ablutus: tum Ecclesiæ constructæ, Imperiique amplitudo rursum ad eos terminos propagata, quibus a Carolo M. olim circumscripta erat; ut jam vere Rex M. priusquam Imperator, debellatis tot intestinis civilium bellorum hostibus, & barbaris nationibus, diceretur.

Vixit ad hunc annum Dudo Paderbornensis Episcopus; quippe qui Episcopatum suum, quem cum Ottonis Regno auspicatus erat, in annum XXV protraxit; tot enim annos in Episcopatu Auctor vitæ Meinwerci exegisse refert, quem & numerum præfecturæ ejus Bruschius, Gobelinus, Kersenbrochius sequuntur. Quanquam quo anno ingressus Episcopatum, & quo per mortem egressus sit, nullis certis documentis ex illa antiquitatis caligine adhuc deprehendere licuerit. Quapropser alii anno 955 excessisse e vita tradunt: quibus altius capienda initia; quæ tamen eos, ob Unwani excessum, fefellisse ostendimus. Nos interim hæc in medio relinquimus, dum certiora ex antiquitatum monumentis proferantur. Neque ulla in re magis, per antiqua Episcoporum Saxonicorum tempora, vacillant fasti eorum, quam in annis aditi & depositi Episcopatus. Interea dies, quo excessit e vita Dudo, VII Calend. Augusti in Necrologio Herisiensium notatur. Præsul fuit spectatæ virtutis, quod ex Ottonis diplomate relatum est supra, eoque Regi & Clero & populo suo percarus, ac dignus, cujus res gestas pro hac Ecclesia nobis diligentius tradere poterant Episcoporum fasti.

VOLC-

VOLCMARUS VIII.

EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 960.

Joannis XII. Pont. 5. Ottonis Reg. Germ. 25. Volcmari Ep. Pad. 1.

Sequitur nunc octavus, post Dudonem, Paderbornensis Episcopus Volcmarus, quem XXVII annum præfuisse tradunt scriptores, Auctorem vitæ Meinwerci secuti. Verum ex quo vitæ instituto, aut qua familia delectus, aut a quo consecratus sit Episcopus, hac super re, ut de superioribus, altum apud illos silentium: ego cum veteres Abbatum Corbejensium fastos inspicerem, reperi ad annum Christi DCCCCLXXXIII adscriptum: *Folcmarus Monachus moritur Patharbrunnensis Episcopus.* Ex quo in certam conjecturam veni, Volcmarum ex celebri Corbejensium monasterio, commendatione Ottonis Regis, delectum esse a clero Episcopum; qnando per id tempus frequens fuit Sacerdotes, dicendi docendique populum facundia eminentes, ex cœnobiis ad Episcopatum evocare; quales sane quam plurimos ex hoc ipso cœnobio Corbejensi & Fuldensi proferre licebit, etiam pari familiæ nobilitate illustres. Nec anni, quibus præfuisse scribitur, multum ab hac fastorum chronotaxi discordant. Sed res ab eo gestæ in Episcopatu magis in obscuro jacent. Vixit Ottone I. & II. Imperatoribus, feliciora etiam quam Dudo Episcopus, sortitus tempora.

Volcmarus ex Corbejensi monacho Episc. Paderb.

Annus Christi 961.

Joannis XII. Pont. 5. Ottonis Reg. Germ. 25. Volcmari Ep. Pad. 2.

Otto succurrit Italiæ contra Berengarium *Regin. cont. Otto Fris sing. Rotgerus in vita Brunonis. c. 40 Sigon. lib 6. de Reg. Ital.*

Bellis adversus Sclavos confectis, subactisque Danis ac ceteris trans Albim populis, Otto Rex a Joanne Pontifice Romano ejus nominis XII, ac ceteris Italiæ proceribus imploratur adversus Berengarii tyrannidem. Rex haud secus quam olim Carolus M. Pontifici Romano omne præsidium atque opem offert, alteroque post anno Christi videlicet 961, ex magno belli apparatu expeditionem in Italiam suscepit: sed priusquam iter ingrederetur sapientissimus Rex, Wormatiæ celebrem Episcoporum & Optimatum conventum habuit, in quo Otto filius ac puer septennis, consensu omnium Francorum Orientalium, Suevorum, Saxonum & Lotharingorum Rex Germaniæ delectus. Mox Aquisgranum est digressus; ubi ipso die Pentecostes Otto filius solemni pompa ac ritu a tribus Archiepiscopis, Brunone Coloniensi, Wilhelmo Moguntino & Henrico Trevirensi Rex inunctus & coronatus est. Inde Rex transito Rheno, in Saxoniam digressus, ad utriusque provinciæ Westphaliæ & Ostphaliæ negotia ordinanda, circumspectis diligenter omnibus, Hermannum Bellingum, virum ea tempestate belli pacisque artibus egregium, totius Saxoniæ gubernatorem renunciat; cui & omne militare imperium adversus Danos & Sclavos commissum, ne quid per absentiam suam Barbari molirentur. Additus est illi Gero Marchio, fortissimus miles, multisque Barbarorum victoriis clarus, uterque insigni simul religione in Deum & Ecclesiæ patrocinium. Filium subinde Ottonem Regem Wilhelmo filio Moguntino, & Brunoni fratri Coloniensi Archiepiscopo committit, quos & vicarios Imperii nominavit. Apparatis omnibus ad expeditionem, ineunte Autumno, iter ingreditur. Adlecti in comitatum ex Saxoniæ Episcopis Adalgarius Hamburgensis & Bremensis Archiepiscopus, Drogo Osnabrugensis, Landwardus Mindensis, & Ottwinus Hildesiensis Episcopus. Nam hi Episcopi

Ottonis filius Otto II eligitur in Regem Germaniæ, & Aquisgrani coronatur. *Dithm. l. 2.*

ſcopi cum ceteris Romæ ſubſcripſere diplomati Ottonis, quo patrimonium S. Petri & jura Eccleſiæ Romanæ confirmavit. Ac priusquam Otto Rex Germaniam egrederetur, Forchemii Landwardo Mindenſi Epiſcopo omnia Eccleſiæ ſuæ jura regalia egregio diplomate rata habuit, quod ejusmodi eſt cum præclara teſtificatione regiæ pietatis.

Piſtorius in privilegiis editis Eccleſiæ Mind. Meibomius in notis ad Widekind. Mindenſis Eccleſiæ privilegia confirmantur ab Ottone.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina propitiante clementia Rex. Omnium fidelium noſtrorum, tam præſentium quam futurorum, cognoſcat induſtria, qualiter vir venerabilis nomine Landwardus Epiſcopus ſcilicet Eccleſiæ conſtructæ in honorem S. Petri Principis Apoſtolorum in loco, qui dicitur Mindin, attulit in noſtram præſentiam piiſſimi genitoris noſtri cæterorumque anteceſſorum noſtrorum Regum ſcripta, in quibus continebatur, qualiter ipſi præfatæ Eccleſiæ res, cum omnibus in ipſis rebus conſiſtentibus, ſub illorum receperunt mundeburdo, precatusque eſt manſuetudinem noſtram, ut hoc ipſum a noſtræ imperialis poteſtatis conſenſu fieri non recuſaremus. Nos autem ob amorem Dei, & remedium animæ noſtræ, ac pii genitoris noſtri, cæterorumque anteceſſorum noſtrorum Regum, nec non & pro noſtræ mercedis augmento, paternos mores ſequentes, & benignitati ejus conſentientes, ita fieri decrevimus. Præcipientes ergo jubemus, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria poteſtate, in Eccleſias, aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones jam dictæ Eccleſiæ (quas nunc infra ditionem regni noſtri legibus poſſideat, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri) ad cauſas judiciario more audiendas, vel freda exigenda, manſiones vel paratas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ipſius Eccleſiæ contra rationem diſtringendos, nec ullas redibitiones vel inuſitatas occaſiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea, quæ ſupra memorata ſunt, penitus exigere præſumat. Hominibus quoque famulatum ejusdem monaſterii facientibus, qui ſaxonice Malmam dicuntur, prædictum mundeburdum & tuitionem noſtram conſtituimus, ut etiam coram nulla judiciaria poteſtate examinentur, niſi coram Epiſcopo aut advocato, quem ejusdem loci Epiſcopus elegerit. Quidquid vero Fiſcus exinde ſperare potuerit, pro æterna remuneratione dictæ Eccleſiæ ad ſtipendia pauperum & luminaria continuanda conceſſimus, & ipſe Epiſcopus cum omnibus rebus ſuis noſtro fideliter pareat imperio, & ſub noſtra conſiſtat defenſione, quatenus ipſum fratresque ejusdem loci pro nobis, conjuge, proleque noſtra Dominum melius jugiterque exorare delectet. Fratribus autem ejusdem loci præfati dedimus licentiam eligendi paſtorem inter ſe qualemcunque voluerint, ita tamen, ſi talis inter eos inveniatur, qui vita & moribus probatus habeatur. Et ut hæc noſtræ conceſſionis auctoritas pleniorem in Dei nomine obtineat firmitatem, juſſimus prælibati loci Epiſcopo hoc præſens præceptum conſcribi, manus noſtræ inſcriptione firmatum ſubtus, & annuli noſtri impreſſione corroborari, pro Dei amore, & ſtabilitate imperii noſtri, & incolumitate noſtra, & æterno præmio præcepimus.

Signum Domni Ottonis *invictiſſimi Regis.*

Liutulfus Cancellarius ad vicem Brunonis Archicapellani recognovi & ſſs.

Data VII. Idus. Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXI. Indictione IV. Anno regni Sereniſſimi Regis Ottonis XXVI. actum Forchem in Chriſti nomine feliciter amen.

Regnum Italiæ defertur Ottoni

Poſtquam Hatto Fuldenſis Abbas Romam præmiſſus ad paranda hoſpitia, Rex cum florentiſſimo exercitu, ad Germanorum potentiam & majeſtatem Regni ſui repræſentandam, per Bojariam & Tridentinas Alpes Italiam ingreſſus, obvios habuit Italiæ Epiſcopos ac Principes cum effuſa populorum multitudine, Regem incredibili plauſu excepturos. Ab his Papiam deductus, urbem regiam, nullo obſiſtente, intravit. Inde Mediolanum eſt digreſſus; ubi Epiſcoporum convocato concilio, Beringario Regnum Italiæ abrogatum, de-

latumque Ottoni; qui mox ab Archiepiscopo in æde D. Ambrosii solemni cæremonia Rex inunctus, & ferrea corona condecoratus.

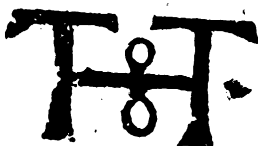
Annus Christi 962. 963. 964.

Joannis XII. Pont. 7. 8 9. Ottonis Imp. 1. 2. 3. Reg. 27. 28. 29. Volcmari Ep. Pad. 3. 4. 5.

Coronatur Imperator Romæ. *Regin. cont. Luidprand. Sigonius l. 6 de Reg. Ital.*

Post solenne Christi natalitium Papiæ concelebratum, Rex cum lectissimo exercitu Romam pervenit, ad coronam Imperii, a Pontifice promissam, accipiendam. Et jam omnium Romanorum animos accenderat cupiditas visendi Regem, quem tot bellis & victoriis celebrem tota Europa mirabatur: simul antiqua temporis species objiciebatur, quo Carolus M. liberandi Romani Leonis Pontificis causa, Romam profectus, ingenti totius Romæ atque Italiæ lætitia, ex Rege Imperator salutandus, Romanum Imperium renovasset. Igitur admirando occursus spectaculo ingressus est urbem; quem Joannes Pontifex venientem in gradibus Basilicæ Vaticanæ exoepit. Quo ubi pervenit Rex, ad pedes se Pontificis submisit; quem Pontifex amplexus, deduxit in templum, & sacris solemni cæremonia celebratis, inunxit, ac demum imperiali diademate insignivit, acclamante universo clero ac populo Imperatori felicitatem & victoriam. Quo facto, uterque ad aram S. Petri accessit, & solemni se Sacramento devinxit: Imperator, se semper in fide, & auctoritate Romanæ Ecclesiæ futurum, Pontifex, se nullo unquam tempore Berengarii ceterorumque hostium partibus adhæsurum. Felix & ad omnem posteritatem memorabilis annus, quo Imperium Romanum a Francis translatum ad Saxones. Idem post annos centum & sexaginta, dum rursum Imperatoris nomen & majestas collabi cœpta, ejusdem gentis heroes instaurarunt: ut non immerito scripserit Sigonius, Regni Italici & Imperii restituti decus Germanorum beneficio deberi; apud quam exinde gentem in hunc diem Imperii majestas permansit. Otto licet multis negotiis ac turbis Italiæ implicatus, multa interim diplomata regiæ liberalitatis dedit, inter quæ illud magnificum & imperatorium, quo patrimonium S. Petri & Romanæ Ecclesiæ jura, a Pipino Rege & Carolo M. concessa, confirmavit; quod diploma aureis literis exaratum, servatur in castello S. Angeli, quemadmodum & nos ex Baronio & conciliis in Carolo Romano Catholico retulimus. Nec immemor etiam liberalitatis suæ, tabulas Corbeiensibus obsignavit, quas ex ipso autographo hic exhibemus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex. Notum esse volumus omnibus fidelibus nostris, quod rogatu caræ prolis nostræ Ottonis indulsimus incolis Villæ, quæ dicitur horohusun & adjacens est urbi, quæ dicitur Eresburg, eo jure vivere, & ipsa legitima habere per omnia, quæ Theotmannici habent; nec tamen ulli aliæ potestati subjacere cum suis juribus ac legitimis, nisi cui hactenus paruit, rectoribus scilicet monasterii quod nova Corbeia vocitatur, ad honorem ac servitium Beatorum Martyrum Stephani atque Viti. Et ut hoc firmum sit, & nulli post hæc prævaricari liceat, annuli nostri Sigillo jussimus signari atque firmari, manu nostra subtus signantes.

Signum Domni Ottonis *Serenissimi Regis.*

Liudulfus Cancellarius ad vicem Brunonis Archicapellani recognovi & ss.

Data V. Idus Junii. Anno Incarnationis Domini DCCCCLXII. Indictione V. Regni autem Serenissimi Ottonis Regis anno XXVII. Actum in Suosaz in Dei nomine feliciter amen.

Otto Imp. Joannem Pontif. per

Episcopos e sede sua pellit, substituto Leone. *Luitprand.*

Mansit post hæc in quintum annum Otto Imperator in Italia, dum rebus omnibus compositis, Berengarium victum captumque teneret. Una nomini macula aspersa; quod Joannem Pontificem, a quo inauguratus erat, tum ob

ob conspirationem cum Adelberto Berengarii filio (secus quam promiserat) tum ob enormia quædam crimina objecta, apud Luitprandum (quæ tamen ab aliis incredibilia habentur) convocato ex tota Italia Episcoporum concilio, exauctorarit, ac Leonem Pontificem subrogaverit. Sed extincto haud multo post Joanne Pontifice, Romani Benedictum elegere Pontificem; at vero Imperator Leonem tutatus, Benedictum in Saxoniam deportari jussit, quem Adalgago Hamburgensi Archiepiscopo custodiendum tradidit, qui in ea exilii urbe obiit, & tumulum adhuc servat. Utrumque Joannem ac Benedictum, verum Pontificem agnoscit Baronius; extra numerum habet Leonem, quod nulla legitima Imperatoris & Episcoporum auctoritate introductus. Otto Imperator artium militarium magis quam Canonum gnarus, limites suæ potestatis excessit; non hoc Carolo M. æquandus, legum sacrarum peritissimo; Princeps quippe qui a morte prioris conjugis latinas primum literas didicit; cetera Imperator religiosissimus, cui per ignorantiam hæc magis condonanda, quam Episcopis. Nec tamen pœna abfuit, quæ Imperatoris exercitum pestifera lue magnam partem absumpsit; sed hæc uberius ab aliis scriptoribus relata sunt.

Annus Christi 965.

Benedicti V. Pont. 1. Ottonis Imp. 4. Reg. 30. Volcmari Ep. Pad. 6.

Parto Italiæ Regno, & ad Imperium rursus adjecto, Imperator sub exitum anni 965 in Germaniam rediit. Venienti in confinia Sueviæ & Franciæ occurrere duo filii, Otto Rex, & Wilhelmus Moguntinus Archiepiscopus: Wormatiæ accessit Bruno frater, Coloniensis Archiepiscopus, quibuscum Ingelheimium perrexit, & pascha eo in palatio celebravit. Inde Coloniam petivit, ubi Machtildis mater, & soror Gerberga Galliæ Regina cum filio Lothario Rege venientem excepere; omnes hosce, perinde ut Senatores Regni Lotharingiæ, qui ad comitia simul convenerant, regio epulo tractavit Imperator; atque inde in Saxoniam properavit, interque cetera, quæ sapientissime ordinata sunt, Hermannum Bellingum ob res præclare domi militiæque administratas e gubernatore ducem Saxoniæ creavit; quæ dignitas apud posteros in centesimum & quinquagesimum annum permansit; sensimque ex temporariis hæreditarii duces emersere, postquam ob merita parentum principatus permissi filiis. Virum hunc alii quidam ex obscuro loco & tenui fortuna evectum volunt, cujus originem Widekindus & Dithmarus e prima Saxoniæ nobilitate deducunt.

Flodoardus.

Ad. Brem. Helmold. Alb. Stad. in chron. Meibom. in notis ad Widekind. Crantzius Rotgerus in vita Brunonis.

Moritur Bruno Archiep. Col.

Subtractus hoc anno e numero mortalium Bruno Coloniensis Archiepiscopus, magno Imperatoris totiusque familiæ Augustæ luctu, vir omnium Scriptorum elogiis ex omni virtutum aspectu commendatus, qui sacram & politicam potestatem in Episcopo & duce, admirabili sapientia, & ingenti Imperii bono, famaque sanctitatis conjunxit. Successorem nactus est Folcmarum, Diaconum & œconomum suum, cujus rogatu postea Rotgerus Corbejensis monachus vitam Brunonis conscripsit.

Annus Christi 966 967.

Joannis XIII. Pont. 1. 2. Ottonis Imp. 5. 6. Reg. 31. 32. Volcmari Ep. Pad. 7. 8.

Otto Italiam & Romam revisit, composuitque res ibi turbatas

Miræi Not. Belg. c. 6. Regin. cont.

Otto Imperator ob funus fratris e Saxonia Coloniam profectus; exinde Aquisgranum, Trajectum, Neomagum adiit; rebusque istic compositis, in Saxoniam est reversus. Nec multo post Wormatiam ad comitia procerum contendit, in quibus expeditio in Italiam decreta, ad ulciscendas Romanorum injurias, quibus Joannem XIII. ejus nominis Pontificem Romanum affecerant. Peragrata Italia, Romæ Christi natalitia celebravit, sumptoque ab auctoribus seditionum supplicio, reliquum anni sequentis tempus in ordinanda Italia consumpsit. Tum & Legati missi ad Nicephorum Græcorum Impe-

Imperatorem, qui filiam ejus privignam Ottoni filio sponsam postularent. Subinde & Otto filius a Patre & Joanne Pontifice invitatus Romam advenit, & a Pontifice in Christi natalitiis Imperator, jucundissimo populi Romani spectaculo, coronatus est. Si quid Otto Imperator deliquit in Leone Pontifice introducto, id in verum Pontificem studio & observantia compensatum est. Nec enim post Francorum Reges ulli Romanam sedem magis coluerunt, quam Saxonici Imperatores & Principes eorum temporum. Quem amorem ac reverentiam ut Otto parens filio altum imprimeret, Romæ inaugurari voluit, & spectare coram sanctitatem loci, in quo D. Petrus Successores suos in throno collocarat orbi Christiano venerandos. Unde jam a sequenti anno diplomata passim Ottonis II. imperium numerant, quod hic movere visum est.

Annus Christi 968.

Joannis XIII. Pont. 3. Ottonis Imp. 7. Reg. 33. Volcmari Ep. Pad. 9.

Otto donat Ecclesiæ Magdeburgensi Abbatiam S. Dionysii in Angaria.

Attinuit & insequens annus Ottonem cum filio Augusto in Italia; e qua mense Octobri hoc sequenti diplomate ratam habuit donationem Abbatiæ S. Dionysii in Angaria, factam Ecclesiæ Magdenburgensi.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Imperator Augustus. Noverit omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum industria, qualiter nos pro monitu Adelheidis dilectæ conjugis nostræ Abbatiam, cui nomen est Angerm, quam beatæ memoriæ domina genitrix nostra Machtilt in honorem S. Dionysii Martyris Christi construxit ob remedium & absolutionem animarum Divi genitoris nostri Henrici Regis divinæque genitricis nostræ, pro statu quoque & incolumitate regni vel imperii nostri, filiique & Coimperatoris nostri Ottonis, Sancto Mauritio in Magdeburch liberaliter offerimus, & Archiepiscopis illius Ecclesiæ perpetualiter tuendam concedimus, cum omnibus appendiciis & utilitatibus suis, tam ædificiis quam mancipiis utriusque sexus, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, aquis aquarumve decursibus, molendinis mobilibus scilicet & immobilibus, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, ut Archiepiscopus illius Sanctæ Magadeburgensis Ecclesiæ suique Successores teneant & possideant, & suis eam usibus sicuti res Ecclesiasticas juxta libitum adjungant.

Et ut hoc nostræ munificentiæ munus eidem Ecclesiæ firmum & stabile per successura tempora permaneat, & a sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus nostrisque verius credatur, hanc cartam conscribi annulique nostri impressione signari jussimus, quam & manu propria subtus firmavimus.

Signum Domni & invictissimi

Ottonis Magni Imperatoris Augusti.

Luidgerus Cancellarius ad vicem Haddonis Archicapellani notavi.
Data VII. Non. Octobris, Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXVIII. Indictione XI. Anno autem regni Domini Ottonis XXXIII. Imperii vero VII. Actum Ravennæ in Domino feliciter. Amen.

Ante vero, initio hujus anni, cum Imperator versaretur in Campania, literas dederat ad Saxones nostros; quibus cum paternam plane sollicitudinem pro gente nostra ostendat, hic eas ex Widekindo recitare lubet.

Solicitudo Ottonis pro Saxonia.

Otto divino nutu Imperator Augustus, Herimanno & Thiaderico ducibus, ceterisque publicæ rei nostræ præfectis, omnia amabilia.

Deo volente, salus omniaque prospera plane succedunt. Ceterum nuncii Con-

Constantinopolitani Regis, dignitate satis insignes, nos adeunt, pacem, ut intelleximus, admodum quærentes. Quoquo tamen modo res agant, bello, Deo volente, nullo modo nos attentare audebunt. Apuliam & Calabriam provincias, quas hactenus tenuere, nisi conveniamus, dabunt. Si vero voluntati nostræ paruerint, ut præsenti æstate conjugem cum æquivoco nostro in Franciam dirigentes, per Fraxinetum ad destruendos Saracenos, Deo comite, iter arripiemus, & sic ad vos disponemus. Præterea volumus, ut si Redares, sicut audivimus, tantam stragem passi sunt (Scitis enim quam sæpe fidem fregerint, quas injurias attulerint) nullam vobiscum pacem habeant. Unde hæc cum Herimanno Duce ventilantes totis viribus instate, ut in destructione eorum finem operi imponatis. Ipsi, si necesse fuerit, ad eos ibimus. Filius noster in Nativitate Domini coronam a beato Apostolico in Imperii dignitatem suscepit. Scripta XV Calend. Februarii in Campania juxta Capuam.

Comitia Werlis celebrata. His literis lectis, inquit Widekindus, in conventu populi, in loco, qui dicitur Werla, coram Principibus & frequentia populi, visum est pacem jam dictam Redariis servare; eo quod tum bellum adversus Danos vigeret, & copiæ minus ad duo pariter bella conficienda sufficerent. At quæ hic Werla? in qua celebris ille conventus est habitus. Utrumne Transalbiana in confinio Sclavorum? quæ tum Sclavorum armis circumstrepentibus minus tuta. Ego nostram in Westphalia intelligo, Urbem regiam & hactenus toties celebratam, in qua illa Saxonum comitia Herimannus & Thiadericus ex Imperatoris voluntate convocavit.

Moritur Wilhelmus filius Ottonis, Archiepiscopus Moguntin. Læta hæc Ottonis turbavit mors duplici funere: Primum Wilhelmi filii & Moguntini Archiepiscopi, 3. Febr. elati, præsulis magnæ sapientiæ; cui ob id Otto pater Parthenopolim exornandam erigendamque in Archiepiscopi sedem, & cetera Regni negotia committebat: & singularis vitæ integritatis; cui & obitum Machtildis avia ante suum vaticinata. Ab excessu e vita, Wilhelmus Ludolpho Corbejensi Abbati se obtulit, ab eoque innocentis vitæ præsule fratribusque ejus cœnobii mortuorum subsidia petiit; quemadmodum hæc planius a Dithmaro Episcopo & Serrario relata sunt. Wilhelmum consecuta Machtildis, Imperatoris mater, *miræ*, ut Widekindus scribit, *sanctitatis fœmina*, quippe omnium christianarum virtutum in sexu illo splendore illustris; exemploque cumprimis beneficentiæ in Ecclesias, in egenos & religiosi instituti homines, in quos omne patrimonium erogavit. Regia nimirum donatione, & diplomate consignato, acceperat a marito suo Quidlenburgum, Palithi, Nurthusen, Gronau & Duderstede cum Comitatibus & prædiis; quæ bona magnam partem convertit in donationes cœnobiorum. Nam præter Quidlenburgense monasterium, cui se incluserat, condidit tria alia Virginum sacrarum Collegia, Northusanum, Consungense, & Poldense. Nata erat ex Widekindea familia, patre Theodorico Oldenburgensi Comite. Quæ una omnium nostratium scriptorum consensio est; falliturque Flodoardus, a quo Ludovici Germaniæ Regis, Arnulpho Imperatore genita, filia asseritur. Nec minus illustris in filio Imperatore, & tribus inde nepotibus, Ottone II, Ottone III, & S. Henrico Imperatoribus; quam tot laudibus præterea celebrarunt Dithmarus & Luitprandus Episcopi, ceterique omnium temporum scriptores. Sepulta est Quidlenburgi in æde S. Servatii, ad latus mariti Regis Henrici, ut viva rogarat: jam multo illustrior, quando Divorum numero adscripta colitur. Quo nunc fatalis ætas nostra per Saxoniam recidit? quæ ista quidem ex certa annalium memoria recolit, sed dispari religionis cultu. Omnia hæc invertit; tanquam magnæ illæ Imperatorum, Ducum, Principum, Matronarum & Virginum sacrarum animæ nusquam vero Evangelii luce perfusæ fuerint.

Et Mathildis Ottonis Mater.

Mederus in diplom. Saxon.

Dithmarus lib. 2. Luitprand. Flodoard. in chron.

Annus Christi 969. 970. 971.

Joan. XIII. Pont. 4.5.6. Ottonis Imp. 8.9.10. Regis 34.35.36 Volcmari Ep. Pad. 10.11.12.

Brouverus in ann. Trevir. lib. 10. Dithmarus lib. 2.

Versabatur inter hæc Imperator adhuc in Italia; ubi Græcorum perfidiam pertæsus, acceptaque etiam clade suorum, bellum Græcis indicit, cui Ottonem

Helmold. l. 1. c. 11. Erect Eccl. Magdenb. apud Meib. ad Widek. Chron. Magdenb. Otto Frising. l. 6. Gobelinus atat. 6. c. 48 Crantz. Chron. Mindense.

Magdenburgensem Archiepiscopatum erigit Otto.

tonem filium ad tyrocinia armorum capienda præfecit, adjuncto Gunthario & Sigefrido Ducibus; quorum moderatione Apulia & Calabria Græcis erepta, conjunctaque Imperio occidentali. His confectis animum adjecit ad Magdenburgensem Episcopatum firmandum, ac Metropolim omnium Sclavorum regionumque trans Albim constituendam. Opportunum id ratus, dum in Italia esset, cum Pontifice conficere; maxime, quod adessent Hatto Moguntinus Archiepiscopus, & Hildewardus Halberstadiensis Episcopus, quorum maxime intererat, quod intra Episcopatum Halberstadiensem, intraque terminos a Carolo M. descriptos novus Magdenburgi Episcopatus constituendus, id quod a Bernardo superiori Halberstadensi Episcopo nunquam Otto impetrare potuerat. Igitur commutatione locorum & bonorum facta transactum, consignatæque tabulæ fundationis Ravennæ in conventu Episcoporum, subscribente Hattone Archiepiscopo, cum Germaniæ & Italiæ, qui aderant, Episcopis. Quæ mox Pontifex Joannes XIII rata habuit: uti hæc præ ceteris accuratius narrat Browerus in annalibus Trevirensibus. Evocatus deinde post hæc Adalbertus Episcopus, de quo supra relatum, ex Wirtzenburgensi Abbatia, cui præsidebat, Romam, & auctoritate Apostolica Archiepiscopus nominatus, pallioque donatus festo S. Lucæ hujus anni; &, quod ad dignitatem hujus sedis refertur, Pontifex Primatum omnium per Germaniam Ecclesiarum & Archiepiscoporum habere voluit. Subjecti vero huic Metropoli Episcopatus Cizizensis, Misniensis, Merseburgensis, Brandeburgensis, Havelbergensis, & Posnaniensis. Quibus rite peractis, Otto Imperator Adalbertum cum Imperatoriis literis ad Episcopos, Marchiones & Principes Saxoniæ datis, Magdenburgum præmisit; a quibus cum ingenti lætitia & populi acclamatione acceptus & inauguratus est. Adalbertus subinde festis natalitiis Christi in solemni Missæ sacrificio Bosonem Monachum Mersenburgensem, Burchardum Misniensem, Hugonem Cizicensem Episcopos consecravit. Tundo vero sive Undo Havelburgensis, & Dudelinus Brandenburgensis Episcopi, prius quidem Moguntino Archiepiscopo subjecti, sed agente id quoque Imperatore ad Metropolim Magdenburgensem transire jussi. Neque his Episcoporum sedibus contentus Imperator, majora versabat cum animo; atque ut Carolus M. totam Saxoniam a se subactam diviserat in Episcopatus, ita ille totam Sclavoniam, regionesque trans Albim complexus, christianæ religioni submittere, & in Episcopatus distribuere constituerat.

Primus ei Antistes datus S. Adalbertus, Monachus Benedictinus.

Annus Christi 972.

Domni Pont. I Ottonis Imp. II. Regni 37. Volcmari Ep. Pad. 13.

Widekind. lib. 3. Lambert. in chron. Sigebert. Otto Frif. Sigonius.

Tandem relicto Burchardo Sueviæ duce cum militari negotio, post quintum denuo annum Imperator ex Italia digressus, *cum ingenti*, ut Widekindus scribit, *gloria, capto Rege Longobardorum, superatis Græcis, victisque Saracenis, cum victricibus alis in Germaniam per autumnum venit.* Patrem comitatus Otto filius cum Theophania sponsa, quæ Romæ quoque a Pontifice coronata, & titulo Augustæ condecorata erat. Berengarius Italiæ Rex cum uxore Willa Bambergam deportatur in exilium, ubi & vitam clausit, iisdem fatis jactatus, quibus olim Desiderius Longobardorum Rex, a. Carolo M. Leodium relegatus. Ut jam Ottonem M. non secus quam Carolum M. domitorem Italiæ, & vindicem Apostolicæ sedis videas. Postquam Otto Ingelhemium attigit, nihil illi antiquius fuit, quam Episcoporum synodum convocare; quam celebrem testatur fuisse Auctor vitæ S. Udalrici: quanquam nomina Episcoporum actaque interciderint.

Annus

Annus Christi 973.

Benedicti VI. Pont. 1. Ottonis Imp. 12. regni 38. & ultimus. Volcmari Ep. Pad. 14.

Widekind. lib. 3. Dithm. Otto Fris sing.

Ab Rheno Imperator in Saxoniam properavit ad paternum solum, in quo hoc anno Christi 973 extremum vitæ diem habuit. Ac postquam peragrata dispositaque Saxonia, Quidlenburgi apud filiam Machtildem ejus loci Abbatissam pascha celebrasset, advenientibus undique diversarum gentium legatis, & procerum multitudine salutantium, Merseburgum perrexit; ubi festum ascensionis demum magna pietate peractum, auditique legati ex Africa præsentes. Tristis istic memoria Hermanni & Geronis, Ducum fortissimorum contra Barbaros, affecit Imperatorem, quos non ita pridem necessitate mortis amiserat. Et tanquam ipse iisdem fatis urgeretur, Miminlebiam ad Unstrotum fluvium secessit in locum & monasterium Henrici patris morte confatalem. Venerat eo feria tertia ante Pentecosten; proxima nocte (verbis Widekindi referam vitæ exitum) *juxta morem diluculo de lecto consurgens, nocturnis & matutinis laudibus intererat. Post hæc paululum requievit. Missarum deinde officiis celebratis, pauperibus juxta morem manus porrexit, paululum gustavit, iterumque in lecto requievit. Cum autem hora esset, processit lætus & hilaris ad mensam. Peracto ministerio, vespertinis laudibus interfuit. Peracto cantico Evangelii, æstuare, atque fatigari cœpit. Quod cum intellexissent Principes circumstantes, sedili eum imposuerunt. Inclinantem autem caput, quasi jam defecisset, refocillaverunt, expetitoque Sacramento divini corporis & sanguinis, & accepto, sine gemitu cum magna tranquillitate ultimum Spiritum cum divinis officiis pietatis creatori omnium tradidit.* Addit Dithmarus: *postquam nonis Maji divino viatico recreatus est, exanime corpus, prosequente Ottone filio, a Gerone Coloniensi, & Adalberto Magdenburgensi Archiepiscopis Magdenburgum transvectum est, atque istic in crypta ædis Mauritianæ ab Episcopis & Clero solemnibus Ecclesiæ ceremoniis denutatum est ad latus Edithæ Reginæ.* Magnus & gloriosus Imperator, quo post Carolum M. ut Dithmarus perhibet, nemo major Imperium gessit. Argenteas ille venas Goslariæ primum reperit, quas tanto ævo & post Ottonem nemo scrutatus fuerat. Sed aureum magis sæculum, quod Ottone Imperatore disciplina cleri & populi florentissimum fuit, quod & domitis omnibus circum exteris intestinisque hostibus, filio reliquit pacatissimum: felicesque Episcopi, qui cum Volcmaro nostro vitam sub illo sortiti. Et quæ per Saxoniam Ecclesia Cathedralis? quod monasterium, in quo ejus beneficentiæ vestigia ex diplomatum monumentis non extant? dummodo ceteri perinde, ut Mindenses & Magdenburgenses, aut servassent, aut cum posteris communicassent.

Obitus & laus Ottonis M. Imp.

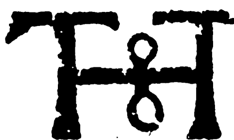
Succedit patri in imperio Otto filius.

Compo∫ito in terram patre, Otto filius imperium adiit, juvenis, qui vix dum XX ætatis annum attigerat, quique ante XII annos a Germanis Rex delectus, atque ante sexennium a Pontifice Imperator appellatus erat; a quibus etiam annis in diplomatis regni & Imperii ejus exordia numerari leges. Ut tamen majestatis decus impleret, haud multo post a funere patris Aquisgranum profectus ad comitia, in iisque omnium Principum consensione Imperator acceptus confirmatusque est. Mense Julio Aquisgrani fuisse, docent nos tabulæ Coloniensis Ecclesiæ, quas Gelenius recitat ab Ottone istic consignatas. Sed jam paulo ante Otto Imperator, primo statim auspicati Imperii anno, Ludolpho Corbejensi Abbati omnia a majoribus concessa auctoritate sua renovarat.

Gelen. 1. sacrar. syn. 7. Qui Corbeiensia privilegia approbat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia semper Augustus. Convenit nostræ Imperiali Celsitudini, ut petitiones fidelium nostrorum, has præcipue, quas pro Ecclesiarum sibi commissarum utilitatibus suggerunt, ad effectum perducamus; quoniam hoc ad præsentem vitam prospere peragendam, & ad futuram beatitudinem promerendam profuturum liquido credimus. Unde noverit omnium fidelium nostrorum industria, quia adiens excellentiam nostri culminis Liudulfus Abbas venerabilis novæ Corbeiæ, roga-

rogavit, ut eidem monasterio concederemus talem libertatem, qualem a Patre nostro & Imperatore augusto, cæterisque antecessoribus nostris Regibus vel Imperatoribus accepisse dinoscitur; cujus petitioni assensum præbentes, interventu matris nostræ Adalheidæ, in supra dicto monasterio fratribus DEO servientibus, ejusque Martyribus Stephano atque Vito omnes concessiones, quas anteriorum Regum vel Imperatorum temporibus habuerunt, concessimus, nostraque auctoritate renovavimus; præcipue ut potestatem habeant inter se, cum necessitas venerit, Abbatem eligendi, & ut a nullo Episcopo de dominicalibus mansis ejusdem monasterii decimæ exigantur, neque a Comitibus ex qualibet judiciaria potestate Coloni eorum & Liti ad justitiam faciendam aliquo banno constringantur, sed coram advocatis ejusdem monasterii justitiam facere cogantur; sicut anteriorum Regum vel Imperatorum præfato loco concessum fuisse cunctis fidelibus nostris liquido patet. Et ut hæc nostræ renovationis ac firmationis auctoritas firmior stabiliorque a cunctis perpetim credatur, hanc chartam conscribi, manuque nostra propria subtus roboratam annuli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domini Ottonis *invictissimi semper augusti.*

Willigisus Cancellarius vice Ropberti Archicapellani recognovi.
Data V Calend. Junii, anno Incarnationis Domini DCCCCLXXIII. *Indictione I. anno regni Domini Ottonis XIII. Imperii autem VII. actum Alten in Dei nomine feliciter amen.*

Annus Christi 974.

Benedicti VI. Pont. 2. Ottonis II. Imp. 2. Volcmari Ep. Pad. 15

Sigebertus. Lambertus. Schaf. Brunnerus. At non ita præmunitus auctoritate Pontificis & Principum Otto, quin altero mox anno cum Regni æmulis luctandum esset; nam præter Raginarium Lotharingiæ turbatorem, quem bello oppressit, Henricus patruelis Bojariæ dux, inito cum Haraldo Danorum Rege, Boleslao Polonorum Duce, atque aliis etiam Germaniæ Principibus fœdere, ausus est arma indicere, & Regnum Germaniæ affectare. Sed hunc æmulum, convocato procerum conventu, per legatos ad obsequium revocavit. Inde arma in Haraldum Daniæ Regem, fines Saxoniæ depopulantem convertit, victumque contudit.

Sub initium hujus anni Volcmarus Paderbornensis Episcopus Ottonem adiit, & privilegiorum confirmationem, quæ ceteri ante eum Cæsares ac Reges dederant, ac liberam cumprimis electionem Episcopi, secundum Caroli Crassi concessionem, impetravit; ita enim auctor vitæ Meinwerci. *(Uti & Paderbornensis.)* *Otto ejusdem nominis secundus, decimo quinto Calendas Februarii, rogatu Folcmari ejusdem civitatis Episcopi, anno Dominicæ Incarnationis nongentesimo Septuagesimo quarto, electionis suæ decimo quarto, imperii primo, regni septimo, indictione quarta* (quæ secunda scribi debuit) Imperatoria auctoritate omnia privilegia comprobavit; quod tamen Ottonis diploma, vel incendio Ecclesiæ, vel alia temporum injuria intercidit.

Ceterum Otto Imperator, varia hoc eodem anno loca peragrando, varia diplomata dedit: aliud Neomagi 14. Calendas Martii apud Miræum: aliud 5. Kal. Julii Wormatiæ apud Zilesium: aliud rogatu Theophaniæ conjugis Ludolpho Osnabrugensi Episcopo, quo Ludolphum consanguineum appellat, multisque prædiis donat. Duplex præterea Mindensi Ecclesiæ datum, alterum Aquisgrani 12 Calendas Augusti, alterum Neomagi 14. Calendas Martii, quo Lubekena donatur Ecclesiæ S. Petri. Verum cum hæc extent, nos hic duo adjungemus diplomata, quorum neutrum hactenus publici juris factum. Altero Otto Imperator, pia majorum vestigia secutus, Herivordiensi Sanctimonialium Virginum Collegio benefecit. Id diploma, etsi in medio vitiatum agnoscam, ob antiquitatis tamen memoriam referre licebit. *(Miræus in notis Belg. c. 6. Zilesius in defens. Maxim. Ertvvinus in chron. Pistorius in diplom. Mind. chron. Mindens.)*

In

Beneficentia Ottonis II in Herivordiense Canonicarum Virginum Collegium.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis: Otto divina favente clementia Imperator Augustus. Noverit omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet ac futurorum industria, qualiter quædam venerabilis Abbatissa herifordensis monasterii nomine Imma nobis Luthuwici Regis de quodam mercato cum omnibus inde exigendi usibus, id est, moneta, telones, vel quidquid ad publicum videtur pertinere mercatum, in loco adonbusa nominato, afferens, nostramque dilectam conjugem nomine * Adelheida, hæc eadem scripta, nos nostri præcepto, ejus interventu, præfato monasterio renovari precabatur. Nos vero pro animæ nostræ remedio, & æterna remuneratione more antecessorum nostrorum Regum vel Imperatorum facientes, ejusque intercessioni consentientes, memoratæ Ecclesiæ Herifordensi, ejusque abbatissæ Immæ prædictæ per futura succedentium tempora in loco superius nominato, potestatem non solum mercationis locum constituendum, sed etiam ad jus ejusdem prælibatæ abbatissæ banno nostro imperiali exigendum, pacemque omnibus quærentibus mercatum ac redeuntibus faciendum concessimus. Et ut hoc nostræ auctoritatis præceptum cunctæ sanctæ Dei Ecclesiæ, filiis, nostrisque perpetuo verius credatur fidelibus, ac firmum stabileque permaneat, manu nostra subtus propria firmavimus, annulique nostri impressione consigillari jussimus.*

* Theophania.

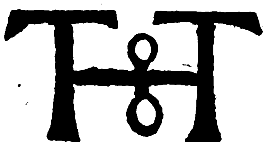
Signum Domini Ottonis *Serenissimi Imperatoris Augusti.*

Willigisus Cancellarius ad vicem Rotberti Archicapellani recognovit. Data V. Idus April. anno Incarnationis Domini DCCCCLXXIIII. *Indictione II anno vero regni Domini Ottonis XIII Actum Walbech.*

Jus telonii & monetæ Werthinensibus datur ab Ottone.

Altero diplomate Folcmaro Werthinensi Abbati, & in ipsa Werthina, & Ludinghusii in diœcesi Monasteriensi jura telonii ac monetæ, rogatu Theophaniæ conjugis donat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto Dei favente clementia Augustus. Si servorum Dei petitionibus, quas pro Ecclesiarum sibimet commissarum utilitatibus nobis suggesserint, clementer annuerimus, id nobis procul dubio ad præmia æterna capessenda liquido perducet. Unde notum esse volumus præsentibus scilicet & futuris, qualiter fidelis noster Folcmarus Werdinensis monasterii provisor, cum interventu dilectæ conjugis nostræ Theeuphanu adiit Celsitudinem nostram postulans, ut in duobus suis locis, id est Werdina, Liudinghus, forum & monetam sibi liceret aptare & facere. Hujus rationabili, ac justæ petitioni assensum præbentes, libenter postulata concedimus, & quidquid in eodem foro, vel moneta publica ad jus nostrum pertinet, prædictæ ac dilectæ conjugis nostræ rogatu, prædicto monasterio firmiter donamus, & in perpetuum perdurare volumus. Et ut hæc traditio auctoritatis nostræ firma & inconcussa permaneat, manu propria eam firmavimus, & annuli nostri impressione sigillari jussimus.

Signum Domini Ottonis *Serenissimi Imperatoris Augusti.*

Wilgisus Cancellarius ad vicem Rotberti Archicappellani recognovi. Data XIIII *Calendas Septembris, anno Incarnationis Domini* DCCCCLXXIIII. *Indict.* II. *anno regni Ottonis* XIIII. *Imperii autem* VII, *actum in Arviti.*

Otto Imp. Paderb. Ecclesiæ donat crucem auream, pretio sexaginta millium aureorum.

Id vero diploma, cum in Arvite, quæ tunc curtis regalis erat, nunc Ervite est pagus inter Susatum & Paderbornam in Ducatu Westphaliæ haud procul a Luppia, atque ad fines diœcesis Paderbornensis, argumento est, Ottonem sub Autumnum Westphaliam lustrasse, atque Paderbornæ Volcmarum Episcopum invisisse; idcirco ad hunc annum referre placuit Ottonis donum, auream videlicet crucem Paderbornensi Ecclesiæ datam, pretio sexa-

sexaginta millium aureorum, quam ex collectis Longobardorum triennalibus tributis, ac puro auro confectam tradunt annalium nostrorum scriptores. Hinc illa vetus inscriptio. *Auri sexcentas hæc crux habet aurea libras.* Atque ut munificentia Imperatoris, populi simul pietas accenderetur, id pretiosum crucis signum ante chorum Basilicæ populo spectandum, venerandumque ex sublimi loco est expositum. Verum ea crux haud longo ævo superstes fuit ex suo signo cultuque; seu Basilicæ incendio liquefacta, seu conflata conversaque in Basilicæ reparationem (quod Kersenbrochius opinatur) seu alio casu interversa. Quare ne memoria tanti doni cultusque populo subtraheretur, crucis effigies laminis inauratis obducta, in prioris locum est substituta, quæ ex forma aspectuque veterem referret, quod nostra demum memoria cognitum. Nam cum hæresis bello sæpius urbs in periculo esset, veriti Canonici summæ ædis, ne opimi hujus spolii causa invitarentur vicinæ hæreticorum harpyæ, visum fuit per aurifabros explorare crucem, deprehensaque est intus præstipata, atque extime laminis tantummodo inauratis obducta. Post etiam Christianus Dux Brunswicensis, & hereticus Halberstadiensium Episcopus, cum Paderborna occupata D. Liborii argenteam tumbam, & quidquid sacri auri argentique repertum est, per sacrilega spolia rapuisset, in hanc quoque crucem, uti sagaces inter eos didicerant, inquiri jussit; quæ tamen rapacibus eorum manibus subtracta est per Georgium Brenckium Scholasticum; quod & ipse persuasus, superesse in hac cruce Ottonicum illud ex auro donum. Nihil majorum ætate Cæsarum ac Regum pietas habebat frequentius, quam ejusmodi donis exornare templa & altaria; sicuti inter ceteros Serrarius Moguntinæ Basilicæ thesaurum exposuit, in quo similis crux monstrata ex eodem pretio, & ex relati versus inscriptione: Ottonem vero Cæsarem, ut hoc tam insigni dono Paderbornam exornaret, quid aliud commovit, quam loci hujus vetustas, religionisque sanctitas, & Volcmari Episcopi veneratio, quem pater ejus inter præclarissimos Saxoniæ Episcopos commendare solitus.

Serrar. lib. 1 Mog. hist. c. 32.

Annus Christi 975. 976. 977.

Benedicti VII Pont. 1. 2. 3. Ottonis II Imp. 3. 4. 5. Volcmari Ep. Pad. 16. 17. 18.

Lambertus Schaf. Herm. cont. Sigebertus Dithmarus lib. 3. Daniam Otto subjugat.

Posteaquam Imperator omnia per Imperium composuerat, anno regni tertio, exercitum, quem ex Saxonibus & Germanis collegerat fortissimum, in Daniam adversus Haraldum Regem traduxit; & Sleswicum progressus omnes Regis munitiones expugnat, ac veteres Saxoniæ terminos, & libertates christianæ religionis repetit. Ita victum Regem jussit se Wismariæ in conventu Principum sistere; ubi ad pedes Imperatoris prostratus, in gratiam est receptus, annuo tributo imperato. Inde eodem anno in Bohemiam cum victore exercitu digressus, omnia ferro flammaque vastando, Regem quoque, ad quem Henricus Bavariæ Dux profugerat, cæsis ad Pilsnam Bois, ad obsequium redegit; submissusque Bohemis Episcopus Theodmarus, genere Saxo, vir sanctissimus. Quo in Regno per id tempus Adalbertus primum Pragensium Episcopus desudabat, Magnus ille Bohemorum & Sclavorum ex Apostolico numero doctor, & martyr; diversus ab Adelberto Magdenburgensium Archiepiscopo, viro Apostolici fervoris, qui per id tempus quoque inter Sclavos Christi religionem, per conditos ab Ottone primo Episcopatus, quam latissime propagabat, quos hoc anno Sigebertus ab Ottone debellatos denuo refert. Ac quo minus Otto Barbarorum bellis insisteret, fecit Henrici patruelis ac Bojariæ Ducis rebellio; sed brevis hæc ambitio; victum Otto subegit, spoliatumque principatu, Trajectum, seu ut Browerus, Treviros in exilium deportari jussit: ac ne denuo rebellaret, Ducatum Ottoni, Ludolphi Suevorum Ducis filio, alterique patrueli suo donat.

Sigebertus. Lambertus Herm. cont. Brunnerus lib. 5. ann. Brovverus lib. 10.

Bohemiam vectigalem reddit. *Lambertus Schaf. Dith. l. 3.*

Intestinis hostibus suppressis, Otto rursum cum ingenti exercitu Bohemiam intrat, ac Boleslaum Ducem, ostentatione armorum, tributa, quæ pater impo-

imposuerat, pendere jussit. Tum vero per Saxones Imperatores revocata a prisca a Carolo M. Imperii majestas, cum Dani, Sclavi, Bohemi, ceterique circum populi Imperio tributarii servirent; & Principes Imperii ad unius absolutissimi Monarchæ Imperium obedientes starent.

Annus Christi 978. 79.

Benedicti VII Pont. 4. 5. Ottonis II Imp. 6. 7. Volcmari Ep. Pad. 19. 20.

A Lothario Galliæ Rege inopinato invaditur. *Sigebertus Aimoinus lib. 5. Dithm. l. 3.*

Hac rerum felicitate Otto Imperator, pacis securus, Aquisgrani versabatur; cum Lotharius Galliarum Rex, immemor consanguinitatis & beneficiorum, ex improviso cum ingentibus copiis Metas ducit exercitum, Austrasiæque proceres in fidem suam adigit; ac recta inde Aquisgranum Imperatorem cum conjuge intercepturus advolat. Pransurus Otto cum conjuge accumbebat mensæ, cum subito rumore percellitur, advehi hostem, & portis imminere. Vix Imperator præcipiti fuga cum conjuge & aula in tutum evaserat, cum Lotharius urbem & palatium ingreditur, mensamque instructam sine convivis reperit. Igitur hospes minime invitatus, postquam epulis pastus, palatium diripit, & cum præda in Franciam redit. At carum Gallo epulum; Otto hac fugæ contumelia & injuria percitus, exercitum contrahit; & tanquam ad pedis pulsum e terra prosilirent milites, advolant Saxones & Germani, intraque breve tempus exercitus quinquaginta millium (quem alii ducentorum etiam millium augent) constitit in campo; quocum e vestigio Lotharium insecutus, Parisios usque pervenit, incensoque suburbio, ab Octobri ad Decembrem mensem Gallias depopulatus, extremam vastationem intulit: sacris tantummodo locis exceptis, quibus parcitum. Qua exitiali expeditione ita Galliarum Rex affiictus, ut altero anno ad Carum fluvium in Ducatu Luxenburgensi cum Imperatore pacisci & omne Austrasiæ Regnum abjurare necesse habuerit, quod Carolo fratri jure fiduciario datum; atque inde Germaniæ Imperio conjuncta mansit. Nec multo post Lotharius Regno exutus Hugonem Capetum, Saxonici generis Principem, subrogatum sibi Regem ferre debuit. Ita vero Saxonia Westphaliaque nostra, quæ tot primæ & secundæ stirpis Francorum Reges, & ab Hugone Capeto exinde ad nostra tempora tot rursum tertiæ stirpis Reges dedit, modo Regem nullum, præter Cæsarem & Principes, habet.

Annus Christi 980.

Benedicti VII Pont. 6. Ottonis II Imp. 8. Volcmari Ep. Pad. 21.

Sigebertus Otto quædam cum Corbejensibus bona permutat.

Otto Imperator, ut Dithmarus scribit, cum triumphali gloria in Germaniam & Saxoniam reversus, totus exinde fuit in apparatu expeditioneque Italiæ; interque cetera Imperii negotia multis prius Ecclesiis & religiosorum cœtibus, pro insita majorum pietate, benefecit. Quam in rem sistimus hic diploma Imperatoris, quo Ludolpho Corbejensium Abbati, viro integerrimæ vitæ, commutationem bonorum magno cœnobii commodo indulget.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Imperator Augustus. Omnibus fidei Christianæ Religionis Cultoribus, ac Regiæ Imperialis Excellentiæ magnitudinem fide debita jure honorantibus, astantibus & futuris adhibiti scripti per subjectionem pateat, qualiter Nos, & fidelem nostrum, Liudolfum videlicet, Corbejensis Ecclesiæ abbatem condecuit, quoddam concambium de prædiis nostris ob locorum opportunitatem inter nos facere. Dedit igitur prædictus Liudolfus venerabilis abbas ex ratione suæ abbatiæ per manum advocati sui Liudolfi duas marcas, Meginrichesdorf & Mimileuru dictas, in pago Hassegawe, in Comitatu Sigefridi Comitis sitas, cum omnibus rebus illuc rite pertinentibus, in mancipiis utriusque sexus, ædificiis, areis, agris, pratis, campis, pascuis, silvis, cunctisque aliis appendiciis, quæ dici possunt, nobis ob nostram petitionem

nem firmiter in proprium, atque ad integrum a suo jure & Ecclesiæ suæ in nostrum, quod voto placeat nostro, inde agendum redegit. Econtra autem in recompensatione hujus traditionis Abbati prædicto & Ecclesiæ sibi commissæ de portione nostræ proprietatis per manum advocati nostri Liudgeri dedimus, quidquid visi sumus habere in Villis Budineveldon, Brungeringhuson, Lellibechi, Rehon, Corbechi, & in Halegehuson, dictis, in Pago Nihtherse, & in Comitatu Asichonis Comitis sitis, cum omnibus utensibilibus illuc jure aspicientibus, mancipiis utriusque sexus ædificiis, areis, agris, pratis. campis, pascuis, silvis, aquis, cunctisque aliis pertinentiis, quæ dici adhuc aliquo modo aut nominari possunt. Atque hoc a nostro jure in Ecclesiæ superius dictæ, & abbatis antefati Liudolphi, Successorumque illius potestatem perpetualiter ibi standum omnino redegimus, & Imperiali dominatione ad integrum tradidimus. Sed quia præscriptus Abbas nostræ votum petitionis sequendo, hanc mutuo inter nos factam commutationem comprobavit, propter suam dilectionem adjecimus, ut ipse suique Successores in præfatis deinceps locis quietem habeant, atque ut nullus Comes, vel judiciaria persona hanc tranquillitatem violare præsumat, hoc nostro imperii præcepto firmiter interdicimus. Ut autem hujus concambii utrimque facti traditio per futura dehinc tempora stabilior habeatur, hoc nostræ dominationis præceptum inde conscriptum sigilli nostri impressione signari jussimus, manuque propria, ut infra videtur corroboravimus.

Signum Domni Ottonis *invictissimi Imperatoris Augusti.*

Hildiboldus Episcopus & Cancellarius ad vicem Willigisi Archicapellani recognovi. Data XII. Calend. Octobr. anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXX. indictione VIII. anno vero regni secundi Ottonis XX. Imperii autem XIII. Actum Walahuson feliciter amen.

Dithmarus lib. 3.

Inde nunc Imperator compositis omnibus per Saxoniam & Imperium sub autumni exitum cum florentissimo exercitu in Italiam movet, evocatus tum intestinis Italorum dissidiis, tum ut Italiam a Saracenorum deprædatione & Græcorum irruptione liberaret: indignum reputans regnum, quod Pater quæsiverat a se destitui. Ducta simul Theophania Conjux, qua cum Romæ natalitia Christi peregit. Comitata quoque Imperatorem, præter Episcopos & Abbates, ingens Saxonum procerum ac militum multitudo a Dithmaro & Schafnaburgensi celebratur.

Annus Christi 981.

Benedicti VII. Pont. 7. Ottonis II. Imp. 9.

Volcmari Ep. Pad. 22.

Otto in Rebelles Italos animadvertit. *Dithmarus lib. 3. Sigebert. Lambertus Schaf. Sigonius l. 7 de Regno Ital. Brunnerus*

At priusquam copiæ omnes ex Germania advenere, magnifico convivio cumprimis parato in Vaticano, Principes ac Legatos excepit. Inter epulas de seditiosis sumptum supplicium; ex quo Itali cumprimis scriptores crudelitatis notam nomini ejus imprimunt, & sanguinarium compellant, secus quam Germani, qui ob iteratam Italorum rebellionem severitati quam sævitiæ adscribere malunt. Junctis deinde Italicis copiis cum Germanis, grave cum Græcis, qui jam Saracenos in auxilium attraxerant, bellum iniit, ac multa prospere gessit. Quo simul anno Benedictus eo nomine septimus Pontifex insigni privilegio Ludolphum Corbejensem Abbatem & celebre illud cœnobium exornavit.

Benedictus VII Pont. insignia Corbejensibus Privilegia communicat.

Benedictus Episcopus Servus Servorum Dei Liudolpho religioso Abbati sanctæ Corbeiensis Ecclesiæ, nostroque dilectissimo filio, suisque Successoribus in perpetuum. Cum summæ Apostolicæ dignitatis apex in hoc divini profectus nitore dinoscitur præfulgere, cum in exercendis DEI laudibus sui impensius studuit laboris exhibere certamen, ob hoc debita nos ejusdem Apostolicæ pastoralis com-

compulit sollicitudinis cura, quidquid ad stabilitatem piorum pertinere dinoscitur locorum, ubertim promulgari, & Apostolicæ institutionis censura confirmari. Igitur quia postulasti a nobis, quatenus monasterium SS. Martyrum, Protomartyris Stephani, atque Viti Martyris, in loco qui dicitur Corbeia privilegiis sedis Apostolicæ, & infulis decoretur, ut sub jurisdictione sanctæ nostræ sedis, cui Deo autore deservimus Ecclesiæ, constitutum nullius alterius Ecclesiæ jurisdictionibus submittatur: pro qua re piis desideriis faventes, ac nostra auctoritate, id quod postulas, effectui mancipamus, & omnem cujuslibet Ecclesiæ Sacerdotem, in præfato monasterio ditionem quamlibet habere, & auctoritatem præter sedem Apostolicam prohibemus: ita ut, nisi ab Abbate monasterii fuerit invitatus, nec missarum ibidem solemnia quisquam præsumat celebrare, omnimodo statuentes apostolica censura sub divini judicii obtestatione, & validis atque atrocioribus anathematis interdictionibus, ut nullus unquam præsumat, quacunque dignitate sit præditus vel potestate, vel etiam quæcunque magna parvaque persona in eodem monasterio vel ejus causis incumbere, aut de rebus & possessionibus, vel quidquid ad illud monasterium pertinere videtur, quoquo modo auferre, vel alienare; promulgantes nempe, & hoc auctoritate beati Petri Apostolorum Principis, coram Deo, & terribili ejus futuro examine per hoc nostrum Apostolicum privilegium atque constitutum sancimus atque decernimus, ut loca quæ ab abbate quolibet in eodem monasterio commutata, vel etiam concessa sunt, nec non & aliæ Laicorum possessiones, quæ a Regibus vel Ducibus, & a ceteris Christianis ad eundem sanctum locum largitæ atque oblatæ sunt, aut imposterum illis concessæ fuerint, firma stabilitate prædicto monasterio existenda, atque in perpetuum statuimus permanenda. Concedimus etiam & confirmamus, Apostolica auctoritate, ut de alio monasterio Abbas ibi non constituatur, sed ipsi Servi Dei secundum regulam beati Benedicti viventes, etiam ex sua propria congregatione, potestatem eligendi Abbatem habeant. Insuper etiam concedimus, ut in præcipuis festivitatibus, id est, in Natalis Domini, atque in Epiphania, & Purificatione sanctæ Mariæ; die Resurrectionis & Ascensionis, Pentecoste, & festivitate S Joannis Baptistæ, in Natalitiis Apostolorum, in festivitatibus S. Mariæ, & Sanctorum, quorum meritis jam dictum monasterium dedicatum est, abbas ipsius loci intra missarum solemnia dalmatica & sandaliis utatur. Si quis autem, quod non optamus, nefario ausu præsumpserit his, quæ a nobis ad laudem Dei pro stabilitate jam dicti monasterii statuta sunt, refragari, aut in quoquam transgredi, sciat se Anathematis vinculo innodatum, & Diabolo, & ejus atrocissimis pompis, atque cum Juda traditore Domini nostri Jesu Christi æternis incendiis, & supplicio concremandum deputamus a Domino. Qui vero pio intuitu & in omnibus extiterit custoditor hujus nostri apostolici constituti, ad cultum Dei respicientis, benedictionis gratiam a misericordissimo Domino Deo multipliciter consequatur, & vitæ æternæ particeps effici mereatur. Scriptum per manum Joannis Notarii nostri, & sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, nonis Aprilis, indictione IX. Datum per manum Stephani Episcopi & Bibliothecarii sanctæ sedis Apostolicæ, anno Domino propitio, Pontificatus Domini nostri Benedicti summi Pontificis & Universalis Ecclesiæ Papæ, in sacratissima sede B. Petri Apostoli septimo, Imperante Domino nostro Ottone coronato anno imperii ejus XII., quarto nonas Aprilis indictione IX.

Annus Christi 982. 983.

Benedicti VII. Pont. 8. 9. Ottonis II. Imp. 10. & ult. Volcmari Ep. Pad. 23. & ult.

Otto desertus ab Italis infeliciter pugnat. *Dithmarus lib. 3. Sigebertus*

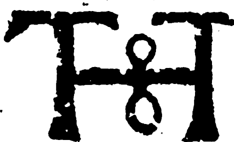
Insequenti anno Otto Imperator Tarento digressus, ubi XVII Calend. Aprilis castra habebat, ad Oppidum Calabriæ processit, nomine Busensellum; ibi ardentibus pugnandi cupiditate animis militum, Idibus Julii cum occurrentibus Græcis & Saracenis atrox prælium est commissum. Romani ac Beneventani, ubi certamen de summa rerum imminere viderunt, statim a signis recesserunt, atque Ottonem valido præsidio non opinantem nudaverunt. Hac Italorum perfidia perculsus exercitus, cum hostes instarent, facile non

Leo Ostiens. lib. 2. c. 9 Lambertus. Schaf. Marian. Scotus. Auctor vitæ S. Udalrici Sigon. Baronius & alii

non solum fusus fugatusque, sed fœda etiam strage obtritus est. Cæsi in eodem prælio multi Episcopi, multique Saxoniæ, Alemanniæ & Bojariæ Comites, proceres ac milites, a Dithmaro deplorati. Otto ægre incolumis ad mare profugit, & in navem, quam forte in littore nactus, se injecit; quam, cum Piratarum esse didicit, veritus, ne proderetur, in mare prosilivit natando nisurus evadere (Dithmarus ex una navi in aliam transiisse perhibet, quod Sigebertus etiam scribit) agnitus vero a prædonibus, captusque fuit. Quæ postquam Theophaniæ & Theodorico Metensi Episcopo relata sunt, large aurum pro captivo obtulere; quocirca dum negligentius custodiretur, Otto per hanc fugæ opportunitatem in littus prosiliit, & beneficio pernicis equi evasit. Capuam subinde delatus, reparato per Lombardiam exercitu, Beneventum ex improviso capit diruitque, civium ultus perfidiam. Inde Veronæ mense Julio procerum comitia habuit, in quibus Ottonem filium Cæsarem & Collegam Imperii dixit, & Warino Coloniensi Archiepiscopo in tutelam dedit. Qua in urbe Imperator Ludolphum Corbeiensem Abbatem novo liberalitatis beneficio affecit. Quod hic ex diplomate referam.

Decimas amissas restituit Corbeiensibus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Imperator Augustus. Omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet & futurorum, piæ devotioni pateat, quomodo Liudulfus Corbejensis Ecclesiæ Venerabilis Abbas, per fidelem suum legatum Aeilberhtum nomine, nobis conquestus est, quod prædecessores sui, ejusdem Ecclesiæ videlicet abbates, per negligentiam perdidissent quandam præceptionem, quam HLudowicus quondam Rex præfato monasterio dedit, in qua continebatur, qualiter ipse HLudovicus Rex ad monasterium jam dictum in honore S. Stephani protomartyris consecratum tradidit quendam locum Ponteburg nominatum, & omnem decimationem in pago Ammeri, in Episcopatu Adaldagi Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopi sitam, & sua præceptione traditionem ipsam confirmavit; pro rei tamen firmitate petiit nostram Celsitudinem, ut nos omnem rem, quam præfatus Rex præceptione sua prælibato monasterio tradidit, de novo eidem Ecclesiæ traderemus. Nos vero ob petitionem dilectæ Contectalis nostræ Theophanu, videlicet Consortis imperii nostri, & interventum fidelium nostrorum, willigisi, scilicet Moguntinæ sedis Archiepiscopi, & Gisilharii Magadaburgensis venerabilis secundi Archiepiscopi, piam petitionem præfati abbatis Liudulfi benigne suscipientes nostræ dominationis & præceptionis auctoritate præscriptum locum Ponteburg vocatum, omnemque decimationem in prædicto pago Ammeri sitam, sicut præfatus Rex HLudowicus præcepto suo donavit, tradidit ac confirmavit, denuo ac noviter donamus, tradimus atque confirmamus; & omnibus Regia & Imperiali potentia, ne aliquam controversiam præfato Abbati, suisque successoribus in prædicto loco & decimatione faciant omnino interdicimus. Et ut hæc nostræ donationis traditio ac confirmatio per futura temporum curricula a cunctis fidelibus firmior habeatur, hoc nostræ magnitudinis præceptum inde conscriptum sigilli nostri impressione signari jussimus, manuque nostra propria, ut infra videtur, corroboravimus.

Signum Domini Ottonis *invictissimi Imperatoris.*

Hildebaldus Episcopus & Cancellarius Vice Willigisi Archicapellani recognovi.
Data XV. Calend. Julii, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXIII. indictione XI anno vero regni secundi Ottonis XXV. Imperii autem XV. actum Veronæ feliciter amen.

Obitus Ottonis II. Imp.

Verona Imperator Ravennam, & Ravenna Romam reversus, ad Italiæ Imperiique negotia cum Pontifice pertractanda. Qua in urbe cum matrem reliquisset Papiæ, seu tædio belli ac memoria cladis acceptæ: seu ventris profluvio, fatali morbo decumbere cœpit; ac postquam ad extrema vitæ se urgere sensit, testamentum condidit, pecuniamque in quatuor partes divisit, uti Dithmarus exponit; unam Ecclesiis, secundam pauperibus, tertiam dilectæ

sorori

sorori Mechtildæ Quidlenburgi Abbatissæ, quartam tristibus suis ministris, ac militibus dedit; factaque cum intimo sensu doloris confessione coram Apostolico ceterisque Episcopis & presbyteris, acceptaque ab eis remissione, ac ceteris sacri viatici præsidiis munitus, VII Idus Decembr. e mortali luce ad immortalem transiit, anno Imperii decimo. Corpus in vestibulo Basilicæ Vaticanæ sepultum; atque, ut Sigonius inquit, adhuc aspicitur. Magnus Imperator ex vestigiis paternæ gloriæ, major etiam futurus, nisi immatura mors in flore virilis ætatis, magno orbis Christiani luctu, abripuisset. Præter Ottonem filium Crantzius tres filias numerat, quarum Sophia, Gandersheimensis, Alheidis Quidlenburgensis Abbatissa, Juditha Ratisbonæ in Collegio Virginum educata, raptaque in matrimonium ab Udalrico Bohemiæ Principe; quibus addunt quartam Mathildam Ezzoni Hermanni Comitis Palatini apud Ubios filio denuptam. Horum piissimorum conjugum liberalitate postea Browilerense cœnobium haud procul Agrippina conditum.

Crantz. l. 4 Sax.

Et Volcmari Ep. Pad.

Ceterum hoc anno, quo Otto Imperator Romæ, Volcmarus Episcopus noster Paderbornæ, & Ludolphus Corbejensis Abbas Corbejæ obierunt; ita enim in Corbejensium Abbatum fastis annotatum reperio. *Anno Christi* DCCCCLXXXIII *Folcmarus monachus moritur Patharbrunnensis Episcopus, & Ludolphus Abbas*, quo testimonio refelluntur, qui anno 981 defunctum scribunt; minus certe iidem annos Episcopatus XXVII assignare poterunt, quod tamen faciunt cum Auctore vitæ Meinwerci, Crantzius, Gobelinus, Bruschius & Kersenbrochius. Hinc nos non nisi XXIII annos illi in Episcopatu attribuimus. Vir fuit Volcmarus, qui ob modestiam & vitæ integritatem omni honore dignus, ut inquit Crantzius, Episcopi munus gereret. Quanquam ab illo nulla donationum diplomata, nec alia factorum merita teneamus; & a religiosa vita, quam ex cœnobio attulit, disciplinaque in clero servata magis, quam a publicis gestis commendatus sit.

Clarior Volcmaro. Ludolphi Corbejensis Abbatis sanctitas ac mors.

Ludolphus Corbejensis Abbas, quem sanctitate vitæ posteritas celebrem habuit, eoque post Marquardus Abbas & Osnabrugensis postea Episcopus, ossa Ludolphi & Thiatmari Abbatis, quod post mortem etiam cœlestibus beneficiis clari colerentur, ossa utriusque tumba honoratiori inclusa extulit, & ante aram S. Crucis columellis decorata collocavit, quæ nostris temporibus, cum Christophorus Bernardus Monasteriensis Episcopus, & postulatus Abbas, Basilicam e fundamento novam erigeret, integra in deauratis loculis reperta sunt. Adeo vero jam ante Ludolphus famæ sanctitatis clarebat, ut Wilhelmus Moguntinus Archiepiscopus, Ottonis M. filius, post mortem se ei obtulerit; & preces ab eo & monachis expetierit. Hæc Dithmarus, qui alterum addit de Gerone Archiepiscopo Coloniensi: is etiam, cum jam excessisset e vita, se Ludolpho Abbati Corbejæ viva specie obtulit, hisce illum verbis allocutus: *Requiem æternam nobis cantate*, quæ cum dixerat, evanuit ex oculis. Viri non modo Apostolici, sed & in omni genere doctrinæ præstantes Corbejæ per id tempus florebant; e quorum numero Widekindus Corbejensis, historiæ Saxonicæ præclarus scriptor, quos suos ille libros Machtildæ Quidlenburgensi Abbatissæ, Ottonis M. filiæ dedicavit: Algerus Scholæ Corbejensis Moderator, a quo liber de Sacramento altaris erudite conscriptus: Arnoldus Monachus poeta, aliique, quorum nomina simul & scripta interciderunt.

Dithmarus lib. 2.

RETHA-

RETHARIUS IX.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 983.
Benedicti VI. Pont. 9. Retharii Ep. Pad. 1.

Retharius Spiræ consecratur Episcopus. *Auctor vitæ Meinwerci Dithm. l. 3. Gobelinus Bruschius. Crantzius lib. 3. metrop. c. 40 Kerssenbrochius.*

Nonus exinde post Volcmari obitum Paderbornensis Episcopus Retharius: ita eum scribunt Auctor vitæ Meinwerci, Dithmarus & Gobelinus: Alii Rethardum, alii Redharium vocant. Nostrates fere ex patrio sermone Rotharium appellant, quem optime ac sapientissime per XXVIII annos sacram præfecturam gessisse perhibet Bruschius. Copiosius encomium apud Auctorem vitæ Meinwerci ex recenti præsulis memoria. *Eo*, inquit, *tempore Retharius Patherburnensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus inter alios quam plures, qui scientia præditi, moribus adornati, secundas regni partes strenue adjuvabant, enituit; qui nomen Episcopi officio tenuit, moribus implevit, quique per* * XXVIII *annos consilii sui excellentia dispersa collegit.* Inde Crantzius virum dilaudat, qui magno fructu Ecclesiæ suæ præfuerit. At quæ ejus familia fuerit, aut ex quo instituto vitæ graduque Ecclesiastici ordinis delectus sit, nemo horum scriptorum tradidit. Interim Spiræ a Willegiso Moguntino Archiepiscopo, & Erkenbaldo Argentinensi Episcopo consecratus est Paderbornensis Episcopus; quod a Jacobo Wimfelingo annotatum in fastis Episcoporum Argentinensium. Annus hic ordinationis Retharii decimus nonus ab auctore vitæ Meinwerci scribitur ante incendium urbis Paderbornensis, quod anno millesimo, indictione 13 accidisse referunt; verum apud Auctorem hunc error est, quando rectius hic annus ordinationis XVIII non vero XIX numeratur in manuscripto Bibliothecæ Vaticanæ. Atque ita Rotharius, qui Volcmaro successit anno 983, eodem statim anno ordinatus est Episcopus, & cum anno fluente millesimo, quo incendium accidit, mense Junio, ingressus simul annum ordinationis XVIII.

* al. XXVII.

Annus Christi 984.
Joannis XIV. Pont. 1. Ottonis III. Reg. 1.
Retharii Ep. Pad. 2.

Ottonis III coronatio

Hinc nunc Retharius Episcopatum suum auspicatus cum imperio Ottonis III, & hunc annum secundum Episcopatus turbulentum nactus. Enim vero accepta Ottonis II Imperatoris morte, Moguntinus & Coloniensis Archiepiscopi Ottonem filium duodennem adolescentem Aquisgranum deducunt, ubi in solemni Episcoporum & procerum conventu, ipso natalis Christi die a Joanne Ravennate Archiepiscopo inunctus & coronatus est Rex; uti id auctor vitæ Meinwerci nostri tradidit. Auctor vero vitæ S. Godehardi Willigiso Moguntino Archiepiscopo id tribuit; Dithmarus utrique. Opinari fas erit, tres Archiepiscopos convenisse, Ravennatem, Moguntinum, & Coloniensem, primasque partes Ravennatem egisse, quod is a Patre in hanc rem ex Italia præmissus fuerit. Inaugurationem hanc alii ad superiorem, alii ad hunc annum referunt. Datus tunc omnium procerum consensu Ottoni puero instructor moderatorque S. Bernwardus, vir in clero eruditus, ex prisca Saxonum nobilitate, a Dithmaro Regis Magister appellatus.

Ottonem dolose abducit Henricus Dux Bavariæ.

Læte hæc procedebant, cum Henricus Bavariæ Dux, Ottonis I ex Henrico fratre nepos, cognomento asper, jam ante ab Ottone II Imperatore principatu exutus, & Trajectum ad Mosam deportatus in exilium, studio Popponis Herbipolensis Episcopi, Comitisque Egberti, cum factiosorum globo Coloniam advolat, Ottonemque adolescen-

lescentem a Warino Coloniensi Archiepiscopo (cujus curæ & educationi commissus erat) seu dolo, seu minis extorquet. Specie quidem consanguinei tutoris hæc agebat, re autem, ut Imperium regio adolescenti præriperet. Hac opima præda potitus, Corbeiam cum adolescente festinat ad Westphalorum animos sollicitandos; quos cum fidos Ottoni experiretur, Magdenburgum processit, multosque procerum in suas partes attraxit, id omni consiliorum nisu agendo, ut Rex salutaretur; quod cum Saxones sine perfidia & gentis suæ labe facere nequirent, dicerentque se jam fidem Ottoni Patri dedisse, filiumque ejus acceptasse in Regem, Henricus voti irritus discessit. Nec multo post, auspiciis Willigisi Moguntini Archiepiscopi, & Henrici Ducis Saxoniæ, Werlis in Westphalia Episcoporum, procerum, Comitumque conventus habitus; in eoque fœdus contra Henricum juratum, bellumque indictum. Saxonibus se conjunxere Franci Orientales. Quibus compertis, Henricus causæ suæ diffidere cœpit; & mox etiam tutelæ se abdicat, Ottonemque Alheidæ aviæ & Theophaniæ matri permittit; quæ illico ex Italia cum magno procerum comitatu accedentes, adolescentis curam suscipiunt, & Willegiso Moguntino Archiepiscopo fido curatori tradunt; is teneros juvenis annos moderatus, simul Imperii procuratorem gessit.

Sed paulo post Saxoniæ restituit.

Serrarius in Willegiso.

Annus Christi 985.

Joannis XIV. Pont. 3. Ottonis III. Reg. 2. Retharii Ep. Pad. 3.

Dithmarus

Inde anno hoc proximo Francofurti comitia Imperii indicta celebrataque, in quibus Otto pro Imperatoria auctoritate Rempublicam capessit; ac nequid deinceps turbaret Henricus, consilio procerum Bojariæ Ducatus illi redditus. Ita demum quietus Henricus, qui multa deinde contra irrumpentes pugnando præclare gessit, multo etiam illustrior post factus D. Henrico filio, æterna digno memoria Imperatore. Otto subinde in Saxoniam reversus, magno procerum comitatu Quidlenburgi Pascha celebrat, etiam Imperatoria patris avique majestate. Nam conspicuum epulum regio apparatu facit, in quo Henricus Dux Bojorum Dapiferi, Conradus Dux Francorum Camerarii, Hezilo Palatinus Pincernæ, Bernardus Dux Saxonum præfecti stabuli munera obierunt. Constitutis per Saxoniam Orientalem negotiis, Otto in Westphaliam profectus, Duisburgi 3. Calend. Maji consignat Hildeboldo Wormatiensi Episcopo veteres privilegiorum tabulas, quibus præter cetera Episcopo idem jus in suam urbem confirmat, quod Moguntinus & Coloniensis in suas habet; videlicet ne quis comes aut judex ullam judiciariam potestatem in eam urbem Wormatiensem exerceat, præter ipsum Episcopum. Id tum omnibus fere Episcopis in suas urbes jus commune fuit. Varias deinde urbes peragravit Otto, uti ex diplomatis, diversis locis consignatis, constat; nam & Ingelhemii Mefrido Leodiensi Episcopo Comitatum Hujensem confirmat, & Coloniæ 6 Idus Augusti Wernebratho Werthinensi Abbati omnia privilegia renovat, liberumque facit, ne castra sequi necesse sit.

Otto magnificum convivium instruit.

In Manifest. Henr. Maximil. edit. Chapea. in Episc. Tung. c. 16. Miræus in not. Belg. c. 72. Diplom. Werth.

Annus Christi 986.

Joannis XV. Pont. 1. Ottonis III. Reg. 3. Retharii Ep. Pad. 4.

Lambertus Schaf. Dithm. l. 3

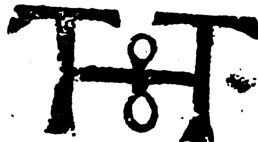
Anno exinde regni tertio, Rex postquam Lotharium Galliæ Regem adegisset, Virdunum Austrasiamque, secundum pacta cum parente inita, reddere, primum adversus Bohemos suscepit bellum. Magnis copiis, magnaque alacritate novum suum Regem secuti sunt Saxonum proceres. Bellum id in alterum annum continuatum; nec destitum, dum Bohemiam omnem vicinasque Polonorum regiones Imperio subjiceret. Tunc vero, quod Dithmarus scribit, seu fracti seu territi Boleslaus Bohemorum, & Misico Polonorum Principes Ottonem convenere, fœdus & amicitiam petentes, obtulitque Misico aspectabili magnitudine Elephantem; sed nullo munere lætior Rex, quam quod iis in regionibus Christi religionem libere lateq; disseminari videret.

Bohemiæ Poloniæq; regiones Ottonis Imperio & Christianæ fidei subjiciuntur.

Ex Bohemia reversus Otto Rex in Westphaliam descendit, versatusque Tremoniæ in Regia urbe cum aula & procerum cœtu, Gesekensium Sanctimonialium Virginum Collegio, interpellante pro iis Theophania matre & Henrico Bavariæ duce, præclaras liberalitatis tabulas consignavit, quas hic ex ipsis originum literis exhibemus.

Otto Gesekensium Canonicarum Collegio plura privilegia indulget.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, quomodo Nos dilectæ genitricis, Theophanu videlicet Imperatricis Augustæ, votum sequentes, nec non chari nepotis, ac fidelis nostri Henrici Bavariorum Ducis interventum adimplentes, Ecclesiæ Gesiki in honore S. Cyriaci martyris constructæ & consecratæ, cui etiam præsenti tempore Wigisvid venerabilis Abbatissa præsidet, pro Dei amore, & eleemosyna parentum nostrorum, ac pro statu regni nostri dedimus ac concessimus, ut nullus Dux vel Comes, aut aliqua judiciaria persona, sive alia quælibet major, & minor potestas dehinc potestatem habeat ullo unquam tempore, qualibet ex causa, aut super locos, aut servos ipsius prælibatæ Ecclesiæ, ut eos in aliquibus distringant, vel eos ad placitum aliquod compellere præsumant, aut ad aliud opus vel negotium seu servitium cogant, nisi solus ille, quem præfata Abbatissa & sanctimoniales ibidem Deo servientes advocatum ad hoc constituant, nullique personæ Vadimonium aliquod nisi advocato solummodo tribuant. Adhæc etiam superius jam dictæ Wigswidæ Abbatissæ, & futuris, quæ ei succedent, ac Sanctimonialibus regulare electionis arbitrium concessimus, ut inter se, quando opus evenerit, quamdiu probabilis persona in illius Ecclesiæ filiabus reperiatur, nostro jussu & consensu eligant & constituant. Et ut hæc nostræ ingenuitatis concessa firma & stabilis in futura permaneat tempora, hanc chartam inde conscriptam, & sigilli nostri, impressione signatam, manu propria ut infra videbitur, roboravimus.

Signum Domni Ottonis *Regis invictissimi.*

Hildiboldus Episcopus & Cancellarius vice Willigisi Archicapellani notavi. Data 6 Idus Decembr. anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXVI. indictione XV. Anno autem Tertii Ottonis regnantis III. Actum Trutmaniæ feliciter in Christo amen.*

* al. XIV.

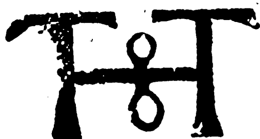
Annus Christi 987.

Joannis XV. Pont. 2. Ottonis III. Reg. 4. Retharii Ep. Pad. 5.

Multum per id tempus Otto Rex versatus in Saxonia apud fidam, patriæque suæ gentem; tametsi desunt præter obscursum abruptumque Dithmarum scriptores, qui res ab Ottone apud nos gestas pro merito tradiderint; ut vel inde ex diplomatis historiæ lux petenda. Certe hoc anno Westphaliam lustrasse testabitur diploma, quo & Corbejæ fuisse constabit; & Thiatmaro Corbejensium Abbati, viro, ut diximus, post Ludolphum Abbatem sancto, donationem Ludovici pii Cœnobio factam, Patris Ottonis exemplo, renovavit, idque rogatu simul Theophaniæ matris, & Willigisi Moguntini Archiepiscopi obtentum. Tabulæ confectæ ab Hildeboldo Wormatiensi Episcopo, & Regis Cancellario. Hi enim Episcopi, viri sapientissimi, ut ex aliis quamplurimis diplomatibus liquet, aulam spectati, juventutem Regis moderabantur. Nec dubium quin ex hoc itinere Otto Paderbornam accesserit, aut certe Retharius Episcopus noster Ottonem Regem pro obsequio suo convenerit. Diploma vero, hactenus non editum, sic habet.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex. Omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam futurorum, piæ devotioni pateat, quomodo Vir venerabilis

bilis Thiotmarus, Corbejensis Ecclesiæ Abbas, nostris obtutibus præsentavit præceptum Domni Genitoris nostri beatæ memoriæ Ottonis Imperatoris Augusti, quo continebatur, qualiter ipse quendam locum, Ponteburg nominatum, a Rege HLudowico traditum ad prælibatam Ecclesiam in honore S. Stephani protomartyris consecratam, omnemque decimationem in pago Ammeri dicto, & in Episcopatu Adaldagi Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopi sitam, ab eodem Rege illuc condonatam sua præceptione a novo concessit ac confirmavit; pro rei tamen firmitate petiit celsitudinem nostram, ut nos denuo traditionem ac Genitoris nostri confirmationem præceptione nostra confirmaremus. Cujus vero petitionem pro amore dilectæ Genitricis nostræ, Theophanu videlicet Imperatricis augustæ, & interventione fidelis nostri Wiligisi Moguntinæ sedis Venerabilis Archiepiscopi benigne suscipientes, præscriptum locum Ponteburg vocatum, omnemque decimationem in prædicto pago Ammeri sitam, sicut præfatus Rex Ludowicus antea præcepto suo donavit, tradidit ac confirmavit, ac postea superius jam dictus genitor noster, bonæ commemorationis Otto Imperator Augustus, noviter per suam præceptionem donavit ac corroboravit, Nos hac nostræ dominationis ac præceptionis moderna auctoritate ad prædictam Corbejensem Ecclesiam donamus, tradimus atque confirmamus. Unde & regia omnibus majoribus & minoribus firmiter interdicimus potentia, ut prænominato Abbati Thietmaro fideli nostro, ac suis successoribus nullam in prædicto loco Ponteburg nuncupato, & decimatione supra scripta controversiam faciant, si nostræ pietatis regiæ commodo frui desiderent. Et ut hæc nostræ donationis traditio ac confirmatio per futura temporum curricula a nostris fidelibus firmiter habeatur, hoc nostræ magnitudinis præceptum inde conscriptum sigilli nostræ impressione signare jussimus, manuque propria, ut infra videtur, corroboravimus.

Signum Domini Ottonis *Gloriosissimi Regis*

Hillibaldus Episcopus & Cancellarius vice Willigisii Archiepiscopi recognovi. Data VI. Kal. Julii, Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXVII. Indictione XV. anno autem tertii Ottonis regnantis quarto. Actum Corbeia feliciter amen.

Auget Privilegio cœnobii Wilichiensis. *Ex bibliotheca Geisiana P. Mauritii de Büren.*

Sed jam ante, priusquam Westphaliam intraret Otto Rex, mense Januario proximas Rheno provincias perlustravit; qua in peragratione monasterii Vilicensis, nunc Wilich inter Confluentes Rheni & Sigæ a Megingozo Comite ejusque conjuge conditi, & ab Ottone patre approbati, privilegia mirifice auxit; ut enim ex ipsis constat tabulis, eam libertatem impertitus est, quam Gandersheimense, Quidlenburgense, & Assindiense monasteria obtinent, exempta ab omni jurisdictione Episcoporum, Comitum & Judicum; idque præsente matre Theophania Imperatrice, Willigiso Moguntino Archiepiscopo, Gislario Magdenburgensi Archiepiscopo, Hildebaldo Wormatiensi, Notkero Leodiensi, & Alberone Virdunensi Episcopis impetratum; tabulæque Andernaci anno Christi 987. 15. Calendas Februari confectæ.

Annus Christi 988.

Joannis XV. Pont. 3. Ottonis III. Reg. 5. Rethari Ep. Pad. 6

Altero ab hinc anno, Christi videlicet 988, Otto Rex denuo Westphaliam ingressus, aliquamdiu Wildeshusii consedit; quo in oppido nobile Canonicorum Collegium fundavit ex paternis bonis Wigbertus Widekindi M. filius. Utrumque cum ex Crantzio constat, tum fidem meretur ex diplomatibus, quæ Otto Rex Wildeshusii Adaldago Bremensi Episcopo sanctissimo dedit, quorum altero 15 Calend. Aprilis dato, Collegium Clericorum Ripesholtanum a Wendila Frisiæ matrona in comitatu Bernardi ducis conditum, & a patre approbatum confirmat; altero 15 Calend. Aprilis bona & possessiones

Adamus Brem. Albert. Stad. Crantzius lib. 4. Sax. c. 23.

Ecclesiæ Sclefwicensis, Ripensis, & Arnsensis regia auctoritate consolidat. Quod iis in locis Otto avus, & pater Episcopatus erexerant ad Christi fidem per Transalbianas & Daniæ regiones proferendam; qua re nihil quoque impensius sibi commendatum habuit Otto Rex. Sane Crantzius de hoc Ottonis accessu ad hæc loca non incongrue. Otto III, inquit, priusquam in Italiam ascenderet, sedit aliquamdiu in Wildeshusen: ibique præcepta fecit, constituta edidit; ut intelligerent, qui in extremo essent Imperii limite, se quoque Imperatoribus suis curæ esse. Ac tributum id ait memoriæ, & venerationi primorum christianorum Principum Widekindi videlicet, Wigberti filii ac nepotum, qui per ea Westphaliæ extrema loca conditis Sacerdotum Collegiis Christi religionem primo firmarunt, & sepulchris suis honorarunt. Tantum piissimi Reges detulerunt venerandæ antiquitati, quæ vel eo nos quoque scribere & recolere non pigeat. Invitavit præterea Ottonem Adaldagi Archiepiscopi Bremensis & grandævi senis visendi desiderium, quod is Patris aulam sectatus, fidus illi semper Consiliarius in expeditionibus Italicis adhæserat, & jam in LIV annum Episcopatum illum præclara sapientiæ & sanctitatis fama administrarat, Christique religionem per Daniæ & Sueciæ Regna quam latissime propagarat. Qui & eodem anno haud multo post discessum Regis IV Calend. Maji excessit e vita, successorem nactus Libentium (qui ex Italia quondam secutus erat Benedictum Pontificem) virum raræ doctrinæ, insignis castimoniæ, prisci vigoris & sanctitatis; quales plerique per id tempus Episcopi in Saxonia. Nec facile a Caroli M. ævo beatior Saxonia, quam Ottonis temporibus. Audet interim Fabricius, libro de originibus Saxonum, criminari, Ottonis ævo Episcopos & Cathedrales Clericos degenerasse a priorum disciplina: Contra Browerus nullam hac ætate feraciorem integerrimorum Episcoporum & Clericorum fuisse memorat.

Mors Adaldagi Archiepiscopi Bremensis, cui successit Libentius, raræ vir sanctitatis.

Brovverus in notis ad vitam Bernwardi.

Lis præsules Moguntinum inter & Hildesiensem ob consecrationem Sophiæ, Regis Sororis.

Subinde Otto Rex invitatus Gandersheimium ad celebritatem velandæ Sophiæ Sororis, aliarumque nobilium Virginum Deo consecrandarum. Convenere eo una cum Rege Theophania mater Imperatrix, Willegisus Moguntinus Archiepiscopus, Osdagus Hildesimensis, Retharius Paderbornensis, Milo Mindensis, Hildewaldus Wormatienses Episcopi, multique præterea Principes & Saxoniæ proceres. Sed fæda tunc istic lis orta super una Virgine velanda inter Moguntinum Archiepiscopum & Hildesimensem Episcopum: Moguntinus id munus sibi sumebat, obnitente Hildesimensi, quod is locus intra suam Diœcesin esset, & jam a diversis annis Hildesienses Episcopi virgines istic Deo consecrassent; eoque Retharius & ceteri Episcopi caussam ejus probabant æquiorem, quantumvis Moguntinus eorum Metropolitanus esset. Sed fomes litis Sophia, fastu generis inflata; quæ cum Imperatoris filia esset, & Regis soror, a palligero Archiepiscopo sacro ritu sibi velum imponi volebat; id cum & ipse Willigisus importunius urgeret, cessit Hildesemensis, datumque est præsenti honori Regis & Imperatoriæ familiæ; ita Willigisus Sophiam, ceteras Osdagus velavit.

Annus Christi 989.

Joannis XV. Pont. 4. Ottonis III. Reg. 6. Retharii Ep. Pad. 7.

Adamus Bremens. Albertus Stad. in chron. Dithm. l. 4. Crantzius lib. 4. Metrop. c. 25. Pontanus lib. 4. hist. Dan.

Saxonia vastatur a Nortmannis.

Ibant tranquilla hæc Ottonis tempora, cum repente tempestas ex Aquilone orta, ad quam tota Saxonia trepidare cœpit. Enim vero Nortmanni ex Danis & Sueonibus conflati, sese supra viginti millia piratarum in unam prædandi societatem contraxere, Ascomanni tum dicti. Hi postquam vicina maris loca depopulati, classem prædatoriam in partes dividunt, quarum altera in ostium Albis invecti, Saxones, qui ad Stadium occurrere, profligant. Capti tum præter alios viros illustres, Sigefridus Marchio & Theodericus Comes; at Sigefridus elapsus e piratarum custodia, Saxones ad vindictam repetendam contrahit, adjutus Bernardi ducis copiis, Barbaros insigni prælio vincit cæditque. Altera pars classis, quæ ostium Visurgis intrarat, & ad Lismonam usque processerat, pari clade inter paludes intercepta ad internecionem deletur. Ita

Saxo-

Saxonia metu Barbarorum liberata felicibus Ottonis auspiciis conquievit.

Ottonem vero sub initium hujus anni Westphaliam intrasse, ut bello propior esset, docet nos illustre diploma, quo Imperator ex consilio & judicio Willigisi Archiepiscopi Moguntini & Retharii Episcopi nostri in regali villa Erwite litem decidit, quæ de possessionibus Monasterii Burchorstiensis in diœcesi Monasteriensi intervenerat. Id diploma, quod Joachimus Maderus vir antiquitatum peritus, & scriptis eruditis clarus, ex tabulario Ducum Brunswicensium acceperat, & nobiscum communicavit, hic exhibere congruum duximus.

Litem Burchorstiensi monasterio motam componit Otto.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex. Omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet atque futuris, notum esse volumus, quomodo quædam nobilis matrona, Berchta nominata, in quodam Cœnobio Burhurst dicto, a fundamento concepit ædificare ecclesiam, in honore sancti Nicomedi martyris consecratam, & illic omnia prædia sua sibi juste in hæreditate cum consensu & approbatione cohæredum suorum condonavit. Pro rei tamen firmitate præfatam Ecclesiam cum omnibus appendiciis suis, ne ab invidis avelli aliquid inde possit, in jus & tuitionem bonæ memoriæ avi nostri, Ottonis Imperatoris videlicet Augusti, tradidit, deprecans illius gratiam, ut dicta Ecclesia, & omnia illuc ab ea tradita, in mundiburdium sanctæ Magdeburgensis Ecclesiæ, per ejus præceptionem & privilegium donaretur. Ille autem ejus votum benigne suscipiens, eandem Ecclesiam cum omnibus illuc traditis vel donandis, Magdeburgensi Ecclesiæ sui præcepti auctoritate subjugavit & confirmavit, ea scilicet ratione, ut sub ejus patrocinio perpetim consistat. Et Archiepiscopus Parthenopolitanus, quando opus venerit, Abbatissam & Advocatum ibi constituat, atque a præfato monasterio census decem solidorum, sicut eadem matrona statuit, ac fieri rogavit, propter subjectionem ad suam Ecclesiam, quotannis persolvatur. Sed cum post mortem supradictæ Berchtæ inter filiam ejus Berchtiydam, & fidelem nostrum Gisalharium, prælibatæ urbis Parthenopolitanæ secundum Archiepiscopum, altercatio quædam magna oboriretur de prædiis, quæ ipsa Ecclesiæ a se constructæ tradidit, eousque excrevit eadem contentio, quod finiri non potuit, nisi in nostra præsentia. Nos autem fidelium nostrorum, Willigisi videlicet Moguntini Archiepiscopi, & Retharii Paderbrunnensis Episcopi pium consilium, aliorumque quam plurimas rectas suasiones sequentes, ut lis oborta dissolveretur, & Dei servitium non deficeret in præfato monasterio, nostra regia potestate fecimus inter eos reconciliationem utrimque comprobatam, ita ut Archiepiscopus jam dictus Gisallarius, ob nostrum votum & jussum comprobaret, quod eadem Berchteyda a manu Advocati ejus Wigmanni pro reconciliatione susciperet omnem hæreditatem sui Patris Lutberti in sua vestitura semper tenendam, & e contra, ut Sanctimoniales præscripti Monasterii ad Dei servitutem præbendas deinceps habeant per suam manum, ipsa filiis ejus Bernhardo & Thuringo consentientibus, pro nostro voto & jussu, in Ecclesiæ jus ad integrum demitteret, ac redderet cunctam proprietatem vitrici ejus Bernhardi, perpetualiter ibi tenendam, excepto uno loco, qui dicitur Curnii, quem ipsa, concedente Archiepiscopo & ejus Advocato, jam dicto Wigmanno, cum decem mansis & familiis pro stabilitate reconciliationis semper possidendam accepit. Hac itaque reconciliatione utrimque comprobata, & facta, ipsius & filiorum ejus rogatu, atque prædictis fidelibus nostris Willigiso Archiepiscopo, & Rethario Episcopo, cæterisque perplurimis intercedentibus, quæ in Ecclesiæ jus pro reconciliatione dereliquit, nos noviter nostra auctoritate ad eandem Ecclesiam donavimus. Et ne inde ab aliqua persona invida, quod a nobis illuc donatum est, seu ab aliis traditum sive donatum unquam divelli possit, hac nostra præceptione confirmavimus, & insuper nostro regio jussu omnino interdicimus, ut nullus Dux vel Comes, aut regius exactor, seu alia qualibet judiciaria persona, magna sive parva, in agendis rebus ipsius Ecclesiæ, aut prædiis illuc traditis, aliquam dehinc potestatem exerceat, nisi solummodo potestativus Advocatus, ab Archiepiscopo Magdeburgensi super idem monasterium constitutus. Et ut hæc nostræ donationis traditio & confirmatio præsenti, ac futuro

tem-

tempore firma stabilisque permaneat, hoc præceptum inde conscriptum sigilli nostri impressione signari jussimus, manuque propria, ut infra videtur, corroboravimus.

Signum Domini Ottonis *Gloriosissimi Regis.*

Hildibaldus Episcopus & Cancellarius vice Willigisi Archicappellani recognovi. Data V Idus Februarii anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXXXVIIII. Indictione II. Anno autem tertii Ottonis regnantis sexto, Actum Arvite feliciter Amen.

Amplis a Joanne XV Pont. privilegiis donantur Corbejens.

Ceterum hoc anno Thiatmarus Corbejensis Abbas per Mutinensem Episcopum magnificum a Joanne XV Pontifice impetravit diploma, quo Cœnobii privilegia secundum aliorum Pontificum largitatem confirmat, ultra etiam, quam Rethario & Paderbornensibus Episcopis, ob veterem hactenus de jurisdictione controversiam, gratum videri poterat: id propterea inferre hic visum est.

Convenit Episcopali authoritati, maximeque summi præsulis, pie sollicite que semper cogitare, quatenus ita Ecclesiarum sollicitudinem habeant, ut sacris locis, in quibus jugi famulantium sedulitate placatur, opportuna conferre suffragia non detrectent. Unde ego Servus Servorum Dei Joannes, Sacrosanctæ Apostolicæ sedis præsul, omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus suggero, quod venerabilis Abbas Thetmarus, monasterii, quod vocatur nova Corbeia, per interventum Hildibrandi Mutinensis Episcopi nostram efflagitavit clementiam, ut omnia præcepta gloriosissimorum Imperatorum seu Regum, sive quorumlibet Principum Chirographa, nec non etiam, quæ a nostris prædecessoribus Adriano atque Stephano collata vel conscripta sunt, nostra quoque auctoritate confirmaremus & roboraremus; & his, quæ ab Apostolica sede decreta sunt, nostræ subscriptionis cartulam adjungeremus. Nos itaque considerantes religiosam ejus petitionem, pastoralisque esse officii, Servorum Dei jugiter utilitati commodisque prospicere. Decrevimus ut duo monasteria Corbeiense videlicet monachorum, atque Heriforden se Sanctimonialium, de omnibus rebus, quæ vel in communi Principum charta, vel præceptis confirmata esse agnoscuntur, nihil ominus talem ex apostolica sanctione obtineant firmitatem, ut nihil habeant, unde se tueri possint, quicunque sibi promittunt hæc aliquando se posse immutare vel infringere Habeant ergo præfata monasteria rerum suarum liberam in omnibus disponendi regulariter potestatem; & ut plenius prosequamur, quod Sanctos Apostolicos jam dictos intendisse sentimus, atque ante eos B. Gregorium, ac reverendæ memoriæ Nicolaum sanxisse de statibus monasteriorum invenimus, Nos humiliter tantis auctoritatibus subscribendo confirmamus. Ut nullus Episcopus Patherbrunnensis *aliquam ex eis vel accipiat vel exposcat portionem; neque vel in his, qui regiminis locum tenent, vel in ipsis congregationibus, aut in ipsis cœnobiis potestatem obtineant; neque ipsorum dominatione potiantur ulla, neque in Clericis, neque in famulis, aut in omnibus, quæcunque ad monasteria ipsa videntur habere possessionis respectum, sicut ab omnibus eis hactenus servatum & concessum est Episcopis, in quorum Parochiis res eorundem monasteriorum conjacere videntur. Nam ipsius præfati monasterii abbati, suisque Successoribus licentiam damus, juxta altare sedendi populoque* infra suum monasterium vel cellas *secundum Deum prædicandi ac docendi, Ita ut nullus Episcopus per se* ad ipsa monasteria *vel cellas eorundem: vel œconomus ejus, vel archipresbyter, aut archidiaconus illius, seu quælibet ex ejus agentibus persona potestatem habeat accedendi, nisi forte necessitatis causa, vel dilectionis gratia vocatus advenerit, ne importunitate sui ministrorumque suorum inquietudine sacris locis fiat molestia. Neque in Ecclesiis præfatis monasteriis subjectis, vel in presbyteris eisdem Ecclesiis ordinatis aliquam tentet facere perturbationem, novam constituendo, antiquam constitutionem violando; sed sicut regulariter ac canonice disposuerint, ex longo jam tempore manentia, ita futuris temporibus maneant inconcussa.*

Ordinationes, quæ necessariæ fuerint; ipsis monasteriis, agere non differat; altaris quoque & Basilicarum benedictiones, sive consecrationes, prout necessitas postulaverit, vel in ipsis monasteriis, vel in agris eorum libenter concedat; chrisma quoque oleumque consecratum per singulos annos præbere non differat, & pro his omnibus nullum munus exigat, ne Spiritus S. gratiam vendere conatus, inde, quod absit, damnationem incurrat. Hoc constitutum non solum Paterbrunnensem, verum etiam omnium locorum Episcopos ubicunque præfata monasteria, vel Ecclesias, vel agros, vel familias habere noscuntur, observare sine cunctatione seu contradictione oportet, ut nullus potestatis jure rebus eorundem monasteriorum abutatur; sed maneant omnia in potestate eis & regulari dispositione, quæ-

quæcunque, ut diximus, vel in agris, vel in famulis, vel in decimis eis constant esse collata. Sicut & Apostolica & Imperialia præcepta partim simul partim singulatim eis confirmaverunt. Abbatem vero & Abbatissam in his locis semper eligendi habeant potestatem, ut eam eligant personam quæ propositum conversationis in utrolibet monasterio & moribus & habitu profiteatur, non Canonicum aut laicum, neque alterius monasterii monachum, in quo specialiter nos audire dignetur regia Dominatio, ut nullam eisdem monasteriis proponat personam, quæ non ab ipsis congregationibus fuerit regulariter electa. Qua de re noverit clementia, vel nunc existentium, vel successionis jure omnium futurorum Principum, a sede Apostolica sancitum, nostraque subscriptione roboratum, nec non antecedentium Regum præceptis cautum, ut prædictis monasteriis nullam præficiant personam de quocunque ordine, nisi quæ per electionem probabilem sumatur. Quoniam vero multæ quæruntur ab importunis hominibus malignitatis occasiones, ac necesse semper adversa tela clypeo protectionis repellere, quod Apostolica decrevit auctoritas, nos quoque approbamus, ut qui ordinati fuerint, ad regimen sæpedictorum monasteriorum, nulla potestate prævalente dejiciantur, nisi criminis causa fuerint deprehensi, cujus merito Rectorem non debeant administrare officium. Infamiæ vero maculis sive criminis alicujus denotatione si fuerint appetiti, non præter canonicam aut regularem deponantur examinationem. Si quis ergo Apostolicæ Sedis decretum contempserit, procul dubio damnationis censuram suscipiet, quam credimus divino spiritu per Apostolicam linguam probatam. Nos igitur nostram subscriptionem annuli nostri impressione signantes obsecramus. Coepiscopos nostros omnes, in quorum manus ista devenerint, ut sua etiam authoritate & descriptione hæc confirmare velint, ut quicunque hæc temerare præsumpserit, generalitatis nostræ sententiis ita anathematis vinculo obligetur, ut neminem habeat, de cujus favore blandiatur, aut se tueri putet a sententia damnationis. Ab Imperatoribus etiam, aut Regibus, sive Ducibus, aut a quacunque potestate, quæ pro tempore tunc ordinata fuerit, componere cogantur mille libras auri optimi, medietatem prædictis monasteriis, ac mediatem Cameræ eorum Principum. Cunctis autem ista servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis recipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ quietis inveniant. Scriptum per manus Stephani primi Scrinei Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, in mense Junio, & indictione 2 Datum Calend Julii per manus Joannis Episcopi, & sanctæ Ephesiæ Ecclesiæ, & Bibliothecariæ sanctæ Sedis Apostolicæ. Anno Pontificatus Domini Joannis sanctissimi Quintidecimi Papæ IIII. Indictione secunda.

Annus Christi 990.

Joannis XV Pont. 5. Ottonis III Reg. 7. Retharii Ep. Pad. 8.

Zelesius in defen. Maxim. Dithmarus lib. 4. Lamb. Schaf. Obitus Theophaniæ Imper. Coloniæ sepultæ.

Agebatur jam annus ab ortu Christi 990 Saxoniæ Germaniæque ab Ottonis Regis sollicitudinem & peragrationem pacatus. Nam & hoc anno Francofurti versatus est in conventu procerum, uti id docet diploma Regis cœnobio Trevirensi ad D. Maximinum consignatum. Francofurto deinde Coloniam profectus ad exequias Theophaniæ matris, quæ 17 Calend. Julii Neomagi ad Vahalim excesserat e vita; cujus corpus Coloniam jussu Regis filii transportatum, in D. Panthaleonis Ecclesia apud Brunonem Archiepiscopum ac Patruum suo mausoleo inclusum est. Hoc præterea anno Retharius Episcopus noster a Joanne Pontifice ejus nominis XV confirmationem omnium bonorum & privilegiorum impetravit; Diploma incendio Ecclesiæ, aut temporum injuria intercidit.

Annus Christi 991.

Joannis XV Pont. 6. Ottonis III. Reg. 8. Retharii Ep. Pad. 9.

Altero ab hinc anno Otto Rex, bello adversus Sclavos suscepto, Brandeburgum primariam Sclavorum urbem expugnat; quemadmodum in eadem quoque urbe liberales donationis tabulas Miloni Mindensium Episcopo obsignavit, quas Mindensium fastis adscriptas legimus. Multa præterea bella Otto gessit cum Sclavis, quæ scriptorum injuria ad nos minus pervenere; verbo hæc indicat Dithmarus. Multis bellorum asperitatibus lacessere Sclavos Rex non destitit. Orientales ausos insurgere devicit, Occidentales vi & arte superare contendit; ac demum debellati Regi subduntur, renovatis juxta Albim Ca- *Dithm. l. 4. Tangm. in vita Bernvvardi.*

Castellis. Haud dissimilia de Ottonis fortitudine præliisque adversus Sclavos Tangmarus retulit inter res gestas Bernwardi Hildesiensis Episcopi. Tantus quippe horum barbarorum incesserat metus, ut Bremam præmuniret Archiepiscopus, & Hildesium D. Bernwardus, duoque castella impositis præsidiis erigeret; adeo sancti hi Episcopi non habuere alienum, urgente necessitate, bellica tractare.

Annus Christi 992.

Joannis XV Pont. 7. Ottonis III Reg. 9. Retharii Ep. Pad. 10.

Halberstadiensis Basilicæ dedicatio. Dithm. l. 4. Crusius in ann. Sue. l. 5. p. 2. Chron. Mansf. Spang. Steng. in hist. Aug. ex vetusto aucto. re.

Victor dehinc Rex Saxoniam peragravit; ac sub exitum anni Halberstadium accessit, ad celeberrimam Basilicæ dedicationem; quam ex fundamentis construxerat Hildebaldus Episcopus, atque anno superiori ad fastigium perduxerat: eaque solemni ritu XII Calend. Novemb. invitatis ex tota Saxonia Episcopis & Principibus, consecrata est. Adfuit enim, ut Dithmarus perhibet, primum Otto Rex cum Adelheida avia sua, & Mechtilde Abbatissa, Willegisus Moguntinus, Gisilerus Magdenburgensis, & Liewizo, seu Libentius Bremensis Archiepiscopus cum suis provincialibus Episcopis; interque hos Retharius Paderbornensis Episcopus noster, & Thiatmarus Corbejensis Abbas a diversis scriptoribus præsentes fuisse memorantur. Convenere præterea ad hanc celebritatem omnes Saxoniæ primates, inquit Dithmarus, innumeraque procerum hominumque multitudo, omnesque ab Episcopo, clero & civibus pro insigni christiana caritate excepti sunt: At nihil tum beatius, quam Saxoniam omnem in flore religionis, & pacis tranquillitate videre; cum ubique templa, Collegia clericorum & cœnobia consurgerent. Inter quæ hoc anno in diœcesi Mindensi ac monte Wedegonis monasterium Virginum accessit, id quod postea in urbem translatum est. Halberstadiensem Episcopum æmulatus Dudo Monasteriensis, qui sub idem tempus nobilem Basilicæ fabricam construxit, destructa veteri, quæ a D. Ludgero erecta humilior & angustior erat, quam ut populi multitudinem caperet. Ea tamen post ab aliis Episcopis post incendium multo magnificentius constructa.

Annus Christi 993. & 994

Joannis XV. Pont. 8. 9. Ottonis Reg. 10 & 11. Retharii Ep. Pad. 11. & 12.

Rursum Otto Rex altero anno in Westphalia versatus, frequentem procerum conventum Tremoniæ habuit, in quo decisa est controversia, dudum inter Dudonem Mimigardevordensem Episcopum, & monasterium Metelense agitata. Qua super re ejusmodi tabulæ asservantur in tabulario ejus loci.

Deciditur Controversia, quæ erat inter Episcopum Monast. & Monasterium Metelense.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex. Notum sit omnium fidelium nostrorum præsentium scilicet & futurorum industriæ, quomodo Sanctimoniales de loco Mattellia nominato ad nos venerunt, nostris obtutibus præmonstrantes præceptum prædecessoris nostri Arnulphi Regis, in quo continebatur, qualiter ipse rogatu Friduwi primæ ejusdem monasterii Abbatissæ, quæ hoc in honorem SS. Martyrum Cornelii & Cypriani cum sua licentia a fundamento construxit, suaque hæreditate ditavit, præfatum monasterium cum omni prædio ab ipsa & aliis personis religiosis illuc tradito sub suæ immunitatis regiam tuitionem accepit, & Sanctimonialibus Domino illic servientibus, quando opus & usus exegerit, inter se eligendi abbatissam sua præceptione concessit, & advocatum super homines & loca ejusdem monasterii, quem ipsæ comprobaverint, a Regibus vel Imperatoribus constituendum simul condonavit. Sed quia contentio quædam inter eas & Dudonem Miniernevurdensem Episcopum, qui hoc suæ potestati usurpavit, de electione abbatissæ & advocati constitutione oborta est, rogaverunt nostram celsitudinem, ut huic dissidio nostra auctoritate finem faceremus. Quarum petitionibus ob interventum Evergeri Coloniensis Ecclesiæ vene-

venerabilis Archiepiscopi aliorumque Bernardi Ducis & Egberti Comitis ceterorumque fidelium perplurium consulto obtemperantes, secundum electionem & comprobationem earum, communi consilio fidelium nostrorum Archiepiscoporum sapientumque Clericorum, abbatissam Godesdin nominatam eis dedimus, & advocatum juxta votum illarum Wigmannum nomine super homines & loca superius jam dicti monasterii regendum constituimus. Hac nostra preceptione electionem & omnia ab antecessoribus nostris Regibus vel Imperatoribus, aut ab aliis religiosis illuc tradita confirmamus, præcipientes firmiter regia potestate, ut nullus eas dehinc in aliquibus rebus inquietare præsumat. Et ut hoc verius credatur, hoc præceptum inde conscriptum, manu nostra firmatum sigillo nostro signari jussimus.

Signum Domni Ottonis *Gloriosissimi Regis.*

Hildibaldus Episcopus & Cancellarius Vice Willigisi Archiepiscopi recognovi. Data VIII. Calend. Februarii, Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCIII. Indict. VI. anno autem III. Ottonis regnantis X. actum Trotmanniæ, feliciter amen.

Annus Christi 995.

Joannis XV. Pont. 10. Ottonis III Regis. 12. Retharii Ep. Pad. 13.

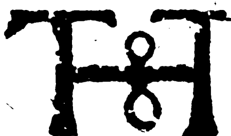
Synodus Gandersheimensis in qua consultum paci Episcoporum. *Tangmarus in vita Bernvv.*

Post illa Gandersheimii diœcesana synodus congregata, præsente D. Bernwardo Hildesiensi Episcopo, intra locum suæ diœcesis. Interfuere una cum Rege Ottone Willigisus Moguntinus, Giselarius Magdenburgensis, & Ludolphus Trevirensis Archiepiscopi; præterea Milo Mindensis, Hildeboldus Wormatiensis, Hugo Citizensis Episcopi. Habita cumprimis hæc synodus ad asserendam Hildesiensis Episcopi jurisdictionem in Gandersheimense oppidum & cœnobium: tum ad controversiam componendam, quæ inter Willigisum Moguntinum Archiepiscopum, & Hildesienses Episcopos hactenus intervenerat; cujus controversiæ cognitor atque arbiter Retharius quoque Episcopus Paderbornensis imploratus; quanquam lis postea a Willigiso resuscitata sit. Quo in congressu Episcoporum ac procerum Dithmarus Corbejensis Abbas ab Ottone Rege omnium suorum privilegiorum confirmationem Gandersheimii impetravit, ut ex subjecto diplomate liquet.

Approbatio nova privilegiorum Corbeiensium.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex. Si piis petitionibus fidelium nostrorum, maxime quas pro Ecclesiis sibi commissis auribus nostris infuderint, benignum præbuerimus auditum, hoc procul dubio & ad præsentis nostri regni statum, & ad æternæ beatitudinis præmium nobis profuturum fore credimus. Unde omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam futurorum, noverit solers industria, quia adiens excellentiam nostri Culminis Dietmarus abbas venerabilis novæ Corbeiæ rogavit, ut eidem monasterio concederemus talem libertatem, qualem ab avo, genitoreque nostro, nec non & ceteris Coimperatoribus & Regibus nos præcedentibus, accepisse dinoscitur. Cujus petitioni assensum præbentes, interventu fidelium nostrorum Willigisi Moguntiacensis Ecclesiæ Venerabilis Archiepiscopi, ac Hildibaldi Wormaciensis Ecclesiæ Episcopi honorabilis, in supradicto monasterio fratribus Deo servientibus, ejusque Martyribus Stephano atque Vito omnes concessiones, quas anteriorum Regum vel Imperatorum temporibus habuerunt, concessimus, nostraque auctoritate renovavimus: præcipue, ut potestatem habeant, cum necessitas venerit abbatem eligendi, ac ut a nullo Episcopo de dominicalibus mansis ejusdem monasterii decimæ exigantur, neque a Comite, vel ex qualibet judiciaria potestate Coloni eorum & liti ad justitiam faciendam aliquo banno constringantur, sed coram advocato ejusdem monasterii justitiam facere cogantur, sicut anteriorum Regum vel Imperatorum tem-

temporibus præfato loco concessum fuisse cunctis fidelibus nostris liquido patet. Et ut hæc nostræ renovationis ac confirmationis auctoritas firmior stabiliorque cunctis perpetim credatur, hanc cartam conscribi, manuque propria nostra subtus roboratam annuli nostri impressione jussimus insigniri.

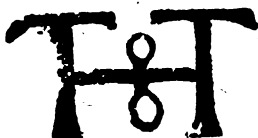
Signum Domini Ottonis *Gloriosissimi Regis.*

Hildibaldus Episcopus & Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi recognovi. Data III. Calend. Augusti anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCV. indictione VIII. Anno vero tertii Ottonis regnantis XII. Actum in Gandersheim feliciter amen.

Uti & Herivordiensium.

Per hanc quoque in Saxonia præsentiam Otto, rogatu Machtildis amitæ & Sophiæ Sororis, Herivordensi Virginum monasterio privilegia ac donationes Ludovici pii hoc regio diplomate confirmat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Rex. Si Ecclesias Dei nostra regali potentia sublimare conamur, hoc procul dubio & ad præsentis nostri regni statum, & ad æternæ beatitudinis præmium nobis profuturum fore credimus. Quapropter omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet atque futuris, notum esse volumus, quomodo nos cum consilio Hildibaldi Wormatiensis Ecclesiæ honorandi præsulis, ac Bernhardi ducis, aliorumque fidelium nostrorum, vota & petitiones domnæ Immæ herivurtensis monasterii venerabilis abbatissæ, cunctæque congregationis sanctæ Mariæ sibi commissæ, sequentes, nostra regia auctoritate tres Ecclesias in pagis bursibant & Scopingon nominatis, in villis quoque reini Wadiringas & Stocheim constructas cum omnibus rebus & decimationibus suis a HLudovico Imperatore, ob remedium animæ suæ, ad præfatum herivurtense monasterium traditas, eidem monasterio more antecessorum nostrorum confirmamus. Eo tenore, ut jam dicta domna Imma abbatissa, omnesque in eodem honore sibi succedentes cum prædictis Ecclesiasticis rebus, aliisque omnibus a Regibus & Imperatoribus per præcepti paginam illuc traditis liberam dehinc potestatem habeant cum suis ministris ecclesiastico ordine disponere atque gubernare, remota omnium hominum contradictione; Insuper sub eadem corroboratione concludimus, quidquid a religiosis & Deum timentibus personis ad sæpe jam dictum monasterium herivurtense in præsenti traditum erit. Et ut hæc nostræ regiæ donationis corroboratio ab hac hora in antea firma & inconvulsa permaneat, hanc nostræ dominationis confirmationem inde conscriptam sigilli nostri impressione signare jussimus, manuque propria, ut infra videtur, corroboravimus.

Signum Domni Ottonis *Gloriosissimi Regis.*

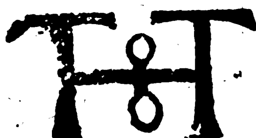
Hildibaldus Episcopus & Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi recognovi. Data VI. Idus Julii anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCV. Indictione VIII. anno autem tertii Ottonis regnantis XII. actum Bodfeldon feliciter amen.

Otto R. donat Immæ V. Herivordiensi prædium ad privatos usus.

Altero deinde diplomate hoc ipso anno Immæ ejusdem Collegii Sanctimoniali Virgini, ac filiæ Bernardi ducis, prædium donat, quod ipsa virgo in potestate habeat aut vendendi, aut commutandi, aut donandi cuilibet; ex quo constabit institutum harum Sanctimonialium Virginum diversum fuisse a Monialibus: id Ottonis diploma ejusmodi est.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex. Omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, notum esse volumus, quomodo nos ob petitionem & interventum dilectæ amitæ nostræ Mathildis, sancti Quitiliniburgensis monasterii venerabilis abbatissæ, nec non sororis nostræ Sophiæ Sanctimonialis, dedimus quoddam nostræ proprietatis prædium

dium, hedum dictum, in pago Hedergo dicto, & in comitatu Heiconis Comitis situm, Immæ Sanctimoniali virgini, scilicet Bernardi Ducis filiæ, atque id ipsum prædium cum omnibus pertinentiis suis, hoc est, Villis, areis, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, nec non liberis, terris, cultis & incultis, agris, pratis, campis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumve decursibus, piscationibus, molendinis, quæsitis & inquirendis, exitibus & reditibus, viis & inviis, cunctisque aliis appendiciis, quæ adhuc diu inveniri, aut nominari possunt, ei in proprium tradidimus, ea videlicet ratione, ut eadem jam dicta Imma Sanctimonialis liberam semper faciendi, quod velit, potestatem habeat, tradendi, commutandi, vendendi, seu magis sibimet retinendi, vel pro anima judicandi. Et ut hæc nostra regalis traditio nunc & in futuro firma & inconvulsa permaneat, hoc præceptum inde conscriptum sigilli nostri impressione signare jussimus, manuque propria, ut infra videtur, corroboravimus.

Signum Domni Ottonis *Gloriosissimi Regis.*

Hildibaldus Episcopus & Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi. Data VII Calend. Novembris, anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCV. Indictione VIII. anno autem tertii Ottonis regnantis XII. Actum Scininge feliciter amen.

Annus Christi 996.

Gregorii V. Pont. 1. Ottonis III. Imp. 1. Reg. 13. Retharii Ep. Pad. 14.

Brovv. ex vet. chron. Brunnerus lib. 8. ann. Boicor. Sigonius l.7 de Reg. Ital.

Otto III. post liberatam, a Crescentii tyrannyde Italiam, coronatur Romæ Imperator.

Consequitur nunc annus Christi 996, quo Otto Rex primam in Italiam expeditionem suscepit: Sed priusquam iter ingrederetur, primo inter Sclavos & Saxones componit, ne quid per absentiam suam turbarent in Christianorum provinciis; toto enim Imperio quiescente ab intestinis armis, hæc unica cura optimum sollicitabat Regem. Et barbaris perdomandis insistere malebat, nisi Pontificis Romanæque Ecclesiæ periclitantis salus avocasset. Quippe Crescentius Urbis Romanæ Consul, homo superbus, tanquam per fasces urbis, simul imperii fasces accepisset, ausus est sibi polliceri, & civibus persuadere, se priscum Romani Imperii decus Urbi redditurum, indignum inquiens post Francos se demum jugo Saxonum submitti; nunc tempus esse, quo correptis armis se in libertatem vendicent, & Italiæ imperium primo Urbs Romana capiat. Quod consilium cum Joanni XV ejus nominis Pontifici aperiret, & ille improbaret, nec se rebellionis participem esse vellet; Pontificem ejecit ex Urbe, dominatumque arripuit. Pontifex ex his ærumnis Ottonem Regem implorat. Otto haud secus quam Carolus M. olim pro Leone, quam avus ac pater aliique Cæsares, causam restituendi Pontificis suscepit. Ac Moguntia digressus, cum ingenti Germanorum exercitu Alpes emensus, Papiæ Pascha celebrat. At dum aliquamdiu Ravennæ subsistit, mors Joannis XV Pontificis nunciatur; in cujus locum studio Ottonis Regis subrogatur Bruno Saxo ac Regis consanguineus; quod verisimilius Ottone duce genitus, qui patrem habuit Ludolphum Ottonis M. filium. Bruno ex Presbytero ad Pontificatum provectus Gregorii V. nomen sumpsit. Otto inde Romam ingressus, compressa Crescentii tyrannide & populi seditione, Gregorium in sede collocat; a quo consanguineo Pontifice Otto mox solemni ritu, magnaque pompa cum Maria conjuge Imperator coronatus est.

Lambertus. Schaf. Sigebertus Dithmarus lib. 4. Brovverus in ann Trev Brunner. in hist. Bojo. Gelenius. Sigonius l.7.

Annus Christi 997.

Gregorii V. Pont. 2. Ottonis III Imp. 2. Reg. 14. Retharii Ep. Pad. 15

Rebus per Italiam prospere compositis. Otto in Germaniam rediit, Imperatorque Aquisgranum profectus est ad Imperatoriam sedem, magno Episcopo-

scoporum & procerum comitatu, magnoque populi applausu, ut diplomata istic consignata docent. Inde & Neomagum digressus ad palatium regium; ubi monasterium Eltenense Virginum, quod Wigmannus Comes anno 968 sub Ottone M. sub patrocinio D. Viti martyris condiderat, parentum exemplo in tutelam suscepit, paribusque, quibus Assindienses, Gandersheimenses, Quidlenburgenses Sanctimoniales, privilegiis exornavit; ipsum vero diploma Ottonis interpono, quod in eo Adela Meinwerci Episcopi mater prodatur, ac maternum ejus Wigmanno Comite, ac fundatore hujus Parthenonis genus asseratur.

Eltenense monasterium in fidem suam recipit.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis amen. Otto divina favente clementia Roman. Imperator Augustus. Si loca vel monasteria a religiosis personis, & Deo dicatis constructa, nostra imperiali auctoritate corroborare conamur, hoc procul dubio & ad præsentis regni nostri statum, & ad æternæ beatitudinis præmium profuturum nobis fore credimus. Quapropter omnibus in Christo fidelibus nostris scilicet præsentibus & futuris notum esse volumus, quomodo temporibus avi nostri p. m. Domini Ottonis Imp Aug. Wichmannus Comes pro animæ suæ remedio suorumque parentum in quodam loco Altenis dicto Monasterium & Sanctimonialium congregationem in honorem Domini nostri Jesu Christi & S. Viti Martyris amplissimæ benignitatis conamine construxit, nec non magnam certæ proprietatis suæ partem, cujus nomina infra tenentur, simul & beneficii idem dilectus avus noster primum ei concessit in beneficium, postea pro servitute sedula sibi donavit in proprium, & ad ipsum licenter contradidit monasterium, suamque ipsius filiam nomine Lutgardem cæteris monialibus præconstituit Abbatissam; succedente vero tempore, cum idem Wichmannus Comes semel ad vesperam noctis inclinasset, penitusque naturæ concessisset, altera suæ procurationis filia nomine Adela quandam hæreditatis jam traditæ partem exposcens, dicens quod Pater ejus secundum Saxonicam legem absque ejus consensu & licentia nullam potuisset facere traditionem totam patris sui donationem produxit in errorem. Hujus itaque seditionis perturbatio usque ad tempora dilecti patris nostri perdurabat; Ipseque noster caritativus pater eandem contentionis cladem extinguere pro viribus insudabat, & hoc quoad ipse vitam finivit, minime ad unguem usque perduxit; exacto autem longo temporis intervallo, cum ejusdem monasterii Abbatissa prætitulati viri Wichmanni filia, universæ carnis viam tunc intraret, aliaque in ipsius locum Imperialis nostræ potestatis jure accederet, in palatio nostro, quod dicitur Noviomago, nostrum jussimus fieri colloquium, ibique saltem hujusmodi seditionis fecimus finem; Baldericus enim prædictæ maritus Adelæ pro nostra voluntate, exhortatione simul & petitione, idipsum monasterium sua propria suæque conjugis manu in nostrum contradidit Mundiburdum, & sicut mos est Laicorum, cum festuca semel ab eodem exivit prædio, ea ratione, uti nos nostro regali Imperio ac descriptionis præcepto tale libertatis arbitrium eidem monasterio perpetualiter condonaremus, qualiter cæteras Monialium congregationes, scilicet Assindiæ, Quidenlingenberg, Gandersheim habere cognovimus. Insuper Baldericus omnia ejusdem monasterii prædia, quæ prior Abbatissa duntaxat in sua habuit potestate & investitura, ad reliquias S. Viti in præsentia nostri nostrorumque plurimorum fidelium concessit, radicitusque contradidit, quorum nomina hæc sunt inscripta. * Keltnon, Furnon, Voritbusen, cum omnibus utilitatibus ad ea loca juste ac rite pertinentibus: Embricæ media pars, æque divisa, in Hamme media pars, Arhnem media pars, Redingen media pars, Aspel, Tornicka media pars, Herveldt dimidia pars, Lyende dimidia pars, Thule dimidia pars, Malime dimidia pars, Brummen dimidia pars, Oelbergh media pars, Rathe dimidia pars, Huingen dimidia pars, Thelden dimigia pars, Tryengem media pars, Putte in loco construitur * dimidia pars. Adhæc quatuor foresta in Steenwalt, in Offet, Wichmoet, & Subort. In his quatuor forestis cervum, vel cervam venandi nullus habeat licentiam, nisi verbo & consensu Abbatissæ, & si cervus vel cerva effugiat de his forestis, eos in alias sylvas sequi sit licentia Abbatissæ nunc, & in foresto, in quo est Eltica constructa, singulis annis inter cervos, & cervas XII. feræ tribuantur Abbatissæ. Ut autem hujus donationis veritas firma & inconvulsa permaneat, posterior Abbatissa nomine Ludgarda prælibatæ Adelæ Maritatæ, quatuor curtes nomine Rynhare, Helchambeli, Luithusen, Rede cum omnibus utensibilibus & ad ea pertinentibus in proprium tradendo ad ea recompensavit, quatenus post hæc, sicut prædiximus, pacis amicitiæ pignus eo permaneat tenacius. Hanc igitur idem Baldericus in traditionis gratæ & in fronte recepit, nec non de fidelium nostrorum scilicet Willigisi Archiepiscopi, Hildebaldi Episcopi, & Heggeberti Marchionis, cæterorumque multorum fidelium consilio, sicut idem Baldericus donando postulavit, eidem monasterio potestative concessimus, ut amodo sicut cætera monasteria supradicta libere * perenniter perfruantur arbitrio. Præter hæc quidquid prædii Divus Imperator semper Aug. Wichmanno in proprium donavit, præcipue quæ dicuntur in Nardinklant, Urck, Barbuorgt, Otwines, prædia insuper in Frisonibus, quidquid Abbatissa in quatuor Comitatibus videlicet Hunesco, Fualge, Merime, Micheta tributi a Magnificentia avi nostri recepisset, nos nostræ descriptionis præcepto ad utilitatem Abbatissæ & sororum ibidem*

* Elten.

* forte quo struitur.

* libero.

dem Deo & S. Vito famulantium largimur & concedimus in omnibus utilitatibus supradictis, sicut & in ista proprietate areis, ædificiis, terrisque cultis & incultis, agris, campis, pascuis, silvis, piscationibus, molendinis, Ecclesiis, viis & inviis, exitibus, quæsitis & inquirendis, cunctisque appendiciis, quæ dici possunt, nec non fiscum & telonium de piscatione in pago Salon, & in flumine Isla, qui vulgari nomine Hachdol dicitur. Et quod dilectus genitor noster eidem monasterio concessit, eodem modo pro paterna remuneratione nos contradimus, & nos adhuc volumus, nostroque imperiali præcepto cunctis nostris in Christo fidelibus firmiter jubemus, ut in eodem monasterio, vel locis ad id pertinentibus, nullus Dux, Comes, vel vice Comes, nullus Marchio, vel quilibet Scholdatio, vel alia judiciaria persona ullum habeat placitum nec parafredos nec pratas faciendas, nec aliquod exigatur servile servitium, prius quam ejusdem Abbatiæ servus, in cujuscunque comitatu habitet, alterius Comitis non eat placitum, sed ad ejus solummodo, quemcunque Abbatissa sibimet eligere velit advocatum. Cæterum pro animæ nostræ expiaculo eidem largiti sumus monasterio, ut post hæc perpetualiter, cum ejusdem monasterii Abatissa morbo consumpta moriatur, Sanctimoniales inter se unam, quamcunque velint, simul cum consensu Trajectensis Episcopi, in cujus positæ sunt Diœcesi, absque mortalium omnium contradictione licenter eligant. Et hujus ut monasterii status ab adversariorum omnium incursu maneat intactus, sicut Wichmannus Comes instituit, de eodem monasterio ad limina S. Petri Principis Apostolorum Romani argenti tot annis libra deferetur. Postremo ipsa venerabilis Abbatissa cum omnibus rebus suis nostro semper pareat imperio, & sub nostro consistat Mundiburdio, quatenus ipsam sororesque ejus jugiter pro nobis exorare delectet. Et ut hæc nostræ concessionis auctoritas maneat firma &c.

Signum Domni Ottonis magni Imperatoris Augusti.

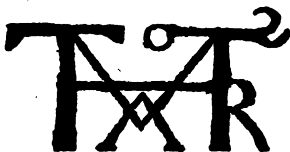
Hildebaldus Episcopus Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi resingnavi.

Datum 15. Calend. Junii, anno Dominicæ Incarnationis 997. Indict. 10. anno autem III. Ottonis regnantis 14. imperii vero 1. Datum in palatio Noviomagi.

Donat Ecclesiæ Magdeburgensi prædium Schitrense.

Altero ab hoc diplomate dato mense, alias Otto Imperator tabulas consignavit, quibus ad petitionem Gisilarii Archiepiscopi Ecclesiæ Magdeburgensi donat prædium Schitrense, in pago Angeri Diœcesis nostræ situm: eæ tabulæ ex archetypo descriptæ sic habent.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurorum noverit Sagacitatis industria, qualiter nos ob remedium animæ nostræ & parentum nostrorum, nec non ob petitionem Gisilharii Sanctæ Magidiburgensis Ecclesiæ venerabilis Archiepiscopi de quodam prædio Kitz ilnheim nuncupato, ad S. Mauritium pertinente, concambium fecimus, quandam nostræ proprietrtis curtem Sigri dictam, ad eandem S. Mauritii donantes Ecclesiam, in pago Angri nominato, ac Comitatu Bernhardi ducis sitam. Atque eandem curtem cum omnibus utensilibus suis, quæ patris nostri scilicet celebris memoriæ Ottonis Imperatoris augusti temporibus & nostris ad eundem locum pertinuerunt, hoc est, in censu quem liberi homines ad prædictum locum persolverunt, areis, ædificiis, terris cultis & incultis, agris, pratis, campis, pascuis, silvis, venationibus, foresto, aquis aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, cunctisque aliis appendiciis, quæ adhuc dici, inveniri aut nominari possunt, eidem Ecclesiæ Sancti Mauritii tradidimus. Eo tenore, ut ejusdem loci Archiepiscopus de præfata proprietate ad usum Ecclesiæ liberam faciendi, quod velit, potestatem habeat. Et ut hæc nostræ auctoritatis traditio nunc & in futuro perseveret, hanc paginam manu propria corroborantes, sigillo nostro signare jussimus,

Signum Domni Ottonis *invictissimi Imperatoris Augusti.*

Hildibaldus Episcopus & Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi novi.

Data Non. Junii, Anno Dominicæ Incarnationis DCCCCXCVII. Indict. X. Anno autem tertii Ottonis regnantis XIII. Imperii primo. Actum Armburg.

Inter

Gregorium V. Pont. e sede sua pulsum Otto Imp. restituit.

Inter hæc dum Otto Imperator totam Germaniam in quiete possidet, Crescentius Consul Romæ tumultuatur, urbeque in potestatem suam redacta, Gregorio Pontificatum abrogat, intruso in ejus locum Placentio Episcopo, quem Joannem XVI dixere. Fœdum hoc schisma erat, & Gregorio simul Imperatorique probrosum facinus. Quamobrem Imperator a Pontifice imploratus, alteram in Italiam expeditionem suscepit. Venienti ad Papiam occurrit Gregorius Pontifex; quocum Romam progressus, Joannem Pseudopapam luminibus orbatum, & naso mutilatum exauctorat. Crescentius Consul, qui Castello se incluserat, expugnatur, captusque, cum duodecim sociis suspendio extinguitur; quod factum multis pœnitentiæ operibus expiasse fertur Imperator.

Annus Christi 998.

Gregorii V. Pont. 3. Ottonis III. Imp. 3. Reg. 15. Retharii Ep. Pad. 16

Instituuntur Electores Imperii

Inter hæc tradunt plerique scriptores, in Concilio Romano, hujus Pontificis & Episcoporum auctoritate, cum Otto Imperator nullam prolem suscepisset, septem Imperii Electores institutos, penes quos jus eligendi Imperatorem exinde esset: iis legibus, ut posthac nullus Imperator hereditario jure succederet, quique eligeretur, gente Germanus esset; quod Ottoni M. a Leone VIII Pontifice ob merita liberatæ Romæ concessum erat, quoad heredes filios ipse & nepotes haberent, in quos coronam Imperii transferrent. Post ubi Otto III nepos ejus sine herede filio erat, videbatque multos superesse, qui vel consanguinitate, vel affinitate Principes se contingerent, & per æmulationem a suo excessu de Imperio decertaturi essent; eo sapientissimus Imperator, ut communi Imperii quieti & saluti consuleret, egit cum Romano Pontifice Gregorio V de electione Imperatoris constituenda; quæ deinde auctoritate Pontificis, convenientibus Italiæ & Germaniæ Episcopis, sancita est. Nam uti translatio Imperii a Græcis ad Francos, & a Francis ad Saxones Romani Pontificis auctoritate facta est; ita ab ejusdem auctoritate pendere facultatem modumque creandi Regem aut Imperatorem, præclare intelligebat; ne & ipse etiam, si per concordiam Sacrilegum aliquem, aut anathemate percussum, separatumque ab Ecclesia, aut hæreticum, aut paganum elegissent, Pontifex necesse haberet, eundem probare & inungere; quod Innocentius III Pontifex sapienter rescripsit ad Germaniæ Principes.

Utrumne vero potestas eligendi Imperatorem a Gregorio V per septem viros constituta, an promiscue Imperii Principibus relicta sit, magnopere controvertitur inter scriptores. Bellarminus, Gretzerus, Serrarius, Browerus, Geroldus, atque omnium copiosissime Windeckius scripto hæc super commentario, a Gregorio V certum Electorum numerum, qui Septenario contineatur, designatum tradunt. Contra Baronius, Sirmondus, aliique, septem viros Electorum tandem in concilio Lugdunensi ab Innocentio IV Pontifice determinatos constitutosque esse contendunt; postquam inter ipsos Principes, quorum tantus erat numerus, tantaque sæpe partium studia factionesque, convenire non potuit. Hinc in hoc Lugdunensi concilio reperiuntur primum Electores Imperatorum consignati ex Ducibus & Archiepiscopis, de quo in Bernardo Episcopo nostro referendum est. Sane Henricus Rex, qui Ottoni III subrogatus est, communi Principum suffragatione delectus est. Qui modus quoque ad concilium Lugdunense facile ex historiis observari poterit: perinde ut Sirmondus eruditissimus Scriptor hæc multis commonstrat. Longius per errorem processit Onuphrius, qui Electorum institutionem ad Gregorium X Pontificem retulit, non alio auctore subnixus, quam Aventino, fabuloso & hæresis scabie infecto. Quoquo nunc modo Imperatorem acceperis, sive a Gregorio V. facultatem eligendi ex concilio Romano, sive ab Innocentio IV ex concilio Lugdunensi, ad Pontificis institutionem & auctoritatem referenda est; quemadmodum ipsi Principes Electores in literis anno Christi 1279 ingenue fatentur, jam olim se ab Apostolica sede & Romani Pontificis aucto-

auctoritate constitutos. Eo nunc major heterodoxorum magistrorum nostro sæculo insania, qui Pontificem Antichristum suis persuadent; quibus simul fateri necesse, translationem Imperii a Græcis ad Francos ab his ad Saxones, ipsamque Imperatoris electionem ab Antichristo ad Germanos pervenisse. Sane quod summum beneficium fuit Romanorum Pontificum erga inclytam nostram Germanam nationem Saxonesque, id illi, per extremam maledicendi libidinem, tanto gentis nostræ probro & infamia traducunt.

Otto Conjugem adulterii & calumniæ ream flammis addicit.

Admirabile referunt ad hanc quoque expeditionem commorationemque in Italia illud justitiæ exemplum ab Ottone Imperatore editum Mutinæ in Augustam conjugem Mariam, Aragonis Regis filiam. Forte Imperatrix, ut volunt, non minus casti quam formosi Mutinensis Comitis amore capta erat; sed cum repulsa esset, hunc ipsum illius, quod designarat, tentati flagitii apud virum falso detulit; qui in juvenem extemplo capitalem sententiam dixit, & plecti jussit. Comitis uxor, quam rei totius consciam ultricemque fecerat, Imperatorem pro tribunali jus dicentem adiens coram, & viri innocentiam, & Imperatricis scelus aperuit, atque ad fidem utriusque faciendam candentem manu laminam (quod tum solemne probationis genus erat) contrectavit. Quo indicio convicta Imperatoris uxor; quam Otto idcirco flammis addixit, & vivam in ignem conjici jussit, quo impudentiæ simul & calumniæ pœnas daret. Celebre apud scriptores factum, quod non nisi unus Godefridus Viterbiensis elegiaco carmine sero ex Conradi & Friderici Imperatoris, quorum Notarius erat, ætate retulit. Nihil hac super re Dithmarus, nihil ceteri nostri Scriptores, a quibus Ottonum res gestæ consignatæ, tradidere. Sed his omissis ad domestica potius redeamus.

Conditur Helmershusanum Imperiale.

Hoc præterea anno insigne monasterium Helmershusanum intra limites diœcesis Paderbornensis ad fines Hassiæ quam largissime conditum, dotatumque ab Ekkihardo Comite ex hereditariis bonis, in proprio patrioque fundo, qui tum Comitatu Dudiconis & provincia Angariæ continebatur. Fundationem hanc cœnobii, quod Conditor Monachorum esse voluit Deo servientium, Otto III Imperator magnifico diplomate comprobavit; id quod Cleinsorgius se legisse testatur, ex eoque hæc retulit, melius consulturus posteritati, si integre diploma retulisset; ex quo germanico idiomate argumentum tantummodo complexus est. Tabulæ ab Hildebaldo Episcopo & Cancellario vice Willigisi Archiepiscopi consignatæ. Sed quod a Sylvestro Pontifice hæc fundatio simul comprobata refertur, ad proximos annos hæ tabulæ spectabunt. Id cœnobium dehinc anno 1012 ac templum Meinwercus Episcopus noster consecravit Christo Servatori, S. Petro Apostolorum Principi ac Divis omnibus. Celebre exinde monasterium e sacra D. Benedicti familia, & Imperialibus annumeratum, in quod & Treviris D. Auctoris aliorumque Sanctorum lipsana transportata, cessit nunc per hæresis tempora in Hassorum & Heterodoxorum potestatem. Quare nec præter rudera quidquam ex tanta loci veneratione aspicitur.

cœnobium quod modo per hæreses destructum

Auctor vitæ Meinvverci Brovverus in notis.

Dithmarus lib. 4. Chron. Monast.

Moritur Dodo Episcopus Monasteriensis

Per hæc quoque tempora Dodo Monasteriensis Episcopus morte cum aliis Episcopis subtractus, de quibus Dithmarus, *post hæc*, inquit, *Ecbertus Trevirensis Archiepiscopus, cui successor Luidulphus fuit, & Dedo Mirmigendensis, post quem Suidgerus ordinatus est. Ero quoque Ferdensis, cui Bernardus, tunc ibi præpositus, supponitur, obiere.* Præclara Dodonis memoria, non modo ex statua in propylæo Basilicæ, sed & ex illustribus factorum monumentis; nam & ab eo Episcopo corpus S. Idæ solemni ritu elevatum e tumulo, venerationique propositum; & Basilica nova e fundamentis extructa, ac grandes turres cum navi templi, & alia, quæ per tot annos præclare gessit, in fastis eorum memorantur.

Annus

Annus Christi 999.

Silvestri II. Pont. 1. Ottonis III. Imp. 4. Reg. 16. Retharii Ep. Pad. 17.

Persistebat adhuc in tertium annum Otto Imperator in Italia, Romæ potissimum, Beneventi & Ravennæ versatus; quibus ex locis varia diplomata Trajectensi, Vercellensi aliisque Ecclesiis data ab Heriberto Cancellario conscripta; quem Sanctum virum hoc quoque anno Coloniensem Archiepiscopum dedit. Adeo aula Ottonis præclaris ac sanctis viris plena erat. Mortuo interim Gregorio V Pontifice, per Cardinalium consilia, & studia Ottonis Imperatoris, subrogatus est Gerbertus, qni Sylvestri II nomen sumpsit, vir ex Monacho Floriacensi ob doctrinæ eminentiam ab Hugone Galliæ Rege Roberti filii magister delectus, ab eoque ad Remensem; ab Ottone deinde Imperatore ad Ravennatem Archiepiscopatum, ac demum ad Pontificatum provectus. Is ob exquisitam rerum reconditarum, ac mathematicarum cumprimis scientiam magus falso est habitus; ex quo deinde immanis illa de ejus interitu fabula manavit, ab hæreticis nostrorum temporum tanto plausu excepta; quo tamen viro ipse Augustus magistro diu multumque usus scribitur. Quæ hic paucis indicare necesse fuit ob diploma, quod Rethario Episcopo nostro & Ecclesiæ Paderbornensi dedit: quantumvis in hunc Pontificem acerbior Baronius; de quo tamen tam honorifice Aimoinus eorum temporum scriptor: Statim, inquit, post obitum Gregorii omnis populus Romanus sibi dari acclamavit Dominum Gerbertum. Eo Pontifice urgente redintegrata sunt ab Ottone III. Imperatore omnia Romanæ Ecclesiæ privilegia & donationes, quibus a Carolo M. Ludovico Pio, Ottone M. exornata erat; cui Henrici Imperatoris egregium accessit diploma, frustra reclamantibus nostrorum temporum hæreticis.

Gregorio V defuncto succedit Silvester II.

Milo ad hæc Mindensis Episcopus eodem quoque anno subtractus, sidus Episcoporum Saxonicorum, ut multis hunc celebrant fasti ejus Ecclesiæ. Successorem nactus est Ramwardum virum egregium, quem in lacuna sua cum duobus aliis præteriit Crantzius. In fastis Abbatum Corbeiensium per id tempus villam Hoxtari flammis absumptam reperio, quo adsitum Corbeiense cœnobium in periculum venerit.

Obitus Milonis Episcopi Mindensis.

Annus Christi 1000.

Silvestri II. Pont. 2 Ottonis III. Imp. 5. Reg. 17. Retharii Ep. Pad. 18.

Sigebertus Auctor vita Meinwverci. Dithmarus lib. 6. MS. Bibliot Vaticanæ.

Incendium Urbis Paderbornensis.

Sequitur nunc annus humanæ salutis millesimus, multis prodigiis multisque e cœlo terroribus notatus; nam & terræ motus ingens concussit Regiones, & cometa horrificus a Januario spectatus, & multæ e cœlo ignium faces; sed funestæ cumprimis Urbi Paderbornensi ex incendio, quo tota propemodum hoc anno deflagravit, sicuti Auctor vitæ Meinwerci retulit: *Quocunque, inquiens, Dei judicio, sive malitia inhabitantium exigente, sive saluti mortalium Deo per id consulente, anno Dominicæ Incarnationis millesimo, ordinationis ipsius Retharii nono decimo, regni Ottonis III decimo septimo, imperii quarto, Indictione decima tertia, Civitas Patherbrunnensis primum incendio vastatur; nobileque principalis Ecclesiæ monasterium, præcipui operis & decoris a Carolo M. fundatum, a beatæ vero memoriæ Badurado Episcopo consummatum, & XIV Calend. Novemb. dedicatum, cum libris, privilegiis, aliisque Ecclesiæ monumentis propemodum conflagravit.* Eadem urbis & Basilicæ deflagratio a Dithmaro aliisque memoratur: in Vaticanæ bibliothecæ libro etiam mensis Junius adscriptus, quo id accidit. Fallitur vero Browerus, qui ad annum superiorem hæc detorquet.

Brovverus in notis ad vitam S. Meinvverci

Imperator per hæc in Italia commorabatur, & per initia anni magno Cardinalium comitatu, quo nunquam illustrior visus, Roma in viam deductus, Ratisbonam venit. Inde per Bohemorum fines in Thuringiam & ex-

Poloniam Otto peragrat, Martyremque S. Adalbertum veneratur.

tremas

Dithm. L. 4. Auctor vitæ Meinwerci. tremas Saxoniæ provincias digressus, perlustravit Cisnensem, Misnensem, ceterosque Episcopatus ab Ottone avo conditos. Rebus istic sapienter pro christiana religione firmanda dispositis, Poloniam intrat, deductus a Boleslao Principe, & Marchione suo Eccardo: tum ut sepulchrum Adelberti Martyris ante triennium pro fide occisi in Prussia, ejusque corpus, quod Gnesnæ conditum erat, veneraretur: tum ut de statu Ecclesiarum & religionis disponeret. Postquam in conspectum urbis Gnesnæ pervenit, nudis pedibus urbem intrat, ab Ungero Posnaniensi Episcopo introductus, veneratusque Martyrem, brachium Divi dono accipit. Ibi convocata Episcoporum synodo, legati Pontificis auctoritate (qui Archidiaconus Romanæ sedis a Dithmaro scribitur) Kadimum Alberti martyris fratrem Archiepiscopum Gnesnensem constituit, eique Reinbernum Cholbergensis, Popponem Cracoviensis, & Joannem Wratislaviensis Ecclesiæ Episcopos submittit (Auctor vitæ Meinwerci Gaudentium monachum S. Adelberti fratrem Pragæ Archiepiscopum ab Ottone impositum refert; sed Dithmaro hic potior fides habenda.)

Quibus rite per Poloniam & Saxoniam dispositis, a Boleslao Principe Magdenburgum deductus, Gislerii Archiepiscopi causam cognoscit; accusatus enim is Romæ erat, quod Mersenburgensem Episcopatum Magdenburgensi conjunxerat, secus quam ab Ottone avo constitutum erat. Die Palmarum peracto Magdenburgi, Quidlenburgum perrexit, ad Pascha cum consanguineis Virginibus celebrandum, comitante magno optimatum cœtu: ubi feria II rursus Episcoporum synodus convocata, ad causam Gisilarii ab Episcopis cognoscendam. Is vero cum per invaletudinem se excusaret, quo minus adesse posset, Imperator per Westphaliam ad Rhenum est profectus, lustratis omnium circum Episcopatibus; qua vero peragratione fervoreque juvandæ ubique religionis causa id fecerit, Dithmarus inquit, haud satis memorari posse; nimirum cum hoc postremo accessu transituque Halberstadium, Hildesium, Paderbornam, Mindam, Osnabrugum, Monasterium, ceterasque Saxoniæ diœceses perlustraret. *Perlustrat diœceses Saxonicas.*

Coloniam inde perlatus Aquisgranum perrexit ingenti procerum Saxonicorum multitudine cinctus. Ubi rursus Episcoporum synodus indicta convenit ad Gislerii causam decidendam, postulante Romanæ sedis Archidiacono legatoque Pontificis; ut denuo recognoscant heterodoxi nostrorum temporum, Reges & Imperatores in his controversis Ecclesiæ causis nihil egisse sine auctoritate Romani Pontificis. At cum Gislerius ad generale concilium provocaret, quievere Episcopi. Interim Ottoni Imperatori incessit cupido inspiciendi sepulchrum Caroli M. quod Aquisgrani ex suo mausoleo monstrabatur, utrumne ossa superessent integra cum augustalibus ornamentis. Igitur rupto clam pavimento, ut Dithmarus scribit, terram aperiri jussit, dum ad solium regium, in quo collocatus erat, perveniretur; repertusque Carolus ex Ossium situ in throno, quo conditus erat. Otto tantummodo crucem auream, quæ e collo ejus suspensa pendebat, & partem purpureæ chlamydis sumpsit, cetera decenter & magna cum veneratione reposuit; codicem videlicet Evangeliorum, aureis characteribus exaratum, & cœrulea membrana involutum, quem genu recumbens tenebat; ensem, præterea coronam, paludamentum, pomum Imperii, sceptrum & acinacem. Quorum quædam in Basilica relicta, codex videlicet Evangeliorum, cujus contactu Cæsares jurare consueverunt; tum ensis, quo equites creantur; quædam Nurenbergam transportata feruntur. Otto postquam multas largitiones publicis tabulis consignatas Aquisgranensi Collegio Canonicorum fecisset, tertiam hoc ipso anno expeditionem in Italiam suscepit, evocatus Saracenorum irruptionibus in Campaniam, tanta celeritate, ut famam adventus præsentia ante venerit; sane vero tum Aquilas Romani Imperii vidisses Cæsares, qui uno anno tot regna & provincias transvolarent. *Dithmarus lib. 4. Beckius in Aquisgrano* *Caroli Mag Sepulchrum honoris ergo aperit.* *Tertia Ottonis in Italiam expeditio. Tangmarus in vita D. Bernwardi.*

Subinde Willigisus Moguntinus Archiepiscopus veterem resuscitavit litem cum Hildesiensi Episcopo de jurisdictione Gandersheimensis monasterii. Faces rursum subjecit Sophia Sanctimonialis, Imperatoris soror, invitando Archiepiscopum ad dedicationem templi, quod Gerberga Abbatissa Ottonis M. so- *Willigisus Archiep. Mogunt. cum S. Bernwardo Ep. Hildes. contendit de jurisdictione Gandersheimensi.*

M. soror absolverat. Dies dedicationis primo indicta festo exaltationis S. crucis, quo die D. Bernwardus invitatus accessit; sed cum nullum apparatum reperisset, eo quod Willigisus Archiepiscopus in festum diem D. Matthiæ commutasset, illusus D. Bernwardus Hildesium rediit; post ubi sacer D. Matthiæ dies aderat, advenit Willigisus Archiepiscopus cum Rethario Paderbornensi, & Berengero Verdensi Episcopo, consecraturus templum. Accesserat & Bernardus Saxoniæ Dux cum proceribus. Missi quoque erant, qui Bernwardum invitarent; sed quia eo inconsulto hæc agebantur in suæ diœcesis loco, misit suo nomine Eckardum Sclefwicensem Episcopum, qui tum a rebellibus Danis pulsus, exul versabatur apud D. Bernwardum. Is magna denuo constantia animi obstitit Moguntino, asserens jura Hildesiensi Episcopo, quæ Moguntinus contra Canones sacros violaret; effecitque ut dedicatio præsens templi intermitteretur. Retharius ceterique Episcopi, cum Moguntinum a pertinacia deducere non possent, auctores fuere Bernwardo Episcopo, ut ad Imperatorem & Pontificem appellaret. Quapropter D. Bernwardus hoc anno Romanum iter ingressus, adscito secum Tangmaro Decano, fido harum rerum scriptore, Imperatorem in Italia convenit. Incredibile vero, qua humanitate & amore Imperator veterem suum magistrum exceperit, ac secum in eodem hospitio Romæ versari voluerit, omnium consiliorum, rerumque a se gestarum moderatorem. Interim Eckardus Episcopus, ad possessionem juris firmandam nomine Bernwardi Episcopi ad festum S. Andreæ synodum Gandershemii indicit. Venit eodem Moguntinus ad constitutum diem, ducens secum *venerabilem Episcopum Retharium* ut Tangmarus loquitur, multosque e Thuringia & Hassia, & cum sibi auctoritatem synodi peragendæ vendicaret, objecit se pari, qua antea magnitudine animi Eckardus Sclefwicensis Episcopus, absentis Bernwardi vicarius, secumque Gandersheimenses, & qui e diœcesi Hildesiensi convenerant, ad suum synodum pertraxit: Rethario cumprimis, qui magnæ auctoritatis erat, partes utriusque conciliante, ne a dissidiis res ad publicas turbas veniret.

Annus Christi 1001.

Silvestri II Pont. 3. Ottonis III Imp. 6. Reg. Germ. 18. Retharii Ep. Pad. 19.

Lambert. Schaf.

Triburtina ac Romana urbs ab Ottone expugnatur.

Inter hæc Otto Imperaor Italiam ingressus, celebratisque Romæ natalitiis Christi, Ravennam petiit; Qua in urbe ad VIII Calend Aprilis constitit ad contrahendum exercitum; quo in Saracenos movit, felicique successu primum Capuam ejus provinciæ caput recepit, barbarosque e finibus depulit. Rogatu exinde Romanorum civium, Imperator Triburtinam civitatem arcta obsidione cingit; jamque machinæ admotæ erant, & impressio magno civium periculo parabatur, cum Pontifex Sylvester, & Bernwardus Hildesiensis Episcopus, qui Imperatori in castris aderant, urbem pacis arbitri intrant, civesque pertinacissimos tanta animorum mutatione ad obsequium componunt, ut primarii eorum, altera gladios, altera manu virgas nudi gestantes, supplices Imperatori prociderent; quos & Imperator ad preces Episcoporum in gratiam recepit. Sed hac Imperatoris clementia offensi Romani, qui Tiburtinos exules malebant, rebellant Imperatori, portas venienti claudunt, ad arma convolant, & quos Imperatori fidos primus furor corripuit, trucidant. Igitur obsidio Tiburtina versa in Romanam: pugnatum utrimque acerrime ad mœnia urbis, ipso D. Bernwardo non modo Ottonianos milites reficiente Sacramentis, sed animante, hastamque sacram lanceamque præferente. His territi fractique cives supplices se Imperatori sistunt, & fidem jurant. Ita Imperator, Pontifex, & Bernwardus, ceterique Episcopi & proceres læti urbem ingressi procellam illam discussere. Scribit Sigonius multa in Ottone desiderari a Germanis Scriptoribus, quæ e suis petenda sint, nescius profecto multa a Tangmaro & Auctore vitæ Meinwerci, aliisque scribi, quæ & Baronius ipse prætereat, qualia hic de Tiburtina & Romana obsidione referimus.

Agitata

Causam Gandershei mensem vincit S. Bernward.

Agitata per id tempus Romæ controversia Gandersheimensis, quæ inter Willigisum, & Bernwardum Hildesiensem Episcopum fervebat; nam hanc ob causam Bernwardus in Italiam profectus erat, ut coram Pontifice & Imperatore Ecclesiæ suæ jura assereret. Et Pontifex, rogatu quoque Imperatoris, celebrem Episcoporum synodum convocavit, cui Germanos etiam Episcopos, qui cum Imperatore venerant, interesse voluit. Disceptata in concilio causa, Pontifex acta Willegisi rescidit, & Bernwardum in integrum restituit. Ac ne quid in cognitione litis intermissum queri posset Willigisus, auctoritate Pontificis ac Romani concilii, alia in Saxonia synodus Episcoporum indicta Palithi congreganda; quam in rem missus a Pontifice Fridericus Cardinalis presbyter Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Legatus, quem postea Ravenna Archiepiscopum sortita, Saxo genere, vir morum gravitate & sapientia ea tempestate egregius. Is postquam in Saxoniam advenit, Synodum Episcoporum decimo Calend. Julii pro apostolica auctoritate convocavit Palithi, qui locus est in Saxonia Orientali ad fines Thuringiæ. Convenere eo Willigisus Moguntinus Archiepiscopus, Licvezo, seu Libentius Bremensis & Hamburgensis Archiepiscopus, Bernwardus ex Italia reversus, ceterique Saxoniæ Episcopi, quos inter Retharius Paderbornensis Episcopus reputatur. Verum cum Moguntini Archiepiscopi obfirmatione omnia miscerentur in tumultus, atque ipse synodo excederet, nihil illo Episcoporum congressu confici potuit, nisi quod Moguntinus reus spretæ auctoritatis Pontificiæ, a Legato ab omni sacerdotali officio suspensus fuerit. Inde legatus Romam regressus Pontifici & Imperatori pertinaciam Moguntini actaque exposuit, ad quæ illi haud leviter indignati, synodum Tuderti indicunt.

Willigisus in synodo Palithi-nensi ab officio suspenditur.

Iterum conveniunt Episcopi Francofurti, ubi tamen denuo nihil conficitur.

Interim Germaniæ Episcopi veriti, ne hæc controversia, tanto animorum motu agitata, proserperet in gravius Ecclesiæ dissidium, convenere Francofurti festo assumptæ in cœlum Virginis die in frequentem synodum, Willigisus Moguntinus, Heribertus Coloniensis, & Ludolphus Trevirensis Archiepiscopi; Retharius Paderbornensis, Robertus Spirensis, Beringerus Verdensis, Ekkehardus Sclesvicensis Episcopi, & qui præterea ex provincialibus suorum metropolitanorum adfuere. Invitatus erat & Bernwardus; is quia in valetudine præpeditus erat, misit Ekkardum Sclesvicensem Episcopum nomine suo, eique Tangmarum adjunxit Decanum, virum canæ sapientiæ, exercitumque in causa Ecclesiastica, a quo hæc omnia, quæ hactenus retulimus, diligenter perscripta sunt inter res gestas D. Bernwardi, uti ipse coram egit & inspexit. Nec tamen in hac synodo Episcoporum, quod Moguntinus absentiam Bernwardi obtenderet, quidquam transactum. Quapropter res denuo ad Sylvestri Pontificis judicium remissa, quæ deinde in Synodo Tudertina pertractata, convocatis Italiæ Episcopis; ad quam & Germaniæ Episcopi Rotgerus Leodiensis, Sigefridus Augustanus, & Hugo Citizensis accessere; jussi præterea ab Imperatore Vasalli Clientesque adesse, tanquam ad expeditionem militarem simul parati; evocati quoque e Germania Episcopi cum D. Heriberto Coloniensi Archiepiscopo, ut ea referrent, quæ in concilio Francofurtensi decreta erant. Sed cum & ille serius accederet Romam, neque in Tudertina synodo res tota confici potuit. Tantum una lis, imo una Sanctimonialis & inquieta fœmina, litis incentrix altrixque, Pontificem, Imperatorem, & tot Episcoporum synodos fatigavit. Detrectabat Gandersheimense Collegium submitti jurisdictioni Bernwardi Hildesiensis Episcopi, quem ex Comitum familia clarissimum & sanctissimum habebat Episcopum; & Willigiso Moguntino Archiepiscopo, qui patre Hamanurgo & rotarum fabro vilique opifice natus erat, parere minime indecorum reputabat, adeo fulgor palligeri perstrinxerat oculos.

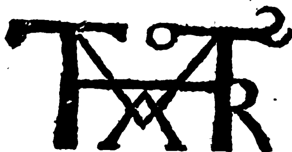
Auctor vita Mein. vverci. Dithm. l 6.

Ceterum cum anno superiori, ut retulimus, Paderborna miserabili incendio conflagrasset, quo Basilica cum Collegio, & magna pars urbis in cineres consedit, ingens tum bibliothecæ & sacræ supellectilis jactura facta est; deploranda magis diplomatum, quorum multa exusta, multa flammis erepta, quædam etiam contacta igne hodiedum monstrantur; atque ut cetera recuperari possent, horum tamen amissio in au-

Retharius instauratio- nem diplomatum exustorum ab Ottone impetrat.

autographis irreparabilis. Eo Retharius Episcopus noster, cumprimis sollicitus de privilegiis ac donationibus Christianorum Principum liberalitate factis, misit legatos cum literis ad Ottonem Imperatorem, qui eum sub exitum superioris anni consecuti sunt Romam, enixe deprecantes, ut Imperatoria auctoritate antiqua Cæsarum privilegia & donationum tabulas redintegrare dignaretur; quod jacturam tabularum exustarum, quibus privilegia & donationes Caroli M. Ludovici pii, aliorumque Regum & Cæsarum continabantur, supra alia incendii damna æstimaret. Legatos hosce benigne excepit Imperator, multumque condolens Rethario, quem inter integerrimos Saxoniæ Episcopos venerabatur, pro voto ejus omnia superiorum Cæsarum diplomata, donationum tabulas, privilegia, ac totum Ecclesiæ nostræ patrimonium insigni diplomate redintegravit, perinde ut auctor vitæ Meinwerci singula ex eo diligenter retulit. Sed nos ipsum Ottonis diploma a Ferdinando Episcopo productum hic referamus, ex quo certius hæc omnia cognosci poterunt.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto superna favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si locum divino cultui mancipatum, igneque subitaneo cum ornatu & corroborationum paginis concrematum restaurare, ornare, & iterum sublimare videbimur, scimus & certi sumus id non solum laude humana prædicandum, verum etiam divina mercede remunerandum. Cunctis igitur Ecclesiæ Dei fidelibus, nostrisque astantibus & succedentibus compertum fore volumus, quod de incendio Paterbrunnensis Ecclesiæ nimium condolentes, præcepta antecessorum nostrorum, & ea, quæ nos ibidem obtulimus, memoratæ sedi, hac præceptali pagina renovamus, iterumque confirmamus; de quibus unum est de Episcopatus statu; dehinc de tuitione & mundiburdio ejusdem Ecclesiæ, & de omni proprietate ad eandem Ecclesiam pertinenti, & de electione Episcoporum inter Clericos ejusdem Ecclesiæ, & de ejus hominibus tam liberis, quam & servis nulla judiciaria persona constringendis, nisi coram advocato, quem ipse Episcopus elegerit. Insuper renovamus & confirmamus jam habitæ sedi comitatus super pagos, Paterga, Aga, Treveresga, Auga, Soretfelt dictos, pro decimis novæ Corbeiæ ad monasterium pertinentibus, & de proprietate Clericorum, si quis sine hærede illorum obierit, ejusdem Ecclesiæ concessa, & de tribus mansis in Tuispurg, & in Trutmannia, & de foresto, quod incipit de Dellina flumine, & tendit per Ardennam, & Sinede, usque in viam quæ ducit ad herisiam. Hæc igitur omnia, quæ supra scripta habentur, & quæ illa die tenere & possidere videbatur, quando combusta fuit, sæpe nominatæ sedi Paterbrunnensi in jus proprietarium donamus, & firmissima traditione restauramus; ea scilicet serie, ut Dominus Retharius memoratæ sedis venerabilis antistes, omnesque sui Successores universa, quæ ad Episcopum aliqua legali datione pertinent, securiter obtineant, nostra omniumque nostrorum Successorum, & omnium mortalium contradictione remota. Et ut hæc renovatio & confirmatio stabiliter cunctis permaneat temporibus, hanc paginam manu propria corroboravimus, & sigilli nostri impressione insigniri præcepimus.

Signum Domni Ottonis *Cæsaris invictissimi.*

Heribertus Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi recognovit. Data Calend. Jan. anno Dominicæ Incarnationis MI. indictione XIV. anno tertii Ottonis regnantis XVIII. Imperii VI. actum Romæ feliciter amen.

Imperatoris diplomati conjunxit suum Sylvester Pontifex, quo eadem Ecclesiæ Paderbornensis privilegia, ac sacra patrimonii bona apostolica auctoritate confirmat, id quod Auctor vitæ Meinwerci retulit: quanquam diploma illud apostolicum injuria temporum interciderit. Quod vero Imperator testetur in suis tabulis, quinque comitatus Paderbornensi Ecclesiæ datos, id larga compensatione factum pro decimis, quæ a Carolo M. ex prima Saxoniæ de-

descriptione Episcopis attributæ fuerant, intra Corbeiensium terminos, ac postea Corbeiensibus aliorum Imperatorum ac Regum donatione cesserant; & has opinor decimas esse, quæ Dominicales vocantur, sæpe inter Paderbornenses & Corbeienses controversas.

Addo alterum Ottonis diploma, quo D. Bernwardum Hildesiensem Episcopum, ejusque Ecclesiam egregia liberalitate altero abhinc mense decoravit. Postulat id viri sancti memoria, de quo hactenus toties relatum, tum vel maxime Ottonis Imperatoris grata in magistrum suum beneficentia, quod & eo gratius fore speramus, quod recens e tabulario Ecclesiæ Hildesiensis productum acceperimus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto tertius Romanus, Saxonicus & Italicus, Apostolorum Servus, dono Dei Romani orbis Imperator Augustus. Omnium sanctæ Dei Ecclesiæ, sive nostrorum fidelium tam præsentium quam & futurorum industria noverit, quomodo venerabilis vir sanctæ Hildenesheimenses Ecclesiæ præsul Bernwardus nomine, & nostræ imperiali clementiæ cordi homo compunctione veteris fermenti tactus, Apostolorum limina supplex adiit, oratione per innumerabiles martyrum confessiones peracta, ea quæ fidei erant Catholicæ apud Patrem nostrum Dominum Papam Gerberhtum, sive Sylvestrum, nobismet ipsis, & carissimo nepoti nostro Heinrico Duci intervenientibus ad Ecclesiæ suæ semper stabiliendæ supplementum canonica impetravit. Tum etiam parentum nostrorum alumnus, nostrarumque cunabularum primus socius, nostrique antiqui, & adhuc non cessantis laboris testis semper fidelis, nec non nostræ pueritiæ ac juventutis tam affabilis multimodæ literationis informator; quia nostræ reipublicæ statum, nostrumque vivere, & imperare per longa terrarum spatia visitare non piguit. Nos e contra non solum eum receptui nostro imperiali condignum, verum etiam magno quodam amoris privilegio nostra hæreditaria parte eum ditandum duximus atque decrevimus. Sed quia ad perfectum nostræ voluntatis sine magnorum nostrorum consilio pervenire prohibiti sumus, partem nostræ hæreditatis sibi suæque Ecclesiæ, cui præsidet, & fratribus ibidem Domino militantibus ob recordationem carissimorum progenitorum nostrorum, & pro animæ nostræ remedio regia largitione in proprium tradidimus. Hoc est castellum Dalehem nominatum, situm autem infra ejusdem episcopatus terminos in pago Hassala, sive Ambergan in comitatu filiorum Ekbrathi Comitis, & nepotis nostri, cum villis & areis, Ecclesiis & ædificiis, mancipiis utriusque sexus, in silvis & campis, venationibus & piscationibus, aquis aquarumque decursibus, molendinis. vinetis, viis, inviis, terris quæsitis & inquirendis in omnibus utensilibus, quæ adhuc dici aut nominari possunt. Fiscum etiam, quem hucusque ad nostras manus de liberis hominibus per eundem pagum recepimus, pari sententia Episcopo & fratribus nostris in Domino carissimis perpetualiter largimur. Has autem traditiones nostræ benevolentiæ, qui postmodum frangere, aut malo ingenio dissolvere velit, aut conetur, Dei & Sanctorum omnium Spirituum judicio eum suspendimus, & laqueo, quo Judas detentus est per XXX denarios, strangufetur, nisi resipiscat. Et ut hæc omnia præjudicata magis credibilia per futura tempora testentur, diligentiusque observentur, hanc nostram conscriptionis cartam inde conscriptam, nostraque manu non solum literatam, sed etiam corroboratam sigillo proprio jussimus, ut cernitis, insigniri.

Signum Domni Ottonis *Cæsaris invicti.*

Heribertus Cancellarius vice Willigisi Archiepiscopi recognovit.

*Data X. Calend. Februarii, anno Dominicæ Incarnationis MI. Indictione XIV. anno tertio Ottonis regnantis * XVI. Imperii * V. Actum Romæ feliciter.* *al. XVIII. *al. VI.

Annus

Annus Christi 1002.

Silvestri II. Pont. 4. Ottonis ultimus. Henrici II. Regis 1. Retharii Ep. Pad. 20.

Moritur Otto veneno sublatus. *Tangmarus Dithmarus Sigebertus Sigonius.*

His per Italiam rebus praeclare gestis, Otto Imperator haud multum superstes, dolo mulieris in mortem praecipatus occubuit. Captus quippe amoribus Joannae Crescentis Romani Consulis viduae, quem Otto ob rebellionem, ut diximus, interfici jusserat, multum fallaci foeminae ob egregiam pulchritudinem se familiarem fecerat; sive jam eam sibi toro junxerit, ab eaque in cubiculo Imperator veneno infectus sit, quod auctor vitae Meinwerci & Rupertus scribunt; sive promissis illecta, furensque ob subitum Augusti discessum ex urbe, venenatas chirothecas pro amatorio munere miserit; quod Sigebertus, Sigonius, aliique tradunt. Certe D. Heribertus saepe Imperatorem monuit, caveret sibi ab insidiis fallacis foeminae, quae occisi mariti vindictam clam potentius alere, quam praesentes amores spirare crederetur. Imperator Roma ad Paternum oppidum delatus, sentit pestem in visceribus conceptam, quam mox Heriberto Coloniensi Archiepiscopo aperuit. Ubi in mortem se urgeri sensit, Heriberto multis cum lachrymis delicta confessus est, atque inde omnibus Sacramentis provisus, adstantibus Episcopis, IX Calend. Februarii Paterni, anno Christi 1002 excessit e vita (alii XII Februarii diem consignant) Magno omnium luctu per Imperium mors accepta; quippe qui in flore aetatis annum trigesimum haud multum egressus extinctus est, quod majora promitteret, quam gloriose gesserat. Ob egregias virtutes, cumprimisque ob rerum multiplicium scientiam Vulgo Mirabilia mundi dictus. Sigonius bellica quidem virtute Ottoni M. avoque multo superiorem agnoscit, qui triumphos Ottonum clauserit. Cum Romualdo etiam, ut Sigonius perhibet, convenerat, posito imperiali diademate Monachi vitam amplecti, si fata permisissent vitam. Mirifica ejus in egenos & Ecclesiam largitas, in omnes clementia & caritas, vitaeque integritas commendata; quippe qui sanctissimos Episcopos semper secum in aula praesentes habuit, in quorum oculis vixerit, quorum consiliis Imperium administrarit. Retharius Episcopus noster etsi aulam sectatus non sit, multum tamen Imperator canae ejus sapientiae virtutique detulit.

Ursperg. Marianus Scotus. Dithmarus. Tangmarus Sigonius Otto Fris.

Sepelitur Aquisgrani

Priusquam e vita obiret Otto Imperator, insignia Imperii apud Heribertum Coloniensem Archiepiscopum ceterosque, qui aderant, Episcopos deposuit, dum electione Principum certus esset Rex & Imperator subrogatus. Corpus, uti mandarat, Aquisgranum ad tumulum deportatum, deducentibus illud per Italiam Heriberto Archiepiscopo, unaque cum Leodiensi, Augustano & Constantiensi Episcopis, ceterisque Imperii proceribus. Postquam Bojaria intrata, occurrit Henricus Bojariae Dux, humerosque funeri portando subjicit; & quod jure consanguinitatis Ottoni sine proli defuncto proximus esset, certaque spe Imperium praecerperet, insignia Imperii extorquet ab Episcopis; praeter sacram lanceam, quam Heribertus tanquam palmare Imperii decus avexerat, rite demum electo tradendum. Non his contentus Henricus Bojariae dux Herbertum in custodiam abripit, nec prius dimittendum denunciat, quam fratrem obsidem daret, & lanceam sibi reddendam polliceretur.

Imperium plures candidati ambiunt. *Auct. vita Meinw. Dithm. l. 4.*

Subinde vulgata Ottonis morte, magno animorum motu magnaque Principum aemulatione certatum pro Regno. In Italia Arduinus Eporaediae Marchio Rex a multis salutatus. Ac metus erat ne Italiae Regnum rursus ab Imperio avelleretur. In Germania Bruno Saxoniae Princeps, Ekhardus Thuringiae Marchio, & Hermannus Sueviae Dux palam Imperii coronam affectabant; trahebant singuli pro se in factiones Episcoporum & procerum studia. Major interim pars saniorque prona magis in Henricum Bojariae Ducem; quod is Ottonis Magni ex fratre nepos, proxima consanguinitate Augustam familiam contingeret; Princeps praeterea esset, ut Auctor vitae Meinwerci perhibet, *secundum saeculi* dignitatem locupletissimus, & literarum studiis

diis

diis non leviter instructus, & quod his majus est, vir omni perfectione Ecclesiastica bellicaque virtute ceteris longe eminentior; quam tum maxime probavit, cum Ottoni Imperatori in extrema expeditione Italica adesset, Imperatoremque, ut Sigonius scribit, Romæ conjuratorum armis in prætorio obsessum corporis sui objectu liberavit. Multa præterea hujus viri decora erant ex sago togaque, quæ insigni postea castimonia vitæ & sanctitate illustriora fecit.

Dithmarus Raderus in vita S. Henrici.

Primi ad creandum novum Germaniæ Regem convenere Saxones Frosæ in oppido Nothuringiæ, Gislerus nimirum Episcopus Magdenburgensium, cum provincialibus suis Episcopis: tum Bernardus Saxoniæ Dux, Lutharius, Ekhardus ac Gero Marchiones, cum Regni optimatibus. In hoc conventu summa ambitione causam suam egit Ekhardus Marchio, Ottonis primi ex Ludolpho filio pronepos, obnitente Luthario & palam exprobrante, an non sentiret currui suo quartam rotam deesse. Juratum deinde ab omnibus, nullum abs se Regem eligendum, priusquam in publica totius Saxoniæ comitia Werlis in Westphalia conveniretur. Ibi igitur celebrior Episcoporum & Saxonicorum procerum conventus est habitus, ad quam Bernardus Dux Saxoniæ, Lotharius frater, ceterique Optimatum accessere. Adfuit etiam Sophia & Alheidis, utraque Ottonis III. soror & sanctimonialis; tanquam ad fœminas quoque Reip. cura spectaret. Ekhardus interim, ut rem suam ageret, Hildesium primum advolavit. Ibi a Bernwardo antistite honorifice exceptus, Paderbornam festinat, ut & hujus Episcopi animum occuparet; at postquam urbem ingredi voluit, reperit portas a Civibus occlusas. RethariusEpiscopus noster cum nihil sibi ab homine metuendum censeret, Marchionem intromisit, & post preces in Ecclesia factas, lauta etiam & hilari cœna excepit; in qua cum ambiti Regni consilia sua Rethario aperiret, nec ab Episcopo probari cognosceret, Werlas ad conventum discessit. Pertentavit & Bruno Saxoniæ Dux Bernwardi animum; sed tam ille, quam Retharius summæ tum auctoritatis inter Saxoniæ Episcopos pro Henrico stabant. Inter hæc, dum Werlis agitantur procerum consilia, advenit legatus Henrici Boarii Ducis, cujus opportuna oratione permoti omnes decernunt, non alium abs se, quam ipsum Bojariæ Ducem creandum Regem & Imperatorem. Quo audito Ekhardus Werlis digressus, ad Hermannum Sueviæ Ducem iter instituit, Regni spem inflammaturus in æmulo, qua ipse exciderat; at miser, priusquam eo pervenerit, Poledæ ad fines Thuringiæ a Sigefrido Northeimii Comite pridieCal.Maji hasta confoditur.

Quod Henricus Bavariæ Dux obtinet, Moguntiæque a Willegiso inungitur. Auctor vitæ S. Meinvv. Raderus in Bava. Sancta.

Henricus per hæc Saxonum suffragiis certus, cum nobilissimo Bojorum & Francorum Orientalium comitatu ineunte mense Junio Wormatiam usque progressus, ac transito istic Rheno Moguntiam incolumis pervenit; qua in urbe, quod omnia ad inaugurationem composita, VII Idus Junii læta omnium acclamatione a Willegiso Archiepiscopo Rex inungitur, præsentibus Archiepiscopo Salisburgensi, ac Brixiensi, Herbipolensi, Ratisbonensi, Argentinensi, Pataviensi, Frisingensi, Abbate Fuldensi, aliisque præsulibus & Dynastis quamplurimis. Heribertus Coloniensis Archiepiscopus quo minus adesset, Ottonis funere adhuc præpediebatur; lanceam tamen ad cetera Imperii insignia transmiserat. Inde Henricus Rex omnium Principum; ac procerum Bojorum, Francorum Orientalium, ac Lotharingiorum auxiliis subnixus, bellum primum adversus Regni æmulos suscepit; ductisque in Hermannum Sueviæ Ducem copiis, armorum ostentatione compressit. Mox Ottonem Carentanorum Ducem, virum bello egregium, cum valido exercitu in Italiam misit, quo novus quidam Rex Arduinus aliquot præliis fractus, nondum tamen obteri potuit. Major primo Henricum Regem cura urgebat, firmandi se in Regno, & Saxonum animos sibi demerendi; eo in Thuringiam profectus, Merseburgi celebrem Episcoporum & procerum conventum habuit. Ad quem evocati sub exitum Julii convenere Libentius Bremensis & Gislerius Magdenburgensis Archiepiscopi: Retharius Paderbornensis, Bernwardus Hildesiensis, Arnulphus Halberstadiensis, Ramwardus Mindensis, Bernardus Verdensis, Hugo Citizensis, Wotelolfus Osnabrugensis Episcopi; quibus accesse-

Dithmarus lib. 4. Adelbold in vita S. Henrici.

accessere Bernardus Saxoniæ, ac Boleslaus Poloniæ Duces, una cum Luthario, & Gerone Marchione, ac Palatino Comite Friderico, & ingenti Comitum ac nobilium multitudine. Ibi una totius Saxoniæ consensione & plausu Henricus Rex salutatus, sublatisque in cœlum dexteris fides Regi jurata, eo majori omnium lætitia, quod suæ gentis Regem ex Augusta Saxonum familia recepissent. Merseburgo Rex ad Visurgim profectus, Gruonæ, quæ nunc Gronæ vicus est, occurrentem sibi habuit Cunigundam Conjugem, quam Rex Paderbornam deduxit, invitatus a Rethario Episcopo.

Henricus Paderbornam invisit, ubi coronatur Cunigunda ejus Uxor. *Adelboldus in Vita S. Henr. Auctor vitæ B. Meinuu. Tangmarus in vita S. Bernwardi. Auctor vitæ S. Godehar. Gobelin. in Cosm. c. 52. Chron. Hildes.*

Sequebantur Regem magno comitatu sacrorum Præsules, & Saxoniæ Optimates, quod hanc urbem & loci amœnitate, & cultu civium, & collegio Clericorum, ac religione præstantem florentemque delegisset, in qua Cunigunda, quam castam magis sororem, quam conjugem habebat, Regina inauguraretur; quæ deinde magna celebritate a Willegiso Moguntino Archiepiscopo, in Corona Episcoporum, & procerum Saxoniæ solemni ritu festo D. Laurentii coronata est, quod exinde Auctor vitæ Meinwerci non modo ad splendorem urbis, sed Ecclesiæ augmentum evenisse tradit. Nam ex eo tempore Henricus Imperator mirifice affectus erga Paderbornensem Ecclesiam, multis eam regiæ liberalitatis donationibus locupletavit, ut non immerito alter conditor Episcopatus, aut certe restaurator a Paderbornensibus colatur; quæ ut Rethario Episcopo cœpta, ita mirifice a Meinwerco Retharii Successore sunt aucta. Multum in hanc rem contulit Cunigunda piissima Regina, multumque tum etiam Meinwercus, qui per id tempus adscitus a Rege inter aulæ Sacerdotes damna incendii deplorabat.

Ibidem velamen demum obtinet a Willigiso Sophia Monialis Gandersheimensis.

Accessit sub id tempus Paderbornam Sophia Gandersheimensis Sanctimonialis, soror Ottonis III: Hæc inflata virgo, quæ tot annis & synodis Episcoporum litem sui veli aluerat, cœpit ibi opportunitatem suæ causæ captare, ut cum Regina coronata in consortium honoris veniret. Et, qua valebat gratia apud Regem & Principes, obtinuit ut per Willegisum Moguntinum Archiepiscopum solemni ritu velaretur; id quod Bernwardo Hildesiensi Episcopo, qui aderat, dissimulandum fuit, ne lætitiæ celebritatem interturbaret. Cœca fastu nobilitatis virgo; tanquam in his sacris ritibus non magis rerum humanarum contemptio, quam generis splendor & spectantium plausus, quærenda esset.

Pugna regios inter & cives Paderborn.

Nec tamen hæc serena lætitiæ celebritas sine nube & turbis peracta. Enim vero cum Bavari Regem ad hanc celebritatem consecuti, sibi eadem in aliena regione indulgerent, quæ in sua consuerant, ac libere fruges jam adultas circa urbem in pabula equorum demeterent, nec moniti desisterent; indignati cives atque incolæ locorum, vi pabulatores aggressi, plagis mulctatos fauciosque ex agris depellunt. His irritati Regii ad arma convolant: nec segnius se tuentur cives, factoque concursu res a jurgiis ad cruentam utrimque pugnam devenit, qua frater Filberti, seu Egilberti verius, Cancellarii, juvenis spectatæ indolis ex aulicis Regis interemptus. Hujus casu exacerbati Regii ad arma multo furiosius se colligunt. Jam tota Urbs tumultu concito in publicas cædes miscebatur, cum Regia auctoritate interventum est, &, compressa seditione, a civibus revulsi quiescere jussi. Actum deinde legibus in concitores, & castigati rei.

Adelboldus in vita S. Henrici. Henricus denuo Aquisgrani coronatur. *Serrarius in hist. Mogunt.*

Rex Paderborna per Westphaliam digressus ad Rhenum properavit, & Duisburgum est perlatus; ubi conventu Lotharingicorum indicto, exceptus est a Leodiensi & Cameracensi Episcopo. Inde ab Heriberto Coloniensi Archiepiscopo Aquisgranum deductus, solemni denuo ritu ab Archiepiscopo in natalitio virginis inunctus ac coronatus est; quod id loci Regisque majestas requirere visa, ut istic in throno Caroli M. collocaretur: si non id etiam D. Heribertus pro suo munere exegerit. Nec bis inungi Reges, Pipini & Regum Hebræorum exemplo, alienum est. Jam omnes Germaniæ Principes se Henrico Regi submiserant, præter Hermannum Sueviæ Ducem; qui tamen, postquam Aquisgranum supplex se ad pedes Regis abjecit, in gratiam receptus est. Rex inde lustratis Bruxellis Belgioque, in Bavariam iter repetiit: quem 18 Calend. Octobr. Retharius Paderbornensis Episcopus noster convenit in Bochbardon (locus, ut opinor, est ad Rhenum, qui Boppardia nunc dicitur)

tur) ibi Regi in memoriam revocavit calamitatem incendii, quam coram inspexerat, memoremque promissi reddens, non modo larga subsidia ad instauranda Ecclesiæ suæ damna, sed & omnium privilegiorum confirmationem impetravit, uti hæc ex regio diplomate, quod subjicimus, satis constabit.

Confirmantur ab Henrico Privilegia Paderbornensia.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, qualiter nos incendio Paderbrunnensis Ecclesiæ miserabili condolentes, petitionique nostri fidelis Retharii Venerabilis Episcopi, qui eidem sedi modo præesse videtur, ut oportuit, annuentes, in supplementum jam dictæ Ecclesiæ in jus concedimus, & per hoc regale præceptum corroboramus forestum, quod incipit de Luthera flumine, & tendet per Osnig & Sinidi usque in viam, quæ ducit ad Horibusam; & de hominibus prædicti Episcopi tam liberis, quam & Servis nulla judiciaria potestate constringendis, nisi coram advocato, quem ipse Episcopus elegerit, nostra omniumque nostrorum Successorum, & omnium mortalium contradictione remota. Et ut hæc confirmatio stabilior cunctis permaneat temporibus, hanc paginam manu propria corroboravimus, & sigilli nostri impressione insigniri præcepimus.

Signum Domini Henrici Regis invictissimi.

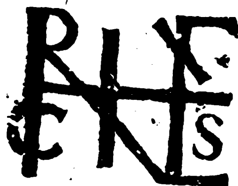
Egilbertus Cancellarius vice Willigisi Archicappellani recognovi. Data XVII. Calend. Octobr. anno Dominicæ Incarnationis MII. Indict. * *I. anno vero Domini Henrici Reg. I. actum Bochbardon.*

* al. XV.

Uti & Herivordensia

Jam ante Rex; dum Gronæ versaretur, Radboldo Werthinensi Abbati egregio diplomate privilegia redintegrarat, ductus, ut fatetur, cultu in D. Ludgerum ejus Cœnobii conditorem; eodemque mense Augusto eandem liberalitatem explicuerat in Herivordense Collegium Virginum quorum privilegia simili diplomate renovantur.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Si Ecclesias Christi Dei nostra regali potentia sublimare conamur, hoc procul dubio, & ad præsentis nostri regni statum, & ad æternæ beatitudinis præmium nobis profuturum fore credimus. Quapropter omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet atque futuris, notum esse volumus, quomodo nos per interventum dilectæ conjugis nostræ & Reginæ Cunigundæ, una cum consilio Willigisi Moguntiacensis Ecclesiæ Archiepiscopi honorandi, ac Berenhardi ducis, aliorumque fidelium nostrorum, vota & petitiones domnæ Godesdhiu herifurdensis monasterii venerabilis Abbatissæ, cunctæque congregationis sanctæ Mariæ sibi commissæ sequentes, nostra regia auctoritate tres Ecclesias in pagis bursibant & Scopingon nominatis, in villis quoque hreni wadiringas & Stochheim constructas cum omnibus rebus & decimationibus suis a hludovico Imperatore ob remedium animæ suæ ad præfatum herifurtense monasterium traditis, eidem monasterio more antecessorum nostrorum confirmamus, eo tenore, ut jam dicta domna Godesdhu abbatissa, omnesque in eodem honore sibi succedentes cum prædictis Ecclesiasticis rebus aliisque omnibus a Regibus & Imperatoribus per præcepti paginam illuc traditis, liberam dehinc potestatem habeant cum suis ministris ecclesiastico ordine disponere atque gubernare, remota omnium hominum contradictione. Insuper sub eadem corroboratione concludimus, quidquid a religiosis, & Deum timentibus personis ad sæpe jam dictum monasterium herifurtense in præsenti traditum est, vel in futuro tradendum erit. Et ut hæc nostræ regiæ donationis corroboratio ab hac hora in antea firma & inconvulsa permaneat, hanc nostræ dominationis confirmationem inde conscriptam sigilli nostri impressione signari jussimus, manuque propria, ut infra videtur, corroboravimus.

Signum Domni Heinrici *Regis invictissimi.*

Egilbertus Cancellarius vice Willigisi Archicappellani recognovit. Data II. Idus Aug. anno Dominicæ Incarnat. MII. Indictione XV. anno vero Domini Heinrici Reg. I. actum Arundi.

Et Corbeiensia. Haud dissimili beneficentia Henricus Rex antiqua Corbeiensium jura, rogatu Hosat Abbatis, qui Thiatmaro superiori anno subrogatus erat, Neomagi redintegravit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Rex. Notum sit omnibus fidelibus nostris, præsentibus scilicet & futuris, qualiter venerabilis Abbas Husat nostram adiit Excellentiam suppliciter orans, ut nostra magnifica magnificentia prospiceremus monasterio, cui præsidere videretur, quod est constructum super fluvium Wisera in loco, qui dicitur nova Corbeia, in honorem Dei, & sancti protomartyris Stephani, ubi & sancti Viti martyris pretiosa pignora servari noscuntur. Cujus petitioni rationabili, propter divinum amorem & venerationem beatorum martyrum, assensum præbentes, hos apices serenitatis nostræ circa ipsum monasterium fieri jussimus, per quod decernimus atque jubemus, ut nullus Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate, nisi solus illius loci provisor & advocatus prædicti monasterii, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones præfati monasterii, quas moderno tempore juste & rationabiliter possidere videtur, in quibuslibet Episcopiis, pagis, vel territoriis, vel quidquid ibidem propter divinum amorem, & illius sancti loci venerationem collatum fuerit, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones, aut paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas, aut homines ipsius monasterii, tam ingenuos, quam & servos, vel litos injuste distringendos ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea quæ supra memorata sunt, penitus exigere, aut exagitare præsumat, sed liceat ibidem Deo famulantibus sub nostræ immunitatis tuitione quieto ordine vivere, ac residere, quatenus melius illos delectet omni tempore pro nobis & Conjuge nostra, atque stabilitate totius regni a Deo nobis collati Domini misericordiam attentius exorare. Insuper etiam decimas, vel decimales Ecclesias in quibuslibet Episcopiis ita teneant atque disponant, sicut ab antecessoribus nostris, Regibus videlicet & Imperatoribus, tenere per præcepta visi sunt atque disponere, Episcopis vero, quibus servitium & mansionatica debent tempore circuitus sui, secundum scripta sua singulis annis persolvant. Et ut hæc auctoritas concessionis atque confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora a cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrisque præsentibus & futuris melius credatur, atque diligentius conservetur, manu propria subter eam firmavimus, & sigilli nostri impressione assignari jussimus.

Signum Domini Heinrici *Regis invictissimi.*

Egilbertus Cancellarius vice Willigisi Archicappellani recognovit. Data IX Calend. Septembr anno Dominicæ Incarnat. M.II. Indict. XV. anno vero Domini Henrici Regis I. actum Noviomago.

Ac Osnabrugensia. Illustre quoque diploma est, quo Wotelolfo Osnabrugensi Episcopo, viro integerrimo, prisca ejus Ecclesiæ privilegia, & donationum tabulas renovavit, id quod Ferdinandus Episcopus noster ex ipso Osnabrugensium tabulário communicatum accepit; quodque ab Ertmanno prætermissum, hic conjungere placuit; ex quo erroris compertus Ertmannus, qui hoc anno Wotelol-

telolfum III. Nonas Aprilis excessisse scribit, cum mense Julio hoc diploma Merseburgi impetrarit a Rege; quanquam hoc anno obiisse refert Auctor vitæ Meinwerci.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Rex. Noverit omnium fidelium nostrorum industria, qualiter vir venerabilis Wodilulphus Osnabrugensis Ecclesiæ Episcopus, nosterque fidelis, serenitatis nostræ clementiam adiens postulavit, ut eidem Ecclesiæ suæ immunitatis & libertatis nostræ præceptum fieri mandaremus, per quod res & potestatis, quæ suo Episcopo jure debentur, licentius, ac planius habere valuisset. Cujus petitioni ob amorem Domini nostri Jesu Christi assensum præbentes insuper decrevimus, & hoc præceptum pro voto ejus conscribi jussimus, per quod firmiter præcepimus, ut sicut sanctæ Ecclesiæ Clerici per totam Franciam & Saxoniam, & immunitatis tuitione, & antecessorum nostrorum Regum videlicet & imperatorum auctoritate confirmantur, ita præfati præsulis sedes sancta perpetuo per hoc præceptum nostrum Domino opitulante stabilita consistat, eo pacto, ut nullus Judex publicus, neque aliqua judiciaria potestas, aut Comites, vel vicecomites, vel missi dominici per tempora discurrentes, loca illius Episcopatus ad placita habenda, vel freda, vel parafreda exigenda, aut paratas faciendas, vel fidejussores tollendos, aut servos, vel liberos sive Liddones, & ceteros, & eos, qui casum persolvere debent, quod mandschad vocatur, ad pontem restaurandum aut corrigendum, ullo unquam tempore astringendos ingredi valeant. Liceat etiam in eodem loco Osnabrugensi mercatum habere, & monetam publicam instituere, & teloneum seu vectigal inde accipere omni tempore, nemine contradicente. Sit quoque licentia præfato venerabili Episcopo, ejusque Successoribus, & suo advocato res prædictæ Ecclesiæ cum omnibus, quæ possidet, vel deinceps acquisierit, quieto ordine possidere, suasque Ecclesias juste corrigere, & suas causas absque ulla contrarietate ordinare atque disponere, Insuper etiam ad ejusdem Ecclesiæ quoddam nemus vel forestrum intra hæc loca situm Farwinckel, Brutaussen, Angarn, Osning, Seneto, Bergeshovet, Drenameri, & Wesfeld, Dumericum omni integritate in porcis videlicet silvaticis atque cervis, omnique venatione, quæ sub banno usuali more ad forestrum deputatur, in perpetuum proprietatis usum donavimus, ea videlicet ratione, ut nullus contumacia deditus nemus prælibatum nostro scilicet banno munitum sine prædictæ sedis Episcopi aut pastoris licentia studio venandi, vel aliquod hujusmodi negotium peragendi, sicuti nostri patres & antecessores suis prædecessoribus sanxerant, præsumant intrare. Quod si quispiam parvipendens tentaverit, sciat se tam divinæ quam & nostræ ultionis vindictam incursurum, nec non debitum pro delicto in regalem fiscum redditurum. Et ut hoc verius credatur, ac per futura tempora diligentius conservetur, hoc regiæ immunitatis insigne manu propria firmavimus, & sigillo nostro imprimi jussimus.

Signum Domini Heinrici *Regis invictissimi.*

Gilbertus Cancellarius vice Willigisi Archicappellani recognovit. Data V. Calend. Aug. anno Dominicæ Incarnationis M. II. Indict. XV. anno vero Domni Henrici Regis 1mo. actum Merseburc.

Wotelolfo Osnabrugensi Episcopo e vivis subtracto, subrogatus illi est Thetmarus, quem virum a probitate, liberalitate in pauperes, fortitudine & fervore religionis mirifice dilaudat Auctor vitæ Meinwerci. Opus hujus Episcopi est Basilica & Collegium Canonicorum S. Joannis baptistæ consecratum dotatumque.

Annus Christi 1003.

Joannis XVIII. Pont. 1. Henrici II. Regis 2. Retharii Ep. Pad. 21.

Varia Henricus Belgii loca visitat *Adelboldus in vita Henr. Dithm. l. 9. Brovverus Brunerus. Tangmarus in vita Bernwardi. Vita S. Henrici apud Gretzerum Sigefrid. Epit.*

Aderat jam annus Christi millesimus tertius, regni Henrici secundus, quo Rex celebratis Francofurti natalitiis, Theonisvillam concessit ad comitia Lotharingorum procerum. Quibus prospere peractis, arma vertit in Hermannum & Theodoricum Duces; eversoque Molsbergio castro, Aquisgranum petit ad justa annuaque Ottonis III funebria persolvenda. Inde ad Belgii celebriora Episcoporum Collegia lustranda digressus, magno pietatis studio cultuque Divorum; Leodium, Trajectum, Neomagum invisit, magnis licet colicæ doloribus conflictatus. Nam hoc anno, ut Tangmarus est auctor, constituit Rex Episcopia, Abbatias & cœnobia religiosorum hominum circuire, quo se Regnumque sibi divinitus collatum eorum precibus commendaret. Jam copias suas ab Arduino in Italia profligatas: jam Bohemiam a Boleslao, quem anno superi in exilium projecerat, occupatam: jam in superiori Germania Ernestum & Brunonem fratrem tumultuare intelligebat; invicta tamen animi constantia prius in Saxoniam profectus, sacra non destitit loca obire, ac religiosorum hominum preces tanto impensius apud Deum sollicitare, plus sacris religiosorum subsidiis, quam miltum armis confisus; quam in rem multam quoque stipem in pauperes, multa dona in religiosorum cœnobia dilargitus est. Ea in Saxoniæ peragratione Hildesium quoque festo Palmarum die accessit, ut D. Bernwardum conveniret, & locum inviseret, in quo primum enutritus, & in scholis bonas literas pietatemque edoctus erat. Hildesio Quidlenburgum discessit ad Pascha celebrandum. Ibi dum in sacro Virginum cœtu pietati quietique vacat, Regem adiit Retharius Episcopus noster, lamentabilem denuo incendii casum, collegii urbisque ruinam deplorando, quam Rex non modo largo dono, sed novo etiam diplomatis beneficio exornavit.

Auctor vitæ Meinvv.

Retharius novam ab Henrico Privilegiorum confirmationem impetrat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus superna favente clementia Rex. Si locum divino cultui mancipatum, igneqae subitaneo cum ornatu & corroborationum paginis concrematum restaurare, ornare, & iterum sublimare videbimur, Scimus & certi sumus, id non solum laude humana prædicandum, verum etiam divina mercede remunerandum. Cunctis igitur Ecclesiæ Dei fidelibus, nostrisque astantibus & succedentibus compertum fore volumus, quod de incendio Paterbrunnensis Ecclesiæ nimium condolentes, præcepta Antecessorum nostrorum, & oblationes fidelium memoratæ Sedi hac præceptali pagina renovamus, iterumque confirmamus. De quibus unum est de Episcopatus statu; dehinc de tuitione atque mundiburdio ejusdem Ecclesiæ, & de omni proprietate ad eandem Ecclesiam pertinenti, & de ejus hominibus, tam liberis, quam & servis, nulla judiciaria persona constringendis, nisi coram advocato, quem ipse Episcopus elegerit. Insuper renovamus & confirmamus jam habitæ sedi comitatus super pagos Paterga, Aga, Threveresga, Auga, Sorehtfeld dictos, pro decimis novæ Corbejæ ad monasterium pertinentibus; & de proprietate Clericorum, Si quis sine hærede illorum obierit, eidem Ecclesiæ concessa; & de tribus mansis in Tuisburg, & in Trutmannia. Et de foresto, quod incipit de delbna flumine, & tendit per ardennam & sinedi usque in viam, quæ ducit ad herisi. Hæc igitur omnia, quæ supra scripta habentur, & quæ illa die tenere & possidere videbatur, quando combusta fuit, sæpe nominatæ sedi paterbrunnensi in jus proprietarium donamus, & firmissima traditione restauramus, ea scilicet serie, ut domnus Retharius memoratæ sedis venerabilis antistes, omnesque sui Successores universa, quæ ad Episcopium aliqua legali datione pertinent, securiter obtineant, nostra omniumque nostrorum successorum, & omnium mortalium contradictione remota. Et ut hæc renovatio & confirmatio stabilior cunctis permaneat temporibus hanc paginam manu propria roboravimus, & sigilli nostri impressione insigniri præcepimus.

Signum

Signum Domni Heinrici *Regis invictissimi.*

Egilbertus Cancellarius vice Willigisi Archicappellani recognovit.
Data IV. Nonas Aprilis anno Dominicæ incarnat. M. III. Indict. 1. Anno II. Domni Heinrici Regis I. actum Quidilingabure.

Henricus, postquam religiosorum hominum precibus, & Divorum patrociniis se per hyemem præmunierat, solutis Quidlenburgi procerum comitiis, per vernum tempus exercitum ex Bojis, Francis Orientalibus, Lotharingiis & Saxonibus educit ex hibernis in Franconiam, atque adversus Henricum, Hezilonem, Ernestum Theobaldi Marchionis filium, Brunonem fratrem, ceteraque rebellium capita movet. Comperto Regis adventu, hostes & sceleris conscientia, & Regis potentia obruti, in silvarum latebras se abdidere. Captus tamen Henricus, & ad Regem perductus. Hezilo & Bruno ad Boleslaum Bohemiæ invasorem profugere; quos tamen omnes postea Rex mulctatos bonorum possessionibus ac supplices (quæ insignis erat clementia) ad magnorum Præsulum preces, in gratiam recepit. Tempestate hac disjecta, Rex arma & consilia vertit in Sclavos, gentem perpetuo infestam. Id bellum, quia hoc anno cœptum Marianus Scotus, Hermannus Comes, Lambertus Schafnaburgensis, Conradus Abbas Ursbergensis, Albertus Stadensis, aliique scriptores tradunt, alteroque abhinc anno, ut multis Dithmarus exposuit, continuatum, ac tertio demum anno confectum, hic paucis ex Adamo Bremensi, Helmoldo & vita Henrici Imperatoris referre juvat. Duplex vero Sclavorum, eorumque barbarorum genus; alii Occidentales, quibus Bernardus Dux Saxoniæ, nepos Bellingi, moderandis præerat; alii Orientales, quibus continendis Theodoricus Thuringiæ Marchio præstitutus erat; uterque Sclavis deficiendi caussam dedit per ministros, quorum avaritia & dominandi libidine vexati tributis post mortem Ottonis III, una omnium conspiratione rebellare cœperunt, & cum tributorum pensitatione simul christianam religionem exuere, sævireque in ipsos Christianos; ut multis deplorat Dithmarus, Adamus Bremensis, Helmoldus presbyter, & Albertus Stadensis Abbas. Nam primo totam Nortalbingiam depopulati; deinde reliquam peragrantes Sclavoniam, quantum ad Orientem Saxonibus prætexitur, omnes Ecclesias & cœnobia & sacras ædes injectis, flammis exusserunt, soloque adæquarunt. Sacerdotes ceterique Ecclesiæ ministri aut ejecti, aut diris cruciatibus interempti; tantoque furore & calamitate hæc agebantur, ut trans Albim nullum pene christianæ religionis vestigium relinqueretur. Haud procul Hamburgo multi ex clero & civibus in captivitatem abducti. Aldenburgensium civitas, quæ Sclavis Stargardia dicta fuit, & numero incolarum populosa, & religione christiana florentissima, ex quo Otto M. in ea sedem Episcopi collocarat expugnata; trucidatis pecorum in modum civibus, sexaginta presbyteri capti, servatique in ludibrium & longum supplicium; nam cute capitis in modum crucis incisa, singulis ferro cerebum apertum est; dein ligatis post tergum manibus per Sclavorum civitates raptati sunt, donec verberibus, & vario suppliciorum genere inter populi ludibria exanimati conciderint. Ita vero Sclavi, qui intra Albim & Oderam ab Ottone M. victi, per 70 prope annos Christi religionem coluerant, ad sacrilegos Paganorum ritus rediere; metusque erat ne Albim transgressi, totam Saxoniam perturbarent; quod a Bernardo Duce, & Theodorico Marchione parum subsidii affulgeret. Nam alter postquam spe Regni exciderat, Bernardum ceterosque Episcopos vexare aggressus est; alter ob eandem arrogantiam & avaritiam honoribus & bonis exutus, haud multo post misere interiit. Henricus Rex, ut hisce malis in præsenti occurreret, ad Albim profectus, comitia ad castra Werlina indixit, quo simul convenere Principes Rethariorum, Luiti-

orum,

Henricus rebelles domat.

Sclavi Saxoniam devastant.

Dithmarus lib. 5. Helmoldus lib. 1.

orum, Winitorum, Obotritorum, ceterorumque Sclavorum dulcedine & promissis ab Henrico Rege mitigati captique, in præsens pacem & amicitiam polliciti; quanquam perfidi non destiterint vexare Christianos, irritati cumprimis Bernardi Ducis fastu & avaritia, a quo vectigalibus & oneribus Sclavorum gens premebatur. Sed longe majus periculum urgebat Regem, & Christi religionem ex Polonia & Bohemia, ob gentis utriusque Principes, quorum uterque Boleslaus nomine barbaros Sclavorum populos armabat adversus Imperium. Et Polonus a Bohemis imploratus, Bohemiam ingressus, Boleslaum orbatum oculis e principatu dejecit, occupataque Praga, utrumque principatum conjunxit, homo perfidus, & Christianis infestus, quo Principe Mersenburgensis Ecclesia & dioecesis, & omnis ea regio christiana a Sclavis funditus est eversa. Igitur Henricus Rex, conversis in hunc barbarum hostem armis, validum ex Saxonia, Francia Orientali, Bojaria & Lotharingia exercitum contrahit, quo in Bohemiam progreditur, cœlestibus magis armis, quam militum robore confisus. Eo dum Walbecam Saxoniæ Oppidum transit, gladium D. Adriani martyris ex Ecclesia sumit, implorataque ope Divi hujus, & Laurentii, Merseburgensis Ecclesiæ patroni, ac Georgii Martyrum, procedit in aciem; conspicatus vero innumerabilem barbarorum multitudinem sibi occurrentem in armis, versus primum est ad milites cohortandos, deinde ad Deum Divosque in cœlum; quorum ope implorata, aspectabili forma tres memorati Martyres ante exercitum se obtulere, Angelo duce; ad quorum aspectum ductumque signa intulit, & memorabilem illam victoriam a Sclavis reportavit. Qua deinde Polonia, Bohemia, & Moravia subacta, & tributaria Regi facta est, impositusque Bohemiæ Jarimirus christianæ religionis Princeps, quocum res sacræ in suum statum restitutæ sunt. Et Rex præterea ex voto nihil impensius habuit, quam ut Mersenburgum ceterosque Episcopatus ab Ottone M. conditos, cum Collegiis Clericorum & cœnobiis instauraret, & Christi religionem longe lateque per Saxoniam & Sclavorum regiones firmaret.

Auctor vitæ Meinwerci.

Nonnosius in vita S. Henrici. Raderus in Bava S.

Vita S. Henrici apud Gretz. Surius ad 14 Julii.

Cæduntur ab Henrico prodigiosa clade.

Annus Christi 1004.

Joannis XIX. Pont. 1. S. Henrici II Reg. 3. Retharii Ep. Pad. 22.

Dithm. l. 6.

Anno postero, qui Christi illuxerat supra millesimum quartus, Henricus Rex, compositis per Saxoniam, Germaniamque rebus sacris & profanis, Italicam expeditionem adversus Arduinum tumultuarium Italiæ Regem suscepit. Enim vero ex Bohemia superiori anno in Saxoniam reversus, Episcopos & Regni primates convocavit Magdenburgi; ibi postquam Gisilero Magdenburgensi Archiepiscopo subrogasset ex Episcoporum consilio Tagmonem, virum sanctum; a D. Wolfango educatum, & Wigbertum aulæ Sacerdotem, virum doctrina, facundia dicendi, eruditione, probitate egregium Merseburgensi Ecclesiæ imposuisset; Merseburgo cum exercitu Saxonico per Thuringiam & Franciam Orientalem Ratisbonam movit ad conventum procerum; ubi Henricum Luxenburgicum Cunigundis Reginæ fratrem 12 Aprilis Ducem Bojariæ dixit. Tertia hæc principatus mutatio, ex quo exclusis Agilolfingis, primo ad Caroli M. stirpem, deinde ad Saxones pervenerat. Haud leves postea ea res motus concivit inter ambientes æmulos; sed his dispositis, Rex ascito in comitatum Heriberto Coloniensi Archiepiscopo, cum instructissimo exercitu in Italiam progressus, die Palmarum Tridentum pervenit. Inde superatis Alpium angustiis, profligatisque Arduini copiis, Veronam ingreditur, occurrentibus passim Italiæ Episcopis & Principibus. Ventum denuo Papiam ad Regiam Longobardorum sedem, ubi Mediolanensis Archiepiscopus exceptum Regem ad ædem D. Michaelis duxit, & solemni ritu in solio collocavit, Mediolani postea a se coronandum, qui id Arduino negarat, quod vitio creatum diceret. Læta ibant omnia inter præsulum & procerum applausus, cum Rex in præsentissimum vitæ periculum deducitur.

Italiam Henricus petit adversus rebelles.

Hærebant in urbe post Regum accessum multi ex factiosis Arduini Regis,

Præsens vitæ periculum adit a rebellibus

gis, occulte per hospitia dispersi; ii audax facinus trucidandi Regis aggressi, cives Papienses in partes & seditionem trahunt, obtendendo jam opportunum tempus sibi oblatum excutiendi imperia Germanorum; quod Rex cum paucis Satellitum in palatio versaretur, & miles in suburbiis, vicinisque circum locis sparsus pernoctaret. Igitur sub vesperum, intensis jam tenebris, ebrii & conglobati ad arma prosiliunt, auctoque tumultu, aliis super alios accurrentibus, ad regiam convolant. Prætoriani qui rari excubabant, cum in Regis necem hæc fieri viderent, repente portas palatii occludunt. At tanto furiosius seditiosi incurrere, hastis & machinis arietando. Eo in tumultu ausus D. Heribertus Colon. Episcopus ex fenestra alloqui furentes, & velle turbam compescere; sed ille mox, incusso saxorum & missilium imbre, coactus se subducere e conspectu. Accedit Rex ipse, paratus in mediam turbam irrumpere, ratus sua præsentia & alloquio tumultuantes componi posse. Sed D. Heribertus retraxit, commonens non eodem periculo Regem & privatum hominem componi. Inter hæc milites, qui in urbe erant, advolant in subsidium, turbamque submovent; quidam etiam ad retrahendos cives vicinis ædibus ignem injiciunt, quo tota pene civitas conflagrare cœpit. His demum exciti milites ex suburbiis & castris advolant, transcensisque mœnibus pugnam cum civibus miscent; quo in æstu armorum & animorum Giselbertus florentissimus juvenis, Reginæ frater, intrepide dimicans interficitur. Ejus casu Germani exacerbati multo furiosius in civium capita grassantur; quos inter Wolframus miles cædem juvenis conspicatus, per medios cuneos perrumpit, & percussorem obtruncat. Ita cæde civium, & urbis conflagratione Rex liberatus, in auream D. Petri cellam extra muros se recepit. Cives supplices se ad pedes Regis abjiciunt, &, quæ Regis erat clementia, veniam impetrant. Hac Papiensium strage ceteræ Italiæ urbes consternatæ certatim per legatos se ultro in fidem Regis dederunt, quam deinde ad pontem longum tota Lombardia juravit. Lustrato Mediolano, D. Ambrosii colendi causa, & feriis Pentecostes Cremæ peractis in Germaniam reduxit exercitum, multasque Alsatiæ & Alemanniæ urbes transiens, jus in singulis publice dixit, veteri Imperatorum more. Ac mira res, quæ prodigii instar est habita: Argentinæ pro tribunali considente Rege, curia solutis compagibus corruit, nullo præter obscenæ vitæ sacerdotem oppresso. Exeunte Junio festum Apostolorum Moguntiæ celebrat. Inde peragrata Franconia in Saxoniam properavit; Nam hanc provinciam, dicere sæpe auditus est Henricus Rex, se tanquam securitatis portum, & genialem paradisi hortum ingredi, ut de eo perhibet Dithmarus Episcopus, non tam propter natale majorum solum, fidamque popularium suorum gentem, quam religionis florem; siquidem per id tempus integerrimi plane & sanctissimi Episcopi Saxoniæ erant, quos inter Tangmo Magdenburgensis Archiepiscopus, Bernwardus Hildesiensis, Retharius Paderbornensis, & quos præterea in synodo Tremoniensi & Francofurtensi mox recitabimus. *Dithm. l. 6.*

Annus Christi 1005.

Joannis XIX Pont 2. Henrici II Regis 4. Retharii Ep. Pad. 23.

Pisan. l. 7. hist. Leod. Zillesius in defens. S. Maximini. **Lotharingiam donat Godefrido Godefridi Barbati filio.** *Sigebertus in chron.*

Hibernis inter Saxones peractis, Henricus Rex trans Rhenum profectus, res publicas per Lotharingiæ Regnum disposuit. Id tametsi scriptores sileant, ex consignatis diplomatibus æstimare facile licebit. Nam & Aquisgrani Nonis Aprilis confirmat Ecclesiam S. Crucis Leodii, quam Notgerus Episcopus construxerat, multaque largitione dotat: & cœnobium S. Maximini apud Treviros paribus munificentiæ tabulis exornat. Et Regis præsentiam Lotharingia poscebat, quando eo anno Otto Dux Lotharingiæ, ultimus Carolinæ stirpis superstes, e vita subtractus est. Ducatum hujus inferioris Lotharingiæ Henricus Rex, convocato procerum consilio, donavit Godefrido, filio Godefridi Barbati, Virdunensis Comitis filio, quem Sigebertus Ardennensem vocat. Ea Ducis mutatio; magnos postea motus dedit æmulorum *Lipsius in Lovanio l. 1. c. 10. Miræus in chron. Brovverus l. 10. Ann. Trev.*

arro-

arrogantia, qui se præteritos quærebantur.

Interim Henricus Rex, cum annum hunc 1005 a bellis vacuum nactus esset, animum adjecit cum Episcopis ad corruptos Cleri populique mores corrigendos. Quam in rem Tremoniæ in Westphalia, seu ut Dithmarus scribit, *in loco qui Throtmanni dicitur, magna synodus congregata est, ubi Rex cum Episcopis præsentibusque cunctis questus est gravi oratione de corrupta in multis Ecclesiis disciplina, quæ communi eorum consilio emendanda, & optimo novæ institutionis decreto prohibenda sit, quo gravem peccatorum suorum sarcinam simul relevare possit.*

Interest Synodo Tremoniensi.

At quinam Episcopi ad magnam illam synodum convenerint, aut quæ in ea decreta sint, ipse non prodidit. Gobelinus noster aliquanto explicatius de hac synodo, *Henricus*, inquit, *Imperator, vir magnæ devotionis, anno quarto regni sui in Tremonia habuit concilium cum Episcopis & Pricipibus regni: præsentes vero istic fuerunt Coloniensis, Bremensis, & Magdenburgensis Archiepiscopi: & Monasteriensis, Osnabrugensis, Paderbornensis, Metensis, Vormatiensis, Leodiensis, Trajectensis, Ferdensis, Hildesemensis, & Merseburgensis Episcopi.* Igitur hi interfuere magnæ huic synodo Heribertus Coloniensis, Libentinus Bremensis, Tagmo, sive Daganus Magdenburgensis Archiepiscopi: Suederus Monasteriensis, Thiatmarus Osnabrugensis, Retharius Paderbornensis, Theodoricus Metensis, Burchardus Wormatiensis, Notgerus Leodiensis, Ansfridus Trajectensis, Bernarius Verdensis, Wigbertus Merseburgensis, & si qui præterea a Gobelino prætermissi: nam Crantzius omnes Saxoniæ Episcopos interfuisse memorat, quemadmodum Cleinsorgius Halberstadiensem, & Mindensem Episcopum adjecit. Acta hujus præclaræ synodi non sine posterorum querimonia interciderunt; non tamen ea jactura, quin Gobelinus memorabili pietatis fœdus & fraternitatis societatem ex ea nobis retulerit, qua Rex, Episcopi & Principes se mutuo obligarunt pro cujusque defuncti levamento ad certa subsidia præstanda; ut vel inde hunc veterem Ecclesiæ ritum recognoscas. Ita enim Gobelinus. *In hoc concilio ordinatum fuit inter cætera, quod post obitum cujuslibet Principis, seu Episcopi ibidem existentis, quilibet Episcopus superstes per XXX dies qualibet die, nisi infirmitate impediretur, missam pro defuncto diceret, & trecentos pauperes pasceret, ac totidem denarios pauperibus erogaret, totidemque lumina accenderet. Rex autem & Regina mille quingentos pauperes pascerent, & totidem denarios erogarent, & duces similiter facerent, quilibet secundum facultatem suam.* Jam ante etiam ejusmodi fœdera pietatis in more fuerunt; quemadmodum id synodus Bavarica a Caroli M. ætate sub Tassilone habita commonstrat, qua convenit inter Episcopos & Abbates; *uti unusquisque Episcoporum, Abbatumque superstes pro defuncto in domo Episcopali, vel cœnobio C Missas speciales, & eodem numero Psalterium cantare faciat; ipse vero de propria persona sua XXX speciales Missas compleat, vel a religiosis sibimet subjectis.* Et quæ præterea in hanc rem istic conventa fuerint. Ceterum Tremoniensis hujus concilii meminere Crantzius, Trithemius, Cleinsorgius; Leopoldus Bambergensis, Stengelius, aliique præter Baronium & Binium scriptores. Episcopi certe, qui in hanc synodum convenere, omnes prope sanctitatis fama fuere celebres, ut ex singulorum fastis, ac vita Heriberti, Bernwardi, aliorumque rebus gestis a Dithmaro & Adamo Bremensi pervulgatum est; haud secus quam Rex jam nomine sanctitatis inclarescere cœpit: tanquam sub sancto Rege non nisi sanctos Episcopos Deus Saxoniæ dedisset. Haud ignoro a Fabricio, & aliis etiam heterodoxis per criminandi libidinem scribi, Ottonum Imperatorum temporibus, Episcopos & Cathedrales Clericos per Saxoniam degenerasse a prisco vitæ instituto; cum nulla prope ætas, aut innocentium in clero virorum, aut sanctorum Episcoporum feracior deprehendatur. Legant illi vitam D. Heriberti, D. Bernwardi & Godehardi Hildesiensis Episcopi: legant quæ Adamus Bremensis de Libentio, ceterisque ante ipsum Bremensibus Archiepiscopis consignavit: revolvant, quæ Dithmarus de Tangmone Magdenburgensi Archiepiscopo, Suedero Monasteriensi, ceteris-

Gobelinus in Cosmod. æt. 6. c. 52.

In qua conventum de suffragiis, post mortem Episcopi vel Principis ibid. existentis.

Henricus Canisius ex synodo Ingolstadii edita.

Sanctimonia Episcoporum & Canonicorum id temporis.

terisque Saxoniæ Episcopis; quæ Auctor vitæ Meinwerci de Rethario & Meinwerco Episcopis nostris, ac Tetmaro Osnabrugensi Episcopo: quæ demum fasti singulorum de suis Episcopis, ac ceteri passim auctores scribunt; ne quid dicam de Apostolicis viris & sanctis sacerdotibus, qui tanto numero per Daniam, Sueciam & Sclaviam a Barbaris interempti, vitam pro christiana religione obtulerunt; quorum martyria Adamus Bremensis, Helmoldus, earumque regionum scriptores nobis tradidere. Plena quoque horum innocentum sanctorumque hominum cœnobia & collegia utriusque sexus per Saxoniam, quæ ob id Ottones & Henricus Imperatores tanta munificentia & veneratione prosecuti sunt, certe nullum adhuc Episcoporum Saxoniæ a Carolo M. ad hanc ætatem lego, cujus vita publica alicujus concubinæ labe notata sit. Quod primo observare decebit eos, qui Lutheri doctrinam professi, non ignorant hunc ex sacrilego Monialis toro novum suum Evangelium auspicatum esse, in eoque omnem exinde vitam egisse. Si quorundam Episcoporum fastus, si opum cupiditas, si dissidia, & collapsa cleri disciplina referantur, non id ceteris præjudicare debet; quando nulla a suis exordiis prope gentis Ecclesia ab his immunis fuit. Vitia hæc erunt, dum homines erunt, quæ cum nascente religione christianam statim Ecclesiam, & ipsum etiam Apostolorum cœtum cum proditore ingressa sunt.

Henricus Polonos subigit. Ditbm. l. 6. Cleri populique disciplina per Tremoniensem synodum formata in melius, Henricus Rex, quod auctores prodidere, viam sibi stravit ad majorem victoriæ & gloriæ cumulum; nam ea finita exercitum contra Boleslaum in Poloniam traduxit, gentemque cum insolente eorum Duce multis præliis obtrivit. Frisii etiam inter hæc, qui in conventu Tremoniensi accusati erant, quod navigationem & Commercia Saxonibus mercatoribus redderent infesta, Piratas in quos culpam rejecerant, comprehensos Saxonum arbitrio plectendos dederunt. Rex bello Polonico confecto in Saxoniam ad hiberna rediit; ex Auctor vita Meinwerc. quo belli otio octavo Calend. Novemb. Corbeiam ad Visurgim accessit, loci venerarione, & religiosorum hominum pietate captus. Quo cognito, Retharius Episcopus noster Regem Corbeiæ adiit Ecclesiæ suæ egestatem questus; Basilicam enim, quæ exusta erat, cum collegio moliebatur ex incendii ruinis. Rex cum nihil in promptu haberet, quo Episcopi inopiam sublevaret, Meinwercus, qui jam tum Regis Capellanus erat ultro prædium suum, quod in villa Bochinevordi, & Comitatu Ludolphi Comitis habebat, Regi obtulit, ut ex eo, haberet, quod Rethario donaret. Id continuo Rex Episcopo donavit; ea tamen lege, quam Meinwercus adjici voluit, ut Retharius Episcopus, dum viveret, in sua potestate ad Ecclesiæ necessitates possideret; post mortem vero Episcopi cederet in stipendia Clericorum, qui S. Liborio in Collegio deservirent. Nescius tum Meinwercus, se brevi Rethario in Episcopatu subrogandum, cum hac liberali donatione Paderbornensem Ecclesiam tanquam arrha aliqua sibi desponsaret, Deo haud multo post largius remunerante hanc Meinwerci beneficentiam. Nec minus tum commodum accidit Henricum Regem accepisse testem indigentis Ecclesiæ Paderbornensis, cujus liberalitatem deinde Meinwercus tot donationum tabulis excussit, ut ex egena Ecclesia faceret locupletissimam. Hæc vero, quo testatius cognoscantur, recitamus hic ipsum donationis diploma ab Henrico Rege Rethario Episcopo nostro datum.

Meinwercus prædium suum donari Paderbornensi Ecclesiæ per Henricum curat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium, præsentium scilicet & futurorum, noverit industria, qualiter nos pio admonitu venerabilis Episcopi Retharii, felicis memoriæ patris nostri memoriam facientis, nec non & tam nostræ, quam etiam dilectissimæ contectalis nostræ Cunigundæ videlicet Reginæ animæ consulentes, ad monasterium in honore sancti Liborii Padrabrunnen dedicatum, quoniam prætaxata amabilis conjunx nostra regiæ consecrationis inibi adinvenit dominium, tale prædium, quale nobis Meginwerc cappellanus noster dedit, in proprium donavimus, situm in villa Puochinefurti dicta, & in comitatu Luitolfi Comitis, cum omnibus eidem prædio juste & legaliter adhærentibus, & appendiciis, mancipiis utriusque sexus, areis, ædificiis, terris cultis & incultis, viis

viis & inviis, exitibus & reditibus, silvis, venationibus, aquis, earumque decursibus, molendinis, piscationibus, seu omnibus, quæ dici, vel scribi possunt quolibet modo utilitatibus, ea videlicet ratione, ut prædictus Episcopus in sua habeat potestate atque servitute, quamdiu Deus sibi concedat dies sæcularis vitæ; finitis vero suis temporibus ad stipendia fratrum in præfato monasterio Deo sanctoque Liborio famulantium, omni contradictione remota, determinamus, donamus, consecramus, atque omni jure proprietario confirmamus, ut habeant, teneant, firmiterque possideant, & quidquid sibi libeat inde ad communem usum omnibus modis faciendi agant, quod ut verius credatur, inconvulsiusque ab omnibus observetur, hanc cartam inde conscriptam manu propria roborantes sigillique nostri impressione insigniri jussimus.

Signum Domini Heinrici *Regis invictissimi.*

Eberhardus Cancellarius vice Willigisi Archicappellani recognovit. Data VIIII. Calend. Novemb. indict. III. anno Domin. Incarnationis M. V. anno vero Domni Heinrici secundi regnantis IV. actum Corpheiæ.

Joannes Pontifex facultates ecclesiasticas & electionem Episcopi Paderbornensi Collegio asserit.

Impetravit & hoc anno Retharius Episcopus noster diploma a Joanne XVIII. Pontifice Romano, quo Castella, arces, omnesque Episcopatus possessiones per Apostolicam auctoritatem confirmantur; & præterea, ne quis Episcopus Paderbornensi Ecclesiæ imponatur sine Collegii Cathedralis consensu. Magnopere de hoc veteri suo privilegio conservando solliciti fuere Episcopi & Canonici, ne quis aut ingratus, aut minus idoneus Principum favore imponeretur. Privilegium vero ejusmodi est.

Joannes Episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Ratario Paterbrunensi venerabili Episcopo, suisque Successoribus in perpetuum. Sacrosancta apostolica sedes, dum maternæ pietatis & regiminis universaliter in Ecclesiis Christi obtinet officium, corroborationis, doctrinæ & auctoritatis impendere incessanter eisdem debet suffragium. Quocirca tuæ postulationi, Rever. fili, in concedendo tibi tuæque sedi apostolicæ auctoritatis privilegio, & libenti animo annuimus, & gratissima animi indulgentia concedimus. Ita enim caput gaudere poterit, si membra integra stabilito robore se habere senserit. Igitur, ut ab antiquis sanctæ Paterbrunnensis Ecclesiæ sedes, cui Deo auctore præsides, fundata, ac rebus diversi generis dotata est, utque bonorum virorum, ac fidelium Christi collatione hactenus copiis divitiarum possessionumque accrevisse visa est, ita eam perpetuo apostolici juris præcepto sibi tuisque Successoribus in perpetuum manere decernimus: sintque a pravorum incursione, dolo, & direptione tuta, quæcunque prædicta Ecclesia, immo sedes Episcopalis possedisse hactenus videtur; vel quæcunque acquirere fidelium Christi collatione poterit, id est, vicos, possessiones, curtes diœceses, diœcesiumque territoria sibi pertinentia. Item arces, castella, agros, vineta, flumina, lacus cum omnibus, quæ in eis fiunt instrumentis, servos etiam & ancillas, itemque colonos, census seu reditus, aut etiam pensiones. Ista omnia, & sicut supra dictum est, quorumcunque possessionem prædicta Ecclesia habere visa est, aut videbitur, auctoritate apostolica eidem confirmamus, & corroboramus, & in perpetuum valere decernimus, ut nulla violentia aut ingenio ab ea subripiantur aut alienentur. Item decernimus beati Petri Apostoli auctoritate, ut nulla ordinatio ibi Episcopalis existat, id est, nullus consecretur Episcopus in prædicta Ecclesia, nisi electione filiorum ejusdem Ecclesiæ approbatus; si quis autem insanus aut præsumtor res ejusdem Ecclesiæ devastando, aut diripiendo, itemque minuendo contra hoc nostræ auctoritatis privilegium venire tentaverit, aut observare despexerit, nisi condigna emendatione resipuerit, excommunicationi subjaceat, anathematis vinculo innodetur, maledictione æterna damnatus sit, ac cum reprobis pœnis subjaceat æternis

Datum & scriptum per manus Petri abbatis & Cancellarii sacri palatii in mense Decemb. indict.* IV. Anno Domino propitio Domni Joannis * XVIII. Papa tertio.

BENE VALETE.

* al. III.
* NB. Alii hunc vocant Joan. XVIII. al. XIX. Vide Spondanum.

Annus Christi 1006.

Joannis XIX. Pont. 3. Henrici II. Regis 5. Retharii Ep. Pad. 24.

Dithm. l. 6. Sigebert. in chron. Chron. camar. Anselm. apud Chapeav. t. 1 c. 53.

Expeditio Henrici pro Godefrido contra invasores Lotharingiæ.

Vix dum Rex conquieverat a bello Poloniæ, cum novum illi intestinumque bellum anno proximo obortum. Dederat anno superiori, ut diximus, Henricus Rex Ducatum Lotharingiæ Godefrido Virdunensis Comitis filio: ea res magnopere offendit Albertum Namurcensem, & Lambertum Lovaniensem Comitem, quorum ille Ermgardem, hic Gerbergam, utramque Ottonis Imperatoris sororem, in matrimonio habebat, eoque jure uxorio sibi Lotharingiæ principatum vendicabant; his se conjunxit Balduinus Flandriæ Comes, auxiliis Roberti Franciæ Regis, & Richardi Normanniæ Ducis subnixus, ac Godefrido bellum intulit. His provocatus Henricus Rex, Godefridi clientis partes suscepit, ductoque in Flandriam exercitu, Valentianas obsedit. Bellum id in alterum annum protractum, quo Gandaviensis arx expugnata, & multæ Flandro urbes ereptæ. His Balduinus supplex factus, ritu supplicis se ad pedes Regis abjecit, impetrataque venia jussus est fidem & obsequium jurare.

De fundando Bambergensi Episcopatu cogitat Henricus.

Sed longe illustrius hoc anno Henricus Rex aggressus est opus: Bambergæ nimirum, ut jam a multis annis meditatus fuerat, novum Episcopatum ex hæreditariis bonis condere cœpit. Nam eam urbem cum circumjacentibus prædiis & locis donatam acceperat ab Ottone III. Imperatore, consanguineo suo, quam postea Cunigundæ conjugi dedit; & cum inter castos sanctosque convenisset conjuges, non alium hæredem, quam Christum scribere bonorum suorum, omnia consilia convertere in Episcopi sedem Bambergæ erigendam. Huic vero instituto obstabat acerrime Herbipolensis Episcopus Henricus, D. Heriberti frater, haud secus, quam olim Halberstadiensis Episcopus Ottoni M. in condendo Magdenburgensi Episcopatu, quod locus esset intra jurisdictionem suæ diœcesis, multoque simul bonorum censu Successores Episcopi orbandi essent. Quam in rem componendam determinandamque, rogatu Regis, Francofurti Episcoporum synodus congregata, ad quam omnes Cisalpini Episcopi convenerunt, ut multis exponit Dithmarus, Auctor vitæ Henrici apud Gretzerum, aliique. Sed magna controversia inter Scriptores, quo anno hæc Francofurtensis Synodus sit habita: Marianus Scotus, Albertus Stadensis, Tangmarus, Baronius, ac Binius ad hunc annum Christi MVI. revocant. Hermannus contractus, aliique, qui Browero probatiores videntur anno sequenti habitam volunt; sed inde lis illa (id quod auctores hi aut non animadvertere, aut non distinguere satis potuerunt) quod in hac controversia de Episcopatu Bambergensi duplex synodus congregata sit Francofurti; uti id ex vita D. Henrici apud Gretzerum, actis utriusque synodi, & diversa Episcoporum præsentia constare poterit. Altera hoc anno MVI. est habita, ad quam postquam Henricus Rex commutationem bonorum & satisfactionem Herbipolensi Episcopo obtulit, convenere Willigisus Moguntinus Archiepiscopus, Burchardus Wormatiensis, Walbero Spirensis, Adalberto Basileensis, Lambertus Constantiensis, Udalricus Curiensis Episcopi: Ludolphus Trevirensis Archiepiscopus, Theodericus Metensis, Bercholdus Tullensis, & Heymo Virdunensis Episcopi: Heribertus Coloniensis Archiepiscopus, Notkerus Leodiensis, Eralwinus Cameracensis Episcopi: Tangmo, sive Daganus Magdenburgensis Archiepiscopus, Hildolfus Manticanus Episcopus. In hoc Episcoporum consessu, postquam Henricus gravi oratione exposuisset, quo piæ mentis suæ consilio percuperet Christum bonorum suorum hæredem scribere, ex iisque Bambergensem Episcopatum condere, ne queri posset Herbipolensis Episcopus ulla sui parte diœcesin suam minuendam, offerre se pro arbitrio Patrum satisfactionem, quantam illi decernerent. Hæc cum flexis humi genibus perorarет, memorabili ad posteritatem modestiæ documento, non prius surrexit, quam Moguntini Archiepiscopi manibus erigeretur. Ad ea Berengarius Herbipolensis Episcopi legatus produxit

Quam in rem Francofurtensis synodus celebratur.

Marianus Scotus. Tangm. in vita Bernvvardi. Baron. ad hunc ann.

Henricus flexis genibus rogat Episcopos ut fundationem Bambergensem admittant.

duxit Ecclesiæ suæ privilegia, obtestatus Patres, ne quidquam absente Episcopo suo statuerent, quo Ecclesiæ suæ juri derogaretur. Willigisus, qui consilio præerat, patres jussit ire in suffragia. Primus Tangmo Magdenburgensis Archiepiscopus, vir spectatæ sanctitatis pro Henrico Rege pronunciat, quem ceteri ordine suis suffragiis consecuti. Rex quoties advertit Episcopi suffragium in diversa abire, rursus in terram prostratus supplicis ritu orabat, tanquam rei causa ageretur, demirantibus cunctis Regis submissionem, qui tanta veneratione majestatem Regiam Episcoporum judicio subjiceret. Tandem Regis causa omnium prope sententiis probata, statutumque ad Pontificem esse referendam, ut is comprobaret. Missi legati cum actis synodi, & Pontifex Joannes XVIII, coacto Romæ Episcoporum consilio, acta primæ Francofurtensis synodi comprobavit, sancivitque Episcopatum Bambergensem Apostolica quoque auctoritate condi posse pro Regis arbitrio. Quam in rem magnificas literas dedit ad Henricum Regem & Germaniæ Episcopos, scriptas mense Junio indictione V. qua jam annus Christi insequens MVII. designatur, uti diploma hoc Pontificis recitatur a Gretzero in vita S. Henrici, & conciliis.

Joannes Pontifex confirmat Bambergensis Episcopatus institutionem

Annus Christi 1007.

Joannis XIX. Pont. 4. Henrici II. Regis 6. Retharii Ep. Pad. 25.

Auctor vitæ S. Henrici. Concil. Gen. edit. Par.

Iterata Synodus Francofurtensis, in qua Pontificium de erigendo Episcopatu Bamberg. indultum ab Episcopis recipitur.

Igitur ad has Pontificis literas, ut auctor vitæ S. Henrici perhibet, *habitum est rursum generale concilium in Franchonfurt, cui præsedit Willigisus Moguntinus. Universi Archiepiscopi & Episcopi, qui interfuerunt, numero XXXVI, cum debita veneratione privilegium sedis Apostolicæ susceperunt.* Atque hæc est altera Francofurtensis synodus, quæ III Novembris a scriptoribus congregata memoratur, diversa a prima, in qua Episcopi Pontificiam sententiam Roma allatam in erigendo Bambergensi Episcopatu confirmaverunt. Interfuere autem, præter Henricum Regem jam omni metu absolutum, hi Archiepiscopi & Episcopi, quorum singuli diplomati Pontificis subscripsere. Willigisus sanctæ Moguntinæ Ecclesiæ Archiepiscopus, Ratherus, sive Retharius Paderbornensis Episcopus, Megingaudus Eichstatensis, Bernwardus Hildisnisheimensis, Lambertus Constantiensis, Arnolfus Halberstadiensis, Udalricus Curiensis, Burchardus Wormatiensis, Werinharius Argentinensis, Walterus Spirensis, Bruno Augustensis Episcopi.

Liudolphus Trevirensis Archiepiscopus.
Berchtoldus Tullensis, Heimo Virdunensis Episcopi.
Harwigus Juvavensis seu Salisburgensis Archiepiscopus.
Christianus Pataviensis, Gebehardus Ratisbonensis, Egilbertus Frisingensis, Adalbero Brixiensis Episcopi.
Heribertus Coloniensis Archiepiscopus.
Schwidgerus Mimigardevordensis, Ansfridus Trajectensis, Theodoricus Mindensis, Thietmarus Osnabrugensis Episcopi.
Dagino sive Dangmo, Magdenburgensis Archiepiscopus.
Hildiwardus Citizensis Episcopus.
Burchardus Laudunensis, seu verius Lugdensis Archiepiscopus.
Badolphus Tarentasiensis Archiepiscopus.
Anastasius Ungrorum Archiepiscopus.
Adalbero Basileensis, Hugo Genuensis, Henricus Lausonensis, Eckehardus Scleswicensis, Albericus Cumanus, Richolfus Tergestinensis Episcopi.

Hi nimirum octo Archiepiscopi cum suis provincialibus Episcopis, a quibus, præsente rursum Rege Henrico, atque ipso Herbipolensi Episcopo, Bambergensis Episcopatus est confirmatus; quos inter Retharius Episcopus noster ordine consecrationis primo loco inter provinciales suos Episcopos consedisse memoratur, quippe qui in senio, & ætate gravis, in XXV annum Episcopatum gerebat. Henricus voti compos primum Episcopum Bambergæ im-

Primus Bambergæ Episcopus Everhardus Cancellarius.

imposuit Eberhardum Cancellarium suum, quem & eodem die Willigisus Archiepiscopus consecravit. Neque Rex quicquam impensius habuit, quam ut per commutationem possessionum Herbipolensi satisfaceret, & Bambergensem Ecclesiam, S. Petro & Paulo. S. Kiliano & Gregorio M. patronis dedicatam una cum Cunigunda sanctissima conjuge prædiis ac bonis dotaret. Duo præterea in ea urbe Bambergensi monasteria ab eo condita, alterum Canonicorum sub patrocinio S. Stephani, alterum Monachorum D. Benedicti, quod sub tutela Michaelis Archangeli esse voluit. Hoc etiam anno Henricus Rex Francofurti Calend. Novembris Abbatiam Teckingensem donat Bambergensi Episcopo. Et jam ante, VI Idus Maji, Bambergæ Frisingensi Episcopo, & XVII Calend. Julii Neunburgensi Virginum cœnobio Ratisbonæ donationum tabulas fecerat, quorum diplomata apud nos sunt, quæ hic prætermittimus, quod Saxoniam non contingant.

Annus Christi 1008.

Joannis XIX. Pont. 5. Henrici II. Reg. 7. Retharii Ep. Pad. 26.

Dithm. l. 6. Brovverus in Ann. Trev. Hist. Boj.

Megingaudum Trevirensi Ecclesiæ præficit Henricus, eumque contra Adalberonem propugnat.

Annus insequens Christi supra millesimum octavus Henricum rursus intestino bello involuit. Excesserat e vivis Liudolphus Trevirensis Archiepiscopus, in cujus locum elegere Trevirenses plerique Adalberonem Cunigundæ Reginæ fratrem, favore magis Regis gratiæque captandæ causa, quam religionis bono; quod licet præpositus jam esset ad S. Paulinum, juvenis tamen & ætate immaturus ad tanti muneris dignitatem censeretur; eo Henricus Rex Megingaudum, Willigisi Archiepiscopi Camerarium, Ecclesiæ Moguntinæ Præpositum, virum nobilem ac gravem, multisque in Ecclesia muneribus probatum Trevirensibus dedit Antistitem. Quod tanto laudabilius fuit in optimo Rege, quo sincerius constantiusque præsules Ecclesiæ non a propinquitate familiæ & sanguinis, sed a virtutis æstimatione, bonoque Ecclesiæ deligendos censeret. Contra Adalbero qui jam omni ambitione Episcopatum illum præcerpserat, palam rebellare, occupare palatium, pontem præmunire Castellis, armare Cives, atque omnes per Mosellam aditus intercludere, ne quis Megingaudo accessus pateret. Adjunxere se Adalberoni fratres ejus, Henricus Dux Bojariæ a Rege impositus, & Theodericus Metensis Episcopus, Fridericus Comes Luxemburgi, compluresque Dynastæ, jam ante offensi, quod Rex dotem Cunigundæ averteret a familia in Episcopatum Bambergensem. Megingaudus tam potenti factioni impar Henricum Regem implorat. Ille haud cunctatus, celebrato Ratisbonæ Paschate, cum exercitu ex Saxonia atque aliis provinciis contracto Coloniam advolat, ubi Megingaudum a Coloniensi, Moguntino, & Balderico præsulibus Episcopum consecrari jubet. Inde in Trevirorum fines progressus, urbem atque palatium in XVI hebdomadem obsidet; nec prius armis & machinis frangere licuit, quam fame pressi se ad arbitrium Regis dederent. Ita Regis beneficio Megingaudus Archiepiscopus impositus; quanquam is metu Adalberonis per octennium, quo belli omnis expers vixit, Confluentiæ munere Pontificio perfunctus sit. Magno detrimento christianæ religionis is intestinus motus exarsit, quod per id tempus Boleslaus Poloniæ Princeps Saxoniæ fines ingressus, populabundus Magdenburgum usque procurrerit, Zerbestam, vicinasque Saxoniæ urbes terroribus complendo; & Duces, quibus id bellum a Rege imperatum erat, neglectius per suam absentiam administrarint. *Dithm. l. 6.*

Sustulit hic annus e vita mortalium Notgerum Leodiensem & Ansfridum Ultrajectensem, duos præclaros Episcopos, quemadmodum id fasti singulorum docent.

Martyrium S. Brunonis Prussorum, & S. Bonifacii Borussorum Apostoli.

Sed longe illustrior mors D. Brunonis Prussorum Apostoli. Is clarissimis in Saxonia Comitum natalibus ortus, & Dithmari Mersburgensis Episcopi consanguineus, ac cum illo in scholis enutritus, postquam a Tangmaro Archiepiscopo consecratus sacerdos, in clero sanctissimam vitam egisset,

ſet, divino ſpiritu accenſus, petiit a ſede Apoſtolica poteſtatem docendi barbaras gentes; quo in ſancto opere a Pruſſis manibus & pedibus primum truncatus, ac deinde cum XVIII ſociis XVI Calend. Martii capite plexus, glorioſo martyrio vitam finiit; quemadmodum Dithmarus, Sigebertus, Marianus Scotus, Urſbergenſis, aliique ſcriptores hæc confirmant. Per id tempus D. Bonifacius quoque Ottonis Imperatoris conſanguineus in Boruſſiam profectus Evangelii inter barbaros diſſeminandi cauſa; ac poſtquam ſacerdotalibus ornamentis indutus, tanquam Miſſam celebraturus, per medias ignium flammas illæſus tranſiiſſet, Regi hoc teſtimonio Chriſti fidem aſſerendo, a fratre Regis, quem chriſtianis jam legibus imbuerat, barbare interemptus eſt. Multa ejuſmodi, Scriptorum incuria, deſiderantur in noſtris: ut recte dixerit non nemo apud Adamum Bremenſem, tantam eorum Martyrum eſſe multitudinem, ut ægre numerus iniri poſſit.

Petrus Damianus in vita B. Romualdi.

Annus Chriſti 1009.

Sergii IV. Pont. 1. Henrici II. Reg. 8. Retharii Ep. Pad. ultimus.

Proximo dehinc anno, qui Chriſti erat M. VIIII, pridie Nonas Martii exceſſit e vita Retharius Epiſcopus Paderbornenſis, adminiſtrato per *XXVIII annos Epiſcopatu, ut Auctor vitæ Meinwerci conſignat; quem hoc præterea elogio exornavit: *Eo tempore*, inquiens, *Retharius inter quampluri-mos, qui ſcientia præditi, moribus adornati, ſecundas regni partes ſtrenue adjuvabant, enituit, qui nomen Epiſcopi officio tenuit, moribus implevit. Denique cura pervigili intendens commiſſo gregi, in collectione diſperſorum, & conſervatione congregatorum, operam continuam dedit; & ab Ottone Rege, aliiſque fidelibus donaria non modica diverſis temporibus acquiſivit.* Sicuti hactenus res ab eo præclare geſtas ad ſingulos prope annos commemoravimus. Hujus prima cura & ſollicitudo verſata in diſciplina cleri populique formanda; tum ut bona & poſſeſſiones Eccleſiæ Paderbornenſis, vel ſuperiorum quorundam Epiſcoporum incuria, aut temporum iniquitate neglectas reſtitueret in integrum; quod auctor vitæ Meinwerci ſatis indicare viſus eſt. Acceſſit miſerabile incendium, quo Baſilica, Collegium Canonicorum, & magna pars urbis deflagravit. Veritus enim, ne ſe Epiſcopo exuſta Canonicorum domo, communis vitæ ſocietas, quod Treviris jam factum deplorant eorum annales, ſolveretur, Henrici Regis, aliorumque piorum hominum ſubſidia imploravit, obtinuitque, quod Dithmarus ſcribit, *poſtquam Paderbornæ Monaſterium, & omnis ejus apparatus flamma noſtræ iniquitatis conſumpſit, multorum fidelium corda ſunt commota, quæ amor divinæ remunerationis ad hæc reparanda accendit.* Corpus Retharii in Baſilica, quam toto niſu inſtaurabat, humatum eſt. Per id tempus Henricus 4 Idus Martii Tremoniæ egit, ut ex diplomate Theodorico Epiſcopo iſtic dato, quo univerſim omnia Eccleſiæ bona in tutelam Imperii ſuſcipiuntur, conſtare poterit; utrumque a Gunthero Cancellario eodem die Tremoniæ conſcriptum. • Inde Goſlariam profectus, ubi Cineralia celebravit. Paſtore deſtitutus Clerus Paderbornenſis *iſtico legatos ſuos ad eum direxit*, ut auctor vitæ Meinwerci pergit referre, *qui & obitum Epiſcopi denunciarent, & clementiæ ſolatium de ſucceſſore idoneo ſuppliciter implorarent; qua lugubri Rex audita legatione, talem tantumque virum condigno mœrore deflevit, & Miſſarum eleemoſynarumque debita commemoratione animam ejus divinæ pietati commendavit.* Quo ſatis denuo conſtat, quanti hunc integerrimum Præſulem fecerit Rex, magnus Cleri & Præſulum æſtimator. Conſecutus præterea Retharius pro animæ ſolatio ceterorum Epiſcoporum ac Sacerdotum ſubſidia ex ſacro fraternitatis fœdere, quod ſupra Tremoniæ inter Epiſcopos ac Principes conveniſſe memoravimus.

al. XXVII. Chron. Hildesienſ. Necrolog. Heriſienſ. Chron. Sterburgenſe a Meibomio editum. Gobelinus. Mors Retharii Epiſcopi.

Dithm. l. 6. *Goldaſt. tom. 3 conſtit. Imp. pag. 311. Piſtorius in ampl. Mindenſ. Auctor vitæ Meinwerci.* Deplorata ab Henrico Rege.

Anna-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM
LIBER V.

B. MEINWERCUS X.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1009.

Sergii IV. Pont. 1. Henrici II. Reg. 8. Meinwerci Ep. Pad. 1.

Meinwercus alter Episcopatus Paderbornensis fundator.

Mors Retharii Antistitis ex hoc eodem anno MIX nos ad Meinwercum Successorem, & fulgentissimum Ecclesiæ nostræ Episcopum deducit; quem non immerito instauratorem diœcesis, alterumque conditorem posteritas coluit. Quam enim Episcopatus sedem, exusto templo & Collegio cum magna urbis parte, inopem & afflictam nactus erat, hanc ita opibus & operibus, supra omnes, qui antecesserunt, Episcopos auxit & exornavit, ut patrimonii opulentia ac splendore ceteris Saxoniæ Episcopatibus adæquaret; idque primum ex hereditariis bonis, quibus pollebat: tum Henrici & Conradi II Imperatorum munificentia (quorum gratia non minus valebat) singularique ejus industria præstitum est. Urbem certe, quam mœnibus infirmam reperit, ita præmuniit, itaque Basilica, duobus Canonicorum Collegiis, Cœnobio Abdinghoviensi ordinis D. Benedicti, multisque sacris ædibus exornavit, ut, quod Browero dicere libuit, ex lateritia marmoream fecerit. Quæ nunc, præter virtutes ejus egregias, resque præclare ab eo gestas, eo nobis certius perscribere licebit, quo diligentius hæc omnia a fido auctore, qui vitam Meinwerci nobis reliquit, consignata sunt; præterque alia, suppetunt nobis hactenus nondum edita plura donationum diplomata ab utroque Imperatore data, quibus hæc integra fide illustranda suscepimus. Igitur postquam per legatos cleri obitus Retharii Episcopi D. Hen-

Auctor vitæ Meinwerci.

Henrico Regi Goslariæ, quo Tremonia concesserat, est denunciatus, continuo Rex, vocatis in concilium Episcopis & Principibus, de Successore in Episcopatum Paderbornensem subrogando deliberavit. Multi in hac consultatione propositi, de quorum moribus vitaque diligens perquisitio facta; interque hos Meinwercus regiæ aulæ sacerdos non postremus erat; quem cum ipse Rex præ ceteris cum a natalium claritate opumque præstantia, tum a virtutum ornatu probaret, assensere mox ejus electioni omnes. Igitur Meinwercus vocatus in concessum Episcoporum ac procerum; quo intrante, arrisit Meinwerco Rex, porrectaque chirotheca, accipe ait: at illo percunctante, quod signo illo donoque accepturus esset, Episcopatum, inquit Rex, Paderbornensis Ecclesiæ. Ad quæ Meinwercus, ut lepido promptoque erat ingenio: Quod mihi obsecro hic donum offertur in tenui Episcopatu, quo ego ex patrimonio meo paterno multo opulentiorem præstantioremque condere possum? Atqui subdit Rex, tibi hunc Episcopatum committo, ut ex inope locupletem facias, & Christum bonorum tuorum heredem scribas. Bene, inquit Meinwercus, se habet hæc donatio; neque alia spe aut conditione admitto, quam ut & ego ex meis paternis bonis, & Rex sua simul liberalitate ex inope Episcopatu opulentum faciamus. Una hæc utriusque conventio & stipulatio erat. Multaque hujusmodi referentur in Meinwerco, quæ pro lepore ingenii, & familiaritate intima cum consanguineo Rege libere egit; tum maxime serius utilisque Ecclesiæ suæ, cum per jocum penetraret in sinum liberalitatis. Nec minor Meinwerci submissio, qui, cum splendidos Episcopatus cum amplissimis honoribus a Rege exspectare posset, hunc tenuem admiserit, ut ex egestate & incendii ruinis erigeret dotaretque. Quapropter gratulantibus illi ceteris præsentibus, cohortantibusque ad sacrum munus acriter suscipiendum, proxima statim Dominica, quæ secunda Quadragesimæ erat, XIII videlicet Martii, Goslariæ a Willigiso Moguntino Archiepiscopo, ac Metropolitano suo, ceterisque, qui aderant, Episcopis solemni ritu coram Rege & Regina Episcopus inungitur.

Ea lege Episcopatum adit, ut ex propriis bonis illum locupletet.

Unum interim hic non immerito requiras, quare clero Paderbornensis, mortuo Rethario, successorem Episcopum a Rege expetierit, qui jam ante a Carolo Crasso Imperatore, atque aliis ante ipsum, ut in ejus diplomate assertum est, liberam potestatem eligendi Episcopum obtinuerit, quam deinde Pontifices, ac postremo Otto III Imperator, rogatu Retharii, confirmarat. Sed jam inoleverat vitiosa consuetudo, quod Browerus observavit, ut quoties Episcopus aliquis excessisset e vita, Ecclesia, cui præfuisset, pedum & annulum transmitteret ad Imperatorem, petendo ex ejus aula Episcopum. Ejus rei gratia multi Comitum & nobilium filii, qui jam in Clerum adscripti erant, aulas Imperatorum secuti, Capellanorum officia obibant, spe alicujus Episcopatus obtinendi. Quanquam multi ex his, ut D. Heribertus, Bernwardus, Meinwercus, aliique ultro id munus Imperatoribus obtulerunt, nihil minus, quam ejusmodi dignitates prensando; quos tamen ob egregias virtutes ad indigentis Ecclesiæ Episcopatus imperatores provexere. Tolerabile hoc erat, dum Imperatores boni & pii nil nisi bonum Ecclesiæ quærebant; Post, ubi degeneratum ab hac Imperatorum probitate, & Episcopatus per ambitionem & luxuriam & cæcam aulæ gratiam cum indignis simul ac dignis communicati, ac postremum etiam venales esse cœperunt, Pontifices hunc pravum investituræ morem haud secus quam exuvias Episcoporum, multaque alia saluberrime abrogarunt.

Penes Imperatores id temporis consuetudo designandi Episcopos. Browver. in not. ad vitam Meinvverci.

Procul ab his vitiis Meinwercus (etsi Ottonis & Henrici Imperatoris aulam affectatus) quem natalium splendor, & imperatorum consanguinitas, atque ipsa probitas adscivit, tanquam fidum præ ceteris & honoratum ministrum. Patrem hic habuit Imadum Comitem, matrem Adelam, Saxonici generis ac regii sanguinis: fratrem Theodoricum, qui post dolo Vitrici & matris sublatus: sorores Glismodam, seu Gislam Boici Principis conjugem, quam S. Henrici matrem volunt; deinde Azelam Sanctimonialem, virginem in Eltenensi prope Embricam parthenone. Quorum omnium * anniversaria memoria & dies obitus in necrologio Abdinghoviano adscripta, colitur

Natales Meinwerci

* *Immadi IV. Kalend. Febr.*

Adela 8. Idus Aug. Glismod. Non. Febr. Theodor. 7. Idus Aprilis. Adamus l. 2. c. LX. Albertus Stadens. Crantz. l. 4 Sax. c. 29. Gelenius in auctar. ad Vitam Engelb. p. 351. Geldrum nonnulli volunt.

colitur hodiedum, ob Meinwerci Conditoris beneficia, a Monachis ejusdem cœnobii. Tertiam sororem Emmam addit Adamus Bremensis, & ex eo Albertus Stadensis, ac Crantzius, *His temporibus*, inquit Adamus, *nobilissima Senatrix Emma obiit, uxor quondam Liudgeri Comitis, & soror Meginwerchi Episcopi Padarburnensis, sed vidua jam per XL. annos. Quæ ingentem thesaurum, quem habuit, totum fere pauperibus & Ecclesiis dispersit, cujus corpus in Bremensi requiescit Ecclesia, anima vero gaudet in cœlesti requie. Quæ dum adhuc viveret, Bremensi Ecclesiæ cortem stipagla juxta Rhenum dedit. Lismona vero, nescio pro quo filiæ* (matris fortassis de qua referemus) *delicto, in partem cessit Imperatoris Conradi.* Atque hæc ut certa scriptorum fide habemus, ita obscura mansit paterna cumprimis Meinwerci stirps. Nam Imadum Meinwerci patrem, qui ab aliis Imme vocatur, Gelenius cum aliis Geldrum fuisse tradit e Pontina stirpe; eo quod Adalam ejus matrem Wigmanni Gelriæ & Zutphaniæ Comitis filiam censeat, cui amplæ possessiones fuerunt per diœcesin Ultrajectensem, Velaviam & Teisterbandiam; perinde ut a Wigmanno Eltenense Virginum Monasterium conditum diximus. Hinc Meinwercum appellat Comitem Velaviæ & Teisterbandiæ, quod id Auctor vitæ S. Meinwerci non obscure indicare visus sit, qui Imadum Meinwerci patrem tradit per inferioris Germaniæ ad Rhenum provincias administrasse Comitatum in Trajectensi diœcesi, ubi majores nobilium virorum gloria & possessionibus celebres fuerint, e quibus etiam Meinwercus ampla postea bona ac prædia dedit Abdinghoviano Monasterio. Alii apud Browerum faciunt Meinwercum Wihingi Geldriæ Comitis filium, tanquam ex stirpe Mengosi, & aliorum Gelriæ Comitum genitus sit. Sed hi scriptores nondum expediunt regiam Meinwerci stirpem, quam Auctor vitæ, proximus eorum temporum scriptor, diserte memorat, quemque Ottonis III Imperatoris, Henrici junioris Bavariæ Ducis, atque inde Henrici sancti Imperatoris consanguineum facit. Accedit, quod vetustus scriptor in poemate Meinwercum non Geldrum, sed Saxonem asserat. Ita

Auctor vitæ num. 4.

Browerus in not. ad vitam Meinw.

enim candidus ejus versus inter cetera habet.

Poema vetus ex Abdinghoviano Monasterio.

Saxo natus erat, bene relligione cluebat,
Unus primorum consistens nobiliorum,
Pollens magnarum dominatu divitiarum,
Imadusque Comes pater ejus & Attyla
mater.

Saxonem fuisse verisimilius est.

Quapropter verisimilius sentire dixerim, qui paternum Meinwerci genus ex Saxonica, eaque Widekindi M. familia deducunt. Quippe Walberto, Widekindi M. nepote quatuor filii geniti, Theodoricus, Widekindus, Reginbertus, Immodus sive Immadus; a quibus magna nobilitatis propago (ut passim scriptores nostri tradunt) per Saxoniam disseminata est. Hos autem fratres diserte Widekindus Corbejensis Monachus scribit fuisse *ex stirpe magni ducis Widekindi, qui bellum potens gessit contra Carolum Magnum.* Ac ceteris omissis, quorum longa posteritatis series per illustres Regum & Principum familias, Theodorico certe Immadi fratre, ac Comite Oldenburgico & Ringelsheimensi in diœcesi Hildesiensi nata Mathildis Henrici Regis conjunx, & M. Ottonis mater; ex quo primus consanguinitatis nexus Meinwerco deduci potest cum Augusta illa Principum, Regum, & Imperatorum familia. Sed propior rectiorque per Imadum Meinwerci patrem censetur; ad quam stirpem nos rursus Widekindus monachus tertio annalium suorum libro deducit. Nam eo bello, quod Otto M. contra Luthulphi Archiepiscopi Moguntini factionem gessit, ait, revertisse in Saxoniam, amissis duobus principalibus viris, Immado & Meinwerco, quorum uterque ictu sagittæ perierat, alter Moguntiæ, alter in expeditione Bavariæ. Immadum hunc Meibomius Meinwerci avum tradit, quo alter Imadus genitus, Adelæ maritus, & Meinwerci pater. Adelam vero Wigmanni Zutphaniensis Comitis filiam proferunt ex diplomate fundationis supra a nobis relato Parthenonis Eltenensis; cujus soror Lutgardis prima Eltenensium Virginum Abbatissa. Inde nunc amplæ bonorum possessiones in diœcesi Trajectensi, Velavia, & Theisterbandia Meinwerci parentibus fuere, seu per connubium hoc Imadi cum Adela, seu per donationem consanguineorum Regum, ut

Widekind. Fabritius l. IV orig. Sax. Gobelinus. Crantz. lib 3 Sax. c. 12 Reusnerus.

Meibom. in not. ad Widekind. monachum.

Diploma Ottonis III super fund. Elten.

Browero visum, seu etiam a progenitoribus Imadi hæc hereditas traducta sit; cum satis constet Widekindi posteros non modo per Saxoniam inferiorem, sed & per Frisiam regia patrimonii bona possedisse. Ipsumque adeo Wigmannum non tam Geldrum, quam origine Saxonem fuisse opinari libet; quando per id tempus Gelria & Zutphania nondum in unam provinciam coaluerant: neque quod Meinwerci parentes bona possederint in Gelria, & Imadus Comitatum Richemensem administrarit, continuo inde Gelder conficitur Meinwercus. Ceterum Immadorum & Immedingorum stirps clarior; ad quam se referunt Allobrogum & Sabaudiæ Ducum Comitumque prosapiæ, censentque Sabaudi ad XIII Dynastas ab Immodis seu Imadis, qui literarum metathesi Amadei appellari voluerunt. Celebrat & Adamus Bremensis hanc Imadorum familiam in Unwano Archiepiscopo suo, qui per id tempus ab Henrico Imperatore provectus ad Cathedram illam, *assumptusque est de choro*, ut inquit, *Paderbornensi, clarissimo genere Immedingorum oriundus. Dives præterea, & largus & omnibus hominibus acceptus.* Quo autem gradu consanguinitatis Meinwercum nostrum contigerit, haud satis compertum. Certior ex hac Imadorum familia Imadus, alter post Meinwercum, ac XII Paderbornensis Episcopus, quem auctor vitæ Meinwerci Sororium Meinwerci appellat, quippe Emma sonrore Meinwerci, ut Gelenius sensit, genitus. Idem vero Auctor, ut regium Meinwerci stemma & consanguinitatem cum Henrico Imperatore propius commonstret, sororem Meinwerci (quam Auctor ejus vitæ Glismodem vocat, Henrico Bavariæ Principi denuptam) ipse Giselam vocat, asseritque D. Henrici Imperatoris matrem. Nec abs re Auctor vitæ Meinwercum nepotem Henrici Imperatoris vocat, nepotis nomine pro consanguineo quovis usurpato: quemadmodum Otto III Imperator ipsum Henricum, in diplomate anno Christi 985 consignato, Nepotem suum compellat. Nec Meinwerci nomen alienum a familia Imadorum; quando Imadi frater Meinwercus, de quo supra relatum est, a quo Episcopus noster gentile illud nomen sortitus fuerit. De Immedingorum familia agit etiam Ursbergensis, & ex eo Albertus Stadensis, in Erbone & Boronæ Noricæ gentis Comitibus ad annum Christi 1104; quibus paternum stemma ab Erbone clarissimo ejus ævi bellatore, *maternum vero e Saxonica Immidingorum familia, quæ & Ottonum inclytæ stirpi traditur vicina. Nam & ejusdem Immed his verbis meminit Saxonum historia. Erat*, inquit, *clara & nobilissima, & singularis prudentiæ regina Mathildis, Magni Ottonis mater, filia Theodorici, cujus fratres erant Witikint, Immid, & Reginbern. Reginbern autem ipse erat, qui pugnavit contra Danos, multo tempore Saxoniam vastantes, vicitque illos, liberans patriam ab illorum incursionibus usque in hodiernum diem. Et hi erant stirpis magni ducis Witikindi, qui bellum potens gessit contra Magnum Carolum per triginta ferme annos.* Hæc de familia Meinwerci & nobilium natalium magnitudine comperta accepimus.

Adam. Brem. lib. 2. c. 31.

Gelen. in auctario ad Vit. S Engelbert.

Meinwercus studet Halberstadii & Hildesii.

Posteaquam vero Theodoricus frater, paternorum bonorum heres, ad propagandam familiam a parentibus nominatus; Meinwercus Clero destinatus est, eoque a primis statim annis in duobus florentissimis Saxoniæ collegiis excultus est literis, primum Halberstadii, ubi elementorum rude tyrocinium posuit, & a parentibus oblatus est, & in clerum cooptatus: Inde Hildesium ad præstantiorum artium & doctrinarum studia traductus, ingenii fructum decerpsit. Quo in Gymnasio condiscipulum habuit S. Henricum Imperatorem, iisdem literis excultum; accessitque ad consanguinitatem illa e scholis culta familiaritas; quibus tantum postea valuit apud Regem & Imperatorem in locupletanda Ecclesia sua. Satisque hæc ostendunt utrumque Saxonem fuisse, qui ad gentis suæ seminaria a parentibus traducti sint, ut sub Ottonum & consanguineorum aspectu curaque versarentur.

Proficit in pietate & literis.

Nec minor pietatis quam literarum progressus in Meinwerco: adolescens enim procul ab ejus ætatis vitiis, innocentis vitæ cursum tenebat: Neque pravorum consortio obnoxius erat; ut qui intra septa collegii in clero excolebatur, ubi par disciplina, boni mores & studia tractabantur sub Magistrorum

ocu-

oculis; ad quæ Meinwerci indoles cumprimis nata erat. Absolutis in utroque Gymnasio studiis, Hildesio remissus est Halberstadium; in quo collegio institutum Canonicæ vitæ prosecutus est, omnibus carus acceptusque: nam mira in eo ingenii facilitas cum lepore nativo, morum suavitas candorque animi, quæ a modestia & pietate majus ornamentum habebant. Ceteræ deinde virtutes, quibus in clero per gradus sacrorum ordinum ad sacerdotium pervenit, multo conspectiores. Felicia tum adhuc tempora cum Canonici in eodem claustro communem vitam pari religiosorum disciplina institutoque majorum colebant. Hinc tam egregii in Collegiis Canonicorum, in cœnobiis Monachorum viri, quos ab omni scientiarum & virtutum cultu commendatos Imperatores primum ad aulas evocabant, interque aulæ capellanos & sacerdotes probatos, post experimenta (siquidem digni comperti) ad Episcopatus provehebant. Eorum in numero Meinwercus erat; qui primum ab Ottone III Imperatore ex Collegio Halberstadiensi inter aulæ Capellanos adscitus, præclarum specimen sacerdotalium virtutum dedit; eoque tam carus fuit Ottoni Imperatori, ob fidam operam, ut regalibus etiam prædiis Imperatorio diplomate obsignatis donarit; uti hæc Auctor vitæ Meinwerci refert; at nos ipsum diploma, etsi in fine abruptum, destitutumque anno obsignationis, hic recitemus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto Servus Apostolorum Romanorum, Imperator Augustus. Omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum noverit universitas, quod nos interventu ac petitione Geppæ venerabilis abbatissæ, Meinwerco nostro amabili Cappellano dedimus duos mansos regales in villa Lutterun, in pago Ventsga dicta, in Burgwardio quoque Dalchem, atque in Comitatu Herialdi Comitis sitos, quos scilicet cum omnibus eorum utilitatibus, areis scilicet, ædificiis, terris cultis & incultis, agris, pratis, campis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, molendinis, viis, inviis, exitibus, sive reditibus, tam quæsitis, quam inquirendis sibi in proprium tradidimus, eo tenore, ut idem Meinwercus, qui nostram ut propriam diligit vitam, de eadem proprietate modis omnibus, quidquid voluerit, faciat, & secundum suum velle disponat. Et ut hæc traditio firmior permaneat, hanc paginam manu roboratam, proprio, ut cernitur inferius, sigillo nostro insigniri præcepimus.

Ottone Imperatore mortuo, ab Henrico Rege ac successore, ob consanguinitatem ac familiaritatem, quam a juventute contraxerant, postulatus est ad aulam atque ad idem Cappellani regii munus. Inde in octavum regni annum in omnibus illi expeditionibus fidus ac longe carissimus Comes adhæsit; tam in privatis quam in publicis Regni negotiis, inter intimæ etiam admissionis Consiliarios accensus; donec Rethario Paderbornensi Episcopo sublato e vivis, Meinwercus ei, uti jam diximus supra, a Rege subrogaretur.

Et Meinwercus, postquam Goslariæ consecratus Episcopus, nihil impensius habuit, quam dimissa aula Paderbornam properare ad Episcopi munus capessendum. Venienti obviam progressus clerus, & omnis dignitatis ætatisque homines, cum incredibili lætitia & acclamatione introduxerunt in urbem, solemnique ritu in throno Episcopi collocarunt. Ille altero statim die perlustrata urbe, deformatam incendio ingemuit, comprimisque quod nobile illud Canonicorum Collegium a Carolo M. conditum, auctumque tot Imperatorum munificentia, inter combusta ædificiorum rudera conspiceret, dissoluta communis vitæ habitatione, & claustri disciplina. Sed primo ad Deum conversus, omnes, quas ex paterna hæreditate & donatione Regum, opes habebat amplissimas, inopi suæ Ecclesiæ obtulit: mox publicis cleri populique precibus ac jejunio indictis, majora aggredi cœpit. Nam, qua erat magnitudine animi, & fiducia in Deum, tertio statim die adventus in urbem, Basilicam, quam Retharius Episcopus angustis spatiis murorum, nec solido satis opere post urbis bustum ad fenestras usque erexerat, Meinwercus funditus dejici jussit, atque ea, qua nunc aspicitur amplitudine, & forma murorum, ac eleganti columnarum structura, totiusque fabricæ magnificentia, a fundamento novam construere cœpit;

Auctor vitæ num. 16.

Cathedralem Paderbornæ Ecclesiam a fundamentis exstruit.

cœpit; quam in rem suis impensis omnem tanti operis materiam convehi imperavit. Tum peritissimis quibusque fabricæ magistris undique conquisitis evocatisque, singulis suas operum partas demandare, sedulo urgere, atque omnia architecti ingenio moderari. Forte dum opus ferveret, adstante Episcopo, accessit peregrinus quidam faber lignarius, & salutato Episcopo, operam illi suam ad multa offert: Episcopus, ut artis experimentum caperet, jubet clavum faciat; quem cum ille expedite sciteque expediret, operis ceteris adjunxit. Nec illo fere quisquam artis ejus peritior diligentiorque exstitit; cujus industria ita delectatus Episcopus, ut cum haud multo post moreretur, honorifico in crypta sepulchro & monumento decoraret, cui trullam ac malleum ad posteritatis memoriam inscribi jussit; eo cumprimis consilio ac studio, ut ceteros architectos sibi demereretur, excitaretque ad diligentiam cœpti operis. Nam & horum ingeniis gloriæ ad posteros scintillæ insident, quales ipsi operibus suis imprimunt.

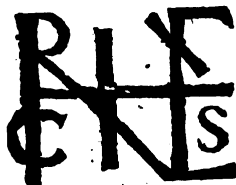
Postquam fabricæ opus dispertitum commissumque præfectis, & in urbe omnia composita, Meinwercus eodem adhuc anno diœcesin omnem, quam late patet, circuire, lustrare parochias, inspicere Ecclesias, & collapsa reparare, hortari docereque plebem pro Episcopi munere, omniaque quam sapientissime ordinare; quæ tanta auctoritate ac suavitate ab eo agebantur, ut summis infimisque amori simul ac timori esset. Nam & generis claritudo, & consanguinei Regis gratia, & vitæ integritas, seriusque agendi animus omnibus amabilem & aspectabilem reddebant.

Ita vero Ecclesiæ suæ dum intendit Meinwercus Episcopus noster, non minori cura Archiepiscopus Magdeburgensis diœcesi suæ prospicit, impetratis ab Henrico Rege tabulis, quibus & vetera illius Ecclesiæ privilegia confirmat, & nova quædam bona adjicit; quæ cum hanc patriam nostram concernant, ipsum diploma hic adjungere lubet.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Rectori Regum gratulantes, & remedio animæ nostræ consulendo, fidelium nostrorum petitionibus aurem piam accommodantes, statum & ordinem omnium Ecclesiarum firmare atque roborare congruum & salubre dijudicavimus. Maxime autem ea loca sacrata, quæ ab antecessoribus regibus, parentibus scilicet nostris fundata, constructa & penitus ædificata hus usque vigere noscuntur, nostri mundiburdii tutamine sigillare decrevimus. Quapropter caritativa nostræ contectalis Chunigundæ admonitione circumventi, & fidelium nostrorum, venerabilis videlicet Heriberti Coloniensis Ecclesiæ & Bernhardi Ducis supplici postulatione instigati, Magadaburgensem Archiepiscopatum, quem Daginoni Archiepiscopo servitute devota nunquam devicto gubernandum commisimus, sicut antecessores nostri reges videlicet & imperatores ante fecerunt, iterum ei roborare omni devotione studemus. Idcirco omnibus fidelibus nostris notum esse volumus, quod omnia quæ pius parens noster magnus & pacificus OTTO Imperator Augustus suique successores vel cujuscunque dignitatis persona sancto & principi Apostolorum Petro sanctisque martyribus Mauricio atque Innocentio sociisque eorundem tradiderunt, vel nosmet ipsi tradidimus, sive jam in potestate supradictæ Ecclesiæ habeantur, sive ad nos, aut alium aliquem nostrorum fidelium aliquo modo respiciat, reiterata affirmatione Sancto & supradictis Sanctis tradimus & manus nostræ gratuito munere roboramus, Regalis præcepti pessulum apponentes, ne nunc aut in posterum alicujus dignitatis persona res ejusdem ecclesiæ cum aliqua temeritate infirmare, aut imminuere, vel aliqua inquietudine infirmare præsumat, sed cum tanta plenitudine sint ubicunque locorum sive provinciarum sub potestate Magadaburgensis Ecclesiæ Archiepiscopi Daginonis & Successorum ejus, sive Advocatorum, quos ipsi elegerint, sicut senior noster vel parens maximus Imperatorum OTTO eas possedit, tradidit, roboravit, ac deinde Successoribus suis & nobis pro remedio animarum nostrarum ad utilitatem supra memoratæ Ecclesiæ possidentes reliquit. Insuper quoque regia potestate præcipimus, ut liberas familias ad civitates Schideri *&* Angeri *pertinentes, nullus Comes aut aliqua judicialis perso-*

Henricus familias, ad civitates Schider. & Angerens. spectantes, Ecclesiæ Magdenburgensi subjicit.

na inquietare, aut suæ servituti ullo modo subigere præsumat, sed cum tanta plenitudine numeri atque tributi serviant Episcopo Magadaburgensi prædicto successoribusque ejus: Et his advocatis obediant, qui voluntaria electione eorum eis aliquo modo præponuntur, sicut fecerunt magno Imperatori pioque parenti nostro OTTONI & advocatis quos super eos ipse constituit. De forestis autem, theloneis, mancipiis, decimis, proprietatibus & terminis ubique locorum aut provinciarum sitis, ad præfatam Ecclesiam Magadaburgensem pertinentibus, jam firmam Sancto & supra nominatis Sanctis facimus roborationem, ut unusquisque fidelium hæc cum aliqua temeritate invadere pertimescat. Et ut hæc nostræ roborationis auctoritas nunc & in posterum firma & inconvulsa permaneat, sigillo nostro hanc cartam fecimus sigillari, manus propriæ ut infra videtur notam addentes. Forestum quoque, quod ultra Albiam fluvium jacet, de quo superius specialiter non fecimus mentionem, his terminis aquarum silvarumque designatum, hoc est, in occidente cum Albia flumine, in Septentrione cum naetar *hic & durn & vinar silvis, in oriente vero gebo flumine & Chabria montibus ad meridiem cum Nud flumine eodem sigillo nostro ad Magadburgensem Ecclesiam roboramus.*

Signum Domni Henrici & *gloriosissimi Regis Secundi.*

* al. VII.

*Guntherus Cancellarius vice Willigisi Archicappellani recognovi. Data Indictione * VIII. anno Dominicæ Incarnat. millesimo VIIII. Anno vero Domni Henrici Secundi Regis VIII. Actum Kirichbergh feliciter AMEN.*

Annus Christi 1010.

Sergii IV. Pont. 2. Henrici II Reg. 9. Meinwerci Ep. Pad. 2.

Dithm. l. 6. Bernardo Ducatum Paternum ab Henrico obtinet.

Procedebat jam alter Episcopatus annus Meinvverco, quo Bernardus Saxoniæ Dux, Hermanno Duce genitus, V Idus Februarii excessit e vita, vir religione & pietate cumprimis præstans. Angariam is simul & Westphaliam administrasse a quibusdam scribitur; quamvis Dithmarus Luxenburgum horum Ducum sedem assignare visus. Et vero cum nondum Principatus pleno hæreditatis jure transirent ad filios, sed Regum atque Imperatorum beneficio obtinerentur, Bernardus ejus filius, ut patri succederet, Meinvvercum convenit, ut, quem consanguinitate & gratia apud Henricum Regem plurimum valere sciebat, ejus patrocinio & favore Ducatum patris obtineret. Obsecutus Meinvvercus hominis postulationi, Ducatum illi ab Henrico Rege impetravit; atque, ut arctius sibi devinciret, bona in feudum illi concessit, ratus hæc omnia Ducis affinisque benevolentia abunde compensari posse: sed ille immemor regii beneficii, in ipsum postea Regem ausus rebellium armis consurgere. Bernardum fratrem, morte haud minus illustri, consecutus est IV Calend. Aprilis Ludgerus per Westphaliam Comes, cui Emma soror Meinvverci, ut supra relatum, denupta erat. Conjuges hi piissimi multis donationibus Bremensem Ecclesiam locupletarunt. At longe felicior hic annus matrimonio Giselæ, sororis D. Henrici Regis, cum Ungariæ Rege (quanquam alii ad alios annos hæc revocent) Toxo seu Waic, ut Dithmarus refert, huic Regi nomen prius erat, qui captus pulchritudine & insigni morum elegantia hujus Virginis, magno ardore ambiit; sed illa non prius in manus Regis convenire voluit, quam sacris christianis esset initiatus. Hunc deinde Regem, qui Stephanus postea dictus, ita Gisela & Henricus Rex sibi devinxere, ut totum illud Regnum ad Christi religionem perduxerint, incredibili omnium Christianorum lætitia, & Ecclesiæ bono; nec minori Meinvverci Episcopi nostri gaudio, cujus sorore Glismode, seu Gisela hæc Regina genita erat, uti hæc Gelenius censuit. Fortunata præterea hæc Meinvverci familia,

Sigebertus Dithmarus Per Giselam, S. Henrici sororem, Hungariæ Regi nuptam, Regnum illud convertitur ad fidem. *Martinus Polonus. Otto Fris. Conradus Ursberg. Sigebertus Nonnosius Andreas Ratisb. Raderus in Bavar. aliique. Gelenius in auctario ad vitam Engel.*

familia, ex qua B. Adelheidis quoque nata, Glismodis & Meinvverci amitæ filia. Rex interim hoc anno mense Majo & Julio Ratisbonæ & Bambergæ versatus, pro insita liberalitate, Monasterio Polliensi, Kiebachensi, & Laurisheimensi donationes fecit, quorum tabulæ apud nos servantur. Per hanc Regis absentiam Nortmanni in Frisiam irrupere, multisque Christianorum cæsis, Ultrajectum Oppidum flammis absumpsere.

Annus Christi 1011.

Sergii IV. Pont. 3. Henrici II. Regis 10. Meinwerci Ep. Pad. 3.

Ad aulam revocatus Meinwercus integrum ab Henrico Comitatum suæ diœcesi exorat.

Jam binos prope annos Meinwercus exegerat in Episcopatu suo, omnia quam sapientissime ordinando; cum rursus ab Henrico Rege evocatur ad aulam; quippe qui ob fidem & sapientiam constantiamque animi percarus erat Regi, eoque in publicis Regni negotiis pertractandis adhibebatur. Duplex vero hoc anno bellum erat Henrico Regi; alterum cum Adalberonis factione, conjuratisque Lotharingiæ proceribus; ad quos motus componendos Henricus Rex ad Rhenum primo Confluentiæ post ferias D. Martini, deinde Moguntiæ principum conventus habuit. At Triburiæ cum consisteret mense Aprili, Meinwercus Episcopus, qui Regi aderat, captata occasione multis cœpit exponere urbis damna incendio illata, ac totius Episcopatus sui angustias, resque Ecclesiæ suæ temporum injuriis dissipatas; uti hæc omnia per biennium Episcopus diligenter explorarat. Quibus ita permovit Regis animum, ut nobilem illi Haholti Comitatum ex integro donaret, quem Haholtus Comes dum viveret, administravit, & morte sua vacuum reliquit. Eo dono nihil adhuc magnificentius largiusque ab ullo Cæsarum aut Regum patrimonio huic Ecclesiæ accesserat; quam in rem ipsas donationum tabulas hic producimus,

Auctor vitæ num. 20.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina ordinante providentia Rex. Divinæ pietatis clementia, quæ nos ad culmen regiæ majestatis perduxit, ad hoc voluit regnare, ut Ecclesiarum ordini firmando atque corroborando subveniamus, his autem maxime locis, quæ ab antecessoribus nostris, Regibus, Imperatoribus fundata, sed jam peccatis exigentibus pene videbantur annullata. Quapropteer omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet ac futurorum, industriæ notum esse volumus, qualiter nos divini amoris instinctu, pro remedio animæ nostræ, seu parentum nostrorum, nec non & tertii Ottonis bonæ memoriæ Imperatoris, dilectæque Conjugis nostræ Cunigundæ Reginæ interventu, atque Meginwerc sanctæ Padrebronnennensis Ecclesiæ venerabilis Episcopi rogatu, sibi suæque sanctæ Ecclesiæ a Karolo M. Imperatore olim fundatæ, nostris vero temporibus incendium passæ, in honore etiam sanctæ Dei genitricis semperque Virginis Mariæ, & sancti Kiliani Martyris, Liboriique Confessoris dedicatæ, Comitatum, quem Hahold Comes, dum vixit, tenuit, situm scilicet in locis haverga, limga, Thiatmalli, Aga, Patherga, Treveresga, Langaneka, Erpesfeldt, Silbiki, Matfeld, Nitherga, Sinatfeld, Ballevan, prope Spriada, Gambiki, Gession, Sewardeshusen, cum omni legalitate in proprium concedimus atque largimur per hanc nostram regalem paginam, eo videlicet rationis tenore, ut præfatus Episcopus Meginwerc, suique successores, præscriptæ Ecclesiæ præsidentes, dehinc liberam habeant potestatem de eodem Comitatu ejusque utilitatibus, quidquid eis placuerit faciendi, ad eorum tamen utilitatem Ecclesiæ, omnium videlicet inquietudine remota. Et ut hæc nostræ traditionis seu confirmationis auctoritas stabilis & inconvulsa omni habeatur tempore, hoc præceptum inde conscriptum manu propria firmare curavimus, & sigillo nostro insigniri jussimus.

Signum Domini Heinrici [monogram] *Regis invictissimi.*

Gunthurius Cancellarius ad vicem Erkambaldi Archicappellani recognovi. Datum IIII. Idus Aprilis. Indictione IX. Anno Dominicæ Incarnat. millesimo XI anno vero Domni secundi Regis Heinrici regnantis IX. actum Tribura regia villa feliciter Amen.

Auctor vitæ Meinvv. Lambert. Schaf.

Tabulis hisce Erkenbaldus Archicappellanus regius consignatur, idemque Moguntinus Archiepiscopus, & Metropolitanus noster, ex Abbate Fuldensi subrogatus Willigiso Archiepiscopo, quod is jam VII Calend. Martii e vivorum numero abierat. Hahaltorum quoque Comitum familia per id tempus in Westphalia celebris, a quibus nobile Gesekensium Sanctimonialium Virginum Collegium anno Christi 952 Ottone primo Imperatore, conditum diximus, Comitemque modo Hoholtum, modo Haoltum, modo Harioldum veteres tabulæ appellant, atque hunc, qui Meinwerco cessit, Comitatum ab ejus nomine compellari, Auctor vitæ perhibet; ut passim comitatus ejusmodi non ab Oppido Castrove, aut celebri ejus loco, sed ab ipsis Comitum nominibus designantur; quod clientum tum adhuc beneficio, aut temporaria potius administratione, quam hereditario jure ab Imperatoribus possiderentur. Ceterum etsi Paderbornensis Ecclesia jam ante aliorum Regum & Imperatorum donatione Patergam, Agam, Theveresgam, Sorehtfeld, aliosque eo in Comitatu pagos & prædia obtinuerit, uti Henricus ipse Rex in diplomate anno regni ejus primo profitetur; hac tamen largitione omnem illum Comitatum quam latissime diffusum Meinwerco donat, complexus in eo Dethmoldiam sedem Comitum Lippiensium, Lemgoviam, ac totum illum per montes Teutonicos. tractum regionis, quem postea jure fiduciario Episcopi Paderbornenses dedere in feudum Comitibus Lippiensibus: ut tam incunabula, quam incrementa Comites illi debeant Paderbornensi Ecclesiæ. Nescii tum Episcopi totum illum Comitatum aliquando cum incolis ab his clientibus Episcoporum, & a Catholica religione primum ad Lutheri, post ad Calvini hæresin traducendum, extincta simul omni jurisdictione sacra Episcopi Paderbornensis. Tam prodige hæc a posteris tractata, quæ tam pia liberalitate ab Henrico sancto Imperatore Meinwerco Episcopo & Paderbornensi Ecclesiæ donata sunt; quo in genere non tam jactura bonorum, quam religionis & tot pereuntium animarum deploranda.

Ab Rheno digressus Meinwercus a Rege, in Episcopatum suum rediit, optatissimum donati Comitatus Haholtini nuncium secum deferens, quo Collegium cathedrale omnesque ordines mirifice recreavit. Ac nihil antiquius habuit, quam possessionem comitatus auctoritate regia adire. Subinde post festos Pentecostes dies Paderbornæ celebratos, Helmwardeshusanum Monasterium, quod ab Ekhardo Comite haud procul Visurgi conditum, ac Meinwerci, Episcoporumque Paderbornensium potestati concessum diximus, Nonis Junii solemni ritu dedicavit, sub patrocinio Christi Salvatoris Virginis matris, Petri & Pauli Apostolorum Principum. Florens ac celebre Monasterium instituti D. Benedicti, interque Imperialia annumeratum, versus orientem in finibus diœcesis Paderbornensis, quod avorum demum memoria invalescente hæresi ab Hassis captivum teneri cœpit. *Auctor vitæ Meinvv.* Meinwercus consecrat Monasterium Helmwardeshusanum.

Mira sub id tempus Hervordiæ res oblata e conspectu monitisque D. Virginis Matris in iisdem Teutonicis montibus, ubi paulo ante Meinwerco Comitatus Haholtanus donatus obvenerat. Festus agebatur dies Divorum Gervasii & Protasii Hervordiæ celebris, quo die, uti & alias, egenis eo venientibus large stipem erogare moris erat Sanctimonialibus. Audierat hæc mendicus quidam e pastorum & rusticorum grege, cui ad oppidum & Monasterium appropinquanti se Deipara Virgo illustri ac decora specie obtulit, & vade, inquit, ac meo nomine monituque Antistiti (quæ tum Godesti erat) ceterisque Sanctimonialibus denuncia, ni mores & vitam in melius commutent, & vanitatis luxum corrigant, tantumque studii ponant in disciplina religiosa instauranda, quantum ab ipsis impenditur in structuris ædificiorum, multum divinæ offensionis, multumque mali accessurum loco; hæc *Auctor vitæ Meinvv. Vetus MS.* B. Virgo Hervordienses Canonissas monet sub interminatione gravium pœnarum, ut mores corrigant.

vero

vero si emendarint, sciant me pro veteri patrocinio Monasterium in tutela habituram, foreque in omnibus propugnatricem, qualem a primis exordiis expertæ sunt. Adhæc libere edicito, velle me hunc locum, in quo tibi me offero, ac tecum loquor, divino cultui consecrari, in eoque meo honori ædem sacram erigi, in qua supplicum preces prona semper ac propitia auditura sim. Hæsit ad ea attonitus diu mendicus, & quis ego tandem, inquit, sum pannosus, & mortalium abjectissimus, ut hæc denunciem? aut mihi fidem habeant, cui verbera pro fide erunt? ut tamen obsequar tuis dictis, quod signum hujus rei mihi dabis? Nihil metuas, inquit virgo, nec plagæ dolori erant, nec cicatricem ullam in corpore tuo relinquent, quod primum tibi signum erit. Præterea baculum, quem manu gestas, in formam crucis formabis, & eo in loco, in quo ego hic pedibus meis consisto defiges, futurumque est, ut in eo omnes me columbæ specie visuri sint, quod alterum tibi signum esse volo. His ille confisus omnia, ut a Virgine in mandatis acceperat, Antistiti & Sanctimonialibus exponit. Illæ novitate rei, & testantis constantia perculsæ, Meinwercum Episcopum (quod is locus, uti Corbeja, jurisdictionis Paderbornensis esset) accersunt, vocatisque in consilium Monasteriorum præpositis ac Sacerdotibus, censuere pro voluntate divina certius exploranda, jejunia & publicas preces indicendas, atque hominem ejus prodigii primum indicem, aqua & candenti ferro probandum (quod tum explorandæ veritatis genus frequens erat, & in aliis etiam, ut refertur, Meinwerco usitatum) Igitur postquam accersitus homo, per quem Virgo hæc denunciari voluit, & manu illæsa candens ferrum gessit, & columba visa est propalam considere in cruce super truncum defixa; omnium studia conversa sunt in locum Deo consecrandum, ædemque sacram exstruendam, quæ a cruce sacra nomen retinet. Hanc deinde Meinwercus post sexennium solemnibus cæremoniis dedicavit. Rei gestæ fidem ac monumenta exhibet vetus hæc inscriptio.

Anno MXI, die SS. Gervasii & Protasii, hanc visionem gloriosa Virgo Maria per quendam pauperculum devotissimæ memoriæ pastorem Abbatissæ Hervordiensi revelare & manifeste ostendere dignata est, tempore S. Meinwerci Episcopi Paderbornensis, qui & hanc visionem per varias examinationes probavit & approbavit, & hunc locum ad honorem ejusdem S. Dei Genitricis Mariæ consecravit.

Illustratus deinde hic locus insigni basilica & Monasterio sacrarum Virginum, quod in colli ad Orientalem partem urbis Herivordiensis extra mœnia aspicitur, a Lutheranis Virginibus quibusdam insessum; visiturque adhuc truncus ad chori ingressum erectus ad viri prope altitudinem & crassitiem, ubi Beatissima Virgo se spectandam dedit, & crucis signo, columbæque aspectu notari voluit. Quemadmodum & mihi cum Ferdinando Episcopo nostro hæc ipsa monumenta ab Incolis Lutheranis commonstrata sunt, quibus certior hujus miraculi memoria, quam priscæ pietatis cultus erat.

Hæc postquam a Meinvverco peracta sunt, Herivordia Henricum Regem secutus est per Saxoniam ad Polonicam adversus Boleslaum expeditionem. Atroci is mandato, ut Dithmarus scribit; Saxones ad hoc bellum evocarat. Et Regem Meinvvercus cum ceteris Episcopis ad fines Poloniæ deduxit; cum castris ad Jarinam locatis, Rex & Tangmo Magdenburgensis Archiepiscopus gravi morbo conflictari cœperunt. Quapropter procerum consilio persuasum Regi, iter in Saxoniam cum quibusdam Episcopis relegeret. Nec tamen ob id expeditio intermissa; imperiumque militare Arnulpho Halberstadiensi, & Meinvverco Paderbornensi Episcopis, viris sago togaque præstantibus, Jaromiro Bohemiæ Principi, Geroni & Hermanno Marchionibus commissum est a Rege. His ducibus processum est in conspectum Glasgoviæ, ubi Boleslaus cunctando & tergiversando bellum trahebat; & Jaromirus nutare cœpit: nec Glasgoviam expugnare permissum, quod machinæ deessent Germanis, & crebra imbrium infusione prohiberetur miles. Quare agrorum vastatione contenti exercitum ad Albim reduxere inco-

Meinwercus Regem ad expeditionem Polonicam sequitur.
Dithmarus

incolumem, dimisso in Bohemiam Jaromiro, qui haud multo post principatu & gratia Regis excidit. Inter hæc Henricus Rex recuperata valetudine, lustratisque occidentalibus provinciis Poledæ, quæ Palithi passim vocatur, Abbatia illustris, natalitia Christi peregit. Inde Merseburgum profectus, Boleslao quinquennales inducias dedit, Lebusiamque, veterem ex Romanorum vestigiis urbem, incolis & præsidio militari præmuniri jussit.

Annus Christi 1012.

Benedicti VIII. Pont. 1. Henrici II. Regis 11. Meinwerci Ep. Pad. 4.

Solenni ritu Bambergensis Ecclesia dedicatur.
Dithm. l. 6. Gobelinus. at. 6. c. 52.

Bello Polonico sopito, Henricus Rex ex Saxonia Orientali ad Rhenum profectus, lustrataque Germania inferiori, Neomago Leodium concessit. Qua in urbe, postquam Pascha celebratum, & per Lotharingiam res compositæ, & Henrico Cunigundæ Reginæ fratri Bojaria reddita, & consanguinei Reginæ conciliati cum Rege, Rex Bambergam properavit ad dedicationem Basilicæ a se Regio opere constructæ. Eam pridie Nonas Maji Joannes Patriarcha Aquileiensis solemnibus Ecclesiæ cæremoniis consecravit. Non ante in Germania magnificentior spectata dedicatio, ad quam Dithmarus XXX, Marianus XLVIII Episcopos cum innumera procerum hominumque multitudine convenisse scribunt. Interfuisse se quoque inter Episcopos refert Dithmarus; nec dubium, quin & Meinwercus Regis assiduus Comes præsens fuerit. Hic ipse quoque Regis natalis dies erat, ex quo jam in XXXV vitæ annum processerat; falliturque Auctor vitæ Meinwerci, qui dedicationem hanc ad sequentem annum refert.

Henricus in Poloniam iterato movet, eamque victor devastat.

His tam læte gestis, Rex cum exercitu in Poloniam movit adversus Boleslaum tumultuantem; quod is irruptione facta intra fines Imperii Lebusiam invaserat, præsidibusque una cum incolis barbarum in modum partim trucidatis, partim captis, urbi direptæ, flammas injecerat, exusseratque. Conturbata ad hæc Regina, quam Mersenburgi reliquerat, festinatis nuntiis Regi cladem significat. Quare Rex citatis per Saxoniam itineribus in Poloniam movit, ultusque Boleslai perfidiam, * Miseslaum Boleslai filium 4 Nonas Augusti prælio vincit ad Oderam flumen, & late vastitatem cum infesto milite Boleslai provinciis infert. Affectatus hac expeditione Regem suum Meinwercus in Saxoniam Orientalem, ut ex iis, quæ post referam, liquere potest.

** al. Misecomem. Dithm. l. 6. Auctor vitæ Meinw.*

Mors Sanctæ Libentii Archiepiscopi Bremensis.
Adamus Bremensis lib. 2. c. 20.

Inter hæc annus præsens morte subtraxit tres sanctissimos Saxoniæ Episcopos, quorum primus Libentius Bremensis Archiepiscopus Nonis Januarii excessit, quem magnis hisce laudibus ornatum reliquit Adamus Bremensis. *Vir literatissimus, qui ab Italia quondam Adalgagum Archiepiscopum secutus; cujus & vitam in omnibus æmulatus erat, vir tantæ castitatis, ut raro se mulieribus videndum præbuerit; tantæ abstinentiæ, ut pallida jejuniis ora portaverit; tantæ humilitatis ac caritatis, ut in claustro sicut unus fratrum vixerit. Archiepiscopus etiam per se curam egerit hospitalis, fratribus & infirmis quotidiana ministrans obsequia.* Nihilo inter hæc remissior in Apostolico munere, quo minus Transalbianos populos adiret, & Daniæ Sueciæque regiones docendo ordinandoque statis temporibus percurreret. Cetera longum referre.

Cui succedit Unwanus Canonicus Paderbornensis.
Auctor vitæ Meinwerc. n. 22. Adamus lib. 2. c. 32

Huic tanto viro subrogatus *Unwanus, ex choro Paderbornensi, clarissimo Immedingorum genere oriundus* (uti idem Adamus Bremensis, auctorque vitæ Meinwerci perhibet) auctoritate Henrici Regis, & Meinwerci commendatione, qui jam Unwani Consanguinei indolem intime perspectam habebat. Nec fefellit spem suam Unwanus: Nam quod Meinwercus in restituendo Paderbornensi, hoc ille in Bremensi Episcopatu præstitit, postquam parem genere & magnitudine animi sedem nactus; clero apprime benevolus & percarus, cum jam ante Libentio Archiepiscopo prædium aliaque dona dedisset; eo per malevolos insimulatus, tanquam pretio sibi Episcopatum compararit; a qua etiam calumnia Crantzius Unwanum absolvit. Consecratus haud multo post jussu Regis a Gerone Magdenburgensi Archiepiscopo, Bremæ inauguratur. Ille, quo erat in clerum studio, congregationem principis Collegii, mixtam ex

Monachis & Canonicis, ad Canonicam regulam traduxit, quo instituto Paderbornæ & aliis passim Collegiis Canonici vivebant. Nam ex quo primi Archiepiscopi ex Corbejensibus Monachis delecti hanc sedem tenuerunt, multum Monastici moris & instituti permiscuerant. Ille omnes paganorum ritus ex diœcesi stirpitus sustulit, & Lucos convertit in culturam agrorum, & Ecclesias Christianorum, multaque templa & sacras ædes e fundamento erexit, dissipataque Ecclesiæ bona restituit in integrum: ille Bernardo Saxoniæ Duci se primum objecit, ex quo ausus erat insurgere in Episcopos, bona Ecclesiæ Bremensis & jura turbare, ac Henrico etiam Imperatori rebellare; hujus, inquam, insolentiam potentiamque, qua erat magnitudine animi, Unwanus ita fregit, ut restituta Archiepiscoporum auctoritate, Ecclesiæ se submitteret. Inde, quod summæ laudi fuit Unwano, Henrici Imperatoris ope Sclavos armis victos, tributo veteri & Christianæ religioni per Transalbianos regiones subjecit, ipsosque Aquilonis Reges *hilaritate munerum suorum ad omnia*, quæ voluit, benignos obsequentesque habuit. Ad hunc modum tum necesse erat ex illustrium familiis deligere Episcopos, postquam Episcopi armis tantum sacris instructi cœpere esse prædæ vicinorum Comitum ac Ducum, Ecclesiæ bonis inhiantium, quod iniquis oculis aspicerent Regum liberalitate ita Episcoporum & Ecclesiarum opes augeri.

Tagmo Magdeburgensis præsul sanctam vitam pari fine claudit. Waltherum successorem cita mors opprimit.

Alter, quem hoc anno mors V. Idus Julii sustulit, fuit Tagmo Magdenburgensis Archiepiscopus D. Wolfangi, ut diximus supra, olim discipulus, a quo vitæ normam & Spiritum hauserat (quem Dithmarus pari virtutis encomio posteritati commendavit) vir quippe, ut ille inquit, justus, largus, fidelis, castus, mitis, prudens, & caritate in omnes plenus, quo Saxonia per id tempus, fama admirandæ sanctitatis, illustriorem non habuerit. Nullus illi dies effluxit, quo non Missam & psalterium cantaret; sacris peractis, totus hilaris & suavis omnibus. In hujus locum subrogatus cleri electione Woltherus, qui per XXX annos Magdenburgi Præpositi munere egregia commendatione functus erat; sed ille non ultra octo hebdomadas Archiepiscopus, fato brevi, ut divinitus acceperat, ac pia morte excessit. Hunc decumbentem Bernwardus Hildesiensis, Arnulphus Halberstadiensis, Meinwercus Paderbornensis, Hillebardus Citicensis, Eido Misnensis Episcopi adiere, ceterique qui Henricum Regem ad Polonos proficiscentem vel convenere, vel in Poloniam secuti sunt. Morientem sacro oleo inunxit Dithmarus Episcopus, quemadmodum hæc de se scribit.

Cura Henrici in deligendis idoneis Episcopis. *Vita Dithmari libris ejus annexa.*

Singulorum morti magnopere indoluit Henricus Rex, cui unicum studium fuit in deligendis & colendis integerrimis Episcopis. Quare cum ad Tangmonis commendationem ageretur apud Regem de Dithmaro Episcopo Merseburgensi Ecclesiæ imponendo, subrisit Rex, & omnia sibi placere, inquit, quæ de eo viro adferrentur; verum quod semel observasset Dithmarum ante primæ horæ signum, quo ceteri ad chorum invitabantur, claustro egredientem, dubitare se, an huic Episcopatum & cleri disciplinam committere posset. Tam accuratus censor morum erat D. Henricus, atque is vigor erat in frequentando choro apud Magdenburgenses, in quo Collegio tum Dithmarus Sigefridi Comitis filius communem vitam agebat.

Suidgeri Mors sancta & miracula. *Dithm. l. 7. Auctor vitæ Meinwv. Albertus Boichorst in vita, qui obitum ad seq. annum refert.*

Post horum Episcoporum funera accessit XIII Calend. Decemb. tertium Suitgeri Mimigardevordensis Episcopi; ejusque obitum ad hunc annum referas, quod 8. Calendas Maji jam illi Theodoricus, Dithmari consanguineus, successerit. Præclara apud Auctorem vitæ Meinwerci hujus sanctissimi viri memoria; quod genere Saxo a primis annis Halberstadii & Magdenburgi in clero educatus; uti & Meinwercus Halberstadii inter Canonicos vixit, virumque exinde conjunctissimum habuit, ex quo ab Ottone III. Imperatore e Collegio Magdenburgensi traductus fuit ad Episcopatum Mimigardevordensem; quem per annos XVI præclare gessit, afflicta plerumque valetudine, sed eo virtutibus & miraculis etiam clarior; quæ ab æqualibus eorum temporum scriptoribus accepimus. Inter ea refertur minister a cubiculis pileum furto subtraxisse; qui cum factum pernegaret, jussit Suidgerus cultrum, quem mensæ imposuerat, tollere; quo

illico

illico ita manum exussit, ut & cultrum abjicere, & factum coactus sit fateri. Trahebatur quidam ad Suidgerum maligno & turbulento Spiritu obsessus, multisque vinculis constrictus, quem Episcopus mox solvi jussit, formatoque signo crucis e corpore ejecit; ejusmodi imperium in alios quoque dæmones exercuit. Alia in fastis monasteriensibus reperias. Accusatus aliquando ipse Suidgerus a suis, Imperatorem adiit sui purgandi causa; eoque pro tribunali in Vangionum campis sedente, turtures, qui forte prætervolabant, ad se accedere jussit, quos ille manu comprehendit, versusque ad Imperatorem inquit, quam avis illa sine felle est, tam insons ego sum eorum, quibus false insimulor. Ottonem hunc III. fuisse volunt, a quo postea magno in honore habitus est: Præsul ob vitæ innocentiam posteris etiam fama sanctitatis commendatus. Successorem nactus est Theodoricum, ex clero Saxonico Comitis filium, ex Dithmari Merseburgensis Episcopi matertera genitum, virum, qui candidis moribus, innocentiæ quoque nomen in Episcopatum intulit. Revolvant nunc hæc secum, qui Ottonum Imperatorum ætate Episcopos Saxoniæ a prisca majorum pietate degenerasse falso criminantur; qui sub Henrico etiam & Conrado, aliisque dehinc Imperatoribus Saxoniam disciplina cleri florentissimam intelligent. Neque hactenus Henricus Rex ullibi frequentius jucundiusque versatus, quam in Saxonia, tanquam in natali majorum solo, & dilecta Regni sede, urgente cumprimis bello Polonico.

Annus Christi 1013.

Benedicti VIII. Pont. 2. Henrici II. Reg. 12. Meinwerci Ep. Pad. 5.

Annus jam agebatur MXIII, cum Rex, dispositis per Saxoniam Orientalem negotiis, ad Occidentalem descendit; versatusque XVIII Calend. Februarii Mulenhusii, rogatu Cunigundæ Reginæ, Everhardi Bamburgensis, & Egilberti Frisingensis Episcopi, liberali donatione nobile prædium Hoenstide Meinwerco dedit; id quod Unwanus Bremensis Archiepiscopus jam ante Regi cesserat; eoque pro indigenti Ecclesia sua impetravit. Et Rex in Meinwercum tam beneficus, quod inter ceteros Episcopos sibi cumprimis fidus & percarus aulam sequeretur. Nunc ipsas tabulas recitemus.

Nobili iterum prædio ab Henrico donatur Meinwercus.

Henricus Dei gratia Romanorum Rex Augustus. Necesse est, ut cum res bona agitur, prius ejus elatio in corde vincatur, ne si a radice miseræ intentionis prodeat, amaros nequitiæ fructus producat. Eapropter non surdi auditores evangelicæ Marthæ, cujus more Meinwercus Episcopus nobis frequenti ministerio satagit deservire, ob interventum Cunigundæ Imperatricis Augustæ, contectalis videlicet nostræ, nec non Everhardi sanctæ Babenbergensis sedis Episcopi, sed & Egilberti Frisingensis Ecclesiæ Pontificis, sacrosanctæ Patherbrunnensi Ecclesiæ in honore sanctæ Mariæ mundi Dominæ, sanctique Kiliani martyris, atque Liborii Confessoris Domini consecratæ, curtem Honstede dictam cum omnibus pertinentiis, terris videlicet cultis & incultis, silvis, mancipiis utriusque sexus, molendinis, piscationibus, aquis aquarumque decursibus, quibus scilicet Archiepiscopus Unwan eam possedit, nobisque legaliter tradidit, in pago Rittiga, in Comitatu Brihardi Comitis, perpetuo jure possidendam tradidimus. Et ut hæc nostræ imperialis traditionis auctoritas firma & inconvulsa permaneat, sigilli nostri impressione hanc paginam manu propria corroborando subter bullari jussimus.

Gunthariius Cancellarius vice Erkenbaldi Archicappellani notavit. Data XVIII. Calend. Februarii. Anno Dominicæ Incarn. MXIII. Indict. XI. Anno autem Domni Heinrici secundi regnantis XII. actum Mulinhusun feliciter amen.

Mulenhusio Rex Werlas in Westphaliam contendit: quo in loco cum per Quadragesimam agit, magnis Colicæ doloribus affligatur; haud tamen absque plurimis solatiis, de cœlo subinde affluentibus. Ad ultimum multis lacrymis, multorumque piorum hominum precibus ac sacrificiis levatus dolor. Recepta vero valetudine, Regem in hanc urbem assectatus est Meinvvercus,

Dithm. l. 6. Henricus Werlis decumbit, indeque benefacit Ecclesiæ Paderb.

cus, fidus semper a latere Comes. Quapropter & nova beneficentia exornatus a Rege; cujus argumentum sunt hæ prædiorum donationes.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina ordinante providentia Rex. Si Ecclesiarum Dei sublimationibus omni studio inservimus, æternæ retributionis præmia nobis affutura esse speramus. Quapropter omnium fidelium Christi, præsentium scilicet & futurorum noverit universitas, qualiter Meinwercus sanctæ Patherbrunnensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus omnia prædia, quæ hæreditario jure possederat, matri suæ Adalæ contradidit. Dehinc ipsa cum manu mariti & advocati sui Balderici Comitis, cum consensu etiam hæredum, eadem prædia potestative nobis donavit. At nos perpetuæ beatitudinis spe, ac pia præfati Episcopi dilectique nepotis nostri, qui se omniaque sua divino servitio mancipare gaudet, prece & devotione commoniti, prædia eadem legitime nobis tradita (inter quæ principales sortes sunt istæ, Widun, Rimi, Meribiki, Goltbike, Dodenhuson, cum appertinentiis, villis & mancipiis utriusque sexus, silvis, viis & inviis, exitibus & reditibus, molendinis, piscationibus, pascuis, venationibus, quæsitis & inquirendis omnibusque utensilibus, quæ quolibet modo dici vel nominari possunt) sanctæ Paderbrunnensi Ecclesiæ, in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Kiliani martyris, ac beati Liborii Confessoris constructæ, per hanc regalem paginam largimur, omnium hominum contradictione remota. Insuper etiam regali auctoritate præcipimus, ut nulla major minorve persona aliqua judiciaria potestate in eisdem prædiis se intromittat, nisi advocatus, quem ejusdem Ecclesiæ Episcopus sibi eligat. Si quis autem, quod absit, hoc nostræ donationis præceptum infringere ausus fuerit, centum libras auri persolvat, L. eidem Ecclesiæ, & L. nostræ Cameræ. Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas firma & inconvulsa permaneat, hoc præceptum inde conscriptum manu propria roborantes sigillo nostro jussimus insigniri.

Signum Domini Heinrici *secundi Regis invictissimi.*

Guntherus Cancellarius vice Erchanbaldi Archicappellani recognovit. Data V. Non. Martii. Indict. XI. Anno Dominicæ Incarnat. MXIII. anno vero Domini Heinrici secundi regnantis XI. actum Werlæ feliciter amen.*

* al. XII.

Henricus S. Bernwardo comitatum integrum donat.

Werlis quoque convenit Regem D. Bernwardus Hildesiensis Episcopus, quem pari, qua Meinwercum, ob vitæ sanctimoniam, largitate affecit, testes hæ tabulæ.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Rex. Omnium fidelium nostrorum, præsentium videlicet ac futurorum, notitia sciat. Qualiter Bernwardus Hildeneshemensis ecclesiæ venerabilis antistes nostram regiam clementiam adiit, dicens sibi ab antecessore nostro, piæ memoriæ tertio Ottone Imperatore, jus speciale castellum ædificandi, quod mundburg vocatur, in ripa Aleræ fluminis permissum fuisse, ad munimentum & tuitionem contra perfidorum incursionem & vastationem Sclavorum; id ipsum vero castellum, quia magis rogatione, quam jussu domini Imperatoris libenti animo ad defensionem totius regionis nostræ in illis partibus construxerat; Et quia Dominus Imperator eundem Episcopum pro suo intimo ac jugi famulatu omni pietatis benevolentia ac gratia excolebat, mercedis causa Comitatum circumjacentem illud castellum in pago Astvala, quod olim Thiedericus Palatinus Comes, postea quoque filius ejus Sirus habuerat, sibi in beneficiarium jus concesserat. Nunc vero, quia nostram regalem clementiam ut id ipsum affirmaremus & corroboraremus precatus est. Et quia æqua gratia, parique devotione nobis postea servivit, eundem Comitatum scriptis regiis nostri præcepti illi in finem dierum præstitimus; Ita ut nullus judiciaria potestate, quod in

eo

eo contra illius jussum, seu votum agere præsumat. Verum quicumque ipse velit, ut eundem comitatum nostra largitione habeat & regat, præcipientes jubemus, ut id ratum firmumque consistat. Et ut hæc nostræ donationis seu confirmationis auctoritas stabilis & inconvulsa omni permaneat tempore, hoc præceptum exinde conscriptum propria manu corroborantes, atque confirmantes sigilli nostri impressione insignire præcepimus.

Signum Domni Heinrici *Regis invictissimi*

Guntherus Cancellarius vice Erkanbaldi Cappellani recognovit. Data Indict. XI. anno Dominicæ Incarnat. millesimo XIII. anno vero domni Heinrici secundi regnantis * *XI. actum Werlæ feliciter Amen.*

* al. XII.

Paderbornam invisit

Destinaverat Rex Werlis profectionem in alia loca; verum ex vicina urbe a Meinwerco invitatus Paderbornam cum Regina accessit, atque, ut Dithmarus scribit, *Paschale festum cum Meinwerco sibi admodum familiari in Patherbrun digna veneratione peregit*, non tam loci fontiumque amœnitate, quam antiquitate & sanctitate captus Rex, cumprimisque Regina Cunigundis, ex quo Paderbornæ regia corona decorata fuerat. Et Meinwercus Episcopus eo impensius Regem invitabat, quo effusæ caritatis obsequia, aspectumque miserabilis incendii animum Regis ad liberalitatem, indigentiamque suæ Ecclesiæ reparandam provocaret.

Auctor vitæ Meinw. Gronæ ad Visurgim comitia celebrat. *Meibom. in not.*

Paderborna discessum a Rege Gronam ad Visurgim, ubi publica Regni comitia indixerat Rex, quæque VIII Calend. Maji magno procerum Saxonicorum conventu celebrata sunt: quo & Meinwercus cum ceteris Saxoniæ Episcopis accessit. Pertractatum in iis de publico Regni statu & incolumitate (quod jam iter Romam decreverat) ne quid per absentiam suam Respublica detrimenti caperet, vel a Nortmannis barbarisque Sclavis ad Septentrionem, vel a Polonis ad Orientem. Gronam hanc verius dixeris ad Visurgim, quam quæ in diœcesi Hildesiensi ad Lenam fluvium sita; quod Grona ad Visurgim antiquissimus locus, villa regia celebris, in qua Reges & Cæsares sæpe versati, in qua & Cunigundis Regem suum ante Paderbornensem coronationem convenit, quæque a celebritate veteri etiamnum Satrapiæ nomine insignitur.

Meinwerc. prædium novum dat in sumptus itineris It.

Ibi igitur Meinwercus a Rege ad Italicam expeditionem invitatus, quam Regi negare non poterat, cœpit tenuitatem suæ Ecclesiæ, & sumptuum difficultatem obtendere, quos iter illud a se posceret. Rex ne quid Ecclesia Paderbornensis sui causa pateretur, Meinwerco Bernehusum prædium in pago Lisga, & Comitatu Udonis dedit; impetratumque precibus Cunigundæ Reginæ, Heriberti Coloniensis Archiepiscopi, Athalbaldi Trajectensis, Thiaderici Mimigardevordensis, aut ut in codice Abdinckhoviano, Monasteriensis, Wiceri Verdensis, Thiederici Metensis, Bernwardi Hildeneshemensis, Thietmari Osnabrugensis, Herici Halverbergensis. Eodem anno eodemque die, ac loco Henricus Rex Gronæ Meinwerco Episcopo Villam Moringam in pago Moringano, & in comitatu Bernardi Comitis sitam donavit, quam Unwanus Archiepiscopus ante Regi quoque cesserat. Hoc denuo prædium rogatu Cunigundæ Reginæ, Erchanbaldi Moguncíacensis Archiepiscopi, Bernwardi Hildeneshemensis, Thiederici Mimigardevordensis, Arnoldi Halverstadiensis, Heinrici Wirceburgensis, Hildewardi Citicensis Episcopi obtentum a Rege. Ex hac tot Episcoporum præsentia satis æstimare fas erit, quam magnifica fuerint Gronensia hæc ad Visurgim Comitia, quæ a ceteris proceribus haud minori numero frequentata dixeris; quanquam quid præter publica Regni negotia actum sit in sacris, intercideerit. Verisimile habeas in hoc conventu Episcoporum de collapsa in Fuldensi cœnobio disciplina instauranda tractatum. Nam Dithmarus his continuo subjungit. *His diebus* * *Bronhag, Abbas Fuldensis, deponitur, & succedente sibi Poppone converso, & tunc Larissemensi pastore, hoc monasterium,* con-

Dithmarus lib. 6.
* *al. Bramtohus.*

confratribus late discedentibus, a priori statu mutatur. Haud dissimilis per id tempus in Corbejensi ad Visurgim disciplinæ prolapsio, ut in eorum fastis reperio.

Comitia Mersebur- gi habita.

Transactis in Westphalia rebus, Henricus Rex in Orientalem Saxoniam digressus, Pentecostes festum Merseburgi celebrat, indictoque istic publico Episcoporum ac Principum conventu, & auditis legatis, jussit Boleslaum cum Misicone filio adesse. Atque is, postquam Sacramentum fidei dixit, receptus est a Rege in gratiam: nec indecorum habuit, ad divinum officium procedenti armigeri habitu præire; ubi vero indicta profectione Italica jussus est Regem comitari, abnuit, multaque exinde perfida molitus est.

Auctor vitæ num. 26. Meinwercus antequam in

Inter hæc Meinwercus digressus a Rege Paderbornam, domi prius omnia sapienter composuit, quam iter Romanum cum Rege ingrederetur. Nam ut Auctor vitæ perhibet, sollicitus pro fabrica Basilicæ, quæ contento labore surgebat, idoneos operi magistros præfecit, quibus omnem materiæ formam & operarum impensas, & stipendia dispensavit, ne quid per absentiam suam intermitteretur.

Italiam discedat, omnia fabricæ necessaria providet.

Rex adulto Septembri, comitante Regina, e Saxonia per Sueviam & Bojariam Romam iter est ingressus; quem in Autumno, Meinwercus, antequam Germania Rex excederet, est consecutus. Causa hujus magnificæ expeditionis Benedictus VIII Romanus Pontifex, cui licet rite electo, ausi tamen fuerant Romani per factionem subrogare Gregorium. Ob id Benedictus anno superiore ad Henricum Regem in Saxoniam confugerat. Idem Gregorius fecerat; sed hunc jussit Rex Pontificio munere abstinere, retenta apud se cruce Pontificia, donec se præsente controversia omnis Romanæ Ecclesiæ judicio decerneretur.

Annus Christi 1014.

Benedicti VIII Pont. 3. Henrici II Reg. 13. Imp. 1. Meinwerci Ep. Pad. 6.

Dithm. l. 7. Glaber. l. 2. Auctor vitæ Meinvv. Baronius. Sigonius. Sigebertus. Herm. contract. Marian. Scotus. Lambertus Schaf.

Igitur Caroli M. ac ceterorum Imperatorum sanctissimo exemplo, ad dissidia Romanæ Ecclesiæ componenda, atque ad Pontificis auctoritatem asserendam, Alpes Henricus transgressus cum exercitu & comitatu Episcoporum, Italiam pacate intravit, ut Dithmarus scribit; secus quam Sigonius, qui Ardoinum ad Veronæ confinia cum exercitu occurrisse, & ab Henrico profligatum perhibet. Inde lustrata Insubria, Legatos Ravenna misit ad Benedictum Pontificem, qui de suo ad urbem adventu, & ad Imperii insignia ab ipso capienda certiorem facerent. Actis deinde Papiæ, veteri Regia sede, quam sine vi occuparat, Christi natalitiis, ad Vigesimum quartum Februarii solemni pompa Romam est ingressus. Venienti Regi occurrit Pontifex, qui deinde honorificentissime a populo Romano est exceptus. Ubi dies inaugurationis illuxit, una cum Regina, & duodecim urbis senatoribus (quorum sex rasi barba, alii prolixa cum baculis incedebant) ad Principis Apostolorum Basilicam est deductus. Sed priusquam Basilicam ingrederetur, a Benedicto Pontifice, qui ante limen præstolabatur, compellatur, velitne se fidum Ecclesiæ Romanæ patronum & defensorem præstare, ac sibi Successoribusque omni ope & officio adesse? quo a Rege promisso, introductus ad infimam Ecclesiæ aram, inter Missarum solemnia, Henricus Imperator est inunctus, unaque cum Regina corona Imperiali decoratus, Regum eo nomine secundus, Imperatorum primus. Peractaque est hæc inauguratio 24 Februarii, die Matthiæ Apostolo sacra, quam Dithmarus in Dominicam incidisse refert. Priorem coronam Imperator super altare Principis Apostolorum suspendi jussit, quo testaretur se Deo honorem referre. Eodem die Pontifex Imperatorem in Laterano ad cœnam invitavit, magnificeque habuit. Inter insignia aureum pomum, cui crux in vertice exquisitis gemmis ornata inhærebat, a Benedicto Pontifice oblatum Imperatori; quo accepto, Imperator recte, inquit, aurei pomi globum donas, quo moneor orbem & Imperium ex ferreo aureum formare; crucem imposuisti, quo intelli-

Imperator post juratam Ecclesiæ fidem creatur.

Insignium Imperii mysticus sensus ab Henrico declaratur.

telligam multa mihi dura pro Christo ferenda; gemmas adjecisti, quibus regiæ mihi virtutes commendantur. Exinde vetera Romanæ Ecclesiæ privilegia a Pipino Rege, Carolo M. Ludovico pio, & Ottonibus concessa confirmavit, auxitqne donationibus. Recitat Baronius in hanc rem diploma Henrici Imperatoris ex quatuor autographis collatum; idemque Binius, Sirmondus, & Parisienses inter concilia generalia proferunt, cui Erkenbaldus Moguntinus, Heribertus Coloniensis, & Poppo Trevirensis Archiepiscopi, prætereaque Metensis, Bambergensis, Wirceburgensis, Spirensis, Constantiensis, Curiensis, Basileensis, Virdunensis, Eistatensis Episcopi subscripserint. Verum cum nec Romæ consignatum addatur, nec Poppo Trevirensis ante annum 1016 creatus sit Archiepiscopus, nec Meinwercus noster, qui Imperatori aderat, inter consignatores reperiatur, verisimile censent alii id diploma a Benedicto Pontifice in Germania, cum Bambergæ Imperatorem conveniret, anno 10 9 aut 1020 consignatum esse. Et quis omnes hosce Episcopos Imperatorem Romam assectatos dixerit? certe S. Heribertos Coloniensis Archiepiscopus per id tempus Susati III Nonas Februarii approbavit fundationem Gesekensi Monasterio a Comitibus Haholtanis factam, rogante id Hildegarde Abbatissa, primi conditoris ex Bernardo filio nepte.

Brovverus in ann. Trev. Gretzerus in Episcop. Eichstad.

Strangefol. in Westf.

Meinwercus plura SS. Lipsana & privilegiorum confirmationem a Pontifice obtinet.

Per hanc Imperatoris in urbe præsentiam & opportunitatem sibi datam Meinwercus, qui summæ apud Imperatorem & in aula erat auctoritatis, inita cum Pontifice familiaritate statum suæ Ecclesiæ exposuit, simulque aperuit mentem suam de construendo Monasterio, quod exinde magnificum in suburbio Paderbornæ est aggressus. Et quo urbem & Monasterium divorum patrociniis muniret, impetravit a Pontifice larga donatione Sanctorum reliquias, dimidium videlicet corpus septem fratrum & filiorum S. Felicitatis, Philippi, Juvenalis, & Felicis, qui Antonino Imperatore martyrio affecti: Cranium S. Blasii, qui Licinio imperante, anno Christi CCCXXII pro fide interfectus: Brachium S. Miniatis, quem Diocletiani furor VIII Calend. Novemb. per cruciatus sustulit; multaque præterea alia Divorum pignora, quibus Ecclesiam suam exornavit. Demum a Pontifice omnium privilegiorum & bonorum, quæ vel ab Imperatoribus, vel Regibus Paderbornensis sua Ecclesia possidebat, confirmationem Apostolicæ auctoritatis diplomate obtinuit. Quod Auctor quidem in Meinwerco producit, sed nos ex tabulario Abdinghoviano integrius hic reddimus.

Benedictus Episcopus Servus Servorum Dei. Dilecto in Domino filio Meinwerco venerabili Episcopo Patherbrunnensis Ecclesiæ, suisque Successoribus in perpetuum. Desiderium, quod ad religiosum propositum, & Sanctorum locorum stabilitatem pertinere monstratur, sine aliqua nostra, Deo auctore, dilatione perficiendum, & quotiens in quibusdam ejus utilitatibus nostrum assensum, & solitæ Apostolicæ auctoritates exposcit præsidium, id nostræ benignitatis intuitu nos convenit subvenire, & rati pro integra securitate ex ratione solidare, ut ex hoc ipsis venerabilibus locis salus, & indemnitas profligetur, & nobis quoque lucri potissimum præmium a Conditore omnium Deo in sideriis arcibus proscribatur. Igitur quia postulastis a nobis quatenus confirmaremus, & Apostolica auctoritate corroboraremus tuæ Ecclesiæ, tibique & Successoribus tuis, quæque pro redemptione animarum suarum ab Imperatoribus, sive Regibus, Ducibus, Comitibus, vel ab omnibus magnis parvisque personis oblata sunt, sive commutata, seu omnia, quæ tu ductus amore Dei de propriis tuis hæreditatibus eidem venerabili Sponsæ tuæ contulisti perpetualiter, inclinati precibus tuis, per hujus privilegii seriem confirmamus & corroboramus Ecclesiæ tuæ tuisque Successoribus in perpetuum omnia prædia culta vel inculta, nec non omnia, quæ ei pro redemptione animarum suarum ab Imperatoribus, maximeque a Christianissimo & Serenissimo filio nostro, dilectissimo ac Sanctissimo Imperatore Heinrico oblata sunt, sive in Comitatibus, seu ubicunque fuerint, nec non omnia, quæ a Regibus, Ducibus, Comitibus, magnis parvisque personis jam dictæ Ecclesiæ oblata sunt. Similique modo confirmamus ea omnia loca, quæ tu ipse pro redemptione animæ tuæ,

& pa-

& parentum tuorum jam dictæ tuæ Sponsæ de propriis hæreditatibus contulisti; nec non ea, quæ ab aliquibus commutata sunt. Statuentes Apostolica censura sub anathematis interdictione, ut nulli unquam magnæ parvæque personæ liceat contra hoc nostrum Apostolicum præceptum insurgere vel contraire. Si quis autem, quod non optamus, temerario ausu contra hujus nostræ Apostolicæ præceptionis seriem pie a nobis promulgatam venire, ac agere temptaverit, sciat se Domini nostri Apostolorum Principis Petri anathematis vinculo innodatum, & cum diabolo & ejus atrocissimis pompis, atque cum Juda proditore Domini nostri Jesu Christi æternum igne concremandum, simulque & in voragine tartareoque chaos demersus cum impiis deficiat. Qui vero pio intuitu custodes & observatores hujus nostræ salutiferæ præceptionis extiterint, benedictionis gratiam cœlestisque retributionis, ac æterna gaudia ab ipso Judice Domino Deo nostro consequi mereantur.

Scriptum per manus Benedicti Notarii & Scriniarii sanctæ Romanæ Ecclesiæ in Mense Martio, Indictione XII.

BENE VALETE.

Vovet D. Alexio Monasterium.

Per id tempus cum exercitus Imperatoris hæreret in Italia, multique grassante passim lue absumerentur, qua & Imperator, & Meinwercus infecti, suasit Romanus quidam, ut D. Alexio votum facerent, fore ut brevi lues remitteret; ad quæ Meinwercus, sublatis in cœlum manibus & oculis, vovit se Divi hujus honori Monasterium erecturum. Inde ædes illa sacra D. Alexio haud procul a Monasterio Abdinghoviano posita, quæ nostra etiam memoria ab Henrico Abbate, viro religiosissimo renovata.

Cluniacense Monasterium multis prædiis donat S. Henricus.

Imperator postquam multis regiis donis Romam exornasset, & Bambergensem Episcopatum a se conditum singulari patrocinio Romani Pontificis subjecisset, invitato etiam ipso Pontifice in Germaniam, Roma Papiam discessit. Eo ex itinere cum Meinwerco & paucis familiaribus Cluniacum, quod Monasterium D. Benedicti, flore instituti, celebre erat, religionis & pietatis caussa invisit. Ibi tum Imperator aureum illud pomum, quod in coronatione a Benedicto Pontifice acceperat, Odiloni Abbati dono obtulit, multaque prædia Monachis ob sanctitatem vitæ, quam coram probavit, in Alsatia dilargitus est, haud alio lucro, quam ut se Imperiumque eorum precibus commendaret. Horum Monachorum instituto, & disciplina religiosæ vitæ ita captus Meinwercus, ut ab Abbate, & tota congregatione XIII Monachos sibi permitti peteret, quos in Saxoniam novi sui cœnobii, quod Paderbornæ meditabatur, sacros Colonos traduceret. Magnopere hoc Meinwerci consilium probavit Imperator, eoque facile ab Odilone Abbate impetravit, qui ad Cluniacensis cœnobii disciplinam formarent exordia ceterorum. Hi igitur Meinwercum comitati in Westphaliam, tulere secum Regulam D. Benedicti, librum ritualem, quo Antiphonæ & hymni ad cantum descripti erant, libram panis & potus, quæ pro mensura quotidiana tenuis victus esset. Cluniaco dehinc Imperator cum Meinwerco Papiam pervenit, qua in regia Longobardorum pascha celebrat: ac longe hic alius, ac benignior civium animus, quam primo adventu experiri necesse fuit. Multa illic Imperator, priusquam in Germaniam moveret, sapienter disposuit, ad Longobardici Regni urbes, & proceres in officio continendos. Nam præter famam castimoniæ & sanctitatis, omnium animos mirifice humanitate & beneficiis capiebat. Nullum per Italiam sacrum locum transiit, in quo non vestigia liberalitatis reliquerit, instituto etiam novo Bobiæ Episcopatu. Quin adeo, dum ad Richardum Virdunensem Abbatem diverteret, ita vitæ religiosæ desiderio incensus fuit, ut abdicata mortalium cura, exutaque purpura Monachi istic meditaretur vitam; id vero cum per literas ab Abbate peteret, pio ille astu consilium elusit, quod plus emolumenti ab ipso Imperatore, quam Monacho Ecclesia habitura esset. Religionem igitur, quam habitu non licuit, moribus professus est.

S. Meinwercus Cluniaco tredecim religiosos deducit Abdinckhoffense monasterium formaturos.

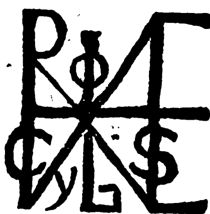
Novum Bobiæ Episcopatum fundat S. Henricus.

At Meinwercus, dum Papiæ cum Imperatore versatur, Ecclesiæ rursum suæ caussam egit, Imperatoremque cum amicis & Regni magnatibus adiens petiit, ut qua auctoritate Pontifex eadem

Auctor vitæ Meinw. num. 30. Paderbornensis Ecclesiæ possessiones confirmat.

eadem & ipse loca possessionesque Paderbornensis Ecclesiæ pro Imperiali potestate confirmaret. Annuit extemplo Imperator, atque æquum pronunciavit, id Meinwerco pro itineris hujus molestiis & fido in omnibus servitio deberi: ac mox Imperiale diploma quod aureis literis distinctum, inauratoque sigillo decoratum hodiedum Paderbornensis Ecclesia exhibet, confici jussit; id vero in hunc modum habet.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Quoniam divinæ dispositionis providentia nos ad regendam totius Reipublicæ monarchiam apostolica benedictione provexit, ante omnia autem hoc laborare debemus, ut qui coronam terreni imperii concessit, post emensum hujus vitæ spacium ea etiam coronari permittat, quæ non auferatur in æternum. Quod potissimum fieri posse decernimus. Si loca Ecclesiasticis obsequiis deputata nostra auctoritate corroborentur, ut omni exteriori inquietudine remota, in tranquillitate permaneant, quatenus eorum precibus adjuvemur, qui ibi diu noctuque orationibus in Dei servitio vacare debentur, & quod per nos, utpote conscientia trepidi, quærere non præsumimus, sanctæ Dei Ecclesiæ Servientium pia intercessione impetremus. Quapropter universitati fidelium nostrorum patere volumus, qualiter Megenwercus Paterbrunnensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus pro Ecclesiastica utilitate arduum laborem aggressus nobiscum limina beatorum Apostolorum Petri & Pauli pia intentione quæsivit, devote supplicaturus, ut Ecclesia, cui ipse pastorali cura præsidet, inprimis Apostolica, deinde nostra imperiali auctoritate corroboraretur, pro eo maxime, quia quando Ecclesia fuit concremata, omnia ejusdem Ecclesiæ præcepta atque privilegia incendio perierunt. Cujus petitioni, quia rationalis videtur gratuito assentientes, quidquid eadem Ecclesia per justitiam obtinere debet, antecessorum nostrorum, vel nostra oblatione, ceterisque fidelibus ibi collatum in rebus, territoriis, vel in comitatibus, ac districtu, quibuscunque utensilibus, ac quidquid ipse Episcopus prædictus Megenwercus de sua hæreditate ibi contulit, vel aliunde per commutationem, aut precariam legaliter adquisivit, denuo stabili dono concedimus, & imperiali auctoritate confirmamus. Si quis autem nostræ confirmationis edictum ulterius aliqua præsumptione infringere temptaverit, centum librarum auri ad nostrum pondus compositione mulctetur, ut dimidium Cameræ nostræ persolvat, reliquum vero eidem Ecclesiæ, quam temerarie inquietare præsumpsit. Et ut hæc confirmatio per successiones temporum stabilis & inconvulsa permaneat, hanc imperialis præcepti paginam inde conscribi, ac manu propria confirmantes sigillo nostro jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici *Serenissimi & Imperatoris invictissimi.*

Guntherius Cancellarius vice Erkanbaldi Archicappellani recognovi. Data indictione XI. Anno Dominicæ Incarnat. MXIIII anno vero Domni Heinrici secundi regnantis * XII. Imperii vero I. actum Papia feliciter amen.*

* *al.* XII.
* *al.* 13.

Dithm. l. 7. Imperator ex Italia redux festive a Germanis excipitur.

Longiores exinde moras in Italia abripuit æstus cœli, & vulgata per exercitum lues; eo rursum regressus est cum Meinwerco (quem a latere sibi hærentem comitem adesse voluit) in Germaniam. Venientem omnes ordines, quem Regem deduxerant, Imperatorem cum ingenti lætitia excepere: ludis etiam omnis generis adornatis, interque hos homo nudus, melle oblitus, ursis parabatur objiciendus, nullo tamen laniandi periculo, quod feræ edoctæ essent mella tantummodo lingere. Aderat tum inter Spectatores Poppo Stabulensis Abbas, qui ratus rem serio geri, Imperatorem monet, abstineret a tam cruento spectaculo, Christianis inconcesso, ni Deum gravissime offendi vellet. Paruit monentis simplicitati Imperator, & histriones e conspectu facessere jussit. *Auctor vitæ Meinw.*

Athela, S. Meinwerci mater, filium natu majorem interficit.

At vere tragicum hoc anno facinus edidit Athela Meinwerci nostri mater. Nupserat illa post obitum Imadi, primi mariti patrisque Meinwerci, Balderico, homini diviti & potenti, quanquam genere impari: hujus amoribus ita perversa in odium filiorum prioris tori, ut Theodericum natu majorem, Meinwerci fratrem, hæredemque stirpis, 7 Idus Aprilis, cum adhuc in Lombardia ageret Imperator & Meinwercus, perfide e medio tolleret, armatis ad id facinus servis, qui insontem Comitem in Oppido Uplage, munitissimo juxta Ellenam montem loco, per insidias interemirent. Quas deinde hujus parricidii vindictas Meinwercus & consanguinei a matre poposcerint, & quo fato Medea illa jactata sit, tempori memorabo.

Imperator post iter Romanum in Germaniam reversus, nihil antiquius habuit, quam per æstatem, compositis per Lotharingiam turbis, quæ absente Imperatore exarserant, quidquid a bellis vacuum nactus est temporis, convertere ad jus publice dicendum, & amplificandas res sacras per Imperium.

Auctor vitæ Meinvv.

Jam & Meinwercus a reditu ex Italia ab Imperatore discesserat in Episcopatum suum, ducens secum Paderbornam Monachos, quos e Cluniacensi cœnobio impetrarat, haud alio consilio, quam ut Monasterium, quod ex instituto Divi Benedicti meditabatur, conderet per Cluniacenses religiosos ad exactam ejus ordinis vivendi rationem, quam Cluniaci inspexerat, in Westphalia formandam.

Monachi Abdinckhoffenses obtrectatores initio experiuntur, a Meinwerco prudentes compositos.

Quare nihil impensius habuit, quam ædem sacram D. Benedicto erigere, & celeri opere ad Occidentalis urbis partem absolvere, quæ Cœnobitis tantisper deserviret ad sacrorum cultum, donec cœnobium, & magnificentius templum construeret. Verum ut in ejusmodi religiosorum exordiis evenire solet, non defuere obtrectatores atque æmuli, qui dicerent, Monachos, quod vel ipsorum nomen secum ferret, procul ab urbe & consortio hominum collocandos in solitudinis aliquo recessu; & quod in conspectu urbis Episcopus Monasterium condere vellet, ei consultius Monachas aut Clericos imponeret. Horum vero obtrectationi ita occurrit Meinwercus, ut diceret Monachas ob fragilitatem sexus magis esse obnoxias periculis, si cum offensione collocentur intra frequentes hominum cœtus; Monachos vero consulto clericis conjungi, ut alteri alteros exemplo pietatis, & virtutum æmulatione provocent: recte Episcopis Laicos venire in servitium, Clericos in consilium & subsidium; Monachos vero tanquam in abdito colere sanctimoniam vitæ, & quotidianis suis apud Deum precibus fulcire Ecclesiam. His aliisque prudentes in assensum & cœpti operis commendationem traxit. Nec minus urgebat Meinwercus Basilicæ opus, quod jam intra sexennium Episcopatus ejus ad fastigium absolutionemque surgebat.

Annus Christi 1015.

Benedicti VIII. Pont. 4. Henrici II. Reg. 14. Imp. 2. Meinwerci Ep. Pad. 7.

Dithm. l. 7.

Accesserat inter hæc annus MXV, sub cujus initium Imperator comitia egit Merseburgi; in quibus ad congregatos Imperii ordines causa Boleslai toties perfidi relata est. Antequam vero bellum inferret, placuit primum Hermannum Misniæ Marchionem, Boleslai generum, mittere Legatum: Sed hic, ut Dithmarus loquitur, semper mentiri solitus, longe alia, quam in mandatis acceperat, apud Socerum egit.

Pacem cum Boleslao Henricus nequicquam ambit.

Qua deinde perfidia Legatus Boleslai elusit Imperatorem. Et quam non perfidus inter hæc ipse Boleslaus? qui misso filio Misicone ad Othelricum Bohemiæ Principem, clam eum ad bellum contra Imperatorem sollicitabat. Sed fidus Imperatori Othelricus, Misiconem filium captivum tenuit; Imperator vero, quo Boleslaum sibi demereretur, captivum filium a Bohemo impetrat, & patri remittit liberum; sed nec filius, nec pater eo beneficio delinitus, ingratæ efferæque belluæ instar, rebellionis arma cœptant. Hæc dum aguntur, Imperator ex Ostphalia in Hassiam descendit, *& proximos rogationum dies*, ut hæc verbis Dithmari referam, *in Capungum fuit, quo ipse curtem suam de Civitate, Cassulan dicta, transtulit,*

& ibi

& ibi cum consilio Archipræsulis sui Heriberti prædictam Hethenrico curam commendavit. Fuit autem Caufunga celebre olim Monasterium Virginum, haud procul Cassellis, in quod sub obitum Imperatoris Cunigundis secessit: modo vix rudera aspicias ab hæresi relicta. Pergit Dithmarus. *Transactis ibidem rebus necessariis, Imperator in vigilia Pentecostes ad Immalesbusen venit, illic cum antistite Meinvverco hanc sanctam festive ducens solemnitatem. Illic * Val corbeiensis Abbas pius a cura suspensus deponitur, & unus ex Larissemensi Monasterio Druchtmer sine fratrum consensu prædictorum assignatur. Quo ad sedem suam in hac venienti hebdomada, omnis congregatio, exceptis VIII, flens abiit, ut Liudulphus Abbas prædixit, & locum hunc pene vacuum non sponte reliquit.* Dilucidius aliquanto hanc reparationem Corbeiensis cœnobii chronicon Francosaxonicum exsequitur. *Ad eundem*, inquit, *annum MXV. Henricus Imperator Monachorum Corbeiensium privilegia & consuetudines aliquas priorum, quas CCXXX & IX annis, Ludovico Pio dante, habuerant, potestative mutavit, amoto Monasterii patre; ignotum, & fortasse bonum illis præfecit, qui quasi doctior errata corrigeret, & devios sanctæ regulæ tramitem cautius doceret: ex hoc illi nimium mœrentes vitam suam, quæ cunctis pene Monachis exemplo claruerat, vilescere ingemiscunt, seque mutuo hortantes potius discedere, quam tantæ injuriæ subjacere, sicque factum est, ut cum sedecim rebelles custodiæ traderentur, pauci admodum superesse viderentur, cæteris sæculo mirabiliter occupatis: sed postea Dei gratia decenter conversi, divinis se rursum mancipavere obsequiis.* Auctor hujus restaurationis apud Corbeienses Meinwercus Episcopus; nam ut scriptor vitæ ejus refert, cum deliciæ rigorem disciplinæ dissolvissent, Meinwercus Episcopus factus ad Cœnobium accessit, ut secundum canonicam auctoritatem corrigeret, quod corruptum animadverterat: sed expulsus cum grandi sua suorumque injuria Henricum Regem adiit, impetravitque ut Walone Abbate submoto, Druthmarus subrogaretur, qui prolapsam disciplinam formaret in melius; quod ut bonis Monachis gratum, ita dissolutis invisum erat; adeo sane, ut dum Meinwercus templum ingrederetur divina peracturus, Boso Monachus atque ejus Ecclesiæ custos, stomachando apparatum sacrorum ex altari projiceret, diceretque palam, absque sua permissione fas non fore Episcopo sacrificium Missæ in sua Ecclesia celebrare. Quo magnopere offensus Episcopus cœnobium intravit, convocatisque Monachis, & gravi oratione questus de injuria sibi irrogata, multis exposuit quam venerationem suis Præpositis deberent; se Episcopum esse, intra cujus diœcesin Corbeia posita sit, nec alio consilio adesse, quam ut enormia quædam Abbatis delicta, & quæ publice omnium oculos offenderent, pro officii munere corrigeret. Ad quæ cum Monachi segniores & inviti essent, Meinwercus cathedram conscendit, & pauca pro re & tempore ad populum prolocutus, omnia, quæ facta erant, exposuit, cumprimisque Bosonem, a quo injuria sibi irrogata erat, ad satisfactionem postulavit; atque is cum iterum iterumque ac tertium vocatus non compareret, ad tribunal Dei provocavit, ea contestatione, ut qua die ipse e corpore exiret, Boso se supremo quoque judici sisteret. Quo dicto, discessit; quem Abbas cum Monachis Paderbornam insecutus, supplex offensæ condonationem petiit & impetravit; idem vero cum pro Bosone rogaret, respondit provocationem ad tribunal Dei semel factam esse, quæ immutari non possit. Quam infelici vero fato Boso vitam clauserit, eodemque momento, quo Meinwercus, ad judicium evocatus sit, ad Meinwerci excessum memorabitur.

* Leg. Wal Corbeiensis Abbas prius

Corruptam Corbeiensium disciplinam Meinwerci consilio restaurat.

Brouverus ad Schol. in B. Meinw.

Bernardo sancto Episcopo Verdensi mortuo sufficitur Wiggerus.

His cum Corbejensibus transactis, Imperator Goslariam primum, deinde Magdenburgum concessit, ad belli Polonici expeditionem ordinandam. Ceterum per hujus anni æstatem VIII Calend. Augusti subtractus est e vita mortalium Bernardus Verdensis Episcopus fidus, ut inquit Dithmarus, Saxonicorum Episcoporum, ex quo XXIII annos haud vulgari sanctimoniæ fama, magnoque Ecclesiæ suæ bono Episcopatum gesserat, *quo intellecto, Imperator, ut filius absentiam patris, sic flevit ille mortem tanti præsulis.* In hujus locum repositus Imperatoris studio Viedzierus, seu ut passim vocatur,

Wiggerus, Coloniensis Ecclesiæ antehac Præpositus. Et quam invitus ille multumque renitens Episcopatum admisit, tam præclarus postea Episcopus compertus (ut sacra cumprimis infula sunt digni, qui maxime refugiunt) eoque statim ab Erkenbaldo Moguntino Archiepiscopo consecratus inunctusque ad sedem suam transmittitur.

B. Meinwercus Monasterio Abdinckhoffensi absoluto primum abbatem præficit Sigewardum.

Inter hæc Meinwercus ædem sacram D. Benedicto & Monachorum sacris destinatam festinato opere complevit, quam XVI Calend. Martii consecravit, dato in dotem prædio cum decimis. *Ipse autem dedicationis die Episcopus per salutarem confessionis pœnitentiam generalem*, ut Auctor scribit, *absolutionis indulgentiam populo tribuit.* Positis jam cœnobii quoque fundamentis ordinatisque structuras illas pari solertia maturabat; quod jam Monachi in plenam congregationem coaluerant; quibus Sigehardum ex illis, quos Cluniaco adduxerat, Abbatem præfecit; cui multi etiam Ministerialium & civium filii se in disciplinam religiosæ vitæ & tyrocinium dabant: quo magnopere delectatus est Meinwercus.

B. Amonis Monachi Abdinckhoffensis in defunctos pietas memorabili facto approbatur.
Lib. vetustus MS. Cœnob. Abdinckhoff. Henricus Abbas in Monumento D. Alexii

Memorabile, quod ad initia hujus cœnobii referas. Cum religiosi istic Sacerdotes e Cluniacensi monasterio traducti viverent, fuit inter eos monachus, cui nomen Amo erat, qui pietatis causa proximum D. Alexii Sacellum, a Meinwerco constructum, frequentare, in eoque sacrificium Missæ peragere solebat; & quia per cœmeterium, quod inter ædem domesticam & D. Alexii Sacellum interjacebat, transeundem erat, nunquam per id aut ibat, aut redibat, quin defunctos sepultosque eo in loco Sacrificii sui participes faceret, & æternam in transitu etiam cum cœlitibus requiem precaretur. Id cum pro pio receptoque Ecclesiæ more jam sæpius fecisset, audivit aliquando in reditu ex Sacello magnam animarum multitudinem una sibi respondentem, Amen, Amen. Territus quidem ille & obstupefactus hæsit ad insolitas illas circum se voces, quod ex tanta respondentium turba nullum aspiceret; satis tamen intellexit, quo solatio mortuorum fructuque preces suæ acciperentur. Et ille multo impensius per omnem vitam continuare sacrificium, precesque pro defunctis. Quemadmodum D. Augustinus inter ceteros patres scripsit. *Orationibus sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis, quæ pro eorum spiritibus erogantur, non est dubitandum mortuos adjuvari, ut cum eis misericordius agatur a Domino, quam eorum peccata meruerunt. Hoc enim a patribus traditum universa observat Ecclesia.*

Serm. 32. de Verbis Apost.

Dedicatio Ecclesiæ Cathedralis Pad. solenni ritu a B. Meinwerco peracta.

Sed ad Meinwercum nos referamus. Nihil ille id temporis impensius habuit, quam ut Basilicæ fabricam perficeret; quam imposito tecto hoc anno, invitatisque, ut mos est, vicinis Episcopis, XVII. Calend. Octobris solemnibus Ecclesiæ ritibus dedicavit, affluente innumera hominum multitudine utriusque sexus, ætatis atque ordinis. Eo celebri die & congregatione, Meinwercus diploma Apostolicum Benedicti VIII, quo privilegia & bona Paderbornensis Ecclesiæ confirmata diximus, publice recitari jussit; quo omnium animis imprimeret venerationem hujus sanctæ Ecclesiæ: ipse ut alios suo exemplo ad liberalitatem provocaret e bonis paternis, quæ in Saxonia possidebat, dedit Cathedrali Ecclesiæ suæ in dotem Oppidum Plesse cum M. & C. mansis, aliisque præterea possessionibus, quæ matri, dum viveret, ad fructum relictæ erant. Hac liberalitate mirum dictu, quantum accensæ sint aliorum piorum hominum mentes, quantumque in prædiis & agris, in auro & argento obtulerint; quarum donationum tabulas Auctor vitæ Meinwerci, etsi nondum editas, recenset, & tædio sim, si hic referre velim. Hæc nunc illa magnifica Basilica, uti hodiedum conspicitur; ac tametsi postea tectum incendio absumptum, ipsum tamen Meinwerci opus ex fabrica veteri, columnis, muris formaque perstat.

Auctor vitæ Meinvv.

Auctor vitæ Meinvv. num. XXXI Ditbm. l. 7. Poloni ab Henrico Imp. cæduntur.

Invitarat quoque ad hanc dedicationem Basilicæ Henricum Imperatorem, quod certam sibi spem fecerat, Imperatorem, si præsens foret, regium Ervete prædium vicumque Paderbornensi Ecclesiæ daturum in dotem. Sed ille per id tempus expeditionem adversus Boleslaum susceperat, validio cum exercitu Poloniam ingressus. Cujus

jus prosper belli exitus fuit. Nam postquam Magdenburgi imploratum D. Mauritii militis, ejus loci patroni auxilium, certam sibi victoriam polliceri est ausus. Quare in tres partes divisus exercitus; alioque ipse Imperator progressus in Boleslaum, alio Henricus Orientalium Saxonum Marchio cum Bavaris adversus Misiconem Boleslai filium, alio Othelricus Bohemorum Princeps. Ac cæsus quidem ab Imperatore magna clade Polonorum Princeps; gentem tamen debellare non licuit: seu quod disjunctus exercitus sese conjungere non poterat; seu quod Boleslaus ad interiora Poloniæ refugeret. Quapropter populatione contentus Imperator, in Saxoniam reduxit copias. Multis hanc expeditionem refert Dithmarus, haud secus quam auctor vitæ Meinwerci, ut vel inde series annorum, rerumque gestarum, quam prosequimur, constare possit.

Henricus natalitia Christi Paderbornæ peragit. Dithm. l. 7.

Imperator igitur dispositis per Orientalem Saxoniam negotiis in Occidentalem descendit, *& natalem Dominicum*, ut Dithmarus scribit, *in Patherbrunn festivis peregit gaudiis cum Meinwerco Episcopo*. Quem uti Imperator per omnem vitam sibi habuit familiarissimum; ita consiliorum quoque intimorum participem hortatoremque admisit sacrorum operum, quibus religiosissimum Imperatoris nomen per tot illustria facta inclaruit.

Annus Christi 1016.

Benedicti VIII. Pont. 5. Henrici II. Regis 15. Imp. 3. Meinwerci Ep. Pad. 8.

Comitia Tremoniensia.

Hinc anno consequenti post natalitia Christi Paderborna Imperator Tremoniam profectus cum Meinwerco, ubi sub initium Januarii Episcoporum ac Procerum conventum indixerat; qui & celeberrimus fuit, uti cum ceteris unus Auctor vitæ Meinwerci nobis tradit, & tabulæ, quas recitabimus, testabuntur. Convenere igitur IV Idus Januarii Erkenbaldus Moguntinus, Heribertus Coloniensis, Meingozus Trevirensis, Unwanus Bremensis Archiepiscopi. Præterea Episcopi Henricus Wirceburgensis, Bernwardus Hildesiensis, Arnulphus Halberstadiensis, Wiggerus Verdensis, Theodericus Mimigardevordensis, Athabaldus Trajectensis, Thiatmarus Osnabrugensis, Hildewardus Citicensis, & Meinwercus Paderbornensis Episcopus. Adfuere quoque ex Romanis Gregorius atque Azzo, utrumne Legatorum nomine, auctor non retulit. Ex Ducum numero accessit Bernardus Dux Saxoniæ, Liudolphus, Thiedericus, Wicmannus Comites, aliique quam plures Episcopi ac proceres. Multa in his comitiis præsente Imperatore pertractata, quibus Saxoniæ tam in rebus sacris, quam profanis consultum (quæ nunc frustra, quod temporum injuriis interciderint, requirimus) præter ea, quæ Auctor vitæ Meinwerci, unicus horum comitiorum scriptor, de Athela Meinwerci matre, & Balderico vitrico ejus retulit.

Athela Parricidii convincitur.

Nam cum fama patrati superiori anno parricidii, quo Theodoricum Meinwerci fratrem occisum diximus, totam inferiorem Germaniam implesset, uterque Baldericus & Athela Tremoniam postulati in judicium: Baldericus, qua erat facundia, expedivit se, ut insons pronunciaretur. Omnis ergo accusatio versa in Athelam, matrem Meinwerci Episcopi: quæ convicta, cum scelus negare non posset, ream se fassa est. Tum vero Judices magnopere perplexi, quid in tam clari sanguinis fœminam statuerent. Meinwercus parricidii ream morte tollendam urgebat. Durum hoc aliis & inhumanum, matrem a filio mortis supplicio adjudicari, a quo vitam accepisset, ideoque haud leviter perstrictus est; ad quæ Meinwercus, tanta flagitia exuto omni sanguinis affectu non nisi ex lege & justitia punienda esse, respondit, præstareque ut mortali pœna satisfaceret, quam immortales damnata ad inferos subiret. Tandem mitigatus aliorum sententiis, Imperatorem adiit, integrum ei in matrem judicium committendo, quod pro Imperii honore & matris salute congruum censeret. Imperator auditis ceterorum judiciis, bonis paternis mulctandam decrevit; & quia Athela multa in Saxonia possidebat prædia, quæ Meinwercus illi ex paterna hereditate ad vitæ fructum cesserat, omnia

Ideoque Bonis mulctatur.

hæc

Quæ S. Henricus Ecclesiæ Paderb. donat.

hæc Imperator, consentiente etiam Balderico Vitrico, Paderbornensi Ecclesiæ, tabulis etiam hac super re confectis, & ab Imperatore consignatis, donavit. Tabulæ vero, quibus novem prædia Athelæ matris Paderbornensi Ecclesiæ transcribuntur ab Imperatore, hujusmodi sunt.

*Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator augustus. Si Ecclesiarum Dei sublimitatibus inservimus omni studio, æternæ retributionis præmia nobis speramus esse affutura. Quapropter omnium fidelium Christi, præsentium scilicet & futurorum, noverit universitas, qualiter Meinwercus sanctæ Paderburnensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus omnia prædia sua, quæ hæreditario jure possederat, matri suæ Adelæ contradidit. Dehinc ipsa cum manu mariti & advocati sui Balderici Comitis, cum consensu etiam hæredum eadem prædia potestative nobis donavit: At nos perpetuæ beatitudinis spe, ac pia præfati Episcopi, dilectique nepotis nostri, qui se suaque omnia divino mancipare gaudet servitio, prece & devotione commoniti, prædia eadem legitime nobis tradita (inter quæ principales cortes sunt istæ: Immedeshusen, Walmonthem, Haverlov, Hukilhem, Mandelbiki, Golthbiki, Doddohusen, Hokinesleve, Wackeresleve) cum appertinentibus villis, & mancipiis utriusque sexus, silvis, viis & inviis, exitibus & reditibus, molendinis, piscationibus, pascuis, venationibus, quæsitis & inquirendis, omnibus utensilibus, quæ quolibet modo dici vel nominari possunt, Sanctæ Paderburnensi Ecclesiæ, in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Kiliani martyris ac beati Liborii Confessoris constructæ, per hanc imperialem paginam largimur, omnium hominum contradictione remota. Insuper etiam imperiali auctoritate præcipimus, ut nulla major minorve persona aliqua judiciaria potestate in eisdem prædiis se intromittat, nisi advocatus, quem ejusdem Ecclesiæ Episcopus sibi eligat. Si quis autem, quod absit, hoc nostræ donationis præceptum infringere ausus fuerit, centum libras auri persolvat, L. eidem Ecclesiæ, & L. nostræ Cameræ. Et ut hæc nostræ largitionis auctoritas firma & inconvulsa permaneat, hoc præceptum inde conscriptum manu propria corroborantes sigillo nostro jussimus insigniri. Guntherius Cancellarius vice Erkenbaldi Archicappellani recognovit. Data IV Idus Januarii Indict. * XIII Anno Dominicæ Incarnationis MXVI, anno vero Domni Heinrici Secundi regnantis * XIV. Imperii autem * II Drodmannia feliciter amen.*

* al. XIV.
* al. 15.
* al. 3.

Henricus Imp. Ecclesiæ Paderb. donat villam Morongam.

Nunc alteras addimus tabulas Heinrici Imperatoris ex eodem loco & anno, quibus villa Moronga confirmatur Meinwerco.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Ecclesias Christi ampliare, servorumque ejus necessitatibus pie ac clementer subvenire imperialis promotionis ordo deposcit: proinde fidelium Christi noverit industria, qualiter divino instinctu admoniti, & interventu dilectissimæ conjugis nostræ Cunigundæ Imperatricis augustæ, in idipsum fraterna caritate collaborantibus Heriberto Coloniensi Archiepiscopo, Theoderico Mimegardevurdensi, Adebaldo Trajectensi, Theoderico Metensi, Wiggero Verdensi, Thietmaro Ossenbrugensi, Erico Havelbergensi, sanctæ Patherbrunensi Ecclesiæ in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Kiliani martyris, & sancti Liborii Confessoris constructæ, cui etiam Meinwercus venerabilis Episcopus præsidet, quandam nostram cortem, Moronge dictam, in pago Morongano, in comitatu Bennonis Comitis sitam, quam nobis Unwanus Bremiensis Archiepiscopus cum manu advocati sui Udonis tradidit, omnium hominum contradictione remota, pro remedio animæ senioris nostri tertii Ottonis, divæ scilicet memoriæ Imperatoris augusti, & incolumitate vitæ nostræ præsentis, ac spe futuræ, per hanc imperialem paginam concedimus atque largimur, cum omnibus appendiciis areis, villis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, silvis, venationibus, cunctisque, qualicunque modo nominari possint, utensilibus, ea videlicet ratione, ut prædictus Meinwercus Episcopus eandem cortem, quamdiu vivat, in usus proprios potestative possideat; post finem vero vitæ suæ ad vestitum Canonicorum in eadem Deo, sanctæque genitrici ejus Mariæ, nec non beatis Kiliano ac Liborio

rio

rio servientium annuatim meliorandum pertineat. Si quis vero hanc nostram donationem infringere præsumpserit, centum libras auri persolvat, L. eidem Ecclesiæ. L. vero nostræ Cameræ. Et ut hæc nostræ liberalitatis auctoritas stabilis & inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria roborantes Sigillo nostro jussimus insigniri.

Guntherius Cancellarius vice Erchanbaldi Archicapellani recognovit.

Data IV. Idus Januarii indict. * *XIII.* (* al. XIV.) *anno Dominicæ Incarnat. M. XVI. anno vero Domni Heinrici secundi regnantis* * *XIV. imperii autem* * *II actum Drodmannia feliciter amen.* (* al. XV. * al. III.)

Subjungimus tertias Henrici Imperatoris tabulas, quibus nobile prædium Bernehusen Tremoniæ donat Meinwerco. (Et prædium Bernehusen.)

Heinricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Tribunal animæ dilatamus, Si Ecclesias Christi cum sibi subjectis ampliamus; qua de re fidelium Dei universitati pateat, quod hac intentione, interventu dilectissimæ contectalis nostræ Cunigundæ Imperatricis Augustæ, nec non & Heriberti Archiepiscopi Coloniensis, Adalbaldi Trajectensis, Theoderici Mimegardevurdensis, Theodori Metensis, Wiggeri Verdensis, Thietmari Osenburgensis, Erici Havelbergensis, sanctæ Paderbrunnensi Ecclesiæ in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Kiliani martyris & sancti Liborii consecratæ, cui etiam Meinwercus venerandus Episcopus præsidet, quandam curtem nostræ proprietatis Berneshusen dictam, in pago Lisga, in comitatu Udonis sitam, quam ab Unwano Bremonensi Archiepiscopo donante, & per advocatum suum Udonem legitima traditione accepimus, pro remedio animarum divæ memoriæ, Ottonis Imperatoris tertii, senioris scilicet nostri, & incolumitate vitæ nostræ utriusque, præsentis videlicet ac futuræ, conjugisque nostræ dilectissimæ, nec minus pro stabilitate regni proprietario jure concedimus cum omnibus appertinentiis, rebus, territoriis, villis, mancipiis utriusque sexus, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, molendinis, piscationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, pratis, & pascuis, & cum omnibus acquisitis & inquirendis, ea ratione, ut prænotatus Episcopus ejusque Successores liberam potestatem in ejusdem Ecclesiæ utilitatem vertendi habeant. Si quis autem inposterum, quod absit, præfatam Ecclesiam inquietare contendat de eisdem prædiis perpetuo anathemate condemnetur. Insuper C. libras auri optimi componat, dimidietatem regiæ Cameræ, & reliquam partem eidem Ecclesiæ, quam inquietare præsumpsit. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria roborantes sigillo nostro jussimus insigniri.

Guntherius Cancellarius vice Erkanbaldi Archicapellani recognovit. Data XIX Calend. februarii. Indict. * *XIII.* (* al. XIV.) *anno Dominicæ Incarnationis MXVI. anno vero Domini Heinrici secundi regnantis* * *XIV. Imperii autem* * *secundo. actum Drodmanniæ.* (* al. XV. * al. III.)

Subservient hæ tabulæ ceteris quoque Episcoporum fastis illustrandis; quando ex his præsentiam suorum Episcoporum intelligent, quam ex nullo alio facile quam scriptore vitæ Meinwerci, & ex his diplomatis recognoscent. Quanquam uti modo Auctor noster Mengozum Trevirensem Archiepiscopum in his comitiis præsentem sistat, haud video; cum eum Dithmarus in pervigilio Natalis Christi obiisse scribat, subrogato in ejus locum Poppone ex clara Marchionum Austriæ familia; nisi ad comitia evocatum velit, quem mors præveneritt. Quare & nulla hisce in tabulis ejus memoria inter alios Episcopos proditur; fallíturque idem auctor noster, dum Mengozum sive Mengaudum anno MXVIII obiisse scribit.

Dehinc Imperator, postquam lustrata Westphalia omnia rite disposuerat, Confluentiam profectus est, Popponis Archiepiscopi firmandi causa; verebatur enim ne Adalbero, sede jam ante depulsus, spe Episcopatus, illius vacuam sedem per novas turbas invaderet. Quamobrem festinato itinere Trevirim advolat, & quem secum ducebat Popponem, egregium Præsulem, sedi illi imposuit, acclamante universo clero ac populo. Præclara Imperatoris, & omnibus Imperatoribus ad exemplum proposita constantia ac religio, qui

(Brovverus l. 11 Annal. Trevir. — Poppo Trevirensi a S. Henrico cathedræ imponitur.)

qui Adalberonem, Cunigundæ conjugis fratrem, ab hac dignitate repulit, exutoque omni sanguinis affectu, semper digniores, quos reperire potuit, provexit ad Episcopatus. Conversis inde curis ad Orientales Francos, festum Palmarum Wircenburgi cum Henrico ejus loci venerabili Episcopo egit. Herbipoli mox Bambergam discessit, ubi cœnam Domini, Christi patientis ferias, & Pascha peregit.. Invitatus erat Bambergam Rudolphus Burgundionum Rex, Imperatoris avunculus; is cum se excusaret, Imperator Argentoratum est profectus, ubi Rex cum conjuge Imperatorem convenit. Consilium erat Rudolphi Regis, ni prole donaretur, Burgundiæ Regnum ad Germaniam adjungere; sed Burgundiæ proceribus ac Gallis obnitentibus id minus successit. Quapropter Imperator transita Basilea ad Rhenum reflexit iter, & in Saxoniam maturavit ad Polonicum bellum.

Dithm. l. 7.

Athela alienare bona nonnulla conatur.

Auctor vitæ Meinvv.

Per id tempus Athela Meinwerci mater, quam Herodiadem vocat Dithmarus, furere cœpit; ut enim a judicio Tremoniensi iram vindictamque expleret in Meinwercum, statuit omne patrimonium avertere a filio in alios; idque mulier specie pietatis aggressa, decem mansos, quos habebat in monte Lare juxta Heimberg, (locus est in inferiori Germania) Monasterio S. Viti, quod in Eltensi monte memoravimus, per fraudem donavit. Plura ejusmodi machinabatur, quæ tamen, metu Imperatoris & Meinwerci, nemo acceptare ausus. Id ubi compertum a Meinwerco, in eas partes se contulit, matremque, quæ cognito ejus adventu ad Emme aquas in fugam se dederat, assecutus capit; & cum multis injuriam exprobraret, illa longe protervior, hæc justa a se donatione facta esse contendit, quod ipsum incolæ quidam Athelæ servitio obnoxii asserebant. Ad quæ Meinwercus se nihil præter id, quod æquum est, expetere; & cum testes illi ad juramentum se offerrent, in eamque rem reliquias D. Cuneræ ex Ecclesia Rene deferri curassent, non abnuit juramentum Meinwercus, sed iis reliquiis, quas illi attulerant, improbatis abjectisque, produxit ex hierotheca sua lipsana SS. Apostolorum Petri & Pauli, adhæc D. Blasii, provocando ad juramentum, si causæ suæ fiderent. Jurant igitur septem ex his viri, & quia perfide jurant, quatuor oculis capti, tribus manus obriguerunt, immedicabili per omnem vitam malo. Opportune ex hac vindicta Meinwercus matrem aggressus, hortabatur, resipisceret tandem; quibus impia mulier multo obfirmatior facta. Meinwercus deinde in Radincheim divertit, quæ Balderici vitrici sedes erat, nunc autem pagus est haud procul Arnheimio, vulgo Bencum sive Redenchem. Ea in arce conspicatus in cubiculo matris tapetem, quem ipse olim istic suspenderat, Draconis insigni notatum, revelli jussit, & Paderbornam ad cœnobium Abdinghovianum secum deportari, reposito in ejus locum pallio suo. Vix Meinwercus iis ex partibus recesserat, cum Athela mater prædia cum Ecclesiis partim Heriberto Coloniensi Archiepiscopo vendere, partim donare Tutiensi cœnobio, quod Baldericus vitricus militari Sacramento eidem Archiepiscopo obstrictus erat; donare præterea Cathedrali Ecclesiæ Coloniensi emporium Rese, haud alio donationis lucro, quam ut ea in Basilica ab obitu tumulum haberet. Hanc donationem, qua Oppidum Rese ad Rhenum Coloniensi Ecclesiæ cessit, Meinwercus pacis & pietatis causa ratam habuit.

Pejerantes divinitus puniti.

At longe graviora flagitia accumulavit Athela, conspirante Balderico, quem tori & scelerum consortem habuit. Intercesserant quippe acres simultates inter Baldericum & Wigmannum Comitem, virum pacis bellique artibus clarum; pugnatumque crebris dimicationibus inter utrumque; quas ad pacem tandem venire passus est Wigmannus, tantà etiam fiducia erga Baldericum & Athelam conjugem, ut ad convivium invitatus venerit. Ibi inter hilaritatem Athela, scelerata mulier, clam poculum veneno mixtum Wigmanno præbuit; quo ille epoto, illico sensit dolum, & e domo se proripuit; quem tamen Athela præveniens, per servum trucidari jussit, inspectante Balderico marito. Vulgata patratæ necis fama, accessit inter primos *Thiedericus Mimingardevurdensis Ecclesiæ Episcopus*, inquit Dithmarus, matertera ipsius genitus, & corpus multo cum mœrore ad Frechem civitatem (quam Vredenam dixeris) deportari jussit,

Dithm. l. 7.

Athelæ crudelitas & homicidia.

jussit, & a suis honorifice sepeliri. Sed utrum hoc facinus jam ante, an post accusationem Tremoniensem sit perpetratum, incertum faciunt Auctores. Additur certo alterum facinus haud minus detestabile, si non idem. Memorat enim Auctor vitæ Meinwerci duos nobiles ab Imperatore viros missos, quos Baldericus & Athela per insidias interemere, qui ob id publicis legibus damnati ac proscripti; & Bernardus Dux, ulturus Wigmanni consanguinei necem, Uplagen, urbem Balderici munitissimam obsedit, atque ad deditionem compulit; quam deinde Imperator sub exitum anni in has partes, confecto bello Polonico, descendens, funditus everti jussit. Baldericus, tanquam alter Cain terræ odium, vagus ac profugus panem oberrando emendicare visus; quanquam Dithmarus reconciliatum indicare videatur. Athela Coloniam se recepit, miseramque exinde vitam traxit ex collatitia stipe, quæ e manu Heriberti Archiepiscopi & Tutiensi cœnobio quotidie dabatur ad victum. Mortua deinde ad fores Basilicæ est sepulta; post cujus funus tanta tempestas exorta, ut urbis excidium timeretur, quare cadaver effossum, atque ad cœli iram mitigandam in Rhenum est projectum; ni tamen Auctor vitæ Meinwerci hæc nimium exaggerate tradat.

Auctor vitæ Meinvv.

Ejusdem, uti & mariti ejus, miser exitus.

Annus Christi 1017.

Benedicti VIII. Pont. 6. Henrici II Reg. 16. Imper. 4. Meinwerci Ep. Pad. 9.

Dum hoc anno Imperator Burgundicis distinetur, quievit Boleslaus; nec aliud fere egit, quam ut urbes suas præmuniret, & a superioris anni clade respiraret, palam testatus; si Imperator exercitum in Poloniam revexisset; aut in servitutem transeundum fuisse, aut pace sibi transigendum, quod unice expetebat Imperator, ut tandem Saxoniam Orientalem pacatam obtineret; quod & hoc anno per Legatos tentatum; ideoque in Saxonia commoratus Imperator, Palithi natalitia Christi celebravit. Quo ex loco in Alstede, Thuringiæ oppidum profectus, Epiphaniam Domini celebravit; conventuque istic Episcoporum & Principum indicto, multa procerum dissidia, Imperatore judice, composita sunt; quos inter Theodoricus Monasteriensis Episcopus, & Hermannus Comes in concordiam venere. Inde Merseburgum concessit, rursumque Episcoporum & Principum conventu habito, Erkenbaldus Moguntinus & Gero Magdenburgensis Archiepiscopi, Arnulphus Halberstadiensis Episcopus cum Sigefrido & Bernardo Comite, ceterisque Legatis missi, qui Boleslaum ad Albim atque ad Colloquium invitarent; quos cum ille perfidus homo delusisset, bellum in illum decretum est, imperatusque fuit per totam Saxoniam armorum apparatus. Accessit ad hæc concilia quoque evocatus ab Imperatore Meinwercus Episcopus noster, qui deinde cum Imperatore Magdenburgum concessit. Multa istic in conventu procerum tractata, multæque controversiæ diremptæ; quos inter Dithmarus ipse Mersburgensis Episcopus de se inquit, *cum Imperator sederet pro tribunali, & præsentes Episcopi adessent Gero, Meinwercus, Wigo, Ericus & Eilbardus, surrexi, & lamentationem meam feci.* Quam præclare tum agebatur in Imperio, cum Cæsares ipsi sago togaque inclyti, & bella ex castris præsentes gererent, & provincias obirent, jus summis infimisque ex tempore dicendo, litesque decidendo, quæ nunc in tribunalium carceribus hærent? Magdenburgo Imperator Halberstadium demigravit; inde Quidlenburgo visitato Goslariam movit cum Gerone Magdenburgensi Archiepiscopo, Meinwerco, ceterisque Episcopis. Multas Goslariæ hebdomadas permansit, tum ob bellum Polonicum, quod istic denuo decretum, tum ob controversa litium definienda. *Villa* appellatur *Goslaria* a Dithmaro, *quam Imperator multum excoluit*, majorum, ut diximus, ac Cæsarum ante ipsum exemplo. Ibi dum Imperator substitit, novum ad Visurgim Monasterium Virginum Kemnada intra sacros diœcesis Paderbornensis fines conditum, magnifico diplomate approbavit Imperator, & in tutelam suscepit, quod tabulæ, quas his exhibebimus, testabuntur.

Gemina comitia celebrat Henricus Imp. Dithm. l.7.

Et lites ipse dirimit.

Confirmatur fundatio monasterii Kemnadensis.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Dei donante clementia Romanorum Imperator Augustus. Omnium sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrorumque fidelium præsentium ac futurorum comperiat universitas, qualiter Domna Frederuna venerabilis Abbatissa, ejusque soror Imma Comitissa, Gernoe Comite adjuvante, construxerunt quoddam monasterium in villa Keminata dicta, in pago Tilithi, in Comitatu Bernbardi ducis situm, in honore sanctæ Dei genitricis, & perpetuæ Virginis Mariæ dedicatum, ad quod omnem hæreditatem suam, Curtes scilicet ac villas infra nominatas, Kaminata, Hegen, Hogen, Barigi, Tundivium, Othere, Warstan, Rothe, Bardewic, Hotmanessun, Witthorp, Britlingi, Biangi, Budiburg, Aldenesthorp, Haterbike, Bodenhusen, Sutherburg, Claniki, Wigmannetburstal, Benedestorp, Widila, Waldersidi, Kokerbiki, Holana, Aunsetila, Hepstidi, Sinigas, gratissima voluntate tradiderunt: unde nostram majestatem aggressæ, supplices rogaverunt, ut ipsum monasterium in nostro mundiburdio susciperemus: quod nos, petitione Cunigundis dilectæ conjugis nostræ Imperatricis videlicet, ac honorabilis interventu Theoderici Mindonensis Episcopi, fecisse cognoscat universitas fidelium. Adhæc statuimus, ut prædicti monasterii Abbatissæ talis libertatis lege ac proprietatis fruerentur, quales cæteræ Sanctæmoniales in regno nostro sub regula S. Benedicti juste viventes utuntur. Insuper concedimus eidem Abbatiæ, ut nullus Marchio, nullus Comes, nullaque nostri imperii magna parvaque persona in ea placitum facere, vel publicam fruitionem * exire, nisi advocatus, quem Abbatissa, quæ tunc temporis fuerit cum Sanctimonialium consensu voluerit. In obitu vero Abbatissæ ejusdem monasterii liberum habeant arbitrium aliam eligendi juxta regulam S. Benedicti. Et ut hujus nostræ auctoritatis privilegium perseveret, hanc paginam manu propria roborantes sigillo nostro jussimus insigniri.*

* forte exigere possit.

Signum Domni Heinrici *Romanorum Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Erchanbaldi Archicappellani recognovi. anno Dominicæ incarnationis MXVI. indictione XV. anno vero Domni Heinrici Imperatoris Augusti XV regnantis. Imperii IIII. actum Goslar. data VII Kalend. Aprilis.

Id diploma ad hunc annum refero, in quo anno pro Christi MXVI, corrigendus annus MXVII, & pro regio anno XV substituendus annus XVI, ita probe cum Indictione XV, & imperii anno IIII conveniet; tum quod hoc anno Imperator Goslariæ, non priori, præsens fuerit.

Vetus ac nobile illud Monasterium Virginum, labente disciplina, versum est in Præposituram Corbejensium; & cum nostra demum memoria Præpositus ejus loci ad hæresin Lutheranam descisceret, ut cum concubina & liberis tutus esset, Ducum Brunswicensium patrocinio & potestati eandem submisit, tanquam desertor Monachus donare posset bona sui cœnobii: aut illa retineri jure valeant, quæ ab anno XV hujus sæculi occupata, lege Imperii, restitutionem flagitant. Sed, ut hæc Corbejenses disceptant & repetunt, ita nobis Monasterii hujus originem, D. Henrici Imperatoris tutelam & auctoritatem indicasse sat est. Quæ si modo valeret, quot bona Ecclesiæ reddenda essent? Et ubi nunc Gandershemium. Quidelenburgum & tot regalia Monasteria, sacrorum Principum, Regum ac Cæsarum liberalitate condita?

Quod jam alienatum, per Præpositum Lutheri doctrinam amplexum.

Goslaria Imperator, ubi hæc acta sunt, Moguntiam digressus, Festum Palmarum celebravit cum Erckenbaldo Archiepiscopo, Pascha vero Ingelhemii, vicino ad Rhenum loco. Urgebatur istic Imperator publici Imperii rebus pertractandis; sed cum pietati primum vacare consultum haberet, comitia Aquisgrani indixit, quo haud multo post est profectus. Subinde Cunigunda Imperatrix, quod gravi morbo tentaretur, Francofurto ab Imperatore

Dithm. l.7.

S. Cunigunda duplici emisso

voto sanitatem amissam recuperat.

peratore ad Caffungense Monasterium Virginum discessit, voto duplici primum concepto, de alio abs se Monasterio condendo, alioque ad sepulchrum D. Ludgeri facto, pro valetudine recuperanda. Igitur postquam Aquisgrani in publico Principum conventu Henricus Dux Bavariæ, & Theodericus Metensis Episcopus, Cunigundæ fratres, Imperatori reconciliati, Imperii negotia sunt pertractata. Imperator cum jam Cunigundam Imperatricem a morbo recreatam didicisset, Werthinam contendit, grates Deo, ac D. Ludgero peracturus; ita enim Dithmarus: *Imperator audiens Contectalem suam levius habere, & votum fecisse Domino, grates Christo persolvit ex animo, & Pentecosten in Werthuni, quam primo sanctus Domini Sacerdos Luidigerus suis construxit impensis, venerabiliter celebravit, Abbate Heithenrico sibi pleniter ibidem serviente.* Utrumne ex hac profectione Monasterium, D. Ludgeri primam Episcopalem sedem, inviserit D. Henricus, etsi verisimile habeam, auctores non prodidere. Præclarus tum in loco Episcopus Theodericus, e nobili Comitum Orientalis Saxoniæ prosapia, & jam ante etiam Magdenburgensis Episcopus suorum suffragiis designatus, sed ab Henrico Imperatore Monasterium traductus Episcopus, vir candidæ indolis, & præclaræ virtutis.

S. Cunigundis Paderbornæ S. Henricum convenit.

Perlustrata deinde in transitu Westphalia *ab Rura Cæsar*, ut Dithmarus scribit, *ad Orientem tendens*, *Imperatricem ad se in loco, qui Pathebrunnum dicitur, venire jussit.* Substiterat illa hactenus invaletudinis causa Caffungæ in Monasterio Virginum prope Cassellas, eo ex Hassiæ loco Paderbornam sibi occurrere voluit. Grati denuo hospites apud Meinwercum, quibus Meinwercus magnificæ Basilicæ, instaurati ex incendio Collegii, & surgentis novi Monasterii Abdinghoviani opera ad amœnos Paderæ fontes spectanda obtulit, quo simul expertum Imperatoriæ liberalitatis fontem sinumque excuteret: nec tam amœnitate ingenii & lepore, quo valebat, quam aspectu religionis oblectabat Imperatorem & Imperatricem, ostendendo Cleri disciplinam, & florem novorum cœnobitarum, ædesque præterea sacras, quas exstruxerat. Qua vero liberalitate Imperator hospitii gratiam compensarit, testes esse poterunt novæ donationum tabulæ, quibus in mense Junio versatus Paderbornæ commonstratur.

Ejusque rogatu varia prædia Paderbornensi Ecclesiæ donat S. Henricus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus. Omnium Christi fidelium industria noverit, qualiter nos divini amoris respectu, & dilectissimæ conjugis nostræ, qui duo sumus in carne una, Cunigundæ videlicet Imperatricis augustæ rogatu & instinctu, sanctæ Patherbrunnensi Ecclesiæ in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ, & sancti Kiliani Martyris, sanctique Liborii ter beati Confessoris dedicatæ, tale prædium proprietavimus, quale nobis, omnium hominum contradictione remota, tradidit Heinricus in Comitatu Herimanni Comitis, in Dulmine mansum I, in Nienhem mansum I, in Serimne mansum I, Halostron mansum I, in Bertalostron mansum I, in Lehembeke mansum I, in Horlon mansum I, in Comitatu Ottonis Comitis in Elnepo mansum I, in Ricoldinghuson mansum I cum L mancipiis utriusque sexus, areis, villis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, silvis, venationibus, & omnibus appendiciis, cunctisque, qualicunque modo nominari possint, utensilibus; ea scilicet ratione, ut uterque nostrum tam vestitum, quam victum stipendialem amodo ab Episcopo sedis subscriptæ, nunc vero a Domno Meginwerco Præsule, & post a Successoribus ipsius, communi Canonicorum consensu, cum perpetua orationum participatione plenarie inibi, sicut unus fratrum accipiat, & potestative possideat. Et ut hæc traditio nostræ liberalitatis stabilis & inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria roborantes sigillo nostro subter bullari jussimus

Signum Domni Heinrici *Romanorum invictissimi Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Archanbaldi Archicappellani recognovit. Data IV. Idus Junii. Indictione XV. Anno Dominicæ Incarnat MXVII anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XVI. Imperii IV. actum Patherbrunnen.

Inde nunc (Paderborna) ut scribit Dithmarus, *ambo* Imperator cum conjuge, *usque ad Magdenburg profecti, a Gerone Archiepiscopo honorifice suscepti sunt.* Post *Imperator cum conjuge & exercitu Albim transiens ad Liesca, curtem quondam Ugonis Episcopi, venit, ubi per duas noctes in castris sedens tardantem turbam exspectavit.* Auctor noster, qui res gestas ejus conscripsit, celebrem hoc anno Episcoporum ac Principum conventum tradit in loco, quem ipse, & tabulæ donationum Liezgo, Browerus Laergo vocat, opinaturque in diœcesi Bremensi quærendum; quanquam certius ex Dithmari vestigiis locus hic atque conventus transalbim quærendus, quo Meinwercus ac ceteri Episcopi Imperatorem secuti deduxerunt. Episcopi igitur, qui convenere, in hoc diplomate memorantur, quo Imperator ex eorum approbatione & judicio, Abbatiam Helmerdeshusen, hæredibus Ekkihardi Comitis abjudicatam, & Imperio assertam, (quod nec opibus, nec Ministerialium servitio multum utilis) MeinwercoEpiscopo & Successoribus attribuit regendam: ita enim Imperator.

Auctor vitæ n. 42. Abbatia Helmershusana transcribitur Ecclesiæ Paderbornensi.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus. Canonum statuta, non ore hominum, sed spiritu Dei condita, præcipiunt, Ut Episcopi frequenter claustra Monachorum visitent, & si quæ extra regulam illic invenerint, abscidant & corrigant. Hæc vigilanter interius contemplantes, & in hujus vitæ itinere onera nostra Episcopis imponendo levigantes, caritatis causa, sine qua dives pauper est, cum interventu amantissimæ conjugis nostræ, Cunigundæ videlicet Imperatricis Augustæ, cum Archiepiscoporum Erchanbaldi Moguntini, Popponis Treverens. Geronis Magdenburgensis, Unwani Bremensis: & Episcoporum Arnoldi Halverstad. Epponis Babenberg. Theoderici Meten. Heinrici Wirceburg. Theoderici Mimigardevurd. Henrici Parmen. Theoderici Minden Thiemonis Mersburg. Erici Havelberg. Laicorum quoque Bernhardi ducis, Sigefridi atque Erriconis Comitum, Abbatiam nomine Helmwardeshusen cum omnibus suis appendiciis, mobilibus & immobilibus sedi Paderbornensi in honore sanctæ Mariæ, sanctorumque Kyliani atque Liborii constructæ, cui insignis acquisitionis Præsul Meyvvercbus in præsentiarum præest, in proprium dedimus, nostroque jure & dominio in jus & dominium ipsius amodo potestative, & juxta regulam sancti Benedicti episcopaliter disponendam, atque possidendam tradidimus. Et ut hæc nostræ traditionis pagina firma & inconvulsa permaneat, manu propria corroborantes atque confirmantes, sigilli nostri impressione subtus eam sigillari jussimus.

Signum Domni Heinrici *invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Erchanbaldi Archicappellani recognovit. Data V. Idus Julii. Indict. XV. anno Dominicæ Incarnat. M. XVII. anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XVI. Imperii IV.

In eodem Episcoporum conventu Imperator prædium Nedere Meinwerco præsenti donat, ad novum, quod Paderbornæ Monasterium Abdinghovianum erigebat, dotandum. Tabulæ priori die datæ, sunt ejusmodi.

Villa Niderana a S. Henrico donatur cœnobio Abdinckhofsensi.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus. Generalis Christi fidelium novit industria, aliud in homine esse, quod regere valeat tanquam vir, aliud tanquam fœmina, quod regatur. Hac contemplatione interius vigilantes, & exterius quasi obdormiscentes, divini amoris respectu, & dilectissimæ fœminæ, sive Conjugis nostræ, Cunigundæ scilicet Imperatricis Augustæ interventu, Ecclesiæ novæ, qnam in honore sanctæ Mariæ omniumque Sanctorum venerabilis Episcopus Meginwercus in occidentali parte Paterbrunnensis suburbii dedicatione consumando, construxit, prædium tale proprietavimus, quale legaliter & capitulariter nomine Redialdus ad nostras manus imperiales hæreditavit in pago Hesse Saxonico, in comitatu Herimanni Comitis, in villa Nedere nominata, cum mancipiis utriusque sexus, areis, villis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, silvis, venationibus, & omnibus appenditiis, cunctisque, qualicunque modo nominari possunt, utensilibus; eodemque tenore, ut fratres ejusdem monasterii choro, concordia caritatis, sub regula sancti Benedicti Domino famulantes, proprietario jure potestative illud habeant atque possideant Et ut hæc traditio nostræ liberalitatis stabilis & inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria roborantes sigillo nostro subterbullari jussimus.

Signum

Signum Domni Henrici *invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Erchanbaldi Archicappellani notavit. Actum Lietzgo. Dat. VI. Idus Julii. Indict. XV. anno Dominicæ Incarnat. M. XVII. Anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XVI. Imperii IV.

Boleslaum Polonum ad pacem petendam S. Henricus compellit.

Urgente jam tempore armorum progressum, Imperatrix regressa cum aliis quamplurimis, inquit Dithmarus; e quibus pars Episcoporum rediit in Saxoniam, pars Imperatorem secuta in Poloniam. Ac bellum illud per reliquam æstatem, postquam Boleslaus Glocovia depulsus in fugam, obsidione urbium, vastatione regionum, ac tantis per Silesiam, Moraviam, ceterasque Poloniæ provincias gestum est cladibus, ut Boleslaus fatigatus depressusque pacem per Legatos petere necesse habuerit: quo anno demum bellum illud grave & diuturnum finitum est. Auctor noster hoc bello Bohemiam & Moraviam subactam perhibet. Sane postquam mense Junio Thieddegus Pragensis Archiepiscopus, ante ex Corbeja ad Visurgim ad hanc sedem traductus, excesserat e vita, Imperator Merseburgum in Octobri reversus, Ekkihardum novæ civitatis Abbatem subrogavit, Bohemiam haud secus, quam Saxoniam sibi vendicando. Ex Saxonia Imperator digressus Bambergam, Henricum Imperatricis fratrem in Decembri post octenne exilium reposuit in Ducatum Bavariæ. *Festum exinde omnium Sanctorum Imperator in Alstidi digna veneratone celebravit.* Hoc ipso anno Meinwercus Basilicam S. crucis in vicino ad Hervordiam colle solemni ritu consecravit. Opus hoc Meinwercus, ac piorum hominum liberalitas, venerationi salutaris crucis, ac virgini, ex quo illa se istic spectabili forma, ut diximus, obtulerat, magno studio accelerarunt. Sub id quoque tempus Dithmarus Osnabrugensis Episcopus oculorum usu orbatus, vitam exinde in contemplatione rerum divinarum exegit; vir & conditi a se Collegii, & rebus præclare gestis, & fama sanctitatis clarus, postquam ex Collegio Magdenburgensi primum Præpositus Aquisgranensis delectus, ac deinde ab Henrico Imperatore ad Osnabrugensem cathedram traductus erat. Nullus facile post D. Henricum Cæsar, qui Saxoniam Imperiumque Sanctorum Episcoporum multitudine illustrius habuerit.

Consecratio templi S. Crucis Herivordiensis.

Dithmarus Ep. Osnab. vir sanctus visu privatur.

Annus Christi 1018.

Benedicti VIII Pont. 7. Henrici II Reg. 17. Imp. 5. Meinwerci Ep. Pad. 10.

Dithmarus lib. ult.

Subit nunc annus Christi MXVIII, quo Imperator, postquam Bamberga Herbipolim discesserat, Francofurtum petiit; qua in urbe Christi natalitia, Circumcisionis Domini, & Epiphaniam celebravit. Ex quo falli dixeris chronicon Hildesiense, quo refertur, Henricum natalitia Christi Paderbornæ peregisse. Subinde ob assiduas Boleslai postulationes ac legationes in urbe Budessina per legatos Imperatoris, Geronem Archiepiscopum Magdenburgensem, Arnoldum Halverstadiensem, & tres Comites Hermannum, Thiedericum & Friedericum pax tandem cum Boleslao III Kalend. Februarii firmata jurataque: verum, ut Dithmarus scribit, *non ut decuit, sed ut fieri oportebat*, Gloriosius interim alii scriptores Bohemiam, Moraviam, & Poloniam ab Henrico Imperatore subactam, & tributariam factam perhibent; ita diuturni hujus belli finis tandem impositus, & quieta Saxonia Orientalis est reddita. Quare & Henricus Imperator Episcopatum Magdenburgensem ceterosque ita bonis & privilegiis auxit, ut alter eorum post Ottonem M. conditor habitus fit. Atque ut Saxoniæ, quam unice sibi excolendam sumpserat, opportunius consuleret, Goslariam est profectus; qua in urbe per Qua-

Synodus Provincialis Goslariæ *Auctor vita Mein. n. 56*

Quadragesimam Bernwardus Hildesiensis Episcopus præsente Imperatore celebrem habuit synodum, ad quam & Meinwercus, vicinique Episcopi convenere. Et cum multa in ea salubriter acta sunt, ad cleri populique disciplinam sarciendam; tum Godeschalcus, Ekkihardi Comitis filius, & Gertrudis Eckiberti Comitis filia matrimonio, quod vitio contractum erat, Episcoporum judicio sejuncti sunt. Post illa Imperator una cum Imperatrice Paderbornam invisit, quemadmodum id a Browero relatum; quam in rem producit donationem, rogatu Cunigundæ Imperatricis, hoc anno Paderbornæ factam, qua Imperator Popponi Trevirensi Archiepiscopo Confluentiam ex integro dilargitus est; ut qui locus hactenus curtis regiæ nomen adhuc retinebat, exinde totus in Archiepiscopi jus ac potestatem cederet. Addita Archiepiscopo ex eadem munificentia Imperatoris Abbatia S. Servatii.

Brovverus lib. 11. antiq. Trev.

Sed haud multum commoratus Paderbornæ Imperator, iter Neomagum ad inferioris Germaniæ partes acceleravit; quem Meinwercus Episcopus, celebrato prius Paschate in Ecclesia sua, quod octavo Idus Aprilis agebatur, consecutus est, adfuitque Imperatori Idibus Aprilis, ipsa nimirum Dominica in Albis. Magna Neomagi Episcoporum & procerum multitudo apud Imperatorem, uti ex tabulis donationum Meinwerco scriptis, cum ceteris hac super re æstimare licebit. Nam ut ille in omnem occasionem intentus locupletandi Episcopatum suum, ita in hoc conventu Principum ab Imperatore impetravit prædium Siburgehusen; diploma sic habet.

Dithm. lib. ult. Auctor vitæ Meinvv.

Siburgehusanum Prædium Henricus donat Paderbornensi Ecclesiæ.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Noverit omnium Dei fidelium nostrorumque tam præsentium quam & futurorum industria, qualiter nos interventu dilectæ conjugis nostræ, Cunigundæ videlicet Imperatricis augustæ, fideliumque nostrorum Popponis Trevirensis Archiepiscopi, Erchanbaldi Moguntini Archiepiscopi, Adelbaldi Trajectensis Episcopi: item Popponis abbatis Vultensis, Godefridi ducis, Bernhardi ducis, Becelini Comitis, Ecclesiæ Paterbrunnensi, cui venerandus Episcopus Meinwercus, nostræ videlicet servitutis paratissimus, sub honore agiæ Dei genitricis Mariæ, sancti martyris Kiliani, nec non & beatissimi Confessoris S. Liborii Episcopi constructæ atque dedicatæ, tale prædium, quale Willa per manum nobis dedit, & consensum Conjugis, & advocati sui Ottonis in loco Siburgohusun nominato, in Comitatu Udonis Comitis, in pago Hemmerveldun, cum omnibus pertinentiis suis, possessionibus, mancipiis utriusque sexus, agris & ædificiis, terris, cultis & incultis, aquis aquarumque decursibus, pratis, pascuis sive compascuis, molendinis, piscationibus, silvis, viis & inviis, cunctisque quæsitis & inquirendis in proprium jure perenni tradidimus. Et ut hæc traditio præcepti nostri firma & inconvulsa permaneat, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes sigilli nostri impressione subterbullari jussimus.

Signum Domni Henrici *Romanorum invictissimi Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Erchanbaldi Archicappellani recognovit. Data Idibus Aprilis, Indict. I. anno Dominicæ Incarnat. M XVIII. anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XVI. Imperii autem V. actum Tritile noviomago.*

** al. XVII.*

S. Henricus bellum decernit adversus Theodoricum Hollandiæ comitem.

Multos dies Imperator Neomagi substitit, in ordinanda Republica & rebus Frisiæ componendis; quando hoc anno auditis Frisonum querelis ab Imperatore mandatum est bellum Godefrido Lotharingiæ Duci adversus Theodoricum Hollandiæ Comitem, Frisios ob necem patris sui ferro & igne vastantem: Godefrido junxere copias Baldericus Leodiensis, Atheboldus Trajectensis Episcopi, multique Lotharingiæ proceres, infelici belli exitu cæsi: quippe 4 Augusti haud procul Dordraco captus Dux Godefridus, & in

Dithm. l. ult. Sigebertus Anselmus Leod. apud Chap. Chron. Cam Buchelius in not. ad Heid.

Crantz. l. 4 Metrop. c. 4. Gobelin. in Commod. ætat. 6. c. 53

in carcerem abreptus. Ceterum in hoc Episcoporum conventu multa salubriter sunt statuta, ad omnia religionis membra, ut Crantzius scribit, in integrum reponenda; atque, ut Gobelinus noster retulit, decretum, ut quod ex antiquis rituum libris receptum erat, in sacrificio Missæ corpus Domini ad sinistram, calix ad dexteram collocaretur. Soluto Principum conventu, Imperator dies rogationum Aquisgrani, Pentecosten Ingelhemii peregit. Recta inde vicinam Moguntiam petiit, ubi Imperatrix discessit Confungam ad Sanctimonialium congregationem, disciplinam istic monachicam, ut Dithmarus scribit, ordinatura, quod in eo post obitum Conjugis vitam suam consecrare meditaretur. Ceterum Moguntiæ Rudolphus Burgundiæ Rex una cum conjuge & privignis occurrit Cæsari, eique Burgundiam subjecit, offensus suorum insolentia. Eo Cæsar Basileam cum exercitu profectus, fregit Burgundionum animos, quos altero mox anno Wernherus Argentoratensis Episcopus facta expeditione duobus prælis victos ad petendum pacem coegit, effecitque postea Conradus Imperator, ut Germanico Imperio Burgundia adjiceretur. At Cæsar e Burgundia in Sueviam contendit, actisque de Republica conciliis, Godefridum Lotharingiæ Ducem captivitate exsolvit.

Burgundiam in ditionem suam accipit.

Sub exitum anni Cæsar in Thuringiam reflexit iter, ac mense Decembri, urgentibus Saxoniæ turbis, Mulhusii conventum Principum habuit; quo & Meinwercus cum Gerone Magdenburgensi Archiepiscopo, ceterisque Episcopis accessit, & pro oblata rursum oportunitate ex Cunigundæ Imperatricis præsentia, singularique in Ecclesiam Paderbornensem beneficentia, nemus quoddam inter Fuldam & Visurgim amnes, in Comitatu Dodiconis ab Imperatore impetravit. Nec enim Cæsar liberalitatem Meinwerci servitiis, nec Meinwercus servitia liberalitate vinci passus, quod hæ literæ satis superque indicant.

Nemus quoddam donat Ecclesiæ Paderb.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Ubicunque sancta Dei loca bonis nobis a Deo donatis extollimus, non solum vitæ nostræ longanimitatem, verum etiam regni nos prosperitatem augere speramus. Quapropter noverit omnium Christi, omniumque fidelium universitas, qualiter nos pro remedio animæ nostræ, antecessorum nostrorum, nec non pro salute dilectissimæ conjugis nostræ Cunigundæ Imperatricis videlicet augustæ, atque per interventum Geronis Magdeburgensis Archiepiscopi, Dutichonisque Comitis, quandam nostræ proprietatis forestim, in comitatu ejusdem Datichonis sitam, quæ terminum juxta fluviolum Fulda nominatum sumens prope Reginhershuson, & Utenhuson, atque Biberbach & Ratbrehteshuson in quoddam flumen Wisera vocatum usque protenditur, inde sursum directa quandam villam nomine gimundin attingit, abinde circulum prosecuta iterum in Fuldam, & sic sursum usque jam prædictam villam scilicet reginheresbuson pergiratur, sanctæ Paderbrunnensi Ecclesiæ, cui venerabilis & nobis dilectus præsul Meinwerchus praeesse videtur, ad altare & reliquias sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique martyris & Episcopi Kiliani, & sancti Liborii Confessoris cum omni utilitate, quæ ab eo provenire ullatenus possit, firmiter & perpetuo habendam tradimus atque concedimus. Et ut hæc nostra auctoritas stabilis & inconvulsa permaneat, eam manu propria roborantes sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domini Heinrici *Romanorum Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Erchembaldi Archicappellani recognovit. Anno Dominicæ incarnationis M XVIII. indictione II. anno vero Domni Heinrici Romanorum Imperatoris secundi regnantis XVIII. imperii autem VI. actum XVIII. Calend Januarii Mulinhuson feliciter Amen.

Annus

Annus Christi 1019.

Benedicti VIII. Pont. 8. Henrici II. Reg. 18. Imper. 6. Meinwerci Ep. Pad. 11.

Bernardum rebellem in gratiam recipit.

Auctor vitæ Meinvv. Adamus Brem. lib. 2. c. 33. Crantzius lib. 4. Saxon. c. 30.

Annus MXIX agebatur, quo inferior Saxonia rebellionis motu concuti cœpit. Ausus enim Bernardus Saxoniæ Dux armis insurgere in Imperatorem, immemor paternæ originis & beneficiorum, quibus Otto M. Hermannum Belingum avum in nobili quidem, sed paucorum prædiorum familia ad Ducatum evexerat. Sed ille & parens Benno virtute id meriti, a quibus Bernardus degener non modo Episcopos, cumprimisque Bremenses & Paderbornenses vexare, bonisque exuere; Sed Winulos Sclavosque adeo tributis & crudelitate in servitutem deprimere cœpit, ut a Christi religione ad Idolorum cultum redirent. Demum, quod & supra relatum, concitatis ad rebellionem Saxoniæ proceribus arma contra Imperatorem sumere ausus est, ut hæc multis deplorat Adamus Bremensis. Adversus hujus superbiam contundendam, Imperator ineunte hoc anno cum exercitu movit in Saxoniam. Et jam Duci extrema imminebant, nisi Meinwercus Episcopus una cum Unwano Bremensi Archiepiscopo intervenisset, qui Ducem ad petendam gratiam; Imperatorem vero ad indulgentiam permovit. Quare Dux supplex ad Castellum Schalkenburgum venit, Imperatorique in eo reconciliatus est; adeoque Meinwerci cohortatione animus Ducis immutatus est, ut qui ante totus ab Unwano Bremensi Archiepiscopo diffidebat, una exinde animorum conspiratione & collapsam Hamburgensem Ecclesiam, & Christi religionem per Septentrionem redintegrandam susciperet. Versa dehinc arma in Sclavos, qui ad tributorum pensitationem, christianæque religionis libertatem cuique permittendam compulsi sunt. Ac mirum sane quanto progressu & libertate per id tempus Christi religio per Daniam, Norwegiam, & Sueciam, Regum istic Christianorum patrocinio, disseminata sit per Episcopos & Apostolicos viros, quos aut e clero suo Unwanus, Meinwerci consanguineus, & Apostolici Spiritus præsul submisit: aut ex Anglia evocati ultro in has regiones penetrarunt, quemadmodum hæc multis enarrat Adamus Bremensis.

Discussa hac Saxoniæ procella, Cæsar mense Martio Goslariam profectus est ad concilium Episcoporum ac procerum. Præsto istic fuerunt Gero Magdenburgensis, Unwanus Bremensis Archiepiscopi: præterea Theodericus Mimigardevurdensis, Arnoldus Halberstadiensis, Hildewardus Citizensis, Ericus, ceterique Episcopi; præter Meinwercum nostrum, quem Imperialis excellentiæ dilectissimum Episcopum vocat Cæsar in literis mox producendis. Semper S. Imperator chorum Episcoporum secum trahere visus, tanquam Regni primarios Consiliarios, & consiliorum moderatores. Ex Ducibus Saxoniæ non nisi unus Bernardus, ceteri Marchiones & Comites; nec dum enim illa Principum & Ducum multitudo per Saxoniam Henrico imperante. Acta hujus concilii licet interciderint, duo tamen ex eo memorantur; quorum alterum est donatio cœnobii Leisbornensis, Theodorico Mimigardevordensi Episcopo ejusque Successoribus facta. Vetus illud erat Sanctimonialium Virginum Collegium a Carolo M. ævo; quemadmodum omnes Abbatissæ ad hanc diem a Wittio recensentur; verum cum prolapsa disciplina parum frugi essent Virgines, Imperator & sua & Episcoporum auctoritate Theodorico transcripsit, a quo Monachi deinde ex instituto D. Benedicti introducti. Adeo nihil novi cænobia ab uno ordine transferri in alium: literæ Imperatoriæ hujusmodi proferuntur.

Auctor vitæ Meinvv.

Leisbornensis Parthenon ad Benedictinos transfertur

Wittius in chron. Leisbornensi.

Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si Ecclesiarum venerabilium loca a nostris prædecessoribus nobiliter adaucta, ut in suo vigore persistant, sancimus, ab Omnipotenti Deo, quem in suis Sanctis honoramus, æternæ retributionis præmium recipere fideliter & veraciter speramus. Quocirca sanctæ Dei Ecclesiæ omniumque fidelium nostrorum præsentium videlicet & futurorum universitati

volu-

volumus innotescat, qualiter Thiedericus Mimigardefordens. Ecclesiæ venerabilis Episcopus nostræ celsitudinis adiit clementiam, petens, ut suæ Ecclesiæ per nostri præcepti paginam concederemus & confirmaremus unam Abbatiam Lisborn nominatam, quam antea Mimigardevordensis Ecclesia videbatur habere, etsi sine scripto, sitam in pago Dreni, in Comitatu Herimanni Comitis; cujus petitionibus, ut justum est, annuentes, interventu etiam ac petitione Cunigundæ Imperatricis Augustæ nostræque Contectalis dilectissimæ, aliorumque fidelium nostrorum, qui ibi præsentes fuerunt, Everhardi Bavenbergensis, Meinwerci Paderbrunnensis, Adelbaldi Trajectensis Episcoporum, Ducisque Godefridi per hanc nostri præcepti paginam prælibatæ sedi Episcopali sibi suisque Successoribus in perpetuum confirmamus & corroboramus, ut in præscripto loco Lisborn dicto nostro imperiali auctoritate dehinc liberam habeat facultatem servitium Dei ordinandi &c. actum Goslariæ 17. Cal. Aprilis. Anno Dominicæ Incar. MXIX

Cœnobium Scheldecense jurisdictioni Episcopi Paderb. submittitur.

Alterum ex hoc Episcoporum concilio est donatio haud dissimilis, qua cœnobium in Scheldece Meinwerci Episcopi jurisdictioni submittitur, ejus gratia tabulas ipsas hic proferemus.

Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus. Quomodo prædecessores nostros Reges vel Imperatores operatos esse in summo capite, quod est Christus, non ignoramus, quos scimus in eis membris per fidem operatos haberi, augmentando Ecclesias Deo vel Sanctis sacratas, & pro ea ipsa re æternæ recompensationis præmia adeptos fore, nonsecus, si sanctam Dei Ecclesiam ad honorem sanctorum suorum crescere & multiplicare donis vel augmentis studuerimus, perpetuæ remunerationis exultationem nos nancisci speramus. Quapropter universali Ecclesiæ, præsenti videlicet & futuræ, manifestum esse optando desideramus, qualiter Meinwercus Paderbrunnensis, Episcopus nostræ Imperiali excellentiæ dilectissimus, sublimitatem nostram convenit, postulans Ecclesiæ unam Abbatiam Sceldice vocatam dari. Cujus continuis petitionibus non immerito faventes, interventu Cunigundæ Imperatricis nostræ videlicet dilectissimæ conjugis, Episcoporum quoque Geronis, Unwani, Arnoldi, Dietrici, Hiltiwardi, & Erici: optimatumque nostri regni Bernhardi ducis, Sigefridi Comitis, Hermanni & Eggihardi consilii ventilatione supradictam Abbatiam sitam in pago Wesfaga, & in Comitatu Friderici Comitis, sibi nec non suæ Ecclesiæ Paderbrunnensi, suisque Successoribus omni concedimus jure deinceps possidendam. Ut vero hæc præcepti pagina stabilis & inconvulsa futuris & præsentibus temporibus permanere valeat, propriæ manus cautione, & sigilli nostri impressione ratam ducentes signari jussimus.

Guntherus Cancellarius recognovit. Datum anno Dominicæ incarnationis MXIX. Indict. II. anno Domni Heinrici regnantis XVIII Imperii vero ejus VI. XIII Calend. Aprilis. actum Goslariæ.

Celebre exinde hoc Virginum ad vicum Schilse haud procul Bilfeldia, olim quinque templis nunc uno parochiali instructum, infectumque Lutherana tabe.

Vita S. Henrici apud Gretz. & Surium 14. Jul. Auctor vitæ Meinvv. Sigebert. in chron. Lamb. Schafn. Marianus Scotus. Auctor comp. chronl. Bar. aliique.

Benedictus Pontifex Bambergæ honorifice a Cæsare & Principibus excipitur.

Agebantur hæc per Quadragesimæ exitum, cum Imperator Bambergam evocatur ad dedicationem Basilicæ, & Benedictum eo nomine VIII. Pontificem Romanum excipiendum. Imperatorem Bambergam comitatus est Meinwercus cum Saxoniæ Episcopis & flore nobilitatis Saxonicæ. Nihil post Leonem Pontificem a Carolo M. Paderbornæ exceptum Germania vidit ad fulgorem Romanæ religionis illustrius lætiusque. Duo fuere, quæ Pontificem in Germaniam traxere; & primum quidem, quod ab Imperatore post coronationem ab eodem Pontifice factam invitatus esset in Germaniam, quod & Pontifex tum coram addixit; alterum vero ut Imperator Græcos, qui pleraque Calabriæ & Apuliæ loca invaserant, atque ipsi Romæ excidium minitabantur, coerceret. Nec minus gratum erat Imperatori Ecclesiam Bambergensem a se conditam Pontifici coram in tutelam dari. Postquam superatis Alpibus Pontifex Bambergæ appropinquare cognitus, Imperator & Episcopi & frequentes Principes processere obviam cum clero & innumera hominum multitudine. Erant quaterni psallentium chori dispositi ad Vicarium Christi excipiendum; primus trans flumen, secundus in citeriore ripa, tertius ad ingressum civitatis, quartus ad gradus Principis Ecclesiæ, in quam ipse Imperator Pontificem manu prehendens introduxit, & in throno magnifice collocavit. Agebatur per hæc feria quinta sanctioris hebdomadæ, qua Pontifex solemni ritu sacris operatus est in corona

Divina obit in Hebdomade sancta & Paschate.

Dedicat Bambergensem Basilicam in 72 Episcoporum corona.

na duodecim assistentium Episcoporum. Pari celebritate consequentes dies peractæ. In Paschate dum matutinum officium ageretur, lectionem primam recitavit Aquilejensis Patriarcha, secundam Ravennæ Archiepiscopus Imperatoris frater, tertiam summus Pontifex, qui absoluta Supplicantium processione Basilicam dedicavit. Secuta est octavo Calend. Maji consecratio Ecclesiæ D. Stephani pari celebritate; & quod ad omnem posteritatem memorabile est, numerati sunt LXXII Episcopi, qui sacrificali habitu Pontifici inter Missarum solemnia adsisterent. Sub ipso Sacrificio Pontifex Episcopatum Bambergensem liberum renunciavit, probavitque omnia privilegia hactenus Pontificum indulgentia concessa. Interim Henricus Imperator Episcopatum Bambergensem Pontifici vectigalem fecit, jussitque tributi nomine quotannis equum candidum phaleris ornatum, ac centum argenti marcas pendere Pontifici, quod argentum a Leone IX. Pontifice postea remissum, accepta in vicem Beneventana civitate. Inter hæc præstitæ de publico epulæ omnibus, & quod in tanta hominum multitudine miraculi instar erat, nec tumultus, nec vox audita. Adeo omnium animos veneratio sacrorum & Pontificis occuparat. Recolant ex majorum religione Saxones nostri heterodoxi, qui ab ævo D. Gregorii M. Pontificem in solio Antichristi sedisse adhuc dum criminari non desistunt, quem a S. Imperatore, & tot Episcopis in throno Ecclesiæ collocatum tantis honoribus a tota Germania condecoratum legunt. Et hic ille præclarus & magnanimus Pontifex, qui a superiori anno Saracenos classe navali victos ex Italia ejecit, fugato Rege, & capta Regina: ad quæ cum furens Rex saccum castaneis plenum misisset ad Pontificem, minitando tot se armatis brevi rediturum, Pontifex his interritus peram illi milii granis plenam remisit, simulque renunciari jussit, tot se fortissimos viros objecturum Saracenis castaneis. In hoc congressu Pontificum & Episcoporum non defuit sibi Meinwercus Episcopus noster; & quia Romæ in coronatione Imperatoris familiaritatem contraxerat cum Pontifice, multaque, ut diximus, Pontificis gratia consecutus erat, causam quoque Ecclesiæ suæ hic naviter egit, primum mirifice extollendo Imperatoris liberalitatem erga suam Ecclesiam, tum rogando, ut Pontificis commendatione eam uberius experiri liceat. Fecit id Pontifex, atque ejus primum, tum Cunigundæ Imperatricis, Erchanbaldi Archiepiscopi, Everhardi Bambergensis, Engelberti Frisigensis Episcoporum rogatu, lautissimum quoddam prædium Hammonstedi, quod centum præterea mansorum familiis constabat, novo Imperatoris dono impetravit, hisce tabulis in hanc rem consignatis.

Ejus interventu Paderbornensi Ecclesiæ prædium Hammonstadiense donat S. Henricus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Saluberrimis sacri eloquii institutionibus erudimur, exemplisque religiosorum excellentissimis admonemur, ut temporalia & æterna pro Dei amore donantes, commoda æterna, & sine fine manentia studeamus adipisci bona. Quapropter noverint omnes Christi fideles, præsentes scilicet atque futuri, qualiter nos per interventum Spiritalis patris nostri domni videlicet Papæ Benedicti, dilectissimæque conjugis Cunigundæ, nec non venerabilis Mogontiensis Ecclesiæ Archiepiscopi Erkanbaldi, dilectissimique nostri Babenbergensis Episcopi Eberhardi, Frisingensis quoque Episcopi Egilberti, maximeque ob juge & indefessum servitium venerandi Meginwerchi Episcopi, ut ille nullius æmuli opprobriis subjaceat, quin plus omnibus nobis serviens præmia honorespue plures a nobis accipiat, exemplisque nostri emolumenti alios ad nostrum fidele provocet servitium, ad Paderburnensem Ecclesiam in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Kiliani martyris, nec non sancti Liborii constructam, cui prædictus venerabilis Meginwerchus Episcopus præesse dinoscitur, quandam nostri juris cortem, Hammonstedi dictam, in pago Rittega, & in Comitatu Utonis Comitis sitam, una cum omnibus ejus pertinentiis, sive adhærentiis, in quocunque pago vel Comitatu sita sint, videlicet cum vicis, villis, Ecclesiis, servis & ancillis, areis, ædificiis, terris cultis & incultis, viis, inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, silvis, forestibus, venationibus, aquis, piscationibus, molis, molendinis, rebus mobilibus & immobilibus, ac cæteris omnibus, quæ rite scribi, vel quolibet

libet modo dici possunt utilitatibus hac nostræ auctoritatis imperialis pagina donamus, ac omnium contradictione remota proprietamus, præcipientes, ut in Deo dilectus nobis sæpe dictus Meginwerchus Episcopus liberam dehinc habeat potestatem suique Successores eandem curtem Hammostedi cum omnibus appendiciis suis tenendi, possidendi, seu quidquid sibi inde libeat in usum Episcopatus faciendi. Et ut hæc traditio nostra ab omnibus incorrupta permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria confirmantes sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum Domni Heinrici *Romanorum Imperatoris Augusti.*

Guntherius Cancellarius vice Erkanbaldi Archicappellani recognovit. Data IX Calend. Maji in festivitate S. Georgii martyris. indict. II. Anno Dominicæ incarnat. MXIX. Anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XIIX. Imperii autem VI. actum Babenberc.

Tam præclarum hoc donum, quam testimonium de Meinwerco, quo Imperator Meinwercum sibi præ omnibus fidum fatetur.

Soluto Bambergensi congressu, Imperator Pontificem non minus honorifice dimisit, quam exceperat: quo minus tamen expeditionem Italicam, quod sollicitarat Pontifex, hoc anno susciperet, impediere gliscentis per Alemanniam & Flandriam belli flammæ.

Sub id tempus, quarto videlicet Cal. Julii in Hassia S. Heimeradus Presbyter ad immortalem vitam evocatus, *clara ac celebris*, inquit Trithemius, *hisce temporibus per Germaniam & Gallias erat memoria S. Sebaldi in Nurenberg, & S. Heimeradi in Hassungen, magnoque populorum concursu quotidie frequentabantur propter opitulationes, quæ divinitus istic languentibus conferebantur. Quorum ultimus, videlicet Heimeradus presbyter, fuit sanctissimæ vitæ, qui obiit anno MXIX. IV Calend. Julii.* Viri hujus sanctimoniam testatur vita ejus, conscripta ab Egberto Hersfeldiensi Monacho. Gente Suevus fuit Heimeradus, ac genere nobilis, qui relicta patria & consanguineis, Romam, deinde in Palæstinam suscepit peregrinationem, ex qua redux solitariam vitam aliquamdiu egit apud Hersfeldiense cœnobium. Aliquot dehinc annis Dettmoldiæ apud nos versatus, ad vetustam ædiculam a se reparatam, in qua sacris operabatur se inclusit. Sed mirus in ærumnis & injuriis ferendis, cujus experimentum apud Meinwercum dedit; nam cum Paderbornam abjecto habitu vestium, squallidus Vultu, ac corpore deformis, in conspectum Meinwerci veniret, unde, inquit, hic iste diabolus nobis venit? ad quæ modeste Heimeradus, se hominem esse, respondit, & sacris initiatum. Quærente ergo Meinwerco, an presbyter esset; id cum affirmaret, ac simul adstantes dicerent, eum publice divina peregisse, jussit sibi libros proferre, e quibus cantasset, & sacra peregisset; quos ubi obsoletos sordidosque conspexit Meinwercus, jubet in ignem projici, & mox etiam insontem hominem, præcipitante ira, verberibus cœdi. Magna hæc patientia tulit Heimeradus, nihil quæstus de acerbitate agendi. Haud multo post Dodicho Comes Warburgensis Episcopum ad cœnam invitavit, & hunc ipsum Heimeradum presbyterum invitatum Meinwerco in mensa opponit; tum vero indignari Meinwercus hominem vagabundum, delirum & Apostatam, ut vocabat, pari secum honore inter convivas tractari, ipsumque Comitem accusare, tanquam hæc in contemptum sui fecisset. At Comes, ut Episcopum mitigaret, cœpit Heimeradum commendare a sanctitate vitæ sibi nota, quæ non a corporis habitu, sed virtutis aspectu æstimanda sit. Bene, inquit Meinwercus, ego hæc experiar: crastina die in solemni Missæ sacrificio Alleluja cantabit, aut denuo plagis mulctabitur. Deprecatur id Comes, & magis Heimeradus: insistit Meinwercus; & cum neuter quicquam ab obfirmato Episcopo impetraret, consilio Comitis Heimeradus postridie

S. Heimeradus solitariam Dethmoldiæ, sanctamq; vitam agit. *Auctor vitæ Meinvv. Trithemius in chron. Hirsaug. ad annum M.LXXIII Egbertus in vita MS. S. Heimeradi* Patientiam insignem in contumeliam & verberibus ostendit.

Sanctitatem ejus propalat, & tuetur adversus Meinwercum Comes Warburgensis.

Meinwercus ab Heimerado supplex petit veniam injuriarum.

Auctor vitæ Meinvv. num. 61. Serrarius. in Aribone. Auctor vitæ Meinvv. num. 70. Trithemius in chron. Hersang. Brovverus in Not. ad vit. Meinw. Gelenius l. 3 Sac. Syntag. Cleinsorg. in chron.

cantat, & tam dulci vocis artisque sono, quo omnium aures mentesque in stuporem raptæ. Finito sacrificio, Episcopus Heimeradum ad se vocat, & ad pedes ejus procumbens, sibi ea, quæ egerit, ignosci petit; exindeque Heimeradum in amore & honore habuit. Quapropter audita morte ejus, multis sacrificiis multisque largitionibus in pauperes factis, animæ e corpore exitum prosecutus est. Aribo exinde Moguntinus Archiepiscopus ultro veneratus sepulchri locum, cœnobio instituti D. Benedicti exornavit, quod Sigefridus Archiepiscopus postea absolvit, ob frequentes supplicium accessus, & cœlestia beneficia, quæ Deus ad hujus sancti presbyteri patrocinium mortalibus præstitit. At longe illustrius Monasterium Tuitiense, quod a D. Heriberto Coloniensi Archiepiscopo anno MII. cœptum, hoc anno ab eodem sanctissimo præsule perfectum dedicatumque est: testes ad posteritatem præclaræ tabulæ ab Heriberto consignatæ.

Annus Christi 1020.

Benedicti VIII. Pont. 9. Henrici II. Reg. 19. Imp. 7. Meinwerci Ep. Pad. 12.

Ottonem Episcopis infestum bello persequitur Henricus.

Auctor vitæ Meinvv. Rupertus in vita Heriberti.

Heribertus valetudinem causanti graviter irascitur.

Annus inde millesimus sequitur post Christi natalem vigesimus, quo Henricus Imperator Ottonem Comitem bello aggressus. Is quia, ob matrimonium adversantibus Ecclesiæ legibus initum, ab Erckenbaldo Moguntino Archiepiscopo in publica Synodo damnatus erat, iram & arma convertit in Moguntinum, vicinosque Episcopos: ac totam Rheni ripam spoliis & cædibus infestam tenebat. Belli prædarumque receptaculum erat Hermensteiniana arx, Rheno incumbens. Ad hanc hominis insolentiam injuriamque ulciscendam arcem Henricus obsidet, & annonæ inopia ad deditionem compellit. Evocatus ad hanc expeditionem inter ceteros Heribertus Coloniensis Archiepiscopus cum copiis suis; verum quod is molesta cum febri conflictaretur, excusavit se: Quod Cæsar sinistre accepit, ratus morbum obtendi ad detrectandum obsequium; nondum enim a prima offensione, ex qua Heribertus Regni insignia subduxerat, ex integro reconciliatus erat Archiepiscopo. Ac nescio, ut in sanctis viris sæpe animadversum, quid aversi semper animi inter utrumque. Sanctum virum per scintillas veteres remanserat; qua in re multum laboravit Meinwercus Episcopus, ut Imperatorem Heriberto intime conjungeret, nec tamen obtinere potuit. Accessere ad præsentem suspicionem Cæsaris, qui multo malignius Heriberti excusationem exaggerarent. Quare Cæsar se passus abduci Coloniam, ut coram de valetudine Archiepiscopi cognosceret. Et jam aulæ quidam proceres credebant grande malum imminere Heriberto, cum Imperatori noctu dormienti Angelus adstitit, monuitque severe, ne quid acerbius ageret in Heribertum omnis culpæ innoxium. Quare Imperator ad conspectum Heriberti lacrymans irruit in amplexum, *ignosce*, inquiens, *alium te mihi hominum sermones, alium Deus ostendit.* Plura in hanc sententiam proloquentem inhibuit haud minus lacrymis perfusus Heribertus. Ita mirantibus cunctis, qui aderant, intime conjuncti. Nec tamen his Cæsar sibi satisfecit: nocte, quæ diem illum secuta est, ante preces matutinas conclave Heriberti, uno duntaxat e clero comitante, ingreditur; quem cum istic non reperisset, pergit in sacrarium, ubi cœlesti meditationi inhærentem invenit; rursumque ad pedes abjectus, iterato omnium offensionum veniam ex animo orat: nec ante surgere voluit, quam Heribertus condonationem repetiisset. Tum vero Heribertus prædixit hunc ultimum fore utriusque congressum. Quo dicto cum obitum suum brevi imminentem denunciaret, eo ægrius se Imperator a sancto viro avelli passus est. Præcessit dehinc anno proximo ad superos Heribertus, certus fati sui vates, nec gnarus etiam mortis Imperatoris consecuturæ, quam & Geremanno Comiti fratri suo aperuit.

Cælitus monetur, ne S. Heriberto molestium facessat.

Veniamque precatur a S. Heriberto.

qui mortem utriusque prædicit.

Meinwercus Tribuiensem villam ab Henrico obtinet Abdinckhofensibus.

In discessu omnia dolore & amore mixta: ac nemo lætior Meinwerco, quod vidisset coram utriusque sancti conjunctionem, tot votis expetitam. Et Meinwercum, cum hæc Coloniæ age-

agerentur, præsentem fuisse, testes esse poterunt hæ novæ largitionis literæ, quibus ab Imperatore villam Triburi in pago Saxonico Westphaliæ, agris & proventibus uberem, pro novis suis intra suburbium Cœnobitis impetravit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si æterna & semper manentia accipere desideramus, temporalia & transitoria pro Dei amore benigne ac devote erogare debemus. Quapropter noverint omnes Christi fideles, præsentes scilicet atque futuri, qualiter Nos pro redemptione animæ nostræ, ac dilectissimæ Conjugis nostræ Chunigundæ, & per interventum ac indefessum servitium venerabilis Episcopi Meginwarci, quandam nostri juris curtem, Triburi nominatam, in pago Saxonico Wesfala sitam, in Comitatu Herimanni Comitis, cum omnibus appendiciis, servis & ancillis, liberis quoque cum tali servitio & censu, qualem nobis solvebant & agebant, molendinis, piscationibus, venationibus, silvis, pascuis, pratis, & omnibus utensilibus ad eundem locum pertinentibus, ad Abbatiam in Patherbrunnon a prædicto Episcopo Meginwarco inchoatam & stabilitam, ad Ecclesiam ab eodem in honore Domini Salvatoris & omnium Sanctorum dedicatam donavimus; ea scilicet ratione, ut Monachi sub regula sancti Benedicti inibi Deo servientes, deinceps liberam de eadem curte habeant potestatem utendi, mutandi, & ad communem usum illorum, quidquid exinde libuerit, tractandi. Et ut hæc nostra auctoritas stabilis & inconvulsa omni permaneat ævo, hoc præceptum inde conscriptum impressione sigilli nostri jussimus insigniri, propriaque manu confirmavimus.

Signum Domni Heinrici *invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius ad vicem Erchenbaldi Archicappellani recognovit. Data XII Calend. Martii. indictione III Anno Dominicæ Incarnat. Millesimo XX Anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XVIIII, Imperii VII actum Coloniæ feliciter Am.

Post hæc, inquit auctor noster, *Calendis Junii Episcopus noster cum Imperatore Confungam venit, ubi interventu Geronis Magdenburgensis Archiepiscopi, Dodiconisque Comitis de Wartberge, quandam regiæ potestatis forestim in Comitatu ejusdem comitis Dodiconis sitam obtinuit.* Diversum hoc nemus a priori, ac vulgo Reinckerhusanum seu Reinersíwoltium appellatum, quod nova beneficentia Imperatoris Coffungæ, in Monasterio Virginum, intra limites sacræ jurisdictionis, donatum Meinwerco Episcopo. Quare hic ipsas donationum tabulas exhibemus.

Nemus Reinkershusanum Paderanæ Ecclesiæ donat S. Henricus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si sanctarum Dei Ecclesiarum loca bonis nobis a Deo donatis ditando extollimus, non solum vitæ nostræ longanimitatem, verum etiam regni nos prosperitatem augere speramus. Quapropter noverit omnium sanctæ Dei Ecclesiæ fidelium nostrorum, præsentium scilicet ac futurorum, universitas, qualiter nos pro animæ nostræ remedio nostrorumque antecessorum, nec non pro salute dilectæ Conjugis nostræ Cunigundæ Imperatricis videlicet augustæ, atque per interventum Geronis Magdeburgensis Archiepiscopi, Dutichonisque Comitis, quandam nostræ proprietatis forestim, in comitatu ejusdem Dutichonis sitam, quæ initium sumit de Rothalmingahuson, rectoque tramite protenditur in Wisaram fluvium, sicque ascensum ducit in fluvium, qui vocatur Fulda, inde vero continuatim servat ascensus tenorem juxta eundem fluvium Fuldæ, usque in rivum, qui dicitur Crummelbichi, nec non ad Oppidum, quod holthusun vocatur, viam tendit, simul graditur inter Othilanhain, & Reinheresbusen, atque ad Rothiereshusen, mox pergit Kikilahusen atque ad Biverbike, sicque protenditur in viam, quæ tendit ad Vulfredeskurken, itemque in alteram viam, quæ extenditur ad Gunnesburin,

&

& ad viam Monneshusen, sicque girando circuit quandam viam, quæ pervenit usque ad prædictum Oppidum Rothalmingahusen, sanctæ Paderbrunnensi Ecclesiæ, cui venerabilis nobisque dilectus præsul Meinwercus præesse videtur, ad altare, & reliquias sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique martyris & Episcopi Kyliani, ac sancti Liborii Confessoris, cum omni utilitate, quæ ab eadem ullatenus provenire possit, firmiter & perpetuo habendam tradimus atque concedimus, ac de nostro jure, & dominio in ejusdem sanctæ Paderbrunnensis Ecclesiæ jus & dominium transfundimus & delegamus, eo videlicet ordine, ut nullus Episcopum jam dictæ Ecclesiæ ejusque Successores de prædicta foresti disvestire, vel inquietare præsumat. Et ut hæc nostræ auctoritatis pagina stabilis & inconvulsa permaneat, eam manu propria roborantes sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum Domni Heinrici *Serenissimi & invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti.*

Guntherius Cancellarius vice Erchanbaldi Episcopi Archicappellani recognovit. Anno Dominicæ incarnationis MXX indictione III. Anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XIX imperii autem VII. actum XI Calendas Junii. Consunga feliciter Am.

Annus Christi 1021.

Benedicti VIII. Pont. 10. Henrici II. Regis 20. Imp. 8. Meinwerci Ep. Pad. 13.

Insequens annus supra, quam alii quietior fuit Imperatori; quanquam cum Dithmari historia hic nos destituere incipiat, a ceteris nil nisi lacinias ex publicis persequentes aliquot annos accepimus. Fortunatissimus interim hic annus Meinwerco Episcopo, quo Imperatorum rursus post Natales Christi dies Paderbornam invitavit, hospitemque cum Imperatrice gratissimum per mensem Februarium habuit. Tum vero cum Meinwercus Imperatori exponeret clarissimam hujus Episcopatus originem a Carolo Magno Conditore, & quibus temporum injuriis ceteris Carolinis Episcopatibus multo imminutior factus esset, ac postremum etiam fatale incendium objiceret oculis, quo urbs cum Collegio in summam ruinam venisset; ita animum piissimi Imperatoris commovit, ut post Haholtinum Comitatum, alterum Dodiconis, ac tertium etiam Immedeshusanam regia prorsus liberalitate adjecerit. Jam ante ipso Dodico Comes Wartbergensis, seu ut nunc dicitur Warburgensis, ac Sigebodus frater, hortatu rogatuque Meinwerci, quod sine prole essent, omnia ejus Comitatus bona hereditaria Ecclesiæ Paderbornensi transcripserant. Qua super re hæc donatio transactioque privata inter Meinwercum & Dodiconem piissimum Comitem facta, ac testibus comprobata est.

Warburgensem comitatum Dodico improlis donat Ecclesiæ Paderbornensi.

In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti. Dodico Comes peccaminum suorum, atque humanæ fragilitatis memor, ac divina ammonitione conpunctus, pro remedio & commemoratione animæ suæ, ad altare & ad servitium sanctæ Dei Genitricis Mariæ, & sancti Kiliani martyris, & sancti Liborii Confessoris cum consensu matris suæ, videlicet Hildigundæ hæredis suæ primitivæ, fratrisque sui Sigobodonis assensu & astipulatione, suum prædium tradidit in proprium in his locis, quorum nomina subsequuntur: Wartbergi, Rainlesessun, Erungun, Radi, Radi in superiori wurmlabun, Rothem, Garamelti, Rodwardeshusun, Illandehusun, Silibem, cum agris cultis & incultis, silvis, aquis aquarumque discursibus, pratis, pascuis, nec non cum utriusque sexus mancipiis, & cum omnibus ad hæc loca pertinentibus appendiciis, videlicet octo molendinis, cæterisque quæ adhuc nominari queunt, vel nequeunt, & tamen in eis sunt, vel fieri possunt utilitatibus, exceptis ministerialibus ejus hominibus Eilbehrt, Randwigh, Acilin, Gela, Doda, Hoikalsi, Ainza, Tamma, Hibuke, Hizule cæterisque mulieribus jam ad geniceum ejus assumptis, non ulterius assumendis; Ea ratione atque pactione interposita, ut dum Deo jubente monasterium Paterbrunnense maneret incolume, pro eodem Dodicone Sacerdoti, atque Diacono, & Subdiacono cotidie publicam Missam celebrantibus stipendialis

lis refocilatio, quæ convenit uni ejusdem Ecclesiæ fratri constipendiali dari, daretur: Sin autem ab Episcopo vel præposito publica Missa celebraretur, eadem ejus stipendialis refocilatio pro animæ ejus remedio inter duodecim egenos divideretur. Cum vero idem Comes Dodico divina sic disponente providentia hujus vitæ terminum transiret, in omnigena re commemorationem, quam pro ejusdem Monasterii Episcopo agere consuetudo est, pro eodem Comite Dodicone celebrari debere, videlicet in missarum & psalmorum celebrationibus, luminorumque incendiis, evlogiarumque donationibus, centenorumque pauperum refocilationibus, & in omnibus, quæ in Episcopi ejusdem loci annuali depositionis die convenit facere Hac traditione & pactione peracta ante altare sanctæ Dei genitricis Mariæ Dominus Episcopus Meinvvercus cum suo advocato Amulungo pro eodem prædio in precarium eidem Dodiconi præstitit, quidquid in Desburg, Astnederi, Westnederi, Dalpanbuson, Duerion, Vflabun, Rasbiki, Silchem, Wepplithi ad Ecclesiam Paderbrunnensem proprietatis pertinebat, atque eandem traditionem, quam idem Comes Dodico ad altare sanctæ Mariæ tradidit, ut utrumque, dum ipse viveret, traditionis atque precariæ usu fructus uteretur: illo autem mortem obeunte in integrum precaria & traditio ad supra dictam Paterbrunnensem Ecclesiam restitueretur similiter, exceptis tribus ministerialibus viris Tiazone, Bennone, Mainzone, ac duabus familiis in Wepplithi habitantibus, & ad Heristelle pertinentibus, quas ei in precariam non concessit. Hæc autem traditio tali tenore atque interdictione facta est, ut si isdem Episcopus vel aliquis ejus Successor de precaria, vel pactione eidem Dodicone vivente infringere voluerit, isdem Dodico supradictum prædium recipiendi licentiam habeat; hujus rei testes sunt Sibodo, Immed, Siberht, Thiatmar, Bernhard, Amulung, Bernhard, Erp, Ailbrat, Volcpold, Kono, Rodvvard, Haika, Hagerword, Helmvvure, Alfric, Mainberi, Ratberi, Wiking, Adalbart, Imuka, Asman, Folcmar, Hiddin, Becilin, Wal, Wither, Aisfa, Bunald, Thiadmar, Hiriman, Frithuric, Rainbald, Hiriman, Redald, Hildivvard, Asdag, Accabacca, Vnaca, Aica, Isic, Redig, Imuca, Mainbald, Duda, Tamma, Thiadmar, Isger, Bartezed, Mainvverc, Hiriman, Ova, Hamaca, Heilvvard, Frithuric, Godescac, Vulvered, Waldbard.

Donationem Dodiconis ratam habet S. Henricus

Comite vero Dodicone anno IV. Calendas Septembris mortuo, Meinwercus nihil sibi negligendum ratus, per opportunitatem invitati præsentisque Cæsaris plenam ejus donationem ac confirmationem auctoritate Imperatoria impetrat. Quam in rem hæ tabulæ coram in urbe Paderbornensi confectæ consignatæque sunt.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina gratia Romanorum Imperator Augustus. Divinæ pietatis clementia, quæ nos ad culmen Imperatoriæ Majestatis perduxit, ac voluit imperare, ut Ecclesiarum ordini firmando atque corroborando subveniamus, his autem maxime locis, quæ ab antecessoribus nostris Regibus & Imperatoribus fundata, sed jam peccatis exigentibus pene videbantur annulata. Quapropter omnium fidelium nostrorum, præsentium scilicet ac futurorum, industriæ notum esse volumus; qualiter nos divini amoris instinctu pro remedio animæ nostræ, seu parentum nostrorum, nec non & tertii Ottonis, bonæ memoriæ Imperatoris, dilectæque Conjugis nostræ Chunigundæ augustæ interventu, atque Meinwerc sanctæ Paderbrunnensis Ecclesiæ venerabilis Episcopi rogatu, sibi sanctæque suæ Ecclesiæ venerabilis Episcopi rogatu, sibi sanctæque suæ Ecclesiæ a Karolo Magno Imperatore olim fundatæ, nostris vero temporibus incendium passæ, in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ semper Virginis, & sancti Kyliani martyris, Liboriique Confessoris dedicatæ, Comitatum, quem Dodico Comes, dum vixit, tenuit, situm videlicet in locis Hessiga, Netga, Nitherga cum omni legalitate in proprium concedimus atque largimur per hanc nostram imperialem paginam; eo videlicet tenore rationis, ut præfatus Episcopus Meinwerc, suique Successores præscriptæ Ecclesiæ præsidentes, dehinc liberam habeant potestatem de eodem Comitatu ejusque utilitatibus; quidquid eis placuerit faciendi, ad eorum tamen utilitatem Ecclesiæ, omni videlicet inquietudine remota. Et ut hæc nostræ traditionis, seu confirmationis auctoritas stabilis, & inconvulsa omni habeatur tempore, hoc præceptum inde conscriptum manu propria firmavimus, & nostro sigillo repercusso insigniri jussimus.

Signum Domni Heinrici *victoriosissimi Imperatoris Augusti*

Guntherius Cancellarius ad vicem Hercumbaldi Moguntini Archiepiscopi & Archicappellani recognovit. Data XIV. Calend. Martii. Indictione IV. Anno Dominicæ Incarnat. millesimo vicesimo primo, anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XX, Imperii autem VIII. actum Padebrun feliciter Amen.

Nobilis & opportunus Comitatus intra sacros dioecesis terminos, manetque etiamnum in Episcoporum potestate; nisi quantum vicini Hassi & Comites Waldecenses subtraxere. Non alia fere pars dioecesis agrorum fertilitate præstantior. Celebris etiam urbs Warburgensis ad Dimolam flumen, quæ nomen ex eo Comitatu a vetusta Comitis Dodiconis sede arceque retinet.

Immedeshusanum comitatum donat S. Henricus Ecclesiæ Paderbornensi.

Alter Comitatus Immedeshusanus huic contiguus, in eadem frumentaria regione Sintveldiæ, Caroli M. prælio adversus Saxones celebri, haud minus illustris, dono Liudolphi Comitis & Imperatoris Henrici accessit ad dioecesin. Ejus vero donationis tabulæ, quia nobis interciderunt, juvat ea referre, quæ Auctor vitæ Meinwerci scribit. *Die quoque Kalendarum Martiarum proximarum, alium quendam Comitatum in Immedeshusen, interventu Benedicti Papæ, Cunigundæ Imperatricis Augustæ, Everhardi Bavenbergensis Ecclesiæ Episcopi, Piligrini ejusdem Ecclesiæ Præpositi, regiique Cancellarii obtinuit, quem situm in locis Soradveldt, Sinutveldt, Armunga, Treveresga, Burclaun Liudolphus Comes, dum vixit, tenuit; ea ratione, ut nec ipse Meinwercus Episcopus, nec aliquis Successorum suorum, ullam potestatem haberet alicui suo militi, vel extraneo eundem Comitatum in beneficium dandi, sed ministerialis ipsius Ecclesiæ, qui pro tempore fuit, præsit prædicto Comitatui; ac de ejus utilitatibus provideat, ad restaurationem constructionis ipsius Ecclesiæ, ut inde muri releventur, tecta reparentur, & quidquid opportunum fuerit ad corporalem formam ipsius domus Domini, ibi inde administretur.* Cessit ergo totus ille Comitatus ad fabricam Ecclesiæ, & quod fatali incendio illatum est damnum, Deus tanta largitate Imperatoris & piorum hominum compensavit; alias forte non tam illustris Basilica, nec tantæ opes accessuræ, adeo providentiæ divinæ est ex malis redintegrare uberius bona.

At Meinwerco non continuo Comitatum Warburgensem adire concessum; suos enim invidos & æmulos passus. *Quidam enim propinquorum Dodiconis Comitis.* ut hæc quoque verbis auctoris nostri memorem, *Bern nomine, traditionem, quam idem Comes, & Sigebodus Ecclesiæ Paderbornensi fecerant, infirmare judicio sæculari attentavit, & multis conciliis habitis, ad ultimum in natali S. Damasi Papæ, in Ermennesweretbe, in præsentia Henrici Imperatoris, Aribonis Moguntini Archiepiscopi, & Episcoporum Wizelini Strazeburgensis, Adalbaldi Trajectensis, Udonis, Herimanni Comitum, & aliorum multorum, omni querela postposita, plenaria reconciliatione pacatus cessavit, & octoginta tres libras ab Episcopo accepit; in Gandersheim* XX *uncias auri;* XLVI *libras argenti; unum pallium pro* IV *libris; &* XXX *equas; astantibus Wizelino Episcopo prædicto, Reinwardo, qui advocatus fuit, Udone, Sigefrido, Ezzikone, Liudulfo, Becelino de Suevan comitibus, Conone filio Ducis Ottonis, ejusque milite Zeizulfo, aliisque multis.* Frequens hic coram Henrico Imperatore congressus fuit, quo controversia omnis decisa, & Comitatus Warburgensis Meinwerco cessit.

Controversia de Warburgensi comitatu a propinquis mota componitur. Auctor vitæ Meinw.

Nec minus celebris conventus, de quo historici Trajectenses, cumprimisque Gerbrandus de Leida. Memorant illi anno 1021 Tulpiaci, 4 nonas Januarii, coram Imperatore convenisse Adelboldum Ultrajectensem Episcopum cum Ecclesiæ suæ ministerialibus (ex quibus Dux Brabantiæ Dapiferum Episcopi, Comes Hollandiæ Mareschallum, Comes Gelriæ venatorem, Comes Cliviæ Camerarium, Comes de Benthem Janitorem, Comes de Cuke Pincernam, Comes de Chore Signiferum, egerit) omnesque Adelboldo Episcopo juramentum fidei dixisse. Ea tum Episcoporum dignitas erat ac potentia, cum illi primi post Cæsarem essent Imperii Principes, & rari adhuc per Germaniam Duces, ac sæculares Principes. Sed quid nunc ille nobilis Episcopatus, & seminarium christianæ religionis per Frisiam

& Sa-

& Saxoniam nostram? nisi quod Severus Imperator dixit. *Omnia fui, & nihil sum præter umbram.* Sed nostra repetamus.

Henricus ad preces Meinwerci benefacit Monasterio Gandersheimensi.

Non satis erat Meinwerco Ecclesiæ suæ necessitatibus prospicere; etiam aliis ut benefaceret sedulo adlaborabat; testes esse possunt sequentes tabulæ, quibus ad illius intercessionem integer Comitatus Monasterio Gandersheimensi ab Henrico donatus.

In Nomine Individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Rom. Imp. Augustus. Si fidelium nostrorum votis probabilibus præbere assensum, justa illorum desideria in humanis, majorem autem in Ecclesiasticis utilitatibus clementiam audivimus atque proficimus; id profecto ante omnia nostræ saluti atque regni stabilitati proficere certissime confidimus. Proinde noverit omnium Christi nostrorumque fidelium universitas, qualiter nos per instinctum dilectæ conjugis nostræ Cunigundæ videl. Imperatr. Augustæ, nec non fidelissimi nostri Piligrini venerabilis Coloniensis Archiepiscopi, imo familiaris nostri Meinwerci Paderbornensis Ecclesiæ Pontif. pro amore atque petitione nomine tenus sororis respective ac consanguineæ nostræ, Domnæ Sophiæ Gandersheim Monasterii matris atque domnæ, nec non pro recordatione atque requie patris nostri Heinrici Bavariæ Ducis animæ, cujus ossa requiescunt in eodem monasterio, talem Comitatum qualem Otto Comes ex imperiali nostro munere infra hos quippe pagos Gandersheimigawi, Grenigabi, Fretenigabi, Flentigabi, Auganagawi, Vierzigauwi, Erigauwi, & insuper quicquid his duobus pagis Eilwerigawi, & Ammerigawi visus est habere, ad Altare Sanctorum Confessorum pariterque Pontif. B. scil. Anastasii atque Innocentii, in quorum honorem prædictum Gandersheimense monasterium constructum atque consecratum est, prout juste ac legaliter possumus, per hanc imperialem paginam donamus atque largimur in proprium. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis permaneat, eam manu propria roborantes, sigilli nostri impressione jussimus signari.

Locus Sigilli.

Signum Domni Heinrici *Romanorum invictissimi semper Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Erchembaldi Archicappellani recognovi. Data anno ab incarnat. Domni nostri Jesu Christi MXXI. indict IV. anno vero Domni Heinrici Imperatoris regnantis XX. Imperantis VIII. Actum X Kalend. Augusti Noviomago feliciter amen.

Illustrium Episcoporum obitus *Auctor vitæ Meinvv.*

Annus hic præclaros Episcopos sustulit. Primo Erkenbaldum Moguntinum Archiepiscopum & Metropolitanum nostrum, Meinwerco intimum, cui Aribo Imperatoris Capellanus aulæque Sacerdos subrogatus; falliturque Schafnaburgensis, qui anno superiori obiisse tradit; nam sub initium hujus anni adhuc vixisse testantur tabulæ a nobis productæ, in quibus Guntherius ejus vice adhuc subscripsit; sub exitum vero hujus anni, ut mox retulimus, Aribo inter Episcopos arbitros refertur, ut recte Marianus Scotus ad hunc annum mortem ejus adscripserit: nutante hac super re Serrario, eo quod Schafnaburgensis Erkenbaldi obitum ad superiorem annum retulerit. Duodecimo dehinc Calendas Novembris transiit ad superos D. Bernwardus Hildesiensis Episcopus, gesto per 30 annos sacro præsulis munere. Vir admirandæ sanctitatis, multisque miraculis clarus, Successorem nactus D. Godehardum, paris sanctimoniæ virum. Tertius conjungitur D. Heribertus Coloniensis Archiepiscopus, quem alii hoc anno XVI Martii obiisse volunt, quos inter Bollandus id contendit ex Lamberto Tuitiensi, & sepulchri inscriptione: aliis contra in sequentem annum mortem rejicientibus. Successor Heriberto datus ab Imperatore Piligrinus, Bambergensis Ecclesiæ Præpositus, ac

Vita Bernw. apud Brovver. in sideribus. Sigebertus Marianus Scotus. Herman. contr. Bolland. in comment. ad vitam Heriberti. Auctor vitæ Meinvv. Appendix ad vitam S. Bernwardi. Brovverus in notis ad eandem.

S. Bernwardus Piligrino mendicanti Coloniensem Archiepiscopatum prædicit.

regius Cancellarius, ut eum auctor supra noster relatus appellat, quo in munere XIIII Calend. Martii adhuc versatus ab eodem proditur. Mirum de hoc Piligrino vaticinium D. Bernwardi traditur; nam cum adolescens Hildesii in scholis versaretur, & pro more studiosorum puerorum accederet ad fores aulæ Episcopalis stipem rogando, idque audiret Bernwardus, vade, inquit ad famulum, & Episcopum Coloniensem introducito: advolat ille ad januam, & renunciat neminem foris adesse præter scholarem pauperem: age, inquit Bernwardus, & adolescentem huc introducito; hic enim aliquando Episcopus erit. Ac mox honorifice exceptum in capite mensæ supra convivas collocat, tractatque ceteris etiam lautius. Soluta mensa, dum puer rubore perfusus gratias agit Episcopo, non aliud mihi, inquit Bernwardus, rependes, quam ut Episcopus Coloniensis aliquando futurus, primum Missæ sacrificium, quod Coloniæ facturus es, pro Bernwardo decantes. Memor ejus Piligrinus primum, quod Coloniæ obtulit sacrificium, Cantores præveniens repente, pro defunctis orsus est, stupentibus qui aderant; cumque prima parte sacrificii Bernwardi memoriam inter vivos ageret, post inter salutaris victimæ consecrationem de morte ejus edoctus, juxta precum formam, memoriam Bernwardi inter mortuos fecit. Boici Scriptores hæc inter narrationis fabulas reponunt, quod Piligrinum gente Bojum ac nobilem fuisse tradant, de quo verisimile non sit stipem collegisse inter pauperes: tanquam Henricus Imperator, dum Hildesii versaretur in scholis, non etiam parce in clero sit habitus, aut indecorum sit Boico nomini, nobilem inter Saxones procul a suis quærere vitæ subsidium: aut moris nunquam fuerit in Saxonia ingenuos etiam adolescentes repentino cantu obire domos, festis cumprimis D. Martini & Nicolai, aliisque per annum celebrioribus. Quanquam uti hæc auctor refert, multum in chronologia vacillent, dum id anno demum XXIII accidisse tradit. Sed fuerit id primum sacrificium, quod pontificali apparatu Coloniæ peregit, cumprimisque in eorum sententia, qui Heribertum mense Martio anno 1022. obiisse scribunt; utcunque se habeant, quæ de obitus die cognito, & sacrificio ipsa hora excessus oblato referuntur.

Brunnerus lib. 9. rer. Bava. Histor. Bavar. p. I. lib. 16.

Annus Christi 1022.

Benedicti VIII. Pont. 11. Henrici II. Reg. 21. Imper. 9. Meinwerci Ep. Pad. 14.

Sigebertus in chron.

Annus dehinc proximus, Christi M.XXII, memoratur a cœli inclementia fatalis; nam tanta siccitate laboratum, ut æstu prægravante mortales passim deficerent, & armentorum greges ob aquarum inopiam siti intolerabili contabescerent. Mirum etiam, columnas & pavimenta tanto sudore maduisse, ut aquis perfusa crederentur. Fatalis quoque hic annus duorum Episcoporum Saxonicorum excessu, Theodorici primum Mimigardensis Episcopi. Magna is laude, magnoque honore per X annos Ecclesiam suam administravit; multumque a Dithmaro commendatur a natalium splendore, egregia indole, & virtutum aspectu; de quibus supra etiam relatum est. Eoque nobis etiam non prætereundus, quod Auctor vitæ Meinwerci, quocum amicissime vixit, inter illustres horum temporum Episcopos claruisse memoret. Quod vero chronicorum Monasteriensium Scriptores referunt, eum pontificia auctoritate Sacerdotes & clericos Cathedralis Ecclesiæ, qui sub fratrum nomine ad ejus tempora secundum institutum D. Benedicti vixerant, detracto habitu & ritu, ad Canonicam vitam reduxisse, id inter fabulas imperitorum istorum Scriptorum referas; cum a D. Ludgero ea in Ecclesia canonicum institutum viguerit, uti ab eo cœptum est, & a Gerfrido, Alfrido, ceterisque Episcopis Successoribus servatum: Monachos illi in Werthinense cœnobium a se conditum introduxere, non in Ecclesiam Monasteriensem; neque tres illi primi Episcopi Monachi fuere, sed clerici. Unwanum ex Bremensi Ecclesia proscripsisse Monachicos ritus haud mirum, quando Ansgarius, aliique ejus loci primi Archiepiscopi ex Corbeiensi cœnobio sumpti eos introduxerant. Successorem tamen habuit Theodoricus Sigefridum, Abbatem Monasterii S. Joan-

Theodorici Episcopi Monasteriensis obitus

Auctor vitæ Meinvv. Crantzius lib. 3. Metrop. c. 46.

Cathedrale Monasterii collegium non constitit primo ex monachis, sed Canonicis.

S. Joannis, quod prope Magdenburgum erat, virum illustrium natalium ortu, patre nimirum Sigefrido Comite Walbecano orientalis Saxoniæ natum, eoque ab Henrico Imperatore ad sedem illam translatum. Neque ille clerum ad Monachorum institutum traduxit; quemadmodum neque tot Moguntini Archiepiscopi ex Abbatibus Fuldensibus, neque alii Episcopi alibi ex Monachis impositi fecere; quod & vetustius, & longe eminentius sit cleri institutum, ad regendam Ecclesiam ordinatum, quam Monachorum. Alter Saxonicus Episcopus hoc anno morte subtractus, Theodericus Mindensis antistes, sæpe etiam a nobis ex tabulis, & conventibus Episcoporum relatus. Vir ea ætate egregius, ac gesto in XVI annum magistratu spectabilis. Subrogatus illi Sigebertus.

Meibom. in chron. Walbecano.

Mors Theoderici Episcopi Mindensis.

Auctor vitæ Meinvv. Chron. Mind.

Memorabilis hoc anno expeditio Italica, urgente Benedicto Romano Pontifice per legatos. Quam in rem synodum Aquisgranensem ab Imperatore convocatam tradunt ex Sigeberto, convenientibus ex tota Germania Episcopis. Sed ea expeditio non nisi sub exitum anni suscepta, magno armorum apparatu. Auctor est Leo Ostiensis Popponem Trevirensem Archiepiscopum cum undecim armatorum millibus præmissum in Italiam, quem Piligrinus Coloniensis Archiepiscopus cum viginti millibus selectorum militum subsecutus est, ad Græcos ex Apulia depellendos. Productum id bellum in æstatem sequentis anni. Imperator interim 3. Nonas Novemb. Gronæ ad Visurgim versatus, Abbatiam S. Michaelis a D. Bernwardo Hildesii conditam dotatamque confirmavit, ut tabulæ pervetustæ ejus cœnobii docent. Deinde a Meinwerco invitatus Paderbornam, laxandi animi causa, cum familiari suo Episcopo egit, uti acta & donationum tabulæ, quas referemus satis testabuntur; id quod a ceteris Scriptoribus non satis observatum est. Meinwercus enim cum exstructum a se Monasterium Monachorum acceleratis operibus ad fastigium prope perduxisset, chori etiam fornice suspenso, ratus Imperatoris præsentia & liberalitate donum aliquod accessurum, Henricum Paderbornam ad natalitia festa invitavit. Imperator accepta invitatione se tempori adfuturum renunciat, simul commonens, ut quæ sint ad hospitis tractationem, atque ad Imperatorem digne accipiendum necessaria, sedulo procuret. Meinwercus ut regio aliquo dono occuparet animum Imperatoris, pallium, fieri curavit ex agnorum velleribus suffultum; cujus limbos pellibus obduci intexique voluit, quam in rem omnes fœtas oves mactari jussit, agnosque ex utero detrahi, quorum mollissima adhuc vellera erant. Id postquam ab aulæ proceribus exploratum, delatumque est Cæsari, cur, inquit ille ad Episcopum, majestatis regiæ amorisque nostri oblitus, tam vile indumentum mihi offerre non pudet? ad quæ Meinwercus, nihil ego indecorum offero, quod mercatorum judicio probatum non habeo. Tu interim vide Imperator, uti pauperi meæ Ecclesiæ satisfacias, quam ego tui causa necesse habui spoliare tot agnis per villas occisis. Risit ad ea Imperator, & si quem, inquit, egp defraudavi, reddam in quadruplum, ac mox prædium steini, agris, pascuis, silvis, & venatione opulentum dari præcepit. Qua super re proximo dehinc anno publicæ donationum tabulæ confectæ.

Militaris in Italiam expeditio Poppone & Piligrino ducibus adornatur.

Meinwercus S. Henricum Paderbornam invitat.

Pallium velleribus ovinis suffultum offert S. Henrico.

Et ab eodem vicissim donatur Steinensi prædio.

Aderat pervigilium Natalis Domini, in quo, decantatis vespertinis laudibus, Imperator argenteum scyphum mirifici operis, optimoque liquore plenum Meinwerco misit: datumque famulo in mandatis, scyphum referret ad aulam. Hunc vero cum famulus repeteret, & Meinwercus sibi cum vino donatum obtenderet, haud levis altercatio orta est inter utrumpue, nec prius finem habuit, quam Meinwercus fores præcluderet. Mox aurifex advocatus, jussusque ipsa natalis diei nocte scyphum formare in calicem, quem repente Meinwercus in primo noctis sacro, quod in monasterio novo præsente Imperatore peragebatur, consecravit, ministrisque tradidit ad usum divinorum mysteriorum. Id cum Imperatoris Sacellanus, Diaconi munere functus, ex inscriptione advertisset, calicem etiam subduxit, retulitque ad Imperatorem. Ille vero e vestigio Episcopum adiens, furti incusat, ac mirari se, inquit, uti rapinam in holocausto Deo gratam facere possit. Ad quæ Meinwercus, non ego

Argenteum S. Henrici scyphum in Calicem vertit.

ego rapinam feci, sed ea, quæ ad luxum tibi sunt verti in cultum divinum: tu si audes repete, & retine. Ego, inquit Imperator, quæ semel Deo consecrata sunt, absit ut tollam, sed quæ mea sunt Deo rite offeram. Igitur postquam ad oblationem sacrificii perventum, calicem altari impositum obtulit, cui multa precatus prospere Episcopus, gratias pro insigni dono habuit.

Ervetense prædium a S. Henrico per astum exprimit.

Succedebat alterum Missæ sacrificium, quod ad auroram in natali Christi agitur; & cum pro more Imperator cum Imperatrice ad oblationem procederent, sacris Meinwerco operante, Imperatricis donum admisit, Imperatoris rejecit palam, Ervete prædium regale, quod hactenus sollicitarat, sibi dari offerrique poscens. Quid hic ageret Imperator, circumventus inter sacra importunis Meinwerci, & opportunis simul Cunigundæ precibus? advocat Notarios, & clam tabulas donationis confici jubet; inde ad tertium ac solemne Missæ sacrificium cum Imperatrice & procerum turba progressus est, diu dissimulando apud Meinwercum, quid actum esset. Post ubi ad oblationem perventum, tabulas altari imponit, quibus professus se prædium Ervete Virgini genitrici, Kiliano & Liborio donare. Lætus adhæc Meinwercus exclamat, Deus tibi Imperator multo largius hoc donum Ecclesiæ meæ rependat. Tum vero Imperator, averso vultu *submurmurando*, tanquam indignabundus, & tibi, inquit, ignoscat Deus, qui me concessis Regni bonis spoliare non cessas; serione an joco, incertum habeas. Nam multa hujusmodi Auctor noster denarrat, quæ inter Henricum Imperatorem & Episcopum sibi familiarissimum acta sunt. Aulam aliquando Imperatoris ingressus Meinwercus, vidit pallium augustale mirifici operis & decoris suspensum hærere, quod Episcopus, Imperatore aliis occupato, clam sustulit, & in ornatum sacrorum convertit. Tanta inter utrumque erat amoris fiducia, ut nec Imperator aliter offensus sit, quam quod diceret eum furti hujus aliquando pœnas daturum: nec Meinwercus aliter excusare necesse habuerit, quam quod responderet, hæc dignius in sacrorum usum, quam vanitatis ornatum impendi.

Ejusdem Pallium in ornatum altaris permutat.

Nec minus Imperator ausus per jocum experiri Meinwerci amicitiam. Quippe cum sciret eum multis curis, ac negotiis distrahi, ac sæpe etiam linguæ latinæ leges negligere, Imperator cum Sacellano suo in collecta prece pro defunctis e nominibus famulis & famulabus primas syllabas erasit; igitur ubi rogatus ab Imperatore dicere sacrum funebre, inconsiderate legit pro mulis & mulabus; quanquam, errore mox doloque animadverso, se correxerit Meinwercus. Finito sacrificio Imperator Meinwercum vocat ad se. Et quid, inquit Meinwerce, ego pro patre & matre petii sacrum funebre legi, non pro mulis & mulabus. Sensit illico, Meinwercus, quo hæc interrogatio ex auctore doli spectaret; nec leviter indignatus in sacris se delusum, etsi cum Imperatore dissimularit, Sacellanum tamen verberibus castigari jussit, castigatumque novis vestibus donatum, indutumque ad Imperatorem remisit, nunciatum quæ sibi facta essent.

Ludificantem se in sacro funebri Sacellanum Regium castigat.

Liberaliori etiam joco Meinwercum aliquando delusit Imperator. Schedulas diversas per Notarios aureis literis notatas confici jussit, quibus inscriptum, *Meinwerce Episcope dispone domui tuæ, morieris enim quinta die.* Harum una dum in hyemali domo ad mensam sederet, e superiori habitaculo demissa ante Episcopum; aliæ aliis in locis, per quæ transeundum erat, sparsæ; lectoque in his mortis suæ argumento primum haud leviter perculsus cohorruit; mox animo ad mortem composito, Deo gratias egit; vocatoque ad se Vicedomino, cujus munus erat œconomiam Episcopi procurare, omnia, quæ vel in ære, vel annona, vel in vestiario habebat, in Ecclesiæ & pauperum dona erogari jussit, retentis tantummodo vilibus indumentis, & quæ ad sepulturam honestam facerent. Inde quod reliquum erat temporis, jejuniis, precibus, vigiliis, Missæ sacrificiis dies noctesque insumpttum. Transacta jam quinta die cum in crypta prostratus jaceret ad medium noctis; nec ullo morbi mortisve indicio tentaretur, cœpit, quod sani est hominis, esurire & Imperatorem habere suspectum, qui hanc fictæ mortis scenam sibi parasset; regressusque ad cubiculum cœpit corpus inedia fatigatum reficere.

Prænunciatæ sibi fictæ mortis auctorem Henricum excommunicat.

ficere. Mane postquam diluxerat, accessit Imperator magno procerum comitatu, & Meinwerco haud aliter gratulatur, quam qui cum Lazaro e sepulchro ad vitam rediisset: multosque simul vitæ annos precantur singuli. At non hunc jocum sibi esse voluit Meinwercus: quippe ante Missarum solemnia pulpitum conscendens, cum pauca pro tempore dixisset ad populum de Sacerdotali honore & dignitate, postremum quæ sibi illusio facta esset exposuit, ideoque palam omnes facti hujus auctores pro Episcopali auctoritate Sacris & consortio Ecclesiæ interdixit; nec prius ad reconciliationem admisit, quam Imperator & Imperatrix inter publice pœnitentes ad ostium Ecclesiæ absoluti ad se introducerentur. Hæc auctor noster, a quo fidem exigas: nec aliena prorsus reputaverit quispiam, aut inofficiosa, qui Henrici Imperatoris & Meinwerci conjunctionem vitæ, morum, & sanguinis expenderit. Fuit præterea, præter fida aulæ servitia, multis lepos, jocique genus urbanum nec illiberale in Meinwerco, quo magnopere delectatus Imperator; & prisca tum pietas candorque sæculi vigebat, procul a nostrorum temporum politia & fastu: itaque in Consanguinei Principis penetrarat animum Meinwercus auctoritate & gratia, ut nulla res fere clausa fuerit, quam non integritas Episcopi, aut insita Cæsaris benignitas aperiret. Sed ut his pauci offenduntur, quando inter sanctos viros sæpe joci non illaudati bonique; ita nihil magis reprehendunt in Meinwerco heterodoxi Scriptores, quam immodicum ejus in accumulandis bonis Ecclesiæ studium; hinc passim cupiditatis & avaritiæ insimulatur, qui Cæsarem bonis Imperii spoliarit. Quod vitium ceteris quoque Episcopis maligne affricant, quotquot opes suas Cæsarum largitate ad tantam potentiam evexere. Sed ubi nunc urbes, Oppida, Castella, arces, ac cetera prædia bonaque, præter ea, quæ Episcopis cessere? Innumera fuere per Saxoniam & Germaniam, quæ Cæsaribus prærepta modo in Principum, Marchionum, & Comitum hereditarias possessiones transiere, quibus tamen nemo heterodoxorum spoliatos esse Cæsares queritur; imo quid nunc ipsa prædia ac bona per Saxoniam, quæ a Carolo M. ceteri Imperatores Episcopis, Collegiis, & cœnobiis dedere, nisi spolia hæresis? In hæc illos primum animadvertere oculos & animum oportebat, qui donationibus sacris Imperium imminutum contendunt; nec illi recognoscunt Episcopos semper Cæsaribus fidissimos astitisse inter Imperii Principes, & regale Christi Sacerdotium humerum fuisse Christianæ religionis, quo Ecclesiæ & Imperii onera ferebantur. Ac nisi Episcopi nostra ætate sustinuissent labentem religionem Catholicam, ne provinciam quidem Saxonia, aut Germania possideret integram, quam non hæresis locustarum instar cum ceteris depasta fuisset: quod cum Bellarmini aliorumque sapientum sit judicium, tum res ipsa commonstrat, ut jam longo divinæ ordinationis provisu, Episcopi per Saxoniam a Cæsaribus in eas opes & diœcesium amplitudinem inter Principes provecti censeri debeant; nec querela in Meinwercum nostrum intendi possit. Cujus Episcopatus in hunc diem catholica religione est servatus.

Brovverus.

Immerito cupiditatis & avaritiæ Meinwerc. arguitur.

Annus Christi 1023.

Benedicti VIII. Pont. 12. Henrici II. Reg. 22. Imper. 10. Meinwerci Ep. Pad. 15.

Hic ego, ut anni hujus gesta publica tantisper transeam, & ad præsentia me referam, quæ Paderbornæ inter Episcopum & Imperatorem acta sunt, quæque Meinwercus ab Imperatore per id tempus pro Ecclesia sua impetravit, necesse habeo aliquot donationum tabulas exhibere; quas & ipse Auctor vitæ Meinwerci indicat. Ac licet donatio prædii Ervitani intercideritt, aliæ tamen suppetunt ex hoc Paderbornensi congressu, quarum prima est villa Steini, ex qua opinari fas erit celebre dehinc Oppidum **Steinheimb** cultu Incolarum emersisse, tabulæ sic habent.

Tabulæ Prædii Steinemensis donati a S. Henrico.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si venerabilia Ecclesiarum Dei loca ditare ac sublimare studuerimus,

nobis

nobis id animæque nostro remedio, parentumque nostrorum, nec non regni nostri statui profuturum esse minime dubitamus. Quapropter noverit omnium Christi fidelium nostrorumque universitas, qualiter nos inspicientes interventum dilectissimæ conjugis nostræ Cunigundæ Imperaticis augustæ, assidue monentis atque incessabiliter nobis in memoriam reducentis, quod Meinwercus Paderbornensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus, plus ceteris fidelibus nostris in servitute nostra jugi devotione sudavit, eidem Paderbrunnensi Ecclesiæ, in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Kiliani martyris, nec non preciosi Confessoris Liborii dedicatæ, cui idem nobis dilectus Antistes præesse videtur, quoddam prædium nostrum Steini dictum, situm in pago Westfalon, in Comitatu vero Bernhardi Comitis, cum omnibus ejusdem prædii pertinentiis, terris videlicet cultis & incultis, curtificiis, areis, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis vel inquirendis, ceterisque omnibus, quæ quomodocunque dici, sive scribi, aut nominari possunt, utilitatibus ad ipsum prædium pertinentibus, per hanc nostram imperialem paginam concedimus atque largimur, & de nostro jure ac dominio in ejus jus ac dominium omnino transfundimus; ea videlicet ratione, ut prædictus Meinwercus Episcopus sibique Succedentes liberam habeant de eodem prædio ejusque pertinentiis potestatem, quidquid eis placuerit ad usum Ecclesiæ faciendi, omnium hominum regni nostri contradictione remota. Et ut hæc nostræ ingenuitatis auctoritas stabilis & inconvulsa omni posthinc permaneat tempore, hoc imperiale præceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domini Henrici *Romanorum invictissimi Imperatoris Augusti.*

Guntherius Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Data XIX Calend. Februarii. Indict. VI. anno Dominicæ Incarnat. M XXIII. anno vero Domini Henrici secundi regnantis XXI. Imperii autem IX. actum Paderbrunnon feliciter Amen:

Alia donati ab eodem Hohunfeleni Prædii Tabulæ.

Altera Imperatoris donatio, eodem die consignata, est prædii Hohunseli in hanc formam.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si venerabilia Ecclesiarum Dei loca ditare ac sublimare studuerimus, nobis id animæque nostræ remedio ac parentum nostrorum, nec non regni nostri statui profuturum esse minime dubitamus. Quapropter noverit omnium Christi fidelium nostrorumque universitas, qualiter nos inspicientes interventum dilectissimæ conjugis nostræ Cunigundæ Imperatricis Augustæ, assidue monentis atqae incessabiliter nobis in memoriam reducentis, quod Meginwercus Paderbrunnensis Ecclesiæ venerabilis Episcopus plus cæteris fidelibus nostris in servitute nostra jugi devotione sudavit, eidem Paderbrunnensi Ecclesiæ in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Kiliani martyris, nec non preciosi Confessoris Liborii dedicatæ, cui idem dilectus nobis Antistes præesse videtur, quoddam nostrum prædium Hohunseli dictum, situm in pago Westfalon, in Comitatu vero Bernhardi Comitis, cum omnibus ejusdem prædii pertinentiis, terris videlicet cultis & incultis, curtificiis, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, cæterisque omnibus, quæ quomodocunque dici, sive scribi, aut nominari possunt, utilitatibus ad ipsum prædium pertinentibus, per hanc nostram imperialem paginam concedimus atque largimur, & de nostro jure & dominio in ejus jus & dominium omnino trarsfundimus; Ea videlicet ratione, ut prædictus Meinwercus Episcopus sibique posthinc Succedentes liberam habeant potestatem de eodem prædio,

dio, ejusque pertinentiis, quidquid eis placuerit, ad usum Ecclesiæ faciendi, omnium hominum regni nostri contradictione remota. Et ut hæc nostræ ingenuitatis auctoritas stabilis & inconvulsa omni post hinc permaneat tempore, hoc imperiale præceptum inde conscriptum manu propria confirmantes sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Henrici *Romanorum invictissimi Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Data XVIIII. Calend. Februarii. Indictione VI. anno Dominicæ Incarnationis M.XXIII. Anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XXI. Imperii autem ejus VIIII. Actum Paderbrunnon feliciter Amen.

Hardinghusanum prædium a S. Henrico donatum Confungensi parthenoni. Accessit ex eodem liberalitatis sinu tertia donatio Confungensi Monasterio Sanctimonialium facta Paderbornæ, eodem die obsignata in hæc diplomatis verba.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si venerabilia Ecclesiarum Dei loca ditare ac sublimare studuerimus, nobis id regnique nostri statui profuturum esse minime dubitamus. Quapropter noverit omnium Christi fidelium, nostrorumque universitas, qualiter nos pro remedio animæ nostræ, dilectissimæque Cunigundæ videlicet Imperatricis augustæ, atque parentum nostrorum, nec non pro animabus fidelium nostrorum, quorum ibi corpora requiescunt, Erphonis scilicet Comitis atque Cononis, monasterio nostro Confunga nominato, in honorem Domini Salvatoris, sanctæque ejus genitricis, nec non victoriosissimæ crucis, atque beati Petri Apostolorum principis constructo, ad usum Sanctimonialium ibidem Deo servientium, quoddam nostri juris prædium Hardinghuson dictum, situm in pago - - - - - - - - in Comitatu vero - - - - - - Comitis cum omnibus ejusdem prædii pertinentiis, terris videlicet cultis & incultis, curtificiis, areis, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis vel inquirendis, cæterisque omnibus, quæ quomodocunque dici sive scribi possunt, utilitatibus ad ipsum prædium pertinentibus, per hanc nostram imperialem paginam concedimus atque largimur, & de nostro jure ac dominio in ejus jus & dominium transfundimus; Ea videlicet ratione, ut - - - - - - - - - - Ecclesiæ venerabilis Abbatissa Ota, sibique post hinc Succedentes liberam habeant de eadem proprietate, ejusque pertinentiis, quidquid eis placuerit ad - - - - - - - - potestatem, omnium hominum regni nostri contradictione remota. Et ut hæc nostræ ingenuitatis auctoritas stabilis & inconvulsa omni posthinc permaneat tempore, hoc imperiale præceptum inde conscriptum manu propria confirmantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici *Romanorum invictissimi Imperatoris Augusti.*

Guntherus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Datum IX. Calend Februarii Indict. VI. anno Dominicæ Incarnat. M.XXIII. anno vero Domni Heinrici secundi regnantis XXI. Imperii autem ejus IX. Actum Paderbrunnon feliciter Amen.

Dithmar. Auctor vitæ Meinvv. num. 86. Trithemius. Nobile hoc Collegium Sanctimonialium Virginum, supra etiam a nobis aliquoties memoratum (quod a Dithmaro Capunga, & ab aliis etiam Gaufunga scribitur) a Cunigunda Augusta delectum; in quod post obitum Henrici Conjugis secessit, Deo vitam reliquam consecrando: & in quo hanc ipsam **Neglectam Coffungæ disciplinam Cuni-**

Gunda alapa Abbatissæ inflicta vindicat.

ipsam Otam seu Ulam sororis filiam habuit Abbatissam; a qua cum disciplinam solvi intelligeret, atque ipsa frequentius in conviviis quam choro deprehenderetur, Cunigundis aliquando Otæ alapam impressit, cujus plagæ vestigia, dum vixit, inhæsere. Et quantum ex Auctore vitæ Meinwerci & his tabulis agnoscas, ejus inspectio Meinwerco commissa, & jurisdictio Episcopis Paderbornensibus asserta fuit, quod a Browero observatum; modo præter insignis ædificii rudera nihil hæresis prope reliquit. Adeo etiam tam sanctæ Imperatricis domicilium ac Virginis memoriam cum avita majorum religione abolere furor fuit. Et quanto satius ex hoc diplomate Imperatorio discerent novatores nostri priscam majorum pietatem curamque pro defunctis parentibus & fundatoribus sanctorum locorum.

S. Henricus confirmat privilegia & bona Abdinckhofensia.

At non prius post hæc etiam Paderborna discessit Imperator Henricus, quam illustriori diplomate ipsum Abdinghovianum Monasterium D. Benedicti, in quo tantopere laborabat Meinwercus, imperatoria auctoritate & privilegiis confirmaret, quod hæ literæ testantur.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Quoniam divinæ dignationis clementia ad regendum totius reipublicæ statum nos provexit, suæ immensæ pietatis magnificentia ante omnia ad hoc laborare debemus, ut qui corona terreni imperii gloriamur, illa inæstimabilis gaudii gloria non privemur. Quod certissime posse fieri creditur, si loca Ecclesiasticis obsequiis a Christianis viris deputata, nostra auctoritate confirmentur & corroborentur, ut omni exteriori inquietudine remota, divinis laudibus in eis mancipati, in pace & quiete Domino servire delectentur, & qui curis & negotiis secularibus gravamur, eorum, qui in lege ejus die ac nocte meditantur, precibus a peccatorum nostrorum nexibus liberemur. Quapropter omnium fidelium Christi nostrorumque noverit universitas, qualiter dilectus nobis venerabilis Meginwercus Paderbrunnensis Ecclesiæ Antistes celsitudinem nostram adiit suppliciter exorans, ut monasterium in Occidentali parte Paderbronnensis Suburbii ab eo in honore sanctæ Dei genitricis & perpetuæ Virginis Mariæ, omniumque Sanctorum fundatum, nostra imperiali auctoritate confirmaretur, quatenus fratres ipsius monasterii in divino servitio jugiter permansuri, ab omni seculari violentia & molestia remoti & moniti tanto expeditius viam mandatorum Dei currerent, quanto eis terrenæ incommoditatis impedimenta nulla obstarent. Cujus laudabilis studii intentione congaudentes, & per interventum dilectissimæ Conjugis nostræ videlicet Imperatricis augustæ, aliorumque fidelium nostrorum justis petitionibus gratuito assentientes, imperiali auctoritate decrevimus, ut omnia a nobis, vel ab ipso venerabili Episcopo de sua hæreditate, vel aliunde per commutationem, aut precariam, vel ab aliis Dei cultoribus eidem monasterio collata, videlicet in territoriis, villis, areis; curtibus, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, terris cultis & incultis, pratis, campis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, piscationibus, silvis, venationibus, exitibus & reditibus, viis & inviis, quæsitis & inquirendis, cum omni utilitate & integritatate, quæ ullo modo ex eis provenire poterit, ipsius monasterii Abbas cum suis fratribus proprietario jure potestative habeat atque possideat, & cum Episcopi licentia, quidquid illi placuerit, ad communem usum Ecclesiæ faciat. Insuper etiam firmum & stabile perpetuo jure sancimus, ut nullus Dux aut Comes, aut aliqua persona parva vel magna quomodolibet abbatem ipsius monasterii cum suis fratribus super eisdem bonis inquietare, molestare aut divestire, aut aliqua judiciaria potestate se intromittere præsumat, nisi advocatus Ecclesiæ ab abbate & fratribus in defensorem electus, & ab Episcopo constitutus, eo videlicet tenore & jure contentus Ecclesiæ cum præcepto & consilio Abbatis omnia faciat atque disponat. Si quis autem hoc nostræ imperialis confirmationis edictum aliqua præsumptione infringere tentaverit, centum librarum examinati auri ad nostrum pondus compositione mulctetur, ut quinquaginta nostræ Cameræ persolvat, quinquaginta eidem Ecclesiæ, quam ausu temerario inquietare præsumpsit. Et ut hæc confirmatio verius credatur, stabilisque & inconvulsa omni

tempore

tempore habeatur, hanc imperialis edicti paginam inde conscribi, & manu propria confirmantes sigillo nostro insigniri jussimus.

Actum Paderbrunnon. datum XIX. Calend. Februarii, Indict. VI. anno Dominicæ Incarnationis MXXIII.

Auctor vita Meinvv. num. 80.

Inter hæc Nonis Januarii Meinwercus Episcopus præsente Imperatore Cryptam Monasterii Abdinghoviani solemni ritu consecravit, in quo sepulchri locum sibi delegit, primumque, antequam in chorum transferretur, annos multos conditus quievit. Altari Cryptæ, quod honori S. Stephani consecravit, *lapidem quendam*, ut inquit auctor, *spectabilis magnitudinis a B. Leone Papa consecratum, & de Ecclesia Thietmelle sive Detmoldiæ allatum imposuit, cui reliquias D. Stephani, aliorumque Sanctorum inclusit*, præclaro simul antiquitatis monumento; quo satis constat Leonem Pontificem, dum Paderbornæ Carolum M. conveniret, multas eo anno Ecclesias & altaria per Saxoniam consecrasse. Qua antiquitatis memoria delectatus incensusque D. Henricus Imperator iter Romanum ingressus in Italiam pervenit (utrumne Meinwercum Comitem habuerit, non reperio annotatum) Ex itinere D. Romualdum Abbatem fama sanctitatis celebrem adiit, sciscitaturus ab eo belli eventum, quem a Sancto viro prosperum fore didicit. Inde salutato Romæ Pontifice, ad exercitum perrexit. Poppo & Piligrinus Archiepiscopi, ut jussi erant, moverant adversus Athenulphum Cassinatem Abbatem & fratrem ejus Pandulphum, qui læsæ majestatis rei comperti erant ob conspirationem cum Græcis, & diram mortem Datto clarissimo Duci illatam; quippe quem culeo insutum projecerant in mare. Athenulphus Abbas cum desperatam causam suam agnosceret, conscensa navi, qua Constantinopolim profugere voluit, submersus; Pandulphus captus damnatusque capitis; cui tamen, deprecante Piligrino Archiepiscopo, vita condonata. Cæsar per Beneventi fines progressus, omnes urbes, quas Græci Imperio detraxerant, aut deletas, aut expugnatas recepit. Restabat Troja recens, a Græcis operibus & firmo præsidio munita, quam tanquam alteram Trojam non nisi decenni obsidione expugnandam se objecisse jactabant: ausi etiam dicere brevi Henricum Imperatorem Constantinopoli ad pedes sui Imperatoris trahendum; verum ubi Henricus Imperator machinas bellicas & vim Germanæ militiæ admovere cœpit, extremamque internecionem omnis ætatis & sexus minitari, tum vero Græci timere Trojæ suæ excidium, atque ad Cæsaris iram placandam emittere ex urbe pueros puellasque atque omnem innocentem ætatem, supplicum ritu ac duce anachoreta; quorum miserabili aspectu fletuque Imperator illacrymari visus est. Facta igitur urbis deditione post quartum obsidionis mensem, vita Græcis donata, & Apulia subacta. Inde Cæsar Cassinum revisit, salutatoque Romæ Pontifice in Germaniam maturata profectione VI Calendas Julii rediit, quod Cœli Italici inclementia & fœda lue exercitus prope absumptus, & in eam raritatem adactus esset, ut ex Germania centurias obviam mittere necesse fuerit, quibus honorifice reduceretur.

S. Henricus Italiam petit, & Græcos expugnat.

Synodus Selingstadiana. Burchardus in Appendice Decretorum. Auctor vita Meinvv. Tomi Conciliorum Colon. & Parisiens. Baronius.

Per id anni tempus Aribo Moguntinus Archiepiscopus Selingstadii in Diœcesi sua synodum indixit; ad quam convenere Burchardus Wormatiensis, Werenharius Argentinus, Bruno Augustanus, Eberhardus Bambergensis, Meginhardus Wirceburgensis Episcopi, nullo interim ex Saxonicis Episcopis præsente. Ejus acta Burchardus ipse, vir eo sæculo eruditione & sanctitate clarus, complexus in appendice Decretorum. Tractatum multis de Ecclesiastica disciplina in concordem formam redigenda, quæ Patres in viginti Canonum leges digessere: quanquam non omnes receptæ, cumprimis quæ de jejunio XL dierum ante Natalitia Christi, & S. Joannis Baptistæ festum sancita sunt; uti & hæc Micrologus ejus sæculi scriptor erudite disceptat.

Sigebertus Glaber. S. Henricus cum Roberto Francorum Rege congreditur.

Exinde Cæsar se ad Colloquium cum Roberto Francorum Rege contulit: congressi super Carum amnem ad Ivodium vicum, seu ut Glaber ad Mosam, pacis & concordiæ firmandæ causa. Ibi cum aulæ utriusque proceres pro ambitione certamen facerent, dicerentque in medio fluminis congressum faciendum, ne si alter Principum in

alteram ripam prius ad alterum transiret, jactura honoris fieret, Henricus Imperator occupato transitu diluculo cum Cunigunda Imperatrice in complexum Roberti venit. Tum, ut ambo religiosissimi erant Principes, audito sacrificio Missæ, de statu Regni & Ecclesiæ pertractarunt. Quibus amice peractis, certatum est muneribus primo die ab Rege, altero ab Imperatore, postquam Rex transito vicissim flumine Imperatorem adiit. Sane *Imperator*, ut Sigebertus est auctor, *& Reginam, & aulæ proceres, qui ad demirandam Imperatoriam majestatem convenerant, tanta liberalitate donavit, ut opibus regum Persarum atque Arabum posset comparari Imperatoris munificentia.* Omnium pulcherrimum hujus congressus opus, quo inter utrumque Principem convenit ad Benedictum Pontificem proficisci, & quæ sapienter constituta erant, ejus arbitrio submittere; verum id consilium & mors Pontificis, atque ipsius Cæsaris, quæ proximo anno consecuta est, intercepit.

Interim hoc anno ex Saxonicis Episcopis 17 Calend. Maji morte subtractus Diethmarus XIV Osnabrugensis Episcopus (quem auctor noster inter eminentissimos horum temporum Episcopos, haud secus quam Dithmarus percenset) *vir integerrimæ vitæ, dulcis in alloquio efficax in factis, qui pari semper studio disciplinam cleri & Ecclesiæ suæ augmentum complexus: assiduus in precibus & lectione sacrorum librorum, postremis vitæ annis, quibus oculorum omnem usum amiserat, non nisi cœlestium meditatione Deo conjunctissimus:* Ejus monumentum pietatis est celebre Collegium Canonicorum in urbe Osnabrugensi, quod D. Joanni consecravit.

Dietmari Osnabrugensis Præsulis integerrimi obitus.
Auctor vitæ Meinvv.
Dithmarus.
Ertmannus in chron. Osnabrugensi.

Annus Christi 1024.

Joannis XX. Pont. 1. Henrici II. Reg. 23. Imper. 11. Conradi II. Regis 1. Meinwerci Ep. Pad. 16.

At longe majore luctu Imperii annus insequens Christi, nimirum MXXIV, Henricum Imperatorem sustulit. Hic postquam omnia per Imperium composuisset, incessit eum cupido invisendi Hungariam, ac cum Stephano sanctissimo Rege haud secus quam cum Roberto Galliarum Rege fecerat, tractandi de Ecclesiæ, & Imperii tranquillitate. Sub exitum anni *Bambergam* concessit; quo in loco *Natalem Domini peregit*, ut auctor in Hodeporico Cæsaris scripsit: fallique cognoscas, qui Paderbornæ hoc anno Natalitia Christi celebrasse perhibent. Pergit idem scriptor: *Cæsar diversis doloribus vexatus, eodem loco diuturnas moras pertraxit, resumptisque demum viribus, citato cursu Parthenopolim ire proposuit. Tandem post longam deliberationem laboriosi itineris, diem Palmarum in loco, qui dicitur Alstide festive celebravit: die vero reconciliationis exigente infirmitatis gravedine, remota a se, quæ convenerat, multitudine, paucis comitantibus Merseburgi cœnam Domini peregit. In sancto vero Sabbato, contracto totius senatus conventu, comitante Imperatrice Cunigunde Parthenopolim venit, ubi cum grandi honore susceptus est, Dominicæ quoque Resurrectionis gaudia celebri honore transegit, Deinde ab Antistite ejusdem loci Hunfrido videlicet, qui Geroni jam successerat, sericis ornamentis auro intextis donatus, Halberstadium adiit. Inde nihilominus Goslariam profectus est, ubi diebus decem peractis ad locum quendam Grona dictum properat, ibique gravi ægritudine depressus vitalem spiritum emisit.* Ita paucis scriptor exitum vitæ complexus est; locumque mortis, pari brevitate auctor noster: Henricus Imperator *pro laboribus hujus vitæ cœlesti bravio donandus, Gronæ decumbens* cum incredibili totius Christianitatis mœrore, anno vitæ suæ LII. Regni XXVI, imperii XI, Dominicæ Incarnationis CIↃXXIV est defunctus; dies mortis 14 dies Julii consignatus. Urgente periculo mortis, ut Sigebertus est auctor, quod ex Cunigunda nullam prolem tulerat, consultus a proceribus, qui aderant, de Successore, Conradum Franconiæ Ducem, virum illustrem natalium splendore atque armis præstantem nominavit: præclaro ad posteros documento, quod huic viro, quem, dum viveret, præ ceteris sibi adversarium habuerat, ante omnes Imperii coronam deferri voluerit. Dein cum supremam sibi diem adesse videret, convocatis Cunigundæ

S. Henricus Gronæ moritur.

Chron. Sax. vetus.
Brovverus. in notis ad vitam Meinvv.

Auctor vitæ Meinvv.
Vita Henrici apud Gretzerum & Surium.
Wippo presbyt.
Sigebertus
Successorem designat Conradum Francorum Ducem.
Otto Frising. in Conrado.

Con-

Virginitatem matrimonio raro exemplo sociat.

Consanguineis, recipite, inquit, quam mihi Conjugem dedistis, intactam a me Virginem. Quo præterea pietatis sensu per extrema monentium subsidia, aut quibus Episcopis aut Sacerdotibus præsentibus excesserit, Scriptores non tradidere: morte certo occupatus apparet, antequam Meinwercus ex vicinia accederet. Nam, ut auctor noster refert, audito ejus obitu per totam civitatem Paderbornensem omnemque Episcopatum sacrificia & preces indixit, multisque pecuniæ & vestium largitionibus in egenos effusis, animam Deo commendatam voluit. Gronam certe, quæ apud nos est, ad Visurgis citeriorem ripam & diœcesis fines, exitu etiam vitæ multo celebriorem fecit; qui locus sæpe ob amœnitatem, situmque ab Henrico Rege, ut diximus, frequentatus, illustrior etiam olim arce & oppido & majorum possessionibus, in quo & Henricus Dux Saxoniæ se aliquando inclusit, a Conrado Rege impetitus. Et modo Paderbornam visus Imperator properare, ut apud Meinwercum familiarissimum suum hospitem extrema ageret; sed morte præventus, inter Saxones tamen mortuus in natali majorum solo, quos inter maximam & dulcissimam vitæ partem habuit. Funus cum summo omnium luctu Grona Bambergam traductum conditumque, ut vivus jusserat, in Basilica Principis Apostolorum. Post obitum etiam miraculis clarior, ab Eugenio Pontifice in Cœlitum numerum est relatus, unus inter tot Germaniæ Imperatores. Perhibent quidem nonnulli, cum anima Henrici ad judicium Dei perlata periclitaretur de salute, D. Laurentium in lance appendisse calicem: verum hæc alii inter fabulas reponere malunt; haud secus quam & virginitatem Cunigundæ ignitis carbonibus probatam (quod alii Paderbornæ, alii Bambergæ accidisse volunt) cum & Auctor noster, & Dithmarus, & æquales eorum temporum Scriptores hac super re sileant, & sero tandem post centum & triginta annos a Nonnosio Monacho hæc scripta deprehendantur. Verius cognomento Claudus est dictus, quod in venatione a fera sauciatus nervum pedis contractum gesserit. Sed quoquo tandem hæc alii referant, certiora prorsus sunt, innumeris Scriptorum & tabularum monumentis proba-

Vita Henrici Wippo presb.

Vetus liber Cassinensium annal.

Nonnosius Vita Cunig.

ta, quæ de Imperatoris hujus præclaris virtutibus, ac singulari ejus in Ecclesiam, quam heredem scripserat, liberalitate accepimus. Quæ sane cum in omnes per Germaniam Episcopatus, & Collegia, cœnobiaque se quam latissime effudit, quod innumeræ donationum tabulæ commonstrant; tum de nulla Ecclesia magis meritus quam Bambergensi, Merseburgensi, & Paderbornensi. Bambergensem Episcopatum regia prorsus munificentia condidit; Merseburgensem & Paderbornensem ita in integrum restituit, ut alter utriusque conditor sit habitus. Quam in rem Paderbornenses Carolum M. & Henricum Imperatorem fundatores & Patronos suæ Ecclesiæ grata in hunc diem memoria cultuque venerantur.

Fuldensis Ecclesiæ vet. Membran.

S. Henrici in Ecclesias beneficentia.

Cunigunda Imperatrix, cujus benevolentia & precibus apud Imperatorem Meinwercus pleraque bona impetravit, ab excessu Conjugis Confungam ad Sanctimonialium Virginum Collegium, haud procul Cassellis ad Fuldam amnem florens, secessit, in eoque, quod reliquum habuit vitæ, Deo consecravit. Altero etiam a morte Imperatoris anno, eodemque die, quo Imperator obierat, evocatis Archiepiscopis & Episcopis ad dedicationem Confungensis Ecclesiæ, sacro ritu purpura se ornamentisque augustalibus exuit; indutaque tunica & veste religiosa, quam laxiorem ipsa sibi pararat, ad altare processit; novaque Christo sponsa futura, inter Missarum solemnia, resectis etiam crinibus, sacro ritu ab Episcopis velata est, cooptataque in cœtum Virginum. Per quindecim deinde annos superstes, sanctissimam inter Virgines exegit vitam; ac tertio demum Martii die jejuniis, assiduis precibus, vigiliis, ac religiosæ vitæ exercitiis confecta, virgineam Cœlo animam transmisit, Sanctimonialis etiam quam Imperatrix omni virtutum ornatu illustrior. Corpus, ut viva petierat, Bambergam celebri procerum ac populi comitatu transportatum, conditumque prope Henricum Imperatorem. Junctis sepulchris exinde Virgines Conjuges raro Principum exemplo posteritas coluit. Nec leve Meinwerci Episcopi solatium, vidisse Imperatricem Confungæ in Collegio Virginum suæ diœcesis tot annis secum superstitem, quam

S. Cunigundis Confungensium Sanctimonialium albo adscribitur.

Auctor vitæ Cunig. qui Nonnosius creditur apud Gretserum & Surium 3. Martii.

Bambergæ prope S. Henricum sepelitur.

 pro

pro meritis & tot regiis donationibus Sanctimonialem non minus quam Imperatricem omni obsequio & veneratione prosecutus est. Perstitit celebre illud Collegium Virginum Confungense seu Kauffungense, quod ad Ludovici Pii Imperatoris tempora originem suam refert, ad annum M.D.XXXI, quo a Philippo Landgravio Hassiæ abolitum, & Paderbornensis Episcopi jurisdictioni subtractum est. Et quando tandem reditura sæcula? ut Hassia Saxoniaque illa sanctorum Principum exempla videat, quorum ne ipsa quidem monumenta ex avitæ pietatis aspectu, eversis tot collegiis Virginum amplius ferre potest.

Haud leviter conturbatus est Meinwercus Episcopus morte Henrici Imperatoris, veritus cumprimis, ne quæ tanta Imperatoris atque Imperatricis gratia ac liberalitate acquisita erant Ecclesiæ suæ, ea recrudescente malevolorum invidia amitteret; quod magnas ministrorum animorumque commutationes tanquam per aulæ scenas videas consequi, & difficile sit gratiam in Successore retinere, quam in alio obtinueras. Sed Meinwercus, qua erat claritudine generis inter Optimates, auctoritate inter Episcopos, qua deinde ingenii amænitate candoreque apud omnes, ita statim penetravit in animum Successoris, ut amissum Henricum in Conrado prope eundem expertus sit. Et commodum fuit Meinwerco, beneficio ac merito posse occupare animum novi Regis. Nam postquam Imperatoris mors vulgata, primi, qui ad novi Regis electionem convenere, fuere Saxones. Ii sibi congressum indixerant *in Castello quodam, quod Werla dicitur,* inquit auctor noster, in quo de novi Regis electione & publicis Regni negotiis pertractarunt. Locus & vetustate Imperialis Oppidi, & planitie fertilium agrorum, situque & frequentia Comitiorum Saxonicorum in Westphalia celebris, interque Ruram & Lupiam amnes, & Susatum ac Tremoniam urbes; Ubi Saxones quoque Ottonem III Regem, & Henricum elegerant. Igitur inter Episcopos & proceres Saxoniæ, qui Werlas convenere, Meinwercus inter primos adfuit; & quia ab Henrico Imperatore, priusquam abiret e vita, Conradum sibi in Imperio Successorem nominatum sciebat, partes Conradi in conventu Werlensi (quo beneficio sibi animum Conradi demeruit) constanter egit.

Werlensibus Comitiis interest Meinwercus, & Conrado studet *Auctor vitæ Meinvv. n. 91.*

In hoc quoque Optimatum congressu Meinwercus causam Ecclesiæ suæ egit; nam quæ controversia intercesserat inter ipsum & Thietmarum Bernardi Saxoniæ Ducis fratrem de Abbatia Helmwardeshusana, ceterisque privatis offensionibus, ea omnia intervenientibus Sigefrido avunculo ejus, Hermanno de Westfalon, Bennone, Amelungo Comitibus, aliisque præsentibus composita sunt: reconciliatique ex integro Meinwercus & Thietmarus, bonam amicitiam coluerunt. Multum ab hoc Thietmaro vexatus Meinwercus Episcopus, haud secus quam a Bernardo Duce ac fratre ejus ceteri per Saxoniam Episcopi. Nam, ut auctor est Dithmarus Merseburgensis Episcopus: *Meinwercus Præsul a Thietmaro nepote meo, Bernardi Ducis fratre, dispoliatus est.* Quas injurias exactius retulit Auctor vitæ Meinwerci in autographo.

Transigit cum Thietmaro Duce, sibi ceterisque Ecclesiis infesto.

Thietmarus, inquiens, Senior frater Bernhardi Ducis Saxoniæ vir in hoc mundo valde idoneus fuit, sed tantum viciis plenus, quantum rebus, superbia tumidus, in acquirendis rebus avaritiæ facibus accensus. Denique contra jus & fas ubique fidelium res invadens & diripiens, inter cetera tyrannidis suæ opera quodam tempore iter suum ad Monasterium Heriuordiæ direxit, faciensque ibi magnam munitatem, Sanctorum ibidem requiescentium, & suæ sororis Abbatissæ nomine Godestæ, & congregationis sanctæ Mariæ thesaurum confregit, & inde plus justo pecuniæ detraxit. Postea ad synodum secundum Canonicam constitutionem ab Episcopo Meinwerco vocatus ad corrigendum commissa est ammonitus. Quo salubriter compuncto & utiliter correcto, constitutum est, eum Episcopo dare xxx tal. denariorum. Illo autem pecuniæ pondus tantum non habente, omne prædium quod habuit in Brunincthorpe *cum omnibus appendiciis, cum consensu & voluntate sui hæredis Bernhardi Ducis atque fratris sui, ad dominium Patherb. Ecclesiæ pro reconciliatione illius pecuniæ in proprium dedit. Hanc traditionem Episcopus banni sui munimine firmavit, Udone, Herimanno, Bernhardo, Liudero Comitibus, & aliis multis assistentibus.*

Transactum præterea in hoc conventu Werlensi cum Adela Domina Hodezonis Comitis conjuge super bonis Hammonstedianis, arbitris hujus causæ Sigefrido, Udone & Bennone Comitibus;

Et cum Adela super bonis Hammonstedianis.

tibus; itaque res composita, ut Adela quatuor prædia cum LXXX familiis, dum viveret, retineret, quæ tamen morte ejus cederent Paderbornensi Ecclesiæ; ea vicissim conditione, qua Collegii Cathedralis Canonici anniversaria mortis die solennem Adelæ memoriam psalmis, Missæ sacrificiis, & largitionibus in egenos persolverent. Ac satis ex his etiam liquet Adelam hanc diversam esse a Meinwerci matre; qua super re quidam dubium nobis fecit in scriptis, tanquam ad hunc diem vitam prorogasset.

A conventu interim Werlensi per octo hebdomadas soliumRegni vacuum. Ac magna per Germaniam Principes sollicitudo incessit, quem Henrico Imperatori subrogarent. Cum Aribo Moguntinus Archiepiscopus per initium Septembris publica Imperii comitia ad Rhenum, loco inter Moguntiam & Wormatiam, quem Herimannus contractus Cambam vocat, indixit. Conveneruntque Archiepiscopi Piligrinus Coloniensis, Poppo Trevirensis, Guntherus Salisburgensis: Episcopi Theodericus Metensis, Werinharus Argentoratensis, Marcellinus Herbipolensis, Eberhardus Bambergensis, Heimo Constantiensis, Bruno Augustensis, Gebehardus Ratisbonensis, Albertus Frisingensis. Aderant & Saxonici Episcopi, quos Wippo presbyter se præterire dicit, quod eorum cum aliis encomia sibi incognita essent. Penes illos, ut idem auctor scribit, prima Imperii cura & potestas eligendi Regem; pro veteri Francorum more, erat. Accessit reliquis Principibus Benno seu Bernardus Dux Saxoniæ, Adelbero Dux Histriæ, Hezilo Dux Bojariæ, Ernestus Dux Alemanniæ, Fridericus Dux Lotharingiæ, Gozelo Dux Ripuariorum, Cuno Wormatiensis Dux Francorum, Udalricus Dux Bohemiæ, aliique Imperii proceres. Adeo tum nondum certus Electorum numerus, quem institutioni Ottonis III. tribuere volunt, receptus erat. Hi postquam ad Chambam convenere, Saxones, Boji, Francones, Norici, Alemanni, citeriorem Rheni ripam castris prætexuerunt; ulteriorem Mosellam Lotharingi ac Transrhenani flos Imperii. De multis delecti primum pauci: ex paucis demum duo Conradi patrueles, alter natu major, patre Henrico Duce Wormatiensi, & matre Adelhaide: alter natu minor Conrado Duce Carentinorum progenitus. Pro minore faciebant Piligrinus Coloniensis Archiepiscopus, & Lotharingi; at majorem prætulit Aribo Moguntinus Archiepiscopus: cujus judicium traxit ceteros. Ac suffragiis ita pendentibus, quod licet Conradum Wormatiensem ob virtutes imperatorias præferrent, alterius tamen formidarent potentiam; impetratum tamen ab utroque, ut spes suas Principum arbitrio permitterent; raro sane concordiæ ac modestiæ exemplo, quando alter alteri ultro etiam suffragium & honores deferre visus est. Ita omnium demum consensu delectus Conradus major cognomento Salicus; cujus originem Brunnerus & Miræus trahunt ex Ludolpho Ottonis M. filio; alii verisimilius a Conrado Sapiente Werneri filio, Ottonis M. genero, qui prælio adversus Ungaros anno 955 occubuit; quemadmodum id tradit Otto Frisingensis, auctorque vitæ Burchardi Wormatiensis Episcopi. Haud aliter Wippo presbyter Ottonem Conradi avum memorat inter Franconiæ Duces clarissimum; eoque ceteri passim scriptores Conradum nominant Francum, Ostrofrancum, Wormatiensem, ac Salicum. Quanquam magna lis inter scriptores, unde cognomento Salicus sit appellatus; mihi opinari fas est, quando per id tempus duo Franconiæ Duces eodem Conradi, ut diximus, nomine, & magna gentis nostræ Reipublicæque gloria fuere, huic Salici nomen adhæsisse, quod per Thuringiam ad Salam gesserit ducatum, ubi celebris illa Imperatorum ac Regum Salica, quam Saltz dixere. Igitur extincto Henrico Imperatore, postquam Regnum Germaniæ Imperiumque steterat supra centum annos, incredibili Ecclesiæ bono, in Widikindæa ac Saxonica familia, transiit ad Francicam, cujus initia in Conrado & Henrico III. filio læta & prospera, in ceteris nepotibus turbida & funesta.

Comitia ab Archiepiscopo Moguntino indicta pro eligendo novo Rege.

Conveniunt Electores in designando Conrado Majore.

Salicus unde dictus?

Jam vero postquam magna omnium concordia delectus est Conradus major, accessit & Cunigunda Imperatrix, protulitque augustalia insignia, quæ Henricus Imperator apud eam servanda deposuerat; Conradumque Aribo Moguntinus Archiepiscopus VI Idus Septembris, ipso natali Virginis die, solemni

Werthinensia jura confirmat Conradus. lemni ritu Moguntiæ inunxit Regem. In hac ipsa celebritate inaugurationis, Conradus egregio diplomate confirmavit omnia jura & privilegia Werthinensi ad Ruram Monasterio, quod honori & venerationi D. Ludgeri datum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Conradus divina favente clementia Rex. Omnium Christi nostrorumque fidelium universitatem scire jubemus, quod fidelis noster Heithanricus Abbas monasterii, quod vocatur Werdina, insinuavit Celsitudini nostræ, qualiter ipsum Monachorum Cœnobium, sibi commissum, a beatæ memoriæ Liudgero Episcopo in propria ejus hæreditate fuerit constructum, Monachisque contraditum, ac gloriosissimorum Regum Luthewici, filii magni Regis Karoli, ac successorum ejus, videlicet Heinrici, trium Ottonum, nec non Heinrici secundi Imperatoris invictissimi, pro æterna ipsorum, omnisque generis eorum memoriæ defensione ac tuitione hactenus fuerit conservatum. Quamobrem nostram imploravit clementiam, ut idem monasterium sub nostra tuitione suscipientes, omnes concessiones ab antecessoribus nostris sibi collatas nostræ præcepto auctoritatis firmaremus. Cujus rationabili ac juste petitioni assensum præbentes decernimus atque jubemus, ut imprimis idem monasterium cum omnibus ad se pertinentibus plenissimæ immunitatis securitate perfruantur, neque publicis exactionibus eidem monasterio subjacentes Liberi vel servi, sive a qualibet culpa rei, ab ulla potestate judiciaria constringantur, sed advocatus eorum, si quid inquirendum est aut corrigendum, inquirat ac corrigat. Præterea quod aliis quoque monacborum cœnobiis concessum est, ut ubicunque dominicatos mansus habuerint, in quocunque sint Episcopio seu præfectura, vel in omni regno a Deo nobis collato, decimas dent ad portam monasterii, nec ab ullo penitus alibi dare cogantur, sed ab eisdem pro nostra beatitudine perpetua supervenientibus peregrinis & hospitibus serviatur. Insuper & eidem fratrum Collegio ad eligendum Abbatem inter se regularis electionis potestatem concedimus; Abbas illius monasterii ad castra & in hostem ire non cogatur. Insuper fratres monasterii hominesque ipsorum ab omni vectigalium ac telonii inquisitione securi consistant. Et quia nihil ad illum locum pertinet, nisi tantum hæreditas sancti Liudgeri ac propinquorum ejus, & Elemosinæ religiosorum hominum, ideo liceat Abbati illud monasterium cum rebus ad se pertinentibus libere possidere, quatenus eum cum fratribus Deo inibi famulantibus melius delectet pro nostra ac totius Ecclesiæ salute divinam jugiter implorare potentiam. Et ut hæc nostra auctoritas stabilis permaneat eam manu propria roborantes sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Cunradi *Regis invictissimi.*

Uthelricus Cancellarius ad vicem Aribonis Archicappellani recognovit. Data IV. Idus Septembris MXXIV. Indictione VII. anno vero Domni Cunradi secundi regnantis primo. actum Moguntiæ feliciter Amen.

Giselæ Reginæ coronatio. Moguntia ingenti procerum comitatu Aquisgranum deductus Conradus, collocatusque in solio Caroli M. læta omnium acclamatione; ubi & Giselam Conradi conjugem, D. Henrici neptem, Piligrinus Coloniensis Archiepiscopus, uti id ipse expetierat, II Calend. Octobris regia corona decoravit. Priscæ familiæ, & regii sanguinis Gisela. Testes hi versus a Wippone & Ottone Frisingensi producti.

Quando post decimam numeratur linea quarta,
De Carolo M. procedit Gisela prudens.

Conradi Regis virtutes. Wippo presbyter. Otto Frising. lib. 6. Magnis encomiis utriusque virtutes, Regis non minus quam Reginæ exornant Scriptores. Conradum certe inter optimos Reges & Imperatores celebrot Germania a virtute bellica, civili prudentia, religione, pietate ac justitia. Egregium harum specimen in ipsa inaugu-

auguratione dedit, condonando omnibus injurias, a quibus læsus erat. Nam, cum multi, qui eum hactenus offenderant, sibi timerent, & reconciliandi gratiam quærerent, Rex iis renunciari jussit, alias Conradi, alias Regis esse iras: se jam omnium injuriarum immemorem, ex quo Rex delectus esset. Digna Rege vox, quæ in omnium Regum & Principum animis imprimatur. Procedenti Moguntiæ ad augustalem cæremoniam tres infimæ sortis (quorum unus agricola, alter pupillus, tertia vidua erat) lamentantes occurrunt; quos cum Palatini submoverent, Sinite, inquit Rex, accedere, *quo enim officio, possum imperium melius auspicari, quam miserorum causas audiendo?*

Decisio litis Meinvercum inter & Abbatissam Gesekensem. *Auctor vitæ B. Meinvv.* Inter hæc pridie Idus Septemb. publicus Saxonicorum procerum conventus est habitus Hirtzveldiæ in Westphalia ad Luppiam (locus est a D. Idæ monumento celebris) causam hujus conventus, ad quem & Meinwercus accessit, Scriptores non tradidere. Inter cetera composita est lis, quam Hildegunda Gesekensis Abbatissa movit Meinwerco de prædiis tribus a Sigebodone & uxore Embila Ecclesiæ Paderbornensi donatis. Cecidit causa Hildegunda, prædiaque Paderbornensi Ecclesiæ asserta, judicio Bernardi Saxoniæ Ducis, Herimanni Comitis & filiorum Henrici, Conradi, Adelberti & Bernardi Comitum: præterea Ekkike, Erphonis, Amelungi, Theoderici Fresoniæ, Widekindi, Tammani aliorumque Optimatum. Quem hic Hermannum Comitem quatuor filiis stipatum introducit auctor noster, Arensbergensem opinantur nonnulli; jam sæpius Hermannus ille Comes a nobis relatus. *Gelenius l. 3 hist. S. Engelb. p. 347*

Conradi virtutes regnandi. Conradus posteaquam Aquisgrani inunctus Rex, publica istic Principum Comitia habuit; in quibus humana juxta ac divina, ut Wippp Presbyter, utiliter sapienterque ordinavit. Ac licet literarum parum esset gnarus, cleri tamen disciplinam prudenter constituit, Princeps severus in malos, in cives benignus, in hostes acerbus, in milites liberalis: Nec passus est parentum iis bona, quæ aut Cæsarum beneficio, aut virtute bellica obtinebant, per injuriam detrahi. Aquisgrano Leodium profectus, dispositisque dehinc per Ripuariam provinciam rebus publicis, transitoque Rheno, in Saxoniam descendit; *Ubi legem crudelissimam Saxonum secundum voluntatem eorum constanti auctoritate roboravit.* Quænam vero hæc durissima Saxonum lex confirmata a Conrado? haud aliam interpretor, quam ocultorum judiciorum a Carolo M. latam; nam ejus vestigiis insistere Conrado semper unice propositum fuit. Mindæ hæc acta esse pronum est existimare; nam ea in urbe ad Visurgim natalitia Christi celebravit, sacris operante Sigeberto Episcopo. *Wippo presbyter. Chron. Mind.* *Auctor vitæ S. Godehard. dic. 8.*

Annus Christi 1025.

Joannis XX. Pont. 2. Conradi Salici Reg. 2. Meinwerci Ep. Pad. 17.

Ac primum ibidem felicitatis annum MXXV est auspicatus, quemadmodum id præter Mindense chronicon retulit Auctor vitæ S. Godehardi. Celebre quoque tunc Mindæ Episcoporum ac procerum conventum habuit Rex, in quo pro Regia auctoritate de Republica finitimarumque regionum tranquillitate constitutum est. Ac magnanimus adeo Rex, ut Wippo est auctor, *a barbaris, qui Saxoniam attingunt, omne debitum fiscale recepit.* Tantum aberat, ut bellis Saxoniam lacessere auderent Sclavi, ceterique Septentrionales populi.

Minda Rex Paderbornam est profectus; quem Meinwercus omni honoris & obsequii genere cum Gisela Regina excepit. Quare, ut in Hodeporico Cæsarum traditur, *Epiphaniam Domini in urbe Paderbornensi more regio peregit.* Et qua pollebat auctoritate & gratia tractandi Principum animos Meinwercus, mirifice quoque novum Regem sibi devinxit, tantaque æstimatione & amore penetravit in Regis animum, ut altero anno Meinwercum Romam itineris Comitem sibi delegerit. *Chron. MS. Hodep. Brouverus in notis ad vitam Meinvv. Monum. Paderborn.* Conradus Paderbornæ a Meinwerco excipitur.

Aribo ad Moguntinam Ecclesiam Warburgensem comitatum avertit. Verum hæc post discessum Regis turbavit aliquantulum Aribo Moguntinus Archiepiscopus, merito electionis & dignitate potentior apud Regem. Is enim postquam Henricus Imperator, cujus animum Meinwercus in potestate habebat,

bat, excesserat e vita, occultis artibus egit apud Conradum, & Comitatum Warburgensem a Dodicone donatum Paderbornensi Ecclesiæ, confirmatumque ab Henrico Imperatore, avertit; quem, rerum imperialium adhuc rudis, eoque facile se ab Aribone circumveniri passus Conradus, Moguntinæ Ecclesiæ dedit. Nihil acerbius evenire poterat Meinwerco, quod & jure, multisque impensis, ut diximus, Comitatum hunc egenti suæ Ecclesiæ acquisivisset: sed id Meinwerco tolerandum aliquando fuit, donec Regem de iniquitate rei edoceret, ac fidis servitiis sibi demereretur, quibus tandem Comitatum recepit, Ecclesiæ suæ redditum.

Corbeja Hildesium ac Goslariam concedit Conradus. *Coccius in Dagoberto c. 8. Vita S. Godehardi. c. 8. Hedepor. Cæsar. Brovverus in notis ad Meinvv.* Corbejensia privilegia & bona confirmat.

Per hosce dies dum Conradus Rex Paderbornæ versatur, 3 Non. Januarii egregiam donationem fecit Tuitiensi ad Rhenum cœnobio, impetrante eam Gisela Regina & Pilegrino Archiepiscopo, quem in Comitatu sibi præsentem habuit. Recitat hanc donationem Gelenius. Paderborna Rex Corbejam discessit, ut constat ex rescripto apud Coccium in Dagoberto. Inde Hildesium profectus S. Godehardum Episcopum invisit; sed & illi ab Aribone Moguntino lis vetus de Gandershemensis Monasterii jurisdictione mota; cujus tamen machinationes Rex Optimatum consilio diremit. Proximam dehinc urbem imperialem Goslariam petiit Rex, ubi XI Calend. Februarii Diethmaro Abbati Corbejensi prisca cœnobii privilegia confirmavit, hisce videlicet auctoritatis regiæ tabulis.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Chounradus divina favente clementia Rex. Notum sit omnibus Christi nostrisque fidelibus, præsentibus scilicet atque futuris, qualiter venerabilis Abbas nomine Truchtmarus nostram adiit excellentiam, suppliciter orans, ut nostra magnifica munificentia prospiceremus monasterio, cui præesse videtur, quod est constructum super fluvium Wisera, in loco, qui dicitur nova Corbeia, in honorem Dei & S Stephani protomartyris, ubi & beati Viti martyris pretiosa pignora servari noscuntur. Cujus petitioni rationabili propter divinum amorem & venerationem beatorum martyrum assensum præbentes, hos apices serenitatis nostræ circa ipsum monasterium fieri jussimus, per quos decernimus atque jubemus, præcipue, ut potestatem Monachi, si necessitas venerit, habeant Abbatem eligendi de fratribus suis, & ut nullus Episcopus, aut Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate, nisi solus illius loci provisor & advocatus prædicti monasterii; in Ecclesias, aut loca, vel agros seu reliquas possessiones præfati monasterii, quas moderno tempore juste & rationabiliter possidere videtur, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos, quam & servos vel litos injuste distringendos ullo unquam tempore audeat ingredi, vel ea quæ supra memorata sunt penitus exigere, aut actitare præsumat: sed & de dominicatis mansis, vel nunc habitis, vel post acquirendis, a reddendis decimis plenam idem monasterium habeat immunitatem; &, sicut hactenus fuit, ut dentur ad portam in susceptione hospitum, & peregrinorum in quibuslibet Episcopiis, pagis, vel territoriis, vel omnibus, quæ ibidem propter divinum amorem & illius sancti loci venerationem collata fuerint, ut liceat ibidem Deo famulantibus sub nostra immunitatis tuitione quieto ordine vivere ac residere, & melius illos delectet omni tempore pro nobis, & conjuge nostra, atque stabilitate regni a Deo nobis collati Domini misericordiam attentius exorare. Insuper etiam decimas, vel Decimales Ecclesias in quibuscunque Episcopiis ita teneant, atque disponant, sicut ab antecessoribus nostris Regibus videlicet & Imperatoribus tenere per præcepta visi sunt atque disponere; Episcopis vero quibus servitium & mansionatica debent tempore circuitus sui, secundum scripta sua singulis annis persolvant. Et ut hæc auctoritas concessionis nostræ atque confirmationis firma habeatur, & per futura tempora a cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque præsentibus & futuris melius credatur, diligentiusque observetur, manu propria subter eam firmavimus, & sigilli nostri impressione assignari jussimus.

Signum Domni Chounradi *Regis invictissimi.*

Udalricus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovi. Data XI Calend. Februarii, Indictione VIII. Dominicæ Incarnationis MXXV. anno vero Domini Chounradi secundi regnantis I. actum Goslare.

Lustrata

Auctor vita S. Godeh. c.8

Lustrata Westphalia & Saxonia (quod priscorum Regum & Imperatorum erat) Conradus Rex in Thuringiam & ad fines Sclavorum Polonorumque promovit iter; quo regionibus illis adversus barbarorum incursiones consuleret, totamque Saxoniam & Thuringiam ex regia potestate recens adita in possessionem acciperet. Ac dum Merseburgi versatur, rogatu Giselæ conjugis & Sigeberti Mindensis Episcopi VI Idus Februarii Monasterium Virginum Keminatam, seu Cemnade ad Visurgim in Ducatu Brunswicensi (quod postea in Præposituram Corbejensium commutatum, uti supra relatum est) in tutelam suscepit: qua super re hæ regiæ tabulæ consignatæ.

Keminatensem Parthenonem in suam tutelam recipit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Chunradus divina donante clementia Rex. Omnium sanctæ Dei Ecclesiæ nostrorumque fidelium præsentium ac futurorum comperiat universitas. Qualiter Domna Frideruna venerabilis abbatissa, ejusque soror Imma Comitissa, Gerone Comite adjuvante, construxerunt quoddam monasterium in villa Keminata, in pago Tilithi, in Comitatu Bernhardi Ducis situm, in honorem Dei genitricis sanctæ Mariæ Virginis dedicatum, ad quod omnem hæreditatem suam, curtes scilicet ac villas infra nominatas Keminata, Heigen, Hogen, Barigi, Tundiriun, Othere, Varstan, Rothe, Bardewic, Hotmanessun, Wittorp, Britlingi, Biangibudiburg, Addunesthorp, Haterbiki, Bodanhuson, Sutherburg, Claniki, Wigmannesburgstal, Benedesthorp, Widila, Woldersidi, Kokerbiki, Holana, Aun, Setila, Hepstidi, Sinigas, gratissima voluntate tradiderunt. Unde nostram majestatem regalem aggressæ supplices rogaverunt, ut ipsum monasterium in nostro mundiburdio susciperemus; quod nos petitione Gislæ scilicet Reginæ dilectissimæ Conjugis nostræ, sed & interventu Sigebrahdi Mindonensis Episcopi, fecisse cognoscat universitas fidelium. Ad hæc statuimus, ut prædicti monasterii abbatissæ talis libertatis, legis ac regulæ primatu fruerentur, quali cæteræ Sanctimoniales in regno nostro sub regula S. Benedicti juste viventes utuntur. Insuper concedimus eidem Abbatiæ, ut nullus Marchio, nullus Comes, nullaque nostri imperii magna vel parva persona in ea placitum facere, vel publicam functionem exire, nisi advocatus, quem abbatissa, quæ tunc temporis fuerit, cum Sanctimonialium consensu eligere voluerit. In obitu vero Abbatissæ ejusdem monasterii, habeant arbitrium aliam eligendi juxta regulam S. Benedicti. Et ut hujus nostræ auctoritatis privilegium perseveret, hanc paginam manu propria roborantes sigillo nostro jussimus insigniri.

Signum Domni Chounradi *Regis invictissimi*

*Udalricus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovi. Anno Dominicæ Incarnationis * MXXIIII. * Indictione VII. VI Idus februarii. Data est in Merseburg anno autem Domni Chounradi secundi regnantis I.*

** al. MXXV*
** al. VIII.*

Auctor vita Godehardi c. 8
Prædium Kemniense donat Ecclesiæ Mindensi.

Ordinata per Thuringiam Republica, Conradus in Franciam Orientalem & Bojariam, rigente adhuc hyeme, per Quadragesimam discessit, ac Pascha Ratisbonæ celebravit, magno Archiepiscoporum, Episcoporum, Principumque comitatu ac præsentia; quod satis perhibet diploma donationis Mindensi Ecclesiæ consignatum, eoque etiam hoc loco non prætermittendum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divina favente clementia Rex. Omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurorum perpendat universitas, Qualiter Sigebertus sanctæ Mindensis Ecclesiæ præsul venerandus nostram regalem supereminentiam humiliter adiit, atque interventu nostrorum fidelium, inprimis dilectissimæ contectalis nostræ Giselæ Dei gratia Reginæ, nec non Aribonis Moguntiacensis Archiepiscopi, Piligrimi Coloniensis Archipræsulis, Hunfridi, Parthenopolitanæ sedis Archiepiscopi, Unwani Bremensis Ecclesiæ Archiepiscopi,

ſcopi, Brunonis Auguſtenſis Epiſcopi, Wiggeri Fardenſis Epiſcopi, Bernardi ducis, Sigefridi & Hermanni Comitum, prædium quoddam Kemnium nuncupatum donari ſibi atque mancipari rogavit. Quorum in commune jam coadjuvante voce petitioni ob amorem Dei, noſtræque remedium animæ, ac ſtatum regni libenti animo aſſenſum præbentes, prædium jam dictum Kemnium in pago Valim collocatum, & in comitatu Dancinari Comitis, cum omnibus ſuis pertinentiis, mancipiis, agris, pratis, paſcuis, ſilvis, molendinis, aquis aquarumque decurſibus, exitibus & reditibus, cultis & incultis, acquiſitis & acquirendis ſæpe jam dictæ Mindenſi Eccleſiæ, ſuisque per ſucceſſus temporum proviſoribus per id temporis inibi commorantes ante altare S. Petri Apoſtolorum Principis, ſanctique Gorgonii martyris, manu ad manum donavimus, ac perpetuo poſſidendum in proprium tradidimus. Quapropter ſæpe jam dictum prædium cum omnibus illuc rite pertinentibus ſub noſtrum mundiburdium ac defenſionem accipimus, ut etiam coram nulla judiciaria poteſtate examinentur, niſi coram Mindenſium Epiſcopo, & advocatis eis, quos ille elegerit. Et ut hæc noſtræ donationis ac mundiburdii præceptum firmius magisque inconvulſum cunctis credatur, hanc chartam inſcribi juſſimus, ſigilloque noſtro ſignatam manu propria ſubtus firmavimus,

Signum Domni Conradi *glorioſiſſimi Regis.*

Odalricus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Data V. Non. Maji, Indictione VIII. anno Dominicæ Incarnationis MXXV. Anno vero Domni Conradi ſecundi regnantis I. Actum Ratisbonæ.

Wippo presbyter. Auctor vitæ S. Godeh. c 8 Perluſtrat fines imperii. *Arnoldus in vita S. Godehardi. c. 8* Egenis in magna annonæ caritate ſubvenit Meinwercus. *Auctor vitæ n. 44.*

Feſto Pentecoſtes Conſtantiæ celebrato, auditisque Italorum Legatis, per æſtatem deinde Rex Sueviam, & Carentinorum regiones adiit; & cum jam totum prope Imperium perluſtraſſet pro veteri Regum & Imperatorum more, omnibusque provinciis & Regni populis ſe in conſpectum dediſſet, ſub Autumni exitum in Lotharingiæ Regnum eſt reverſus, natalemque Chriſti Leodii feſtum habuit, manſisque iis in locis ad Purificationem B. Mariæ Virginis; quemadmodum id Arnoldus S. Godehardi diſcipulus in ejus vita tradit; quanquam is feſtus dies ab Auctore vitæ Burchardi Auguſtæ celebratus referatur. Ceterum annus hic, quod in faſtis Corbejenſibus lego, ſterilitate frugum, fame, & peſtilentia Germaniæ fatalis fuit, quibus malis innumeri mortales abſumpti. Quo facile retulerim illam inſignem Meinwerci noſtri caritatem erga ſuos, de qua Auctor vitæ. *Facta in diebus ejus fame valida, miſſis nunciis frumentum comparari fecit in Colonia, & duas naves onuſtas ad inferiorem terram deferri.* Commiſſa frumenti diſpenſatio villicis per Velaviam & Theiſterbandiam, eo præſcripto, ut pars ipſorum familiis alendis; pars egenis, pars ſemini cederet; in quo cum fraudem villici poſtea deprehendiſſet, ſanxit ne quis in quartam usque progeniem ex ejus poſteris ad villam admitteretur.

Annus Chriſti 1026.

Joannis XX Pont. 3. Conradi II Reg. 3.
Meinwerci Ep. Pad. 18.

Nicol. Zileſ. in defenſ. Maximin. Sigebert. Herm. cont. Marianus Scotus.

Succedit Annus Chriſti MXXVI, celebratus ab auctoribus profectione Conradi Regis in Italiam, & Meinwerci Epiſcopi comitatu. Quippe Rex poſtquam per Lotharingiæ Regnum omnia compoſuiſſet ad tranquillitatem publicam, Leodio Treviros petiit; ubi rogatu Giſelæ conjugis, Aribonis Moguntini & Piligrimi Colonienſis Archiepiſcopi, reſcripſit pro S. Maximini celeberrimo Monaſterio. Dehinc Wormatiam & Triburiam contendit. Inde Auguſtam Vindelicorum digreſſus, ex conſilio conſenſuque Principum Henricum oſten-

Henricum filium deſignat ſucceſſorem Conradus. *Wippo presbyter.*

octennem filium Regni Successorem nominavit, cui datus est moderator ac tutor Bruno Augustanus Episcopus, Henrici Imperatoris frater. Hunc Regem dicere postulabat Regni incolumitas, quando Ernestus Dux Alemanniæ, Chuno Dux Franciæ, & Fridericus Dux Lotharingiæ, tractis simul aliis in conspirationem, multa per ambitionem machinari deprehensi sunt. At Rex comparato ingenti exercitu; quo omnibus hostibus formidabilis esset, iter Romanum intrepide suscepit; interque Episcopos & Regni Principes, hujus expeditionis comitem sibi delegit expetiitque Meinwercum Paderbornensem Episcopum, virum ætate gravem, generis claritudine non minus quam auctoritate & sapientia eminentem; qui jam iter illud Romanum primo cum Ottone III, deinde cum Henrico Imperatore susceperat, Romanæque Ecclesiæ morem ac jura cognita habebat. Venientem ad se Meinwercum Episcopum Rex benigne & honorifice excepit, quocum inchoato verni temporis jejunio iter ingressus, transcensisque Alpibus, Vercellis inter Mediolanum & Papiam Pascha celebravit; ac primum Modochæ, revocato prisco Longobardorum more, deinde Mediolani coronari voluit: inde ad domandos Italos conversus, Papiam subegit. Quippe cives per interregnum vetus Regum Longobardorum ac Cæsarum palatium e fundamento subverterant: id quia, ut per legatos jussi erant, nondum restaurarant, vastatis circum rebellium castris & agris, non prius discessit, quam restaurato palatio imperata facerent.

Italiam comite Meinwerco petit.

Papiam ad fidem & obsequium redigit.

Wippo presb.

Ibi dum Rex moratur in Longobardia, Wolfangus Aquileiensis Patriarcha Regi obviam venit, prosperaque omnia precatur, interque Palatinos Regis primo salutat Meinwercum Episcopum Consanguineum suum. Adeo tum ætas illa ex hac illustri familia conspexit Meinwercum Episcopum, Unwanum Bremensem Archiepiscopum, & Wolfangum Aquileiensem Patriarcham. Lætus Meinwercus consanguinei Patriarchæ congressu non aliud ab illo petiit, quam Divorum pignora, quibus Ravenna abundabat, pro Ecclesia sua Paderbornensi, & Monasterio Abdinghoviano, quod moliebatur. Annuit postulatis Patriarcha, ac postea transmisit Meinwerco corpus integrum S. Felicis martyris, quem auctor noster Diocletiano Imperatore una cum Largo & Dionysio martyrium subiisse perhibet. Verum cum plures eo nomine martyres reperiantur apud Baronium in Martyrologio diversis in locis, & duo etiam Aquileiæ, quorum alter cum Fortunato 11 Julii Diocletiano Imperatore, alter Numeriano Principe Diocletiani antecessore, & Beronio præside una cum Largo & Dionysio 16 Martii per equulei tormenta martyrio affectus est, postremi hujus corpus Meinwerco donatum accepimus, quod hodiedum in Monasterio Abdinghoviano apud nos servatur coliturque.

Auctor vitæ Meinvv.

Meinwercus impetrat corpus S. Felicis Martyris.

Romam dehinc euntem Conradum Regem Ravennates lubenter in civitatem acceperunt. Verum ut Italorum ingenia tum fluxa erant, excitato tumultu, Regis militem urbe ejicere aggressi sunt. Mox pugna inter cives & regios exorta; qua Germani superiores magna cæde grassabantur, extremum urbi exitium illaturi, nisi Conradus Rex e cubiculo excitus, conscensoque equo advolans furentem militem composuisset. Eo in conflictu Teutonico militi pes super talum abscissus; quo comperto petiit Rex militis ocreas ad se deferri, quas nummis impletas super saucii militis lectum ad solatium vulneris deponi jussit. Inde Rex ob calores ad montana concessit, & sub Autumnum compressis ceteris rebellibus, Longobardiam, & inferiorem Italiam est ingressus, celebratoque Iporeæ Natali Christi, Romam propius movit, quam sacra hebdomada intravit, lætis animis & studiis exceptus a Romanis.

Wippo presbyt.

Ravennam subit Conradus & pacat.

Annus Christi 1027.

Joannis XX. Pont. 4. Conradi II. Reg. 4 Imper. 1. Meinwerci Ep. Pad. 19.

Coronatio Conradi

Imp. & Gisilæ conjugis

Conradum exinde Joannes XX Pontif. Max. defuncti Benedicti frater & Successor, ipso Resurgentis Christi die, majorum more Imperatorem creavit: simul

simul & Gisela Imperatrix coronata, præsentibus Rudolpho Burgundiæ & Cnutone Anglorum Rege, Henrico filio, multisque Italiæ & Germaniæ Principibus.

Aderat & in his omnibus Imperatori Meinwercus fidus obsequiis, & promptus consiliis; itaque sibi ob hæc devinxit Conradum Imperatorem, ut Romæ villam Ervete, quam vicum potius dixeris, quamque jam ante, ut supra relatum est, ab Henrico Imperatore ad aram oblatam acceperat, novi hujus diplomatis auctoritate confirmaret.

Confirmatur a Conrado donatio villæ Ervitensis.

Cunradus divina gratia Romanorum Imperator Augustus. Perpendimus atque consideravimus animas nostras peccatorum maculis obfuscatas hoc multum posse juvare, nos ad divini honoris & gloriæ majestatem Ecclesias Christi sublimare, ædificare, & de nostris rebus ditare; pariterque novimus ad nostræ imperialis potentiæ dignitatem pertinere eis, qui nobis domi, vel militiæ bene servierint, condignam servitutis remunerationem exhibere. Proinde noverint Christi nostrique fideles universi, qualiter nos per interventum dilectissimæ Conjugis nostræ Gisle, nec non filii nostri Heinrici Regis, & Brunonis Augustensis Episcopi, & Hermanni Marchionis & Eggilbardi fratris sui ad divinam gratiam & gloriam, pro remedio nostræ animæ, Paderbrunnensi Ecclesiæ in honorem sanctæ Mariæ Dei Genitricis, & sancti Kyliani martyris, & sancti Liborii Confessoris consecratæ, ejusque provisori Meinwerco, qui nobis sæpe & multum, frequenter & fideliter servivit, quandam curtem nomine Ervitte ad nostrum imperiale jus pertinentem in pago Engere, in Comitatu autem Marcwardi sitam, perpetualiter habendam tradidimus, cum mancipiis utriusque sexus omnibus ad hanc jure pertinentibus, cum ceteris quoque universis appendiciis, scilicet areis, ædificiis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, venationibus, viis & inviis, exitibus & reditibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, quæsitis & inquirendis, cum banno & mercatu etiam, quod apud eandem curtem solet haberi, & cum omni utilitate, quæ inde poterit provenire. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas firma omni permaneat ævo, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes jussimus insigniri sigillo.

Odalricus Cancellarius recognovit. Data VII Idus Aprilis, indict. X. anno Dominicæ Incarnat. MXXVII. anno autem Domni Cunradi secundi regnantis III. Imperii vero I. actum Romæ.

Imperator exinde, postquam Apuliam ingressus Beneventum, Capuam, ac ceteras urbes, alias deditione, alias armis subegit, iter suum comitante Meinwerco Paderbornensi & Brunone Augustano Episcopo in Germaniam relegit; quam per absentiam, conspiratione quorundam Principum, turbatam reperit, in quos primo convertit arma; & exinde ad obsequium rebelles redegit. Hos inter Ernestus fuit Dux Alemanniæ Principatu exutus, & in Saxoniam deportatus, castroque Gibichenstenio inclusus: Conradus Dux Franciæ Orientalis, Imperatoris patruelis, in custodiam abreptus: Adelbero Dux Carentinorum cum filiis in exilium projectus. Idem Friderico Lotharingiæ Duci manebat, nisi mors subtraxisset; quibus Welfo Sueviæ Comes, ceterique territi se submisere. His peractis Rhenum transiit. Ita Conradus cum Imperatorio statim nomine Imperatoriam majestatem, protritis simul potentissimis rebellium hostibus, asseruit. Qua etiam auctoritate Burgundiæ Regnum, in quo Henricus Imperator toties laborarat, Imperio adjunxit (Rudolpho Burgundiæ Rege id dudum agitante) nihil Conradum Galliarum Regem ceterosque moratus. His in superiori Germania peractis, Rhenum transiit, Francofurtum aditurus: qua in urbe Aribo Moguntinus Archiepiscopus, præsente Imperatore, celebrem XXIII Episcoporum Synodum habuit, quam nobis chronicon Hildesiense, Auctorque vitæ Meinwerci; at nemo explicatius, quam Arnoldus in rebus gestis D. Godehardi, viri hujus sancti discipulus, tradit. *Pulcher erat ibi*, inquit ille, *& ordinatus tam regalis quam Episcopalis consessus. Nam in Orientali parte ante altare Archiepiscopus Aribo cum suis Suffraganeis Wernero Argentinensi, Brunone Augustensi, Meginwerco Paderbornensi, Everhardo Bavenbergensi, Meginhardo Wirceburgensi, Godehardo Hildeneshemensi, Branthoo Halverstadensi, Wiggero Verdensi, Hazecone Wormatiensi consedit. In Occidentali vero parte Imperator consedit, & a dexteris ejus Piligrinus Coloniensis Archiepiscopus cum sibi subditis, Sigeberto Mindensi, Sigefrido Mimigardensi, Bennone Trajectensi. A Sinistris Hunfridus Parthenopolitanus Archiepiscopus cum suis, Hildewardo Citizensi, Brunone*

Rebelles Germaniæ Principes domat Conradus.

Wippo preb

Celebrem Francofurti synodum frequentat. *Chron. Hildes. Auctor vitæ Meinvv. num 98. Vita Godehardi c 9. Concil. Parisiens. edit. recent. tom. 9.*

none Mersburgensi, Luizone Havelbergensi, Thiederico Misnensi. In australi autem plaga Episcopi Rambrechtus Wirdemnensis, Rodolphus Slesvicensis, Hiltolphus Mantuanus, Reginoldus Aldenburgensis assederunt. In Aquilonari etiam Abbates, Richardus Fuldensis, Reginboldus Loresheimensis, Arnolphus Hetveldensis, Gerbertus Moguntinus, cum aliis etiam ejusdem ordinis sex adfuerunt. Magnifica Episcoporum synodus sub novo Imperatore, quamvis acta interciderint. Nec dubium, quin de Cleri & Monachorum disciplina formanda conservandaque, quam Sigebertus per id tempus florentissimam fuisse memorat, sit actum ab Episcopis; multæque controversiæ sint compositæ; quemadmodum Auctor vitæ Godehardi causam Gandershemensis Monasterii, quam Aribo resuscitarat, in hac synodo septem Episcoporum testimoniis (quos inter Meinwercus noster) adjudicatam Episcopo Hildesiensi perhibet. In ea quoque Synodo, Episcoporum judicio Sophia suas Sanctimoniales Virgines ab Archiepiscopo recepit: & Gerhardus Juvenis, Imperatoris frater, positis armis, animo licet alienori, in clericum est attonsus: Quam hujus rei causam Imperator habuerit, incertum. Sane per id tempus, cum Henricus Bojariæ Dux, Cunigundis frater, in Septembri excesserat e vita, Conradus Imperator, Henricum filium ei subrogavit, adolescentem decem annorum, tanquam veritus, ne quid frater machinaretur conspiratione aliorum in filium. Quod vero Auctoris nostri exemplar referat, Imperatorem Werlis festum S. Joannis diem celebrasse, is compertus est error ex autographo, in quo legitur Imbupoli id factum, quam alii Herbipolim verius designant.

Qua in Synodo Gandersheimensis lis composita.

Auctor vitæ Meinw. Lamb. Schaf.

Annus Christi 1028.

Joannis XX. Pont. 5. Conradi II. Reg. 5. Imper. 2 Meinwerci Ep. Pad. 20.

Annus jam præsens in sequentem MXXVIII profluxerat, cum Imperator Leodii peractis Christi Natalitiis Aquisgranum discessit; qua in urbe denuo in frequenti Episcoporum ac procerum conventu Pascha celebravit. Ipso vero sacratissimo die Henricus Imperatoris filius undecim annorum, adolescens egregiæ indolis, ut Wippo presbyter eum magnifice dilaudat, Romanorum Rex a Piligrimo Coloniensi Archiepiscopo est inunctus, collatusque in regali solio, acclamante ingenti, qui convenerant, hominum multitudine; sapienter id Imperator, consulturus Imperii tranquillitati, Episcoporum ac Principum, quos invitarat, consensu fieri expetiit. Inde transito Rheno in Westphaliam est digressus. Nam Paderbornæ hoc anno versatum testatur diploma Osnabrugense, quo Gosmaro Osnabrugensi Episcopo nemus ex possessione superiorum Episcoporum, ac bona ejus Ecclesiæ, Conradus Imperator ad fontes Paderæ confirmat: Successerat hic Gosmarus Monchero Episcopo (quem Crantzius præteriit) hoc ipso anno defuncto, postquam annos duntaxat quatuor ab excessu Thiatmari Ecclesiam illam gubernarat. Dispositis per Westphaliam negotiis, in Ostphaliam ad Albim usque profectus Imperator; quem ea profectione Meinwercus Episcopus noster Magdenburgum est comitatus; quod satis docebunt tabulæ Corbeienses, mense Julio consignatæ, quibus Conradus Imperator Druthmaro Abbati prædium inique ablatum restituit, quas vel hic recitare juvat, ob testium Episcoporum præsentiam (inter quos Meinwercus) quos hic primum in literis Imperatoriis produco.

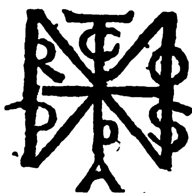
Auctor vitæ Godehardi Wippo presb. Coronatio Henrici filii Conradi Imper.

Ertwinus in chron. Osn.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Chounradus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Si piis petitionibus fidelium nostrorum, maxime quas pro Ecclesiis sibi commissis auribus nostris infuderint, benignum præbuerimus auditum, hoc procul dubio & ad præsentis imperii nostri statum, & ad æternæ beatitudinis præmium profuturum credimus. Unde omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum, noverit sollers industria, quia adiens excellentiam nostri culminis Druthmarus venerabilis novæ Corbeiæ Abbas curtem quandam Godolevesheim nuncupatam, anteriori tempore eidem monasterio questus est injuste fore sublatam. Detulit præterea secum

Prædium Godelevesheimense restituitur Corbeiensibus per Conradum Imp

secum Arnolfi divi progenitoris nostri imperiale decretum, cui ejusdem curtis inerat Concambium inter eundem Imperatorem & Bovonem prædicti monasterii patrem peractam: Cujus suggestioni fidem accommodantes matronam quandam Alvered vocatam, quæ ipsam curtem velut hæreditario jure tunc temporis possedit, ad palacium nostrum evocari præcepimus: quæ dum prolata refellere nequivisset, præfatam curtem cum omnibus appendiciis, adnitentibus sibi filio Osdago, patronoque suo Comite Frithericho, prædicto venerabili Abbati absque ulla controversia reddidit, atque hanc Hiddi monasterii advocatus jussu nostro recepit; post vero abbas clementia nostra provocatus eidem matronæ sæpe fatam curtem, alteramque Gimundiam vocatam, ac familias quasdam in villa Brumerinchtorp ea conditione beneficavit, ut si quid post obitum matronæ ejusdem possessionibus reperiatur, Abbatis arbitrio disponatur: Filio vero ejus curtem nomine Iminghuson eo pacto concessit, quatenus dum vivat hanc teneat, nisi hunc munificentia nostra alicubi prius promoveri contingat, post vero in jus monasterii redeat. Et ut hujus restitutionis auctoritas firmior perpetim credatur, manu propria subtus roboratum sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Chounradi *invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti.*

*Odalricus Cancellarius vice Aribonis Archicancellarii recognovit. Data Calend. Julii, Indict. XI. anno Dominicæ Incarnationis MXXVIII. anno autem Chounradi secundi regnantis *IV. Imperii vero *1. actum Magdenburch feliciter Amen.* *al. V. *al. 2.

Testes Hunfridus Archiepiscopus, Meinwercus Episcopus, Godehardus Episcopus, Sigifridus Episcopus, Odalricus Cancellarius, Asculfus, Sigibertus, Bernhardus Dux, Adalbero Dux, Ernestus Dux, Liudulfus Comes & privignus Imperatoris, Hiddi, Amelungus Comes & frater ejus Ecbertus, Wigger, Gerlo, Uffo, Tiammo, Poppo, Bern, Thiathard, Brun, Gerlac.

Meinwercus cum Conrado in Thuringiam concedit.

In Thuringiam inde concessisse Imperatorem Comite Meinwerco, fido in omnibus adjutore, iterum testatur magnificum Conradi Imperatoris diploma, quo XIII Calend. Septembris in Walahuson Oppido, omnia privilegia, Abbatias, Comitatus, nemora, telonia, jura monetæ & mercatus, prædia, bonaque omnia, rogatu Giselæ Imperatricis, & Henrici filii Regis Meinwerco Imperatoria auctoritate stabilivit: id licet diploma temporum injuria interciderit, testimonio tamen auctoris, qui res gestas Meinwerci conscripsit, atque hæc ipsa ex eo retulit, certum habemus.

Annus Christi 1029.

Joannis XX. Pont. 6. Conradi II. Reg. 6. Imper. 3. Meinwerci Ep. Pad. 21.

Wippo presb. Herm. Contr. Auctor vitæ Godeh. c. 10

Vertente anno Imperator in Bojariam iter instituit, ac Paschate Ratisbonæ celebrato, Palithi seu Poledæ synodo Episcoporum, quam Aribo Moguntinus Archiepiscopus congregarat, interfuit. Eo in conventu Aribo veterem controversiam S. Godehardo de Gandershemensium jurisdictione movit, quam Episcoporum consilio tandem intermittere persuasus est; quæque proximo anno Merseburgi coram Imperatore sopita est; finemque habuit tam molesta lis, quam una Sanctimonialis incenderat. Mense Octobri rursum alius conventus Episcoporum, ac procerum habitus in Hirsfeldt. Utrumne eo loco auctor vitæ Meinwerci designet nobilem Abbatiam in Hassia, an Hertzfeldiam vicum ad Luppiam in Westphalia, monumento S. Idæ celebrem, incertum habeas. In hoc conventu, uti Imperatores tum publicos causarum ac litium judices agebant, Comes Bruncum neptæ Ida Meinwerco, qui aderat, possessionem trium prædiorum controvertere cœpit; at cum Meinwercus

Auctor vitæ Meinw. num. 107. Controversiam trium prædiorum vincit Meinwercus.

wercus jure se tueretur, causa cecidit Comes, quemadmodum hæ veteres hac super re tabulæ nos docent.

Quidam Dominus nomine Brun cum nepte sua Ida vocitata ad Dominium sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sancti Kiliani martyris Liboriique Confessoris, sua prædia in Sindersburch, & Betanum, Wallarstedi, cum omnibus illuc pertinentibus in proprium tradidit. Interea post quinquennium obitu Imperatoris secundi Heinrici adveniente prædicta Ida cum viro suo Brunone has omnes traditiones injuste renuere volebat; Episcopus vero Meinwercus tanta prædia, quasi sapiens, nolens perdere, Domnæ Idan usque ad exitum vitæ suæ LXXX aratra ad reconciliationem tribuit, ea videlicet ratione, si ipse, aut aliquis Successorum ei subtrahere voluerit præsignata aratra, quatenus hæc prædia eidem penitus restituat, XVIII *Calend. Octobris actum in Hirutveldun. Hujus reconciliationis sunt testes Bernhardus Dux, Heriman Comes & filii ejus Heinric, Conrad, Adalbracht, Bernhard, Ekkica Comes de Aslan, Bernhard Comes, Erp Comes, Tiedric Comes, Fresonic, Widukin Comes, Amelonge Comes, & frater ejus Ekbracht, Ekkica Comes, Geba & filii ejus, Heinric, Cona, Volcherd, Benna & frater ejus, Godica, Uffa, Beva, Eppa, Ricdach, Engiza, Viza, Hildilin, Tamma, Rothard, Ebkica, Tiedric miles Ekkiconis, Bennaca & frater ejus, Tiaza, Reinald, Godikin, Wizuca, Gela, Droga, Thiapbalt, Tiamma Comes, & frater ejus Esic, Iringe, Ova, Ecilin, Tiedric, Meinhard, Tiedric.*

Auctor vitæ Meinvv. n. 103. Lemmonehusanum prædium recuperat.

Hoc ipso anno alius quidam Cæsaris & optimatum conventus collectus in Laem (locum Browerus Laene vocat) eo in congressu accepit Meinwercus a Berthilde matrona prædium Lemmonehusen a Cæsare vindicatum e manibus Hathaldi viri illustris, qui idem extorserat ab Hathumaro Berthildis filio, donaveratque pellici suæ ex Bernardo Comite genitæ, testes inter alios memorantur Hermannus, Udo, & Ekkihardus Comites, aliique complures e nobilitate Westphalica viri.

Adamus Bremensis. in Unwano. Unwani Bremensis Antistitis mors.

Subtraxit hic annus sub initium VI Calend. Februarii Unwanum Archiepiscopum Bremensem, Meinwerci Episcopi nostri consanguineum, de quo supra memoratum est. Sidus ille erat Episcoporum per inferiorem Saxoniam, & columen christianæ religionis per Septentrionis partes. Vir qui & auctoritate apud exteros Reges pollebat, & missis per Daniam, Sueciam, Norwegiam Sclavorum regiones Apostolicis viris Evangelium Christi propagavit; quam in rem & ipse sæpius legationem pro Christo suscepit ad barbaras illas gentes. Corpus Bremæ ad sepulchrum primorum Episcoporum conditum. Successorem nactus est Libentium II virum pari religionis zelo commendatum.

Annus Christi 1030.

Joannis XX. Pont. 7. Conradi II. Reg. 7. Imp. 4. Meinwerci Ep. Pad. 22.

Annus trigesimus supra millesimum accesserat, quo Imperator, paschate Ingelhemii celebrato, habitaque Triburiæ Episcoporum synodo, in Saxoniam Orientalem movit. Imperatorem eo consecutus est Meinwercus Episcopus, assiduus, ut auctor vitæ refert, ac fidus Comes, & servitiis indefessus: tantoque in amore apud Conradum & Giselam, quanto ante apud Henricum & Cunigundam Imperatricem. Neque minus Conradus obsequium Episcopi remuneratus; quippe dum Merseburgi Calend. Junii cum Imperatore agit ante Ungaricam expeditionem, prædium Patberg Bernhardi Comitis, uti id tum vici instar erat, cum circumjacentibus agris regia auctoritate Meinwerco donat; quam in rem ipsas donationis tabulas hic producimus.

Wippo presb. Sigebertus. Prædium Patbergense Meinwercus a Conrado obtinet.

Cunradus divina favente clementia Romanorum Imperator augustus. Notum sit omnibus Christi fidelibus, præsentibus scilicet atque futuris, qualiter nos ob interventum ac petitionem nostræ dilectæ Conjugis Gislæ, Imperatricis videlicet augustæ, & amantissimæ prolis nostræ Heinrici Regis, nec non Meinwerci Paderburnensis Ecclesiæ Episcopi, quod-

quoddam Bernhardi Comitis prædium, Patberch dictum, cum mansis decem circa eundem montem adjacentibus, in pago Nichterga, & in Comitatu Haholdi Comitis situm, quod ideo hæreditario jure in nostram potestatem successit, quia idem ipse B. Comes spurius erat, quod vulgo Wanburtich dicunt, ad Paderbrun præscripti Episcopi Monasterium, in honore sanctæ Mariæ, & S. Kiliani martyris, sanctique Liborii Confessoris consecratum, tradidimus cum mancipiis utriusque sexus, villis, areis, ædificiis, agris, terris cultis & incultis, viis & inviis, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis; nec non cum omnibus appendiciis ad idem prædium jure pertinentibus, ea videlicet ratione, ut in præscripti monasterii potestatem perpetualiter existat. Et ut hæc nostra traditio stabilis & inconvulsa omni permaneat ævo, hanc paginam inde conscriptam propriaque manu roboratam sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

*Odalricus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Data Calend. Junii anno Dominicæ Incarnat. MXXX. Indict. XIII. Anno Domni Counradi regnantis * VI. imperii vero IIII. actum Mersburg.*

* *al. VII.*

Nobilis hic ac celebris intra diœcesin locus, in adsito monte, in quo primum Patbergenses nobiles, ac deinde Comites, postquam prædium ab Episcopis in feudum accepere, castrum ac sedem familiæ suæ condidere, multumque Episcopis infesti fuerunt: quemadmodum clientes ejusmodi, veterum beneficiorum immemores, obsequium in injurias vertere comperti sunt. Cessit demum Patberga Coloniensi Archiepiscopo, avulsa a diœcesi. Hæc illa Patberga, quæ Jordano Teutonico primo D. Dominici familiæ supremo Magistro ac præposito, viro sanctissimo, natale solum dedit; tametsi quidam Batbergæ in Episcopatu Osnabrugensi; alii Bortgenricæ, ex vicino diœcesis nostræ loco, natalium origines monstrare velint. Leander certe, qui res ejus scripsit, Botergæ in provincia Saxoniæ natum perhibet, & Cantipratanus Westphalum nominat.

Patberg natale solum Jordani, Generalis prædicatorum. *Fasti Episcop. Osnab a Francisc. Wilhelmo editi in syn nod. Belland. in vita Jordan. ad 13 Februar. Surius ad 13 Februar. Auctor vita Meinvv.*

Imperator dehinc Saxonia evocatus ad bellum Ungaricum; qua in expeditione Meinwercum sibi denuo Comitem adesse voluit inter fidos ministros & Consiliarios. Non detrectavit obsequium Meinwercus, ut Imperatorem sibi ad alia beneficia & largitiones demereretur. Igitur longum iter ingressus est cum Imperatore & exercitu ad fines Germaniæ. Causa belli hæc traditur. Postquam anno superiore excesserat e vita Bruno Augustanus Episcopus, Henrici Imperatoris frater, Stephanus Ungariæ Rex, cui Gisela, Brunonis & Henrici Imperatoris soror, in matrimonium data erat, Bojariam sibi pro filio Emerico, quem ex Gisela susceperat, jure hereditario vendicare cœpit, quam Conradus jam filio suo Henrico dederat; ita Imperator & Rex, optimi Principes, collisi armis; quibus Imperator longe superior erat: quippe cum ingenti Germanorum exercitu Ungariam ingressus, vastatione terrorem intulit. Ac licet paludibus ac sylvis impeditus esset, quo minus in interiorem Ungariæ partem penetraret; Stephanum tamen Regem ad petendum pacem adegit, quam legatione ad Henricum Imperatoris filium impetravit. Hic tanti belli intra hunc annum brevis finis; Bojariaque Henrico Regi, Conradi filio, relicta est. Pacis salutaris auctores Egilbertus Frisingensis Episcopus (qui Henrici adolescentiam post Brunonem Augustanum Episcopum moderabatur) Meinwercus, ceterique Episcopi sunt habiti.

Meinvvercus Conradum Imp. ad expeditionem Hungaricam sequitur. *Wippo presbyt.* *Wippo.*

Inde Meinwercus ex Ungaria cum Imperatore in Saxoniam rediit, Imperatoremque cum tota aula invitatum traxit ad Paderæ fontes, ubi Imperator Christi natalitia cum Meinwerco celebravit. Adeo hoc præsule delectatus Conradus Imperator. Paderbornam Imperatorem secutus Aribo Moguntinus Archiepiscopus, qui ipso sacratissimo die conscensa cathedra ad populum peroravit; ita enim veteri chronico memoratur: *Aribo Moguntinus Archiepiscopus, celebrante Cæsare festum Natalis Domini in Patherbrunna, sancto die inter Missarum solemnia publico sermone habito, licentiam ab Imperatore & fratribus Romam pergendi rogavit, simul a clero & populo indulgentiam sibi a Deo impetrari postulans; qui deinde iter post purificationem Beatissimæ Dei genitricis ingressus, Romam adiit, nec multum post a reditu superstes fuit.*

Paderbornam invitat, ac perducit Imperatorem. *Auctor vitæ Meinvv. Chron. vetus apud Brovv. in notis. Arnolaus in vita S. Conduhc c. 10.*

Annus

Annus Christi 1031.

Joannis XX Pont. 8. Conradi Regis 8. Imper. 4. Meinwerci Ep. Pad. 23.

Imperator per annum sequentem, sæviente licet hyeme, in Orientalem Saxoniam & Thuringiam profectus est, ad res earum provinciarum ordinandas, quod jam Misiconem Polonorum Ducem infesta machinari didicisset, quæ haud multo post a discessu Imperatoris erupere. Imperatorem ad Saxoniæ & Thuringiæ fines comitatus Meinwercus, Alstedi prædium, in pago Paterga, & Comitatu Amelungi, 13 Calend. Febr. impetrat, qua super re hæ literæ extant.

Auctor vitæ Meinw. A quo impetrat prædium Alstedi.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Chounradus divina disponente gratia Romanorum Imperator augustus. Omnium Dei nostrique fidelium universitati notum esse volumus, qualiter nos propter amorem cœlestis patriæ, atque ob interventum ac petitionem dilectæ Conjugis nostræ Giselæ Imperatricis augustæ, nec non cari filii nostri Heinrici Regis, & propter juge devotumque nobis servitium Meginwerci, sanctæ Paderbronnensis Sedis Episcopi, Ecclesiæ, cui ipse Deo donante præsidet, in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, beatique Kiliani martyris, nec non Confessoris Christi Liborii constructæ, illa prædia, quæ habuerunt Bernhart & soror ejus Hazecha, in locis Alflaan & Etlinun sita, in pago Paderga, in Comitatu Amulungi, cum aliis omnibus illuc pertinentibus, & cum omni utilitate quæ vel scribi aut nominari ullo modo valet, cum mancipiis utriusque sexus, cum areis, ædificiis, agris, campis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis perpetualiter habenda donavimus; ea ratione, ut præfatus Episcopus suique Successores de eisdem prædiis, nobis imperiali jure hæreditatis, liberam dehinc habeant potestatem, quidquid sibi placuerit faciendi, ad utilitatem tamen Ecclesiæ suæ, omnium contradictione remota. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa omni permaneat ævo, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes sigillo nostro insigniri jussimus.

Signum Domni Chounradi *invictissimi Romanorum Imperatoris augusti.*

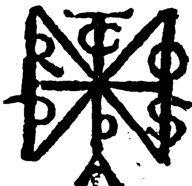
Odalricus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Data XIII. Calend Februarii. Indict. XIV. anno Dominicæ Incarnat. MXXXI. anno vero Domni Chounradi secundi regnantis VII. Imperii autem IV. actum Alstete.

Et adhuc 3 alia prædia.

Goslariam exinde comitatus Imperatorem Meinwercus Episcopus, novo liberalitatis dono, tria rursum prædia XI Calend. Martii consecutus est, ejus donationis tabulas hic denuo exhibemus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Chuonradus Dei ordinante providentia Romanorum Imperator Augustus. Omnium Dei nostrique fidelium universitati notum esse volumus, qualiter nos ob divinæ mercedis intuitum, nec non per interventum dilectissimæ contectalis nostræ Giselæ Imperatricis augustæ, simul etiam dilecti filii nostri Regis Heinrici, & juge servitium Meynwerchi Patherbrunnensis Ecclesiæ Episcopi sæpissime nobis fideliter impensum, eidem Ecclesiæ, in honore sanctæ Dei genitricis Mariæ, ac sancti Kiliani martyris, & sancti Liborii Episcopi & Confessoris constructæ, prædium Bennanhusen, valabroch, dadanbroch, situm in pagis Wetiga & Tilithi, in Comitatu Widukindi, cum omnibus ad ipsum prædium jure ac legaliter pertinentibus, cum mancipiis utriusque sexus, cum areis, ædificiis, agris, campis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationi-

tionibus, molis, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis, & inquirendis, seu cum omni utilitate, quæ vel scribi aut nominari ullo modo potest, in proprietatem donavimus, & de nostro jure ac dominio in ejusdem jus ac dominium omnino transfundimus; ea videlicet ratione, ut prænominatus Episcopus ejusque Successores de eodem prædio liberam posthac potestatem habeant tenendi, commutandi, vel quidquid sibi utilitatis Ecclesiæ placuerit faciendi, omnium hominum contradictione remota. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa per antiqua sæculorum curricula permaneat, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes sigilli nostri impressione jussimus sigillari.

Signum Domni Chounradi *invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti.*

Odalricus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Data XI. Calend. Martii. Indictione XIV, Anno Dominicæ Incarnat. MXXXI. anno vero Domni Chounradi secundi regnantis VII. Imperii IV. Actum Goslare.

Mirus in versando Imperatoris animo Meinwercus; simul ad preces Giselæ Imperatricis & Henrici Regis filii, per id tempus Goslariæ octo simul prædia, munificentia religiosissimi Imperatoris, impetravit, eoque has tabulas rursum sistimus.

Una cum 8 aliis Goslariæ impetratis.

Conradus Dei ordinante clementia Romanorum Imperator Augustus. Omnium Dei nostrique fidelium universitati notum esse volumus, qualiter nos ob interventum & petitionem dilectissimæ contectalis nostræ Giselæ Imperatricis augustæ, nec non & Henrici Regis dilecti nostri filii, & juge servitium Meynwerchi Patherburn, Ecclesiæ Episcopi sæpissime nobis fideliter impensum, eidem Ecclesiæ, in bonore sanctæ Dei Genitricis Mariæ, sancti Kiliani martyris, & sancti Liborii Confessoris constructæ, prædium Heinbussen, Winiden, Windelmuderod, Aldendorp, Rudbertessen, Sunderessen, Nisa, Hameressen, situm in pago Auga, in Comitatu Cunradi, cum omnibus ad idem prædium jure ac legaliter pertinentibus, Hathonem & Richaldum cum suis omnibus, cum mancipiis utriusque sexus, cum areis, ædificiis, agris, campis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, seu cum omni utilitate, quæ scribi, aut nominari ullo modo potest, in proprietatem donavimus, & de nostro jure ac dominio in ejusdem Ecclesiæ jus, & dominium omnino transfundimus; ea videlicet ratione, ut idem Episcopus ejusque Successores de eodem prædio liberam posthac potestatem habeant tenendi, commutandi, aut quidquid sibi utilitatis Ecclesiæ placuerit faciendi, omnium hominum contradictione remota. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa per antiqua Sæculorum curricula permaneat, hanc paginam inde conscriptam manu propria roborantes sigilli nostri impressione jussimus sigillari.

Odalricus Cancellarius vice Aribonis Archicappellani recognovit. Data XI. Calend. Martii, indictione XIV. anno Dominicæ incarnat. MXXXI. anno vero Domni Cunradi secundi regnantis VII. Imperii autem IV. actum Goslare.

Nondum fons ille exhaustus; quandoquidem haud multo post mense Augusto opimum Sannanabiki regale prædium cum circumjacentibus villis, quas Wicilo in manu Regis reddiderat, Meinwerco donatum consignatumque est. Servat hodiedum locus nomen Sannebeck, indeque in amplum pagum & parochiam excrevit. Tabulæ hæ vel eo nobis recitandæ sunt; quod in iis fateatur Imperator nullum ex omnibus Episcopis sibi magis assiduum & fidum adesse in omni aulæ servitio, quam Meinwercum: igitur in hunc modum Imperator.

Ac plura alia, inter quæ Sannebecka.

Cunradus divina favente clementia Romanorum Imperator augustus. Si ulli ex nostris Pontificibus, sui fidelis servitii non immemores, aliquid ex his, quæ nostri juris deputantur, benigno animo impendimus, eum postea in nostro oramine & servimine perniciorem & multo studiosiorem existere procul dubio credimus. Quapropter omnibus Christi nostrique amatoribus, præsentibus scilicet ac futuris, perspicuum esse volumus, qualiter Wicilo nostram adiit Serenitatem, humiliter rogans, ut prædium Sannanabiki, dictum in istis villis Hornan, Frodinitorp, Vinesbiki, Raffen,

sen, Knechtahusen, Buckinhusen, Bennanhusen, Scum, Berchem, Homan, Holthusen situm, Sua Uxorisque suæ Odæ filiæque suæ Cæciliæ, nec non Gerburch, filiique ejus Hodonis petitione ac collaudatione, ad nostram imperialem manum recipere curaremus prædium Zurici, quod nostræ fuit proprietatis, illorum econtra subjugantes ditioni. Horum igitur desiderio primatum nostrorum satisfacientes consilio, id quod illorum erat ad manum nostram recepimus & in illorum jus, quod nostri erat juris amabiliter remisimus. Transactis autem ita his omnibus prædictum prædium Sannanahki, quod tunc nostræ judicabatur esse proprietatis, in Comitatu Widukini, in pago Wetiga situm, cum omnibus utilitatibus ad idem pertinentibus, areis, ædificiis, agris, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, campis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis ob amabilem Conjugis nostræ Gislæ Imperatricis augustæ interventum, & ob minime denegandam dilectissimæ prolis nostræ Heinrici Regis petitionem, nec non Hermanni Marchionis, Meinwerco venerabilis vitæ Episcopo, suæque Ecclesiæ, in sanctissimæ Dei genitricis Mariæ, & pretiosissimi martyris Kiliani, & gloriosissimi Confessoris Liborii honorem constructæ, eo tenore in proprium tradidimus, ut ipse suique Successores de eodem liberam deinceps habeant potestatem tenendi, tradendi, vendendi, commutandi, vel quidquid placuerit, sibi faciendi ad utilitatem tamen prædictorum Sanctorum Ecclesiæ; recordati sumus namque non in hoc tantum, sed in aliis sibi adhuc Deo volente a nobis tradendis prædiis, quod suum assiduum servitium devotius, & cæteris nostris Pontificibus frequentius non quasi uno, sed fere in omni tempore anni habuimus. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa per labentia temporum curricula observetur, hoc præceptum inde conscriptum subtus manu propria confirmavimus & corroboravimus, ac sigilli nostri impressione diligentius insigniri præcepimus.

Odalricus Cancellarius recognovit. Data III Non. Augusti, indictione XIIII. anno Dominicæ incarnat. MXXXI. anno autem Domni Counradi secundi regnantis VII. imperii vero V. actum Immeteshusen.

Tractabat per hæc bellum Polonicum magnis curis, magnoque apparatu Imperator, ad Polonorum injurias ulciscendas. Quippe Miseco, qui Boleslao patri jam successerat, ausus non modo regium nomen, citra Imperatoris & Imperii voluntatem sibi sumere, sed &, comperto Thietmari Marchionis obitu, collecto ingenti Paganorum exercitu, in Christianorum provincias irrumpere, inter Albim, & Salam centum villas incendiis cædibusque vastarat, novemque millia & sexaginta quinque virorum ac mulierum e Christianis in captivitatem magna comploratione abduxerat, inter quos Liuzo Brandenburgensis Episcopus captus, & vilis instar mancipii barbarum in modum tractatus. Expugnatis arcibus, matronæ nobiles per vim abreptæ, prostitutæque militum libidini; denique non templis, non altaribus, non sacris parcitum. Non tulit hanc injuram Imperator; comparatoque exercitu, expeditionem suscepit in Poloniam, in qua & Meinwercum Episcopum sibi adesse voluit; quod & jam gnarus locorum ac gentis, Henrico Imperatore, castra in Poloniam secutus, & militiæ aliquando moderandæ impositus fuisset. Non poterat id detrectare Meinwercus, quem Imperator tanta sibi beneficentia obstrictum habebat. Igitur expeditione in Poloniam facta, castra secutus, Imperatori obsequio sacro & consiliis adstitit. Felix ejus belli expeditio fuit, qua Imperator Martii fulminis instar Poloniam pervasit, & vastatione cædibusque ad obsequium tributumque compulit, & sui juris fecit; quantumvis Cromerus, studio gentis, & gloriæ Polonorum præreptus, hæc controvertere velit. Sed certi nobis auctores Hepidannus, Wippo, veteres chronici, & vitæ Meinwerci Scriptor. Quare, & Misico, detracto regio nomine, ejectus Polonia, ad Udalricum Bohemiæ Ducem confugere necesse habuit. Ibi cum Misico exul apud Udalricum ageret, qui & ipse gratia Imperatoris exciderat, Udalricus, ut sibi Imperatoris animum demereretur, obtulit Misiconem se Imperatori traditurum in manus. Ad quæ Imperator: *Nolle se emere inimicum*

Wippo presbyt. in vita Conradi vetus chron apud Brow. in notis ad vitam Meinvv. Auctor vitæ Meinvv. n. 105. Herm. cont.

Meinwercus Conradi Comes in expeditione Polonica. *Cromerus lib. 3. de rebus Polon. sub finem.*

Quam Conradus Imp. subjugat.

cum ab in ... ico. Tandem Giselæ Imperatricis & ceterorum Principum rogatu pacatus Imperator, Poloniam Tetrarchiam fecit, & tertiam Polonorum partem, accepto fidei juramento, Misiconi dedit. Ceteris Poloniæ provinciis Marchiones & Præfecti impositi. Inde quietus tandem Misico, transmisso Principatu in Casimirum filium Imperio magis fidum. Ea tum erat felicitas, armorum, ea Imperii majestas ex fortitudine bellica Imperatoris.

Dedicatio Ecclesiæ Abdinckhoffensis.

Meinwercus etsi per hæc belli initia Imperatorem assecutus sit in Poloniam, post tamen, ubi absoluta Monasterii Abdinckhoviani templique fabrica, eorum sacrorum operum dedicatio revocabat, impetrata redeundi venia, iter in dioecesin relegit, invitato etiam Imperatore ad celebritatem, siquidem expediti belli cura sineret. Igitur V Nonas Octobris Paderbornam ingressus, magnaque cleri populique lætitia exceptus. Et jam corpus D. Felicis martyris a Wolfango Aquilejensi Patriarcha donatum advenerat, quod novo Monasterio pignus destinarat. Atque ut in Divorum reliquiis admittendis cautus erat, ne quid dolo obtrusum interversumque ex itinere, publice colendum proponeret, rogum parari jussit, & in atrio (qui tum receptus explorandi mos) majori in Deum fiducia, quam Ecclesia postea probavit, ossa martyris ter in ignem injecit, & ter ab igne intacta recepit, haud parum, qui aderant, obstupescentibus ad miraculi spectaculum. Subinde omni cura versus in dedicationem magnifici templi, vicinos pro more Episcopos ad celebritatem invitavit. Ex quibus convenere Paderbornam Hunfridus Magdenburgensis Archiepiscopus, Godehardus Hildesiensis, Sigebertus Mindensis, & Sigefridus Monasteriensis Episcopus, aliique quatuor, quorum nomina ab auctore præterita. Igitur his quatuor Episcopis præsentibus, cum & innumera hominum multitudo omnis ordinis, ætatis ac sexus confluxisset, solemnem Monasterii templique consecrationem peregit. Dedicatumque templum cum Monasterio Beatissimæ Virgini Mariæ, Principibus Apostolorum Petro & Paulo, omnibusque Sanctis, quorum tum Octava agebatur. Consecratione peracta, munificam dotem prædiorum, decimarum, aliorumque bonorum publicis tabulis consignatam ad altare obtulit, quibus maximam donationis partem complexus est, addita severa in violatores execratione, quemadmodum hæc ex ipsis Meinwerci fundationis libris, quos hic reddimus, planius cognoscentur.

Ejusdem fundationis tabulæ.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Rerum omnium creatorem Deum summum & incommutabile esse bonum, omnium constat ratione fidelium: Cujus omnipotentiam aliquo indigere, superfluum est æstimare vel credere. Quomodo vero in libro Salomonis scriptum invenimus, Divitiæ hominis redemptio animæ illius; & ab ipso auctore mundi præceptum legimus: Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis, restat ut ex beneficiis ab eo nobis collatis, ob redemptionem animarum nostrarum, qualiacunque possumus, in ejus servitio expendamus, pauperibusque ejus membris succurrendo, de mammona iniquitatis faciamus amicos, qui nos recipiant in habitacula æternæ beatitudinis. Hac igitur ratione ammonitus Ego Meginwercus, utinam Episcopus! consilio & auxilio beatæ memoriæ Henrici Imperatoris, pro remedio animæ meæ & parentum meorum in suburbio Episcopii mei monasterium construxi, & in honore omnium Sanctorum devotissime consecravi, ejusdemque in dotem Ecclesiæ ex hæreditate parentum meorum, sive acquisitione propria, prædia subtus nominata cum omnibus suis pertinentiis solemniter tradidi, delegavi, & concessi; Ubydun cum Ecclesia Ghellendorp, Rumbeke, Merebeke cum Ecclesia Dotenhusen, Waltmanninghuson, Rime, Driburi, Goltbeke, Havergo, Nedere, Balbornon cum decima, Lessethe cum decima, Wambeke, Hoensele, Radengheim cum Ecclesia & decima, Putten cum Ecclesia & decima, & Ecclesiam in Nortbusen, Testerband cum Ecclesiis, Bulen, Hasthi, Gamberen, Hellewe, Nywele cum decimis eorum, Burchnon cum decima, & de Episcopatu meo, item Burchnon cum decima, Andepon cum decima, bonis meis certies restituta & redempta. Hæc igitur omnia præfato Monasterio a me collata cum omnibus suis pertinentiis, terris videlicet cultis & incultis, mancipiis utriusque sexus, villis, pascuis, pratis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, ceterisque omnibus, quæ quomodocunque donari possunt, utilitatibus in mundiburdium & tuitionem omnipotentis Dei, Sanctorumque omnium committo: admonens, & contestans sub nomine Domini nostri Jesu Christi, ut nullus Successor meus, sive aliqua persona magna, sive parva, contra Ecclesias Dei sæviens, foris & intus eidem Monasterio rebusque concessis seu concedendis aliquam violentiam, seu rapinam ulla temeritate inferre præsumat. Si quis autem de præfato

fato Monasterio aliqua auferre, vel minuere de thesauris vel prædiis injuste temptaverit, vel Monachis ibidem constitutis vim aliquam sive molestiam intulerit, omnipotentis Dei Sanctorumque ejus iram atque offensam incurrat; & in die judicii, si non emendaverit, dominico maledicto subjaceat, Ite maledicti in ignem æternum, qui præparatus est diabolo & angelis ejus. Constituimus autem & volumus, non census vel debiti, sed inviolabilis causa dilectionis ut Abbas præfati Monasterii omni anno in dedicatione Ecclesiæ suæ Episcopum, si præsens est, Canonicosque suos ad convivium invitet, nihilque aliud præter quod caritas dictaverit, aliquando persolvere cogatur. Defuncto vero Abbate habeant Monachi potestatem secundum timorem Dei eligendi Abbatem, nec quisquam eis per violentiam aliquam, seu per malignum consilium in hac re obsistat. Hoc autem votum meum Domine Jesu Christe peto, ut clementer suscipias tribuasque, ut quicunque hanc traditionem nostram atque licentiam liberalem infringere vel permutare quolibet ingenio temptaverit, maledictioni & ultioni, quam invasoribus Ecclesiarum tuarum præparasti, incurrat. Actum in die consecrationis ejusdem Monasterii, anno ab Incarnat. Domini M. trigesimo primo, indictione quarta decima, quarto Non. Novembris, præsentibus & adjuvantibus authoritate sua Episcopis, Domno Hunfrido Parthenopolitano, Godehardo Hildenesemensi, Sigeberto Mindensi. Hanc autem traditionem Amelungus Comes, summus majoris Ecclesiæ advocatus manu sua suscepit & regiæ potestatis banno in Comitatu suo stabilivit. Super his præsentium atque futurorum orationem bonis prodesse obsecramus, ut ipse mihi in die judicii mercedem restituat, pro cujus amore hæc incepi atque perfeci.

Nihil sanctis viris sollicitius, quam ut ea, quæ Deo donaverant & consecraverant, apud posteros integra intactaque manerent: hinc illæ frequentes imprecationes execrationesque, quibus ad divinum judicem ac vendicem provocant, tanquam præscii, quæ rapaces ac sacrilegæ manus aliquando accessuræ in spolium Ecclesiæ. Neque satis habuit Meinwercus ea, quæ his tabulis consignarat, palam recitare; sed singulos Episcopos ordine suggestum conscendere, ut ipse fecerat, & diras hasce ultrices in capita Sacrilegorum repetito carmine evocare voluit. Et quia templum Monasterii in formam crucis constructum erat, Hierosolymitani in modum, Meinwercus in omnibus Monasterii ejus prædiis ad fores & vestigia ædium triumphale crucis signum præfigi jussit.

Invitatus fuerat ad hanc celebritatem Bardo quoque, Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus Ecclesiæ, sed nescio quibus impeditus sese excusavit; jam enim Bardo Ariboni Archiepiscopo VIII. Idus Aprilis defuncto in itinere Romano, Imperatricis favore successerat, primum ex nobili Weteraviæ Monachus Fuldensis, ex eoque cœnobio Abbas Werthinensis apud nos ad Ruram postulatus. Inde rursum Abbas Hertzfeldiensis delectus. Vir ob argenteam vocem & facundiam dicendi ejus sæculi Chrysostomus appellatus: quas naturæ dotes cum multis virtutibus exornatas haberet, ad fastigium Archiepiscopatus est provectus, vitamque exinde pari sanctitate conspicuam exegit, ut multis eum commendant Scriptores. *Auctor vitæ Meinw. Marianus Scotus. Serrarius in Mogunt. histor.* Bardo Archiep. Moguntinus, ejus laus.

Antequam ad sequentem progrediamur, juvat hunc annum claudere insigni Monasterii Abdinckhoffensis encomio, quod in veteri MS. sic legitur.

Monasterium SS. Petri & Pauli honori sacrum, longe celeberrimum Cœnobium intra muros Paderbornenses, Monasticæ disciplinæ vigore & virorum eruditorum copia locuples, fundatum fuit a B. Meinwerco Episcopo Paderbornensi S. Henrici Imperatoris Cognato, Comite Teisterbandiæ in Geldria, Anno Christi 1015 & anno 1031 absolutum, illato S. Felicis Martyris sacro corpore insigniter dotatum, inque præsentia Hunfridi Archiepiscopi Magdeburgensis, & Episcoporum S. Godehardi Hildesimensis, Siberti Mindensis, Sifridi Monasteriensis 4to nonas Novembr. dedicatum a Fundatore; maximis deinceps privilegiis a Romanis Pontificibus a Cæsaribus & Episcopis exornatum, ea semper disciplinæ Regularis laude floruit, ut inde undique exemplaria Virtutum, ad diversa Cœnobia Abbates ac integræ Monachorum Coloniæ expeterentur, a nonnemine seminarium Abbatum appellatum. Et quæ plura in laudem illius hic proferuntur, nosque deinceps suis locis prosecuturi sumus.

Annus Christi 1032.

Joannis XX. Pont. 9. Conradi II. Reg. 9. Imp. 6. Meinwerci Ep. Pad. 24.

Auctor vita Meinvv.

Bello Polonico prospere confecto, Imperator ex regressu in Saxoniam, a Meinwerco Episcopo Paderbornam invitatus accessit cum Gisela Imperatrice, Henrico Rege, Egilberto Frisingensi Episcopo Regis moderatore, totaque aula, & rursum Natalem Christi diem, ut priori anno fecerat, cum Meinwerco ad Paderæ fontes celebravit. Tum vero postquam Imperatorem introduxisset in Monasterium Abdinghovianum a se magnifice constructum dotatumque, ac præclaram cleri populique disciplinam objecisset Imperatoris oculis; Imperator omnia Monasterii Abdinghoviani privilegia, jura ac prædiorum bona ab Henrico Imperatore & Meinwerco Episcopo donata, præclaro, quod hic reddimus, diplomate rata habuit.

Confirmatur fundatio Abdinkhoviana a Conrado Imp.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divina favente clementia Romanorum Imperator augustus. Si loca Ecclesiasticis obsequiis deputata nostra imperiali auctoritate stabilire & confirmare studuerimus, id nobis regnique nostri statui profuturum fideliter & veraciter credimus. Quapropter omnium Dei nostrique fidelium universitati notum esse volumus, qualiter nos ob interventum ac petitionem dilectissimæ Conjugis nostræ Giselæ Imperatricis augustæ, & amantissimæ nostræ prolis Henrici Regis, & Egilberti Frisingensis Episcopi, nec non devotum servitium Meinwerci venerabilis Patherburnensis Ecclesiæ Episcopi domi forisque nobis frequenter & fideliter impensum, talia bona, qualia tam ab eo, quam a bonæ memoriæ prædecessore nostro Heinrico Imperatore secundo, seu aliis fidelibus sollemniter delegata sunt Monasterio, quod ipse in occidentali parte civitatis Episcopii sui, in honore sanctæ Mariæ perpetuæ Virginis, Sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli, omniumque Sanctorum dedicando consummavit, in Ecclesiis, decimis, Villis, mancipiis, prædiis majoribus & minoribus, cum universis ad hæc legaliter aspicientibus, curtificiis, ædificiis, areis, terris cultis & incultis, campis, pratis, pascuis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, cæterisque omnibus, quæ quomodocunque dici sive scribi aut nominari possunt, utilitatibus, quæ in eis sunt, vel deinceps fieri legitime possunt, per hoc nostrum imperiale præceptum stabilientes confirmamus & corroboramus, eo videlicet tenore, ut hæc sub plenissimæ immunitatis tuitione consistant, & sub nostræ imperialis auctoritatis defensione præfatæ Ecclesiæ fratres sub B. Benedicti regula Domino famulantes ea possideant: Ita ut nullus Judex publicus, vel quilibet aliqua judiciaria potestate prædicta loca, vel possessiones eidem Ecclesiæ concessas, vel concedendas ad causas judiciario more audiendas, vel freda, tributa exigenda, mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsorum tam litos quam ingenuos super terram eorum commanentes contra rationem distringendos ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ullas publicas functiones aut redibitiones vel illicitas occasiones requirere vel exigere ullo modo præsumat, sed prænominatæ Ecclesiæ Abbas cum suo advocato, quem communicato fratrum suorum consilio in defensorem elegerit, causas rerum agendarum sagaciter prævidens, & sapienter disponens suis suorumque fratrum utilitatibus in omnibus fideliter & utiliter prospiciat. Hominibus quoque eidem Ecclesiæ collatis, qui vulgo Malmam dicuntur, prædictæ regiæ auctoritatis tuitionem nostram constituimus, & quidquid Fiscus regius de eis consequi debuit, totum nos pro æterna remuneratione, & nostra nostræque Conjugis, & prolis commemoratione prædictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum, & lumina continenda concedimus. Et ut hæc nostræ liberalis confirmationis auctoritas stabilis & inconvulsa omni posthinc permaneat tempore, hoc Imperiale præceptum inde conscriptum manu propria confirmantes sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Data XVII. Calend. Februarii indict. XV. anno Dominic. Incarnat. MXXXII anno vero Domni Chonradi secundi regnantis VIII. Imperii autem 5. actum Paderbrun in Dei nomine feliciter Amen.

Per-

Perstitit Imperator in Januarium cum Imperatrice & filio Paderbornæ apud Meinwercum; per quod tempus donatio areæ & quadraginta jugerum in pago Nitherga ac villa Holthusana, ab Hidelino nobili viro atque Oda ejus Conjuge antehac facta, Episcoporum & Comitum testimoniis corroborata est. Hasce literas, quia aliorum Paderbornæ præsentium Episcoporum ac procerum nomina exhibent, hic interjungimus.

Jugerum 40 donatio rata habetur.

Notum sit omnibus fidelibus, præsentibus scilicet ac futuris, quod quidam fidelis nomine Hildelin, per consensum suæ contectalis Ode, & justissimi hæredis Arnaldi, unam aream & XL jugera cum omnibus appendiciis in pago Nihterga, in villa quæ dicitur Holthusen, & Arnaldus scilicet cum consensu suæ matris ejusdem Ode, & prædicti Hildelini unum litum in pago Almunga, in villa quæ vocatur Barghusun cum sua uxore & filio, & cum omnibus ejusdem prædii appendiciis, ad dominium sanctæ Dei genitricis Mariæ, & sancti Kiliani martyris sanctique Liborii Confessoris atque Pontificis, pro decimatione super villam Emiggarothun acquirenda in proprium tradidit, Quod vero Meinwercus Episcopus pie perpendens prædicto Hildelino & suæ contectali, & Arnoldo omnibusque posteris ejus eandem decimationem super villam, quæ vocatur Emiggarothun, pro prædicto prædio per suum advocatum Amelung in proprium dedit, Hæc itaque traditio III nonas Novembris primum facta, IIII Nonas Januarii in Paderbrun iterata atque confirmata est, consedentibus ibidem Archiepiscopo Hunfritho, & Episcopo Sibertho, & Hildiwardo, atque Liuzone Episcopis, & adstantibus Fritherico, Gerberto, Thiaderico Comitibus, Brun, Godebald, Erp, Rathuboda, Ecbert, Wilzin, Thiaderic, Haold, Offa, Haold, Godescalc, Bennaka, Folchard.

Auctor vitæ Mein. n. 1 &c. Conradus cum Meinwerco Hildewardeshusensem Parthenonem invisit

Festis nascentis anni diebus Paderbornæ transactis, Conradus Imperator, adscito itineris Comite, Meinwerco, Hildewardeshusense Virginum cœnobium invisit. Diversum hoc Monasterium ab Helwardeshusano, de quo supra relatum est in Ottone III imperatore, ad Dimolam fluvium ab Ekkardo Comite dotatum. Inter illustria Imperii Monasteria hoc virorum; illud vero, de quo hic agimus, Virginum fuit prope Mundam Brunswicense Oppidum ad Confluentes Werræ & Fuldæ, ac celebre quondam ac imperiale cœnobium; etsi origines nobis nondum compertæ. Fueritne Moguntini, an Hildesiensis jurisdictionis, incertum habeas, quando Tangmarus de Bernwardo Episcopo suo, Abbatiam, inquit, Hildewardeshusensis Ecclesiæ, sibi ab Imperatore traditam, in qua matertera ejus præerat, solemni ritu dedicare voluit; quo in opere turbatus est ab Archiepiscopi Moguntini ministris, ejectusque non sine cæde suorum. Statua quondam in eo cœnobio fuit B. Virginis, miraculis clara, quæ ab Henrico Brunswicensi Duce catholico Foro Julium translata, magnoque cultu in templo Societatis reposita. Multis quoque fuit reliquiis Sanctorum dotatum, quas inter caput Elisabethæ matris Joannis Baptistæ, ab Erico filio Collegio Fuldensi donatum, antequam hæresis cœnobium in spolium traheret; nam ut Helwardeshusanum Monasterium cessit Hassis, ita Hildewardense Brunswicensibus. Longe sane dispar religionis cultus, cum Conradus Imperator Virginum eo in cœnobio florentium pietate invitatus cum Imperatrice, filio Rege, & Meinwerco eo diverteret. Ubi dum hospes, ageret Imperator, opima rursum villa cum aliis minoribus prædiis donavit Meinwercum nostrum.

Compluribus prædiis Conradus Meinwercum donat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divina favente clementia Romanorum Imperator augustus. Noverit omnium Dei nostrique fidelium præsentium scilicet ac futurorum, industria, qualiter nos fideli nostro Meynwerco Paderbrunensis Episcopo & Ecclesiæ, cui ipse Deo donante præsidet, ob interventum & petitionem dilectæ Conjugis nostræ Gisle Imperatricis Augustæ, & amantissimæ nostræ prolis Heinrici Regis, & Egilberti Frisingensis Ecclesiæ venerabilis Episcopi, nec non ob suum frequens & devotum servitium, quandam nostræ proprietatis curtem Gardenebiki nominatam, sitam in pago Laeni, in comitatu Hermanni Comitis, cum omni sua integritate, vel quidquid prædii habuimus in villis Huvinadal, Molduggavel, Ludolveshusen situm in eodem pago, & in comitatu prænominati

nati H. cum omnibus ad idem pertinentibus, cum areis, ædificiis, mancipiis utriusque sexus inibi habitantibus, agris, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, campis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, seu cum omni utilitate, quæ aut scribi, aut nominari potest, in proprium tradidimus, & de nostro jure ac dominio in suum jus atque dominium omnino transfundimus, eo quoque tenore, ut prædictus fidelis noster M. Episcopus sive longe sive prope sit, nos, suæ servitutis non immemores esse recognoscat, & ut ipse suique Successores, de supra nominatis prædiis liberam deinceps potestatem habeant tenendi, tradendi, commutandi, vel quidquid placuerit, faciendi, ad usum tamen prænominatæ Ecclesiæ, in honore S. Liborii constructæ & consecratæ. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa omni tempore perseveret, hoc præceptum inde conscriptum subtusque manu propria roboratum sigilli nostri impressione insigniri jussimus.

Signum Domni Chounradi *invictissimi Romanorum Imperatoris augusti.*

Odalricus Cancellarius ad vicem Bardonis Archiepiscopi recognovit. Data XV. Calend. Febr. Indict. XV. anno Dominicæ Incarnationnis MXXXII. anno autem Domni Chounradi secundi regnantis VIII. Imperii vero V. actum Hiltiwardeshusen feliciter amen.

Auctor vitæ Meinvv. n. 118. Integrum comitatum largitur Conradus Meinwerco.

Post illa Conradus Imperator in Weteraviam digressus, Frislariam adiit, locum a D. Bonifacii, & primæ Christianæ religionis cultura celebrem, Assectatus hac profectione Cæsarem Meinwercus Episcopus, tam grato Cæsari obsequio, tantaque gratia, qua comitatum Hermanni Comitis, situm in tribus pagis Auga, Netege, & Hessiga, ut Auctor vitæ retulit, a Conrado Imperatore donatum accepit. Tabulas hujus munificæ donationis temporum injuria subtraxit. Sensim Conradus Henrici Imperatoris liberalitatem in Ecclesiam Paderbornam exæquare visus, ita utriusque Imperatoris animum sibi demeritus est Meinwercus, & mirifice supra omnes superiores Episcopos auxit bona Ecclesiæ suæ.

Auctor vitæ Meinvv.

Sub autumni tempus Imperator Saxoniam ingressus, atque ad Albim, Meinwerco Comite, delatus, Magdenburgi ad preces Giselæ Imperatricis & Henrici Regis filii sex mancipia, quorum hæc nomina sunt Thietmar, Liuza, Heregrini, Ethilier, Athalward, Wieburg cum omnibus eorum bonis XII Calend. Septembris novo liberalitatis munere Meinwerco donavit. His atque aliis opibus Meinwercus, quæ partim donatione Cæsarum, partim aliorum privatorum hominum liberalitate ultro in manus ei oblatæ venerant (uti hac super re complures apud nos extant tabulæ) cœpit alia pro Dei honore & cleri augmento versare cum animo, ac novum Canonicorum Collegium Bustorfianum, novamque Collegii Basilicam moliri. Ad quod opus primum Imperatoris voluntatem expetiit; qua impetrata, quia ad formam templi Hierosolymitani, ac sepulchri Christi Basilicam meditabatur, misit in Palæstinam Winonem Abbatem, quem e Monachis Paderbornensibus præfecerat Helmwardeshusano Monasterio, ad ideam ejus templi inspiciendam deferendamque ad se in Saxoniam.

Meinwercus, ad Hierosolymitani templi Ectypon ferendum Winonem ablegat in Palestinam.

Sigefridi Monasteriensis Episcopi mors & encomium.

Inter hæc exemit hic annus e numerum mortalium Sigefridum XIII Episcopum Mimigardevordensem, virum ea ætate non minus religione & omnium virtutum Episcopalium, quam generis nobilitate illustrem, quocum Meinwerco magna necessitudo, ac familiaritas intercessit. Multa ille per decennium sacri, sui muneris gessit in augendis Ecclesiæ bonis, in dotando Collegio Canonicorum, in exornanda Ecclesiæ supellectili, quæ fasti eorum memorant. Inter ejus monumenta ostenditur hodiedum Xenodochium inter pontes fluvii ejus liberalitate dotatum. Eo Antistite Netmorda nobilis & opulenta matrona, ac filia ejus Frederenna magnam partem patrimonii dede-

dedere Ecclesiæ, ex quo ædes sacræ in Bentlagen ad Amisin haud procul Reinæ Oppido, in Varloe, Appenhulsen, Hiltorpe, & Corde constructæ, & Sacerdotes eorum locorum dotati. Singulas hasce Ecclesias Sigefridus consecravit, Successorem nactus Hermannum ejus nominis primum Episcopum, Conradi Imperatoris, quod opinari fas erit, studio impositum.

Annus Christi 1033.

Joannis XX. Pont. 10. Conradi II. Reg. 10. Imper. 7. Meinwerci Ep. Pad. 25.

Burgundia Imperio accedit. *Wippo presb. Brovver. lib. 11. ann. Trev.*

Fine anni Conradus Imperator cum Henrico filio Argentinæ Natalem Christi celebravit. Nam in superiorem Germaniam profectus est; quod hoc anno Rudolphus Burgundiæ Rex, Giselæ Imperatricis avunculus, priusquam sine prole e vita abiret, transmiserit Henrico filio Imperatoris diadema Regni una cum Lancea Domini. Igitur ad Regni ejus possessionem adeundam cum exercitu, sæva licet hyeme, Burgundiam intravit, & Regnum filio Imperioque asseruit: expulso Odone Franciæ Comite, qui, quod Sorore Rudolphi Regis genitus esset, Regnum illud hæreditario sibi jure vendicabat. Id Regnum, quia Arelatense censebatur, non modo ejus insignia Imperator sibi sumpsit, sed titulum etiam Arelatensis Cancellarii ad Trevirenses Archiepiscopos pervenisse opinantur. Ita vero Burgundia in provinciæ formam redacta, postquam per annos plusquam centenos triginta gentis suæ Reges habuisset, Germanico Imperio adjungitur; quemadmodum Friderico Mosellano Duce sine prole extincto, subrogatus Gothelo inferioris Lotharingiæ Dux totam Lotharingiam vicario munere administravit. Ea hujus Imperatoris erat magnitudo animi, & Imperii majestas.

Marsveldense Prædium cum nonnullis mancipiis Meinwerco datur a Conrado.

Pascha dehinc Imperator Neomagi celebre habuit, quo in loco ac palatio regio, cum res Frisiæ earumque regionum ordinaret, Imperatorem assecutus Meinwercus, alio dono regale prædium Marsvelt cum mancipiis ad preces Giselæ Imperatricis & Henrici Regis filii impetravit; id hisce literis a Conrado impertitum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Conradus divina favente clementia Romanorum Imperator augustus. Omnibus Christi nostrique fidelibus notum esse volumus, qualiter nos ob interventum ac petitionem caræ Conjugis Gisele videlicet Imperatricis augustæ, nec non & dilecti filii nostri Henrici Regis, & Meinwerci Paterbrunnensis Ecclesiæ Episcopi fidele servitium, nobis secundum nostrum votum frequentissime impensum, quoddam nostri juris prædium in Marsvelde, in pago Rietega, & in comitatu Udonis comitis situm, cum mancipiis utriusque sexus, quorum hæc sunt nomina, Wiga & uxor ejus; Olika & filius ejus, Albern & soror ejus Athelhilt, Volclach & filius ejus Buna & soror ejus Gele, & cum omni lege ad idem prædium jure pertinente, areis, ædificiis, agris, pratis, terris cultis & incultis, pascuis, silvis, venationibus, exitibus & reditibus, viis & inviis, aquis, piscationibus, aquarumque decursibus, molendinis, quæsitis & inquirendis, omnique utilitate, quæ scribi aut nominari potest, ad Monasterium sanctæ Mariæ & sancti Kiliani sanctique Liborii tradidimus in proprium perpetualiterque ibi existendum; eo videlicet tenore, ut ejusdem sacræ Sedis Episcopus suique Successores liberam inde habeant potestatem tenendi, tradendi, vendendi, commutandi, vel quidquid sibi placuerit, faciendi, ad usum tamen ejusdem Ecclesiæ. Adhæc sub eadem præcepti auctoritate tria mancipia, quorum hæc sunt nomina, Emma, Sicca, Werthubrecht ad prædictum monasterium in proprium tradidimus. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa per omnium curricula annorum permaneat, hoc præceptum inde conscriptum, subtusque propria manu nostra confirmatum sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Conradi *Romanorum Imperatoris Augusti.*

Burchardus Cancellarius vice Bardonis recognovit. Data III. Idus Maji, anno Dominicæ Incarnat. MXXXIII. indictione prima. anno autem Domni Chounradi secundi regnantis IX. Imperii VI. actum Noviomago feliciter Amen.

A quo & confirmantur privilegia Werthinensia.

Eadem in urbe, eodemque prorsus die III Calend. Maji Geroldus Werthinensis ad Ruram Abbas omnia priorum Cæsarum privilegia Monasterio D. Ludgeri data, imperatoria non modo auctoritate confirmata, sed nova liberalitate a Conrado aucta consecutus est; quod diploma ob D. Ludgeri ac loci venerationem hic juvat referre.

In nomine S. & individuæ Trinitatis. Conradus divina favente clementia Rex Imperator Augustus. Omnium Christi nostrorumque fidelium universitatem scire jubemus, quod fidelis noster Geroldus abba monasterii, quod vocatur Werdina, insinuavit celsitudini nostræ, qualiter monachorum cœnobium sibi concessum a beatæ memoriæ Sancto Liudgero Episcopo in propria ejus hæreditate fuerit constructum, monachisque contraditum, ac gloriosissimorum Regum HLudewici filii Regis Magni Karoli ac Successorum ejus, videlicet Henrici, trium Ottonum, nec non secundi Henrici Imperatoris invictissimi, pro æterna ipsorum omnisque generis memoria, defensione, ac tuitione hactenus fuerit conservatum. Quamobrem nostram imploravit Clementiam, ut idem monasterium sub nova tuitione suscipientes, omnes concessiones ab antecessoribus nostris sibi collatas nostræ præcepto auctoritatis firmaremus. Cujus rationabili ac justæ petitioni assensum præbentes, decernimus atque jubemus, ut idem monasterium imprimis cum omnibus ad se pertinentibus plenissimæ immunitatis securitate perfruatur, neque publicis exactionibus eidem monasterio subjacentes, liberi vel servi, sive a qualibet culpa rei ab ulla potestate judiciaria constringantur, sed advocatus eorum, si quid inquirendum est corrigendum inquirat aut corrigat. Præterea quod aliis quoque monachorum cœnobiis concessum est, ut ubicunque dominicatos mansos habuerint, in quocunque sint Episcopio, seu præfectura, vel in omni regno a Deo nobis collato, decimas dent ad portam monasterii, nec ab ullo penitus alibi dare cogantur; sed ab eisdem pro nostra beatitudine perpetua supervenientibus peregrinis ac hospitibus serviatur: insuper etiam eidem abbati & populis ad prædictum monasterium servientibus regali nostra potentia viam navigii concessimus de illo loco ubi Rura fluvius influit Renum; eo rationis tenore, ut omne per ævum, clausulis, nec ulla impediente causa liberam habeant potestatem navigandi, sursum contra Ruræ fluvii decursum usque ad Werthinæ monasterium. Ad hæc quoque eidem fratrum collegio ad eligendum inter se abbatem regularis electionis potestatem concedimus. Abbas illius monasterii ad castra, nec in hostem ire cogatur. Insuper homines fratrum ipsorum ab omni vectigalium & thelonii inquisitioni securi consistant. Et quia nihil ad illum locum pertinet, nisi tantum hæreditas Sancti Liudgeri, ac propinquorum ejus, & eleemosynæ religiosorum hominum, ideo liceat abbati illud monasterium cum rebus ad se pertinentibus libere possidere, quatenus eum cum fratribus ibi famulantibus melius delectet pro nostra ac totius Ecclesiæ salute divinam jugiter implorare Clementiam. Et ut hæc nostra auctoritas stabilis permaneat, eam manu propria roborantes sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Conradi *Romanorum Imperatoris invictissimi.*

Burchardus Cancellarius vice Bardonis Archicancellarii recognovit. Data IV. Kal. Maji. Anno incarnationis Domini millesimo XXXIII. Indict. prima, anno autem Domini Conradi secundi regni IX. Imperii vero VI. actum Huimago feliciter amen.

Ab inferiori Rheno Imperator in Saxoniam discessit: quippe aquilæ instar transvolabant Imperatores provincias Imperii, ubique præsentiam & majestatem circumferendo, quos postea ex abdito tanquam Reges Persarum venerari necesse fuit. In hac profectione Imperator XII Calendas Julii Northusæ Winoni, Helmwardeshusani Monasterii Abbati, quem in Palæstinam a Meinwerco destinatum dixi, jus dedit mercatus, cudendæ monetæ, & telonii, rogatu

Mercatus ac telonii jus Conradus concedit Helmwardeshuhusano Abbati ad preces Meinwerci.

rogatu Imperatricis, Henrici filii Regis, ac Meinwerci Episcopi; quo denuo cognoscas Meinwercum adhuc Imperatori in obsequiis aulæ Comitem hæsisse: nec pro se tantum, sed & pro cœnobiis suis multum valuisse apud Imperatorem. Tabulas hic referam, etsi imperiale illud Monasterium in potestatem hæresis & Hassorum cesserit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Chuonradus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus, Omnium nostri Christique fidelium tam præsens quam & futura comperiat turba, qualiter nos ob interventum ac petitionem dilectæ Conjugis nostræ Gisele Imperatricis videlicet augustæ, & nostræ dilectissimæ prolis Heinrici Regis, nec non & fidelis nostri Meinwerci Episcopi, maxime vero ob amorem Dei, Winoni sanctæ Helmwardeshusensis Ecclesiæ venerabili Abbati concessimus, largiti sumus, ac firmiter dedimus fas, licentiam atque potestatem in eodem loco Helmwardeshusano dicto, in Comitatu Bennonis Comitis, & in pago Angera sito, faciendi, habendi, ac construendi mercatum, monetam constituendi, telonium accipiendi, ibique totius publicæ functionis negotium decrevimus colendum. Unde imperiali jubemus potentia, ut omnes negotiatores, cæterique ibidem mercatum excolentes, commorantes, euntes & redeuntes talem pacem talemque justitiam obtineant, qualem illi detinent, qui Moguntiæ, Coloniæ, & Trutmanniæ negotium exercent, talemque bannum persolvant, qui idem mercatum inquietare aut infringere præsumant: idem mercatum cum jam dicta functione, moneta, banno, & telonio in proprium tradimus memorato cœnobio suisque rectoribus in perpetuum. Et ut hæc traditio firmior omni permaneat ævo, hanc cartam inde conscriptam, propriaque manu corroboratam, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Chounradi *Romanorum Imperatoris invictissimi.*

Burchardus Cancellarius vice Bardonis Archicappellani recognovit. Data XII. Calend. Julii, anno D. Incarnat. MXXXIII indictione I. anno autem Domni Chounradi secundi regnantis IX. Imperantis vero VI. actum Northuse feliciter Amen.

Pistorius ad Chron. Mindens.

Haud multo post Imperator Merseburgi commoratus in Thuringia VI Idus Julii Sigefrido Mindensi Episcopo amplum nemus Imperatoria liberalitate donavit, quod cum a Pistorio inter Mindensia diplomata publici juris sit actum, hic prætermitto; ubique enim hujus Imperatoris non secus quam D. Henrici vestigia liberalitatis in Ecclesias deprehendas.

Auctor vitæ Meinwv. n. 121. Recuperat comitatum Warburgensem Meinwercus.

Sed longe illustrius hujus Imperatoris beneficium, quo Comitatum Doditonis, seu Warburgensem Meinwerco & Ecclesiæ Paderbornensi per id tempus Imperatoria auctoritate reddidit. Interverterat hunc Aribo Moguntinus Archiepiscopus, ut supra relatum est, gratia Imperatoris infirmoque jure a Paderbornensi Ecclesia, abstractum, transscripserat in suam diœcesin, Imperatore ab Archiepiscopo, quod per initia Regni non satis exploratam haberet causæ æquitatem, facile circumvento. Laboravit in septimum annum Meinwercus pro recipiendo Comitatu apud Imperatorem Conradum, nec vivo Aribone Archiepiscopo quidquam obtinere licuit, quod Aribone ex prima Electione obligatus esset Imperator. Eo mortuo, continuis precibus & expositis justæ causæ argumentis, Imperatorem tandem reflexit in aliam mentem, comitatumque nobilem Ecclesiæ suæ restitutum impetravit. Ac ne Bardoni Moguntino sanctiori Episcopo, qui Ariboni successerat, querelæ novæque discordiæ locus relinqueretur, alium illi imperialis juris Comitatum reposuit. Ejus rei gratia ipsum Conradi Imperatoris diploma, quo mirifice Meinwerci obsequia ac merita commendantur, hic juvabit recitare.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Chounradus divina favente clementia Romanorum Imperator augustus. Notum sit omnibus Christi nostrique fidelibus, præsentibus ac futuris, qualiter antecessor noster beatæ memoriæ Heinricus

cus Imperator, cujus semper animus in Dei Ecclesiis meliorandis & amplificandis invigilavit, Paderbrunnensis paupertatem miseratus Ecclesiæ; multa ei bona, tam in prædiis, quam in aliis facultatibus, larga manu pro Dei amore, dilectique sibi præsulis Meginwerchi assiduo & devotissimo obsequio contulit, inter quæ etiam comitatum Duodiconis quondam Comitis eidem Ecclesiæ imperiali munificentia legitime donavit, tradidit, delegavit: illo autem antecessore nostro defuncto, nos, qui loco illius in regnum successimus, per suggestionem Magontini præsulis eundem Comitatum a præfata Ecclesia tulimus, & in jus Moguntinæ Ecclesiæ, rudes adhuc in regno, injusto persuasi consilio, irrationabiliter transtulimus & transmutavimus: imperiali autem nostra potestate Dei gratia magis magisque in regno confirmata & corroborata, Meginwercus præsul Imperatorum devotissimus servitor & amator, marthæ sedulis satagens obsequiis, non cessavit, nec quievit, supplicando, serviendo, quoad usque nos omnipotentis Dei, in cujus manu corda sunt regum, commoniti, instinctu dilectæ conjugis nostræ Gisele, nec non Heinrici filii nostri magnifici Regis interventu, Ecclesiæ suæ, scilicet Paderbrunnensi, totum Bernhardi Comitis quondam Comitatum, qui situs est in locis Hesse, Nitergo, Nege, Bohteresgo, legitima traditione reddidimus, restituimus, redonavimus. Præcaventes autem nos, & præcogitantes, ne aliqua postmodum inter ipsas Ecclesias de hac re controversia fieret & discordia, Moguntinæ Ecclesiæ Comitatum, qui situs est in Cluinga propter pacis confirmationem, imperiali nostro jure concessimus, & hoc nostra parte ita est compactum, sicque definitum, ut neutra Ecclesiarum illarum aliquod de prædictis rebus sibi inquisitis aliquo modo patiatur detrimentum. Si quis autem diabolica suasione seductus hanc nostram traditionem in aliquo infringeret, sciat se odium Dei Sanctorumque ejus habiturum, & M. libras auri puri compositurum, medietatem Cameræ nostræ, & medietatem prædictæ Paderbrunnensis Ecclesiæ rectori, quod ut verius credatur, & diligentissime ab omnibus in perpetuum servetur, præceptum inde conscriptum manu propria subtus firmavimus, & sigillo nostro insigniri jussimus.

Signum Domni Chounradi *invictissimi Romanorum Imperatoris augusti.*

Burchardus Cancellarius ad vicem Bardonis Archicappellani recognovit. Datum IV. Non. Augusti. Indict. I. anno Dominicæ Incarnat. MXXXIII. anno autem Domni Chuonradi secundi regnantis IX. Imperantis VII. actum Liutburg feliciter amen.

Lambert. Schafn. Brevv. lib. 11. ann. Trevir. Chron. Hildes.

Æquus Imperator, & justitiæ amantissimus; sed non minus religione & pietate, quam armis præstans, qui per id tempus gentilitium intra Nemetes & Vangiones Limburgense castrum convertit in Monasterium Monachorum. Sub exitum hujus anni Meinwercus denuo Imperatorem cum Imperatrice, & Henrico Rege filio, totaque aula Paderbornam traxit, quocum Natalitia Christi festivis gaudiis celebravit.

Chron. vetus apud Brevv. in notis.

Annus Christi 1034.

Benedicti IX. Pont. 1. Conradi II. Reg. 11. Imp. 8. Meinwerci Ep. Pad. 26.

Wippo presb. Herman. Cont. Sigebertus

Annus dehinc trigesimus quartus supra millesimum accedit, triplici bello, Burgundico videlicet, Bohemico, & Sclavico celebris. Burgundicum ipse Cæsar suscepit, eoque Ratisbonam profectus, peractoque istic Paschatis festo movit in Burgundiam cum Teutonico exercitu, cui Italicum occurrere jussit; junctisque viribus Odonem Comitem ex occupatis castris & provinciis ejecit, acceptisque obsidibus, & Regno in potestatem redacto, rediit per Alsatiam ad Imperatricem, quæ Argentorati reditum præstolabatur Imperatoris. Quo tempore Methilda Cæsaris filia, egregiæ pulchritudinis & virtutis virgo, eoque

Conradus Imp. Burgundiam domat.

Et per filium Bohemiam.

eoque jam Henrico Gallorum Regi desponsata, moritur. Bellum inter hæc Bohemicum gessit patris imperio Henricus Rex, & Udalricum Bohemorum Ducem, & cum eo conspirantes Sclavos, Polonosque Patri rebelles subegit. His per tyrocinia belli ac prima auspicia feliciter gestis, patri occurrit, duplicique victoria Pater & filius Imperium recrearunt. Inde conjunctis armis, attractisque Saxonicis copiis, tertium inchoatum est bellum adversus Luttizios, Sclavos, qui & Wilsi, & Velatabi dicuntur apud Helmoldum & alios, interque Albim & Oderam incoluere. Nota gens, cui cum Redariis quibusdam longa bella fuerunt: olim, ut Wippo presbyter scribit, Semichristiani, post ad Idololatriam relapsi, paganis ritibus vivebant, eoque per id tempus multa inter Saxones & paganos dissidia, prædæ, incursationes. Jam postquam Imperator ad Albim pervenit cum exercitu, cœpit quærere Utri pacem primo violassent. Saxones ruptæ pacis culpam in Sclavos rejecere: contra Sclavi in Saxones; cumque litigando neutra pars alteri cederet, Sclavi duello rem decidi postulant a Cæsare: nec id detrectant Saxones. Igitur duo pugiles in medium prosiliunt, alter Sclavus conscientiæ veritatis innixus, alter Saxo confisus christiana sua religione. Verum quod malam causam sub patrocinio bonæ religionis susciperet, in congressu multis vulneribus confossus cecidit. *Bona*, inquit Wippo presbyter, *in Christiano fides, sed quæ bonis operibus destituta erat.* His in tantam audaciam inflammati Slavi, ut mox ad arma provolarent, obtruncaturi Saxones; sed cohibuit furentes Imperatoris auctoritas. Ita diremptis partibus Imperator Werbinam castrum præmuniri jussit, impositoque præsidio militari, omnes Saxoniæ Principes Sacramento obstrinxit ad Sclavorum incursiones prohibendas, limitesque custodiendos. Inde Imperator per Saxoniam in Franciam rediit, visurus, quid parte illa barbari molituri. Quippe æquissimus Imperator, cum ruptæ pacis culpam penes Saxones esse intelligeret, pacta inter ipsos integra manere voluit, dum alia injuria belli daretur: præclaro ad posteros documento, fidem etiam Barbaris, quod juris gentium est, servandam esse. Hunc in modum Helmoldus quoque, quod & supra retulimus, magnam culpæ partem rejecit in ipsos Saxones: *Quippe eo tempore*, inquit, *ex quo Conradus Imperator Henrici Successor Winithos præliis attrivit, pax firma aliquamdiu fuit in Sclavia. Veruntatem christiana religio, & cultus domus Dei, parvum recepit incrementum, præpediente avaritia Ducis & Saxonum, qui omnia corradentes, nec Ecclesiis, nec Sacerdotibus quidquam passi sunt esse residui.*

Slavos inter & Saxones pacem firmat.

Helmold. l. 1. c. 2. Bangertus in notis.

Helmoldus lib. 1. c. 19.

Inter hæc Meinwercus hoc anno omnia ad fabricam novæ Basilicæ, Collegiique Bustorffiani comparavit; eoque impensius, quod senio ad extrema vitæ se urgeri animadverteret. Et vero quia per id tempus Wino Helmwardeshusanus Abbas, a Meinwerco in Palæstinam missus, redierat Hierosolymis, secumque templi Hierosolymitani descriptionem cum reliquiis retulerat, Meinwercus ad id exemplar Basilicam D. Virgini Genitrici, Apostolisque Petro & Andreæ extra urbis mœnia in Orientali parte construere cœpit; additumque Collegium Canonicorum, quos & magno delectu status congregavit. Opus illud intra biennium contento operum labore ad fastigium assurrexit; quemadmodum illud ex solido lapide, & firma structura hodiedum aspicitur, intra urbis muros postea conclusum.

Meinwercus Bustorffianum Collegium perficit.

Annus Christi 1035.

Benedicti IX. Pont. 2. Conradi II. Reg. 12. Imper. 9. Meinwerci Ep. Pad. 27.

Chron. Hildes. Vetus chron. apud Brow. in notis.

Hyeme jam prope exacta, Conradus Imperator Pascha cum Meinwerco Episcopo Paderbornæ celebravit, nihil S. Henrico Imperatori concessurus vel in Paderborna frequentanda, vel in Meinwerco exornando; quem virum ex omnibus Saxoniæ Germaniæque Episcopis ita sibi familiarem habuit, ut nec Meinwercus ab Imperatore, nec Imperator a Meinwerco avelli posset, veneratus in eo præter generis claritudinem, & canam sapientiam, cumprimis religionis vitæque sanctimoniam. Festum exinde Ascensionis Domini Selingenstadii,

Wippo presbyt.

dii, & Pentecosten Bambergæ coluit. Post illa Imperator in Saxoniam profectus adversus Sclavos; quod jam Barbari castrum Werbinam dolo interceperant, trucidatoque magnam partem militari præsidio, quod Imperator imposuerat, spoliis & cædibus grassarentur in Christianorum capita & templa. Quibus injuriis exacerbatus Imperator contraxit exercitum, castraque ad Albim posuit. Objecere se Barbari ex adversa ripa, transitum prohibentes. Ubi dum eminus certatur pro flumine, Imperator reperto vado, partem exercitus latenter traduxit in alteram ripam, hostesque inopinatos aggressus, in fugam abjecit. Inde immensis vastationibus ac cædibus regionem pervagatus victor, castra & arces, quibus se incluserant, expugnat. His cladibus subacti Sclavi, præter libertatem christianæ religionis, tributum etiam solito auctius pendere jussi sunt. Crebris ejusmodi pugnis Conradus cum Sclavis decertavit, quod Wippo aulæ Imperatoriæ Sacerdos a poetis etiam celebratum, & in annalium memoriam, quæ post excidit, relatum perhibet. Subinde Imperator pro magnitudine animi visus ad femora usque paludibus immersus decertare, militemque in prælia hortari. Sed illud ad posteritatem longe memorabilius. Ligneam Christi e cruce pendentis effigiem detraxerant Sclavi e templo Christianorum: hanc postquam sputo fœdarant, colaphis ceciderant, atque omni genere ludibriorum impie tractarant, postremum confossis oculis, manibus pedibusque truncatam, per summam Christi Servatoris contumeliam, abjecerant in sordes. Quæ ubi comperta religiosissimo Imperatori, zelo injuriæ ulciscendæ accensus e multitudine paganorum, quos captivos trahebat, magnam partem manus pedesque truncari jussit: tam acerbo supplicio, quam salutari documento, ne Barbari eadem in Christi contumeliam auderent in posterum. Quis hac hæresis ætate nobis Conradum Imperatorem in Iconoclastas vindicem reddat? quando & atrociora perpetrantur in Christi imagines, & Christiani etiam & Catholici Principes horum tutelam non suscipiunt. Conradus certe ob hanc egregiam vindictam alter Titus ac Vespasianus a Christianis appellatus; tanquam quod ille in judæos Christum vendentes, hic in Sacrilegos paganos, ut poeta eorum temporum cecinit, justa pœna executus sit.

Conradus denuo Sclavos impetit, ac subjugat.

Ulciscitur injuriam Crucifixo illatam.

Inter bella hæc cum Sclavorum gente Conradus Cæsar mense Septembri Magdenburgi cum Imperatrice & Henrico filio Rege versatus. Nam istic Becellino Bremensi Archiepiscopo, qui ex choro Coloniensi evocatus, Hermanno subrogatus erat, jus mercatus publici obsignavit. Is deinde Hamburgi consecratus Episcopus a provincialibus, & septem Saxoniæ Episcopis. Vir pro merito magnarum virtutum magnis laudibus exornatus ab Adamo Bremensi. Eo Archiepiscopo per Sueciam, Nortmanniam, & Sclaviam, opera Apostolicorum virorum & Concionatorum, Christi Evangelium mirifice propagatum est. Fine anni Imperator Goslariam profectus est; quo in loco Christi Natalitia celebrare placuit, & animum tantisper a publicis curis relaxare. Culta jam Goslaria erat, ex quo ab Henrico Aucupe ex Molendino & tugurio venatorum, sedes Imperatoria esse cœperat, & venationis oblectamentum.

Adamus Bremens.

Annus Christi 1036.

Benedicti IX. Pont. 3. Conradi II. Reg. 13. Imp. 10. Meinwerci Ep. Pad. 28. & ultimus.

Ingredimur post hæc annum trigesimum sextum supra millesimum, quo Imperator per hyemem in superiorem Germaniam profectus, festum Purificationis B. Virginis Augustæ Vindelicorum peregit: habitoque istic procerum conventu, Adalberonem Carantanorum Ducem, publicæ quietis turbatorem, in exilium depulit, subrogato Conrado patruele. Inde peracto Argentinæ festo Annunciationis B. Virginis, Pascha 18 Aprilis celebratum Ingelhemii. Ab Rheno in Westphaliam profectus Imperator 27 Maji festum Ascensionis Domini Paderbornæ cum Meinwerco Episcopo nostro egit. Tam sibi carum habuit Imperator Meinwercum, ut nullus pene annus transierit, quo non

Wippo presbyt. Stengelius in histor. August.

Chron. Hild. Crusius in Ann. Suevicis l. 6. p. 2. c. 8.

non Paderbornam inviserit, & loci amœnitate venerationeque invitatus, & Præsulis familiaritate delectatus; quanquam hic postremus utriusque congressus fuerit; tanquam & cœlitus hæc mens Imperatori injecta, ut hac profectione extremum salutaret Meinwercum.

Ultimus Conradi cum Meinwerco congressus.

Paderborna dehinc Imperator ad inferiores Rheni provincias festinatis itineribus profectus, Pentecosten Neomagi ad Vahalim celebravit; ubi in Natali Apostolorum Petri & Pauli, & frequenti Principum congressu, Cunihildis (quam Wippo Chunelindam vocat) Canuthi Danorum & Anglorum Regis filia, solemnibus nuptiis Henrico Regi Cæsaris filio conjuncta est. Post hæc omnia ab Imperatore ad Italicam expeditionem sunt apparata, quam in Autumno suscepit.

Inter hæc Meinwercus Episcopus noster totus erat in fabrica Bustorfiani templi & collegii, quam a biennio cœperat, absolvenda, tanquam a superis monitus, ne quid mors, quæ imminebat, in hoc salutari opere interturbaret. Igitur cum jam Canonicis in Collegium congregatis abunde de annona & honesta cleri vita prospexisset, templum pontificali ritu VIII Calend. Junii consecravit, evocatis ad eam dedicationem Bardone Moguntino, & Hermanno Coloniensi Archiepiscopis, & Brunone Wirceburgensi Episcopo, quorum consilio & voluntate opus illud cumprimis inchoarat. Consecratione peracta, post solemne Missæ sacrificium & concionem ad populum, tabulas dotationis verbis, ut ipse conceperat, prælectas, præsentibus Episcopis ac testibus publice Canonicis in manus tradidit, quas hic ad Meinwerci perpetuum decus & posteritatis memoriam ex autographo exhibere juvat.

Dedicatio templi Bustorfiani.

Tabulæ fundationis Bustorfianæ.

In honore sanctæ Trinitatis, & individuæ Unitatis. Notum sit regiæ potestati, omnique Pontificali dignitati, cunctoque Ecclesiastico ordini, universoque populo christianæ fidei signato, quod Ego Meinwercus peccator, anno ab incarnatione Domini Millesimo tricesimo sexto, licentia serenissimi Imperatoris Conradi, ac consensu Moguntini Archiepiscopi Bardonis, Coloniensis Archiepiscopi Hermanni, Wirceburgensis Episcopi Brunonis, cœpi construere Ecclesiam extra Paderburnen civitatem in Orientali parte positam, ad similitudinem sanctæ jerosolomitanæ Ecclesiæ, & ob honorem sanctæ Dei genitricis & perpetuæ virginis Mariæ, & beatorum Apostolorum Petri & Andreæ pro illa obtinenda cœlesti jerusalem. In hac autem Ecclesia Canonicos Deo servientes congregavi, quibus victum & vestitum de propriis bonis ministravi. In die autem sanctificationis Ecclesiæ, benedictione peracta, ante missarum solemnia sermone ad populum finito, more aliarum Ecclesiarum Deo consecratarum, dotavi eam, dans curtem unam in Theilden, quam ex hæreditate paterna possedi, duas precarie acquisitas, unam in Wellethe, alteram in Esbike, & unum Vorwerc in Essike, unam curtem in valle. Quia vero de prædio in confinio tantum non habebam, ut sufficere posset ad usus Eccclesiæ Deo servientium in ea, consilio fidelium nostrorum accepto, decimas subterscriptas de dominicalibus curtibus ad me pertinentibus eidem Ecclesiæ dedi, quarum prima est Enenbus & tredecim Vorwerc ad eam pertinentes Stidenen, Benedeslo, Colstide, Dedinchusen, Hedinghusen, Dale, Henkeldere, Hylamare, Suaveren, Barckhusen, Brochusen, Balhornen, Patherburna: Suchem, & tres Vorwerc ad eam pertinentes Kercthorp, Holthem, Synnardissen: Nyenhus, & quatuor Vorcwerc ad eam pertinentes Elesen, Ascha, Burch, Tune: Bekena & quatuor Vorcwerc ad eam pertinentes, Orlmehusen, Meginchusen, Burchusen; Hepim, Ykamanninethorp, Bekeseten & tres Vorcwerc ad eam pertinentes Hysse, Unrikissen, Ekama: Helingenkerken, & duo Vorwerc ad eam pertinentes, Aldenthorp, Baramcthorp: Lugethe, & duo Vorwerc ad eam pertinentes Dodenbroke, Breka: Hegenhusen & quatuor Vorwerc ad eam pertinentes, Rothbagtissen, Berga, Holtyminne: duo Ogenhusen & sex Vorcwerc ad eam pertinentes Sandekebeke, Homa, Sastinthorp, Stenhem, Hardincthorp: Loysem & quatuor Vorcwerc ad eam pertinentes Malride, Leverincthorp, Pumessen, Baddenhusen; Herstelle, & quinque Vorwerc ad eam pertinentes, Wergis, Thesle, Bretal, Hemriadassen, Bussesen: Dasburch, & duo Vorwerc ad eam pertinentes, unam in ipsa villa West-

Westnedere, Ostilagesen: Culete, & tres Vorwerc ad eam pertinentes Asle, Bylmchusen, Teninchusen: Curbike, & quatuor Vorwerc ad eam pertinentes Dalwicensche, item ensche, Lenkevelde: Vilese, & unum Vorwerc ad eam pertinentem, vernethe, Ebike, quæ est juxta Horste. Ipsis autem villicis, qui domos hasce prædictas inhabitant, vel his qui post eas ponendi sunt, nihil omnino prætermittentes, nisi quindecim jugera pro vestitu, alia vero, quæ laboraverint in agro, vel nutrierint in domibus tam propria sua, quæ habent, aut postea Deo annuente possessuri sunt, quam ad nostram potestatem pertinentes, quadrupedia, sive pennata, more solito, absque ulla contradictione addecimarent. Ut ergo nulla ex his prætermitterem, quæ mihi a Deo data erant, dedi etiam, decimam in Synata super armenta mea, & super examina apum fideliter Deo & Domino Jesu Christo Sanctoque Spiritui offerens vota mea. Si quis autem eorum, qui videntur his omnibus præesse, præsumptuose hanc nostram traditionem pro mala voluntate, aut propter nequitiam cordis sui irritaverit, & secundum nostram dispositionem decimam non dederit, dicens se non juste daturum, & hoc a procuratore fratrum, vel ab ipso Præposito loci, vel quod majus est, a communi fratrum querimonia proclamatum fuerit, si ministerialis noster hujus rei rector est, juramento se in reliquiis nostris purgabit: si lito, judicio ferri igniti synodali sententia se liberabit. Ne vero alicui Successorum meorum non bonæ voluntatis viro, neque amorem Dei in corde suo retinens mensæ suæ stipendia diminuisse videar, sciat has decimas me & de hæreditariis & de acquisitis bonis centies restituisse. Ponebam etiam terminum, ut unaquæque solet habere Ecclesia, audiente clero meo cunctoque populo congregato, nullo contradicente, sed magis voluntati meæ in omnibus consentiente, confitente universo clero hæc omnia sine ulla contradictione posse fieri, inprimis villam hanc, quæ dicitur Aspethera, aliam quæ vocatur Hildemehusen, tertiam, quæ vocatur Haxsuitehusen, quartam Hohensile, quæ vulgari verbo dicitur Queden, quintam Esbegtinchusen, super hæc omnia cum non possent habere utilitatem ullam salva potestate Episcopali, dedi eis in Benedeslo & in Marthys Thornetorn, Rentinthuson, Hildelinchuson, Aspetharoz, in unaquaque hebdomada pondera sex plaustrorum. Dedi etiam ad honorem & utilitatem Ecclesiæ partem fundere mea in orientali plaga viæ, quæ vadit ab urbe ista usque in Esbegtinehusen; sciat namque fidelis in Domino frater nostri ordinis locum nostrum possessurus omnisque Ecclesia catholica hys literis literis A, &, cTɔ, *a me privilegium hoc signatum propriis manibus meis sigillatum, peractaque benedictione sepulcri & altaris ante positi octavo Calend. Junii missa celebrata filiis Ecclesiæ traditum; ea videlicet ratione ut si quando tribulationem seu contradictionem harum rerum prænominatarum ab aliquo patiantur, scripturarum testimonio veritas approbetur. Traditionem autem hanc si quis Successorum meorum aut consanguineorum seu posterorum eorum, a quibus precario partem quandam acquisieram, infringere voluerit, Beatorum Apostolorum Petri, & Andreæ, & Episcoporum Bardonis, Hermanni Brunonis, quorum testimonium priori introduximus loco, nostroque banno, & omnium animarum Deo consecratarum, in secundo cum venerit Dominus unicuique operum suorum præmia redditurus, cum Juda traditore anathemate feriatur perpetuo: qui autem post instinctum Dei Patris omnipotentis ex nostris interfuere, quorum consilio auxilioque hæc omnia perfecerim, paucis notabo nominibus. Sigehardus abbas Patherburnen. Wino abbas Helmwardishusen, qui mensuras Ecclesiæ, & sepulchri de Jerusalem apportavit, Hosadus Præpositus matris Ecclesiæ, & frater ejus Uffo, Dodico Decanus, Bovo Præpositus loci istius, Betelinus Camerarius, Eppo Dapifer, Cizo, Geilo fratres, & Pincernæ, Eve & filii ejus, Landico, & Eve, Dudo, Tydman de Enenhus, Aldericus de Nyenhus.*

Hæ tabulæ cum nobis VIII Calendas Julii præsentem sistant Hermannum II cognomento Pium Coloniensem Archiepiscopum, Piligrimi Successorem, falluntur ii, qui Piligrimum mense demum Augusto cum Gelenio obiisse scribunt, tametsi hoc anno excessisse e vita plurimorum scriptorum sit consensus. Præclarus uterque Archiepiscopus, & in Coloniensium fastis mirifice

mirifice commendatus, quales aurea illa Episcoporum ætas tulit; haud secus, quam Bardo Moguntinus Archiepiscopus inter Divos a Scriptoribus accensetur.

Meinwercus bina adhuc asceteria meditans occupatur a fatali morbo.

Et jam Meinwercus, cum extra urbis muros in suburbanis locis Cœnobium Monachorum ad Occidentem, & Bustorfianum Collegium Canonicorum ad Orientem condidisset, meditabatur versus Aquilonem extra mœnia cœnobium Virginum, aliamque ad Austrum Ecclesiam, eo consilio, ut in formam crucis Paderbornam religiosorum congregationibus tanquam cœlestibus vigiliis custoditam præmuniret: Sed hæc pia consilia mors haud multo post abrupit. Nam dedicatione peracta, celebratoque festo die Christi in cœlum ascendentis, cœpit postridie adversa valetudine tentari. Et cum fatalem hunc morbum haud obscuris indiciis præsentiret, haud aliud egit; quam ut assiduis precibus & meditationibus se ad mortem componeret. Et qui per omnem vitam largus fuerat in egenos, tum postremos hisce diebus omnia, quæ in ære supererant, effuse distribuit inter inopes. Quæ deinde annona in domo Episcopi reperta admodum copiosa, ea post obitum ejus per septem noctes erogata est. Urgente ad suprema morbo, Nonis Junii, in pervigilio Pentecostes, hora diei prima, deferri se jussit in ædem sacram, aulæ Episcopali contiguam, ac Divis martyribus Primo & Feliciano sacram, innixamque quatuor columnis ad Cathedralem basilicam: ea in æde ad altare se collocari voluit; ac postquam Sacramento corporis Christi refectus fuit, sublatis in cœlum manibus, inter gemitus & preces animam Deo, a quo acceperat, placida morte reddidit. Eadem prorsus hora, quæ tertia diei erat, S. Godehardus Hildesiensis Episcopus divinitus de morte S. Meinwerci edoctus, jussit quidem prandium sibi parari, sed non prius se accubiturum edixit, quam nuncio quodam accepto: quo adveniente & Meinwerci mortem nunciante, processit ad aram, & sacrificium pro Meinwerco obtulit. Post ubi ad prandium accessit paratum, arrepta utraque manu simila, quæ forte posita erat in mensa, *O Beate Meinwerce Episcope*, inquit, *quomodo te lata tua Simila a morte communi non liberavit? Et ego, inquit, quamdiu superstes fuero, de albo pane non gustabo*; id quod biennio, quod dehinc vixit, ex dicto præstitit.

Sua in egegos partitur.

In S. Feliciani sacellum delatus pie moritur.

S. Godehardo revelatur eadem hora, mors Meinwerci

Boso in Meinwercum olim injurius eodem, quo ille momento extinctus sistitur judicio.

Eodem momento, quo Meinwercus excessit e vita, Boso quoque Corbejensis Monachus, quem, ut supra diximus, ob injuriam sibi Corbeiæ in templo factam, ante viginti annos ad judicium Dei citaverat, vivere desiit. Nam cum Corbeiæ in claustro sanus & incolumis raderetur sub tonsoris manu, & præsentes intueretur alloqueretur-que, repentina morte extinctus concidit. At tametsi hic Monachus facti pœnitens, & Meinwercum Paderbornam consecutus delicti veniam expetierit, impetraritque, ut tamen Meinwercus provocationem ad divinum tribunal revocaret, adduci non potuit, asserens Dei decretum, ad quod semel appellarat, esse immutabile: quocirca ita vitam institueret, ut se eodem simul momento coram judice sistere posset: quæ res postquam vulgata, formidabili exemplo mentes aliorum affecit.

Vixit Meinwercus in Episcopatu annos XXVII, menses duos, dies XXIV. corpus dehinc, ut mandarat, deportatum est ad Ecclesiam Abdinghoviani cœnobii a se conditi, atque istic in crypta sub principe choro ante aram humo tectum; quemadmodum hæc omnia vivus præscripserat. Eo in tumulo, cum per annos CCCXL quievisset, Conradus Allenhusanus Abbas XXII, anno Christi MCCCLXXVI, die S. Marco sacra, in superiorem chorum transtulit, & honorifice erecto super pavimentum tumulo inclusit; ut hodiedum aspicitur coliturque ejus cœnobii conditor: & prodigii tum loco habitum fuit, vestem sacrificalem, qua tot sæculis corpus ejus involutum jacuerat, nec vermis contactu, nec ullo putredinis vitio læsam fuisse. Quapropter excepta e tumulo atque inter sacræ supellectilis ornamenta reposita est, adeo hodiedum integra & tenax ævi, ut in anniversaria obitus Meinwerci die Abbas eo amictu sacrificium peragat. Tela ejus serica albi coloris, formaque pallii instar oblongi latique, ex omni latere clausi, quales ejus ævi erant sacrificales hæ vestes, quas vulgo nunc casulas dicimus: Nihil

Vestis sacrificalis cadaveri circumdata hodiedum integra.

jam attinet ad laudes tanti Præsulis addere, quæ ex his, quæ de rebus ab eo præclare pro Ecclesia sua gestis diximus, satis æstimari possunt. Vir sane, dum vixit, omnibus fuit Episcopi virtutibus inclytus, ob quas a tribus Imperatoribus, Ottone III. Henrico sancto, & Conrado Salico tanto in honore & amore fuit: religione in Deum, caritate in suos, liberalitate in Ecclesias ac religiosorum familias, fortitudine adversus Ecclesiæ suæ hostes, patientia in adversis, auctoritate apud Principes, castimonia vitæ, fervore in disciplina cleri & religiosorum conservanda, virtutum æstimatione, Germano candore animi, & nativo lepore ingenii magnus & fulgidus eo sæculo Episcopus, qui claritudinem familiæ & virtutum ornamenta conjunxit, quod cum Deo conjunctissimus viveret. Quem ob hæc non ignobilis Scriptor Phænicem Paderbornensium Antistitum appellavit. Sane alter conditor Episcopatus hujus posteritatis judicio est habitus, quem, uti Conradus Imperator supra laudatus fatetur, ex paupere divitem fecit; primum omne patrimonium, quod ex paternis bonis habuit amplissimum, in eum convertendo: Tum deinde gratia apud Cæsares, industria & parsimonia tantum accumulando, quantum nemo unquam Comes ac Princeps pro familia sua locupletando augendaque visus est laborare. In quo Dei honorem, & Ecclesiæ bonum, & animarum salutem unice sibi propositam habebat; ut mirum sit, repertos esse postea degeneres Episcopos in Ecclesia nostra, qui hæc magnam partem prodige in feuda consanguineorum Comitum convertere, quibuscum omnia simul nostro ævo ad hæresin transierunt. Illustria hæc in Meinwerco; sed non minus misericordiæ erga pauperes & infimæ sortis homines veri Episcopi exemplum fuit; quam in rem multa produxit Auctor; e quibus illud etiam præclarum ad posteros documentum. Per id tempus, quo villici sub exitum anni decimas & census pendebant, stabat Meinwercus in vestibulo domus, viditque puerum fune trahere porcum, quem mater multum amareque flendo sequebatur: his commotus Meinwercus mulierem accessit, & cum causam fletus interrogaret, respondit illa, viduam se esse, quæ amisso viro

Virtutes eximiæ Meinwerci

Browv. in præfat. ad Theod. Episc.

Auctor vitæ n. 44.

Porcum viduæ flenti reddi jubet Meinwercus.

hunc porcum cum filio, pane & frumento ab aliis emendicato, aluisset, quem villicus per vim sibi abstractum jussisset duci ad domum Episcopi. Quo audito ingemuit Meinwercus, ac manu pectus tundens, obortis lacrymis, exclamavit: *Væ tibi Meinwerce Episcope, cujus animam miserabilium hominum lacrymæ ad tartara demergent: illis cibus & victus subtrahitur, qui nobis abundat.* Quare vocato ad se villico, non modo porcum viduæ reddi jussit, sed & ab omni servitio cum filio absolvit, addens mansum agri, quo libere deinceps suo dono viveret. At ubi nunc illa sacrorum Antistitum & Principum commiseratio? Hunc in modum cum villas, in quo diligens erat, obeundo perlustrasset, notaretque duram servitutem litorum, qua in messe laborarent, nullo cibo potuve a villicis suis subministrato, horum ille sortem miseratus jussit victum illis operariorum instar conductorum dari. Ex quo illud simul cognoscas, quod tantopere quæritur inter Scriptores, quale nimirum hominum genus Liti, Liddi, & Litones toties in vetustis literis nominati, homines videlicet hos esse in minoribus casis circum villas incolentes, & certo obsequii nexu adstrictos Dominis; quo servitio etiamnum obnoxii vivunt ejusmodi homines per Westphaliam. Oeconomus præterea, quod Episcopi munus est, ut domui suæ bene præsit, diligentissimus fuit accuratissimusque: quam in rem, ut administrorum Villicorumque fidem exploraret, visus subinde sumpto mercatoris habitu villas in diœcesi incognitus obire, & minuta etiam in villis emendare. Sed idem largissimus in pauperes. Nam ut Auctor vitæ retulit, in domo regia quotidie per omnem vitam convocatis egenis stipem cibosque erogari jussit, quæ domus ob id, cum post urbs tota anno MLVIII. conflagraret, sola cum domo forensi intacta mansit. Magnum per id tempus studium & certamen inter Episcopos in fovendis pauperibus, quemadmodum D. Bernwardus Meinwerco æqualis centum quotidie pauperes in mensa habuit. Et tamen Fabricius & hæretici ex hoc sæculo nobis degeneres Episcopos falso obtrudere audent, ac scribere, nullam egenorum, nullam hospitum fuisse curam, sed cupidine bonorum omnes repletos vixisse.

Uti & servitia præstantibus dari cibum.

Incognitus obit ac perlustrat diœcesin.

Pauperes quot diebus reficit.

vixisse. Legant illi Adamum Bremensem & Helmoldum; legant fastos resque gestas singulorum Episcoporum, & longe aliud deprehendent ex tot Xenodochiis Episcoporum liberalitate conditis.

Monumenta Magnificentiæ sacræ a S. Meinwerco relicta.

Accedunt ad has Meinwerci virtutes præclara pietatis opera, & posteritatis monumenta. Nam postquam Episcopi opes tot bonis & possessionibus, clerum, quem exiguo censu dotatum reperit, tot prædiis auxisset, Urbem quoque Paderbornensem, quam incendio deformatam ingressus est, veluti ex lateritia marmoream fecit. Nam primo Basilicam e fundamento novam, opere prorsus magnifico, exstruxit, & Collegium Canonicorum Cathedrale reparavit: deinde Cænobium Abdinghovianum introductis primum religiosis viris e familia D. Benedicti, post Collegium Canonicorum Bustorfianum condidit, utrumque ex hæreditariis & conquisitis bonis largissime dotatum. Binæ præterea ædes sacræ D. Alexii ac Bartholomæi opere Græcanico ab eo erectæ dotatæque annuo Sacerdotum censu; adhæc domum Episcopi, quia male materiatam invenit, novam exstruxit; demum ipsam urbem cum male munitam reperisset, novo per circuitum muro munivit, quod & Bremæ, Hamburgi, Hildesii, Mindæ, atque aliis civitatibus per id tempus factum; ut vel inde ex annalium memoria recognoscas, hujusmodi Urbes & Metropoles in Episcoporum jurisdictione & potestate a primis suis initiis & incrementis fuisse. Urbem deinde, quam civibus & mercimoniis florentem habuit, optimis legibus firmavit, & si quos inter cives atque incolas indigentia laborare comperit, hos ultro liberalitate occupatos juvit.

Sacra dona templis illata a B. Meinvv.

Pari cultu studioque per diœcesin exornatæ parochiæ templis, & sacris ædibus a Meinwerco exstructis, quas inter memoratur Ecclesia ad meridiem haud procul ab urbe in Sudborgnen, quæ Meinwerci simul impensis e solido lapide constructa; ne incolæ forensem in urbe Ecclesiam frequentare necesse haberent, quam Successor in honorem D. Galli consecravit; At longe illustriora sunt ornamenta sacrorum ac dona, quibus cathedralem Ecclesiam, Cœnobium Abdinghovianum, & Collegium Canonicorum Bustorfianum locupletavit; Si nimirum Divorum corpora & reliquiæ, si calices aurei & argentei, si vestes sacrificales, pallia, crucis signa, candelabra argentea, & omnis sacra supellex ab eo congesta, & ab auctore vitæ consignata percenseatur. Non ante eum Episcopus, neque ex Successoribus, qui majorem thesaurum Ecclesiæ suæ intulerit, aut bibliothecam principis Collegii librorum copia magnificentius exstruxerit; nam Scholas, quas Paderbornæ florentes excepit, eas omni studiorum genere & magistrorum præstantia celebriores reddidit, tantaque doctrinarum eo Episcopo fama sparsa erat, ut nobilissimi quique per Saxoniam viri, Comites & Marchiones filios suos Meinwerco, & Scholarum magistris in disciplinam darent. Ex horum numero S. Anno Coloniensis Archiepiscopus, Fridericus XVI. Monasteriensis Episcopus Marchionis Misniæ filius, Imadus Meinwerci ex sorore nepos, & post Rothonem Meinwerci in Episcopatu Paderbornensi Successor. Hos tam arcta cum clericis in disciplina habuit Meinwercus, ut nunquam ex claustro exire ad parentes invisendos, aut eos alloqui permiserit, asserens pueros a primis annis intra rigorem disciplinæ continendos esse, ne parentum ac consanguineorum blandimentis emollirentur, qui ad virtutem & contemptionem rerum humanarum educandi essent. His rebus præclare sancteque in Episcopatu gestis Meinwercus immortalem apud posteros famam reliquit, ut non immerito inter sanctissimos hujus Ecclesiæ Præsules numerandus sit. At tametsi D. Godehardus a morte statim, quam divinitus acceperat, Beatum pronunciarit, & Crantzius eum virum sanctum vocet, ac Surius etiam vitam ejus inter Divorum res gestas retulerit; nullis tamen publice decretis Divorum honoribus exornatum reperio. Quanquam Meinwerci Successor Rotho Episcopus perpetuum lampadis lumen ad sepulchrum, ex certa donatione ad id facta, ardere voluerit; tanquam inter Divos veneratus,

Scholas Paderbornenses florentissimas reddit.

Auctor vitæ Meinvv.

Rigor S. Meinwerci in scholares.

Crantzius lib. 4 Metrop. c. 4. Surius in Junio.

Chr. Mind. Ertvv. in fastis Osnabr.

ratus,

ratus, Divorum quoque honoribus exornandum duxerit. Quemadmodum crypta; in qua corpus ejus primum quievit, supplicum accessu olim frequentata, ac multi etiam cœlesti ejus ope adjuti ferantur. Haud multo post per Autumnum excessit e vita Sigebertus Mindensium Episcopus, vir & Meinwerco familiaris, & Conrado Imperatori ob virtutum æstimationem percarus, præclareque de sua diœcesi meritus. Obiit festo D. Geronis Martyris, in Ecclesia S. Martini Episcopi a se condita humatus.

Obitus Sigeberti Episcopi Mindensis.

Successor ei datus Bruno ex Collegio Canonicorum Magdenburgensi evocatus, Conradi Imperatoris commendatione. Ad hæc etiam tempora referunt Comitum Schavenburgensium origines ab Adolpho Santerslevio, qui Sigeberti Episcopi beneficio primum emerserit, firmaritque ejus Comitatus hæreditariam sedem. Fatalis quoque hic annus Corbeiensibus, quo & villa Huxtaria tota cœlesti igne, & Cœnobium pestifera lue prope absumptum est.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER VI.

B. ROTHO XI. B. IMADUS XII. POPPO XIII. EPISCOP. PADERBORN.

B. ROTHO XI. EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1036.

Benedicti IX. Pont. 3. Conradi II Reg. 13. Imper. 10. Rothonis Ep. Pad. 1.

Meinwerci in Episcopatu Successor Rotho; quem ab aliis Rothardum, ab aliis Rudolphum, a quibusdam etiam Ruodonem appellatum accepimus. Primum is Monachi vitam professus in Stabulensi Cœnobio, quod per id tempus sub D. Poppone Abbate disciplina religiosa & præstantibus viris celebre

Rotho ex Stabulensi Monacho Abbas Herzfeldensis, ac

deinde Episcopus Paderbornensis.

Auctor vitæ D. Heymeradi.

Everhelmus in vita B. Poppon. c. 9. Bollandus ad 25. Jan.

celebre fuit. Nam istic Monachum egisse, atque ex Monasterio traductum Hersfeldiam, eidemque Cœnobio, quod in vicina apud nos Hassia est, Abbatem fuisse impositum, tradit Auctor vitæ D. Heymeradi: *Rerum*, inquit ille, *tunc temporis potiebatur Conradus Henrici secundi Imperatoris Pater:* & quia discordia gliscebat inter Arnoldum Abbatem Hersfeldensem & fratres ejus, actum est, *ut Arnoldum deponerent, & piæ memoriæ Rudolphum de Monasterio, quod dicitur Stabulaus, postea Paderbornensem Episcopum, loco ejus subrogarent.* Ex hoc munere Rudolphus seu Rotho præclarum mox specimen prudentiæ & caritatis dedit; nam & Monachos in concordiam reduxit, & restituta disciplina, omnibus se amabilem præstitit: neque hi aliter exinde Rothonem, quod idem Auctor retulit, quam religiosissimum Patrem suum venerati sunt. Eadem fere de Rothone memorat Everhelmus Abbas in vita B. Popponis Stabulensis Abbatis. Etenim ex quo Conradus Imperator Popponi moderationem omnium regalium Abbatiarum per Imperium commiserat, multos ille diversis Monasteriis Præsides imposuit, interque hos *apud Heresfeldiam Ruodonem, Pathalabornensem postea Episcopum, præfecit Abbatem;* & postquam Meinwercus excessit e vita, ejusdem Popponis consilio & studio, Conradus Imperator Rothonem mox ad præfecturam Paderbornensis Ecclesiæ provexit: ut tum frequens erat ex Abbatibus maturæ ætatis & probatæ virtutis deligere Episcopos. Atque ut hæc certa habemus, ita natalium origines haud parum controvertuntur in Rothone. Vetus obscurusque scriptor in libello de institutione Hersfeldensis Ecclesiæ. *Quo tempore* inquit, *Conradus successerat Henrico Imperatori, Arnoldus Abbas accusatus deponitur, in cujus locum Rudolphus Abbas instituitur, Italus genere, mitis pater & benevolus, in Dei servitio vigilantissimus: sed paulo post ab eodem Conrado in Episcopum Paderbornensem instituitur.* Congruenter hæc quidem aliis; sed quod Rothonem gente Italum scribat, cui verisimile? Alii Geldrum fuisse perhibent, ortumque e vetusta familia Burana; quos inter Bruschius & Kersenbrochius. Addunt hanc in rem Oppidum Buram, quod est in Batavia familiæ hujus illustris sedes. Hunc etiam in modum Burani hujus diœcesis antiqui Barones Rothonem suæ familiæ asserunt, sed quæ Geldrica familia sit vetustior: ea quippe stirps, ex qua Geldrica propago in Bataviam propagata sit. Sane genealogia Buranorum ab erudito & religiosissimo viro Mauritio Burano, stirpis hujus postremo, edita Rothonem Episcopum inter illustres & sanctos suæ familiæ viros collocat. Quæ res multo testatior est ex Rothonis sepulchro, quod in choro Cathedralis Ecclesiæ hodiedum spectatur; in hujus enim inscriptione legitur Rotho e familia Burana ortus, quemadmodum & gentilitium familiæ hujus signum commonstrat, lapidi insculptum. Sed hæc planius ex vetusto Epitaphio, quod in funere Rothonis dabimus cognoscentur. Quid verisimilius, quam Conradum Imperatorem e nobilitate Saxonica & clarissima hac Burana familia Paderbornensibus dedisse Episcopum popularibus gratum; uti Carolus cum Hathumarum & Baduradum, ac postremum etiam D. Henricus Meinwercum e Saxonici generis nobilitate Episcopum imposuerat.

Apud Maderum inter vetera scripta.

Bruschius in Epis. Paderb. Kersenb. in Epis. Pad.

Burensium Baronum stirpe editus.

Igitur Rotho haud multo post obitum Meinwerci, eodem anno MXXXVI, subrogatus; falliturque Lambertus Schaffnaburgensis, qui anno MXXXV successisse perhibet, quo Meinwercum adhuc vixisse constat; & Rotho hoc ipso anno MXXXVI ante festum Virginis in cœlum assumptæ Moguntiæ Conrado Imperatori, & Bardoni Moguntino Archiepiscopo adfuit; ubi verisimile est Episcopum consecratum fuisse a Metropolitano suo. Ibi dum ageret cum Imperatore, accessit Moguntiam Bruno Herbipolensis Episcopus, & Conradum Imperatorem, Bardonem Moguntinum Archiepiscopum, & Rothardum cum ceteris Regni Principibus invitavit Herbipolim ad celebritatem Virginis in cœlum assumptæ secum peragendam: datum hoc precibus Brunonis Episcopi, ut invitati venirent. Quippe Bruno Episcopus, quod patre Conrado Carinthiæ Duce, matre vero Saxonici e veteri Querfurdiorum familia genitus esset, curiam amplamque habebat bonorum possessionem ex paterna hereditate intra diœcesin Paderbornensem, in Sonnenoh haud procul ad Oppido Bor-

Literæ Brunonis Wirtz. Episcopi.

Bruschius in Episcop. Herbipol.

Consecratur Moguntiæ Episcopus.

Herbipoli interest donationi bonorum fa-

Borchianich (nunc Borgentrich.) Quæ ut Cæsaris auctoritate Ecclesiæ suæ Herbipolensi transcriberet, testes Bardonem Archiepiscopum, & Rothardum Episcopum nostrum expetiit, quibus præsentibus, & donationem probantibus, confectæ sunt tabulæ, quas hoc loco ob memoriam antiquitatis conjungere visum fuit.

ta a Bru. none Episcopo isti Ecclesiæ.

Bruno annuente divina gratia Wirzeburgensis Episcopus. Notum esse volumus nunc & semper potestati regiæ, omnique Pontificali dignitati, pariterque illustribus viris, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, omnibusque Christi fidelibus, maxime autem Successoribus nostris, quod curiam quandam in Paderbornensi Episcopatu sitam ex re nomen habentem Sunrike, id est, regnum singulare, quam ex paterna possedimus hæreditate, ob æternæ remunerationis spem obtulimus Deo, sanctoque martyri ejus Kyliano cum omnibus appendiciis suis, videlicet ministerialibus, litonibus, mancipiis, agris cultis & incultis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, silvis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis usque in sæcula sæculorum. Hæc vero ex sincera devotione oblatio, & justa traditio nostra, quo ordine & tempore facta sit, quia non minus patere volumus, scriptis approbamus, quod in die nativitatis sancti Johannis Baptistæ, in Ecclesia, completo sermone ad populum, audiente clero & populo, a prædicta curia propositum deteximus, sed effectui mancipare usque in diem assumptionis sanctæ Mariæ Virginis induciavimus, ut si forte quis per compositas rationes voluntati & deliberationi nostræ contradicere vellet, se tum præsentiæ nostræ exhiberet: super qua re accepto consilio ex prudentia fidelium nostrorum decrevimus annuatim, dum viveremus, confratribus nostris in festo beati patroni nostri martyris Kyliani, sex Salmones, & in festo S. Andreæ apostoli ad vestituram eorum quinquaginta marcas argenti procurare ex supradictis prædictæ curiæ utilitatibus, & de cæteris nondum expositis, nec in hac pagina exponendis, quia in duabus tabulis æreis concatenatis in capella Sunrike, locatis literis legibilibus insculptis semper quantitas reperitur. De exitibus & reditibus, de cultis & incultis, & de singulis supra nominatis, quæ Sacerdoti, qui eidem præsit, capello Deo suisque serviendo, quæve nobis justitia, seu summo villico nostro debeatur, reperiuntur, Et attinentes proprietati nostræ ministerialium jure in iisdem tabulis suis nominibus, ne illorum posteritas a suo jure possit alienari. Illi quoque suis nominibus de utroque sexu, qui duos fundos ceræ quolibet anno persolvant, & de cetero ab omni exactione tam privata quam communi liberi quamdiu vivant existant. Item litonum justitia, prout exigit utilitas & necessitas de singulis singula, ut sint in memoria a generatione in generationem. Præterea talem obtinere justitiam Litones non uxoratos statuimus, ut uno anno duobus solidis levis monetæ servitium suum redimant vel serviant, & altero anno non serviant nec servitium redimant, sed indigentiæ & utilitati suæ consulant; femineo autem sexui redemptionem XII levium numorum statuimus. Ministerialibus vero nostris hoc officium injungimus, ut singulis annis tantum IIII ex eis in tempore messis ad prædictam curiam veniant, & villico consulant, ut una cum illo de reditibus universis debitum exquirant & suscipiant. Quorum unum nomine Richboldum præ ceteris nobis familiarem transtulimus in consortium & jus ministerialium Ecclesiæ nostræ. Cui cum fœmina quædam libera, & liberis orta parentibus, nomine Richere legitime nupsisset, mansos duos in Natesingan cum omnibus attinentibus utrisque in beneficium concessimus. Insuper quod & illa arbitrata fuit, ut libertate sua & eodem beneficio cum posteritate sua potiretur. His itaque præordinatis, circa quæ plurimum regni cœlestis desiderium studiosos nos reddidit & sollicitos, statuimus, ut post exitum vitæ nostræ fidelis in Domino frater Episcopalis dignitatis in Ecclesia Wirzeburgensi Successor quolibet anno in festo S. Michaelis cum duobus canonicis suis & X militibus Sunrich veniat, ibique tribus septimanis, & ultra ad placitum quæque pertractando permaneat, & villicus ei cum subditis villicis de omnibus Vorcwerken cum multa copia serviat, convocatisque ministerialibus, & tota familia in die S. Michaelis eos convivio participare faciat, & adductis secum canonicis II poledros dari jubeat, sicque quoli-

quolibet anno incipiens a summis & prioribus Ecclesiæ suæ usque ad infimos eandem gratiam impendat. Ministerialibus autem, qui tempore messis cum villico exploratores totius reditus & debiti extiterint, similiter II poledros dari jubeat, In præmemoratis quoque tabulis æreis legendo jura & instituta nostra prævideat, & de CCCVIII *mansis, & de quam plurimis rebus eidem curiæ attinentibus universum debitum eodem tempore persolvendum exquirat, cujus summa* CCIII *marcæ sunt. Inde* VI *Salmones magnos satis, & quinquaginta marcas prænotato tempore dominis & fratribus persolvat. Inde quoque* XII *pauperibus gratia & misericordia indigentibus quoquo anno in* XLa *& qualibet die cuique illorum pro remedio animæ nostræ panem unum similaceum sufficientem magnitudine, tres batarios valentis cerevisia, tria allecia, & in parasceve* V *ulnas linei panni, cingulum ex coreo cervino, cultellum & vaginam, calceos II ex coreo hircino procurabit, amplius duas marcas argenti, quas venerabili fratri nostro Rodhardo Episcopo, & omnibus ex divina gratia præfuturis Paderburnensis Ecclesiæ Episcopis dandas, aut æquum tantum valentem disposuimus, eo videlicet tenore, ut omnia bona Ecclesiæ nostræ, quæ longe nimis a tuitione nostra remota, eis vero commode sita sunt, tueantur. Postquam autem hæc omnia ex attentissimi cordis nostri præmeditatione fuerant contexta, communicato concanonicorum Ecclesiæ nostræ tam juniorum, quam seniorum consilio, quia indictus a nobis terminus, dies videlicet assumptionis sanctæ Mariæ Virginis jam instabat, Dominum nostrum serenissimum Imperatorem Conradum, Archiepiscopum Bardonem confratrem nostrum, Rodhardum Paderburn. in Moguntina Ecclesia convenimus, & eos multa supplicatione ad hoc induximus, quod ad celebranda predictæ diei solemnia venturos se Wirceburg promiserunt, quod & adimpletum est. Ipsa vero die assumptionis sanctæ Mariæ nobis missam celebrantibus, finito sermone ad populum, sub testimonio & præsentia Christi & predictorum Principum, scilicet Imperatoris Cunradi, Bardonis Archiepiscopi, & totius Ecclesiæ vota nostra Deo sanctoque Kyliano in oblatione sæpius denominata nulla hominum contradictione persolvimus, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum, & jam dictorum Episcoporum, nostroque banno, & omnium animarum Deo consecratarum confirmavimus, Ita ut quicunque cujuscunque conditionis, & potestatis homo curiam Sunrinke, quæ oblatio nostra est, ab usu Ecclesiæ alienare vel presumpserit, vel jura & instituta nostra, qualia continet præsens pagina & tabulæ æreæ aliquo modo immutaverit, perpetui anathematis vinculo obligatus, æternæ damnationi cum Juda traditore subjaceat. Quare fratribus nostris tam præsentibus quam futuris per virtutem obedientiæ injungimus, ut si quis tam temerarie, tam irrationabiliter agere presumpserit, ut oblationem nostram a domo Dei alienet, in illum datam excommunicationem auctoritati apostolicæ significent, & ut auctoritate apostolica rursum anathemate feriatur, elaborent. Volentes hujus itaque irreprehensibilis ordinationis nostræ firmitatem inconvulsam semper permanere, quid qualiter actum sit tabulis æreis jam sæpe dictis annotavimus, præsentis chirographi paginæ seriatim inscripsimus, & sigillo nostro per præsenti attestationi plumbeam impressionem confirmavimus, ut sit memoriale a generatione in generationem. Confratrem etiam nostrum R. Paderbrunnensem Episcopum, virum per omnia probabilem, huic actioni nostræ in præsenti pagina subscriptionis suæ attestatione, & sigilli sui impressione testimonium perhibere rogavimus, ut ejus quoque sanctitatis confirmet auctoritas, quod suæ & nostræ Ecclesiæ contulimus. Ego Rodhardus Dei gratia Paderburn. Episcopus præsentis paginæ actioni per omnia rationabiliter stabilitæ tam subscriptionis attestatione, quam sigilli nostri impressione testimonium fidele perhibeo, banno Episcopalis auctoritatis, qua fungor, confirmo, ne hæc firmitas ab aliquo temere violetur, nisi ejus transgressio anathemate puniatur. Acta sunt autem hæc anno Dominicæ Incarnationis MXXXVI, Indict. IV. Die vero sanctæ assumptionis Virginis Mariæ.*

Celebris olim locus in fertili & frumentario solo; verum ob temporum injurias nihil præter rudera & vestigia templi aspicias, incolis ad vicinum Oppidum Borgentrichium demigrantibus: omnia

omnia dehinc, qua transactione aut commutatione incertum, Episcopis Paderbornensibus cessere. Adeo vetustate cuncta abolentur, ut nec in tabulis æneis, ad quas Bruno Episcopus appellat, monumentum posteritatis supersit amplius.

Nondum Germania exierat Imperator, cum Heithanricus, Werthinensis ad Ruram Abbas, in Monasterio D. Ludgeri, graves querelas detulit ad Imperatorem adversus Advocatum suum Hermannum Comitem, virum inter Westphalos potentem, quod is multis injuriis tam se quam familiam Monasterii sui divexarat; jam enim infestum hoc hominum genus sacris bonis inhiare, & deprædari cœpit. Adversus hunc Imperator VI. Idus Octobris acre rescriptum dedit in Tuilide, certoque agrorum stipendio Advocatum jussit esse contentum.

Annus Christi 1037.

Benedicti IX. Pont. 4. Conradi II. Reg. 14. Imperii 11. Rothonis Ep. Pad. 2.

Wippo presb. Sigebertus. Herm. contr. Sigon. lib. 8. Ursberg. Lombardiæ intestina bella componit Conradus.

Inde pacata Germania, ceterisque ad Italicam expeditionem comparatis, sub exitum anni, comitante Brunone Herbipolensi Episcopo, iter ingressus, Veronæ Natalem Christi celebrat. Jam enim tota Lombardia servili bello ardebat, plebe adversus Dominos rebellante, querenteque, nec leges, nec jura, nec ministrorum æquitatem per absentiam Imperatoris valere amplius. Quibus compertis respondet Imperator: Bene habet, *Italia leges esurit, quam Deo favente legibus satiabo.* Quare singulas Lombardiæ urbes obeundo ingressus, habitisque severissimis in factiosos quæstionibus, Papiæ totius gentis comitia indixit; ex quibus animadversum in reos; quos inter Heribertus Mediolanensis Archiepiscopus, & tres Episcopi, Vercellensis, Cremonensis ac Placentinus damnati proscriptique. Quod factum, teste Wippone, nec Henricus filius Rex, nec multi alii probavere in Cæsare, supremum sibi judicium vendicante in Episcopos. Mediolanum cum obsideret Cæsar, & Bruno Herbipolensis Episcopus Sacrificium missæ perageret, obtulit se illi S. Ambrosius, stricto gladio Cæsari & Germanis exitium minitando. Mox horrenda tonitrua & fulmina e cœlo missa exanimavere castra. Quibus territus Cæsar obsidionem solvit, & Parmam in hiberna concessit, non sine præsenti vitæ periculo, quod ex civium tumultu per Natalitia festa adiit. Et quis Imperator Italiam seditionibus unquam vacuam tuto ingressus? quod Italorum ingenia tam prona ad rebellionem, quam ægre Germanorum imperia accepere.

S. Ambrosius a Mediolanensi obsidione Conradum absterret.

Obitus Gosmari Osnabr. Ep. *Ertvvinus in chron. Osnabrug.*

Eo anno ex Saxonicis Episcopis mors V Idus Aprilis subtraxit Gosmarum XVI Osnabrugensem præsulem, virum Cæsari carum, dignum ea ætate Episcopi munere. Successor ei datus Elvericus, quem Mersæus refert Cæsarem in Italiam consecutum, forte ut a clero electus, se Imperatori sisteret confirmandum.

Annus Christi 1038.

Benedicti IX. Pont. 5. Conradi Regis 15. Imper. 12. Rothonis Ep. Pad. 3.

Wippo presb. Sigebertus. Otto Fris.

Hærebat per hæc Imperator in Italia cum Imperatrice, Henrico filio Rege, & exercitu; castigatisque Lombardiæ rebellibus, per Apenninum in Apuliam movit, Imperatrice Roma interea pietatis causa digrediente. Ac postquam Troja, Beneventum, Capua, ceteræque urbes lustratæ, optimis singulas firmavit legibus; & cum per anni calores grassantemque luem exercitus absumeretur (quo malo quoque Chunechundis Regina, Henrici Regis conjunx extincta) Imperator reditum in Germaniam maturavit. Refecto in Bojaria exercitu, sub Autumnum Burgundiam ingressus, Regnum illud ex comitiis Henrico filio transcripsit, proceresque dicto Sacramento in fidem adegit. Subinde 4 Idus Decembris in Nerestein, rogatu Giselæ Imperatricis, & Henrici

Conradus Burgundiæ Regnum

Henrico filio consignat. *Privilegia Bremensis Ecclesiæ.*

Henrici filii Burgundionum Regis, Becelino Hamburgensi Archiepiscopo, quem in omnibus sibi fidum dilaudat Imperator, jus mercatus & telonii in pago Elangoa, & Stadæ, consignatis tabulis dedit; idque ob venerationem S. Viti martyris, cui Ecclesiam, & Sanctimonialium Virginum Collegium consecratum refert.

Godehardi Hildesiensis Episcopi sanctitas & mors.

Illustris hic annus excessu D. Godehardi Hildeshemensis Episcopi IV Nonas Maji emigrantis ad cœlitum numerum, quem Meinwercus sibi per omnem ejus vitam familiarissimum habuit, eoque mors Meinwerci, ut supra diximus, illi cœlitus denunciata est. Meinwercum Godehardus a transitu mox Beatum pronunciavit. Godehardum vero, quod in vita & a morte multis miraculis clarum, ac sidus Saxoniæ dederit Deus, Pontifex dehinc Innocentius II in Rhemensi synodo solemni ritu anno MCXXXI in Divorum numerum retulit. Ita vero Hildesimensis Ecclesia per id tempus Bernwardum & Godehardum in Episcopatu sibi succedentes sanctissimos Episcopos habuit; quando & D. Bernwardum Cœlestinus Pontifex sanctitate vitæ & miraculis non minus clarum anno MCXCIV. Divorum fastis adscripsit. Vita utriusque S. Episcopi, præter ea, quæ annalibus nostris inspersimus, diligenter conscripta est a suis auctoribus, & a Christophoro Browero illustrata commentariis, interque sidera illustrium & sanctorum virorum una cum Meinwerci Episcopi nostri vita, magno Saxoniæ & Christianæ Reipublicæ bono, vulgata legitur.

Sub initium hujus anni, quem hic narrando sequimur, Rotho Episcopus noster pro sollicitudine eorum, quæ Meinwercus Episcopus constituerat, Abdinghoviani quoque Cœnobii jura, & bona pontificali auctoritate stabilivit; quam in rem hic ipsas Rothonis literas sistimus.

In nomine sanctæ, & individuæ Trinitatis. Rotho Dei gratia Patherbrunnensis Ecclesiæ Episcopus. Pastoralis officii cura nos ammonet de subjectorum quiete & salute sollicite cogitare, & Ecclesiarum commissarum profectui, augmento honestatis, prospectu utilitatis sollertes invigilare, Unde omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum, noverit universitas, qualiter Domnus Meinwercus, venerabilis hujus sanctæ Sedis Episcopus, prædecessor meus, se suaque omnia divino servitio pro æternitatis amore mancipare gaudens, inter multimoda piæ devotionis & intentionis opera auctoritate, consilio, auxilio gloriosissimi Imperatoris Henrici secundi, monasterium in suburbio civitatis hujus construxit, quod in honore beatæ Mariæ perpetuæ Virginis, sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli, & omnium Sanctorum consecrans, & fratres sub beati Benedicti regula Domino famulantes in eo coadunans, in dotem & mundiburdium ipsius bona, quæ hæreditario jure possederat, vel aliunde sua instantia legitime obtinuerat, solemniter tradidit, delegavit, concessit. Cujus laudabile studium ut numero & merito omni tempore habeat augmentum, & Ecclesiasticæ defensionis firmamentum, omnia eidem Monasterio canonice collata & firmata in thesauro, ornatu, Ecclesiis, bannis, decimis, curtis, mansis, areis, ædificiis, mancipiis utriusque sexus, cum omnibus adhæc legaliter pertinentibus, mobilibus & immobilibus, licentiam quoque liberam secundum Dei timorem eligendi Abbatem tam regulari quam Episcopali auctoritate ipsius Monasterii fratribus concessam, animarumque curam, & sepulturam in hominibus duntaxat ad ipsum monasterium pertinentibus, sive etiam in possessione ejus degentibus nostra pontificali auctoritate & banno confirmamus & corroboramus, quatenus fratres inibi sub regulari norma Domino servientes, omnium hominum exactione & invasione remota, communi hæc usui & honori profutura possideant, & nostri nostrorumque Successorum in orationibus suis memores existant. Cujuscunque ergo conditionis vel religionis persona, quolibet modo & ingenio hæc violare vel annulare præsumpserit, anathema sit & cum suis fautoribus, auctoribus, sequacibus a liminibus sanctæ Ecclesiæ tanquam Sacrilegus invasor & destructor segregatus, omnipotentis Dei Patris scilicet & filii & Spiritus sancti iram & offensam contra se sentiat, & beatæ Mariæ perpetuæ Virginis, sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli, & omnium Sanctorum, quorum præsumit confundere Ecclesiam, in hac vita

&

*& in futura, si non velociter resipuerit, furorem reperiat. Omnes autem decreti hujus fautores, & præfati Monasterii defensores & tutores Omnipotens Dominus sua gratia benedicat, & meritis omnium Sanctorum, & peccatorum vinculis absolutos ad æterna gaudia perducat. Cunctis etiam in eodem loco pro æternæ beatitudinis desiderio militantibus veniat a Deo patre salus & protectio, & laborum suorum æterna remuneratio. Hujus confirmationis testes sunt Hosatus Præpositus, Dodico Decanus, Uffo, Bezelin, Heriman, Werinza, Tamma & cæteri fratres omnes tam Canonici quam Monachi nostræ sedis. Laici vero Heinrici, Erp. Comites, Heriman tribunus, Bernard, Hunold, Heriman, Sibrath, Hiddi, Guntheri, Thiathard, Ekkihard, Ezelim, Atalbrath, Hoika, Hemaka, Azoho, Bennic, Wicil, Harhaltere, Widier, Tadeka, Horka, Ecelin, Hillin, Georad, Eila, Dudi, Eppo, Thiederic, Haald & frater ejus Gerald, Weimaa & alii plures. Data Patherbrun VIII Idus Januarii, in sancta Die Epiphaniæ Domini, Anno ab Incarnatione ejus MXXXVIII. Indictione * VIII. regnante Conrado Romanorum Imperatore regni ejus XV, Imperii vero XII, Episcopatus autem nostri III.*

* *al. VI.*

Annus Christi 1039.

Benedicti IX. Pont. 6. Conradi II Reg. 16. Imper. 13 & ult. Henrici III. Reg. 1. Rothonis Ep. Pad. 4.

Wippo presbyt. Sigebertus. Lambertus Schaf. Hermannus contract. Otto Frising. Beka in Ep. Ultraject. Chron M. Belgii. Conradi morbus & mors.

Posthæc Conradus Imperator ultimum imperii vitæque annum ingressus Basilea in Franconiam Orientalem descendit; atque inde in Saxoniam profectus, statum utriusque Reipublicæ optimis legibus judiciisque composuit. Paschate apud Saxones celebrato, ex Westphalia per vernum anni tempus discessit In Frisiam, ut Wippo presbyter refert (nam Hollandiæ nomen scriptoribus ejus sæculi nondum usitatum reperio) ubi dum festum Pentecostes cum Imperatrice & filio Rege perageret, & coronatus ad mensam procederet, cœpit invaletudinis dolore affligi; quo in præsens dissimulato, cum altero die morbus ingravesceret, jussit Imperatricem filiumque Regem e cubiculo exire, vocatisque Episcopis, petiit Eucharistiæ Sacramento refici. Id postquam cum crucis effigie & Sanctorum reliquiis est illatum cubiculo, facta peccatorum confessione multis cum lacrymis, acceptoque corpore Christi, ad suprema se composuit; nec multum inde superstes, post salutaria monita ad Imperatricem & Regem filium, inter preces & gemitus pridie Nonas Julii excessit e vita. Viscera Ultrajecti ante aram principem condita: Corpus Imperatorio cultu compositum, primum Coloniam, deinde Moguntiam & Wormatiam, ac demum Spiram est deportatum ad tumulum. Funus per omnes vias deduxit Henricus filius Rex: & quoties ex itinere illatum in Ecclesiam aliquam, humeros feretro portando supposuit, insigni in patrem pietate. Nec minori totius Imperii luctu desideratus Conradus, quod post Carolum & Ottonem M. non facile Imperator, qui tranquillius & fecilius Imperium, debellatis circum hostibus, pietate, religione, & bellica fortitudine administrarit ampliaritque. Lessus ejus cum magno præconio vulgatus, in quo inter cetera hæc legas.

Ejus laus.

Regum sanguine genitus, omnes præcessit penitus:
Gloriosus in persona, pulcher fuit sua sub corona:
Sceptrum, regnum, imperium, nulli erat plus congruum.
Postquam replevit Franciam per pacis abundantiam,
Mitigavit Alemannos, & omnes regni Tyrannos,
Saxonibus & Noricis imposuit frena legis,
Vidit sua magnalia probabilis Italia,
Bellum intulit Paganis, ne nocerent Christianis.
Non defendit eos palus, nulla fuit in aquis salus.
Bene coercebat Sclavos, barbaros, & omnes pravos.

Vel eo etiam hoc loco a nobis commemorandus, quod post Carolum M. & S. Henricum nullus Regum & Imperatorum Ecclesiam Paderbornensem majori liberalitate dotatam auxerit, quam Conradus Salicus Imperator. Ut

non immerito tertius hujus Episcopatus conditor haberi possit: quemadmodum hæc ex iis, quæ in Meinwerco diximus, satis constare poterunt.

Henricus III privilegia Ecclesiæ Mindensis confirmat.

In hoc itinere, cum funus secundum Rheni ripam duceretur Moguntiam, Henricus Rex præclaro diplomate Brunoni Mindensi Episcopo Andernaci omnia jura & privilegia confirmavit. Id quia posteritatis memoria dignum, vel ob id etiam, quod in eo incolas diœcesis Mindensis Francos liberos legas, hic adjungimus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam futurorum cognoscat industria, qualiter Bruno Episcopus sanctæ Minden. Ecclesiæ in honore sancti Petri principis Apostolorum, & sancti Gorgonii constructæ, in nostram attulit præsentiam piissimorum antecessorum nostrorum Regum vel Imperatorum scripta, in quibus continebantur, qualiter ipsius præfatæ Ecclesiæ res cum omnibus in ipsis rebus consistentibus sub illorum receperunt Mundiburdio ac defensione, precatusque est Serenitatem nostram, ut hoc ipsum a nostræ regalis potestatis consensu fieri non recusaremus. Nos autem ob amorem Dei nostræque animæ remedium, nec non pro regnorum stabilitate, prædecessorum nostrorum mores sequentes, & ejus benignitati assentientes, ita fieri decrevimus. Præcipientes ergo ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria potestate, in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri, ad causas audiendas vel freda exigenda, mansiones vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut homines ipsius Ecclesiæ, francos liberos & Ecclesiasticos litones, maalman vel servos cujuslibet conditionis, seu colonos contra rationem distringendos, nec ullas redibitiones vel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum, sive heribannum, seu ea, quæ supra memorata sunt, ab illis penitus exigere præsumat; hominibus quoque famulatum ejusdem Ecclesiæ facientibus prædictum Mundiburdium constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram Episcopo & advocatis ejus, quos ejusdem loci Episcopus elegerit, Insuper etiam bannum nostrum, & monetam teloniumque sive macellum publicum ibi construi licere, & quidquid ad nostram potestatem pertinere videbatur, eidem Ecclesiæ donavimus. Quidquid vero fusius exinde sperare potuerit, pro æterna remuneratione dictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria continuanda concessimus. Et per se Episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat imperio, & sub nostra constet defensione, uti cæteræ regnorum nostrorum Ecclesiæ, & Episcopi, quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis dominum melius & jugiter orare delectet. Concessimus quoque eisdem fratribus licentiam eligendi inter se pastorem dignum & idoneum, salvo tamen Regis sive Imperatoris consensu. Et ut hoc nostri Mundiburdii & concessionis præceptum firmius magisque inconvulsum cunctis credatur, hanc chartam inscribi jussimus, sigilloque nostro signatam manu propria subtus firmavimus.

Signum Domni Heinrici tertii Regis invictissimi.

Theodoricus Cancellarius vice Bardonis Archicappellani recognovit. Data X Calend Julii Anno Dominicæ Incarnat. MXXXIX. Indict. VII. Anno autem Domni Heinrici tertii ordinationis XI, regnantis autem primo. actum Anternacho feliciter amen.

Succedit patri in Imperio. *Sigebertus. Ursberg. Herman. contract.*

Conrado Patri successit in Imperio Henricus filius, jam ante Rex appellatus, & Principum suffragiis Imperator acceptus, cognomento Niger, Regum eo nomine III, Imperatorum II, religione, moderatione Imperii, rerum gestarum gloria, ut Otto Frisingensis tradit, Patris virtutes supergressus: major etiam futurus, si, ut pater, scriptorem nactus fuisset. Hoc Imperatore gloriantur prisci scriptores Imperium ad Caroli M. stirpem redi-

Marian. Scot. Lambertus Schaf. Otto Frising. lib. 6. c. 32.

rediisse, quod Gisela Imperatrice sit natus; in quam rem hi versus circumlati olim.

Quando post decimam memoratur linea quarta,
De Carolo Magno processit Gisela prudens.

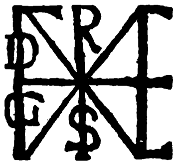
Justis parenti persolutis, Spiræ Henricus Imperator Regnum pacatum, nemine obtinente, adiit. Lustrataque superiore Germania, in Saxoniam discessit, more Patris & superiorum Cæsarum, quod apud eam gentem magna Imperii majestas, metusque non levis esset, ne Saxones per affectationem Imperii, quod Conradus Pater primum a Saxonica familia in Franconicam transtulerat, sub Principe filio publica turbarent. Hæc ut Henricus anteverteret, in Saxoniam maturavit, & per Autumnum Goslariæ Episcoporum ac procerum Conventum habuit; ad quem inter Abbates accessit Truthmarus Corbejensium Abbas & duo ab Henrico Rege magnifica diplomata obtinuit, quorum primo Corbejensibus firmat omnia jura ac privilegia, quæ a Ludovico Pio ceterisque Imperatoribus data sunt, cumprimisque Ecclesiam in Eresburg, & Abbatiolam in Meppia ad Amasis flumen.

Confirmat privilegia Corbejensia

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Si petitiones Servorum Dei justas & rationabiles ad effectum perduxerimus, & ad hanc vitam feliciter transigendam & ad perpetuam felicius promerendam procul dubio nobis profuturum speramus. Quapropter notum esse volumus, quoniam venerabilis Abbas Truchtmarus adiit Excellentiam nostram suppliciter orans, ut nostra munificentia prospiceremus monasteriis sibi commissis, quorum unum est nova Corbeja nuncupatum, ubi & ille regulari constitutione abbas extitit, & alterum est Sanctimonialium Herifordt dictum, & propriæ Abbatissæ, cujus nomen Godesdiu, subjectum; sed juxta consuetudinem, qua ancillarum Dei congregationibus procurari solent, præpositi ex Ecclesiastico ordine, jam dicto Abbati commendavimus, ut tam in disciplina Abbatissa loci juvetur, quam in cunctis negotiis, quæ famulæ Christi pro sexu & professione sua exequi non possent, ipsarum provisor & patronus existeret. Is ergo petiit Celsitudinem nostram recordari, quod piæ memoriæ antecessor noster HLudovicus Imperator ambo hæc monasteria construi jussit, ad normam videlicet præcipuorum in regno Monasteriorum, novam Corbejam in Saxonia ad similitudinem antiquæ Corbejæ, Herivordense vero Cœnobium ad exemplum Monasterii Sanctimonialium in Suessionensi civitate constructum; & ut in eleemosynam suam, ac totius generis sui institutionem earundem perfectio compleretur, Abbatiolam juris sui, quæ vocatur Meppia, cum decimis & possessionibus suis, aliisque ad ea pertinentibus: & Ecclesiam Eresburc, quam Karolus Imperator construens in Saxonia decimis ditavit circumquaque habitantium per duas Saxonicas rastas, præfatus HLudovicus ad novam tradidit Corbejam. Ad Herifurtensis autem monasterii adjumentum dedit in Episcopatu Osnabrugensi Buginithi cum subjectis sibi Ecclesiis; in Parochia vero Mimigernafordensi Ecclesiam Hreni cum his, quæ ad eam pertinent Ecclesiis, ita sane ut decimarum aliorumque redituum proventus omnes præfatis cederent Monasteriis, & ab his vicissim procurarentur subjectæ plebes in baptismate, in Eucharistia, in sepultura, in confessione peccatorum audienda, & presbyteri, qui principales ex his Ecclesias tenerent, Archipresbyterorum officio fungerentur ad omnia facienda, quæ solent fieri ab Archipresbyteris Episcoporum. Cum autem ipsi Episcopi circationes suas ibi agere deberent, ad eorum mansionatica daretur, quod in capitulis Antecessorum nostrorum præscriptum habetur. Ille igitur rata esse volens cætera omnia, tantum expensas ad ministerium Episcopi propter ægritudinem & senectutem ejus, qui tunc fuit, Gauzberti augere debuit. Quod juxta petitionem primi ejusdem loci Abbatis Warini ita moderari placuit, ut descripto, quantum satis sit ad servitium Episcopi, hoc nullo modo subtrahatur, & Episcopus vicissim ampliora non quærat, nec cum pluribus veniat, quam ut eis sufficere possint. In quibus satis esse consensit Episcopus coram antecessore nostro HLudowico, & Archiepiscopo HRabano, cæterisque cum eo in synodo agentibus, id est, ut dentur ad singulas Ecclesias porci IIII valentes singuli dena-

rios

rios XII, *aut* VIII: *arietes tantundem valentes: porcelli quatuor, aucæ* IIII, *pulli* VIII, *situlæ* XX *de medone, de mellita cervisia* XX. *de non mellita* LX. *panes* CXX. *de avena modii* C. *manipuli* DC. *sitque in potestate Episcopi, utrum hæc per singulas Ecclesias ad unum mansionaticum, an ad duo velit habere. Ne autem in summa debiti his plus minus compleretur, hoc auctoritatis suæ decrevit atque jussit. His etiam adjungere placuit libera utrique loco concessione eligendæ de propria congregatione in regimen sui per futura semper tempora congruæ personæ. Quod & nos confirmamus & corroboramus. Et ut omnis hinc dubietas tollatur, manu propria subtus roborantes sigilli nostri impressione ea signari jussimus.*

Signum Domni Heinrici tertii Regis invictissimi.

Theodericus Cancellarius vice Bardonis Archicappellani recognovit: Data III Nonas Septemb. Indictione VII. anno Dominicæ Incarnationis MXXXVIIII. anno autem Domni Heinrici tertii ordinationis XII regni vero primo. Actum Goslare feliciter Amen.

Iisdem confirmat jus eligendi Abbatem.

Altero diplomate, quod eodem die & loco consignatum est Goslariæ, impetrat confirmationem eligendi Abbatem, & immunitatem subjectorum hominum, & bonorum, quod hoc tenore verborum concessum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Rex. Notum sit omnibus Christi nostrisque fidelibus, præsentibus scilicet atque fututis, qualiter venerabilis Abbas nomine Truthmarus nostram adiit excellentiam; suppliciter orans, ut nostra magnifica munificentia prospiceremus monasterio, cui præesse videtur, quod est constructum super fluvium Wisera in loco, qui dicitur nova Corbeja, in honorem Dei & sancti Stephani protomartyris, ubi & beati Viti Martyris pretiosa pignora servari noscuntur, Cujus petitioni rationabili propter divinum amorem, & venerationem beatorum Martyrum. assensum præbentes, hos apices serenitatis nostræ circa ipsum monasterium fieri jussimus, per quos decernimus atque jubemus præcipue, ut potestatem Monachi, si necessitas venerit, habeant Abbatem eligendi de fratribus suis. Et ut nullus Episcopus, aut Judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate, nisi solus illius loci provisor & advocatus prædicti Monasterii in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones præfati monasterii, quas moderno tempore juste & rationabiliter possidere videtur, ad causas audiendas, vel freda exigenda, aut mansiones, vel paratas faciendas, aut fidejussores tollendos, aut ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas, aut homines ipsius monasterii tam ingenuos, quam & servos, vel litos injuste distringendos ullo unquam tempore audeat ingredi, vel ea, quæ supra memorata sunt, penitus exigere, aut actitare præsumat. Sed & de dominicatis mansis vel nunc habitis, vel post acquirendis, a reddendis decimis plenam idem monasterium habeat immunitatem. Et sicut hactenus fuit, ut dentur ad portam in susceptione hospitum & peregrinorum in quibuslibet Episcopiis, pagis, vel territoriis, vel omnibus, quæ ibidem propter divinum amorem & illius sancti loci venerationem collata fuerint, ut liceat ibidem Deo famulantibus sub nostræ immunitatis tuitione quieto ordine vivere & residere, ut melius illos delectet omni tempore pro vitæ animæque nostræ perpetua felicitate, & pro remedio piæ memoriæ genitoris nostri Chuonradi, Romanorum videlicet Imperatoris augusti, atque pro stabilitate regni a Deo nobis collati Domini misericordiam attentius exorare. Insuper etiam decimas, vel decimales Ecclesias, in quibuscunque Episcopiis, ita teneant atque disponant, sicut ab Antecessoribus nostris, Regibus videlicet & Imperatoribus, tenere per præcepta visi sunt, atque disponere. Episcopis vero, quibus servitium ei mansionatica debent tempore circuitus sui, secundum scripta sua singulis annis persolvant. Et ut hæc auctoritas concessionis nostræ atque con-

fir-

firmationis firmior habeatur, & per futura tempora a cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ nostrisque præsentibus & futuris melius credatur, diligentiusque observetur, manu propria subter eam firmavimus, & sigilli nostri impressione assignari jussimus.

Signum Domni Heinrici tertii Regis invictissimi.

Theodoricus Cancellarius vice Bardonis Archicappellani recognovit. Data III. Non. Septembris. Indictione VII anno Dominicæ Incarnationis MXXXIX. Anno autem Domni Heinrici tertii ordinationis XII. regni vero primo. actum Goslare feliciter amen.

Kemnatensis Parthenonis fundationem stabilit.

Tertium Goslariæ diploma impetravit Abbatissa in Kemnade, quo Monasterii illius ad Visurgim conditi privilegia & bona Henricus Rex rata confirmataque habet.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Rex. Omnium sanctæ Dei nostrorumque fidelium, præsentium ac futurorum universitas noverit, qualiter Domna Frideruna venerabilis Abbatissa, ejusque soror Imma Comitissa, Gerone Comite adjuvante, construxerunt quoddam monasterium in villa Keminata, in pago Tilithi, in comitatu Bernhardi Ducis situm, in honorem Dei genitricis sanctæ Mariæ Virginis dedicatum, ad quod omnem hæreditatem suam, curtes scilicet ac villas infra nominatas, Keminata, Heigen, Hogen, Barigi, Tundirun, Othere, Varstan, Rothe, Bardewic, Hotmanessun, Wittborp, Britlingi, Biangiburdiburg, Adduneshorp, Hatherbiki, Bodanhuson, Suotherburg, Claniki, Wigmannesburgstal, Benedestorp, Vuidila, Waldersiti, Kokerbiki, Holam, Aun, Setila, Hepstidi, Sinigas gratissima voluntate tradiderunt. Unde Abbatissa Juditha nominata, quæ nostris temporibus eidem monasterio præfuit, nostram regalem excellentiam adiens suppliciter exoravit, ut præfatum Cœnobium more Antecessorum nostrorum in nostro mundiburdio susciperemus. Quod nos interventu Brunonis Mindonensis Episcopi fecisse cognoscat universitas fidelium. Ad hæc statuimus, ut ejusdem Monasterii Abbatissæ talis libertatis, legis ac regulæ primatu fruerentur, quali cæteræ Sanctimoniales in regno nostro sub regula S. Benedicti juste viventes utuntur. Insuper concedimus eidem Abbatiæ, ut nullus Marchio, nullus Comes, nullaque nostri regni magna vel parva persona in ea placitum facere, vel publicam functionem exigere præsumat, nisi advocatus, quem Abbatissa, quæ tunc temporis fuerit, cum Sanctimonialium consensu eligere voluerit. In obitu vero Abbatissæ ejusdem Monasterii liberum habeant arbitrium aliam eligendi juxta regulam S. Benedicti. Et ut hujus nostræ auctoritatis privilegium perseveret, manu propria roborantes sigillo nostro jussimus insigniri

Signum Domni Heinrici tertii Regis invictissimi.

Theodoricus Cancellarius Vice Bardonis Archicappellani recognovit Data III. Non. Septemb Indictione VII Anno Dominicæ Incarnationis MXXXIX Anno autem Domni Heinrici tertii Ordinat. XII regni vero I. Actum Goslare feliciter Amen.

Mirum tot Cæsarum ac Regum diplomatis tanquam adamantinis vinculis voluisse sacrorum præsules jura bonaque sua præmunire, quæ hæresis nostro ævo tam libere rumpit, quam impune ipsa sacrorum bona rapit.

Bohemia ad pendendum solitum tributum ab Henrico adigitur.

Ceterum Henricus Rex, compositis per Saxoniam rebus publicis, sub exitum anni in Bohemiam cum exercitu movit adversus Bretislaum Ducem, qui Udalrico successerat, dominatu inflatus. Quippe tributum regio fisco debitum, centum & viginti boum & quingentarum Marcarum solvere recusabat: At Bretislao satisfactionem spondente, Henricus Rex Ratisbonam ad Hiberna concessit.

Annus Christi 1040.

Benedicti IX. Pont. 7. Henrici III. Reg. 2. Rothonis Ep. Pad. 5.

Per initia hujus anni Henricus Rex Augustæ Vindelicorum versatus, mense Februario, Geroldo Abbati Werthinensi omnia Cœnobii D. Ludgeri privilegia, interque ea navigationem liberam in Rura fluvio, eo, quo Conradus pater ad annum hujus sæculi XXXIII. concesserat, tenore approbavit.

Episcopus sine certa sede Episcopali; at Rothonem Episcopum, quod idem Rudolphus, ut supra diximus, vocetur facile intelligas, quippe qui ex Stabulensi monasterio per ipsum Popponem ad Abbatis & Episcopi dignitatem erat provectus, cui hunc ex invitatione honorem præstiterit.

Dedicatio Besilicæ Stabulensis cui cum Henrico R. interest Rotho. Vita Popponis apud Surium & Bollandum tom. 2. Jan. Miræus in Notit. Belg.

Tum fallente, quam dederat, fidem Bohemo, resumptum ab Henrico bellum, quod præcedenti anno intermissum diximus, Bretislao Bohemorum Duce ac quæsitam satisfactionem Regi se offerente. Inde postquam Rex Ingelhemii pascha, & per paschatis ejus ferias procerum conventum celebravit, Nonis Junii Stabuletum a Poppone Abbate invitatus, ad dedicationem Basilicæ magno procerum Comitatu accessit. Celebris quoque ea dedicatio fuit Episcoporum conventu. Nam præter Hermannum Coloniensem Archiepiscopum, intra cujus Diœcesin Stabuletum accensetur, interfuere Bezellinus Hamburgensis Archiepiscopus, Nithardus Leodiensis, Benno Trajectensis, Hermannus Mimigardevordensis, Richardus Virdunensis, Gerardus Cameracensis, Theodoricus Metensis Episcopi, ceterique, quorum præsentiam ex diplomate, quod Henricus Rex Nivellensi Virginum Collegio in ea dedicatione dedit, cognoscere licebit: additurque in eo Rudolphus

Sigebertus Marianus Lambertus. Schaf. Herman. contr. Cosm. Prag. Nauclerus Crantzius Dubrav. Mutius. Fast. Corb. Infelix Henrici cum Bohemis congressus.

Mense demum Augusto, Henricus Rex triplici exercitu in Bohemos movit, quorum alter Saxonum Duce Ocardo jussus procedere in Bohemorum fines; alterum, quem ex Germania contraxerat, Rex ipse ex Bojaria duxit. At Bohemi, postquam de periculo suo edocti, stratis late arboribus, transitus omnes viarum interclusere; ad quos cum tecti præmunitique se objicerent, Rex ut per fauces montium penetraret, signa peditum inferre jussit: sed agmen illud mox magna clade rejectum, & circumfusum haud minori strage acceptum, occumbente inter primos Wernero Duce, ac Rege cum fugientibus ægre discrimen evadente. Occardus Saxonum Dux, comperta regiorum clade, Bretislao suasit, ut Regis clementiæ se permitteret: id cum a victore non impetraret, copias suas incolumes in Saxoniam reduxit, lingua quam manu promptior. Rursum hoc anno, ut in fastis Corbeiensium reperio, villa Huxteri deflagravit, paucis in vico ædibus servatis.

Annus Christi 1041.

Benedicti IX. Pont. 8. Henrici III. Reg. 3. Rothonis Ep. Pad. 6.

Miræus in not. Belg. Bohemia ab Henrico subigitur.

Anno dehinc proximo Henricus Rex, ad ulciscendam a Bohemis cladem acceptam, contundendamque Ducis superbiam, verno primum tempore Selingenstadii, deinde Aquisgrani Nonis Julii frequentem Episcoporum ac Principum senatum habuit, ubi rursum Nivellensi Collegio Virginum liberalitatis diploma consignat. Post illa, collectis Episcoporum & sanctorum hominum precibus, adscitisque Episcopis & Sacerdotibus, penes quos in castris esset divinorum procuratio, cum instructo exercitu perrupit in Bohemiam, cæsoque, quem Bretislaus objecerat, milite, totam regionem vastando urendoque libere pervagatur. Hoc calamitatis aspectu Bretislaus, cum & a suis proceribus esset desertus, auctore Pragensium Episcopo, clementiam Regis impetrat, offerendo obsides, tributa, & fidum clientis obsequium. His placatus Rex jussit Ducem sese Ratisbonam sequi, ubi nudus pede, capite aperto, in frequenti Principum senatu prostratus ad pedes

pedes Regis in Sella confidentis, receptus in gratiam ipso die festo Michaelis Archangeli. Fasti nostri Corbeienses rem his verbis sunt complexi. *Henricus Rex Bohemos nobili victoria debellavit, Deique dono totam provinciam in occidentali parte Histri subegit.* Per id tempus Petrus Ungariæ Rex ab Ovone Tyranno pulsus accessit Ratisbonam, Henrici opem implorando; quem Rex in tutelam suscepit, pollicitus restitutionem.

Chron. Monast. Kersenbrochius MS.

In præsens vero invitatus ab Hermanno Mimigardevordensium Episcopo proficiscitur in Westphaliam. Nam qua temporum felicitate Henricus & Conradus Cæsares Imperium habuere, magnum (quod a Scriptoribus observatum est) certamen erat inter Episcopos in construendis Basilicis, condendisque Collegiis, ac cœnobiis religiosorum hominum. Quare & Hermannus præclarus & magnificus XIV Monasteriensis Episcopus, cum opibus abundaret & operis, Monasterii trans aquas, ut vocant, in antiquissima urbis parochia ad Alpham fluvium condidit Virginum sacrarum Collegium cum magnifica Basilica; quam cum hoc anno absolvisset, invitavit ad ejus dedicationem Henricum Regem, & vicinos simul Episcopos. Quocirca Henricus Rex magno procerum comitatu venit Monasterium, & Natalitia Christi ea in urbe celebravit. Atque, ut vetus Saxonum chronicon refert, Suiderus, istic qui Everhardo Bambergensi Episcopo hoc anno defuncto successerat, a Bardone Moguntino Archiepiscopo, ipso natalis Christi die, Monasterii consecratus est Episcopus.

Dedicatio Ecclesiæ Transaquensis Monasterii

At nihil ea dedicatione, quæ IV Calend. Januarii peracta est, per totam Saxoniam spectatu magnificentius; ad quam præter Henricum Regem Archiepiscopi quatuor cum suis provincialibus Episcopis convenere. Ac postquam Basilica illa D. Virginis solemni primum ritu consecrata est, aram principem consecravit Hermannus Coloniensis Archiepiscopus, adjuvante Becelino Alebrando Bremensium Archiepiscopo, & Brunone Mindensi Episcopo in honorem S. Crucis, & B. Virginis; Australis ara ad descensum chori initiata a Bardone Moguntino Archiepiscopo, Suitgero Bambergensi, & Dithmaro Hildesimensi Episcopis in honorem S. Joannis Baptistæ omniumque cœlitum. Aquilonare altare consecratum S. Joanni Evangelistæ ab Hunfrido Magdenburgensi Archiepiscopo, adsistentibus Cathelo, seu ut alii, Cedalo, Citizensi, & Avalrico Osnabrugensi Episcopis. Ara demum Occidentalis ab ipso Hermanno Mimigardevordensi, Nithardo Leodiensi, & Rudolpho Sleswicensi Episcopis in honorem S. Petri & Pauli dicata. Nam hunc Rudolphum Sleswicensem tunc fuisse Episcopum constat ex Alberto Stadensi, quo cum Becelinus, & Thiatmarus Hildesiensis Episcopus anno Christi M.XLII adiere Magnum Regem Daniæ, ut huic celebritati Rothonem, seu Rudolphum Paderbornensem Episcopum præsentem sistere non liceat; quamvis ut pronum sit suspicari ex vicinitate loci, & congressu tot Episcoporum. Ceterum Hermannus Mimigardevordensis Episcopus Collegio Virginum Sanctimonialium, quod condiderat, sororem suam primam Abbatissam imposuit, quales exinde ex Comitum familia delectæ. Ex qua vero ipse ac soror familia, tam præclari Collegii conditores fuerint, ex annalium memoria excidit. Templi vero hujus Transaquensis non ipse Hermannus primus est Conditor; quando tempore D. Ludgeri istic Ecclesia B. Virgini consecrata stetit, in qua corpus D. Ludgeri a morte depositum: hanc, quod vel angusta, vel collapsa, dejecit Hermannus, & ex fundamento novam Basilicam construxit, addito Virginum Collegio, ideoque sub patrocinio B. Virginis reliquit. Id quod assitum conspicitur Sacellum D. Ludgeri, veteris Ecclesiæ turris fuit. Illud vero grande admirandumque turris opus inter Saxoniæ monumenta cumprimis spectabile Hermanno quoque Episcopo adscribitur conditori; quanquam Basilica hæc & Collegium Virginum anno 1071 mense Aprili conflagrarit. Ac postquam intra annos 14 ab Erpone Episcopo instauratum est opus, rursum anno 1121, injectis a Theodorico Wirtzenburgico in urbem ignibus, absumptum est. Ex his ruinis a Burchardo Episcopo restaurari est cœptum, in quo perficiendo Successores laborarunt. Quod vero ab hoc Monasterio

Zz Vir-

Virginum urbi & dioecesi Monasteriensi nomen adhæsisse nonnulli cum Crantzio opinentur, falli eos dixerim; quando a Collegio Cathedrali eam nominis originem alii certius deducunt; quod ejusmodi Collegia Clericorum passim Monasteria dicerentur. Sane ex quo a Carolo M. Collegium illud primum est conditum, non modo numero & disciplina clericorum florentissimum fuit, sed ab eo urbs ipsa parochiis, & civium frequentia amplificata in hanc demum magnitudinem excrevit, quibuscum nomen Monasteriense usu invaluit. Quare post tempora Hermanni Episcopi, sub quo urbs mirifice exculta est, modo adhuc Mimigardevordenses, modo vero Monasterienses Episcopi appellati leguntur. Sed hæc ad illorum annalium conquisitionem spectant.

Kersenb. c. 8 Historia Anabaptist. & in chron. MS. Episcoporum.

Tympius in catal. Episc. Monast. Browerus in not. ad vitam S. Ludgeri.

Annus Christi 1042.

Bededicti IX Pont. 9. Henrici III. Reg. 4. Rothonis Ep. Pad. 7.

Ceterum Henricus Rex non prius Monasterio discessit quam insigni prædio Virginum Transaquensium Collegium dotasset, & magnis etiam privilegiis, Herivordensium aliorumque nobilium Virginum Collegiorum instar, exornasset, & publicum etiam tribunal (quod Magistratui post cessit) Abbatissæ dedisset. Sub hæc rigente hyeme in Burgundiam profectus, tumultuantium motus, compressit: acceptaque procerum fide Basileæ Henricum Luxenburgicum D. Cunigundæ fratrem ex Henrico fratre nepotem Bojariæ Ducem dixit. Inde secundo Rheno provectus II Aprilis Paschatis celebritatem Coloniæ habuit, quo & Germaniæ Saxoniæque proceribus evocatis, agitatum de bello Ungarico; omniumque mox suffragiis Petrus Rex exul in solium reponendus decernitur. Quare sub Autumnum suscepta expeditio, Germanorum Saxonumque viribus: ac primo statim in Ungariæ ingressu captæ aliquot populosæ urbes. Ac licet adversis præliis fractus Otto Tyrannus, bellum tamen redintegrare est ausus. Et jam vergente in exitum anno, ex affecto magis bello quam confecto Rex in Saxoniam ad hiberna concesserat.

Brun. lib. 10 Ann. Boicorum. Hist. Boica p. 1. l. XVI. Lambert. Schaf. Herm. contract. Marian. Scotus Ursberg. Henrici Reg. expeditio in Bohemos.

Inter hæc 21 Julii Hermannus Mimigardevordensis præclarissimus Episcopus excessit e vita; anno gesti Episcopatus decimo. Tumulus ei datus ante aram principem in Basilica, quam priori anno dedicaverat, cujus tamen modo nulla vestigia supersunt. Tam ingrata, atque immemor beneficiorum ætas in posteris. Inter cetera hæc illi laus data, habuisse clerum non minus quam Scholas florentissimas. Successor ei in Episcopatu datus Rudbertus, quem fasti Robertum vocant, uti hæc Lambertus Schafnaburgensis consignavit. Mortua quoque hoc anno Emma Meinwerci Episcopi nostri soror, Ludgero Comiti denupta, postquam per XL. annos vidua omnes thesauros in Ecclesiam Bremensem & pauperes erogasset; præclara sanctitatis fama apud posteros relicta. Sed hoc ipso anno, uti Adamus Bremensis scribit. *Domus Ecclesiaque S. Petri Bremæ conflagravit, cujus incendii flamma, claustrum cum officinis, urbem cum ædificiis totam consumpsit, veterisque habitaculi nullum remansit vestigium. Ibi sacræ Ecclesiæ thesaurus, ibi libri & vestes, ibi omnia ornamenta sunt consumpta.* Quæ damna magna quidem reputat auctor; sed majora, quæ ex soluta disciplina consecuta sunt; quando ex eo tempore Canonici, qui intra claustrum vixerant, vagari, & regulam SS. Patrum, quam per CCLXX annos in communis vitæ societate conservarant, primum negligentius habere, ac deinde pravo aliorum Collegiorum cathedralium exemplo abjicere cœperunt; quanquam id Browerus jam ante complures annos Treviris factum observarit.

Hermanni Monasteriensis Præsulis obitus. *Lambert. Schaf. in Chron.*

Mors Emmæ sororis Meinwerci

Bremensis Ecclesiæ conflagratio & disciplinæ relaxatio hinc consecuta.

Annus

Annus Christi 1043.

Benedicti IX. Pont. 10. Henrici III. Reg. 5. Rothonis Ep. Pad. 8.

Lambertus. Schaf. Hermannus contract. Marianus. Scotus. Ursberg. Avent. l. 5. Boico. Cleinsorg. in chron.

Paderbornam adit Henricus, & Ungarorum Legatos audit.

At Henricus Regum gloriosissimus, apud Saxones hyemando, Goslariæ Natalitia Christi celebrat. Ibi dum comitia Saxonicorum procerum agitantur, accessit Bohemiæ Dux, honorifice a Rege exceptus, & benigne dimissus: ibi legati Russorum auditi, & tristes dimissi, quod Regis sui filiam, quam Henrico nuptui obtulerant, aspernatam audirent. Goslaria Rex ad Leodienses profectus, celebratoque apud eos Paschate, cum Rege Francorum colloquitur. Inde postquam Aquisgranum adiisset, reflexo per Rhenum itinere, in Westphaliam digressus est; & magna procerum frequentia deductus, festum Pentecostes Padebornæ, cum Rothone Episcopo egit; patris cumprimis & Henrici sancti exemplo invitatus, quos Imperatores hic locus non tam amœnitate fontium & veneratione sacræ antiquitatis, quam cleri & religiosorum hominum pietate oblectavit. Atque hic dum per complures dies versatur Rex, advenere II Calend. Junii Ungarorum legati ab Ovone Tyranno missi, violatæ fidei veniam precantes; & quo fœdus & amicitiam impetrent, ultro etiam captivos se reddituros, aut certum pro iis pretium soluturos sese pollicentur. At Rex, quoniam Bojos injuriis læserant, Ratisbonam rejecit; ibique præsentibus Bojis causam se cogniturum edixit. Postquam Ratisbonam perventum, Ungari eadem, quæ ante, promittunt: verum cum Henrico Regi fidem dare, & in præscripta pacta legesque jurare detrectarent, Boicis finibus excedere jussi sunt. Quos Rex cum exercitu secutus; expugnatoque ad Rabonem fluvium castello, Ungari supplices imperata se facturos spondent, Petrumque in Regni partem admissuros. Sed fluxa, ut post compertum, fides, eoque bellum resumere necesse fuit. Rex inde in Sueviam reducto exercitu, Ulmæ conventum procerum, & Constantiæ Episcoporum synodum habuit, in qua memorabili ad posteros exemplo, ut Hermannus scribit, *Pacem multis sæculis inauditam per edictum confirmat*, ultro veniam omnium noxarum, quotquot unquam in regiam majestatem deliquissent, impertiendo. Post illa in Burgundiam perrexit, ad sponsam Wilhelmi Pictaviensis Ducis filiam excipiendam, quam Moguntiam deduxit, & magna celebritate Ingelhemii sibi matrimonio junxit. Ad eas nuptias cum magna histrionum multitudo confluerat, jussit eos Rex, præclaro ad posteros modestiæ ac pietatis exemplo, ejici, eorumque in locum egenos introduci; quibus cibi & largitiones præbitæ.

Basil Corb. Sigebertus Herm. Contr. Lambert. Otto Frising

Pictaviensis Ducis filiam ducit uxorem.

Adamus Bremensis. Albert. Stad.

E Saxoniæ Episcopis hoc anno ad superos transit Becelinus Alebrandus Bremensis Archiepiscopus, insigni religione & spectabili virtute præsul. Postquam divino monitu extremum vitæ diem sibi imminere sensit, nudis pedibus Bremam ingressus est, & ad mortem se composuit. Subrogatus ab Henrico Rege Adalbertus cognomento Magnus, filius Friderici Comitis Palatini Saxonici. Primum is Canonicus Bremensis fuerat, deinde Halberstadensis Præpositus, vir qui egregias naturæ dotes ac virtutes multis vitiis, magno cumprimis fastu & arrogantia obscuravit, corruptor postea Henrici IV. Regis, & Schismaticorum antesignanus, multumque a sanctissimorum Episcoporum modestia ea in sede primum degenerasse compertus; uti sæcula sensim post Henricum III. cum depravatis Imperatoribus in vitia transierunt.

Rotho Horhusanam & Sudberghoviensem Ecclesiam consecrat.

Rotho per hæc Episcopus noster in restaurandis consecrandisque Parochiarum Ecclesiis occupatus; quas inter VI. Calend. Augusti dedicavit Ecclesiam Horhusanam, quæ Eresburgi ad pedem montis Martis constructa est, quam in rem vetus monumentum consecrationis & donationis extat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, regnante Henrico Imperatore, venerabilis Paderbornensis Episcopus Rotho, petente Druthmaro Abbate, dedicavit hoc templum VI. Calend Augusti, hasce sacrosanctas hic recondidit reliquias: de corporali S. Petri Apostoli, de cruce, de scutella ejus, de vesti-

vestimentis B. Pauli Apostoli, de lapide, quo lapidatus est Beatus Stephanus, de membris SS Magni, Tiburtii, Valeriani, Clementis, Pancratii, Chrysogoni, Georgii, Joannis & Pauli, Stephani, & Viti, Dionisii: item de vestimento Innocentii martyris, Gregorii Liborii, Benedicti, Adelberti, Petri Diaconi Confessorum: Agathæ, Cæciliæ, Afræ, Eugeniæ, Aldegundis Virginum. Statuit autem ad terminum istius Ecclesiæ has pertinere villas: Horrehusen, Albertinghusen, Albrachsinghusen, Osneti, Twesini, Siltsinghusen, Helmeringhusen. Dotata est autem decimis harum villarum: Widerdinghusen, Hustide, Herchinghusen. Quæ ne quis infringere, aut detrahere præsumat, prædictus Episcopus Rotho terribili anathemate prohibuit.

Decimo septimo dehinc Calend. Novembris Rotho Episcopus consecravit Ecclesiam Parœciæ Sudberghoviæ in honorem S. Galli, quam Wolfangus secundus Abbas Abdinghovianus ex solido lapide in fundo sui Cænobii construxerat, ex quo Meinwercus Parœciam illam ab urbica sejunxerat, propriique juris fecerat. *Auctor vitæ Meinw. n. 48.*

Annus Christi 1044.

Gregorii VI. Pont. 1. Henrici III. Reg. 6. Rothonis Ep. Pad. 9.

Lambert. Schaf. Brovv. lib. xi. Ann. Trevir. Adam. Brem. lib. 3 in Adal. Consecratio Adalberti Archiepiscopi Bremensis *Albert. Stad. Sigebertus*

Henricus Rex postquam Treviris Christi Natalitia peregerat, uti Lambertus scribit, ibique promulgata rursum lege, quam Constantiæ in synodo sanxerat, omnes, qui in regiam majestatem deliquerant, omni prorsus crimine absolverat, Aquisgranum perrexit ad conventum Principum. Qua in urbe Adalbertus Bremensis Archiepiscopus coram Rege & procerum multitudine consecratus est, astantibus XII Episcopis, & singulis ordine manum imponentibus: quo facto homo vanus ita gloriari solitus est adversus maledicos, ut diceret nihil sibi omnium imprecationes nocere posse, cui tot Episcopi bene precando manum imposuissent.

Aventin. lib. 5. Brun. l. 10. Herm. Contract. Lamb. Ann. Alsh. Histo. Bois. p. 1. lib. 17.

Aquisgrano Rex Neomagum se contulit ad inferiores Rheni provincias lustrandas; celebratoque apud Frisones Paschate, ab extremis Germaniæ finibus cum exercitu in Ungariam transvolat; ac tertia expeditione in Ovonem facta, viribus licet multum impar, conserto ad Arabonem fluvium, quem nunc Rabam vocant, prælio, Tyrannum Ungarosque ad internecionem delet. Tum vero Petrus in regnum restitutus. Ovo ex prælio elapsus, in tugurium se abdidit, ex quo a Petro extractus ad supplicia, dignas sceleribus pœnas dedit. Henricus Rex Ratisbonam reversus, nihil sollicitius habuit, quam ut pro victoria cœlesti beneficio parta grates Deo persolveret. Quare laneum sagum indutus excalceatusque, supplicum ritu, omnia templa, omniumque Divorum aras obivit, prostratusque ante Christi in cruce pendentis effigiem soli Christo triumphum detulit. Hungari ab Henrico debellantur

Sustulit hic annus Thiatmarum Hildesimensem Episcopum, virum qui nobilitatem generis pari virtutum splendore conjunxit, eoque apud Henricum Regem & Principes magnæ auctoritatis fuit. Successit Thiatmaro Azelinus. Per hæc pacatissima tempora laboratum sterilitate frugum, peste, & fame per Germaniam & Galliam (quod ab omnibus Scriptoribus notatum reperio) quibus calamitatum malis magnopere exercita Episcoporum caritas. *Lambert. Schaf. Herm. contract. Lambertus. Sigebertus Ann. Alsah. Avent. l. 5. Histor. Boi. cap. 1. l. 17.*

Annus Christi 1045.

Gregorii VI. Pont. 2 Henrici III Reg. 7. Rothonis Ep. Pad. 10.

Accessit inter hæc annus quadragesimus quintus supra millesimum, quo Henricus Rex cum exercitu in inferiorem Germaniam discessit, & Godefridum Lotharingiæ Ducem anno superiori rebellantem compressit. Is postquam hortatu religiosorum hominum supplex se ad pedes Regis abjecit, ita condonationem impetravit, ut tamen in custodiam abripi jussus sit. Inde Rex transito Rheno in Saxoniam, profectus, Goslariæ Paschatis solennitatem celebrat. Advenerant per id tempus oratores Petri Ungarorum Regis, qui

Hen-

Henricum Regem in Ungariam invitaverant. Quare Rex itinere in Bojariam arrepto celebratoque Passavii festo Ascensionis Domini, secundo Danubio in Ungariam descendit, & in regia Albæ regalis urbe festum Pentecostes cum Petro Rege agit, tamque amice ibi inter utrumque Regem actum est, ut Rex Ungariæ se clientem Henrico Regi Regnumque submiserit. Ex Ungaria ad comitia Triburiensia, quæ indixerat, maturatum.

Slavi ad pendendum tributum ab Henrico adiguntur.

Francofurtum ubi pervenit, tam gravi morbo repente depressus jacuit, ut Principes de Successore consilia agitarent: at supra omnium spem sibi restitutus in Saxoniam properat adversus Sclavos Luitios; quæ gens, ut Hermannus Contractus retulit, ausa per absentiam Regis, Saxonum fines populando ingredi; id licet Bernardus Saxoniæ Dux, homo ignavus, dissimularet; Rex tamen non ferendum ratus, contractisque Saxonum copiis, Albim transgressus, Sclavos primo incursu obtrivit, tributumque, quod ante eum Conradus Pater & Ottones Cæsares imposuerant, pendere jussit. Eo bello confecto, Goslariam ad hiberna concessit: qua in urbe Christi nascentis incunabula læta festaque habuit.

Annus Christi 1046.

Gregorii VI. Pont. 3. Henrici III. Reg. 8.
Rothonis Ep. Pad. 11.

Fasti Corb. Lambert. Rutharдum Corbeiensem Abbatem confirmat. *Herm. contract. Lamb. Schaf. Histo. Ultraject. Buchel. in not.* *Sigebertus* Godefridum Ducem Lotharingiæ in gratiam recipit.

Sub initium dehinc anni proximi, mense Februario, Rex Corbejam venit, ut fasti nos Corbeienses docent. Et vero, quia Druthmarus Abbas, vir religiosissimus, a Meinwerco Episcopo nostro ad disciplinam formandam evocatus, XV Calend. Martii excesserat e vita, statim VII Calend. Martii, præsente Rege, omniumque fratrum concordibus suffragiis, Ruthardus Abbas eligitur. Is deinde sequenti Dominica VI Nonas Martii Regem Tremoniam secutus, pro regia auctoritate confirmatur. Nec multo post VII Idus Martii Corbejam reductus est, solemni ritu a Rothone Paderbornensi Episcopo, qui legatus tum Regis memoratur, collocatus in sede. Quanquam Ruthardus, ob quæ nescio delicta & dissidia biennio abhinc amotus a munere, & in ordinem redactus. Subinde Rex, perlustrata Westphalia, transgressus in Frisiam, celebratoque Paschate Ultrajecti, navalem expeditionem fecit adversus Theodoricum Phlarditingæ Marchionem Cæsarique rebellantem & Episcopos vexantem compescuit. Dehinc Aquisgranum movit, ubi inter festa Paschalia Godefridum Ducem in publico procerum conventu supplicem, prostratumque ad pedes suos, rogatu Principum, in partem Lotharingiæ recepit: in alteram Lotharingiæ partem Fridericus Luxenburgicus admissus frater Henrici Ducis Bojorum, seu filius, ut quibusdam placuit. Tanta tum Regum etiam Germanorum potestas erat in amovendis, reponendisque Ducibus, antequam hereditaria se possessione firmassent. At Godefridus haud multo post ad ingenium rediit, bellumque ex integro resumpsit tanta audacia, qua Neomagi palatium regium & Verdunensem Ecclesiam injectis ignibus absumpsit; sed ultro mox facti pœnitens se flagellis verberandum obtulit, interque cæmentarios mancipii instar lapides in restaurationem fabricæ comportavit. Aquisgrani dum versatur Henricus Rex in congressu Episcoporum & Abbatum, ut ex sequentibus literis cognoscitur, Wolfango Abdinghoviano Abbati & cœnobio ejus donat curtem & vineam: qua super donatione has tabulas prisca pietate plenas producimus.

Abdinckhoffensibus donat curtem ac vineta Poppartensia.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Rex. Nos qui antiquorum insignia Regum Deo jubente gestamus, egregia eorum merita ex scriptis in Ecclesia Christi frequenter audimus. Ea quippe a venerabilibus viris Episcopis vel Abbatibus ejusdem causa negotii in nostram collata præsentiam imitari decet, quibus divina inspirante gratia id animi sedet, ut Ecclesias Christi infra nostri contiguum regni constitutas de nostri abundanti copia, ubi ex toto non possumus, ex parte augmentemus. Quapropter notum esse volumus sanctæ universitati Ecclesiæ, qualiter nos pro re-

medio

medio animæ nostræ, Agnetisque Reginæ dilectissimæ contectalis nostræ, nec non pro æterna parentum nostrorum requie, sanctæ Ecclesiæ sub honore sancti Petri omniumque Sanctorum Bodarbrunno constructæ & consecratæ, ejusdemque Ecclesiæ Abbati Wolfango unum curtile cum omni integritate, & vinetis tres Karradas ferentibus, in villa Pobarto, situm in Comitatu Bertoldi Comitis, & in pago Trechira, in proprium tradidimus, ea videlicet ratione, ut prædictus Abbas omnesque Successores ejus de præfato curtili & vinetis liberam dehinc potestatem habeant obtinendi, commutandi, precariandi, & quidquid sibi placuerit, ad usum Ecclesiæ fratrumque inibi Deo servientium inde faciendi. Et ut hæc regiæ nostræ traditionis liberalis auctoritas stabilis & inconvulsa omni tempore permaneat, hanc cartam inde conscriptam, manu propria roborantes, ut infra poterit videri, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici Regis invictissimi.

Theodericus Cancellarius vice Bardonis Archicappellani recognovit: Data VII. Calend. Jun. anno Domin. Incarnat: MXLVI. Indict. XIIII. anno autem Domni Heinrici tertii ordinat. ejus XVIII. regni vero VIII Actum Aquisgrani palatio in Dei nomine feliciter Amen.

Lambertus. Schaf. Hermannus Contr. Sigebertus Ursberg. Otto Frising. Leo Ostiensis Baronius. Suidgerus Bambergensis Episcopus creatur Pontifex.

His trans Rhenum peractis, Henricus Rex Merseburgum in Saxoniam processit ad alia Episcoporum & procerum comitia. Magna hæc Principum celebritate & Regis majestate conspecta, in quibus VIII Calend. Julii Bohemorum, Polonorum, & Pomeranorum Legati adfuere, tributum & munera Regi deferentes. Et quia expeditio in Italiam certa erat, Rex in Bavariam profectus Augustam adiit, ubi cum ingens exercitus ex Saxonia & Germania, ac flos nobilitatis ad initium Septembris convenisset, Rex majoribus, quam ante quisquam Cæsarum, copiis iter Romanum est ingressus, interque Episcopos Adalbertus Bremensium Archiepiscopus Regem est affectatus, ad fædum, quod tribus simul Pontificibus electis intervenerat schisma, tollendum. Ad ingressum Italiæ substitit primum Veronæ dies aliquot, mox Papiam progressus synodum Episcoporum convocavit: Inde Sutriæ haud procul ab urbe alia Synodus coacta, in qua Pontificum causa, qui per errores delecti fuerant, est cognita; exauctoratisque Benedicto, Sylvestro, & Gregorio, Suidgerus Bambergensis Episcopus, gente Saxo, quem ante Monasterii Episcopum consecratum diximus, tam Romanorum, quam Episcoporum consensu, Romanus Pontifex deligitur; multumque licet reluctans, ipso Natali Christi die, in throno collocatur, Clemens II Appellatus. Is in ipsis Christi Natalitiis Henricum Regem & Agnetem solemni ritu Augustos coronavit. Peractis Missarum deinde solemniis Pontifex & Imperator una cum Imperatrice Agnete ad Lateranense palatium, applaudente populo Romano, processere. Et Henricum coronat.

Annus Christi 1047.

Clementis II. Pont. 1. Henrici III Reg. 9. Imp. 1. Rothonis Ep. Pad. 12.

Lambert. Sigebertus Herman. Contract. Ad motus Germaniæ componendos properat Henricus.

Imperator dehinc rebus Italicis compositis, in Germaniam maturabat, urgentibus publicis rebus. Nam & Rex Gallorum Henricus per Imperatoris absentiam in Germaniam molitus erat irruptionem, & Ungari excæcato Petro Rege Andream sublegerant, & Lotharingia inferiorque Germania motibus intestinis agitabatur. Quare Mantuæ Paschate, & Augustæ festo Ascensionis peracto, Spiram accessit ad Pentecostes celebritatem. Ubi Episcoporum & Procerum comitiis habitis, copias secundo Rheno in Frisiam deduxit adversus Godefridum Lotharingiæ Ducem, & Theodoricum

Frisiæ

Prædium Evershuttense Paderbornensi Ecclesiæ donat.

Frisiæ occidentalis & Hollandiæ Comitem; captoque Renesburgo & Ulaendingo munitissimis oppidis, prohibitus est aquis & paludibus victoriæ insistere. Quocirca per Autumnum in Westphaliam digressus Susatum venit, occurrentibus eo Episcopis & Saxoniæ proceribus. Qua in urbe Imperator Ecclesiæ Paderbornensi lautum in pago Hessi prædium Everschutte dedit; quam donationem novi Imperatoris largitatemque in Ecclesiam nostram hic ex consignatis tabulis exhibere placuit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Noverint omnes fideles nostri, tam futuri quam præsentes, qualiter nos ob divinum amorem, & ob remedium animæ nostræ, ac fidelis nostri Adalhardi ad Ecclesiam sanctæ Dei genitricis Mariæ semperque Virginis, & sancti Kiliani martyris, sanctique Liborii Confessoris, & sanctæ Brigidæ virginis in eleemosina fratrum inibi Deo sub canonica regula servientium tale prædium, quale nos habuimus in Everschutte dicto, situm in pago Hessi, in comitatu Bennonis Comitis, cum omnibus ad idem pertinentibus scilicet areis, mancipiis utriusque sexus, ædificiis, agris, terris cultis & incultis, pascuis, campis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, seu cum omni utilitate, quæ ullo modo inde provenire poterit, per hoc nostrum imperiale præceptum in proprium concessimus atque condonavimus, & illud perpetualiter existendum tradidimus, eo quoque tenore, ut nullus Rex, Dux, Comes, vel ulla alia magna parvaque persona idipsum inde alienare, aut aufferre præsumat. Si quis autem hujus nostræ Kartæ temerarius violator extiterit, divinæ sententiæ periculum incurrere, & in die judicii inde reddere rationem se sciat. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inconvulsa omni tempore permaneat, hanc Kartam inde conscriptam, subtusque manu propria corroboratam sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici invictissimi Romanorum Imperatoris Augusti.

Data IV. Non Sept. Anno Dominicæ Incarnat. MXLVII Indict. 15. anno autem Domni Heinrici tertii Ordinationis ejus XVIII. Regnantis IX Imperantis primo. Actum in Sosaet feliciter Amen.

Hartwicus Cancellarius vice Bardonis Archiepiscopi & Archicancellarii recognovi.

Annus Christi 1048.

Damasi II. Pont. 1. Henrici III. Reg. 10. Imp. 2. Rothonis Ep. Pad. 13.

Lambert. Herman. Contract. Sigon. de regno Ital. Bruno. Histo. Bav. pag. 1. l. 13. Otto Frising. lib. 6. c. 33.

Mortuo Suidgero Pontifice sufficitur ab Imperatore Poppo, ac deinde Bruno.

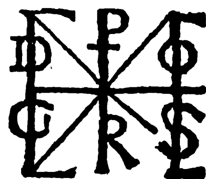
E Westphalia Imperator in Thuringiam profectus, Poledæ Christi Natalitia celebravit: sub quod tempus accessere Legati Roma missi, Imperatori obitum Suidgeri Romani Pontificis denunciantes; is quippe in Octobri excesserat e vita, & Bambergam ad sepulchrum deferri voluerat. Tum vero quia Successorem petierant Romani ab Imperatore, oblatus est Poppo, natione Bojus, Brixiensis Episcopus. Qui postquam a Romanis est delectus ac Damasus II appellatus, non ultra vigesimum diem cathedram tenuit. Post quæ consultus denuo Imperator, Brunonem Tullensem Episcopum, ex consilio Episcoporum, quos Wormatiæ convenire jusserat, designavit Romanum Pontificem. Gente is quoque Germanus erat, ex nobilissima Dagsburgicorum Comitum inter Alsatos familia; quæ deinde cum honestissimo trium Episcoporum comitatu deductus in Italiam, & pontificali ornatu indutus, consilio Hildebrandi Cluniacensis Prioris, viri sapientissimi, se clero Romano eligendum obtulit, eoque comite & hortatore subrogatus est Romanus Pontifex, & Leo IX appellatus, vir magnarum virtutum, & miraculis clarus;

clarus; quemadmodum hæc Desiderius Abbas Cassinensis, & Leo Ostiensis, & Wigebertus Scriptores testantur.

Herman. Contract. Brunner. Aventin. Agebantur hæc anno, qui Christi numerabatur quadragesimus octavus supra millesimum; quo Imperator abruptis in Saxonia hybernaculis, in Bojariam secessit. Ac postquam Ulmæ Otto Dux Sueviæ impositus, & Pascha Ratisbonæ, festum Ascensionis Turegi, Pentecostes vero Soliduri celebratum ab Imperatore, per Franciam in Saxoniam Orientalem remeavit, ipsamque inferiorem Westphaliam ingressus, Mindæ Brunonem Episcopum invisit, virum quem Henricus per omnem vitam carum habuit, eoque novo & egregio diplomate Ecclesiam Mindensem exornavit: id quia mense Augusto Mindæ est consignatum, & illustre ad Episcoporum privilegia commemoranda, juvat hoc loco intexere.

Mindensis Ecclesiæ privilegia confirmantur ab Henrico.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus, Omnium fidelium nostrorum, tam præsentium quam & futurorum, cognoscat industria, qualiter Bruno Episcopus sanctæ Mindensis Ecclesiæ, in honore sancti Petri Apostolorum principis constructæ, in nostram attulit præsentiam piissimi nostri genitoris Chonradi Imperatoris Augusti, cæterorumque Antecessorum nostrorum Regum vel Imperatorum scripta, in quibus continebantur, qualiter ipsius præfatæ Ecclesiæ res cum omnibus in ipsis rebus consistentibus sub illorum receperunt Mundiburdio ac defensione, precatusque est serenitatem nostram, ut hoc ipsum a nostræ Imperialis potestatis consensu fieri non recusaremus: Nos autem ob amorem Dei, nostræque animæ remedium, nec non pro regnorum stabilitate, prædecessorum nostrorum & paternos mores sequentes, & ejus benignitati assentientes, ita fieri decrevimus. Præcipientes ergo, ut nullus judex publicus, vel quilibet ex judiciaria potestate in Ecclesias, aut loca, vel agros, seu reliquas possessiones jam dictæ Ecclesiæ, quas nunc infra ditionem Regni nostri legibus possidet, vel quæ deinceps in jura ejus divina pietas voluerit augeri, ad causas audiendas vel freda exigenda, mansiones vel paratas faciendas aut fidejussores tollendos aut homines ipsius Ecclesiæ francos liberos & Ecclesiasticos Litones maalman, vel servos cujuslibet conditionis seu colonos contra rationem distringendos, nec non ullas redibitiones, vel illicitas occasiones requirendas ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum seu heribannum, seu ea, quæ supra memorata sunt, ab illis penitus exigere præsumat. Hominibus quoque famulatum ejusdem Ecclesiæ facientibus prædictum Mundiburdium constituimus, ut etiam coram nulla judiciaria potestate examinentur, nisi coram Episcopo, & advocatis ejus, quos ejusdem loci Episcopus elegerit; insuper & bannum nostrum & monetam teloneumque sive macellum publicum ibi construi licere, & quidquid ad nostram potestatem pertinere videbatur, eidem Ecclesiæ donavimus: quidquid vero Fiscus exinde sperare potuerit, pro æterna remuneratione dictæ Ecclesiæ ad stipendia pauperum & luminaria continuanda concessimus. Et per se Episcopus cum omnibus rebus suis nostro fideliter pareat Imperio & sub nostra constet defensione, ut cæteræ Regnorum nostrorum Ecclesiæ & Episcopi, quatenus ipsum fratresque ejusdem loci pro nobis Dominum melius, & jugiter orare delectet. Concessimus quoque eisdem fratribus licentiam eligendi inter se pastorem dignum, & idoneum, salvo tamen Regis sive Imperatoris consensu. Et ut hoc nostri Mundiburdii & concessionis præceptum firmius magisque inconvulsum cunctis credatur, hanc cartam inscribi jussimus, sigilloque nostro signatam manu propria subtus firmavimus.

Signum Domni Heinrici Regis invictissimi secundi Romanorum Imperatoris Augusti.

Wintherius Cancellarius vice Bardonis Archicancellarii recognovit. Data XIII. Calend. Augusti Anno D. Incarnat. MXLIX indictione I. Anno autem Domni Heinrici tertii Regis secundi Imperatoris, ordinationis ejus XX, regnantis quidem X. Imperantis autem II. in nomine Domini, actum Mindo feliciter Amen.*

* al. MXLVIII.

Memorat

Ab eodem donatur Comitatus Frisiæ Archiepiscopo Bremensi.

Memorat Adamus Bremensis Henricum Imperatorem ab Alberto Bremensi Archiepiscopo invitatum Bremam; quem & regio apparatu venientem excepit Archiepiscopus; nec minus liberalis Imperator, Archiepiscopo comitatum Frisiæ donavit. Inde Lismonam perveniens Imperator per insidias Dithmari Comitis, quem Lambertus fratrem Bernardi Saxoniæ Ducis scribit, prope circumventus fuit: ob quod facinus cum postularetur reus, militi, qui id detulerat, ad singulare certamen se obtulit, in quo Dithmarus Comes occubuit, visusque est justas læsæ majestatis pœnas dedisse. Utrumne Cæsar ex hoc itinere Paderbornam adierit (quod etsi verisimile habeam, nullo tamen certo Scriptore compertum est) Rotho certe Episcopus noster magnæ per id tempus existimationis ob vitæ integritatem apud Cæsarem erat, vir qui in disciplinam cleri intentus, Ecclesiam, uti a Meinwerco acceperat, florentem habebat. Et quia pari religionis cultu numeroque Monachorum vigebat sub Wolfango Abbate Cœnobium Abdinghovianum, ipse Meinwerci vestigiis inhærens, hoc anno territorium cum salinis, quod æro suo coemerat, Cœnobitis donavit, atque ex hac dote perpetuum lampadis lumen ad sepulchrum Meinwerci ardere voluit, tanquam Divorum cultu veneratus Meinwercum, Divorum quoque honoribus exornandum duceret; nam Cryptam, in qua conditus jacuit, supplicum accessu frequentatam ex tradita majorum fide accepimus. Hujus donationis literas, quæ Episcopi pietatem spirant, hic reddimus.

Et territorium Folcbettinghusanum Abdinckhof censibus a Rothone.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Rotho Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus. Quia Salvatore nostro attestante, qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, seu justum in nomine justi, mercedem Prophetæ vel justi accipiet, expedit omnibus fidelibus obtemperare monitis Salvatoris, rebusque transitoriis acquirere sibi requiem celestis mansionis. Unde noverint omnes fideles Christi, tam præsentes quam futuri, qualiter nos divini amoris instinctu pro remedio animæ nostræ, prædecessorisque nostri venerabilis Domni Meinwerci Episcopi, Monasterio ab ipso in suburbio hujus nostræ Sedis in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ perpetuæ Virginis, sanctorumque Apostolorum Petri & Pauli constructo, cui Wolfangus venerabilis Abbas præest, territorium quoddam in Folcbettinghusen ad amminiculum præbendæ fratrum contulimus, quod cum omnibus suis appendiciis viginti marcis a quodam homine libero Bernhardo nomine suisque hæredibus legaliter proprietario jure acquisivimus. Dedimus præter hoc locum Salis in Uflon, vas argenteum de decimis Episcopii nostri in Wilgadessun, triginta solidos singulis imposterum annis, de quibus continuum lumen ad sepulchrum prædicti Domni Meinwerci Episcopi provideatur, & in anniversario depositionis ejus & nostro, fratribus in refectorio caritas in nostræ commemorationis memoriam amministretur. Hæc Deo sanctisque ejus tali tenore, ut prædictum est, devota mente oblata banni nostri auctoritate confirmavimus per terribile nomen, quia judicaturus est vivos & mortuos, & seculum per ignem: contestantes ut nulla persona magna vel parva, domestica vel extranea contra hujus rei seriem venire, agereve præsumat, præfati Monasterii fratribus quamlibet injuriam vel molestiam inferat Quod si quis præsumptuose attemptaverit, damnationem & ultionem invasoribus Ecclesiarum prædestinatam a Deo incurrat, & cum diabolo & angelis ejus sempiternæ maledictioni, nisi resipuerit, subjaceat. Ut ergo tam prædictarum rerum oblatio, quam nostri Episcopalis banni confirmatio veraciter credatur, stabilisque & inconvulsa omni tempore habeatur, paginam hanc in testimonium veritatis conscribi jussimus, & eam impressione sigilli nostri signavimus. Hujus rei testes sunt tam Canonici, quam Monachi nostræ civitatis; Laici vero Erp Comes, Esci, Heinric Comes, Eppa, Echilhard, Tyederic, Engilmar, Athalbald, Heriman, Goditra, Hunald, Godefridt, Warmon, Ibu, Ethelric, Erilin, Unumer, Tiaza, Wicman, Wicher, Azaka, Fiaza, Eiza, Hisa, Luiza, Eika, Gela, Sicca, Tumma, Erika, Unecka, Ennika, Bennika, Emmika, Araka: item Azaka, Willica. Alatrant, Gerald, Becelin, Ebbika, Esic, Giezelin, Helmer, Bernheri, Wirmbruh, Gezelin. Data Paderborn V Idus Aprilis, Anno ab Incarnatione Domini MXLVIII. Indict. I. regnante Rege Henrico tertio.

Annus Christi 1049.

Leonis IX. Pont. 1. Henrici III. Reg. 11. Imper. 3. Rothonis Ep. Pad. 14.

Herm. Contract. Lambert. Adam. Brem. lib. 3. c. 30. Wibert. in vita Leonis lib. 2. c. 2. Concil. Reg. tom. 9. Chapeaville to. 2. c. 1. Baronius. Brovverus. in ann. Trevir. Hist. Boica p. 1. lib. 17.

Goslariam Henricus exornat. Adalberti Bremensis Archiep. consilia de Patriarchatu condendo.

Cæsar postquam per Autumnum Saxoniam omnem perlustrasset, transito Rheno, Metas proficiscitur; collocutusque cum Henrico Galliarum Rege, fidem pactorum juramento magni principes sanxere. Post illa Argentoratum atque Ulmam perrexit: celebratisque Frisingæ Christi Natalitiis, ac festo Purificationis B. Virginis Ratisbonæ peracto, per Quadragesimæ tempus in Saxoniam reversus, Goslariam contendit; quam urbem Henricus Cæsar, ingentibus ea tempestate divitiis abundans, uti Adamus Bremensis scripsit, e molendino & tugurio venatorio olim cultam, civium frequentia mirifice auxit, interque nobilissimas totius Saxoniæ urbes regio palatio, & duobus Canonicorum collegiis in ea conditis exornavit. Aderat tum simul Imperatori magnificus ille Bremensis Archiepiscopus Albertus, summæ apud Cæsarem auctoritatis ac potentiæ; quippe cujus consilio & prudentia Cæsar Imperium moderabatur, carus non minus Leoni Pontifici, a quo majora sibi pollicebatur. Is quemadmodum magna sperabat, ita inter Abbatias Laurissam & Corbeiam affectabat, præterque Plisnam, Groningam, Dispargum, & Lismonam, ceterasque a Cæsare donatas possessiones, etiam Comitatus Bernardi aliorumque bona ad se traxerat, augendæ Ecclesiæ causa, quo studio incomparabilis erat Præsul. Et quia sub id tempus per Regnum Daniæ Christi religio libere lateque increverat, meditabatur Archiepiscopatum suum augere in XII Episcopatus, præterque Episcopatus Daniæ adjicere XII Episcopatus, quorum primus esset in Palmis, secundus in Heiligenstat, tertius Razinburgi, quartus Aldinburgi, quintus Mechlenburgi, sextus Stade, septimus in Lismonia, octavus in Wildeshusen, nonus Bremæ, decimus Verdæ, undecimus Rambsolii, duodecimus in Frisia: ac si hæc procederent, consilium erat Hamburgi Patriarchatum, Metropolim omnium horum Episcopatuum instituere, ex quo se totius occidentis Patriarcham ferret. Sed magnis illis consiliis (quibus & Corbejam complexus in spem Episcopatus) supra fortunam se erigens excidit. Ceterum Goslaria Cæsar Coloniam profectus, ubi magnifice ab Hermanno Archiepiscopo est exceptus.

Accessit per id tempus ex Italia Coloniam Leo IX Pontifex (uti Wibertus inter res ejus gestas memorat) ad pacem inter Galliarum Regem & Imperatorem firmandam, ac cleri disciplinam restaurandam. Is pari magnificentia ab Archiepiscopo & Imperatore exceptus. Ac postquam inter se collocuti Pontifices, Cæsar Aquisgranum est profectus ad Godefridum Lotharingiæ Ducem, & Balduinum Flandriæ Comitem, turbatores Reipublicæ subigendos. Pontifex vero postquam officium Cancellarii S. Romani Sedis, & Ecclesiam S. Joannis ad portam Latinam Archiepiscopo Coloniensi, ejusque Successoribus dedisset, Leodium, Trevirim, Tullos, ac postremo Rhemos est profectus; qua in urbe convocatis Galliæ Episcopis celebrem synodum habuit. Jam annus in Autumnum processerat, cum Leo Pontifex & Imperator Moguntiam accessere ad synodum, quam Pontifex indixerat. Celeberrima hæc synodus fuit, in qua præsidente Domno Apostolico, & præsente Imperatore, ut Adamus Bremensis scribit, convenere Bardo Moguntinus, Everhardus Trevirensis, Hermannus Coloniensis, Adalbertus Hamburgensis, Engelhardus Magdenburgensis Archiepiscopi cum suis provincialibus Episcopis & Sacerdotibus, memoranturque universim XL Episcopi consedisse, quos inter Rothonem quoque Episcopum nostrum numeraveris. Multa in hac synodo celeberrima ad disciplinam cleri & populi sanciendam sunt decreta: ac nihil contentius actum, quam ad Simoniæ malum, & nefanda Sacerdotum conjugia extirpanda. Quemadmodum ferventissimus Pontifex hanc in rem jam ante in Italia duo, & alterum Rhemis concilium convocarat. Quare & Adalbertus Bremensis Archiepiscopus, qui sapientia & virtutum merito fere omnes præ-

Leo Pontifex in Germaniam concedit.

Celebrem Moguntiæ synodum habet.

præcellebat, Clericorum pellices extra urbem ejecit. Eadem cura idemque ceterorum Episcoporum studium fuit. Synodum hanc, ut nonnulli in sequentem annum rejiciant, probatiores tamen scriptores in hunc annum conferunt, quod & rerum gestarum series poscit, certique id temporum eorum scriptores tradunt Hermannus Comes, Sigebertus Ursbergensis aliique.

Annus Christi 1050.

Leonis IX Pont. 2. Henrici III. Reg. 12. Imper. 4. Rothonis Ep. Pad. 15.

Hermannus Contract. Lambert. Sigebertus

Soluta Moguntina synodo, Pontifex per Bojariam & Sueviam iter in Italiam repetiit, multos secum trahens Teutonicæ gentis nobiles & bellicosos viros, quorum ope Nortmannos in Apulia, Ecclesiæ Romanæ bona diripientes, oppugnare consultum habuit. Cæsar vero in Saxoniam regressus, exactaque hyeme apud Saxones, Rhenum transiit, ad fumantis belli reliquias per inferiorem Germaniam extinguendas; Nam & Balduinus Flandriæ Dux datis obsidibus in fidem receptus: & postquam Theodericus Hollandiæ Marchio: junctis trium Episcoporum armis, Leodiensis & Metensis & Trajectensis, victus occubuerat, Hollandia pacata fuit. Trajecti dehinc Paschate celebrato Cæsar in superiorem Germaniam movit; habitoque Norembergæ Principum conventu, Imperator filio Henrico donatus est, quem Agnes Augusta III. Idus Novembris in lucem edidit, patri avoque longe dissimilimum; id quod mater præsagiit; nam fassa in somno sibi Draconem oblatum, quem pareret; quanquam ortum hujus Regis pueri Hermannus ad hunc annum, Lambertus ad sequentem referat. Uterque tradit puero a Principibus fidem juratam, rogante Patre, & alter Poledæ, alter Goslariæ id factum perhibet. Auctor est Hermannus Contractus hoc anno rursum Leonem Pontificem ex Italia in Galliam & Germaniam venisse, quem Baronius ab Imperatore in Saxonia exceptum refert: quemadmodum in Goslariensium tabulariis annotatum traditur, Leonem Pontificem Goslariæ templum Simonis & Judæ Apostolorum consecrasse.

Belli Germanici reliquias extinguit Henricus. *Domnizo. in vita Mathild. lib. 2. Baronius.*

Filium mali ominis consequitur.

Annus Christi 1051.

Leonis IX. Pont. 3. Henrici III. Reg. 13. Imp. 5. Rothonis Ep. Pad. 16.

Herm. Contr. Lamb. Domnizo in vita Mathildis l. 2. apud Baron. Hildeb. Archid. in vita Hugon. Abb. Surius ad 29 Aprilis.

Sub initium anni Sequentis, qui Christi fuit MLI, Cæsar e Saxonia in Bojariam contendit, & Augustæ solemnia Purificatæ Virginis cum Pontifice celebravit; ac Pontifice Romam repetente, Cæsar Spiram, atque inde Coloniam profectus, ibi filium quatuor mensium festo Paschatis Hermanno Coloniensi Archiepiscopo Baptismi undis abluendum obtulit; sponsor, susceptorque e sacro fonte Hugo Cluniacensis Abbas, vir sanctitatis fama, & miraculis vivus etiam tum apud omnes claru[s], quem ob id in Saxoniam evocarat Cæsar.

Dedicatio Basilicæ Goslariensis.

His Coloniæ peractis, Cæsar in Saxoniam rediit ad dedicationem Basilicæ, quam Goslariæ Genitrici Virgini construxerat, quam Hermannus Coloniensis Archiepiscopus præsente Imperatore, Bardone Moguntino, ceterisque Episcopis ac Principibus solemni ritu consecravit.

Paderbornam accedit Henricus.

Goslaria deinde Paderbornam contendit Imperator cum Episcopis ad conventum Principum, & festum Pentecostes cum Rothone Episcopo peragendum. Nam ita Lambertus, qui hæc tradit. *Imperator Pentecosten celebravit Padelbrunnæ, ubi Bardo Archiepiscopus, ad Missam habito sermone, obitum suum instare prædicens, orationibus fidelium se commendavit. Qui eodem mense decessit.* Præsul, ut jam supra diximus, ob dicendi facundiam Chrysostomus appellatus; sed longe majori Sanctimonia vitæ, quam vel ipso vaticinio Paderbornæ comprobavit. Testes præterea ejus sanctitatis Marianus Scotus, Arnoldus in vita Godehardi, Trithemius, S. Anno Coloniensis Archiepiscopus, Serrarius, aliique Scriptores. Vitæ imitatorem habuit Rothonem Episcopnm nostrum; quocum egisse Cæsarem hoc anno, &

Bardo Moguntinus Archiep. mortem suam prædicit.

Marianus Scotus Arnoldus in vita S. Godehardi. Trithemius in chron. Serrarius in hist. Mog.

Gelenius in Vindic. Ribheza. Paderbornæ conventum Principum habuisse satis testantur literæ apud Gelenium, quibus possessiones, ab Erenfrido Palatino donatæ Monasterio Browilerensi, juxta Imperii leges, Principum sententia, abjudicatæ sunt.

Annus Christi 1052.

Leonis IX. Pont. 4. Henrici III Reg. 14. Imper. 6. Rothonis Ep. Pad. ult.

Lambert. Nec multum ab hoc congressu Cæsaris in urbe Paderbornensi superstes Rotho Episcopus; altero mox anno Bardonem Metropolitanum suum consecutus est, felici ad superos transitu. Nam ita Lambertus ad hunc annum, *Rudolphus Podelbrunnensis Episcopus obiit, cui Immed successit.* Dies vero obitus in necrologio Bustorfiano, Abdinghoviano, Herisiensi & Paderbornensi notatus est VIII Idus Novembris. Primus inter Episcopos, qui in Basilica Cathedrali a Meinwerco Episcopo constructa sepultus est, conditusque in navi templi, ex qua corpus postea ob præclaram sanctitatis famam translatum est ad chorum, collocatumque ad dextrum muri latus, ubi hodiedum monumentum aspicitur illustratum inscriptione, quam Henricus Buranus, Præpositus Cathedralis Ecclesiæ, ex eadem vetustissima Burana Rothonis familia, circa annum MCCCC sepulchro adjecit: eo ex inculto literarum ævo his versibus legitur.

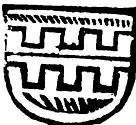
Moritur Rotho.

Burana ejus stirps ex epitaphio asseritur.

Est hic translatus signis primo templo locatus,
De Buren natus Præsul qui Rotho vocatus,
Non annis rexit ter quinis, bene protexit.
MLI decessit, quem Meinwerce sancte præcessit.

Fallit inscriptio in mortis anno qui MLII esse debebat. Accedunt Icones Divorum, quos inter media B. Virgo a Carolo M. Patrona data, amplectitur ceteros Patronos & Conditores: horum hæc inscriptio.

S. Leo hujus Ecclesiæ Consecrator.
S. Liborius hujus Ecclesiæ patronus.
S. Maria Patrona.
S. Kilianus Patronus.
B. Meinwercus Reparator.
S. Karolus Fundator hujus Ecclesiæ.

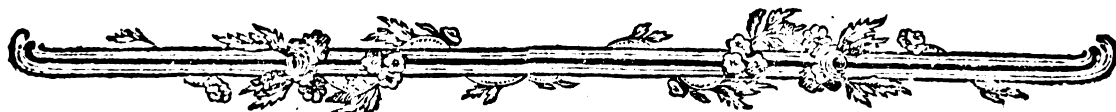
Apposita est Statua B. Virginis, ad cujus dexterum latus procumbit parens, adjecto insigni gentilitio: ad sinistrum mater, in cujus scuto insculpta est rosa: circum caput Rothonis pulvillo incumbentis depicti radii, quales in Divorum passim imaginibus cernuntur. Sane Rotho ex posterorum memoria inter sanctissimos hujus Ecclesiæ præsules est cultus; quanquam cetera virtutum decora, resque ab eo præclare gestas ipsa vetustas longe subtraxerit. Monstratur hodiedum fons ad descensum Basilicæ, quem Rothonem benedicendo multis morbis salutarem fecisse, majorum traditione accepimus; eo Rothonis nomen adhuc retinet. Præsul certe fuit sanctissimus, qui vitæ genus, quod Monachus atque Abbas coluit, in clero continuavit, publicis haud multum se miscens; sed quia disciplinæ cleri, choro, precibus, ac caritatis operibus intentus, priscam Episcoporum modestiam intra claustra & Episcopalem domum continuit. Vir præterea doctus, carusque Cæsari, a quo præclara cum laude Episcopatus tranquille in decimum sextum annum est administratus. Sed multo illustrius hujus Episcopi elogium est cum præclara sanctitatis fama conjunctum a Bernardo IV. hujus Ecclesiæ Episcopo, quod is ad tumbas Rothonis hujus Episcopi, & Imadi Successoris ejus cereum in anniversario ejus mortis die ardentem fundarit; ac tam Rothonem, quam Imadum sancti nomine exornet, quorum ossa e sepulchro levata publice exposita fuere. Hujus rei tabulas in Imado Episcopo producemus.

Fontem benedictione sua salutarem reddit. A publicis abstinet suis intentus officio.

Sanctitatis ejus fama apud posteros.

B. IMA-

B. IMADUS XII.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1052.

Leonis IX. Pont. 4. Henrici III Reg. 14. Imper. 6. Imadi Ep. Pad. 1.

Post Rothonis excessum subrogatus, Henrici Imperatoris nominatione, Imadus; idque haud multo post, eodem adhuc anno, factum esse constabit ex diplomate Imadi, quod mense Decembri Abbati Cœnobii Abdinghoviani consignavit. Inde Imadus sub exitum hujus anni adhuc inunctus Episcopus, quemadmodum Lambertus Schafnaburgensis, certus eorum temporum scriptor, ad annum Christi MLIII, *Imperator*, inquit, *Natalem Domini Goslariæ celebravit, ubi & Immed consecratus est a Luitpoldo Archiepiscopo* Moguntino ac Metropolitano suo. Ac Cæsarem tum Goslariæ Natalitia Christi egisse in conventu nonnullorum Episcoporum ac Principum, testis est quoque Hermannus Comes. Ubi quosdam simul hæreticos, ut auctor ille perhibet, inter alia prava erroris dogmata ex Manichæa secta omnis esum animalis execrantes, consensu cunctorum, ne hæretica illa scabies latius serpens plures inficeret, ex patibulis suspendi jussit. Igitur Imadus in celebri illo conventu Episcoporum ac Principum, præsente Imperatore consecratus, inauguratusque est Paderbornensium Episcopus; tanto etiam majori splendore ac plausu ceterorum, quod & ipse ex Principum ac Comitum Saxonicorum sanguine genitus, claritudinem familiæ ex virtutum merito conjunxerit cum Episcopi dignitate. Nam avus ei paternus fuit Imadus Comes, maternus vero Hermannus Saxoniæ Dux. Patrem habuit Ludgerum Comitem, Bennonis Saxoniæ Ducis fratrem, Matrem Emmam, Senatricem illam Saxoniæ, ac benefactricem Bremensis Ecclesiæ, fœminam sanctissimam, Meinwerci Episcopi nostri sororem. Quemadmodum etiam in literis Abdinghovianis, quas mox referam, Imadus ipse Meinwercum vocat avunculum suum, a quo Paderbornæ a puero in scholis & clero enutritus, tam arcta in claustro disciplina est habitus, ut, sicut Auctor vitæ Meinwerci refert, *nunquam patrem suum videre extra conventum specialiter, vel ei colloqui fuerit permissus*, quod Meinwercus Episcopus diceret, *pueros & adolescentes cum districtione erudiendos esse, minime vero nocivis illis blandimentis deliniendos*. Exculti tum cum Imado in eadem claustri disciplina Anno Coloniensis, & Fridericus Monasteriensis Episcopi, multique Nobilium ac Comitum filii, præclari post Ecclesiæ præsules, & operarii in Christi vinea. Et Imadus omnibus artium disciplinis celebre uti Paderbornense Gymnasium a Meinwerco acceperat, ita omnium scientiarum genere florentissimum habuit. Nam ut Auctor vitæ Meinwerci memorat. Floruere Imado Episcopo Grammaticæ, Poeseos, Rhethoricæ, Dialecticæ, Physicæ, Matheseos, Astronomiæ, Geometriæ, Musicæ, & quod tum unice spectabatur, sacrarum literarum, ac juris canonici studia, sub delectis magistris ac doctoribus. Confluxere ad eam celebritatem scholarum Paderbornam ingenui ac nobiles adolescentes ex universa Westphalia ac Saxonia: horum omnium decus atque invitamentum erat ipse Imadus Episcopus, vir a juventute literis excultus, omniumque doctrinarum artibus præstantissimus; & quod doctis viris, eruditisque Ecclesiæ præsulibus commune est,

Imadus Goslariæ consecratur Episcopus Paderborn.

Illustres Imadi natales.

A Meinwerco avunculo rigide educatur in Gymnasio Paderborn.

Auctor vitæ Meinw. in S. Panag. Paderb. l. 2. c. 4.

Celebritas Gymnasii Paderborn. id temporis

eadem

eadem doctrinarum studia amabat promovebatque in aliis. Hac Imadi celebritate provocatus Theodoricus Paderbornensis Canonicus, ac B. Landfranci discipulus, eruditum suum scriptum in orationem Dominicam, quod Romæ in Bibliotheca Palatina extat, Imado Paderbornensi Episcopo dedicavit, faceturque se ob memoriam & honorem Imadi venerabilis ac celebris ea ætate Episcopi, edidisse in lucem. Quemadmodum hæc Ferdinandus Episcopus noster Romæ inter cetera collegit atque ad annalium nostrorum memoriam retulit.

Ita vero Imadus & avunculi sui Meinwerci meritis, & doctrinarum virtutumque suarum fama commendatus, delectusque ex clero Paderbornensi, Episcopatum suum est ingressus; & sub initium statim muneris, Meinwerci vestigiis inhærens, prædium, quod Wolfangus Abdinghoviani Cœnobii Abbas coemerat, Pontificali auctoritate ratum habuit.

Confirmatur ab Imado emptio prædii Sturebrocensis.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Immadus Dei gratia Paderbrunnensis Ecclesiæ humilis minister. Officii nostri est & desiderii, paci Ecclesiarum nobis commissarum invigilare, & earum utilitatibus in futurum, Dei cooperante adjutorio, paterna sollicitudine providere. Unde noverint omnes fideles Christi, tam præsentes quam futuri, qualiter Domnus Wolfangus venerabilis nostræ civitatis Abbas jugi vigilantia subditorum profectibus prospiciens, ut internorum curam in exteriorum occupatione non minuat, exteriorumque providentia interiorum sollicitudinem non relinquat, fraternæ unanimitatis consensu & concilio, prædium quoddam in Sturibroh a quodam viro, Ricberto nomine, suisque legitimis hæredibus in Comitatu Erponis Comitis legali jure triginta marcis acquisivit, quod pro spe salutis suæ & incolumitatis, pro augmento communis utilitatis, rebus Monasterii, cui hactenus laudabiliter præfuit, utiliter adjecit; cujus suorumque fratrum supplici rogatu, tam etiam dilecti nobis avunculi nostri Domni Meinwerci venerabilis Episcopi ipsius Ecclesiæ fundatoris intuitu, ipsum prædium cum omnibus appendiciis, hoc est utriusque sexus mancipiis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, viis & inviis, ceterisque rebus, quæ in eo sunt, vel fieri possunt, nostra pontificali auctoritate confirmavimus, & omnem hominem, qui contra hujus rei tenorem venire agereve temptaverit, anathematis innodari vinculo, quoadusque resipiscat, censuimus. Ut autem hæc nostræ Pontificalis informationis auctoritas stabilis & inconvulsa a generatione in generationem jugiter permaneat, hanc paginam conscribi, & sigilli nostri impressione signari, & testes, qui affuerunt, fecimus assignari: Sunt autem hi Erp Comes, Herimannus Tribunus, Godica, Tiamma, Azala, Gela, Eiza, Meinza, Eica, Araka, Thiaza, Poppo, Waza, Afric, Esic, Waldric, Godefrid, Hunald, Ezelin, Voldkerd, Unumer, Godeschal. Eza, Ebbika, Wicman, Sibal, Wigand, German, Hager, Becelin, Luidric, Thiethard, Helmdach, Hunald junior, Waldric. Actum Paderborn. III Non. Decembris. Anno ab Incarnatione Domini MLII. Indictione V. Anno autem Domni Heynrici tertii Regis, Imperatoris autem secundi, ordinationis ejus vigesimo quarto, regni quidem * XIII, Imperii vero * V. Episcopatus autem nostri primo.*

* al. XIV. * al. VI.

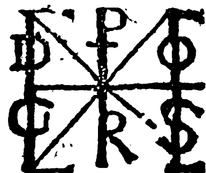
Annus Christi 1053.

Leonis IX. Pont. 5. Henrici III Reg. 15. Imper. 7. Imadi Ep. Pad. 2.

Hyemem illam a consecratione Imadi Episcopi & conventu Episcoporum Henricus Imperator Goslariæ transegit, mirifice delectatus & loci opportunitate, & amœnitate regionis, inter medios Saxones, apud quos tanquam aspectabilem maxime & formidabilem gentem, constructo Palatio, frequentissimam quoque Imperii sui sedem elegit. Et Martio adhuc mense substitisse Goslariæ docebunt nos piissimi Imperatoris tabulæ, quibus Cœnobio Abdinghoviano prædia eidem a Meinwerco donata, ob memoriam amoremque tanti præsulis, quem sibi in vita carissimum habuerat, cæsarea auctoritate confirmat.

Uti & alia prædia Abdinckhofensibus donata ab Henrico Imp.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divinâ favente clementia Romanorum Imperator augustus. Si res Ecclesiasticas divino cultui condonatas pro amore Dei conservare; eas vero, quæ apud humanas leges aliquorum contradictione infirmæ videntur & instabiles, nostra imperiali auctoritate confirmare & corroborare studuerimus, & ad præsentis vitæ felicitatem, & ad æternæ beatitudinis interminabile gaudium nobis profuturum fore non diffidimus. Unde omnium Christi nostrique fidelium, tam futurorum quam præsentium, solers industria noverit, qualiter nos ob spem divinæ retributionis quædam prædia Goltpeche Totenhusen, Waltmanninchusen, Widen, Mercbeche, Reme in Comitatu Ducis Berenhardi sita, & Ratincheim, Testerbant in Comitatu Gerhardi Comitis a Meginwercho venerabili Bodrabrunnensis Ecclesiæ præsule ad Monasterium tradita, quod ipse in honorem Beati Petri Apostolorum Principis, & omnium Sanctorum devotissimè a fundamento construxit, hæredibus illius Luitholdo & Adalberto primum quidem multum contradicentibus, & quod eadem bona hæreditario ad se jure devenirent juxta sæculare judicium, affirmare conantibus, ad ultimum ob nostræ voluntatis, & benigne adhortationis excellentiam collaudantibus, eidem Monasterio, & Abbati Egilberto suisque Successoribus, & Monachis inibi Deo famulantibus auctorali nostra astipulatione confirmamus & corroboramus cum omnibus suis appendiciis, hoc est, utriusque sexus mancipiis, areis, ædificiis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, piscationibus, silvis, venationibus, exitibus & reditibus, viis & inviis, quæsitis & inquirendis, cum omni utilitate, quæ ullo modo poterit inde provenire; ea videlicet ratione, ut prædictus Abbas suique Successores de præfatis prædiis liberam dehinc potestatem habeant obtinendi, commutandi, precariandi, vel quidquid illis ad usum ejusdem Monasterii placuerit inde faciendi, cum consensu Episcopi. Insuper etiam firmum & stabile perpetuo jure sancimus, ut nullus Dux, aut Comes, aut aliqua persona parva vel magna præfatum Abbatem ejusque Successores super ejusdem bonis inquietare, molestare, aut divestire præsumat. Et ut hæc nostræ imperialis confirmationis auctoritas stabilis & inconvulsa per succedentium temporum monumenta permaneat, hanc cartam inde conscriptam manu propria, ut infra videtur, corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici tertii Regis, secundi Romanorum Imperatoris invictissimi.

*Wintherius Cancellarius vice Luitbaldi Archicancellarii recognovi. Acta X Calend Aprilis, Anno Dominicæ Incarnat. MLIII. Indict. VI. Anno autem Domni Heinrici tertii Regis, Imperatoris autem secundi, oridnationis ejus XXIII, regni quidem * XIII, Imperii vero * VI. Actum Goslare in Dei nomine feliciter amen.*

* al. VII. * al. XV.

Herman. Comes. Adamus Brem. lib. 3 c. 17. Alb. Stad. Progressus Evangelii in Dania & Suecia.

Goslaria Cæsar Merseburgum discessit, qua in urbe cum Rege Danorum Pascha celebravit. Salutaris his communi paci, & Catholicæ religioni Principum congressus, quando per id tempus Sueno Danorum & Sueonum Rex, cognomento Magnus, præclare de Ecclesia meritus, ubique per vasta Septentrionis regna Christi religionem proferebat, submittente Evangelii doctores Adalberto Bremensi Archiepiscopo: quos inter Adalwardus ex Decano Bremensi Sueonum Episcopus, doctrina & miraculis clarus, Wirnilanorum & Scritifingorum gentes ad Christi fidem perduxit. Sub hæc Cæsar celebre Principum concilium Triburiæ convocat, in quo Henricus filius Rex salutatus: & in locum Conradi Dux Bojariæ repositus; ejus rei gratia in Bojariam ad hiberna concessit, celebratis Oringæ Natalitiis Christi. Merseburgi præterea Conradus Bojariæ Dux postulatus in judicium, & ob delicta Ducatu dejectus; tametsi & Saxonum querelæ adversus ipsum Cæsarem auditæ, quod justitiam remissius tractaret.

Annus

Annus Christi 1054.

Leonis IX. Pont. 6. Henrici III. Reg. 16. Imper. 8. Imadi Ep. Pad. 3.

Hermannus Contr. Lambert. Henricus Gebehardum Eicstadensem E. pisc. Rom. Pontificem offert. Curat filium suum Coronari Regem.

Anno dehinc proximo Cæsar habito Ratisbonæ colloquio Principum, per Alemanniam prædonum receptacula exuri jussit: inchoatoque Turegi in castro Quadragesimæ jejunio, per assitas Rheno urbes Moguntiam properavit, ad festum Paschatis diem celebrandum. Ubi in Leonis IX Pontificis defuncti, & in superum fastos relati locum, ex Episcoporum & Principum consilio, Gebehardum Eicstatensem Episcopum Romanis obtulit Pontificem. Is anno insequenti Romæ admissus, consecratusque, Victoris II, nomen sumpsit. Post illa Cæsar Aquisgranum contendit, qua in Augustali urbe, indicto Episcoporum ac Principum comitio, filium, puerumque vix dum quartum ætatis annum ingressum, Regem inaugurandum obtulit, non sine controversia duorum Archiepiscoporum; quod Moguntinus ob primatum Sedis id sibi vendicaret, Coloniensis vero ex loco diœcesis, ut Lambertus perhibet, id pro antiquo jure sibi assereret. Cæsar demum impetrata Luipoldi Moguntini Archiepiscopi voluntate consecrationem Hermanno Coloniensi Archiepiscopo ob generis claritatem obtulit.

Imadus Abdinckhofsensem fundationem approbat.

Imadus per hæc Paderbornensis Episcopus noster totus in lustranda ordinandaque diœcesi fuit, atque sollicitus, quod Meinwercus Episcopus Cœnobium condiderat, atque optima religiosorum disciplina florebat, ne hominum injuriam pateretur. Quare hoc diplomate omnia ejus Cœnobii privilegia ac bona præmunivit.

In deitate patris proli sit honor generalis. In nutu nati decus ac sapientia Patri. In vi Paraclisis virtus sit utrique perhennis. Cum totius bonitatis dator hilarissimus, humanam ita condiderit creationem, ut æternaliter ipsi possidendam paradisi disponeret mansionem, in unius conditionis natura hominem creavit, quem in sapientia sua uniuscujusque creaturæ materia innovavit. Sed postquam primi plasmatis transgressio suæ posteritatis filios in hujus mundi deputavit exilio, cernens Deus, quid esset in homine, cautelam scilicet discretionis boni & mali, sciens in homine fecit, ut qualitatis differentia seu conversationis merito inter hominem & hominem habitudinis haberetur discretio: hinc mos inolevit, ut homo homini præesset, alter alteri subjaceret, servi & liberi haberentur, subditi Dominis famularentur, Inolevit adhæc consuetudo, ut augmentaretur ubique religio, scilicet in Ecclesia Sacerdotes ovili præessent dominico, Regum sublimitas decor ac terror esset in populo, legum jura Principes discernerent, dignitatem conditionemque Comitia sic statuerent, quo Prælati a subditis honorarentur, & cum timore & sollicitudine Dominis famulantes congruo solatu beneficii patrocinio clementer & sollerter tuerentur. Quocirca ego Immadus divina suffragante gratia Paderbrunnensis Ecclesiæ Episcopus, curam & diligentiam debitam impendere cupiens commissis ovibus, Ecclesiam Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quam in Suburbio hujus nostræ Sedis Domnus Meinwercus venerabilis Episcopus avunculus meus, licentia & adjutorio Serenissimi Imperatoris Heinrici secundi, devotissime construxit, cui vir vitæ venerabilis Domnus Eilbertus Abbas digne præest, præsentis scripti auctoritate stabilivi & communivi, & de rebus tam Ecclesiasticis, quam secularibus juste sibi concessis vel concedendis, canonicam possessionem & dispositionem Abbatisque regularem electionem banno Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, omniumque Sanctorum, ac nostro, ipsius Ecclesiæ filiis confirmavi & corroboravi, ut & præsentes in Christo optatæ defensionis patrocinio foveantur, & posteri nostræ dilectionis & sollicitudinis suffragium quietis, & pacis suæ præsidio experiantur. Si qua ergo Ecclesiastica secularisque persona contra hujus nostræ constitutionis paginam venire agereve temptaverit, secundo ac tertio ammoneatur, & si posthæc reatum suum congrua satisfactione non correxerit, ab Ecclesia sancta segregatus tanquam sacrilegus anathemate feriatur. Cunctis autem eidem, & in eodem loco

sua

sua jura servantes gratia cœlestis ab omni contagione peccati mundet, & muniat, quatenus & hic in fructu bonæ actionis permaneant, & in futuro gaudia æterna percipiant. Ut ergo hæc apud posteros nostros nota, rata, & inconvulsa jugiter permaneant, hanc paginam inde scribi mandavimus, & eam impressione sigilli nostri in testimonium veritatis signavimus. Hujus confirmationis testes sunt Winbertus nostræ principalis Ecclesiæ Præpositus, Hermannus Decanus, & ceteri omnes tam Canonici, quam Monachi hujus civitatis. Laici vero Bernhardus Comes advocatus Ecclesiæ nostræ, Erp, Ekkibertus Comites, Escelin, Heriman, Godeka, Ecbrach, Gothart, Gela & frater ejus Eiza, Esic, Araka, Waza, Sibrach, Cono, Azo, Reimar, Reiwald, Tamma, Oddo, Hunald, Unumar, Godescalc, Becelin, Hunald junior, Helmdag, Brunhard, Fritheric, Heio, Wicman, Waldric, Hamaka, Horko & alii multi. Data Paderbrunnon IV. Idus Maji, in sancto die ascensionis Domini. anno ab Incarnatione ipsius MLIV. Indict. VII. regnante invictissimo Romanorum Imperatore Heinrico tertio. Imperatore autem secundo, regni ejus anno XV. Imperii vero* VII. Episcopatus autem nostri tertio.*

* al. XVI. * al. VIII Lambert. Chron. Hild.

Dissolvitur communis vita & habitatio Canonicorum Hildes.

Subtraxit hic annus e Saxonicis Episcopis Azelinum Hildesiensem Episcopum, quem ante decennium Henricus Imperator ex aulæ Sacellano imposuerat. Hoc demum Episcopo, ut in fastis eorum notatur, soluta est communis Canonicorum vita, & claustri disciplina, singulisque privatæ habitationes permissæ sunt. Causa hujus mutationis arrepta est ex incendio, quo sub priore Episcopo Dithmaro Basilica & Collegium conflagrarat. Magna quidem mole Azelinus novæ Basilicæ fabricam cœpit, qui tamen labor omnis frustra fuit, opere inter manus identidem procidente, tanquam Deus prius posceret claustrum Societalis vitæ instaurandum. Azelino subrogatus Hezelo, e Goslariensi Præposito a Cæsare provectus.

Annus Christi 1055.

Victoris II. Pont. 1. Henrici III Reg. 17. Imp. 9. Imadi Ep. Pad. 4.

Herm. Contr. contin.

Et Cæsar sub exitium hujus anni, ut Lambertus scribit, Natalem Domini Goslariæ celebravit, statimque exactis solemnibus feriis, in Italiam perrexit vocatus eo legatione Romanorum, denunciantium, nimium in Italia excrescere opes & potentiam Godefridi Lotharingiæ Ducis, quem exulem Leo Pontifex secum traxerat adversus Nortmannos debellandos; ac nisi turbatis rebus mature consuleretur, ipsum quoque Regnum ab eo dissimulato pudore occupandum. Sed ubi Cæsar Italiam ingressus, occurrit Godefridus, & cum se insontem purgasset, absolutus est a crimine rebellionis. Beatricem interim conjugem ejus fœminam potentissimam, quod se inscio nupsisset, secum in Germaniam duxit; transitaque Bojaria, Turegi in castro, Christi nascentis solemnia peregit.

Annus Christi 1056.

Victoris II. Pont. 2. Henrici III. Reg. 18. Imp. 10 & ult. Henrici IV. Reg. 1. Imadi Ep. Pad. 5.

Lambert. Auctor vitæ Anno. apud Sur. 4. Decemb.

S. Anno Archiep. Colon. in gymnasio Paderborn. educatus.

Annum dehinc Christi MLVI, Henrico Imperatori fatalem atque ultimum ingredimur, qui tamen prius IV Idus Februarii sustulit Hermannum Coloniensem Archiepiscopum, subrogato in ejus locum D. Annone, magno, ut Baronius inquit, totius Germaniæ bono; qui, ut Browerus scripsit, Germaniam & Italiam rerum gestarum magnitudine implevit. Haud leve ex eo viro sibi Paderbornensis schola decus vendicat, in qua a B. Meinwerco intra claustri disciplinam receptus, unaque cum Imado & Friderico Monasteriensi Episcopo, ceterisque ut diximus, ad maturam ætatem excultus vixit inter Canonicos. Inde Bambergam evocatus ob doctrinam & sapientiam, Gymnasio ejus Collegii moderando præficitur; ex quo munere cum se longe clariorem faceret, adscitus ab Imperatore ad aulam, & Præpositura Goslarien-

lariensi est donatus, interque varias legationes postremum missus ab Imperatore Coloniam. Sub id tempus Hermannum Archiepiscopum cum morte luctantem convenit, eoque mortuo ab Imperatore Coloniensi Ecclesiæ datus est Episcopus. Alii gente Suevum, alii Saxonem ex Dalhusia Comitum prosapia volunt, virtute magis, quam generis nobilitate provectum ad Episcopi dignitatem, quem ob hæc Imperator ipse sibi conscientiæ arbitrum elegerat.

Crantz. l. 5 Metrop. c. 2. Chron. Col.

Imperator ex Italia reversus postquam hyemem in superiori Germania, ac per Rheni urbes exegisset, in Saxoniam maturavit, atque ut Lambertus scribit, *Sanctum Pascha Podolbrunnæ celebravit*, læte non minus, quam magnifice ab Imado Episcopo exceptus. Et Cæsarum adhuc nemo ullam Westphaliæ urbem frequentius invisit, quam Paderbornam, seu amænitate & veneratione loci, seu opportunitate ad procerum comitia invitatus. Henricus certe, a quo Imadus ob sua & Meinwerci merita impositus erat Episcopus, Conradi parentis erga hunc locum pietatem secutus, Deum sibi Paderbornæ festis solemnibus propitium quæsivit. Paderborna subinde Goslariam profectus, paucisque ibi diebus consumptis, transmissoque Rheno, Ivodium properavit ad congressum cum Rege Francorum. Is cum multa Imperatori contumeliose objecisset, quod Lotharingiam magnamque Regni partem dolo abstractam teneret, Imperator excandescens se Regi ad singulare certamen obtulit, ad quæ Rex proxima nocte fuga elapsus in Franciam rediit. Imperator post illa, lustrata Treviri & Wormatia, reditum in Saxoniam acceleravit, certus Pontificem, de cujus adventu edoctus erat, excipere. Nec multo post descendit in Saxoniam Victor II Romanus Pontifex Max. quem Natali festo B. Virginis Goslariæ magnifico apparatu excepit, & in palatium introduxit, *collectis*, ut Lambertus scribit, *ad ornandam tantæ diei solemnitatem cunctis Regni opibus & Principibus*. Nondum tum Romanus Pontifex Saxonibus persuasus erat Antichristus, quem tanta magnificentia & lætitia excepere Saxones. Sed haud multum superstes Imperator, qui præsente Romano Pontifice excessit e vita. Lambertum eo tempore fidum & disertum scriptorem hæc narrantem audire juvat. *Imperator*, inquit ille, *post hæc profectus Botfelt, cum ibi aliquamdiu venationi deditus moraretur, comperit Wilhelmum Marchionem Misniæ, & Diodericum Comitem cum infinita multitudine Saxonici exercitus, quos contra Luticios miserat, male gestis rebus, occubuisse. Nec multo post ipse corporis molestia correptus, cum septem aut eo amplius diebus lecto decubuisset, diem clausit extremum. Præsentes erant, quasi ad officium tanti funeris ex industria evocati, Romanus Pontifex, Aquilegiensis Patriarcha, Patruus Imperatoris Ratisbonensis Episcopus: item aliæ innumerabiles tam Laici, quam Ecclesiastici ordinis dignitates. Notatumque est, nulla retro majorum memoria, sine publica indictione, tot illustres personas in unum confluxisse.* Felix religiosissimi Imperatoris excessus cui divino munere inter manus Pontificis & tot Episcoporum & Sacerdotum præsentium animam Deo conditori reddere concessum. Nec minus pie sese in mortem composuerat; nam postquam immatura filii ætas commissa Agneti Matri, Annoni Coloniensi, atque Everhardo Trevirensi Archiepiscopo, rara Principum modestia, veniam poposcit ab omnibus, si quos aliquando durius habuisset; eo compluribus bona in fiscum redacta restitui, multasque in egenos largitiones fieri jussit. Securius ita omnibus sacris christiano ritu provisus anno ætatis XXXIX, regni XVIII, Imperii X, III. Nonas Octobris mortalitatem implevit. Alii cladis, quam a Sclavis accepit, mœrore mortem acceleratam perhibent. Dodichinus immodico cervini jecoris esu extinctum tradit, a quo & locus Botfelt consignatus. *Pater ejus* (ita enim ille) *Henrici videlicet IV, apud Botfeld cum ægrotaret, rogando impetravit, ut filio suo jurarent Successionem in imperio; quod fecerunt Principes, cum octo esset annorum, ac nondum baptizatus.* Altero hoc Imperatoris post Henricum excessu nobilitata Paderbornensis diœcesis, quod Botfeldiam locum in Saxonia notatum a Scriptoribus, ex vetustis Corbeiensium literis, doceamur esse in diœcesi Paderbornensi; ita enim illæ habent. *Ecclesia Corbejensis Anno MCCXC,*

Paderbornæ Pascha celebrat Henricus.

RegemGalliarum ad duellum provocat. *Lambert. Herm. Contr. contin. Marian. Scot. Ursberg.*

Victorem Pontificem magnifice excipit Goslariæ.

Moritur Henricus Imp. Budenfeldiæ in Diœcesi Paderborn

Marian. Scotus. Chron. Hil des. editum tom. 3. Franc. Script.

Dodich. ad an. Christi 1106.

MCCXC, auctoritate Gerhardi de Eppenstein Archiepiscopi Moguntini, acquisivit jus patronatus Ecclesiæ in Bodenfeld diœcesis Paderbornensis, reddito jure patronatus Ecclesiæ in Dransfeldt, diœcesis Moguntini, monasterio Sanctimonialium in Lippoldesberg; perinde ut Botfeldia reperitur intra Archidiaconi Helmeswardeshusani nostri limites in priscis literis descripta. Sita vero Bottfeldia inter Heristallum & Mundam ex altera Visurgis ripa ad Solinganum saltum : haud procul inde Lippolderberga, & Sanctimonialium, ubi jurisdictione sacra fines Moguntini & Paderbornensis Episcopi se junxère. Hæc illa Botfeldia olim villa regia, in qua Ottonem III. Imperatorem Herivordense diploma dedisse diximus. Et quia hic locus ab aliis Budenfeld scribitur, verisimiliter idem est, in quo D. Ludgerus Hassiæ fines transiens, Budonem christianum hominem, quem Widekindus ob furtum equorum lapidibus necari jusserat, in vitam revocavit. Posita ob miraculi hujus celebritatem lapidea ab incolis crux eo in loco, & campus inde posteris Buden feldt appellatus. Funus Imperatoris 28 Octobris deductum Spiram, compositumque eodem die, quo natus erat, ad Patris & matris ossa, in æde D. Virginis a se constructa, præsente Romano Pontifice. Tumuli hæc brevis inscriptio legitur. *Anno Dominicæ Incarnationis, MLVI. Henricus III Niger, III Nonas Octobris obiit.*

Henrico Patri in regno succedit Henricus filius, puer sexennis.

Regni Successorem reliquit Cæsar Henricum IV. puerum sexennem, quem ante biennium Aquisgrani inunctum diximus; tutela pueri, & Imperii administratio penes Agnetem matrem a Principibus relicta est. Puero Rege, ut pronum erat, Imperium in Principum discordias, procerumque factiones & turbas, quæ vivo patre exarserant, ire cœpit. Tum vero longa illa felicitatis, pacisque tempora in civilia bella, & turbulentissimum Imperii statum conversa sunt, magno religionis per Sclaviam & barbaras gentes proferendæ detrimento.

Confirmatur ab Imado Episc. emptio prædii Hallensis.

Imadi per hæc beneficentiam memoriamque ex hoc anno testantur literæ, quibus Eilberto tertio Abdinghoviano Abbati prædium pontificali auctoritate confirmat.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Imadus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus Quotiescunque religiosorum virorum in suis oportunitatibus preces exaudientes quieti & utilitati eorum paterno affectu providemus, ab omnipotente Deo, quem in suis membris honoramus, præmium laboris nos recepturos, fideliter & veraciter speramus. Unde omnium Christi fidelium, præsentium & futurorum noverit devotio, qualiter Dominus Eilbertus venerabilis Abbas Ecclesiæ Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quam in occidentali parte suburbii civitatis nostræ Dominus Meinwercus digne & laudabiliter memorandus Episcopus, avunculus noster devotissime construxit, nos suppliciter adiit, ut prædium quoddam in Comitatu Bernhardi ducis, in villa, quæ Hallo dicitur, quod a quodam viro, Tancmaro nomine, suisque hæredibus viginti marcis comparavit, Episcopalis auctoritatis confirmatione corroboraremus, humiliter petiit. Cujus justis precibus, gratuito annuentes, ipsum prædium cum universis adhæc legaliter pertinentibus, suis suorumque fratrum præsentium atque futurorum usibus banni nostri munimine confirmavimus, & præsentis Scripti paginam in monimentum & munimentum perpetuum sigilli nostri impressione insigniri mandavimus. Hujus rei testes sunt Adelbertus Comes, Friberch, Oddo, Cono, Erp, Hoico, Azo, Leiko, Hocikó, Heio, Tammo, Hamaca, Uneca, Reynmar: item Rejinmar, Meingrim, Thiethard, Adelbrand, Affolf, Alvold, Sibrach, Ricwald, Ecbrach, Helmdag, Reynold. Ekkibrach, Brunhard, Becelin, Wediko, Liefdag, Vulfheri, Thantmar Acta hæc sunt Paderborn. Calend. Augusti, Anno ab Incarnatione Domini MLVI. Indictione * VIII, regnante Heinrico Rege IV.*

* al. IX.

Annus Christi 1057.

Victoris II. Pont. 3. Henrici IV. Reg. 2.
Imadi Ep. Pad. 6.

Mors Victoris Pont.

Consequens hic annus Victoris II. Pontificis funus conjunxit, in cujus locum Fridericus, Godefridi Lotharingi, Thusciæ Ducis frater extractus e Cœnobio Cassinensi, in quod religiosam vitam amplexus secesserat, delectus Romanus Pontifex. Ita vero tres ordine præstantissimi e Germana gente Romani Pontifices. Sed ille ultra annum superstes non fuit, Successorem nactus Nicolaum. Hoc ipso anno, ut auctor est Ursbergensis Abbas, Saxones

Lambert. Schaff. Ursberg. in chron.

Victoria Saxonum contra Sclavos.

egregie ulti cladis ignominiam, quam a Sclavis eos accepisse diximus: congregato enim exercitu sub Bernardo duce, efferam Luiticiorum gentem invaserunt, diversisque malis per spolia & cædes affligendo rursum imperio, subjecere acceptisque obsidibus ac tributis trans Albim Saxoniam ingressi sunt. Nec multo post Saxones, tanquam rebus a se præclare gestis inflati, tumultuari cœperunt; jam enim crebris conventiculis agitarant inter se ulcisci injurias, quas ab Henrico III Patre moderni acceperant, Imperiumque revocare ad principem aliquem suæ gentis hominem familiamque. Ac nihil ad hanc rem opportunius, quam infirma pueri ætas visa. Quæ dum agitantur, accessit e Bohemia, in qua a puero exularat, Otho Wilhelmi Marchionis frater, vir ingenio & manu promptus, qui benigne a proceribus Saxoniæ exceptus, erectusque in spem Regni. Hoc periculo integriores in Republica perculsi, consultum habuere Henricum Regem quantumvis puerum in Saxoniam evocare. Advolat Imperatrix cum filio puero Eresburgum, ubi intra diœcesin nostram festo Apostolorum Petri & Pauli conventus Principum indictus; ad quem dum ex tota Saxonia confluunt, accidit Regis patrueles, Brunonem & Egbertum, cum armata militum manu incurrere in armatum Othonem. Pugnatum utrimque pertinaciter, primoque congressu Bruno, & Otho mutuis vulneribus cecidere. Ac postquam Otho factionis dux sublatus est, tota illa rebellio consopita quievit.

Rebellio a Saxonibus mota contra Henricum Reg.

Annus Christi 1058.

Stephani X. Pont. 1. Henrici IV. Reg. 3. Imadi Ep. Pad. 7

Ad hosce Saxonum motus continendos Imperatrix cum Rege filio sequenti anno in Saxoniam regressa; ac festum Natalis Domini, uti Lambertus perhibet, Merseburgi prius celebravit; aderatque Regi Hildebrandus Pontificis legatus (quem Roma post celeberrimum Pontificem sortita) vir eo sæculo religionis studio, eloquentia, & doctrina sacrarum literarum facile præstantissimus. Verum si annales Episcoporum Eystadensium consulas, Poledæ festa hæc Natalitia peracta sunt in conventu trium Archiepiscoporum, multorumque Episcoporum, & Procerum Saxoniæ, præsente etiam Imado Episcopo nostro, in quo Gundekarus Eystadensis Episcopus consecratus. Juvat hæc ex ipso Gundekari relicto memoriæ scripto apud Gretzerum referre. *Anno* 1058, *in die S. Joannis Apostoli, plus ceteris Deo dilecti, in loco, qui dicitur Poleda, ad summum gradum provectus est Sacerdotii Gundekarus hoc nomine secundus Eystadensis Ecclesiæ Episcopus. Interfuit, etiam suæ consecrationi Dominus ejus quartus Henricus Rex, cujus mater dilecta Agnes Imperatrix ejus Augusta, cuncta ad ejus ordinationem necessaria disponens pro Capellano, quasi deberet pro filio. Interfuit etiam eidem consecrationi Dominus Hildebrandus sacræ & Romanæ & Apostolicæ Sedis Cardinalis Subdiaconus, tunc temporis in has partes ad Regem Henricum Apostolica legatione functus. Insuper etiam adfuere jam præfati Episcopi Confratres, fraternum & benignum in ordinando præbentes auxilium, Luitpoldus Moguntinus Archiepiscopus, Engelhardus Magdenburgensis Archiepiscopus, Adalbertus Bremensis Archiepiscopus, Rumaldus Constantiensis Episcopus, Chuonradus Spirensis, Guntherus Babenbergensis, Hecil Hildenesbemensis, Immedo Podelbrunnensis, Sizo Verdunensis*, (qui Lamberto est Sitto Verdensis, altero ab hinc anno mortuus) *Bruno Misenensis, Wulffo Merseburgensis, Anselmus Lucensis, Ermenfridus Situnensis, & unus de regione, quæ dicitur Bolani.* Est autem Poleda sæpe memoratus locus ex Cæsarum hospitio in Eyxfeldia ad fines Thuringiæ inter Goslariam & Mulhusium, arce regia & cœnobio Monachorum ordinis D. Benedicti celebris, olim nomen a præterfluente amne Pulio sortitus.

Gretzer. in Catal. Episc. Eystad.

Consecratio Gundekari in conventu Poledensi.

Ad hunc ergo Regis ex Saxonia accessum, ex Procerum consiliis, uti Sigebertus est auctor, Saxonum armis aliquot Frisiæ castella expugnata, impositaque militum præsidia, quibus Frisonum insolentia rebellionem cœptan-

Diploma Regis ex archiv. Fuldensi. Aventinus. Lambertus

tantium est refrenata. Nam Mindam hoc anno Imperatricem cum filio descendisse, & Visurgis regiones perlustrasse constat ex rescripto Regis ex ea urbe V Martii consignato. Pascha deinde Merseburgi celebratum a Rege: inde in Bojariam profectio instituta, & festum Pentecostes Augustæ peractum. Longius post hæc iter suscepit ad fines Ungariæ, quo Sophia Regis soror deducta, ac Salamoni Andreæ Ungariæ Regis filio in matrimonium data: altera Regis soror Juditha Polono Principi denupta. Ita vicinorum Principum connubiis familiam præmunire visum.

Cathedralis & Abdinkhoffensis Ecclesiæ & Monasteria cum urbe igni absumuntur.

Ceterum hic annus Imado funestissimus fuit, quo & urbs ipsa, & duo celeberrima Monasteria Cathedrale videlicet Collegium Canonicorum, & Cœnobium Abdinghovianum cum Basilicis feria VI ante festum Palmarum miserabili incendio conflagrarunt. Ita vero opus illud pulcherrimum ac magnificum Basilicæ & Collegii, quod Meinwercus Episcopus ex prioribus incendii ruinis tantis impensis construxerat, Imado Consanguineo Episcopo, rursum consedit in cineres, nec ultra quinquaginta annos stetit incolume. Ingens & calamitosum incendium, quod fama commiserationis totam implevit Germaniam, eoque a Sigeberto Gemblacensi, Mariano Scoto, Petro Damiano, Antonino, Trithemio ac tot Scriptoribus memoratum. Hoc eodem fatali incendio, quod iidem auctores inter memoranda referunt, consumptus est Paternus Monachus, gente Scotus, diuque reclusus apud Abdinghovianos sui ordinis cœnobitas; grassante enim flamma per omnes cœnobii ruinas cum rogaretur, ut e cella, quam aperuerant, exiret, per voluntariam mortem communi incendio involui maluit. Testis hujus rei Marianus, & ipse gente Scotus, reclususque Fuldæ ac Moguntiæ Monachus, qui haud multo post Paderbornam adiens, omnia coram inspexit: nam sic ille ad hunc annum, rudi quidem, sed candida narratione, quam ex codice bibliothecæ Palatinæ & Vaticanæ integrius, quam passim Marianus, hic damus, *Padelbrunna*, inquit, *Civitas cum duobus Monasteriis, id est, Episcopatus & Monachorum, feria* VI. *ante Palmas igne consumitur: in Monasterio autem Monachorum erat, Paternus nomine, Monachus Scotus, multisque annis inclusus, qui etiam combustionem prænunciabat; ambiens martyrium pro nullo foris exivit, sed in sua clausula combustus, per ignem transivit in refrigerium, de cujus etiam sepulchro quædam bona narrantur; ipsis vero statim diebus feria* II *post octavas Paschæ exiens de Colonia causa claudendi cum Abbate Fuldensi ad Fuldam, super mattam in clausula ipsius, ubi supra eandem mattam combustus, & passus est, ego oravi.* Auctor est Petrus Damiani Paternum jam ante divina monitione edoctum, nisi populus syncera sese pœnitentia Deo reconciliaret, fore ut intra XXX dies urbs incendio absumeretur. Quamobrem Paterni consilio omnis sacra suppellex Cœnobii Abdinghoviani exportata in tutum. Postquam vero hæc monita paterni cassa fuere, ignis repente ex septem urbis regionibus prorumpens, totam urbem miserabili strage depastus est. Cumque vorax flamma ad cellam Paterni serpendo pervenisset, rogatus a fratribus suis, ut egressu vitam servaret, renuit pedem efferre, quod diceret se divino judicio vitam suam permittere, quam voto cellæ consecrasset. Factum, quod in sancto viro magis admireris, quam perscruteris, aut imitandum persuaseris; nec inter Scriptores reperi, qui non magis inter arcana rerum admirari, quam damnari visi sint. Quemadmodum paternus etiam inter memorabiles atque illustres sui ordinis viros in vetusta Cœnobii Abdinghoviani tabula depictus hodiedum conspicitur, qui tanquam vivam se hostiam absumi passus sit. Incendii hujus tempus non facile accuratius legas, quam in scripto codice Vaticanæ Bibliothecæ, ex quo Ferdinandus Episcopus noster hæc omnia Romæ conscripsit: *Anno nimirum Dominicæ Incarnationis MLVIII. Indict. XI. regni autem quarti Henrici···· Ordinationis vero Imadi Episcopi VII, Paderborna conflagravit Idibus Aprilis.*

Sigebert. in chron. Marian. Scot. in chron. Petrus Damian. Anton. p. 2. Chron. Magn. Belg. Eodem incendio Paternus inclusus extinguitur.

Qui frustra illud Paderbornensibus prædixerat.

Non his incendiorum malis abjectus Imadus Episcopus, Basilicæ & Collegii instaurationem (quod muri ex firma Meinwerci structura prope adhuc integri constiterant) ingentibus animis est aggressus, intraque decennium

Utrumque opus restaurare aggreditur Imadus.

nium, ut tempore referemus, dedicationem renovati operis celebrare visus: tanquam alter Meinwercus obtigerit, qui ex incendii ruinis repararet omnia multo etiam magnificentius. Tantumque privatis abundavit opibus, ut hoc ipso anno liberali prædii donatione auxerit Cœnobium Abdinghovianum, quam hic dare visum.

A quo & Abdinckhoffenses donantur prædio Tuistano.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis, Imadus Dei gratia Paderburnensis Ecclesiæ Episcopus. Quod ab Auctore mundi præceptum legitur, date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis: & in libro sapientiæ scriptum invenitur, divitiæ hominis redemptio animæ ejus, expedit omni christianæ animæ de rebus sibi temporaliter collatis pauperes Christi sustentare, & hujusmodi rebus amicos sibi facere, qui se, cum defecerint, in æterna tabernabula recipiant. Quapropter fidelium Christi noverit universitas, qualiter nos ob spem divinæ retributionis quoddam prædium in Tuista, & vivarium piscium in Helsen propria instantia elaboratum, Cænobio in Suburbio civitatis nostræ a venerabili Meynwerco Episcopo avunculo meo constructo, cui Eylbertus venerabilis Abbas præest, legitima oblatione contulimus, ut sustentationi fratrum inibi Deo regulariter servientium in amminiculo ······ Molendinum etiam juxta ipsum vivarium positum eidem cœnobio concessimus, pro molendino eorum meo rogatu in Balhorn destructo, a prædicto venerabili Meynwerco Episcopo eis cum curia collato. Hæc qualiacunque nostræ dilectionis & devotionis indicia cum utilitate, quæ ullo modo inde provenire poterit, nostra Pontificali auctoritate eidem cœnobio confirmamus, & omnem hominem, qui præfatum abbatem cum suis fratribus eorumque Successores quolibet modo vel ingenio inquietare, molestare aut divestire præsumpserit, perpetui anathematis vinculo innodamus. Ut ergo hæc per succedentium temporum curricula rata & inconvulsa permaneant, paginam hanc inde conscriptam sigilli nostri impressione roboramus, Hujus rei testes sunt Tammo Abbas de Halmwardeshusen, Winbertus matris Ecclesiæ Præpositus, Herimannus Decanus, Ecgico Præpositus Jerosolimitanus, & Decanus Pulveres, Bernhardus advocatus, Reinwercus, Witheraldus de Ittora, Everhard, Reinbold, Luippalin, Cono, Tammo, Gherhard, Ascelin Dapifer, Gelo pincerna, Eizo frater ejus, & alii multi. Acta sunt hæc Paderburn V. Nonas Octobris. anno incarnationis Dominicæ MLVIII. *Indictione* XI. *regni Henrici Regis* IV. III.

Annus Christi 1059.

Nicolai II. Pont. 1. Henrici IV. Reg. 4. Imadi Ep. Pad. 8.

Miræus in notis c. 89. Gelen. 4.

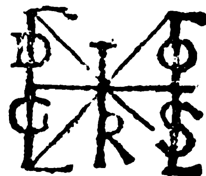
Henricus Rex cum Augusta matre in Germaniam reversus, mense Februario Aquisgranum adiit; quod ipsum docent tabulæ a Myræo relatæ, quibus de prædiis Ecclesiæ Nivellensis disponit. Aquisgrano Trajectum descendit ad inferiores Rheni provincias lustrandas; quo in loco, rogatu Agnetis Augustæ matris, mense Aprili, donationem patris Tuitiensi Cœnobio factam comprobant tabulæ a Godehardo Cancellario consignatæ. At multo liberalius Rex ad Augustæ matris preces Imadum Episcopum nostrum Trajecti exornavit, qui per id tempus inter Episcopos aulam Regis & Imperatricis affectatus, id merito & obsequio suo impetrasse refertur. Nam & Reineri silvam, vulgo Reinerswalt, in Hassia, quam Henricus pater permutatione prædii a Rothone seu Rudolpho Episcopo nostro obtinuerat, non modo gratis reddidit Paderbornensi Ecclesiæ, sed & prædia quædam in pago Westphalum large donavit, tanquam his donis incendii damna sublevaturus.

Silva Reinerswaldia donatur Ecclesiæ Pad.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia Rex. Noverint omnes Christi nostrique fideles, tam futuri quam præsentes, qualiter Antecessor noster, & amabilis pater, dignissimæ memoriæ Heinricus tertius Rex, & secundus Imperator Augustus, prædium quoddam dedit in concambium sanctæ Paderbrunnensis Ecclesiæ venerabili Episcopo Rudolfo pro uno foresto Reginheresbuson dicto eidem Ecclesiæ pertinenti, & hoc concambium, quamdiu uterque vixit, tamdiu ratam permansit; sed post Patris nostri lamentandum obitum, nos pro animæ illius æterna requie, & per interventum dilectissimæ matris nostræ Agnetis Imperatri-

cis augustæ, nec non ob devotum ac fidele servitium Immadi præfatæ Ecclesiæ post Rudolfum digni præsulis forestum reddidimus, atque ad altare Mariæ matris Domini, & S. Kiliani martyris sanctique Liborii confessoris hoc ipsum prædium, scilicet curtim unam dominicalem, Puningun dictam, cum tribus minoribus, Sumersedi, Bottesdorff, Calinbichi, quæ vulgo dicuntur Vorawerch, cum viginti septem mansis ad easdem curtes pertinentes in pagis Westphalum & Treine situm, & in Comitatibus Bernhardi Ducis, & Rotgeri atque Bernhardi Comitum, cum omnibus suis appendiciis, hoc est, utriusque sexus mancipiis, areis, ædificiis, terris cultis & incultis, agris, pratis, pascuis, campis, silvis, venationibus, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molis, molendinis, exitibus & reditibus, viis & inviis, quæsitis & inquirendis, & cum omni jure & utilitate, quæ ullo modo inde poterit provenire, in proprium dedimus atque tradidimus, ea scilicet ratione, ut jam dictus Immadus Paterbrunnensis sedis venerabilis Antistes, suique Successores de prænominato prædio liberam deinceps potestatem habeant tenendi, commutandi, præcariandi, vel quidquid sibimet tantum in usum Ecclesiæ placuerit, inde faciendi. Et ut hæc nostra regalis traditio stabilis & inconvulsa omni permaneat ævo, hanc cartam inde conscriptam manu propria corroborantes sigilli nostri impressione, ut subtus cernitur, jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici quarti Regis.

Gedebardus Cancellarius vice Luitpoldi Archicappellani recognovi. Data est VII. Idus Aprilis. anno Dominicæ Incarnat. MLIX. Indictione XII. anno autem ordinat Domni Heinrici IV. Regis V. regni vero III. actum apud Trajectum in Dei nomine feliciter Amen.

Mors Luitdolphi Archiep. Moguntini.

Finis hujus anni, sexto videlicet Idus Decemb. mors subtraxit Luitdolphum Moguntinum Archiepiscopum ac Metropolitanum nostrum, in cujus locum Regis ac Imperatricis procuratione, repositus Sigefridus Fuldensis Abbas, & in Abbatis locum successit Wideradus ejusdem Cœnobii Monachus, eademque, qua Sigebertus, familia oriundus.

Annus Christi 1060.

Nicolai II. Pont. 2. Henrici IV. Reg. 5. Imadi Ep. Pad. 9.

Lambert. Moritur Sitto Episc. Verdens. Crantzius lib. 5. Metrop. 28.

Rex deinde Natalem Domini Wormatiæ celebravit, & hoc anno MLX (quem Lambertus, aliique passim a Natalitiis Christi consignant) Episcoporum synodum in eadem urbe indixit. Verum Episcopis, quod pestifera per Galliam & Germaniam lues grassaretur, sese excusantibus, conventus ille intermissus est. Obiitque hoc anno e Saxoniæ præsulibus Sitto Verdensis Episcopus, succedente Rucberto (Crantius Ricertum vocat) viro ex illustri Comitum familia, sedi illi ad multa commodadato; quanquam nulli Episcopi magis in obscuro jaceant, quam diœcesis hujus, quæ nec Chronicon nec Scriptorem exhibet. Nec tum alii fere Episcopi per Germaniam & Saxoniam impositi, quam ex Regis nominatione, quod bono quidem Ecclesiarum factum, dum Reges boni erant: postquam vero Reges aulæque Regum corruptæ, quanto id Ecclesiarum malo continuatum, docebunt hujus Regis facta.

Annus Christi 1061.

Alexandri II Pont. 1. Henrici IV. Reg. 6. Imadi Ep. Pad. 10.

Baronius Leo Ostien. Schisma in electione summi Pontificis.

Et jam res eo invaluerat per dissidia, ut Pontificum etiam nominationem sibi Reges Germaniæ sumerent. Quemadmodum anno insequenti, cum mortuo Nicolao Pontifice 6 Calend. Augusti Cardinales eligerent Anselmum Lucensem Episcopum, factiosi quidam Romani Cadaloum Parmensem Episcopum, qui Honorium II se dixit, obtrusere, missa ad Henricum Regem legatione, qua coronam auream, & titulum patritiatus Regi offerunt. Quæ in-

insignia Henricus Rex Basileæ in conventu Procerum admisit, actumque per Imperatricem & Guibertum Cancellarium, ut Cadalov Pontificatus confirmaretur fœdo Ecclesiæ Schismate. Hactenus prospera omnia Henrico Regi cessere: aut postquam in Romanæ sedis libertatem ac jura manus regias injecit, quæ non malorum initia aulam Regemque consecuta? id eo indignius, quod in concilio Romano, jam ante biennium a Nicolao Pontifice habito, adversus prolapsam Sacerdotum castitatem, jus simul creandi Romanum Pontificem ad Cardinalium suffragia revocatum feratur.

Otto Dux Bois datur. Lambert.

Rex subinde Ratisbonam concessit, ubi Agnes Imperatrix, abdicata Bojariæ gubernatione, Ottonem Gottingensem, e clarissima Saxonum familia ortum, Bojis Principem dedit, virum civili prudentia, & disciplina militari inclytum. Id eo consilio potissimum factum, quod regiis negotiis opportunus, fidusque ante omnes fore crederetur. E Bojaria Rex Moguntiam atque ad inferiores Germaniæ provincias descendens, Stabulense Monasterium invisit.

Annus Christi 1062.

Alexandrii II. Pont. 2. Henrici IV. Reg. 7. Imadi Ep. Pad. 11.

Urbs Mindensis conflagrat. Lerbeckius. Continuat. Herm. Contr. Chron. Mind. Cleinsorg.

Annus insequens, Christi MLXII, terræ motu, tonitruis, fulminum ictibus, mortalibus gravis; quo etiam urbs Minda ad Visurgim cum Basilica deflagravit; omnisque sacra supellex a Caroli M. ævo collecta, Henrico Rege præsente ac spectante, ipso die Vincentii M. ignibus simul absumpta periit. Mense Martio Rex Goslariæ versatus in congressu Episcoporum & procerum; quos inter Imadus Episcopus noster, una cum Egilberto Mindensi, & Hezilone Hildesiensi Episcopis, aulam regiam assectatis. Ac Imadum magnæ apud Regem & Imperatricem fuisse auctoritatis, docebit donatio, ejus inter ceteras rogatu, Heziloni Episcopo facta, quam idcirco subjicimus.

Silva Hildesiensis ab Imper. donatur Heziloni Episcopo Hild.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Rex. Quotiens ex sumptibus, donis, & honoribus divinitus nobis collatis, commodum & honorem præstamus Ecclesiis Dei, & Sanctis ab eo honoratis, scimus & indubitanter credimus longam & stabilem præsentium bonorum tranquillitatem benigno studio & devoto animo assequi nos & comparare, & mansura atque æterna labentibus & deficientibus hujus sæculi rebus congregare & thesaurizare. Proinde omnibus Christi nostrisque fidelibus, tam futuris quam præsentibus, notum esse volumus, qualiter rogatu & ammonitione dilectissimæ genitricis nostræ Agnetis Imperatricis Augustæ, nec non continuo ac fideli servitio Hezilonis Hildeneshemensis Episcopi excitati, ad promerenda beatissimæ genitricis Dei & perpetuæ Virginis Mariæ beata suffragia, corde & animo exurgentes, tum consensu & favore Egilberti Mindensis Episcopi, & dilectæ sororis nostræ Adalheidæ Gandersheimensis Abbatissæ, nec non & Immitonis Podelbrunnensis Episcopi, & Sarachonis Corbeiensis abbatis, consentiente & consavente Ottone Bawariorum Duce, cæterisque omnibus, quorum prædia & possessiones sitæ erant intra eos terminos, quos scribi jubemus, quoddam forestum & bannum eidem Ecclesiæ Hildeneshemensi, & prædicto Episcopo, suisque Successoribus in reliquum habendum, & perpetualiter possidendum concessimus, & nostra regali potestate condonavimus, inter istos terminos situm a ponte fluvii Loine, qui porrigitur per medium amnem, ad villam Laide, per viam rectam, quæ tendit Choppenbrukke, de Choppenbrukke via recta usque Batsingehusen, de Batsingehusen via recta usque Aschereshusen, de Aschereshusen via recta ad Goltpecchi, de Goltpecchi via recta ad Pretensteina, de Pretensteina via recta ad Makkenhusen, de Makkenhusen via recta ad Luithartessen, de Luithartessen via recta ad Winethusen, de Winethusen via recta ad pontem Grene, rursum de ponte illo & medio alveo eundem fluvium Loinam deorsum usque ad pontem Laide. Jubentes igitur statuimus, & statuentes jubemus, ut infra præscriptor terminos nulla nostri regni major minorve persona venandi jus & potestatem sibi vendicare absque

consensu

consensu & licentia prædicti Episcopi & Successorum ejus, sive eorumque provisores ejusdem foresti ab eis constituti fuerint, præsumat. Quod si aliquis hujus præcepti nostri temerarius transgressor exstiterit, velut regalis contemptor decreti justi sententiæ judicii subjacebit, & debita pro corrupto banno nostro pecunia scilicet sexaginta solidos de singulis feris persolvat. Et ut hæc nostræ regalis successionis, donationis, confirmationis auctoritas per tempora successura stabilis & inconvulsa permaneat, hanc paginam nostræ voluntatis & facti indicem inde conscribi, & sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici quarti Regis invictissimi.

Fridericus Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarii recognovi. Data VII Idus Martii, anno Domin. Incarnat MLXII. Indict. XV. anno autem ordinationis Domni Heinrici quarti Regis VIII. regni vero VI vitæ XII. actum Goslariæ in Dei nomine feliciter Amen.

Chron. Herm. cont. Lambert. Sigebert. Ursberg. Anno Henricum a matre abstrahit.

E Saxonia Rex inferioris Rheni provincias ingressus, *apud Trajectum Frisiæ urbem diem Paschæ cum matre Imperatrice egit.* uti hæc Auctor refert, qui Hermanni chronicon supplet. Trajecto Rex cum Augusta matre ad Insulam D. Suiberti, quæ post Cæsaris Insula appellata est, appulit, ubi Anno Coloniensis regium puerum dolo interceptum abstractumque a matre perduxit Coloniam. Hactenus Augusta mater Rempublicam sua auctoritate pro impubere filio administrabat, consilio atque opera cumprimis Henrici Augustani Episcopi, quod jam ante apud Henricum patrem atque Imperatorem Cancellarii munere perfunctus, Imperii res intime cognitas haberet. Atque is cum fere unus apud Augustam gratia atque potentia valere crederetur, invidia atque æmulatione aliorum venit in suspicionem inconcessi amoris, vulgi etiam fama augente, familiaritatem non esse citra flagitium. Rem, quæ in multas turbas conjecit Germaniam, cum Sigebertus, Hermanni Comitis continuator, Ursbergensis, aliique eorum temporum scriptores, tum Lambertus Schafnaburgensis enarrat. *Itaque Principes,* inquit, *indignitatem rei non ferentes, crebra conventicula facere, circa publicas functiones remissius agere, adversus Imperatricem popularium animos sollicitare, postremo omnibus modis niti, ut a matre puerum distraherent, & regni administrationem in se transferrent. Ad ultimum Coloniensis Episcopus, communicatis cum Egberto Comite, qui* Saxo erat, & Regis patruelis, *& cum Ottone Duce Bavarorum consiliis, navigio per Rhenum ad locum, qui dicitur S. Suiberti insula, venit. Ibi tum erat Rex. Qui dum quadam die post solennes epulas factus fuisset hilarior, hortari eum Episcopus cœpit, ut navim quandam suam, quam ad hoc miro opere instruxerat, spectatum procederet. Facile hoc persuasit puero simplici, & nihil minus quam insidias suspicanti. Cumque navim ingressus fuisset, stipantibus eum his, quos Episcopus factionis suæ socios ac ministros paraverat, repente remiges insurgunt, remis incumbunt, navim dicto citius in medium fluminis impellunt, Rex nova rerum facie confusus, incertusque animi, nec aliud quam vim & necem sibi paratam arbitratus, in flumen se præcipitem dedit. Citiusque eum aqua violentior suffocasset, nisi Egbertus Comes, dato post eum saltu, periclitantem, ipse quoque non minimum periclitatus, vix & ægre morti eriperet, & navi restitueret. Exin blanditiis, quibus poterant delinitum, Coloniam perducunt. Cætera multitudo per terram subsequitur, criminantibus multis, quod regia majestas violata, suique impos facta foret. Episcopus, ut invidiam facti mitigaret, ne videlicet privatæ gloriæ potius, quam communis commodi ratione hæc admisisse videretur, statuit, ut Episcopus quilibet, in cujus diœcesi Rex tum temporis moraretur, ne quid detrimenti pateretur Respub. provideret: & causis, quæ ad Regem delatæ fuissent, potissimum responderet. Imperatrix nec filium sequi, nec injurias jure gentium expostulare voluit: sed in propria recedens, privatam deinceps ætatem agere proposuit. Nec multo post tædium passa ærumnarum seculi, domesticis quoque erudita calamitatibus, cogitavit sæculo renunciare.* Ac paulo post, hortatu Petri Damiani, posita purpura, Fruteriam in Monasterium secessit. Postremo Romam ad limina Apostolorum profecta, vitam ea in urbe clausit, condita

Et navi impositum abducit.

Henricus Rex vitæ discrimen adit.

Imperatrix privatam vitam eligit. *Sigebert. Chron. Herm. Contin. Otto Frising lib. 6. c. 34.*

condita in æde D. Petronellæ, marmoreoque ſepulchro incluſa.

Non defuere poſt Adamum Bremenſem Scriptores, qui Annonis factum incuſarint: ſed ille poſt in comitiis Epiſcoporum ac procerum ita rei a ſe geſtæ rationem dedit, ut cunctorum aſſenſu dilaudatus, dignusque ſit habitus, cui Regis educatio, & Regni adminiſtratio committeretur. Quapropter & Petrus Damiani Annonem alterum Joadem Hebræorum Pontificem compellat, a quo regius puer ſervatus ſit. Atque ipſe Anno per filium in Auguſtæ matris gratiam rediit: quam & pudiciſſimam fœminam meliores ſcribunt, & ab omni intentata culpa abſolvunt; præterquam quod per ceteros miniſtros Reſpublica male adminiſtrata in diſſidia & periculum venerit. Amiſit hoc anno Saxonia Bernardum Ducem, virum bello egregium, a quo per XL annos Saxonia adverſus Sclavos & Nortalbianos propugnata. Hereditatem partiti ſunt Ordulphus & Hermannus filii, Eccleſiæ Bremenſi infeſti.

S. Anno Regis tutor *Adam. Brem. Albert. Stad.*

Bernardus Dux Saxoniæ obit.

Annus Chriſti 1063.

Alexandri II. Pont. 3. Henrici IV. Reg. 8. Imadi Ep. Pad. 14.

Lambert. Adam. Brem. l. 3.

Abjecto Auguſtæ imperio, & Regis educatio, & rerum publicarum procuratio penes Epiſcopos erat; eminebatque inter eos, ut Lambertus ſcribit, Moguntini & Colonienſis Archiepiſcoporum auctoritas, quibuscum in partem conſilii Adalbertus Bremenſis Archiepiſcopus aſſumptus, tum propter generis claritudinem, tum propter ætatis & Archiepiſcopatus dignitatem. Igitur hi duo Epiſcopi, uti Adamus Bremenſis ſcribit, conſules Reipublicæ, Eberhardo Trevirorum Archiepiſcopo ſe intra quietem continente. Donec per abſentiam Annonis nactus opportunitatem Adalbertus occupandi & depravandi totum animum juvenis, ceteriſque Epiſcopis poſthabitis, Monarchiam in regno uſurpare viſus eſt. Adſcitus in hanc rem Wernherus Comes, juvenis tam ingenio, quam ætate ferox. His inſtructus præſidiis, nihil penſi habebat Epiſcopatus veluti haſtæ venales ſubjicere, Monaſteria optima diſtrahere, Eccleſiæ honores ad quæſtum exponere: non meritorum, non virtutis rationem habere. Ac potentiores quidem Epiſcopi, metu factionis, mollius habiti; Sed eo majori inſolentia cum minus validis actum, qui mancipiorum inſtar tractati ſunt, Rege ad omnia, quæ juſſus erat, puerili facilitate annuente. Itaque Bremenſis ille dictator, duas opulentas occupat Abbatias, Corbeienſem & Lauriſheimenſem; utque publicum hujus rapinæ odium a ſe averteret, atque æmulis obſtrueret os, Regi perſuaſit, ut Colonienſi Archiepiſcopo donaret Malmundarienſe atque Endanum Cœnobium, Moguntino Solingenſtadianum, Rudolpho Suevorum Duci Campidonenſe, Wernero Comiti Kirchbergenſes poſſeſſiones, Othoni Bojorum Duci Altahenſes. At quo minus Corbejenſis Abbatia in ſpolium veniret, obſtitit Otto Dux Bojariorum, multiſque conatibus ægre tandem effecit, ut tam Abbati, quam Cœnobio Corbejenſi priſcus ſuus honor & libertas ſervaretur. Lauriſheimenſis quidem Abbas regio edicto ejectus; ſed is armis ſe tuitus eſt, dum procella illa disjiceretur. Ita vero per hanc mutationem gubernationis, dum charybdim evitare conſultum habuerunt, incidere in ſcyllam longe voraciorem.

Adalbertus Bremenſis Archiep. Regem depravat. Epiſcopatus & Abbatias diſtrahit.

Et quæ non legum diſſolutio? quæ non Principum licentia, Rege puero, conſecuta eſt? ſatis id certamen hujus anni inter Hildeſienſem Epiſcopum & Fuldenſem Abbatem docet; quod inter ceteros Lambertus diſertiſſimus horum temporum ſcriptor denarrat. *Rex*, inquit, *Natalem Domini Goslariæ celebravit, ubi ipſa die, dum ad veſperam ſellæ Epiſcoporum locarentur, inter Camerarios Hecilonis Hildenesheimenſis Epiſcopi, & Camerarios Wideradi Fuldenſis Abbatis, gravis concertatio oborta eſt: & primo jurgiis, dein pugnis res geſta eſt: citoque ad gladios prorupiſſent, niſi Ottonis Bojariorum Ducis, qui cauſam Abbatis tuebatur, auctoritas interceſſiſſet. Cauſa vero talis erat. Conſuetudo erat in regno per multos re-*

Concertatio Epiſcoporum ob ſeſſionem.

tro

tro majores observata, ut semper in conventu Episcoporum, Abbas Fuldensis Archiepiscopo Moguntino proximus assideret. Sed Episcopus causabatur neminem sibi intra diœcesin suam post Archiepiscopum debere præferri: animatus ad hoc & opum gloria, qua antecessores suos longe supergrediebatur, & temporis opportunitate. Quia Rege adhuc in puerilibus annis constituto, singuli, quod sibi animus suggessisset, facere impune poterant.

Abbatis & Episcopi conflictus in sacra æde

Successit mox alterum certamen inter utrumque præsulem multo truculentius, quod ex eodem Lamberto referre juvat. *Rex enim dum hoc ipso anno Goslariæ Pentecosten celebraret, atque ad vespertinam synaxin Rex & Episcopi convenissent, rursum de positione Sellarum Episcopalium tumultus exoritur, non fortuita, ut prius, conversione, sed præmeditata diu machinatione. Nam Episcopus Hildesheimensis acceptæ prius contumeliæ memor, Egbertum Comitem cum expeditis militibus retro altare occuluerat; hi audito tumultuantium Camerariorum strepitu, ocyus advolant, Fuldensium alios pugnis, alios fustibus cædunt, prosternunt, & de sacrario Ecclesiæ, inopinato periculo attonitos, facile proturbant. Quibus illico ad arma conclamantibus, Fuldenses, quibus arma in promptu erant, facto grege Ecclesiam irrumpunt, in medio chori psallentiumque fratrum manus conserunt, rem jam non fustibus, sed gladiis gerunt. Pugna atrox committitur, atque per totam Ecclesiam pro hymnis & canticis spiritualibus vociferatio adhortantium, & ululatus morientium exauditur. Super altaria Dei tristes jugulantur hostiæ, passimque per Ecclesiam sanguinis currunt flumina, non legali, ut quondam religione, sed hostili crudelitate, profusa. Episcopus Hildenesheimensis capto editiori loco, tanquam militari quodam classico suos, ut fortiter præliarentur, hortabatur, & ne loci religione ab armis terrerentur, suæ auctoritatis & promissionis titulum obtendebat. Multi utrimque vulnerati, multi occisi sunt. Inter quos præcipui erant Regenbodo signifer Fuldensis, & Bero Ecberto Comiti carissimus miles. Rex inter hæc vociferans, & sub obtentu regiæ majestatis populum adjurans, surdis fabulam narrare videbatur. Tandem monitus a suis, ut vitæ propriæ, pugna excedens, consuleret. Vixque inter constipatam arctius multitudinem eluctatus in palatium se recepit. Hildenesheimenses, qui instructi, præmeditatique ad pugnam venerant, superiores efficiuntur. Fuldenses, utpote quos inermes inopinatosque subito exortæ seditionis procella contraxerat, fusi fugatique, atque de Ecclesia expulsi sunt. Fores illico obserantur. Fuldenses, qui primo tumultu ad arma tollenda paulo longius discurrerant, frequentes armatique adsunt, atrium Ecclesiæ occupant, aciem instruunt, ut de Ecclesia progressos statim adoriantur. Sed nox concertationem diremit. Postero die severissime habita quæstione, Ecbertus Comes facile crimen removit, non tantum juris & legum patrocinio, quantum favore & indulgentia Regis, cujus patruelis erat. Totum accusationis pondus in Abbatem versum est.* Quæ exinde Monachorum conturbatio, & in Abbatem suum rebellio secuta sit, & quam fortunæ ejus cœnobii, quod Cælo se prope exæquarat, accisæ sint, multis deplorat Lambertus, qui Lipsii judicio, inter ejus ætatis scriptores facile præstantissimus est.

Lipsius in not. ad 1 lib Polit.

Hæsit fere per omnem illam æstatem Rex Goslariæ in congressu Episcoporum ac procerum; id quod satis commonstrat diploma XVI Calend. Augusti a Friderico Cancellario consignatum, quo Egilberto Mindensi Episcopo prædium Lashaggeri ad instaurandas incendii, de quo diximus, ruinas donat, præsentibus Annone Coloniensi, Alberto Hamburgensi, & Engelhardo Magdenburgensi Archiepiscopis: & Burchardo Halberstadiensi, ceterisque Episcopis. Quid vero Imadus Episcopus noster, qui per id tempus totus quoque erat in reparandis incendii damnis, obtinuerit, ex annalium nostrorum memoria excidit. Diploma illud recitatum legas inter Mindensia privilegia a Pistorio edita.

Roberti Episcopi Monast. mors.

Sub exitum hujus anni sublatus est e numero Episcoporum Saxonicorum Robertus XV Monasteriensium Antistes, gesti Episcopatus in summa tranquillitate & modestiæ fama per annos XXI. Multa ab hoc præsule ornamenta

menta Ecclesiæ, quæ fasti eorum memorant; interque bona comparata, Comitatus Grevoniensis ab eo adjectus. Sed nihil ab Episcopo commendatius apud posteros, quam optima cleri & Canonicorum inter claustrum disciplina, quæ tam florens eo præsule & numero Canonicorum, & opum copia, arctoque prisci instituti vigore fuit, ut quæ antea Mimigardia urbs, sub eo Monasterium appellari cœperit, nomine Monasterii a celebritate Collegii Monasteriique in urbem & diœcesin transfuso; quanquam ex qua familia, aut instituto vitæ Robertus ad Episcopatum pervenerit, & quid per tot annos præclare gesserit, parum sit in eorum fastis, aut ab aliis Scriptoribus notatum. Successor ei datus Fridericus, in Schola Paderbornensi excultus.

Annus Christi 1064.

Alexandri II. Pont. 4. Henrici IV. Reg. 9. Imadi Ep. Pad. 13.

Appendix Herm cont. Ablata restituuntur Trajectensi Ecclesiæ. *Miræus in Notit. Belg. c. 93. Heida in hist. Ultraject. in Wilhelmo Episc.*

Rex anno postero Coloniæ Natalitia Christi peragit, & post Comitia Triburiæ habita, Leodii Pascha celebrat. Inde Werdam ad Insulam D. Suiberti rediit; ubi mense Majo auctoritate Regis, & Annonis Coloniensis, Sigefridi Moguntini, & Eberhardi Trevirensis, Adalberti Bremensis Archiepiscoporum, ac Burchardi Halberstadiensis Episcopi, possessiones a Comitibus Hollandiæ ablatæ Trajectensi Ecclesiæ redditæ. Duplex in hanc rem diploma recitat Heida in Historia Ultrajectensi. Atque hi Episcopi, uti Regem circumducebant, ita omnis penes illos administrandi Regni potestas erat.

Appendix Herm. cont. Crantzius lib. 5. Metrop. c. 8. Chron. Magd. vita Annon. Friderici Episcopi Monast. electi laus.

Per id tempus, horum quoque Episcoporum auctoritate apud Regem, in locum Engelhardi Magdenburgensis Archiepiscopi, qui anno priori in Septembri excesserat, subrogatus est Wessilo, quem alii Wessilum vocant, Annonis Coloniensis Archiepiscopi frater. Liberis quidem Canonicorum suffragiis delectus erat Fridericus Magdenburgensis Præpositus, quem a puero in Gymnasio Paderbornensi cum Imado educatum diximus; Sed cum jus Regis obtenderetur in designandis imponendisque Episcopis, & Annonis apud Regem gratia accederet, Friderico cedendum fuit. Ne tamen præteritus omnino, exclususque esset ab Episcopatu, in locum Roberti Monasteriensium Episcopi, crearunt Episcopum; cumprimisque quod Monasterienses, in quorum Collegio, captus amore florentis disciplinæ, vixerat Canonicus, suis eum suffragiis expeterent. Vir ingenii mitis, vitæque integerrimæ, & magnis naturæ dotibus præter generis nobilitatem cumulatus. Nam pater ei, Theodoricus II. Landspergensis Marchio, Welini Comes, e Widekindea stirpe: mater Mathildis, filia ac hæres Eccardi Misniæ Marchionis. Quem natu majorem habuit fratrem Timonem, Misniæ titulum, & matris hæreditatem est sortitus; a quo Conradus I. genitus, & a Lothario Imperatore Marchio Misniæ anno 1126 constitutus. Ab hoc Conrado Electores Saxoniæ ducuntur. Soror Friderici traditur Gertrudis, Ortholpho Saxoniæ Duci denupta.

Petrus Damian. 7 epist. Baronius. Sigonius. Lambert. Vetus auctor chron. Saxon. Append. Herm. cont. Sigebert. Corrumpitur Henricus Rex per Adalbertum Archiep. Brem.

Interpellatus hoc anno Rex a Romanis adversus Cadaloum, obtrusum & schismaticum Pontificem, multa indies molientem turbantemque. Quapropter rogatus Rex, ut Alexandro II. rite electo, & laboranti Ecclesiæ subveniret. Quam in rem ex consilio Regis & Episcoporum Germaniæ missus est Romam Anno Coloniensis Archiepiscopus, a quo in concilio Episcoporum Italorum & Transalpinorum Mantuæ congregato Alexander firmatus in sede, & Cadalous damnatus. Tum vero per absentiam Annonis Adalbertus Bremensis Archiepiscopus totum juvenis Regis animum occupatum, ut diximus, depravare, omnemque regiam administrationem ad se cum Wernero Comite trahere, & proregem se ferre omnibus intolerabilem; ac ne Rex se publicis misceret, omnia vitæ ejus studia, ocio, venatione, & voluptatum illecebris occupavit; idque eo securius facere licuit, quod sub exitum hujus anni Sigefridus Moguntinus Archiepiscopus celebrem illam profectionem Hierosolymitanam ingressus: in quam Wilhelmus Trajectensis Episcopus, Guntherus Bambergensis, Otto Ratisbonensis, multique præsules, Sacerdotes,

Profectio in terram sanctam. *Lambert. Append. Herm. cont. Ursberg. Sigebert.*

tes,

Marian. Scotus. Trithem. in chron. Hirsaug. Vita Altmanni. Hundius in Metrop. l.6. Berthold. Constant. Appendix Herm. Lamb. Brovver. in not. ad vitam Mein. n. 32. Mersaus in Episc. Colon. D. Altmanni egregiæ dotes.

tes, clerici, & ex omni hominum ordine viri ad septem millia convenere. Quibus vero prædonum incursionibus, spoliis, & ærumnis iter illud peregerint, præter alios, multis describit Lamberus. Tantæ illa peregrinatio calamitatis fuit, quæ ex septem millibus altero abhinc anno non nisi duo millia reduxit in Germaniam. In horum peregrinantium numero fuit D. Altmannus, ad illustriora Ecclesiæ munia servatus, vir qui a puero Paderbornæ in scholis fuit excultus, ac deinde Canonicus, & scholarum Paderbornensium præfectus; ex quo munere ob celebritatem doctrinæ ac virtutum merita ab Henrico III. Imperatore Aquisgranensi Ecclesiæ Præpositus est datus: Unde ab Imperatrice post Cæsaris obitum evocatus ad aulam, inter aulæ Sacerdotes & Consiliarios, ob sapientiam & vitæ integritatem est habitus; quem absentem etiam, dum nondum ex Hierosolymitano itinere revertisset in Germaniam, in locum demortui Eilberti Pataviensium Episcopum, ut Lambertus est auctor, designavit. Columen exinde is hac tempestate perturbatæ per Germaniam Ecclesiæ, eoque Apostolicus legatus a Pontifice post in concilio Triburiensi est constitutus. Vir, ut idem Lambertus perhibet, *Apostolicæ conversationis, & magnarum in Christo virtutum.* Ita enim is cum Imado Episcopo nostro, Friderico Monasteriensi, ceterisque præstantibus viris in scholis & Collegio Paderbornensi excultus, in magnum Ecclesiæ bonum adolevit. Nec vanum hujus rei præsagium. Nam cum adhuc literis operam daret, supraque marginem fontis consideret cum Gebhardo & Adalberone condiscipulis, ac pauperem hi tres mensam familiari inter se colloquio condirent, Gebhardus exorsus, ego, inquit, Salisburgensis aliquando Episcopus sum futurus: excepit Adalbero; & ego Wirceburgensis Ecclesiæ præsul ero: post quæ Altmannus & ego Pataviensem Ecclesiam gubernandam accipiam. Præsagium probavit eventus. Enim vero hi tres ordine provecti ad eos, uti prædixere, Episcopatus; exortoque inter regnum & sacerdotium schismate, communi inter se ope & constantia connixi Ecclesiam Germaniæ, partim præsulum ignavia, partim metu Regis prope perditam, & collabentem adversus Schismaticos sustentavere, acerrimi defensores avitæ pietatis, ac sacerdotalis continentiæ. Sed utrum hoc præsagium acceperint Paderbornæ, aut Herbipoli, quod eo in loco Altmannus studia literarum perfecisse narretur a Joanne Lambacensi Abbate, qui vitam Altmanni conscripsit, ambiguum feceris. Adalbero & Altmannus hoc fere tempore Episcopatus suos adiere. Omnes ex illustri Germanorum genere nati: Gebhardus e familia Helfensteiniorum Comitum in Suevia, Adalbero e Comitum Laymbacensium stirpe in Bojaria, Altmannus e primaria Westphaliæ nobilitate, quem Hundius Saxonem ac Westphalum memorat, ortum e Comitum Putinensium genere: Meibomius ex Comitibus Wertinensibus etiam longius produxit: Westphalum certo Joannes Lambacensis Abbas testatur, quem Gebhardus Episcopus consecravit. Quo deinde odio Henrici Regis, & quibus malevolorum injuriis jactatus, dum Apostolicæ sedi constantissimus adhæret, tempori memorandum.

Hundius in Metrop. in Archiep. Sal. Gebhard. Joannes Lamb. Abbas. Meibomius in not. ad Gobelin.

Annus Christi 1065.

Alexandri II. Pont. 5. Henrici IV Reg. 10. Imadi Ep. Pad. 14.

Henricus Rex primum armis accingitur. Lambertus. Append. Herman. vita Annon lib. 4. c. 24.

Hibernis apud Saxones transactis, Rex Wormatiam ad Christi resurgentis festa celebranda tetendit. Ibi demum 4. Aprilis annum ætatis ingressus decimum quartum, seu ut alii memorant, decimum quintum, ense accingitur, Adelberti Archiepiscopi Bremensis consilio & arbitrio, penes quem tanquam Imperii consulem summa rerum moderatio erat. Ac vix arma induerat Rex, cum in Annonem Archiepiscopum adolescentiæ suæ moderatorem insurgit, ferro incursurus, ni Augusta mater obstitisset; adeo tum igniculi audaciæ & improbitatis emicare visi sunt, quibus postea Imperium conturbavit. Verum ut varius juvenis animus agebatur, Annonem modo inter amicissimos, modo inter infestissimos habuit, recrudescente memoria raptus e materno

no

Diploma in defens. S. Maximini. Miræ Adalberti Archiepisc. Bremens. machinationes.

no consortio. Wormatia dehinc Treviros abiit, ubi rogatu Adalberti, Annonis & Eberhardi Archiepiscoporum Cœnobio S. Maximini privilegia confirmat. Post quæ ab Adalberto Archiepiscopo in Saxoniam est retractus, qui per id tempus ex potenti dominatu mira machinabatur; statuerat enim omnes intra Bremensem Archiepiscopatum Comitatus aut pretio, aut Regis donatione in potestatem ac possessionem suæ Ecclesiæ redigere, paremque sese Herbipolensi Episcopo attollere, qui in Episcopatu suo neminem Comitum consortem haberet, Episcopatu in formam Ducatus redacto. Quam in rem auri argentique vasa, omnemque Ecclesiæ thesaurum conflavit, pollicitus se omnia in duplum restituturum Ecclesiæ suæ. Qua spe, quantum homo vanus sit delusus, ostendit egestas, & omnium odia, in quæ miser incurrit. Hoc præterea anno helluo ille bonorum sacrorum impetravit donationem Corbejensis Cœnobii. Ejus rei gratia ipsas donationis tabulas hic referam, ut posteritati constet planius de nundinatione sacrorum bonorum, qua Rex & Albertus ex certo illo dominatu se omnibus exosos fecere.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia Rex. Cum regiæ dignitatis sit, jus cuiquam servare suum, precipue tamen Ecclesiastica jura nobis observanda videntur, quia si peccandum, tolerabilius in hominem quam Deum; si non peccandum, reverentius tamen Deo quam hominibus obsequendum. Nos quidem patrum præcedentium vestigia imitari optantes, augere bona Ecclesiastica, aucta retinere; nostroque in quantum possumus patrocinio tueri debemus quatenus nostra tenera ætas ad virile robur anhelans, promoveri, si promoverit, sperans, & dandi in Deo gloriam assequatur, & data inter homines confirmandi gratiam non amittat. Unde omnibus Christi nostrique fidelibus, tam futuris quam præsentibus, notum esse volumus, qualiter bene erga nos promerentem, Adalbertum Hamburgensem Archiepiscopum, digne remunerantes, ad archiepiscopalem Ecclesiam scilicet Hammaburch, in honore Domini & Salvatoris nostri, ejusque intemeratæ genitricis Mariæ, & Beati Jacobi Apostoli, sancti quoque Viti martyris constructam abbatiam, Chorbeja dictam, in pago Angera, in Ducatu Ottonis Ducis sitam, cum omnibus appendiciis, hoc est, utriusque sexus mancipiis, præposituris, Ecclesiis, decimis, villis, vineis, agris, pratis, campis, pascuis, silvis, forestis, venationibus, terris cultis & incultis, aquis aquarumque decursibus, molis, molendinis, piscationibus, exitibus, vel reditibus, viis & inviis, quæsitis & inquirendis, omnique utilitate, quæ vel scribi, vel dici, vel ullo modo inde potest acquiri in proprium dedimus atque tradidimus: nec non omni jure ac libertate, qua nos eam habuimus, sibi habendam concessimus, perpetualiter tenendam confirmavimus. Ea videlicet ratione, ut prædictus Adalbertus, ejusdem sedis Archiepiscopus, suique Successores, eandem, quam de cæteris Ecclesiæ suæ bonis legaliter adquisitis, liberam & de hac Abbatia potestatem habeant tenendi, constituendi, vel quidquid ad communem utriusque Ecclesiæ utilitatem voluerint, faciendi. Et ut hæc nostra legalis traditio stabilis & inconvulsa omni permaneat tempore, hanc cartam inde conscribi, manuque propria corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domini Heinrici quarti Regis.

*Sigehardus Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarii recognovi. Data XIV Calend. Novembris: Anno Dominicæ Incarnat. MLXV. Indict. III. Anno autem incarnationis Domini Heinrici quarti Regis XI. regni vero * IX. Actum Goslariæ in Dei nomine feliciter Amen.* * al. X.

Simili diplomate Abbatiam Lauresheimensem Alberto donat, quod a Madero probatum legas. Coloniensis interim Archiepiscopus ad Ecclesiam suam reversus, Basilicæ & Collegio S. Mariæ ad gradus ultimam manum imposuit, itaque hoc Collegium ditavit, ut XXX Canonici in eo alerentur. Quam in rem hoc anno Collegium Canonicorum, quod Tremoniæ erat, Coloniam cum omnibus decimis & bonis transtulit: translatisque Tremoniam D. Reinoldi reliquiis, Collegii Ecclesiam in Parochiam mutavit, quæ etiamnum Reinoldi appellatur.

Annus

Annus Christi 1066.

Alexandri II. Pont. 6. Henrici IV Reg. 11. Imadi Ep. Pad. 15.

Rex Principibus Imperii invisus. *Lambertus. Adamus Bremensis. Albertus Stadensis. Helmoldus*

Trahebat Rex post Natalitia Goslariæ celebrata hyemem in Saxonia, omnibus Saxoniæ principibus invisus, ob superbum rapacemque Adalberti Bremensis dominatum, qui Regem simulacri instar ostentabat; nec patiebatur Saxonia exire, ne alii Imperii Principes in Consilium & consortium regni venirent. Quibus illi offensi exacerbatique, primum conventicula cogunt; deinde, adulta jam conspiratione, Triburiæ conveniunt, Regique ex comitiis, quorum capita Moguntinus & Coloniensis, denunciant, aut regno cederet, aut Bremensem Archiepiscopum exauctoraret, Quo consternatus Rex cum Wernero Comite Ingelheimium advolat, quem istic a saltatrice muliere clava percussum amisit. Rex concilium Episcoporum & Principum ingressus, torvo omnium vultu excipitur, jubeturque Bremensem Archiepiscopum regni turbatorem dimittere. Quo audito Bremensis suasit Regi, ut clam nocte cum Imperii insignibus profugeret in Saxoniam, dum procella hæc defervesceret. Fecit id Rex; sed fuga mature detecta, in proxima villa reprehensus, custoditusque est, dum mane Principes accelerarent. Ac parum abfuit, quin in ipsum Archiepiscopum involarent, ni Rex se objecisset. Ita e villa cum perfidis aulæ ministris ejectus, profugusque Bremam rediit, ubi odiis & vexationibus Comitum jactatus, Ecclesiæ suæ magnum detrimentum intulit. Per id tempus postquam Godeschalcus Princeps, qui hactenus columen christianæ religionis fuerat, interemptus, Sclavia rebellare cœpit, & Joanne Episcopo per dira tormenta cum Sacerdotibus sublato, a Christi religione ad Idolorum cultum relabi; cæsisque christianis Hamburgensibus, Barbari diœcesin ferro & igne depopulantur. Quæ omnia in vindictam Archiepiscopi Deum permisisse perhibent, ex quo dissoluta in claustro vita, Canonici in libertatem, ac depravatos mores transiere. Exturbato ex aula Adalberto Archiepiscopo, Reipublicæ administratio rursus ad Episcopos reducta, ea qua ante potestate, ut quisque jus publicum in suis provinciis diceret. Rex dehinc Aquisgranum tetendit, atque inde Trajecti inter Frisios Pascha celebravit. Quo tempore dirum Cometæ sidus per quatuordecim noctes & 20 dies spectatum, fatale indicium, ut Scriptores memorant, schismatis inter Regnum & Sacerdotium, bellorumque, quæ consecuta sunt. Trajecto Rex Frislariam digressus; ubi fœdo morbo correptus est. Inde collectis viribus Pentecosten Herveldiæ egit. Nec multo post Triburiæ nuptias regio apparatu celebravit, ducta in matrimonium Bertha, Itali Marchionis filia. Mortuo Eberhardo Trevirensi Archiepiscopo, integerrimo præsule, Regis patrocinio subrogatus Conradus, Præpositus Coloniensis. Id cum clerus & populus indigne ferret, urbem ingressuro occurrit Theodoricus Comes, juvenis ætate & ingenio ferox, captivumque Episcopum per carnifices ex altissima rupe dejecit in mortem, Ea tum insolentia & perturbatio erat in Imperio. Anno interim Coloniensis Archiepiscopus Sigebergense Monasterium, & Basilicam a se conditam consecravit; cui post Salveldiense, & Graffchafanum in Westphalia adjecit.

Vastatur Ecclesia Hamburgensis. *Lambert. Sigebertus Marianus Scotus.*

Lambert. Ursberg. Barthold. Presbyt. Annnal. Trev. Brevv. Conradus Archiep. Trev. occiditur.

Annus Christi 1067.

Alexandri II. Pont. 7. Henrici IV. Reg. 12. Imadi Ep. Pad. 16.

Lambertus. Bunsing. in chron. Brunf. Sclavorum irruptio in regiones Transalbianas.

Rex anno postero cum nupta Regina in Saxoniam regressus ad paternum palatium, Goslariæque, quæ Imperii sedes erat, festo D. Martini peracto, in morbum relapsus, toto fere anno decubuit. Nihil ex eo memorabile, nisi quod Ottoni Thuringiæ Marchioni sine liberis excedenti subrogatus Egbertus Saxoniæ Marchio & Brunswici Dominus. Subtraxit & mors Ordulfum Saxoniæ Ducem, succedente Magno filio, a quo bellum adversus Sclavos

vos sub exordia principatus susceptum, sed exitu improspero. Sclavi quippe armis superiores, omnes prope Transalbianas regiones ad tributum & servitia redegere, qua calamitate plusquam DC familiæ ex Holsatia ad Hercinios montes transmigravere. Uti per dissidia regni Barbari semper in vindictam Christianorum invaluere. Inter Episcopos Saxoniæ excessit Benno XVIII Osnabrugensis Episcopus (quem alii Werinherum vocant) multum vexatus a Godeschalco & Ottone filio, quos Comites Teclenburgenses fuisse volunt. Sublectus illi Benno eo nomine secundus, vir egregius, ac gente Suevus, ex ingenua familia, impetratusque e sterili matrimonio, parentum voto, ideoque etiam divino cultui consecratus, & Goslariam Hildesiumque transmissus; quibus in Gymnasiis ita semper eminuit, ut Hecilo Hildesii Episcopus eum primo Hildesiensium scholis moderandis præfecerit, ac totius deinde Episcopatus administrum delegerit. Ex quo munere ab Henrico Imperatore, dum Goslariæ hibernaret, die S. Clementis Osnabrugensium Episcopus est renunciatus; ob cujus divi memoriam cultumque, Iburgi postea Cœnobium ordinis D. Benedicti condidit ac sancto Clementi Patrono dedicavit. Accepto Episcopatus onere, Coloniam adiit, ubi proximo anno Calend. Januarii ab Annone Archiepiscopo ac metropolitano suo, Friderico Monasteriensi, atque Eilberto Mindensi Episcopis & ipse Episcopus consecratus est. Sed & D. Benno per id tempus e Saxonico Comite oriundus e Goslariensi Collegio, quod tum viris præstantibus florentissimum erat, Henrici patrocinio ad Misnensem Cathedram productus. Præsul quem ob vitæ sanctimoniam Saxonia coluit.

Moritur Benno E. pisc. Osnabrug. cui succedit Benno II. *Lambert. Ertvvin. in chron. Osn. Wittius in chron. Crantzius lib. 4. Metrop. c. 38*

Annus Christi 1068.

Alexandri II. Pont. 8. Henrici IV. Reg. 13. Imadi Ep. Pad. 17.

Lambertus. Ursberg. Barthold. presbyt. Adam. Bremens. Albertus Stadens. Corrupti Regis Henrici mores.

Annus dehinc MLXVIII cum turbulento Rege tanquam increscentibus tempestatum undis subit infestus. Nam, sicuti Ursbergensis memorat, Saxoniam Rex ex omni Romano Imperio sibi delegit, ac Regni sedem, quam Goslariæ fixit, ubi & natalitia Christi peregit, & hyemem traduxit. Tum vero laxato omni juventutis freno, despicere Principes, opprimere nobiles, infimæ sortis homines attollere honoribus, ocio, venationi, lusui, atque omnium voluptatum illecebris se permittere, filias illustrium hominum abjectis sordidisque collocare in matrimonium, neglecta Republica dare se ocio, venationi, ludicris spectaculis, & in omnia corruptæ vitæ vitia ire.

Adhæc nova Castella diversis in locis erigere, ac vetera præsidiis firmare, quibus etsi Saxones intelligerent servitutem sibi intendi, eoque frequentes convenerint in cœtu; hæc tamen dissimulanda duxere, quod cum maturiore Regis ætate corrigenda confiderent. At nihil perniciosius a Rege, quam quod sacerdotia vel ad gratiam, vel ad quæstum in aula venalia haberentur, ac juvenes indignique ad Episcopatus proveherentur, Quos inter Henricus ex Goslariensi Canonico, ob juventutis consortium, Spirensis Episcopus, & Adalbero Wormatiensis obtrusus, Rudolphi Ducis frater ac Monachus S. Galli, uno pede claudus, & per omnia, ut Lambertus ait, dignus spectaculo; quippe homo edacitatis lupinæ, staturæ grandis, crassitudinis tantæ, quæ aspicientibus horrorem incuteret; nec ita centimanus Gigas, aut aliud antiquitatis monstrum, si ab inferis emergeret, stupentis populi oculos in se atque ora converteret. Magna horum omnium causa Adalbertus Bremensis Archiepiscopus creditur, qui post triennium ejectionis suæ irrepserat in aulam; ne tamen in priorem scopulum incurreret, Principes regni humanius tractare, interque hos Coloniensem Archiepiscopum cumprimis sibi reconciliare studuit. Hactenus ab Henrico I. Saxone præclari & religiosissimi Reges ac Imperatores: nunc Henricus IV primus inter hos Germaniæ labes numerandus. Quapropter ob merita in Ecclesiam, & integerrimam fidem illis nominandi imponendique Episcopos facultas permissa, quos illi non nisi e clero delectus, ob virtutem dignissimos

A quo indigni Episcopi præfecti.

mos obtulere, qui ab hoc Rege primum, & corrupta ejus aula pessum iere.

Gobelin. aetat.VI. c.55

Inter hæc turbamenta Saxoniæ Imadus Episcopus noster, summæ apud omnes Principes & Episcopos auctoritatis, magna tranquillitate, & constantia virtutis Episcopatum suum administrabat, nihilque impensius habebat, quam ut ex incendii ruinis Basilicam instauraret, eoque perduxit, ut hoc anno fastigium operi imponeret; quam deinde mense Junio cum Sigefrido Moguntino Archiepiscopo solemni ritu consecravit; ita enim Gobelinus noster. *Anno* MLXVIII. *Henrici regni* XII. *dedicata seu reconciliata est Ecclesia Paderbornensis anno undecimo post civitatis incendium, & hæc dedicatio servatur adhuc, videlicet* XXII. *die mensis Junii.* Quanquam decimus magis, quam undecimus ab incendio hic annus reputatus. Septimo deinde Idus Septembris Imadus primorum Episcoporum Paderbornensium corpora, quæ jam duplici incendio Ecclesiæ aut obruta, aut disjecta erant, insigni religione cultuque Antecessorum suorum diligenter investigavit, repertaque in vetustis sepulchris collegit, & in crypta, quæ choro Basilicæ substructa est, honorificentissime ante aram D. Stephani a Leone Pontifice consecratam condidit, ubi a posteris in magna veneratione fuerunt habita, quemadmodum hoc Ferdinandus Episcopus noster ex veteri codice Palatini manuscripto Bibliothecæ Vaticanæ produxit. Ipse deinde Ferdinandus Episcopus noster, cum disjecto lapide, & neglecto veteris pietatis cultu, memoria prope omnis sepulta jaceret, pristino decori cultuique, Imadi exemplo & pietate provocatus reddidit. Inscriptionem & monumentum hujus translationis in Hathumaro Episcopo dedimus. Quæ omnia ad hanc diem ignorata mansissent, nisi Ferdinandus Episcopus noster hæc ex Romana Bibliotheca protulisset in lucem. Solennis hæc translatio in cryptam hoc anno MLXVIII facta ex Indictione VI, & Henrici IV Regis anno XIII, Imadi vero Episcopi ordinationis anno XVI. adscripto satis constare potest, licet forte alius alibi annus consignetur. Ex eodem Vaticano codice adscripta accepimus ornamenta & largitionem, quam Imadus Ecclesiæ suæ fecit, quæ sic habet.

Dedicatio Basilicæ Paderborn.

Et elevatio corporum primorum Episc. Pad. ab Imado facta. Ferdinand ex veteri codice.

Ad imaginem sanctæ Mariæ Marca & dimid.
In aureo scrinio S. Liborii XXIV. Marc. auri.
In plenario aureo V. Marc. auri.
Item in plenario VI. Marc. & quadrantem.
In altari aureo XVII Marc. auri.
In cruce minori V. Marc. & dimid.
In majori cruce XIV & una Marca ad decurandum.
Summa autem LXXI & dimid.

Hæc tanquam ex naufragio antiquitatis de præstanti Episcopo servata. Sed longe illustrius Imadi Episcopi factum, qui ob incendium Monasterii majoris, Collegii videlicet Cathedralis, non est passus disciplinam communis vitæ inter clericos dissolvi; tametsi id jam Treviri, Bremæ, Hildesii, aliisque in locis indultum esset. Quare reparato simul Collegio in formam claustri, uti a Meinwerco & majoribus acceperat, intra societatis vitæ instituta Canonicos ac clericos retinuit.

Qui non est passus disciplinam vitæ communis inter Canonicos dissolvi. Cleinsorg.

Ceterum hoc ipso anno dum Rex Goslariæ versatur, regia donatione, Friderici & Conradi comitatum Heciloni Hildesimensi Episcopo dedit. Id liberalitatis diploma, quia hactenus lucem non aspexit, hic interjungere placuit.

Novo Comitatu ab Henrico donatur Hezilo Episc. Hildes.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus divina favente clementia Rex. Si loca divinis cultibus mancipata ex nostra regali auctoritate ditare & sublimare studuerimus, id ad prosperitatem vitæ nostræ, regnique nostri stabilitatem esse profuturum minime dubitamus. Quapropter omnibus Christi nostrisque fidelibus, tam futuris quam præsentibus, notum esse volumus, qualiter nos ob nostram, felicisque memoriæ Patris nostri Heinrici Imperatoris perpetuam beatitudinem, & interventum contectalis nostræ Berchtæ, nec non ob fidele servitium Hezilonis Hildinesheimensis Episcopi, Comitatum, quem Fridericus, ejusque filius Conradus Comites ex regali potestate in beneficium habuerunt, in illis pagis Valedungon, Aringe, Guttingon, & in his publicis Ecclesiarum parochiis, Alicga, Redun, Fredenon, Walehuson situm, ad altare dilectissimæ Dei genitricis perpetuæ Virginis

ginis Mariæ in Hildenesheim consecratum, ex nostra regali potestate cum omni jure & utilitate, quæ ullo modo inde provenire poterit, dedimus, atque in proprium perpetuo jure possidendum tradidimus. Ea videlicet ratione, ut Hezilo prænominatus Episcopus, suique Successores eundem Comitatum, contradictione omnium remota, libera deinceps potestate habeant, possideant, & in perpetuum quiete fruantur. Et ut hæc nostræ donationis auctoritas firma & inconvulsa in omnia volventis mundi permaneat tempora, hanc cartam inde conscriptam manu propria, ut infra videtur, corroborantes, sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici quarti Regis invictissimi.

Bibo Cancellarius vice Sigefridi recognovi. Data Non. Augusti. Anno Dominicæ Incarn. millesimo sexagesimo octavo. Indict. sexta. Anno autem ordinationis domni Heinrici quarti Regis, regni 11. *actum Goslariæ in Dei nomine feliciter Amen.* * al. 13.

Haud dissimiliter Anno Coloniensis Archiepiscopus magno comitatu Werthinense ad Ruram Monasterium invisens, præclaris tabulis Geroni Abbati & Monachis, ad venerationem D. Ludgeri, privilegia confirmat. Interque testes memoratur Adolphus advocatus de monte; habeturque is Comes de monte, Everhardi & Adolphi pater, a quibus post Aldenberga commutata in Monasterium Cistertiense.

Annus Christi 1069.

Alexandri II Pont. 9. Henrici IV. Reg. 14. Imadi Ep. Pad. 18.

Henricus Rex quærit divortium a conjuge. *Lambertus. Sigebertus Barthold. Adamus Bremens. Albertus Stadens. Ursbergens.*

Hæsit in sequentem annum Rex inter Saxones, celebratisque Goslariæ natalitiis Christi, tandem aliquid martium est ausus; transito enim Albi per astrictas glacie paludes, Sclavorum provinciam ingressus, Luititios ex priori victoria insolentes magna clade attrivit, terramque eorum depopulatus, victor cum exercitu in Saxoniam rediit. Paschate dehinc Quidlenburgi peracto, Coloniæ pentecosten celebrat. Post Wormatiam proficiscitur ad congressum Principum. Ubi in secretum colloquium vocato Sigeberto Moguntino Archiepiscopo, decimas illi totius Thuringiæ, quas ante promiserat, se præstiturum, addicit, modo conjugium, quod cum Bertha Marchionis Itali filia contraxerat, ejus opera dissolvi possit. Homo ex uno vitio præceps in aliud, obtendebat se nullum cum ea rei maritalis usum habuisse; re autem inter vagos amores fastidiens uxorem, pessimo Lotharii exemplo, conturbabat fœdabatque Ecclesiam. Moguntinus spe decimarum illectus in hanc rem synodum post festum Michaelis indixit Moguntiæ. At Thuringi postquam didicere novum decimarum onus sibi intendi, tumultuari cœperunt. Quare Rex cum infesto agmine Thuringiam ingressus, expugnatisque duobus castellis, ad deditionem eam compulit. Dedo Marchio ex Widekindi M. ut creditur, stirpe Thuringorum Dux, in custodiam abreptus, mulctatusque possessionibus, haud multo post libertati redditur. Non tamen his extinctum odium in Moguntinum. Rex deinde cum ad Moguntinam synodum tenderet, comperit ex Italia advenisse Petrum Damiani legatum Apostolicum, virum ea ætate doctrina & vitæ innocentia apud omnes celebrem. Nec alia de causa adesse, quam ut divortium impediat. Ejus metu Rex Francofurtum secessit, quo & Legatus cum Episcopis & Principibus secutus, Regem gravi oratione a meditato scelere deterruit. Quapropter Rex quadraginta tantum militum comitatu stipatus citatis itineribus in Saxoniam est regressus, quem Regina secuta. Sed mox refrigescente amore, ad ingenium rediit. Hoc interim anno rursum Hecilonem Hildesimensem Episcopum, quem in comitatu habuit, Triburiæ Kalend. Septembris novo diplomate decoravit, quo eundem, de quo supra retulimus, Comitatum confirmat Ecclesiæ Hildesimensi.

Confirmatur donatio Comitatus Heziloni Ep. Hildes. facta.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Rex. Si loca Deo sanctisque ejus mancipata ex nostra regali auctoritate augere & sublimare, nostroque quantum possumus, patrocinio tueri studue-

studuerimus, id vitæ nostræ prosperitatem, regnique nostri stabilitatem esse minime dubitamus. Quapropter omnibus Christi nostrisque fidelibus, tam futuris quam præsentibus, notum esse volumus, qualiter nos pro remedio patris nostri Heinrici secundi Romanorum Imperatoris Augusti, & ob interventum dilectæ nostræ contectalis Berthæ, nec non pro dilectione, & fideli servitio Hezilonis Hildenesheimensis Ecclesiæ Episcopi, Comitatus, quos Friderich ejusque filius Chonradus Comites juxta fluvios Loyna & Alera ex imperiali donatione in beneficium habuerunt, in pagis Valedungon, Aeringon, Guttingon, quemadmodum illi prænominati Comites scilicet Friderihc & Chonradus habuerunt, eodem jure eidem Ecclesiæ, quæ est in honore intemeratæ Dei genitricis perpetuæque Virginis Mariæ consecrata, ex nostra regali auctoritate cum omni utilitate, quæ ullo modo inde potest provenire, perpetuo possidendum, omnium præsentium vel succedentium contradictione remota, in proprium tradidimus atque donavimus. Confirmamus igitur munificentia regia eidem Ecclesiæ libertatem per omnia retinendam, & bona omnia, quæ a prædecessoribus nostris Romanorum siquidem Imperatoribus, vel Francorum Regibus, usque ad tempora nostra prænominatæ Ecclesiæ concessa sunt. Et nos ei habendum omni tempore, atque jure perpetuo possidendum per nostri præcepti paginam concedimus, omni nostra ac nostrorum successorum, cunctorumque mortalium minorum vel majorum inquietatione remota. Monasteria, Parochias, Ecclesias, Decimas, terras cultas & incultas, Comitatus, mercatos, monetas, thelonea, foresta, cum omni utilitate, quæ describi, vel quoquo modo inde provenire poterit; insuper etiam bona, quæ a Christi fidelibus præfatæ Ecclesiæ largita sunt vel largiuntur, auctoritate regia confirmamus. Et ut hæc nostra regalis traditio stabilis & inconvulsa omni ævo permaneat, hanc cartam inde conscriptam, manu propria, ut infra videtur, corroborantes sigilli impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici quarti Regis.

Bibo Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarii recognovi. Data XVIII. Calend. Septembris. Anno Dominicæ Incarnationis MLXIX. Indictione VII. Anno autem Ordinat Domni Heinrici IV. Regis XV. regni vero XIII. actum Triburis in Dei nomine feliciter Amen.

Annus Christi 1070.

Alexandri II. Pont. 10. Henrici IV. Reg. 15.
Imadi Ep. Pad. 19.

Lambert. Ursberg. Rex postquam Natalem Christi Fringæ peregerat, e superiori Germania in Saxoniam se retulit, & Pascha Hildesii cum Hecilone Episcopo, quem inter familiarissimos & aulæ Comites habuit, festis Ecclesiæ gaudiis peregit. Quidlenburgi posthæc Ascensio Domini peracta. Sub quod tempus augustum illud templum, opus tot Saxoniæ Ducum, flammis absumptum. Pentecoste Merseburgi peracta, iter ad Rhenum reflectit, aditoque Aquisgrano, Moguntiam properat ad conventum Principum, in quo Otto Dux Bojariæ ex compositæ invidiæ scena postulatus reus. *Otto Bojariæ Dux reus Majestatis damnatur.* Hic ut diximus, vir amplissimæ nobilitatis, multisque Saxoniæ proceribus consanguinitate junctus: bellicis præterea artibus, rebusque gestis tantæ apud omnes Principes erat auctoritatis, ut si Rex invisus dejiceretur, ipse solio proximus destinaretur. Id cum Regem non lateret, æmulumque hunc remotum vellet, inter aulæ assentatores repertus est Egino quidam, homo obscuræ originis ac perfidus, quique Ottoni Regisque vitæ insidiatus, crimen læsæ majestatis intendere est ausus. Ejus criminis diluendi causa Otto ad singulare certamen se obtulit. Dissensere amici, indignum asserentes Ducem cum latrone congredi. Itaque absens, atque innocens, æmulorum etiam quorundam Principum invidia, a Rege damnatus, exutusque Ducatu Bojariæ. *Et Bojariæ Ducatu exuitur.* Tum vero alii gratificandi Regis causa, alii spoliorum cupidine, possessiones ejus, uxorisque, quas in natali Saxoniæ solo habebat amplissimas, diripere, igne in prædia grassari. Quibus ut Rex extremam manum adderet, collecto exercitu, primo castellum ejus Hamersteinium, deinde Tesenbergam (quod

Desenbergum dioecesis nostrae reputatur, uti in monumentis Ferdinandi exhibetur) difficili obsidione tandem expugnat. His Otto exacerbatus, collectis selectorum militum copiis, in Thuringiam irrumpit, villas regias diripiendo exurendoque. Nec multo post Thuringos ac regios occcurrentes ad Hoschenowege, quod nunc Hassiae est oppidum, ad internecionem prope delet. Qua clade ita territus est Rex, ut Goslariam se receperit, sollicitus ne, quod Otto minitabatur, regni sedem & domicilium voluptatis in cineres quoque verteret. Otto vagus incertusque per superiorem Saxoniam proceres & Principes in societatem belli trahit, quos inter Magni Ottonis Saxoniae Ducis filium, juvenem aequi bonique servantissimum, sibi junxit. Haec civilium & funestorum bellorum initia, quibus tot annis postea Germania conflagravit.

Friderici Episc. Monast. liberalitas in Collegium Mauritianum. Berchorst. in vita D. Erponis. Inter has turbas Fridericus Monasteriensis Episcopus, religione & pacis studio egregius, hoc ipso anno Collegium Canonicorum extra urbis moenia conditum ex largissimis patrimonii bonis, quae illi ex haereditate Marchionis patris obvenerant, dotavit, attributis in hoc pium opus plusquam xx praediis. Patronum Ecclesiae illius esse voluit S. Mauritium (unde hodiedum Collegii Mauritiani nomen obtinet) quod ex Collegio Magdenburgensi, S. Mauritio dicato, traductus esset ad Episcopatum. Cippo quidem veteri annus 1050 inscriptus; sed cum illo anno nondum Episcopus fuerit, ad hunc, de quo agimus, exordia revocantur.

Annus Christi 1071.

Alexandri II. Pont. 11. Henrici IV. Reg. 16. Imadi Ep. Pad. 20.

Lambertus. Ursberg. Adamus. Increscentibus Saxoniae motibus, Henricus Rex Goslariae se continuit, ubi dum Christi natalitia ageret, consilio Rudolphi Suevorum Ducis, & Adalberti Bremensis Archiepiscopi, Welfo Azzonis Marchionis Itali filio Bojariae Ducatum dedit. Is vero cum Ottonis exauctorati jam Ducis filiam in matrimonio haberet, socerumque proscriptum, ac Regis hostem intelligeret, rupto tori consortio, filiam patri remisit, Ducatusque dignitatem ante fidem amoremque conjugis habuit. Novus hic belli stimulus Ottoni fuit; quare montem Hasengunanum praemuniit, in eoque se cum militibus inclusit, late circum praedas agendo. Quo comperto, Rex contractis ex Saxonia, Thuringia, & Hassia copiis, Ottonem expugnandum sumpsit. Intervenit hic Everhardus Comes, Ottonique persuasit, ut Regis se clementiae permitteret. *Otto Dux Regi se subdit.* Quare fide utrimque accepta, factisque induciis, jussus est Otto se Coloniae circa Pascha sistere in conventu Principum. Rex autem in Bojariam profectus, quae Ottonis Ducis sui desiderio in tumultus itura timebatur. Ea pacata, dum secundo Rheno Coloniam descendit, ex itinere castrum Hamersteinianum a D. Henrico Imperatore dirutum instaurari jussit. Paschate Coloniae peracto, prorogatisque Ottoni induciis, Leodium advolat. Ac mox festinatis itineribus in Saxoniam regressus, Pentecosten Halberstadii celebrat. Ibi Ottonem Ducem, ceterosque ingenuos, qui cum eo arma contra Rempublicam sumpsisse arguebantur, in deditionem suscepit, & Principibus regni custodiendos dedit, ea tamen lege, ut statuto die sibi redderentur.

Lambert. Tennagelius qui acta haec dedit. Binius in concil. Baronius Tom. 9. concil. Paris. recent edit. *Synodus Moguntina, in qua Carolus Constantiensis Episcopus depositus.* Mense Augusto allabente, Rex Moguntiam ad synodum Episcoporum contendit, quam Alexander II. Pontifex ob Carolum Constantiensem Episcopum convocari jusserat. Erat is a Rege e Collegio Magdenburgensi provectus ad hunc Episcopatum; ac multa illi crimini data a clero Constantiensi, interque cetera, quod simoniaca labe infectus, praelio ad Episcopatum pervenisset, quod plerosque Ecclesiae thesauros furtim subduxisset, quodque pro juvenilis aetatis insolentia omnia depravate ageret. Quae crimina postquam a Clero ad Apostolicam sedem delata sunt, mandatum dedit Pontifex Sigefrido Moguntino Archiepiscopo convocandi synodum, cognoscendique causam Caroli: simulque vetitum, ne priusquam se purgasset, consecraretur Episcopus. Convenere igitur ad hanc

hanc synodum Gebehardus Juvaniensis, & Udo Trevirensis Archiepiscopi, quibuscum consedere Adalbero Wirtzeburgensis- Gundecharus Eystadensis, Embricho Augustensis, Herimannus Bambergensis, Wernherus Argentinensis, Henricus Spirensis, Benno Osnabrugensis, Ermenfridus Sedunensis, Heribertus Mutinensis Episcopi, cum Abbatibus, & omnium ordinum Sacerdotibus, Imadus Paderbornensis Episcopus, ceterique legatos suo nomine miserunt, quod aut invaletudine, aut aliis publicis negotiis se impeditos dicerent. Synodo, præsente Rege, præsedit Moguntinus Episcopus, sedis Apostolicæ legatus; nihilque sollicitius agebat, quam ut crimina Carolo objecta dilueret; sed cum accusatores e clero Constantiensi crimina probando intenderint, Episcoporum judicio damnatus est Carolus. Et cum Rex virgam Episcopalem recepisset, multis promissis dolorem ejus solatus est. Episcopatum Ottoni Constantiensi Canonico dedit, ac mox Episcopum consecrari voluit, ne eodem quo alter impedimento traheretur in moras. Seminarium Episcoporum per id tempus Goslariense Collegium, ex quo Conradus & Henricus pater Imperatores dignos, ipse vero, quos gratos habuit, produxit Episcopos. Moguntiæ dum Regina adesset Regi, filium e partu sustulit, qui tamen mox a fonte baptismatis extinctus est, delatusque Harterburgum in Saxonia castellum, quem Saxoniæ postea furor e sepulchro ejecit.

Anno Coloniensis Archiepiscopus alterum per id tempus cœnobium D. Benedicto donat dotaque Salefeldiæ ad fines Thuringorum & Sclavorum, ejectis inde Canonicis, quos prius imposuerat. Evocati ab eo Monachi e Cœnobio Sigebergensi & Pantaleonis. *Monachi D. Benedicti Salefeldiæ a D. Annone imponuntur.*

Annus Christi 1072.

Alexandri II. Pont. 12. Henrici IV Reg. 17. Imadi Ep. Pad. 21.

Lambert. Ursberg. Barthold. presbyt. Adam. Bremens. Albert. Stadens. Vita S. Annonis. Historia Brem. Albertus Archiepiscopus Bremens. recipitur in gratiam.

Adhuc bellum Saxonicum hoc anno proximo tanquam fulmen inter tonitrua nubibus inclusum agitabatur. Et Rex, postquam Natalem Domini Wormatiæ celebrasset, Goslariam rediit, interque Saxones verni jejunii tempus exegit. Sub quod tempus, ut Lambertus scribit, Albertus Bremensis Archiepiscopus, qui triumphatis æmulis, a quibus ante aliquot annos e palatio erat expulsus, solus tunc Rege fruebatur, receptus non modo in gratiam & familiaritatem; sed pene in regni consortium, & omnium, quæ publice & privatæ agebantur, societatem ac moderationem; ita enim Regem callidis artibus suum fecerat. Sed is morbo & ætate exhaustus, cum diu per exquisitissimas medicorum operas morti obluctatus fuisset, quasi naturam arte illudere posset, in Quadragesima, XVI Calend. Aprilis, debitum conditori persolvit, & pertinacibus hominum odiis, quod nunquam poterat vivendo, tandem aliquando satisfecit moriendo. Vir plane admirandæ compunctionis, & potissimum, dum salutarem hostiam immolaret, totus in lacrymas effluebat: virginitatis deinde, ut ferebatur, a primis innocentiæ annis in mortem constantissimæ, multisque aliis præclaris virtutibus conspicuus erat, quas una jactantiæ levitas & arrogantia obfuscabat. Singula de hoc viro, si quis accuratius nosse velit, adeat Adamum Bremensem, quem ille & familiarem sibi habuit, & diligentem omnium scriptorem. Inter hæc publica negotia publicum tamen docendi munus concionandique non intermisit: interque multas lacrymas, & pœnitentiæ opera excessit e vita, magnus futurus, si ab aula & ambitu procul esse potuisset, & intra Episcopi munus se continere. Et cum hoc aulæ servitio ingentia quæreret pro Episcopatu suo ditando, & ampliando, haud aliud consecutus est, quam ut divites faceret ministros, se vero & Ecclesiam inopem & funditus exhaustam relinqueret. Corpus Goslaria Bremam delatum est ad ad sepulchrum. *Ejus mors, virtutes, & vitia.*

Rex hoc caro ministro orbatus ad Rhenum discessit, consilium cum Annone Archiepiscopo collaturus. Palmarumque festo Coloniæ habito, Pascha Trajecti inter Frisones exegit. Aquisgrano exin inspecto, acceptisque aliquot Divorum reliquiis, quas Har-

tes

tesburgum ad castellum deportari jussit, ipse in Saxoniam rediit, festumque Ascensionis Goslariæ, & Pentecosten Magdenburgi exegit; ubi Liemarum Archiepiscopum Bremensem, gente Bojum, virum eruditum & prudentem Adalberto subrogavit.

Querelæ Trajectensium contra Henricum Reg. D. Anno administrationem Imperii denuo suscipere cogitur.

At dum Trajecti ageret Rex, ingens populi tumultus est exortus, vociferantis de injuriis & calamitatibus regni. Palam objectatum Regi, Monasteria & Ecclesias impune diripi, non pupillis, non viduis, nec oppressis justitiæ manum porrigi amplius. Quorum vocibus permotus Rex, Annonem Coloniensem Archiepiscopum exoravit, ut rerum publicarum administrationem susciperet. Diu ille restitit petenti, partim veterum injuriarum memoria, partim quia divinis, quam profanis occupari malebat. Tandem & Regis & Principum flexus precibus, munus pristinum suscepit. Tum primum Respublica in pristinum statum dignitatemque restitui cœpit: tum latronum & prædonum licentia coercita, castella eorum & receptacula eversa: tum causæ oppressorum auditæ: tum severitate animadversum in sceleratos; quos inter Egino, qui Ottonem Ducem falsis accusationibus oppresserat, catenis oneratus, & ad spectaculum circumductus: rursumque Otto in gratiam Regis receptus. Eginoni etsi vita condonata, is tamen post inter latrones deprehensus, effossis oculis pœnas dedit, visusque est per omnem vitam panem ostiatim mendicare: Giso Comes, structor calumniarum in Ottonem cum quatuor filiis interemptus, vindicem quoque Dei manum est expertus.

Sigefridus Archiep. ad Monasterium Cluniacense secedit. Monasterii Graffschaffensis initia Cleinsorg. in literis fundat. Tabula in choro suspensa.

Interim Sigefridus Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster, seu tædio malorum, seu salutis causa, clam in Cluniacense Monasterium secessit, Deo istic reliquum vitæ consecraturus; sed brevi is cleri & populi precibus victus retractusque Moguntiam ad pristinum Episcopi munus. Anno per hæc tertium ordinis D. Benedicti Cœnobium in Westphalia, quod Grafschaffense est, condidit; id quod hodiedum ex primo Monachorum instituto catholicæ religionis servatur intra Coloniensis Archiepiscopi limites sacros ac civiles.

Annus Christi 1073.

Gregorii VII. Pont. 1. Henrici IV. Reg. 18. Imadi Ep. Pad. 22.

Novæ in Imperio turbæ post abdicationem D. Annonis. *Lambertus. Ursberg. Marian. Scotus. Bruno de bello Saxon. Auctor Annon. in vita Henr. IV. Barthold. presbyt. Otto Frising Albert. Stad. Chron. August.*

Accedit nunc annus MLXXIII, quo bellum Saxonicum plenis flammis erupit. Vix dum anno Coloniensis Archiepiscopus impleverat annum moderationis apud Regem, cum aulam pertæsus Bambergæ, ubi cum Rege Natalitia Christi agebat, vacationem petiit. & facile a Rege impetravit, quod tantum Rex frenum illud ætatis suæ fastidiret in Annone, quantum Anno Regis manus, & corruptam juventutem aversaretur in Rege, in quo corrigendo frustra desudaret. Igitur Pædagogo hoc amoto, Rex præceps ire in omnia flagitiorum genera, omnes Thuringiæ & Saxoniæ colles & montes præmunire Castellis, Saxones mancipiorum instar cogere ad operas, Castella firmare præsidiis militum; quibus cum stipendia dare non posset, libera permittere spolia, omniaque hostis instar perturbare deprædationibus. Atque ut speciem religionis obtenderet, Archiepiscopum Moguntinum impulit, ut renovata priore lite, decimas a Thuringis exposceret, se, si negarent, armis oppressurum; ea tamen lege, ut pars Regi cederet, pars Archiepiscopo. Quibus ille pellectus Erfurti VI Idus Martii synodum Episcoporum indicit. Accessere præter Regem & Archiepiscopum Hermannus Bambergensis, Hecilo Hildesimensis, Eppo Citizensis, Benno Osnabrugensis Episcopi. Horum judiciis in gratiam Regis Thuringis decimarum pensitatio imposita, frustra Thuringis, Abbate Fuldensi & Hersfeldensi obnitentibus, frustra Thuringiæ populis toties Regis clementiam per querelas interpellantibus; quod Rex armatus immineret, vertaretque etiam capitali pœna, ne ad Pontificem provocarent. His pro voto exactis, in Bojariam contendit, & Rudolphum Suevorum Ducem, ceterasque turbas machinantes in gratiam recepit, Ac Paschatis festo Ratisbonæ, & Pentecostes Augustæ celebrato, in Saxoniam

am

Henricus Saxones extinguere cogitat.

am accelerat, occultumque fœdus cum Regê Danorum & Luitiis Sclavis contrahit, ad Saxones & Thuringos in servitutem deprimendos. Consilium erat non modo bona eorum fisco regio addicere, sed & omnem Saxoniæ gentem delere, & Suevos, quos adamabat, in eorum sedes reducere. Quam in rem contrahit exercitum, specie quidem expeditionis in Polonos, re autem ut Saxones opprimeret incautos. Quæ postquam Saxonibus comperta sunt, consuluere in medium Principes, dictoque inter se Sacramento, convenit extrema prius subire, quam acceptam a majoribus libertatem per dedecus amittere. Auctores hujus conspirationis Bucco Halberstadiensis Episcopus, vir eximia sanctitate, & boni publici amantissimus, Otto præterea, de quo diximus, exauctoratus Bavariæ Dux, suis injuriis exstimulatus, Hermannus frater Ottonis Ducis Saxoniæ, uti Lambertus appellat, quem Adamus Ordulphi fratrem dicit, quod uterque Hermanni frater esset. Exacerbatus is erat, quod Rex Magnum, Saxoniæ Ducem, nepotem suum, Ordulpho fratre genitum jam triennium in vinculis attineret, & Luneburgum arcem paternam Suevo militi insidendam tradidisset. Accessere postea in conspirationem Wezilo Magdenburgensis Archiepiscopus, Annonis Coloniensis Archiepiscopi frater, Wernerus Merseburgensis, Imadus Paderbornensis Episcopus noster, Hezilo Hildesimensis, Eilbertus Mindensis, Fridericus Mimigardevordensis, Benno Misniensis Episcopi. Adhæc Uto, & Dedi Marchio, ejusque uxor Adela omni viro animosior, Egbertus Thuringorum Marchio, Fridericus Comes Palatinus, Diedericus, Adelbertus, Otto, Conradus & Henricus Comites: tum præter nobiles vulgus promiscuum supra LX millia armatorum, qui ad libertatem, tanquam ex oblata divinitus sibi opportunitate asserendam promptis lætisque animis convolabant. Dux Saxoniæ a morte Bernardi nondum certus constitutus erat, quod & Ottone paulo ante exstincto, filius ejus Magnus Hartesburgi in carcere attineretur, & Rex bonis ejus inhiaret, Ducatumque alteri pro arbitrio destinaret. Inter Episcopos Regis partes secuti Liemarus Bremensis Archiepiscopus, Eppo Citicensis, & Benno Osnabrugensis. Hi metu aliorum e Saxonia profugi, ad Regem se contulere, cui & per omne bellum hæsere Comites. Anno Coloniensis Archiepiscopus, etsi palam neutri se parti addiceret; ceteris tamen Saxoniæ Episcopis, inter quos Magdenburgensem habebat fratrem, & Bucconem Halberstadiensem Consobrinum, magis favisse scribitur a Lamberto & Ursbergensi, justamque horum causam probasse.

Saxonum conjuratio contra Regem.

Eorundem ad Henricum legatio.

Igitur adulta jam & roborata conjuratione, Saxones sub ipsas Calendas Augusti misere ad Regem Goslariæ versantem legatos, postulatum ut intermissa Polonica expeditione, arma vertat in Luiticios Sclavos, gentem Christianis per Saxoniam infestissimam, se fidos illi belli socios primosque in acie futuros, si modo Castella, quæ in singulis prope montibus ad servitutis terrorem structa erant, diruat: si bona Saxonibus erepta secundum patriæ jura reddas: si relicta Saxonia, in qua a puero per ocium & inertiam marcessat, etiam ad alias Regni provincias, majorum instituto, sedem transferat, ne solis Saxonibus alendo Regi sit oneri: si vilissimos ac perditos homines aula ejiciat, Regnumque Principum consiliis administret: si greges concubinarum, quarum consuetudine & regium nomen defœdet, & oculos animosque Christianorum illudat, ex aula exturbet, Reginamque in tori consortium admittat. Tandem flagitia, quibus ab adolescentia insueverat, cum matura ætate corrigat; ne Deum justum omnium scelerum vindicem, tam se quam Regem experiri necesse sit: scire se civibus pacem, Regno justitiam; Regi obedientiam debere, sed ante omnia petere, libertatem, quam a majoribus acceperint, sibi integram relinqui. Postremum per Deum se rogare, ut justis hisce postulatis annuat; id si præstet, promptis se animis omnia imperia ejus accepturos; sed memorem simul esse velle, ut tanquam ingenuos non servilem in modum, quo hactenus habiti, se tractet; sin minus, sciret & Saxonibus quoque arma in manu esse, quibus ex illa servitute se tandem in libertatem asserant, quibus pro religione Christiana adversus Regem tanquam barbarum hostem depugna-

pugna-

Henricus ad pacem pronus a quibusdam intervertitur.

pugnaturi sint. Vehementer permovit hæc legatio Regem, ut de pace cum Saxonibus ineunda cogitaret. Sed ea meditantem intervertere, qui Regi aderant, Eppo Citicensis, & Benno Osnabrugensis Episcopi, ceterique Consiliarii; quod dicerent hunc impetum esse ex ingenio Saxonum, qui si aliquamdiu sustineri possit, aut eludi, sponte casurum. Quare legati & contemptim habiti, & ambiguo responso sunt remissi. At tanta majori concitatione Saxones bellum ex senatu militari decernunt, armatique Goslariam movent, castris in vicina villa collocatis. Ac primo incursu urbs & Rex in potestatem Saxonum venire poterat, nisi Bucco Halberstadiensis Episcopus impetum ceterorum inhibuisset. Per hanc cunctationem Rex in vicinum Harteburgense castrum cum insignibus Imperii & thesauris se subduxit. Saxones comperta fuga & vestigio insequuntur, & circumposito milite, locum natura & arte munitum incingunt, rati Regem tanquam feram in cavea inclusam teneri. Aderat per id tempus Regi Bertholdus Carentorum Dux, ut se purgaret. Hunc, quod virum sagacem & facundum sciret, mittit Rex legatum in castra Saxonum, omnem pacem & reconciliationem ostentando. Quare dum Saxones negligentius excubant, Rex per inobservatum tramitem elabitur, unaque Episcopi duo cum thesauris & insignibus Imperii. Triduum per vastissimam sylvam castro inhærentem ductu venatoris a jejunis itum, dum quarto die Eschenewegam pervenerunt. Ibi refecti paululum Herveldiam concitatis itineribus tendunt, ubi Adalberus Wirceburgensis, & Hermannus Bambergensis, atque alii quidam Principes occurrunt Regi, ab exercitu ad Polonicam expeditionem Moguntiæ ad Rhenum collecto præmissi, quorum præsentia recreatus, jubet Rudolphum Suevorum Ducem, ceterosque Rheni Episcopos cum exercitu ad se properare. Qui postquam advenere, ad pedes eorum provolutus, per Deum & omnes superos orat, ne se deserant, nec regiam majestatem tanto probro Germanicæ nationis proteri sinant. Sed immemor, quali ipse probro primus, post tot præclaros & religiosissimos Germanicæ nationis Reges & Imperatores, flagitiosa sua vita sacram illam majestatem Imperii contaminasset. His tamen illi suis lacrymis milites, qui aderant, ad lacrymas commovit. Interim Episcopi & Principes, qui convenerant, alii, omissa expeditione Polonica, statim in Saxones eundum, vindicandamque Regis injuriam: alii non præcipitanter agendum censebant, quod Saxones dicerent esse gentem bello acerrimam, & exasperatam, quorum causæ bellorum primum audiendæ & cognoscendæ essent; ideoque ad Rhenum prius redeundum; ut corroboratis viribus tutius peterentur armis. Quorum sententia cum prævaleret ad Rhenum castra sunt reducta. Rex Triburiam concessit. Ceteri cum milite per Rheni provincias sunt dispersi: dum a Rege revocarentur in Saxoniam.

Saxonum expeditio contra Regem.

Rex principibus fit supplex.

Saxones omnia undique vastant.

Inter hæc Saxones expugnare Castella, & diruere fiena servitutis suæ. Hermannus Saxoniæ Dux, expugnato Lunenburgo, minatus Regi, omnes se Suevos neci daturum, nisi Magnum, Saxoniæ Ducem, libertati redderet; quod hisce minis impetratum. In hunc modum ceteræ Saxonum copiæ ceteris Castellis admotæ; inter quæ præcipuum Hartesburgum, Heimenburgum, Moseburgum, Sassesteinium, Witgansteinium, Asenberga. Sollicitus Rex, ne omnia simul perderet, rogat Moguntinum & Coloniensem, ut rebus turbatis remedium adferrent. Hi etsi causam Regis minime probarent, re tamen dissimulata, ad 9. Calend Septembris proceres Corbejam evocant. Ubi cum Moguntinus coram, & Coloniensis per legatos frustra Saxonum animos componere tentassent, alium conventum 13 Calend. Novembris in villa Gerstengum ad fines Hassiæ & Thuringiæ indixere. Adsunt Saxones ad constitutum diem, 14000 armatorum comitatu; adsunt & a Rege (qui Herbipoli eventum præstolabatur) missi, Moguntinus, Coloniensis, Metensis, Bambergensis Episcopi: Godefridus Lotharingorum, Rudolphus Suevorum, & Bartholdus Carentinorum Duces. Regiis legatis Saxones advoluti supplices rogant cumprimis demisse, uti intenti cognitores, & æqui judices esse velint; tum singuli Regis injuriam & flagitia commemorare,

Conventus Principum in villa Gerstengensi, ubi consilia de alio Rege eligendo agitata.

re, obstupescentibus legatis mirantibusque, quæ cum propria uxore, quæ cum sorore Abbatissa Quidlenbergensi, quæ cum præstitutis passim matronis perpetrasset, qua patientia hactenus ista ferre potuerint, quin citius ad arma convolarint. Quare commune omnium consilium fuit, laboranti Reipublicæ alio Rege eligendo subveniendum esse. Id consilium, ut tegeretur, palam decernunt, Saxones pro admissa temeritate Coloniæ Regi in Natali Christi satisfacerent; Rex vero admissorum impunitatem, & injuriarum posthæc securitatem jurejurando certam redderet. Lætus hoc Senatus consulto Rex, Herbipoli Ratisbonam proficiscitur. At ubi comperit pro alio Rege eligendo consilia agitari, æstuare rursum cœpit, Moguntinumque & Coloniensem appellare, obnixe rogando, ut Saxones a Castellorum oppugnationibus abducant, ac breves saltem inducias impetrent. Hi etsi scirent parum se effecturos, ne tamen a Rege toti aversi apparerent, proxima post Epiphaniam hebdomada rursum conventum Principum ac procerum Corbeiæ indicunt.

Mortuo Alexandro II. p.m. subrogatur Gregorius VII.

Ob sua etiam flagitia Henricus Rex postulatus est Romam ad dicendam causam ab Alexandro II. Pontifice, quem maxime offenderat, quod Abbatias & Episcopatus in aula venales haberet; sed hæc morte ipsius Pontificis abrupta, qui hoc anno 10 Calend. Maji excessit. Subrogatus illi Hildebrandus, omnium Cardinalium & Episcoporum consensu, ac Gregorius VII appellatus, *Vir sacris literis*, ut Lambertus scribit, *eruditissimus, & per omnem Ecclesiam jam ante virtutum fama celeberrimus.* Is Alexandri exemplo inhærens, duo cumprimis mala, Simoniam & concubinatum Sacerdotum (quæ vitia, pravo Regis exemplo, per Germaniam invaluerant) exstirpanda suscepit; ideo & cum Rege collisus, & multorum etiam Scriptorum Schismaticorum iniquis scriptis traductus. Quæ tanto plausu excipiuntur ab hæreticis nostrorum temporum, quanto illi hæreditario suæ hæresis odio in Romanum Pontificem flagrant; cum tamen Pontifex hic aliorum Scriptorum judicio, quos apud Baronium & Gretzerum legas, divino munere sit datus, qui constantia animi & religionis ardentissimo fervore, collapsam Ecclesiæ disciplinam, & Apostolicæ Sedis auctoritatem asseruerit. Ejus vel inde nobis memoria prætermittenda non fuit, quod in epistola ad Annonem Archiepiscopum scribat, se in Ecclesia Coloniensi fuisse enutritum, commendetque illi castitatem cleri, & in alia etiam epistola, compositionem controversiæ; quæ ob decimas inter Osnabrugensem Episcopum & Corbejensem Abbatem, atque Abbatissam quandam (Herivordiensem dixeris) dudum agitata, nondum decisa erat.

Annus Christi 1074.

Gregorii VII. Pont. 2. Henrici IV. Reg. 19. Imadi Ep. Pad. 23.

Conventus Corbeiensis in quo actum de pace.

Jam dies anni insequentis aderat, quo Corbeiæ quoque conventus Episcoporum ac Principum constitutus erat. Convenere post Epiphaniam Moguntinus & Coloniensis Archiepiscopi, hortatique magnopere sunt Saxonum oratores, ut ab oppugnatione Castellorum exercitum deducerent. Indignati adhæc Saxones, negant se facturos, objurgando vehementer Archiepiscopos; quod quæsitis deliberationibus & induciis sibi opportunitatem rei bene gerendæ subtraherent, ut Regis artem & audaciam alerent; ne qua tamen pertinacia viderentur pacem defœdare, pari omnium consensu, alius Frislariæ ad initium Februarii statutus est, in quo Rex præsens objecta crimina purgaret; id si non præstaret, omnium Principum sententia ad electionem novi procederetur. Rex qui Wormatiæ Natalem Christi agebat, & modico aulæ victu trahebat vitam, his Saxonum responsis offensus, omnium per Imperium vires, & arma implorat. Abnuunt illi, (Moguntinus, Coloniensis, Wormatiensis, Argentinensis Episcopi: Dux præterea Lotharingiæ, Bojariæ, Sueviæ & Carentinorum) omnem opem, palam asserendo, fas sibi non esse pugnare contra innocentes, qui extrema necessitate adacti, arma induissent. Rex nihilominus collectis, quas licuit, copiis, 6. Calend. Februarii, frigidissimo

cœlo, Wormatiam egressus, per rivos & constricta glacie flumina Herveldiam progressus est; cui obviam prodiere 40000, castra metati in ripa Werræ amnis. Rex tanta armatorum multitudine territus, primo Abbatem Herveldiensem in castra Saxonum præmisit, sciscitatum de pace; ad quam cum non alienos se ostenderent Saxones, haud multo post quatuor misit Episcopos; & hi retulerunt, non alia lege Saxones pacem velle, quam ut castella dirui juberet: Ottoni Bojariæ Ducatum redderet: Moguntino, Coloniensi, Rudolpho Duci, omnibusque, a quibus hac dissensione offensus sit, impunitatem & libertatem daret. Dura hæc Regi visa, multumque obluctabatur; tandem persuasus a suis XV Episcopos (quos inter Imadum Paderbornensem numeres) convenire permisit, consulturos de pacis conditionibus; quas cum omnes in congressu publico, ut Saxones proposuerant, æquas probassent, Rex quoque etsi ægre in eas consensit. Tum vero Saxones Regem in Goslariensem urbem introducere & omnia fidei obsequia offerre. Sed lubricus ac fallax Rex cum rursum pacta violare tentaret, parum abfuit, quin Saxones armati in urbem incurrerent. At obstitere Liemarus Bremensis, Eppo Citicensis, & Benno Osnabrugensis Episcopi, assidui apud Regem Consiliarii, & jam ante sedibus suis exuti; qui ut sua retinerent, Regem intra pacta continuere. Inde igitur pacata Saxonia, Rex Wormatiam repetiit, & Paschate Bambergæ exacto, Nurimbergæ legatis Pontificis occurrit.* Aderant illi, ut secundum decreta Romanæ synodi impias sacerdotiorum nundinationes & Sacerdotum conjugia rescinderent, collapsamque Ecclesiæ disciplinam in integrum restituerent, quarum legationem Rex illusit, irritamque fecit.

Quæ tandem certis conditionibus positis sedauit.

Saxones in demoliendis castellis modum excedunt.

Saxones a Regis discessu exultantes, uno omnes nisu & conspiratione castella cervicibus suis imposita evertunt, interque hæc Hartesburgum duobus milliaribus Goslaria dissitum aggressi, modum excessere. Nam cum ex pacto muris tantum nudandum esset, vulgus & agricolæ ex circumpositis locis, aspectu prioris calamitatis exacerbati, conglobatique ferarum instar non modo, quod reliquum erat, muros dejiciunt, munimentum solo æquant: sed & in sacra debacchati, fractis altaribus, direptis thesauris, disjectis Divorum reliquiis, templum elegans, quod Canonicorum congregationi paratum erat, injectis ignibus exurunt, isque furor erat, ut Regis filii, quem istic humatum diximus, & regii fratris ossa tumulo extracta disjectaque. Adeo nihil moderatum apud plebem, laxatis semel justitiæ frenis. Magnopere hoc facinus populi perculit ipsos Saxoniæ Principes; quod & se inconsultis & insciis perpetratum esset, ne ex illo violatæ pacis Rex captaret vindictam publicam. Quare legatos misere ad Regem, qui excusarent, seseque purgarent, pacem pollicendo se sancte servaturos, & castigaturos reos. At Rex efferatus, omnia maligne interpretari, minitarique ultionem: & postremum Pontifici scribere hanc violationem, qua suam simul causam adversus Saxones ostentaret æquam. Auctor est Bruno, plerosque Saxones per id tempus aut ad Regem descivisse, aut inter partes medios se quietosque gessisse, præter Magdenburgensem, Halberstadiensem, Merseburgensem, & Paderbornensem, qui Imadus fuit, Episcopos, eoque non nisi tertiam Saxoniæ partem sustentasse bellum, quod Westphali cumprimis, & qui circa Misniam incoluere, auro corrupti in Regis partes secesserint. Exaggerat id factum Crantzius in Westphalis, quod Saxonum nomen perosi, inter Saxones censeri noluerint; sed quo errore, aut quanta potius injuria gentis nostræ id scripserit Crantzius, vel ex eo manifestum est, quod Westphali antiquissimi Saxonum censeantur: neque unquam nomen illud indecorum habuerint, ex quo primam gentis sibi gloriam vendicarunt. Ad pacem certe cum Rege plerosque proniores fuisse satis æstimes ex epistola Friderici Monasteriensis Episcopi ad Magdenburgensem Archiepiscopum, qui eum commonefacit, ut quocunque modo fas sit, pacem cum Rege componat.

Unde iterum exacerbatus Rex.

Bruno de bello Saxonico.

Crantzius l. 5 metrop. c. 8.

Tumultus Coloniæ contra Archiepiscopum.

At fœda hoc anno Coloniæ seditio civium, & rebellio in Annonem Archiepiscopum suum, quæ ex factione Regis & pravo Wormatiensium exemplo, qui Episcopum suum ex urbe eje-

cerant,

cerant, credita est audaciam sumpsisse. Prolixe eam eleganterque describit Lambertus. Aderat Archiepiscopo Fridericus Mimigardevordensis Episcopus ad celebritatem Paschatis pro familiaritate evocatus. Festis peractis, Jubet Archiepiscopus per ministros navim parari ad evectionem Episcopi: illi dum obviam in littore prædivitis mercatoris navim arripiunt, & transportatis ex ea mercibus expediunt, obluctantur nautæ famulique, & rem ad mercatorem deferunt. Erat mercatori filius juvenis, audax, & magna apud cives gratia: is ad navim provolat, Archiepiscopi ministros per vim exturbat; tantoque mox tumultu urbem implevit, quo in ipsam primus Archiepiscopi cum Mimigardevordensi Episcopo cœnantis domum factus est impetus. Tela furiose contorquent, saxa jaciunt, fores perfringunt, cæsisque obviis omnia diripiunt. Inter hæc Episcopi clam elapsi in vicinam D. Petri Basilicam, fores vectibus, & magnis molibus obfirmant: insequuntur conglobati cives, Basilicam obsident, telis saxisque oppugnant. Ibi cum Archiepiscopi ministri fortiter obsisterent, & Basilicam castelli instar defenderent, producta est in seram vesperam oppugnatio; dum beneficio noctis Archiepiscopus per angustum exitum elapsus, penetraret in ædes Canonici muro Civitatis inhærentes; repertoque istic ostio, quo per muros descensus patebat, noctu Novesium incolumis pervenit; quem Monasteriensis Episcopus eadem via per tenebras subsecutus est. Cives postquam inter spolia omnes Basilicæ angulos scrutati, didicere Archiepiscopum elapsum esse, Regem citatis nunciis invitant ad urbem. Sed priusquam ille adesse posset, omnes per provinciam incolæ, audita tanti sui præsulis injuria, ultro accurrunt; quartoque post die Archiepiscopus stetit ad urbem cum exercitu. Quo conspecto, cives se ad arbitrium Archiepiscopi permisere; quos ille expiato per publicam pœnitentiam scelere, in gratiam recepit. Sexcenti mercatores, conscientia perpetrati facti, ad Henricum Regem profugerunt. Urbs exinde, tanquam & Deus se vindicem hujus injuriæ in sanctissimum Episcopum ferret, in solitudinem prope redacta est.

Producunt Coloniensium scriptores præclaras tabulas ab Annone Archiepiscopo mense Octobri consignatas, quibus de controversis inter Colonienses & Novisienses Ecclesiæ bonis transactum. Testes hujus compositionis inter ceteros consignantur Aufridus Trajectensis & Meginhardus Paderbornensis Episcopus; cum tamen ex omni Episcoporum nostrorum numero nullus inter hos Meginhardus; Meinwercus, opinor dicere voluerunt; sed nec ille, nec Aufridus hæc tempora attigit; obiit enim Aufridus anno Christi 1008, ut fasti Trevirensium Episcoporum docent, quocum Meinwercus etiam Ottone Imperatore vixit, ut in his Annonis literis error obrepserit, cum non alius hoc anno Paderbornensis Episcopus, quam Imadus noster, qui testis esse potuit. Quare verisimile habeas, bis in causa hac conventum fuisse, semel sub Heriberto Archiepiscopo circa annum 1008, cui tractationi Meinwercus interfuerit; iterum sub Annone Archiepiscopo, in quo congressu hæc controversia tandem decisa est. *Gelenius in Auctar. ad vitam S. Engelberti.*

Annus Christi 1075.

Gregorii VII. Pont. 3. Henrici IV. Reg. 20.
Imadi Ep. Pad. 24.

Lambertus Bruno de bello Saxonico. Consequitur nunc annus MLXXV, Saxoniæ funestissimus, mitior Westphaliæ, quod & Episcopus noster, & Fridericus Monasteriensis, ceterique Episcopi ac Comites per Westphaliam conjuratione Saxonum jam sese subduxerint: neque Henricus Rex tam Westphalis, quam Ostphalis & Thuringis jugum servitutis intenderit. Rex superioris anni vastatione, qua Hartesburgum everterant Saxones, efferatus, per superiorem Germaniam Principes & populos ad bellum sollicitat; celebratisque Argentorati Natalitiis Christi, Moguntiam descendit. Inde Wormatiam digressus, ibidem Pascha peregit, convocatis in concilium Principibus Regni, quos ad VI Junii Herveldiæ cum instru- Regis in Saxones, & horum in Regem nova conspiratio. *Auctor anonym de bello Saxon. Poeta de bello Saxon. Marian. Scot. Ursb.*

instructis copiis adesse jussit, in Saxoniam ducendis. Horum alios precibus, alios promissis, quosdam minis attraxerat ad arma. Saxones & Thuringi, cum crebris legationibus nihil ab obfirmato Rege, neque a ceteris Principibus obtinerent, sæpeque etiam eorum legati cum probro rejecti essent, denuo conjurant. Quos inter Principes Wicelus Magdenburgensis Archiepiscopus, Bucco Halberstadiensis, Otto exauctoratus Dux Bojariæ, Hermannus & Magnus Duces Saxoniæ: præterea Marchiones ac Comites, ac tota nobilitas cum conjuratis populis; offerebantque Luititii Sclavi Polonique, si quid interea Dani molituri essent pro Rege, Saxonibus suam operam: his recreati brevi ingentem contraxere exercitum.

Expeditio Regis in Saxones. Pentecoste Wormatiæ celebrata indixit Rex profectionem. Convenere Rudolphus Dux cum Suevorum, Welfus Dux & Ernestus Marchio cum Bavarorum, Bartholdus cum Carentinorum, Godefridus cum Lotharingorum, Theodoricus cum Mosellanorum exercitu. Evocati & Episcopi cum suis copiis, quos inter Coloniensis se excusavit, quod impium diceret bellum a se expeti contra fratrem Magdenburgensem, & Consobrinum Halberstadiensem Episcopum. Jussi & Abbates adesse cum milite subsidiario, adeoque Wideradus Fuldensis Abbas, etsi altero pede claudus, & paralysi dissolutus jaceret, ad castra vehiculo raptus. Aderat & Dux Bohemorum, tanto agmine militum stipatus, ut se solum bello huic Saxonico gerendo jactitaret parem. *Poeta lib. 3 de bello Saxonico.* Utrumne Westphali copias suas submiserint, non reperio auctorem, præter Poetam, qui hoc bellum carmine descripsit, a quo Ripuarii, Belgæ, Westphali, & Frisii memorantur accessisse. Tantus per hæc confluxit & Teutonicorum exercitus (ut Lambertus refert) quantus a nullis retro sæculis est numeratus. Quo impius primum Rex per civilia bella ferrum contorsit in viscera Saxoniæ, quod in Barbaros circum hostes, majorum exemplo, distringendum erat.

Varius Regis cum Saxonibus conflictus. Pervenerat jam Rex cum exercitu ad fines Thuringiæ, missisque exploratoribus didicit, Saxones numero haud impares esse; verum ita suis fretus erat, ut diceret, nec a ferrea, nec adamantina acie robur suæ multitudinis perfringi posse. Consistebant Saxones prope Neustadium ad Unstrutum flumen: bidui itinere aberant regia castra. Ibi cum intelligeret Rex inter epulas & procula Saxones belli curas tractare, præcipitavit iter, famamque adventus prævertens, constitit ante castra Saxonum; quæ omnia consilio Rudolphi Suevorum Ducis agebantur; Saxones inopinata re primum consternati, mox resumptis animis, non exspectato signo, e castris prorumpunt, unoque in hostes impetu feruntur. Aliud eo die, quæ quinta Julii erat, consertum est prælium, qui Saxonum erat furor; ac primum Suevi, post Bojarii aversi in fugam. Jam tota acies Regis inclinabat, cum a Rege submissi Lotharingi, Bohemi, ceterique Germani multitudine Saxones obruunt, & in fugam compellunt, frustra obluctante Ottone Duce, Saxonum Hectore, Decertatum a meridie in vesperam, magna utrimque strage; Victi quidem Saxones, & trans flumen Unstrutum compulsi; sed magna pars e nobilitate Regis desiderata. Quare & biduum Rex in sepeliendis militibus consumpsit. E Saxonibus occubuit fortissime pugnando Gebhardus pater Lotharii Imperatoris, quem ante paucos dies in lucem susceperat. *Marianus Scotus.* Sæviit a pugna Rex in Saxones; nec tamen ultra Halberstadium progressus, cum Saxones & Thuringi haud multo post Magdenburgi rursum in acie consisterent. Hinc reducto e Saxonia exercitu, jussit ad II Calend. Novembris ad expeditionem convenire in Gestengen. Inter hæc Saxones Hecilonem Hildesiensem Episcopum cum legatis mittunt ad Regem, atque ad omnia æqua se offerunt. Rex ad ea obfirmatus rursum in Saxoniam movet, Rudolpho licet Suevorum, Welfo Bojariorum, & Bartholdo Carentinorum ducibus, bellum detrectantibus, quod implacabile Regis ingenium aversarentur, & fundi Saxonum sanguinem, non æqua satis causa probare possent. Rex interim collectis ceterorum populorum copiis, cum exercitu progressus Gestringam, quod nunc oppidum est ad confinia Hassiæ & Thuringæ. Occurrere armati Saxones & Thuringi ad Northusium, & numero Regi pares,

res, & animis od pugnam alacriores, uti Bruno perhibet; sed ne per ipsos civili sanguine misceretur Regnum, rursum Archiepiscopum Bremensem Liemarum, Hecilonem Episcopum Hildesiensem, & Udonem Marchionem legatos mittunt ad Regem, obnixe postulatum, ut in castra ad se mittat, qui de pace transigant, quod pronos se paratosque ad omnia offerrent, quæ æqua peti possent. Triduum ea Regis cunctatio tenuit; tandem missi a Rege Moguntinus & Salisburgensis Archiepiscopi, Augustanus & Herbipolensis Episcopi cum Godefrido Lotharingiæ Duce, a quibus per preces inducti, ut Regi se dederent, sancte ex clementia Regis promittentes, quod a victoria sperare possent. Tandem post longam disceptationem Regi se dedunt; productique in castra regia venere Wicelo Magdenburgensis Archiepiscopus, & Bucco Halberstadiensis Episcopus, Otto Gottingensis exauctoratus Dux Bojariæ, Magnus Dux Saxoniæ, Hermannus Comes patruus Magni, Fridericus Palatinus Saxoniæ, Theodoricus Comes de Cadalenburg, Adalbertus Comes Thuringiæ, aliique Dynastæ, & viri e prima nobilitate Saxonica, cum ingenuis, quos virtus bello claros fecerat. Hos Rex distributos inter Principes suos in custodiam abripuit; nec multo post violata, buam dederat, fide, in extremas Regni partes, vel extra Germaniam in exilium deportari jussit. In hunc modum fallendo magis artibus, quam prælio victor, Castella reparari mandat; peractoque Wormatiæ D. Martini festo die, in Saxoniam rediit, & Christi Natalitia Goslariæ celebravit, tam invisus omnibus, quam perfidus in subditos. Hic exitus belli Saxonici, de quo eorum temporum Scriptores pro partium studio diversa tradidere, aliis Regis, aliis Saxonum causam attollendo, quos inter nemo mihi Lamberto vel æquior vel certior visus.

Belli Saxonici, conclusa pace, finis.

Annum præterea hunc, ut idem Scriptor perhibet, multis calamitatibus insignem, potissimum lugubrem fecit obitus Annonis Coloniensis Archiepiscopi, quem secundo Nonas Decembris mors subtraxit. Res ejus præclare gestas sanctissimamque vitam cum idem Lambertus, tum Sigebergensis Cœnobii Monachus diligenter perscripsit, quem uterque in vita & post obitum multis miraculis clarum exhibet, Sidus certe Germaniæ & columen religionis per hæc conturbata tempora; quem & Fridericus Monasteriensis, & Imadus Paderbornensis, ceterique integriores Saxoniæ Episcopi ex intima familiaritate, ut sapientissimum magistrum, Archiepiscopum, ac patrem suum coluerunt; quando, ut Auctor vitæ Meinwerci memorat, hi tres Episcopi Anno, Fridericus, & Imadus inter tyrones cœlestis militiæ Paderbornæ in claustro religiosæ disciplinæ sub Meinwerco & literis & sanctis moribus exculti simul adolevere, & singuli postea lumina Ecclesiarum suarum proluxere in clero & populo; quibus nihil unquam cum corrupta Regis aula, cum pessimis Regis consiliis bellisque commune fuit. Et Imadus, qui totus erat in ordinanda Ecclesia sua ac disciplina cleri conservanda, hoc anno prædium Morongam, quod Meinwercus a D. Henrico Imperatore donatum, destinatumque ad Clericorum sui Collegii alimenta acceperat, quodque Rotho Episcopus secundum donantis mentem Clericis attribuerat, ipse vero, ut Meinwercus ante fecerat, ad Episcopi bona retraxerat, nunc cognito damnatoque tandem errore suo, Collegio fratrum ita reddidit, ut perpetua sanctione firmum maneret. Quam in rem ipsas Imadi literas, quas in crypta ad primorum Episcoporum sepulchrum consignavit, hic exhibemus.

Mors S. Annonis Archiep. Col. *Lambertus. Sigebertus Monachus Sigeb.* *Surius in Decemb.*

Auctor vitæ Meinw. n. 52.

Imadus restituit Canonicis suis prædium Moronganum.

Notum sit omnibus tam futuris quam præsentibus, qualiter Imadus Paderbrunnensis Ecclesiæ Episcopus, memor humanæ fragilitatis, & æternæ in Christo retributionis, pro animæ suæ suorumque prædecessorum, Meinwerchi scilicet & Ruodonis Episcoporum remedio, nec non & pro divæ memoriæ Heinrici Regis, & primi Imperatoris, piæ recordationis, affectu curtem Moronga, in pago Moronga situm, & ab ipso Heinrico Imperatore eidem Paderbrunnensi Ecclesiæ ad vestitum fratrum jam traditam, a Meinwerco Episcopo retentam, a Ruodone vero Episcopo ejusdem Successore postea fratribus redditam, ab ipso autem hucusque injuste possessam, patris & filii & spiritus sancti tactus miseratione, & fraterna ammonitus

monitus caritate, salubri pœnitentia ductus, fratribus suis ipsius Ecclesiæ Canonicis ad vestitus sui supplementum absque omni contradictione reddidit. Ea videlicet ratione, ut unus fratrum præter Episcopum & Præpositum eligatur, cui cum fraterna electione, & Episcopali consensu, hujus obedientiæ cura ingeratur: qui fideli dispensatione fratrum commoditati provideat, & bene administrando æternæ retributionis præmia acquirat. Quod ut inconvulsum & stabile jugiter permaneat, bannis episcopalibus confirmavit, & manu propria subscripsit, ut si quis unquam hanc ratam confirmationem voluerit infringere, perpetuo cum Juda proditore feriatur anathemate. Ego Imadus divina favente clementia Episcopus manu propria subscripsi. Actum Dominicæ Incarnationis Anno MLXXV. Indict. XIII. Regni autem Heinrici IV. XIX Episcopatus vero Immadi XXIV. XV Calend. Septembris in crypta Paderbrun. Ecclesiæ, juxta sepulchrum Episcoporum, coram omni cleri & populi conventu & præsentia feliciter Amen.

Satis hæ literæ insignem Episcopi, satis cleri sui disciplinam, quem in claustro adhuc, & in communi vitæ societate continebat, testari poterunt. Quemadmodum D. Annonis, Friderici Monasteriensis, ceterorumque integerrimorum per Saxoniam Episcoporum cura ac studium in hoc eminebat. Nec multum hac dispositione, donationeque Clericis suis ad sepulchrum primorum Episcoporum facta, superstes fuit Imadus; tanquam ad id monitum in cryptam ad ossa primorum Episcoporum, quæ ipse in unum tumulum collegerat, Clericos suos convocasset, ut mortem quoque suam brevi imminere, præsago monitu, indicaret: aut tanquam sancti illi Episcopi, quorum ossa composuerat, e turbulentis hisce temporibus ad suum in cœlis consortium invitassent.

Annus Christi 1076.

Gregorii VII Pont. 4. Henrici IV. Reg. 21. Imadi Ep. Pad. 25. & ult.

Imadi obitus. Lambert. Gobelin. ætat. 6. c. 55

Qui consequitur annus MLXXVI, sub initium III Nonas Februarii, ut in necrologio Abdinghoviano, Bustorfiano, & Herisiensi notatum est, Imadum ex hac mortali vita ad immortalem sustulit. Annum hunc obitus præterea consignavit Lambertus Schafnaburgensis, & Gobelinus, satisque ex Successore Poppone, de quo post referemus, constabit. Quapropter fallitur Bruschius & Kersenbrochius, qui mortem ejus ad sequentem annum referunt.

Ejus virtutes.

Præstantissimus certe, ut Crantzius eum commendat, Episcopus per viginti quatuor annos, quibus Paderbornensem Ecclesiam administravit, quemadmodum hæc, quæ de illo hactenus perscripsimus, commonstrare poterunt. Nam & Clerum suum primatium intra claustrum communis vitæ, ut a Meinwerco Episcopo consanguineo suo, primisque Episcopis acceperat, pro veteri instituto continuit, & scholas Gymnasiumque omni scientiarum, & virorum doctissimorum numero habuit florentissimum, supra, quam omnes fere superiores Episcopi; quod & ipse præsul per id tempus omni literarum genere esset eruditissimus, amantissimusque studiorum; uti hæc supra ex auctore vitæ Meinwerci relata sunt. Quæ singula illustrabat perpetuæ castimoniæ decus, religionis conservandæ proferendæque fervor, vitæque per omnia virtutum ornamenta integritas, qua constantia animi ad senium pervenit; nec promissis, nec minis adduci unquam potuit, ut ad Henrici impii Regis partes transiret, aulamve sectaretur, qui a Meinwerco educatus in clero, sub aliis religiosissimis Imperatoribus ac Regibus ætatem traduxerat: nec ulla vitiorum monstra conspexerat, quæ hoc Rege primum Ecclesiam ingredi cœperunt. Multas quidem hujus Regis donationes Ecclesiæ Trajectensi, Hildesimensi, aliisque, quarum Episcopos Rex ille sibi familiares habuit, factas lego, nullam tamen Paderbornensis Ecclesiæ ab Henrici liberalitate reperio; tanquam Regem hunc Episcopus semper aversatus, nec muneribus ejus capi voluerit, ne in societatem depravatæ aulæ Regisque veniret. Ac mihi percensenti omnem Imadi vitam dignus is videtur, quem

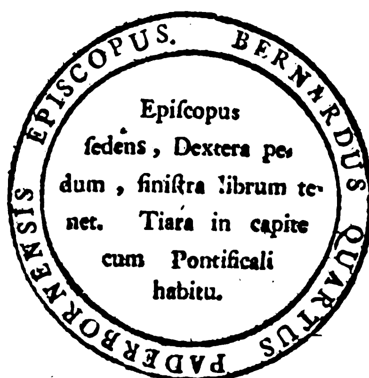
inter

Inter sanctos Saxoniæ Episcopos merito censendus Imadus.

inter primos sanctissimosque Saxoniæ Episcopos numerem; quo prisca cleri disciplina, & vitæ sanctioris vigor servatus sit, quem suomet exemplo ipse prius omnibus impresserit. Eo nunc cum antiquitate querimur, tam rara de tam egregio Episcopo ad nos pervenisse, ut nec sepulchri locus amplius monstrari possit. Id tantum reperimus, in necrologio Cathedralis Ecclesiæ statutum, consuetumque fuisse, in annuo mortis die sacrificium funebre ad aram sub turri constructam peragere, tanquam in proximo aliquo, & inferiori Basilicæ loco, aut ad limina turris humatum corpus fuerit. Lege veteri forsitan adhuc obtinente, ne templa mortuorum cadaveribus fœdarentur, dum sensim mos sepeliendi in interiora, atque ipsos etiam choros penetraret. Qua religione ipse Imadus ossa primorum Episcoporum collegit, & in crypta, choro substructa, condidit; ac Meinwercus etiam in crypta Abdinghovianæ Basilicæ humari voluit. Interim tanta Imadi apud posteros existimatio virtutum, famaque sanctitatis relicta fuit, ut Bernardus Episcopus noster, eo nomine IV, perpetuum cereum in anniversaria mortis die ad tumbas Rothonis & Imadi Episcoporum accendi ardereque voluerit. Quam in rem ipsas Bernardi Episcopi tabulas producimus.

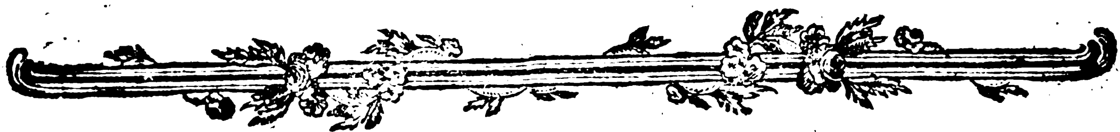
Ejus sepulchrum cultu Divorum honoratum.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Bernardus IV Dei gratia Patherbornensis Episcopus. Universis Christi fidelibus hujus paginæ inspectoribus in perpetuum. Ne ea, quæ rationabiliter acta sunt, processu temporis evanescant, præsentibus ac futuris Christi fidelibus notum esse cupimus, quod ad frequentem instantiam Abbatis & conventus de campo S. Mariæ, & maxime propter Deum, & etiam propter temporale subsidium benigne annuimus & licentiamus, quod sylva sterilis & inutilis pertinens prædio curiæ in Stapelhagen, quæ dicitur Elmenebroke, ad usum prædicti conventus exstirpetur, hac conditione, quod pro decima, quæ inde provenire posset, quatuor libræ ceræ annuatim in festo S. Galli Custodi majoris Ecclesiæ præsententur, de quibus libris cereus de libra & media in anniversario sancti Rothonis, & alius cereus æqui ponderis in anniversario sancti Imadi Episcoporum ponentur ad eorum tumbas. Ne quis igitur factum nostrum per aliquam calumniam possit in irritum revocare; præsentem paginam, hujus rei seriem continentem, sigillo nostro in memoriale sempiternum fecimus communiri. Hujus rei testes sunt Hermannus Camerarius, Volbrat de Elsen, Conrad Custos, Magister Joannes, Johan de Elsen, Albertus presbyter, Bertholt Vicarius, Johan Notarius, & alii quamplures. Actum hoc anno Dom. MCCXXXVII. Indictione X. Anno Pontificatus nostri nono. Idus Januarii.

Forma

Sigilli.

Præclarum hoc Bernadi Episcopi testimonium de Rothone & Imado. Nam dum tumbam utriusque Episcopi, ad quam anniversarius ille cereus est positus; dum præterea sancto nomine utrumque decorari legimus, pronum est in eam cogitationem venire, jam altero ab obitu sæculo utriusque ossa humo levata ac publico etiam honori & cultui proposita fuisse; quales ætas illa ex viva adhuc cœlestium beneficiorum memoria, ex publica veneratione, consensuque populi, & Episcoporum judicio inter Divos coluit. Verum ut segnius posteriusque ævum nobis primorum Episcoporum res gestas; ita hunc pietatis quoque cultum obscuravit: neque hæc ipsa constarent nisi ex hisce antiquitatum tabulis Ferdinandi Episcopi nostri beneficio in lucem venissent.

POPPO XIII.

EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1076.

Gregorii VII. Pont. 4. Henrici IV. Reg. 21.
Popponis Ep. Pad. 1.

Sublato Imado Episcopo, sedes per aliquot menses vacua sine Episcopo est relicta, per turbulenta, quæ intervenerant, Regis tempora: quod subtracta clero libertate eligendi Episcopum, ipse sibi, per Germaniam & Saxoniam cumprimis, vendicaret potestatem imponendi Episcopos, quos ad sua studia & consiliorum machinationes obnoxios haberet.

Henricus Rex pergit vexare Saxones. *Lambert. Bruno. Ursberg. Marian. Scot. Sigebert. Barthold. Domnizo presbyt. in vita Mathildis. Auctor vitæ Anselmi Lucensis Episcopi.*

Rex vero a Natali Christi Goslariæ hyemem hoc anno 1076 agebat, solum intentus ad vexandos Saxones, quos jam sub jugo servitutis tenebat, Ducibus eorum apud diversos suæ factionis Episcopos & proceres in castellis & captivitate detentis; nec illorum solum vitæ insidiatus, sed Rudolphum Suevorum, Bertholdum Carentinorum, ceterosque, quos hactenus fidos habuerat, per insidias obtruncare molitus est. Uti hæc Bruno scribit; memoratque idem Auctor, Henricum Regem, dum quadam die cum scurris & mimis versaretur in cubiculo, & Episcopi ceterique primates excubarent in vestibulo, dixisse ad assentatores suos. *Ecce isti sunt, qui regni mei divitias habent, & me meosque in paupertate reliquerunt; quod si illi de medio essent ablati, ego cunctique mei familiares, quantis opibus abundaremus? Quare si viri estis, & divitias petitis, istos nunc Episcopos fortiter invadite, & omnia quæ possident, accipite.* Dictum hoc magno plausu arripiunt hæretici nostri, haud secus quam Bennonis & ceterorum Schismaticorum scripta attolluntur ab aliis, qui impii Regis patrocinium suscepe-runt. Sed immemor Rex hæc bona a Carolo M. Ludowico Pio, ceterisque religiosis Imperatoribus ac Regibus donata esse Episcopis, clero, & Abbatibus; ac nunquam bello paceque Imperatores ac Reges ante ipsum feliciores fuisse, quam cum Episcoporum opera & precibus pugnarent. Palam olim fassus Carolus M. plus se eorum patrocinio apud Deum, quam omni militari manu adjutum in bellis. Sat potens futurus erat Rex, si scurras & mimos, si concubinas ac perfidos ministros, si bella civilia intermisisset. Verum in quas nunc turbas & calamitates mox est conjectus? Goslariam quidem ille omnes Regni Principes convocarat ad comitia, ut consuleret, quid de deditorum Saxonum capitibus faciendum esset; sed præter Bohemiæ Ducem pauci convenere, jam Regis perfidiam & crudelitatem aversati; id tamen a præsentibus obtinuit, ut filium, quem habebat admodum puerum, Regem acceptarent. Ibi ex deditis Saxoniæ Principibus Otto Gottingensis receptus in gratiam, quod hunc virum plus ceteris ob bellicam virtutem & prudentiam vereretur. Sed Otto quam gratus exinde Regi, tam invisus ceteris Saxoniæ Principibus. Aderant per id tempus Goslariæ Coloniensium legati, a clero & populo missi, sollicitantesque in locum Annonis Archiepiscopi successorem. Quibus Rex Hidolphum quendam Goslariensem Canonicum obtulit, hominem statura parvum, vultu deformem, genere obscurum, omnibusque scientiæ & virtutum præsidiis destitutum, quibus tanti sacerdotii munus sustineret; quem cum legati abnue-

In conventu Goslariensi filius ejus Rex acceptatus.

Hildolphum Henricus Coloniensibus offert Episcopum.

abnuerent, re infecta, rediere Coloniam. Sed ejusmodi Episcopos quærebat Rex, quibus factionem suam præmuniret. Interque hos lascivos etiam juvenes Bambergensi, & Spirensi, aliisque Ecclesiis obtruserat, monstra potius Episcoporum quam Episcopos; quod inter cetera quoque ejus crimina, quibus Ecclesiæ per Germaniam & Saxoniam defœdabantur, damnabat Romanus Pontifex, secus quam parens & avus ceterique religiosissimi Imperatores fecerant, a quibus probati maturique in clero viri, aut præstantes Cœnobiorum Antistites, ob virtutem & sapientiam delecti Episcopi. Sed mox Goslariam accessere ipsi Romani Pontificis Gregorii VII legati, qui Regem postulavere Romam, ut de criminibus ipsi objectis causam diceret in Episcoporum synodo; id nisi faceret, fore ut publico Apostolicæ sedis judicio ab Ecclesiæ corpore abscinderetur. Hæc legatio vehementer perculit Regem; statimque abjectis cum gravi contumelia legatis Romanis, Wormatiæ synodum Episcoporum indixit, jussitque Dominica septuagesimæ præsentes esse; haud alio pravorum suorum ministrorum consilio, quam ut in ea Gregorio VII. Pontificatum abrogaret; tanquam cum regno supremum sacerdotium consecutus esset. Convenere præter Abbates in hanc synodum XXIV Episcopi Germaniæ, quos inter Ursbergensis, & Albertus Stadensis nullum Saxoniæ Episcopum interfuisse scribit. Quanquam ex his Liemarus Bremensis, & Benno Osnabrugensis præsentes fuere, perpetui a latere Regis comites, aulæque ministri. Quod vero Stumphius in historia Heliætica Imadum Paderbornensem Episcopum nostrum huic synodo præsentem sistat, magnopere hic scriptor fallitur, cum jam ante Imadus III Nonas Februarii, ut diximus, excesserit e vita, & Gregorii VII. Pontificis & Apostolicæ Sedis studiosissimus fuerit. Igitur cum in eo conventu, præsente Rege, complures essent Episcopi, quibus exosa esset Pontificis auctoritas, severitasque in castigando cleri concubinatu, & Simoniæ malo (ob quæ vitia tot Epistolas scripserat ad Moguntinum, Coloniensem, & Salisburgensem, ceterosque Archiepiscopos, & Episcopos) facile Rex eos in suas partes attraxit.

Postulatur Romam.

Synodum Wormatiæ convocat, in qua Gregorio Pontificatum abrogat.

Et cui jam mirum, Deo vindice, tot calamitatibus Germaniam involutam, quam tot fœda libidinis & Simoniæ mala, corrupta Ecclesiæ disciplina, vitiarant? Accessit per id tempus Hugo Blancus Cardinalis, a Pontifice ob pravos mores ejectus, Wormatiam, & congregatis Episcopis obtulit libellum, falsis in Pontificem accusationibus plenum. Episcopi, qui factionis erant Regiæ, pronunciarunt, Gregorium videri indignum, qui Pontificatum gereret, & cui ceteri per Germaniam Episcopi obedirent. Auctor horum Wilhelmus Ultrajectensis Episcopus, homo fictus factusque ad Regis ingenium; quantumvis id Scriptores ejus Ecclesiæ dissimulare velint. Obstitere his acriter alii Episcopi, Gebehardus cumprimis Salisburgensis Archiepiscopus; Adalbero Wirceburgensis, Hermannus Metensis, Adalbertus Wormatiensis, Altmannus Pataviensis, Ellenhardus Frisingensis, Cibo Tullensis Episcopi, asserentes iniquum esse Episcopum aliquem nullis adductis testibus, nullis probatis criminibus condemnare: ne dum Romanum Pontificem, sacrosanctum Episcoporum caput, adversus quem, legibus & more majorum, neque Episcopi, neque Archiepiscopi reciperetur delatio. Quorum judicio, pressus Wilhelmus Ultrajectensis, non a se, inquit, exauctorari Pontificem, sed id agi, ut se ultro abdicaret. Stolida synodi sententia, primam sedem, quæ a nullo judicatur, paucorum in Germania Episcoporum judicio posse damnari. Interim ex hoc nefario decreto in gratiam Regis missi legati Romam, qui hæc Pontifici denunciarent: missæque per Imperium literæ, quibus vetitum ullam Pontifici obedientiam obsequiumque præstare. Ita vero fœdum illud & funestum schisma inter sacerdotium & regnum exortum, quod tot annis afflixit Germaniam.

Beka. Heida. Bucherius

Rex e conventu Wormatiensi Goslariam rediit; ac veluti jam omnium securus, in Saxones sævire cœpit: deditos Principes in ultimas provincias relegare: bona eorum aut Fisco addicere, aut diripere; in ceterorum possessiones spoliis atque igne grassari, Castella alia super alia exstruere. Sed priusquam Goslaria discederet, pridie Nonas Martii Coloniensem Archiepiscopatum

Hildolfum per Trajectensem Episc. consecrari curat.

scopatum Hildeboldo, de quo ante relatum est, dedit, frustra obnitente clero Coloniensi. Ac ne quæ populi seditio interveniret, ipse Coloniam est profectus; & Wilhelmo Ultrajectensi Episcopo Hildeboldum consecrandum obtulit; quem ut ad id promptum haberet, Consobrino ipsius Episcopatum Paderbornensem, jam Imadi morte vacuum, promisit. Verum an is Consobrinus Poppo fuerit, Imadi Successor, Lambertus, qui id scripsit, non plane dixit; tametsi verisimile habeas. Fuit enim Wilhelmus, ut Heida scribit, frater Comitis Gelriæ, seu Wichardi Præfecti, quem Vernacula lingua Vochtetum dicimus, filius Widekindi præfecti.

Heida in Episcop. Ultraject. Chron. Gelria. Scrivenus. Bucherius in notis.

Poppo ex familia Dynastarum de Holte. *Kersenbrochius. Bruschius. Northov. in chron. Marcano. Meibom. in not. Ertman. in chron. Osnabrug. Gelenius.*

Poppo vero Episcopus noster, cujus magistratum sacrum hoc anno ordimur, ex familia Dynastarum de Holte traditur a scriptoribus nostris. Clara hæc per id tempus in diœcesi Osnabrugensi, multique ex ea viri sago togaque præstantes. Arx horum Dynastarum quinto ab urbe Osnabrugensi lapide olim sita, præmunitaque, ex qua multum molesti Osnabrugensibus vicinisque Episcopis fuere. Philippus Osnabrugensium Episcopus, adjutus ope Comitis Ravensbergensis, arcem septenni obsidione fatigatam expugnavit, fregitque potentiam familiæ, ex qua postea Ecclesia Coloniensis Wicboldum LXVII. Archiepiscopum circa annum Christi 1297. sortita est. Sed Poppo noster hanc prius Episcopi dignitate illustravit. Erat is a primis annis in Clerum cooptatus, ac postremum Bambergensis Præpositus factus. Vir inter suos magnæ auctoritatis; zelique pro clero conservando. Nam cum Hermannus Bambergensis Episcopus, homo illiteratus, multisque a juventute vitiis coopertus, ac postremum etiam simoniæ labe infectus, Abbatias venderet, omniaque Ecclesiæ illius Collegia Canonicorum in cœnobia Monachorum, ad scelera sua pallianda, expulsis ubique Clericis, converteret, cum reliquo clero indigne hæc ferens Poppo Bambergensis Præpositus, missa ad Gregorium VII legatione (qua omnia Episcopi flagitia exponebantur) auctor actorque primarius fuit, ut Hermannus sententia Pontificis Episcopatu suo dejiceretur; quemadmodum hæc copiose scripta sunt a Lamberto Schafnaburgensi, diserto ac præstantis fidei scriptore. Ita Poppo cleri Bambergensis fulcrum, a prudentia se apud Henricum Regem in aula commendatum reddidit. Igitur in locum Hermanni Episcopi, Regis auctoritate, anno superiori subrogatus Rupertus Goslariensis Præpositus, vir pessimæ existimationis in populo; quod Regi familiarissimus, omnium, quæ per has regni turbas agebantur, incentor haberetur. Et quo Popponem Rex abstraheret ab Ecclesia Bambergensi (ne eadem adversus Rupertum agitaret, iisdem quibus Hermannus vitiis obnoxium) Paderbornensem illi Episcopatum, morte Imadi vacuum obtulit. Interea Rex Trajectum profectus, Pascha cum Wilhelmo Episcopo, omnium facinorum suorum Consiliario & patrono celebravit. Atque is cum inter Missarum solemnia, rabido, ut inquit Lambertus, ore contra Gregorium Romanum Pontificem declamaret, haud multo post discessum Regis gravi morbo correptus, inter acerrimos cruciatus, & desperationis voces, quibus se justo Dei judicio inferorum suppliciis adjudicatum vociferabatur, animam sine sacra communione & pœnitentia ejecit. Qua vindicta Godefridus quoque Lotharingiæ Dux fax belli adversus Saxones, Antwerpiæ intorto per viscera ferro, dum alvum solveret, confossus: qua vindicis Dei pœna multi alii, quos Bruno percenset, impii Regis Consiliarii interiere. Rex ad superiores Rheni partes digressus Conradum Moguntini Archiepiscopi Camerarium Trajectensi Ecclesiæ præfecit, & per id tempus Popponem etiam Paderbornensi Ecclesiæ imposuit Episcopum, uti Lambertus perhibet, Regis, & Moguntini, aliorumque consilio, quo utrumque Episcopum Conradum & Popponem in suas partes traherent; quod tamen Regem in Poppone Episcopo nostro fefellit. Quo exinde tempore, aut a quibus? utrumne a Sigefrido Metropolitano suo Moguntiæ, quo paulo post Rex accessit, Poppo sit consecratus Episcopus? in annalium memoria non reperio.

Præpositus Bambergensis, magni Zeli.

Designatus ab Henrico Episcopus Paderbornensis.

Sane in conturbatissima Imperii tempora Episcopatus ejus incidit. Enimvero postquam legati ab Rege missi Romam venere; ac synodi literas Pontifici tradidere,

Excommunicantur a Pontifice plures Germaniæ Episcopi.

didere, verbis etiam contumeliosis denunciantes, ut se Pontificatu abdicaret; Pontifex atrocitate nuncii permotus, postera die synodum cleri congregat, lectisque palam literis, Regem primo, deinde Sigefridum Moguntinum Archiepiscopum, Wilhelmum Trajectensem, Rupertum Bambergensem Episcopos, ceterosque anathemate percutit (jam ante Ottoni Ratisbonensi, & quibusdam aliis Pontifex sacris interdixerat) Quæ postquam in Germaniam delata, Rudolphus Dux Suevorum, Welfus Bojariorum, Bertholdus Carentinorum; Adalbero Wirceburgensis, Hermannus Metensis Episcopi, ac plerique Principes, qui jam ante convenerant, animosiores conjurant in Regis caput, ut quos deditos habebat Saxones, ultro liberos dimitteret; Saxones, qui mœrore exulum suorum Principum contabuerant, læti arma repetunt, Castellaque Regis oppugnant, frustra Ottone Gottingensi, quem in partes Regis transiisse diximus, obnitente; quem eo etiam adegere Saxones, ut abducto ex Hartesburgo, alteroque monte præsidio militari, ad socialem cum Saxonibus vitam rediret.

Iterum a Saxoniæ Principibus conjuratur in Regem.

Rex comperta Saxoniæ & ceterorum Principum defectione, in extremas angustias conjectus, quo se verteret? primo Wormatiæ festo Pentecostes conventum Principum indicit, consulturus, quid factu opus. Eo cum rari accederent, Moguntiam festo Apostolorum Petri & Pauli supplex convenire rogat. Sed ab eo etiam congressu se subduxere Principes, palamque Uto Trevirensis Archiepiscopus, Roma regressus, detrectavit cum Moguntino, Coloniensi, ceterisque Episcopis anathemate percussis communicare. Igitur cum ab omnibus se deseri conspiceret Rex, nec pro ferocia ingenii armis quoque perfringere posset, per meliora consilia omnes Saxoniæ Principes, qui cum Magdenburgensi, Merseburgensi, Misniensi Episcopis adhuc in custodia servabantur, libertati reddi jubet. Bucco sive Burchardus Halberstadiensis Episcopus, quem in Ungariam deportari jusserat, & Salomoni affini Regi custodiendum tradiderat, cum secundo Danubio veheretur in exilium, mira solertia elapsus e navi, incolumis ad suos Halberstadium rediit. Et quam incredibili ille omnium gaudio exceptus, tam invisus erat ante omnes Principes Regi; sæpeque Regis insidiis ad mortem est petitus. Vir qui heroica fortitudine hactenus pro libertate Saxoniæ, & religionis integritate decertavit. Inter illa dum Rex in Bohemiam profectus, sollicitatum Bohemorum auxilia: & Salefeldiam ad Thuringorum fines evocavit Ottonem Gottingensem, collocuturus de Saxonia compescenda; Episcopi ac Principes regni primum Ulmæ, deinde Triburiæ 17 Calend. Novembris conveniunt; quo jam accesserat Sigehardus Patriarcha Aquileiensis, & Altmannus Pataviensis Episcopus, Pontificis legati, Rege se intra Oppenheim villam continente. Ex eo conventu denunciatum Regi, ut cum Pontifice & Ecclesia se reconciliaret, in ejusque arbitrio jus Regni relinqueret; vitam interea privatam Spiræ agendo, pessimos Regni Consiliarios, cumprimisque Episcopos a corpore Ecclesiæ præcisos, abs se dimitteret. Dura hæc Regi erant; sed quod desertus ab omnibus, in eam necessitatem venisset, Coloniensem, Bambergensem, Argentoratensem, Basileensem, Spirensem, Losannensem, Citicensem, & Osnabrugensem Episcopos, ceterosque pravorum consiliorum architectos aula egredi jussit. Veritus deinde ne Augustæ, quo Pontifex maximus a Germaniæ & Saxoniæ proceribus invitatus erat, coram infestissimis accusatoribus judicium subiret, prius ipse Italiam petere, & Pontifici se sistere decrevit, iterque illud mense Decembri ingressus est. Recognoscent, ex his, opinor, Saxones nostri Germanique, quam auctoritatem agnoverint majores ipsorum in Romano Pontifice, appellando toties ad Apostolicam sedem, quo impii & crudelis Regis dominatu, qui se lupum potius Saxoniæ, quam Pastorem ferebat, libeberari tandem possent, aliumque ex suprema ejus in Ecclesiam potestate subrogare.

Rex captivos Principes libertati restituit.

Cum Ecclesia & Pontifice se reconciliare statuit.

Turbato in hunc modum Imperio, non modo Episcopi ceterique Principes, sed & Abbates ac Monachi in factiones abierunt, aliis pro Rege, aliis pro Gregorio Pontifice decertantibus; quos inter Corbeienses nostri ad Visurgim;

Alii Pontifici, alii Regi adhærent

Lesnerus in chron. Corb. Cleinsorg. in chron. MS.

gim; ex quorum numero etiam Bernardus Monachus, vir eruditus, & Scholarum in illo Cœnobio moderator, prolixam accuratamque adversus schismaticum Regem, omnemque illam Regis factionem apologiam conscripsit, quam Hartwico postea Magdenburgensi Archiepiscopo dedicatam, publici juris fecit. Hoc studio Monachus quidam Hirsaugiensis, aliique Pontificis defensionem suscepere. Contra alii regiæ factionis schismaticique multa calumniose ac perfide scripsere in Gregorium Pontificem; quos inter scriptor Apologiæ pro Henrico Rege, quem ex Fuldensi bibliotheca male protulit Ulrichus Hultenus, transfuga ex eodem Cœnobio ad Lutheranos Monachus. Accedit Benno Cardinalis (quem Ursbergensis perperam Brunonem vocat) Schismaticorum patronus & antesignanus, a quo vita Gregorii VII Pontificis per mendacia & calumnias conscripta, ex eoque ab hæreticis nostris ita convitia Ursbergensi chronico inserta leguntur; tum quidquid istiusmodi Schismaticorum fuit. Ita vero alii gladio, alii calamo per id tempus depugnarunt, ut quemque vel pro impio Rege, vel pro optimo Pontifice studium inflammarat; vidisseque in hoc fœdo schismate hæresis nostræ præludia; tantumque deerat Lutherus aliquis, vel Calvinus, qui ex concubinatu Clericorum, Simonia præsulum, spoliis bonorum Ecclesiasticorum, & vitiis Monachorum ac populi, turbam hœresis inflaret, omniaque hæc libera esse doceret, quæ contra divina & humana jura tum agebantur.

Baron. ad hunc annum Christi 1076.

Annus Christi 1077.

Gregorii VII. Pont. 5. Henrici IV. Reg. 22. Popponis Ep. Pad. 2.

Henricus in Italiam profectus pœnitentiam agit. *Lambert. Bruno. Berthold. Domnizo in vita Mathildis. Sigonius.*

Et jam Rex XXV Januarii ex Burgundia, sæva hyeme, per Alpes in Italiam pervenerat, ut intra constitutum anni tempus anathematis vinculo solutus, Ecclesiæ & Pontifici reconciliaretur, nec jus Regni amitteret. Protinus igitur ad Canusium, ubi tum Pontifex intra Castellum triplici muro cinctum morabatur, venit vulgari habitu, nudis pedibus, supplex veniam petiturus. Atque ad portam Oppidi intra primi muri septa, sub dio, perfrigidaque tempestate, jejunus exspectavit ad vesperum, quod cum iterum, ac tertio fecisset, quarto tandem die, Mathilde potentissima Italiæ fœmina, Azzone Marchione, atque Hugone Cluniacensi Abbate, a quo Coloniæ e fonte baptismatis susceptus erat, pro Rege deprecantibus, ad Pontificem est admissus; & postquam jurejurando fidem dederat, se in Pontificis potestate futurum, atque in Augustano concilio objecta crimina deleturum, absolutus est sub ea conditione, ut, nisi promissa fecisset, jure Regni excideret.

Sed mox ad ingenium redit.

Non facile illustrior pœnitentiæ species in Rege, quam advolutus ad pedes Pontificis fecit. Sed illa mox perfidia violata; nam ut primum a Pontifice discessit, in ipsa Italia a Guiberto Ravennate Archiepiscopo, ceterisque Italicæ factionis Episcopis in transversum actus, ad ingenium & priorem pertinaciam rediit, multa adversus Pontificem, multa adversus alios molitus. Quam in rem Liemarum Bremensem, Bennonem Osnabrugensem, Epponem Citicensem, & duos Burchardos Episcopos Lausanensem & Basileensem, ceterosque factionis suæ proceres in Oppenheim ad aulam revocavit. Quibus cognitis, & Pontifici etiam significatis, Moguntinus, Wirceburgensis, & Metensis Episcopi: Rudolfus Suevorum, Welfus Bojariorum, & Bertholdus Carentinorum Duces 3 Idus Martii, Forchemii Comitiis indictis, Henrico imperium abrogant, & Rudolphum Suevorum Ducem, virum armis, pietate, & virtute præstantem, Regem creant, quem 7 Calendas Aprilis Sigefridus Moguntinus Archiepiscopus in congressu Episcoporum ac Principum Moguntiæ Regem consecravit; ea lege, ne Sacerdotia venderet, nec coronam sibi hereditariam vendicaret. Rex novus haud multo post apud Augustam Paschate celebrato, & Principum conventu ad Ezzelingam habito, in Saxoniam digressus, convolantibusque ad signa ejus Saxonibus, cum exercitu Herbipolim petit, urbemque Henrico fidam unius mensis obsidione expugnat.

Henrico deposito, in Regem eligitur Rudolphus Suevorum Dux.

gnat. Ibi dum in castris oppugnatione retardatur, mense Augusto lento gradu accedit Henricus Rex, resumpta Ulmæ corona, cum ingenti Bohemorum & Bojariorum multitudine. His Rudolphus Rex, motis castris, ad Nicrum flumen occurrit, hoste in latera ripa confidente, nec auso prælium inire; ita tanquam per inducias discessit ab armis Henricus in Bojariam, Rudolphus in Saxoniam reduxit ad hiberna copias.

Benno Episc. recuperat decimas Ecclesiæ Osnabrugensi olim ablatas. *Ertwv. in chron.*

Hoc anno Henricus Rex Bennoni Osnabrugensi Episcopo, quem cum Liemaro ex Saxoniæ Episcopis sibi conjunctissimum habuit, decimas a Corbeiensibus & Hervordiensibus olim ablatas, publico diplomate Ratisbonæ consignato, reddi mandavit. Dignæ antiquitatis tabulæ, a Cleinsorgio relatæ; sed quia vernacula lingua hasce, uti ceteras, magno posteritatis damno exhibet: neque ipsum ex latina lingua exemplar pro prisca fide suppetit, rem paucis expediamus. Multis jam annis hæc controversia agitata, ex quo ob Goswini tertii Episcopi conspirationem contra Ludowicum Pium Imperatorem pleræque decimæ ejus Ecclesiæ Corbejensi Abbati, & Herivordiensi Abbatissæ intra nostram diœcesin attributæ. Igitur ut consequentes Episcopi, ita Benno, cum gratia apud Regem multum valeret, eas repetiit, annoque superiori in synodo Wormatiensi 20 Episcoporum & 10 Abbatum jus suum exposuit, omniumque consensu Decimæ Bennoni adjudicatæ sunt. Quam in rem produxit Hadriani, Leonis, aliorumque Pontificum literas, Wihoni primo Osnabrugensi Episcopo haud secus, quam ceteris per Saxoniam Episcopis, a Carolo M. omnes suæ diœcesis decimas esse donatas; neque adversus hæc Abbas Corbeiensis aliud proferre potuit, quam Meppiam Cellam sibi a Ludowico Pio, & Herivordensi Abbatissæ Bimidi Ecclesiam esse datam. Adhæc Benno protulit Ludovici Pii, Henrici I, trium Ottonum, aliorumque Imperatorum tabulas; quibus ab Episcopis & clero synodi lectis approbatisque, Henricus Rex Ecclesiæ Osnabrugensi decimas ex integro tandem reddi imperavit.

Annus Christi 1078.

Gregorii VII. Pont. 6. Henrici IV Reg. 23. Popponis Ep. Pad. 3.

Bruno. Bertholdus. Paulus. Bern. Henricus plures Episcopos e sedibus suis pellit.

At Rex ab æmulo suo per id tempus arduis magis obvolutus; cum jam Germania duos Reges haberet, & scissa inter se civilibus armis dissideret, aliis Episcoporum ac Principum pro Rudolpho Rege, aliis pro ipso decertantibus. Eoque Henricus Rex, qui in superiori Germania partes suas firmabat, furore abripiebatur, ut Episcopos e tota Bojaria ac Suevia exturbaret, eo quos aut Romano Pontifici adhærere, aut sibi adversari comperiebat, & in eorum locum suæ factionis Episcopos & Schismaticos præsules obtuderet Ecclesiis. Quos inter Altmannus Pataviensis Episcopus exul, ut referemus, Paderbornam profugit, iniquo etiam odio præcipatus in fugam. Nam cum Altmannus Episcopus, pro egregia in Romanum Pontificem, & disciplinam cleri formandam religione, Pontificis literas e pulpito pro concione recitasset, quibus concubinæ interdicebantur, Engelbertus Præpositus & scholæ magister, tanto furore debacchatus est in Altmannum Episcopum, concitando clerum & auditores, ut, ni Deus singulari beneficio extraxisset periculo Episcopum, ex templo a Clericis discerptus periisset; ita Henrici Regis patrocinio & exemplo, hæc vitia passim libera erant, quæ sub aliis religiosissimis Imperatoribus ac Regibus per Episcopos severissimis pœnis castigabantur. Nullique tum magis invisi erant, quam boni syncerique Episcopi, qui disciplinam cleri, & impios Regis mores corrigendos susceperant.

Verum Rex, quo Rudolphum Regni æmulum, Saxonesque debellaret, quam potuit validum contraxit exercitum, quocum in Sexoniam movit. Nec segnior Rudolphus, conspirantibus Saxoniæ Episcopis & Principibus, in aciem prodiit. At quo minus Suevi se jungerent Saxonibus, concursum prælio 7 Idus Augusti in loco, quem alii Molrichstenheim in Franconia ad Strowam seu Stowim amnem, alii Strona-

Cum Rudolpho electo Rege confligit. *Bruno. Marian. Scot. Ursberg.*

wiam

wiam in Hassiæ finibus designant. Tessera militaris Saxonibus erat Sancti Petri; Eo alterum cornu Rudolphus, Wizelo Magdenburgensis, Sigefridus Moguntinus Archiepiscopi, Wernerus Merseburgensis, Adalbertus Wormatiensis Episcopi cum legato Pontificis: Alterum Otto Gottingensis exauctoratus Bavariæ Dux, qui jam ad Saxonum partes redierat, & Fridericus Palatinus ducebant. Coorta pugna, Episcopi, in quos vis incumbebat, in fugam abjecti; quod ad aram magis edocti stare, quam in acie. Magdenburgensis in prælio cæsus, Moguntinus, Wormatiensis, ac legatus Pontificis ægre se subduxere, quo minus in hostium potestatem venirent. Rudolphus tot legionibus nudatus acie excessit paulisper. Sed tanto acrius pugnatum in altero cornu, Ottone & Friderico fortissimis Ducibus, quibus profugi ex altera ala sese conjunxere Saxones, certi conjuratique per gloriosam mortem potius occumbere, quam turpi fuga servari. Protractum pertinacibus animis prælium, editaque immanis strages per Rudolphi legiones; quas cum sustinere non posset Henricus, ipse totum agmen secum in fugam abstraxit, nec prius fugiendi finem fecit, quam tredecim leucarum spatium emensus, Herbipoli intra mœnia consisteret. Moguntinus Archiepiscopus ex hostium manibus magno Saxonum gaudio retractus, Fridericus Palatinus cum victore milite ad castra diripienda se vertit: Otto fugientes continuata cæde insecutus. Subinde Henricus Rex collecto Ratisbonæ exercitu iteratam in Saxoniam expeditionem parat. Post ubi edoctus Saxones 60000 armatorum multitudine stare in campo, in Sueviam deflexit, in eaque per mensem Novembris miles omnia sacra profanaque depopulatus est.

S. Altmannus Episc. Patav. Paderbornæ exulat.

Inter hæc Altmannus Pataviensis ab Henrico & clero suo ejectus, exilii locum quæsivit Paderbornæ, ubi in clero enutritus erat, & scholarum moderatorem egerat; receptusque est benigne a Poppone Episcopo, & optimis in clero amicis suis. Tanto vero istic sanctissimo Episcopo jucundior vita erat, quanto clerum Paderbornæ integriorem, quam Passavii inveniebat (stabat namque adhuc Paderbornæ intra claustrum vetus Cleri disciplina, qualem Meinwercus, Rotho, & Imadus formarant) Hi deinde duo Episcopi, Poppo & Altmannus, Ecclesiam Apostolorum Petri & Pauli, quam ab incendio Monasterii Abdinghoviani Imadi & Popponis liberalitas instaurarat, solemni ritu consecrarunt, uti hæc Gobelinus, Cranteius & alii retulerunt. Satis opinor Altmanni exulantis apud Paderbornenses hospitium, & consuetudo cum Poppone Episcopo ostendit, tam Popponem, quam Paderbornenses stetisse in communione cum Gregorio VII Pontifice, cujus legatum Altmannum tam libere humaniterque exceperunt: neque per has turbas se schismati Henrici Regis miscuisse; haud secus quam universæ passim Saxoniæ Westphaliæque cum Episcopis suis Ecclesiæ fecerunt, præter Liemarum Bremensem, & Bennonem Osnabrugensem Episcopos, quos ob id factum Saxones passi non sunt intra suas diœceses consistere, eoque necesse habuere aulam & castra Regis exulum in modum sequi.

Gobelinus ætat. 6. c. 55. Crantzius lib. 5. Metrop. c. 14. Auctor vitæ Altmanni.

Annus Christi 1079.

Gregorii VII. Pont. 7. Henrici IV. Reg. 24. Popponis Ep. Pad. 4.

Bruno. Berthold.

Proximo abhinc anno Henricus Rex debilitatus clade superioris anni quievit; neque Rudolphus Rex, pacis amantissimus, arma intulit. Uterque interim Rex legatos suos Romam misit, quisque causam Pontifici probaturus. Ab Henrico missi Benno Osnabrugensis, & Verdunensis Episcopus. Pontifex coacto concilio, etsi Saxonum legati multa adversus Henricum Regem quererentur, nihil tamen statuere voluit, priusquam in comitiis Germaniæ coram legatis suis Henrici causa cognita, & facinora probata essent. Quod quam ægre tulerint Saxones, constat ex epistolis eorum ad Pontificem missis, & a Brunone relatis. Excessit hoc anno Hildolphus Coloniensis Archiepiscopus, factionis Henrici tenax, homo parum frugi, & non nisi ad

Defuncto Hildulpho Archiep. Colon. Subrogatur Sigewinus.

herbas

herbas domesticas datus, eoque, ut Conradus Monachus scribit, Deo vindice subtractus e vita; qualis plerorumque Schismaticorum Episcoporum infelix exitus fuit. Subrogatus Sigewinus Archiepiscopus, Præsul innocentis vitæ, una tantum labe notatus, quod ad Henrici partes se incautius abduci passus.

Poppo consecrat Ecclesiam S. Michaelis. *Conradus Monachus in vita, Wolphel. Abbat Brevvel.*

Per hæc pacis intervalla Poppo Episcopus Basilicam S. Michaelis, rogatu Warini Corbeiensis Abbatis, quam ipse Abbas construxerat dotaratque, in monte haud procul ab Oppido Huxtariensi solemnibus Ecclesiæ cæremoniis dedicavit. In qua celebritate Episcopus noster, præsente Ottone Duce & bellatore Saxonum, præclaram ad populum orationem habuit, in quam rem hasce antiquitatis tabulas proferre libuit.

Warinus Abbas Corbeiensis, Monasterii SS. Martyrum Stephani atque Viti, petitioni filii sui Humberti Monachi pie assentiens, Basilicam in monte quodam e regione nostræ civitatis in laudem Dei & venerationem S. Michaelis Archangeli construxit, quam venerabilis Ecclesiæ Patherbrunnensis Episcopus Poppo dedicavit. Assignavit autem Abbas eidem Ecclesiæ pro sustentatione prædicti Humberti presbyteri, & Simonis conversi, cui Abbas piæ conversationis habitum tradidit, aliorumque ibidem Deo servituror um cum consensu & consilio congregationis & familiæ sibi creditæ, de silva in qua Ecclesia sita est, ad XC jugera, & villulam Valahuson, & unum mansum in Averedessun, alterum in Aldentkorp, tertium in Werethon. Advocato Abbatis Ottone Duce assentiente, & traditionem hanc confirmante, ut & Episcopo Poppone in Dominica adventus sermonem ibi in conspectu totius cleri & populi habente, & prædicta banno sua semel iterumque & tertio confirmante sub sigillo Episcopi & Abbatis 1079. *ind.* 2.

Annus Christi 1080.

Gregorii VII. Pont. 8. Henrici IV. Reg. 25. Popponis Ep. Pad. 5.

Bruno. Bertbold. Ursberg. Marianus Scotus. Henricus a Rudolpho cæsus.

Annus post hæc insequens supra millesimum octuagesimus Saxones nostros e pace in cruentum bellum revolvit. Quippe Henricus Rex, non exspectato bellandi tempore, sub exitum Januarii cum asperrima sæviret hyems, cum exercitu irruit in Saxoniam; constititque in acie apud Fladecheim (Bruno Flatecheim vocat) loco, ut alii, ad ad flumen Unstrutum, quo & Rudolphus Rex cum Saxonibus movit. Ekkebertus Marchio cum legione sua neutri Regi accedens, ex propinquo exitum belli exspectaturus consedit. Instructas acies rivus medius angusto quidem, sed profundo alveo dirimebat. Rudolphus Saxones in declivi montis jugo collocarat, quo in supinos hostes arma primum opportunus verteret; primumque istic incursum Ottonem cum lectissimo milite excipere jubet. Id ubi Henricus inspecta hostium acie advertit, circumductis alis pugnæ formam immutat, Saxonum exercitum a tergo aggressus. Difficile erat momento temporis obvertere phalanges; id tamen tanta celeritate præstitum, tantaque pugnandi alacritate, ut Henrici acies ingenti cum strage in fugam aversa fuerit. Profugi deinde ad arcem Wartberg collecti a Rege; ubi dum corpora curant, a Saxonibus ex arce erumpentibus oppressi denuo cæduntur. Ita Bruno & Bertholdus presbyter eorum temporum Scriptores; secus quam Urspergensis Schismaticus, qui Henrico victoriam adscribit, a quo Stadensis in errorem abreptus; edita est hæc pugna VI Calend. Februarii.

Interea Pontifex nonis Martii contestatus Petrum & Paulum Rudolpho Regnum confirmat, missa corona, cui inscriptum erat: A Pontifice regia dignitate exuitur

Petra dedit Petro, Petrus diadema Rudolpho.

Henricum vero Regem regia dignitate exutum pronunciavit, omnesque subjectos juramento fidei absolvit. Quibus efferatus Henricus, ipsis Pentecostes feriis cogit novendecim Episcoporum conventiculum, in quo Gregorio VII per insaniam Pontificatus abrogatus, & Guibertus Ravennatium Antistes, nondum anathematis vinculo solutus, Pontifex Gregorio denuo Pontificatus abrogatur.

tifex Clementis III nomine renunciatus. Is ille Pseudopontifex, qui supra xx annos, & ipsum Gregorium, & Successores dirum in modum vexavit. Ita vero teterrimum illud schisma inter Regnum & Sacerdotium recruduit. At Henricus Rex non contentus illo pravorum Episcoporum judicio, per quos Gregorium VII Pontificem exauctoratum volebat, aliam synodum Brixiæ in Tiroli, indicit, ad quam 7 Calend. Julii triginta ejusdem impiæ factionis Schismatici Episcopi ex Germania, & Italia convenere; atque ut in Moguntino conventiculo fecerant, Gregorio VII denuo Pontificatum abrogarunt. Ad hanc pseudosynodum cum e Saxoniæ Episcopis etiam accessisset Benno Osnabrugensis Episcopus, perpetuus a latere Regis Comes, nec metu Regis auderet ceteris palam reclamare, sacro quodam horrore percussus, ut Norbertus in ejus vita scripsit, cum suffragia ceterorum expeterentur, retro altare latitans se abscondit, ne damnationis sententiam adversus verum Pontificem cogeretur pronunciare. Non destitit exinde Benno, conscientiæ stimulis agitatus, per saniora aliorum consilia inquirere modum, quo se Pontifici reconciliaret.

Benno Ep. Osnabrug. resipiscit. *Norbertus. Iburg. in vita Bennonis*

Henrici furor in Episcopos.

At Henricus tanto Episcoporum ad partes suas accessu, eorumque adversus Romanum Pontificem sententia accensus, literas furore respersas dedit ad Pontificem. Ejecti Episcopi & Abbates, qui Pontifici adhærebant, e sedibus; quorum alios ad gratiam, alios accepta pecunia reposuit; nec alios fere, quam vanos & indignos tanto munere homines: interque hos Hermannus quidam Lupoldi Ducis filius in locum Altmanni, Paderbornæ apud nos exulantis, obtrusus. Fœda Ecclesiarum ubique per Germaniam perturbatio: nec ulla pars Imperii integrior mansit quam Saxonia, cujus Episcopi non minus, quam Duces pro Pontifice, religione & libertate gentis suæ conjurati, stabant. Adversus hanc igitur expugnandam hoc ipso anno Henricus validum denuo exercitum collegit; traxitque secum XIV Episcopos: horum Principes Coloniensis ac Trevirensis, quibuscum in Saxoniam est regressus. Nec segnior Rudolphus Rex cum ingenti Saxonum multitudine occurrit.

Ejusdem expeditio in Saxones.

Quo per exploratores renunciato, cum Henricus Rex se numero imparem didicisset, ad callidas artes versus, partem æquitatus immisit in agrum Goslariensem, qui obvia flammis absumeret eoque distraheret Saxones; ipse cum robore militiæ Erfurtum perrexit, incensaque post spolia urbe, in superiorem Saxoniam movit: seu quod jam bis fusus a Saxonibus, prælii aleam subterfugeret: seu quod istic Bohemorum auxilia speraret. Objecit se ad Naumburgum Rudolphus, ratus cum Episcopis urbem peti in spolium. Quo cognito Henricus ad Elstram amnem deflexit, castris in ripa positis; ac postero die, decimo videlicet quinto Octobris, explorata Saxonici equitatus raritate, mane aciem instrui jussit. Idem facit Rudolphus, & cum peditatus, qui nondum accesserat, debilior esset, partem equitum peditem agere jubet; inde lento gradu progressus est in hostem, Episcopis psalmum octuagesimum secundum decantantibus. Inter hæc perventum ad Gronam paludem, cujus interventu acies utraque dirempta, dum Saxones corpora curarent. Instauratis viribus Saxones ad caput paludis circumgressi, pugnandi copiam offerunt, quo dum hostis occurrit, acre prælium est consertum, Primoque impetu ala, in qua Henricus pugnabat, aversa est in fugam, Rege inter primos prælio excedente; sed tanto majus periculum urgebat in altera Saxonum ala; quam postquam Otto Dux integre restauravit, fulminis instar in hostes est invectus. Totus deinde Henrici exercitus est obtritus, ac pars e vestigio cæsi, pars pecudum ritu in Elstrad flumen acti. Tum vero in castra diripienda versi sunt victores, in quibus omnis sacra supellex, multaque præterea vasa aurea XIV Episcoporum reperta, multaque in spolium congesta. Prospera hæc obscuravit casus Rudolphi, qui e prælio exportatus erat in castra, dextera manu amputatus. Is ubi victoriam didicit, cessitque suis, tanquam alter Epaminondas: Nunc lætus, inquit, patiar & moriar. Triduum superfuit, ex quo sacris omnibus rite provisus decessit. Corpus magno omnium luctu Mersebburgi humatum.

Rudolphi post victoriosam pugnam obitus.

Post illa XII Novembris excessit e vita Egilbertus XVII Mindensium Episcopus,

Mors Egilberti Episc. Mindensis.

ſcopus, qui jam per annos XXV Eccleſiam ſuam præclara laude adminiſtrarat; quemadmodum Auctor vitæ D. Annonis eum decus ſui ſæculi appellat, & Henricus de Hervordia virum Pontificalis modeſtiæ, gravitatis, & innocentiæ celebrat. Corpus in Eccleſia D. Martini, quam a Sigeberto conſtructam ipſe dotarat, humatum eſt, ſubrogatusque haud multo poſt Reinwardus ab Ottone Hoſtienſi Epiſcopo, legato Apoſtolico Gregorii Pontificis per Saxoniam, clero populoque acclamante; ſed tanto poſt acerbius tractatus eſt ab Henrico Rege monarchiam Epiſcoporum per Germaniam affectante.

Annus Chriſti 1081.

Gregorii VII Pont. 9. Henrici IV. Reg. 26.
Popponis Ep. Pad. 6.

Clade ſuperioris anni, & Rudolphi Regis morte, in diverſa actus Henricus Rex, expeditionem Italicam apparare cœpit, ſeu ut Pontificem ſibi placaret, ſeu ut eundem a ſede dejiceret, repoſito Guiberto falſo Pontifice, quem ad omnia facinora obſequentem haberet. Sed eam expeditionem improbarunt amici, qua Saxoniam victoria inſolentem relicturus eſſet. Quapropter miſit legatos ad Saxonum Principes congregatos, per quos petiit filium ſuum deligi Regem Saxoniæ, eumque ad gentis ingenium educarent; quod ſi facerent, nunquam ſe Saxoniam intraturum. Hos legatos Otto Dux facile cum hoc reſponſo dimiſit. Ex feroci, inquiens, bove non niſi ferocem vitulum exſpectari poſſe, ideo non alio ſe filii, quam patris deſiderio teneri. Quæ conſilia cum non procederent, miſit Rex in Saxoniam, qui locum colloquii & tractandæ pacis peterent. Id etſi Saxones fraudulenter ſatis agi intelligerent, non tamen abnuerunt, condixeruntque ſylvam Capuanam ad Viſurgim. Eo ſub initium Februarii ad conſtitutum diem ab Henrico miſſi convenere quinque Epiſcopi, Colonienſis, Trevirenſis, Bambergenſis, Spirenſis, & Trajectenſis. Totidem ex parte Saxonum aderant, interque hos tres Archiepiſcopi, Moguntinus, Saliſburgenſis, & Magdeburgenſis, duo præterea Epiſcopi Poppo noſter Paderbornenſis Epiſcopus, & Udo Hildeſimenſis, atque ingens Saxonicorum Procerum numerus; cumque legati hi Regis rem ſecreto prius inter Principes tractari peterent, reclamarunt libera voce Saxones, eaque quæ pertractanda haberent, palam omnibus audientibus exponere voluerunt. Poſtquam conſedere, diu ſilentium fuit, neutris proloquentibus; quod Saxones intente exſpectarent, quænam a Rege poſtularentur: nec ſe congreſſum hunc, ſed Regem petiiſſe cogitarent. Tandem longas ſilentii moras abrupit Gebehardus Saliſbergenſis Archiepiſcopus gravi, & digna ad poſteritatem oratione, quam hic ex Brunone referre libet.

Agitur de pace in conventu Capuano ad Viſurgim. *Sigewinus Colo. Egelbert. Trevir. Conradus Traject. Rupert. Bamb. Herman. Spirenſ. Sigefridus Mogunt. Gebhard. Saliſb. Hardew. Magdeb. Poppo Pad. Udo Hildeſim.*

Saliſburgenſis Archiep. oratio ad congregatos Epiſcopos & Principes.

Epiſcopi venerabiles, ceterique, quos videtis adeſſe, Principes Saxonici, hanc operam mihi dignati ſunt imponere, quatenus animos omnium mei ſermonis officio debeam vobis exponere. Unde vos omnes ſacerdotes ſancti, ceterique primates eximii, rogatos eſſe volo, ut me dignemini patienter audire, & cauſæ communi, quam ſum juſſus agere, animum tranquillum, quo verum examinare poſſitis, adhibere; quod non plus noſtra, quam veſtra (ſi vultis) intereſt, quæ ſum dicturus, agnoſcere. Veſtro ipſorum teſtimonio fidenter inde nitimur, quod vos, quanquam a noſtra ſocietate diſceſſiſtis, a veritatis amore non diſcedere confidimus: veſtro (inquam) teſtimonio probare volumus, quantis injuriis, quantis contumeliis ſimus affecti, dum toto animo, tota voluntate (ſicut decebat) Regis eramus ſervitio ſubjecti. Vos ipſi ſcitis, quoties ſigillatim vel communiter veſtrum petivimus auxilium, quo pro benevola ſervitute noſtra, vel hoc ex interceſſione veſtra redderet nobis præmium, ut a multarum, quæ nos importabiles premebant, levaret faſce calamitatum. Hoc quod ſæpe poſtulavimus, optime ſcitis: & quid poſtulando profecimus, ſimiliter optime ſcitis. Inde vos non incuſamus, quod vos pro noſtra cauſa, quamvis parum nobis prodeſſet, ſæpe laboraſſe cognovimus. Quale vero præmium noſtræ devotioni dederit ultimum, quid opus eſt dicere: cum manifeſtum eſt, oculis omnium, quod hoc, quod habuit maxi-

maximum, nobis rependit extremum. Sacerdotes namque non solum de nullo crimine convictos, sed nec legaliter accusatos, aut in vincula (sicut latrones) conjecit, aut a sedibus suis, quos capere non poterant, omnium rerum suarum nudos effugavit. Ecclesiarum bona, quibus Episcopi vel ipsi vivere, vel pauperes Dei sustentare deberent, scelerum suorum fautoribus dissipanda concessit. Terram nostram multis jam vicibus igne ferroque vastavit, cognatos sive milites nostros in nostris finibus innocentes occidit, cum nulla fuisset ei causa bellorum, nisi quod servos habere volebat filios hominum liberorum. Sæpe ipsum, sæpe vos singulos & universos suppliciter oravimus, ut gladio deposito causam nobiscum judiciis ageret, & nos vestrum per omnia judicium secuturos animo libenti spopondimus. Quid his omnibus profecerimus, vos ipsos in testimonium vocamus. Ergo nos, qui nunc adsumus, cum omnibus, quos tenet Saxonica tellus, vobis o sanctissimi Christi sacerdotes, & vobis o nobilissimi Principes, & fortissimi milites humiliter supplicamus, ut memores omnipotentis Dei, vestrique officii, vos quod estis animarum pastores, non perditores vocati, vos vero, quod gladium ad defensionem, non ad internecionem accepistis innocentum, cogitetis, & nos vestros fratres in Christo, vestros cognatos in carne, ferro & flamma amplius persequi ne velitis. Quod hactenus molestiarum a vobis perpessi sumus, vobis donantes peccatis nostris imputabimus, & correptionem divinæ pietatis appellabimus: dum posthac injuriarum de vobis securi esse possimus, Gladium & ignem deponite, & (sicut decet homines Christianos cum Christianis) causam rationibus, non cædibus agite, & quod ante cruoris effusionem postulavimus, nunc saltem vel cruore nostro satiati præstate. Multas quidem nobis ærumnas Dominus vester Heinricus crudeliter intulit, multis calamitatibus nos ultra modum fatigavit, & tamen ecce parati sumus, eum nobis Regem, sicut olim fuit, accipere: ecce parati sumus ei fidelitatem & subjectionem jurare, & juratam, fideliter & libenter servare. Tantum vos hoc veris assertionibus astruite, ut nos, salvo nostro ordine, & laici possint facere hoc sine fidei sacræ detrimento; nec nos ab isto campo recedemus, donec omnia, quæ dixi, compleverimus. Si vero nostras sententias dignati fueritis attendere, veris, & manifestis, & ex scripturarum testimonio firmis rationibus ostendemus, quod Dominum Heinricum nec clerici nec laici Regem habere possumus cum animarum nostrarum salute. Nunc ergo vel vos nobis, quod juste possit regnare, probabiliter ostendite, & nos sub ejus regnum socios fideles accipite; vel nobis, quod Rex ille esse non possit veraciter probare permittite, & nos contra rationem ut hostes persequi desinite. Quod si objicitis, sacramento, quod ei jurastis, vos esse constrictos, simili modo confirmabimus, nullo sacramento jure vos ad nostram persecutionem posse compelli. Hæc igitur est summa nostræ petitionis, ut Dominum Henricum, vel vos jure posse regnare nobis probabiliter ostendatis, vel nos nobis eum non posse veraciter ostendere sinatis, & cum res alterutra fuerit demonstrata, nos igne ferroque persequi cessetis.

Dicta Salisburgensis Archiepiscopi omnium Saxonum Episcoporum ac Principum consensu, magnoque plausu sunt excepta. Ad ea Henrici legati responderunt, non se ad decidendam hanc causam venisse, neque eam potestatem habere, quæ ab Rege & cunctis Regni Principibus requirenda sit; eoque petere se inducias in mensem Junium, quo interea Principum Imperii convocatio fieri posset. At satis intelligebant Saxones, has inducias ex compositis ipsorum dolis quæri, tantumque hoc agi, ut quiescente Saxonia, Henricus per hæc in Italia res suas firmaret; dejectoque e sede Apostolica Gregorio VII, Clementem adulterinum Pontificem subrogaret; Eo magis exacerbati Saxones, fidi Apostolicæ sedis defensores. Hinc palam Otto Dux ad legatos Regis. *Itane, inquit, nos stolidos reputatis, ut non intelligamus, quod vestræ calliditatis sit consilium? securitatem a nobis petitis, ut securi Apostolicam sedem turbetis, eumque, qui nostrum & totius christiani orbis est caput, pro libidine vestra tractetis. Et quænam illa pax, velle corpori parcere & sævire in caput? si pacem, ut medici sanitatem, syncere vultis in corpore, integram date, quæ capiti & membris sit communis, aut nullam a nobis impetrabitis.*

Legatorum Henrici astutia & tergiversatio.

Pergite

Pergite nunc, quod cœpistis, iter tenete, nos brevi sequemur, & ingrati vobis hospites stabimus in finibus vestris: nec ab reditu ex Italia res vestras male custoditas reponetis; certe tribus jam præliis victores Henricum fudimus, aderit ad alia prælia Deus. Quia scire vos volumus, nos per absentiam vestram Rectorem Regemque habituros, qui nos ab injuriis vestris sit vindicaturus. Ita proloquentem Ottonem miles & vulgus acclamando excepit.

Henrici profectio in Italiam. *Bruno. Bertbold. presbyt. Sigebert. Albert. Stadens.*

His nihil commotus Henricus, mense Martio iter in Italiam ingressus est; quem nullus præter Liemarum Bremensem Archiepiscopum ex Saxonibus comitatus, cujus potissimum consiliis omnia Rex agebat. Paschate Veronæ celebrato, Italiam haud secus quam Germaniam divexat; expugnatisque vicinis locis, Romam accedit, & Leoninam urbem, opere casso obsidet. Inter hæc Pontifex diversis literis cohortatus est Episcopos & Principes ad concordiam; quibus & Saxones animati, missis ad Germaniæ Principes literis, hortantur singulos ad alium Regem in locum Rudolphi communibus suffragiis eligendum. Mense Junio Franciam Orientalem ingressi vastant. Inde junctis Suevis, fidis semper bellorum suorum sociis, in conventu Archiepiscoporum, Episcoporum, Ducum, Marchionum, & Comitum Hermannum Lutzenburgicum Regem deligunt, quem alii Giselberti, alii Conradi Comitis filium volunt, Comitem Salmensem, virum, ut Marianus appellat, Lotharingum, sapientem, modestum, & bellica fortitudine insignem, cui opibus & armorum gloria per id tempus, Ursbergensis judicio, nemo par erat. Hunc pridie D. Laurentii regio titulo exornarunt. Is altero die cum exiguo suorum numero ad fines Bojariæ & Franciæ Orientalis, lætis Regni auspiciis, Fridericum Staufensem, quem Henricus Vicarium Regni reliquerat, fudit. Subinde Saxones domum regrediuntur, certi de Rege suo retinendo. At cum adversæ partis Principes electionem ægre ferrent, timerentque Hermanni probatam virtutem, qui Conrado fratre pro Henrico pugnante, ipse caput suum pro Orthodoxis adversus Schismaticos opposuerat, per Ottonem Ducem omnia turbare aggressi sunt. Et ille jam pollicitationibus illectus, vacillare cœperat; cum in plano campo equo excussus crus fregit; quo casu se a Deo monitum credidit, ne Saxonum causam desereret. Igitur Hermannus in Saxoniam invitatus incredibili omnium gaudio ante Natalem Christi excipitur Goslariæ, festoque D. Stephani die a Sigefrido Moguntino Archiepiscopo in corona Episcoporum ac Saxonicorum Principum Rex inungitur.

Saxones novum Regem eligunt Hermannum Lutzenburgicum.

Nortbert. Abbas. Iburg in vita Benno. Benno Ep. Osnabrug. in gratiam cum Pontifice redit. *Tom. X. concil. Paris. edit. recent. lib. 9 epist. Gregor.*

In hac rerum mutatione Benno Osnabrugensis Episcopus civilia bella pertæsus; statuit desertis Schismaticis se cum Pontifice & Ecclesia reconciliare, ac tandem ad quietem redire, modo Regis rescriptum de recuperatis decimis integrum maneret. Qua super re Pontifex certior factus monuit per literas Altmannum Passaviensem Episcopum, Paderbornæ exulantem, legatum suum, uti eum benigne cum ceteris recipiat. Quam in rem ipsas Pontificis literas recitamus.

Quia vicem nostram in Teutonicis partibus prudentiæ tuæ commisimus, discretionem tuam diligenter monemus, sicut jam aliis literis ad te destinatis (si pervenerint) fecimus, ut consilio fratris nostri Saltzburgensis Archiepiscopi, & aliorum confratrum nostrorum Episcoporum, eos, quos adhærendo H. a proposito veritatis errasse cognoscitis, studiose revocetis, & qui redire voluerint, fraterne suscipiatis, & maxime Osnabrugensem Episcopum, quem nobis velle fideliter adhærere audivimus, benigne suscipiatis, & fraterno auxilio contra quamlibet injuriam inferendam ei occurrere, ubi opportunum fuerit, non hæsitetis; & litem, quam de decimatione Ecclesiæ suæ habet cum Corbegense Abbate, vel juste ante vos terminate, aut absque læsione suæ Ecclesiæ certum tempus ipsius ante nos terminandæ ex utraque parte statuite. Vale.

Ad hanc Pontificis commendationem per Altmannum obtentam, hoc anno Benno Episcopus in suam diœcesim, a qua multos annos exularat, reductus est, multa exinde præclara pro Ecclesiæ suæ ornamento molitus. Auctor est Wittius, postquam Hermannus Rex intellexit, Bennonem Henricianæ factionis Episcopum rediisse ad

Ecclesiam suam, haud multo post & ipsum Regem cum milite intrasse diœcesin, ac Osnabrugum, cui Episcopum incluserat, obsedisse: quem Eggebertus Marchio Saxoniæ & Udo Hildesimensis Episcopus ab urbis oppugnatione avertere; quod jam a Pontifice in gratiam receptus, Henrici partes ejurasse compertus esset.

Annus Christi 1082.

Gregorii VII. Pont. 10. Henrici IV. Reg. 27. Popponis Ep. Pad. 7.

Henricus Italiam vastat. *Berthold. presbyt. Bibliothecarius.*

Hærebat per hæc Henricus Rex in alterum annum in Italia; regressusque per quadragesimam ad urbis obsidionem, tanto furore impietatis, ut cum vi expugnare non posset, submitteret sacrilegos auro conductos, qui Basilicam S. Petri incenderent, civesque a muris ad flammam restinguendam avocarent; at Gregorius Pontifex, facto signo crucis, momento totum incendium restinxit. Igitur cum hæc non procederent, exercitum ob æstivos calores reduxit in Longobardiam, relicto in agro Romano Guiberto Antipapa, qui urbem infestaret. Quæ postquam in Germaniam sunt perlata ad Hermannum Regem, nihil sollicitius habuit, quam laboranti Pontifici subvenire. Et jam collectis ex Saxonia & Imperio copiis, in Italiam intendebat iter; cum mors Ottonis, Ducis prudentissimi, renunciatur.

Ottonis Ducis mors.

Hunc quia totius Saxoniæ vicario munere præfectum constituerat, veritus, ne quid ejus excessu turbaretur in Saxonia, intermissa Italica expeditione, in Saxoniam properavit; quam & pacatam, & in omnibus sibi fidam reperit. Ottonis corpus Northemium magno omnium Saxonum luctu deportatum ad tumulum; quapropter & Northemensis non minus, quam Gottingensis Dux appellatus est, quod in utroque loco amplas, & hereditarias bonorum possessiones haberet: vir, ut Bertholdus in ejus obitu ad hunc annum scribit, prudentissimus, decus & columen Saxoniæ; quod & ea, quæ retulimus; satis commonstrant: Filii Ottonis tres numerantur, Henricus cognomento Crassus, Landgravius ac pater Rikecæ conjugis Lotharii Imperatoris, qui bello Frisico occubuit: alter Cuno Comes de Bichiling, tertius Sigefridus Comes Bomeneburgensis. Quatuor præterea filias habuit Otto recensitas ab Alberto Stadensi, quarum prima denupta est Thiemoni Marchioni Withinensi. Tres aliæ potentissimis in Westphalia Comitibus datæ in matrimonium: harum una Friderico Comiti Arnsbergensi, alia Ottoni Comiti de Cappenberg, alia Hermanno de Cavele Comiti Ravensbergensi, ultima, quam ex his quintam designare visus Stadensis, a famulo abducta. Ad hunc modum Otto Dux per connubia filiarum sibi Westphalorum proceres in societatem belli conjunxit. Clarissimi hujus Ducis stirpem, qui inquirunt, alii ex Henrico Ottonis M. fratre, alii ex Ludolpho Ottonis M. filio ac Suevorum Duce trahunt: omnes origine Saxonem statuunt, ex Ottonum Imperatorum familia.

Crantzius lib. 5. Sax. c. 15. Meibomius.

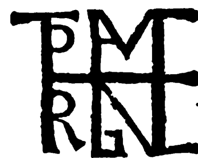
Per hunc in Saxoniam reditum Hermannus Rex Goslariam ad palatium regium divertit, magno Episcoporum & procerum comitatu exornatus. Quo in congressu Marquardus Corbeiensium Abbas omnium sui Cœnobii, & Herivordensium privilegiorum, & decimarum possessionem a novo Rege confirmari petiit, ut adversus Bennonem Osnabrugensem Episcopum decimas ex Henrici Regis decreto repetentem se præmuniret. Et Rex Hermannus secundum postulationem Abbatis tam Corbeiensibus, quam Herivordiensibus omnia liberaliter rata habuit, quam in rem ipsum diploma reddimus.

Ab Hermanno Rege privilegia Corbeiensia confirmantur.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Herimannus divina favente clementia Rex. Noverint omnes sanctæ Dei Ecclesiæ, atque fideles regni, tam præsentes quam futuri, quod venerabilis Abbas Corbeiensis Marcwardus exoravit clementiam nostram, ut cyrographa prædecessorum nostrorum duobus Cœnobiis sibi commissis olim collata, nostra quoque auctoritate firmaremus, nostræque illis confirmationis cartulam adjungeremus. Cujus rationabili & justæ petitioni coram Episcopis,

scopis, ceterisque Principibus nostris assentientes, sicut in Apostolicis & Imperialibus assignatis scriptis concessum eis, & confirmatum est, decernimus atque jubemus, ut utrumque Cœnobium Corbeiense videlicet Monachorum, atque Herivordense Sanctimonialium, cum omnibus ad ea pertinentibus, sub Apostolica, & Imperiali tuitione nostra plenissimæ libertatis jure fruatur. Volumus enim ipso donante, quo favente regni gubernacula suscepimus, omnium Ecclesiarum jura infra regna nostra firmiter stabilire, concessiones antecessorum nostrorum singulis Ecclesiis suas confirmare, omnibusque Deo famulantibus maxime Monachis ad divinum cultum debita solatia clementer impendere. Habent igitur præfata Monasteria eandem, quam hactenus, & deinceps libertatem, ut nullus Successorum nostrorum ipsa, vel res eorum aut in beneficia dare, aut alio injuste vertere præsumat; sed liceat prælatis res suas intus vel foris cum consilio fratrum, suorumve, regulariter & canonice disponere, & sine cujuslibet contrarietate, vel contradictione liberaliter possidere, Decimas, vel Decimales Ecclesias, immo universas possessiones suas in quibuslibet Episcopiis, præcipue in Bremensi, Osnabrugensi, & Paderburnensi, ubi plurimas habent: Et res aut Decimas ita integerrime teneant atque possideant, sicut ab antecessoribus nostris, Regibus videlicet & Imperatoribus, hactenus habuerunt atque possederunt. Aliter enim in Dei servitio persistere non poterunt, cum præbenda eorum ex majori parte de decimis constituta sit; Episcopis vero, quibus servitia & mansionatica debent tempore circuitus sui, secundum scripta sua singulis annis persolvant. Proinde utrique congregationi regularis electionis potestatem concedimus, & qui ordinati fuerint, si forte, quod absit, in aliquo deliquerint, non præter canonicam & regularem deponantur examinationem. Et ut hæc auctoritas concessionis atque confirmationis nostræ firmior habeatur, & per futura tempora a cunctis fidelibus sanctæ Dei Ecclesiæ, nostrisque præsentibus & futuris melius credatur, diligentiusque observetur, manu propria subter eam firmavimus, & sigilli nostri impressione assignari jussimus.

Signum Domni Herimanni Regis invictissimi.

Bruno Cancellarius vice Sigefridi Archicancellarii recognovi. Data 3 Non. Augusti Anno Dominicæ Incarnat. MLXXXII. Domni Herimanni Regis I. Indict. V. Actum coram multis Principibus in palatio regio Goslare in Dei nomine feliciter Amen.

Annus Christi 1083.

Gregorii VII. Pont. 11. Henrici IV Reg. 28. Popponis Ep. Pad. 8.

Henricus urbem Leoninam capit, & Gregorium Pont. pellit *Bertholdus. Marianus Leo Ostiensis lib. 3. c. 49. Sigonius l. 9. Regn. Ital.*

Annus inter hæc elapsus MLXXXIII, quo per absentiam Henrici Regis in Italia, Hermannus Rex magno Principum Catholicorum populique studio ac quiete imperabat; sed tanto funestius Henricus Rex tumultuabatur in Italia. Nam ut Bertholdus presbyter memorat præsens temporum inspector, Rex contracto ex hibernis exercitu, sub initium veris, majori quam unquam conatu Leoninam urbem ante Pentecosten aggressus per civium socordiam cœpit; quo belli impetu Basilica SS. Petri & Pauli direpta, & magna pars destructa. Paulo ante Pontifex cum Cardinali in Adrianam molem se receperat, habebatque in potestate Tiberinos montes, & loca urbis munitiora, hærebatque Pontifici fida nobilitas. Tum vero Henricus Rex Guibertum Pseudopontificem in Romana sede per vim collocavit; viditque Roma, quod nunquam viderat, monstrum in Cathedra Petri, vivo adhuc & undecim annis regnante Gregorio VII Pontifice. Et cum bestiam illam, ut Blondus vocat, nullus orthodoxorum Episcoporum initiare vellet, evocati

cati Mutinensis & * Aretinus Pseudo-episcopi, a quibus consecratus est; quamvis alii id ad sequentem annum referant, addantque Bononiensem, & Cremonensem schismaticos Episcopos. Unde & Rex sibi sacrosanctum illud orbis christiani imperium sumpsit in exturbandis per Italiam & Germaniam Catholicis Episcopis, quotquot Gregorio vero Pontifici, & Catholicorum Sacerdoti hærere deprehensi sunt. Hinc ut Bartholdus scribit, in Teutonicorum Regno Episcopi, clerici, & nobiles certatim latibula in Monachorum cellis quæsivere; visique Marchiones, Comites, nobiles magno numero Monachi vitam amplexi, vilissima inter Laicos munia obire. Interim Roma nihil sub barbaris, nihil sub Regibus & Imperatoribus conturbatius viderat; neque fœdius Germania a Christiano Rege; sed in hac procella temporum Saxonia adhuc interrita, & in fide Pontificis immota stabat, suosque Episcopos, Collegia, & Cœnobia armorum dominatu tuebatur. Unus tantummodo Liemarus Bremensis & Hamburgensis Archepiscopus, gente Bavarus, ex Saxonicis Episcopis Henrico adhuc a latere hærebat inter Schismaticos Episcopos; is quia invisus Regem in Italiam comitatus erat, interque horum pravorum consiliorum artifices habebatur, neque Saxones illum passi consistere apud se, nec ex bonis Episcopatus quicquam subministrari permiserunt. Hujus ergo tenuitate ut subveniret Rex, Eltenensem illi Abbatiam Sanctimonialium Virginum, quæ haud procul Embrica ad Rhenum ex hereditate Meinwerci Episcopi, ejusque sororis & consanguineorum opulenta erat, Liemaro donavit, perpetuæ jure possidendam. Quam in rem extant Henrici Regis tabulæ hoc anno Romæ consignatæ; Et cum in iis Saxonum fides erga Romanum Pontificem, quam impius Rex perfidiam vocat, extollatur, jubet hic adscribere.

* al. Ariminensis.

Liemaro Bremens. Archiep. donat Abbatiam Eltenensem.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus Heinrici filius Imperatoris secundi divina favente clementia Rex. Exemplum justitiæ & honestatis a patribus nostris divæ memoriæ Augustis accipientes, tum ex proprio sensu per nos ipsos, quæ sint justa ac Deo placita intelligentes, regiam nostram Majestatem decere perspeximus, ut fideles nostros, fidem ac justitiam ad nos servantes, dignis retributionibus muneremur. Quamobrem Liemarum sanctæ Hammaburgensis Ecclesiæ venerabilem Archiepiscopum nominis nostri præcipuum amatorem, atque optime de nobis merentem, dignum duximus, ut pro sua in nos fide egregia ac perpetua devotione magno munere donaremus. Cum enim gens Saxonum ob superbiam temeraria a nobis rebellione recederet, & bellum adversum nos toto de --- eo amplius sumeret, ille fidem semel nobis juratam pure & quam sancte conservans, suos ac sua, certe divitias magnas reliquit, separatus ab illis, atque ad nos veniens, lateri nostro fidus, & irremotus comes toto illo tempore adfuit: nisi forte nostræ jussiones ac publicæ actiones aliquo ablegassent, aut propriæ ipsius utilitates & rationes ad horam hoc expostulassent, ut abesset, non illum tenuitas rei familiaris, non laborum fatigationes, non vitæ discrimina aliqua dimovere. Eodem bello Saxonico duabus pugnis gravissimis maximo periculo nobis adfuit, sed & apud sedem Apostolicam, contra Hildebrandum perturbatorem orbis ---- magnis difficultatibus & anxietatibus legatione nostra functus est, tribus vicibus ad expugnandam urbem Romam & capiendam nobiscum venerat. Huic ob fidem in nos tantam & voluntatem quam optimam, spontanea consideratione benefacere volentes, Abbatiam Altene in honore sancti Viti martyris constructam juxta Rhenum fluvium in pago Hamaland, Gerardi Comitatu sitam, sanctæ Hammaburgensi Ecclesiæ in venerationem Salvatoris, atque ejus genitricis perpetuæ virginis Mariæ, nec non etiam supradicti S. Viti, pretiosissimi martyris consecratæ perpetuo jure possidendam tradidimus, eidemque Liemaro præfatæ Ecclesiæ provisori & pastori dignissimo, ac suis deinde successoribus in omne ævum perfruendam concessimus, quo tali libertatis nostræ exemplo facilius ceteros ad similem devotionem, & nostrum servitium attraheremus. Nos tamen a multis retro diebus Hammaburgensem Ecclesiam præ omnibus fere diligentes, temporibus Adalberti ejusdem sedis venerabilis Archiepiscopi, viri eruditissimi atque egregie fidelis curtem illi nostram Liesmundi dictam,

dictam, complura alia prædia comitatus, & donaria multa atque ornamenta contulimus, quo ipsius Domini nostri Salvatoris petitionem, qua in re summa salus & vita est, atque ejusdem genitricis intemeratæ virginis opitulationem habere possemus. Dedimus autem eo more, quo Reges & Imperatores solent, cum omnibus appendiciis, ministerialibus, mancipiis utriusque sexus, nundinis, theloneis, monetis, mercatis, areis, ædificiis, terris cultis & incultis, pratis, pascuis, viis & inviis, exitibus & reditibus, forestis, venationibus, aquis aquarum decursibus, molis, molendinis, piscationibus, quæsitis & inquirendis, Ecclesiis, Capellis, decimis, & cum omni jure, quod ad hæc temporu habuit, & utilitate, quæ in futurum inde juste provenire poterit. Et ut hæc nostræ traditionis auctoritrs omni tempore rata, & stabilis & inconvulsa permaneat, hanc cartam facti nostri significatricem ac testem super ea re conscribi & sigilli nostri impressione signari jussimus. Data X Calend. Julii, Anno Dominicæ Incarnationis MLXXXIII Indict. VI. Anno autem ordinationis Domini Heinrici IV Regis XXIX regni XXVII actum Romæ post urbem captam feliciter Amen.

Annus Christi 1084.

Gregorii VII. Pont. 12. Henrici IV. Reg. 29. Imp. 1. Popponis Ep. Pad. 9. & ult.

Bertholdus presbyt. Sigonius. Baronius. Dodechinus

Hærebat adhuc in quartum eumque sequentem annum Henricus Rex in Italia, nec quietus, dum sanctissimum Pontificem ex urbe & throno depelleret. Opportuna ad id fuit ingens vis pecuniæ, quam a Constantinopolitano Imperatore acceperat Henricus Rex, ad comprimendum Viscardum Apuliæ Ducem; hanc Rex perfide avertit ad corrumpendos civium Romanorum animos. Igitur postquam ab his Rex invitatus, urbe integra potitur, eamque II Calendas Aprilis ante sacrum palmarum diem cum suo Guiberto Pseudopontifice ingreditur; a quo Henricus festo Paschatis Imperatorem se inungi jussit, & cum Conjuge sua Bertha in Vaticano de more coronari. Tam vana coronatio, quam profanus Pontifex. Quibus rebus peractis, Roma discessit Rex, relicto in ea Pseudopontifice cum præsidio militari. Haud multo post Robertus Viscardus Nortmannus, Apuliæ Dux, a Pontifice imploratus urbem armatus ingreditur, & Pontificem incensa urbe educit in Cassinum Cœnobium, atque inde Salernum, ubi in quiete sanctissimam vitam egit; ob quæ Rex simul, quod totum fere exercitum lues absumpserat, fugienti similis mense julio in Germaniam properat longe gravioribus defectionibus concussam.

Henricus a Pseudopontifice Imperator coronatur.

Nam Hermannus Rex majorem anni partem versatus in Saxonia, Christi Natalem & Pascha in ea celebravit; convocatisque Episcopis & Principibus primum Saxones, deinde ceteros per Germaniam Catholicos Principes sibi fœdere illigavit adversus Henricum Regem ex Italia redeuntem. Stabatque non minus armata Suevia, quam Saxonia, gens arcto hactenus vinculo sociata. Et Henricus Rex, postquam Germaniam ingressus, reperit Suevorum exercitum sibi objectum ad Lycum fluvium, nec ausus congredi, Ratisbonam deflexit. Unde Moguntiam petiit ob excessum Sigefridi Archiepiscopi. Hunc quia ex Orthodoxis sibi adversantem habuerat, sollicitus erat de alio suæ factionis Archiepiscopo reponendo; in ejusque locum, congregata Schismaticorum Episcoporum multitudine, subrogavit Wecilonem Clericum Halberstadiensis Episcopi fugitivum, non ob alia merita, quam quod sibi in omni pertinacia adversus Gregorium Pontificem, & sedem Apostolicam fidum adjutorem habuisset, qui idcirco jam dudum ob hæc facinora a Pontifice anathemate percussus erat; ita reliqua pars anni ab utroque Rege in attrahendis Episcopis & Principibus bellique provisu occupata.

Mortuo Sigefrido Archiep. Mogunt. substituit Wecilonem.

Hoc anno Poppo Paderbornensis Episcopus noster Metropolitanum secutus, felici morte excessit e numero mortalium, gesto in nonum annum præclara cum laude Episcopatus munere. Cujus hoc elogium inter cetera, quod licet ab Henrico Rege ad Episcopatum

Obitus Popponis Ep. Paderb. Gobelinus ætat 6. c. 55 Crantzius lib. 5. Metrop. c. 23.

patum provectus fuerit, nunquam tamen ejus consilia factaque probarit. Quare Saxonico fœdere junctus constanter semper Orthodoxorum partes tenuit; Divumque Altmannum Pataviensem Episcopum Apostolicæ sedis legatum diu apud se Paderbornæ exulem magna caritate excepit, nihilque veritus Henrici Regis odia & minas, multis beneficiis coluit; a quo sanctissimo hospite quid aliud, quam veterem in clero disciplinam a Meinwerco, Rothone & Imado traditam, ac Romanæ sedis observantiam discere poterat? Gobelinus & Crantzius licet ad hunc annum retulerint Popponis obitum, falluntur tamen, dum VII tantum annos præfuisse dicunt, qui novem in Episcopatu explevit, uti chronologia a nobis servata commonstrat. Mortis dies in necrologio Abdinghoviano notatur IV Calend. Decembris. Cetera de hoc Episcopo memoranda incuria Scriptorum, aut temporum injuria subduxit, a quibus nec sepulchri locum accepimus. Feliciter interea cum Poppone Episcopo actum, quem Deus ex turbulentissimis, quæ per Saxoniam inciderunt, temporibus ad quietiorem in cœlis vitam transtulit.

Et Friderici Episc. Monasteriensis

Tertius, quem ex Catholicorum Episcoporum numero mors sustulit, est Fridericus Monasteriensis Episcopus. Nam proximo anno ex concilio Moguntino Erponem illi subrogatum commonstrabimus; quanquam an hoc anno, an sub initium proximi anni, aut ante etiam obierit, fasti Monasteriensium non satis docent. Fuit autem Fridericus ex illustri Marchionum Werthinensium familia, patre Theoderico II, ac matre Mathilde Marchionis Misnensis filia ortus. Censusque est inter sanctissimos Saxoniæ Episcopos Annoni per omnem ejus vitam conjunctissimus, multaque præclare gessit pro religione in sua Ecclesia. Cujus pietatis ac liberalitatis monumentum est celebre illud Mauritianum Collegium Canonicorum extra muros urbis Monasteriensis ab ipso conditum & dotatum, in quo & sepulchrum ejus ad ingressum chori magnifice a Martino Schenckingio Decano erectum conspicitur; & cum ab eo anno 1576 sarcophagus aperiretur, repertus est integra ossium junctura in Episcopi habitu. Ad caput procumbentis appositus erat calix cum patena, cui Episcopus pontificali ornatu insculptus erat; inventus & annulus aureus smaragdis distinctus, signa desponsæ Ecclesiæ suæ, quam bonis non minus hæreditariis, quam virtutibus exornavit, ut hæc in fastis eorum multis commendantur; quippe totum patrimonium suum, quod habebat amplissimum in Ecclesiam suam locupletandam convertit. Friderico in Monasteriensi cathedra subrogatus Erpo e Collegio Canonicorum Goslariensium (quod per id tempus seminarium erat Episcoporum) sed studio ac fervore Henrici Regis, eoque Sahismatici labe notatus. Erat is ex sorore Friderici nepos, ex illustri quoque Saxonum familia ac post Canonicus Rhemensis, in eoque Collegio Scholarum moderator.

Exordium ordinis Carthusiani a D. Brunone instituti

Ceterum inter has Germaniæ turbas D. Bruno Teutonicus, civis Coloniensis filius, hoc anno abdicatis rerum humanarum curis in vastam eremum secessit, & sanctissimum Carthusianorum ordinem instituit, qui exin brevi se per Franciam, Germaniam, & totam Europam diffudit; id licet Baronius biennio post factum velit, Sigebertus tamen, atque ejus familiæ scriptores ad hunc annum certius referunt, diemque assignant natalem Joannis Baptistæ, quocum Eremitarum Patriarcha ac patrono Deus hanc admirabilis vitæ familiam nasci in Ecclesia voluit.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER VII.

HENRICUS I. COMES DE ASLO XIV.

HENRICUS II. COMES WERLENSIS XV.

EPISCOP. PADERBORN.

HENRICUS I. COMES DE ASLO XIV. EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1084.

Gregorii VII. Pont. 12. Henrici IV. Reg. 29. Imp. 1.
Henrici I Ep. Pad. 1.

Conturbatus Germaniæ status propter diversa schismata.

Quem a morte Popponis prosequimur annum Christi MLXXXIV, is nos cum sequentibus duobus Episcopis deducit ad conturbata religionis tempora. Nam postquam Henricus, Rex impius, ausus est Gregorium VII, verum & Orthodoxum Pontificem, e Cathedra Petri,

Petri, per vim armorum deturbare, & in ejus locum clementem Pseudopontificem, ingemiscente toto orbe Christiano, obtrudere, ortum est fœdum illud & hactenus inauditum schisma inter Sacerdotium & regnum: vulnere nimirum per contagionem mali a Sede Apostolica, tanquam a capite per cetera Ecclesiæ membra manante. Nam passim per Italiam & Germaniam Saxoniamque nostram alibi Catholici Episcopi, alibi Schismatici conspecti sunt. Nec & Episcopi solum cum Episcopis, sed & Abbates cum Abbatibus, Clerus cum Clero, & Monachi cum Monachis collisi sunt; quod alii vero suo Pontifici, alii Pseudopontifici, & schismatico Regi per studia partium & dissidia hærerent. Ad hæc, quod multo detestabilius erat, in eadem Episcopi sede simul Catholicus a Clero electus, & Pontificis auctoritate confirmatus: simul Schismaticus, a schismatico Rege obtrusus spectabatur. Ejus fœdæ rei exemplum in nostra quoque Paderbornensi Ecclesia. Nam post obitum Popponis Episcopi nostri, Hermanni Catholici Regis nominatione, Cleri consensu, & Legati Pontificis auctoritate, quem Gregorius VII Ottonem Ostiensem in Germaniam miserat, subrogatus est Henricus Comes de Aslo; vir in clero probatus, multisque virtutibus conspicuus; ob quas etiam post Magdenburgensis Archiepiscopus est delectus; nec enim ultra Episcopatum quiete gerere licuit, quam Hermanni Regis per Saxoniam res florerent. At postquam Henricus Rex didicit Henricum Aslonem Paderbornensi Sedi impositum, ipse Henricum Comitem Werlensem obtrusit Episcopum, gravem Asloni æmulum, quocum luctandum fuit. Uterque illustris per Saxoniam familiæ erat. Nam Asloensium Comitum in Ostphalia & Hildesiensi diœcesi clara, eademque cum Wincenburgicorum; quemadmodum in Chronico Bremensi Hermannus Wincenburgicus & Henricus de Aslo Comites nominantur fratres. Vetustior etiam illustriorque Comitum Werlensium in Westphalia stirps, claraque ab Imperiali Werlensi urbe, cujus toties supra meminimus. Quanquam Kersenbrochius hunc ex Comitum Waldecensium familia ortum velit, quod Henrici hujus postremi insignia, quæ Paderbornæ in secretiori Cathedralis Ecclesiæ conclavi conspiciuntur, Waldecensium sint. Sed quoquo modo se habeant in utroque origines familiarum, causa Henrici Asloensis melior fuit; quod is cum Orthodoxis Episcopis Apostolicæ Sedi, & Ottoni Episcopo Ostiensi, quem Pontifex Legatum misit in Germaniam, conjunctius hæserit. Inde inter utrumque hunc Episcopum Paderbornensem Catholicum & Schismaticum, grave ad aliquot annos, cum magno Ecclesiæ Paderbornensis detrimento, ut Gobelinus noster scribit, certamen fuit. Et quantum ex illa temporum perturbatione & caligine rerum æstimare fas est, primis annis dum sub Hermanno Rege res Saxonum prævalerent, Henricus Asloensis in possessione Episcopatus mansit, donec per vim ab Henrico Rege dejiceretur. Interim Henricus Werlensis Schismaticus, ut aliorum Schismaticorum exemplo se in Episcopatu præmuniret, consecrationem maturavit, & hoc ipso statim anno est inunctus. Nam in literis, quas anno 1100 Cœnobio Helmwardeshusano consignatas proferemus, annum XVI ordinationis suæ scribit; quemadmodum & ab hoc anno 1084 ad annum 1127, quo obiit, Gobelinus noster XLIV annos ejus Episcopatus numerat, quibus eum huic Ecclesiæ præfuisse perhibet, primum omnino qui hanc Ecclesiam schismatis labe infecit. (Quo autem anno cum Pontifice Ecclesia reconciliata sit, tempore memorabitur) Contra Henricus Asloensis, quod minus certus esset, utrumne se contra Henrici Regis atque æmuli potentiam tueri posset in Episcopatu, consecrationem distulit: nec prius Episcopus est consecratus, quam cum Magdenburgensis Archiepiscopus deligeretur, uti ad annum 1102 memorabitur.

Henricus I Comes de Aslo eligitur Episc. Pad.. Cui ab Henrico Imp. opponitur Henricus II Comes Werlensis. *Gobelin. ætat. 6. c. 55 Crantzius lib. 5. Metrop. c. 23. Berthold ad annum 1084.*

Annus

Annus Christi 1085.

Gregorii VII. Pont. 13. Henrici IV. Reg. 30. Imp. 2. Henrici I Ep. Pad. 1.

Berthold. Ursberg. Auctor Apolog. Henriciana Sigebert. Gebhardus Salisburgensis Archiep. partes Orthodoxorum, Wecilo Moguntinus Schismaticorum tuetur.

Advenerat nunc annus MLXXXV, quo, postquam Hermannus Rex Natalem Christi Goslariæ celebravit, accessit Otto Ostiensis Episcopus, Apostolicæ Sedis Legatus, post Epiphaniam in Saxoniam. Is convocatis Saxoniæ Principibus in colloquium, denunciavit in proxima Synodo Romana rursum a Pontifice anathema pronunciatum in Henricum Regem. Quod judicium Sedis Apostolicæ ita probavere Saxones, ut omnem Pontifici obedientiam obtulerint. Inde XIII Calend Februarii Gestrungæ in Thuringia convenere utriusque factionis Episcopi ac proceres, tam a Rege Henrico quam Hermanno missi. Actum in congressu de concordia; & Catholicorum nomine prolocutus Gebhardus Salisburgensis Archiepiscopus, vir canæ sapientiæ, exposuit causas ob quas Henricus a Sede Apostolica proscriptus sit; ideoque nec Regem suum agnosci posse, nec cum eo communicari votum, qui extra societatem fidelium sit positus. Contra Henrici causam egere Wecilo Moguntinus Archiepiscopus, & Conradus Trajectensis Episcopus. Schismaticorum pars utrimque acerrime per multas disceptationes altercationesque agitata; ventumque ad pugnam etiam, qua duo Theodorici consanguinei Comites periere; ac nisi Udo Hildesiensis Episcopus, fraterque ejus Conradus fuga sese subduxissent, nihil propius erat, quam ut Saxonum quoque gladiis confoderentur; quod communem religionis gentisque suæ causam deserere comperti essent. Quapropter & Udo haud multo post cum quibusdam Saxonibus ad Henrici & Schismaticorum partes transiit; eoque ad Pontificis Legato omnibus illi sacris est interdictum.

Synodus Quidelebur gensis, quæ in ea acta.

Orthodoxi igitur, ut extra adversariorum congressum se firmarent, Quidelenburgi communem omnium Episcoporum synodum indixere, ad quam Hermannus Rex tum Legao Apostolico, & proceribus ipsis feriis Paschalibus accessit. Interfuere huic celebri Catholicorum Synodo Gebhardus Salisburgensis Archiepiscopus, Hartwigus Magdenburgensis Archiepiscopus, Adalbero Wirceburgensis, Altmannus Passaviensis, Adalbertus Wormatiensis, Burchardus Halberstadiensis, Wernherus Merseburgensis, Guntherus Citicensis, Benno Misnensis, Hartwicus Verdensis, Hermannus Metensis, Reginhardus Mindensis, Wigoldus Augustanus, Gebhardus Constantiensis, Henricus Paderbornensis, Episcopi. Hi postquam consedere, prolata sunt in medium decreta conciliorum, & SS. Patrum de Primatu Sedis Apostolicæ. Quibus prælectis auditisque, pronunciatum est ab omnibus libera voce pro Gregorio VII Pontifice: probataque sunt omnia ejus acta; & damnatus Clemens Pseudopontifex, Wecilo Moguntinus Archiepiscopus, ceterique schismatici Episcopi, qui ab Henrico Rege obtrusi erant adversus orthodoxos Episcopos; qualis in Augustana Cathedra Sigefridus, in Mindensi Folcmarus Canonicus Hildesiensis, in Paderbornensi Henricus Werlensis, alibi alii Pseudoepiscopi. Multa præterea in hac synodo salubriter pro disciplina Cleri ac populi statuta. Præscripta presbyteris, Diaconis & Subdiaconis perpetua continentia: decretum ne Laici pallas & sacra vasa contingant: ne iidem decimas sibi vendicent jure proprietatis: ne caseus & ova in Quadragesima comedantur: utque vernum jejunium a prima hebdomada Quadragesimæ, æstivum in Pentecoste servetur. Demum anathema pronunciatum, accensis cereis, in Guibertum Pseudopontificem, Liemarum Bremensem Archiepiscopum, Udonem Hildesiensem, Ottonem Constantiensem, Burchardum Basileensem, Hermannum Spirensem, Nortbertum Curiensem, ceterosque per Germaniam & Italiam Schismaticos, & obtrusos ab Henrico Rege, & Pseudopontifices Episcopos. Tantus in eo conventu Orthodoxorum Episcoporum fervor erat, ut facile intelligeres divino numine hanc synodum regi. Synodo subscripsere iidem Episcopi, qui supra relati; fallitque appendix Conciliorum regiorum, in qua loco

Tom. X. Concil. Par. recent. edit. fol. 404.

In append. fol. 1831. Binius in not.

loco Henrici Paderbornensis Episcopi ponitur Henricus Bambergensis Episcopus, qui eo tempore Rubertus erat, mox ex Conciliabulo Moguntino inter Schismaticos nominandus. Subscripsere præterea Eckbertus Marchio, Henricus Crassus Ottonis Ducis filius, Conradus Comes Beuchlingensis. Ea quoque in synodo damnata Henriciana hæresis, qua asserebatur Imperatoribus & Regibus esse supremam potestatem non modo in res profanas, sed & in sacras. Damnata quoque Wecilana hæresis, quæ, auctore Wecilone Moguntino Archiepiscopo; contendebat Principem rebus suis spoliatum divinis legibus non teneri; ita a schismate in hæreses itum. Sed ea postquam ab Henrico Rege cognita sunt, vix tres hebdomadæ effluxere, cum & ille Moguntiæ ad S. Albanum pseudosynodum schismaticorum suorum Episcoporum congregavit, cui ipse cum Legatis Pseudopontificis interfuit. Accessere ad hanc synodum Wecilo Moguntinensis, Eilbertus Trevirensis, Sigewinus Coloniensis Archiepiscopi, & Liemarus Bremensis per Legatum; adhæc Conradus Trajectensis, Henricus Leodiensis, Udalricus Eichstadensis, Meginwardus Frisingensis, Otto Ratisbonensis, Rubertus Bambergensis, Hermannus Spirensis, Otto Constantiensis, Sigefridus Augustanus, Gebehardus Pragensis, Udo Hildesimensis, Henricus Paderbornensis, Erpo Monasteriensis, (adeo jam nomen illud pro Mimigardevordensi receptum erat) Folcmarus Mindensis Episcopi: tres præterea Bibo Tullensis, Burchardus Basileensis, Otto Stratzburgensis Episcopi Legatos suos misêre. Multi ex his metu Regis potius, quam voluntate sua adfuere, qui manu quidem & ore, ut Sigebertus retulit, Guiberto addicti, corde tamen Gregorio adhæsere, ideoque a Synodo se deinceps subtraxerunt. Interim schismatici, qui convenerant Episcopi, præside Wecilone Moguntino Archiepiscopo, adversus Gregorium Pontificem pronunciarunt; tanquam paria relaturi synodo Catholicorum Episcoporum, ne horum judicium quicquam derogaret Henrico Regi suo. Quapropter umbratilem hanc synodum appellavit Bertholdus presbyter. Nihil armis violentius hoc anno tentatum a Rege, quod Saxones quidam turpiter ab Hermanno Rege suo defecerint ad Henricum Regem. At postquam Henricus recepta potestate pro ingenio suo sævire cœpit in Saxones, illi mox ad Hermannum Regem fidum Apostolicæ Sedi reversi, Henrici ministros ac milites e Saxoniæ finibus ejecere.

Conciliabulum Moguntinum, acta in eo.

Gregorii VII. Pont. mors & sanctitas. Berthold. Lambert. Anselm. Lucen. Baronius ad hunc annum.

At multum hæc Saxonum & Catholicorum Episcoporum consilia conatusque obturbavit mors Gregorii VII Pontificis, quem hoc anno VIII Calend. Junii Deus solatus ad immortalem quietem evocavit, postquam difficillimis ac turbulentissimis temporibus pontificatum gessisset annos duodecim, mensem unum, dies tres. Mortis præscius dixit. *Dilexi justitiam & odi iniquitatem, propterea morior in exilio*; quemadmodum hæc Otto Frisingensis, & Anselmus Lucensis scripsere. Inter magnos & sanctissimos Pontifices merito numerandus, qui pro libertate Ecclesiæ se murum hostibus objecit. Ab eo Episcoporum institutio erepta e manibus impii Regis & Principum, assertaque Clero; cum illi Episcopatus venales haberent, & indignissimos imponerent Ecclesiis. Ejus constantia & fervore restaurata disciplina Cleri per Italiam & Germaniam; eoque bonis amori, impiis odio fuit. Ac nulla magis vitia, quam simoniam & Cleri concubinas insectatus est, ut divino munere corrupto Cleri sæculo datus censeri debeat. Vir qui miraculis in vita & post obitum claruit (uti ab his eum etiam commendat Lambertus Schafnaburgensis, præter Anselmum Lucensem, aliosque eorum temporum Scriptores) & cujus corpus Salerni post quingentos annos compertum incorruptum. Nullus fere Pontifex ex omni numero Pontificum, quem magis criminantur hæretici nostrorum temporum; quem ex detorto nomine Hilebrandi vernacula nostra lingua Titionem inferni appellant. Sed hæc non magis nos movere debent, quam ea, quæ Schismatici eorum temporum, Benno Cardinalis Apologiæ Henrici auctor, aliique Henricianæ factionis pari calumniandi libidine de sanctissimo Pontifice scripsere. Quo in genere nullum mihi certius veritatis argumentum est, quam quod omnes Episcopi, qui cum Gregorio Pontifice, & Sede Apostolica stetere adversus Henricum Regem,

Regem, viri sanctissimi fuerint, multique etiam ex his vivi; & mortui miraculis clari illuxerint: qualis D. Anno Coloniensis, Gebhardus Salisburgensis Archiepiscopi: Benno Misnensis, Altmannus Passaviensis, Albero Wirceburgensis, Hermannus Metensis, Imadus Paderbornensis, Egilbertus Mindensis, Fridericus Monasteriensis, aliique Episcopi Orthodoxi. Contra qui Henrico Regi & Clementi Pseudopontifici hæserunt, aut vani, aut impii, aut suis criminibus notati; quorum plerique infelici morte vitam clausere, ut eos Lambertus, Bertholdus, ceterique Scriptores percensent.

Rogatus ante obitum Gregorius Pontifex, quem Successorem vellet, nominavit Desiderium Cassinensem Abbatem, virum integerrimum; sed cum is obluctaretur, electio Pontificis in sequentem annum prorogata est. Interea Clemens eo fallacius liberiusque ferre cœpit se Pontificem, & de Episcopis disponere. Quæ res multos etiam incautos in errorem abduxit, ut Clementem III. verum Pontificem colerent; quos inter Erponem Monasteriensem Episcopum numeres. Quanquam post obitum Gregorii Pontificis, ut a Bertholdo relatum est, Catholici Clementem Roma ejecerint, & Ravennam redire compulerint. At nemo insolentior ob mortem Gregorii, quam Henricus Rex cum suis Schismaticis Episcopis in turbanda Ecclesia; quando alios ex Episcopatu dejecit in exilium, aliis, quos pellere non licuit in Saxonia, alios Schismaticos Episcopos tanquam adulteros subrogavit; quemadmodum Paderbornæ, Mindæ, aliisque, ut diximus, in locis factitavit. Et unde hoc fœdum Schisma ortum, sustentatumque, nisi ex fœdis ejus vitiis, quibus per omnem vitæ licentiam insueverat? quemadmodum hæc Stephanus sive Herrandus Halberstadiensis Episcopus, apud Dodechinum & Scriptores Chronici Moguntini in epistola ad Valtramum Naumburgensem Schismaticum Episcopum percenset, interque cetera prostitutam ab eo propriam uxorem, & sacrorum nundinationes Episcopatuum & Abbatiarum expostulat. *Enimvero*, inquit, *Episcopatum Constantiensem, Babenbergensem, Moguntinensem, & plures alias* dignitates *pro pecunia; Ratisbonensem, Augustensem, Strasburgensem pro gladio; Abbatiam Fuldensem pro adulterio; Monasteriensem Episcopatum (quod dicere & audire nefas est) pro sodomitica immunditia vendidit. Quæ si impudenter negare volueris, teste cœlo, teste terra, omnes etiam a furno redeuntes, Scibli concludent, Ergo Dominus Henricus hæreticus est. Pro quibus nefandis malis ab Apostolica Sede excommunicatus, nec regnum, nec potestatem aliquam super nos, qui Catholici sumus, poterit obtinere.* Hic, ut ego nihil de ceteris Schismaticis Episcopis; magnopere laborant Monasterienses, uti Erponem Episcopum suum ab hoc crimine absolvant; quem tamen inter piissimos & integerrimos Episcopos posteritas coluit, tumulo etiam ad ingressum templi elevato. Bochorstius, ut id diluat, ait de Burchardo ejus Successore hæc scripta esse. Sed obstat Episcopi Halberstadiensis epistola, quæ ad hæc potius tempora hæc Regis flagitia refert; Burchardus vero & Theodoricus (quorum alter Schismaticus, alter Orthodoxus) non nisi circa annum Christi 1097 Erponi subrogatus sit; quamvis Dodechinus hanc epistolam ad annum Christi 1090 recitet. Verisimilius dixerim (si tamen vera narret epistola) id flagitium vel ab inimicis confictum fuisse, vel certe alii hujus flagitii comperto Episcopatum ab Henrico Rege oblatum esse, qui tamen nunquam ad Episcopatum illum pervenerit. Quomodo se ista habeant, a labe Schismatis Erpo ægre excusari poterit, quem jam supra in pseudosynodo Schismaticum coram Moguntino præsentem audivimus; infraque cum Clemente Romæ communicasse referemus. Qualia demum illa delicta reputaveris, longe certius est, ea seria pœnitentia ab Erpone Episcopo, profectione cumprimis in Palestinam, expiata esse.

Schisma ex Henrici Regis vitiis ortum.

Erpo Ep. Monast. a vitio schismatis, quod pœnitentia diluit, vix potest absolvi.

Illud interim non omiserim in Henrico Rege, qui, pro consueta sua nundinatione rerum sacrarum, hoc anno Liemaro, Bremensi Archiepiscopo, pravoque omnium consiliorum machinatori, Abbatiam Vredensem Sanctimonialium Virginum in diœcesi Monasteriensi donavit. Jam ante Eltenensem impetrarat a Rege, non immerito alter bonorum sacrorum post Albertum

Abbatia Fredensis ab Henrico Rege donatur Liemaro Archiep. Bremensi.

bertum in sede illa helluo nominandus. Impiæ hujus donationis testes sunt hæ tabulæ, etsi velo pietatis prætextæ.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Notum esse volumus & præsentibus & omnium seculorum populis, qualiter fidelis noster Liemarus sanctæ Hammaburgensis Ecclesiæ venerabilis Archiepiscopus, petitionem faciens nostræ Celsitudinis Serenitatem adiit. Habebat is ex nostra munificentia, qua utebatur, Abbatiam quandam, quam ei in rebellione Saxonum fidem nobis servanti, ac suis omnibus relictis arma nostra sequenti, in sustentationem indulsimus. Abbatia Fredena nuncupata, ad honorem sanctissimæ ac pretiosissimæ martyris Felicitatis, matris VII filiorum, sub Principe Christo constructa, ac canonicis monialibus commissa, in pago Westfala dicto; in comitatu Gerhardi Comitis sita est. Quam cum præfatus venerabilis Archiepiscopus Liemarus Ecclesiæ suæ in honorem sancti Salvatoris, ejusque Genitricis perpetuæ Virginis Mariæ, aliorumque Sanctorum Jacobi Apostoli, & Viti Martyris constructæ, concedi & perpetuo jure contradi submissis precibus postularet: Cui etiam Romæ ante biennium, capta urbe Leoniana, Abbatiam aliam Eltene dictam, in pago Hamaland juxta Rhenum sub honore sancti Viti sitam, ac temporibus fidelis nostri sanctæ memoriæ Adalberti Archiepiscopi prædia multa nostris ex reditibus contulimus, nunc in hac petitione fidelissimos nostros Wecelonem Moguntinum, Egilbertum Trevirensem Archiepiscopos, Conradum Trajectensem, Robertum Babenburgensem, Meynhardum Wirceburgensem Episcopos, Fridericum Ducem Suevorum adjutores sibi adhibuit. Nos ergo adjutorum dignitatem, fidem, devotionem considerantes, simul etiam ipsius Archiepiscopi Liemari juge servitium, & perpetuos pro nobis labores retractantes, voluntati eorum pro pietate nostra ac liberalitate deesse noluimus. Igitur decernentes eorum petitionibus acquiescere, eandem Abbatiam Fredena nominatam, sanctæ Hammaburgensi Ecclesiæ Imperatoria manu concessimus, ac in proprium tradidimus, ut eam jure perpetuo teneat, possideat, ordinet, & utatur, sperantes hoc factum in salutem, & vitæ subsidium nobis futurum. Dedimus autem, sicut mos est dare Regibus & Imperatoribus, cum ministerialibus, cum mancipiis utriusque sexus, cum Clericis, Ecclesiis, Ecclesiarum dotibus, decimis, terris cultis & incultis, quæsitis & inquirendis, sylvis, forestis, venationibus, pratis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, viis & inviis, molis, molendinis, pascuis, mercatis, theloneis, monetis adhæc cum omni utilitate, quæ exire eisdem ex bonis juste poterit. Sic autem illam tradentes, hanc cartam in testimonium posteritati conscribi, & sigilli nostri impressione signari jussimus, ne qua deinceps potestas hanc nostram traditionem temerare & convellere in perpetuum audeat. Data est autem V. Calend. Januarii, Anno ab Incarnatione Domini MLXXXV. Indictione VIII. Domni Heinrici Anno Regni XXXII. Imperii II. Actnm Wormatiæ feliciter Amen.

Annus Christi 1086.

Victoris III. Pont. 1. Henrici IV Reg. 31. Imp. 3. Henrici I. Ep. Pad. 2.

Berthold. presbyt. Dodechinus Ursberg. Chron. August. Sigebert.

At Henricus Rex confisus schismaticorum suorum Episcoporum numero, & Principum quorundam auxiliis rursum altero anno tumultuari cœpit, sed suis cladibus infelix. Nam Boji, qui a Welfone discesserant ad Regem, Duci suo reconciliati, junctique Suevis, Ratisbonam, qua se incluserat Rex, incingere aggressi sunt. Rege profugo, urbs expugnatur; captusque Otto Schismaticus Episcopus. Castris inde in superiores regiones promotis, Gebhardus exul, Archiepiscopus Salisburgi, restituitur, quem Altmannus Passaviensis & Meginwardus Frisingensis Episcopus complexi, cum incredibili Cleri populique gaudio introduxerunt. His feliciter actis erecti Saxones cum Suevis & Bojis haud procul Herbipoli in colloquium veniunt, junctoque armorum fœdere urbem obsident, quam Wecilo Moguntinus Archiepiscopus, Henrici

Victoria Saxonum divinitus contra Henricum Reg. ad Herbipolim relata.

Henrici Regis urbisque propugnator, tenebat. Rex, quo suis tempestive subveniret, cum exercitu viginti millium advolat. Nec segnior Hermannus Rex cum Saxonum copiis se Bojis & Suevis conjungit; Regisque Hermanni, Welfonis Bojorum, & Bertholdi Suevorum Ducis auspiciis Orthodoxorum exercitus hosti obviam procedit, non tam armis, quam patrocinio Numinis confisus. Quam in rem magnam altamque crucis effigiem plaustro imponunt, prælatoque rubro vexillo, ad locum prælii læti properant; ac priusquam acie committantur, omnes prostrati in terram tam equites quam pedites submissi Deum exorant, publicas preces Magdenburgensi Archiepiscopo inter lacrymas ordiente. Post quæ tantus pugnandi ardor incessit Orthodoxos, ut ad primum statim congressum acies Henrici Regis turbata eversaque, Rege inter primos fugiente. Ingens hostium strages facta, quam Sigebertus quatuor millium scribit. Ex Orthodoxis non nisi quindecim desiderati, & triginta saucii memorantur. Inter spolia castrorum reperta ingens Episcoporum supellex sacra. Auctor Apologiæ Henricianæ cladis acceptæ culpam refert in Coloniensis & Trajectensis Episcopi milites, quod hi primi ex acie profugerint. In hunc modum jam quintum turpiter prælio cæsus Henricus Schismaticus Rex. Victori mox etiam Herbipolis cessit, restitutusque Adalbero Episcopus, a Rege ejectus. Nam ob hanc causam hæc arma a fœderatis contra Regem suscepta erant, ut Episcopos ab Henrico Rege depulsos reponerent. Redditus tum etiam sedi suæ Altmannus, ad cujus conspectum Timo Schismaticus Passavii Episcopus miseranda morte inter desperationis voces animam e corpore ejecit.

Henricus regali prædio donat Udonem Ep. Hildes.

Sed tanto contentius laborabat Henricus Rex, ut Schismaticos Episcopos in sua factione retineret; ejus quoque rei gratia Udonem Hildesimensem Episcopum, qui ex Saxonibus ad se transierat, regali prædio donavit, quod ex hisce tabulis cognosci poterit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus divina favente clementia tertius Romanorum Imperator Augustus. Omnibus Dei nostrisque fidelibus tam futuris quam præsentibus notum esse volumus, qualiter nos Ecclesiæ Hildenesheimensi mediante fideli nostro Udone ejusdem Sedis Episcopo curtem nostram nomine Werla & villas eodem pertinentes, nomine Immenrothe & Jehthere, cum omnibus appendiciis, id est, mancipiis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, molis & molendinis, campis, silvis & piscationibus, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, seu cum omni utilitate, quæ ullo modo inde poterit provenire, in proprium dedimus, excipientes de hac ipsa donatione clientes nostros cum bonis eorum, & silvam, quæ dicitur Harz, cum forestali jure, & Goslariam cum bonis fratrum Goslariensis Ecclesiæ. Illa autem supradicta bona pro mansis ducentis dedimus; ea videlicet ratione, ut si quid ibidem ultra ducentos mansos inveniret, nobis retineremus. Si quid minus, id supradictæ Ecclesiæ aliunde suppleremus. Et ut nostræ hujusmodi donationis auctoritas omni ævo stabilis & inconvulsa permaneat, hanc cartam inde conscribi & sigilli nostri impressione jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici tertii Romanorum Imperatoris Augusti.

*Herimannus Cancellarius vice Wicelonis Archicancellarii recognovit. Data Calend. Januarii ab Incarnatione Domini MLXXXVI. Indictione * VIII. anno autem Domni Heinrici Imperatoris regni quidem XXXI imperii autem II. actum Wormatiæ feliciter Amen.*

* *ind. IX. est.*

Erponis Ep. Monast. studium in monasteria suæ diœcesis.

Erpo interim Monasteriensis Episcopus, magno religionis studio sacra sibi sumpsit instauranda in sua diœcesi. Quam in rem Collegio Sanctimonialium Virginum Freckenhorstensium certa jura & privilegia donavit. Extant hac super re tabulæ apud Bochorstium. Subscripsere tabulis magno numero primum Clerici, deinde Milites, postremum Ministri ejus Ecclesiæ, quas ipse hoc primo ordinationis suæ anno Mimigardevordiæ consignavit. Ac tametsi Mimigardevordensem Episcopum se scribat iis in literis, nomen tamen Monasteriensis Episcopi per id tempus invaluerat, uti ex auctore Apologiæ supra relato constat, a quo Monasteriensis

riensis Episcopus nominatur. Has autem Sanctimoniales Virgines ex instituto Canonicarum fuisse liquebit ex literis Erponis, quibus præter Abbatissam etiam Præpositam, Decanam, aliasque ex gradibus munerum nominat, cujusmodi pleraque fuere Monasteria Virginum per Saxoniam.

Erpo præterea magna liberalitate Monasterium Virginum Transaquensium, quod ejusdem instituti in urbe Monasteriensi celebre erat, quodque anno 1071 totum cum templo deflagrarat, & in rudera prope consederat, instaurandum sumpsit, altariaque ignibus deformata, chorumque Virginum iterato consecravit; templum vero a se instauratum altero mox anno solemni ritu dedicatum est.

Annus Christi 1087.

Victoris III Pont. 2. Henrici IV Reg. 32. Imp. 4. Henrici I Ep. Pad. 3.

Berthold. Dodechinus Nova clade obteritur Henricus, novisque Pontificum sententiis damnatur.

Fractum superioris anni clade Victores Henricum Regem Oppenheimium ad colloquium ex concilio invitant, acturi de concordia. Id cum eluderet Rex, denuo Calend. Augusti haud procul Spira ad conventum sollicitant, omne rursum obsequium offerendo, modo cum Ecclesia in gratiam redeat; quod dicerent religione se prohiberi communicare cum Rege, qui anathematis vinculo teneatur. At nihil ab obfirmato Rege impetratum. Quapropter novo fœdere conspiratum in Regem, in quod & Ladislaus Ungariæ Rex se ultro dedit, obtulitque xx millia Orthodoxis in auxilium. His pactis, constituere octavum diem S. Michaelis, quo prælio secum decerneret. At Rex postquam Bohemos sibi junxerat, omissis Bojis & Suevis, in Saxoniam cum exercitu irruit; cui Hermannus Rex, qui hunc annum inter Saxones agebat, cum ingenti multitudine armatorum Saxonum occurrit, primoque incursu obtritum in fugam abjecit. Et haud dubie Henricus captivus in potestatem Saxonum venisset, nisi Egbertus Saxonum Marchio æmulatione Hermanni Regis per fraudem elabi permisisset. Sexta hæc Henrici clades a Saxonibus accepta. Jam in xx prope annum ab hoc Rege omnibus viribus oppugnata Saxonia; at semper ille victus, quia ex flagitiosa vita Schismaticus, proscriptusque trium Pontificum judiciis, quibuscum Deus pugnavit pro Saxonibus. Quippe Desiderius Pontifex, qui Victoris III nomine subrogatus, statim ab electione, ut Bertholdus refert, pronunciavit anathematis sententiam in Henricum Regem ejusque consortes. Is vero, cum Pontificatu se exueret, ad Cassinum regressus, nec ullis precibus & lacrymis flecti posset, ut resumeret, delectus est altero anno Otto Episcopus Ostiensis, Legatus Sedis Apostolicæ per Saxoniam, assumpto Urbani II nomine, vir religione & doctrina eo sæculo facile præstantissimus; & is missis ad omnes Orthodoxos literis Henricum ejusque fautores proscripsit. Inde nondum cladium malorumque finis, quæ Regem ultrici pœna sunt consecuta. Memorat Gobelinus noster, quo veteri auctore incertum, hoc anno Conradum Henrici Regis filium a Sigewino Coloniensi Archiepiscopo Aquisgrani Regem inunctum.

Berthold. Leo Ostiens. lib. 3. c. 65 Baronius.

Annus Christi 1088.

Urbani II. Pont. 1. Henrici IV. Reg. 33. Imp. 5. Henrici I. Ep. Pad. 4.

Hermannus Rex regno se abdicat, & paulo post obit. *Berthold. Dodechin. Ursberg. Sigebert.*

Versabatur adhuc in septimum annum, Christi MLXXXVIII, Hermannus Rex in Saxonia, bellica virtute victoriisque clarus; cum æmulatione Eckberti Marchionis, quod & ipse regnum affectaret, agitari in aliorum invidiam cœpit; compertique Saxones nonnulli animis sensim alienores suæ gentis Regem quam exterum malle. Quæ postquam animosus Rex didicit, posito ultro Regis titulo, in Lotharingiam rediit ad privatum vitæ genus; nec multum superstes, in Oppidi alicujus oppugnatione, dum muros propius subit, grandi in caput saxo projecto occubuit; quod in ludrica aggressione alii factum volunt,

Albert. Stad. Auctor vitæ Henrici.

Saxones, duce Eckberto, rursus Henricum caedunt.

volunt, mulieremque fuisse, qui molarem lapidem in caput ejus devolverit. Nemo ea abdicatione regni lætior, quam Henricus Rex, quem submoto æmulo Saxones quidam proni receperant; quos inter Henricus Marhio de Schaden, At cum Rex cum imperio ferocem pro ingenio dominatum intenderet, & tot Episcopi in periculum schismatis venirent, pœnituit mox Saxones; hortatique sunt Eckbertum Marchionem, gentis fidem non desereret, neque communione schismatici Imperatoris gloriam fœdaret. Ille igitur spe regni pellectus Reipublicæ curam suscipit, militemque contrahit, & convolantibus Orthodoxis, Henricum e Castello quodam, quod obsederat cum clade depellit. Quæ ut Rex pudoris iræque plenus ulcisceretur, cum instaurato exercitu in Saxoniam redit, uxore ac sorore cum gynæceo Goslariæ relictis, ipse ad castrum Glfche, quod Eckberti Marchionis erat haud procul Erfurto, expugnandum digressus. Obsidio a pervigilio Assumptæ Virginis ad Natalem Christi producta; cum Eckbertus Marchio, collecto Saxonum exercitu, advolat. Rex, adventu Marchionis per exploratores cognito, tumultuariam aciem componit, quam Eckbertus, homo audacissimus, ipse signifer & Dux aggressus, post dimicationem fugat cæditque. Pugna in noctem continuata. Captus eo prælio Liemarus Bremensis Archiepiscopus a Ludero sive Lothario Comite, quem postea Germania Imperatorem sortita est; Burchardus vero Losannæ Episcopus, qui regalem lanceam ferebat, interemptus. Innumera præterea cæsorum, sauciorum & captivorum multitudo fuit. Rex, amisso diademate & Regni insignibus, profugus non longe a Merseburgo cum reliquis copiis se in collem recepit, in quo, corona omni ex parte facta, incingitur, ne elabi possit; nec prius exire permissus est, quam sancte juraret, se cum Pontifice in gratiam rediturum, schismati renunciaturum, & pacem Ecclesiæ Germaniæque redditurum; quæ in toties fœdifrago Rege verba & doli fuerunt. Ubi primum evasit, haud secus quam fera a plagis dimissa ad ferociam rediit; quo constaret lupum, quem auribus tenuerant, pilum quidem non genium mutasse. Bertholdus Regem fuga Bambergam dilapsum perhibet. Septima hæc infelicis Regis clades notatur.

Chron. Brem. Albert. Stad.

Nortbertus Iburg. Abbas in vita Bennonis. Bennonis Ep. Osnab. mors & sanctitas.

Has inter turbas excessit e vita sexto Calend. Augusti Benno, XVIII post D. Wihonem Osnabrugensis Episcopus, qui, postquam per Altmannum Apostolicæ Sedis Legatum ab anathemate ante septennium solutus Schismaticos deseruit, contemptaque Henrici aula, in qua magna Regis gratia eminebat, Catholicis hæsit, vitam exinde omnem in sacrorum administratione, in formanda Cleri & religiosorum disciplina, in pietatis operibus quam religiosissime insumpsit, tanquam prioris schismatis noxas cumulate expiaturus. Duo ab illo Monasteria condita dotataque sunt; alterum Iburgense D. Benedicti familiæ, in quod primum Monachos e Colonia & Panthaleone introduxit; quos cum adverteret inter ædificii strepitus laxius vivere, Minda rigidioris instituti accersiit. Montem Iburgum, in quo a Caroli M. ætate castrum perhibetur fuisse, divisit in Episcopi Sedem & Monachorum Cœnobium, Monachosque amplis bonis dotavit, quibuscum religiosam vitam duxit (præterquam quod dominicis & festis diebus Osnabrugum profectus, in sua metropoli post solemne sacrificium ad populum perorarit) quo etiam in Monasterio honoratiore tumulo quiescit. Alterum Cœnobium in monte S. Gertrudis & urbis conspectu Virginibus instituti D. Benedicti condere cœpit. Id, quia morte præreptus, Successoribus absolvendum reliquit. Adeo pietatis & sanctitatis fama celebris, ut Embserus aliique Divorum numero adscribendum duxerint; quemadmodum res ab eo gestas Nortbertus secundus Iburgi Abbas pluribus conscripsit. Bennoni fasti Osnabrugenses substituunt Marquardum Corbeiensem Abbatem delectum Episcopum, qui tamen proximo ab hinc anno Corbeiæ Abbas refertur in eorum fastis: nam cum dubitatio esset injecta, utrumne corpus S. Viti Corbeiæ possideretur, Marquardus reliquias cum senioribus inspexit, integras reperit. Interim ab excessu Bennonis Osnabrugenses Marquardum sibi inter Orthodoxos suum Episcopum vendicant, sicuti Cœnobium illud semper in fide Apostolicæ Sedis perstitit.

Annus Christi 1089.

Urbani II. Pont. 2. Henrici IV. Reg. 34. Imp. 6. Henrici I. Ep. Pad. 5

Berthold. Post cladem ad Glicham castrum acceptam, proximo statim anno, Henricus Rex instaurato exercitu Saxoniam ingressus est. Magna ejus expeditionis spes erat, magnisque Schismaticorum animis & armis Saxonia opprimenda sumebatur; verum, ut Bertholdus scribit, spe omnium delusus Rex rejectusque, retro, unde venerat, sine honore redire compulsus est. Tanto nimirum terrore Saxones adhuc arma ex tot cladibus Regi illatis circumferebant. *Chron. Brem. Albert. Stad. Fasti Corbej. Bertholdus.* Principes tum Orthodoxorum Eckbertus Marchio & Lotharius Comes: hic Liemarum Episcopum Bremensem Schismaticorum antesignanum detinebat captivum; nec prius dimisit, quam advocatiam urbis Bremensis & trecentas marcas argenti sibi daret. Ille Udonem Hildesimensem Episcopum, qui ad Henricum transierat, in vinculis tenebat, nec ante etiam liberum facere voluit, quam urbem Hildesimensem, quam per multos dies oppugnaverat, sibi traderet. Ac dati quidem obsides ab Udone, non tamen urbs dedita, tametsi Marchio unum ex obsidum numero capite plecti jusserit. Ita vero inter ipsos Saxones pugnatum, dum alii Orthodoxorum, alii Schismaticorum cum Henrico Rege partes sectarentur. Quemadmodum ex hoc Saxonum dissidio ac seditione anno superiori Burchardus Halberstadiensis Episcopus Goslariæ occisus est, vir sago togaque clarus, qui magna animi constantia Catholicorum partes adversus Schismaticum Regem defenderat. *Henricus Rex frustra invitatur, ut cum Ecclesia in gratiam redeat.* Hac rerum conturbatione Saxones, ceterique Catholicarum partium, pertæsi laborum, se ad concordiam & pacis studia Henrico Regi obtulerunt. Et res ad colloquium rursum devenit, in quo cum iterato ab Rege peterent, ut si cum Pontifice & Ecclesia in gratiam rediret, Guiberto Pseudopontifice dimisso, pronos se ad omne Regis obsequium redituros, non multum abnuere visus est Rex; verum Schismatici Episcopi ac proceres mox Regis mentem in diversa prorsus consilia abripuerunt, quod per id tempus magnopere increvisset Schismaticorum Episcopporum numerus & potentia. Nam, ut Bertholdus presbyter est auctor, in Germania non nisi quinque Orthodoxi Episcopi censebantur, Wirceburgensis, Pataviensis, Wormatiensis, Metensis, & Constantiensis; eoque debilior pars eorum erat, quod Gebhardus Salisburgensis Archiepiscopus Catholicæ partis acerrimus propugnator superiori anno abierat e vita; in cujus locum Apostolicæ Sedis Legatus a Pontifice Urbano nominatus est Gebhardus Constantiensis Episcopus; ausi tamen Catholici in ejus locum Salisburgensis subrogare alium Catholicum, qui mox, jubente Pontifice, ab Herbipolensi & Frisingensi Episcopo consecratus est. Sed extra hanc paucitatem Orthodoxorum Episcoporum supererant Orthodoxi per Saxoniam Episcopi, quorum magnus adhuc numerus; interque hos Hartwicus Magdenburgensis Archiepiscopus, Wernherus Merseburgensis, aliique in ea Metropoli: in Westphalia Henricus Paderbornensis, Marquardus Osnabrugensis, Hartwicus Verdensis, ac ceteri per Saxoniam inferiorem & Transalbianas regiones Episcopi. Quanquam, morientibus Orthodoxis Episcopis, sensim ab Henrico Rege obtruderentur Schismatici. Quemadmodum hoc anno post obitum Reinwardi, Mindensium Episcopi, acerrimique Catholicarum partium propugnatoris, ab Henrico Rege Mindensi Ecclesiæ vi armorum impositus est Volcmarus Hildesiensis Canonicus, qui jam ante a pseudosynodo Moguntina, vivo adhuc Reinwardo, intrudi cœperat.

Obiit hoc quoque anno Sigewinus Coloniensium Archiepiscopus, in cujus vacuam sedem repositus Hermannus III, cognomento dives, potentis, sed incertæ familiæ; hæsit is quoque ut Sigewinus Henrico Regi, aucto Schismaticorum numero.

Annus

Annus Christi 1090.

Urbani II. Pont. 3. Henrici IV. Reg. 35. Imp. 7. Henrici I Ep. Pad. 6.

Bertholdus. Auctor vitæ Henrici. Sigebert.

Conturbatus rerum status per Saxoniam, quem conturbatiorem fecit anno proximo Eckberti Marchionis interitus. Is cum ex itinere ad molendinum Eisenbentelense quoddam quietis causa deflecteret; dolo Abbatissæ Quidenleburgensis, quæ soror erat Henrici Regis, circumventus per Satellites obtruncatur. Magna ille hactenus auctoritate & ingentibus animis juvenis bella gesserat, regium etiam nomen non secus quam Eckbertus pater, Henrico Imperatore, affectare ausus; quod ex veteri Saxonum Regum & Imperatorum familia originem traheret; sed ut pater, ita & ille popularium studia adversa habuit. Capite & propugnatore sublato, Saxonia Henrico Regi sine armis cessit; nec prius victa est, quam dissidiis divisa, spoliataque Duce armorum, ultro se submitteret Regi, compositaque pace, uti Sigebertus scribit, ab omni bellorum motu quiesceret. Quibus deinde pactis & legibus conventum sit, quove dominatu Saxoniam occuparit, aut cui administrandum reliquerit, a Scriptoribus eorum temporum desideratur.

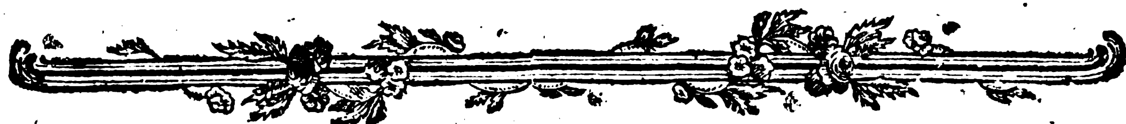
Eckberto mortuo Saxonia ultro se Henrico subjicit.

Hac tempestate & mutatione rerum, cum jam Schismaticorum potentia prævaleret, Henricus Asloensis, Paderbornensis hactenus Episcopus noster, ejectus Magdenburgum concessit; ubi ab Hartwigo Archiepiscopo, Orthodoxorum insigni patrono, benigne exceptus, & in Collegium Clericorum admissus, privatam Canonici vitam egit, dum ob spectabilem virtutem & constantiam religionis, decennio abhinc, post obitum Hartwigi, Magdenburgensium Archiepiscopus eligeretur.

Pellitur a sua sede Henricus Asloensis Ep. Pad.

HENRI-

HENRICUS II.
COMES WERLENSIS.
XV.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1090.
Urbani II Pont. 3. Henrici IV Reg. 35. Imper. 7.
Henrici II Ep. Pad. 1.

Post depulsum ab Episcopatu Henricum Asloensem, Paderbornensi Sedi impositus est Henricus Werlensis, Comitis Werlensis filius, is qui jam ante quinquennium ex Collegio Canonicorum Goslariensium ab Henrico Rege huic Ecclesiæ inter Schismaticos, ut diximus, obtrusus erat. Quod ad hæc tempora referimus, eo quod Henricus Rex hoc anno Saxoniam cum pleno dominatu ingressus, libere de sacris ac civilibus disposuerit: &, quemadmodum Gobelinus noster scripsit, *Gobelinus ætat.6.c.55* ordiendo Episcopatum a prima dissidii coronatione, per XLIV annos Paderbornensem Henricus Ecclesiam gubernarit. Eo vero sensim res deducta erat per Germaniam & Saxoniam, ut Episcopi, qui Schismatici ferebantur, ab Rege impositi, nulla conscientiæ religione tacti, Episcopatus adirent, quod Episcoporum institutionem, pro recepto usu, Regum & Imperatorum crederent, & Pontificis abrogantis auctoritatem negligerent, incertique hærerent, quem certum Pontificem colerent, Guiberto adhuc Pseudopontifice omnia sibi Apostolicæ Sedis jura vendicante. Accedebat Wecilonis Moguntinensis, Sigewini, & post eum Hermanni hoc anno subrogati Coloniensis, Liemari Bremensis Archiepiscoporum, ceterorumque Schismaticorum Episcoporum multitudo, quæ longe major quotannis invalescebat, quam Orthodoxorum erat; ut jam tota Imperii potestas penes Schismaticos Episcopos & Henricum Regem esset. Fœda dissidii tempora, quibus impius & Schismaticus Rex Episcopos cum Episcopis, Clerum cum Clero, Abbates cum Abbatibus, Monachos cum Monachis, Scriptores Catholicos cum Scriptoribus Schismaticis commisit; fuitque e Catholicorum numero Bernardus Constantiæ Scholarum Magister, vir egregiæ eruditionis, multisque scriptis clarus, qui Schismaticorum Sacramenta irrita doceret, eoque ordinatos ab illis denuo consecrandos judicaret. Quam tamen sententiam reliqui Catholicorum improbaverunt, uti hoc Bertholdus presbyter retulit. Summus error crimenque Schismaticorum, quod pro vero Pontifice Guibertum Pseudopontificem colerent, & Ecclesiam scinderent.

At Regi hoc anno non plura in Saxonia turbare concessum, quod in Italiam, urgente majore periculo avocatus, mense Martio susceperit expeditionem, eo deinde in regno per VII annos versatus. Graves istic motus erant; quippe Mathildis Godefridi Ducis vidua, & potentissima Bonifacii Marchionis filia, suasu Urbani Pontificis cum Welfone juniore, Welfonis Bojariæ Ducis filio, nuptias contraxerat; & ut Gregorium VII Victoremque Pontifices tutata fuerat, ita Urbani patrocinium suscipiebat. Veritus igitur Henricus Rex, ne cum novo marito, & bellicosi Ducis filio, totius Italiæ Regnum ad se traheret, Lombardiam armatus ingreditur, certus armis ejicere

Henricus Italiam ingressus prælio a Welfone superatur.
Domnizo in vita Mathild.
Berthold. presbyt.

ejicere ex Italia Welfonem. Nec segnior Welfo Regi occurrit cum exercitu in campis Sobariæ, collatisque signis Henricum Regem superat. Adeo ubique Rex præliis infelix; qui tamen instauratis copiis, adjutusque Italorum accessione bellum ulterius trahere ausus est.

Albertus Bocborst. ad vitam Erpon.

Hæc Regis absentia quietam fecit Saxoniam, in qua Erpo Monasteriensis Episcopus IV Nonas Novembris solemni ritu cum Hermanno Coloniensi Archiepiscopo, & Henrico Leodiensi Episcopo majorem Ecclesiam dedicavit, confluente innumera cleri & populi multitudine; quemadmodum ipse Erpo in publicis hac super re literis profitetur, quibus se indignum Monasteriensis Ecclesiæ Opilionem vocat. Extant quoque vetustæ præclaræque Erponis tabulæ, hoc anno, qui primus ejus ordinationis fuit, consignatæ, quibus disciplinam Freckenhorstensis Collegii Sanctimonialium Virginum a se instauratam; victumque earum tenuem liberalitate sua auctum testatur.

Erpo Ep. Monasteriensem majorem Ecclesiam consecrat.

Annus Christi 1091.

Urbani II. Pont. 4. Henrici IV. Reg. 36. Imp. 8. Henrici II Ep. Pad. 2.

Bertholdus. Henrici, Reg. turbæ in Italia.

Cæterum Henricus Rex bello Italico inhærebat; captaque Mantua, undecimo obsidionis mense, Romanos compulit Guibertum Pseudopontificem in urbem recipere. Nihilo dejectior Urbanus Pontifex Beneventi synodum Episcoporum collegit, pronunciata in Pseudopontificem & quotquot illi perfida factione inhærebant, anathematis sententia. Ad hasce Italiæ turbas componendas Welfo Dux Bojariæ in Italiam secutus est filium; at cum nihil a pertinace Rege obtineret, rediit in Germaniam, multosque Principes sibi in societatem fœderis junxit; agitataque sunt consilia inter Orthodoxos de alio Rege deligendo; quæ tamen ob potentiam Schismaticorum intermissa.

Vita communis in Germania apud Laicos.

Inter has turbas, quod mireris, innumera non modo Clericorum, sed & Cœlibum, & conjugatorum, tam in urbibus quam agris rusticanorum juvenum puellarumque multitudo ultro in certas vivendi leges communemque bonorum usum convenit, quale vitæ genus in ipsis nascentis Ecclesiæ primordiis floruerat. Quam vivendi rationem Urbanus Pontifex luculento diplomate confirmavit.

Subtractus hoc anno 7 Idus Sextilis e vita mortalium Altmannus Passaviensis Episcopus, vel eo nobis commemorandus, quod inter Saxones apud nos natus, Paderbornæ, ut diximus, literis & disciplina Cleri excultus, interque Canonicos hujus Ecclesiæ adscitus, scholarum moderator ob insignem doctrinam sit delectus. Unde ob virtutum commendationem Præpositus Aquisgranensis, ex eoque munere ad Patavienfem Episcopatum evocatus est; quem septem & viginti annos admirabili sanctitate, & fervore religionis gessit. Vir qui continentiam Cleri, Pontificis auctoritatem, & Catholicas partes insigni constantia propugnavit, eoque a Pontifice Legatus Apostolicæ Sedis per Germaniam constitutus, qui Cleri populique mores suo exemplo formaret. Hinc tot odiis Schismaticorum, tot Henrici Regis injuriis, tot exilii ærumnis agitatus est; donec postremis annis ad Episcopatum Catholicorum studiis revocatus in pace quiesceret, decus Episcoporum, & columen laborantis Ecclesiæ. Duo ab eo Monasteria condita, D. Nicolai Passaviense, & Gotwicense. Miracula quibus Altmannum in vita & post obitum Deus illustravit, conscripsit auctor a Tennagelio in lucem datus. His omnibus tantam apud posteros sanctitatis famam reliquit, ut Divorum numero adscribi meritus sit.

Obitus & laus D. Altmanni Ep. Passav. Paderb. Ecclesiæ quondam Canonici.

Annus

Annus Christi 1092.

Urbani II. Pont. 5. Henrici IV Reg. 37. Imp. 9. Henrici II. Ep. Pad. 3.

Alemanniæ Principes conventum habent adversus Schismaticos. *Berthold. Ursberg. Sigebert.*

Tumultuante jam in tertium annum Rege per Italiam, quo & vires omnes adversus Welfonem & Mathildem conjugem contraxerat, Alemanniæ Orthodoxi Principes conventum habuere adversus Schismaticos; auspiciisque Gebhardi Constantiensis Episcopi Bertholdum totius Sueviæ Ducem sibi delegere. Invitati ad hunc conventum Saxoniæ Principes. Verum tanta fames Saxoniam consumpserat, ut plerique procerum in alias provincias concesserint. Hujus calamitatis jam anno superiori prodigia antecessere. Nam visum cœlum alibi sanguine stillare, & bufones piscesque cum pluvia decidere; alibi locustarum agmina fruges depasci, ac per aliquot millia passuum volitando, explicata nube sua solis lumen obtegere. Accedebat lues, qua innumeri homines extincti. Ita fame & peste Saxonia exhauriebatur; qua schismatis pœna cum plurimi se castigari intelligerent, ad Catholicorum societatem rediere.

Annus Christi 1093.

Urbani II. Pont. 6. Henrici IV. Reg. 38. Imp. 10. Henrici II. Ep. Pad. 4.

Berthold. Dodechin. Albert. Stad.

Subinde Henricus Rex per Italiam publicis & domesticis malis tanquam furiis agitari cœpit. Nam Adelheidem conjugem, quam ante quadriennium priori amissa, Coloniæ duxerat, Ottonis Russorum Marchionis honestissimam filiam, aversatus, publice aulæ proceribus prostituendam obtulit, etiam Conrado filio; ad quod flagitium cum ille cohorresceret, diceretque se filium ejus esse, hanc vero novercam suam, illusit hæc Rex, negavitque eum filium suum esse. Interim Regina, quæ in custodia tenebatur, elapsa ad Mathildem & Urbanum Pontificem; a quibus benigne excepta est; quæ deinde tam impium maritum detestata in Monasterium secessit. Hoc eodem flagitio Patris aversus Conradus filius ad Pontificis & Welfonis ducis partes transiit; nec multo post, probante Welfone ac Pontifice, a Mediolanensi Archiepiscopo Italiæ Rex creatus, & cum Welfone Duce in Lombardiam digressus, patrem oppugnavit. Id vero tanto dolore acceptum a patre, ut per desperationis consilia mortem sibi consciscere cogitaret. Quæ postquam in Germaniam perlata, nova adversus impium Regem conspiratio exarsit inter Bojos, Suevos, & Teutoniæ populos, quorum capita Welfo Bojariæ & Bertholdus Sueviæ Duces. Saxones nostri per hæc in Barbaros vertere arma; nam cum Sclavi per hæc civilia nostrorum dissidia rebellassent, Magnus, Dux Saxonum, eos popularium viribus aggressus, prœlio commisso fudit, erectisque quatuordecim urbibus ad obsequium redegit; uti hæc priscus eorum temporum scriptor in Chronico Hildesiensi retulit. Qua interim ex causa incertum, Marquardus ex Abbate Corbeiensi ante quadriennium Osnabrugensium Episcopus delectus, e sede illa ejectus ad suum Monasterium, vitamque quietiorem rediit. Subrogatus Wido xx ejus loci Episcopus, haud dubie schismaticæ factionis homo. Hæc nimirum illa calamitas, de qua Bertholdus presbyter questus, post sublatum anno superiori Wernherum Merseburgensem Episcopum, vix ullum in tota Saxonia repertum esse Catholicæ communionis Episcopum, Ac vix reperio, præter Hartwigum Magdenburgensem Archiepiscopum, qui constanter in Apostolicæ sedis conjunctione perstiterit. Ceteri plerique in Henrici Regis partes transierant, quod non illud, quod res poscebat, per simplicitatem & ignorantiam discrimen facerent, Urbanumne an Clementem Pontificem sequerentur; & jam Urbanus Pontifex multa mitigarat in anathematum pœnis a Gregorio decretis, ut Bertholdus scribit. Inde libere omnia Episcopi munia nullo violatæ religionis metu peragebant. Quos inter Henricus Episcopus donationem Gumberto

Conradus contra Henricum patrem insurgit.

Marquardus abdicato Episcop. Osnab. ad Monasterium redit.

Chron. Hildes. editum tom. 3. Franc. Hist.

Henricus Ep. I ad. bona quædam Monast. Abdinckhof. confirmat.

to Abdinghoviano Abbati hoc anno factam publica auctoritate Episcopi ratam habuit. Ea sic habet.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus. Notum esse volumus universitati fidelium, quod tribus fratribus secundum carnem nobilibus dividentibus hæreditatem, uni provenit in parte sua territorium Colstide, altori superius Holthuson, tertio nomine Imiconi inferius Holthuson, quorum unus dedit partem suam scilicet Colstide S. Liborio ad principalem Ecclesiam in Paderb. alter suam partem videlicet superius Holthuson tradidit S. Luitgero in Werthen, quam traditionem ut ille tertius nomine Imico consentiendo laudaret, ei de sua parte lapidem agistersteyn in vicino nemore, & totum a cacumine ipsius lapidis usque in campos inferioris Holthuson, & usque ad campos vicini pagi Hornon in proprietatem dederunt, sicque idem Imico usque ad finem vitæ suæ cum territorio Holthuson eundem lapidem usque ad prædictos fines singulariter possedit. Prædictus vero Imico moriens suum filium nomine Erphonem hæredem reliquit, qui & prædictam patris hæreditatem absque contradictione tenuit. Ipse autem immatura morte præventus matri suæ Idæ sua omnia hæreditavit, a quo videlicet Ida cum consensu filiæ suæ nomine Witsuit, & generi sui nomine Everhardi de Veltheim, & aliorum hæredum dominus Gumbertus venerabilis nostræ civitatis Abbas datis XIV. libris argenti cum aliis Xeniis Monasterio, cui præfuit, in honore sanctorum Apostolorum Petri & Pauli constructo, idem territorium cum lapide jam dicto, & cum vicino nemore pleniter, ut prædictus Imico, & sui hæredes tenuere acquisivit, & VI solidos gravioris monetæ, qui inde omni anno solvuntur fratribus suis Monachis in refectorio ad caritatem servire constituit in anniversario Ottonis Comitis & item in anniversario ejusdem laici nomine Bosiconis fratris ipsorum quorum uterque quinque marcas ad coemptionem ipsius territorii, impendit pro hac ipsa causa scilicet pro commemorando anniversario eorum. Hujus rei testes sunt Gerhard, Wolfhard, Walraf, Embrico, Meinger, Godescald, Sibertus, Trithemar, & alii multi. Hanc autem cartam istam traditionem scriptam tenentem Ego Heinricus Dei gratia Paderb. Sedis Episcopus rogatu præfati Abbatis & fratrum suorum sigillo nostro insigniri feci, anathematis sententia feriens omnem personam, quæ hæc bona prædicto Monasterio auferre temptaverit absque justa & utili commutatione. Acta sunt hæc anno Incarnationis Dominicæ MLXXXXIII. Indictione * II. regnante Heinrico Rege IV.* * al. I.

Quæ hic trium nobilium fratrum donatio, quarum una Cathedrali Ecclesiæ, altera Cœnobio Werthinensi D. Ludgeri ad Ruram amnem, tertia Monasterio Abdinghoviano facta memoratur, earum una continet rupem picarum, quæ patrio etiamnum vocabulo Egisterstein seu Exsterstein appellatur, rarum atque admirabile naturæ opus ad angustum per montes Teutonicos transitum, haud procul Horna Oppido & loco varianæ cladis, in quo Drusus etiam a Visurgi redux prope ad cædem a Sigambris inclusus creditur; eoque petra hæc a Ferdinando Episcopo in æs incisa intraque monumenta diœcesis nostræ relata est. Quippe rupes altissima & quadruplici vertice abrupta grandium turrium instar in plano montis educta consurgit. Inde postquam hic locus in possessionem Abbatis Werthinensis venit (ut literæ præterea Bernardi Abbatis Werthinensis docent, quas exhibere possumus) ædes sacra primum Holthusen structa; deinde etiam in supremo rupis fastigio, quæ publicæ viæ imminet, Sacellum cum altari intra nativam lapidis structuram apparatum; olim etiam ex Monachis Sacerdos istic sacris operabatur, eratque Abbati Werthinensi Helmstadium proficiscenti statio & hospitium in adsita Villa Holthusana. Totus hic locus hisce donationum literis consignatus intra Comitatum Aholtinum ab Henrico Imperatore Meinwerco Episcopo nostro donatum situs, quo Dethmoldia, Lemgovia, Horna, totusque ille Teutonicorum montium ac nemorum tractus continetur. Posteaquam vero Comitatus hic fiduciario jure ad Comites Lippienses pervenit, Clientes Episcoporum Paderbornensium, omnia simul hæc sacra bona hæresi cessere.

Frequens hoc præterea anno Episcoporum, Comitum ac procerum con-

conventus Helingenstadii convocatus, ad quem a Metropolitano suo evocati accessere tres quoque provinciales ejus per Saxoniam Episcopi, Paderbornensis, Hildesimensis, & Verdensis. Eo in congressu præter cetera, quæ salubriter pertractata sunt, Ruothardus Archiepiscopus, fundationem dotationemque Cœnobii Bursfeldiensis publicis tabulis ratam habuit, quas hoc loco, tam ob præclaram vetustatis memoriam liberalitatemque majorum, quam ob venerationem celeberrimi ejus Cœnobii, ex quo Bursfeldiensis post congregatio originem traxit, proferre consultum habuimus; idque eo etiam magis a nobis requiretur, quod Bursfeldiense Cœnobium hisce tabulis asseratur Colonia florentissimi Corbeiensis Cœnobii nostri.

Rutherdus Archiep. Mogunt. confirmat fundationem Cœnobii Bursfeldensis.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ruothardus Dei gratia sanctæ Moguntinensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Cum condignum nobis & salubre pro officii nostri dignitate videatur, rebus ecclesiasticis quaslibet commoditates impendere, religiosis institutis devota mente consentire proposuimus, ut quicquid ad honorem Dei & laudem sancitum, & ratum teneamus, & privilegii nostri auctoritate corroboremus. Omnium itaque fidelium tam præsentium quam futurorum pateat industriæ, qualiter gloriosus Comes Heinricus filius Ottonis Ducis, ejusque inclyta conjunx Gertrudis filia Ekkeberti Marchionis, pro animæ suæ remedio, hæredum suorum consensu, fundaverunt Monasterium in ripa Wirre fluminis in villa, quæ Mimende vocatur, in prædio videlicet, quod ipse Heinricus adquisierat, a quodam nobili viro, qui agnominabatur Albertus de Insula. Jacto itaque fundamento, ac congregatis ibi in servitium DEI Corbeiensis Ordinis fratribus, prædictus Heinricus cum conjuge dotavit ipsum Monasterium cum omni prædio, quod adquisierat ab Alberto cum omni jure & proficuo, quo idem Albertus ejusque progenitores illud sine omni contradictione per multas ætates possederant, & usi fuerant, in villis, agris, silvis, campis, pascuis, cultis & incultis, exitibus & reditibus, aquis aquarumque decursibus, molendinis, mancipiis. Quamvis autem Comes hæc rite & legitime videretur facere, tamen quidam Magedeburgensis Canonicus, nomine Ludolfus, præfati Alberti Germanus, haud mediocriter Comitem exigendo hæreditatem fratris coartavit, & tam diu conconsultores legis, ac provinciarum rectores adversus Comitem in omni concilio interpellavit, donec jure gentis, & judicio legis omnem fraternam hæreditatem ipsi Ludolfo coactus remisit. Ludolfus itaque sub occasione recipiendæ hæreditatis invitatus a Comite venit in prædium, ubi prædictum fundabatur Monasterium, quem Comes per internuntios multifariam temptabat flectere, ut quod ipse causa animæ inchoasset, Ludolfus quoque pro æterna remuneratione ratum sineret esse ac stabile. Sed Canonicus ne quasi coacta sua videretur oblatio, nil conditionabiliter permittere voluit, sed omnem prorsus fratris hæreditatem justo exegit famine, & cum cyrotheca de manu Comitis tandem recepit, ac tenuit libere. Sequenti vero die Ludolfus divino quodam nutu impulsus, sed & Episcopi Hartwigi, qui gratia consecrandi altaris nostra voluntate invitatus advenerat, fratrumque Sifridi & Cunonis Comitum oratione permotus, statuit voluntarius pro salute firmaque requie Comitis votum propria oblatione confirmare. Principalis igitur altaris consecratione rite peracta, Ludolfus processit, & utrumnam profiteretur fratris hæreditatem se libere recepisse, ac quod vellet inde fieri, libertatem habere, Comites perquisivit; Omnibus itaque annuentibus, ad altare processit, & primum donum post consecrationem his terminatis verbis cum cyrotheca obtulit, dicens. En ego Ludolfus offero Deo & Sanctis ejus Thomæ & Nicolao specialiter in usum fratribus hic Deo servientibus hæreditatem meam, quam jure hæreditario mihi a parentibus cessit, prædium scilicet in Miminde ex utroque fluminis littore cum ejus utilitate, allodium in Dransfelde cum ejus proficuo, bonum in Bertolderode cum ejus appendiciis, curtim in Heristede cum ejus juribus, villulam in Berge cum ejus usibus, curtim in Friderichshusen, curtim in Wittenburnen, curtim in Werithen, novem mansus Winithusen. Hanc oblationem solenniter factam Episcopus Hartwigus banno confirmare tam a Ludolfo, quam a Comitibus Heinrico, Sifrido, Cunone rogatus est. Qui ex more, si quis huic oblationi contradiceret,

diceret, percunctatus, quum nullus contradiceret, imo omnes laudarent. Tunc in nomine Domini ex Apostolica & nostra omniumque Catholicorum ac sui ipsius interminatus est auctoritate, ne quis tam justæ donationi aliqua violentia, fraude, vel arte conaretur obviare, & qui aliter præsumeret, sententia Christi damnandus sub perpetuo jaceret, nisi resipisceret, anathemate. Quo dicto ab Episcopo Ludolfus quoque suam oblationem propriis confirmans verbis Comitem Heinricum terribilius contestatus est Sacramentis, ne cuiquam hominum libero vel servo de prænominatis bonis aliquod unquam præstaretur beneficium, nec aliquid inde vendicare, nisi advocatiam sibi suæque stirpi præsumeret. Quæ contestatio bannique interminatio a Comitibus Heinrico, Sifrido, Cunone cæterisque omnibus audita, comprobata, laudata est, ac scriptis tradita. Etiam Heinricus Comes, & ejus conjunx Gerdrudis Deo & Sanctis ejus Thomæ & Nicolao in dotem Ecclesiæ ad usus fratrum ibi Deo famulantium, hæc quæ subscripta sunt: Curtim in Wichlo cum suis appendiciis, curtim in Inre minori cum suis appendiciis, X mansos in Reynwardeshusen, curtim in Bischoppeshusen cum suis appendiciis & Ecclesia, curtim in Gardelbic, villam Biscopeshusen, Aliquantulas etiam possessiones in his villis, Haltmarthen, Vereldehusen, Wyrchin, Immesin, Burdala, Ammenhusen, Valeberge, Hukelhem, Adenhem, Kemestide, Belkeroth, Busteleve, Wertere, Steynbrucge, Sunthusen, Odenleve, Ascolfess, Wynethe, Dopstide, Berchge, Dalheim, vineam in Walkeroht, in Sothen tres salinas, in Hildegereshusen V solidos, in Honethen tres mansos, in Reynnethe IX mansos, in Kelvera Ecclesiam, & tredecim mansos & molendinum, in Nora XXII mansos, in Honetha unum mansum, in Hatzenroth quatuor mansos, in Wephleta quinque mansos, in Holbic unum talentum, villam Wilingeburin, possessiones in Holzraten, Comes Sifridus obtulit X mansos in Asla. Adhæc nobilis ille vir Heinricus fundator hujus Cœnobii, quæcunque pia & justa sunt, & loco utilia, assensu & consilio nostro statuit, & statutum ab ipso Imperatore Heinrico confirmari obtinuit, scilicet ut nemo hæredum suorum aliquid in Abbatia sibi usurpet præter Advocatiam, nulli Advocatia in beneficium præstetur, sed ad nutum Abbatis in absolutionem peccatorum commendetur, Advocatus in Abbatia absque permissu vel rogatu Abbatis nullam potestatem exerceat in aliquo. Ibi etiam publicum forum & percussura adinstar Goslariensis monetæ cum omni forensi jure pro Abbatis disponatur arbitrio, ut sit ibi Abbatis libera & canonica secundum regulam beati Benedicti electio. Si aliquis liber homo in quocunque degens comitatu se vel bona sua Ecclesiæ præfatæ tradere voluerit, liberam potestatem habeat, sine cujuslibet Comitis, Rectoris, Judicis, provinciæ contradictione. Facta sunt hæc anno Incarnationis Dominicæ millesimo nonagesimo tertio, Indictione I. II. Idus Junii, imperante Heinrico IV. Nobis autem eodem anno Idus Julii cum amicis nostris in Heilgenstat tenentibus conventum, cuncta hæc in nostri præsentia multis audientibus Clericis & Laicis sunt recitata, comprobata & laudata. Nos etiam pietatis affectu ejusdem loci fratribus concessimus, & nostræ sedis auctoritate, Ecclesiastici juris legibus, ut libere videlicet infantes baptizare, infirmos visere, & omnes, qui se illi devoverint, & sepulturæ locum inibi elegerint, suscipere, & sine alicujus contradictione sepelire, & quidquid fideles Christiani pro animarum suarum salute obtulerint, seu tradiderint, liceat eis in suos usus, prout libuerit vendicare & disponere. Concessimus quoque ipsis per forestem nostram ubivis circa se libenter uti pascuis & piscationibus. Tandem rogatu Comitum Heinrici, Sigisfridi, Cunonis omnia data vel statuta vel imposterum danda, vel statuenda ipsi loco profutura in verbo Domini ex Apostolica auctoritate banno nostro confirmavimus, atque ut rata & firma stabiliaque cunctis sanctæ Dei Ecclesiæ fidelibus perpetim credantur, ac diligentius observentur, hanc cartam scribi jussimus, & sigilli nostri impressione corroboravimus. Testes sunt Episcopi Heinricus Patelburnensis, Odo Hildesheymensis, Hartwigus Virdunensis: Abbates Marcwardus Corbeiensis, Tiethmarus Helmwardeshusensis, Gunterus Patheiburnensis: Præpositi Ludolfus Magedeburgensis, Betto de Luipp, Ordo Heilgenstadensis, Embrico Thorlensis: Comites Heinricus, Sigifridus, Cuno, Erpf, Erwine: liberi homines Ludolfus,

dolfus, Godefridus, Geroldus, Wiboldus, Dede, Bertoldus, Unico, Helmericus: Ministeriales Rudolfus, Ludolfus, Sanctolfus, Hunoldus, Eskerich, Eppo & alii quam plures Clerici & Laici. Data in Heilgenstat Idus Julii per manum Etelgeri Præpositi Nortunensis.

Ann. Franc. apud Reuberum. Incerti auctor. ex Bibl. Pithoei. Annal. Fuldens. a Frehero editi Adelmus.

Multum inter cetera antiquitatum monumenta disquiritur, ubi *Nimia* locus sit ad Visurgis ripas in annalibus Francorum toties memoratus; quem cum nuspiam ex certis nominum vestigiis deprehenderint, alii Niemium Oppidum in Diœcesi Paderbornensi, alii Mindam, alii Remam ad Confluentes Wernæ & Visurgis designant. Sed hæ tabulæ multo verisimilius nobis monstrant in ipso fundo hujus Cœnobii Bursfeldensis, quod in villa Mimnde conditum asseritur; Quippe locus, qui Nimia, Nimida, & Nimide consignatur in Francorum annalibus, is postea a nostris Mimende, Mimede, & Mimida appellatus fuerit. Regia olim istic villa fuit, in qua Ludovicus Germaniæ Rex conventum populi habuit & jus dixit; uti nos supra ad annum Christi DCCCLII memoravimus, in eoque nunc sub Henrico Rege & Ruothardo Archiepiscopo celebre hoc Bursfeldiense Cœnobium intra Wernæ, & Fuldæ Confluentes consurgit ad confinia Corbeiensium & Paderbornensis diœcesis, quæ istic terminos jurisdictionis Archiepiscopi Moguntini claudunt.

Annus Christi 1094.

Urbani II. Pont. 7. Henrici IV. Reg. 39. Imp. 11. Henrici II. Ep. Pad. 5.

Berthol. Ursberg. Dodechin.

Post anni superioris prodigia malaque, aliæ calamitates; nam & luporum ferarumque incursus, ventorum turbines, continui imbres, fœdæque pluviæ, aquarum inundationes, tempestates horridæ, crebri fulminum ictus; præterque hæc pestilentia, ac pestilentes morbi, quibus urbes, oppida, pagi, villæque exhaustæ. Agnoscebant passim homines his ultricibus Numinis pœnis Schismatis malum castigari; quare per expiationes mature factas parati ibant in mortem: innumerique etiam Schismatici cum Ecclesia reconciliati sunt. Sed infelix exitus Volmari Mindensis Episcopi. Is quia sedem Episcopalem Schismaticus invaserat, repentina & lugubri morte periit. Nam ut in fastis eorum (si quidem vera est narratio) memoratur; S. Gorgonius Ecclesiæ Mindensis patronus Episcopum hunc media nocte cubantem stricto gladio confodit, & sub primam lucem monuit custodes Ecclesiæ, signum æris pro mortuo Episcopo darent. Ad quæ cum illi dubii hærerent, ostendit D. Gorgonius pallam altaris sanguinolentam, in qua gladium absterserat. Palla hæc in multos annos monumentum hujus rei asservata fuit in Mindensi Ecclesia. Refert eadem Crantius, quamvis narratio hæc suspectæ fidei ipsi visa sit, quæ vulgo persuasa fuerit. Verum si quis aliorum Schismaticorum Episcoporum miserabiles ex hac vita excessus recolat, haud incredibile, Volmarum quoque aliquo miserabili mortis genere obiisse, sed quoquo se ista modo habeant, fallit certe nos Mindense hoc chronicon, quod eum hoc anno mortuum tradit; cum literis a nobis producendis anno 1097 adhuc superstes subscripserit, ac Wedilo anno sequenti Episcopus memoretur. Quare Odalricus & Godeschascus, qui Volmari Successores memorantur, aut expungendi ex numero eorum Episcoporum, ut Crantzius facit; aut intra annum extincti fuerint.

Infelix obitus Volmari Mindensis Episcopi

Chron. Mind. Crant. l. 5. Metrop. c. 35.

Infausta pleraque Henrico Reg. in Italia accidunt.

Henrico Regi hoc anno omnia adversa incurrebant per Italiam; hærebatque Veronæ cum suo Pseudopontifice Guiberto, omni prope regno Italiæ exutus; quantumque Urbanum Pontificem deprimere nitebatur, tantum ad Urbanum omnia Principum populique studia vertebantur; quem constat hoc anno etiam Natalitia Christi celebrasse Romæ, & sedem in Apostolica urbe repetiisse.

Annus

Annus Christi 1095.

Urbani II Pont. 8. Henrici IV Reg. 40. Imp. 12. Henrici II Ep. Pad. 6.

Berthold. Dodech. Ursberg. Sigonius. Baron. Concil. Paris. Indicitur expeditio in terram sanctam.

Accedit annus MLXXXXV apparatu belli sacri clarus, quo Germanorum Saxonumque animi a civilibus dissidiis versi in salubriora armorum consilia. Memorabilis hujus belli auctor tubaque Urbanus magnanimus Pontifex; ex quo enim Petrus, vitæ instituto eremi incola, ex Palæstina reversus cum literis Patriarchæ Hierosolymitani exposuit afflictissimæ Orientalis Ecclesiæ statum, & Saracenorum in Christianos tyrannidem, Pontifex in Quadragesima primam Placentiæ synodum celebravit; ad quam præter Episcopos quatuor fere millia Clericorum, & plus quam triginta millia laicorum convenere; actumque in ea potissimum de bello adversus Saracenos. Urbanum Cremonam accedentem Conradus Rex stratoris munere functus excepit, fidemque Romanæ Ecclesiæ juratus spopondit. Post illa Urbanus maritimo itinere in Galliam profectus, 18 Novembris Claromontanum in Alvernia concilium indixit, ad quod ipso præside Archiepiscopi XIII, Episcopi CXXV Abbates XC convenere, præter Cardinales & diversarum regionum Clericos & religiosos; in eaque multa, ut in Placentina, decreta. Sed nihil perorante Pontifice ferventius pertractatum, quam bellum sacrum; quo Palæstina e manibus Barbarorum extraheretur. Quam in rem signum crucis sumptum in scapula dextra ab iis, qui nomen huic militiæ dederunt.

Annus Christi 1096.

Urbani II. Pont. 9. Henrici IV. Reg. 41. Imp. 13. Henrici II Ep. Pad. 7.

Patribus deinde ex consilio Claremontano sequenti anno reversis in provinciam, & ad signum crucis expeditionemque pro terra sancta recuperanda invitantibus, ex omnibus passim per Italiam, Galliam, Germaniam, Lotharingiam, Belgium, Saxoniam ingens se hominum multitudo obtulit; quorum supra trecenta millia fuisse memorantur. Designataque Constantinopolis, aut Nicæa in Bithynia quo delectu habito convenirent; eo variis itineribus & collectis militum agminibus itum. Primum agmen XV. millium duxit Petrus Eremita per Germaniam & Bojariæ regiones in Ungariam. Alterum agmen XII millium ex Saxonia & Frisia collectum per Bohemiam traxit Volcmarus quidam presbyter. His aliud agmen junxit Godeschalcus presbyter, via per Franciam Orientalem instituta, quos Emico Comes insecutus cum XX millibus peditum, & tribus equitum millibus ex Rheni accolis congregatis. Hi priusquam e Germania excederent, Moguntiæ, Wormatiæ, & Spiræ, aliisque in locis sævire in Judæos, trucidando, quotquot primo se furori obtulere, tanquam his victimis litaturi Christo; ac specie quidem religionis & stipendiorum hæc agebantur, cum per avaritiam bona eorum raperent in spolium. Sed fœdum non minus malum, miscuisse se hisce tumultuariis copiis vagos Sacerdotes, profugos Monachos, & ingentem mulierum turbam, virili habitu libidinem tegentium. Igitur cum post rapinas & flagitia sparsis cohortibus in Pannoniam penetrassent, ab Ungaris & Bulgaris ingenti clade accepta rediere. Ceteri quidem Duce Petro Eremita & Godeschalco presbytero se in Bohemia conjunxere, sed quod nullius certo imperio se Regi sinerent, variis ærumnis attriti dissipatique sunt. Tandem composito in militarem ordinem ac disciplinam exercitu, Godefridus Bullionius, Lotharingiæ inferioris Dux, cum duobus fratribus Eustachio & Balduino subsecutus est, cui se Robertus Flandriæ Comes, & lectissimi Franciæ & Belgii proceres junxerant; transitaque feliciter Pannonia, Bulgaria, & Mæsia 23 Decembris Constantinopolim pervenere. Accessere Hugo Magnus, Philippi Franciæ Regis frater, Robertus Normanniæ Dux, idemque frater Regis Angliæ: ex Italia Boamundus Apuliæ Comes cum Tancredo sororis filio

Expeditio in Orientem.

Sævitur in Judæos in Germania.

Post varia passim patrata flagitia plurimi militum dissipantur.

Godefridus Bullionius cum aliis in Orientem pergit.

filio, & Anselmus Mediolanensis Episcopus. Consecuti postremum Frisii, Saxones & Nortmanni classibus suis per mare vecti ad castra Godefridi Ducis. His auspiciis cœptum est bellum sacrum, Henrico Rege in Italia tumultuante & luctante cum Conrado filio, ad cujus partes tota prope Italia & Lombardia accessit.

E Saxoniæ Episcopis nondum quisquam in id bellum processit; neque Erpo Monasteriensis Episcopus, non nisi altero anno id iter ingressus. Nam hoc anno adhuc in Italia versatus cum Liemaro Bremensi Archiepiscopo inter Schismaticos Episcopos Henrico Regi Veronæ adhæsit, ut ægre hunc præstantissimum Episcopum a Schismatis labe absolveris. Quam in rem sistimus Henrici Regis & Imperatoris diploma quo Comitatum Emesgowe ad Amasim flumen in Westphalia situm Liemaro & Bremensi Ecclesiæ reddidit.

Redditur ab Henrico Rege Ecclesiæ Bremensi Comitatus Emesgowe.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus. Notum esse volumus universitati Christi nostrique fidelium, qualiter Dominus Adalbertus venerabilis Archiepiscopus serenitatem nostram adiit, petens & postulans, quod Ecclesiæ Hammaburgensi, cui ipse pastor & rector præerat, donare vellemus Comitatum, quem in Emescowa & Westfale situm, Bernhardus Comes vir nobilis & nobis genere propinquus, regendum utendumque susceperat. Habuit secum adjutores in petendo complures: ex Principibus Sigefridum Moguntinum, Annonem Coloniensem, Archiepiscopos; aliquos etiam ex Ducibus, & Marchionibus, numeravit suos pro nobis domi forisque labores, ostendit perpetuam ejus in nos voluntatem. Et quia ipsius Bernardi Comitis ad hanc rem quærendus erat assensus, ipsum vir sapiens pretio & precibus adduxit, ut præsens laudator & assensor existeret. Tunc nos ipsi Archiepiscopo Adalberto ob merita sua benevolenter ad hoc petitionibus fidelium nostrorum adquiescentes, maxime etiam cum remunerationem nobis speramus a Domino Salvatore & sanctissima ejus genitrice Maria, & sancto Vito martyre glorioso, a quibus locus ille evidenter incolitur, Comitatum eundem, ipso Bernardo Comite laudante & assensum præbente, Ecclesiæ Hammaburgensi donavimus & tradidimus. Addidimus etiam ei, sicut mos est, nostræ auctoritatis scriptum, sigillum ei imprimentes, quod hoc in longum fieret posteritati testimonium. Verum deinde procedente tempore, cum novæ in regno perturbationes surgerent, dolis & invidia quorundam factum est, ut Ecclesia supra memorata eodem comitatu ad aliquod tempus privaretur. Veniens autem successor ejusdem Domini Adalberti venerabilis Archiepiscopus Liemarus, qui non minus in nostro servitio laboravit, rem nobis in memoriam reduxit, preces adjungens, judicium postulavit; atque id sæpe faciendo tandem effecit, ut in Purificatione inter ipsa solemnia missarum eundem Comitatum Deo Salvatori & sanctæ Mariæ offerentes recognosceremus, ac in perpetuum redderemus. Factum est in Italia Veronæ in monasterio S. Zenonis, videntibus & cognoscentibus Erpone Monasteriensi Episcopo, atque aliis Episcopis, & Principibus compluribus, auxiliante etiam Domino Papa Clemente, quanquam tum præsens corpore non adesset. Itaque hoc facto jussimus hujus recognitionis & redditionis cartam fieri & signari, ut esset in omne tempus firmum & ratum, atque omnibus notum. Humbertus Cancellarius vice Archiepiscopi Moguntini Routhardi, atque Archicancellarii recognovit, Anno Dominicæ Incarnationis MLXXXXVI. Indictione IV. Heinrico anno * XLIII regnante, Imperante vero XIII. Data est Patavii præsente & laudante, ac confirmante Domino Papa Clemente. Recognoscebant ex Principibus, Episcopus Monasteriensis Erpo, Episcopus Veronensis Wolftrigel, Vincentius Episcopus Ecelo, Tarvisianus Episcopus Eumpoldus, Episcopus Veltrensis Aribo, Episcopus Faventinus Routpret; Marchiones Azo, Burchardus; Comites, Meginfridus, Wido, Houc, & alii complures.*

* N. Hi anni regni ducuntur ab inunctione ejus, quæ biennio ante facta est, quam Patri suo succederet.

In hoc diplomate Erponem ceterosque Episcopos haud secus, quam in eo, quod mox adjungemus Imperii Principes appellat Henricus Imperator; tantum abest ut Friderico Barbarossa Imp. id Monasterienses requirant.

Annus

Annus Christi 1097.

Urbani II. Pont. 10. Henrici IV. Reg. 42. Imp. 14. Henrici II Ep. Pad. 8.

Henricus Rex in Germaniam redit. *Berthold. Dodechin. Ursberg. Chron. Hildesh.* Et ingressus Westphaliam confirmat donationem prædii Abbati Helmeswardehusano factam.

Desperatis in Italia rebus, Henricus Rex post hæc ex Lombardia armis depulsus, septimo postquam abfuerat anno cum paucis rediit in Germaniam, tam contemptibilis inter Italos, quam inter Germanos fuerat. Ratisbona Moguntiam descendit, ubi 6. Idus Maji Ottoni Werthinensi Abbati omnia sui Monasterii privilegia consignavit, subscribente Humberto Cancellario vice Ruthardi Archicancellarii, & Moguntinæ sedis Archiepiscopi. Magnam deinde æstatis partem privati instar Spiræ exegit; ac prima illi cura fuit de securitate Judæis restituenda, quos Emicho Comes spoliarat. Subinde in Westphaliam ad Visurgim digressus, Gronæ in castro regio prædium Thietmaro Helmeswardehusano Abbati diœcesis Paderbornensis, quod nobilis matrona donarat, regia auctoritate ratum habuit, cum Regi tres Episcopi, quos Principes Regni vocat, Udo Hildesimensis, Henricus Paderbornensis & Volcmarus Mindensis, adessent, omnes Schismatici. Eorum memoriæ causa hasce publicas tabulas exhibere placuit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia quintus Romanorum Rex. Quoniam nos Rex Regum, & Dominus dominantium honoribus Romani Imperii sublimavit, & defensorem Ecclesiæ sua dispensatione constituit, fructuosum nostræ saluti non dubitamus, si donationem fidelium, mobilium rerum vel immobilium, quæ Ecclesiis Dei offerunt, nostræ auctoritatis privilegiis roborare studuerimus. Quapropter noverint omnes Christianæ fidei cultores tam futuri, quam præsentes, quod quædam nobilis matrona Cunihildis nomine cum consensu hæredis, scilicet filii sui Reinoldi contulit Ecclesiæ beati Petri, quæ est in Helmwordeshuson, prædium suum in villa, quæ vocatur Suthmeshere pro remedio tam suæ animæ quam omnium progenitorum suorum & succedentium cognatorum, IX videlicet mansos, & I molendinum cum tribus mancipiis Gysone, Hagrd, Thietlevo colonis ipsius prædii. Testatus est autem memoratus R. XXXVI. marcas ab eadem Ecclesia se accepisse pro ipso prædio ad profectionem Jerosolymorum, quæ facta est in diebus nostris duce quodam Godefrido. Et ut hæc traditio firma sit & rata, & a nullo succedentium possit infringi, precibus Abbatis prædicti Monasterii Thietmari sæpe dicti Reinold hanc paginam manu propria roborante conscribi fecimus, & impressione nostri sigilli insigniri jussimus, præsentibus Principibus regni Udone Hild. Episcopo, Heinrico Patherbrun. Episcopo, Volcmaro Mindensi Episcopo, Thiederico Com. de Catelenburg, Heinrico Com. de Reinehuson, Counrado de biun, Volcoldo de Malesburg, Helmoldo de Hukilheim, & aliis quam multis coram astantibus.

Dodechin. Otto Frising. lib. 1. c. 9. Trithem. in chron. Serrarius in Ruthardo. Ruthardus Archiep. Mogunt. e sede sua pellitur ab Henrico Reg.

E Saxonia Rex Moguntiam reversus est ad comitia, quæ Calendis Decembris indixerat, in quibus de pace Imperioque pacando pertractaretur; cum in ipso limine pacis Ruthardum Moguntinum Archiepiscopum & Metropolitanum nostrum e sede ejicit in exilium, virum insignem, qui ex Abbate ad S. Petrum Erfurti ad illam dignitatem petitus erat. Proscriptioni obtenta calumnia, quasi cœdi Judæorum causam dedisset, venissetque in partem spoliorum, re autem, quod Sedi Apostolicæ, veroque Pontifici inter Orthodoxos conjunctissimus hæreret. Octo exinde annos in Thuringia castroque Hartesburgensi exul permansit; per quod tempus Henricus Rex omnia Archiepiscopatus bona redditusque fisco regio addixit, ut suam ex iis egestatem sustineret, regnumque illud Schismaticorum Episcoporum firmaret, idcirco etiam Adelbertus Regis Cancellarius Ruthardo subrogatus.

Capta Nicæa Antiochia obsidetur.

Prosperis subinde initiis procedebant Christianorum arma & expeditio adversus Saracenos. Nam postquam classes accessere, cum Italorum auxiliis promota sunt castra in Asiam duce Godefrido Bullionio, capta post 52 obsidionis diem Nicæa 20 Junii, fusoque

Turcam

Turcam 200000 exercitu, variæ provinciæ peragratæ subactæque. Inde 13 Octobris Antiochia obsideri cœpta.

Diploma Erponis apud Bochorst ad ejus vitam. Erpo Monast. Ep. proficiscitur in terram sanctam. *Celotius lib. 3. c. 23.*

Ex Episcopis Saxoniæ hoc anno insecutus Erpo Monasteriensis Antistes; ac priusquam iter Hierosolymitanum ingrederetur, hæc de se memorat in diplomate: *III. Idus Februarii, cum in majori Ecclesia Monasteriensi altare in honorem S. Joannis Baptistæ consecrarem; quo etiam die pœnitentes in Ecclesiam introduxi & reconciliationem, & indulgentiam totis votis, totisque animi viribus, quoad poteram, facere institi, utpote sequenti die Hierosolymam iturus.* Publicus hic pœnitentiæ ritus erat ævo illo adhuc usitatus, de quo Celotius in Hierarchia. Ex quo facile mihi persuaserim Erponem se suosque cum Ecclesia reconciliasse, abjurata Schismaticorum societate, iterque illud pœnitentiæ causa suscepisse. Expeditis demum omnibus, iter ingressus est cum Ludolpho Comite Præposito ad S. Mauritium, multisque e nobilitate Westphalica, qui ultro se in comitatum obtulere. At quo exitu illa peregrinatio facta sit, perquam obscurum, quando nec ipsi Monasterienses id certo ex suis monumentis docere possunt. Sunt qui cum Crantzio Erponem ex Palæstina rediisse velint, & aliquot abhinc annos superstitem vixisse Episcopum; qui mihi errare videntur, quod anno sequenti Successor ejus in diplomate memorabitur; nisi renunciato Episcopatu, quem non bona fama adierat, privatam vitam egisse dixeris. Sed verius reputo, quod vetustus liber Collegii Mauritiani indicat, eum in Palæstina obiisse, ossaque ejus in diœcesin revecta esse. Honorifico certe tumulo elatoque e terra in æde Mauritiana exornatus est, & Divum etiam honore ob beneficia ope cœlesti præstita cultus, uti sepulchro ejus inscriptum erat, Sanctus Erpo. Multis largitionibus in egenos, in religiosas Virgines, & Ecclesiam effusus multisque virtutibus dum vixit clarus.

Ab excessu Erponis conturbata Ecclesia illa duorum Episcoporum subrogatione (haud secus quam in Paderbornensi, aliisque per Germaniam Ecclesiis acciderat) quorum alter Catholicus e Clero electus Theodoricus Wincenburgicus Comes, alter Schismaticus Burchardus de Holte ab Henrico Rege obtrusus. Multis ab his certatum pro adeundo retinendoque Episcopatu, nunc Burchardo nunc Theodorico prævalente.

Annus Christi 1098.

Urbani II Pont. 11. Henrici IV Reg 43. Imper. 15. Henrici II Ep. Pad. 9.

Berthold.

Anno insequenti cum Urbano Pontifice res Catholicorum per Italiam in integrum prope restitutæ. Celebrato enim in urbe Natali Christi & Paschatis festo, pacem cum urbe & finitimis provinciis composuit, Guiberto Pseudopontifice, qui apud omnes in contemptum venerat, Ravennam rejecto, inclusoque; Sed tanto per Germaniam validiores Schismatici Henrici Regis patrocinio, qui jam omnibus prope sedibus Schismaticos Episcopos obtruserat, interque urbes Leodium, Coloniam, & Aquisgranum etiam ad se attraxerat. Quare dum in iis partibus moratur, Aquisgranensi Ecclesiæ nobile prædium cum tribus advocatiis donavit rogatu Henrici filii, & Schismaticorum Episcoporum suorum. Quam in rem hoc Miræus diploma produxit.

Henricus Imp. Ecclesiæ Aquisgran. donat prædium Harve. *Miræus in notis Belg. c. 121.*

Henricus divina favente clementia tertius Romanorum Imperator. Notum sit omnibus, qualiter ob interventum filii nostri Henrici Regis, Oberti Leodiensis, Witelonis Mindensis, Burchardi Monasteriensis Episcoporum, Burchardi, Werinneri Marchionum, ob servitium quoque Capellani nostri Godeschalci Aquensis Ecclesiæ Præpositi, quoddam prædium nomine Harve, situm in pago Harduennæ, in comitatu Gietbaldi, cum omnibus appendiciis Dominicæ matri & perpetuæ Virgini Mariæ in proprietatem tradidimus. Dedimus quoque Dominæ nostræ Mariæ tres Advocatias. Data IV. Idus Februarii Anno Dominicæ Incarnationis millesimo nonagesimo octavo. Indictione sexta. Anno Henrici III. Romanorum Imperatoris regni XLII. Imperii XIV. Actum Aquisgrani.

Satis

Satis ex hoc diplomate constat id quod supra indicavimus, & Burchardum Monasterii, & Wetilonem Mindæ Episcopos fuisse, interque Schismaticos numerandos. Refert quoque Cleinsorgius alias a se visas literas donationis, in quibus Burchardus annum Christi MCX dicit annum suæ ordinationis XII.

Ordinis Cistertiensis initia.

Cœpit hoc anno Ordo Cistertiensium auctore Roberto Molismensis Cœnobii Abbate, cum viginti & uno Monachis ejusdem Cœnobii, quod familiæ D. Benedicti erat in Lingoniensi provincia, rigidioris vitæ amore egressus Cistertium devenit, incultamque illam solitudinem vertit in Abbatiam; quamvis reposcentibus eum prioris Cœnobii Monachis, jussu Pontificis ad eosdem redire necesse habuerit, relicto Cistertiensibus Alberico viro religioso, quem sibi Abbatem delegere; qua super re pluribus Sigebertus, aliique ejus familiæ Scriptores.

Et Cœnobii Bursfeldiensis.

Per id quoque tempus celebre in Saxonia Bursfeldiense Cœnobium conditum ab Hencico Crasso Northemii Comite, uxoreque ejus Gertrude filia Eckberti Marchionis; ex quo conjugio Richeza Lothario Imperatoris conjux, materque Henrici Leonis. Crantzius qui hæc cum aliis scribit, addit Hermannum Coloniensem Archiepiscopum iisdem parentibus Henrico Crasso, & Gertrude natum, de quo tamen ceteri Scriptores silent.

Prosperos in Oriente successus turbat Alexii Imp. æmulatio.

Prospera subinde ex Oriente relata; nam & Antiochia Syriæ urbs longa & difficili 9 mensium obsidione tandem 3 Junii expugnata, & felici non minus progressu 28 Junii innumerabilis Turcarum Persarumque multitudo profligata, cæsis 100000 Barbarorum, Læta hæc permiscuit fortuna adversis, quod rursum Antiochia obsessa a barbaro hoste, Christianis cum fame & peste luctandum fuerit, quibus malis 50000 Christianorum absumpta, præterque hos 4000 diversis congressibus desiderata; donec reperta lancea sacra qua Christi corpus perforatum erat, animati Christiani recreatique ad Hierosolymam expugnandam progressi. Constantinopolitanus Imperator christianus Alexius, qui ab Urbano Pontifice enixe petierat subsidia, ubi prosperum hunc successum conspexit, ex amico hostis apparuit; nam urbes; quas nostri Barbaris eripuerant, ipse aut evertit, aut Barbaris reddidit, & eos, qui ex occidentis imperio subsidio venire vellent, inhibuit, viasque intercepit. Hoc illud vetus invidiæ & æmulationis malum, quo Oriens tandem amissus, & nunc religio ex dissidiis inter regnatrices domos in Occidente lenta tabe consumitur.

Annus Christi 1099.

Urbani II. Pont. 12. Henrici IV. Reg. 44. Imp. 16. Henrici II Ep. Pad. 10

Auctor vitæ Henrici. Sigebert. Ursberg. Agente Henrico Imp. filius ejus Henricus eligitur regni successor, Conrado filio Regi repudiato.

Ineunte anno proximo Henricus Rex Colonia Aquisgranum discessit ad comitia Principum, quæ indixerat haud alio consilio, quam ut Henricum filium in locum Conradi filii Successorem Regni dicerent Principes; quam in rem multis accusationibus invectus est in Conradum: Hunc nimirum esse filium suum, qui naturæ oblitus insurrexerit in patrem, qui rebellis accesserit hostibus, qui regnum Italiæ expulso patre invaserit, & vitæ suæ insidiatus sit; ideo illum a se proscriptum ab omni hæreditate; rogare igitur, si Rempublicam salvam velint, Henricum filium natu minorem regni Successorem dicant. Ad quæ in diversas sententias itum, aliis Conradi indolem compertamque virtutem anteferentibus Henrico; uti certe erat juvenis forma decora corporis, morum suavitate, pietate, religione in Apostolicam Sedem, & omnibus Christiani Principis virtutibus bellica etiam fortitudine egregius. Ut his Conradum proavum aut Henricum avum Imperatores polliceri posset; quemadmodum ab his eum etiam Ursbergensis schismaticus Scriptor commendare necesse habuit. Et tota Italia Conradum amplectebatur, amabilem Regem ac Principem suum. Contra alii, quod plerique Schismatici essent, ac Regis assentatores. Henricum æqua postulare dicebant. Horum igitur sententia prævaluit, abdicatusque Conradus, quem tamen prius coro-

coronaverant, & Henricus junior patris hæres & Imperii Successor pronunciatus. Sed priusquam ad coronam admitteret Pater juramentum exegit, quo sancte sponderet nunquam se vivente Patre regnum sumpturum, nisi forte id ipse juberet; quod tamen perfidus filius non præstitit, ipsumque haud multo post Patrem regno exuit. Igitur filius hic Henricus V. festo Epiphaniæ solemni ritu inauguratur Rex. A quo verò Archiepiscopo inunctus sit, nemo veterum Scriptorum satis prodidit. Ruthardo Moguntino Archiepiscopo in exilium projecto, verisimile est, id ab Hermanno Coloniensi Archiepiscopo factum; quamvis ex hoc schismatis notam Hermanno suo aspergi ægre patientur Colonienses, quem cognomento Pium quidam scripsere. Nec multum ab hac celebritate superstes Hermannus, obiit II. Calend. Decembris, Successorem nactus Fridericum, favore magis Henrici Regis, quam Cleri electione. Præpositum ante fuisse Bambergensem colligas ex epistola apud Gretzerum recitata: familia, ex qua ortus, incerta. Henricus Rex peracta filii coronatione perrexit in Saxoniam, forte ut Monasterii Burchardum Episcopum imponeret, firmaretque. Inde Ratisbonam petiit; qua in urbe festum Paschatis exegit. Sub id tempus feria quinta Paschatis Conradus Ultrajectensis Episcopus Schismaticorum hactenus Signifer a Frisio negociatore domi suæ confossus interiit.

Ursberg. Gobelin. ætat. 6 c. 55.

Dodechinus Ursberg. Trithem. in Chron.

Beka in Chron. Heida in hist. Ultraject. Episc.

Hierosolyma capta in potestatem Christianorum redit. *Sigebertus*

Inter hæc læti bellorum successus continuati in Oriente obsessa Hierosolyma, & trigesimo obsidionis die, Idibus Julii, expugnata, feria sexta circa horam nonam, in potestatem Christianorum rediit; insigni virtute bellica Godefridi Bullionii, qui primus inter primos visus muros scandere, & in urbem penetrare. Tanta Barbarorum in ea strages edita, ut per cæsorum sanguinem equi trahendi fuerint. Octavo post die omnium suffragiis Godefridus Hierosolymorum Rex salutatus est. Verum ille neque regium nomen, neque insignia sumere voluit, quod diceret conveniens non esse ea in urbe auream coronam sumere, in qua Christus spineam gestasset. Post hæc itum Ascalonem adversus Saracenos cum exercitu centum millium equitum & quadringentorum millium peditum occursantes. Godefridus etsi non nisi quinque millia equitum, & quindecim peditum numeraret; ausus tamen, implorata ope divina, prælatoque signo crucis, cum hoste congredi; quem primo impetu in fugam abjecit, cæsis centum Saracenorum millibus. Interque fugientes ad ipsas Ascalonis portas duo millia obtrita, præter eos, quos aut saltus, aut mare absumpsit. Quemadmodum hæc Ursbergensis expeditionis comes, & Archiepiscopus Pisanus Legatus Urbani Pontificis atque ipse Godefridus Bullionius epistola apud Dodechinum conscripsere. Hac insigni victoria potiti regnum suum firmant Christiani, multis exinde domum revertentibus, & palmas signum victoriæ secum in Germaniam & Galliam reportantibus. Tam læta in Oriente rerum facies, quam tristis in Occidente, Henrico Schismatico Rege Ecclesiam & Imperium conturbante. Godefridus altero post anno magno Christianæ Reipublicæ luctu obiit; cui subrogatus Balduinus frater II Hierosolymorum Rex.

Jam & Italia pacata erat Urbani Pontificis auctoritate, ad quem Episcopi & Italiæ Principes cum Conrado Rege accesserant. Quare & Urbanus post Pascha synodum centum & quinquaginta Episcoporum convocarat, in qua sententia anathematis in Guibertum Pseudopontificem ejusque fautores, in Henricum Regem & Schismaticos repetita. Hoc eodem vinculo anathematis Episcopi nostri per Germaniam & Saxoniam arctius illigati proscriptique. Ipse deinde Urbanus Pontifex, postquam per XI annos Ecclesiam præclara constantiæ omniumque Pontificalium virtutum laude inter multiplices ærumnas administrasset IV Calend. Augusti excessit e vita; cui Paschalis gente Thuscus successit, egregius per omnia virtutum ornamenta commendatus Pontifex. *Berthold.*

Annus Christi 1100.

Paschalis II. Pont. 1. Henrici IV. Reg. 45. Imp. 17. Henrici II Ep. Pad. 11.

Berthold. Ursberg. Dodechin. Bellarm. de script. Eccl. Spondanus in Not. ad Baron.

Paschalis eo nomine II Pontifex, ut primum electus, Italiam ab omni Schismaticorum labe purgare cœpit; ad quod opus opportune mors Guiberti Pseudopontificis consecuta est. Auctor est Ursbergensis dixisse Guibertum ante obitum, dolere se, quod unquam Apostolici nomen tanto cum Ecclesiæ turbamento suscepisset; id quod ex ore ejus se audisse testatur is, qui Chronici Ursbergensis partem ante Ursbergensem scripsit; quando Ursbergensis anno 1198 adolescens fuit, & anno demum 1201 Sacerdos consecratus, ac paulo post Monachus Præmonstratensis sit factus.

Morte Guiberti Pseudopontificis cognita, multi Schismatici Episcopi ad unionem aspirant.

Morte Guiberti per Germaniam & Saxoniam cognita, multi religione & conscientia perculsi Episcopi aspirare cœperunt ad reconciliationem, quod Paschalem Pontificem populi Romani desiderio, unoque Cleri consensu electum, a tota Europa coli viderent. Sed obstitit denuo Henricus Rex Schismaticus, & tres ordine Pseudopontifices Albertum, Theodoricum & Maginulphum obtrusit; qui tamen mox tanquam abscissi a vite palmites sponte exaruere. Tantum hujus impii Regis odium erat in Apostolicam Sedem; quod Schismaticis semper cum hæreticis commune fuit. Ac Rex postquam Moguntiæ Natalem Christi egerat, consilia pacis habuit ad Rempublicam componendam, prædonesque opprimendos. Quæ omnia frustra agebantur, cum vulnus Schismatis eadem pertinacia refricaret; neque se, neque Episcopos, ac Principes cum Ecclesia reconciliari pateretur.

Dodechin.

Saxones interim nostri Duce Udone Marchione rebellantes, populantesque, Sclavos, quos Luiticios dixere, aggressi, insignique victoria potiti, cum præda & triumpho rediere in Saxoniam.

Ecclesia Theslensis ab Henrico Ep. Pad. donatur Cœnobio Helmwardeshusano.

Per id tempus Henricus Paderbornensis Episcopus noster, libera donatione sua ac Cleri, dedit Cœnobio Helmwardeshusano nostræ diœcesis Ecclesiam in thesle cum omnibus prædiis & bonis; id vero pœnitentia delictorum suorum se fecisse confitetur, tanquam jam Schismatis quoque eum pœniteret, & reconciliationem quæreret, cui haud multo post renunciavit. Et quia in his tabulis annum suæ ordinationis XVI non a prima adita possessione, sed Regis Henrici nominatione consignavit, juvat hic adscribere.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus ipsa propiciante sanctæ Paderburnensis Ecclesiæ Episcopus. Notum esse volumus tam futuris quam præsentibus cunctis Ecclesiæ Christique fidelibus, nos pœnitentia peccatorum nostrorum, & spe futuræ retributionis ductos esse, quæ in Helwardeshuson est Ecclesiæ, in honore Domini Salvatoris, nec non & beatissimi Apostolorum Principis Petri constructæ, Ecclesiam, quæ est in villa thesle nuncupata, rogatu atque consensu Cleri sanctæ Paderburnensis Ecclesiæ contulisse, & jure perpetuo cum omnibus appendiciis, id est, decimis, agris cultis & incultis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, silvis & cunctis reditibus in proprietatem ad usum Deo illic servientium tradidisse, legasse, concessisse. Decimationem quoque in villa quæ Mulben dicitur, eodem modo in possessionem perpetuam contulisse, pro salute corporis & animæ nostræ, & ob memoriam Popponis Episcopi antecessoris nostri, qui eidem Ecclesiæ bannum capelle in villa ipsius Monasterii cum septem adjacentibus Ecclesiis contulit, ut tali donatione restaurum piscationis faceret in Herstelle, quam ab ipso Monasterio petens acceperat, simulque ob recordationem felicis memoriæ Imadi Episcopi, & omnium prædecessorum nostrorum. Restituimus autem per hanc eandem traditionem eidem Ecclesiæ crucem auream, quam inde cum consensu Thetmari Abbatis, aliorumque fratrum accepimus, atque ad ornatum & decorem nostræ, quæ in Paderburne est, matri Ecclesiæ transtulimus, nec non & scrinium quod nostro sumptu frater ejusdem Ecclesiæ Rogkerus satis expolito opere in honorem sancti Kyliani atque Liborii fabricaverat. Crucis vero atque scrinii banni ac piscationis ideo fecimus mentionem, ut no-

verint Succedentes nobis Deo traditum, quod accepimus, nec destruendum quod statuimus. Ut igitur hæc statuta perpetua firma nobis, nostræ illique Ecclesiæ defunctis, & jam prænotatis permaneant, hæc describi jussimus, & sigilli nostri impressione signavimus. Banno quoque Domini nostri Jesu Christi, & beatissimi Apostolorum Principis Petri, nostraque quam accepimus, ligandi atque solvendi auctoritate firmavimus, & firmamus. Si quis autem hæc infringere, vel destruere præsumpserit, sese cum omnibus sibi cooperantibus anathemate perpetuo, ab eo quem offendit beato Petro damnatum noverit. Data XVIII Calend. Septembris, anno Dominicæ Incarnationis Millesimo centesimo, Indictione VIII. Ordinationis vero Heinrici Episcopi anno XVI.

Accessit aliud ab hoc Episcopo nostro monumentum liberalitatis erga Cœnobium Abdinghovianum, quod hisce tabulis testatum reliquit.

In nomine Domini. Notum sit omnibus fidelibus tam præsentibus quam futuris, quod temporibus Regis Henrici quarti Dominus Gumpertus venerabilis Abbas Patherburn. Cœnobii prædium quoddam cum universis, quæ in eo erant, mancipiis, jumentis, & utensilibus in pago Ossentorp in advocatia Heinrici Comitis de Rietbeke a quodam Boddicone XX marcis comparavit, expendens ad coemptionem illius calicem argenteum de sua Ecclesia cum communi fratrum consilio certe satis utili, & fructuosa commutatione. Quæ coemptio postea apud Thuneresberg in placito Erphonis præsidis regali banno confirmata est. Ego vero Heinricus Dei gratia Patherburn. Sedis Episcopus decimationem de eodem prædio illi Monasterio perpetualiter delegavi, tam pro remedio animæ nostræ, quam interventu præfati Boddiconis, qui eam in beneficium eatenus possederat, sicque rogatu prædicti Abbatis, & fratrum ejus jam dictam coemptionem, & hujus decimationis traditionem nostra pontificali auctoritate & banno stabilire, firmare, & roborare curavi, & ipsam cartam hanc constitutionem scriptam continentem sigilli nostri impressione insigniri feci, æterna feriens maledictione omnes, qui hanc constitutionem ullo modo infringere præsumpserint. Hujus traditionis & confirmationis Testes sunt tam Canonici quam Monachi hujus nostræ principalis sedis. Laici vero Elver, Gerhard, Egbrah, Hugo, Uffo, Luidolf, Eizo, Essiko, Herebold, & alii multi. Acta Patherburn XI. Calend. Septembris anno ab Incarnatione Domini MC. Indictione VIII.

Tradunt fasti Corbeienses corpora Ludolphi & Druthmari Abbatum suorum, quod multis palam miraculis inclaruerant, humo levata, ac publicæ venerationi exposita fuisse. Fidum adhuc stabat Cœnobium illud cum Marquardo Abbate suo in Pontificis & Catholicorum societate; ausique Monachi sub Schismatico Imperatore per multos supplices libellos repetere decimas a Widone Schismatico Osnabrugensium Episcopo, quas Benno, ut diximus, traxerat ad suam Ecclesiam. Sed Widonem longe funestius malum hoc anno perculit. Quippe Basilica Cathedralis & urbs Osnabrugum miserabili incendio conflagravit. Extractæ tamen ex circumlabentibus flammis Sanctorum reliquiæ, quibus Ecclesia illa a Carolo M. large donata erat; eæ vero cum inter concursantium tumultus disjectæ abditæque essent, nec diu reperiri possent, divinitus rursum patefactæ sunt, & pristino cultui redditæ. Inde magnus in hunc diem adhuc sacrorum pignorum thesaurus servatur in prima illa Saxoniæ Ecclesia Carolina.

Fasti Corbeiens. MS. Cleinsorg. Ertwinus. in chron. Osnab. Crantz. l. 5 Metrop. c. 38.

Urbs & Basilica Osnabrug. conflagrat.

Annus Christi 1101.

Paschalis II. Pont. 2. Henrici IV. Reg. 46. Imp. 18. Henrici II Ep. Pad. 12.

Chron. Hild. Dodechin. Ursberg. Sigebert.

Altera in Orientem expeditio suscipitur.

Imperator post illa Natalem Christi Moguntiæ celebravit. Qua in urbe multorum Principum conventus celebratus, & Imperatori suasum est, Legatos Romam pro concordia inter regnum & sacerdotium tandem ineunda mitteret; sed agitatum consilio simul Schismaticorum, ne alius Pontifex reciperetur, ac quem omnium Romanorum, aliarumque Ecclesiarum consensu probatum, in locum Paschalis obtendere fas esset. Interim postquam

ex Oriente prosper belli sacri successus est perlatus in Occidentales provincias, & Paschalis Pontifex haud secus quam Urbanus omnes Reges, Principes, ac populos cohortari auditus est ad nova belli subsidia, altera expeditio, quæ priori etiam multitudine hominum ex Italia, Gallia, & Germania confluentium haud impar, in Palæstinam sumpta est. Ejus indicium fuisse volunt papilionum per tres continuos dies e Saxonia in Bavariam volitantium nubes; sed maxima pars hujus expeditionis fraudata est perfidia Alexii Constantinopolitani Imperatoris, qui cum Christianis simulando amicitiam, clam cum Turcis faciebat, proditor simul & hostis Christianorum. Multis hanc expeditionem, & felices Balduini Regis progressus descripsit Ursbergensis. Quinam vero ex Saxonum gente nube illa papilionum notati venerint in numerum hujus expeditionis in annalium memoria non reperio.

Imperator Moguntia Spiram concessit, atque inde Leodium; qua in urbe celebrato Paschate, Aquisgranum petiit, ubi præsentibus Friderico Coloniensi Archiepiscopo, Oberto Leodiensi, Alberone Metensi, Cunone Wormatiensi, & Burchardo Monasteriensi, Episcopis, ceterisque aulæ proceribus, Virginibus Andennensibus restituta est villa Andenna ab Alberto Namurcensi Comite, tabulas scribente Huberto Cancellario vice Rothardi Archicancellarii, Archiepiscopi videlicet Moguntini exulis. Actaque hæc sunt XVIII Calend. Junii, anno Henrici III. Imp. ordinationis XLVIII, regni XLVI, Imperii XVIII. Postridie in obsidione castri Limburgensis confirmata ab Henrico Rege privilegia Abbatiæ Laubiensis, rogantibus Henrico filio Rege, Friderico Coloniensi Archiepiscopo, Burchardo Monasteriensi, Conone Wormatiensi, Adalberone Metensi, Walchero Cameracensi, Episcopis, ceterisque Regni proceribus. Ex quibus æstimes Burchardum e Saxonicis Episcopis aulam Schismatici Imperatoris affectatum esse, interque Consiliarios Regi adhæsisse.

Miræus c. 122 in Not. Belg.

Præclarum hoc tempore patrocinium Abdinghoviani Monasterii suscepit Henricus Episcopus noster in conventu cleri, Comitum ac nobilium Paderbornæ præsentium, quod hisce tabulis posteritati testatum fecit.

Literæ Henrici Ep. Pad de confirmatione Monasterii Abdinckh.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus Dei gratia Patherburn Ecclesiæ Episcopus. Quotiens a nobis subjecti ea postulant, quæ sic eorum profectui conveniunt, ut rationi per omnia competant, non solum quæsita ultro offerre, sed & quæ proficua sunt eis paterna nos dilectione decet exhibere. Unde omnium fidelium Christi tam præsentium quam futurorum cognoscat industria, qualiter Dominus Gumpertus venerabilis Abbas hujus civitatis cum suis fratribus nos adiit, & Ecclesiæ commissæ calamitates super incensis ejus ædificiis, distractis prædiis, advocatorum exactione, violentorum invasione conquærens, quarundem rerum a nobis in præsentiarum canonicam correctionem & Ecclesiasticæ defensionis in futurum tuitionem rationabiliter & suppliciter expetiit. Nos autem ob honorem & amorem Dei, quo Ecclesiam ejus tuendam gubernandamque suscepimus, & licet multo labore optatæ pacis & quietis in litore collocavimus, rationabili petitioni benignum assensum præbuimus, & primitus, quæ milites & homines nostri juri suo & beneficio vendicaverant, plenarie restituentes hæc cum aliis hominibus, quæ eadem Ecclesia eatenus possederat, vel deinceps possessura est confirmantes, & corroborantes, præsentis scripti auctoritate & banno stabilivimus & communivimus, sub anathematis interminatione statuentes, ut nulla persona parva vel magna, domestica vel extranea contra Dei Ecclesias sæviens quemlibet Abbatem & fratres præfatæ Ecclesiæ super bonis concessis vel concedendis, mobilibus & immobilibus inquietare, molestare, aut divestire præsumat. Quod si ausu temerario attemptaverit, & quicquam ipsius Ecclesiæ juris aut honoris, sive in Abbatis regulari electione seu in quacunque Ecclesiasticæ dignitatis & utilitatis provisione & dispositione imminuere vel infringere præsumpserit, anathematis vinculo nisi velociter cum condigna satisfactione resipuerit, innodetur, honorisque ac dignitatis suæ periculum patiatur. Observantes autem eidem, & in eodem loco, quæ sua sunt misericordia divina custodiat, & post hanc vitam

ad æternam feliciter pervenire concedat. Testes hujus confirmationis sunt Thietmarus Abbas de Helmwardeshusen, Rotgerus Præpositus, Reinboldus Decanus, Conradus Præpositus, Bernhardus Cellerarius, Heinric, Godescalcus, Hizel, Volbrach, & ceteri omnes Canonici. Laici vero Karolus filius Regis Danorum, Erpho Comes, Luippold Comes, Conrad, Burghardus, Tiemmo, Gumprath, Wolo, Heinric, Bernhard, Thietmar, liberi homines. Ministeriales autem Elver, Ecbertus, Athelword, Eizo, item Eizo, Manegold, Hildebold, Herebold, Coffo, Hugo, Adelbraht, Godika, Sibrech, Godescalc, Radolf, Brun, Herimar, & alii multi. Data Patherbrunnen Calend. Novembris Anno Dominicæ Incarnationis MCI. *Indictione* IX, *regnante Heinrico Rege* IV.

Flectorpiensis cœnobii initia. *Cleinsorg. Stangefol. Litera tabularii Paderborn.*

Ratam quoque hoc anno habuit donationem Helmwardehusano Cœnobio factam Albertus Moguntinus schismaticus Archiepiscopus; qua super re tabulæ apud nos suppetunt. Sed illustriora, quæ ex Flectorpiensi Cœnobio primum hoc anno apud nos inchoato, ac deinde alibi absoluto ex certis monumentis accepimus. Conditor ejus Erpo Padbergensis Comes, quem memorabili ad omnem posteritatem miraculo Deus ad hujus Monasterii fundationem pertraxit, quam in rem fundationis tabulas ab ipso Comite consignatas, quibus hæc exponuntur, referre juvat.

In nomine Domini. Erpo, dictus Comes in Patberg. Ad notitiam omnium fidelium pervenire desideramus, quod nos ad honorem Domini nostri Jesu Christi, & sanctæ Genitricis Virginis Mariæ, & super reverenda ossa beati Landolini Confessoris, quæ sanctæ memoriæ Patiradus Episcopus Paderbornensis de diœcesi Cameracensi transtulit, & in loco, qui dicitur Boka, integraliter deportavit, novellam plantationem religionis S. Benedicti construximus, super fluvium, qui dicitur Lippia, quod opus structuræ meæ consilio & adjutorio Domini Henrici Episcopi Paderbornensis inceptum Comites de Nytehe minis & terroribus, ne perficeretur, impediverunt, asserentes, se veros hæredes loci illius esse post mortem Dominæ Beatricis conjugis nostræ. Unde inito consilio prædicti Domini Episcopi transmigravimus Abbatem & fratres ejus, qui cum ipso erant, in villam nostram, quæ vocatur Fletorp, & ibi incepimus structuram nostram consumare, Anno Gratiæ Millesimo centesimo primo, ad honorem piæ matris: & ut ardentius instarem benignissimus Deus flagello suo me torpentem excitavit hoc modo. Quodam tempore opidanis in Herhusen forte injuste in tantum offensus, ut incendio Oppidum ipsorum totaliter destruere, & consumere vellem, & jam ignem immittenti quidam de ipsis Opidanis ad Ecclesiam S. Magni gloriosi Martyris fugientes imaginem crucifixi Domini rapuerunt, & eam ferentes obviam mihi jam furenti processerunt. At ego præ furore rationem non capiens ad portitores crucis evaginato gladio ut stultus miser inrupi, & quod crucifixo pro corona capiti impositum est, percussi, & partem in terra dejeci. Nec sine mora ultio divina defuit, nam digiti mei, quibus ferrum ad contumeliam SS. reliquiarum strinxeram, & manus in volam contracti, præsentiam interni judicis ibi adesse & iram perscrutati. Tunc igitur ejus flagello desperatus, & tamen de eo, quod scriptum est, flagellat omnem filium, quem recipit, fiduciam sumens, præsumebam a misericordia Dei me diligi, qui meretur affligi, præfatæ Ecclesiæ beati Magni de meis possessionibus mansum unum, & Monasterio meo Fletorpensi omnia mea, & me ipsum, ministeriales meos cum beneficiis, & possessiones, servos omnes mihi bene in hoc consentientes Dominæ meæ perpetuæ Virgini Mariæ contradidi. Constituo, & præsenti scripto sigillo nostro roborato jubeo, ut post mortem meam aliam personam Ecclesiasticam Abbas, & qui cum eo sunt fratres eligant, & ei proprietatem Monasterii mei tradant, & ejus consilio advocatum unius ad anni tempus, vel duorum si opus sit eligant, finito vero advocatiæ suæ termino, iterum si necesse sit, non de progenie prioris, sed alium, ut caveatur, ne aliquis in advocatia hæreditario jure succedere possit. Ministeriales mei, qui modo sunt Ministeriales Monasterii in quacunque Parochia moriantur, sepulturam in prædicto meo Monasterio eligant, & habeant, & optimum equum, quem quis habeat, ad arma ibidem offerat.

Jura

Jura vero in accipiendis vel dandis hæreditatibus ſedem jura Miniſterialium, ubi ſe tradiderint, habeant.

Situs Comitatus Padberg.

Veteris memoriæ Comitatus Padberga, quem jam ante Conradus Imperator anno 1030 Meinwerco Epiſcopo dederat; uti ſupra a nobis relatum eſt; ſitusque ad Dimolam fluvium intra Montem Martis & Brielam Ducatus Weſtphaliæ oppidum, ad confinia Waldecenſis Comitatus, ſedes Comitum in monte edito, bona Comitatus a Meinwerci ætate Badbergenſes fiduciario jure ab Epiſcopis ſortiti. Inde per temporum injurias partim Archiepiſcopo Colonienſi, partim Comitibus Waldecenſibus per ſpolium ceſſere. Certe Erpo primus Cœnobii Conditor intra Epiſcopi Paderbornenſis jurisdictionem locum ſuo adhuc ævo agnoſcit. Deceſſit is ſine prole anno 1113, in hoc a ſe condito Cœnobio ſepultus. Frater illi fuit Thietmarus, qui cum ſine liberis quoque eſſet, fertur Comitatum tradidiſſe in manus Archiepiſcopi Colonienſis. Inde ex alia ſtirpe, ab Archiepiſcopis Clientes Comites impoſiti, qui multis exinde injuriis & bellis afflixere Paderbornenſem diœceſin, Epiſcopis noſtris, pro veteri jure & donatione Conradi Imperatoris, Comitatus bona repoſcentibus. Fundatoris tabulis conjungo Henrici Epiſcopi noſtri, quibus Cœnobium intra ſuam diœceſin confirmat.

Confirmatur ab Henrico Ep. Pad Cœnobium ab Erpone Comite fundatum

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus Dei gratia S. Patherbrunnenſis Eccleſiæ Epiſcopus. Et divinæ legis executio, & regiminis noſtri exigit adminiſtratio, bonorum laboribus pro viribus aſſiſtere, juris æquitatem contra injuſtitiam defendere, ut cuique ſua illibata conſerventur, atque ſibi cohæreat in compage unitatis ordinatio univerſitatis. Hujus intuitu rationis notificamus tam præſentibus quam futuris Eccleſiæ filiis, qualiter fidelium noſtrorum præcipuus Erpho Comes in Diœceſi noſtra Cœnobium in honorem S. Dei Genitricis in fundo, qui Boka nuncupatur, ſuper Lippiam fluvium ſito, qui Conjugi ejus Dominæ Beatrici hæreditaria ſucceſſione competebat, inſtituit, & prædia, quæ vel habebat, vel induſtria conquirebat, Monachis inibi Chriſto ſervituris delegavit, de nominato autem prædio novellæ inſtitutionis Eccleſiam rogatu ipſius Dominæ initiari, fundari, dotari decrevit, & hæc ſunt reliquæ poſſeſſiones, quas ipſe Comes de proprio in uſus fratrum ſeparavit. In Flietorp Eccleſiam cum dote, & duo prædia cum manſis. In Langevorde Eccleſiam cum dote & prædium cum manſis. In Veerhol Eccleſiam cum dote & prædium cum manſis. In Mulenhus Eccleſiam cum dote & unum prædium Haſſapa, Hoite, Loithar, Berdinghus, Mehkus, Winemarinchus, Gembike, Hulikiſſen, Holthus. Huic piæ inchoationi nos per omnia congaudentes, & in futurum rebus conſulentes ſupra dictum prædium Boka cum Eccleſia & dote & cuncta ſuperius memorata cum omnibus appendiciis ſuis, terris videlicet cultis & incultis, pratis, paſcuis, ſilvis, venationibus, aquis aquarumque decurſibus, molendinis, piſcationibus, & omnium commoditatum generibus præſentis privilegii teſtamento eidem Monaſterio perpetuo jure confirmamus, & ne aliqua perſona Eccleſiaſtica, ſive ſecularis infra terminos ipſius Parochiæ aliquid ſtatuendi, vel commutandi habeat poteſtatem, quod commodis Monachorum officiat, aut quietem perturbet, vel utilitates impediat, ſub anathemate interdicimus, ſed ea quæ primum tradita ſunt integritate libera & inconvulſa manere decernimus. Si quis autem temerario auſu aliquid de interdictis violare præſumpſerit, authoritate Domini Paſchalis PP. & noſtræ animadverſionis ſententia, niſi reſipuerit excommunicationis vinculo inſolubiliter innodetur. Actum in ipſa Eccleſia, Anno ſingularis Nativitatis Milleſimo centeſimo primo, Indictione decima, Imperante Henrico IV. Teſtes fuerunt Abbates Eckenbertus Corbeyenſis Abbas, Gumpertus Patherbrunnenſis, Thietmarus Helmwardicenſis. Nobiles Thietmarus Fr. Comitis, Wydikindus, Volckmarus, Thietmarus, Bernhardus, Henricus· Miniſteriales Adelwardus, Godefridus, Godeſcalcus, Ermingerus, Gerhardus, Retherus, Thiedolfus, Berhardus, Rathwardus, Reynhardus, & alii multi.

Perſtitit Cœnobium illud a primis initiis ad hæreſis tempora. Primus loci Abbas Fridericus, ab eo ordine conſequentes Rothardus, Wicbertus, Hartwicus,

wicus, Hermannus, Wigbertus, Uffo, Godefridus, Siffridus, Albertus, Rotgerus de Schaden, ceterique ad Balthasarem, qui exuto habitu Cœnobitico, ductaque uxore ad hæresin transiit, & miseram in ditione Corbejensi vitam clausit. Cranium D. Landolini Conradus Luderus, Archiepiscopi Coloniensis per eas partes moderator rerum sacrarum, clam ex Flechtorpiensi Cœnobio transtulit ex hæreticorum manibus in Cœnobium Odaccium, inscio Theodoro Paderbornensium Episcopo. Inde metu belli Christiani Halberstadiensis a Sanctimonialibus in Hirtzberge translatum, ac demum a Francisco Wilhelmo Osnabrugensi Episcopo incertum quo deportatum, frustra Paderbornensibus & Benedictinis reposcentibus.

Insignium multorum virorum obitus. Ursberg. Chron. Hils des. Fasti Corb.

Ceterum hic annus multos illustres viros sustulit. Conradum Henrici Imperatoris filium, ac Regem Italiæ, cum incredibili omnium Orthodoxorum luctu. VI quoque Octobris clausit extremum diem D. Bruno in Calabriæ suæ eremo, vir sanctissimus, & Conditor familiæ sacræ Carthusianorum. E Saxoniæ Principibus occubuit Henricus cognomento Crassus, Comes Northemii, Ottonis Bojariæ Ducis, & Saxoniæ propugnatoris filius; redierat is jam in gratiam cum Henrico Imperatore, a quo & Frisonum Marchio impositus est; quam gentem cum oneribus durius premeret, adversum se concitavit, tandemque uxore Gertrude, quæ soror erat Eckberti Marchionis Saxoniæ vix e periculo elabente, ipse prælio cum Frisiis congressus, magna victus ignominia cecidit. Periere & multi alii Saxonum hac Frisonum rebellione. Biennio post Cuno sive Conradus frater Bichlingæ Comes, vir omnibus naturæ donis ad miraculum ornatus, popularium quoque conspiratione interemptus. Ita fortuna in clarissima Ottonum familia extinguenda sævire visa est. Duo præterea schismatici Archiepiscopi morte subtracti, Egilbertus Trevirensis & Liemarus Bremensis, tuba schismatis, & Henrici incentor; qui tamen posteris annis, ex quo a Lothario captus, aulæ & Schismaticorum consortio sese subtraxit. Egilberto Successor datus Bruno, Liemaro Humbertus, uterque schismatis labe infectus. Nihil Imperator sollicitius agebat, quam ut schismaticis subrogaret schismaticos Episcopos; quantumque Regnum suum his artibus firmabat, tantum turbabat Ecclesiam.

Annus Christi 1102.

Paschalis II. Pont. 3. Henrici IV Reg. 47. Imp. 19. Henrici II. Ep. Pad. 13.

Ursberg. Baron. Concil. Rom. in causa Henrici Imp.

Non latebant hæc Paschalem Pontificem, vigilantissimum & cordatissimum Ecclesiæ rectorem; quare per Quadragesimam Romæ synodum indixit, ad quam omnes Italiæ Episcopi, multique etiam ex transmontanis convenere. Ea in synodo, quod, uti Bertholdus etiam scribit, priorum Pontificum anathemata in Schismaticos sensim in contemptum abirent, Pontifex congregatis in synodo Episcopis sententiam anathematis in Henricum Imperatorem & Schismaticos per Saxoniam & Germaniam Episcopos renovavit, ipsumque ejus schisma, ob contemptum Apostolicæ Sedis inter præcipuas hæreses annumerandum pronunciavit. Imperator, etsi sub initium anni, cum Moguntiæ rursum Natalem Christi celebraret, in conventu Episcoporum ac Principum promiserit, se Romam profecturum, & cum Pontifice tractaturum de concordia inter regnum & Sacerdotium, nihil tamen homo fallax præstitit. Post ubi intellexit, se rursum, omnesque schismaticos Episcopos, a Romano Pontifice in synodo proscriptos damnatosque esse, iram furoremque vertere cœpit in Catholicos Episcopos vexandos.

Dodechin. Gobelin. Crantz. L. 5 Metrop. c. 27. Henricus de Aslo eligitur Archiep. Magdeburg. quem Imperator persequitur

Ex horum Catholicorum Episcoporum numero, posteaquam hoc anno mortuus est Hartwigus Magdenburgensis Archiepiscopus, qui solus prope ex Saxonibus Episcopis ea tempestate in fide Apostolicæ Sedis perstiterat, Henricus Comes de Aslo, quem primo Paderbornensem Episcopum delectum diximus, Cleri populique suffragatione subrogatus est. Præsul non minus a pietate quam constantia

in

in defensione Catholicæ religionis commendatus a Scriptoribus. Quæ postquam Henrico Imperatori cognita, quod sibi Episcoporum imponendorum potestatem vendicaret, Henricum insectatus est, omnique id opera egit, ut Schismaticum Episcopum Sedi illi obtruderet. Quapropter Henricus ab Episcopi munere ad annum 1105 rejectus est, nullo tamen alio in ejus locum subrogato (quemadmodum in locum Trevirensis obtrusit Brunonem Archiepiscopum) Saxonum, ut credi tur, metu, iis in locis prævalentium.

Gobelin. ætat. 6. c. 55 Bellum inter comitem Arensberg. & Archiep. Coloniensem.

Exarsit hoc anno bellum inter Fridericum Arensbergæ Comitem, cognomento Bellicosum, & Fridericum Coloniensem Archiepiscopum. Causa belli in obscuro relicta, nisi quod per id tempus Robertus Flandriæ Comes Orthodoxus a Paschali Pontifice animatus bellum intulerit Leodiensi & Cameracensi Episcopis Schismaticis, qualis & Fridericus Coloniensis erat; incitabatque Arensbergensem Comitem ex sorore Henrici Crassi ortum vetus in Henricum Imperatorem odium. At Fridericus Archiepiscopus, collecto exercitu, Westphaliam ingressus Arensbergam castrum obsedit, & ad deditionem compulit. Qua clade nihilo fractior Arensbergensis Coloniensem Episcopatum ferro & igne vastat. Quibus ad Cæsarem perlatis, citatur ad Cæsaris tribunal; at vadimonium deserit, eoque rebellis proscribitur. Sed ille confisus consanguineorum auxiliis Godefridi Cappenbergensis, & Hermanni Ravensbergici Comitum, qui Ottonis quoque Saxoniæ & Bojariæ Ducis filias duxerant, Henrici Crassi sorores, bellum redintegrat. Simul per id tempus a cliente nobili duo Cappenbergensium Comites, Godefridi fratres, ex insidiis occisi sunt. Ita Westphalia intestinis simul bellis flagrare cœpit.

Chron. Tremon. MS.

Fasti Corbei. MS. Marquardus Abbas Corbeien. per Schismaticos expellitur.

Qua tempestate turbata est congregatio Corbeiensis Cænobii, expulso Marquardo Abbate per Guntherum Heresfeldiensem Abbatem, qui per fraudem circumvenerat Corbeienses. Tam fœdum Schisma, quod & Monachos collisit. Guntherum altero mox anno divina ultio consecuta sustulit e medio, restitutusque est in integrum Marquardus, religiosissimus Abbas, & Catholicarum partium studiosissimus; uti ob hanc rem ante ab Episcopatu Osnabrugensi a Schismatico Imperatore dejectus redierat ad Monasterium suum.

Henrici Ep. cura pro clero & cœnobiis.

Henricus Episcopus noster, etsi schismatis adhuc malo implicatus hæreret, neque ob dominatum Imperatoris se expedire posset, sedulo tamen procurationem Ecclesiæ suæ gessit, & tam Clero quam Cœnobiis utiliter consuluit; quod inter cetera hæ literæ Abdinghoviani Monasterii ex hujus anni beneficio testabuntur; in quibus etiam ejus ætatis Cathedralis Ecclesiæ illustres viros, & antiquissimam Brenckiorum familiam, hodiedum inter nobiles claram, recognoscere licebit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Dei gratia Padebornensis Ecclesiæ Episcopus. Quod ad multorum notitiam pervenire congruum duximus, literarum monumentis mandare provida deliberatione curavimus. Præsens ergo ætas omnisque secutura noverit posteritas, qualiter duæ sorores secundum carnem liberæ Bertha & Walburch nomine cum consensu tutoris sui Friteboldi suorumque hæredum Bernhardi & Frederici duos mansos in villa Swinfelde, quos hæreditario jure possederant, ad Paderbornense Cænobium in honore SS. Apostolorum Petri & Pauli constructum tradiderunt, ut non solum beneficium necessariæ consolationis, sed etiam auxilium oportunæ experirentur defensionis. Hæc traditio prima facta est in placito Walonis præsidis, loco, qui dicitur Burc coram multitudine, quæ ad tribunal ejus convenerat, quam ipse regali banno confirmavit & roboravit. Secundo coram principali altari SS. Apostolorum Petri & Pauli præsente Domino Gumberto Abbate cum omni congregatione Laicorumque multitudine, ubi & Henricus nostræ Ecclesiæ advocatus prædictam traditionem de altari suscepit, regiæque potestatis banno postmodum in placito advocatiæ suæ stabilivit. Postea prænominatæ sorores ab amicis suis ammonitæ se ipsas in proprietatem prædictæ Ecclesiæ dederunt, & præfatos mansos cum uno, qui erat Ecclesiæ in eadem villa, usibus suis quamdiu viverent profuturos in benefi-

cium

cium acceperunt. Hanc traditionem tam legitime factam bannique nostri auctoritate firmatam, si quis, quod absit, infringere temptaverit, vel aliquam læsionem seu injuriam præfati Cœnobii fratribus inferre præsumpserit, iram & offensam Dei Sanctorumque ejus incurrat, de libro viventium memoria ejus pereat, æternæ maledictioni cum diabolo & angelis ejus subjaceat; quæ ne forte attemptare quis audeat, & ut memoriale in generationem generationum permaneat, paginam hanc inde scribi jussimus, & eam impressione sigilli nostri subter consignatis idoneis testibus signavimus. Quorum nomina hæc sunt Robertus Præpositus, Reynboldus Decanus, Conradus Præpositus, Godescalcus, Reinbertus, Foltbertus Canonici. Luippoldus Comes, qui ad placitum Walonis præsidis præsens erat, Worad vicedominus, Cizo, Ecbrath, Monegold, item Cizo, Rado de Brenken, Bernhardus Causidicus, Frittobold, Menigoz, Siffridus, Adalbero ac plures alii studio brevitatis omissi. Hæc traditio & confirmatio facta est anno Incarnationis Dominicæ Millesimo CII. Indictione X regnante Rege Henrico quarto.

Annus Christi 1103.

Paschalis II. Pont. 4 Henrici IV Reg. 48. Imp. 20. Henrici II. Ep. Pad. 14.

Henricus Imp. translato in filium Imperio, Palæstinam petere cogitat

Sub anni sequentis initium Imperator, postquam Moguntiæ Christi Natales peregerat, conventum Episcoporum ac Principum habuit, in quo palam edixit, se, translato in Henricum filium regno, profecturum in Palæstinam, & sepulchrum Christi adoraturum, id quod per * Emehardum Herbipolensem Episcopum publice pro concione denunciari jussit. Quæ postquam vulgata, mirum, quantum sibi Cleri populique favorem collegerit. Læti omnes spe pacis, qua civilibus dissidiis positis, arma tandem in recuperationem terræ sanctæ convertenda sint. Quapropter multi sacrorum antistites, nobiles, ac milites ad crucis vexillum convolarunt. Sed fallax homo ex intercalari pietate mox rediit ad ingenium & schisma confirmandum. Post illa cum schismaticis Episcopis Friderico Coloniensi, Brunone Trevirensi, & Burchardo Monasteriensi Episcopis, Spiram profectus est, quemadmodum id docent tabulæ Laurisheimensi Monasterio datæ, quas iidem Episcopi cum Friderico & Sigefrido Palatinis consignarunt. Spira Leodium concessit; ubi in Principum conventu Robertus Flandriæ Comes supplex in gratiam receptus. Hinc transito Rheno in Westphaliam digressus Imperator cum schismaticis Episcopis (inter quos aulæ consul Burchardus Monasteriensis Episcopus) ad Saxoniæ motus, ut Sigebertus scribit, componendos. At quales hi fuerint, auctor non prodidit, nisi quod constet Fridericum Magdenburgensem cum Friderico Coloniensi Archiepiscopo gravi bello implicatum fuisse, & Henricum de Schaden Marchionem, Saxoniæ potentissimum ea tempestate Principem, obiisse. Pace in quadriennium transacta, rediit Henricus cum filio ad hiberna in Bojariam.

** al. Meginardum. Miraus in not. Belg. c. 129.*

Sigebert. in chron.

Ursperg.

Synodum interim celebravit Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, in qua ea sancita sunt, quæ cum Ottone Werthinensi Abbate controversa intervenerant, uti tabulæ ejus Cœnobii id exhibent. Haud minus indiligens Henricus Episcopus noster in Quadragesima proximis ante Pascha diebus synodum Vernam Cleri habuit; in qua publicis literis testibusque donationes Gumberto Abbati, & Monasterio Abdinghoviano factas comprobavit, quas hic adscribimus.

Ex Archiv. Werth.

Henricus Ep. donationes Abdinghovensibus factas in synodo comprobat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Henricus Dei gratia Padeburnensis Ecclesiæ Episcopus. Quia juxta veridicam magistri gentium vocem unusquisque propriam mercedem accipiet secundum suum laborem, cum solatium denarii diurni laboris lato caritatis mandato etiam extraneis & inimicis impendere debeamus, maxime domesticis fidei & sub umbra alarum nostrarum habitantibus id impertiri debemus. Unde universæ posterorum nostrorum fidelitati notum esse volumus, qualiter nos pro divini servitii augmento nostro nostrorumque successorum piæ recordationis monimento fratribus Ecclesiæ beatorum

Apo-

*Apostolorum Petri & Pauli in suburbio nostræ civitatis degentibus, quibus Domnus Gumbertus venerabilis Abbas præest, ad altare eorundem Sanctorum Apostolorum diversis temporibus devota mente hæc contulimus, unum mansum in curbike in consecratione principalis crucis in eorum Ecclesia, quæ facta est V Novembris anno Dominicæ Incarnationis M. nonagesimo, Indictione XIII, præsentibus fere omnibus in hac civitate commorantibus, quandam decimam in Liesmari, mancipium unum Meinhardum nomine cujus uxor nomine Gesike filia Joannis Rother ad nos pertinentes postea commutati sunt ad eandem Ecclesiam datis * procis, muliere nomine Geseke, & filio ejus Bernhardo, vivarium piscium juxta hanc civitatem in loco, qui dicitur Rimbike, mansum unum hic in civitate cum area interventu cujusdem Cizonii nostri ministerialis ipsum mansum eatenus in beneficio possidentis, tum autem secularibus negotiis renunciantis, & emendationis vitæ gratia Monachorum in præfato Monasterio cohabitationem expetentis, filiis ejus præsentibus, nostrisque ministerialibus pluribus in testimonium assistentibus. Item mansum unum in villa, quæ dicitur Balhornon, interventu Hugonis de Gladebach ministerialis nostri, qui eum a nobis eatenus in beneficio habuerat. Itidem mansum unum in Hathebernincbusen, tali tenore, ut quamdiu in hac vita Deo disponente subsistimus in die ordinationis nostræ, post mortem vero nostram in die anniversarii nostri fratribus in refectorio in memoriam nostri caritas prompta exhibitione amministretur. Duo quoque prædia, quæ sunt in Bedinthorp & in Erpinthorp eidem Monasterio tradidimus pro calice argenteo triginta marcarum, q[illegible]m annuentibus fratribus in usus nostros sumpsimus & expendimus. Hæc omnia ob animarum remedium collocata usibus Deo servientium banni nostri auctoritate firmavimus, & omnes, qui predictæ Ecclesiæ fratres super eisdem bonis inquietare, molestare, aut divestire præsumpserint, æternæ damnationis & maledictionis cum diabolo & angelis ejus perpetuis gehennæ ignibus cruciandos, nisi velociter resipuerint, tradentes, paginam hanc in testimonium horum conscriptam sigilli nostri impressione insigniri jussimus. Testes confirmationis traditionum istarum sunt Rotherus Præpositus, Reinboldus Decanus, Conradus Præpositus: Bernhardus, Folcbertus, Reinbertus, Godescalc, Hezelinus Canonici. Liberi homines Conrad de Wartberghe, Tiemmo, Burghard, Gumbracht, Conrad de Everschutte. Ministeriales Ecclesiæ Elver Comes, Uffo, Hugo, Egbrech, Hildebold, Luidolt, Henric, Manegold. Ministeriales Ecclesiæ beatorum Petri & Pauli Sibrech, Tritbemar, Brun, Godescald, Rotholf, Heriman, Liefdag. Ministeriales Præpositi Rother, Folcbrach, Altman, Adalbrach, Albern, Everhard, Friddo. Ministeriales de Budecon, Altmar, Anshelm, Meinger, Heribold, Becelin. Ministeriales in Herese, Witman, Conrad, Udo, Cono, Witherold, Bernhard. Cives Brun, Rother. Thancmar, Heribold, Thiederic, Welrico & alii quam plures, qui ad synodum convenerant, anno Dominicæ Incarnationis MCIII, Indictione XI, regnante Henrico Rege quarto. Actum Paderb. in cœna Domini VII Calend. Aprilis.*

(Margin: * an porcis?)

Annus Christi 1104.

Paschalis II Pont. 5. Henrici IV Reg. 49. Imper. 21. Henrici II Ep. Pad. 15.

(Margin: Ursperg. Dodechin. Interimitur Sigebertus Comes.)

(Margin: Auctor vitæ Henrici. Obit Boto Comes ex Immidingorum Saxonum familia.)

Cæsar ex quo superiori anno in Saxoniam descenderat, gentem Saxonum multo quam ante non solum mitius, sed & honorificentius in aula habere cœpit, ad invidiam Bojariæ gentis. Qua super re, dum Ratisbonæ post Natalem Christi celebratum versatur, palam querelæ & seditionis voces auditæ. Incentor horum Sigebertus Comes Borchusanus, in quem ob id aulicorum conspiratio coorta, quique deinde Ratisbonæ in hospitio ab hora tertia ad nonam obsessus, fractisque tandem foribus captus (postquam tamen prius sacramento corporis Christi se muniisset) obtruncatus est. Quo tempore Boto, Erbonis Comitis frater, vir grandi corporis statura, & militari fortitudine adversus Pannones clarus, excessit e vita; cujus maternum genus

Ursbergensis deducit ex Immidingorum Saxonum s...pe, quæ & Meinwerci Imadique Episcoporum nostrorum fuit, & a Widekindo M. descendit, Imperatoriæ per Mathildem Ottonis Magni matrem familiæ agnata. Ratisbona Cæsar Moguntiam petiit, celebratoque Paschate, cum Henrico filio Rege in Saxoniam progressus est ad motus, quos Orthodoxi in spem libertatis erecti concitarant, componendos. At ea expeditio mox irrita recidit, quod Henricus filius saniori mente imbutus, patrem aversatus, noctu clam e castris in Sueviam profugus, se a patris consortio subduceret, quem trium Pontificum sententiis proscriptum, intelligebat indies pertinaciorem. Filium pater per Legatos nunc blanditiis, nunc minis revocare conatus est; sed frustra hæc agebantur, quod is jam aliorum procerum consiliis in partes Catholicorum transiisset. Quare Pater, omissa expeditione Saxonica, iter Moguntiam relegit ad Christi Natalitia ea in urbe celebranda. Tandem sera numinis pœna Regem, qui per 40 annos Rempublicam & religionem turbaverat, consecuta, æmulum in filio objecit, a quo regno mox exutus est.

Deseritur Henricus a filio.

Has inter turbas Henricus Episcopus noster VI Calend. Martii, rogatu Erckenberti Abbatis, Cœnobio religiosorum virorum, quibuscum bonam amicitiam colebat, omnes decimas, quas Hoxtariæ vicinisque locis, & per totam diœcesin controversas habere poterant, liberaliter confirmat; idque se pro instituto Antecessorum suorum, ac pro animæ suæ bono facere profitetur. Qua super re apud nos tabulæ extant anno 1104 consignatæ; quo jam, mortuo Marquardo Abbate, Erckenbertus successerat; nisi eo vivo adhuc subrogatus, quod Marquardi mortem fasti eorum referant ad annum 1106. Sane Henricus Præsul conscientiæ integerrimæ, nisi quod uno schismatis malo adhuc obvolutus hæreret.

Annus Christi 1105.

Paschalis II. Pont 6. Henrici IV. Reg. 50. Imp. 22. Henrici II Ep. Pad. 16.

Ursberg. Dodechin. Auctor vitæ Henrici. Sigebert. Otto Frising. Albert. Stad.

Henrici Imp. filius Saxoniam ad obedientiam Rom. Pontificis reducit.

Sed nunc annus sequitur MCV Germaniæ quidem turbulentissimus, sed quo primum afflicta Catholicorum causa respirare cœpit. Henricus enim Rex filius Cæsaris, qui in Sueviam discesserat, mense Januario, a Gebehardo Constantiensi Episcopo, Apostolicæ Sedis Legato, abjurato Schismate, Ecclesiæ communioni restituitur. Mox in Bojariam conscendit; ad quem magno numero Norici, Suevi, & Franciæ Orientalis proceres ultro confluxere; cum his in Saxoniam properat, certus se ob veteres Henrici patris inimicitias non alienos Saxonum animos habiturum. Neque spes irrita fuit; ab his cum ingenti honore & incredibili lætitia exceptus, Pascha magno nobilium concursu Quidlenburgi peragit. Ubi Ruthardum exulem Moguntinum Archiepiscopum consilii auctorem adjutoremque nactus est; cujus auctoritate totam prope Saxoniam, exactis Schismaticis Episcopis, ad obedientiam Romani Pontificis adduxit.

Concilium Northusanum.

Concilium inde IV Calend. Junii apud Northusium regiam villam advocat, confluentibus ex tota Saxonia Episcopis, Abbatibus, & ingenti Clericorum & Monachorum multitudine. Eo in concilio, cui præfuere. Ruthardus Moguntinus Archiepiscopus & Gebhardus Constantiensis Episcopus Apostolicus Legatus, proscripta Simoniæ hæresis, damnatus Clericorum concubinatus, multæque salutares Ecclesiæ leges sancitæ sunt. Decretum etiam ut a Schismaticis Episcopis consecrati per Catholicam manuum impositionem reconciliarentur cum Ecclesia. Intererat huic synodo Henricus Rex juvenis; nec prius accessit, quam ab Episcopis vocatus, habitu vultuque ad modestiam composito. Inde e loco consurgens, allocutusque præsentem senatum palam edixit, omnia se Pontificum & Principum decreta approbare: nulla regnandi cupiditate Rempublicam capessere; nec alio consilio discessisse a patre, quam ut omnes conjungeret cum Apostolica Sede, & Orthodoxorum societate; quod si pater S. Petro, & Successoribus satisfaceret, & cum Ecclesia in gratiam rediret, ex-

Quæ in eo egerit Henricus V.

templo

templo se in omnibus patri cessurum, & famuli in modum serviturum: scire se, quid naturæ, quid sanguini, quid carissimo parenti & regiæ majestati deberet. Plura proloquenti obortæ sunt lacrymæ, quæ tanto Saxonum motu accepta sunt, ut complures cum regio juvene in fletum solverentur. Acclamatum ab omnibus, votaque & preces conceptæ pro salute utriusque Regis.

Episcopi schismatici cum Ecclesia reconciliati.

Tum vero Udo Hildesimensis, Henricus Paderbornensis Episcopus noster, & Fridericus Halberstadiensis, Schismatici Episcopi, ad pedes Ruthardi Moguntini Archiepiscopi ac Metropolitani, simulque Regis provoluti, erroris sui veniam precantur, & coram universo sacræ synodi senatu Paschali Romano Pontifici & Apostolicæ Sedi fidem jurant, recepti tum in gratiam & communionem Catholicam; verum ea lege, ut tantisper se a munere Pontificali continerent, donec Paschalis Pontifex eorum causam cognosceret probaretque. His rite peractis, solutoque concilio, novus Rex Merseburgum processit cum Episcopis ac Principibus Saxoniæ ad festum Pentecostes celebrandum. Ea ex urbe missi legati Romam, qui Paschalem Pontificem in Germaniam invitarent, ad præsentem Imperii & Ecclesiæ statum pro Apostolica auctoritate componendum. Ibi Henricus Asloensis, Paderbornensium Episcopus noster, quem ab Henrico Rege Schismatico ejectum diximus delectumque Magdenburgensium Archiepiscopum, auctoritate Ruthardi Moguntini Archiepiscopi, & Gebhardi Constantiensis Episcopi, Apostolici Legati, sacerdos & Episcopus consecratur, atque ex Regis simul voluntate Sedi Magdenburgensi imponitur. Quid reliquis per Saxoniam schismaticis Episcopis, & ab Henrico Rege obtrusis, Witeloni Mindensi, Joanni Osnabrugensi, ceterisque factum sit, neque scriptores eorum temporum, neque fasti singulorum meminere. Verisimile habeas eos similiter & sacrorum muniis prohibitos esse, dum se cum Ecclesia & Apostolica Sede reconciliarent.

Henricus Asloensis consecratur Sacerdos & Episcopus.

Quæ postquam in Saxonia quiete peracta sunt, Rex contractis militaribus copiis, Moguntiam movit, ut Ruthardum Archiepiscopum jam octavum annum exulem, moderatoremque horum salubrium consiliorum, in sedem suam reponeret. Erat in eadem urbe Henricus pater colligendo militi intentus. Eo cum armatus filius procederet, Rheni transitu prohibetur. Quare Herbipolim deflectit, depulsoque illic Erlungo Schismatico Episcopo, Rupertum Orthodoxum, & a Clero electum, auctoritate Moguntini Archiepiscopi, & Apostolici Legati, imponit. Herbipoli Rex dimissis, quos secum adduxerat, Saxonibus, Norimbergense castrum duorum mensium obsidione expugnat, captivis Ratisbonam secum abductis. Eo pater jam milite auctior, insecutus filium, receptusque in urbem, factione civium, filium conjecit in fugam, interemptoque per Sicarios Gebhardo Antistite, Ulricum adolescentem subrogat.

Antistes Mogunt. & Herbip. sedibus suis restituuntur.

In hac rerum perturbatione uterque copias auget, & castra castris ad Reginum amnem magnis partium iris opponuntur. Jamque parricidialis pugnæ dies aderat; cum Cæsar nusquam non infelix de suorum proditione, qua in prælio deserendus esset, clam admonitus, noctu cum paucis profugit ad confluentes Rheni & Mosellæ; ad cujus fugam dilapsus & miles. Quo postridie cognito, Henricus filius Ratisbonæ castra admovet, urbem recipit, dejectoque Ulrico, Hartwicum Catholicum præsulem reponit. Inde Herbipolim progressus Erlungum Schismaticum Episcopum proturbat, restituto Ruperto. Eodem fortunæ processu Spiræ potitus, Gebhardum Hirsaugiensem Abbatem præfecit Episcopum. Hinc Moguntiam digressus, Ruthardum introduxit Archiepiscopum, magno Cleri populique gaudio post octennii exilium receptum. Ita omne certamen inter patrem & filium pro Episcopis, quod in horum patrocinio maximum Regni monumentum versaretur; quantumque pater pro Schismaticis Episcopis introducendis, tantum filius pro Orthodoxis laborabat.

Henricus Imp. a filio in fugam actus.

Reducuntur ad Ecclesias suas ab Henrico filio Episcopi Catholici, ab Henrico patre & Imp. pulsi.

Cum jam in eas angustias conjectus esset Henricus Cæsar, a filio, & prævalentibus Catholicis ægre se sustineret, filius Moguntiam descendens, patrem

Otto Frising lib. 7. c. 10

Confluentia Bingam invitat ad colloquium; atque ibi per omnia pietatis nomina cum flectu eundem rogat, velit tandem cum Deo & Romano Pontifice redire in gratiam, nec turbare tot calamitatibus Ecclesiam; id si faceret, & se & totum Imperium rediturum ad omne ejus obsequium. Ad quæ pater, id nonnisi in publico Principum conventu fieri posse respondit. Igitur factis induciis, communi consensu indicuntur comitia Moguntiæ per dies Natales Christi agenda: ad quæ sub exitum hujus anni ingens Episcoporum & Principum multitudo confluxit; nam præter Albanum Episcopum Legatum Apostolicum, quinquaginta duo Principes convenere. Ducturus erat & filius Patrem ad comitia; verum postquam ex urbe Moguntina relatum est filio hærenti apud patrem, recusare Episcopos colloquium communionemque cum patre, priusquam Ecclesiæ & Apostolicæ Sedi reconciliatus esset, suasit patri filius, ne se Moguntiam daret turbidis rebus, sed Ingelhemii consisteret; quod & fecit. Additi interim patri custodes præsidii causa.

Concilium Moguntinum indictum ob Henricum Imp.

Interea placuit Patribus concilii mitti qui cultum omnem Imperatorium, & insignia Imperii reposcerent. Missi in hanc rem Archiepiscopi Ruthardus Moguntinus, & Fridericus Coloniensis, cum Episcopo Spirensi; eosque cum filio secutus est Legatus Pontificis, & alii proceres, qui cum Ingelheimii eum adiissent, pavidum atque omnis consilii inopem invenerunt. Quare miscendo blanditiis minas, facile in eam mentem impulere, ut augustalia ornamenta, coronam, sceptrum, crucem, lanceam, & gladium, licet ægre admodum, permitteret ad filium transferri. Hisce impetratis, adigunt sponte renunciare imperio: loca munita, quæ præsidio teneret, restituere: publice detestari schisma: scelera in Ecclesiam commissa fateri, & Sedi Apostolicæ satisfactionem polliceri. Quæ cum metu adactus fecisset, recedente Moguntiam filio, clam a suis est monitus, Ingelheimio se subduceret in tutiorem locum; uti mox horum consiliis obsecutus, secundo Rheno Coloniam profugit. Miserabile, inquit Otto Frisingensis, relinquens hominibus exemplum ac spectaculum, cum ex tanto fastigio dejiceretur, exueretur que omnibus augustalibus ornamentis; quod tragicum in modum factum scribit Helmoldus, Stadensis, aliique tanquam per vim Episcopi coronam detraxerint e capite, & de sede protractum vestimentis augustalibus spoliarint; & cum extremam inopiam circumspiceret, rogarit a Spirensi Episcopo, ut Clerici portionem sibi daret, quo vitam aleret, quod vulgi fabula aspersum dixeris.

Henricus Imp. augustalibus ornamentis & imperio exuitur.

Helmoldus lib. 1. c. 33.

Id vero ex his constat Brunonem Trevirensem, & Fridericum Coloniensem Archiepiscopos a Schismaticis ad orthodoxos rediisse, quod hosce Archiepiscopos sibi adversos habuerit in Concilio Moguntino. Jam & plerique Saxoniæ Germaniæque Episcopi, mutato rerum statu a schismate recesserant; quo tamen in numero Burchardum Monasteriensem Episcopum non facile comprehendas, quod is compertus sit Imperatori pertinaciter ad mortem ejus hæsisse, consiliorum omnium arbiter, & tanquam alter aliquis Albertus, aut Liemarus, aulæ moderator. Quare, ut Gobelinus noster refert, sententia proscriptionis in Burchardum ab Albano, Episcopo & Legato Apostolico renovata; & conspirantibus in eum ministerialibus Ecclesiæ, ope Friderici Arensbergensis, ejectus e sede sua, captusque ad Henricum Regem, patris tum æmulum, deductus, a quo & in vinculis habitus sit. Tum vero Theodoricum Winceburgicum Orthodoxum, & a Clero electum Episcopum restitutum volunt. Quod vero Gobelinus scribat, hoc ipso statim anno Burchardum ab Imperatore in Westphaliam descendente repositum esse, nulli verisimile videri poterit, qui secum reputaverit, in quas angustias conjectus ipse Imperator fluctuarit.

Ceteris Saxoniæ Episcopis ad unionem reversis, Burchardus Monast. Episc. in Schismate permanet.

Annus

Annus Christi 1106.

Paschalis II Pont. 7. Henrici V Reg. 1. Henrici II Ep. Pad. 17.

Ursberg. Otto Frising. Henricus V Germaniæ Rex inauguratur.

Enim vero anno proximo post abdicatum a Patre imperium, Henricus filius, eo nomine Regum quintus, in celeberrimo, de quo diximus, Episcoporum ac Principum conventu Moguntiæ iterum Rex Germaniæ inauguratus est, anno post primam inaugurationem Aquisgrani factam septimo. Confirmato post fidem juratam Rege novo, Episcopi ac Principes de constituenda repub. quæ tot annis misere fluctuarat, hactenus solliciti, consultum habuere, mittere legatos ad Paschalem Romanum Pontificem, ut ejus auctoritate firmaretur concordia Imperii, & si vacaret, ipse Pontifex ad fulciendas Ecclesiæ res in Cisalpinas provincias veniret. Delecti ad hanc legationem præstantissimi ex synodo Episcopi, qui & prudentia, & splendore natalium, & honore tum temporis eminebant. Missi igitur a Lotharingis Bruno Trevirensis Archiepiscopus: a Saxonibus Henricus de Aslo, ante Paderbornensis, nunc vero Magdenburgensis Archiepiscopus: a Franconibus Otho Babenbergensis, a Bois Everhardus Eistadensis, ab Alemannis seu Suevis Gebehardus Constantiensis, a Burgundis Curiensis Episcopus. Intercepit hanc legationem Adelbertus, ferox ac perfidus juvenis Tridenti, Legatosque in castrum abduxit captivos, uno tantum Gebehardo Constantiensi Episcopo Romam penetrante; sed quarto post die a Welfo Bojariæ Duce liberati, in provincias quique suas rediere. Henricus de Aslo Magdenburgensis ad Regem se retulit, magnoque & in aula, & in castris loco fuit apud Henricum Regem, cujus consilio ob canam sapientiam, & religionem postea in legationibus ad patrem, & constituenda Republica multum usus est, uti id Ursbergensis referre visus.

Henricus Imp. exauctoratus plures Principes & civitates ad commiserationem movet.

Interim Henricus exauctoratus Imperator, postquam Ingelhemio Coloniam fidam sibi urbem intrarat, non exulis in modum, sed regio apparatu exceptus est a civibus. Paucis ibi diebus commoratus, Leodium abiit; ex qua urbe scripsit ad Regem Galliarum, variosque Principes; & miseriam suam deplorando, opem sollicitat; reperitque Henricum Lotharingiæ Ducem, & Henricum Leodiensem Episcopum, qui auxilia polliciti in spem pristinæ fortunæ erigerent. Accessere Colonia, Leodium, Bonna, Juliacum, vicinæque urbes, miseratione, ut præferebant, ad partes exauctorati Cæsaris. Insequitur patrem filius; verum ubi ad pontem ad ulciscendam cladem accessit, retrogressus est Bonnam: mox cum exercitu 20000 redit, & Coloniam casso labore in quartam hebdomadam obsidet. Urbis capiendæ spe dejectus, Mosam versus movet; cum nuncii adferuntur Cæsarem 7 Augusti die Leodii extinctum esse. Cadaver filii jussu Spiram transvectum, & lapideo sarcophago inclusum per quinquennium jacuit extra templi limina (quod Imp. vivus nunquam Ecclesiæ reconciliatus erat) tandem Pontificis indulgentia, majorum mausolæo illatum est. Morte Cæsaris, qui supra quadraginta annos auctor schismatis ac turba Ecclesiæ fuerat, repente omnis rerum scena mutata est, positisque concitatoris armis Imperium in Henrico filio conquievit; & ille nihil antiquius habuit, quam ut Episcopos per Germaniam & Saxoniam schismatis dominatu ejectos reponeret in sedes suas.

Moritur Leodii, ejusque cadaver sacra diu sepultura caret.

Excessit hoc anno ex humanis Magnus, Dux Saxoniæ, Westphaliæ, & Angariæ, ultimus Bilinganæ stirpis, bellicosus per omnem vitam Princeps, multisque adversus Sclavos victoriis clarus; non alia prole relicta, quam binis filiabus: quarum altera Eilica Ottoni Comiti Ballenstedii & Anhaltii, altera Walfildis Henrico Nigro Duci Bojariæ denupta. Ex priori conjugio natus Albertus, cognomento Ursus, Marchio Brandeburgicus: ex posteriori Henricus superbus seu Catulus, Pater Henrici Leonis, potentissimi per Bojariam & Saxoniam Principis. At vero Ducatus Saxoniæ & Westphaliæ Angariæque ab Henrico Rege datus Lothario Comiti. Natus is erat Gebehardo, Supplenburgensi prope Helmen-

Obitus Magni, Ducis Saxoniæ.

menstadium Comite; dataque jam erat Lothario in matrimonium Rikesa, filia Henrici Crassi, & Gertrudis Brunswici dominæ. Quare ex matrimonii bonis, & Ducatus possessione ingens illi opum & potentiæ accessio facta est; viro, qui religione & bellica virtute omnia meritus, & gradu facto ex Duce postHenricum V Imperator delectus.

Chron. Pegavien. EtMarquardi, Abbatis Corbeiensis

Obiit & hoc anno Marquardus Corbejensium Abbas, ut fasti eorum tradunt, vir religione, pietate, ac constantia adversus Schismaticos ea tempestate conspicuus, Præclarum ejus elogium præter ea, quæ diximus, est in Chronico Pegaviensi; nam cum anno MC, Wigbertus Saxoniæ Marchio Pegaviense Cœnobium in diœcesi Merseburgensi conderet, Marquardum Corbeiæ adiit, *quod eo tempore regularis disciplina, ut auctor refert, præ ceteris Saxoniæ Cœnobiis apud Corbeiam vigeret, cui tum Marquardus Abbas, vir veneratione & memoria dignus præsidebat: petiitque ab eo religiosos viros, quibus Cœnobium suum inchoaret & formaret; datus ei vero Windolphus venerabilis Monachus ad hoc opus perficiendum. Nec immerito; is enim ob vitæ continentiam, & religionis observantiam tunc cellæ cuidam præstitutus erat, antea etiam scholarum magister apud suos Corbeiæ in Cœnobio, scientia clarus. Vir præterea, qui dimissa inter Canonicos Præpositi Hilgenstadiensis dignitate, amore sanctioris vitæ, Monachi institutum inter Corbeienses amplexus, quem Marquardus D. Viti, aliorumque Sanctorum reliquiis, ac sacra etiam supellectile donatum Wigberto transmisit.* Cui Luidgerus ceterique Monachi ad novam hanc Coloniam inchoandam additi. Inde Windolphus primus ejus loci Abbas brevi Cœnobium illud quadraginta religiosis viris impletum, formatumque vidit. Adeo inter hæc turbulenta schismatis tempora religio sua incrementa habuit. Marquardo successit in Abbatis dignitate Erckenbertus; vir ob præclara virtutum ornamenta a nobis sæpius memorandus.

Annus Christi 1107.

Paschalis II. Pont. 8. Henrici V. Reg. 2. Henrici II Ep. Pad. 18.

Ursberg. Dodechin. Albertus Stadens. Gobelin. Brovverus lib. 13.

A patris excessu Henricus Rex liberam Imperii administrationem adeptus. Ratisbonæ Christi Natalitia peregit, præsentibus Apostolicæ Sedis Legatis. Constitutis per superiorem Germaniam publicis rebus, Moguntiam descendit, eaque in urbe cum Ruthardo Archiepiscopo Pascha celebravit. Post illa in Saxoniam profectus, Goslariæ conventum Episcoporum & Saxonicorum Principum habuit, in quo de Saxoniæ tranquillitate disposuit. At mira ibi res evenit Regi; dum enim noctu quiescit in aula, horrida tempestas fulmen excussit in cubiculum Regis, quo ensis Regius tactus, & mucro cum baltheo absumptus, simul clypeus contractus in rugas: nec intactum Regis corpus; nam digitus grandior pedis vulnere perstrictus, quod nulla deinde medicorum ope sanari potuit. Tanquam his monitis doceretur parentis casus formidare. Eo simul in conventu Abbati & Monasterio Helmwardeshusano, quod tum in diœcesi Paderbornensi nostra, religiosa disciplina, numeroque Monachorum florebat, majorum suorum privilegia hoc ipso, quod hic sistimus, diplomate confirmavit.

Henricus V Rex confirmat Privilegia Helmwardeshusana.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus divina favente clementia quintus Romanorum Rex. Notum fieri volumus omnibus Christi nostrique fidelibus, tam futuris quam præsentibus, qualiter nos causa Dei, & pro felici stabilitate regni nostri, & ob æternum remedium animæ nostræ, nostrorumque parentum, immo & pro dilectione clavigeri regni cœlorum, & etiam digno interventu, & humili petitione nostrorum dilectorum Principum Othonis videlicet Babenbergensis Episcopi, Burchardi Monasteriensis Episcopi, Udonis venerabilis Hildenesheimensis Ecclesiæ Pontificis, Liudigeri Ducis, Herimanni Comitis, & aliorum multorum nostrorum fidelium, Ecclesiæ Dei in honore beati Petri principis Apostolorum constructæ, in loco, qui dicitur Helmwardeshuson, omnia

bona

bona tam prædia, quam cætera adquisita nostrorum antecessorum Regum vel Imperatorum temporibus, nostrique tempore, Successorumque nostrorum, quamdiu durabit sæculum, adquirenda sibi, sive per precariam, sive per emptionem, sive per oblationem, vel quolibet alio rationabili modo per hanc præceptalem paginam concessimus, ac jure perpetuo possidenda regia maturitate firmavimus. Dedimus quoque præceptum stabiliter regio more, ut nulla deinceps persona, magna vel parva, cujuscunque sit ordinis vel officii, audeat dictam Ecclesiam aliqua arte molestare, vel inquietare, vel tributum inde, vel aliquod regale servitium exigere, sed per omnia & in omnibus ex regali concessione utatur perpetua libertate. Ut autem hujus nostræ pietatis concessio ab omnibus credatur, & stabilis & inconvulsa omni ævo permaneat, hanc inde cartam conscriptam, & manu propria corroboratam impressione nostri sigilli insigniri jussimus.

Signum Domni Heinrici quinti Regis Romanorum invictissimi.

*Albertus Cancellarius vice Moguntini Archiepiscopi Rothardi Archicancellarii recognovi. Data VII Calend. Augusti * Indictione XIV. anno ab Incarnatione Domini MCVII. regnante Henrico V Rege, Romanorum anno II. ordinationis ejus IX. Actum est Goslariæ feliciter in Christo Amen.* * Ind. XV.

Restituit Corbeiensibus decimas, ab Ezelino interversas.

Goslaria Rex propius diœcesin nostram ingressus, Corbeiam adiit; lustratoque antiquissimo ac celeberrimo Monachorum per Saxoniam Cœnobio, in quo tot Cæsarum quot antecessorum suorum pietatis monumenta admiratus, Erckenberto Abbati decimas ab Ezelino invasore quodam interversas magno religionis zelo in integrum restituit; id quod hisce regiis tabulis testatum reddimus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus divina favente clementia quintus Romanorum Rex. Auctoritate SS. scripturarum, & maxime ex diversis verbis in Evangelio didicimus, quod domum Dei, quæ ipso testante domus orationis vocatur, nunc hilariter dando, nunc vota persolvendo, nunc justitiam faciendo debemus honorare, atque sublimare, ut hoc modo Deum Creatorem nostrum hic & in futuro propitium habere mereamur, cui servire vere regnare est. Cujus rei consideratione nostram pensantes salutem, & Successorum nostrorum, Ecclesiæ Corbeiensi subvenire in his, quæ necessario postulavit, decrevimus. Quapropter omnibus Christi nostrisque fidelibus nunc & semper notum fieri volumus, qualiter nos causa Dei & beatorum Martyrum Stephani, Viti, & Justini, & aliorum Sanctorum ob salutem nostram nostrorumque parentum, digno interventu Fritherici Coloniensis Archiepiscopi, Burchardi Mimigardefordensis Episcopi, Everhardi Eistadensis Episcopi, Benedicti Mutinensis Episcopi, Herimanni Comitis, Godefridi Comitis, Sigefridi advocati, Ludowici Comitis, Wicberti, & aliorum nostrorum fidelium; Et præcipue digna petitione venerabilis Erkenberti Abbatis, officium, quod quidam Ezelinus sibi pro hæreditario beneficio vendicabat, judicio contubernalium suorum ei ablatum, congregationi remisimus, & nisi prædictus Abbas cum fratribus suis intercessisset, digna ipsum ultione pro injustitia ei illata punivissemus. Quam abominabili enim injustitia hoc non dico beneficium sed maleficium sibi vendicaverit, ipsius rei argumento probatur, omnem quippe annonam fratrum extra canonice addecimatam suscipiens, adhuc decimabat, & quod scelestius est, etiam septimabat, & hoc suum beneficium nefarie affirmabat. Omnibus ergo nostris fidelibus idem injustum & sacrilegum acclamantibus & probantibus, ipsum ex toto officium congregationi remisimus, & confirmavimus, ut præpositus loci jussu & consensu Abbatis, qui pro tempore fuerit, provisorem annonæ fratrum, quem cautiorem judicaverit, habeat,

leat, nec ipsi Abbati, vel cuiquam Successorum ejus, seu alicui potestati magnæ vel parvæ eidem commutare liceat. Qui vero hæc temeraverit, pro contemptu regiæ majestatis Fisco nostro CCCta talenta persolvat. Ut autem hæc nostræ pietatis concessio omni ævo inconcussa permaneat, hanc cartam inde conscriptam impressione nostri sigilli jussimus insigniri.

Signum Domni Heinrici quinti Regis invictissimi.

Adelbertus Cancellarius vice Rothardi Moguntini Archiepiscopi & Archicancellarii recognovi. Data II. Calend Octobris, Indictione XV. Anno Dominicæ Incarnationis MCVII. regnante Heinrico V Rege Romanorum, anno II. ordinationis ejus VIII. Actum est Corbeiæ in Christo feliciter Amen.* *12.

Ex utrisque hisce tabulis non incongrue confeceris Burchardum Monasteriensem Episcopum, quod & fasti-corum docent, penetrasse in aulam & gratiam Henrici filii, quemadmodum id a parente sub extremum vitæ rogatum volunt.

Henricus peragratis Saxoniæ provinciis in Gallias se confert.

Peragratis Saxoniæ provinciis, quod Ursbergensis refert, aditaque Paderborna, aliisque Westphaliæ locis, Rex trans Rhenum ad superiores Germaniæ provincias se retulit, quo propius cognosceret ea, quæ a Pontifice acta essent (nam is superiori anno a Patribus concilii Moguntini invitatus erat in transalpinas regiones) sed veritus fluctuantibus adhuc Germaniæ rebus se miscere, in Gallias deflexit; ubi ab omnibus quod Ursbergensis scribit, tanquam angelus e cœlo lapsus exceptus est. Indicta subinde Trecis synodus, ad quam Germaniæ Episcopi invitati. Multa in ea salubriter decreta, interque alia repetitum, quod jam ante statutum, ut electio Episcoporum libera esset apud Clerum, nec institutiones Episcoporum, quas investituras dixere, admitterentur a Laico Principe; quo cum se læsum diceret Rex, eo quod id privilegium a Carolo M. ceteri Reges ac Cæsares sibi vendicassent, cui ipse renunciare non posset, provocavit ad concilium, quo se anno proximo accessurum promisit. Sed nescius Rex, quot Caroli M. Ludovici Pii, aliorumque Cæsarum diplomata possideantur per Germaniam & Saxoniam de libera electione Episcopi Clero facta. His igitur omissis, proceribus expeditionem indixit adversus Robertum Flandriæ Comitem, quæ in Octobri suscepta, qua Flandria vastata, Comes ad proximum conventum postulatus.

Restituitur in synodo Trecensi libera Episc. electio Clero, quod ægre fert Henricus.

Browerus ad hunc annum in annal Trevirens. In not. ad vitam S. Meinvv. Plures SS. reliquiæ Treviris deferuntur in diœcesin Paderborn.

Donata hoc anno illustrataque Paderbornensis diœcesis ingenti sanctorum pignorum thesauro, quæ in hunc modum describit Browerus in annalibus Trevirensibus. Annuente Brunone Archiepiscopo, & Clero Trevirensi, sanctissimi Modoaldi corpus per Thietmarum Abbatem ad Monasterium Helmwardeshusen, quod Episcopo Paderbornensi paruit, honesto pompæ spectaculo translatum est, atque ibi in oratorio B. Petri Apostoli, cum duobus e Thebæa legione corporibus honorifice collocatum. At multo distinctius largiusque hæc retulit Heribertus Rosweidus Societatis nostræ presbyter, vir sacrarum antiquitatum solertissimus indagator. Nam indictione XII, id est biennio abhinc, missum narrat a Thietmaro Abbate Cœnobitum, qui a Brunone corpus S. Leontii deposceret; quod cum ille renueret, pridie Idus Maji obtinuisse cum aliis reliquiis brachium S. Auctoris, qui celebris fuit inter Episcopos Trevirorum; at indictione XV. IV Idus Maji eum integrum corpus S. Modoaldi, lingua modo, corde & carne demptis, & duo Thebæorum pignora impetrasse: post hæc vero, actuarii loco accepisse mandibulam S. Aprunculi, & brachium S. Bonosi Episcopi.

Nec satis adhuc munificus Bruno Archiepiscopus eadem indictione duo dedit membra S. Auctoris, addiditque testam superioris capitis, ita ut modica tantum S. Auctoris portio remaneret Treviris. Dentem præterea adjecit; denique

denique & costam S. Beati Confessoris. Diu hæc postulata repulit Bruno Archiepiscopus, antequam has D. Auctoris reliquias permitteret, multum licet Paderbornensi Episcopo rogante, quod Clerus obsisteret, ne in Saxoniam, aut alio transportarentur. Tum ipse præterea Bruno religionis metu perculsus hærebat, propterea, quod ante complures annos D. Auctoris ossa se loco moveri passa non essent, exemploque Hetmanni Metensis Episcopi terrebatur, qui vitæ discrimen adierat, quod S. Clementis ossa, primi illius Sedis Episcopi, transferri sivisset; nihilo tamen minus Bruno Archiepiscopus totum hunc thesaurum transportari permisit, quem in Saxonia magno gratulantium occursu, & psallentium agminibus, sub vexillis & crucibus, accensis luminibus & thymiamatum odoribus, Clerus, Monachi & omnis sexus ætas excepere, multisque simul Deus miraculis illustravit.

Postquam igitur Thietmarus noster, sextus Helmwardeshusani Cœnobii Abbas, hunc præclarum thesaurum impetrasset, & in oratorio B. Petri Apostoli, quod in Cœnobio illo constructum erat, publicæ venerationi exposuisset, multique ad corpus supplices cœlestibus beneficiis juvarentur; misit Thietmarus religiosum ordinis sui Sacerdotem Treviros, & ad vicinas provincias, qui Modoaldi originem, vitam, & res ab eo gestas perquireret, & colligeret. Venit is postremo Leodium ad Stephanum Abbatem Cœnobio D. Jacobi præpositum, virum ea ætate religiosissimum, & sacrarum antiquitatum peritissimum; qui cognita Thietmari petitione, vitam illi S. Modoaldi, qualis apud Surium refertur, accurate a se prolixeque tribus libris descriptam, ipsique Thietmaro dedicatam transmisit; uti hæc ex Stephani ad Thietmarum præfatione constant. Vicissim illi Thietmarus ἀντιδώρου loco remisit translationem Modoaldi a se conscriptam; quemadmodum hæc in epistola Thietmari ad Stephanum Abbatem apud Surium mira sane narratione exponuntur. Quare uterque Abbas a Possevino & Vossio inter Scriptores latinos relatus, tanquam præclara ea ætate eruditorum virorum lumina; opinaturque Possevinus vitam & miracula S. Remacli a Thietmaro Abbate nostro conscriptam esse; fallitur autem Possevinus, dum ætatem Stephani Abbatis refert ad annum DCCXL, quem liquet Thietmaro nostro æqualem vixisse, sub Henrico IV. & V. Regibus; quemadmodum hæc translatio D. Modoaldi a Thietmaro nostro consignatur anno MCVII facta.

Jam vero quam munificus fuit Trevirensis Ecclesia in Thietmarum, & Saxones: tam largus quoque fuit Thietmarus in Cœnobium Abdinghovianum, & Ecclesiam Paderbornensem, magnamque sacrorum pignorum partem Gumberto Abdinghoviano Abbati donatam transmisit. Hoc nimirum illud ex Abdinghoviano tabulario scriptum docet. *Thietmarus Helmwardeshusanus Abbas cum unanimi fratrum suorum consensu concessit Abbati Gumberto, suisque fratribus, & universæ Paderbornensium Ecclesiæ ex sacrario B. Petri Apostoli pretiosissimas Sanctorum reliquias, quæ sibi divina dispositione & ordinatione collatæ sunt ab Ecclesia Trevirensi, atque Coloniensi, auctoritate, præcepto, atque licentia Archiepiscoporum atque Abbatum, cæterorumque Priorum utriusque Metropolis, ad laudem & gloriam Omnipotentis Dei, & augendum atque dilatandum honorem & venerationem ac servitium eorundem Sanctorum omni cultu solemni. Integrum corpus unius Sanctarum Virginum. De corpore S. Probi Episcopi & Martyris, qui fuit ductor earum, De corpore S. Modoaldi Trevirorum Archiepiscopi. De corpore S. Auctoris Archiepiscopi, Bonosii, atque Abrunculi Archiepiscoporum. De stola & pallio S. Maximini Archiepiscopi, brachium cum capite & costa unius Sanctorum Thebeorum. De corpore S. Pamphili Episcopi & Martyris, costa unius Sanctorum Maurorum, S. Kyliani Martyris.*

Abbas Helmwardeshus. plures SS. reliquias donat Abdinghoviano Abbati & Cœnobio.

Demum omnis ille sacrorum thesaurus, postquam fatali Lutheri ætate postremus Helmwardeshusanus Abbas cum Monachis, ducta uxore; transiit ad hæresin, Erici Episcopi Paderbornensis industria subtractus servatusque cessit Paderbornensi Ecclesiæ, ut tempore memorabitur. Ipsum vero ce-

Omnis ille SS. reliquiarum thesaurus demum cessit Paderb. Ecclesiæ.

lebre Cœnobium jacet nunc inter rudera ab Hassis disjectum, ex quo primum Lutherana, post Calviniana hæresis omnia turbare cœpit.

Auctor est Gobelinus noster Friderico Coloniensi Archiepiscopo una cum suis provincialibus a Pontifice interdicta fuisse munia Episcopi, eo quod Trecas ad concilium non venerit: eademque pœna Ruthardum Moguntinum Archiepiscopum, & Constantiensem Episcopum mulctatum, eo quod nonnullos Episcopos contra Canonum statuta instituissent; at Serrarius ex fastis suis refert absentem Ruthardum ex eadem, qua Coloniensem causa fuisse ab officio prohibitum; is tamen, postquam se purgavit Pontifici, restitutus est muneri suo. Adhæc Gobelinus perhibet, Mindensem & Halberstadiensem ab Episcopatu remotos, Paderbornensem vero Episcopum Henricum Romam profectum, & Cleri rogatu ac commendatione a Pontifice Ecclesiæ suæ restitutum fuisse. Nam etsi in conventu Northemensi ante biennium reconciliati Episcopi cum Ecclesia per Ruthardum Moguntinum Archiepiscopum & Legatum Apostolicum; ea tamen reconciliatio hac lege facta erat, ut Pontifici satisfacerent. Ac Pontifex licet Orthodoxos Episcopos a Clero electos, ejectosque per Schismaticum Cæsarem, reponi probaret, non perinde tamen probari poterat Schismaticos Episcopos confirmari in sedibus suis; seu quod ab Henrico IV Rege per vim obtrusi essent, seu quod indigni ac inutiles censerentur, ac malis artibus intrassent in ovile Christi.

Extulit hic annus e vita mortalium Henricum de Aslo Magdenburgensem Archiepiscopum, sicuti fasti Monasterii Bergensis, & Magdenburgensium notarunt, 15 Aprilis, secundo die Paschatis, dum pro more exspectaretur venturus ad Cœnobium, mortuus ad idem exportatus. Crantzius quatuor annis Sedi illi præfuisse tradit, alii septem; at cum Dodechinus anno 1102 Hardwico subrogatum scribat, non multum supra quinquennium Pontificatus ejus prorogari poterit. Integerrimus ea ætate præsul, in Apostolicæ Sedis fide inter Orthodoxos Episcopos constantissimus, pietate, liberalitate in egenos, gubernandi prudentia egregius, qui per 23 annos multis ærumnis afflictus, multisque injuriis agitatus a Schismaticis. Ex quo primum Paderbornensis Episcopus a Clero electus, ac deinde ab Henrico Cæsare in exilium projectus est, Magdenburgi, unde transsumptus erat, ad primam Canonici vitam rediit, donec ipse virtutum aspectus rursum ad Archiepiscopi munus ac dignitatem proveheret. *Henrici de Aslo Archiep. Magdenburg. obitus & laus.*

Annus Christi 1108.

Paschalis II. Pont. 9. Henrici V Reg. 3. Henrici II. Ep. Pad. 19.

Ursberg. Dodechin. Otto Frising lib. 7. c. 13. Chape. tom. 2. Episcopi Leodiens. Tranquille adhuc ibant res per Germaniam Saxoniamque cum Henrico V Rege, postquam Schismatici Episcopi aut reconciliati cum Ecclesia, aut depulsi e sedibus suis, & jam ubique Orthodoxos receperant diœceses. Natalem Christi a Rege Moguntiæ celebratum refert Ursbergensis, Aquisgrani Dodechinus; certo Calendas Januarii Leodii versatus est, ubi Cleri Leodiensis privilegia confirmavit, auctoritate Friderici Coloniensis Archiepiscopi, Herbipolensis & Spirensis Episcoporum. Inde in superiorem Germaniam movens Spiræ Conventum Principum egit. Affectati Regem Fridericus Coloniensis, Bruno Trevirensis Archiepiscopi: Cuno Argentoratensis, Burchardus Monasteriensis, Wito Curiensis Episcopi: Fridericus Dux Sueviæ, ceterique Comites, quos in diplomate XIV Calend. Aprilis consignato producit Guillimannus. Tam nunc perpetuus aulæ Comes Burchardus Monasteriensis Episcopus in aula filii quam Patris, intimorumque conciliorum arbiter, vir expediti inter Saxonicos Episcopos ingenii, multisque naturæ dotibus exornatus, ex familia Holtiorum, quæ in diœcesi Monasteriensi clara erat. Subinde magno apparatu bellum Ungaricum susceptum adversus Colomannum Principem, a quo Alinus frater ejectus, & Christiani, qui in Palæstinam tetenderant, multis injuriis affecti erant. Regem in hanc *Bellum Ungaricum nullo fructu ab Henrico susceptum.*

expe-

expeditionem comitatus Erckenbertus Corbeiensium ad Visurgim Abbas. Verum, sicuti Ursbergensis est auctor, nulla memorabili re perpetrata, id bellum Rex gessit, quod ex irrita obsidione Posonii lacerum exercitum reducere in Germaniam coactus sit.

Feliciori cursu procedebant bella Orientis, Balduino Rege, a quo pleno jure Hierosolymitanus Patriarcha impositus; ab eoque piissimo Rege, quod fasti Corbeienses nostri memorant, transmissæ advenere Corbejam reliquiæ de S. cruce, de sepulchro Domini, multaque alia præclara SS. pignora.

Fasti Corbej. MS.

Jam & Henricus Episcopus noster Roma reversus Paderbornam, confirmatus Paschalis Pontificis auctoritate in Episcopatu, animum multo ferventius adjecit ad Ecclesiam suam excolendam; multisque largitionibus, in pauperes & religiosorum Cœnobia factis, Deum sibi propitium quæsivit, palam testatus se pro expiatione delictorum hæc donare. Hujus pietatis indices vel hæ tabulæ, quibus exemplo Popponis, Imadi, aliorumque Episcoporum Paderbornensium Monasterio Helmwardeshusano tum disciplina & cœtu Monachorum florentissimo benefecit.

Henrici Ep. in Monasterium Helmwardeshus. beneficentia, cui donat villam Wilmeressen.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus ipsa propitiante sanctæ Patherbrunnensis Ecclesiæ Episcopus. Notum esse volumus tam futuris quam præsentibus cunctis Ecclesiæ Christique fidelibus nos pœnitentia peccatorum nostrorum, nec non & spe futuræ retributionis ductos, sanctæ quæ in Helmwardeshuson est Ecclesiæ, in honore Domini Salvatoris, nec non & beatissimi Apostolorum Principis Petri constructæ, nobis commissæ, quicquid proprietatis Ecclesia nostra possederat in villa, Wilmeressen nuncupata, rogatu præcipue Ottonis Comitis, qui dicebatur debilis, atque consensu Cleri sanctæ Patherbrunnensis Ecclesiæ contulisse, & jure perpetuo cum omnibus appendiciis, id est, agris cultis & incultis, pratis, pascuis, aquis, aquarumque decursibus, piscationibus, silvis, & cunctis reditibus in proprietate ad usum Deo illic servientium tradidisse; legasse, concessisse, pro salute corporis & animæ nostræ, & memoria antecessoris nostri Popponis Episcopi, atque felicis memoriæ Inmadi Episcopi, & omnium prædecessorum nostrorum. Hujus rei testes Erpo Comes, Alverus, Manegoldus, Hildibold, Rebbertus, Hugo, Luipold, Waltberg, & alii quamplures. Ut igitur hæc firma illi Ecclesiæ, defunctisque prænotatis permaneant, hæc describi jussimus, & sigilli nostri impressione signavimus, banno quoque Domini nostri Jesu Christi, & beatissimi Apostolorum Principis Petri, nostraque qaam a Deo accepimus ligandi atque solvendi auctoritate firmavimus & firmamus. Si quis autem hæc infringere, vel destruere præsumpserit, sese cum omnibus sibi cooperantibus anathemate perpetuo ab eo quem offendit, beato Petro damnatum noverit. Data XV. Calend. Octobris, Anno Dominicæ Incarnationis Millesf. cent. VIII. Indict. I ordinatione vero Heinrici Episcopi anno XXIV.

Annus Christi 1109.

Paschalis II. Pont. 10. Henrici V. Reg. 4. Henrici II Ep. Pad. 20.

Ursberg. Dodechin. Brovver. in Fuld. Antiq.

Inter hæ pacata adhuc Germaniæ tempora Henricus Rex, postquam Moguntiæ Natalitia Christi peregerat Francofurtum ascendit. Ubi in publicis Imperii comitiis Sigefridus Comes Palatinus in custodiam abreptus, quod in Regis caput conspirasse ab Henrico Limburgo delatus esset. Ibi & Godefridus Fuldensium Abbas ejectus e munere, subrogato in ejus locum Wolfelmo ejusdem Cœnobii Monacho, haud alia ex causa, quam quod schismatis malum recrudesceret, & Regis gratia excidisset. Abbas Coloniam in exilium abiit; quam & urbem Rex ingressus, prioremque patris offensionem bello ulciscens præda & incendio exhausit. Posthæc in Polonos expeditio suscepta ab Rege, quod tributa negassent, & superiori bello Ungaris suppetias misissent. Facta etiam in Bohemiam irruptio; sed improspero rursum successu. Nam amissa ad Glogoviam (quam cassa obsidione aggressus)

Variæ Regis Henrici expeditiones. Cromerus lib. 5.

ſus) magna parte Bojorum, Bohemorum, & Saxonum, majoribus inde clavibus ad Uratislaviam attritus, in Germaniam rediit. Tributariam interim reliquiſſe Poloniam tradit Ursbergenſis.

Dodechin. Urberg. Trithem. in Chron. Serrar. Chron. Mogunt.

Mortuo Ruthardo Mogunt. Archiep.

* Naturæ hoc anno conceſſit, 6 Nonas Maji, Ruthardus Moguntinus Archiepiſcopus, ac Metropolitanus noſter, vir, qui magna conſtantia, & religione ardore res Catholicorum per Saxoniam & Germaniam erexit. In ejus locum ſubrogavit Rex Albertum Cancellarium ſuum, gente Lotharingum, ſeu Sarapontanum magis, quem hactenus primum atque intimum conſiliorum ſuorum moderatorem habuiſſe ſcribit Otto Friſingenſis Epiſcopus; ubi tamen poſtea contra Paſchalem Pontificem, & libertatem Eccleſiæ res agi cœpta hunc eundem Rex acrem adverſarium expertus eſt.

Subſtituitur Albertus Henrici Reg. Cancellarius.

Annus Chriſti 1110.

Paſchalis II. Pont. 11. Henrici V. Reg. 5. Henrici II Ep. Pad. 21.

Ursberg. Dodechin. Otto Friſing

Henricus Rex profectionem in Italiam indicit, ad quam multi Principes & Comites ſe offerunt.

Anno dehinc proximo Rex, celebratis Bambergæ Chriſti Natalitiis, Ratisbonæ per Epiphaniæ ferias celeberrima Epiſcoporum ceterorumque Principum comitia habuit. In his Rex palam edixit, ſibi conſtitutum eſſe in Italiam proficiſci; nec aliud hujus expeditionis eſſe conſilium, quam ut pro veteri more corona Imperii donaretur a Pontifice, Italiam in ſocietatem Germanici regni componeret, & quæ pro defenſione Eccleſiaſticæ libertatis poſcerentur, ad voluntatem ac nutum Romani Pontificis acciperet. Quam hæc ſpecioſe ac magnifice exponebantur, tam pronis omnes Imperii Principes animis aſſenſere; totumque Germaniæ robur cum nobilitate confluxit ad ſigna. Læta hæc omnia obturbavit feralis cometæ aſpectus, a 6 Julii in Auſtrum protenſus, triſte, ut quidam opinati, ſcismatis ſignum.

Paſchalis Pontifex, ubi per Legatos certior factus de expeditione Regis, veritus, ne ſub larva hac, ut res aperuit, alia fraudis ſcena lateret, Italiæ Principes, clientesque Apoſtolicæ Sedis monuit, rogavitque, ut ſi res poſceret, præſto eſſent. Inde ab Rege per Autumnum expeditio cœpta; ad quam præter reliquam militiæ ſervorumque turbam convenere triginta millia ſelectorum equitum, tanto caſtrorum ambitu, quem oculis nemo metiri poterat. Inter Epiſcopos Germaniæ, qui Regem comitati, Fridericus Colonienſis, Bruno Trevirenſis, & Conradus Salisburgenſis, Archiepiſcopi: Burchardus Monaſterienſis, ceterique in Germania Epiſcopi, quibus Corbeienſes faſti adjungunt Erckenbertum Abbatem ſuum. Ingens præterea Principum ac Comitum procerumque multitudo ex tota Germania convolavit, E Saxonicis etiam Hermannus Winceburgicus Comes, & Henricus frater Comitis Friderici Arnsbergenſis memorantur. Ceteri noſtrates Scriptorum ſilentio ignorantur. Evocavit Rex quoque in comitatum Davidem, gente Scotum, virum eruditione præſtantem, qui pro hiſtorici munere omnia hujus expeditionis acta conſignaret facili & populari ſtylo; id quod tribus libris, qui intercidere, præſtitit. Hac multitudine per Alpes Cottias, & fauces Tridentinas penetravit Rex in Lombardiam, expugnatisque caſtellis aliquot & Oppidis, Florentiæ Chriſti natales celebravit.

Chron. Hild. Gobelin.

Sclavi hoc anno irruptionem fecere in Transalbinas Chriſtianorum regiones, prædis & cædibus graſſando. Quod ubi Lothario Duci renunciatum, Saxonum ille militiam contraxit, Sclavorumque provincias hoſtiliter ingreſſus, late omnia ſpoliis & cædibus vaſtavit; expugnatisque novem Sclavorum opulentioribus urbibus, acceptisque ad tributi penſitationem obſidibus, victor in Saxoniam rediit. Fortis, felixque Dux Lotharius, qui omnem belli gloriam & fortunam e religionis & pietatis cultu habuit.

Annus

Annus Christi MCXI.

Paschalis II. Pont. 12. Henrici V Reg. 6. Imp. 1. Henrici II. Ep. Pad. 22.

Otto Frising lib. 7. Petrus Diaconus. Domnizo. Baronius. Acta Paschalis.

At Rex anno Christi MCXI ineunte propius Romam movit. Sed priusquam in urbem admitteretur, actum per Legatos utrimque; convenitque in certa pacta, sancte jurata, & datis etiam obsidibus firmata; sicuti hæc multis recenset Petrus Diaconus, Dodechinus, aliique. Ex his Otto Frisingensis, id quod tum maxime agitabatur, refert; convenisse nimirum, ut Rex institutioni Episcoporum, seu investituræ renunciaret, Pontifex autem regalia Episcoporum permitteret Regi. Quæ pacta cum uno tantum Alberto Cancellario sciente convenissent, ceteris tum Germaniæ Episcopis ignorantibus, mox ingentes motus dedere. His interim constitutis, Rex * III Idus Februarii solemni pompa Romam est ingressus, receptusque extra urbem a populo, in porta a Clero, ad superiores vero gradus S. Petri ab ipso Paschali Pontifice, Episcopis & Cardinalibus. Cum vero ad ingressum Basilicæ rogaretur a Pontifice, an quod pollicitus erat, abjuraret institutionem Episcoporum, Rex attonito similis hæsit. Mox dolos suos retegens, non modo institutionem Episcoporum negavit, sed & eundem Pontificem (quod, nisi pactis stare Rex vellet, recusaret coronationem) cum Cardinalibus ac magno Clericorum numero in custodiam abripi jussit. Ob id sacrilegum Regis facinus Romani in furorem versi, Germanos, quotquot in urbe occurrere, trucidarunt; & mox impetu etiam in exercitum Regis facto, ipsum Regem ex equo dejectum, sauciumque in facie, ab urbe repulere.

** al. pridie*

Henricus Rex Urbem solenniter ingreditur.

Paschalem Pont. captivum detinet. Motus ob hoc excitati.

At non minus ipsi Germani Episcopi offensi, obnunciarunt pacto, postquam didicere jura eorum regalia cessasse. Nam quantum Rex provocabat, pro investitura & institutione Episcoporum, ad Carolum M. ceterosque Imperatores: tantum Episcopi contendebant jus regalium a Francorum Regibus, eodemque Carolo M. ceterisque Imperatoribus donatum, confirmatumque ipsorum Pontificum auctoritate. Itane, inquiebant, deinceps in potestate Imperatoris & Regis erit, ut comitatus, præfecturas, prædia, tributa, telonia, ac bona Episcoporum omnia, a Regibus & piis hominibus donata, aut Rex ad se trahat, aut pro arbitrio profanis hominibus donet? ita vero Episcopos Marchionum, Comitum, nobilium, & suorum etiam clientum servos faciet? quo hæc demum cessura? nisi ut Episcopi omnibus privilegiis & honoribus exuti, ne jus quidem retineant veniendi ad comitia Imperii; qui tamen semper primi in Imperio, ante Duces & Comites consederunt, ipsosque Reges a se electos in throno collocarunt. Quæ non odia in Regem, quæ turbæ in Imperio consecuturæ? si hæc ad aures ceterorum per Saxoniam & Germaniam Episcoporum perveniant. Incertum erat, majori ne exacerbatione in Pontificem hæc indulgentem, an Regem hæc sollicitantem acceptantemque ferrentur.

Interim Paschalis, pontificalibus vestibus exutus, ad castrum quoddam abductus cum Episcopis & Cardinalibus, per sexaginta & unum dies in arcta custodia hæsit. At cum Regis animum in nullam partem inflectere posset, ac Rex barbarum in modum omnia circa urbem vastaret, victus suorum ærumnis ac lacrymis. Henrico jus investituræ indulget. Rex vicissim Pontifici juramento securitatem facit, omnia se Apostolicæ Sedis jura & bona intacta relicturum. Quam in rem suam fidem dedere Fridericus Coloniensis, Burchardus Monasteriensis, Tritentinus, & Spirensis Episcopi: Albertus Cancellarius, & Hermannus Comes. Ita demum Pontifex liber remissus ad urbem; quem Rex, tanquam sceleris conscientia & pœnitentia agitatus, multis muneribus sibi conciliare studuit. Idem in civium animis placandis fecit, dum Idibus Aprilis a Pontifice solemni ritu Imperator coronaretur. Unus ex omnibus Germaniæ Episcopis Conradus Salisburgensis Archiepiscopus, cum videret Pontificem in custodiam abripi, sacrilegum facinus

Pontifex liber dimissus Henricum Reg. Imperatoria Corona donat.

Otto Frising.

facinus palam improbavit, Regem objurgando; & cum ob id Regius minister educto gladio mortem Archiepiscopo intentaret, stetit immotus, & utinam, inquit, mihi ex tam justæ causæ patrocinio mori obtingeret. Omnium horum, quæ in Pontificem acta sunt, auctor Albertus Cancellarius, gente Lotharingus, post Moguntinus Archiepiscopus, quem haud multo post Rex captivum in carcerem conjecit, & diversis tormentis & incredibili fame afflixit. Capitales exinde ad mortem hostes Rex & Archiepiscopus; quæ juste, & vindice Deo, omnes fieri testabantur. Sed & Henrico eo nomine quinto Regum, Imperatorum quarto, ab hoc perfido & sacrilego in Pontificem facto omnia adversa incurrere. Et quia patre violentior, regnum & Ecclesiam turbare cœpit; omnia etiam odia, rebelliones, & iras patris in suum caput traxit: ut recte olim dixerit Otto Northeimensis, Bavariæ Dux, cum de ejus subrogatione in regnum sollicitaretur a Patre, scire se ex malo bove non nisi malum vitulum nasci.

Corpus Henrici IV. Reg hactenus inhumatum sepelitur. *Zilesius in defen. S. Maximini.*

Imperator postquam corona potitus, reditum in Germaniam acceleravit; convocatisque mense Augusto Episcopis & Abbatibus, patrem, qui jam a quinquennio inhumatus steterat, majorum sepulchro quam honorificentissime intulit; id enim a Pontifice simul impetrarat, ut soluto anathematis vinculo justa illi funebria deferrentur. Magnam Episcoporum in his exequiis præsentiam exhibet diploma, quo Henricus Imperator VI Idus Augusti Cœnobio D. Maximini apud Treviros privilegia confirmat. Memorantur in eo testes Bruno Trevirensis, Fridericus Coloniensis, Bruno Spirensis, Burchardus Monasteriensis, Othbertus Leodiensis, Burchardus Trajectensis, Atlongus Wirceburgensis, Otto Bambergensis, Eberhardus Eichstadensis, Hermannus Augustanus, Odalricus Constantiensis, Rudolphus Basileensis, Cuno Strasburgensis, Vido Curiensis, Richardus Virdunensis Episcopi: adeo ex Saxonicis nullus, præter Monasteriensem perpetuum aulæ Comitem, præsens fuit.

Spira Imp. Moguntiam profectus est: ubi in celebri Episcoporum ac Principum congressu Albertum, Cancellarium suum, Archiepiscopum sedi illi ab Ruthardi obitu vacanti imponit; sed brevis illa amicitiæ scena. Sub exitum deinde anni Imperator in Saxoniam digressus, Goslariæ Christi Natalitia egit. Rediit & tunc ex Italia Erckenbertus Corbeiensis Abbas ad suum Monasterium, retulitque secum magnificum Paschalis Pontificis diploma, quo omnia Cœnobii illius privilegia confirmata sunt.

Annus Christi 1112.

Paschalis II. Pont. 13. Henrici V Reg. 7. Imp. 2. Henrici II. Ep. Pad. 23.

Ursberg. Baron. Sigon. Chron. Hild. Fasti Corbej. Petrus Diacon. Concilium Roman. in causa Henrici Imp.

At vix dum Imperator in Germaniam redierat, cum Romani, cumprimisque Cardinales, qui abfuerant, acta Imperatoris cum Pontifice detestati, omnia improbarunt; & Pontifex, ut vulneri mederetur, Episcoporum concilium Romæ in Basilica Lateranensi mense Martio indixit; ad quod præsidente Pontifice convenere Archiepiscopi duodecim, Episcopi centum & quatuordecim, Cardinales presbyteri quindecim, Cardinales Diaconi octo, Abbates complures, & innumera Clericorum, diversorumque ordinum multitudo. Eo in concilio graves dictæ sunt sententiæ in Henricum Imperatorem, quibus privilegium investituræ, quod Imperator extorserat, ab omnibus una consensionis voce damnatum est, actumque ut Pontifex Imperatorem anathemate feriret; id vero detrectavit Pontifex, quod non censeret illico damnare, quæ ante probasset. Perfidiæ alioqui reus traducendus apud Germanos Principes. Exulcerati interim mansere omnium Orthodoxorum per Galliam animi adversus Imperatorem; quos inter Guido Archiepiscopus Viennensis, Legatus Sedis Apostolicæ, qui Paschalis Successor Calixtus est appellatus, convocata Viennæ Episcoporum synodo, e communi Patrum sententia privilegium investituræ a Pontifice extortum damnavit, ipsumque Imperatorem e communione Catholicorum proscripsit. Ea re permotus

tus perculsusque Adelbertus Moguntinus Archiepiscopus a Rege tanquam diris devoto secessit, factionique Saxonum se adjunxit.

Conspiratio Saxonum in Imperat. Ursberg. Chron. Hildes. Fasti Corbej. Nam, Vindice Deo, cœpit hoc anno conspiratio Saxonum in Imperatorem. Udalrico nimirum Saxonum Principe ex humanis excedente, Sigefridus sanguine propinquior, dum justam debitamque sibi hæreditatem adire parat, intervenit Imperator, & luculentas opes in Fiscum, & jus regni attrahit. Exacerbatus Sigefridus totam Saxoniam querimoniis implevit. Eæ tanto pronius acceptæ, quo altius hærebat inveteratum patris odium. Et quia rei iniquitas patebat, qua Saxoniæ libertas lædebatur, accessere in partes Lotharius Dux Saxoniæ, Rudolphus Marchio, Fridericus Palatinus, Wigbertus & Ludowicus Comites, Ludowicus Thuringus; ex Episcopis Rheinardus Halberstadiensis, & cum his Gertrudis Princeps fœmina, & opibus potens, compluresque alii, qui per quæstores Imperatoris querebantur possessiones suas accidi rapique pro libidine.

Annus Christi 1113.

Paschalis II. Pont. 14. Henrici V. Reg. 8. Imp. 3. Henrici II Ep. Pad. 24.

Imperator Saxoniam vastat. Adulta nondum conspiratione, imperator præveniendum ratus, Erfurtum accedit, interque festa Natalitia Christi Principum, quem indixerat, conventum celebrat; quo cum Saxoniæ Principes non accederent, indignatione commotus, jubet per ipsas sacras ferias bona eorum diripi, prædia incendiis vastari, possessiones distrahi. Haud multo post contracto exercitu Saxoniam armatus ingreditur, Halberstadium absente Episcopo accedit, urbeque relicta, Horneburgum arcem intra diœcesin Halberstadiensem præmunitam obsidione cingit, deditamque evertit. Jam & copias suas contraxerant conjurati Reinhardus Halberstadiensis Episcopus, Sigefridus Comes Palatinus, Wigbertus, & Ludowicus Comes pugnaturi cum Cæsare; castris haud procul positis a Cæsareis. At postquam deditio urbis facta est, & Episcopo dies dicta, quo se purgaret, bellicus ille furor nonnihil quievit; maxime quod Cæsar ad Rhenum evocaretur ad Burgundiæ tumultus componendos, quos Reginoldus Comes Cæsaris consanguineus concitarat. Dum hæc aguntur, capitur per insidias Wigbertus, Sifridus Palatinus occiditur, Ludowicus ad deditionem compellitur. Chron. Hild. Quibus Cæsar lætus; tanquam, conjuratorum capitibus oppressis, bellum omne confectum esset. Pacata deinde Burgundia, Wormatiam digressus est ad celebrandum Pascha; quo & Moguntinum Archiepiscopum ad se deduci jussit, rursumque in arctam custodiam retrusit, in qua jam biennio cum fame, & squalore conflictabatur. Inde in Saxoniam profectus, Goslariæ consedit, ut Saxonum consilia motusque propius inspiceret.

Annus Christi 1114.

Paschalis II. Pont. 15. Henrici V Reg. 9. Imp. 4. Henrici II. Ep. Pad. 25.

Ursberg. Dodechin. Chron. Hild. Fasti Corb. Otto Frising lib. 7. c. 15. Lotharius Dux Saxon. Henrico supplex in gratiam recipitur. Quiescente vero Saxonia, Cæsar Bambergam concessit, celebratisque istic Natalitiis Christi, post Epiphaniam Moguntiam properavit ad conventum Principum, quem omnium procerum præsentia voluit esse celeberrimum. Enimvero, quam ante biennium sibi desponderat Mathildem Regis Angliæ filiam, hanc sibi solemni nuptiarum ritu conjunxit. Publicam illam hilaritatem obscuravit Lotharii Ducis Saxoniæ accessus. Is quia consilia & arma conjuratis Saxonibus anno superiori junxerat, Cæsarem adiit supplex, nec prius in gratiam est receptus, quam assumpto reorum cultu, nudis pedibus, & vili sago tectus humi fusus ad Henrici Cæsaris pedes se abjiceret, & perduellionis veniam spectante procerum corona exoraret. Hac demissione Lotharius ferocem Cæsaris animum mitigavit, ne quid acerbius in eum statueretur. Sed divina ille ordinatione ad Imperii fasces, & magnum

Reipub.

Reipub. Ecclesiæque bonum servatus est; & quo severitatis spectaculo, in Lotharium Ducem statuto, Cæsar terrorem nominis sui quærebat, id summam illi omnium Principum offensionem peperit. Nam in eo opportuno & frequentissimo congressu Fridericus Archiepiscopus Coloniensis, Godefridus Lovaniensis Dux Lotharingiæ, Gerhardus Juliaci Comes, Fridericus Arensbergensis Comes, multique cumprimis Westphaliæ Saxoniæque proceres clam inter se fœdus iniere adversus Henricum Cæsarem pro tuenda libertate, quam ubique a Cæsare opprimi videbant; qui tam exosus sensim ob fastum dominandi, ut omnes Imperii Principes, præter Conradum & Fridericum Suevos ex sorore genitos, præterque Godefridum Palatinum, ab eo descifcentes arma induerent. Accendit fœderatorum animos, quod Cæsarem in Gallia ab Orthodoxis Episcopis anathematis pœna proscriptum, & Romanis invisum intelligerent. Præclare hujus fœderis causas scribit Fridericus Coloniensis Archiepiscopus ad Ottonem Bambergensem Episcopum, virum ea ætate sanctissimum, qui ob id Cæsari aliquamdiu suspectus fuit, quod ex aula ejus se subduceret. Ea in epistola exponit, quæ Cleri, quæ Ecclesiarum, quæ libertatis oppressio se ad id fœdus traxerit: memoratque Henricum Cæsarem, Burchardum Episcopum Monasteriensem, & Herbipolensem a Cunone Prænestino Episcopo, ac Sedis Apostolicæ Legato, in concilio Belluacensi, iterumque in concilio Rhemensi, Dominica, quæ Lætare insignitur, publice diris devotum. Auxit exacerbationem Ludovici Comitis captivitas, quem contra datam fidem Cæsar in vincula abripuit. Quinam ex Saxoniæ Episcopis in id fœdus præter Coloniensem transierint non reperio; Theodoricus certe Monasteriensis Episcopus, qui a Burchardo hactenus exclusus creditur, Lothario Duci ceterisque pro sede sua occupanda accessit.

Fœdus a Saxoniæ Principibus initum contra Imperat.

Chron. Hild.

Id fœdus Saxonicorum Principum tum demum se aperuit, cum Henricus Cæsar bellum Frisiis illaturus secundo Rheno descenderet; ubi enim Coloniam delatus, reperit urbem rebellem, & Westphalos conspirationi civium illigatos; quorum Dux Fridericus Arensbergensis Comes. Omissa idcirco expeditione Frisica, arma convertit in urbem Coloniensem. Ac magnis animis irisque cœpta obsidio; sed omnes hosce conatus elusere cives fortitudine & munimentorum fiducia. Quare soluta obsidione Cæsar exercitum diffundit in populationem agrorum, cunctaque circum spoliis & incendio pervastat. Direpta Oppida, eversa castella, Juliacum in favillas redactum, Comes abductus captivus. Exhaustis omnibus, in superiorem Germaniam reducit exercitum, instaurandum novis viribus fidorum sibi adhuc Principum. Interea Fridericus Coloniensis Archiepiscopus cis Rhenum Andernacum ceteraque castella & Oppida, quæ Cæsaris præsidio tenebantur, expugnat, & munitiones, quæ Cæsarei juris & fisci erant, solo æquatas diruit.

Ursberg. Gobelin. Imperator, Colonia frustra oppugnata, omnia late devastat.

Nec minus segnes trans Rhenum Saxones ac Westphali, Duce Lothario conjuratorum Principe, & Friderico Arensbergensi bellicoso ea tempestate viro, Tremoniam Imperatoriam urbem ardenter expugnant, arce, quam Cæsar ibi construxerat, munieratque eversa. Inde ad urbem Monasteriensem convertuntur, quam Burchardus schismaticus Episcopus in partes Cæsaris traxerat. & novis mœnibus præmunierat; eam obsidione incingunt, adiguntque fœderi Saxonico subscribere, jussi quoque Monasterienses, ejurato Burchardo, Theodoricum Winceburgicum, Orthodoxum Episcopum, admittere; ut jam ab hoc anno demum Theodorici Episcopatus numerandus appareat; tametsi Burchardus solo deinceps Episcopi titulo fortunam suam solatus sit.

Conjurati, Tremonia expugnata, urbem Monaster. obsident.

Redit tandem Imperator mense Octobri cum instructo exercitu in Westphaliam, omnem simul vim & iram profundendo in Fridericum Arensbergensem Comitem, evastatoque ejus comitatu, Susato, quæ Coloniensis Archiepiscopi urbs erat, ingentem pecuniæ summam extorquet; & disjectis hostibus, in medio regionis Westphaliæ, inquit Ursbergensis, firmum castrum exstruit, quod milite, armis, stipendiis implevit, gentis frenum futurum. Id vero ubi constiterit, auctor

Cæsar Comitatum Arensberg. vicinaque loca perpopulatur.

Gobelin. Crantz. Monumenta Paderborn. p. 226.

ctor non prodidit. Sunt qui Wefelsburgum velint intra diœcesin Paderbornensem, ducti forte conjectura, quod hanc arcem a Friderico Arensbergensi ante obitum ejus circa annum 1123 instauratam legerint; quemadmodum hæc Ferdinandus Episcopus in Monumento ejus loci explicatius tradidit.

Chron. Hildes.

Sane Cæsar, postquam Arensbergensem Comitatum vastasset, ex his provinciis Visurgim est transgressus, circumlatoque terrore, regiones trans Visurgim depopulatus. Urgente hyeme militem paululum ad hyberna per vicina loca recreatum dimisit: ipse Goslariæ consedit, sequentem annum magna clade exorsurus. Has inter turbas e Saxonicis Episcopis Udo Hildesimensis morte subtractus est; in cujus locum subrogatus Cleri electione Bruningius, Decanus Goslariensis, a Crantzio omissus, vir egregia pietate & doctrina, qui quadriennio post posito Episcopatu ad privatam vitam secessit.

Moritur Udo Ep. Hildes. cui subrogat. Bruningius Decanus Goslar.

Annus Christi 1115.

Paschalis II. Pont. 16. Henrici V. Reg. 10. Imp. 5. Henrici II. Ep. Pad. 26.

Ursberg. Dodechin. Chron. Hildes. Crantz. l. 5 Saxon. c. 30 Gobelin. Albert. Stad. Trithem. in Chron. Hirsaug.

Hærebat Cæsar, ut diximus, in Saxonia, Goslariæ in palatio majorum, tanquam ex eo patris exemplo dominatum in Saxones firmaturus. Per festa Natalitia, quæ Goslariæ agebat, conventum Principum indixit; ac licet non defuerint ex Saxonibus, qui facta popularium secessione, ad signa Cæsaris transirent: Lotharius tamen Saxoniæ Dux, Reinhardus Halberstadiensis Episcopus, Fridericus Palatinus Comes, Rudolphus Marchio ceterique fœderati, veriti Cæsaris ferociam, ad conventum non accessere: & quia de periculo suo agi videbant, circa Walbecam castrum copias suas contraxere, palam per Legatos denunciantes, non se oppugnandi animo convenisse, nec prælium inituros, nisi provocatos necessitas urgeret. Cæsar interim rigente hyeme Brunswicum occupat, Halberstadium vastat. Orlagemundum obsidione incingit, propiusque ad fœderatorum castra movet. Jam & Lotharius dux copiis Westphalorum auctus erat; quibuscum accesserat Fridericus Comes Arensbergensis cognomento bellicosus, Hermannus frater ejus & Rheinardus, Mechtildis sororis filius, primusque arcis Furstenbergicæ in Westphalia conditor, familiæque propagator, Hermannus de Cavela, Ravensbergensis videlicet Comes, quos Lotharius Dux sibi aut consanguinitate aut affinitate conjunctos fidosque habebat. Nam Arensbergensis & Ravensbergensis Comites, haud secus quam Cappenbergensis Comes, Ottonis Northeimensis & Bojariæ Ducis filias in matrimonio, ut diximus, habebant; ipse vero Richesam Ottonis ex Henrico Crasso filio neptem duxerat conjugem. Accessere Henricus Limburchus, & maxima Westphaliæ nobilitas, roburque militiæ Lotharii. Jam castra castris opposita erant, detrectantibus pugnam fœderatis; cum Hogerus Mansfeldiæ Comes, cui Ducatus Saxoniæ a Cæsare promissus erat, moræ impatiens selectam militiæ Cæsareæ juventutem educit in aciem, qua in Saxones invectus cruenti prælii initium facit: certatum utrimque ferocibus animis, cum in ipso ardore pugnæ Hogerus inter primos confossus occumbit. Ad ejus casum turbati Cæsarei, & in fugam inclinati. Saxones incumbunt, & miserabili cæde grassantur in fugitivos, Lothario inter acies obvolante. Hoc illud miserabile prælium ad Catulanam seu Welfonis sylvam III Februarii editum, celebratumque tanto Saxonum triumpho a Scriptoribus; perinde ut hisce verbis etiam consecrata prælii memoria.

Saxonum contra Imperat. prælium & victoria.

Anno milleno centeno, ter quoque quinto,
Ad Catuli saltum belli cruor exit in altum.

Eo in conflictu occidit Hogerus Comes Mansfeldicus Sigefridi Palatini interfector. Monstratur vero sylva Welfonis in Comitatu Mansfeldico prope Gerbstede, quo in loco hodiedum visitur Sacellum prælii hujus monumentum. Cæsar hac clade consternatus cum laceris copiis ad Rhenum properavit, interque fugæ comites non prius

Crantz. lib. 5. Saxon. lib. 36. Onomast. Pyrm. Reinec. in not. ad Stadens. Lindebroch in Chron. Caroli M.

prius constitit, quam Moguntiam attigisset, fatis iisdem quibus pater adversis cum Saxonibus pugnando jactatus. Saxones in loco prælii rei gestæ monumentum erexere, columnam videlicet in modum trophæi, cui armati viri statuam imposuere, dextera cœstum, sinistra clypeum gestantis. Vulgus Jodut dixit; & quia per superstitionem agrestes homines colere cœperant, Wernerus Merseburgensis Episcopus dejecit. Captus hoc bello Erkenbertus Corbeiensis Abbas a Burchardo milite, jussusque ducentas marcas in redemptionem pendere, odio Cæsaris, quem hactenus sectatus fuerat.

Lotharii Ducis studium pro orthodoxa religione conservanda. *Helmold. lib. 1. Chron. Hild.*

Victor Lotharius mox alium felicitatis nuncium accipit, videlicet ex clade duorum millium Sclavorum, quos Otto Bailenstedius, gener Magni Ducis, in subsidium Cæsaris properantes ad internecionem delevit; qua victoria Saxonia simul a Barbarorum incursionibus metuque liberata est. Lotharius deinde Theodoricum Romanæ Ecclesiæ Cardinalem & Apostolicæ Sedis Legatum invitavit in Saxoniam, quem frequenti Saxonum Principum comitatu festo Natalis Virginis Goslariam introduxit. Multa cum eo de Catholica religione adversus Schismaticos & disciplina Cleri pertractata. Paucis post diebus Goslariam est deductus, ubi de statu regni in conventu Principum transactum. Quippe Saxones omnium per Germaniam gentium Romanæ Sedis, & Orthodoxæ religionis studiosissimi obstruxere schismati, quod Henricus Cæsar pravo exemplo patris jam tum moliebatur, nacti ad hanc rem Lotharium religione non minus, quam fortitudine bellica egregium Ducem, qui per Legatum Apostolicum id sollicite agebat, ut Episcopos in fœdere Catholicorum & Apostolicæ Sedis fide contineret.

Cæsar interim Moguntiæ hærebat, ubi inglorius, & ab omnibus prope desertus tristem dolore cladis æstatem agebat; auctusque dolor, postquam Theodoricus Legatus auctoritate Romani concilii anathema in Henrici caput repetiit. Primus inter Saxoniæ præsules Magdenburgensis Archiepiscopus, qui hanc in Cæsarem sententiam proclamare ausus, cui ceteri Episcopi accessere. Quibus auditis, perculsus Cæsar, Moguntiæ Principum conventum indixit, pollicitus se omnium factorum rationem daturum singulis. Sed pauci præter Brunonem Trevirensem Archiepiscopum dignati sunt accedere. In quam contemptionem cum notaretur venisse Cæsar, ausi sunt Moguntini cives facta seditione insurgere in Cæsarem, palatium armata manu obsidere, irrumpere dissono clamore in atrium, reposcere Archiepiscopum suum Albertum, quem Cæsar in carcere tenebat, liberum sibi reddi. Cæsar, ne furentis populi minas in caput suum traheret, jubet extemplo Archiepiscopum vinculis solutum reduci in sedem suam, quem cives & Clerus fame confectum, umbræque hominis, quam homini similiorem incredibili cum lætitia exceperunt. Is deinde Coloniam, vetante licet Cæsare, ex voluntate Theodorici Legati Apostolici profectus, ab Ottone Bambergensi Episcopo festis Christi Natalitiis Episcopus consecratur. Hunc deinde Archiepiscopum, olim Cancellarium suum, ex intima amicitia nactus est perpetuum exinde adversarium, defensoremque Orthodoxorum; quo ostenderet hic alium oportere se Episcopum in Ecclesia Dei, quam Cancellarium agere in aula Cæsaris.

Henricus Imp. anathemate denuo feritur

Seditio Civium Mogunt. ob Archiep. suum, quem restitui in libertatem volunt.

Annus Christi 1116.

Paschalis II. Pont. 17. Henrici V. Reg. 11. Imp. 6. Henrici II Ep. Pad. 27.

Ursberg. Dodechin. Chron. Hild.

Sub id tempus, quo hæc agebantur, simul Coloniæ Episcopi ac Principes convenerant, tractatum cum Theodorico Cardinale, Apostolico Legato; cum hic in itinere extinguitur. Funus Coloniam delatum, & a XIV Episcopis, ut auctor Chronici Hildesiensis scribit, deductum ad tumulum. Ex quo magnam Episcoporum præsentiam æstimes; licet a ceteris tantum memorentur Fridericus Coloniensis, & Albertus Moguntinus Archiepiscopi. Inter Principes Lotharius Saxoniæ Dux cum Saxoniæ proceribus adfuit. Ibi

Conventus Episcop. & Principum Colonienf. adversus Henricum Imp.

Tra-

Traverhonarii cum Saxonibus in idem fœdus Orthodoxorum pro Apostolica Sede adversus Cæsarem convenere, Moguntino totam prope Germaniam concitante. Quæ cum Cæsar Spiræ intelligeret, misit Erlongum Herbipolensem Episcopum, seu ut consilia de alio Rege eligendo turbaret, seu ut anathema in se pronunciandum impediret. Verum Erlongus non prius admissus in congressum ceterorum, quam se ab anathemate, quod in Cæsarem & ejus fautores pronunciatum erat, absolvi pateretur. Hinc ad Cæsarem reversus cum Cæsare communicare detrectavit, coactus interim morte intentata sacrificium Missæ circa Cæsarem peragere. Cæsar ubi didicit Erlongum in Orthodoxorum partes transiisse, ducatu eum Orientalis Franciæ, qui a Regum Francorum memoria Episcopatui conjunctus fuerat, per vim exuit, transtulitque in Conradum Suevum ex sorore sua genitum. Erlongo Coloniam ad Fridericum Archiepiscopum in exilium abeunte. Nihilo tamen minus in hoc Episcoporum, & Principum conventu anathematis sententia in Henricum Cæsarem ob pertinaciam pronunciata est, firmatumque Catholicorum fœdus, schismate jam novo per Imperium invalescente.

Cæsaris in Italiam profectio.

Cæsar tædio adversantium sibi rerum victus cum Mathilde Imperatrice in Italiam profectionem instituit, quem, præter Constantiensem, Tridentinum, & Virdunensem antistites, affectatus Burchardus Monasteriensis Schismaticus Episcopus; & ob id jam ante sede sua depulsus. Acceleravit iter Mathildis præpotentis in Italia Principis mors, quæ Lombardiam, & Thusciam D. Petro Romanæque Ecclesiæ ultimis tabulis legaverat, id quod S. Petri patrimonium hodie appellatur. Ad hæreditatem adeundam, quod propinquitate contingeret, invitatus erat ab Italis nonnullis, a quibus simul spes adjecta erat reconciliandi Paschalem Pontificem, sensitque Cæsar ingens sibi malum imminere, nisi cum Apostolica Sede in gratiam rediret. Jam enim ob fœdum facinus, abrepti in captivitatem Pontificis, non modo ab Episcopis Italiæ, Galliæ, Ungariæ, & Germaniæ, quod Ursbergensis scribit; sed ab Ecclesia Hierosolymitana anathematis sententia proscriptus erat.

Nefaria Tanchelini hæresis hoc tempore exorta.

Accessit ad schisma nefanda hæresis, quæ Belgium, Trajectensem, Coloniensem, vicinasque provincias fœdare cœperat. Auctor Tanchelmus, quem alii Tanchelinum vocant, qui licet hoc anno impiam evomuerit animam, ut Bucherus scribit, multos tamen reliquit discipulos hæresin illam disseminantes, quorum aliquot a Friderico Coloniensi Archiepiscopo in carcerem conjecti sunt. Quemadmodum id præclara illa epistola Trajectensis Ecclesiæ ad Fridericum Metropolitanum suum scripta, atque ex Cæsarea bibliotheca a Tennagelio edita præter auctorem vitæ D. Nortberti aliosque commonstrat. Impia hujus hæresiarchiæ dogmata erant, Pontificem, Episcopos, presbyteros, & Clericos Larvas Ecclesiæ esse sine ulla potestate munerum suorum: Sacramenta quæ ab illis administrentur, vana esse atque irrita, quibus homines contaminentur: augustissimum Christi corpus in Eucharistia, quod Sacerdotum consecratione, & ministerio præbetur, commentum esse: ceteras Ecclesias, præter suam Ecclesiam, quam solum veram dicebat, Lupanaria reputandas esse. Multis ejusmodi insaniis, mendaciis, dolisque rudem plebem adeo dementarat, ut aquam balnei, qua se lavarat, loco sacratæ in Ecclesia aquæ populo potandam daret. Ac ut se a Deo missum persuaderet populo, nescio quam divinitatem sibi tribuerat. Homo præterea sceleratissimus, qui trium millium armatorum hominum caterva stipatus, prælato vexillo & gladio, prodibat in campos, congregando cætus hominum; ad quos tanto verborum lenocinio perorabat, tantaque cupiditate audiebatur; ut angelus e cœlo submissus crederetur a seductis; cum ipse interim flagitiosissimam vitam quotidie in consuetudine meretricum ageret, & filias in conspectu parentum constupraret, urinamque suam inter Divorum reliquias suis offerret; ut jam Adalbertus Gallus, & Clemens Scotus, spurcissimi illi per Germaniam tempore D. Bonifacii hæresiarchæ, ab inferis rediisse videri potuerint. Et quæ unquam hæresis, quæ non evangelium suum ex nefandis libidinum sceleribus per omnem vitæ libertatem exorsa sit?

Cui Deus D. Nortbertum objecit. Vita Nortberti apud Surium. Robert. de monte.

Hæresi huic, quam in conventu Coloniensi ab Episcopis damnatam reputo, objecit per hæc tempora Deus D. Nortbertum. Gente is erat Teutonicus, ut auctor vitæ præ ceteris verisimilius scribit, ex municipio Xantensi ad Rhenum in Clivia, in cujus Oppidi celebre Collegium cooptatus Canonicus erat. Juvenem ex illustri apud suos nobilium familia ortum, egregia morum indole, formaque corporis, dicendi facundia & literis ornatum, Fridericus primus Coloniensis Archiepiscopus adscivit in aulam; ex qua ad Henricum V. Cæsarem traductus, ita se probavit, ut Cæsar illi Cameracensem Episcopatum deferret. Quo spreto, cum anno ætatis trigesimo, uno famulo stipatus, Vredenam versus per diœcesin Monasteriensem iter ageret, fulmine dejectus ab equo, & D. Pauli exemplo illustratus aulicam vitam mutavit in Apostolicam; abjectoque omni vanitatis cultu, humili & puniceа toga indutus a Friderico Coloniensi Episcopo sacerdos consecratur. Inde admirabili vitæ rigore ac spiritu circumeundo oppida, pagos & provincias palam docere, populumque ad pœnitentiam perducere, longe diverso, quam Tanchelmus, spiritu. Et qua erat canora voce dicendi, facundiæ sanctitatisque exemplo, innumerabilem hominum multitudinem ad melioris vitæ formam, & Clericos, religiososque viros ad sui imitationem attraxit: oraculum per id tempus sapientiæ, in quem Episcopi & Principes, Clerus & populus tanquam in Apostolicum vitæ exemplar oculos convertebant, audiebantque tanquam e cœlo submissum Doctorem. Ita brevi hæresis illa Tanchelini extincta, & clarissimus ille Præmonstratensium ordo, Nortberto auctore, in subsidium Ecclesiæ institutus est.

Annus Christi 1117.

Paschalis II. Pont. 18. Henrici V. Reg. 12. Imp. 7. Henrici II Ep. Pad. 28.

Ursberg. Dodechin. Petrus Diaconus. Baronius. Petrus Bibliothec. in Vita Pont.

Non destitit interim turbare Ecclesiam & Rempublicam Henricus Cæsar. Is cum anno superiori Italiam intrasset cum Burchardo Monasteriensi, ac ceteris Schismaticis Episcopis, armaque perduellium Italorum sibi sociasset, Romam movit, & Paschalis Pontificis clientibus bellum indixit. Pontifex de adventu certior factus, ne sibi cum fallaci homine denuo negotium esset, ex urbe Beneventum secessit. Cæsar exinde magno apparatu Romam ingressus, petiit a Cardinalibus iterato coronari. Id cum absente Pontifice fas non esse responderent, multisque simul exprobarent, quæ in Apostolicam sedem patrasset; Cæsar indignatus, Mauritium Burdinum Bracarensem Archiepiscopum evocat, a quo coronam suscepit, qui jam ante a Paschali vero Pontifice augustalibus Imperii insignibus decoratus erat. Petit deinde a Paschali in Christianorum cœtum recipi. Respondit Pontifex, sibi integrum non esse, restituere communioni, qui in tot conciliis, & a tot Episcopis anathemate perculsus esset; alia ad id opus esse Cardinalium & Episcoporum convocatione. Ita irritus Cæsar recessit.

Henrico Romæ iterum coronari petenti magnis animis obsistunt Cardinales.

Calamitosus Germaniæ status.

Inter hæc in ipsa Germania multo turbulentius agebatur. Quippe Fridericus & Conradus Sueviæ Duces, quos Henricus vicario munere reliquerat Imperii procuratores, omnia Basileam inter & Moguntiam seditionibus, spoliis, & vastatione agrorum miscere; flamma etiam, & cædibus grassari per provincias eorum, qui a Cæsare discesserant. Contra per inferioris Rheni provincias Godefridus Palatinus, Albertus Moguntinus, Fridericus Coloniensis Archiepiscopi, ceterique in eam societatem attracti, infestis armis insurgere in Cæsareanos, urbes eorum, munitiones, castella expugnare & subvertere. Per has Principum factiones & arma civilia, non Cœnobiis, non Collegiis parcitum; florentissimum Fuldense Cœnobium ad extremam inopiam redactum; & barbarum in modum, ut inquit Ursbergensis, a Christianis in Christianos sævitum. Felicior Saxonia, quæ Lotharii Ducis & Saxonum potentia se intactam servabat. Inter has procellas temporum Erckenbertus Corbeiensis Abbas, multique Saxonum, ut e conspectu malorum abirent, in Palæstinam profecti, Hierosolymam adiere.

Fasti Corbei

Tantæ

Varia prodigia, extremam calamitatem minantia. Ursberg. Chron. Hild. Dodech. Robert. de monte. Fasti Corb.

Tantæ calamitatis tristia non minus prodigia intervenere; cum superum ira terra horribili motu per Italiam & Germaniam concussa, quo & montes collisi, urbes & Oppida multorum mortalium nece quassata: Unstroti fluminis aqua terræ hiatu absorpta, alveo ad longum spatium & tempus desiccato: insoliti ventorum turbines, tempestates, cum sæva grandine incussa: tremenda ubique tonitrua, crebri elisorum fulminum ictus. Leodii pridie Ascensionis, cum vespertinæ horæ canerentur, tres Clerici igne cœlesti percussi in templo. Tantus denique terror homines invaserat, ut mente propemodum attoniti novissimam mundi noctem circumspicerent. Quod idem D. Nortbertus denunciasse ferebatur, nisi scelera Cleri & populi corrigerentur. Apud Cremonam infans in cunis, & pannis involutus palam loqui, & edicere auditus, sibi Virginem Mariam oblatam, quæ apud filium supplex intervenerit, ne ob peccata mortalium genus extingueret.

Annus Christi 1118.

Gelasii II Pont. 1. Henrici V Reg. 13. Imp. 8.
Henrici II Ep. Pad. 29.

Ursberg. Pandulphus. Baronius.

At his prodigiis, nec Henricus Cæsar, neque Germani schismatici, velut omni calamitatis sensu amisso resipiscere visi; nam cum post mortem Paschalis Pontificis Gelasius eo nomine secundus e Cardinalium numero subrogaretur, qui jam per multos annos Cancellarii munere functus erat apud Pontificem Paschalem, vir magnarum virtutum, & senio conspicuus; ausus est Cencius Frangipanius armatorum globo stipatus, effractis Basilicæ foribus, Pontificem e solio detractum, calcatumque pedibus, abripere in carceres; donec Optimatum ac populi Romani facto in capitolium impetu, Pontifex e Frangipanii manibus eriperetur. Iisdem injuriis tractati Cardinales aliquot. Cæsar comperta Paschalis morte, & Gelasiii Successoris electione, Romam advolat. Quæ res Gelasium movit ex Patrum consilio, ut ex urbe secundo Tybure profugeret, insectantibus Germanis (ut e fuga reprehenderent) frustraque e ripa fluminis tela in navim jactantibus. Barbarum hoc erat, si repetantur ea, quæ Francorum Reges, quæ Carolus M. quæ ceteri Christiani Imperatores pro veneratione ac defensione Apostolicæ Sedis fecerunt. At postquam Cæsar didicit elapsum Pontificem, salvumque Cajetam advenisse, Burdinum, gente Hispanum, Pseudopontificem, a quo coronatus erat Apostolicæ Sedi obtrusit, paternaque impietate schisma in Ecclesia renovavit. At vero ubi Gelasius comperit. Burdinum Pseudopontificem in sedem suam a Cæsare intrusum, literas, quas circulares vocant, ad Galliæ Germaniæque Episcopos dedit, vitandi schismatis causa; Regisque Francorum, aliorumque Principum auxilia imploravit, interque legatos suos misit Cunonem Prænestinum Episcopum in Germaniam. Ipse Pontifex cum ex consilio Cardinalium, fidorumque amicorum didicisset, sibi nec Romæ, nec in Italia tutum esse commorari, mense Septembri in Franciam profectus est; ubi pro veteri Francorum in Apostolicam Sedem fide & observantia, honorificentissime a Ludowico Rege & Episcopis exceptus est.

Gelasio Pontif. rite electo alium Imperator Pseudopontificem subrogat.

* Plures Episcopi & Principes ab Imperatore abstrahuntur opera Cunonis Legati Apostolici. *Brouuer. l. 13. antiq. Trevir.*

* Et Cuno Legatus postquam in Germaniam penetravit, Brunonem Trevirensem Archiepiscopum, qui Cæsari in Italia haud vulgarem operam navarat, aliosque Principes ad saniorem mentem revocavit. Extant hac super re præclaræ Cunonis literæ ad Brunonem, jam ex Italia a suis Archidiaconis revocatum ob fœdus, quod illi cum Coloniensi & Moguntino Archiepiscopis, quodque cum Lothario Duce Saxonibusque pepigerant, uti & jam Bruno coram Imperatori exprobrarat turbas, quas in Italia adversus Pontificem concitarat.

Studio ejusdem Cunonis conventus Episcoporum indictus Coloniæ. *Ursberg. Gobelin. Brower. l. 13 annal. Trev*

Igitur Cuno cum horum trium Archiepiscoporum Principumque studia in Pontificem accensa haberet, Coloniæ festis Rogationum diebus celebrem Episcoporum synodum convocavit; ad quam præter alios accessere Adelgotus Magdenburgensis Archiepiscopus, Henricus Paderbornensis, Hal-

Halberstadiensis, ceterique Saxoniæ Episcopi. Ea in synodo Imperator communi Episcoporum sententia proscriptus e cœtu Orthodoxorum. Colonia Cuno Legatus Apostolicus in Saxoniam profectus alteram synodum Frislariæ indixit, (quanquam, ut ex Epistola Archidiaconorum Trevirensium ad Brunonem colligas, Corbeiæ etiam per id tempus conventus Principum indictus erat.)

Et Frislariæ ubi rursum Henricus excommunicatus.

Frislariam igitur convenere ad synodum Albertus Moguntinus, & Fridericus Coloniensis Archiepiscopi: Trajectensis, Monasteriensis, Osnabrugensis, Citizensis; Merseburgensis, Spirensis, Episcopi, quos Gobelinus recensuit, ceterique. Ac Monasteriensis haud alius, quam Winceburgicus esse potuit, quod Burchardus Schismaticus eorum Episcopus Constantinopolim legatus missus abierat. Hac rursum in synodo sententia anathematis in Henricum Imperatorem, & Idolum ejus Burdinum Pseudopontificem repetita est, decretaque totius Germaniæ comitia Herbipolim convocanda, in quibus Cæsar præsens causam diceret; sin minus, regno exueretur. Utrique huic synodo Nortbertus interfuit, munus suum docendi Legato Apostolico & Episcopis probaturus; quod satis intelligeret, neminem eo rite perfungi posse, nisi cum legitima potestate missus esset. Verum quod vitia cleri non minus quam populi vehementius perstrinxerat, habituque novo incederet, plerosque Episcopos adversos habuit; donec tandem viri sinceritate & sanctimonia perspecta, tuba Evangelii, ut S. Bernardus eum vocat, Pontificis & Episcoporum voluntate totam Germaniam personaret. Quod animadvertere velim hæreticos nostros, quorum auctores haud secus quam Tanchelmus hæresiarcha nulla publica Ecclesiæ auctoritate missi se populo ad turbandam Ecclesiam obtrusere. Ursbergensis hæc ad sequentem annum gesta refert, cum tamen hoc anno Nortbertus ex his synodis, media hyeme ac nudis pedibus in Gallias ad Gelasium Pontificem profectus sit, & publicam docendi potestatem ab eodem Pontifice impetrarit.

D. Nortbertus utrique synodo præsens munus prædicandi obtinet.

Inter hæc, ut Gobelinus noster tradit, Burchardus Monasteriensis Episcopus, quem Imperator Constantinopolim direxerat, in via mortuus est. Ac tertio anno post, quod & nos referemus, Monasterium Lothario Duce expugnatum exustumque est. Mortem Burchardi in legatione Constantinopolitana per id tempus tradidit ante Gobelinum Ursbergensis. Oriundus erat Burchardus ex veteri Holtiorum nobilium familia inter Osnabrugenses, vir præstantis ingenii, & multis naturæ dotibus ornatus, quibus in aula Henrici IV. & V. Imperatorum claruerat; eo in multis publicis conventibus & legationibus ejus opera usi Cæsares: quorum favore ac præsidio multa pro Ecclesia sua utiliter præstitit. Nam & aream Basilicæ Paulinæ, quam Campum dominicum ex circumpositis Canonicorum domiciliis vocant, novo firmoque muro primum inclusit. Urbs quoque ab eo ampliata, præmunitaque adversus Comites Arensbergenses & Teclenburgenses, nobilesque Meinhovelianos Monasteriensibus hactenus infestos; locis deinde novos patronos dedit, Michaelem Archangelum & D. Georgium, quorum in ipso murorum ambitu supraque portam aditus adhuc sacella memoriam operis servant. Inde nomine Mimigardevordiæ, abolito Monasterium appellari cœpit; eoque in omnibus diplomatis & Scriptorum monumentis legitur Burchardus Monasteriensis Episcopus: tametsi jam a celebri Canonicorum Basilica & Collegio id nomen ante invaluerat. Dulmaniam ipse quoque primum ita præmuniit, ut ei natales suos Oppidum & castrum debeat. Multis præterea possessionibus auxit veterem D. Pauli Canonicorum Ecclesiam, & Collegium, ex quo a Dudone Episcopo Canonici in novam Basilicam & Collegium Cathedrale translati erant, veteri prope Collegio obscurato & attenuato, Mauritianum Collegium Canonicorum extra muros ita porticu, sacello, & bonis locupletavit, ut post Fridericum & Erponem alter conditor sit habitus. Hæc atque alia in Burchardo præclara, quæ una schismatis labes, in quo ad obitum hæsisse creditur, multum contaminavit. Cadaver peregre extinctum fertur Monasterium deportatum, & in S. Mauritii Ecclesia conditum, cujus tamen rei nulla vestigia supersunt. Inde jam Theodoricus Winceburgicus, quem errore

Gobelin. ætat. 6. c. 58 Annal. Monast. Crantzius lib. 5. Metrop. c. 33. Ertvvinus in Chron. Osnabrug. Kersenbroc. in catal. Episc. Mon.

Burchardi Ep. Monast. obitus & gesta.

errore nominis Urspergensis Henricum vocat, pleno certoque jure post sublatum æmulum Episcopatum adiit.

Mors Godeschalci Ep. Osnabrug.

Mense Decembri post Burchardum ex Saxoniæ Episcopis hoc anno obiit Godeschalcus XXII Episcopus Osnabrugensis. Præsul hic e nobili Diepholtiorum familia, & e Præposito Mindensi delectus erat, octoque annos gesserat Episcopatum præclara cum laude; eoque etiam commendatur, quod Orthodoxorum partes secutus, Frislariensi, ut diximus, synodo interfuerit. Tumulum delegit Iburgi in Cœnobii Ecclesia; quod ille Monachos beneficiis & largitionibus sibi demeruerat.

Henricus Episc. conventum quorundam Comitum Paderbornæ instituit.

Per id tempus Henricus quoque Episcopus noster e Comitum Werlensium familia, quatuor Comitum & duorum Tribunorum congressum habuit Paderbornæ, in quo simul donationem, Hamakoni Abdinghoviano Abbati ejusque Cœnobio factam, Episcopi auctoritate ratam habuit, præsente Friderico, Widekindo, Theodorico, Elpone Comitibus, multisque nobilibus, quos in concilium evocarat, & Lothario Duci in fidem collegerat adversus Imperatoriam factionem.

Annus Christi 1119.

Callisti II. Pont. 1. Henrici V. Reg. 14. Imp. 9. Henrici II Ep. Pad. 30.

Ordines Templariorum, Hospitalariorum & Teutonicorum instituuntur.

Referunt ad hunc annum mortem Balduini Hierosolymitani Regis, in cujus locum sublectus Balduinus alter prioris affinis. Tres præterea religiosorum ordines in Palæstina exorti. Templariorum equitum, auctore Hugone & Godefrido, qui nomen inde sortiti, quod in palatio regio ad templum Hierosolymitanum excubarent, ad peregrinos tuto deducendos propugnandosque. Hospitalariorum D. Joannis, quorum institutum erat peregrinos hospitio suscipere. Teutonicorum a Germanis institutus ordo, qui utrumque munus mixto vitæ genere complexi ad excipiendos peregrinos, tuendosque Christianos. Late hi ordines per Galliam, Germaniam, & Saxoniam nostram postea propagati, magno Ecclesiæ bono floruerunt.

Gelasio Pont mortuo substituitur Callistus II, quod male habet Imperatorem.

Nondum per hæc Germania eluctari poterat ex civilium bellorum fluctibus. Enimvero Gelasio sub initium anni hujus MCXIX in Galliis mortuo, electus est Guido Viennensis Archiepiscopus, regii sanguinis & S. R. E. Cardinalis, ob præclara in Ecclesiam merita, qui Callistus eo nomine II. appellatus; ac Gregorio VII ceterorumque inde Pontificum instituto, jura Romanæ Ecclesiæ adversus Imperatorem tuenda suscepit. At postquam Imperatori hæc renunciata sunt in Italia degenti, nullamque Idoli sui Burdini habitam rationem: simulque didicit, quæ per Cunonem Legatum Coloniæ & Frislariæ in conventu Episcoporum ac Principum acta erant; repente in Germaniam advolat, & omnes late provincias direptionibus, cœdibus, & incendiis fœde miscet. Quibus cum malorum vulnera recrudescerent magis, quam sanarentur, ad mitiora consilia a suis deductus Cæsar, obtulit Triburiæ conventum, in quo de Republica & concordia ageretur. Eo accessit Imperator, multique Principes Germaniæ festo Apostolorum Petri & Pauli. Aderant & Legati Apostolici a Calisto missi. Henricus ut animos Principum sibi conciliaret, jussit per totum regnum bona, & possessiones hisce bellis interversas suis dominis restitui: Legatis Pontificum spopondit se Rhemos ad concilium venturum, in quo ex Episcoporum & Principum judicio Ecclesiæ reconciliaretur. Spem etiam fecit se investituras, scopulum omnium discordiarum, remissurum; sed fallacia hæc tantum verba comperta sunt, cum in conventu Mosomiensi promissorum fides posceretur ab Imperatore.

Ursperg. Robertus de monte. Dodechin. Pandulphus Baronius Tom. X concil. Paris. recens. edit. Binius in not. Hesso Schol. a Tennagelio editus.

Concilium Rhemense, in quo Henricus Imp. & Burdinus Pseudopont. excommunicati.

Quare Pontifex Rhemos ad concilium processit; ad quod Archiepiscopi XV, & plus quam CC Episcopi, præter Cardinales, Abbates, ducentosque præsules accessere ex Italia, Gallia, Germania, Hispania, Britania. E Germania Moguntinus quingentorum militum globo stipatus, VII secum Episcopos adduxit. Interfuit & Ludowicus Galliarum Rex. Magna celebritate hæc synodus peracta; in eaque damnata simoniaca hæresis: proscriptæ investi-

Hesso Scholasticus. Sugerius in Ludovvic. Rogerius in Annal. Angl.

Genebrardus in Chron. Trithem. in Chron. Hirsaug. Platina in Callisto.

vestituræ per Laicos factæ: renovatæ decretæ pœnæ in concubinatus Clericorum, multaque alia salubriter constituta sunt. Ibi cum Albertus Moguntinus, Fridericus Coloniensis, & Conradus Salisburgensis Archiepiscopi gravissimis querelis invecti essent in Cæsarem, Pontifex accensis extinctisque totidem cereis, quot Patres eo in consessu præsentes erant, in Henricum Cæsarem, & Burdinum Pseudopontificem anathematis sententiam pronunciavit.

Accessit ad hanc Rhemensem synodum Nortbertus, omniumque Episcoporum oculos in se convertit, postquam jam Apostolicus ejus spiritus, mirifici laboris fructus, & vitæ sanctimonia cognita erant; plenaque docendi potestate a Callisto etiam Pontifice accepta, commendatus est Laudunensi Episcopo, in cujus diœcesi locus ille desertus, quem Præmonstratum dixere, datus est ad culturam, in quo prima ordinis & nominis fundamenta jecit.

Variæ in Ecclesiis Germ. turbæ ab Henrico Imp. excitatæ.

At postquam Cæsar didicit, quæ in Rhemensi synodo adversus se pronunciata essent, iram in Pontificem, arma in Episcopos vertit; cœpitque fœdum patris schisma recrudescere; successere & civilium dissidiorum mala, Episcoporum proscriptiones, priorum exilia, sacrorum violatio, seditiones, ac populationes agrorum; Colonienses, quod Henricum Imperatorem omni honoris gente excepissent, a Friderico Archiepiscopo sacris interdicti. Turbata Leodiensis Eclesia, in qua post Oberti mortem Cæsar, reluctante Cathedrali Collegio, obtruserat Alexandrum Gerhardi Juliæ Comitis filium, quem Godefridus Lotharingiæ Dux a fœderatis ad Henricum desciscens per vim induxerat. Alexander cum Coloniam ad synodum sæpius vocatus se non sisteret, facta est Clero potestas eligendi alium, a quo Fridericus Godefridi Namurci Comitis filius cooptatus in Episcopum.

Dithmarus Ep. Osnab. rite electus non patitur a sede sua se depelli.

Eadem conturbatio in Ecclesia Osnabrugensi suborta post Godeschalci, ut diximus, obitum. Electus est a Clero pro veteri jure Dithmarus; quo ejecto, Henricus Imperator intrusit Conradum Hildesheimensem Præpositum, cujus patrocinium, intentatis armis, suscepit Fridericus Arensbergensis Comes, qui a fœdere Saxonum ad Cæsaris partes transierat, qua ex causa incertum. At Clerus & Ministeriales, & Oppidorum incolæ pro Dithmaro arma sumpserunt, suumque præsulem Coloniam deduxere ad Fridericum Archiepiscopum, a quo Dominica Palmarum (anno reor proximo) consecratus Episcopus. Tum vero Arensbergensis barbarum in modum grassari, spoliis & incendiis per Osnabrugensem diœcesin. Haud segnior Dithmarus, arma suorum clientum vicinorumque Saxonum collegit; quibus instructus, Arensbergensem aggressus justo prælio vicit, quo & Godeschalcus Diepholtus inter Arensbergenses milites occubuit. Bellum id in quinquennium extractum est, ac morte demum Arensbergensis abruptum. Inde Dithmaro quieta Episcopatus possessio fuit, Conrado nudum tantummodo nomen Episcopi relictum.

Moritur Adelgotus Archiep. Magdenb. cui succedit Rutgerus. Dodechin. Ursberg. Chron. Magdenb.

Mors hoc anno e Saxonibus Episcopis subtraxit Adelgotum Magdenburgensem Archiepiscopum, virum magna liberalitate in pauperes, & religione in Deum, decus Saxoniæ, ob constantiam erga Sedem Apostolicam, qui fidus semper Catholicorum fœderi adhæsit. Genere hunc Comitem de Loe tradunt: ut ex ejusmodi illustribus familiis plerique Saxoniæ Episcopi per id tempus delecti adversus insolentiam potentiorum. Subrogatus illi electione Cleri Rutgerus e nobili Veltheimorum familia, pari constantia præsul, qui neglecto Imperatore, institutionem a Legato Apostolico adeptus est.

Annus Christi 1120.

Callisti II. Pont. 2. Henrici V Reg. 15. Imp. 10. Henrici II. Ep. Pad. 31.

Ursberg. Chron. Hild.

Enimvero, quod ad insequentis hujus anni narrationem refert Ursbergensis, Imperator postquam Natalem Christi Wormatiæ celebrasset, invitatus a Friderico Arensbergensi Comite Saxoniam ingreditur. Verum Episcopi ac

Litera Abdingh.

pi ac Principes Saxoniæ, qua erant religione erga Sedem Apostolicam, omnem cum Cæsare, extra societatem piorum proscripto, congressum subterfugere: nullus illi honor, nulla aulæ obsequia delata; nec ausus est gentem lacessere, quam ipse & pater toties cladibus infestam experti erant: in qua per id tempus Lotharius regiam potentiam obtinebat, omnesque Episcopos ac proceres uno secum fœdere conjunctos trahebat. Quare abjectus & inglorius per Rhenum in Lotharingiam rediit, ubi nonnullis quidem acceptus, plerisque tamen invisus erat. Et Saxones Rempublicam inter se componentes frequentes conventus habuere, in quibus sublatis dexteris fides jurata, lites ac dissensiones compositæ, fœdus adversus quoslibet hostes firmatum, prædæ & latrocinia punita: tanquam ad veterem aristocratiæ formam Saxonia rediisset. Postremum ipsos Cæsareanos, qui Thuringiam vastabant, in castellum Wassenburgum compulsos, & inopia rerum afflictos deditosque ejecere. Confirmati præterea literis Pontificis sacram non minus Rempub. ordinabant, imponendo vacuis Episcoporum sedibus, qui a Clero electi erant, exturbando, quos Imperator Schismaticos obtruserat. Quam in rem Alberto Moguntino Archiepiscopo, qui apud Saxones ab Imperatore ejectus exulabat, datum Legati Apostolici munus, a quo Episcopi introducti & consecrati sunt. Nulla in his publicis negotiis Imperatoris auctoritas memorata. Hunc in modum Ursbergensis. Verum auctor Chronici Hildesimensis ad hunc annum: Dux Luitgerus, inquit, Fridericus Palatinus, Comes Rudolphus; & plures alii Imperatori reconciliantur Goslariæ; quod haud aliter factum fuerit, quam ut ipse Cæsar prius se cum Pontifice & Ecclesia reconciliaret; eo quod majori religionis vinculo Apostolicæ Sedi, quam proscripto ab eo Cæsari hærere se profiterentur.

Saxonum cura pro Repub. & Ecclesiis bene ordinandis.

Grata præterea ex hoc anno memoria Henrici Episcopi nostri, qui pro augmento pietatis collapsam B. Virginis Ecclesiam in Atlon dedit Hamakoni Abbati Abdinghoviano reparandam; quo in loco ampla post parochia populique cœtus collectus, uti hæ tabulæ ostendent, quibus vetus simul Malsburgiorum nobiliorum familia, hodiedum ex hac stirpe propagata, commonstratur.

Henricus Ep. Pad. jubet Ecclesiam in Atlon ab Hamakone Abbate reparari.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Heinricus Dei gratia Patherbrunnensis Ecclesiæ Episcopus. Noverit omnium fidelium Christi tam præsentium quam futurorum universitas, qualiter Ecclesia, quæ est in Atlon, venerit in proprietatem Patherbrunnensis Cœnobii. Antiquiores nostri dixerunt ibidem quondam fuisse congregationem in honorem sanctæ Dei genitricis Mariæ coadunatam, in cujus honore eadem basilica est dedicata; nunc vero peccatis hominum, ut putatur, exigentibus vix parva quædam vestigia dinosci possunt. Unde Dominus Hamako venerabilis Patherbrunnensis Cœnobii Abbas temporalibus rebus pro subditorum necessitatibus explendis sedulo deditus beatæ Dei Genitricis & Virginis Mariæ amore provocatus, & fratrum & fidelium suorum consilio & auxilio animatus, Bernhardum Comitem fratrem Volcoldi de Malesburg, cui propria fuit Ecclesia, cum amicis suis adiit, & conventionem cum eo faciens sedecim ei marcas spopondit, qui veniens cum hærede suo unico scilicet filio nomine Annulungo tradidit Ecclesiæ Beatorum Petri & Pauli in Patherbrunnon ipsam Ecclesiam cum agris & mancipiis, pascuis & pratis, & cum omnibus attinentiis, Widikindo advocato Ecclesiæ astante, & cum Abbate & fratribus suscipiente, Abbate autem memoratum argentum persolvente rursum venit prædictus Comes Bernhardus in placitum memorati Widikindi advocati, & hanc traditionem laudavit, stabilivit & firmavit legitimo hærede suo unico filio astante, laudante, atque una tradente, Unde nos supernæ remunerationis intuitu, ac præfati Abbatis & fratrum suorum rogatu ipsam Ecclesiam cum omnibus suis appenditiis, acquisitis seu acquirendis nostra pontificali auctoritate Ecclesiæ Beatorum Apostolorum Petri & Pauli in Patherbrunnon confirmamus & corroboramus æterna ferientes maledictione omnem hominem, qui quemlibet Abbatem & fratres ipsius Monasterii super hac inquietare, molestare, aut divestire præsumpserit. Ut autem hæc confirmationis nostræ auctoritas stabilis

stabilis & inconvulsa permaneat, paginam hanc inde conscriptam sigillo nostro insigniri fecimus. Hujus traditionis & confirmationis testes sunt tam Canonici, quam Monachi, Laici vero Thiederic de Vorde, Erpo, Wezelus, Uffo, Hugo, Heinric, Liudold, Athelbero, Altman, Folbrath, Altmar, Frithemar, Welciko, Sigebodo, Sibrath, Warmund, Sibrath, Reinzo, Filbrath, Gerlac, Godescalc, Conrad. L.S. *Acta sunt hæc in Balbornon XIV Kal. Decemb. Anno ab Incarn. Dom. MCXX. Indict. II. regnante vero Henrico Imperatore.*

Annus Christi 1121.

Callisti II. Pont. 3. Henrici V Reg. 16. Imp. 11 Henrici II. Ep. Pad. 32.

Ursberg. Chron. Hildes. Robert. de monte. Gobelin. Stadensis. Burdinus Pseudopontifex captus ad perpetuos carceres damnatur.

Volvebatur adhuc inter fluctus suos totum Imperium ex schismate Cæsaris, sed ubique prævalentibus Orthodoxis, quorum potentia Cæsar ubique oppressus jacebat. Romæ & per Italiam Callistus Pontifex, postquam incredibili gaudio, & omnium Principum studio, in Petri solio collocatus erat, Burdinum Pseudopontificem urbe depulsum, ac Sutrii hærentem, obsidione cingit, expugnatoque Oppido, in potestatem accipit. Captum milites vervecina pelle intectum, versaque in caudam fronte, camelo impositum Romam infami spectaculo deduxere. Ægre Pontifex inter populi ludibria & maledicta a nece servavit, dum in Campaniam ad perpetuum carcerem, attonsus in Monachum, traheretur. Hac ipsa Idoli sui infamia haud leviter notatus Cæsar in majorem apud Germanos contemptionem venit. Et jam Albertus Moguntinus & Fridericus Coloniensis Archiepiscopi, juncto cum Saxonibus fœdere, universam inferioris Germaniæ gentem Romanæ Ecclesiæ conciliarant, armarantque in schismaticum Cæsarem.

Urbis Monasteriensis excidium, ob schisma & injurias suo Episcopo illatas. *Auctor vitæ Godefridi Cappenberg.*

Per hunc Saxonum dominatum Lotharius eorum Dux ultus est Monasteriensium injurias, a quibus Theodoricus Episcopus superiori anno ejectus erat. Ausi id facinus cives, & Ministeriales, conspiratione cum schismatico Imperatore & Friderico Arensbergensi Comite, homine ferocis ingenii, cui ludus erat, ut quidam scribit, insultare Ecclesiasticis viris; hærebatque Burchardus schismaticus Episcopus ex longo Imperio & magna conjunctione in animis civium. At Lotharius Dux eo incitatior ad urbis castigationem, quod ante annum in fidem Saxonum metu armorum adducti, eam rursum violassent; quodque Theodoricus ex Winceburgicorum Comitum familia sibi consanguineum haberet, fratremque Hermannum Comitem Winceburgicum tot annis secum militantem adversus Cæsarem, agereturque communis in hoc Saxonum ex fœdere causa, quo convenerat, expulsis schismaticis Episcopis, Orthodoxos & a Clero electos sedibus suis per universam Saxoniam imponere. Quare pronis omnium Saxonum animis & viribus obsidionem aggressus est, quæ hoc anno urbi in sui prope excidio fatalis fuit. Tres eorum temporum Scriptores hanc commemorant, quos inter Robertus de monte. *Major*, inquit, *Ecclesia Monasteriensis, eo quod Episcopum repudiasset, ab ipso Episcopo & Duce Saxoniæ cum tota civitate exuritur.* Auctor Chronici Hildesimensis, qui sub hæc tempora scripsit. *Dux Luitgerus, & Comes Hermannus de Winceburg cum numerosa, & forti manu vadunt pro restituendo Theodorico Episcopo, in qua restitutione incaute templum S. Pauli nobiliter constructum incendio conflagravit cum omni pene urbis loco. Prædictus Dux fere omnes urbis defensores, tam nobiles quam ministeriales captos abducit. His actis Dulmine Urbem munitam in deditionem accepit.* At ceteris explicatius Ursbergensis Abbas. *Anno Domini* 1121 *Henricus Episcopus* (Theodoricum dicere debebat) *qui Burchardo Rufo dudum in legatione Henrici Imperatoris apud Constantinopolim defuncto per electionem Ecclesiasticam in Cathedram Monasteriensem successerat, a suis indigne tractatus, Saxonicis Principibus querimoniam suam injuriarum detulit. Et quia vir illustris natu, & virtutibus famosus extitit, per Lotharium Ducem congregato exercitu, sedem*

dem suam etiam contra Regis voluntatem repetit. Contigit autem occulto Dei judicio, dum inimicas acies videndo cives terrentur, ac pro imminenti periculo singuli sua molirentur, casas aliquot incaute succendi, paulatimque dominante flamma etiam basilicam majorem, quæ sedes erat illius Ecclesiæ, funditus comburi. Sic quoque miserabili potiti victoria, Pontificem pulsum restituunt, multam autem pecuniam ad restaurationem Ecclesiæ conferunt: interpretantes nonnulli causam tanti excidii non esse, nisi quod defuncti præsulis Burchardi, qui multa illic ex iniquitate comportasset, oblatio manifestaretur Deo non placuisse. Multis quoque hoc urbis excidium, quod VI Maji, festo D. Joannis ante portam latinam, accidisse volunt, descripsit Crantzius; quemadmodum & fasti eorum cum Wittio, aliisque Scriptoribus; quanquam urbs tum nondum in eam, qua conspicitur, amplitudinem excreverat; præter eam partem, quæ trans Alpham fluvium veteri & ampla parochia celebrique illo Virginum Monasterio continetur, in qua annales eorum tradunt templum D. Ludgeri servatum ab incendio, ædes nimirum sacra, quæ grandi turri adjacet, & ipsa ex turri veteri formata, in qua guttæ, quæ ex naribus D. Ludgeri post obitum stillarunt, adhuc servantur. Cetera omnia templa cum urbe in unum bustum convoluta consedere. Quam vindicis Dei pœnam verisimilius referas in schismatis pertinaciam, qua ausi cives nobiles & ministeriales Episcopum suum & orthodoxum pastorem, virum tot virtutibus spectabilem, & rite Apostolici Legati auctoritate introductum rursum ex urbe ejicere, quem jam ante tot annorum injuriis male tractarant. Lotharius Dux, qua insigni erat religione in Deum, palam contestatus est dolorem ex incendii ruina, quæ nullo suo dolo malove mentis acciderat. Quapropter omnem pecuniam. ex captivorum nobilium & ministerialium redemptione collectam, in templorum & urbis instaurationem ultro convertit; ut quorum culpa acciderant, eorum pretio compensarentur. Exinde majori etiam caritate Theodoricus Episcopus omnes in gratiam recepit: omniumque injuriarum immemor, nihil impensius habuit, quam ut ædes sacras urbemque pristino splendori, & quieti restitueret.

Crantz. in Saxon. lib. 5. c. 41.

Lotharius Dux postquam expugnata etiam Dulmania omnem diœcesin in obsequium composuisset, in Saxoniam regreditur, animumque & militem ad graviores Reipublicæ curas convertit. Enimvero Henricus Cæsar exacerbatus adversus Moguntinos eorumque Archiepiscopum Albertum, validum quem in Alsatia & superiori Germania contraxerat exercitum, Moguntiæ sub exitum Junii admovere cœpit. Ea postquam Alberto Moguntinorum Archiepiscopo, qui apud Saxones Apostolici Legati munere exul fungebatur, renunciata sunt, nihil ille sollicitius habuit, quam Saxonum opem implorare. Et prompti ex fœdere ad auxilium Saxones; cumprimisque Lotharius Dux exercitum, quo urbem Monasteriensem subegerat, Westphalorum ceterorumque Saxonum copiis auctum, ad superiorem Rheni ripam adversus Cæsarem producit in campum. Accendebat Episcoporum ac Principum per Saxoniam animos, quod Spirensis, Wormatiensis, aliique præsules a Cæsare sedibus suis ejecti, extorres desertique omni mortalium ope oberrarent; metusque erat, si hæc Cæsari procederent, ne totam Saxoniam, patris exemplo, schismaticis Episcopis turbaret. Quam in rem per totam Saxoniam indictæ publicæ preces ab Episcopis, jejunia, supplicationes, litaniæ. Jam Cæsaris & Saxonum exercitus in mutuum conspectum ad Moguntiam venerant, stabantque castra castris opposita, ex quibus utrimque itum in præliantium acies. Ibi cum legiones classicum pugnæ operirentur, intercessere nonnulli principes viri, progressique in medium, per colloquia iras mitigarunt; quod dicerent per civilia bella & arma sat sanguinis jam fusum; nec belli causam hic aliam esse, quæ non prius consiliis quam armis transigi debeat. Quibus & Cæsar permotus, belli pacisque arbitrium permisit duodecim viris, consensu delectis. Indicta eam in rem ad III Calend. Octobris Herbipoli comitia, ad quæ Henricus Cæsar cum numeroso comitatu venit. Nec minore apparatu accessere Lotharius Dux, & Albertus Moguntinus cum aliis Episcopis & Regni Principibus. Castris ad Wernam itine-

Henricus Imp. bello Archiep. Mogunt. ejusque diœcesin aggreditur.

itinere unius diei ab urbe positis, dataque fide publica, post triduum a Cæsare extra urbem & populi concurrentis multitudinem sunt excepti admissique ad tractandum. Tum vero intra unam hebdomadam, qua continuis diebus est consultatum, omnis illa controversia inter regnum & sacerdotium composita, conventumque in has pacis leges. Omnes capitis periculo pacem colant. Quæ regalia & Fisci sunt, regno salva maneant. Ecclesiis sua jura & bona serventur integra; quæ adempta sunt, reddantur. Prædia spoliatis, & hæreditates hæredibus restituantur. Prædones, raptores, & turbatores coerceantur pœnis. Causæ omnes publicæ privatæque discordiarum jure finiantur. Una anathematis causa, quo Cæsar tenebatur, Pontifici integra servata est. His transactis, decreta in urbem legatio, qua Spirensis Episcopus Bruno, & Fuldensis Abbas Ehrloffus defuncti sunt: missique præterea Otto Bambergensis Episcopus, & Henricus Comes Beringensis, qui hæc conventa Noricis, ceterisque superioris Germaniæ Principibus, Ratisbonæ congregatis, denunciarent, ut & illi in communem pacis societatem transirent.

Pax Imperatorem inter & Saxones certis conditionibus coalescit.

Annus Christi 1122.

Callisti II. Pont. 4. Henrici V. Reg. 17. Imp. 12. Henrici II Ep. Pad. 33.

Ursberg. Dodechin. Robert de mont. Chron. Hild Otto Frising lib. 7 c. 6. Albert. Stad.

Concilium Romanum in quo laboratum pro pace Ecclesiæ.

Annus tandem MCXXII post diuturnum schisma, ac civile bellum, jucundissima pace affulsit. Callistus Pontifex, postquam ex Legatis didicit, quæ Herbipoli feliciter transacta essent, ad propitiandum numen Romæ in laterano trecentorum Episcoporum concilium celebravit; in quo multa salubriter pro restituenda pietate ac disciplina sunt decreta; & post auditos a Patribus Germaniæ legatos missi in Germaniam tres Cardinales Legati Lambertus Ostiensis Episcopus, Saxo S. Stephani, & Gregorius S. Angeli. Hi postquam ad Cæsarem deducti sunt, invenere pacis negotium novo dissidio prope turbatum; quod post Erlongi Herbipolensis Episcopi obitum Cæsar Gebhardum adolescentem, vix dum e Scholis mancipatum, nominasset Successorem; cum jam Clerus delegisset Ruggerum, virum in suo Collegio enutritum, probatumque. Hæc dissensio partium studio tantum exarserat, ut metus esset, ne totum pacis negotium ad pristinum scopulum dissolveretur. Inter hæc etiam Albertus Moguntinus Archiepiscopus Aschaffenburgum munierat, magna Cœsaris indignatione. Sed hæc duo Pontificis Legati singulari industria ac prudentia composuere: actumque ut Ruggerus a Clero electus Episcopus reciperetur. Hac dissensione, quæ inter duos illos Episcopos intervenit, offensi Fridericus & Conradus Sueviæ Duces, fratresque ex sorore Cæsaris geniti, ab ipso Cæsare avunculo suo discesserunt; quos Saxones in colloquio ad Visurgim ad commune pacis studium attraxerant.

Henricus Imp. immutatus, ad pacem & conciliationem cum Ecclesia se offert.

Inde igitur, quod Herbipoli omnia turbida essent, Principum conventus Wormatiam traductus est. Atque hic postquam multis diebus inter Principes de concordia regni disceptatum est, Imperrtor demum ad omnia insperata descendens, omnia, quæ pacem distinere possent, ultro se remissurum affirmat; itaque cor Regis immutavit Deus, ut totum se in potestate Pontificis futurum promitteret; quæ oratio dici non potest, quantum exhilararit animos Legatorum Romanorum, ac Principum. Quare nono Calend. Octob. Imperator cum tota Schismaticorum multitudine anathematis vinculo exsolutus, & in communionem Ecclesiæ receptus est: simulque jus instituendorum Episcoporum & Abbatum, pro quo hactenus tot dissidiis & armis decertatum erat, in manus Lamberti, Ostiensis Episcopi, & Apostolici Legati dimisit; ea tamen lege, quod Otto Frisingensis scribit, ut electi, tam Cisalpini, quam Transalpini, non prius ordinentur Episcopi, quam regalia de manu Imperatoris per sceptrum suscipiant. Scriptis ex omnium ordinum Imperii sententia tabulis, Imperator tale Sacramentum, quod ab Ursbergensi relatum, dixit.

Ego Henricus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, pro amore Dei

Dei & S. Romanæ Ecclesiæ, & Domini Papæ Callisti, & pro remedio animæ meæ dimitto Deo, & Sanctis ejus Apostolis Petro & Paulo, & sanctæ Catholicæ Ecclesiæ omnem investituram per annulum, & baculum, & concedo in omnibus Ecclesiis fieri electionem, & liberam consecrationem. Possessiones, & Regalia B. Petri, quæ a principio hujus discordiæ usque ad hodiernam diem, sive tempore patris mei, sive etiam meo ablata sunt, quæ habeo, eidem sanctæ Romanæ Ecclesiæ restituo; quæ autem non habeo, ut restituantur, fideliter juvabo. Possessiones etiam aliarum Ecclesiarum, & Principum, & aliorum tam Clericorum quam Laicorum, concilio Principum, & justitia, quæ habeo, ut reddantur fideliter juvabo.

Pontifex vero per Legatos suos in hæc verba pactus fidem invicem appromisit.

Callisti Pont. concessio pacta Imperatori

Ego Callistus Servus servorum Dei dilecto filio suo Henrico Dei gratia Romanorum Imperatori Augusto concedo electionis Episcoporum, & Abbatum Teutonici regni, quæ ad regnum pertinent, in præsentia tua fieri absque simonia, & aliqua violentia: ut si, qua inter partes discordia emerserit: Metropolitani, & provincialium consilio vel judicio, saniori parti assensum & auxilium præbens. Electus autem regalia per sceptrum a te recipiat, exceptis omnibus, quæ ad Ecclesiam Romanam pertinere noscuntur; & quæ ex his jure tibi debet, faciat. Ex aliis vero partibus Imperii consecratus inter sex menses regalia per sceptrum a te recipiat. De quibus vero querimoniam mihi feceris, secundum officii mei debitum, auxilium meum præstabo. Do tibi veram pacem, & omnibus, qui in parte tua sunt, vel fuerunt tempore hujus discordiæ, Data anno millesimo centesimo vigesimo secundo, nono Calend Octobr.

Baron. ad annum 1122.

Imperatoriis tabulis, quemadmodum Baronius scribit ex vaticano codice, subscripsere Adalbertus Moguntinus Archiepiscopus, Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, idemque Cancellarii nomine. Otto Bambergensis, Spirensis, Augustanus, Trajectensis, Constantiensis Episcopi. Abbas Fuldensis, Fridericus Dux Sueviæ, ceterique Principes, Marchiones, & Comites, quibus Hartwicus Ratisbonensis Episcopus additur. Ex Saxonibus nullum reperio præsentem.

Pax Imperio reddita

Expositæ hæ tabulæ fuerunt in plano ad Rhenum campo, quod multitudinem excluderent urbis angustiæ. Secundum hæc Lambertus Cardinalis, quem post Callistum Roma Pontificem Honorii nomine habuit, solemne Missæ sacrificium peregit, Imperatoremque post donatum pacis osculum, sacramento Eucharistiæ refecit. Quibus tam feliciter actis, effuso populi gaudio, discessum est. Neque a multis retro annis lætior Germaniæ Saxoniæque lux illuxit; quando post annum quinquagesimum, & tot schismatis mala cladesque civilis belli, pax tandem intra regnum & Sacerdotium est firmata. Missi etiam ad Pontificem oratores, qui Apostolici sedi Cæsaris obsequia deferrent. Tum redditus est splendor Ecclesiis, reducta in Imperium tranquillitas, revocati ad sedes suas Episcopi alias proscripti; quos inter Conradus Salisburgensis Archiepiscopus, quem Baronius sanctum virum appellat, a septennii exilio reductus est.

At quæ tum omnium sapientum virorum judicio laudabilia fuere, omniumque scriptorum consensu probata sunt; nunc heterodoxis nostris tam detestabilia sunt, ut scribere audeant, institutionem Episcoporum Cæsari per tyrannidem Pontificis extortam esse; e quorum numero Reineccius, aliique ex adversa religione. Quasi idem privilegium instituendi Episcopos & Abbates, quod Cæsares a Pontificibus accepere, cum res & necessitas Ecclesiæ posceret, Pontifices pro suprema in Ecclesiam auctoritate revocare non possent. Permisit hæc sedes Apostolica ob merita Regum & Imperatorum: post ubi Henricus IV, & hic filius ejus Henricus V. sacerdotia vel auro vel ad gratiam venalia habere cœperunt, & per summa etiam flagitia obtrudere juvenes, indoctosque, & nec gradu quidem Cleri dignos, tanta cum jactura disciplinæ Ecclesiasticæ, & perturbatione omnium sacrorum; Pontificis fuit pro vicario Christi munere hæc mala tollere: haud secus quam pastoris est, lupos ob ovili gregis arcere.

Non

Non unquam a Caroli M: ævo Ecclesia per Germaniam & Saxoniam nostram tot Cleri vitiis, cumprimisque concubinatu, fœdata, quam horum duorum Cæsarum imperio. Nec alia hujus mali causa, quam quod ex corrupta Cæsarum aula corrupti & indigni Episcopi, plerique juvenes vafrique homines obtruderentur, sub quibus passim disciplina Cleri soluta jacebat. Cui malo, ut Gregorius VII Pontifex occurreret, & tanquam a radice revelleret, cœpit admirabili constantia & magnitudine animi institutionem Episcoporum ad Cleri electionem revocare. Nec id insolens videri poterat; cum is antiquus Ecclesiæ mos sit, & jam ante tot Imperatores Episcoporum electionem liberam fecissent; uti id diversorum Episcopatuum diplomata commonstrare possunt; quemadmodum etiam anno DCCCLXXXV Carolus Crassus Imperator Paderbornensis Ecclesiæ Clero jus eligendi Episcopum juxta pristinum morem permittit. Longum per ceteros Saxoniæ Episcopatus ire; quando Caroli M. etiam ac Ludovici Pii decretum extat, quo electio Episcopi secundum antiquum Ecclesiæ morem Clero populoque asseritur. Et quid mirum hæc traduci ab heterodoxis nostris, qui translationem Imperii a Græcis ad Francos & Saxones, qui electionem ipsam Imperatoris Germanis concessam criminantur; quorum tamen utrumque singulare Pontificum Romanorum beneficium est erga nationem nostram. Sed his omissis ex hujus anni narratione, Westphaliam potius contingamus.

Auctor vitæ D. Nortberti. Surius in vita Godefridi ad 13 Jan. Nicolaus Serrar. in vita Godefridi. Bolland. tom. 1. ss. ad 13 Jan. Gamansius in not. Martin. Merzig. Chron. Monast.

Illustrata enim hoc anno Westphalia novo Præmonstratensium ordine introducto, miraque Godefridi Cappenbergensis Comitis ad sanctiorem vitam conversione. Jam D. Nortbertus, ut supra relatum, tuba Apostolicæ doctrinæ, & forma disciplinæ religiosæ, fama quoque sanctimoniæ suæ totum Belgium Germaniamque impleverat; atque is postquam anno superiori Coloniam intraverat, magnoque hominum concursu pro concione ad populum dicendo audiebatur; accessit etiam Godefridus Comes Cappenbergensis, vir sanctissimus, cum Divorum reliquias divinitus sibi ad S. Gereonem monstratas colligeret. Ibi Comes ex congressu colloquioque cum D. Nortberto tanto divini ignis ardore ac spiritu afflatus est, ut ad Divi hujus exemplum constituerit, se atque castrum suum cum omnibus possessionibus Deo consecrare. Quare domum reversus nihil impensius habuit, quam ut Ottonem fratrem, ac conjugem suam Juditham, Friderici Arensbergensis Comitis filiam in eam secum mentem vitæque institutum pertraheret: quam in rem D. Nortbertum Cappenbergam invitat. At postquam Godefridus salutare hoc animi sui consilium aperire cœpit, incredibile, quantum obnixi Otto frater, conjux, ministeriales omnes, & cumprimis Fridericus Comes Arensbergensis, Godefridi socer, & homo ferox, osorque Cleri & omnium Religiosorum. Evocatus & Theodoricus Winceburgicus Monasteriensis in consilium Episcopus: is, licet vir cetera pius, ac religionis augendæ amantissimus, non tamen probavit tam vetus ac nobile castrum commutare in religiosæ vitæ domicilium; locum, ajebat, natura munitum, celebremque tanta majorum gloria, diœcesi potius relinquendum propugnaculum: alium se illi multo opportuniorem condendo Cœnobio daturum pollicebatur. Versabatur in omnem partem Godefridi animus, amicorum consiliis, fratris precibus, uxoris lacrymis, soceri minis; nec tamen a proposito se abduci passus est. Tanta erat viri constantia, qui tum annum agebat XXVIII ex flore ætatis & primis connubii amoribus; sed jam ante præclarus pietate, & indole, magnisque virtutibus paratus, quibus hæc omnia vinceret: tam per omnem vitam modestus, deditusque operibus piis, ut pauperibus a lepra infectis assideret, cibos potumque ministraret, & quæ hujusmodi inter res ab eo sancte gestas memorantur. Post hanc cum suis luctam, accessit Cappenbergam D. Nortbertus. Ejus tandem sacris exhortationibus, & sanctitatis aspectu, immutati adversantium animi; quos inter Otto Comes & frater Godefridi idem vitæ institutum amplexus, socium se adjutoremque dedit. Juditha conjux, spreta omni vanitate, obtulit se ad sacrum inter Sanctimoniales ordinem suscipiendum, & ut, quod maritus religiosorum virorum, hoc illa

B. Godefridus Comes Cappenberg. ordinem Præmonstrat. ingredi statuit. Quod ejus propositum varie oppugnatur.

D. tandem Nortberti interventu rejectis moris, ipse ordinem ingreditur.

Vir-

Virginum Cœnobium conderet. Quæ postquam 31 Maji transacta convenere coram D. Nortberto; celebre illud Cappenbergense castrum (tot Comitum antiquorum sedes) conversum est in religiosorum hominum claustrum: quod deinde festo Virginis in cœlum assumptæ, seu, ut aliis placuit, octavo Calend. Octob. solemni ritu a Theodorico Monasteriensi Episcopo dedicatum est. Consecrata ad id sacra simul ædes B. Virginis, quæ divinis tantisper subservivit. Nam Theodoricus Episcopus, ut hæc simul probaret, permotus est auctoritate Friderici Coloniensis Archiepiscopi, qui pro insigni religionis studio patrocinium D. Nortberti & Godefridi Comitis suscepit: nec sine magno Monasteriensis Ecclesiæ emolumento ac lucro id fecit Theodoricus; quippe Godefridus Comes centum ac quinque Ministeriales, quos sibi hæreditario jure obnoxios habebat, cum uxoribus, liberis, servis, ac bonis dedit Ecclesiæ D. Pauli, quod & testantur hi antiqui versus.

Et castrum Cappenbergense in monasterium commutatur.

Centum quinque viros tibi Paule dedere ministros
Munere perpetuo Comites Godefridus & Otto

Ceteræ Comitum hæreditates cessere Præmonstratensibus, quemadmodum id ex Werneri Episcopi literis, anno 1131 consignatis, constare potest. Tantæ vero horum Comitum possessiones, tum in Monasteriensi diœcesi, tum in aliis provinciis fuere, ut ex iis septem, qua virorum, qua Virginum Monasteria constructa ac dotata sint. Ex iis celebriora Cappenbergense, Valariense, & Ilmstadense in diœcesi Moguntina. Quanquam Valariense haud procul Coesfeldia Ottonis potius donum sit; is enim primus ejus loci Præpositus prædium hoc pretio a nobili matrona emptum ordini suo adjecit. Cui eo in munere successit Henricus Coesfeldiæ Comes, alter loci Præpositus prædium hoc pretio a nobili matroea emptum ordini suo adjecit. Cui eo in munere successit Henricus Coesfeldiæ Comes, alter loci Præpositus, a quo fundis & prædiis Colonorum ex Patrimonio munifice auctum.

Ex bonis Comitum 4 Cappenb. septem monasteria constructa.

Hanc rerum mutationem ubi Fridericus Arensbergensis Comes didicit, viditque sacros illos inquilinos insidere vetus nobilitatis castrum; tum vero homo bellicosus ac ferox queri cum nobilitate de circumventa filia, & dote interversa, indignari, advolare cum armatis Cappenbergam, extremaque minitari, ac ni castrum in pristinum statum restitueretur, sese Nortbertum cum suo asino, quo vehebatur, ex infelici arbore suspensurum. Intervenere his furiis Episcopi ac Principes, hortati, ne ira se præcipitem daret in grande malum; & cum ille furere non desisteret, religiosi in castro viri Nortbertum implorarunt. Atque is, cognito suorum periculo, Rhenum transiit, asinoque vectus, inermis prorsus ac interritus non dubitavit Comitatum Arensbergensem ingredi, Deo ferocis hominis animum ad mitiora flectente; donec tandem ipse Cæsar imploratus patrocinium Nortberti & Godefridi susciperet, & castri commutationem in religiosorum congregationem, omnemque donationem in senatu Episcoporum, & Principum, hoc quod a ceteris intermissum est, diplomate ratam haberet.

Comite Arensberg. frustra obsistente, commutatio Cappenberg in monasterium ab Imperat. comprobatur.

Henricus divina favente clementia IV Romanorum Imperator Augustus. Notum fieri cupimus tam præsentibus quam futuris Christi fidelibus, quod Godefridus Comes & frater ejus Otto castrum Cappenberg, quod jure allodiali possidebant cum adjacentibus quatuor curiis Nette, Werle, Heyle, Alstede Deo patri omnipotenti, & B. Dei genitrici Mariæ, & B.B. Apostolis Petro & Paulo, sanctis omnibus spe futuræ retributionis animati obtulerunt, tradentes hoc venerabili fratri Nortberto, suisque fratribus sibi subjectis, eorumque Successoribus in Canonica professione secundum Apostolica instituta ibidem degentibus. Nos ipsis fratribus ad imperiale patrocinium confugientibus traditionem hanc ratam & inconvulsam permanere statuimus. Decernimus etiam & firmamus ex rogatu eorundem fratrum, quod nullus Episcopus, vel ejus Ecclesiæ futurus prælatus, potestatem habeat regulam, professionem, institutionem assumptam immutare, vel indulgentia laxioris licentiæ corrumpere. Advocatus ibi nullus sit, nisi quem fratres ipsi unanimiter elegerint, qui si incommodus, vel inutilis

*tilis sit, si semel, secundo, vel tertio correptus non emendaverit, alium eligendi liberam habeant facultatem. Hoc & fideles Dei scire volumus, quod eidem Godefrido, ejusque fratri pro redemptione animæ meæ supradicto sacerdote pro eis intercedente regiam offensam condonamus, obsides earum manumittimus, & quidquid causæ vel exactionis in ipsos habuimus, vel habere possemus, æternaliter postponimus. Ad hanc vero nostram traditionem testes idoneos adhibuimus Adalbertum Moguntinum Archiepiscopum, Fridericum Archiepiscopum Coloniensem, Hartwicum Ratisponensem, Ottonem Bavenbergensem, Brunonem Spirensem, Hermannum Augustensem, Gebehardum Herbipolensem Episcopum. Alii quoque Principes Henricus Dux Bavariorum, Fridericus Dux, Simon Dux, Bertolfus Dux, & frater ejus Conradus, Marchio Lupoldus, Engelbertus Marchio, Berengarius Comes. Ut autem hæc nostræ traditionis auctoritas stabilis & inviolata omni permaneat ævo; hanc inde cartam conscribi, & sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Præterea quæcunque possessiones, quæcunque bona in terris, vineis, mancipiis, censibus, decimis, molendinis, aquis aquarumque decursibus, pratis, pascuis, nemoribus, campestribus, montibus, collibus, vallibus, aut quibuslibet aliis rebus, prædicta Cappenbergensis Ecclesia in præsentiarum possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis poterit adipisci; omnia ei Imperatoria auctoritate confirmamus, in quibus propriis vocabulis duximus exprimenda Mengede, Curede, Sorbecke, Wisele, Wesheim, cum mansis & mansionibus, & universis usibus ac justitiis suis. Si qua igitur Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam venire tentaverit, indignationis nostræ pœnam sentiet. Signum Henrici IV Romanorum Imperatoris. Philippus Cancellarius vice Archicancellarii recognovi. Data Anno Dominicæ Incarnationis MCXXIII, Indict. * XIII, apud Lobwissen, quando Dominus Imperator annulum & baculum remisit durante adhuc eo anno.*

* al. I.

Haud obscure hæ Cæsaris tabulæ indicant, Godefridum & Ottonem fuisse in fœdere Saxonico, de quo supra diximus, adversus Henricum Cæsarem, obsidesque etiam ab iis imperatos fuisse. Qui deinde Fridericus Dux Sueviæ his tabulis nominatus, ei ab his fratribus duo castra in Suevia cessere, quæ Beatrix eorum mater, Ducis Sueviæ filia, Godefrido parenti in dotem attulerat. Per id tempus, cum Nortbertus ac Præmonstratenses adhuc incerti hærerent, quam vivendi formam deligerent, obtulit se D. Augustinus Nortberto, aureum libellum e dextero latere porrigens, & quem hic vides, subjungens, Hipponensis olim Episcopus sum Augustinus: Hujus instituti leges si filiis tuis præscripseris, & illi servarint, recta in cœlum via ibunt. Hic D. Augustini conspectus, etsi Præmonstrati oblatus indicetur, in codice tamen scripto Cappenberga locus memoratur. Certe repertæ sunt literæ D. Bernardi, sub id tempus ad Nortbertum Cappenbergæ versantem scriptæ. Simul enim duo illa sidera Apostolicæ vitæ per Germaniam Bernardus & Nortbertus conspecta, ille Cistertiensium propagator, hic Præmonstratensium auctor. Quemadmodum Deus laboranti Ecclesiæ ejusmodi novorum ordinum conditores, novasque religiosorum virorum familias adversus hæreses, & labentem Cleri populique disciplinam submittere semper visus est. Fuit autem Cappenbergæ illustrissima sub exordia Præmonstratensium congregatio, multorumque Cœnobiorum seminarium; ex ea enim per Westphaliam Claholtanum, Scheidanum & Wedinghusanum Cœnobia tanquam coloniæ novæ deductæ. Mirum deinde in modum hic sanctissimus ordo propagatus per Belgium, Germaniam, Galliam, & Angliam; qui intra 80 annos ab suo ortu 34 provincias, mille Abbatias, trecentas Præposituras numeravit. Cetera quæ ad D. Godefridi Cappenbergensis fundatoris res gestas hic desiderari possent. nihil attinet referre; quando tam præclari hujus sæculi Scriptores Laurentius Surius, Nicolaus Serrarius, & Joannes Bollandus eas in lucem dedere; & Bollandus una cum Gamansio erudito Commentario illustravit, quibus nos diploma Imperatoris ab iis prætermissum adjecimus.

Cappenberga seminarium plurium monasteriorum.

Annus

Annus Christi 1123.

Callisti II Pont. 5. Henrici V Reg. 18. Imp. 13. Henrici II Ep. Pad. 34.

Ursberg. Gobelin.

Subit nunc annus Christi MCXXIII Henrico Cæsari totique Imperio, post conditam pacem, longe quietior. Atque ut Regnum tot tempestatibus jactatum ad pristinam serenitatem rediret, pulcherrimum Cæsaris & Principum negotium fuit in prædonibus coercendis puniendisque. Quam in rem Imperator Trajectum concessit, celebratisque istic Natalitiis Christi, conventum Principum indixit: quo & Fridericus Arensbergensis Comes postulatus ad dicendam causam; quod multis querimoniis fatigatus Imperator, ob prædas & injurias, quas Episcopis & Godefrido Cappenbergensi intulerat. Acres illic in Arensbergensem Principem accusationes auditæ; quas inter Sueviæ quidam Dux vehementer invectus in Arensbergensem; nihilque acerbius crimini datum, quam quod Godefridum Cappenbergensem indigne tractasset. Nam adeo Nortbertum & Godefridum afflixerat, ut apertis castri portis, tanquam oves ad lanienam se cum religiosis viris offerrent. At Cæsaris & Principum objurgationibus ita mitigatus est, ut postquam Arensbergam reversus, Godefridum invitarit, & amice exceptum circumduxerit per arcem, multaque supra vota pollicitus sit; at cum Godefridus vinctos, quos tenebat, relaxari primum peteret, elusit postulata: post ubi ad prandium accessit, & lautæ accubuit mensæ, rupto ventris thorace crepuit, & cum visceribus simul effudit animam. Hæc justa vindicis Dei pœna consecuta hominem, qui tot spoliis sacrorum non poterat explere avaritiam. Gobelini nostri hoc de illo testimonium est. *Fridericus Comes Westphaliæ de Arensberg, homo ferocissimus, hoc anno moritur, qui castrum Wevelsburg antiquitus ab Hunnis constructum, ac vetustate collapsum uno ante obitum anno restauravit, ex quo totam viciniam incursionibus & prædis vexare non destitit:* Id castrum cum intra diœcesin Paderbornensem sit, prope Bodecense Cœnobium a D. Menolpho conditum, gravis quoque Henrico Episcopo & diœcesi Paderbornensi incubuit. Auctor est Gelenius Nortbertum haud ita pridem captum a Friderico Arensbergensi Comite in hoc castro Wevelesburgensi inclusum fuisse; quod priori anno factum fuisse oportuit. Filias ex conjuge, quam Ottone Northemensi Bojariæ Duce genitam diximus, reliquit Arensbergensis duas Juditham Godefridi, ut diximus conjugem: & Sophiam, quæ denupta fertur Bernardo Comiti Lippiensi. Filium præterea unicum Conradum, a quo familia propagata ad Godefridum, postremum stirpis hæredem. Is ille est, qui anno 1368. Comitatum Arensbergensem vendidit Cunoni Coloniensi Administratori; cessitque tota hæreditas in patrimonium Coloniensis Ecclesiæ; quemadmodum Wevelsburgum transiit a Buranis Dynastis ad Paderbornenses Episcopos.

Fridericus Comes Arensberg. in conventu Traject. graviter accusatur.

Subitanea mensæ accumbens morte extinguitur. Gobelin. ætat. 6. c. 58 Ferdinand. in monument. Paderb.

Gelen. in Engelb. lib. 3. c. 42.

Haud leve interim periculum Imperator Trajecti subiit. Quippe levi ex causa lis orta inter Cæsaris aulicos & Godebaldi Episcopi Ministeriales utrosque pugnis & armis collisit; intraque Monasterium Episcopi alii capti, alii trucidati. Cœco, ut fit, increscente tumultu, tota civitas convolavit ad arma; interque cohortium pugnas Episcopus captus, & in custodiam abreptus. Quanquam seditonis auctor post cognitus, Giselbertus quidam, Episcopo infestus, capitalis pœnæ sententiam subierit. Ursbergensis qui Episcopum reum facit, refert Friderici Coloniensis Episcopi patrocinio Godebaldum libertati redditum.

Seditio Trajecti exorta.

Visa per id tempus in agro Wormatiensi equitum militumque spectra pleno die spectabili omnibus forma ire & redire velut ad conventum publicum celebrandum, inde sub vesperum omnes intra montem abscondi. Quæ cum totam viciniam attonitam haberent, ausus est quidam e colonis fronte signo crucis armatus unum ex equitibus e cœtu ceterorum abeuntem percunctari, quid sibi velint hi frequentes umbrarum congressus velut ad comitia euntium. Ad quæ ille, non

Frequentia circa Wormatiam spectra.

phasmata nos sumus, sed militum nuper interfectorum manes; arma, habitus, & equi, qui nobis fuere instrumenta peccandi, modo sunt tormenta pœnarum; totique nunc urimur, etsi oculos vestros hæc fugiant.

Annus Christi 1124.

Callisti II. Pont. 6. Henrici V. Reg. 19. Imp. 14. Henrici II Ep. Pad. 35.

Ursberg. Chron. Trajed. Heida.

Rediit altero mox anno post celebrata Aquisgrani Natalitia Christi Trajectum Imperator, expeditionemque in Hollandiam suscepit, quam Petronella, soror Lotharii Ducis Saxoniæ, virilis animi mulier pro Theodorico filio administrabat, Hollandos adversus Imperatorem armare ausa: multumque Imperatori negotii fuit, priusquam gentem inter amnes & paludes ad obsequium revocaret. Inde per quadragesimam Wormatiam petiit, indictisque Bambergæ Principum comitiis, Nonis Maji eodem concessit; specie quidem, ut bello Lotharium Ducem aggrederetur, quem res novas ad vindicandam sororis injuriam moliri obtendebat; re tamen apparatus non aliud spectabat, quam bellum adversus Ludowicum Crassum, Galliarum Regem. Ab hoc enim cum Rex Angliæ Nortmanniam repeteret, socero suppetias ferre maturabat; at ubi didicit Regem totamque Franciam in armis stare, & Germanorum adventum operiri, dissimulato consilio retro flexit, aggressusque Wormatiam, quod Buggonem Episcopum in sedem receperat, difficili eam obsidione pressam ad gravem mulctam compulit.

Comitia Principum Bambergæ celebrata.

Ursberg. Andreas Abbas in vita Otton. apud Surium. Canis. tom. 2 antiq. Lect. 7.

Pomerania per D. Ottonem ad fidem Christianam adducitur

Celebris hic annus Pomeraniæ ad Christi fidem accessione. Gentem hanc jam ante bellis subegerat Boleslaus Poloniæ Dux, religione non minus, quam fortitudine bellica egregius; eaque lege admiserat ad pacis fœdera, ut Christi religionem libere pateretur doceri. At cum non invenirentur, qui barbaram gentem adire vellent, expetitur per literas a Duce Otto Bambergensis Episcopus, quod jam ante in Patris aula Sacerdotem egerat, & per id tempus nemo facile per Germaniam Episcopus fervore propagandæ religionis & Apostolico spiritu præstantior inclaruerat. Nam & multis legationibus functus erat, & quindecim Monasteria suis prope sumptibus diversis Germaniæ in locis erexerat. Vir ob rerum humanarum contemptionem Principibus gratus, ac Cæsari etiam formidabilis. Is lætus se a Poloniæ Duce invitari ad Apostolicum munus, primum ab Honorio, seu ut verius scribit Baronius, a Callisto Pontifice petiit facultatem docendi barbaras Pomeraniæ gentes. Qua impetrata, per Bohemiam ad ipsum Poloniæ Ducem se contulit; a quo benigne exceptus, instructusque ritualium libris, omnique sacra suppellectile, cum adjunctis Sacerdotibus & Clericis, Pomeraniam ingreditur: primoque accessu intra vicenos dies in Pirissa civitate septem millia hominum ad fontem baptismatis adduxit. Inde Caminam profectus intra quadraginta dies longe etiam majorem Evangelii fructum fecit; tantaque se obtulit multitudo ad baptismum, ut iis abluendis manus & vires fatigarentur. His tam prospere succedentibus Julinam, Stetinam aliasque urbes docendo, sacrificando, fana Idolaque subvertendo peragravit; & quæ Apostolicorum virorum experimenta esse solent, multis etiam plagis, contumeliis, & injuriis non sine præsenti vitæ periculo tractatus est; donec auxilio & auctoritate Ducis libera & firma Christianæ religionis sedes in Pomerania figeretur, atque Otto primam christianæ Ecclesiæ formam introduceret, qui ob id Pomeranorum Apostolus est appellatus: quemadmodum res ab eo præclare sanctéque gestas Andreas Bambergensis Abbas quatuor libris conscripsit.

Sub finem quoque hujus anni febri extinctus Callistus Pontifex præclare de Saxonia Germaniaque meritus, subrogato Lamberto Cardinale & Episcopo Ostiensi, quem Callistus, ut diximus, in Germaniam Legatum miserat, dictusque Honorius eo nomine secundus. Quo cognito, Nortbertus iter Romam instituit, ab eoque Pontifice facile Ordinis confirmationem altero abhinc anno impetravit, qui in-

Obit Callistus Pont. Succedit Lambertus Episcopus Ostiensis, Honorius II dictus.

time

time Nortbertum sibi familiarem ex publica sanctitatis fama commendatum habebat. Eo in itinere divinitus cognovit se Magdenburgensem Archiepiscopum a Deo destinari. Auxit novo miraculo Deus viri famam. Nam dum ex reditu Herbipoli sacrificium publice celebrat, cœca mulier post celebrata mysteria oris ejus afflatu repente oculorum lumen recepit.

Annus Christi 1125.

Honorii II. Pont. 1. Henrici V. Reg. ultimus. Lotharii II Reg. 1. Henrici II Ep. Pad. 35.

Ursberg. Robert de monte. Anjol. Gemb. Mors Henrici V. Reg. & Imp.

Subinde Imperator fatalem extremumque vitæ annum ingressus est, qui & multis mortalibus confatalis fuit. Quippe post varia ostenta, passim per Germaniam edita, tertia fere pars hominum absumpta; aliique fame, alii pestifera lue, alii aliis malis interiere. Imperator postquam Leodii Pascha celebravit, Aquisgrani dracunculi morbo, qui a primis annis illi adhæserat, vehementius excruciatus, post aliquot dies Neomagum, mox Trajectum ad Pentecosten celebrandam transiit. Paucis post diebus aggravata invaletudine, imperium cum vita posuit, nulla virili stirpe relicta. Ingentem quidem auri argentique vim congesserat, tanquam majora patraturus; sed nec pacis, nec bello, neque rebus pro Ecclesia gestis clarus fuit, qui, pravo patris exemplo, fœdo schismate ad extremos vitæ annos laceravit Ecclesiam, hoc uno laudabilis, quod turbulenti impiique regni finem quæsierit honestum & pium. Nam ad extremum deductus, vocata Mathilde conjuge, & proceribus, de statu Reip. disposuit, insigniaque Imperii in arcem Hammersteinianam custodienda misit, dum ordines in delectum a se Regem convenirent. Subinde sollicitus de anima, Eucharistiæ Sacramento refectus, X Calend. Junii excessit. Corpus more regio curatum, & ut jusserat, Spiram ad majorum sepulchra delatum, qui hoc versu notati singulis conspiciuntur.

Filius hic, Pater hic, Avus hic, Proavus jacet istic.

Abrupta cum hoc Cæsare Salicorum seu Wormatiensium Ducum stirps, postquam centum annos imperium gesserat. Quam boni proavus & avus, Conradus & Henricus III; tam pravi pater & filius, quartus videlicet & quintus eo nomine Henrici Cæsares. Adeo fortuitum nasci bonos Principes: electio optimum quemque extra hæreditaria jura invenit. Longe illustrior Saxonum gens in suis Regibus, & Cæsaribus, Henrico Aucupe, Ottonibus Magnis, & Henrico Imperatore, quibus nunc accedit Lotharius, Imperatorum religiosissimus.

Cui electione Principum Germaniæ, succedit Lotharius Dux Saxoniæ. *Otto Frising lib. 7 c. 17. Ursberg. Dodechin. Robert. de monte. Chron. Hild.*

Quippe post excessum Henrici Imperatoris, Episcopi ceterique Imperii Principes convenere Moguntiæ ad Comitia regni. Multi istic candidati, Fridericus cumprimis Sueviæ, & Conradus Franconiæ Duces, penes quos insignia Imperii erant; & quod Henrici Cæsaris consobrini essent, rati sunt jure hæreditario sibi deberi sceptrum. Præter hos Leopoldus Austræ Marchio, & Carolus Flandriæ Comes oblati. At Principes Germaniæ, studio cumprimis Alberti Moguntini Archiepiscopi, & Legatorum Pontificis, qui aderant, Romani, mense Augusto una omnium consensione elegere Lotharium Ducem Saxoniæ, virum, ut inquit Robertus, sapientem, industrium, Ecclesiastici juris amantem, præpotentem divitiis, & multis victoriis clarum. Nec dum facile repertus, aliorum etiam Scriptorum judicio, qui pietate, religione, & fortitudine bellica Lotharium anteierit. Quare mense Septembri a Legatis Pontificis, Moguntino & Coloniensi Archiepiscopis, octo Episcopis, multisque Abbatibus, & Principibus deductus Aquisgranum, Idibus Septembris a Friderico Coloniensi Archiepiscopo solemni ritu ac pompa Rex inungitur, acclamante Clero ac populo.

Subtraxere sese inaugurationi Sueviæ & Franconiæ proceres cum suis Ducibus, quod sibimet præ Saxonibus imperium desponderant. Quare, ut ceteris Imperatoribus evenit cum Sueviæ Ducibus regni æmulis, primo per civilia aliquot bella obluctandum fuit; & hoc ipsos, quod Otho Frisingensis notat, variis postea malis, justo Dei judi-

judicio, afflixit: ut quæ stirps tot calamitatibus affecerat Ecclesiam, lueret progenitorum delicta. Nec tamen impeditum, quin Conradus Sueviæ Dux post Lotharium subrogatus sit Imperator, & Friderico Duce genitus Ænobardus ad imperium quoque pervenerit, pari, quo hi progenitores, odio Romano Pontifici infestus.

Auspicata Imperii Lotharii initia

Lotharius, mox ut inauguratus fuit, Ratisbonam se contulit ad conventum Principum, quem indixerat, regnum exorsus a justitiæ legibus formandis. Interque cetera decerni voluit, proscriptorum bona utrumne in fiscum regium, an ærarium cujuscunque provinciæ redigenda essent; probavitque sententiam Principum, *qua cujusque regionum ærario potius cederent, quam Regis proprietati*, ut Dodechinus retulit, interea Legatos misit Romam, ut quod Principes de se statuerant electione in Regem, id Pontifex ratum esse vellet. Adeo etiam a veneratione Pontificis, ejusque auctoritate regni exordia capessenda censuit.

Annus Christi 1126.

Honorii II. Pont. 2. Lotharii II. Reg. 2. Henrici II. Ep. Pad. 37.

Dodechin. Robert. de monte. Ursberg. Chron. Hild Chron. Mont. Sereni. Dubravius lib. II. Histor. Bohem Alb. Stad. Meibomius

Lotharius in Bohemos movet & infauste cum iis confligit.

Proximum deinde annum, qui Lothario regni secundus erat, bello Bohemico auspicatus est; celebratis enim Argentinæ Christi Natalitiis, in Saxoniam rediit; magnoque popularium studio & lætitia exceptus, media hyeme in Bohemiam movit adversus Sobeslaum eorum Ducem, quem Bohemi post obitum Uladislai citra Regis voluntatem Ducem sibi imposuerant: consiliumque erat Othonem Moraviæ Ducem submoto Sobeslao introducere, quod is inique se inclusum quereretur, & magnis se promissis militum aurique offerret Lothario. Quare raptis ex Saxonia, ac non nisi trium millium copiis, adversus hostem XX millibus instructum mense Februario processit, audacia supra vires sumpta. Submisit ad hanc expeditionem Hildesimensis ceterique Episcopi suos milites. Præmissi trecenti milites, qui sylvarum angusta quibus Saxonia & Bohemia dirimitur, occuparent; cum ex abdito nemorum recessu Sobeslaus improvisus prorumpit. Saxones ex insidiis circumventi, impeditique altis nivibus, & sylvarum angustiis, quo minus justa pugna congredi liceret, post acrem primi agminis conflictum in fugam vertuntur. Harlungus Adolphi Schawenburgensis & Holsatiæ Ducis filius, Arnoldus Merseburgensis Episcopus, multique nobiles desiderati. Captus Albertus Marchio Brandeburgensis, cognomento Ursus. Nec levis hostium jactura fuit, uti hæc præter Chronicon Montis Sereni, & Hildesiense memorant alii. Passim hanc cladem XVIII Februarii acceptam exaggerant Scriptores ad probrum Lotharii, cum tamen Robertus de monte non ultra quinquaginta milites occubuisse scribat. At Sobeslaus, etsi victor, veritus tamen, ne Lotharius hanc cladem totis Imperii viribus ulcisceretur, per Henricum Saxoniæ Marchionem ex sorore nepotem ea lege pacem impetrat, ut ad pedes Regis prostratus clientis sacramentum diceret.

Lotharius ut a clade reficeret vires, in Saxoniam rediit, celebratisque Magdenburgi festis Paschalibus, Spiram contendit cum proceribus Saxoniæ, ad comitia Principum. Quæ in iis sancita sunt, etsi Scriptorum incuria desideremus; haud tamen dubium est, quin in iis actum sit de tranquillitate Imperii, quam Fridericus & Conradus Sueviæ Duces, regni potentes æmuli, conturbabant. Accessit ad hæc quoque comitia D. Nortbertus privatas ob causas, cum Magdenburgensium Legati advenirent, petitum dari sibi Archiepiscopum, qui in locum demortui Rutgeri subrogaretur. Aderant cum Lothario Rege Legati Pontificis, multique Episcopi ac Principes. Ac in consultationem accepta, tres oblati sunt Legatis, e quibus quem vellent, deligerent; cum ecce hæsitantibus illis, accedit Adalbero primicerius Metensis, post Trevirensis Archiepiscopus, & Nortbertum digito ostendit; quem illi nihil opinantem reluctantemque vi arripiunt, ac Regi offerunt. Gratum id erat Regi, Legato

Vita S. Nortberti apud Surium.

D. Nortbertus fit Archiep. Magdenburg.

Ponti-

Pontificis, ceterisque Episcopis. Quapropter Magdenburgum abductus Nortbertus 20 Calend. Augusti, nudis pedibus, Archiepiscopi palatium vili amictus pallio ingreditur, atque ipso D. Jacobi festo die ab Udone Citicensi solemni ritu consecratur.

Felix Saxonia tam sancto præsule & doctore, a quo tum Belgium, Gallia, & Germania Apostolicæ vitæ exemplo, cœlesti doctrina, & miraculis illustrata erat. Nec aliud ille lumen fructumque in Saxoniam intulit, Cleri populique mores ad avitæ religionis formam redigendo, ut multis exponit auctor rerum ab eo gestarum.

Helmold. lib. 1. c. 42. 43. 44. 45. Alb. Stad. ad ann. Christi 1133 Crantz. lib. 6. Metrop. c. 14. & lib. 5 Sax. c. 29. Herm. Leerbeck in Chr. Henricus de Hervordia Histor. Archiep. Bremens. in Adalberone. Chron. Sclaver. c. 16 & seq. Vicelini in scholis Paderborn. instructi vita & res gestæ.

Celebres per hæc tempora Scholæ Paderbornenses sub Henrico Episcopo nostro; ex quibus Vicelinum alium Apostolicum virum, & ab ipso D. Nortberto consecratum, Sacerdotesque producimus. Natus Vicelinus honestis parentibus Quernhamaliæ ad Visurgim in Mindensi diœcesi. Prima literarum rudimenta edoctus a Canonicis ejus loci, cum jam matura ætate esset, cumque in castello Eversteiniaorum Comitum aleretur impensis Dominæ, rogareturque a Sacerdote arcis, quos in scholis libros prælegi didicisset, Statii, inquit, Achilleides libros; quærente autem Sacerdote, quod librorum istorum argumentum esset, respondit ignorare se; id cum omnium risu exceptum esset, pudor juveni stimulos addidit, ut Paderbornam se conferret, quod ibi studia literarum præ ceteris locis, cumprimis nobili Magistro Harthmanno, florere audiret. Et ille juvenis indole ingenioque captus ita intra paucos annos in eodem secum contubernio excoluit, ut in docenda regendaque juventute adjutorem sibi sumeret; nam præter studia, quæ dies ac noctes diligentissime, cum periculo valetudinis procul ab omni vanitatis consortio tractabat, deditus cumprimis erat pietati ac precibus, interque Divos Nicolaum impense colebat; cumque ad ejus cultum festumque diem socios invitaret, auditæ sunt aliquando Angelorum vocello. D. Brigittæ alternis vicibus decantantium. His aliisque sanctimoniæ indiciis Paderbornæ cognitus Vicelinus; qui deinde ob doctrinæ famam Bremam evocatus ad Scholarum præfecturam; ubi cum juventutem solutioris vitæ nactus esset, prima illi cura fuit ad Christianæ disciplinæ vigorem adstringere, quod pietatem ante literas a Christiano exigi diceret.

Qua severitate licet multos offenderet, gratus tamen erat Friderico Archiepiscopo, ac primariis in Collegio viris; quod Gymnasium eo moderatore discipulorum numero, pietatis cultura ad formam Paderbornensium Scholarum efflorescere conspicerent. Eo in munere dum Bremæ versatur Vicelinus, captus prisca pietate, quam Paderbornæ hauserat, petiit ab Hamukone Abbate Abdinghoviano admitti in congregationem, quæ fraternitatis nomine tum celebris erat Paderbornæ apud Abdinghovianos, in quam & receptus est, Tam id grato animo accepit Vicelinus, ut ex consensu Friderici Archiepiscopi sui dono transmiserit Abdinghovianis reliquias D. Willehadi, Anscharii, & Remberti, unaque librum, quo Divorum istorum res gestæ conscriptæ erant. At Vicelino longe altior mens injecta a Deo ad Apostolicum munus, quam ut intra scholasticos parietes se contineret; quam in rem cum Dithmaro discipulo in Franciam profectus est ad altiora sacrarum literarum studia comprehendenda. At postquam triennio Rudolphum & Anshelmum summos per id tempus Theologos audisset, Bremam cum Dithmaro redit; recusataque Canonici dignitate in cathedra & Collegio, Magdenburgum se ad Nortbertum Archiepiscopum contulit fama sanctitatis celebrem, ab eoque confirmatus in Apostolicæ vitæ proposito Sacerdos consecratur. Inde Bremam regressus est ad Adalberonem Archiepiscopum, qui jam anno MCXXIII Friderico successerat. Ejus consilio Vicelinus cum Rudolpho Hildesimensi & Ludolpho Verdensi Canonicis ad Henricum Sclavorum Principem christianum mittitur, quod is jam domitis barbaris operarios in horrida illa vinea expetere cognitus esset. Horum Sacerdotum adventu Principi nihil gratius accidere potuit, a quo Lubecæ excepti, & Ecclesia ea in urbe donati sunt ad excolendos populos. At cum haud multo post morte Henrici Principis omnia turbarentur, ab

ab Adalberone Archiepiscopo Falderæ ad confinia Sclavorum collocatus est. Ibi peragrando regiones, docendo per vicos & Oppida, brevi totam viciniam ad Christi fidem & baptismatis Sacramenta adduxit. Ad hanc famam Vicelini & prosperos labores accessere Ludolphus, Eppo, Luthmundus, Volckardus, aliique complures e Clero Sacerdotes, ultro se in Apostolici muneris partem offerendo. Per quos viros ostium Evangelii, quod supra 80 annos clausum fuerat, Sclavis aut ad Idololatriam relapsis, aut armis prævalentibus, late per Sclaviam rursus apertum est: aggregatique innumeri Barbarorum ad Ecclesiam Christi; quorum rector ductorque Vicelinus, inter hæc multis laboribus multisque periculis perfunctus cum sociis, multis Barbarorum injuriis vexatus, sæpius loco pulsus, & ad mortem quæsitus, demum post 30 annorum labores Aldenburgensis Ecclesiæ Episcopus creatus; quo in munere post quinquennium anno Christi 1154 sanctissime excessit, vivus & post obitum miraculis clarus; quemadmodum res ab eo gestas accurate prosecutus est Helmoldus presbyter, aliique Scriptores. Uti vero per Lotharium Imperatorem, cui peracceptus fuit Vicelinus, christiana religio per Sclaviam restituta fuerit, tempori memorandum erit.

Annus Christi 1127.

Honorii II. Pont. 3. Lotharii II. Reg. 3. Henrici II Ep. Pad. 38. & ultimus.

Dodechin. Chron. Hild Annal. Suevia. Chron. montis Sereni. Lotharius Nurenbergam obsidet.

Adhuc dum Lotharius bellis intestinis involutus, anno sequenti, post celebrata Coloniæ Natalitia Christi, Nurimbergam obsidione incinxit; quod urbs illa Friderico & Conrado, Sueviæ Ducibus, regnique æmulis, fidem jurasset. Tracta est ad bimestre hæc obsidio opere casso. Quippe cognito civium periculo, Sueviæ Duces cum exercitu in subsidium venere: nec ausus est Lotharius pugnam aleæ committere, fidem nimirum fallente Bohemo, qui cum copiis suis promiserat se Lothario accessurum. Quare Herbipolim regressus est insequentibus Suevis; ubi sub ipsis mœnibus cum regio milite concursum ad modum singularis certaminis; ex quo militares illas equestrium congressiones, quas posteri Torneamenta dixere, originem traxisse volunt.

Filiam suam Gertrudem Merseburgi in matrimonium dat Henrico Duci Bavariæ.

Paschatis festum Rex Goslariæ, & Pentecostes Merseburgi peregit: ubi festo Pentecostes Lotharius, quod ad hunc annum retulit Dodechinus, unicam quam habebat filiam Gertrudem Henrico Bojariæ Duci in matrimonium dedit; obtulitque in dotem Ducatum Saxoniæ, & amplissimas, quas habebat opes ac possessiones in Saxonia & Westphalia, quarum magna pars, ut supra retulimus, dote quoque Richesæ conjugis ad eum pervenerat. Erat Henricus Welfi postremi ejus nominis frater, cognomento Catulus, quod patria lingua Welfum quoque notat, ab aliis etiam superbus appellatus, pater Henrici Leonis celeberrimi ac potentissimi per Germaniam Ducis, ex quo utrumque Ducatum Bojariæ & Saxoniæ in hac patris hæreditate adiit; licet indigne post tulerint alii Imperatores ac Principes quidam, utrumque Ducatum præter receptum Imperii morem in uno Principe conjungi. Nuptiæ magna Principum frequentia magnaque celebritate inter Fridbergam & Meungum in campo genialibus epulis peractæ sunt.

Plures hoc anno Episcopi defuncti.

Annus hic confatalis fuit multis Germaniæ Episcopis; morte enim subtracti Udalricus Constantiensis, Ebhardus Argentinensis, Peroldebertus, seu Petrapontius Leodiensis, Godescalcus Trajectensis, Theodoricus Monasteriensis Episcopus; sicut hos ordine recenset Dodechinus; quanquam Leodiensium annales sui Episcopi mortem ad annum 1129 rejiciunt.

Theodorici Ep. Monast laus.

Ac Theodoricus quidem Monasteriensis Episcopus, Comes Winceburgicus ac Lotharii consanguineus, de quo & supra relatum est; vir a pietate, modestia, & mansuetudine magnopere commendatus in fastis Monasteriensium. Quæ omnia mirifice exornavit constantia ejus adversus Schismaticos; quippe qui multorum annorum ærumnis & injuriis exagitatus a Burchardo,

Crantz. lib. 5. Saxon. c. 41.

chardo, exclususque ab Episcopatu ferventissime Catholicorum partes est tuitus. Ac licet ex hoc dissidio æmuli urbs expugnata exustaque conflagrarit; has tamen ruinas ita ex patrimonio, piorum oblationibus, & bonis Ecclesiæ suæ brevi in integrum restituit; ut, quod Crantzius scribit, vix ullum Ecclesia detrimentum senserit. Primus deinde fuit, qui Præmonstratensium ordinem magno religionis bono in diœcesin introduxit.

Crantzius, Tympius, Kersenbrochius, Bochorstius, aliique Monasteriensium Scriptores Theodorico subrogant Burchardum, a quo urbem templis & ædificiis reparatam volunt; sed magnopere hos falli dixeris, quod Burchardus jam dudum in legatione Constantinopolitana mortuus asseratur ab Ursbergensi. Successor ejus Egbertus 20 Episcopus ex Decano Coloniensis Ecclesiæ delectus, qui Valariensem fundationem anno mox MCXXIX publicis, quas Bollandus recitat, tabulis confirmavit.

Bolland. in vita Godefridi Cappenb. § XII

Chron. Hild ad hunc annum. Gobeln. ætat 6. c. 59. Crantz. in Metrop. Trithem. in Chron. Hirsaug.

Henrici Ep. Paderb. obitus.

Accedit ad hunc numerum, quos mors hoc anno subtraxit, Henricus Episcopus Paderbornensis, pridie Idus Octob. defunctus. Diem hujus mortis consignant Necrologia, Herisiense, Abdinghovianum, & Bustorfianum: annum scriptor Chronici Hildesimensis, Gobelinus, Crantzius, & Trithemius; isque trigesimus octavus est, post aditam possessionem ab Episcopatu. Perhibet quidem Gobelinus Henricum per XLIV annos administrasse Paderbornensem Ecclesiam; sed is a primo schismatis anno & ab ipsa consecratione eos numerat, quibus subtrahendi sunt anni Henrici de Aslo Orthodoxi Episcopi, quem annos quinque ante hunc Ecclesiam Paderbornensem ab obitu Popponis gubernasse diximus. Ac licet Henricus hic Werlensis principio schismati adhæserit; haud multo post tamen ad Catholicorum partes transiit, animo inter omnes ærumnas & procellas constanti. Nec satis habuit per Legatum Pontificis reconciliari, nisi & ipse Romam adiret, ultroque se Pontifici ad omnia obsequentem offerret, erroremque schismatis deinde multis largitionibus in pauperes, & religiosos viros, cumprimis Abdinghovianos Monachos expiaret. Vir indole humanus, modestus, pius, qui cum Clericis chorum magis, quam Regis aulam amavit; eoque & Cleri disciplina adhuc intra claustrum viguit, & Scholæ juventutis floruere, & diœcesis, bono religionis cultu ac tranquillitatis statu, conservata est. Cetera rerum ab eo gestarum vetustas subtraxit, quæ & locum sepulchri posteris abscondidit.

Sancta Godefridi Cappenb. mors, cœlestibus etiam signis condecorata.

At memorabili cumprimis excessu illustravit hunc annum D. Godefridus Cappenbergensis, quem Idibus Januarii Deus ad immortalem vitam evocavit, primum, ex quo a D. Nortberto Præmonstratensium familiæ adscriptus, Cappenbergensium Canonicorum Præpositum. Is postquam sub exitum anni 1125 cum Ottone fratre Præmonstratum abiisset, sacrisque istic ordinibus initiatus esset; altero post anno, quo 18. Julii Nortbertum Archiepiscopum introductum diximus, Magdenburgum quoque a D. Nortberto evocatus. Paruit sanctissimi magistri sui postulato; sed brevi aulæ splendorem ac strepitus pertæsus, petiit remitti Cappenbergam ad quietioris vitæ institutum. Accepto redeundi potestate, in itinere, quo Ilmstadium deflectebat ad Cœnobium a se in Weteravia conditum cœpit lento morbo confici; ubi cum mira quadam dulcedine & desiderio cœlestis vitæ animum perfundi sentiret, convocatis fratribus petiit sibi ignosci, si quem unquam e suis offendisset. Post omnibus sacris rite provisus placidissima morte innocentis vitæ animam cœlo transmisit. Nec cœlestia signa defuere sanctitatem viri testantia; quippe sub idem tempus nivei splendoris corona ornatus, multaque luce circumfusus, obtulit se Gerbergæ, sanctimonialium Virginum in Transaquensi Collegio apud Monasterienses Abbatissæ, quæ Ottonis patrui filia erat, ac vivo etiam Godefrido vitæ mutationem prædixerat. Inde Ilmstadii in medio choro sepultus, tumulo supra terram erecto, hodiedum aspicitur; quanquam magna pars sacrorum ossium multis illustrata miraculis

Cap-

Cappenbergam post translata, gemino nunc mausoleo honoretur. Vastatum a Barbaris ac postremo a Suecis sepulchrum, tamen ab omni hostili manu, ut mihi coram aliquando intueri licuit, intactum. Godefridus, quamvis solemni apotheosi, quod Moguntinus Archiepiscopus sollicitarat aliquando; non sit in Divorum numerum relatus, Fasti interim & Scriptores cum Baronis & Serrario Sancti appellatione exornant; multisque etiam in locis, cumprimisque in Hispania, a sui ordinis cœtibus festus ejus dies solemni ritu est habitus. Mirum quot illustrium per Westphaliam familiarum Comites ac nobiles ex utroque sexu mox ad Godefridi exemplum per contemptionem rerum humanarum se suaque bona Deo consecrarint; quos inter post Ottonem fratrem, & Juditham conjugem, Beatrix Godefridi soror, Adelheidis Oldenburgensis Comitis filia ac Godefridi consanguinea, Henricus Arensbergæ Comes, Hermannus Comes de Are, materque ejus Hildagundis, & soror Hedwigis, Ludowicus Arnsteinius Comes, unaque Cuda conjux. Longum ceteros eodem religionis spiritu per id tempus afflatos referre. Juditha Godefridi conjux primum ad pedem Cappenbergensis montis, constructo Virginum domicilio, cum Beatrice Godefridi sorore, Adelheide Oldenburgica, aliisque Virginibus inclusa vixit, sub moderatice Hedwige sanctissima Virgine, multisque ut fertur, cœlestibus prodigiis illustrata.

Plures per hoc tempus Comites & Nobiles Godefridi exemplum secuti, religiosæ vitæ se mancipant.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER VIII.

BERNARDUS I.

E FAMILIA DYNASTARUM DE OSEDE

XVI.

EPISCOP. PADERBORN.

Annus Christi 1128.

Honorii II. Pont. 4. Lotharii II Reg. 4.
Bernardi I Ep. Pad. 1.

Dodechinus Gobelinus, Bruschius Auctor vitæ e Monachis Hardehusanis.

Bernardus e nobili familia

A b excessu Henrici Antistitis libera cleri electione subrogatus est Bernardus, eo nomine primus hujus Ecclesiæ Episcopus. Ortus is erat ex illustri Dynastarum in Ossedi familia, quæ Osnabrugum inter & Iburgum claram priscæ nobilitatis sedem habebat. Hanc ipsam Ludolphus de Osede haud multo post, annó videlicet 1174, cum liberos non suscepisset convertit in Monasterium virginum, quale hodiedum aspicitur, coliturque: in quod tum a Philippo Osnabrugensi Episcopo introductæ sunt Virgines. Fallitur proinde Bruschius, aliique, qui Bernardum e familia nobilium de Disede deducunt; cum Auctor vitæ ejus e Monachis Hardehusanis ex familia nobilium de Osede ortum scribat. Igitur Bernardus vir, qui, præter familiæ splendorem, omnia

de Osede eligitur a Clero Ep. Paderb.

Rrr virtu-

virtutum ornamenta ad Episcopi munus attulit; quippe a primis annis traductus ad scholas, & cooptatus in clerum Paderbornensem, multos jam annos sese doctrina, pietate, fervore religionis, vitæque integritate commendarat. Hinc postquam ex aula & manu Imperatoris electio Episcpi ad clerum est traducta, virum hunc in Collegio probatum ac dignissimum selegerunt Canonici, ostenderuntque, optimum quemque sinceris suffragationibus inveniri. Quod res ab eo laudabiliter per XXXII annos pro Ecclesia sua gestæ docebunt, quarum hoc ipso anno primo Episcopatus sui præclarum initium dedit.

Cum Widekindo Comite Swalenbergensi fundat & dotat Coenobium Marienmünster.

Nam cum per id tempus Widekindus Comes Swalenbergensis, Bernardi Episcopi consanguineus, & conjux ejus Luthrudis, ex hæreditariis bonis & hæredum consensu cœpissent condere Monasterium ordinis D. Benedicti, sub patrocinio S. Mariæ, quod inde patrio vocabulo Marienmunster appellatum est; Bernardus Episcopus, qui ejus sacri operis hortator semper fuerat apud consanguineum Comitem, idem etiam in partem fundationis pari liberalitatis dono venit, itaque decimis, aliisque bonorum largitionibus auxit, alter ut Monasterii conditor sit cultus: quod ut fundationis tabulæ, ita religiosi ejus loci viri ex diversis donationum literis profitentur. Sed nunc ipsas fundationis tabulas, quæ insignem Bernardi Episcopi religionem pietatemque spirant, & hæc ipsa planius exponunt, hic proferamus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Bernardus divina favente clementia paderbornensis Episcopus. Quoniam ex divina misericordia temporalibus bonis fide recta, & pia spe, & sancta charitate Deo oblata æterna bona comparantur; noverit tam futurorum quam præsentium fidelium Christi universitas, qualiter Comes Widekindus, vir nobilis & catholicus, nobis propinqua consanguinitate conjunctus, & uxor ejus Luthrudis nobilis fæmina Deo devota, tam necessaria exhortatione ipsorum salutem desiderante, quam spontanea ipsorum voluntate ad cœlestem patriam suspirantes cum consensu hæredum suorum cæperunt in propria sua hæreditate fundare Ecclesiam in honorem Dei ac sanctæ genitricis ipsius Mariæ Virginis, insuper & claustrum, officinas quoque, & omnia claustralia spiritualibus viris, & monasticæ vitæ ac conversationis aptissima: Et quia piis sempar adjutor est Deus, honeste incepta perfecta constructione consumarunt, collectisque in ea consilio Ecclesiæ nostræ Christi pauperibus monasticæ vitæ personis, quos non solum summæ perfectionis fama Deo & hominibus, sed & ipsa religionis res & opera commendant: Abbatiam in eodem Cœnobio liberam, & ab omni sæcularis obsequii jure absolutam auxiliante Deo instituerunt, imponentes ei vocabulum sanctæ Mariæ Monasterium. Igitur præbendam fratrum ex propria hæreditate disponentes de libera & Deo digna Abbatis electione hoc decretum auctoritate Ecclesiastica firmaverunt: ut si inter rosas hujus novellæ plantationis oliva fructifera excreverit, inter humiles paupertatis martyrio florentes persona idonea reperta fuerit, summa cum libertate assumatur sua obedientia cæteris pater præficiendus. & omnino careat ministerialibus, careat beneficiatis hominibus, nulla propinquorum dilectione ductus res Ecclesiæ dilapidet, nihil nisi hospitalitatis & charitatis causa dispertiat; quod si inutiliter res dissipaverit, anathema sit. Si autem Abbas alius quæri convenerit, ejusdem ordinis pater eligatur: qui si venire contradixerit, consiliis & auxiliis nostræ obtineatur Ecclesiæ. Secundum quem religionis tenorem Dominus Gerardus primus hujus Ecclesiæ Abbas electus & consecratus est. Nos igitur circa Dei cultum studium nostris quoque consiliis & auxiliis promovere cupientes, partemque aliquam in æterna remuneratione habere desiderantes, quia exhortatio nostra usque adeo processerat, hanc eandem pauperum Christi congregationem decrevimus hoc ordine adjuvari; ut si quis fidelium nostrorum sive liberorum hominum, sive ministerialium Ecclesiæ nostræ, tactus spiritus sancti inspiratione & visitatione intrinsecus, sive beneficia, sive hæreditatem pro æterna remuneratione minuere sibi, & sanctæ Mariæ in prædicta Ecclesia conferre voluerit, liberam ex nostra concessione & auctoritate hoc perficiendi

ficiendi habeat potestatem. Quod ut nullius æmuli molimine retractetur, quin omnibus diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, magis gratum efficiatur, exemploque nostri emolumenti Successores nostri ad similia provocentur, præsertim, quia plurimum decoris Ecclesiæ nostræ inde provenire prævidemus, quædam beneficia nobis libera facta in pago Bredenborne *sita cum decima ei adhærente prædictæ Ecclesiæ contulimus cum omnibus pertinentiis sive adhærentiis, videlicet servis & ancillis, areis, ædificiis, terris cultis & incultis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæsitis & inquirendis, silvis, pratis, pascuis, aquis, piscationibus, molendinis, & omnibus rebus mobilibus & immobilibus, ac cæteris, quæ & quoquo modo nominari possunt utilitatibus, & hac nostræ auctoritatis Episcopalis pagina communi consilio, & unanimi totius Ecclesiæ nostræ consensu, pro salute nostra & omnium Fratrum nostrorum Canonicorum & Antecessorum, Successorumque nostrorum æterna beatitudine proprietavimus. Insuper carratam vini ad sacrificium Domini singulis annis largiti sumus, ita ut quicunque in eadem Ecclesia fuerit Abbas canonice electus, liberam habeat potestatem tenendi, possidendi, & ad honorem Dei & sanctæ Ecclesiæ, sicut placuerit disponendi. Pro hujus benevolentiæ gratia & simili per Successores nostros Episcopos, adjuvante Deo, eidem Ecclesiæ imposterum exhibenda nostræ petitionis interventu a prædicto Comite Widekindo, quod multi etiam Episcopi & Abbates petebant, obtinuimus, ut videlicet eadem Abbatia, sicut dictum est, libera, & ab omni secularis obsequii aliena, Ecclesiæ nostræ fraterna charitate devincta in spiritualibus negotiis sit subjecta. Abbas obedientiam Paderbornensi Episcopo faciat. Consecrationem suam & Fratrum suorum ad sacros ordines promovendorum ab Ecclesia nostra expectet: ad synodum, & alios spirituales conventus invitante Episcopo familiariter veniat, & per impensam Episcopi ei familiariter exhibitam cum decore procedens conventui deserviat. Judicia approbanda una cum Ecclesia nostra admittat, reprobanda contemnat; denique consolationes & consilia in suis causis inveniat. Postremo omnia spiritualia tam ipse, quam Fratres ipsius tanquam filii piæ matris ubera sugentes petant & accipiant; ut & nos orationum & eleemosynarum ipsorum, & ipsi nostrarum in Christo jugiter sint participes. Ad hunc Fraternitatis in Christo amorem confirmandum statuimus, ut si quando visitationis seu exhortationis gratia ad locum advenerit Episcopus, portio præbendæ, quæ uni ex Fratribus provenire poterit, ei proponatur, ut ex hac devotione in Domino gaudens Episcopus de sua abundantia inspirante Deo Fratrum si quando possit, vel quomodo possit, supplere cogitet inopiam. De electione autem advocati, qui in rebus Ecclesiæ quæsitis & quærendis sive defendendis seculari lege sollicitus sit, hoc statuimus: ut si in cognatione Widekindi Comitis idoneam & sibi placentem personam invenerint, ipsam eligant in Advocatum, donantes ei beneficium, honorem videlicet, quo major esse non potest, fraternitatem suam in Christo, & orationes, & si digne administraverit officium suum, æternam remunerationem. Si vero rapax & negligens exstiterit, sine dilatione amotus careat & officio in honore concesso, aliumque sibi Ecclesia ubi voluerit, & quem voluerit provideat, qui petitione & patrocinio Paderbornensis Episcopi regali bono investiatur, & secundum justitiæ tenorem utilitati fratrum defensionis vires non subtrahat, & æternam remunerationem, qua nihil est felicius, accipiat. Et ut hæc traditio, & Widekindi Comitis, & hæredum suorum rata atque inconvulsa permaneat in perpetuum, hanc auctoritatis nostræ paginam inde conscribi, manuque nostra propria confirmantes sigilli nostri impressione jussimus insigniri. Hujus autem rei facto interfuit Siwardus Mindensis Episcopus, Sichardus Ossenburgensis Episcopus, & Dominus Erckenbertus Corbeiensis Abbas, Hammuco Paderbornensis Abbas, Gerardus primus Abbas hujus loci, Wino præpositus, Esic præpositus: Widekindus Comes, Bernardus, Hermannus, & alii quamplures. Actum anno Incarnationis Dominicæ MCXXVIII. XVIII. Calendas Septembris.*

In hoc Episcoporum & Comitum congressu introductus primus Abbas Gerhardus, Monasteriumque illud,

quod adhuc flore religionis, ac magno Episcopatus ornamento bonoque conspicitur, Deo ac B. Virgini consecratum est. Quantum vero ex præsentia Erckenberti Corbejensis, & Hamuconis Abdinghoviani Abbatum æstimare fas erit, Monasterium hoc utriusque aut alterius Colonia apparet. Sed nec multum ab hoc congressu Episcoporum superstes Erckenbertus (quem Abbas fastorum montis sereni scriptor hoc ipso anno obiisse tradit) Præsul magnæ auctoritatis apud Reges & Principes, qui & Cœnobium religiosa disciplina florentissimum habuit, & quod superum largitione consequi solet, multis possessionibus auxit: quas inter Castrum Itere cum omnibus prædiis amplisque bonis adjecit; fautoremque egregium habuit, sub hæc ipsa initia Episcopatus, Bernardum Episcopum nostrum, a quo pontificali auctorite omnia hæc secundum legem Angariorum, ut tabulæ habent, Erckenberto Cœnobioque confirmata sunt. Testes adscripti Reinboldus Comes, Conradus Comes de Eberstein, ac Poppo Comes. Successorem nactus est Erckenbertus Volckmarum Abbatem, quem Bernardus Episcopus pari benevolentia amoreque complexus est.

Chron. montis sereni. Obitus Erckenberti, insignis Corbeiens. Abbatis.

Celebris eo tempore per Marquardum & Erckenbertum, religiosissimos Corbejensium Abbates, est instituta congregatio Fraternitatis, eaque sub patrocinio D. Viti martyris longe lateque per Saxoniam & Aquilonares provincias diffusa: in quam ex omni hominum ordine certatim quique sua nomina dedere; eo cumprimis fine, ut morientium securitati solatioque post obitum consuleretur; quemadmodum hoc in Corbejensium monumentis reperio. Leges, in quas conventum, hæ fuere. Admissus solidum unum pendat, & in festo D. Viti Corbeiæ, aut etiam quocunque alio in loco hæc congregatio instituta fuerit, sacra frequentet. Quidquid libere oblatum fuerit, in pauperes erogetur, qui eo die pascentur. Obitus dies renuncietur, mittanturque III solidi, ex quibus per xxx dies erogatio in pauperes fiat. Sacerdotes ac Monachi tenebuntur ex hoc pro fœdere sacrificium offerre pro defuncti anima, ceteri divinis interesse, & preces pro defuncto persolvere. Demum nomina defunctorum in certas tabulas referentur, ut eorum memoria repetatur.

Meibomius in chron. Corbeiens. Fraternitatis, bono defuncto-rum, a Corbeiensibus instituta congregatio.

Annus Christi 1129.

Honorii II. Pont. 5. Lotharii II. Reg. 5. Bernardi I. Ep. Pad. 2.

Ursberg. Chron. Hild Dodechin. Trithem. Histor. Bav. Chron. montis sereni. Brovver. in Ann. Trev. Otto Frising. lib. 7. Conradus Dux Sueviæ Imperium turbat.

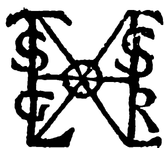
Valuere hæc maxime per Saxoniam, Lothario Imperatore, quocum prisca Imperatorum pietas & religio, post turbulenta utriusque Henrici Imperatoris tempora tanquam ex exilio redire visa est; seu ut quidam Saxonum scriptor memorat, *veritas de terra orta, & justitia de cœlo prospexit.* Sed bono quoque Regi adhuc cum Friderico & Conrado æmulis luctandum erat. Ausus est interim Conrado Ducatum Franconiæ, quem Henricus Imperator illi dederat, eripere, & Herbipolensi Episcopo suo reddere. Inde Spiram denuo aggressus est ex prioris anni obsidione; quod Friderico & Conrado hostibus suis hæreret, & post datos obsides fidem violasset. Iram præterea Lotharii accendit, quod Conradus, relicto Friderico fratre ad extrahendum in Germaniam bellum, ipse in Italiam ad turbandas istic res transcenderat, & * Modochæ sumpta Regni corona, plerasque Lombardiæ civitates in suam factionem traxisset, novo Imperii turbamento. Qua super re questus Lotharius cum Episcopis & Principibus Imperii, commovit Moguntinum, Trevirensem, & Magdenburgensem Archiepiscopos, ut in Conradum, turbatorem Imperii, anathematis sententiam pronunciarent. Quam in rem Rex sub initium Junii frequentissima Principum comitia Goslariæ habuit; quibus & Bernardus Episcopus noster interfuit. Ut vero ceterorum præsentia hactenus nondum patefacta cognoscatur, operæ pretium erit Lotharii tabulas, Friderico Palatino eo in conventu datas, proferre, quas recens Ferdinando Episcopo nostro submisit Joachimus Maderus, vir antiquitatum studiosissimus.

* *Modoyci.*

In

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Lotharius tertius, divina favente clementia Romanorum Rex. Notum facimus omnibus, quod Fridericus Palatinus de Putelendorf, cum consensu Agnetæ uxoris suæ, & Friderici filii sui, vendidit Gevehardo de Lochtenem hæreditatem suam, videlicet totam curtem Abbenrod dictam, in pago Hartingo, sitam in Ducatu Ducis Henrici, cum omnibus attinentiis, agris, silvis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, viis, inviis, exitibus & reditibus, adhæc quæsitis, & futuris temporibus inquirendis, cum omni utilitate exinde quovis modo percipienda: hac interposita ratione, ut prædictus Gevehardus inposterum liberam & plenam de bonis istis statuendi, vendendi, commutandi, donandi, vel successoribus suis relinquendi, & quidquid ipsis placuerit, de iis faciendi, habeant facultatem. Postquam igitur præterlapso tempore prædictus Fridericus Palatinus defunctus est, Agnes uxor sua, & Fridericus filius suus in nostra præsentia hanc emtionem & cessionem prædicto Gevehardo recognoverunt, & eam cum consensu Ludovici de Wippere, sub cujus mundiburdio erant constituti, confirmarunt. Nos vero, exigente illud justitia, nostraque benevolentia, propter fidele servitium ejus, & multorum intercessionem fidelium nostrorum, illud auctoritate regia nostra stabilivimus & confirmavimus. Ut igitur nemo inposterum & sempiternis temporibus factum illud immutare audeat, sive præsumat convellere, hanc literam conscribi, & sigillo nostro confirmari jussimus. Hujus rei testes sunt Archiepiscopi, Moguntinus Adelbertus, Adelbertus Bremensis, Nortbertus Magdeburgensis, Conradus Saltzburgensis: Episcopi, Bertoldus Hildesheimensis, Sigewardus Mindensis, Ecbertus Monasteriensis, Bernhardus Paderbornensis, Udo Citicensis, Meingotus Merseburgensis. De Laicis, Fredericus Palatinus, Comes de Somerischenberg, Hermandt Landgravius, Conradus Marchio, Adelbertus Marchio, Comes Sifridus de Homburg, Udo, Ludewicus, Conradus de Plötzke, Burcardus de Lucca, Burcardus de Werdere, Albertus de Wernigerod, Ludolfus de Valckenstidde, Henricus Wiperti, Widekindus de Sualenberg, Burcardus de Cunradesberge, Wernerus de Veltheim, Marquardus de Ordio, Conradus de Eikstede, Gero de Stockhunseke, Ekehardus de Wegenleve, Wernerus de Quenstede, Hermannus & Otto Milonis. De ministerialibus & servis Ludolfus de Dalem, Willerus, Odalricus, Ludericus, Volcwardus, Theodorici ambo de Tingelstede, Arnoldus de Anderbike, Theodericus de Hessenem, & Gerhardus, & alii plures, qui hoc audiverunt, & viderunt.

Signum Domni Lotharii tertii Dei gratia Romanorum Regis invictissimi.

Ego Thiemarus Regis Notarius ad vicem Adelberti Archicancellarii recognovi. Datum Id. Junii, anno Incarnationis Dominicæ 1129. Indictione VII. anno II regni Lotharii III Romanorum Regis IV. Actum Goslariæ in Dei nomine Amen.

Spira Lothario se dedit.

Spira subinde longa obsidione, quæ ab Idibus Julii in hyemem trahebatur, fameque & desperatione subsidii ad extrema malorum deducta, Regis clementiam implorat, & Moguntini Archiepiscopi precibus perduellionis veniam impetrat. Quare Calendis Januarii Rex victor urbem ingressus, cives denuo Sacramentum dicere jussit, & Sigefridum Episcopum recipere. Spirensium exemplo Nurenberga, ceteræque urbes se Lothario Regi submisere.

Bernardus Ep. jura & privilegia Abdinghov confirmat.

Inter hæc Episcopi libere per Saxoniam collapsæ religionis jura ac disciplinam restaurarant; quod cum Lothario Rege aurea Caroli M. & Ottonum tempora redire visa. Et Bernardus Episcopus noster, postquam, lustrata diœcesi, omnia rite composuisset, vernalem, sub exitum quadragesimæ, synodum cleri pro recepto more habuit; sub quod tempus Hamuconi Abbati, & Cœnobio Abdinghoviano omnia jura & privilegia ac bona Paderbornæ, magno religionis fervore con-

confirmat: quam in rem hic tabulas proferre libuit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Bernhardus Dei gratia Patherbrunnensis Ecclesiæ humilis minister. Quia abundante iniquitate multorum caritas refrigescit, & Ecclesiarum jura disturbantium & bona diripientium malitia & insolentia ubique invalescit, Episcopalis auctoritatis & defensionis subjectis conferre subsidium, credite, dispensationis nos ammonet officium. Unde omnium fidelium Christi tam præsentium quam futurorum noverit universitas, qualiter nos divini amoris instinctu, venerabilisque Abbatis Hamukonis Ecclesiæ beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quæ in prænominata civitate sita est, & fratrum suorum, aliorumque fidelium nostrorum interventu talia bona, qualia eidem Ecclesiæ liberalitate Regum, largitione Principum, concessione Pontificum, oblatione fidelium delegata sunt in Ecclesiis, bannis, decimis, curtis, mansis, areis, ædificiis, mancipiis, novalibus, aliisque rebus majoribus & minoribus, mobilibus & immobilibus, & quæ diversi Abbates ipsius Ecclesiæ diversis temporibus sua suorumque fratrum instantia & industria, precariando, comparando, commutando legitime acquisierunt, nostra pontificali auctoritate & banno stabilimus & confirmamus; ea videlicet ratione, ut prænominatus Abbas cum suis fratribus, eorumque Successores ea cum omnibus suis appendiciis, acquisitis, seu acquirendis libere & quiete possideant, & quæ communi consilio de eis rationabiliter disposuerint, ad utilitatem & dignitatem Ecclesiæ suæ cum consilio, & testimonio Episcopi legaliter faciant, fratribus autem licentiam eligendi Abbatem vita & moribus idoneum concessam, animarumque curam, & sepulturam tam de Ecclesiæ ipsius indigenis, quam cum eis habitantibus advenis salva Ecclesiæ nostræ auctoritate, ei parrochiani presbyteri canonica justitia firmam & ratam nihilominus permanere decernimus, & ab omni hominum invasione, direptione, exactione ipsis eorumque rebus possessis, seu possidendis, Ecclesiasticæ pacis tranquillitatem, & nostræ pontificalis tuitionis securitatem impendimus. Quicunque ergo hæc fraudulenter violare vel violenter annullare præsumpserit, anathemate feriatur, & si non velociter resipuerit cum diabolo & atrocissimis pompis ejus gehennæ ignibus damnandus a sanctæ Ecclesiæ gremio omniumque fidelium consortio expellatur. Cunctis autem in eodem monasterio per iter disciplinæ regularis gradientibus gratiam cælestis perseverandi instantiam, & perfectionis usque ad finem victoriam conferat, quæ ipsorum intercessionibus quietis & utilitatis suæ auctores & provisores fructu laborum suorum in æterna gloria participari concedat. Testes hujus rei sunt Wino præpositus, Bernhardus Decanus, Conradus præpositus, Reinbertus, Elicus, Gernand, & reliqui omnes Canonici: layci vero liberi homines, Widekindus de Sualenberg, Bernhardus de Lippia, & frater ejus Herimannus, Othelric, Thietmar, Volkmar, Bernhard, Heinric, Luidold, Manegold, Heinric, fratres, Ecbrath, Altman, Adelbrath, Ansbalm, Bernhard, Sibrath, Winand, Godescalc, Sigebodo. Welzico, Wizo, Rother, Thancmar, Thiederic, & alii multi. Data Paderbrunnen III *Idus Aprilis in cœna Domini, anno Incarnationis ejus* MCXXIX *Indictione* VII. *regnante Lothario Rege regni ejus anno* V *Episcopatus nostri secundo.*

Pari religionis studio Egbertus Monasteriensis Episcopis publicis literis ratam habuit Valarienſem fundationem, ab Ottone D. Godefrido factam; probatque ut pio instituto D. Augustini Canonici istic ex familia Præmonstratensium religiosam perpetuo vitam agant sub Præposito, quem Episcopus sua etiam auctoritate introducat. Literæ multorum Canonicorum, Comitum, & Ministerialium consignatæ leguntur apud Bollandum in vita D. Godefridi: & quod adhuc usu valuit, Egbertus se Mimigardevordensem Episcopum inscribit. Et quantum non Saxonia Orientalis illustrata formataque ad veterem cleri, populique disciplinam per D. Nortbertum Magdenburgensem Archiepiscopum? a quo hoc anno Magdenburgum introducti sunt ejus ordinis religiosi Canonici, submotis e templo B. Virginis Clericis vitæ solutioris. Sed, quæ omnium Sanctorum fuit, patientia est exercitus; dum enim pellices exturbat, clericos

Bollandus in vita S. Godefridi.

D. Nortbertus a perversis Clericis & civibus patitur.

Chron. montis sereni.

ricos sibi hostes: dum polluta templa & altaria repurgat, cives expertus rebelles; a quibus cum Misnensi, & Havelbergensi Episcopo, & Præposito Cathedralis Ecclesiæ in suo Monasterio est obsessus: quem mira Dei providentia ex sævientium civium manibus extraxit. Nec impune fecere id cives, censuris Ecclesiæ a Nortberto perstricti, & Lotharii auctoritate ad obsequium deducti. Acerrimus quippe juris Ecclesiastici & libertatis vindex Lotharius, qui hoc ipso anno Giselbertum Trajectensem capite plecti jussit, quod Trajectensem Ecclesiam spoliis & injuriis vexasset.

Chron. Hild Chron. Gozecen. Dodechin.

Annus Christi 1130.

Innocentii II. Pont. 1. Lotharii II. Reg. 6. Bernardi I. Ep. Pad. 3.

Ursberg. OttoFrising. Dodechin. Robertus de monte. Baronius. aliique. Schisma in Ecclesia post mortem Honorii.

At nunc sequitur annus MCXXX, quo Ecclesia in ipso capite sauciata, & schismate divelli cœpit. Mortuo enim Honorio Pontifice, XVI Calendas Martii, major meliorque pars Cardinalium & Episcoporum eodem die elegit Innocentium II, patria Romanum. Huic ab alia factione pravorum Cardinalium objectus Petrus Leonis, dictusque Anacletus II, potentissimi civis Romani filius, homo maculosus, quem D. Bernardus indignum scribit, cui ne unius quidem vici cura committi debeat; quique adversus Catholicum a Catholicis Canonice electum ausus sit locum sanctum armis & pecunia invadere; nullo unquam vitæ virtutumque merito commendatus. Alius longe Innocentius, in quo omnia virtutum Pontificalium ornamenta concurrebant. Innocentii causam suscepere Lotharius Germaniæ, Ludovicus Franciæ, & Henricus Angliæ, Reges. Tuba hujus patrocinii D. Bernardus. Pro Petro Leonis stetere factiosi Romani & Rogerius Dux Apuliæ; quorum sententia oppressus Innocentius in Galliam abiit. Sed eo major tranquillitas in Imperio exorta. Nam, ut Abbas Ursbergensis memorat; per id tempus Bambergæ in conventu Principum D. Bernardus, cujus tum summa erat ob sanctimoniam vitæ auctoritas apud Reges & Principes, Fridericum & Conradum Sueviæ Duces hactenus infestos Regni æmulos Lothario Imperatori reconciliavit. Quam in rem multum contulit Henrici Bavariæ Ducis ac generi Regis studium ac potentia, qui per Bavariam superioremque Germaniam prævalentibus armis dominabatur. Tum & Fridericus Coloniensis Archiepiscopus, qui triennium cum Lothario Rege inimicitias gesserat, in gratiam rediit. Ita bellis civilibus compressis, omnia Lothario Regi ad votum & potentiam accessere.

Pax in Imperio, hostibus sibi opera D. Bernardi conciliatis. *Ursberg. de Lothario. Tritbem. in chron. Hirsaug.*

Nec aliud fuit Episcoporum per Saxoniam studium, quam ubique religionem, præclaris institutis & exemplis firmare: e quorum numero Egbertus Monasteriensis Episcopus, clarus ea tempestate præsul, ac D. Bernardo familiaris carusque, Leisbornense Monasterium in meliorem formam deduxit. Vetus quidem illud Sanctimonialium Virginum Collegium, a Carolo M. in fundo Botonis præstantissimi & potentissimi viri conditum, cui & Caroli M. Rotschwindam sororem, aut certe consanguineam primam Abbatissam impositam volunt; at postquam cum labentibus annis simul prolapsa disciplina Virginum conspecta, & quæ paucæ supererant Virgines dissolutæ viverent, Egbertus Episcopus, impetrata ad id Apostolica potestate, convertit in Cœnobium religiosorum virorum, introductis Monachis e D. Benedicti familia. Primum eis Abbatem præfecit Balduinum, virum religione & doctrina præstantem, quem & 12 Calend. April. in templo Virginum Freckenhorstensium consecravit. Tanto id bono diœcesis factum est, quam præclari postea viri ex illo Cœnobio prodiere, & in hæc usque tempora florem religiosæ vitæ deduxere.

Bernard. Wittius in chron. Leisborn. Leisbornensium Sanctimonialium monasterium ab Egberto Ep Monast. traditur viris religiosis e D. Benedicti familia.

Haud dissimili religionis proferendæ studio Adelbertus, Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus Ecclesiæ nostræ, rogatu Bernardi Episcopi nostri, Cœnobii Mariæ Virginis, quod anno superiori conditum diximus, jura ac privilegia pontificali auctoritate roboravit: testes hæ tabulæ.

Confirmantur ab Archiep. Mogunt. jura Cœnobii Mariæmunsterensis.

In

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Adelbertus Dei gratia Moguntinus Archiepiscopus, & Apostolicæ sedis legatus. Notum facio omnibus tam futuri quam præsentis temporis Christi fidelibus, qualiter annuente & concedente venerabili fratre nostro Paderburnensi Episcopo Bernhardo, Widekindus Comes fundavit Ecclesiam in sua propria hæreditate in honorem Dei & sanctæ genitricis Mariæ. Itemque propria hæreditate dotavit eam collectis in ea fratribus monasticæ professionis ad serviendum Deo & sanctæ Mariæ, pro salutæ animæ suæ & antecessorum suorum, & pro universa Ecclesia Catholica. Item liberam fecit eandem Ecclesiam suam, ita ut sit ab omni subjectione absoluta, nisi quod in spiritualibus tantum quærendis, accipiendis, & disponendis Paderburnensi Episcopo & Ecclesiæ suæ sit subjecta. Item liberam habeat electionem in eligendo spirituali patre, in eligendo advocato, qui eis sit necessarius, & non gravis. Hanc etiam concessionem habeat ab Episcopo Paderburnensi cum consensu totius Ecclesiæ suæ, ut si quis vel liberorum hominum, vel Ministerialium Paderburnensis Ecclesiæ de rebus suis, sive de beneficio suo æternæ retributionis amore sibi minuere, vel illi quippiam conferre voluerit ad ampliandam rem fratrum, hoc licitum sit & ratum, & perpetuo maneat inconvulsum. Et nos igitur præfati patris nostri piam concessionem testamenti auctoritate ab ipso stabilitam, & sigillo ejus communitam approbantes, bonæque voluntatis ac meriti ipsius participes fore desiderantes, præsentis paginæ seriem conscribi, & sigilli nostri impressione præcepimus consignari, sub perpetuo anathemate Omnipotentis Dei Patris & Filii & Spiritus sancti, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, & Domni Papæ Honorii, & nostro interdicentes, ne quis eam dolo vel ullo ingenio impetere, aut infringere audeat, sed dum vitæ hujus tempus volvitur, rata & inconvulsa permaneat. Testes fuere Præpositus de Frideslaria, Godeboldus Præpositus de Jecheburch, Heinricus Præpositus de Heilegestat, Godescalcus Comes, Ernestus, & frater ejus Lambertus, & alii quam plures, qui viderunt, & audiverunt. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCXXX, Indictione octava, regnante Lothario secundo anno regni ejus * septimo. Datum Frideslariæ, XII Calendas Julii feliciter Amen.*

* *annus sextus est.*

Ad hunc quoque modum Bernardus Episcopus noster totus fuit in aliis religiosorum virorum Cœnobiis fovendis augendisque, quod & literæ testantur, quibus hoc anno Abdinghovianis Cœnobitis extra muros civitatis nova largitione bona in Nethesungen & Atlon adjecit, brevi cum Egberto Monasteriensi Episcopo a privatis ad publicas regni curas a Lothario Rege avocandus.

Annus Christi 1131.

Innocentii II Pont. 2. Lotharii II Reg. 7. Bernardi I Ep. Pad. 4.

Otto Frising lib. 7. c. 18. Dodechin. Chron. Hild Chron. montis sereni. Trithem.

Lotharius Rex Leodii ab Innocentio coronatur.

Postquam anno superiori Innocentius Pontifex in Gallias pervenerat, Claromonti, quod prærer ceteros Otto etiam Frisingensis tradit, concilium Episcoporum indixit, ad turbatæ Ecclesiæ & schismatis vulnus persanandum; ad quod Lotharius haud secus, quam Henricus Angliæ Rex suos legatos præmisit, Conradum Saltzburgensem atque Egbertum Monasteriensem, Episcopos, per quos Innocentium in Germaniam invitavit, nihil honoris auxiliique prætermissurus erga Pontificem, quod a Rege Galliæ & Angliæ deferebatur. Inde celebrato Gandershemii Natali Christi, per initia hujus anni MCXXXI e Saxonia ad Rhenum transiit; & cum didicisset Pontificem ad se venire, ipse cum omnibus Regni Principibus, Archiepiscopis, Episcopis, Ducibus, Marchionibus, Palatinis, & flore nobilitatis Germaniæ Leodium obviam progressus, XI Calend. Aprilis honorificentissime excepit. Rursumque Pontifex in corona XXXII Episcoporum, LIII Abbatum & magna procerum multitudine Regi & Richezæ Reginæ diadema imposuit. Peracta est hæc celebritas in Basilica Cathedrali D. Lamberti, quæ per id tempus, & numero, & dignitate Canonicorum adeo floruisse perhibetur,

betur, ut IX Regum, XIV Ducum, XXIX Comitum, ac VII Baronum, aliorumque nobilium filios censuerit. Eo igitur in conventu Episcoporum Germaniæ Saxoniæque, qui in Quadragesima præsente Lothario Rege agebatur, damnata sunt acta Petri Leonis, atque ipse pseudopontifex anathemate percussus. Post quæ Lotharius Rex Pontifici omne subsidium & operam promisit adversus pseudopontificem. At cum investituras ausus est repetere Rex a Pontifice, haud leviter conturbati sunt Romani. Verum eam petitionem D. Bernardus, qui magna auctoritate pollebat, facile discussit, persuasitque ne veterem litem tanto labore compositam novo Ecclesiæ turbamento resuscitaret. Duos enim sanctissimos viros istic præsentes habuit Lotharius Rex, D. Bernardum & Nortbertum, quos in arduis rebus sibi arbitros esse voluit, quorum judiciis conscientiam suam permisit. Delecti præterea præstantissimi Episcopi, aulæ Consiliarii; quos inter & Bernardus Paderbornensis Episcopus noster, præclare tum etiam de Innocentio Pontifice meritus, cujus rei gratia postea Romæ, ut referemus, Rationalis usu donatus.

Bernardus Ep. Pad. inter aulæ Consiliarios a Lothario adsciscitur. *Appendix ad vitam S. Godehardi de Canonizat. Brovver. in notis.*

Accessit ad hunc quoque conventum Bernardus Hildesimensis Episcopus, vir per id tempus inter Saxoniæ Episcopos præstans. Is cum D. Nortberto Innocentium adiit, oblatòque libello, quo vita D. Godehardi, & illustria miracula sanctitatem ejus testantia exposita erant, publico illum Pontificis & Episcoporum judicio in Divorum numerum referri petiit. Quæ causa ex hoc conventu in synodum Rhemensem rejecta est, in quo apotheseos illa mense Octobri decreta est; ut multis hæc auctor ad vitam D. Godehardi retulit: fallique comperti sunt, qui Rhemensem synodum ante Leodiensem collocant, quod & a Browero observatum est.

Agitur in conventu Leodiensi ut D. Godehardus in Divorum numerum referatur. Quod post in conventu Rhemensi factum. Vita D. Bernhardi. Acta Concilii Rhemens. tom. X. concil. Reg. Sirmond. Baronius. Vita D. Nortb. Brovver. l. 13. annal. Trever. Dodechin. Chron. Mog. Serrarius.

Soluto Leodiensi conventu, in quo & in clericos concubinis fœdatos severis pœnis animadversum est, D. Bernardus Innocentium Pontificem Clarevallem deduxit, spectandamque obtulit Monasterii, sive sanctissimæ vitæ disciplinam, & modestiam Monachorum. Pontifex subinde cum Bernardo ad Rhemensem synodum 14. Novembris indictam profectus; ad quam ex diversis nationibus convenere Episcopi; interque hos Nortbertus & Bernardus Hildesimensis Episcopus cum Ecclesiæ suæ Sacerdotibus, apotheosin D. Godehardi sollicitando. Ac postquam in senatu Patrum acta omnia, quibus apotheosis D. Godehardi petebatur, diligentissime sunt expensa, una omnium Episcoporum sententia cœlitum numero est adscriptus; id quod Innocentii diplomate mox confirmatum. Quare magno totius Saxoniæ triumpho magnoque populi concursu in Westphalia ossa humo levata, & publicæ venerationi exposita: miraculis deinde ad Divi cultum tota Germania illustrata.

Lotharius Rex a conventu Leodiensi cum Matthæo Albanensi Legato, & magna procerum Regni pompa Trevirim discessit, ut solemni ritu istic lætissimum Paschatis diem coleret. Transitum inde cum eodem Apostolico Legato Moguntiam fecit; ubi provincialem synodum convocavit Adelbertus Archiepiscopus, eique præsedit Matthæus Albanensis Episcopus Apostolicæ sedis Legatus cum ipso Archiepiscopo, præsente Lothario Rege, Ottone Bambergensi, Buggone Wormatiensi, Sifrido Spirensi, Embrichone Herbipolensi, Augustano, Eystadensi; Hildesimensi, pluribusque aliis Episcopis, ut vetus auctor scribit, quibus & Bernardum Episcopum Paderbornensem tanquam provincialem ejus metropolis comprehenderis. Ea in synodo Bruno Argentinensis a clero & populo accusatus, quod per vim sibi obtrusus esset; quare Episcopatu se abdicare coactus. Haud dissimile justitiæ exemplum in Hermannum Wirceburgensem Comitem ipsius Lotharii consanguineum editum. Occiderat is Burchardum Locheimium, fidum Regis Consiliarium, fraude circumventum. Ob id facinus ad judicium postulatus, a Rege proscriptus, exutusque Comitatu; castrum, quod in abrupto diœcesis Hildesiensis monte conspicitur, expugnatum funditusque eversum; Comitatus ejus Ludowico Comiti Reginæ consanguineo donatus. Bellum deinde Lotharius, vindex justitiæ, ab Rheno in Saxoniam regressus, adversus

Dodechin. Chron. Hild. Chron. Gozense. Chron. montis Sereni. Trithem.

Helmold. l. 1. c. 50. Albert. Stad. Chron. Sclav c. 17. *Lotharii expeditio adversus Sclavos.*

Danos collecto exercitu suscepit, ob Kanuti Sclavorum Regis necem. Hunc enim Erici Daniæ Regis filium, ob egregias virtutes, Lotharius, post interemptos Henrici Sclavorum Christiani Principis degeneres filios, Wentepoldum & Kanutum, Obotritorum & Sclavorum Regem dixerat. Et is opera Vicelini, quocum illi magna familiaritas fuerat, subsidioque aliorum Sacerdotum, quos Vicelinus introduxerat, Christi religionem per Nortalbingiam ceterasque Sclaviæ regiones prope restituerat; cum ante non nisi uno in Lubecensi Comitatu Christi religio coleretur. Inter hos felices progressus Kanutus optimus Rex a patrui Nicolai Regis Danorum filio Magno, perfide interficitur. Quam necem adeo acerbe sensit Lotharius Rex, ut concita tota Saxonia in Danos moveret, cui Bardewici occurrit Vicelinus, salutatoque Rege & Regina Richesa, opem pro libertate christianæ religionis implorat; consiliumque dedit castrum in monte Sigeberg construendi, cujus præsidio Christiani adversus Barbaros tuti essent. Inde Lotharius Sleswicum progressus ad Danorum fines. Dani ad conspectum Teutonici exercitus territi, cum prælio non auderent congredi, auro in pœnam dato, & fœdere cum Lothario transegere. Lotharius ut Christianorum securitati prospiceret, castrum Sigeberg in Wagnorum terra construit, & præsidio firmat: templo ad pedem montis condito, cui sex oppida, & amplas possessiones adjecit. Nova hæc congregatio Sacerdotum, structuraque Vicelino commissa a Rege. Idem Lubecæ fecit Rex, severeque Pribislavo, ceterisque Sclavorum Principibus mandat, liberam ut relinquant Sacerdotibus & populo christianam religionem; secus si fecerint, se ferro, & igne ulturum perfidiam. Nec, eo Imperatore, se deinceps commovere ausi Sclavi. Vicelino præterea Apostolico viro totius Sclavicæ gentis cura a Rege commendata; quam ille magno deinde Evangelii fructu inter multas ærumnas ad Christi sacra perduxit, ut multis narrant Septentrionalium rerum Scriptores, a quibus etiam ob res inter Barbaros præclare gestas magnus earum regionum Pontifex appellatur. Vel eo hæc a nobis commemoranda, quod Vicelinus e scholis & clero Paderbornensi a Deo ad hoc Apostolicum munus evocatus. His salubriter constitutis Lotharius in Saxoniam reduxit exercitum ad hiberna.

Moritur Egbertus Ep. Monast.

Trithemius in chron. Hirsav. Wittius Cleinsorg. Crantz. lib. 6 Metrop. c. 32. D. Bernardi ep. 126.

E Saxoniæ Episcopis hic annus morte subtraxit Egbertum Monasteriensem Episcopum, virum Lothario Regi a prudentia & pietate percarum, a D. Bernardo inter sanctissimos ejus temporis Episcopos commendatus. Præter ea, quæ in publicis ab eo gesta retulimus, majorem Basilicam sub Theodorico exustam, plumbo texit: multaque ex ruinis illius incendii ab eo reparata sunt, quibus pristinus templi nitor, clero vitæ integritas, Cœnobiis disciplina restituta est. Ille ut Leisbornense Cœnobium ad meliorem formam reduxit, ita vagas post incendium virgines Sanctimoniales ex Monasterio in urbe trans aquas hærentes apud consanguineos anathematis pœna retraxit ad claustrum. Gesto per quinque annos Episcopatu, Coloniæ circa festa Natalitia obiit. Corpus Monasterium transvectum, conditumque in Basilica. Successor ei cleri electione datus Wernherus Halberstadiensis Canonicus, consanguineus S. Annonis Archiepiscopi, ut auctor chronici Montis sereni scribit.

Annus Christi 1132.

Innocentii II. Pont. 3. Lotharii II Reg. 8. Bernardi I. Ep. Pad. 5.

Dodechin. Trithem. in chron. Hirsav. Gelenius in sacr. lib. 1 synt. 6.

Jam ante Egbertum 8 Calend. Novemb. seu ut alii 25 Augusti, ipse Coloniensium Archiepiscopus Fridericus eodem anno excesserat, præclare per XXXI annos de Ecclesia sua meritus. Successoris electionem inter dissidias reliquit, aliis Godefridum Præpositum Sanctensem; aliis Brunonem Præpositum S. Gereonis deposcentibus. Vix institutio Episcoporum e manibus Imperatorum tanto molimine extorta erat, cum ipse clerus & populus fœde diffidere cœpit. Imperator, ut tumultuantem urbem componeret, Colo-

Bruno, agente Lothario R. fit Archiep. Colon.

niam

niam se transtulit; celebratisque apud Ubios Natalitiis Christi egit, ut Bruno, licet invitus, Archiepiscopus acceptaretur, patre Adolpho Comite Altenacio & Montensi natus. Consuluerat Bruno D. Bernardum de Episcopatu suscipiendo: Bernardus, cum multis vertisset in omnem partem consilii sui rationem dubius, tandem rescribit, horrere sese Episcopi onus alicui suadere; quare ad D. Nortberti consilium remittit, & suis se precibus rem a Deo postulaturum pollicetur. Tantæ columnæ sub onere trepidant; & quo nunc ambitio prensatur? & cum unus Episcopatus impetratus, mox alter, tertiusque pari ambitione quæritur. Bruno posthæc Coloniensis, & Albero Trevirensis, Archiepiscopi a Wilhelmo Cardinali simul consecrantur,

Bernard. Epist. 25.

Lotharius Colonia, quo redierat, Aquisgranum digressus ad comitia Principum; id quod ex tabulis Leodiensi Ecclesiæ istic consignatis constare poterit, quibus Wilhelmus Prænestinus Episcopus Cardinalis, Matthæus Albanensis Episcopus Cardinalis, Joannes de Crema presbyter Cardinalis, Wido Diaconus Cardinalis, Albero Trevirensis Archiepiscopus, aliique Episcopi, ac Principes subscripsere. Aderant haud dubie hi Legati Apostolici Lothario Regi, ut expeditionem in Italiam ad collocandum in sede Innocentium sollicitarent. Quapropter Lotharius Paschate Aquisgrani celebrato, compositisque iis, quæ ad Imperii tranquillitatem petebantur, in Saxoniam est regressus; lustrataque Paderborna, ceterisque Episcoporum sedibus, Mulhusii conventum Principum indixit, in quo de expeditione in Italiam maturandi consilia agitata. Consignatæ etiam Mulhusii regiæ tabulæ, quibus Walckenrodensis Cœnobii fundationem ratam habuit. Inde profectionem Romanam ad festum Virginis in cœlum assumptæ edicit, ad quam magno numero se Saxonici Principes ac nobiles obtulere: rogatuque Cæsaris ex Saxoniæ Episcopis accessere D. Nortbertus Magdenburgensis Archiepiscopus, Bernardus Paderbornensis Episcopus, ceterique Episcopi, & Abbates Germaniæ, quos ex epistola Lotharii mox recitabimus, quibus se D. Bernardus adjunxit, alterum per id tempus cum D. Nortberto oraculum Germaniæ. Inde Lotharius 18 Calend. Septembris cum exercitu Augustam Vindelicorum movit, qua in urbe pacifice agentem bello lacessunt cives. Nec impune; Cæsaris quippe milite prævalente, urbs incensa, multique civium captivi abducti. At postquam Conradus Italici regni invasor, de Lotharii expeditione certior factus; per viarum ambages in Germaniam recurrit. Eo Lotharius partem exercitus in Germania relinquere coactus, ad conatus ejus reprimendos, servandosque amicos; cum altera parte exercitus; quæ paucarum legionum erat per Tridentinas valles in Italiam penetravit, Innocentio Pontifice alia via ex Galliis occurrente.

Miræus in Not. Belg. c. 143.

Lotharius expeditionem in Italiam decernit.

Otto Frising. Dodechin. Robertus de monte. Chron. montis sereni. Sigonius l. 11 de regno Ital. Auctor add. dit ad Lamb. Petrus Clun. 1. & 3. epist. Bernard. in epist. 139. Vita D. Northb. Baron.

Annus Christi 1133.

Innocentii II. Pont. 4. Lotharii Reg. 9. Imp. 1. Bernardi I Ep. Pad. 6.

Postquam Lotharius apud villam, quam medicinam dixere, Natalem Christi celebrarat, ac pleraque per Italiam loca munita occupasset, tandem II Calend. Martii urbem ingressus est, castris ad portam S. Agnetis positis; tum, quia Genuenses & Pisanos latium simul littus occupari jussit; tanta trepidatio incessit Petrum Leonis, ut in Basilicam S. Petri, & vaticanum munimentum se cum suis reciperet, alii etiam ad turres refugerent; ita Pontifex una cum Lothario pacato agmine Romam ingressus, secessit in Lateranum, Lotharius vero Aventinum montem insedit. Tum vero primo tractatum est consiliis cum pseudopontifice; quæ cum ille fautoresque ejus eluderent, institutum judicium Episcoporum a Lothario, damnatusque Petrus Leonis, sententia cumprimis Episcoporum Germaniæ & Saxoniæ, id quod ex epistola ipsius Lotharii, quam recens produxit Lucas Dacherius, cognoscere licebit; eoque hic gratior, opinor, erit, quod in ea Bernardus Episcopus noster, ac ceteri Saxoniæ Episcopi memorentur Romæ judices

Lotharius Romam ingressus Pont. Innocentium restituit.

judices ac defensores Apostolicæ sedis, quorum nomina hactenus ignorata fuere; id quod potissimum Stephano Baluzio viro in Galliis eruditissimo debemus, qui eam Lotharii epistolam a se illustratam cum Ferdinando Episcopo nostro communicavit; ita igitur Rex ac mox Imperator nominandus. Baluzius.

Lotharius Dei gratia Romanorum Rex Regibus, Archiepiscopis, Episcopis, Principibus, & universis Dei fidelibus, ad quos hæ literæ pervenerint salutem.

Majestatis divinæ dispensationi, & consilio placuit, nos patronum, & defensorem sanctæ Romanæ Ecclesiæ statuere, ideoque necesse habuimus pro ipsius liberatione propensius laborare. Cum igitur adscitis nobis Archiepiscopis, Episcopis & Abbatibus, Principibus, Ducibus, Comitibus & Marchionibus regni nostri, Episcopos etiam, Comites & alios Barones Italiæ nobiscum ducentes, bellico apparatu stipati, ad urbem proficisceremur, nuncios Schismatici illius Petri Leonis frequenter habuimus, qui nimirum ex parte illius justitiam prætendentis, ipsi in jus ire parato non debere audientiam denegari, nec hostilibus impugnationibus molestari, publicis clamoribus asserebant. Diutinis ergo eorum interpellationibus provocati, id ipsum Episcopis & Cardinalibus, qui cum Domno Papa Innocentio erant, significare coacti sumus; ipsi vero tanquam Canonicarum sanctionum, & constitutionum Ecclesiasticarum non ignari, universam Dei Ecclesiam jam super hoc pronunciasse sententiam, Petrum Leonis, ac complices suos damnasse asserentes, quod erat universalis, non debere privatam fieri responderunt.

Nos autem id ipsum cum patientia supportantes, & Patrem nostrum Papam Innocentium ad urbem cum gloria duximus, & Lateranensi Ecclesiæ restituimus, atque in monte Aventino castra metati fuimus, ibique Petrus Leonis aures nostras, & Principum nostrorum per Petrum olim Portuensem Episcopum, & per alios fautores suos prætendendo justitiam sollicitare non destitit. Qui etiam munitiones & obsides se nobis daturos ad sufficientiam pro servando judicio & viva voce, & literis promiserunt. Pacem ergo sine effusione sanguinis reformare in Ecclesia Dei cupientes, quæ nobis illi dixerant, fratribus, qui cum Domno Papa Innocentio erant, per nos ipsos significavimus. Cæterum ipsi, utpote pacis amatores, de justitia confidentes, tam personas suas, quam Leonis, & filiorum suorum, nec non Cent. Per. Fracaganis, & Petri Latronis, & munitiones in manu nostra libere obtulerunt. Adversa vero pars dies redimere cupiens, sub velamine fraudulentarum promissionum, nos aliquanto tempore a nostra intentione retraxit. Tandem quia ipsi commoniti implere, quod promiserant, noluerunt, tanquam fallaces & perfidi, & tam divinæ quam regiæ majestatis rei, cum Petro Leonis ejusque complicibus damnati, & hostes a Principibus nostræ curiæ judicati, videlicet Nortberto Magdenburgensi Cancellario nostro, & A. Bremensi Archiepiscopis, & D. Ossemburgensi, B. Padelbronnensi, An. Brandneburgensi, & B. Parmensi, R. Albensi, O Astensi, O Cremonensi, G. Yporiensi Episcopis, & Abbatibus, Henrico Fuldensi, Alberone Noemburgensi, & Lunenburgensi: proceribus Alberone, & Henrico Marchionibus, Othone, Sigifredo vexillifero, Herimanno, Wilhelmo de Lomello, Gothone de Marchwingo, Hildebrando, & Tancredo de Prato Comitibus, & Alberto de Cassello.

Qui his Lotharii literis consignatur Bremensis Archiepiscopus, Adalbero fuit, seu Thiethardus, ut mox constabit ex literis Claholtanis; Paderbornensis, Bernardus Episcopus noster; ceteri Saxonici Episcopi & Abbates ex singulorum fastis petendi sunt; quemadmodum de Fuldensi Abbate consulendus Browerus in Fuldensium antiquitatibus. Historia Brem. Brovver. in antiquitat. Fuld. lib. 4.

Postquam igitur horum Episcoporum & Cardinalium judicio condemnatus est Schismaticus Pontifex, ut eum Lotharius Rex appellat, atque Innocentius verus est Pontifex renunciatus, collocatusque in sede Petri, ut Otto Frisingensis ceterique scribunt, Lotharius in Ecclesia sancti Salvatoris, quæ Constantiniana dicitur, est introductus, atque in ea ab Innocentio Pontifice Dodechin. Otto Frising lib 7. c. 18. Chron. Benens. Vita Norte bert. Sigon. lib. 11 de bello Ital. Baronius. aliique.

Lotharius Imperator coronatur.

tifice solenni ritu Imperator coronatus, festaque populi acclamatione Augustus appellatus. Ea celebritas in Lateranensi Basilica peracta, quod Ecclesiam D. Petri, ubi mos erat coronare Imperatores, Petrus Leonis eo tempore occupaverat. Sexto post die Pontifex beneficiarias ditiones, quas a Mathilde dono Apostolica sedes acceperat, Cæsari concessit; ea tamen lege, ut ad Successores non transmitteret, & pro clientis officio quotannis centum auri libras penderet. Ita Cæsar vasallus Pontificis, quod & hi versus in memoriam actæ rei docent, inscripti tabulis æneis.

Rex venit ante fores jurans prius urbis honores,
Post homo fit Papæ, sumit quo dante coronam.

Quantum id perstringit oculos heterodoxorum nostrorum, qui omne Petri & Pontificum patrimonium Cæsari asserunt? Nec Pontifex modo gratus in Cæsarem, sed & in alios, quorum beneficio restitutus. Nortberto datus tum a Pontifice Primatus, aut certe confirmatus; perinde, ut omnia Ecclesiæ suæ privilegia, quæ exesa a tineis neglectaque querebatur, corroborata sunt. Bertholdo Fuldensi Abbati concessum jus mitræ, baculi, annuli, Pontificis ritu. *Bernardus Episcopus Paderbornensis promeritus a sede Apostolica, sibi ac Successoribus suis usum Rationalis in celebrationibus Missarum statutis temporibus, in consecrationibus Ecclesiarum, & in ordinationibus Ecclesiasticorum graduum, quanquam in proprio tantum Episcopatu.* Quemadmodum hæc scriptor vitæ ejus, auctor chronici Hildesiensis, certus eorum temporum scriptor, Gobelinus & Crantzius retulerunt. Sed nihil horum testimoniis hic opus, cum ipsum adsit Innocentii Pontificis diploma, quo mirifice laudat singulare Bernardi Episcopi studium pro sede Apostolica, cujus ipse meritis provocatus, singulari quoque hoc Rationalis honore præ ceteris etiam tum Saxoniæ Episcopis illum exornarit. Quare sic Pontifex.

Vita Nortberti c. 50. Brower. l. 4. Antiq. Fuld.

Bernardus Ep. Pad. sibi suisque Successoribus impetrat usum Rationabilis.

Chr. Hild. Fobel. ætat. 6. c. 59. Crantz. l. 6 Metrop. c. 10

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei venerabili fratri Bernardo Padelburgensi Episcopo ejusque Successoribus canonice promovendis. Sicut omne datum optimum & omne donum perfectum de sursum est, & a patre luminum descendere scripturæ sacræ authoritas protestatur. Ita procul dubio nostram gloriam atque lætitiam fore credimus, Si Fratres nostri digni honore inveniuntur, & pro sua probitate atque scientia de magnis honoribus ecclesiasticis ac dignitatibus ad altiora provehi promerentur. Hoc profecto intuitu, quoniam multa de tuæ devotionis erga Beatum Petrum studio venerabilis frater Bernarde Episcope nostris sunt auribus nuntiata, & hoc ipsum certis indiciis comprobavimus æquum est, ut pro impenso obsequio a sede Apostolica amplius honoreris, & ut de cætero fraternitatem tuam nobis magis obnoxiam statuimus, tam temporaliter quam spiritualiter gratum emolumentum Domino cooperante recipias. Et quoniam tanquam Aaron ad pontificalis dignitatis fastigium divina providentia te credimus evocatum, & loco Moysi ad regimen es, & principatum Christiani populi constitutus, eorumque quoque dignitatis te Principem constituimus, & usum Rationalis tibi tuisque Successoribus ex Apostolicæ sedis benignitate concedimus. Hoc videlicet sancientes ut eodem his diebus per parrochiam tuam infra Ecclesiam duntaxat utamini, qui in præsentis scripti pagina perscribuntur. Id est Cœna Domini, Pascha, Ascensione Pentecoste, Natali beati Johannis baptistæ, festivitatibus beatorum Apostolorum Petri & Pauli, sollemnitatibus beatæ Mariæ, & omnium Sanctorum, natali Domini, & epiphania. In consecrationibus quoque Ecclesiarum infra tuam parrochiam, nec non etiam ordinationibus Clericorum, in anniversario dedicationis Padelburgensis Ecclesiæ, & in festivitate Sancti Liborii. Tua itaque frater dilectissime interest, ut quod in facie geris Ecclesiæ operum tuorum commendet effectus, & tua dilectio hac semper gratia valeat dignior inveniri.

Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus. Signum manus meæ adjuva nos Deus Salutaris noster.

Datum Laterani per manus Armerici sanctæ Romanæ Ecclesiæ diaconi Card. & Cancellarii Non. Junii, Indict-

Indict. XI. Anno Dominicæ Incarnat. MCXXXIII, Pontificatus vero Domni Innocentii II anno IV.

Pison in hist. Leod. lib. 10. Exod. 28. Joseph l. 5. c. 15. Onuph. de voc. Eccl. Innocent. III in lib. 1. Myster. Miss. c. 10. & 63. Serrar. l. 3. Histo Mogunt. Fisen lib. 10 in Albert.

Rarum atque præclarum Episcoporum egregie meritorum ornamentum; quo idem Innocentius, Pontifex haud multo post etiam decoravit Alberonem Leodiensem Episcopum, simili prope forma diplomatis. Inter Saxoniæ Episcopos reperio Mindensem, & inter Germaniæ Episcopos Eystadensem Rationali, a Pontificibus decoratos. Id sacrum ornamentum, ex indumentis Pontificum veteris Ecclesiæ traductum; quæ fuere Tiara, Tunica hyacinthina, Ephod, seu Epomis, & superhumerale, quod a Josepho stola hieratica dicitur, præter hæc, Rationale, quod græca voce λόγιον, latina pectorale dixere: Rationale ab Innocentio datum, opus ex auro, serico, & gemmis, elegantique contextu formæ quadrangularis, quod insertum collo humeros & pectus tegit, dependentibus a tergo & pectore quatuor fasciis limbisque, haud multum Epomidi dissimile; unde & superhumerale aliis dicere placuit. Non tamen Pontificale fuit, quod Patriarchis, Primatibus, Archiepiscopis proprium est; licet id in Italia cum Lucensi & Ostiensi, & in Germania cum Richardo Leodiensi, ac teste Sigeberto, Bambergensi Episcopis communicatum fuerit. Sane ut politici Principis est impertiri insignia, quibus ordines discernantur, & ob merita exornentur, ita Pontificis est, pro summa in Ecclesiam potestate, hujusmodi sacrorum ornamenta dilargiri, cum id vel Ecclesiæ dignitas, vel egregia Episcoporum merita ob remunerationem decoremque exigunt.

Ejusdem Rationalis usus confirmatur & ampliatur ab Alexandro VII.

Hunc solemnem deinde Rationalis usum, ab Innocentio II Pontifice Bernardo Episcopo nostro & Successoribus datum, confirmavit, ampliavitque Alexander VII Pontifex Ferdinando Episcopo Paderbornensi, cum præclara virtutum ac meritorum testificatione. Quocirca hujus Pontificis diploma ad Innocentii conjungere visum, quo confirmatiore fide illustre hoc Paderbornensis Ecclesiæ privilegium ad posteros perveniat. Duo autem in hanc rem sunt Alexandri VII diplomata, alterum breve, alterum quo antiqui privilegii confirmationem complectitur

ALEXANDER PP. VII.

Venerabilis frater salutem & Apostolicam benedictionem. Ea plane sunt vel Ecclesiæ Paderbornensis in hanc sanctam sedem antiquæ fidelitatis obsequia, vel etiam fraternitatis tuæ domestico ac diuturno usu spectatarum nobis virtutum promerita, ut Apostolicæ benignitatis indulgentia nedum vetera ornamenta retinere, sed novis quoque decoribus augeri jure debeatis. Quod a nobis in præsens omissum non fuisse hisce literis adjunctum diploma declarabit. Perge porro venerabilis frater, qua vigiliis pastoralibus super gregem istum accurate custodiendis, qua perpetuo erga Romanam Ecclesiam observantiæ cultu, & Catholicæ religionis incenso studio has laudes jam proprias tuas tibi magis indies asserere. Nos paternæ caritatis illustriora documenta quæque fraternitati tuæ pro re ac tempore semper exhibituri benedictionem Apostolicam interim peramanter impertimur. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, Die XIII Februarii, MDCLXVI, Pontificatus nostri anno undecimo. Venerabili fratri Ferdinando Episcopo Paderbornensi.

ALEXANDER PP. VII.

Ad perpetuam rei memoriam. In Apostolicæ dignitatis fastigio divina dispositione constituti, illa quæ ex circumspecta Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum beneficentia ad augendum Antistitum in partem Apostolicæ sollicitudinis vocatorum decorem provide emanasse dicuntur, ut firmiora semper atque stabiliora permaneant, Apostolici muniminis præsidio libenter roboramus, eaque etiam ampliamus, sicut personarum meritis convenire in Domino arbitramur. Exponi siquidem nuper nobis fecit venerabilis frater Ferdinandus Episcopus Paderbornensis, quod dudum fel. rec. Innocentius PP. II. prædecessor noster bonæ memoriæ Bernardo, dum vixit, Episcopo Paderbornensi, ejusque Successoribus canonice promovendis in perpetuum usum Rationalis concessit, hoc videlicet sanciens, ut eodem per eorum parœciam infra Ecclesiam duntaxat uterentur his diebus: nempe cœna Domini, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, Natalis beati Joannis Baptistæ, festivitatibus Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, solennitatibus

tibus Beatæ Mariæ, & omnium Sanctorum, Natalis Domini, & Epiphaniæ. In consecrationibus quoque Ecclesiarum infra eorum parœciam, nec non etiam ordinationibus Clericorum, in anniversario Dedicationis Paderbornensis Ecclesiæ, & in festivitate Sancti Liborii, & alias prout in ejusdem Innocentii prædecessoris literis desuper anno Incarnationis Dominicæ MCXXXIII. Nonis Junii expeditis uberius dicitur contineri. Cum autem sicut eadem expositio subjungebat, memoratus Ferdinandus Episcopus concessionem hujusmodi, quo firmius subsistat, Apostolicæ confirmationis nostræ patrocinio communiri, ac ad aliquod alias festivitates extendi plurimum desideret. Nos ad eximia fidei & devotionis erga Nos & Sedem Apostolicam, aliaque multiplicia virtutum merita, quibus eundem Ferdinandum Episcopum ab omnium bonorum largitore exornatum esse novimus, paternæ dirigentes considerationis intuitum, eumque specialis favore gratiæ prosequi volentes, & a quibusvis excommunicationis, suspensionis, & interdicti aliisque Ecclesiasticis censuris & pœnis a jure vel ab homine quavis occasione vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium duntaxat consequendum harum serie absolventes, & absolutum fore censentes, supplicationibus ejus nomine nobis super hoc humiliter porrectis inclinati, concessionem usus Rationalis Bernardo Episcopo ejusque Successoribus in perpetuum a memorato Innocentio prædecessore factam, ut prædicitur, emanatasque desuper ipsius Innocentii prædecessoris literas prædictas auctoritate Apostolica tenore præsentium perpetuo confirmamus, & approbamus, illisque inviolabilis Apostolicæ firmitatis robur adjicimus, ac omnes & singulos juris, & facti defectus, si qui desuper quomodolibet intervenerint, supplemus. Præterea eandem concessionem ad festivitates corporis Christi, Circumcisionis Domini, & inventæ atque exaltatæ crucis, ita ut his quoque festivitatibus dictus Ferdinandus ejusque Successores Episcopi Paderbornensis canonice promovendi in perpetuum eodem Rationali pariformiter uti libere & licite possint & valeant, auctoritate & tenore prædictis extendimus & ampliamus. Decernentes easdem præsentes literas semper firmas & validas & efficaces existere, & fore, suosque plenarios & integros effectus sortiri & obtinere, ac Ferdinando ejusque Successoribus Episcopis prædictis in omnibus & per omnia plenissime suffragari, sicque in præmissis per quoscunque judices ordinarios & delegatos, & causarum Palatii Apostolici Auditores, ac S. R. E. Cardinales, etiam de latere legatos, & Sedis Apostolicæ Nuncios, sublata eis & eorum cuilibet quavis aliter judicandi & interpretandi facultate & auctoritate, judicari & definiri debere, ac irritum & insane, si secus super his a quoquam quavis auctoritate scienter & ignoranter contigerit attentari. Non obstantibus Apostolicis, ac in universalibus provincialibusque consiliis editis generalibus & specialibus constitutionibus, & ordinationibus, cæterisque contrariis quibuscunque. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem sub annulo Piscatoris, die tertia Martii MDCLXVI. Pontificatus nostri anno undecimo.

Ab his nunc ad institutam narrationem redeamus. Cum post restitutum Innocentium Pontificem Lotharius in urbe versaretur, arduumque reputaret cum exiguo milite, quem duorum tantummodo, aut trium millium habebat, Schismaticum Pontificem ex munitionibus atque urbe ejicere, reditum ex consilio Episcoporum & procerum in Lombardiam ac Germaniam decernit, certus cum validiori brevi redire ad omnes Italiæ hostes debellandos. Jam & legiones, inclementia cœli & annonæ penuria, multum absumptæ erant: & Rogerius Apuliæ Dux cum instructo exercitu imminebat pseudopontifici & factioni ejus in subsidium. Imperatorem deduxere D. Bernardus & Norbertus ceterique Episcopi in Germaniam, Innocentius Pontifex Germanorum ope destitutus, etsi constituerat in urbe permanere, veritus tamen, ne præsentia sua adversariorum animos aacenderet, Pisas, urbem fidam & validam, adiit. Mirifice ob hanc fidem erga Apostolicam sedem laudati Pisani cives a D. Bernardo.

Tertium urbis Pad. incendium.

Rediit & Bernardus Episcopus noster incolumis cum ceteris Episcopis in Germaniam. Sed nondum in Episcopa-

Chron. Hild. Gobelin. *a. eat. 6. c. 59.*

scopatum pedem retulerat, cum tristi nuncio perculsus, intellexit Basilicam cum magna parte urbis III Calend. Julii conflagrasse. Quo eodem die duo circuli, alter altero major, solis globum obire visi, quorum major urbis ambitum, minor Basilicam complexus. Quæ cum hora tertia post meridiem spectarentur, mox sub horam nonam ejus diei visa est flamma ex civium ædibus & Basilicæ tecto, incertum quo casu, erumpere; nec prius ignem extinguere licuit, quam major pars urbis, & templum in bustum concideret. Tertium hoc & funestum urbis Paderbornensis incendium sub præstantissimis Episcopis, quorum primum, Rothario; alterum, Imado Episcopo, antecesserat. Sed Bernardus non minus quam ceteri Episcopi magnis animis reparationem Basilicæ & urbis aggressus, intra decennium Basilicam multo elegantiorem e busto eduxit. Urbs quoque Bernardi industria & liberalitate adjuta brevi ex ruinis veteri suo splendori est reddita.

Iterata Lotharii in Danos expeditio.

At Imperator ab reditu in Italiam expeditionem adversus Danorum Regem suscepit, quod ad hunc annum scribit auctor Chronici Hildesimensis. Iterata hæc expeditio adversus Danos ob Regis sævitiam in Teutonicos, quos mutilando, & per varia tormenta excruciando in mortem adegerat. Eventum etsi auctor non retulerit, hunc tamen annus sequens exponet; satisque constabit hoc anno armis Lotharii Danos subactos fuisse. Certe Bardewicum accessisse docent Lotharii tabulæ, quibus Volckmaro Corbeiensi Abbati certa quædam privilegia bonaque confirmavit: eas, quod Imperatoris pietatem & liberalitatem erga religiosos viros simul referant, hic interponere visum fuit.

Lotharius confirmat bona quædam & privilegia Corbeiens.

In nomine Domini Dei nostri ac Salvatoris Jesu Christi, Lotharius ordinante divina clementia Romanorum Imperator Augustus. Considerantes Regalis esse munificentiæ, & nobis salutare, dum tempus habemus bonum operari in omnibus, maxime autem in Ecclesiis Dei. Ideo statuentes decernimus loca Deo oblata, & dicata sublimare, possessionibus ampliare, collata defensare, & in suo statu conservare, si aliqua etiam temere fuerint alienata, vel injuste avulsa, ad antiquam dignitatem & pristinam traditionem suffragante divina clementia revocare, hisque beneficiis proposuimus insudare, ut ipse, qui nos in terris gloria & honore coronavit, in cœlis indulgeat coronam vitæ, quam repromisit diligentibus se, cum nos deduxerit de laborioso hujus sæculi certamine. Noverit itaque tam præsentium quam futurorum provida discretio, quod nos respectu divini timoris & amoris Monasterio, quod appellatur nova Corbeia, quod situm est super fluvium Wisera, rogatu ipsius loci venerabilis Abbatis Volcmari nomine piscationem, quæ vocatur Houcwar, quam totam Ludowicus Imperator eidem Monasterio contulerat, hanc postmodum Dux Henricus Bavariæ cum quadam Comitissa Elica & filio suo Adelberto injuste se possedisse recognoscentes, cum digna pœnitentia, divinitus inspirata, sancto Vito cum omni utilitate remiserunt. Et nos regali auctoritate ipsam remissionem confirmavimus, statuentes hoc, ut qui hanc nostræ auctoritatis concessionem infringere præsumpserit, fisco nostro centum auri talenta persolvere debeat. Regali etiam auctoritate confirmamus villas cum hominibus ad eandem piscationem pertinentes cum cæteris appendiciis, pratis videlicet, areis, pascuis, cultis sive incultis, mobilibus & immobilibus, ut in omnibus his nullus fratres in supra dicto Monasterio Canonice degentes inquietare, vexare, vel molestare præsumat. Nec advocatum in eadem piscatione habeant, nisi quem Abbas Dominus loci consilio fratrum statuerit. Et ut hæc omnia rata & inconvulsa omnino permaneant, impressione sigilli nostri signari præcepimus.

Signum Domni Lotharii.

Ekkehardus Præpositus vice Cancellarii recognovi. Anno ab Incarnatione Domini MCXXXIII. Indict. XI. Actum Bardewich in Dei nomine feliciter Amen.

Plura per Westphaliam Monasteria condita.

Multa præterea hoc anno Monasteria condita per Westphaliam & Saxoniam: Altenbergense in Marchia, liberalitate Adolphi & Eberhardi Comitum de Altena; in quo haud multo post

Henricus de Hervord. Bruschius Cent. 1. Monast. Chinsorg. post Everhardus Comes ordinem Cisteriensem professus: Amelinsburgum ad Visurgim: Hilmelrodanum: Waltsassium in Narciscis, opera Gerwici Monachi Sigebergensis, ex veteri Westphaliæ nobilitate viri, oriundique ex castro Wolmunsteinio ad Ruram, cujus res gestas Cœnobiique exordia multis describit Bruschius.

Annus Christi 1134.

Innocentii II. Pont. 5. Lotharii II. Reg. 10. Imp. 2. Bernardi I. Ep. Pad. 7.

Pontanus lib. 6. Histor. Gelria. Lotharius victor ex Dania regressus, hiberna inter Saxones suos habuit Goslariæ in palatio: ubi & 4 Idus Aprilis, præsente Albero Moguntino & D. Northerto Magdenburg. Archiepiscopis, ac decem aliis Episcopis, multisque Marchionibus & proceribus Saxoniæ, Eltenense Sanctimonialium Virginum Collegium, ex patrimonio Meinwerci Episcopi nostri conditum, auget donatione duorum talentorum ex Duisburgensi censu traductorum.

Chron. Hild. Chron. montis sereni. *Magnus, jussu Lotharii, Rex Daniæ coronatur, sed paulo post interimitur.* Pascha, quod XV Aprilis hoc anno agebatur, Halberstadii celebravit in conventu Episcoporum ac Principum. Veterem ibi magnorum Imperatorum majestatem asseruit Lotharius. Nam Magnum Nicolai Danorum Regis filium prioribus annis debellatum se sistere jussit, ac in publicis Imperii comitiis juramentum fidei dicere; quo Successores quoque Danorum Reges obligatos voluit, ne Regnum deinceps Daniæ quisquam sumeret sine Imperatoris, & consequentium Romanorum Imperatorum consensu & auctoritate. Quod secundo die Paschatis, pulchro & inaudito a multis retro sæculis spectaculo, factum referunt scriptores nostri. Præstito hoc juramento, Lotharius Regem Danorum coronari jussit: inde ad venerandam Imperatoriam majestatem gladium sibi præferre voluit. Ita in gratiam receptus, redire permissus est in Daniam; quod & præter nostros Scriptores Otto Frisingensis retulit, Daciæque Regem appellat; quem Daniæ dicere debebat. Quæ vero de Polonornm Duce ac ceteris hic conjungit, ad sequentes annos pertinent. Sed haud multum superstes ab hoc honore Daniæ Rex, Deo ulciscente insontis Kanuti Regis necem. Nam cum ingratus sævire non desisteret in Ericum Kanuti Regis fratrem, ac patruum suum, obsideretque in Lundina urbe cum XX millibus armatorum, erupit David Erici sororis filius cum selecto CCC militum agmine, fugatoque Magni exercitu, ipsum Regem in terram prostratum obtruncavit. Nicolaus Rex senior ac pater Magni Regis, etsi fuga subtractus, haud multo tamen post per insidias a suis occisus est. Eo irruptionis prælio V Episcopi, & LXV Clerici simul interempti memorantur, seu casu, seu parricidii Kanuti Regis participes.

Lotharius Conradum & Fridericum Sueviæ Duces domat. Lotharius rebus in Saxonia compositis; arma vertit in Conradum & Fridericum Sueviæ Duces; nam toto Imperio ad ejus nutum obsequente, exterisque domitis, hi duo Imperii hostes adhuc obvolitabant turbulentis animis. Quare Imperator Sueviam cum exercitu ingressus, Ulmæ admovet copias, tantaque clade per Sueviam grassatus est Imperator, juvante cumprimis Henrico genere, ut duo illi regni æmuli, ad extrema redacti, mitiora consilia & gratiam Imperatoris respicere cœperint; quod nullibi tutos consistere permitteret Imperator, & ipsi se, quod diris constricti tenerentur, ab omnibus deseri conspicerent.

Confirmatur fundatio Cœnobii Claholtani. Hoc interim anno Cœnobium Claholtanum ordinis Præmonstratensium, quod ante biennium in diœcesi Osnabrugensi conditum erat, Lotharii Imperatoris auctoritate probatur. Tabulæ ab ipso D. Norberto Archiepiscopo Magdeburgensi, & Archicancellario Imperii consignatæ: quibus memoratur, Rudolphum a Steinvort Westphalicæ nobilitatis præpotentem virum, cum consensu fratrum hæredumque Ludolphi & Udonis, ad ea contulisse bona sua. Testes qui subscripsere notantur Wernerus Monasteriensis, Siwardus Mindensis, Thietardus Osnabrugensis, Gerhardus Cardinalis, & Anselmus Babenbergensis Episcopus: ex Comitum ordine Al-

bertus a Ballensted, Fridericus Palatinus a Summerisburg, Hermannus a Calvenlage, Adolphus de Monte, Gerhardus ab Honstad: e nobilitate Wigboldus ab Holte, Hermannus a Bosenlage uterque cum filiis, Hermannus præterea de Lippia, Wigboldus ab Holte cum Bernardo filio, Ludolphus a Steinvorde una cum Rudolpho fratre, Franco a Deipenheim, ac fratres ejus Luithardus, Wernerus, Anselmus. Tertio ordine ponuntur Ministeriales, Thiemarus a Dulmen, Hermannus a Lair, Wernerus a Bueren.

Vita D. Nortberti. Ursberg. Chron. montis sereni. Mors D. Nortberti. *Henricus Strevesdorf in Archiep. Magd.*

Hac Claholtani Cœnobii fundatione haud multum superstes D. Nortbertus, VIII Idus Junii obiit. Sidus Germaniæ, & columen religionis, mirifice a D. Bernardo, cui familiaris vixit, commendatus; nec aliorum elogiis hic opus, cujus viri labores, & sanctimoniam miracula & res gestæ loquuntur. Corpus Magdenburgi in Ecclesia B. Virginis, in qua sui ordinis religiosos viros introduxerat, ante aram principem est humatum. Haud multo post excessum Nortberti Imperator Magdenburgum accessit, & festum Apostolorum Petri & Pauli istic celebravit; quo præsente, una totius cleri consensione, Conradus Comes Querfordensis, idemque Canonicus Magdenburgensis Collegii, delectus Episcopus, approbante Imperatore, jam ante Nortbertum designatus. Ceterum Nortbertus anno dehinc Christi 1582 a Gregorio XIII. Pontifice in Divorum tabulas relatus. Ossa sanctissimi viri, nostra demum memoria, anno 1628 a Joanne Questenbergio Abbate Præmonstratensi reperta in sarculo ad chori gradus, una cum aurea crucis effigie, annulo, aliisque sacris ornamentis; ea cum inter heterodoxos neglecta jacerent, actum cum magistratu Magdenburgensi, a quo ægre tandem per Altringerum impetrata: inde Pragam transvecta, magnoque Cœlitum honore condita sunt in Abbatia Strohoviensi. Familiare Nortberti dictum fuit: Vixi in aula, vixi in Monasterio, vixi in dignitatibus, nihil stabile usquam reperi, quam vivere in Christo, & nihil, præter Deum, amare. Intima cum hoc Apostolico præsule familiaritas fuit Bernardo Episcopo nostro, quocum in Italiam iter suscepit, & in multis publicis privatisque congressibus versatus est. Haud minor ejus felicitas venisse cum D. Bernardo in familiaritatem; ut ab his duobus sanctissimis viris illi pietas, amorque in religiosos homines inhæsit, quibus tria per suam diœcesin Monasteria post condidit, quorum postremum Hardehusanum fuit ordinis Cistertiensium ex ipso D. Bernardi instituto, de quo suo loco memorandum.

Cujus SS. ossa transferuntur Pragam anno 1648.

Annus Christi 1135.

Innocentii II Pont. 6. Lotharii II Reg. 11. Imp. 3. Bernardi I Ep. Pad. 8.

Principum Bambergæ conventus, in quo Duces Sueviæ, opera D. Bernardi, Lothario se submiserunt. *Chron. Hild. Otto Frising l. 7. c. 19. Chron. Abbat. Mont. Sereni. Chron. Bergan.*

Lotharius Imperator postquam Spiræ, ut Dodechinus tradit, Natalem Christi celebrasset, anno insequenti Bambergam accessit ad conventum Principum, qui Dominica ante Quadragesimam, XVI Calend. Aprilis, omnium regni ordinum accessu istic frequens fuit. Actum ea die de reconciliatione Friderici & Conradi cum Imperatore; & vero cum per id tempus D. Bernardus magnæ auctoritatis esset apud Imperatores & Principes, & oraculi instar audiretur ab omnibus, Fridericus & Conradus eo patrono usi Cæsaris clementiam impetrarunt: & ille postquam Principum animos ad concordiam permovisset, facile etiam æmulis regni veniam ab Imperatore impetravit. Inde ad pacem domi forisque firmandam Magdenburgi rursus festo Pentecostes comitia regni indicta: ad quæ Udalricus Dux Bohemorum, & Legati Boleslai Ducis Polonorum, & Godefridi Ducis Lovaniensis: legati præterea Regis Ungariæ, terrore perculsi, cum Danorum & Sclavorum accessere, quibuscum de ordine transactum ex judicio Imperatoris & Principum. Aderat & a Græcis Legatus Dux & Episcopus, cum oratoribus Ducis Venetorum, questi adversus Rogerium Siciliæ Comitem, quod Græcis Africam Paganorum subsidiis eripuisset, Venetias spoliasset, Apuliam & Calabriam Imperio Romano subtraxisset; tanta Lotharii

Alter Principum conventus Magdenburgi celebratus.

tharii nominis celebritas erat. Ac licet Polonorum Legati cum multis muneribus obviam processerint Imperatori, non prius tamen in conspectum admissi sunt, quam tributum XII annorum, quod D. librarum auri poscebatur, ad singulos annos persolverent, ac juramentum dicerent, Pomeraniam & Rugiam se beneficio Cæsaris tenere, Imperiique clientes sese ad omnia Cæsaris obsequia & obedientiam profiterentur. His præstitis, jussus est Boleslaus Poloniæ Dux Imperatori procedenti in publicum præferre gladium; id quod superiori anno fecerat Danorum Rex. At ubi nunc illa majestas Imperii, quæ Lothario Imperatore Carolum M. & Ottonem M. ceterosque magnanimos & gloriosos Cæsares repræsentabat? Tertius dein Imperii conventus Mulhusii festo D. Michaelis die celebratus; ad quem Fridericus & Conradus Duces postulati accessere, non prius in gratiam recepti, quam Conradus Regis titulum poneret, & ambo provoluti ad pedes Imperatoris veniam deprecarentur, & fidem jurarent. Tum demum a Conrado Magdenburgensi Archiepiscopo anathematis vinculo absoluti, & in societatem Ecclesiæ admissi. Hæc, quæ ab Ottone Frisingensi, ac ceteris, qui eum hactenus secuti sunt, perturbate traduntur, secundum ordinem temporum & conventuum referre placuit; nec aliena a nostro instituto, quando his comitiis Bernardus Episcopus noster inter Episcopos Saxoniæ, & Principes regni consedit; qui & hoc anno beneficus in Hamukonem Abdinghovianum Abbatem, controversas cum Widekindo Swalenbergensi Comite ac nepote suo decimas, remisso, quod Comes habebat, jure, impetravit, aliaque dona, consignatis tabulis, sua liberalitate adjecit.

Et tertius Mulhusii, in quo Duces Sueviæ in gratiam recepti, anathematis vinculo absoluti sunt.

Litera Abdinghov.

Lotharius vero Imperator sub id tempus congregationem Canonicarum Virginum; quam Luteram dixere, Apostolica auctoritate in melioris arctiorisque vitæ Cœnobium commutavit, introductis ex familia D. Benedicti religiosis viris, quos ex Cœnobio S. Joannis Magdenburgi cum Everhardo Abbate evocavit; eoque simul in loco haud procul Brunswigo tanquam brevis vitæ admonitus sepulchrum delegit. Inde a funere ejus Regalis Lutera appellatur.

Annus Christi 1136.

Innocentii II. Pont. 7. Lotharii II Reg. 12. Imp. 4. Bernardi I Ep. Pad. 9.

Otto Frising Chron. Hild

Postquam omnes domi forisque hostes, aut felicitate armorum, aut terrore majestatis compresserat Lotharius; annum proximum a Christo nato MCXXXVI, Imperiumque in summa tranquillitate habuit: præterquam, quod Sclavi in Saxoniam irrumpere ausi; quos tamen Adelbertus Marchio jussu Imperatoris statim cum clade rejecit, terramque eorum ingressus, rebelles spoliis & ferro ad obsequium reduxit. Ipse Imperator, quocum aureum sæculum renasci visum, omnes curas in firmandam pacem, justitiæ leges; & religionem exornandam convertit. Quam in rem Aquisgranum conventum Principum, ad Lotharingiæ, Belgicæ, Frisiæque provincias ordinandas adiit; quod Episcopi, Principes, & Marchiones, Comitesque testantur, qui Nivellensis Ecclesiæ tabulas per id tempus consignarunt. Reflexo dehinc per Rhenum itinere, Saxoniam repetiit; ac tanquam suprema vitæ sibi brevi imminere, injecto cœlitus lumine, intelligeret, Ducatum Saxoniæ, Westphaliæ, & Angariæ Henrico genero, Duci Bavariæ, in manus tradidit. Amplum tot provinciarum patrimonium. Et Henrico hoc anno filius ac hæres natus, Henricus cognomento Leo, qui festo Pentecostes baptismatis undis ablutus est, sæpe nobis memorandus.

Miræus in Not. Belg. c. 147 Helmold. l. I. c. 54. Alb. Stad.

Mense Augusto Lotharius Corbeiæ apud nos ad Visurgim, antequam iter Romanum ingrederetur, versatus, Bernardum Episcopum nostrum sibi præsentem habuit, invitaturus ad alteram in Italiam profectionem, nisi ruinis Basilicæ & urbis instaurandis occupatum vidisset; ad cujus tamen & Widekindi fundatorum preces præclaro quoque diplomate Cœnobium Mariæ recens cœptum confirmavit, quod hic

Lotharius confirmat fundationem Cœnobii S. Mariæ.

vel ad memoriam tanti Imperatoris, ac præclari præsulis reddere intererit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Lotharius divina favente clementia tertius Romanorum Imperator Augustus. Cum omnium studia pro institutione religionis & servitii Dei inchoata amplecti & promovere debemus, & ipsorum devota studia juvare & imperiali assensu corroborare. Proinde tam futurorum quam præsentium noverit industria, qualiter fidelis noster Widekindus Abbatiam in loco, qui vocatur Monasterium sanctæ Mariæ, in sua fundavit proprietate, instituens ibi vitam Monachorum secundum regulam S. Benedicti, ipsam Ecclesiam cum omnibus oblatis seu adhuc offerendis Deo & Matri ipsius delegando. Cujus studium Bernhardus Paderburnensis Episcopus venerabilis pari amplectens affectu hujus institutionis offerendo non minus sua studiosus cooperator extitit. Utriusque itaque devotionem imperiali auctoritate nostra confirmando approbantes præcipiendo jubemus, ut nullus Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes, Vicecomes. Nulla denique magna parvaque persona in his concessis præfatam Ecclesiam devestire, inquietare, aut molestare præsumat; Si quis vero contra hæc, quod non credimus, præsumpserit, centum libras auri, medietatem Cameræ nostræ, & medietatem eidem componat, Ecclesiæ. Quod ut verius credatur, & ab omnibus diligentius custodiatur, præsentis decreti paginam sigilli nostri impressione insigniri jussimus. Datum anno Incarnationis Dominicæ MCXXXVI, *Indictione* XIV, *pridie Non. Augusti Anno vero regni Regis Lotharii undecimo, Imperii quarto. Actum Corbee in Christi nomine feliciter Amen.*

Initia Monasterii Iburgensis, Gerdensi postea conjuncti. Post illustre hoc Monachorum Cœnobium constitutum, Bernardus Episcopus alterum adjecit sacrarum Virginum, secundum idem D. Benedicti institutum, idque in monte Iburg molitus est: sive id jam primitus, ut Bernardus in literis suis scribit, sit inchoatum (de quo tamen nulla nobis monumenta suppetunt) sive, quod verisimilius reputo ex posterioribus literis, ad annum Christi 1142 recitandis, ab ipso Bernardo cœptum sit in monte Iburg, quando & fundus ex consensu Beatricis Herisiensis Abbatissæ, quæ Lothario Imperatore, & Conrado Rege vixit, comparatus asseritur. Nunc cœpti hujus Cœnobii exordia, quod postea Gerdensi conjunctum est, ex ipsis Bernardi Episcopi literis recitemus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Bernardus Dei gratia Patherbornensis Episcopus. Quoniam tempora, quæ sanctus Apostolus ventura prædixit, jam venisse timemus, cum dixit, erunt homines se ipsos amantes. Unde sæpius accidit, quod hi, qui inquietæ mentis Deo serviunt, ab importunis hominibus injuste turbantur, officii nostri cura nos admonet, cunctis Deum diligentibus sollicitudinem pastoris impendere, his tamen præcipue, qui nostro regimini specialiter commissi sunt, non solum de præsentibus, sed & de futuris, quæ provenire possunt, in commoditatibus, auctore Deo removendis diligentia circumspectiori invigilare. Eapropter notum esse volumus tam præsentis quam futuri temporis Christi fidelibus, qualiter pusillus adhuc ancillarum Dei grex, qui primitus in monte Iburg congregatus fuerat, & ab Ecclesia in Hersse locum & bona Ecclesiæ in monte Christo ibi famulantibus profutura perceperat. Postea autem saniori consilio in locum, Gerdinensem transmigravit, ac juste privilegium possessionis loci prioris obtinuit, quamvis habitationem dictante necessitatis ratione mutaverit. Nos itaque securitati jam dicti ancillarum Dei Collegii providentes pro remedio animæ nostræ & parentum nostrorum, & pro cavendo, quod succedere posset, injusto gravamine curam Ecclesiæ in prædicto monte ab omni potestate cujuslibet Archidiaconi, consilio & conniventia totius Ecclesiæ Patherbornensis absolvimus. Et ut Deo in Gerdinensi Monasterio servientibus molestiæ occasio tolleretur, Prælato Cœnobii illius exclusa Clericorum vel Laicorum potestate eam assignavimus. Ut igitur hæc nostra ordinatio in omnia post futura tempora rata & inconvulsa permaneat, auctoritate Patris, & Filii, & Spiritus sancti, & sanctorum Apostolorum Petri & Pauli eam confirmamus, & præsentem paginam banni nostri, & sigilli

nostri

nostri impressione munitam eorum etiam, qui infra nominati sunt testimono conscribi fecimus. Testes Weno Præpositus majoris Ecclesiæ, Rembertus Præpositus Sancti Andreæ, Almarus Decanus, Ekbertus, Lentfridus, Bernhardus, Evergisus Meinricus Canonici majoris Ecclesiæ. Hameko Abbas sancti Pauli, Lambertus, Monachus. Laici Widikindus de Swalenberg, Hermannus de Lippia, Thetmarus de Buren, Wernerus de Brack, Heinricus Comes, Adalbertus de Rikeswigh, Luidoldus de Osdagesheim, Conradus Stapel, Uffo, Anshelmus, Eilbertus, Coto Burgenses, Cono dives. Acta sunt hæc anno Domini Millesimo centesimo tricesimo sexto, regnante Lothario Romanorum Imperatore, anno regni ipsius XII *Imperii autem* IV. *Datum Patherbornis duodecimo Calend. Aprilis.*

Castrum Iburgense in diœcesi Paderb. Caroli M. expugnatione celebre.

Castrum Iburg, ad quod Virginum hoc Cœnobium antiquitus construi cœpit, in jugo montium Teutonicorum situm, unum inter vetustissima Saxonum castra a Carolo M. expugnatum, quod barbaræ gentes in abrupto & præcipiti montis vertice construxerant, ad quod unus tantum accessus ex plano montis patet; ideo latus hoc barbari muro prægrandi, cum duplici fossa, altoque vallo præmunierant, satis hodiedum id rudera commonstrant. Carolus everso castro locum, quantus circum explicatur per nemora & agros, Hathumaro primo Episcopo nostro dedit. Quemadmodum hæc Ferdinandus Episcopus erudite in monumentis nostris retulit. Piori nomine mutato, nunc Driburg dicitur, seu quod locus postea communitus, & triplici munimento inclusus fuerit; ut quod prisci Iburg, posteri Driburg dixerint: seu id vulgi appellatione invaluerit. Habent & Osnabrugenses vetus castrum Iburg, a Caroli, ut volunt ævo, & celebre etiam Episcopi sede; sed nostrum ex antiquioribus monumentis Scriptorum id nomen sibi vendicat. Quemadmodum hæ Bernardi Episcopi tabulæ, & quas ad annum 1142 proferemus; tum aliæ complures ejusdem Episcopi literæ, anno cumprimis 1138, anno 1153, aliisque temporibus datæ, commonstrant, quibus celebrem hunc antiquitatis locum Iburgum vocat, nomine haud dubio a Caroli M. temporibus constanter servato: præterquam, quod turres, fossæ, valla, & validi munimenti vestigia apud nos etiamnum aspiciantur, secus quam Osnabrugenses monstrare possunt. Accedunt Gobelinus, Crantzius, Cleinsorgius, aliique Saxoniæ Scriptores, qui Iburgum vetus e Caroli M. ævo monstrant in diœcesi nostra Paderbornensi, & hoc ipso, quo diximus loco, atque ex ipsa Caroli donatione Hathumaro facta. Bernardus Episcopus, cum, Lothario Imperatore, tanquam altero Carolo, Christi religio floreret, hunc locum in quo Christi religio primum triumphavit, Collegio Virginum, cultuque pietatis exornare voluit. Nec Lothario quicquam jucundius, quam Paderbornæ, vicinisque locis prisca Caroli monumenta lustrare, per cujus vestigia religionis, felicitatisque ire visus est.

Annus Christi 1137.

Innocentii II. Pont. 8. Lotharii II. Reg. 13. Imp. 5. Bernardi I Ep. Pad. 10.

Altera Lotharii in Italiam expeditio, qua Innocentii Pont. hostes subacti. *Otto Frising. Ursberg. Chr. Hildes. Chron. Benevent. Sigonius.*

Lotharius cum anno superiori in omnibus Imperii conventibus de secunda in Italiam expeditione constanter egisset, implorassetque omnium Sacerdotum & religiosorum hominum per Cœnobia preces; sub exitum Augusti cum instructissimo exercitu, ex Saxonia & Germania collecto, movit; quod magnopere sollicitaret ejus opem Innocentius Pontifex adversus Petrum Leonis schismaticum Pontificem, ac Rogerium Siciliæ Tyrannum. Imperatorem comitati tres Archiepiscopi, Bruno Coloniensis, Albero Trevirensis: & Conradus Magdenburgensis. His se junxere Episcopi, Albero Leodiensis, Andreas Trajectensis, Anselmus Halberstadiensis, Henricus Tullensis, Henricus Ratisbonensis. Magna præterea procerum Principumque multitudo affectata Imperatorem; supremus ex his militiæ præfectus Henricus superbus Bavariæ Dux, Lotharii gener, & Conradus Sueviæ Dux ex

æmulo

æmulo regni Lotharii amicus. Lustrato exercitu, per alpes Tridentinas factum iter. Magnus inde per Italiam terror ex fama tanti apparatus, & felicissimi belli procursus, quem multis Sigonius atque Itali Scriptores tradunt. Nos paucis ex Ottone Frisingensi, & Ursbergensi, ac nostris complectamur. Ad primum ingressum castrum Gardiæ expugnatum; quo in deditionem accepto, Imperator ad Padum progressus, Caristallum cœpit. Ibi Mediolanenses ac Cremonenses diuturno bello inter se digladiantes obvios habuit; auditisque singulis, Cremonenses damnati, interque hostes Italiæ proscripti sunt; quos Imperator consecutus, Castella & Oppida eorum evertit. Inde Papiam progressus, cives pactione pecuniæ in gratiam suscepit. Bononienses & Æmilienses, qui in priori expeditione Cæsarem despexerant, supplices admisit, ignovitque ad generi preces, ita Taurinum usque procedens omnes civitates, & castra in deditionem accepit. Tum vero post comitia Principum Roncaliis acta jus prisco more dictum, itumque Ravennam ad hiberna, consultatumque per hyemem de bello per Apuliam & interiorem Italiam adversus Pseudopontificis factionem & Rogerium Tyrannum proferendo. Sub initium veris exercitus ex hibernis evocatus, divisusque in partes: cum altero Imperator in Apuliam, cum altero Henricus gener in Campaniam & Tusciam progressus, Beneventum urbem, in quam Rogerius Tyrannus viginti millia militum infuderat, commisso prælio expugnat, & Innocentio Pontifici restituit, quocum ad Lotharium Imperatorem in Apuliam est digressus, Barii tum oppugnationi insistentem. Quæ urbs Paulo post capta cum arce, & quingenti prædones saraceni ex præsidiariis in furcam acti. Inde junctis viribus Trojam, Garganum, Sipontum, Barulum ceteraque Oppida & munimenta expugnant; ejectoque ex tota Apulia Rogerio, provinciam Pontifici asserunt. Apuliæ impositus est Radulphus, homo Germanus; Capua Roberto reddita. Bellum id cumprimis pro Apostolica sede susceptum; quod in eas beneficiarias provincias Rogerius Tyrannus a Pseudopontifice imploratus immissusque esset, Pontificatus sui stabiliendi causa. Tanta id Lotharii gloria est gestum, ut Otto Frisingensis libere scribat, post Carolum M. nullum Francorum Regem tam præclara pro Apostolica sede perpetrasse. Consilium erat Lothario Siciliam invadere, ex eaque Rogerium depellere; sed milite reditum in Germaniam orante, ipse cum Pontifice Romam ingressus est. Ac postquam urbem pacatam Pontifici tradiderat, per Hetruriam & Lombardiam iter quoque in Germaniam intendit; delatus vero in vallem Tridentinam, repente adversa valetudine corripitur. Inde postquam ad sylvam, quæ Lycum ab Æno dividit, perventum est, inter Sacerdotum manus ac preces apud castrum Ducis Bojariorum, in villa Bretina, seu ut alii, in vilissima casa, excessit e vita anno regni XIII, imperii V, tertio die Decembris; ut in Epitaphio regalis Lutræ notatur, quem etiam diem Chronicon montis sereni notat; falliturque Dodechinus, qui III Calend. Decembris obiisse scribit. Insignia Imperii Henricus gener Dux Bavariæ tulit servanda. Corpus per Augustam urbem ac Franciam Orientalem in Saxoniam deportatum, conditumque in Cœnobio Luteræ regalis, quod est inter Helmstadium & Brunswicum, quodque ipse Imperator, ut supra relatum est, introductis religiosis viris, sepulturæ locum delegerat, auxeratque regia liberalitate. Res ab eo gestæ ad posterorum memoriam, quod Otto Frisingensis scribit, in plumbeis laminis sunt descriptæ, & sepulchro inclusæ. Nec fallit hic auctor, quando nostra memoria, anno videlicet MDCXVIII, Mausolæum apertum, inventaque sunt ossa panno serico rubri coloris involuta, tabulaque plumbea apposita cum hac inscriptione.

Lotharii obitus. *Dodechin. Robertus de monte. Chron. Austral. Anonymi Compilatio Chronolog. Calvisius. Alii ad annum seq. alii ad annos alios & dies mortem Lotharii referunt*

LOTHARIUS DEI GRATIA ROMANORUM IMPERATOR AUGUSTUS REGNAVIT ANNOS XII, MENSES III, DIES XII, OBIIT AUTEM II NONAS DECEMBRIS. VIR IN CHRISTO FIDELISSIMUS, VERAX, CONSTANS, PACIFICUS, MILES IMPERTERRITUS, REDIENS AB APULIA SARACENIS OCCISIS ET EJECTIS.

Sane

Lotharii virtutes.

Sane vero magnus Imperator, a pietate & armorum gloria ab omnibus Scriptoribus commendatus. Quo vivo, uti apud Ursbergensem Scriptor quidam, & cum eo ipse Ursbergensis. *Imperium nunquam vacillare potuit, Erat enim vir ille strenuus belli ductor, præcipuus in armis, providus in consilio, terribilis inimicis Dei & sanctæ Ecclesiæ, veritatis amicus, justitiæ acerrimus defensor, injustitiæ vindex, cujus probitas per totam Saxoniam spectata.* Eo auctore jus civile, quod Wernerius, rogatu Mathildæ, secundum Justiniani præscripta digesserat, in Italiæ Gymnasiis, maxime vero Bononiæ renovari cœptum: & in Lombardia Italiæ populos secundum jus civile Romanum tractari voluit; cum antea judices alii Longobardicis, alii Salicis, alii aliis legibus uterentur. Hoc Imperatoris studio excitatus Gratianus, jus Canonicum ex decretis Pontificum & SS. Patrum sententiis digessit. Quare sago non minus, quam toga clarus Imperator. At sacras ejus virtutes illustrius commendat Petrus Diaconus, æqualis eorum temporum scriptor, *quod sub imperii chlamyde cœlesti militaret Regi, Sacerdotes honoraret, ut Patres, pauperes foveret ut filios, viduas ut matres, itaque singulis emineret virtutibus, ut omnes perfecte haberet.* Pius illi mos erat, etiam in omni expeditione bellica, tribus quotidie sacrificiis Missæ interesse; quorum primum diluculo pro defunctis, alterum pro salute exercitus, tertium pro se & familia offerri voluit, eique ante prandium cum solemni liturgia intereerat: visusque est inter orandum sæpe uberes lacrymas fundere, pauperum lavare pedes, abstergente Richeza Imperatrice, iis cibum & potum suis manibus præbere, viduarum, pupillorum & oppressorum & Ecclesiæ causas ante omnes politicas regni curas habere. Cum Cassinense Cœnobium una cum Richeza conjuge inviseret, uterque pedes montem conscendit, ac nudis ipse Imperator pedibus Ecclesiæ altaria, & loca sacra ob venerationem D. Benedicti obire conspectus. Quæ Imperator & Imperatrix hoc accessu munera ad altare obtulerint, multis exponit Petrus Diaconus, qui se hæc omnia coram observasse memorat. Nec D. Henrici modo, sed omnium Saxonum Regum ac Imperatorum pietatem erga D. Benedictum locique sanctitatem spirare visus; quod ex eo cœnobio frequentissimum ordinem per Italiam, Galliam, Germaniam, Saxoniam; & disciplinam formamque religiosæ vitæ, tanto religionis bono, & innumerabili Sanctorum virorum multitudine, propagatam intelligeret. Quare Lotharius, ut idem auctor refert, nunquam a consortio Episcoporum & Abbatum avelli voluit. Paucis Helmoldus presbyter principatus encomium complexus, cum Lothario, inquit, novam Imperio lucem obortam fuisse, rediisseque tranquillitatem temporum, abundantiam omnium rerum, pacem inter regnum & Sacerdotes, florem christianæ religionis. Neque facile post Carolum M. & Ottonem Imperator religione, virtute, & belli fortitudine major; longe etiam major futurus, nisi mors, uti Otto Frisingensis perhibet, florentissimum Imperii cursum abrupisset. Omnem hanc felicitatem consecutus est, quod Apostolicæ sedis defensionem, Caroli M. aliorumque gloriosissimorum Imperatorum exemplo, tam syncero animo & veneratione susceperit. Quare inter quatuor e Saxonica gente Imperatores, tres videlicet Ottones & Henricum sanctum, ipse quintus, nulli post Ottonem M. secundus: omnes Apostolicæ sedis, & Romani Pontificis fidelissimi defensores, qui sibi post Francorum Reges primam jure gloriam deposcunt. *Egnatius l. 2. in Lothario.*

Uno tantum Imperator infelix, quod tantarum virtutum, tantarumque possessionum parens, nullum hæredem filium reliquerit. Unde ab excessu ejus statim perniciosa lis orta inter Henricum superbum generum, & Albertum Ballenstedium, cognomine Ursum de Saxoniæ Ducatu; ambo licet a duabus Sororibus & Magni ultimi Saxoniæ Ducis filiis geniti fuerint. Majori tamen luctu Saxoniam Germaniamque implevit mortis ejus nuncius, quod fontem tranquillitatis & felicitatis Saxoniæ una cum Imperatoris vita claudi timerent.

Sustulit & hic annus duos Archiepiscopos, Brunonem Coloniensem ad obsidionem Barii in Apulia, & Adel- *Dodechin. Chr. Hild. Mogunt. ann. & hist*

Adelbertum Moguntinum, virum excelsi animi, & præclare de Lothario, Imperio, & de religione meritum, post cujus obitum urbs Moguntina cum Basilica Cathedrali conflagravit.

Ex Archiv. Flechtorp.

Inter hæc Bernardus Episcopus noster in reparandis incendii ruinis, & exornandis religiosorum Cœnobiis occupatus, hoc anno, quem decimum Episcopatus sui scribit, publicis literis commutationem bonorum inter Volcmarum Corbeiensem & Hartwigum Flechtorpiensem Abbates factam pontificali auctoritate Nonis Julii ratam habet. Multis eæ literæ testibus ex clero, nobilium & ministerialium numero, consignatæ. Sed longe illustriori beneficio Bernardus Episcopus noster complexus Monasterium S. Mariæ, cui ab Innocentio II pro ea, qua apud Pontificem valebat gratia ex superiorum annorum meritis, honorificam confirmationem impetravit. Ad quod Pontifex eo pronior fuit, quod Bernardum una cum Comite Swalenbergensi ejus Cœnobii conditorem acceperat. Literæ Apostolicæ sic habent.

Bernardus Ep. ab Innocentio Pont. confirmationem Monasterii S. Mariæ impetrat.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Monachis Monasterii Sualenbergensis tam præsentibus quam futuris in perpetuum. Sacrosancta Romana Ecclesia, quæ per Beatum Petrum Apostolorum principem Ecclesiarum omnium primatum obtinuit, omnibus ejus suffragio indigentibus subvenire misericorditer consuevit. Dignum est enim, ut qui ad animarum regimen assumpti sumus, eas & a pravorum nequitia tueamur, & Beati Petri patrocinio muniamus, Quocirca dilecti in Domino filii vestris desideriis impartimur assensum, & Sualenbergense Monasterium a nobili viro Widekindo in honore Beatæ Dei genitricis fundatum, atque consilio & assensu gloriosi filii nostri Lotharii Romanorum Imperatoris Augusti, nec non bonæ memoriæ Fratris nostri Adelberti Moguntini Archiepiscopi regimini Paderbornensis Ecclesiæ ab eo pro sua devotione oblatum, præsentis scripti pagina communimus. Statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona ex dono Fratris nostri Bernardi Paderbornensis Episcopi, vel ejusdem Widekindi, idem locus in præsentiarum canonice possidet, quæcunque etiam concessiones Pontificum, largitione Imperatorum, vel Principum, seu quorumlibet oblatione fidelium eidem venerabili loco rationabiliter offerri contigerit, firma vobis in perpetuum & illibata permaneant. Obeunte vero ejusdem loci Abbate nullus ibi qualibet surreptionis astutia vel violentia præponatur, nisi quem Fratres ipsius Monasterii communi assensu, seu Fratrum pars consilii sanioris, secundum Dei timorem, & Beati Benedicti regulam providerint eligendum. Advocatumque nisi per electionem, atque providentiam Abbatis & Fratrum ibidem constitui omnimodis prohibemus. Decernimus ergo, ut nulli omnino liceat vestrum Monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet molestiis fatigare, sed omnia integra conserventur vestris usibus profutura. Si vero, quod absit, Advocatus, qui in vestro Monasterio pro tempore fuerit, inutilis apparuerit, liceat vobis loco ejus alium idoneum substituere ad honorem & utilitatem loci vestri. Quod si Episcopus in cujus diœcesi vestrum Monasterium situm est, temere vos in aliquo gravare voluerit, facultatem liberam habeatis ad auxilium Matris vestræ Ecclesiæ Romanæ confugere, utpote, qui sub ejus speciali protectione consistitis. Si quis igitur imposterum hujus nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertioque commonitus, si non præsumptionem suam congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui periculum patiatur, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri Jesu Christi alienus fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Conservantes autem eidem loco, quæ sua sunt, Omnipotentis Dei & Beatorum Apostolorum Petri *&* Pauli *gratiam consequantur. Amen. Amen. Amen. Ego Innocentius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus, Ego Drogo Ostiensis Episcopus. Ego Guido Diaconus Cardinalis Sancti Adriani. Ego Anselmus presbyter Cardinalis. Ego Gerhardus presbyter Cardinalis sanctæ Crucis in Jerusalem. Ego Grisogonus Diaconus Cardinalis Sanctæ Mariæ in porticu. Ego Lucas presbyter Cardinalis Sanctorum Joannis &* Pauli. *Ego Martinus presbyter Cardinalis Sancti Stephani.*

Stephani. Datum in territorio Romano per manum Innocentii sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi, Cardinalis & Cancellarii, sexto Nonas Octobris, Incarnationis Dominicæ anno MCXXXVII Indictione I. Pontificatus vero Domini Innocentii Papæ secundi anno octavo.

Quibus vero commutatio bonorum Cœnobii Flechtorpiensis comprobatur, literæ Bernardi Episcopi nostri hæ sunt.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Bernhardus divina favente clementia Patherburnensis Episcopus. Divinarum scripturarum auctoritate frequenter moniti, paupertati fidelium Christi consiliis & auxiliis infatigabiliter adesse decrevimus, scientes ratum nostræ salutis emolumentum fore, res ipsorum labore contractas per nostræ humilitatis auctoritate roborari. Notum igitur facimus caritati omnium tam futurorum quam præsentium Christi fidelium communi consilio, & unanimi totius Ecclesiæ nostræ consensu, factam esse inter D. Volcmarum Corbeiensis Ecclesiæ Abbatem & D. Abbatem Hartwigum in Flictorp commutationem vid. in decima, quæ est super omnes ejusdem villæ mansos, & in uno Vorwerch sito in villa, quæ vulgari appellatione vocatur Nieterengambeke, addito uno mancipio & sexaginta jugeribus cum area. Hujus autem curiæ redditus æstimantur ad duo talenta, & solidos quinque, quo superhundantius prædictæ decimæ pretium solidorum restitueretur. Hujus autem concambii summa ea est, ne fratres inibi Deo monachica quiete famulantes ab exactionibus & gravaminibus decimæ, vel commutatione pretii, vel qualibet alia fatigatione turbarentur. Providentes etiam ne quis Successorum nostrorum aliquid pro recognitionis gratia ab Ecclesia in Flictorp pro decima sic conquisita sibi exigat exhiberi, statuimus eundem haberi respectum in prædicto Vorwerh, quem in decima ante factam commutationem Ecclesia nostra semper habere consueverat. Et ut hæc commutatio præmemorati Vorwerh pro decima rata & inconvulsa maneat in perpetuum, eandem decimam Ecclesiæ in Flictorp omni pace & tranquillitate in usum fratrum possideat, hanc nostræ auctoritatis paginam conscribi, & sigilli nostri impressione insigniri jussimus; data in publico sententia, ut quicunque hoc infringere præsumpserit, perpetuo cum Juda traditore anathemate moriatur. Hujus autem commutationis legaliter factæ testes sunt Wino Præpositus, Esicsius præpositus, Reimbertus Decanus, Gernandus, Odelricus, Ranawigus, Cuno, Reimboldus Canonicus. Sifridus Comes, Volcwinus Advocatus, Hermannus & Bernhardus, Thietmarus & Bernhardus, Conradus & Rotbertus, Thietmarus. Ministeriales Cono, Uffo, Adalbrath, Henrich, Hildebold, Landold, Conrad, Berenward, Ecbertus, Henrich, Eiko, Manegold, Johannes, Bertram, Hugo, & alii multi. Data Nonis Julii. Anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo trigesimo septimo, Indictione 15 anno autem Domini Bernardi Paderburnensis Episcopi decimo.

Annus Christi 1138.

Innocentii II. Pont. 9. Conradi III Reg. 1. Bernardi I Ep. Pad. 11.

Otto Frising l. 7. c. 24. Ursberg. Dodechin. Chr. Monti Seren. Chr. Pegav. Helmold. l. 1. c. 54. Alb. Stad. Trithem. Cleinsorg. Robertus de monte. Chron. Austral. Chr. Mutii.

Succedit nunc annus Christi MCXXXVIII, quo ab excessu Lotharii Imperatoris a Principibus Germaniæ agitatum de novo Rege in solium producendo. At duo potentissimi regni æmuli controvertentes, Conradus Sueviæ Dux, & Henricus superbus Bojariæ & Saxoniæ Dux, Lotharii gener, qui ob hanc flagrantissimam spem Imperii insignia apud se tenebat. Ardua fuit electio, ex qua post pacem rursum in civilia bella itum, haud levi Saxoniæ Germaniæque calamitate. Indicta igitur Confluentiæ ad Cathedram S. Petri XXII Februarii comitia studio Adalberonis Trevirensis Archiepiscopi; ad quæ præter Adalberonem convenere Theoduinus Cardinalis Apostolicæ sedis Legatus, Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus tum Brunoni suffectus, Buggo Vangionum præsul, Fridericus Sueviæ Dux, aliique Episcopi, ac Principes, a quibus Conradus Dux Rex salutatus. Vel eo ad id proniores fuere, quod Legatus Apostolicus Apostolicæ sedis assensum pro-

Conradus Sueviæ Dux eligitur in Regem Rom.

Alii electionem Conradi rejiciunt in annum seq.

mitteret, multique cum Adalberone Trevirensi Archiepiscopo aversarentur Henrici superbi elatos animos, quod ne eligentium quidem gratiam sollicitare dignatus; tanquam aut merito, aut rebus præclare gestis, aut terrore potentiæ fasces ultro in manus venturi essent; eoque etiam insolentior erat, quod jam Principes aliquot regium illi nomen obtulissent. Quare Confluentiam festinatum; ubi in medio Quadragesimæ a Legato Apostolico inunctus est Conradus. Nam Coloniensis, cui id debebatur, quia nondum pallio decoratus erat, ut Otto Frisingensis scribit, cessit Legato munus. Quinam vero ex Saxoniæ Episcopis interfuerint, non reperio; certe Saxones principio huic electioni obstitere, quod pro Henrico suo duce facerent.

Pascha deinde Rex Coloniæ celebravit, magna Episcoporum & Principum frequentia. Nam cum novo istic Rege fuere Theodwinus Legatus Apostolicus, Arnoldus Coloniensis, Albero Trevirensis Archiepiscopi: Embrico Herbipolensis, Albero Leodiensis, Wernerus Monasteriensis, Udo Osnabrugensis, Stephanus Metensis, Nicolaus Cameracensis, Andreas Ultrajectensis, Rudolphus Halberstadiensis Episcopi. Horum enim nomina constant ex tabulis Ultrajectensis & Aquisgranensis Ecclesiæ, quas illic consignarunt: quarum alteris Conradus Rex comitatus Frisiæ, Ostergoam & Westergoam, Andreæ Trajectensi Episcopo restituit; alteris prædium Aquisgranensibus confirmat. Tabulas Trajectensi Ecclesiæ conscripsit Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus Vicecancellarius. Fratrem is habuit Hartwigum Flechtorpiensis apud nos Cœnobii Abbatem, creduntūrque Henrico Gelriæ & Zutphaniæ Comite geniti.

Heida in hist. Ultraject. Miræus in Not. Belg. c. 149 Pontanus l. 6. Gelria. Golenius.

Colonia Rex Moguntiam digressus, Adalbertum prioris Adalberti ex fratre nepotem electione cleri & populi constituit Archiepiscopum, quo beneficio & hunc sibi devinxit. Ingentes interim iras versabat Henricus Superbus, qui nec ad conventum ullum hactenus venire dignatus, & palam electionem vitio factam aspernabatur. Quare Bambergam festo Pentecostes Rex ad comitia magno splendore, magnoque Principum comitatu perrexit; quo & Saxones cum Richeza Imperatrice vidua magnam partem accessere, novo Regi obsequium & fidem professi. Solus ibi ex Principum numero desideratus Henricus Dux; & quia insignia Imperii in potestate habebat, quæ exspectabantur tradenda, festo Apostolorum Petri & Pauli Ratisbonæ illi dictus dies. Tandem Dux, veritus ne collecta in se omnium Principum ira hostis renunciaretur, Ratisbonam accessit, signaque Imperii Regi tradidit, in cujus tamen conspectum venire aspernatus est. Quæ cum Rex adverteret trahi a præpotente viro in grande malum, Augustam eum evocat; quo & Dux armatus venit, castris ad Lycum positis. Ita per simultates ad arma perventum. Conradus veritus congredi Herbipolim accelerat, ubi in senatu quorundam Principum judicio Henricus majestatis reus proscribitur. Inde Goslariæ per festa Natalis Christi Principum conventus indictus, in quo Henricus utroque Ducatu exutus; Saxoniæque datus ab Rege Alberto Urso Henrici consobrino, Bavariæ Ducatus Leopoldo Marchioni Austriæ, Conradi Regis uterino. Mira, inquit Otto Frisingensis, elati Ducis depressio, qui Bavariæ Ducatum hæreditarium acceperat a patre, Saxoniæ a Lothario socero cum amplissimis bonis, Tusciam & Mathildis hæreditatem Pontificis beneficio; eaque potentia imminebat, ut gloriari solitus, se ab Oceano Germanico ad mare usque Adriaticum porrigere Imperium; hic repente omnibus exutus vix reperit, ubi tutus consisteret. Sed hæ rerum humanarum vicissitudines. Quantum Lotharius depressit Suevorum Ducum potentiam, tantum Suevi depressere in Lotharii genero Henrici familiam. Sed jam ante permulti Principes indigne ferebant præter Imperii morem duos ducatus congeri in unum Principem, verebanturque surgentem regiam potentiam, quæ in Henrico Superbo Tarquinium aliquando datura, & Reipublicæ libertatem oppressura esset. Hoc concitato rerum statu per Saxoniam, Wernerus Monasteriensis Episcopus, qui Conrado Regi perpetuus fere hærebat comes, magnifico diplomate exornavit Cappenbergense Cœnobium, gratus pro beneficio, quo centum & amplius Ministe-

Otto Frising. Dodechin.

Henricus utroque Saxoniæ & Bavariæ Ducatu in conventu Goslariensi exuitur.

Bollandus in vita Godefridi § 9. Wernerus Ep. Monast. benefacit Cappenb.

Ministeriales cum prædiis a Godefrido & Ottone fratre Cathedrale Collegium dono acceperat. Quocirca Cappenbergense Cœnobium in filiam Monasteriensis Ecclesiæ adoptavit, & in vicem tanti doni datæ Cappenbergensibus Oppidi Wernæ & Ahlenæ parochiæ cum Archidiaconi jure. Mirifice eum ordo ille florebat, & præclari eruditique e Cœnobio illo sumebantur Sacerdotes in subsidium Ecclesiæ, qui parachorum munia docendo obibant.

Uti & Bernardus Ep. Paderb. Monasterio S. Mariæ. *Chr. Mont. Sereni.*

Quo religionis studio & Bernardus Episcopus noster impense fovebat Monasterium S. Mariæ, quod multis decimis bonisque dotavit, ut literæ exhibent hoc anno consignatæ. Nam cum per id tempus Parachorum idoneorum esset inopia, agebant Episcopi, ut e Cœnobiis viros eruditos, populi doctores, evocarent in subsidium & exemplum continentis vitæ. Nec minus florentis disciplinæ erat Corbeiense Cœnobium; in quo cum excessisset e vita hoc anno Volcmarus Abbas, vir præstantis pietatis & doctrinæ, sublectus est Abbas Henricus, frater Henrici Ducis. Vivebatque per id tempus Corbeiæ Monachus Ludovicus Alberti Ursi Saxoniæ Ducis patruus. Quippe imperante Lothario, novis ubique constructis Cœnobiis, familia Benedictinorum, Cistertiensium, & Præmonstratensium florentissima erat. Dithardum quoque Osnabrugensem Episcopum, postquam Ecclesiam magna constantia & emolumenti laude per XVIII annos administrasset, hoc anno obiisse, satis liquet ex Udone Successore, quem supra produximus.

Moritur Volcmarus Abbas Corbeiensis.

Et Dithardus Episc. Osnabr. *Erdvvinus in Chron. Osnabr. MS.*

Annus Christi 1139.

Innocentii II. Pont. 10. Conradi III Reg. 2. Bernardi I. Ep. Pad. 12.

Otto Frising lib. 7. Ursberg. Helmold. l. 1. c. 54. Alb. Stad. Saxonia bellis conturbata.

Annus insequens Saxoniam Bojariamque civilibus fœdisque rursum bellis involvere cœpit. Quæ res Episcopos quoque Saxoniæ magnopere perplexos habuit, quod incertum haberent, cui se parti belligerantium adjungerent. Enimvero proscripto Henrico Lotharii genero, Albertus Ursus Saxoniæ Ducatum adiit, expugnatoque Luneburgo castro, Bardewicum, Bremam, ceterasque civitates in potestatem redegit, quibuscum tota Occidentali Saxonia potitus est. Inde prolatis trans Albim fluvium armis, Nortalbingiam etiam sui juris fecit, exturbato ex Holsatia Adolpho Comite, fido fortique Christianorum adversus Sclavos defensore; eo quod juratam Lothario Cæsari fidem Henrico genero integram servaret. Adolphi in locum repositus Henricus Badwidus. Hunc in modum ceteri præfecti castro Sigebergo, Hamburgo, aliisque locis exturbati, quos Lotharius Cæsar imposuerat. Quibus ad Henricum Ducem in Bavariam perlatis, citatis equis, ac quatuor tantum sociorum comitatu in Saxoniam advolat, Saxonumque auxiliis Albertum e Saxonia depellit, & castrum Lunenburgum subsidio Rudolphi Comitis recipit. Jam tota Saxonia intestino bello ardebat; ad quod sopiendum Conradus Rex cum exercitu progressus est in Saxoniam, tracto in societatem armorum Bohemiæ Duce. Interritus ad hæc Henricus Dux, tanta ferocia Conrado Regi ad Hamburgum occurrit, ut non ausus prælio congredi, maluerit pacto cum Henrico fœdere, quam armis transigere; terrebant nimirum Regem pristinæ Cæsarum clades a Saxonibus acceptæ. Hoc rerum successu & Saxonum fide elatus Dux tendebat in Bojariam, quam Leopoldus desciscentibus ad se magnam partem Bois occupabat; cum Quidelenburgi repentino morbo correptus, 13 Calend. Octob. extinguitur, præbito, ut plerique scribunt, veneno. Corpus ad Cœnobium regalis Luteræ deportatum, conditumque apud Lotharium Imperatorem socerum suum. Filium reliquit Henricum cognomento Leonem, ætate quadriennem puerum. Hunc quia vocatis ad fatalem lectum Saxoniæ proceribus commendarat, illi in fidem suscepere, & gentis suæ principem, deserto Rege, crearunt. Tutela pueri data Welfo Henrici Ducis fratri; is cum de Saxonum fide esset securus, arma adversus Leopoldum Marchionem, Bavariæ impositum, vertit, multumque connisus est hunc Ducatum servare Henrico

Obitus Henrici ducis, cui filius, Henricus cognomento Leo, succedit. *Chr. Mont. Seren. Alb. Stad.*

rico Leoni nepoti suo. Nec destitit inter varios Bojariæ casus, donec a Conrado Rege proscriptus, totius Imperii armis oppugnaretur. Saxones interim, quorum ductores Rudolphus Comes, Fridericus Palatinus, pro tutela pueri concordes, Bardewicum ceterasque civitates & castra, ejectis Alberti præfectis ex Transalbinia, Adolphum Holsatiæ Comitem reponunt; nec ausus est Conradus Rex bello lacessere Saxones; tametsi hæc per rebellionem, ut Otto Frisingensis vocat, contra Regis auctoritatem agerentur. Westphalia inter hæc quieta mansit, in qua Ludovicus Arnstenius Comes, permotus Godefridi Cappenbergensis consanguinei exemplo, castrum, quod ad Lonam fluvium incolebat, in Cœnobium ordinis Præmonstratensium convertit, seque una cum Guda conjuge Deo consecravit. Illa prope Cœnobium, ac templum sponte includi petiit angusto in domicilio, ex quo per unam fenestram prospectus pateret: inde sumpto habitu inter Præmonstratenses sanctissime vitam clausit.

Vita Ludovici apud Brovver. in Sider. illust.

Ludovicus Comes Arenstenius religiosam cum conjuge vitam amplectitur.

At Bernardus Episcopus noster, cum ubique per totam Westphaliam & Saxoniam florentes religiosorum familias aspiceret, nihil impensius habuit, quam in perlustranda diœcesi Clericorum mores & religiosorum hominum Cœnobia ad primum instituti vigorem revocare; cumque Herisiense Sanctimonialium & Canonicarum Virginum Collegium ad arctiorem vitæ disciplinam deducere cogitaret (ut tum multa ejusmodi Collegia Virginum formabantur ad institutum D. Benedicti, aut Cistertiensium, aut Præmonstratensium) Beatrix Abbatissa, & virgines, quarum pleræque ex prima nobilitate erant, ab Innocentio II. Pontifice omnium privilegiorum confirmationem impetrarunt; id quod hoc diplomate Pontificis constat.

Abbatissa Herisiensis confirmationem suorum privilegiorum impetrat ab Innocentio Pont.

*Innocentius Episcopus Servus servorum Dei. Dilectæ in Christo filiæ Beatrici Abbatissæ Heriensis Monasterii, & virginibus sibi in eodem regimine regulariter * successivis in perpetuum. Piæ voluntatis postulatio debet effectum per sequentem compleri, quatenus devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat. Quapropter dilectissima in Domino filia Beatrix Abbatissa tuas rationabiles postulationes clementius attendentes Monasterium Herisiense, cui auctore Deo præsides, sub Apostolicæ sedis protectione suscipimus, & præsenti privilegio communimus. Statuimus enim, ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem monasterium in decimis & in aliis juste & legitime possidet, aut in futurum concessione Pontificum, liberalitate Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis auxiliante Deo poterit adipisci, tibi & sororibus, & presbyteris, qui insequenti tempore in eodem loco Domino famulantur, quam etiam posteris vestris in perpetuum confirmamus. Obeunte vero de ejusdem loci Abbatissa, vel earum qualibet, quæ tibi in eodem successerit regimine, nulla inibi qualibet surreptione, astutia vel violentia præponatur, nisi quam sorores communi consensu vel pars sanioris * - - - secundum disponentis Dei timorem elegerint. Insuper Apostolica authoritate præcipimus, ut vester locus advocatum suscipere non cogatur, sed illum habeat, quem ejusdem loci Abbatissa & sorores communi consilio providerint eligendum, qui etiam si inutilis apparuerit, eo remoto, earundem omnium sicut bonus ex dispositione alius idoneus substituatur. Decernimus ergo, ut nulli Archiepiscopo, nulli Episcopo, nulli Regum vel Principum, nulli omnino Ecclesiasticæ sæcularique personæ liceat eandem Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, imminuere, aut aliquibus exactionibus fatigare, sed omnia integre conserventur vestris & pauperum usibus profutura, salva nimirum Diœcesani Episcopi Canonica reverentia. Si qua igitur inposterum Ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertioque commonita, si non congrue satisfecerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Domini Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, usque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat - - - autem eodem loco sua vita servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen Datum Anno Domini M. CXXXIX.*

* *an successuris.*

* *forte consilii.*

Annus Christi 1140.

Innocentii II Pont. 11. Conradi III Reg. 3. Bernardi I Ep. Pad. 13.

Chr. Bigav. Miræus in Not. Belg. Ursberg. Dodechin. Hist. Bavar. Chr. Mind. Alb. Stad. Helmold.

Inter hæc, cum invalesceret, ut diximus, bellorum motus per Saxoniam & Bojariam, Conradus Rex V Idus Februarii celebrem Wormatiæ Principum conventum habuit; quem etsi ceteri Scriptores prætereant, eum tamen scribit auctor Chronici Bigavienfis, satisque indicat Miræus ex tabulis Monasterii Stabulensis per id tempus Wormatiæ consignatis; sistuntur enim ex congregato Principum numero præter Legatum Apostolicæ Sedis hi testes: Albertus Moguntinus Archiepiscopus, Albero Trevirensis Archiepiscopus, Albero Leodiensis, Stephanus Metensis, Sigefridus Spirensis, Bucco Wormatiensis, Embricho Wirceburgensis, Bernardus Paderbornensis, Udo Osnabrugensis, Episcopi: Fridericus Suevorum Dux & Alsatiæ, Adelbertus Dux Saxoniæ, Godefridus Dux Lovaniensis, Wilhelmus Comes Palatinus, Hermannus Marchio, Thibaldus Marchio de Norborch, Geverardus Comes de Sulecbach, Henricus Comes Namurcensis. Eas tabulas conscripsit Arnoldus Cancellarius vice Adelberti Moguntini Archiepiscopi & Archicancellarii, sive is jam fuerit Coloniensis Archiepiscopus, sive alius eo nomine Arnoldus Cancellarius. Certe Wormatiæ V. Idus Februarii consignatæ sunt. Ac primus hic conventus, in quo Bernardum Episcopum nostrum cum Conrado Rege in Collegium & familiaritatem venisse reperio, quem exinde sibi benignum faventemque habuit.

Ex tabul. Cæsaris insul. Conventus Principum Francofurt. in quo bellum advers sus Welfonem decretum.

Alium mox Principum conventum IV Calend. Maji Francofurti indixit Rex, ad quem denuo Bernardus Episcopus Regem secutus. Nam illo in comitio Conradus Rex Insulam D. Suiberti in tutelam suscepit, tabulis hac super re confectis, quibus subscripsere Adalbertus Moguntinus Archiepiscopus, Adalbero Trevirensis, Bucco Wormatiensis, Embricho Wirceburgensis, Sigefridus Spirensis, Bernardus Paderbornensis, Regembertus Patavienfis, Otto Frisingensis Episcopi. In utroque hoc conventu, cui Saxonici Principes se subtraxere, bellum adversus Welfum Henrici fratrem decretum, quod is Leopoldum Bojariæ impositum Ducem infestis armis premeret. Rex subinde Paschate Herbipoli celebrato totus fuit in apparando bello adversus Welfum. Is jam magna clade ad Phateiam, in Norico castrum, Leopoldum affecerat. At Conradus Rex ut victoria elatum comprimeret, cum instructo exercitu advolat, & Welfum ad castrum Winsbergam 21 Decembris prælio in fugam compellit, castrumque Winsbergam ad extrema pressum ea conditione sibi dedi poscit, ut quidquid matronarum humeris exportari possit, id bona pace liceret; eaque conditio memorabile fidei amorisque conjugalis ad posteros exemplum dedit. Nam cum uxores de virorum suorum capite agi viderent, singulæ viros suos humeris gestantes loco sarcinarum exportarunt. Quod spectaculum cum Regem Conradum ad lacrymas, ceteros ad commiserationem moveret; solus Fridericus Regis frater indignatus, dolumque incusans, exportatos viros ad supplicium poscebat; at Conradus non decet, inquit, mi frater, Regem ullo in casu fidem fallere. At Welfus licet ea clade debilitatus, non tamen destitit, Saxonum viribus confisus bellum redintegrare, Bojariamque pro pupillo Henrici fratris filio repetere. Ausi & Saxones Groningam, Anhaltum, Gobolenzam, Wilbecam, aliasque munitiones Alberto expulso evertere. Marchia ejus Rudolpho Comiti data. Adjunxit se in hanc societatem Adolphus Holsatiæ Comes, qui hoc anno ingentem hominum multitudinem ex Hollandia, Frisia & Westphalia collectam in Transalbianas regiones, a Sclavis exhaustas, traduxit, urbemque Lubekam & Christi religionem novis hisce colonis restaurare cœpit.

Tritheim.

Primordia Cœnobii Hardehusani.

Ad hunc quoque annum referenda sunt a nobis exordia Cœnobii Hardehusani. Nam ita auctor, qui ex Monachis ejus Cœnobii scripsit paucis res gestas Bernardi Episcopi nostri. *Posthæc anno verbi incarnati M. CXL fratres*

fratres Cistertiensis ordinis ab eo vocati sunt. Quanquam non nisi quinto ab hinc anno locum ingressi colere & inhabitare cœperint. Idem enim auctor dum scribit Bernardum Episcopum obiisse anno M. CLXV. ait. Hunc annum esse XX ingressionis, ex quo primum e Cœnobio Campensi Monachi per novam sacramque Coloniam in hanc diœcesin introducti sunt. Magnanimus & religiosus Episcopus vix dum ante biennium absolverat Monasterium S. Mariæ a Comite Swalenbergensi, & a se conditum ordinis D. Benedicti; cum hoc tertium, post Gerdense, inter belli turbas, Ordinis Cistertiensium fundare dotareque aggreditur: hortante nimirum D. Bernardo Abbate, quem sibi e conspectu sanctitatis, multisque congressibus familiarem habebat. Monachi vero, procurante Sigefrido Abbate, evocati ex Campensi apud Ubios Cœnobio, quod tum celebre erat religiosis viris, atque optima disciplina. Et jam ex eodem Cœnobio Campensi anno 1130 in Saxoniam evocati erant ad Amelinsburgum Cœnobium, quod Sigefridus Comes Romineburgius trans Visurgim in nemore Sollingensi condiderat; & post anno 1136 a Friderico Palatino Saxoniæ Someseburgio ex eodem Campensi, accersiti ad Cœnobium, quod prope Helmstadium in diœcesi Halberstadiensi fundarat. Vidit vero Monasterium Hardehusanum vivus S. Bernardus, intra centum & sexaginta Cœnobia a se condita.

Locus autem hujus Cœnobii delectus ab Episcopo nostro haud procul a Dimola fluvio, & Warburgo Oppido in fundo, & prædio diœcesis suæ, quem Hervitehusen dixere; incultus tum quidem, sed opportunus quieti, solitudini, & culturæ intra Teutonicorum montium silvas: quem ita postea auxit donationibus, ut florentissimum istic Cœnobium brevi surrexerit; quæ cognoscantur ex fundationis literis, quas ad annum Christi MCLV recitabimus.

Annus Christi 1141.

Innocentii II. Pont. 12. Conradi III Reg. 4. Bernardi I Ep. Pad. 14.

Comitia Ratisbonensia. Mors Richezæ Imperatricis & Leopoldi Ducis.

Ceterum Conradus Rex magnopere perplexus ob Saxonum motus, cum gentem bello aggredi formidaret, anno proximo Ratisbonæ, Festo Pentecostes, comitia Principum indicit. Accessere magna frequentia ceteri trans Rhenum proceres, Saxonum pauci admodum; ab iis tamen ita Saxonum causa est acta, ut Adalbertus Moguntinus Archiepiscopus in eorum conspirationem transiret; ac nisi hunc mors hoc anno subtraxisset, civile bellum, quod ardebat, plenis flammis erupisset. Nec enim probabant complures trans Rhenum Principes, a Conrado Rege opprimi Henrici Ducis Saxoniæ pupillum filium, quo clarissimæ illius familiæ extinctio quæri videbatur; cumprimisque quod Richeza pupilli avia, & Lotharii Imperatoris conjux, hoc simul anno e vivis excesserat, in qua magnum apud Saxones patrocinium erat. Corpus piissimæ Imperatricis, & dignæ Lothario Imperatore, conditum apud conjugem, magno pauperum & Saxonum luctu. Interea Leopoldus Marchio Austrius in Bojaria fatigabat Welfum pupilli tutorem, Bois aut minis aut vi armorum in partem tractis. At postquam Leopoldus hoc anno excessit e vita, Conradus Rex Ducem Bojariæ in conventu Principum appellat Henricum Leopoldi fratrem, quem & ipse uterinum habebat; at novo hoc Duce novum vulnus Welfo & Saxonum animis impressum, indigne ferentium, Ducatum hunc Henrico Leonis filio pupillo rursum præripi.

Annus Christi 1142.

Innocentii II. Pont. 13 Conradi III. Reg. 5. Bernardi I Ep. Pad. 15.

Pax Regem inter & Principes coalescit.

Rex ut Saxones placaret, quos armis aggredi verebatur, anno sequenti, qui jam cum Christo ortus erat MCXLII celebrato Herbipoli Paschate, haud multo post III. Idus Maji Francofurti comitia indicit, quæ Principum congressu

Oto Frising. Dodechin. Chr. Mont. Sereni.

Chr. Bigav. Alb. Stad. Cranz. Andr. Angelus in Chron. Brandenb.

gressu bella civilia detestantium frequentissima fuere, præsentibus etiam duobus Cardinalibus, Apostolicæ Sedis Legatis, Gregorio & Diewino. In iis pax inter Saxones & Regem ea lege convenit, ut Henrico Leoni Superbi filio Saxonia relinqueretur, abjudicata Bojaria: Alberto Urso, cui Rex ante ducatum Saxoniæ attribuerat, Marchia Brandeburgensis data; seu jam illam hoc anno adierit, seu promissa tantum fuerit, incertum faciunt Scriptores. Ortus is erat Ascaniæ & Ballenstedii Ottone Comite, quem anno 1108 Henricus V. crearat Marchionem Soltwedilensem; posteri certe Alberti ad annum 1322 Marchiam tenuere, extincti in Joanne IV.; ex qua interim stirpe Saxones Lawenburgici, & Anhaltini Principes se ferunt. Ceterum Conradus Rex, ut Henricum Austrium in Ducatu Bavariæ firmaret, Gertrudem Henrici Superbi viduam, & Henrici Leonis pupilli matrem ei in matrimonium dedit, Atque illa, ut certis etiam pactis erat circumventa, jus, quod habebat in Ducatum Bavariæ, traxit in virum. Adeo instabiles fœminæ, amores novi mariti ante filiorum habent; sed haud multum superstes Gertrudis altero anno excessit. Saxones etsi pacis studio hæc admiserint; indigne tamen tulit Welfus, Henrici Leonis tutor, avitam hæreditatem diverti in alienam Conradi Regis familiam. Sed ut Regum atque Imperatorum, ita familiarum incrementa surgunt, & occidunt. His Francofurti transactis, Conradus Rex in Bohemiam cum exercitu movit; actoque Pragæ Pentecostes festo, Ladislaum ad se profugum, ac supplicem, quem Conradus Comes exturbarat, in ducatum reponit. Ex his summa tandem tranquillitas per Imperium.

Præter Ottonem Halberstadiensem Episcopum, obiit hoc anno etiam 2 Maji Conradus Magdenburgensis, & Marcolphus Moguntinus Archiepiscopus, vix anno expleto in ea præfectura. Illi Fridericus Præpositus, & Comes Werthinensis: huic vero Henricus Præpositus subrogatus; uterque cleri electione; omnes præstantes & conspicui in Ecclesia præsules.

Quos inter Bernardus Episcopus noster, hoc anno, novo Gerdensium Virginum Cœnobio diœcesin & D. Benedicti familiam exornavit. Nam cum per id tempus magnopere sollicitus esset de cœnobio ante octennium a se in monte Iburg inchoato, Virginesque sacræ istic collectæ in magna rerum inopia vitam traherent; quod nec sterilitas loci culturam ferret, nec aliunde subsidia accederent: atque ipse præterea locus, inter nemora & vasta montium juga, ab omni hominum consortio, horridus, teneras ac pavidas sexus illius mentes affligeret, Episcopus sæpius consilia versabat de opportuniore cœpti Cœnobii loco. Anxiis hisce cogitationibus intervenit prædives e nobilitate Diœceses vir, Henricus de Gerdenen, offerendo domum, fundum, & amplam quam habebat, bonorum possessionem, in structuram & dotem novi Cœnobii, in quod ex instituto D. Benedicti Virgines introducerentur. Cœnobiumque sub patrocinio B. Virginis & Apostoli Petri esse voluit. Mirifice hoc consilium approbavit Episcopus Bernardus, eaque opportunitate usus, transtulit Virgines ex monte Iburg in Gerdense Cœnobium, collectoque ex aliis Cœnobiis Virginum cœtu; uno simul omnes claustro inclusit. Quod planius hæ Bernardi Episcopi tabulæ; plenæ pietatis sensu, docebunt.

Monasterium Virginum ex Iburg in Gerden transfertur

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Bernhardus Dei gratia sanctæ Patherburnensis Ecclesiæ Episcopus. Quanti apud Deum meriti sint, quibusque bonæ vitæ documentis, vel operibus claruerint, quos Dominus populi sui pastores esse voluit, eorum instituta sancta declarant, & ipsorum auctoritate roborata in sua stabilitate Christi monstrat Ecclesia. Quorum dum ego Successor, licet minus idoneus, gratia tamen Dei præventus, Pontificalis culminis arcem ascendissem, omni studio vestigiis eorum inhærendo pro voto semper habui Ecclesias Dei ampliare, easque oportunis locis fundatas nostra sollicitudine firmare, atque incautius positas saniori consilio transponere pia provisione elaboravi. His animo pro pastoralis curæ debito intentus, ancillarum Dei, quas in monte Iburch ad Deo serviendum consensu Beatricis Abbatissæ de Herssen collegimus, laborem cogitare

gitare cœpi, quem ob loci difficultatem, & adjacentis terræ sterilitatem, silvarumque vel solitudinis vastitatem patiebantur. In hac igitur me proximorum compassione occupato, pius Dominus pauperum suorum miseratus angustias, igne amoris sui accensum nobilem virum quendam Heinricum de Gerdenen ad hujus calamitatis terminum consolatorem nobis donavit. Nam ipse conditori suo gratias agens pro spe vitæ æternæ, eum & beatam ipsius genitricem Mariam & beatum Petrum omnium bonorum suorum hæredem elegit, atque in fundo domatis suæ, videlicet Gerdenen, Cœnobium construxit, quia ipse locus aptus sanctæ conversationis videbatur. Cujus etiam loci defensionem sub meo & Successorum meorum patrocinio sanctæ Patherburnensis Ecclesiæ pro perpetua ipsius libertate devotus commisit hæredibus suis Megerarde sorore sua, & filiis ejus Wernone Godefrido & Basilio hoc postmodum bona voluntate collaudantibus, & ut omni stabilitate divinæ & humanæ legis sub regali & Episcopali banno confirmaretur assentientibus. Ego igitur ut ipsorum devotionis apud Deum participss existerem; pro majori quiete & pace Deo ibi servientium, Ecclesiam ipsius villæ à Samuele Sacerdote cui commissa erat, mihi resignatam cum omni dote sua & quinque mansis in Gerdenen, & quatuor in Dallesheim communicato Ecclesiæ meæ consilio ab omni jurisdictione & subjectione Ecclesiasticæ sæcularisve personæ exceptam sub manu Episcopi, vel Abbatis & prioris regendam ipsi Cœnobio concessimus, & libera possessione firmam esse statuimus. His ita pro voto nostro cum multorum fidelium Christi gaudio dispositis, prædictas Dei famulas de loco calamitatis & miseriæ in Gerdenen transduximus, ibique eas uti vere Christi sponsas pro omni Ecclesia ac totius christianissimi conservatione semper orantes inclusimus: Ut igitur hæc firma & inconvulsa omni imposterum ævo permaneant, auctoritate Patris & Filii & Spiritus sancti, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & Domini Papæ ac nostræ humilitatis banno firmantes sancimus, ne qua Ecclesiastica sæcularisve persona contra hæc agere præsumat. Quod si præsumpserit, fiat & sicut Dathan & Abiron, & cum Juda proditore perpetuo anathemate, nisi resipuerit, feriatur, eaque præsentis paginæ scripto & sigilli nostri impressione roboramus. Acta sunt hæc me mediante, multis etiam Christi fidelibus tam Ecclesiasticis, quam sæcularibus, quorum nomina subscripta sunt astantibus, & gratias Deo agentibus. Anno Domini Millesimo Centesimo quadragesimo secundo, regni vero Domini Conradi quarto, Pontificatus vero mei anno XV. Indictione quinta. Testes Weno majoris Ecclesiæ Præpositus, Odelricus Decanus, Conradus Abbas de sancto Paulo, Conradus Abbas de Helmwardeshusen, Boldewinus Abbas de Lesborne, Daniel Abbas de Harsethehusen, Rembertus Præpositus, Almarus, Thtietmarus, Lenthfridus, Ecbertus, Heribertus, Sifridus, Godescalcus, Hugo: Laici nobiles Volcquinus de Swalenbergh, Otto Comes de Ravensbergh, Thietmarus de Buiren, Lindolphus de Besethe, Bertholdus de Everschut. Ministeriales Heinricus Adelbertus de Ricketswic. Conradus, Luidolphus, Bertholdus, Andreas, Eilbertus, Nanro, Heredagus.

Hoc nunc illud præstans Cœnobium Gerdense, haud procul a Neta amne, sub Abbatissæ imperio, quod ita Bernardus Episcopus simul auxit decimarum & bonorum donationibus, ut alter conditor sibi habitus cultusque.

Annus Christi 1143.

Cælestini II. Pont. 1. Conradi III. Reg. 6. Bernardi I. Ep. Pad. 16.

Gobelinus ætat.6.c.59 Crantz. l.6 Metrop.c.10 Cleinsorg. in Chron. Brusch. in Bernardo.

Successit tandem annus MCXLIII, toti Germaniæ Saxoniæque tranquillissimus, quem nullo intestini belli motu cum exteris turbatum reperio; adeo Principes omnes cum Conrado Rege suo in pacem conspirarant. Rara temporum felicitas, si annalium memoriam repetamus. Decimus simul hic annus erat ab incendio urbis Paderbornensis & Basilicæ. Intra hoc decennii spatium Bernardus Episcopus Basilicam ex ruinis incendii multo firmius ac magnificentius, quam unquam sub prioribus Episcopis conspecta fuerat,

Bernardus Ep. Cathedralem Basilicam a se restauratam consecrat.

rat, construxit; quam & hoc ipso anno solemni ritu in magna præsentia procerum & frequentia populi sub patrocinio B. Virginis & divorum Kiliani & Liborii Deo consecravit; quanquam anniversarium diem dedicationis, quo ab Imado Episcopo post alterum incendium consecrata fuerat, immutatum reliquerit. Igitur cum dies solennis dedicationis Basilicæ servetur in Cathedrali Ecclesia XV Julii; ea ad tempora Imadi referenda erit. Quo vero die hæc a Bernardo facta sit, in annalium nostrorum memoria non invenio.

Otto Frising l. 7. c. 27. Motus Roman. contra Pontificem.

At quanto pacatior Germania, tanto turbulentius Romæ agi cœptum. Nam, cum bello, quod inter Tiburtinos & Romanos exarserat, victis Tiburtinis, Romani sollicitarent Innocentium Pontificem, ut post acceptos obsides, & juratam fidem urbs Tiburtina nudaretur muris, & cives in exilium projicerentur, recusavit Pontifex tam dura statuere in Tiburtinos; quibus offensi Romani *convenere in Capitolio, antiquam urbis dignitatem, ut hæc Otto Frisingensis scribit, renovando, ordinemque Senatorum, qui jam per multa sæcula exoleverat, suamet auctoritate instituunt, bellumque cum Tiburtinis redintegrant. Verum sapientissimus Pontifex, cum prospiceret, ne Ecclesia Dei, quæ per multos annos sæcularem urbis honorem a Constantino M. sibi traditum potentissime habuit, hac occasione quandoque perderet, multis modis, tam minis quam muneribus, ne res procederet, impedire conatus est.* Quæ animadvertere velim heterodoxos nostros, qui Pontificis jus politicum in urbem Romanam abrogant; quod ut ceteri Scriptores a nobis in Carolo M. Romano-Catholico producti asserunt, ita Otto Frisingensis Episcopus, vir Parisiis in omni scientiarum genere excultus, & per id tempus antiquitatum peritissimus, scriptorque celeberrimus agnoscit. Ausi etiam Romani omnia jura regalia tam in urbe, quam extra eam per Italiam Pontifici velle abrogare, & ad Patricium, quem adjecerant ordinem, adjicere, quod dicerent Pontifici more Hebræorum Sacerdotum tantum ex decimis esse vivendum; quæ politicorum istorum hæresis fuit. Inter has turbas rebellantis populi Innocentius II. hoc anno mœrore consumptus, post multas ærumnas Pontificatus obiit; qui tamen cœlesti voce ac monitu ex hac vita ad immortalem evocatus perhibetur, vel eo etiam nobis commemorandus, quod Bernardus Episcopus noster mortem ejus tam acerbo doloris sensu acceperit, quam sibi ex meritis conjunctissimum habuerat. Subrogatus ei in Pontificatu Cælestinus II. sed eo inter quinque menses extincto, sublectus est Lucius II.

Moritur Innocentius II Pont.

Annus Christi 1144.

Lucii II. Pont. 1. Conradi III Reg. 7.
Bernardi I. Ep. Pad. 17.

Otto Frising

Dictus Pontifex, cum anno hoc sequenti, qui eodem tranquillitatis cursu fluebat, Conradi Regis opem adversus rebellantes Romanos submisse imploraret, nihil obtinuit, præterquam quod in comitiis Imperii, quæ Spiræ & Argentinæ habuit, jura Ecclesiæ Romanæ, etiam Principum consensione, renovarit, Rogerio interim Siciliæ Rege omnes provincias, ex quibus per Lotharium ejectus erat, libere occupante. Tam dispar Conradus Suevus a Lothario Saxone in patrocinio Apostolicæ Sedis. * Ac Germania licet publica quiete frueretur; ausus tamen Conradus Arensbergensis Comes, pro turbulenta patris indole, grassare spoliis, depopulando vicinos Episcopatus; & cum nulli crebrius infestiusque incumberet quam Paderbornensi diœcesi, Bernardus Episcopus noster toga militare etiam sagum coactus sumpsit; collectoque clientum, ministerialium & incolarum agmine, Comitem aggreditur, commissoque prælio cædit, in quo & ipse Comes interemptus occubuit. Ita demum inquietus homo, qui supra viginti annos divexarat vicinos, finem fecit. Filii ab eo superstites fuere Godefridus & Henricus Comites. Posterior indole a patre & avo diversus, in inferiore colle oppidi Arensbergensis, loco ad Ruram amœnissimo, Cœnobium We-

* Prælium inter Bernardum Ep Paderb. & Comitem Arensberg. in quo Comes occumbit. *Auctor vitæ Bernardi Ep. nostri.*

Gobelinus ætat 6. c. 59 Bruschius in Catal. Ep Gelenius in vita S. Engel. l. 3 Codex MS. Hardehus.

Cujus filius Henricus Cœnobium Weding. hus. fundat, in eoque religiosam vitam profitetur.

dinghusanum ordinis Præmonstratensium ex paternis bonis condidit, & multo etiam salubriori consilio sese Deo atque ordini consecravit. Vixit religiosus per omnia virtutum exempla inter suos annum 1157. quanquam alii verius ex tabulis ejus Cœnobii vitam ejus ad annum 1169 extrahant, honorifico Fundatoris sepulchro exornatus. Fine anni, quod Dodechinus & Chronicon montis Sereni scribunt, Conradus Rex Magdenburgi Natalitia Christi celebravit.

Annus Christi 1145.

Eugenii III Pont. 1. Conradi III Reg. 8. Bernardi I Ep. Pad. 18.

Dodechin. Auctarium Gemblac. Brovver. in hist. Trevir. Bucherius.

At læta adhuc per Germaniam pacis tempora: ad quæ firmanda Conradus Rex more Imperatorum, provincias peragrat, convocando Principum conventus, & jus dicendo; compositisque per superiorem Germaniam publicis rebus, Herbipoli Pascha celebrat. Inde Andernacum profectus, Pentecosten ad Rhenum inferiorem egit; quanquam alii Epternacum venisse velint ad refrenandum Namurcensem Comitem, Trevirensis Archiepiscopi vexatorem. Post hæc Aquisgranum petiisse docet Gelenius ex tabulis istic a Conrado obsignatis, quibus subscripsere Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus, Albero Leodiensis Episcopus, Henricus Namurci, Otto Reinecæ, Adolphus Saffenbergæ, Albertus Burenæ, Wilhelmus Juliaci, Godefridus Arensbergæ, Henricus Limburgi, Rupertus Luxenburgi Comites, Arnoldus Cancellarius, Per Autumnum Rex Trajectum transgressus est, ad Frisiæ provincias lustrandas.

Heida in histor. Ultraject. Diploma Eccles. Ultraject. Bucherius in notis.

Jus priscum eligendi Episcopum aliaque a Conrado Rege Ecclesiæ Trajectensi confirmantur.

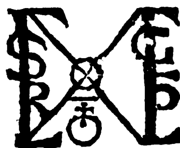
Ubi in conventu Principum magnifico diplomate, Hardberto, & Collegio Canonicorum jus priscum eligendi Episcopum, ceteraque privilegia confirmat; interque alia loci istius decora, & merita refert *Antecessores suos Reges & Imperatores in Ecclesia Trajectensi a prima ejus fundatione inter Canonicos primum locum obtinere, eamque præbendam per duos in eadem Ecclesia Sacerdotes obire, pro salute Regis & regni tranquillitate ac pace Deum orando.* Adeo Reges non puduit in cleri numerum venire. Quam tamen Ecclesiam, tam nobilem & vetustam, a Willebrordo & Bonifacio conditam, nostra memoria vidimus, per deploranda Principum diffidia, ultro redditam in manus hæreticorum. Diplomati huic subscripsere Ancelinus Havelbergensis, Ibero Leodiensis, Wernerus Monasteriensis, Nicolaus Cameracensis, Udo Osnabrugensis, Episcopi: Walramus Dux, multique præterea Comites, & illustres e clero viri; quos inter refertur Conradus Regis Conradi frater ac Præpositus, quem postea Pataviensis, ac demum Salisburgensis Ecclesia sortita est Archiepiscopum. Tabulæ hæ regiæ anno M.CXLV Indict. VIII. XV. Calend. Novemb. ab Arnoldo Cancellario consignatæ. Trajecto Rex in Westphaliam transgressus, ad privata bella, & controversias Corbeiensium componendas; nam ut ex Corbeiensium monumentis constat, Henricus quidam Dynasta, filia Friderici Arensbergensis Comitis genitus, homo inquietus, incolas Eresburgi in suam factionem traxerat. Jamque convenerat inter ipsum & cives, imponere Scardenbergenses, Calebergenses, aliosque militares viros ad infestandum Henricum Corbeiensem Abbatem, & Volcwinum Swalenbergensem Dynastam. Id ubi ab his cognitum, & ipsi milites contrahunt, junctisque viribus vicinum montem conscendunt, ac dein per diem & noctem consultant de occupando Oppido. Milites Volcwini, ipso ductore, sub auroram, dormiente adhuc Abbate, Eresburgum astu militari intercipiunt, & injecta flamma Oppidum exurunt. Digna rebellium civium pœna. Tertium hoc Eresburgi seu Montis Martis excidium memoratur. Primum quod Caroli M. armis, alterum quod rogatu Erckenberti Abbatis per Fridericum Arensbergensem Comitem illatum est. Ob hæc tumultuaria Comitum & Dynastarum bella, quali & anno superiori Bernardus Episcopus noster afflictus, Conradus Rex in Saxoniam maturavit; lustatoque Monasterio, & Paderborna, ceterisque harum provinciarum locis, Corbeiam ad Visurgim perrexit: ubi denuo

Conradus Westphaliam ingreditur ad controversias Corbeienses componendas.

nuo publico Episcoporum & Procerum congressu Henrico Corbeiensi Abbati controversum piscationis jus restituit, & publicis tabulis ratum habuit, Regem etiam affectante Bernardo Episcopo nostro; uti hunc Episcoporum & Principum conventum tabulæ, quas hic nunquam ante in lucem datas, reddimus, testatius exhibebunt.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Cunradus divina favente clementia Romanorum Rex IIdus. Æquitas justitiæ & regni auctoritas nos admonet Ecclesiarum paci clementer providere. Eapropter omnibus Christi nostrisque fidelibus, tam futuris quam præsentibus, notum esse volumus, qualiter Elicha Marchionissa piscationem quandam apud Houcwar ab Antecessore nostro Imperatore Ludowico Cœnobio Corbeiensi collatam, sed per insolentiam temporis ab eadem Ecclesia alienatam assensu filii sui Adelberti Marchionis, vivente prædecessore nostro Imperatore Lothario, prædictæ Corbeiensi Ecclesiæ remisit, & resignavit. Quam remissionem sive resignationem nobis apud Corbeiam solennem curiam celebrantibus præfatus præfatus Adelbertus Marchio interventu & petitione Henrici venerabilis Corbeiensis Abbatis, nec non Heinrici Præpositi Corbeiensis Ecclesiæ confirmavit, ut eandem piscationem assentiente filio suo Ottone Marchio coram nobis omnino exfestucavit. Nos itaque ob regni nostri firmam stabilitatem, & animæ nostræ nostrorumque æternam salutem præfatam piscationem & omnes possessiones præfatæ Corbeiensis Ecclesiæ pertinentes sub nostra regali defensione suscipimus, auctoritate regia præcipientes, ne aliquis Archiepiscopus, Episcopus, Dux, Marchio, Comes vel Vicecomes, aut alia qualibet persona magna sive parva prædictam Corbeiensem Ecclesiam vel res ad ipsam pertinentes aliquo modo infestare præsumat, sed ea, quæ sui juris sunt, tam in familia, quam in possessionibus omni deinceps tempore libere & pacifice possideat. Si quis autem, quod absit, hujus præcepti nostri statutum infringere tentaverit, centum libras auri componat, quarum partem dimidiam Cameræ nostræ, reliquam vero prædictæ Ecclesiæ persolvat. Et ut hæc ab omnibus credantur & inviolata conserventur, hanc inde cartam scribi & sigilli nostri impressione insigniri jussimus; manuque propria roborantes, qui præsentes aderant testes, subter notari fecimus, quorum nomina hæc sunt; Theodowinus S. Rufinæ Episcopus Apostolicæ Sedis legatus, Thomas S. Romanæ Ecclesiæ Cardinalis, Bernardus Padelbornensis Episcopus, Rodolphus Halberstadensis, & Bernardus Hildenesheimensis, Philippus Osnabrugensis, Henricus Mindensis, & præcipue Fridericus Magadaburgensis, Thietmarus Ferdensis, Anselmus Havelbergensis, Heinricus Olomucensis, Wibaldus Abbas, Henricus Dux Saxoniæ, Adelbertus Marchio, Fridericus Comes Palatinus, Comes Hermannus, Comes de Wincenburg, & frater ejus Heinricus.

Signum Domni Counradi Romanorum Regis secundi.

Ego Arnoldus Cancellarius vice Heinrici Moguntini Archicancellarii recognovi. Anno Dominicæ Incarnationis MCXLV. Indictione VIII. regnante Cuonrado Romanorum Rege II. anno vero regni ejus VIII. data apud Corbeiam feliciter Amen.

Cum alia, tum fastos Osnabrugenses illustrant hæ tabulæ. Nam Udo eorum Episcopus, qui in prioribus tabulis Ultrajectensibus adhuc vivus sistitur, in his Philippum Successorem habet. Quare hic Corbeiensis conventus post Trajectinum sub finem anni habitus fuit. Ertwinus quidem hos memorat ordine suo, sed nulla temporum ratione habita: Fallitur que præterea, quod Udonem quatuor tantum annos præfuisse velit, cum Episcopatus ejus in octavum annum prorogandus sit. Henricus Dux Saxoniæ, qui hic inter Pricipes præsens memoratur, haud alius, quam Henricus Leo adolescens a tutoribus & proceribus Saxoniæ in conspectum Regis adductus; quod in magnam spem hæreditatis, & præsidium Saxoniæ fidis populorum animis & studiis aleretur.

Lucio Pont defuncto Romæ succedit Eugenius III.

Romæ interim mense Martio Lucius Pontifex discessit; in cujus locum Cardinales extra suum numerum legere Bernardum Monasterii S. Anastasii apud Romanos Abbatem, D. Bernardi discipulum, patria Pisanum, ac virum ea tempestate sapientia, religione, & omni virtutum aspectu præstantissimum, quem Eugenium III dixere. Is licet ob Romanorum civium rebellionem urbe excesserit, haud multo tamen post a Tiburtinis restitutus, Patritiatus ordinem, a Romanis per vim obtrusum abrogavit, impositoque urbi præfecto, Pontificiam auctoritatem in pristinum statum collocavit, multum D. Bernardi magistri sui opera apud Reges & Principes adjutus.

Annus Christi 1146.

Eugenii III. Pont. 2. Conradi III. Reg. 9. Bernardi I. Ep. Pad. 19.

Miræus in not. Belg. c. 155. *Otto Frising.* Conventus Aquisgran. in quo actum de tranquillitate Imperii.

Sub exitum præcedentis anni Conradus Rex celebrem Aquisgrani conventum habuit, ad quem magna frequentia Principes & proceres accessere, ut ex tabulis a Miræo recitatis, quas Cameracensi Ecclesiæ consignavit Rex, constare poterit; quos inter recensentur Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus, Henricus Leodiensis, Wernerus Monasteriensis, Philippus Osnabrugensis, Albero Verdunensis, Anselmus Havelbergensis, Episcopi, Webaldus Stabulensis, Godefridus Prumiensis, Lambertus Werdinensis, Anno Andensis Abbates. Actum his conciliis de tranquillitate Imperii, quam inquietorum ingenia turbabant, ut nunquam tam sanum est magnum Reipublicæ corpus, quin aliquo vitio laboret. Accessit magna prædonum ac furum insolentia per Saxoniam in unum agmen convolantium. Ii postquam Fuldensem Ecclesiam spoliassent, secundo Visurgi Corbeiam descendêre; jamque pomarium noctu ingressi, templo & sacrario prædatrices manus inferre parabant, cum ecce militares circum Basilicam excubitores in armis conspiciunt, a quibus omnes templi aditus obvallati erant non sine præsenti cœlitum ope; quo nocturno spectaculo territi prædones, id quod ipsi postea fassi sunt, sacrilegum facinus intermisere.

Corbeiens. MS.

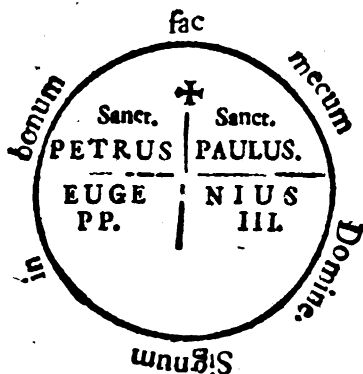
Conradus Abbas Abdinghov. privilegiorum bonorumque confirmationem obtinet ab Eugenio Pont.

Conradus Abdinghovianus apud nos Abbas, quo se potentius adversus raptores sacrorum bonorum tueretur, Eugenii Pontificis opem & auctoritatem implorat; a quo hoc anno insigni diplomate Cœnobio illi omnis bonorum possessio, & privilegia sunt instaurata, quod hic ad memoriam præclari Pontificis & florentis Cœnobii referre visum fuit.

Eugenius Servus servorum Dei, dilectis filiis Conrado Abbati Monasterii Beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quod in Patherburnensi civitate situm est, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis in M. Apostolici moderaminis clementiæ convenit, religiosos deligere, & eorum loca pia protectione munire. Dignum namque, & honestati conveniens esse cognoscitur, ut qui ad Ecclesiarum regimen assumpti sumus, eas & a pravorum hominum nequitia tueamur, & Apostolicæ Sedis patrocinio foveamus. Eapropter dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus clementer annuimus, & præfatum Monasterium, in quo divino mancipati estis obsequio, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona in præsentiarum juste & canonice possidetis, aut in futurum concessione Pontificum, liberalitate Regum, largitione Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poteritis adipisci, firma vobis vestrisque Successoribus ---- In quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Widun cum Ecclesia, Merbeke cum Ecclesia, Gellendorp, Rumbeke, Fuclon, Dotenhusen, Waltmannenghuson, Halle, Thensin, Rime, Debeim, Bekehuson, Habergo, Edekehuson, Nederc, Ossendorp, Curbike, Messere, Bullenghuson, Menne, Andepo cum Ecclesia. Item in inferiori Andepo Volpethenhuson, Fornholte, Ecclesiam in Haltenghuson cum banno Episcopali, & tribus capellis, Bellede, decimam in Wilbodessun, Bethengdorp, Hese, Sturenbrug, Suinveld, Weplede, Burgnon cum Ecclesia, & decima super curtem, Butenen, Unnenscare cum decima, Northurgnon cum decima, Alfnon, Mestete, Hedmere, Hengeldere, Atlon, cum Ecclesia & decima super curtem, Butenen, Balhorn, Rurale, quod Sundra fuit, cum decima, Helsen, & molendinum cum vivario, Lessethe, Scarheim, Wambeke, Ermescenhuson, Cethslere, Hohenfele, Rederbruggon, Radengheim cum capella, & decima super dimidiam villam Putthen, curtem & Ecclesiam cum dimidia decima & capellam in Vorthuson ad Ecclesiam eandem pertinentem, Appele,

pele, Websle in Thesterbrant, curtem cum tota familia, Ecclesiam in Duilon cum quatuor capellis videlicet Niwelen, Hellue, Hasten, & Gamberem cum dimidia decima. Obeunte autem te nunc loci ejusdem Abbate vel tuorum quilibet Successorum, nullus ibidem qualibet surreptionis astutia seu violentia proponatur, nisi quem fratres communi consensu, vel fratrum pars consilii sanioris secundum Dei timorem vel beati Benedicti regulam de eodem claustro, vel si necesse fuerit de alio providerint eligendum. Liceat etiam vobis in Parrochialibus Ecclesiis, quas tenetis, Sacerdotes eligere, & diœcesano Episcopo præsentare, quibus, si idonei fuerint, Episcopus animarum curam committat, ut de plebis quidem cura Episcopo respondeant, vobis vero pro rebus temporalibus debitam subjectionem exhibeant. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare. sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura salva Sedis Apostolicæ auctoritate, & diœcesani Episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona hujus nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non reatum suum congrua satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetua iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei ac Domini nostri Redemptoris nostri Jesu Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Eugenius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

✠ *Ego Albericus Hostiensis Episcopus.*
✠ *Ego Otto Diac. Card. S. Gregorii ad velum aureum.*
✠ *Ego Rainerius Cardinalis.*
✠ *Ego Aribertus Presbyter Cardinalis.*
✠ *Ego Ubaldus Presbyter Card. tt. S. Crucis in Jerusalem.*
✠ *Ego Octavianus Diac. Card. Sancti Nicolai in Carcere Tulliano.*
✠ *Ego Jordanus Presbyter Card. tt. S. Susannæ.*
✠ *Ego Petrus Diac. Card. Sanctæ Mariæ in via lata.*

Data Sutrii per manum Roberti S. Romanæ Ecclesiæ Presb. Cardinalis & Cancellarii, Non. Maji, Indictione IX. Incarnationis Dominicæ anno MCXLVI. Pontificatus vero Domini Eugenii III Papæ anno secundo.

Henrico Corbej. Abbate deposito, Bernardi Episcopi opera sufficitur Wicboldus, antea Abbas Stabulensis & Cassinensis.

Præclare per id tempus Bernardus Episcopus noster meritus de Corbeiensibus, quorum Abbas Henricus Sigifridi Marchionis frater, cum, soluta disciplina, per lites cum suis Cœnobitis, & bonorum dissipatione, male administrasset Cœnobium, auctor adjutorque fuit Cœnobitis submovendi Abbatem Henricum. Atque is postquam jam a Cardinali Thoma Legato Apostolico postulatus in judicium, reusque compertus, munere suo abire jussus erat, suasor rursum Corbeiensibus fuit, deligerent in ejus locum Wicboldum Abbatem Stabulensem, virum ea tempestate celeberrimum, qui ob religionem & sapientiam ex Abbate Stabulensi delectus fuerat Abbas Cassinensis in Italia, sed a Rogerio Tyranno ejectus Stabuletum se retulerat. Gratum id erat quoque Conrado Regi, a quo jam ante in suis negotiis Romam missus fuerat Legatus, magnæ apud omnes Principes aucto-

ritatis

ritatis & gratiæ. Quare Bernardi Episcopi nostri judicium erat, per nullum, quam hunc virum consultius & opportunius Corbeiense Cœnobium in pristinum religionis statum ac florem restitui posse. Facta igitur tam præstantis viri electione, missi sunt ad Regem, qui Abbatem hunc sibi permitteret: at quantum Rex illud Wicboldo suadebat, tantum ille obluctabatur, obtendendo fessam per legationes, & XVI annorum labores in Abbatis præfectura ætatem. Tandem Regis precibus victus, Abbatiam admisit; ac 12 Decembris in villa Wincheim consecratur, eodemque mense Corbeiam deductus, honorifice exceptus introducitur. Rex præterea, quo benevolentiam in Wicboldum ostenderet, duo illic Monasteria Virginum Kemnade & Visbeca, quod in his corrupta disciplina, magna aliorum offensione viverent, commutanda in Præposituras donavit. His a Rege impetratis Corbeienses ad Eugenium Pontificem scribunt, & Wicboldum mirifice sibi probatum Apostolica auctoritate asseri petunt. Literas hasce, quia præclarum simul Bernardi Episcopi studium salutaris hujus operis, & Wicboldi elogium exhibent, hic reddere placuit.

Reverendissimo in Christo Patri suo Domino Eugenio divina gratia summo & universali Pontifici, W. Licet indignus Corbeiensis Ecclesiæ prior, & cæteri fratres universi, qui in Corbeiensi Monasterio Deo militant, devotam obedientiam, & exiguas orationes in Domino. Sanctitati vestræ suggerimus, quod post depositionem Henrici quondam Abbatis nostri, qui a venerabili Legato vestro scilicet Magistro Thoma pro manifestis culpis suis, & confessis canonice, ad totius Monasterii salutem, quod ipse multis modis vastabat, destitutus est. Convenimus in personam cujusdam fratris nostri, qui officium præposituræ administrabat, & elegimus eum quibusdam ex fratribus nostris non assentientibus, & multis ex laico ordine reclamantibus, qui partibus depositi illius pertinatius faverant, qui post suam promotionem paucis mensibus vivens vita discessit, & nos plenos mœrore & sollicitudine non sine aliqua discordia reliquit. Et quoniam per Abbatum nostrorum negligentiam per annos fere quinquaginta res monasterii nostri, & dignitas tam intus quam foris ultra quam credi possit, imminutæ sunt, & nos penitus concordes non eramus; Nulla tum in Ecclesia nostra persona inveniri potuit, quæ sufficere posset ad alligandas attritiones nostras, & ut filii Dei, & Ecclesiæ nostræ, qui dispersi erant, aggregarentur in unum. His necessitatibus coacti invocata Spiritus S. gratia, & adhibito religiosorum & sapientium virorum consilio, communi omnium desiderio, sine ullius personæ magnæ vel parvæ contradictione immo favorabili omnium assensu, præsente & consulente nobis in idipsum venerabili filio vestro B. Patherbrunnensi *Episcopo, elegimus nobis in Capitulo nostro Corbeiensi in patrem & pastorem animarum nostrarum, in Abbatem scilicet & Dominum nostrum, Stabulensem Abbatem Dominum Wicboldum, cujus religione & prudentia Corbeiense Monasterium ad pristinum suæ dignitatis statum reformari possit. Quod cum facere & electioni nostræ multis diebus assentire renuisset, & per nostros Legatos abstrahi ad consulendum nobis a Monasterio suo nequaquam valeret, tandem auctoritate regia ad curiam est evocatus, & cogente ipsum Domino nostro Conrado Romanorum Rege, fratres nostros & Laicos nostros, qui illuc frequentes convenerant, sequi, & ad nos venire compulsus est. Et gratias Deo Omnipotenti referimus, quia non sumus fraudati a desiderio nostro, & a spe, quam de ipso patre nostro conceperamus, quoniam mirabili industria omnes dissensiones nostras ad pacem & concordiam renovavit, & possessiones non parvas, quas depositus ille alienaverat, magna cum prudentia, & efficacia ad usum Monasterii recollegit. Præterea sunt in vicinia nostra duo Monasteria fœminarum, quæ suæ enormitatis pertinacia nostros, & omnium religiosorum oculos, & aures sæpissime offenderunt, ad quod malum eliminandum cum quidam ex nostris Abbatibus laborare cœpisset, quatenus & possessio Ecclesiæ conferretur, & divina inibi religio reformaretur, obtinere non potuerunt, sed Dominus Abbas noster Wicboldus multis suis obsequiis inclinatum habens animum Principis a Domino nostro Rege Conrado impetravit eadem loca cum omni-*

omnibus suis appendiciis Monasterio nostro conferri, & per auctoritatis Regiæ privilegium legitimam traditionem confirmari. Dilectam itaque nobis misericordiam flexis ad vos genibus cordis humiliter imploramus, ut quoniam jam sæpe dictus pater noster quinque talenta, quæ acceperat, sollicite duplicavit; Christum imitantes verum & bonum patrem familias super X. civitates eum constituatis, juxta illud: omni habenti dabitur, & cum vestra benedictione Apostolica munitum, ut nobis & præesse & prodesse valeat, ad nos cum gaudio remittatis, & donationem, quam Dominus noster Rex de prædictis duabus Cellis Monasterio vestri privilegii pagina confirmare dignemini.

Pontifex haud multo post ad literas Corbeiensium Wicboldi electionem suis etiam probavit; eæ licet ad nos non pervenerint, satis tamen æstimes ex Lucii III Pontificis literis anno 1184 datis, quibus se profitetur ad Eugenii exemplum Corbeiense Monasterium in tutelam suscepisse, & Kemnadæ Cœnobii commutationem donationemque ratam habere.

Resumitur bellum sacrum pro terra S. recuperanda. Otto Frising l. 1. de Frid c. 34. Wilhelm. Tyrius l. 16. Ursberg. Dodechin.

At multo illustrior hic annus Eugenio Pontifice, & bello sacro, quod eo auctore tertium fuit pro terra sancta. Nam postquam Edessa Mesopotamiæ urbs a Saracenis capta, eodemque simul nuncio allatum fuit, periculum totius Hierosolymitani Regni amittendi, Pontifex scriptis ad omnes Europæ Principes literis bellum sacrum sollicitavit. Tuba hujus belli, rogatu Pontificis, D. Bernardus, miraculorum gloria clarus. Is primum Ludovicum Galliarum Regem, totamque Galliam in comitiis Vercelliacensis Oppidi ad expeditionem sacram traxit, a quo certatim cum Rege proceres signum crucis sumpsere.

Append. Lamb. Robert. de Mont. Trithem. Otto a S. Blasio.

Inter hæc Rudolphus Monachus, ex eremo progressus, ingentem hominum multitudinem in agro Coloniensi, Moguntino, Wormatiensi, Argentinensi, & toto Rheni limite contractam ad sumendum signum crucis inflammavit; quibuscum primum omnes per Germaniam Judæos mactare parabat, quod doceret, juratos illos Christiani nominis hostes immolandos: & cæde jam cœpta, Norimberga aliæque urbes profugis hebræis replebantur. Subinde D. Bernardus Germaniam ingressus Conradum Regem adiit, & sacrum illi bellum persuasit. Quam in rem Conradus festo Natalis Christi Spiræ comitia indixit, ad quæ & D. Bernardus accessit, Regemque cum Friderico, Sueviæ Duce, post Imperatore, multosque illustres viros habuit, qui accepto signo crucis expeditionem sacram profiterentur. Inde Moguntiam descendit D. Bernardus, ubique signis & miraculorum gloria illustris. Rudolphum istic Monachum reperit magno populi favore circumfusum, quem accersitum objurgavit, quod sine publica dicendi auctoritate ad bellum sacrum homines traheret, damnataque laniena jussit ad eremum redire.

Annus Christi 1147.

Eugenii III. Pont. 3. Conradi III. Reg. 10. Bernardi I Ep. Pad. 20.

Bina Ratisbonæ & Francofurti Comitia celebrata, in quibus actum de maturanda expeditione in terram S. Otto Frising. Dodechin. Robert. de monte. Otto a S. Blasio. Ursberg. Gretz. lib. 3

Annus jam agebatur MCXLVII, cum Rex Francofurti publica Principum comitia indicit, ad maturandam expeditionem sacram. Sed ipse primum Ratisbonam profectus, alium istic conventum Principum habuit in Februario, in quo tres Episcopi Otto Frisingensis, Henricus Ratisbonensis, Reginbertus Pataviensis, Henricus Dux Noricorum, multique Comites, accepto crucis signo, nomen sacræ militiæ dedere. Eo & Saxonum proceres accessere. Verum quod dicerent sibi aliam militiam adversus barbaros Sclavos magis esse necessariam, auditi probatique sunt a Rege, ideoque & signo crucis decorati; quanquam diversa id nota adsutum vestibus. His Ratisbonæ peractis, Conradus Rex Francofurtum acceleravit ad comitia, quæ & Episcoporum & procerum accessu celebria fuere; uti horum nomina hactenus incomperta ex diplomate Corbeiensi proferemus. Accessit & D. Bernardus Francofurtum ad comitia, belli sacri tubam inflans, ubique miraculis, quo per Oppida & vicos incederet, multo admirabilior, alibi cœcos,

de cruce. Helmoldus.

cœcos, alibi claudos, alibi alio morborum genere affectos persanando; tanquam miracula stipis instar largiendæ pro arbitrio in potestate haberet. Transactis inter Principes, quæ ad sacram expeditionem poscebantur, ne Imperium sine rectore vacuum relinqueret, Henricum filium Imperatorem regni collegam dixit, & Aquisgrani sacris ceremoniis inaugurandum curavit.

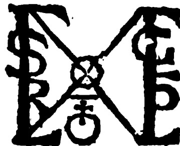
Accessit ad hunc quoque conventum Henricus Leo dux Saxoniæ, magno Saxonicorum procerum comitatu; aususque florentissimus juvenis a Cæsare Bojariæ Ducatum reposcere quem hæreditario sibi jure debere contendebat; & si quid a parente sit delictum, non tamen in filium id transfundi posse, ut contra jus fasque spoliari possit. Quare Cæsarem & Imperii ordines tanta animi constantia contestatus est, ut satis ostenderet, nisi Cæsaris voluntate redderetur Ducatus, armis se repetiturum. Importuna hæc postulatio haud parum conturbavit Regem, veritum ne arma, quæ Saxones in Sclavos parabant, in se verterent: quare juvenem benigne allocutus solatusque, promisit, se a reditu ex sacro bello postulatis ejus satisfacturum: ageret modo secum in tantilla compendinatione communis Ecclesiæ laborantis & Reipublicæ causam, & barbaros interea Sclavos, quemadmodum ipse Saracenos, sumeret debellandos. His acquievere Saxones. Inter cæteros Saxoniæ præsules, qui Conrado Regi, Francofurti in comitiis aderant, fuit Wicboldus Corbeiensis Abbas, Regi ante omnes Saxoniæ præsules percarus; quod ex multis in Italia legationibus ac meritis sibi devinctum inter intimæ admissionis Consiliarios haberet. Quapropter a Rege ac ministris Regis sollicitatus, ut se aulamque sectaretur, cum se ex suscepto recens Corbeiensis Cœnobii onere excusaret, duo munifica a Rege diplomata impetravit, quorum altero Monasteria Kemnadæ & Visbecæ, de quibus supra relatum est, donata regia, ac Principum in eo conventu præsentium, auctoritate confirmantur.

Donatio Monasteriorum Kemnadæ & Visbecæ Corbeiensibus facta comprobatur a Conrado Rege.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divina favente clementia Romanorum Rex secundus. Principalis dignitatis munificentiam decet, bene de Republica merentibus præmia rependere, & per congruos honorum gradus provectos cæteris in exemplum, & tanquam bonæ spei signum proponere, ut tam hi sui laboris emolumenta sine fine mansura percipiant, quam illi a simili mercedis gratia sese non fraudandos intelligant. Quocirca noverit omnium fidelium nostrorum tam futuri quam præsentis temporis industria, quod nos propitia serenitate, fidem, labores, & constantiam fidelissimi nostri nobisque carissimi Wiboldi Corbeiensis Abbatis intuentes, tradidimus in perpetuum Corbeiensi Monasterio, & eidem qui nunc divina vocatione & communi atque concordi fratrum electione præest, Abbati scilicet Wiboldo, nec non cunctis Successoribus ipsius auctoritate in æternum valitura, duo fœminarum Monasteria Keminada videlicet atque Visbeke, & de nostro atque regni jure, per manum Herimanni palatini Comitis de Rheno, quem ad hoc rite peragendum assumpseramus advocatum, transegimus, & firmavimus super reliquias corporis S. Viti Martyris per aureum donationis nostræ annulum in potestatem & jus atque dominationem Corbeiensis Monasterii in manum prædicti Abbatis Wiboldi, & Adelberti Marchionis de Brandenburch, qui vice Herimanni Comitis de Winzenburch, Corbeiensis Monasterii advocati eandem donationem nostram seu transactionem suscipiebat, ita videlicet, ut Corbejense Monasterium duo prænominata Monasteria Keminade scilicet & Visbike cum omnibus prædiis, silvis, & aquis, tam foris quam intus ad ipsa loca pertinentibus habeat, possideat, ordinet, utatur & servet, sicut tenet sub suo regimine, jure videlicet proprietario tres abbatiolas, quas fundator ejusdem novæ Corbejæ Luthewicus pius magni Karoli filius ad eandem Corbejam contulit, scilicet Eresburch nobile quondam Saxonum castrum, nec non Meppiam & Visbike, sane ad præfata duo loca neque militia neque ullum servitium nobis aut regno debebatur. Et quoniam Corbejensi Monasterio tam in militia quam in servitio ad honorem regni & defensionem sanctæ Ecclesiæ dignitas collata est, nos judicio Principum ad coronæ nostræ augmentum, sicut præscriptum est,

est, manere decernimus. Primam judicii sententiam dedit Burchardus Argentinensis Episcopus, quam secutus est Adelbero Trevirensis Archiepiscopus, Anshelmus Havelebergensis Episcopus, Heinricus Leodiensis Episcopus, Sifridus Wirzebergensis electus, Fritbericus Dux Sueviæ & Alsatiæ, Herimannus palatinus Comes de Rheno, Cunradus Dux de Ceringa, Cunradus Marchio de Witin, Adelbertus Marchio de Brandenburch, Otto filius ipsius æque Marchio, Herimannus filius ejusdem Adelberti Marchionis, Luthewicus Comes patriæ de Thuringia, Herimannus Marchio de Bada, Wernerus Comes de Bathen. Uthelricus Comes de Lenzenburch, Uthelricus Comes de Orninga, Heinricus Comes de Cazzenelenboge, Marquardus, Sibodo, Theodericus Comes de Montbeliart, & alii plures, qui tunc affuere. Hoc quoque notum esse volumus, quod venerabilis Pater noster Eugenius sanctæ Romanæ Ecclesiæ summus Pontifex frequenti nos admonitione tam per suos quam per nostros legatos hortatus est, ut Monasteria fœminarum, quæ nostræ ditioni, & ordinationi in regno nostro specialiter pertinent, in quibus divina religio penitus dilapsa est, regulare & reformare dignaremur. Et quoniam sæpe nominata Monasteria Keminada & Visbike non tam Monasteria, sed omnibus prætereuntibus viam in peccatis communia, corrigi post multos labores non potuerunt, & Corbeiensi Monasterio vicina sunt, tam ad correctionem quam in proprietatem inibi contradidimus, nullo reclamante, nisi sanctæ regulæ inimicus, & pudicitiæ hostis fuerit inventus. Auctoritate vero nostra regia præfatis duabus cellis Keminade & Visbike damus, ac decreto in perpetuum valituro confirmamus eandem libertatem, quam habet Corbeiense Monasterium, scilicet præfecturam urbis, quæ vulgo dicitur burghan, ea videlicet privilegii ratione, ut nullus Dux, nullus Marchio, nullus Comes, nullus Advocatus potestatem habeat excercendi judicium in atrio prædictarum Ecclesiarum, sed quidquid præter jus & æquum a famulis, qui tam Abbati, quam congregationi, obsequio quotidiano deserviunt, commissum fuerit, ab Abbate, vel ab eo, cui ipse mandaverit, corrigatur. Et ut hæc omnia rata & inconvulsa in perpetuum habeantur, Præceptum hoc conscribi, & imaginis nostræ impressione insigniri jussimus.

*Signum Domni Counradi Romanorum Regis * secundi.* * al. III.

Ego Arnoldus Cancellarius vice Heinrici Moguntini Archiepiscopi & Archicancellarii recognovi. Actum anno Dominicæ Incarnationis MCXLVII, Indictione X, anno vero Domni Counradi secundi Regis invictissimi IX. data Frankenevord in Christo feliciter Amen.

Advocatia Cœnobii Kemnadens. ab Henrico Leone transcribitur Conrado Regi. & feudi nomine redditur Henrico ab Abbate Corbej.

Hujus deinde Cœnobii Kemnadæ Advocatiam Henricus Leo Brunswici, quæ tum Ducis hæreditaria sedes erat, Conrado Regi cedit, & mox ab Abbate feudi nomine recipit; qua super re hæ literæ.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Heinricus Dei gratia Dux Saxoniæ. Notum esse volumus universis Christi nostrisque fidelibus, quod beneficium nostrum, videlicet advocatiam de Monasterio Kaminata, & de aliis bonis ad illud Monasterium pertinentibus, in manum Domni nostri Conradi Romanorum Regis secundi spontanea voluntate resignavimus, ut eandem advocatiam Monasterio Corbeiensi in perpetuam possessionem contraderet, hac videlicet conditionis ratione, ut prædictam advocatiam de manu venerabilis Abbatis Wiboldi in legitimum beneficium reciperemus, quod etiam eodem ordine, quo prædictum est, tam a Domino Rege quam Abbate completum est, & a nobis observatum. Hoc autem de beneficio nostro facere propter humilem petitionem Domni nostri Regis non abnuimus, ea maxime de causa, quod prædictus venerabilis Abbas nobisque carissimus Wiboldus gloriosissimo avo nostro Imperatori Lothario diu multumque ac fide-

ac fideliter servivit, & in administratione Romani imperii singulari constantia usque ad mortem adhæsit, dignumque est, ut sicut possessionum hæredes eidem Imperatori successimus, ita retributionis circa gratos ac fideles ipsius non degeneres successores existamus. Actum Bruneswich anno Dominicæ Incarnationis MCXLVII, Indictione X, anno vero Domini Cuonradi Romanorum Regis secundi X. Testes vero, qui affuerunt, hi sunt Bruno Præpositus, Luithardus, Bernhardus, Anno, Bertoldus, Rikece, Baldewinus, Gerhardus, Erembertus, & de Corbeiensi Monasterio Adelbertus Præpositus, Conradus Præpositus Kaminatensis, Heinricus Capell. Heinricus Clericus, Karolus, Bernhardus, Reinherus, Rederus, Godefridus, Johannes, Adelhardus, Elvericus Ministeriales.

Conradus R. approbat privilegia Corbeiens. & Herivordens.

Altero vero diplomate Conradus Rex antiqua Corbejensium & Herivordensium privilegia instaurat, ad eum prorsus modum & munificentiam, qua illa a Ludovico Pio ceterisque Regibus illustria hæc Cœnobia impetrarunt; quod antiquitatis memoria & Regis hujus singularis beneficentia hic ex latebris tot sæculorum proferre exigit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Counradus divina favente clementia Romanorum Rex secundus. Ad regiæ dignitatis munificentiam pertinet, bene de republica merentibus virtutum præmia tribuere, ut & ipsi pro suæ fidei constantia laboris, sui emolumenta percipiant, & ceteri ad exequenda imperii munia bonæ spei pleni & alacres fiant. Quocirca noverit omnium fidelium nostrorum tam futurorum, quam præsentis ætatis industria, quod noster fidelis & carissimus Monasterii, quod nova Corbeia dicitur, venerabilis Abbas Wiboldus nostram clementiam adiit, petens, ut privilegia Corbeiensis Ecclesiæ, cui nunc idem venerabilis Abbas praeesse cognoscitur, innovare & confirmare dignaremur. Cujus religiosæ petitioni, ob insignem ipsius circa nos & regnum nobis a Deo concessum fidem, pietatis aurem inclinantes, per præsentis paginæ seriem sub regiæ majestatis tuitionem ipsum locum, novam videlicet Corbeiam, cum omnibus sibi tam intus quam foris pertinentibus assumimus, eumque perpetua libertate donantes, nostra & omnium Principum auctoritate, lege in perpetuum mansura firmamus, ne præfatum Monasterium, nova Corbeia, in potestatem, vel ditionem, sive subjectionem alicujus personæ seu Ecclesiasticæ, seu sæcularis dignitatis per aliquam donationem, seu commutationem cedat. Sed semper sub ordinatione & defensione Regum vel Imperatorum consistat, & libertate, quam hactenus obtinuit, in perpetuum potiatur. Et quoniam ab Imperatore Luthewico duo Monasteria constructa sunt, & a nostris prædecessoribus honore & diviciis aucta, unum videlicet Monachorum, quod nova Corbeia dicitur, ad normam scilicet veteris Corbeiæ, Herevordense vero Sanctimonialium ad similitudinem Suessionis Monasterii, decretumque est ab eis, ut Corbeiensis Abbas, quicunque pro tempore fuerit, procurationem agat Herivordiensis Ecclesiæ, ita videlicet, ut juxta consuetudinem qua ancillarum Dei congregationi procurari solent, præpositi ex ordine Ecclesiastico tam in disciplina quam in cunctis negociis, quæ famulæ Christi pro sexu & professione sua exequi non possent, ipsarum provisor & patronus existeret. Nos quoque prædecessorum nostrorum vestigia sequentes confirmamus, & decreto in æternum mansuro statuimus, ut omnes per successionem Corbeiensis Cœnobii Abbates præscripta procuratione & patrocinio absque ullius contradictione utantur, & servata dignitate Abbatissæ, in quibus oportunum fuerit, Herevordensi congregationi assistant. Confirmamus etiam, quæ prædecessor noster Imperator Luthewicus supradictis Monasteriis pro elemosina generis sui tradidit, Cellam videlicet, quæ vocatur Meppia cum decimis & possessionibus undique ad eam pertinentibus. Et Ecclesiam Eresburg circumque per duas Saxonicas rastas ad novam Corbeiam, ad Herevordense vero Monasterium in Episcopatu Osnebrugensi Ecclesiam Buinidi cum subjectis sibi Ecclesiis, in parochia mimiernevordensi Ecclesiam Reni cum his, quæ ad eam pertinent Ecclesiis, ita sane; ut decimarum aliorumque redituum proventus omnes præfatis cederent Monasteriis, & ab ipsis vicissim procu-

procurarentur subjectæ plebes in baptismate, in Eucharistia, in sepulturis, in confessione peccatorum audienda, & presbyteri, qui principales Ecclesias tenerent, Archipresbyterorum officio fungerentur, ad agenda omnia, quæ solent fieri ab Archipresbyteris Episcoporum, & cum Episcopi circationes suas ibi agere deberent, ad eorum mansionatica daretur, ut in capitularibus antecessorum nostrorum præscriptum habetur, videlicet quantum satis sit eis dari, & Episcopi non plus quærant, nec cum pluribus veniant quam, ut eis sufficere possint. Ne autem in summa debiti Episcoporum servitii plus exigeretur, quam opus sit, statuerunt prædictarum Ecclesiarum Episcopi cum consensu synodali coram antecessore nostro Ottone Imperatore ab Archiepiscopo Rabano, cæterisque cum eo in synodo agentibus, ut dentur ad singulas Ecclesias porci IIII *valentes singuli denarios* XXII *aut arietes* VIII *tantundem valentes, porcelli* IIII, *aucæ* IIII, *pullæ* VIII *situlæ* XX. *de medone, de mellita cervisa* XX, *de non mellita* LX, *Panes* CXX *de avena modios* C. *manipuli* DC. *essetque in potestate Episcoporum, utrum hæc per singulas Ecclesias ad unum mansionaticum, an ad duo vellent habere. Statuimus etiam atque concedimus juxta decreta prædecessorum nostrorum liberam utrique loco potestatem eligendæ de propria congregatione in regimen sui per futura semper tempora congruæ personæ. Et ut nullus judex publicus licentiam in homines ad præfatum Monasterium pertinentes ullam judiciariam habeat exercere potestatem, sed omnis eorum res coram advocato ipsorum diffiniatur. Et ut justitiam quæ appellatur Burchban nemo sibi usurpare in eodem loco præsumat, nisi cui potestas ab ejusdem Cœnobii Abbate concessa fuerit. Et ut liberi homines licentiam habeant prædia sua eidem Monasterio conferre, nec quivis judex, aut regia potestas solitum debitum, aut publicum vectigal ab eis deinceps extorqueat, sed se ipsos in proprietatem ipsius Ecclesiæ ad jus, ministerialium tradere liceat, & de infimo ordine, videlicet de litis, aut de censuariis facere ministeriales Abbas potestatem habeat.*

Signum Domni Cunradi Romanorum Regis secundi.

Ego Arnoldus Cancellarius vice Henrici Moguntini Archicancellarii recognovi: Anno Dominicæ Incarnationis MCXLVII Indictione X. regnante Cunrado Romanorum Rege II, anno vero regni ejus X, datum apud Franckenevorde feliciter Amen.

Posteaquam a comitiis Francofurtensibus omnia per hyemem apparata fuere per totam Germaniam ad sacram expeditionem, & D. Bernardus interea Coloniæ, & vicinis ad Rhenum & Mosellam oppidis, continua miraculorum gloria excitavit mortalium animos; florente vere duplex exercitus productus est, alter terrestris, alter navalis: nam de tertio qui Saxonum fuit adversus Sclavos, post referam.

Expeditio pro Terra S. recuperanda, prorsus infausta & cassa.

Cæsar celebrato Bambergæ Paschate, primum Francofurtum, post Noringenbergam progressus, inde deducente Cardinale Portuensi, Eugenii Pontificis Legato, Ratisbonam perrexit; Eaque ex urbe secundo Danubio provectus est in Austriam, magno Principum procerumque comitatu, belli sacri signo decoratorum; quos inter & Welfus, Henrici Leonis patruus ac tutor, citatus accessit. Castra Rex ad Burgum Acheim festo Ascensionis collocavit, ubi ex omnibus Germaniæ provinciis innumerabilis exercitus se collegit, qualis ab hominum memoria, uti Scriptor Chronici Richenbergii, non venit in conspectum. *Tantus,* inquit Otto Frisingensis, qui comes & spectator fuit, *ut nec flumina ad navigandum, nec camporum latitudo ad incedendum visa sint suffectura.* Tyrius 70000 cataphractorum equitum recenset, peditum vero innumeram multitudinem, quam, ut Nicetas Græcus scriptor refert, nemo oculis complecti potuit. Hunc Germanorum exerci-

tum Ludovicus VII Galliarum Rex cum innumeris copiis e Francia subsecutus est, exceptis Lotharingicis, quæ duce Wademontio sequebantur. Tantæ potentiæ nihil inexpugnabile videbatur, quin totus Oriens victus in potestatem rediret. Verum omnia, quod orbis obstupuit, cassa fuere. Ac non nisi funera a peregrino solo suscepta. Prospera utcunque fuerunt itineris initia per Bulgariam & Thraciam, donec haud procul Constantinopoli, explicarentur castra in amœnissima planitie, quam Melas amnis interfluit; cum hic intempesta nocte, 7. Calendas Septembris, inter ventorum turbines, incussis pluviis, refluxuque maris, totum prope exercitum hausit. Quæ ut insperata, ita fatalis & miseranda clades erat. Inde Conradus Rex trajecto in Asiaticum littus milite, salutatoque Constantinopoli Manuele Imperatore, per Bithyniam aliasque provincias progressus, exercitum fame, siti, Græcorum proditione, barbarorumque incursionibus, aliisque itinerum malis attritum amisit, vix ut decima pars Palæstinam intrarit. Ludovicus Francorum Rex, præterquam quod tempestate jactatus, iisdem prope itinerum malis confectum habebat exercitum.

Annus Christi 1148.

Eugenii III. Pont. 4. Conradi III Reg. 11. Bernardi I Ep. Pad. 21.

Conradus & Ludovicus Reges re infecta, ad suas provincias revertuntur.

Annus interim MCXLVIII vertebatur, cum uterque Rex circa Pascha Hierosolymam convenere, & a Balduino Rege, Fulcherio Patriarcha, universoque Christianorum populo incredibili cum lætitia sunt excepti. Haud multo post tres hi Reges, & singuli cum attrito exercitu procedunt ad Damasci in Syria obsidionem. Vix ea cœpta, cum prius dissidiis, quam cum hoste pugnatum; ut fit cum pari imperio res a pluribus agitur, nec uni obtemperatur. Et quod fœdum fuit ad omnem posteritatem, obsidio post triduum soluta, frementibus fortissimis viris, tam operosam expeditionem, ac tantam belli molem, ad quam tota Europa suspensa hærebat, ad nihilum recidisse. Inde uterque Rex alter in Germaniam, alter in Franciam progressus. D. Bernardus, qui tot miraculis conspicuus, non nisi divino instinctu id bellum suasisse credebatur, ut dolorem ipse suum leniret, ad arcana Dei judicia hæc retulit, quæ homini investigare fas non sit: palam interim fassus, *Deum provocatum peccatis ante tempus judicasse orbem terræ, cecidisse populos propter iniquitatem; nec tamen eorum casus fuisse adversus promissa Dei, quæ justitiæ ejus præjudicare non possunt, qui terribilis est super filios hominum.* Moysen quoque tot signis & portentis eduxisse hebræos ex Ægypto, quorum tamen pauci admodum secundum promissa Dei terram sanctam ingressi sunt, ceteris ob delicta extinctis.

Dodechin. Robertus de monte. Helmoldus. Albert. Stadens. in Chron. Marian. in histor. Hisp. l. 10. Auctor vet. chron. Saxon. Chron. Mont. seren. Brouver. in Annal. Trever.

Ulyssippo a Germanis &c obsidetur & capitur.

Alter exercitus, qui navalis erat, paulo feliciori eventu expeditionem fecit; quemadmodum hæc Dodechinus, qui interfuit, Comes Robertus de monte, Marianus, aliique tradidere. Classis hæc V Calendas Maji per octavam Paschæ Coloniæ aliisque ad Rhenum viribus collecta, secundo Rheno movit. Ea primum conjuncta Saxonum & Frisonum navibus, quæ ex ostio Visurgis solverant; inde Danis, Belgicis, Lotharingicis navibus aucta, 14. Junii in portum Angliæ delata est, ubi Comes Areschottanus cum ducentis fere Britanniæ & Flandriæ navibus se conjunxit. Valida jam & formidabilis classis erat, qua provecti in altum, & post gravem in pervigilio Ascensionis tempestatem, Gazim Hispaniæ portum cum 50 navibus ingressi sunt. Demum ante Pentecosten in Dorii fluminis ostium delati, ab Alfonso Lusitaniæ Rege multis præmiis invitati sunt. Germani, Angli, & Belgæ, totaque classis, adversus Mauros, qui Ulyssiponem tenebant Regni metropolim, magna in Christianos exercita tyrannide. Et quia barbari non minus erant Mauri quam Saraceni, in quos movebat classis, rogatu Regis Ulyssiponem in pervigilio Apostolorum Petri & Pauli obsidere aggressi sunt. Multis ibi præliis primum, ac postea difficili, quinque mensium oppugnatione certatum, donec tandem muro 200 pedum rupto, aditus in urbem patefactus, & CC millium quingentorumque barbarorum

rorum cæde, ceteris ex classe & mari prementibus, triumphatum est, & præda omni opinione major militibus cessit. Ita urbs nobilis & Christianorum Colonia facta, & Regnum a Barbaris liberatum; quod, ut Helmoldus scribit, omnium ex hoc sacro bello operum fuit pulcherrimum. Capta urbe 8 Calend. Novembr. classis in Hispania hibernavit; neque Palæstinam petere consultum habuit, postquam infelicem regni utriusque successum didicit.

Otto Frising lib. 1 in Frid c. 44. Helmoldus lib. 1. c. 62. Alb. Stad. Chr. vetus Saxon. Crantz. Chron. Mont. Seren Auctuar. Gembl. Expeditio Saxonum in Sclavos.

Tertius exercitus, haud minus quam priores, sacro bello adnumerandus, Saxonum fuit adversus Obotritos, Luticios ceterosque Sclavos, a quibus Christiani in Dania & Transalbiana regione barbarum in modum vexabantur. Hæc expeditio duplici rursum exercitu Saxonum sumpta, in quam omnes Episcopi Saxoniæ, ut Helmoldus scribit, convenere. In altero Saxonum exercitu Principes fuere Fridericus Magdeburgensis Archiepiscopus, Rudolphus Halberstadiensis, Wernerus Monasteriensis, Bernardus Meseburgensis, Wikerus Brandeburgensis, Anselmus Havelbergensis, Henricus Moraviensis Episcopi; Wiboldus Corbejensis Abbas: Duces Conradus, & Albertus Marchio, Fridericus & Herimannus Comites palatini, aliique procerum; horum exercitus XL millium perhibetur. Alter Saxonum exercitus ductus ab Alberone Bremensi Archiepiscopo, Dithmaro Verdensi Episcopo, Henrico Leone juvene & Saxoniæ Duce, Conrado Duce Burgundiæ, Hartwico Principe, ceterisque Saxoniæ proceribus, quibus Helmoldus addit Conradum Withinensem Comitem; is exercitus scribitur XL millium capitum fuisse. His accessit Rex Daniæ cum centum millibus provincialium; quemadmodum hæc auctor Montis Sereni in chronico scribit. Hi omnes, ut alius vetus scriptor memorat apud Browerum, *assumpto signo vivificæ crucis cum maximo apparatu, & miraculi devotione in diversis partibus terram Paganorum ingressi sunt; ut eos aut Christianæ religioni subderent, aut Deo auxiliante omnia delerent. Et tota terra contremuit a facie eorum: & fere per tres menses peragrando omnia vastarunt, civitates & oppida igni succenderunt, fanum etiam cum Idolis, quod erat ante civitatem Malchon cum ipsa civitate concremarunt.* Accenderat Saxonum & Westphalorum iram Niclotus Sclavorum Princeps; is enim ubi pro certo comperit: hanc expeditionem totius Saxoniæ in se suamque gentem verti, comparata classe cum valido exercitu trajecit post ostium Travenæ fluminis, primoque impetu Lubecam intercepit: ac mox incensis mercatorum navibus, direptis mercibus, cæsisque supra trecentos civibus, urbem incendit. Rudolphus, cum ex urbe ad castrum profugeret, interceptus, & mille vulneribus confossus perimitur. Inde in vicinos circum pagos effusus, Hollandos, Frisios, Westphalos, quorum Colonias supra diximus ab Adolpho Holsatiæ Comite istic introductas, exilio, spoliis, ac cædibus vastat. Magna in hac calamitate temporum conspecta est caritas Vicelini nostri, a quo profugi Sacerdotes collecti receptique: & ceteri Christiani multis subsidiis adjuti, animatique ad constantiam, ipse sæpe ita afflictus, ut sub fago in silva tentorium construxerit, ad servandam vitam. Castrum, in quod Frisii se receperant, vim barbarorum repressit. Id trium millium agmine aggressi sunt Sclavi; & jam obsessi de vita pacti deditionem parabant, cum Gerlavus Sacerdos ad arma revocat; ipse deinde cum uno alterove viro se ad portæ claustrum objicit, fortiterque pugnando impetum sustinet; ac licet alter illi oculus telo jam excussus esset, non destitit tamen objectu corporis vim repellere. Qua conspecta viri fortitudine, barbari abcessere. Inde late grassati per regionem Christianorum, domos & vicos pervastant: quo furore expleto, cum spoliis & captivis Niclotus exercitum reduxit per Travennam flumen in interiorem Sclaviam. Acceleravit hac injuria utrumque Saxonum exercitum. Consilium erat, gentem toties perfidam aut funditus extinguere, aut ita victam christianis legibus submittere, quemadmodum Carolus Saxoniam perdomuerat. Et res prospero belli eventu eo deducta erat, nisi Principum nostrorum discordia intervenisset, quod Helmoldus & Otto Frisingensis queruntur. Multum interim hoc bello sacro actum. Nam Sclavi ita debellati victi-

victique, ut baptismum recipere, & Christi religionem in suis provinciis liberam permittere coacti sint. Quapropter Hartwicus Archiepiscopus Bremensis, Rudolphi Marchionis filius, qui hoc anno ex Præposito ejus Ecclesiæ subrogatus Alberoni, cœpit Ecclesias, Barbarorum furore disjectas, reparare, & Episcopales per Sclaviam sedes, e quibus per LXXX annos exularant Antistites, implere pastoribus.

Historia Archiep. Bremens. in Hartvv.

Inter hæc Eugenius Pontifex descenderat ad Eudonis seductoris hæresin comprimendam, & Gilberti Porretani Episcopi suspecta dogmata cognoscenda. Quam in rem celebre Rhemis Episcoporum consilium in Quadragesima convocatum: postulatique etiam ad hanc synodum Moguntinus, Coloniensis, aliique Germaniæ Episcopi. Quemadmodum hæc ab eorum temporum scriptoribus referuntur. Coloniensi Archiepiscopo, quod ad consilium evocatus non adfuerit, sacris postea interdictum. Accessit e Saxoniæ præsulibus ad hanc synodum Conradus Helmeswardeshusanus Abbas nostræ diœcesis; rogatuque Henrici Moguntini, Bernardi Hildesimensis, & Bernardi Paderbornensis Episcoporum tum & Wiboldi Corbejensis Abbatis ab Eugenio Pontifice omnium privilegiorum confirmationem impetravit.

Otto Frising. Robert. in append. Wilhel. Neubrigen. Baronius. Concil. Par. recent. edit. tom. 10. Brovver. in Annal. Trev

Concilium Rhemense, in quo Eudonis & Gilberti dogmata damnata.

Eugenius Episcopus Servus servorum Dei, dilectis dilectoribus, veræ fidei benedictionem & misericordiam a Deo salutari suo. Sicut dignum & justum est, nos pro statu temporalium & spe futurorum universitati fidelium apostolica auctoritate prospicere, sic etiam per amplius & perfectius est, æquum & salutare, votis humilium & precibus mansuetorum aures benignitatis nostræ accomodare. Eapropter significamus, tam præsenti Ecclesiæ quam generationi venturæ, quod præsidentibus nobis in generali Rhemensi consilio, & quæ ad pacem sunt Ecclesiarum disponentibus, Abbatem venerabilem Helmwardensis Cœnobii Conradum nomine ad nos reverenda cum devotione accessisse, ac de statu, jure, seu libertate suæ Ecclesiæ pauca pro tempore nobis intimasse, utque super his prædecessorum nostrorum decretis privilegii nostri auctoritate subscriberemus, pia importunitate postulasse. Qua de re habita deliberatione, tum sedis apostolicæ conventi larga liberalitate, tum etiam Episcoporum nostrorum provocati benigna interventione, Henrici scilicet Moguntinensis, Thebardi Aremensis, Bernhardi Hildenensis, item Bernhardi Paderb. & Wicbaldi Stabulensis Monasterii Prælati justis postulationibus clementer annuimus, & præfatam Ecclesiam sub beati Petri ac nostra protectione ex hoc nunc & usque in sæculum suscipimus. Statuentes igitur decernimus, ut nulli omnino hominum cujuscunque ordinis sit, seu dignitatis, liceat jam dictam Ecclesiam temere perturbare, possessiones auferre, vel ablatas retinere, seu aliquibus vexationibus fatigare, sed quascunque possessiones, bona, tam in honoribus, quam in reditibus, seu aliis in præsentiarum juste & canonice possidet, vel in futurum concessione Pontificum, largitione Regum; oblatione fidelium potuerit Deo propitio, & illibata Deo inibi militantibus, ac regulariter viventibus permaneant. Habeant etiam fratres liberam facultatem eligendi advocatum utilem rebus - - - - - - - Idem etiam Monasterium secundum statutum Pontificum Romanæ libertatis - - - - - - - scilicet, ac Benedicti ab omni dictione Episcopi in cujus parochia - - - - - - - sacros ordines duntaxat, vel consecrationes benigne - - - - - - - - - - - - - - - Si qua igitur Ecclesiastica sæcularisve potentia contra - - - - paginam venire tentaverit, ream se divino judicio existere, - - - - - - culpa recognoscat, & nisi satisfactione resipiscat, vinculo anathematis districtæ ultioni subjaceat. Qui vero hujus nostri privilegii custos & observator extiterit, a secunda morte non lædetur, sed perpetua benedictione & gratiarum actione cum Deo & agno in Jherusalem superna perfruetur Amen.

Privilegia Cœnobii Helmwardeshusani confirmantur ab Eugenio.

Data Remis per manus Guidonis sanctæ Romanæ Ecclesiæ Diaconi Cardinalis Cancellarii, III Calend. April. Indictione XI.

Abbatem hunc cum literis commendatitiis iisse Rhemos ad Pontificem, ac legati forte Episcoporum munere, verisimile habeas; nam Bernardum certe Episcopum nostrum ceterosque synodo interfuisse non reperio. Haud

minus

minus obscurum, quis ille Thetardus Bremensis Episcopus hoc diplomate nominatus, & ipso autographo, quod apud nos servatur, scriptus; cum per id tempus Albero Bremensis Archiepiscopus adhuc viveret, nactus Successorem Hartwicum. An medius aliquis Episcopus inter Alberonem & Hartwicum, an error scriptoris intervenerit, doceant nos alii.

Annus Christi 1149.

Eugenii III. Pont. 5. Conradi III Reg. 12. Bernardi I. Ep. Pad. 22.

Otto Frising lib. 1. Frider. c. 59

Subit nunc annus Christi MCXLIX, quo Conradus Rex, præmisso in Germaniam Friderico Sueviæ Duce, & Arnoldo Cancellario, e Palæstina rediens per Illyricum mare Polam Istriæ urbem appulit, atque inde equestri itinere per Aquilejam vectus Salisburgum pervenit; acto istic Pentecostes die Ratisbonæ comitia habuit, majori frequentia, quam gloria, post amissum florentissimum infeliciori expeditione exercitum. Regem ob id Eugenius Pontifex literis humanissimis solatus est. Et cum D. Bernardus, auctor hujus expeditionis, variis vulgi sermonibus ad invidiam & læsam nominis famam traduceretur, apologiam edidit; & mox etiam, cum cœco puero lumen oculorum reddidit, miraculi aspectu innocentiam suam testatiorem fecit.

Saxonia per id tempus, a proxima expeditione in Sclaviam, Henrici Leonis animosi juvenis ac ducis sui imperio læta quiescebat. Et ille supra ætatem animos gerens, Sclaviam sibi, tanquam partem Saxoniæ ducatusque sui, armis Saxonicis domitam vendicabat; quocum Adolphus Holsatiæ Comes, præpotens tum in Transalbianis regionibus Princeps, conspirabat, in omnibus Ducis consilia & amicitiam sectando. Horum dominatu martiaque manu, quoties Sclavi se commovere, retusi sunt. Verum, quod Helmoldus queritur, ab his tributa magis & pecunia exacta quam religio; ejus enim proferendæ studium per Sclavorum regiones in postremis fuit; quod palam Idolorum cultus ab iis permissus.

Hartwici studio religio Christiana per Sclaviam propagatur.

At tanto impensius hanc curam sibi hoc anno sumpsit Hartwicus Bremensis Archiepiscopus, qui Alberoni jam plena potestate successerat, vir claritudine generis & fervore proferendæ christianæ religionis, auctoritateque apud Principes eminens. Tres per Sclaviam Episcopatus, Aldenburgensem seu Lubecensem, Mecleburgensem, qui haud multo post Suerinensis fuit, ac deinde Raceburgensem restituit, Aldenburgensi Vicelinum Episcopum imposuit, virum, qui per XXX annos in Holsatia & Wagria Sclavorum ex Apostolico munere versatus, id laboris constantia, fructuque Evangelii, ante omnes promeruerat. Meckelenburgensi sedi præstitutus Sueharдus, quem Helmoldus Emmerhardum, Crantzius Everhardum vocat: utrumque simul Episcopum consecrari jussit; missique sunt per hæc pacis tempora, uti Helmoldus scribit, in terram egestatis & famis, ubi sedes erat Satanæ, & habitatio omnis immundi Spiritus. Quemadmodum deinde Vicelinus noster Lubecæ, aliisque suæ diœcesis locis templa, altaria, & cœtus Christianorum restituerit ex Episcopi munere; quantoque fructu regiones docendo, & barbaros ad fidem adducendo peragrarit, quibuscum ærumnis & periculis illi obluctandum fuerit, multis Helmoldus & Scriptores Septentrionalium rerum exponunt.

Helmold. lib. 1. c. 69. Histor. Archiep. Brem. Albert. Stad. Crantz. lib. 4. Wand. Chron. Lubec. Bangert. in notis ad Helmold.

Wilbacense a Bernardo Episcopo Monasterium erigitur.

Hoc præterea anno Bernardus Episcopus noster, cujus mirificum vitæ studium fuit in exercenda religione, Wilbacense Cœnobium Virginum ad Netam fluvium in Oppido Wilbacensi (id quod quartum fuit Cœnobium a se conditum, ac tertium familiæ D. Benedicti) in sua diœcesi, erexit; adjutoremque in multis habuit Ludolphum fratrem, cui amplæ quoque & hæreditariæ bonorum possessiones fuere in hac diœcesi. Quam in rem ipsæ fundationis tabulæ, quibus hæc planius exponuntur proferendæ sunt.

In nomine Sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit omnibus tam futuris quam præsentibus, qualiter ego Bern-

Bernhardus gratia Dei Paterburnensis Ecclesiæ Episcopus primum locavi in Ecclesiola Wilbodessensi Sanctimonialium & regulam beati Benedicti profitentes, dedique eis ipsum locum ad habitandum, & dotem Ecclesiæ cum omnibus pertinentiis suis ad possidendum. Feci autem hoc cum consilio & consensu Canonicorum, Ministerialium quoque nostrorum, intuitu quam maxime divinæ retributionis, tum etiam precatu Lutoldi fidelis nostri Ministerialis, qui & ipse sex inibi habens filias contulit eidem Ecclesiæ ipsum Vorwerc, quod illic habetur & quod precio, & justo concambio adquisivit, partim erga Manegoldum, partim erga Heinfridum. Manegoldus siquidem habuit ibi domunculam una cum Sundra & aliquod mansis, quinque vix solidos solventibus, habens autem eos a fratre meo Lutolfo, & ille a me, resignavit eos sibi, & ipse mihi, ego vero tradidi eos Ecclesiæ Wilbodessensi, Lutoldus econtra reddidit mihi de beneficiis a me habitis valens annuatim sedecim solidos, quæ, protinus ego præstiti fratri meo, & ipse subinde præstitit Manegoldo ipso ita valente, & nemine contradicente. Porro Heinfridus ibidem nihilominus habuit quiddam proprii, quiddam quoque beneficii, quod cum haberet a Folgwino advocato, id quod ibi habebat proprium sibi delegavit; beneficium reddidit, ille vero cum aliis bonis suis ad integrum sibi recompensavit, tradiditque Wilbodessin eadem bona, quæ jam receperat a Heinfrido, laudantibus id ipsum, & simul agentibus matre sua Lutrude & fratre suo Widekindo, pro quo facto prædictus Lutoldus persolvit Folgwino viginti marcas argenti, Insuper mihi resignavit de beneficiis suis decimam in Ahusin, quam ego itidem præstiti Folgwino pro restitutione suorum bonorum & ejusdem rogatu Lutoldi. Actum est apud Swalenberg in Monasterio sanctæ Mariæ multis præsentibus. Præterea idem Lutoldus delegavit adhuc præfatæ Wilbodessensi Ecclesiæ de propriis suis domum unam in Ossendorp & unam in Roredehusen, unamque in Odeheim, & unam in Volkersin, mansum in Sidegodesin, domum in Wellede, & quatuor mansos in Rikersin. Quædam etiam de beneficiis, quæ a nobis habuit, nobis reddidit, scilicet decimam in Sutheim, & mansum unum ibidem, quem erga Hugonem & fratres ejus adquisivit, domum unam in Dedighusin, & nos eadem mox Wilbodessensi donavimus Ecclesiæ. Quidquid autem horum fecit idem Lutoldus, sive per se ipsum sive per manum nostram, fecit hoc cum consensu & collaudatione suorum hæredum, conjugis videlicet suæ Immæ ac filiorum suorum Conradi, Eggeberti, & Hermanni. Hermannus quoque de Helmere, habens in eadem Ecclesia duas filias, tradidit eidem domum unam cum attinentiis suis in Adelbechtessin. Sed & Folswid socrus ejus tum pro Deo tum pro earundem filiarum amore delegavit jam dictæ Ecclesiæ prædiolum in Alchgrimmisin, collaudantibus hoc marito suo Wezelino, & filiis suis Hudone, atque Geroldo. Fratres etiam illi de Watervelde, Adelbertus, Rudolfus & Johannes de beneficiis suis, quæ a nobis habuerunt, reddiderunt, & nos ea ipsorum rogatu sæpe jam dictæ tradidimus Ecclesiæ, curtem unam in Drevera, & mansum unum ibidem, partem decimæ in Vinnethe, mansum in Lochusin, partem decimæ in Ethessin, & in Limego super duas domos, & duos mansos in Eschereshusin. Quidam etiam Ernestus Ministerialis noster habens a nobis duos mansos in Nordin nobis resignavit, hos etiam eidem tradidimus Ecclesiæ Bertholdus quoque de Culede mansum unum in Wellede, & alterum in Wettere nobis reddidit, hos nihilominus memoratæ delegavimus Ecclesiæ. Hæc omnia ita legitime & juste constat esse facta, ut nullus inde conqueri debeat hæredum, nec ulli ea convellere liceat judicum. Propter quod & præsens privilegium conscribi, & nostro sigillo fecimus roborari, commonentes, & contestantes omnem hominem pusillum & magnum, ut nullus unquam id, quod a nobis, seu per nos ad honorem & gloriam Dei rationabiliter factum est, evacuare, vel bona jam nunc eidem Ecclesiæ collata, vel postmodum juste duntaxat conferenda auferre quolibet modo præsumat, alioquin si fecerit, & juste commonitus se non emendaverit, æterni ignis incendio, qui paratus est diabolo, & angelis ejus sese mancipandum, seque jam a nobis insolubili anathematis vinculo certissime noverit innodatum. Qui vero ipsum locum ejusque habitatores diligere, & protegere studuerint,

sit

sit illis peccatorum remissio, cœleste gaudium, & æternæ vitæ remuneratio. Advocatus eorum quemadmodum a nobis ita quoque a Successoribus nostris hujus Patherburnensis Ecclesiæ Episcopis investiatur, qui & nihil exigat inde servitii, sed solam exspectet retributionem Dei. Abbatem qui eis præsit ac prosit, regulariter infra duntaxat Episcopatum eligant, extra non nisi cum Episcopi & Ecclesiæ ipsius voluntate id faciant, ipsique Episcopo dignam cum devotione obedientiam juxta ritum ac debitum aliorum, quæ in ejus diœcesi sunt, Monasteriorum exhibeant. Summa hujus privilegii recitata est a supradicto Bernhardo venerabili Episcopo, quinta feria, quæ dicta erat cæna Domini, stante ipso in gradibus, & concionante ad populum, qui tum multipliciter ibidem fuerat collectus, firmatumque est ab eo banno Episcopali, datumque Ecclesiæ Wilbodessensi ad perpetuum stabilimentum, per manum videlicet Conradi Abbatis, qui tunc eidem præfuit Ecclesiæ, & præsens condidit instrumentum. Actum est anno ab Incarnatione Domini MCXLVIIII. *Indictione* XII. *regnante Conrado secundo regni ejus anno XII. Episcopatus autem sæpe memorandi Bernhardi anno* XXII.

Annus Christi 1150.

Eugenii III. Pont. 6. Conradi III. Reg. 13. Bernardi I. Ep. Pad. 23.

Otto Frising lib. 1 de Frid.

Nondum absterserat Conradus Rex mœrorem improsperæ expeditionis, cum anno postero novum doloris vulnus accessit, ex Henrici filii, quem ante triennium Regem dixerat, funere perquam immaturo. Unicus supererat illi filiolus Fridericus; sed & ipse post præreptus fatis; adeo Regum spes, quibus coronam familiæ destinant, incertæ fluxæque. Ipse interim provincias more Cæsarum obire, & jus dicere visus est. Nam modo in comitiis Ratisbonæ bellum adversus Ottonis Wittesbachii filios sumit, motusque in Bojaria componit: modo Spiræ versatus, Wiboldum Corbejensem Abbatem, virum ob merita sibi percarum, & ob virtutes ea tempestate per Imperium spectabilem, regia auctoritate adversus Ministerialium insolentiam tutatus est. Et quia pluribus Episcopis, Abbatibus & Principibus ea causa querelaque cum Wiboldo communis fuisse apparet, ceteri etiam cum suis Ministerialibus jussi sunt esse præsentes, ut ex publico Regis & Principum judicio Ministeriales muneris sui leges acciperent. Et vero cum Ministerialium genus hominum in omnibus tabulis usitatius sit, quam notius, hoc ipsum Conradi diploma, ex quo multum lucis obscuritati hujus nominis affunditur, hic referre non incongruum erit.

Conradi Regis sollicitudo pro Imperio.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Conradus divina favente clementia Romanorum Rex secundus. Si paci & tranquillitati Ecclesiarum Dei pia & benigna sollicitudine prospicimus, hanc vicissitudinem nos a pio Creatore nostro accepturos speramus, ut & regni nobis a Deo commissi gubernacula in hoc tempore cum pace & tranquillitate possidere valeamus, ac post regnum hujus temporis in regno æternæ beatitunis requiem apud justum judicem Deum inveniamus. Notum igitur esse volumus universis regni nostri fidelibus, tam præsentis quam futuræ ætatis hominibus, qualiter dilectus & fidelis noster Wiboldus Corbeiensis Monasterii Abbas multimoda necessitate ipsius Monasterii compulsus, exposuit in auribus clementiæ nostræ incommoditates & injurias, quas a Dapiferis & Pincernis suis quidam prædecessores ejus sustinuerunt, & ipse a die prælationis suæ in eodem Monasterio passus fuit. Siquidem Dapiferi & Pincernæ, & reliqui, qui ministerii locum in domo Corbeiensis Abbatis tenent, quam dignitatem vulgari nomine officia appellant, quasdam abusiones in eisdem officiis sibi usurpaverunt, ut videlicet omnia victualia, & universam substantiam domus Domini sui sub custodia sua teneant, & cui placuerit, eis inconsulto Domino suo eadem bona servanda, & passim distribuenda conferant, tantamque potestatem in istis officiis sibi asserere conantur, ut Dominis suis palam, & quasi de jure suo prohibeant, ne claves & custodiam rerum suarum alicui commit-

Conradus Abbatiam Corbejensem contra Ministerialium insolentiam tuetur.

mittant. Solent etenim de rebus Dominorum suorum proprias familias alere, ac milites suos pascere in tantum, ut in propriis domibus plerumque aut tanta aut etiam plura, quam Domini sui de facultatibus eorum, quas debuerant servare, expendant, & in dissipandis bonis eorum modum omnino nullum teneant. Hujusmodi ergo superfluas, & damnosas rerum suarum dissipationes cum prænominatus fidelis & dilectus noster Wiboldus Corbeiensis Abbas de eadem domo eliminare, ac domum suam secundum honorem Dei, ac propriam utilitatem ordinare temptasset, quidam de Ministerialibus ejus Rabano, qui tunc officium Dapiferi administrabat, cum fratre suo Liudolfo, & paucis consanguineis suis multum ordinationi ejus refragatus est, atque cum multa comminatione asserebat, quod potestatem officii sui, quam hactenus in domo illa excercuerat, nunquam dum viveret, relicturus esset, ita ut sub imperio suo essent universa victualia Domini sui, ac potestatem haberet de eis tribuendi, cui vellet, ne dati, aut accepti aliquam rationem Domino suo redderet, ne claves rerum suarum servare alicui liceret, nisi quem ipse ordinasset. Hæc itaque contradictio inter Ministeriales Corbeiensis Ecclesiæ a præfato Abbate Domino suo ventilata est, & per judicium eorum, tam eidem Rabanoni, quam omnibus, qui hujusmodi dominationem sibi de bonis Domini sui usurparent, omnis potestas de committendis clavibus, & de custodia rerum Domini sui abjudicata est, hancque potestatem Abbati Corbeiensi præscripti ab eo sententiam judicii unanimiter adjudicaverunt, ut claves, & custodiam rerum suarum liceret ei committere, absque consilio Dapiferi & Pincernæ, cuicunque voluisset. Dapifero autem & Pincernæ tale judicium adinvenerunt, ut in victualibus Domini nullam potestatem dandi absque voluntate ipsius prorsus habeant, sed cum Domino suo secundum debitum officii sui ad mensam servierint, hanc dignitatem de officio suo consequatur, ut refecto Domino ad mensam ejus cum cæteris ministris de bonis Domini sui reficiantur, & præter hanc nullam aliam potestatem de rebus ipsius exerceant. Huic comparium suorum judicio cum idem Rabano acquiescere noluisset, prædictus fidelis noster Corbeiensis Abbas apud clementiam nostram impetravit, quod in plena curia nostra, quam Spiræ celebravimus, judicium super eodem verbo a Ministerialibus regni sciscitati sumus, qui etiam in conspectu nostro & Principum regni idem judicium, quod Corbeienses invenerunt, pari consensu asseruerunt. Aliam præterea molestiam idem Rabano fratribus, qui Deo serviunt in Corbeiensi Monasterio irrogare præsumpsit, quod videlicet muros & intra ambitum Cœmeterii ejusdem Ecclesiæ hæreditariam mansionem sibi vendicavit, super qua mansione cum satis fuisset commonitus, tum a Domino suo, tum a fratribus Monachis, tum a Comparibus suis, quatenus ab ea desisteret, noluit eorum salutaribus monitis obtemperare. Unde Ministeriales Corbeiensis Ecclesiæ judicii sententiam interrogati, abjudicaverunt tam ei, quam omnibus sæcularibus beneficium in atrio Ecclesiæ, & quod aliquis Abbatum tale beneficium potuerit præstare. Cum vero adhuc reluctaretur, nos interrogati a fideli nostro prædicto Corbeiensi Abbate, cum interrogassemus Ministeriales nostros super eodem judicio, abjudicaverunt ei in conspectu nostro & Principum infra atrium Ecclesiæ omnem hæreditariam mansionem & omnibus Abbatibus & Monachis talis beneficii concessionem. Orta est nihilominus & alia temeritas ab eodem Rabanone, quod intra muros Corbeiensis Monasterii quandam similitudinem dignitatis sibi hæreditario jure vendicabat, quam præfecturam appellabat, & se Burckgravium appellari faciebat, cum omnes Abbates ejusdem Monasterii hanc potestatem semper sub se habuerint; ut quidquid a suis infra muros delinqueretur, aut ipse corrigeret, aut Camerario, vel Dapifero suo, seu alicui de familia sua corrigendum absque ulla potestate in perpetuum mansura committeret. Hac autem potestate præfatus Rabano in tantum abusus fuit, ut eam vulgari nomine Burgban, & secundum morem alicujus magnæ potestatis sæpe infra muros placitaret, & hujusmodi placita Burgdinck appellabat. Ad hæc placita famuli fratrum Monachorum de coquina, aut de pistrino, seu de quolibet eorum servitio cogebantur venire, qui etiamsi propter impedimenta servitii fratrum occurrere

non

non poterant, violenter & contumeliose a famulis illius pertrahebantur & panem & escam fratrum imperfectam relinquere compellebantur. Hujusmodi ergo temeritatem de hac præfectura circa Corbeiense Monasterium ex judicio Principum regni prorsus interdicimus, & hanc potestatem in manu Abbatis esse, sicut antiquitus fuit, decernimus. Nam in veteribus Regum & Imperatorum præceptis continetur, ut nullus Dux, nullus Comes, nulla sæcularis potestas aliquam potestatem infra muros ejusdem Ecclesiæ exercendi judicium habeat, sed per Abbatem & personas temporaliter a se ordinatas quidquid a famulis Monasterii contra juris & æqui rationem admissum fuerit, judicari oporteat. Et si Principibus contra privilegium imperiale non licet, multo minus Ministerialibus licere constat. Hanc ergo præfecturam & supradictam infra muros Laicorum habitationem, atque Dapiferi & Pincernæ de committendis clavibus potestatem ab aliquo usurpare, & hæreditario jure vendicari in supradicto Monasterio nullatenus permittimus. Sed has tres prædictas usurpationes secundum judicia Ministerialium nostrorum, atque sententiam Principum regni omnibus Laicis decreto in perpetuo valituro interdicimus, & horum omnium potestatem Abbati attribuimus, Judicium de clavibus invenit Conradus Ministerialis noster de Haga, de habitatione intra muros, & de præfectura judicium dedit. Item Ministerialis noster Conradus de Wallehuson Camerarius noster a thesauris. Principes autem cum Ministerialibus suis hi interfuerunt: Ortlevus Basilensis Episcopus & sui Ministeriales. Heremannus Constantiensis Episcopus & sui Ministeriales. Guntherus Spirensis Episcopus, & sui Ministeriales. Eilulfus Murbacensis Abbas, & sui Ministeriales. Waltherus Selensis Abbas, & sui Ministeriales. Campidonensis Abbas, & sui Ministeriales. Wizzemburgensis Abbas, & sui Ministeriales. Clerus, & populus vurmatiensis Ecclesiæ, quæ tunc vacabat. Clerus, & populus Fuldensis Monasterii, quod tunc vacabat. Clerus, & populus Laurishamensis Monasterii, quod tunc vacabat. Frithericus Dux Sueviæ & Alsatiæ, & sui Ministeriales. Otto Palatinus Comes de Withelispach, & sui Ministeriales. Herimannus Marchio de Bathen, & sui Ministeriales. Wernherus Comes de Havekhesperech. Othelricus Comes de Lenzemburg. Wilhelmus Comes de Glizperch. Comes Wilhelmns de Juliaco Comes Imikho de Liningen. Comes vulframmus de Wertheim. Marquardus de Grunbach. Arnoldus de Rotenburch Dapifer. Heinricus Marescalcus. Reingerus Pincerna. Thiepertus de Winsperch Camerarius.

Signum Domni Conradi Romanorum Regis secundi invictissimi.

Datum anno Dominicæ Incarnationis MCL, Indictione XIII, anno vero Domini Counradi secundi Regis invictissimi XII, anno autem Wiboldi Corbeiensis Abbatis III. Actum Spiræ in Christo feliciter Amen.

Conradus R. Abbati Corbejens. permittit auri & argenti fodinas in monte Eresburg

Addidit & aliud perbreve diploma Conradus Rex Herbipoli consignatum, quo Wiboldo Abbati in monte Eresburg venas argenti metallorumque permittit liberes.

Conradus Dei gratia Romanorum Rex secundus Wicboldo Corbeiensi Abbati suisque Successoribus regulariter ordinatis in perpetuum venas metalli, videlicet auri, argenti, cupri, plumbi, & stanni, & omnem pecuniam, sive rudem, sive formatam, quæ intra montem Eresberg, qui Corbeiensi Ecclesiæ jure proprietario pertinere noscitur, latet, tibi & per te Corbeiensi Ecclesiæ concedimus, damus, & præsenti scripto confirmamus, ut liceat tibi, & Successoribus tuis, absque ullius personæ contradictione, in eodem monte fodere, omne metallum, quod inventum fuerit, eruere, & conflare, tuisque & fratrum tuorum usibus licenter aptare, ut tanto melius possit Corbeiensis Ecclesia tam divinis quam regni rebus subservire. Data est hæc monimenti cartula

tula apud Wizzeburg anno Dominicæ Incarnationis MCL. Indictione XIII. propter servitium fidele suprascripti Abbatis.

Helmold. l. 1. c. 72. Chr. Sclav. Alb. Stad. Chron. Lubec. Joann. Ruff.

Rebus per superiorem Germaniam compositis, Saxonia bello conturbari cœpta. Duxerat Henricus Leo juvenis paucis ante annis Clementiam filiam Conradi Ducis Zeringensis. Qua cum imperio inter Saxones relicta, ipse in Sueviam profectus, bellum Henrico vitrico, Duci Austriæ, intentabat; ille vero cum imploraret opem Conradi Regis, & Rex adverteret Bojariam a Leone ostentata vi armorum repeti, obstitit, conatusque ejus elusit. Inter hæc Albertus Marchio, æmulus Leonis, per absentiam ejus concitare Saxoniam, & Conrado Regi persuadere, se auxilio venire: tempus esse opportunum, omni dominatu Saxoniæ exuendi Leonem. His Conradus Rex illectus in Saxoniam properat, contractisque Goslariæ copiis, Brunswico castra admovet. Quæ, postquam renunciata sunt Leoni, sumpto plebejo habitu, triumque fidelium comitatu, intra quinque dies e Suevia in Saxoniam advolat, ac noctis beneficio inobservatus per hostium castra Brunswicum intrat, incredibili civium & Saxonum gaudio receptus. Quo cognito Conradus Rex, omissa obsidione, Goslariam reducit militem, & per hyberna dividit. At Saxones cum de Duce suo ac libertate agi viderent, Leoni se potentius jungunt. Nec ausus est Conradus Rex Saxoniam bello lacessere, veritus superiorum Cæsarum clades. Hoc interim anno Bernardus Lippiæ Comes cœpit Lipstadium in loco Overwalt ad Luppiæ amnem construere & præmunire, Oppidum in visceribus Westphaliæ, tanto Episcoporum malo, quanto post nocumento. Otto vero Comes de Ravensberg Frisiam ingressus, prostrataque ingenti Frisiorum multitudine, victor in Westphaliam rediit. Paucis hæc Gobelinus noster retulit, nulla belli hujus causa reddita, ut mos est eorum scriptorum, per abrupta tradere res gestas.

Lipstadium a Bernardo Com. Lippiensi construitur.

Annus Christi 1151.

Eugenii II. Pont. 7. Conradi III Reg. 14. Bernardi I. Ep. Pad. 24.

Otto Frising Auctuar. Lamb.

Conradus Rex exinde intactam relinquens Saxoniam, sese in Thuringiam contulit; lustratoque Erfurto, Nurimberga ac Spira, Ratisbonæ comitia Principum habuit; compressoque Ottone Wittelsbachio Bavariam turbante, secundo Rheno in inferiorem Germaniam descendit, comite Ottone Frisingensi Episcopo, a quo hæc scribuntur, & Alberto Misnensi Episcopo. Postquam Boppardiam perventum ad regalem villam, obvios habuit legatos, a quibus intelligit Arnoldum Cancellarium suum delectum esse Archiepiscopum Coloniensem in locum Arnoldi, *hominis*, ut Otto Frisingensis scribit, *qui ad omnia Ecclesiastica, & secularia negotia inutilis erat.* Igitur Coloniam ingressus, & magna populi lætitia exceptus, Cancellarium introduxit, regalibusque decoravit, virum ingenio, judicio, & conciliis celebrem, quem alii ex Comitum Wedanorum, alii Altenensium in Marchia genere ortum volunt.

At graviores causæ Trajectum, quo mox descendit, evocabant. Mortuo superiori anno, IV Idus Novembris, Heriberto Ultrajectensi Episcopo fœdo schismate conturbata erat Ecclesia. Quippe nobilitas delegerat Hermannum Hornensem Comitem, Coloniæ Præpositum ad S. Gereonem, cujus partes suscepere Theodoricus Hollandiæ, Henricus Gelriæ, & Theodoricus Cliviæ Comites, & Clientes Episcopatus: contra Metropolis Trajectum, Daventria, ceteræque civitates Fridericum Havelleum poscebant, clero prope omni libertate eligendi prærepta; ausique cives etiam Hermannum urbe ejicere, & Regem non nisi certis secum conditionibus pactum admittere in urbem. Laborabat Rex ut cives componeret; sed cum illi ad Pontificem se appellasse dicerent, Rex discessu manus subtraxit. Uterque postea Leodium evocatus ad judicium Apostolici Legati. Cessit Episcopatus Hermanno, homini licet ignavo; quemadmodum per dissidia illa inter nobilitatem

Turbæ in Ecclesia Trajectensi ob schisma duorum Episcop. electorum. Gobelin. Miræus. Grumbach. Beka in chr Heida in histor. Ultraject.

tatem & urbes, adempta cleri libertate, inutiles plerumque Episcopi obtrusi sunt.

Obitus & laus Werneri Episc. Monast.

Sustulit præterea hic annus Wernerum Monasteriensem Episcopum, postquam per xx annos administrasset magistratum illum sacrum. Vir, ut Crantzius inquit, omni virtute conspicuus, & præclare de Ecclesia sua meritus. Cappenbergensibus religiosis ita conjunctus vixit, ut domesticus eorum haberetur. Ejus consilio B. Godefridi reliquiæ magnam partem Ilmstadio Cappenbergam, ante biennium translatæ, ab eoque honorifice conditæ sunt. Quapropter fallitur Wittius, qui anno 1140, & Kersenbrochius, qui anno 1139 obiisse dicunt. Wernero subrogatus cleri libertate, & populi concordia, Fridericus, illustris quoque præsul: Ejus subrogationem licet, præter fastos Monasterienses, Otto Frisingensis, Chronicon Montis Sereni, & Pegaviense tradant; nemo tamen horum illius familiam, aut gradum Ecclesiastici ordinis prodidit. Et cum Wernero Episcopo multa sint monumenta religionis; tum postremo hoc anno conditum est in diœcesi Monasteriensi Collegium Virginum Asbecense a Wicero nobili in Weltringen viro. Id quia Sanctimonialium & Canonicarum ab origine Virginum fuit, Hermannus Episcopus, literis anno 1174 datis, sæculare appellat. Advocatus ejus Collegii fuit Conradus a Weltringen, qui Wiceri filius creditur; a quo post anno 1203 Langenhorstense Collegium Virginum in eadem diœcesi haud procul a Weltringen est fundatum dotatumque. Tristiora ex hoc anno memorat Gobelinus noster. *Claustrum enim*, inquit, *SS. Petri & Pauli Paderbornæ exustum est.* Nobile, videlicet illud Cœnobium Abdinghovianum a Meinwerco conditum, & tot tabulis donationum a Bernardo Episcopo nostro ceterisque exornatum.

Cœnobium Abdingh. exustum.

Annus Christi 1152.

Eugenii III. Pont. 8. Conradi III Reg. 15. Friderici I. Imp. 1. Bernardi I Ep. Pad. 25.

Exinde Conradus Rex, postquam omnia per Imperium ad summam tranquillitatem composuisset, resumptis armis, expeditionem in Italiam apparabat, ad Imperii insignia ab Eugenio Pontifice capessenda; quam in rem comitia Imperii Bambergæ indixerat. At eo cum venisset, letali morbo oppressus, xv Calend. Martii extinguitur, non sine præbiti veneni suspicione, quod fraude Rogerii Siciliæ Tyranni per Italos, quos habebat medicos, datum credebatur. Princeps armis bonus, ad pericula interritus, justitiæ amans, & religionis religiosorumque hominum studiosissimus; quod vel inter cetera tabulæ a nobis productæ testabuntur. Augustalia Imperii insignia ante mortem deposuit apud Fridericum Sueviæ Ducem, ex fratre Friderico nepotem, quem fidum in bello & expeditione Palæstina comitem habuerat, & Successorem in Imperio designarat; cuique filiolum, quem habebat unicum Fridericum, ob immaturam ætatem non deligendum Regem, commendavit, rogavitque ut Sueviæ Ducem diceret. Funus domesticorum cura ad Laurisheimense Cœnobium deductum, & juxta Patrem humatum, frustra obnitentibus Bambergensibus, qui tanti Principis exuvias juxta D. Henrici Imperatoris tumulum, nuper ab Eugenio inter Divos relati, collocaturos sese pollicitabantur.

Otto Frising in Frid. c. 36 Moritur Conradus Rex.

Ab excessu Conradi non nisi per novendecim dies interregnum fuit. Nam 4 Nonas Martii omnes Germanici Regni ordines cum nonnullis Italiæ proceribus Francofurti congressi, summa omnium concordia Fridericum Ahenobardum, quem Barbarossam vulgo dixere, Regem legerunt. Quanquam Amandus, qui Friderico ab epistolis fuit, scribat, Francofurti non plures quam sex, aut octo consedisse Principes, qui rogatione facta, sibi deligendi jus vendicarint, Regemque crearint; quorum deinde electionem ceteri comprobarint; tanquam Electorum forma tum aut repetita, aut sensim introducta, Consensionem hanc refert Otto Frisingensis in pacis studium; quod, cum duæ regnatrices Gibellinorum & Guelforum familiæ Imperium hacte-

Cui in Imperio succedit Fridericus Ænobardus. *Amand. lib de primis actis Friderici. Gevoldus. lib. de sacro Imp. sept. vir.*

hactenus regnandi æmulatione conturbarint, consultum habuerunt Fridericum deligere, qui paterno sanguine a Gibellinis, materno a Guelfis ortum se ferebat.

Una Fridericus Rex & Fridericus Ep. Monast. Aquisgrani inunguntur.

Facta augustali electione, Rex plerosque Principes, accepto juramento fidei, domum remisit, ipse cum ceteris paucis Aquisgranum profectus; ubi media magni jejunii dominica ab Arnoldo Coloniensi Archiepiscopo solemnibus cæremoniis Rex inunctus est, ac Caroli M. in sede collocatus. Eodem die Fridericus Monasteriensis Episcopus ab iisdem Episcopis consecratus, inunctusque est. Ita vero, ut Frisingensis inquit, *summus Rex, & Sacerdos præsentem celebrationem decoravit; viditque una dies ex una Ecclesia duarum personarum unctionem, quæ solæ novi & veteris instrumenti institutione arcano ritu cinguntur, & Christi regni, ac Sacerdotis nomen gerunt.* Inter Episcopos, præter Coloniensem & Monasteriensem, præsentes fuere Hilinus Trevirensis, Henricus Leodiensis, Otto Frisingensis, Ortletus Basileensis, Henricus Constantiensis; quod tabulæ apud Miræum Stabulensi Ecclesiæ consignatæ docent: inter Principes Henricus Leo Dux Saxoniæ, Albertus Marchio. *Peracta coronatione*, inquit Otto Frisingensis, *missi Romam Hilinus Trevirensis, & Eberhardus Bambergensis, Episcopi, viri prudentes & literati. Dehinc Trajectensium contumaciam in Conradum Regem patruum ulturus, inferiores Rheni partes obiit; iisque pecuniaria pœna mulctatis, ac Herimanno Episcopo confirmato, ad superiora remeando Coloniæ Agrippinæ Pascha celebravit. Inde per Westphaliam transiens, Saxoniam intravit.*

Miræus in not. Belg. c. 158.

Hac profectione haud dubium, quin Monasterium Westphaliæ adierit Rex, introducto, qui secum inunctus erat, Friderico Episcopo, Paderbornam certo accessisse, lustrasseque loci antiquitatem, & florentem cleri disciplinam, docent tabulæ apud nos Marsnensis Ecclesiæ a Friderico Rege consignatæ. *Hujus enim rei testes* apud Miræum producuntur *Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus, Bernardus Paderbornensis Episcopus, Arnoldus Cancellarius, Henricus Notarius, Dux Welfo, Marchio Albertus, Comes Ulricus de Lucenburg, Marquardus. Acta sunt hæc anno millesimo, centesimo quinquagesimo secundo. Indictione XIV Anno Domini Friderici primo, data Paderbornæ per manus Arnoldi Cancellarii.* Quas exinde Episcoporum sedes perlustrarit Rex, memoriæ proditum non reperio. Corbejam certe invitatus a Wiboldo Abbate accessit, quem virum in honore habuit Lotharius Imperator, & Conradus Rex patruus multumque veneratus est ob sapientiam, & peculiaria erga se merita. Nam ut in diplomate mox recitando fatetur Rex, magnopere laboravit Wiboldus Abbas Francofurti in comitiis Principum, quo sibi regnum præ ceteris deferretur. Quare confectis per Westphaliam publicis regni negotiis, transito Visurgi, in interiorem Saxoniam est progressus Merseburgum ad conventum Principum, quem eo in loco indixerat. Regemque cum ceteris regni Principibus comitati sunt Bernardus Episcopus noster, & Wiboldus Corbejensis Abbas. Iis in comitiis, quæ Episcoporum, & ceterorum Principum accessu celebria fuere, actum est de componenda controversia cum Henrico Leone & Alberto Marchione. Nam cum anno superiori Hermannus Comes de Winceburg in castro suo interemptus esset, uterque Principis Winceburgensis hæreditatem sibi vendicabat, collectisque armis Saxoniam spoliis & incendiis vastabant. At nihil propter utriusque pertinaciam in præsens confici potuit. Uti vero castrum Winceburgicum postea ad Hildesienses Episcopos pervenerit, ex eorum tabulis requirendum est.

Miræus in not. Belg. c. 158 & lib. 2 donat. Belg. c. 51.

Comitia Merseburgi celebrantur, quæ in iis acta.

Otto Frising. lib. 2. in Frider. c. 5. Helmold. l. 1. c. 73. Chr. Mont. Seren. Chr. Pegav.

Postulati quoque ad hæc comitia Danorum Regum filii ac juvenes, Sueno, Kanutus, Waldemarus de regno inter se gladiantes. Ex his Kanutus, patrocinio Henrici Ducis Sueviæ, & Hartwici Bremensis Archiepiscopi subnixus, accessit. Duxerat etiam secum Archiepiscopus Vicelinum Episcopum Apostolicum virum, cum multo Clericorum numero. Post multam deliberationem regnum adjudicatum Suenoni, qui & Petrus appellatur ab Ottone. Kanutus, qui Guvoto appellatur ab Helmoldo, jussus est abdicare regni nomen, & provinciis certis contentus

tentus esse. Waldemaro Ducatus Daniæ attributus. Inde Suein a Friderico Rege cinctus est diademate, jussusque ad majestatem Romani Imperii, haud secus quam sub Lothario Imperatore; aliisque factum erat, Friderico Regi in publicum cum corona procedenti gladium anteferre. At quo nunc illa recidere.

Fridericus jura & privilegia Corbeiens. instaurat. In hoc conventu Principum, cui magna cum auctoritate intererat Wiboldus Corbeiensis Abbas, Fridericus Rex egregio diplomate, quod aureis etiam literis conscriptum est, instauravit jura & privilegia Corbejensium. Id hoc loco, ad testificandum Regis venerationem erga Abbatem, ad cognoscenda præsentium Episcoporum & procerum nomina, recitare congruum duximus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Fritbericus divina favente clementia Romanorum Rex. Ad regiæ dignitatis munificentiam pertinet bene de republica merentibus virtutum præmia tribuere, ut & ipsi pro suæ fidei constantia laboris sui emolumenta percipiant, & cæteri ad exequenda Imperii munia bonæ spei plenæ & alacres fiant Noverit igitur omnium fidelium nostrorum tam præsentium quam & futurorum industria, quod noster fidelis & karissimus Monasterii, quod nova Corbeia dicitur, venerabilis Abbas Wiboldus nostram clementiam interpellavit, ut privilegia Corbeiensis Ecclesiæ, cui nunc idem venerabilis Abbas præesse cognoscitur, innovare & confirmare dignaremur. Cujus religiosæ petitioni ob insignem ipsius fidem circa Dominum & Patruum nostrum, beatæ scilicet recordationis antecessorem nostrum inclytum Regem Conradum, nec non & circa promotionem nostram in regnum, cujus gubernacula Deo auctore post mortem ejus suscepimus, aurem pietatis inclinantes, per præsentis paginæ seriem sub regiæ majestatis tuitionem locum ipsum, novam videlicet Corbejam, cum omnibus sibi tam intus quam foris pertinentibus assumimus, eumque perpetua libertate donantes, quemadmodum piæ memoriæ prædecessorum nostrum ejusque progenitores Reges & Imperatores ante eum fecisse cognoscimus, nostra & omnium Principum auctoritate lege in perpetuum valitura firmamus. Ne præfatum Monasterium nova Corbeia in potestatem, vel ditionem, sive subjectionem alicujus personæ, seu Ecclesiasticæ, seu sæcularis dignitatis, per aliquam donationem seu commutationem cedat, sed semper sub ordinatione & defensione Regum vel Imperatorum consistat, & libertate, quam hactenus obtinuit, in perpetuum potiatur. Et quoniam ab Imperatore Luthewico duo Monasteria constructa sunt, & a nostris prædecessoribus honore & divitiis aucta, unum videlicet Monachorum, quod nova Corbeia dicitur, ad normam scilicet veteris Corbeiæ, Herivordense vero Sanctimonialium ad similitudinem Suessionensis Monasterii, decretum est ab eis, ut Corbeiensis Abbas, quicunque pro tempore fuerit, procurationem agat Herivordensis Ecclesiæ, ita videlicet, ut juxta consuetudinem, qua ancillarum Dei congregationibus procurari solent præpositi ex ordine Ecclesiastico, tam in disciplina quam in cunctis negotiis, quæ famulæ Christi pro sexu & professione sua exequi non possent, ipsarum provisor & patronus existeret. Nos ergo prædecessorum nostrorum vestigia sequentes confirmamus, & decreto in æternum valituro statuimus, ut omnes per successionem Corbeiensis Cœnobii Abbates præscripta procuratione & patrocinio absque ullius contradictione utantur, & servata dignitate Abbatissæ, in quibus opportunum fuerit, Herivordensi congregationi assistant. Confirmamus etiam eidem, qui nunc divina vocatione, & communi atque concordi fratrum electione Corbeiensi Monasterio præest, Abbati scilicet Wiboldo, nec non cunctis Successoribus ipsius, auctoritate in æternum valitura, Monasterium quoddam, quod vocatur Keminada, quod piissimus prædecessor, & patruus noster beatæ memoriæ Conradus Rex pro fidelitate & petitione prænominati fidelis & karissimi nostri Wiboldi Abbatis tradidit super reliquias corporis S. Viti martyris per aureum donationis suæ annulum in potestatem & jus atque dominationem Corbeiensis Monasterii, ita videlicet, ut Corbeiense Monasterium prænominatum Monasterium, scilicet Keminada, quemadmodum & a Reverendo Patre nostro Papa Eugenio per auctoritatis suæ privilegium eidem Corbeiensi Mona-

Monasterio confirmatum esse dinoscitur, cum omnibus prædiis suis, silvis, & aquis tam foris quam intus ad ipsum locum pertinentibus habeat, possideat, ordinet, utatur, & servet, sicut tenet sub suo regimine, jure videlicet proprietario, tres Abbatiolas, quas fundator ejusdem novæ Corbeiæ Luthewicus pius magni Karoli filius ad eandem Corbeiam contulit, scilicet Eresburch, nobile quondam Saxonum castrum, cum decimis circumquaque per duas Saxonicas rastas adjacentibus, nec non Meppiam atque Wisbicke, cum decimis & possessionibus undique ad eas pertinentibus. Ad Herivordense vero Monasterium in Episcopatu Osnebruggensi Ecclesiam Buinidi cum subjectis sibi Ecclesiis, in parochia Mimiernivordensi Ecclesiam Reni cum his, quæ ad eam pertinent Ecclesiis; præterea, quod ab exordio eorundem Monasteriorum, Corbeiæ scilicet, & Herivord a nostris antecessoribus constitutum est. Nos quoque firmiter servari volumus, videlicet, ut ubique vel ipsa Monasteria vel Cellæ eorum, casas aut curtes habuerint, ex rebus, quas ibidem laboribus suis adquirunt, decimas dent ad portam Monasterii, nec alibi eas dare cogantur, quatenus inde in nostram ac totius generis perhennem mercedem supervenientibus peregrinis & hospitibus serviatur, sicut in regia capitulari, & in decreto synodali permissum est. Xenodochia, & reliqua fidelium pauperumque construi hospitalia, & mos fuit semper in sacris concedi Cœnobiis. Statuimus quoque, ne Episcopi aut eorum Archipresbyteri, in ipsorum Ecclesiis a suis presbyteris missarum celebrationes fieri interdicant, sed si quid sui juris sibi inde negari putant, ad nostram præsentiam, & synodalis examinis judicium deferant. Sed & hoc decernimus, ut decimas vel decimales Ecclesias, imo universas possessiones suas in quibuslibet Episcopiis, præcipue in Bremensi, Osnebrugensi, Patherburnensi, ubi plurimas habent, & res & decimas ita integerrime teneant atque possideant, sicut ab antecessoribus nostris, Regibus videlicet & Imperatoribus hactenus tenuerunt atque possederunt. Concedimus etiam juxta decreta prædecessorum nostrorum liberam utrique loco potestatem eligendæ de propria congregatione in regimen sui congruæ personæ. Et statuimus, ut nullus judex publicus in homines ad Monasterium Corbeiense, vel ad prænominatas Cellas ipsius pertinentes ullam judiciariam habeat excercere potestatem, sed omnis eorum res coram advocato ipsorum diffiniatur. Et ut justitiam, quæ appellatur Burchban, nemo sibi usurpare præsumat, nisi cui potestas ab eodem Cœnobii Abbate concessa fuerit, & ut liberi homines licentiam habeant, tam se ipsos, quam prædia sua eidem Monasterio conferre, nec quivis judex, aut regia potestas solitum debitum, aut publicum vectigal ab eis deinceps extorqueat. Sane quod piissimum prædecessorem nostrum, inclytum & gloriosum Principem, felicis memoriæ Dominum ac Patruum Regem Conradum, ex judicio Principum ac Ministerialium regni, in plena curia statuisse cognoscimus. Nos quoque ejus vestigia sequentes decreto in æternum valituro firmamus atque statuimus, ut nullus Laicorum habitationem infra muros prædicti Corbeiensis Monasterii sibi aliquando usurpare audeat, hæreditario jure, sed cœmeterium, quemadmodum congruum est, religiosorum habitationibus liberum & expeditum omni tempore pateat. Hoc quoque simili firmitate præcepto nostro roboramus, ut Dapiferi atque Pincernæ Corbeiensis Abbatis nullam omnino potestatem de committendis clavibus rerum Domini sui habeant, sed in dandis clavibus, & ordinandis rebus domus suæ liberam potestatem, quemadmodum a prædecessore nostro per judicii sententiam determinatum esse novimus, Abbas in perpetuum obtineat. Ut autem hæc omnia rata & inconvulsa in perpetuum habeantur, chartam hanc conscribi & sigilli nostri impressione signari præcepimus. Testes vero hi affuerunt, Sueno Rex Danorum, qui ibidem regnum suscepit de manu Domni Regis. Knut alter Danus, qui ibidem regnum in manum Domni Regis refutavit. Hartwigus Bremensis Archiepiscopus, Othelricus Halberstadensis Episcopus, Burchardus Argentinensis Episcopus, Wicmannus Citicensis Episcopus, Daniel Pragensis Episcopus, Bernhardus Patherbornensis Episcopus, Heinricus Mindensis Episcopus, Heremannus Ferdensis, Anshelmus Havelbergensis, Emehardus Mechelembergensis, Wikkerus Brandeneburgensis. Marquardus Fuldensis Abbas,

bas, Heinricus Heresfeldensis Abbas, Arnoldus Niemburgensis Abbas. Heinricus Dux Saxoniæ, Domnus Welpho avunculus ejus, Conradus Marchio de Misnia & filii ejus, Marchio Adelbertus, & filii ejus,

Signum Domni Fritherici Romanorum Regis invictissimi.

Ego Arnoldus Cancellarius vice Heinrici Moguntini Archicancellarii recognovi. Data in curia Mersburch, anno Incarnationis Domini MCLII. Indictione XV. anno Domni Fritherici Romanorum Regis I. actum in Christo feliciter Amen.

Bruschius in Catal. Ep. Hildes. Chron. Hild. MS.

Bernardus Ep. Paderb rogatu Bernardi Ep. Hildes. cæci consecrat Alheydem Abbatissam Gandersheim.

Magna quoque Bernardo Episcopo nostro familiaritas cum Bernardo Hildesimensi Episcopo per multos annos, queis æquales temporum vixere duo illi præstantissimi Antistites. Et Hildesimensis, cum post conditum a se Cœnobium S. Godehardi multa præclare per XXII annos egisset, senio demum & caligine oculorum per aliquot annos laborare cœpit. Quamobrem cum post mortem Loicardis Abbatissæ Gandersheimensis subrogata esset Alheidis, ipseque Episcopus invalidus esset, Bernardum Episcopum nostrum invitavit, a quo Alheidis pro vicario munere consueto Virginum ritu initiata est. Interim Hildesimensis, licet cæcus, eo deportari voluit; ac ne quid prisco juri, de quo toties certatum erat, derogaretur, jussit sibi obedientiam spondere. Nec multum ad his superstes Hildesimensis, altero anno vitam clausit, humatusque est in Cœnobio D. Godehardi, a se condito. Nondum Rex e Saxonia discesserat, cum morte Friderici Magdenburgensis Archiepiscopi nova lis oborta, aliis Præpositum, aliis Decanum Ecclesiæ suæ eligentibus; quo in dissidio Rex suasit, eligerent Wicmannum Neuburgensem, seu Citicensem Episcopum, Comitem Secburgensem. Quem delectum Rex introduxit, & regalibus decoravit. Quo haud leviter offensus Eugenius Pontifex; eo quod Rex sine Apostolicæ sedis auctoritate Episcopum ex una Ecclesia traduxisset in aliam.

Annus Christi 1153.

Eugenii III Pont. 9. Friderici I Reg. 2. Bernardi I Ep. Pad. 26.

Otto Frising

Fridericus iterum coronatur Ratisbonæ. Studet conciliandis Ducibus Austriæ & Saxoniæ.

Transactis iis, quæ ad tranquillitatem Saxoniæ poscebantur, cunctisque Principibus, uti Frisingensis scribit, ad nutum ejus inclinantibus, Fridericus Rex Bojariam ingreditur; ac Ratisbonæ Norici ducatus Metropoli, in Monasterio S. Emmerammi, quod Basilica exusta esset, coronationem repeti voluit. Bellum in hoc conventu ursit adversus Ungaros; quod cum Principes detrectarent, omittere necesse habuit. Omnem deinde operam in omnibus conventibus Principum convertit Rex in conciliando Henrico Austriæ Marchione, & Henrico Leone Saxoniæ Duce. Uterque consanguineus erat, Austrius Regis patruus, Saxo avunculus. Controversia omnis de Bojariæ Ducatu exarserat, quem ab Austrio repetebat Saxo, patris hæreditatem. Agitata res in comitiis, quæ primum Bambergæ fuere in Paschate: deinde Wormatiæ festo Pentecostes; tum Ratisbonæ in Septembri; denique in Decembri Spiræ. Nihil in omnibus congressibus confici potuit, Vadimonium deserente Austrio; tanquam aspernaretur sistere se Principum judicio.

Amoti ab Episcopatu Henricus Moguntinus, & Henricus Min-

At facilius est dejectus Henricus Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster, reus an innocens, non convenit inter Scriptores, vir ce-

densis Ep. Dodechin. Serrarius. Baronius. Chr. Mind. Trithem.

tera bonus, & simplicior, quam politicorum calliditas terret, cujus ob id patrocinium susceperat D. Bernardus. Sed cleri, quem formare aggressus, odio & accusationibus prævalentibus, Embecam in Brunswicensi ducatu digressus, exul hoc anno obiit, ubi & humatus quiescit; Dictum ejus familiare erat: *Fui dives Canonicus, pauper Præpositus, & mendicus Episcopus.* Hunc prope in modum Henricus Mindensis Episcopus, postquam annos duodecim præclare administrasset Ecclesiam, ad eosdem Apostolicæ sedis Legatos, Gregorium & Bernardum Cardinales, a quibus Moguntinus & Eistadensis amoti erant, delatus, quod clericum oculis orbari passus esset; qui factum cum excusare aut nollet, aut non posset, ultro Episcopatu abiens, rediit ad Bursfeldense Cœnobium, in quo & quietum tumulum reperit. Eo interea Episcopo diœcesis Mindensis duobus Cœnobiis trans Visurgim exornata, Schinna & Lucka, quorum alterum ordinis Benedictini, alterum Cistertiensis fuit: alterum Comitum Hallermontiorum, alterum Comitum Oldenburgicorum & Hallermontiorum

Bernardus Ep. prædium quoddam Gerdensibus ab Henrico Leone impetrat.

Inter hæc Bernardus Episcopus noster continuum adhibebat studium in Cœnobiis, quæ instituerat, firmandis locupletandisque. Et qua valebat gratia apud Henricum Leonem, Saxoniæ Ducem, prædium ab eo impetravit Gerdensi Virginum Cœnobio, quod in gratam Ducis nostri memoriam referre par erit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Dei gratia Dux Bavariæ & Saxoniæ. Notum sit cunctis fidelibus præsentibus & futuris, quod Hermannus Comes, qui hæreditatem Sigefridi Comitis a legitimis hæredibus emptam possedit, villam quandam Hampenhusen de eadem hæreditate, quæ fuit beneficium cujusdam Henrici de Gerdene, Ecclesiæ beati Petri, quam isdem Henricus in proprio allodio fundavit, ad usus pauperum Christi tradidit; quod tamen, ut obtineret, ipse Henricus aliud beneficium Thinkelbroch Comiti reddidit. Nos autem tam pio operi congaudentes, ad nos enim occiso Hermanno Comite eadem hæreditas Deo disponente pervenit, prædictam traditionem conscriptam nostra auctoritate firmavimus, & sigilli impressione signavimus, testesque idoneos annotari fecimus. Dominus Bernhardus Patherburnensis Episcopus, Bernhardus majoris Ecclesiæ Præpositus, Reimbertus Præpositus. Liberi Volquinus Advocatus Patherburnensis, Adolphus de Nienkerchen, Liudolphus de Dassele. Ministeriales Henricus de Wida, Liutardus, Anno, Liupoldus, aliique multi. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCLIII, Indictione prima, regnante gloriosissimo Romanorum Rege Friderico semper Augusto anno regni ejus secundo.

Aliis donationum tabulis ipse Bernardus Episcopus Hardehusano jam surgenti Cœnobio benefecit, quas e tabulario nostro hic proferimus. Et benefacit Monasterio Hardehusano.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Bernhardus Dei misericordia Patherbornensis Ecclesiæ Episcopus, notum facio universitati fidelium tam futurorum quam præsentium, quod cum essem sollicitus Christi pauperibus in Hersuithehusen pro regno Dei laborantibus præsentis vitæ necessaria juste & rationabiliter providere, inveni prope silvam quæ dicitur Osninc, prædium quoddam Kyveninchusen nominatum, quod a Præposito Rukero fratribus majoris Ecclesiæ in Patherborn olim traditum fuerat sub eo pacto, ut eo defuncto singulis annis in Anniversario ipsius unicuique fratri albus panis, & caseus, atque emina cervisiæ inde daretur. Sed id ipsum prædium plus quam XXX annis desertum, & arbustis in eo abortis horridum cultore caruerat, nec ullus usus inde fratribus proveniebat. Hoc itaque ego cum consensu & collaudatione omnium fratrum concambio justo & ipsis placito obtinui, quod videlicet in Synethe omnem decimam de duabus domibus in Lundbike, de una in Brethine, & de una in Gokesterteshusen, iterum de una in Godeslo, & de una in Ebbekenhusen provenientem, pro ipso eis concessi, ita tamen ut frugum decima IV. solidis redimatur, altilium vero una eorum animalium, quæ domi aluntur, juste requiratur, & fideliter solvatur. Et cum obtinuissem prædictis Christi pauperibus ad præsentis vitæ subsidium tradidi perpetualiter possidendum. Hanc autem commutationem & traditionem scripto præsentis paginæ & sigilli mei impressione atque Episcopalis banni auctoritate confirmavi, ita ut si quis malevolus unquam infringere voluerit, gratia Dei privetur, & perpetuo cum Juda jure & proditore anathemate feriatur. Testes autem qui adfuerunt, hi sunt, Bernardus Præpositus, Alemarus Decanus, Lanfridus, Ecbertus, Reinbertus, Evergisus, Heremannus, Uffo, Conradus, Herebertus, Sifridus, Godescalcus, Bernardus, Manegoldus, Altmannus, Hugo, Volbertus, Meinricus, Burchardus, Bezelinus, Lothewicus, Conradus. Liberi Volquinus Advocatus, Widekindus frater ejus, Thietmarus de Buren, Liudolfus de Osthe, Giverhardus & frater ejus Dudo. Ministeriales Liudolfus, Henricus, Manegoldus, Eixo, Hermannus de Halmere, Conradus de Culite, & frater ejus Bertholdus, Conradus Stapel, Hugo de Hegkeldere & frater ejus Richar-

Richardus, Conradus Camerarius, & alii quam plures. Acta sunt hæc autem Anno ab Incarnatione Domini MCLIII. Indictione I. Fretherici Regis anno primo. Episcopatus nostri * *XXV.*

* *al. XXVI.*

Excessit hoc anno VIII Idus Julii Eugenius Pontifex, quem Otto Frisingensis virum justum, & religiosum dilaudat. Successor ei datus Anastasius eo nomine IV.

Annus Christi 1154.

Anastasii IV. Pont. 1. Friderici I. Reg. 3. Bernardi I Ep. Pad. 27.

Otto Frising lib. 2. c. 11 12. 13. & 14. Chr. Pegav Ducatus Bavariæ Henrico Leoni adjudicatur

Proximo dehinc anno, Christi videlicet MCLIV, Fridericus Rex in Saxoniam regressus, Goslariæ conventum Principum indicit, ad decidendam controversiam, quæ jam a biennio inter Henricum Leonem, & Henricum Marchionem Austriæ & Bojariæ ducatu agitata erat. Nam cum Rex expeditionem in Italiam urgeret, ad capiendam Imperii coronam, & majestatem Imperatoris, causam hanc prius, ne quid se absente per æmulos turbaretur in Imperio, decidi componique voluit. Stititque se Henricus Leo in hoc conventu; abfuit Austrius, quare Regis & Principum sententia, Bavariæ Ducatus Leoni adjudicatur, titulo tantum penes Austrium relicto. Sed nec Leo prius, quam post reditum Friderici ex Italia Ducatum adiit. Rex Goslaria Magdenburgum perrexit, festumque Paschatis præsente Godehardo Cardinale & legato, ab Anastasio ad Regem misso, magna procerum frequentia egit. Multo hunc benignius tractavit Rex, quam anno superiori Eugenii legatum; missisque vicissim suis ad Anastasium Pontificem legatis, non modo facti sui rationem, quod Wicmannum Episcopum sine Apostolica auctoritate introduxisset in Magdenburgensem sedem, reddidit, sed & pallium pro eo petere est ausus. Id licet Otto Frisingensis commendet in Rege, tanquam post damnatas investituras prisca Cæsarum jura repetente, non tamen sine multorum in Romana Ecclesia offensione ea Regis importunitas, & Pontificis facilitas est accepta.

Fridericus in Italiam proficiscitur, ad suscipiendum Imperii coronam.

Disposita Saxonia, Rex in Bojariam properavit, ad expeditionem Italicam maturandam; lustratoque in Octobri ad urbem augustam exercitu florentissimo, per vallem Tridentinam in Italiam iter instituit. Inter Principes Imperii Henricus Dux Saxoniæ, Welfus patruus Henrici, Otto Wittelsbachius Bojariæ Comes, Bertholphus Dux Burgundionum; Henricus Comes Teclenburgicus numerati. Ex Episcoporum numero memorantur comites Arnoldus Coloniensis Archiepiscopus, Henricus Leodiensis, Eberhardus Bambergensis, & Wiboldus Corbejensis Abbas noster, vir, ut diximus, multis legationibus sub Lothario Imperatore & Conrado Rege Romæ perfunctus, & cana sapientia religioneque aspectabilis, carusque ob hæc Friderico Regi; qui in omnibus consiliorum suorum arbitrum eum esse voluit. Mense Novembri Rex in campo Roncaliæ ad Padi fluminis ripam haud procul Placentia castra posuit: istic (ut moris erat, singulos Romanorum Regum clientes beneficia profiteri, & accipere a Rege) ex prælongo hastili scutum suspendit, & præconis voce Vasallos evocat: præsentibus feuda concessa, absentibus adempta, atque ita tum quidam Episcopi censi, in quibus Hartwicus Bremensis, & Ulricus Halberstadiensis, salvo tamen Ecclesiarum jure.

In locum Anastasii Pont. demortui succedit Hadrianus IV.

Moritur per hæc Anastasius IV Nonas Decembris, haud multum supra annum Podtifex; in cujus locum tertio post die lectus Hadrianus IV, natione Anglus: quem Eugenius Pontifex Episcopum Albanensem crearat, legatumque in Norwegiam miserat, a quo barbara & rudis gens illa diligenter in Rege christiana instructa, disciplina cleri, & quies regni restaurata erat.

Obitus Vicelini Sclavorum Apostoli. *Crantz. lib.*

Sub idem tempus 2 Idus Decembris transiit ad immortalem vitam Vicelinus Aldenburgensis Episcopus, & magnus Sclavorum Apostolus, post

Saxon. Helmold. l. 1. c. 78. Chron. Sclavon. c. 74. Histor. Archiep. Brem.

xxxv annorum ærumnas, & labores inter barbaras illas gentes exantlatos: Hameliæ ad Visurgim oriundus, & Paderbornæ apud nos literis, & religiosa disciplina primum excultus. Vir dum viveret, & post obitum miraculis clarus. Corpus Falderæ conditum, ossaque Divum honore culta servataque à posteris. Res ejus gestas copiose descripsit Helmoldus, celebranturque ab omnibus Saxoniæ Scriptoribus.

Annus Christi 1155.

Hadriani IV Pont. 1. Friderici I. Reg. 4. Imp. 1. Bernardi I. Ep. Pad. 28.

Annus jam MCLV processerat, cum Fridericus Rex, postquam Lombardiam intrasset, obsessam ab Idibus Februarii Derthonam, ad fauces Apennini montis, tandem Idibus Aprilis expugnat. Unde Papiam triumphans ingressus, Rex Longobardorum coronatur. Triduum ibi commoratus, Bononiam progressus est; celebratoque ad eam urbem Pentecostes festo, Romam movet: præmisso Arnoldo Coloniensi & Anselmo Ravennate, Archiepiscopis, qui cum Pontifice de coronatione pertractarent. Hi elusis in itinere superbis Romanorum civium postulatis, obvios habent Pontificis legatos, anxios de adventu Regis, quod ignorarent, hostisne an patronus accederet. At data a Rege fide de tutela Romanæ Ecclesiæ, fidis actum utrimque animis; postulatusque Arnoldus Hæresiarcha, qui in castris regiis versabatur resti, addicitur, & igne consumitur. Sutrium dehinc perrexit Rex, ubi Adrianus illi Pontifex occurrit: nec prius admisit ad pacis osculum, quam pro veteri more equum conscensuro stapedes teneret. Inde permissu Pontificis urbem Leoninam ingressus, ab Hadriano Pontifice 14 Kalend. Junii in Apostolorum Principis Basilica Imperator coronatur, senatu populoque Romano neque consulto, neque ad celebritatem invitato; tantum abest, quod hæterodoxi contendunt, ut a Senatu populoque Romano potestas dicendi Cæsarem requirenda sit. Quanquam ubi id rescitum in urbe, populus in furorem actus, in Germanos impetum fecerit. Et pugnatum ab hora diei decima in noctem: capti e Romanis ducenti: sauciati complures, & demersi in Tiberim. E Germanis, quod mirum dictu, unus tantummodo cæsus, unusque captus a Romanis. Cædes futura fuisset major, ni Pontifex iram mitigasset Imperatoris, & Henrici Ducis nostri, fortissime inter cæteros depugnantis; quem admiratus Pontifex, multis post præmiis exornavit.

Fridericus a Pontifice Imperator coronatur.

Hadrianus Pont. jura Cœnobii Corbeiensis instaurat.

Sed nec minus beneficus Adrianus Pontifex, gratusque erga Wiboldum Corbejensem Abbatem nostrum, ob egregiam operam in hoc amico accessu congressuque Imperatoris, egregio diplomate omnia jura privilegiaque Corbejensis Cœnobii Apostolica auctoritate instauravit, Abbatemque & illustrem Saxoniæ locum sacrum in peculiarem tutelam suscepit.

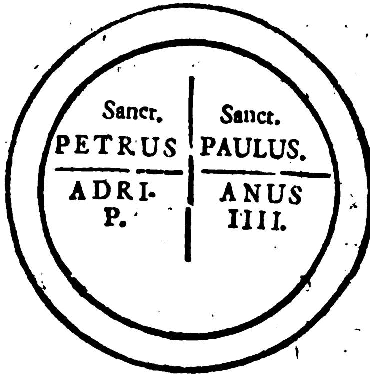
Adrianus Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis Guicboldo Corbejensi Abbati, ejusque fratribus tam præsentibus, quam futuris regularem vitam professis in perpetuum. Officii nostri nos admonet & invitat authoritas pro Ecclesiarum statu satagere, & earum quieti & tranquillitati salubriter auxiliante Deo providere; dignum namque & honestum & conveniens esse dinoscitur, ut qui ad Ecclesiarum regimen Domino disponente assumpti sumus, eas & a pravorum hominum nequitia tueamur, & B. Petri atque Sedis Apostolicæ patrocinio muniamus, & sua iis jura & collatas dignitates benignitate debita conservemus. Eapropter, Dilecte in Christo Fili Guicbolde Corbejensis Abbas, devotionem, quam erga Apostolicam Sedem geris, diligentius attendentes, prædecessoris nostri sanctæ memoriæ Papæ Eugenii vestigiis inhærendo, dignitatem prædecessoribus tuis per nostrorum prædecessorum Romanorum Pontificum privilegia tradita, nos quoque præstante Domino inconvulsam volumus conservari. Quocirca præsentis decreti auctoritate concedimus, te in

præ-

præcipuis solemnitatibus sandaliis & Dalmatica uti, juxta altare sedere, populum infra commissum Monasterium *vel Cellas, quæ attinent ad animæ tuæ salutem, docere, sicut prædecessoribus tuis a nostris prædecessoribus Romanis Pontificibus est concessum. Ipsum præterea Corbejense* Monasterium, *cui Domino authore, præesse dignosceris, sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. Statuentes ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem* Monasterium *in præsentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Deo poterit adipisci, firma vobis vestrisque Successoribus, & illibata permaneant, in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis. Decimam videlicet de curia* Luithardessen, *decimam de curia* Beverungen, *Decimam de curia* Dasburg, *decimam de curia* Mullenhusen, *Decimam de curia Buthelestorp, Decimam de curia* Munden, *Decimam de curia* Bodwicke, *Decimam de curia* Munchusen, *Decimam de curia Beldernichusen, Decimam de curia* Wuwelage, *Decimam de curia* Homburstelde, *Deciniam de curia* Nienstede, *Decimam de curia* Volckmaressen, *Decimam de curia* Luitmaressen, *Decimam de curia* Luitheressen, *Decimam de curia* Erclen, *Decimam de curia* Brumelinchtorp, *Decimam de curia Leziaci, Decimam de curia Castinaci, Decimam de curia* Hottepe, *Decimam de curia Nuthlon, Decimam de curia Kefflike, Decimam de curia Neu, Decimam de curia Croppenstede, Decimam de curia Hemmenorp, Decimam de curia Holthusen, Decimam de curia Groninge, in Frisia quandam possessionem, quæ vocatur Merten, & in eodem loco Ecclesiam de Linguerd. Insulam Rugianam, piscationem Hocwar. Sancimus quoque ut ipsum Monasterium nulli omnino personæ in beneficium cujuslibet occasionibus aliquando concedatur, sed semper sub protectione Romanorum Pontificum, atque Imperatorum, vel Regum defensione permaneat. Adjicientes, quod Monasterium Heresburg cum Decimis circa montem per duas rastas Saxonicas, sicut a beatæ memoriæ Domino Leone Papa ex petitione Caroli magni Imperatoris, qui ipsum montem expugnaverat, collatæ noscuntur. Monasterium quoque in* Groninga, *& Monasterium in Kemnade, nunquam ab eodem Corbeiensi alienetur Cœnobio, sed per ipsius loci Abbatem semper regantur, & salubriter sub Monasticæ disciplinæ regula ordinentur, nec alicui facultas sit quicquam de bonis eorundem trium Monasteriorum ad usus & præbendam Domino ibidem famulantium pertinentibus commutare, in beneficium concedere, vel alienare sine assensu fratrum in iisdem Cœnobiis manentium favore Corbejensis Capituli. Volumus etiam ut Præpositura Clericorum Ecclesiæ S. Pauli, quæ vocatur nova Ecclesia sub ejusdem Corbeiensis Abbatis ordinatione sicut hactenus semper consistat, nec Abbati vel Præposito liceat Canonicorum præbendas absque Clericorum conniventia in beneficium conferre, seu commutare atque distrahere. Præterea constituimus ut infra ambitum muri memorati Monasterii Corbeiensis nemo Clericorum vel Laicorum jure proprietatis vel beneficii mansionem aliquam ullo tempore habeat, sed totus ipsius loci ambitus Abbatis, Monachorum, & aliarum religiosarum personarum usibus & habitationibus pateat. Prohibemus autem ut in eodem Monasterio nullus Episcoporum præter Romanum Pontificem liceat quamlibet jurisdictionem habere, ita, ut nisi ab Abbate istius Monasterii fuerit invitatus, nec missarum solemnia ibidem celebrare præsumat. Ut igitur hæc omnia, quæ supra diximus, plenum inposterum robur obtineant, sicut in authenticis prædecessorum nostrorum privilegiis continentur, tam tibi, quam Successoribus tuis ea favoris nostri authoritate confirmamus. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones aufferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed illibata omnia & integra conserventur, eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicæ authoritate. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam*

temere

temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini Redemptoris nostri JESU Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri JESU Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Judicem præmia æternæ pacis percipiant. Amen.

✠ *Ego Adrianus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.*

✠ *Ego Imarus Tusculanus Episcopus subscripsi.*

✠ *Ego Guido Presbyter Cardinalis tt. S. Grisogoni subscripsi.*

✠ *Ego Ubaldus Presbyter Cardinalis tt. S. Praxedis subscripsi.*
✠ *Ego Manfredus Presbyter Cardinalis tt. S. Savinæ ss.*
✠ *Ego Ubald Presbyter Cardinalis S. Crucis ss.*
✠ *Ego Astaldus Presbyter Cardinalis tt. S. Priscæ ss.*
✠ *Ego Guido Diaconus Cardinalis S. Mariæ in porticu ss.*
✠ *Ego Gerardus Diaconus Cardinalis S. Mariæ in Via lata ss.*

Datum Romæ apud S. Petrum per manum Rolandi S. Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis & Cancellarii, V. Calend. Martii, Indictione . . . . . Anno Dominicæ Incarnationis MCLIV Pontificatus vero D. Adriani PP. IIII Anno primo.

Qui in hoc diplomate Pontificis annus MCLIIII, primus Hadriani scribitur, is ab anno ordinationis ac successionis deducitur ab anno superiori in Decembri factæ; tametsi passim annus ejus primus ab anno MCLV apud Baronium & scriptores numeretur, quod & pro sequenti Adriani Pontificis diplomate monendum censui. Fueritque Wiboldus cum Arnoldo Coloniensi Archiepiscopo præmissus ad Pontificem, ut hæc Romæ mense Martio impetrare potuerit. Abbas erat Wiboldus; & Adrianus, antequam ab Eugenio Episcopus & Cardinalis crearetur, Abbas ejusdem instituti Benedictini fuerat. Quare ejus conciliis & opera multum usus est apud Fridericum Imperatorem: aliudque vicissim Wiboldus diploma impetravit Herivordensi Ecclesiæ ac Virginum Collegio, quo jura & privilegia ejus Ecclesiæ renovantur, id priori hic conjungere visum fuit.

Uti & privilegia Collegii Herivordensis.

Adrianus Episcopus Servus servorum Dei, dilectis in Christi filiabus Judithæ Abbatissæ Hervordensis Monasterii ejusque Sororibus tam præsentibus quam futuris Canonicam vitam professis in perpetuum. Piæ postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri, quatenus & devotionis synceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter dilecta in Christo filia Judith Abbatissa, devotionem, quam erga Sedem Apostolicam geris diligentius attendentes, dignitatem antecessoribus tuis per nostrorum prædecessorum Romanorum Pontificum privilegia traditam. Nos quoque præstante Deo inconvulsam volumus conservari, & præfatum Monasterium, in quo divino mancipatæ estis obsequio, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsenti scriptis privilegio communimus. Statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona idem Monasterium in præsentiarum

rum

rum juste & canonice possidet oblatione fidelium, seu aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma vobis & his, quæ post vos successerint, & illabata permaneant. Sancimus quoque ut ipsum Monasterium nulli omnino personæ in beneficium quibuslibet occasionibus aliquando concedatur, sed semper sub protectione Romanorum Pontificum atque Imperatorum vel Regum defensione permaneat. Præterea constituimus ut infra ambitum muri memorati Hervordensis Monasterii nemo Clericorum vel Laicorum jure proprietatis vel beneficii mansionem aliquam ullo tempore habeat, sed totus ipsius loci ambitus Abbatissæ, Sororum, & aliarum religiosarum personarum usibus & habitationibus pateat. Prohibemus autem ut in eodem Monasterio nulli Episcoporum præter Romanum Pontificem liceat quamlibet jurisdictionem habere, ita ut nisi ab Abbatissa ejusdem Monasterii fuerit invitatus, nec missarum solemnia ibidem celebrare præsumat. Ut igitur hæc omnia, quæ supra diximus plenum in posterum robur obtineant, sicut in authenticis prædecessorum nostrorum privilegiis continentur, tam vobis quam his, quæ post vos successerint, ea favoris nostri autoritate firmamus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat præfatum Monasterium temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, earum pro quarum gubernatione & sustentatione concessa sunt omnimodis usibus profutura, salva Sedis Apostolicæ auctoritate, & diœcesani Episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica sæcularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisve sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Dei & Domini nostri JESU Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri JESU Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Adrianus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus subscripsi.
Ego Hubaldus Presbyter Cardinalis tt. S. Praxedis subscripsi.
Ego Manfredus Presbyter Cardinalis tt. S. Savinæ subscripsi.
Ego Julius Presbyter Cardinalis tt. S. Marcelli subscripsi.
Ego Ottavianus Presbyter Cardinalis tt. S. Ceciliæ subscripsi.
Ego Johannes Presbyter Cardinalis tt. SS. Silvestri & Martini ss.
Ego Guido Diaconus Cardinalis S. Mariæ in porticu subscripsi.
Ego Johannes Diaconus Cardinalis SS. Sergii & Bachi subscripsi.
Ego Gerhardus Diaconus Cardinalis S. Mariæ in via lata.
Ego Odo Diaconus Cardinalis S. Nicholai in carcere tulliano.

Data Sutrii per manum Rolandi sanctæ Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis & Cancellarii, XVI Calend. Junii Indictione III Incarnationis Dominicæ anno MCLIV Pontificatus vero Domini Adriani PP. IIII anno primo.

Idem deinde Pontifex duobus aliis diplomatibus, in Tusculano territorio v. Idus Julii consignatis, Wiboldum Abbatem, ob egregia in sedem Apostolicam merita, exornat; quorum altero Collegii Hervordensis administrationem illi pro veteri jure ac more confirmat; altero Monasterium Werle, juris itidem S. Petri, sed multum in sacris & profanis imminutum, ejus gubernationi instaurationique tradit; quæ hoc loco, ne lectori tædio simus, intermittemus.

Helmold. l. 1 c. 80. & 87.

In locum Vicelini Ep. Aldenb. sufficitur Geroldus.

Henricum Leonem hac expeditione secutus Geroldus presbyter; quem cum dux in locum Vicelini Episcopum Aldenburgensem institueret, invito licet Hartwico Bremensi Archiepiscopo, qui id suo juri vendicabat; ob merita tamen Ducis Adrianus Pontifex eum Episcopum consecravit. Is ex Rectore Scholarum Brunswicensium, ob insignem castitatem doctrinamque sacrarum literarum, ad id munus est delectus; magnoque fructu Christi religionem Lubecæ & per Sclaviam, Apostolico videlicet exemplo, ipse & Berno, post Suerinensis etiam Episcopus, propagarunt.

Cete-

Ceterum Fridericus Imperator ob æstivos calores morbosque, quibus miles absumi cœpit, iter in Germaniam repetit. Ex transitu Spoletum urbs ob civium injurias capta deletaque. Inde dum ad littora Adriatici maris procedit exercitus, ex confiniis occurrunt Palæologi Constantinopolitani Imperatoris Legati, munera Friderico Imperatori deferentes. *Quibus auditis,* inquit Otto Frisingensis, *causaque viæ cognita, per aliquot dies secum detinuit. Dehinc, accepto Principum, qui cum eo erant, consilio, Guibaldum Corbeiensem simul & Stabulensem Abbatem regalem, virum prudentem & in curia magnum, in Græciam legatione ipsius ad regiæ urbis Principem functum destinavit.* Prima hæc atque honorifica Wiboldo nostro legatio fuit ad Constantinopolitanum Imperatorem, postquam alteram etiam rogatu Friderici Imperatoris suscepit.

Wiboldus Corbejensis Abbas mittitur Legatus ad Imper. Constantinop.

At Imperator postquam eadem per vallem Tridentinam via redierat in Bojariam, abdicato Henrico Austrio, Henricum Leonem, ob egregiam in Italia præstitam operam, in Ducatum Bojariæ Idibus Octobris introduxit: jussique Bojariæ proceres juramentum fidei dicere. Ita ille duos Germaniæ paternos Ducatus Saxoniæ, & Bojariæ simul continuit; multumque intererat hunc potentissimum Germaniæ Principem sibi habere conjunctum, ne totam Saxoniam adversus se commoveret.

Ratisbona Wormatiam discessit Imperator ad indicta Principum comitia, ac jus publicum dicendum. Quo in conventu, qui per Natalitia Christi festa agebatur, postulati ad judicium Arnoldus Moguntinus Archiepiscopus, & Hermannus Palatinus. Ii, quia ob privatas inimicitias comperti sunt Rheni confinia per absentiam Imperatoris in Italia miscuisse prædiis, incendiis, & cædibus; voluit Imperator veterem Francorum & Suevorum legem reduci in usum, qua illustris generis homines capitis rei, antequam pœnas darent, ad augendam ignominiam, jubebantur canem ad aliquot millia passuum humero deportare, Ministeriales Sellam, rusticus aratri rotam. Qua lege in reos hosce renovata, jussi sunt Hermannus Palatinus, Emicho de Linnigen, Godefridus de Spanheim, Henricus de Catzenelenbogen, Conradus de Kirchbergen, Henricus de Dirsiden Comites cum hac infami Sarcina prodire in publicum: in Moguntino ob reverentiam senii & sacerdotii mitigata severitas, jussique ejus loco gestare canes Ludovicus Comes de Lochim, & Guilielmus Comes de Glisberg, aliique criminis participes.

Antiqua Francorum lege animadvertitur in turbatores Imperii.

Saxonia per hæc inter bona pacis otia quiescente, Bernardus Episcopus noster Hardehusanum Cœnobium perfecerat, postquam jam quindecim annos in eo opere construendo dotandoque laborarat. Quare hoc anno festo Christi in cœlum ascendentis die, convocatis Ecclesiæ suæ præsulibus, Canonicis, ceterisque e nobilitate viris ac Ministerialibus, publicas fundationis & donationum tabulas condidit. Quæ cum integerrimi Episcopi pietatem, & sincerum religionis studium spirent, hic annalium nostrorum memoriæ interest referre.

Bernardus Ep. tabulas fundationis Hardehusanæ condit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Bernardus Dei gratia Patherbornensis Episcopus. Notum facimus universitati fidelium, præcipue autem dilectis in Domino Patherbornensis Ecclesiæ filiis præsentibus & futuris. Nos divino instinctu pro laude Domini amplianda, & religione Ecclesiastica in Episcopatu nostro dilatanda, Cœnobii cujusdam, quod Hersuithehusen dicitur, fundamenta jecisse & inibi conservationem & ordinem Cistertiensium Monachorum, quos de campo maximi muneris loco accipere meruimus, fideliter instituisse. Ipsum ergo locum de nostri juris impendiis quasi decimatum Domino dicavimus, eumque in spem veniæ & retributionis æternæ, nobis nostrisque Successoribus in Domini donaria separavimus. Quare autem eidem novellæ plantationi Domini, ut speramus, dextre incohoatæ contulimus, & officii nostri auctoritate firmavimus omni in posterum occasione justæ contradictionis amputata, hæc sunt, locus ipse, ut prædiximus, Hersuithehusen cum suis attinentiis, videlicet agris, campis, cultis & incultis, pratis, pascuis, silvis, rivis piscinis & piscationibus, communibus & privatis, in villa Scherve sex mansus cum attinentiis, areis & molendino de

mensa

mensa nostra, pro quibus mensæ Episcopali amplius recompensavimus, videlicet curtem in Ossenthorp, quam a David quodam Ministeriali nostro XX duobus talentis comparavimus. Duo mansus indecimales, quos a quodam Gernando duobus aliis in Nedere concambivimus. Tres mansus itidem indecimales Hugonis de Wullenbusen, pro quibus dedimus prædictæ Ecclesiæ decimas in Thietlekessen, & de tribus curiis Halckedessen, Wichardenchusen, Luburgehusen, & mansum unum in Engere, & duos solidos de curte nostra Nedere. Mansus unus, quem dedit Ludolfus de Oldagessen, uxore sua & filiis suis assentientibus. Agri, quos ibi habuit Reinardus de Masenhem, pro quibus mansum nostrum in ea eadem villa sua recepit. Agri Ersbergensium, quotquot erant in Frenkenhusen, qui pecunia nostra comparati sunt. Triginta quinque jugera cum area, quæ cum fratre suo Conradus de Frenkenhusen sæpedictæ Ecclesiæ gratis obtulit. Viginti jugera algoti pecunia comparata. Tres mansus Alradi, quos a Bernero quodam emit, pro quibus dedimus prædium quoddam in Thessen, quod Gerardo mortuo filio ejus in beneficio dederamus, & post ab eodem filio amice redemimus. Decem jugera, quæ dedit idem Alradus pro anima filii sui. Septem jugera, quæ dedit Osbrandus & frater ejus. Quadraginta jugera Wernardi de Papenheim, pro quibus dedimus hæreditatem nostram in Menne. Sex jugera, quæ emimus ab Hagenne. Pastorem etiam in Scherve Episcopus alium non constituat, nisi quem Hersuitehusensis Abbas ordinari petierit. Duo mansus in Hodagessen, quos concambivimus, propria nostra hæreditate in Buvehusen a Monachis de Sualenberg. Item in Hodagessen prædium quoddam ex hæreditate Domini Heinrici Ducis, pro quo ei duos mansus in Rosbeke, XX solidos persolventes restituimus. Quinque mansus in Ruthehusen de manu Ducis accepimus, quos Cunradus de Amelunkessen ab ipso in beneficio tenuerat, & XIV librarum pretio inductus resignaverat. Tres mansus & X jugera in Rimbeka, quos Lucia a nobis in beneficio tenuerat & resignaverat. Unum Vorwerc in Riveninchusen, pro quo Canonicis majoris Ecclesiæ in Patherborn IV solidos annuo persolvendos dedimus. Pro decimatione etiam, quam ex fundo loci ipsius reddere debebant Præposito Ecclesiæ B. Petri. Decem Hurmalder de curia in Selmenchusen persolvi constituimus, ut ipsa fundi decimatio quieta eis & absque ulla contradictione rata permaneat. Itemque aliam decimam ex attinentiis loci ipsius, quem uxor Werneri ejusque filii Wernerus, Hermannus pro remedio animarum ipsarum omnium in manus nostras tradiderunt, ipsis fratribus nostris in Hersuithehusen contulimus. Ex omnibus his quæcunque potestati advocatiæ subjacebunt, ab omni ejus jure liberavimus, & pro eis alia videlicet Curbeke, Ossenthorp, Dasburg, curiam in Wartberch, quæ media vocatur, ei subjecimus. Istis determinatis, & omnibus, quæ dilectissimi fratres nostri in posterum justitia comite poterunt conquirere, pacem statuimus, eamque Dei Omnipotentis, & nostra auctoritate confirmamus, Fiant igitur in verbo Domini sicut Dathan & Abyron, & sicut Anania & Saphira omnes, qui locum illum, vel omnia, quæ ad ipsum pertinent, aliqua temerare præsumpserit injuria. Et ut inibi Domino servientes secure possint vacare, & videre quomodo suavis est Dominus, & nulla vicinorum injuria eorum perturbetur animus, eapropter prohibemus ab Christi fidelibus novalium suorum decimas quenquam exigere. Interdicimus insuper in omnibus locis, quæ ad ipsos pertinent, vexationes ferarum, insectationes volucrum, & generaliter omnia, quæ ipsis & quieti eorum possunt esse contraria. Permittimus quoque ejusdem loci Abbati, securam libertatem ordinis sui, ut nulla a Successoribus nostris fiat exactio suo ordini contrariæ institutionis. Ista ergo novellæ plantationis nostræ instituta undique sic decuit Episcopali auctoritate firmari, sigilli quoque nostri impressione signamus, & banno beati Petri Apostolorum Principis omniumque post ipsum Sedis Apostolicæ Præsulum, & nostro sub anathematis periculo communimus. Facta est autem traditio hæc in Capitolio Patherburnensi die Ascensionis Domini, anno ab Incarnatione Domini MCLV. Fritherici Regis IV. ordinationis nostræ* XXVII. Nomina testium, quorum præsentia & authoritate hæc firmata sunt subternotavimus. Bernardus Præpositus majoris Ecclesiæ, Almarus Decanus, Thitmarus, Ecbertus,

* al. XXVIII

tus Præpositus beati Petri, Evergisus, Uffo, Cunradus, Herbordus, Sifridus, Godescalcus, Bernhardus, Becelinus, Luthewicus, Cunradus, Reinerus. De domo B. Petri & Andreæ, Thegenhardus Decanus, Bernardus, Ruthegerus, Heinricus, Volcmundus, Reimboldus, Herwicus, Hecbertus, Hermannus, Walterus, Hartwicus, Albertus. Liberi isti, Volcwinus advocatus, Widekindus frater ejus. Thietmarus de Buren, Werno de Sturmethe. De Ministerialibus Ludolfus de Osdagessen, Cunradus Stapel, Eilbertus Villicus, Helmwicus, Hugo, Hermannus, Heinricus. Hoc quoque annotare placuit, quod communicato consilio Canonicorum utriusque congregationis societas & fraternitas cum fratribus in Hersuithehusen eodem loco & tempore hoc modo mutuo firmata est, ut tam pro vivis eorum quam pro defunctis secundum consuetudinem uniuscujusque claustri propriis fratribus debitam fideliter in Domino persolvatur orationis officium.

Quod exinde reliquum vitæ habuit Episcopus, totum in hoc atque aliis Cœnobiis dotandis & exornandis collocavit, tam prospero rerum successu, ut suam ipse felicitatem suspectam haberet. Nam reclusum aliquando in Borgentrich apud nos Sacerdotem, quem conscientiæ suæ arbitrum, ob vitæ sanctimoniam, consulere in more habebat, ob hanc sollicitudinem adiit: *Bellum*, inquiens, *contra potentem Comitem de Arnsberg, qui Ecclesiam meam infestabat, multis impensis gessi: nihilominus ex quo Cœnobium Hardehusanum condere cœpi, tam affluenter mihi omnia proveniunt, ut magnopere verear, ne hæc merces mihi hujus vitæ a Deo tantummodo compensata sit, & defraudandus sim in altera post obitum vita.* Ad quæ Sacerdos: *absit in illas angustas cogitationes venire: Dei liberalitas est, bene de se meritis in utraque vita remunerare. Quin ideo tam largus in te est, ut liberalior in alios esse possis.* His dictis ita recreatus est, ut exinde multo liberalius omnia sua in pauperes & religiosos converteret: tantumque adamavit religiosos hujus Cœnobii, & locum, ut in eo humari voluerit.

Accessit hoc anno Adriani quoque Pontificis, & Friderici Imperatoris diploma, quo uterque rogatu Bernardi Episcopi Hardehusanum Cœnobium confirmat & in tutelam suscipit.

Adrianus Pont. & Fridericus Imp. Cœnobium Hardehusanum confirmant.

Adrianus Episcopus Servus servorum Dei, dilectis filiis Volberto Abbati Herswithehusensis Monasterii, ejusque fratribus, tam præsentibus quam futuris, regularem vitam professis, in perpetuum. Quotiens illud a nobis petitur, quod religioni & honestati convenire dinoscitur, animo nos decet libenti concedere, & petentium desideriis congruum impertiri suffragium. Eapropter dilecti in Domino filii venerabilis fratris nostri Bernhardi Patherburnensis Episcopi, qui Ecclesiam vestram sumptibus suis construxit, precibus inclinati, eandem Ecclesiam sub B. Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis Deo propitio poterit adipisci, firma vobis vestrisque Successoribus & illabata permaneant. Sane novalium vestrorum, quæ propriis manibus aut sumptibus colitis, aut de nutrimentis vestrorum animalium, nullus omnino a vobis decimas exigere præsumat. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam temere perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum, pro quorum gubernatione & sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis Apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, secundo tertiove commonita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere, de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore & sanguine Domini nostri JESU Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco justa servantibus sit pax Domini nostri JESU Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem

præ-

præmia æternæ pacis inveniant. Datum apud civitatem Castelle per manum Rolandi sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyteri Cardinalis & Cancellarii, III Idus Junii. Indictione III anno Incarnationis Dominicæ MCLV, Pontificatus vero Domini Adriani Papæ IIII anno primo. Ego Adrianus Catholicæ Ecclesiæ Episcopus. Ego Imarus Tusculanus Episcopus. Ego Guido Diaconus Cardinalis S. Mariæ in porticu. Ego Johannes Diaconus Cardinalis Sergii & Bacchi. Ego Gerardus Diaconus Cardinalis S. Mariæ in via lata. Ego Odo Diaconus Cardinalis S. Nicolai in carcere Tulliano. Ego Guido Presbyter Cardinalis. Ego Hubaldus Presbyter Cardinalis S. Praxedis. Ego Manfridus Presbyter Cardinalis S. Savinæ. Ego Julius Presbyter Cardinalis S. Marcelli. Ego Bernhardus Presbyter Cardinalis S. Clementis.

Diploma Imperatoris Friderici haud minus illustre; quo non obscure simul dilaudat Episcopi nostri pietatem, & religionis studium, tanquam qui omnia sua bona per industriam in Episcopatu conquisita eroget in egenos & religiosos homines alendos dotandosque.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit universitati fidelium tam præsentium quam futurorum, quod ego Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator Augustus, velocem & momentaneum rerum temporalium transitum intuens, solos eos prudenter transitoria dispensare judico, qui in thesauros cœlestes per manus pauperum ea reponentes omnino transire non permittunt. Venerabilis igitur & dilecti nobis Bernhardi Patherburnensis Episcopi studium & devotionem, quam in pauperes Christi habet, commendo & magnifico, certus, quia eadem, qua mensus fuerit, immo superhabundanti, & & superfluenti mensura recipiet, quidquid in usus pauperum in æterna tabernacula se recipientium erogaverit. Ecclesiæ igitur, quam in Hersindehusen initiavit, & divina cooperante voluntate ad consumationem usque perducet, quæcunque vel ipse, vel aliorum quilibet fidelium ad sustentationem pro Christo pauperum ibidem Deo famulantium delegavit atque contradidit, rata & inconvulsa permanere volumus, & firma regali censura & auctoritate stabilimus & confirmamus. Si quis autem quicquam eorum, quæ prænominata Ecclesia possidet, ausu temerario auferre tentaverit, ut reus regiæ etiam majestatis, tanquam sanctionum regalium contemptor & violator appareat, sigilli nostri impressione cartam auctoritatis nostræ insigniri fecimus. Anno Dominicæ Incarnationis MCLV. Indictione III. anno regni nostri V. imperii vero primo.

Annus Christi 1156.

Hadriani IV. Pont. 2. Friderici I. Reg. 5. Imp. 2. Bernardi I. Ep. Pad. 29.

Alb. Stad. Crantz. lib. 6. Saxon. c. 18. Chr. Mont. Sereni. Otto Frising l. 2 de gestis Friderici I. Imp.

Imperator exinde per sequentis anni initia ad inferioris Rheni partes descendit, transgressusque in Westphaliam, Monasterii Pascha cum Friderico ejus loci Episcopo, magno procerum comitatu, celebravit. Hunc siquidem Episcopum; quocum Aquisgrani lætis simul auspiciis inunctus erat, magno semper in amore habuit. Perlustrata Westphalia in Ostphaliam transiit ad conventum Principum, quem Halberstadii Cal. Maji indixerat. Inde, qui transvolantium per Imperii provincias Cæsarum adhuc mos erat, in Bojariam transiit; celebratoque festo Pentecostes Keihemii in castro Ottonis Wittelsbachii, Herbipolim concessit; qua in urbe, dimissa jam priori conjuge, Beatricem Reinaldi Burgundionum Comitis filiam matrimonio sibi jungit. Tandem Ratisbonæ in publicis Imperii comitiis, quæ mense Septembri agitabantur, ex integro omnis controversia inter Henricum Leonem Saxoniæ nostræ Ducem, & Henricum Austriæ Marchionem est composita: cessitque libere Austrius Leoni omne jus, quod obtendebat in Bojariæ Ducatum; vicissim Austrio Ducatus titulus relictus, quem ne inanem haberet, Imperator ex Principum consensione Austriæ Marchionatum convertit in Ducatum, comitatibus etiam quibusdam adjunctis. Hactenus enim Marchionatus Austriæ, Stiriæ, atque Istriæ antiqua Bojorum Ducum jurisdictione continebatur, nec a co-

Gevoldus. Canisius tom. I. antiq. lect. Andreas Ratisb. Presbyt.

a comitiis Bojariæ abesse fas erat, quoties a Duce vocarentur ordines. Magnificum hac super re diploma descriptum superest. Liber inde & hæreditarius Ducatus Austriæ, qui postea tot Cæsares dedit Imperio Romano.

Inter hæc moritur XIV Maji Arnoldus Coloniensis Episcopus, magno omnium luctu, quem virum acuti ingenii, pacis & justitiæ amantissimum, bellicis publicisque rebus expertissimum commendant Scriptores; quippe qui jam ante Conrado Imperatore Cancellarii munere, multisque legationibus defunctus erat. A morte Arnoldi haud leve schisma ortum, eo quod Præpositi & Abbates Gerhardum Bonnensem Præpositum; Canonici vero Fridericum Adolphi Altenæ & Montium Comitis filium delegissent. Sed hoc malum prævertit Fridericus Imperator, utramque partem dissidentem Ratisbonam ad comitia postulando. Ibi postquam ab Episcopis & Principibus Friderici electio meliore Canonicorum suffragatione probata, Imperator primo regalibus donatum ad Pontificem Romam misit consecrandum. Hactenus Otto Frisingensis, quem Radevicus narrando excipit.

Otto Frising lib. 2 c. 32. Tritbem. Mersæus in Episc. Colon. Cleinsorg.

Arnoldo Arch. Colon. defuncto succedit Fridericus Comes Alten.

Annus Christi 1157.

Hadriani IV. Pont. 3. Friderici I Reg. 6. Imp. 3. Bernardi II Ep. Pad. 30.

Radevicus. Chron. Mont. Seren. Chr. Pegav. Brovv. l. 14 annal. Trev. Dodechin.

Bellum Polonicum feliciter ab Imperatore susceptum.

Summa tum per Imperium, ut Radevicus refert, tranquillitas erat. Tanta nimirum Æhenobardi Imperatoris erat majestas terrorque, ut ne commovere quidem se auderent inquieta Reipublicæ capita: tanquam mutati homines, terra alia, cœlum ipsum mitius molliusque videretur. Ne tamen inter pacis, ut fit, otia, torperet, bellum Polonicum agitabat cum animo. Igitur postquam sub initium anni Treviros adiisset, Pascha Wormatiæ celebravit: ubi in conventu Principum bellum Polonicum decretum. Urgebat id Imperator, ut Ladislaum profugum Regem restitueret, & Polonos ad tributum & obsequium Imperii, quod Conradus Rex ausus non erat, vi armorum compelleret. Moto per angustum montem exercitu Poloniam iteriorem ingressus, Boleslaum Principem cum Ruthenorum, Borussorum & Pomeranorum exercitu in fugam abjecit; vastataque ad extremum Polonia, compulit supplicem venire, prostratumque ad pedes Imperatoris duo marcarum millia Imperatori, Principibus mille, Imperatrici XX auri marcas, curiæ CC marcas argenti pendere, sistereque se Magdenburgi per festa Natalitia in conventu Principum ad fidem jurandam. Victor e Polonia reversus Herbipoli Manuelis Græcorum Imperatoris Legatos audivit. Munera hi simul ferebant ab Irene Imperatrice, Conradi Regis sorore, ad Fridericum Conradi filium adolescentem, Sueviæque Ducem. Verum quod insolenti verborum morumque fastu Græcum tumorem ostentarent, statuit non admittere in conspectum. Post ipsorum Legatorum aliorumque precibus flexus audiit, remisitque Constantinopolim. Nec multo post, aut certe anno proximo suos quoque legatos misit Fridericus ad Græcorum Imperatorem; quos inter Wiboldus Corbeiensis Abbas alteram hanc legationem rogatus ab Imperatore suscepit; ex qua altero demum anno rediens in Græcia moritur (uti in auctore Chronici Pegaviensis annotatum lego) nec sine veneni suspicione. Quam ob causam legati Græcorum Imperatoris, qui anno 1159 ad Fridericum Imperatorem missi aderant, refugerunt comitia nostrorum Principum intrare, nisi publica primum fide Principum data securi essent; quod ob tanti viri acceleratam veneno mortem aut suspecti, aut invisi haberentur ab Imperatore & Imperii Principibus. Tanto tum in pretio & amore erat Wiboldus Abbas, ob sapientiam, & operam tot legationibus pro Imperio sub tribus Germaniæ Imperatoribus præstitam; uti hæc Radevicus scribit. Quapropter Guntherus Ligurinus poeta de Wiboldo nostro.

Wiboldus Abbas Corbeiens. in Græcia moritur.

Chr. Pegav. Radevicus l. 2. c. 24.

Insignis meritis, & clara stirpe creatus.

Annus

Annus Christi 1158.

Hadriani IV Pont. 4. Friderici I Reg. 7. Imp. 4. Bernardi I Ep. Pad. 31.

Radevicus. Chron. Montis Sereni. Ursbergensis.

Imperator post celebrata Vesontione in Burgundia Principum comitia, in quibus ob legatos Pontificis acerbius tractatos cum Adriano Pontifice collisus est, in Saxoniam properavit ad conventum Principum, quem fine anni per Christi Natalitia Magdenburgi celebrem habuit. Eo cum ad constitutum diem non venisset Boleslaus ac Poloni ad jurandam fidem, iter in Bojariam reflexit, & Ratisbonæ in comitiis Ladislao Bohemorum Duci regiam coronam imposuit. Inde transito Francofurto, ad inferiores Rheni partes transiit, & Pascha in Cæsaris Insula ad sepulchrum D. Suiberti celebravit; ubi præclaro diplomate Hartwico Bremensium Archiepiscopo omnia bona & privilegia Ecclesiæ Bremensis a Carolo M. & ceteris Imperatoribus data instauravit. Testes, qui Imperatori adfuere, Fridericus Coloniensis, Gotfridus Trajectensis, Fridericus Monasteriensis, Philippus Osnabrugensis Episcopi. Albertus Aquensis, Gerhardus Magdenburgensis, Thibaldus Sanctensis, Arnoldus S. Andreæ, Bruno item S. Georgii Coloniæ, Otto Bremensis, Hartwicus Hammaburgensis, Udo Ramaslensis Præpositi. Henricus Dux Saxoniæ, Conradus Comes Palatinus de Rheno, Ludovicus Comes de Are, Theodoricus Comes de Cleve, Hermannus Comes de Kuke, Adolphus Comes de Monte, Simon Comes de Tekeneburg, Otto Comes de Ravensberga. Tabulæ hæ a Reinoldo Cancellario Moguntino Archiepiscopo & Archicancellario recognitæ, datæque in Verda S. Suiberti, x Calend. Maji. Indictione 6. Anno Incarnationis MCLVIII.

Diplom. Brem.

Hoc comitatu, indefesso labore, Imperator peragrabat provincias; atque, ut Radevicus scribit, omnem sibi diem perire fatebatur, quo non aliquid de Imperii commodis, aut de jure redintegrando., & justitia conservanda disposuisset.

Constituta ad Rhenum inferiorem, ac per Frisiam Westphaliamque Republica, Wormatiam reflexit iter, ad secundam expeditionem in Italiam, quam ad insolentiam Mediolanensium refrenandam suscepit: collectoque ad Augustam Vindelicorum exercitu ex omni Germania (quem Radevicus centum millium armatorum, Dodechinus quinquaginta millium censet) post Pentecosten iter est ingressus. Inter Episcopos accessere Arnoldus Moguntinus, Fridericus Coloniensis, Hillinus Trevirensis, Archiepiscopi: Conradus Eystadensis, Damicho Pragensis, Hermannus Verdensis, Godehardus Herbipolensis, Episcopi. Inter Principes Ladislaus Rex Bohemiæ, Henricus Leo Dux Saxoniæ & Bavariæ, Fridericus Dux Sueviæ, Henricus Dux Austriæ, præter ingentem Abbatum, Marchionum, & Comitum multitudinem. Postquam in Lombardiam perventum, incensis omnium animis cœpta est urbs 8 Calend. Augusti obsideri; eoque fame, peste, ferro, & pertinaci oppugnatione deducta est, ut 6. Idus Septembris supplex sese clementiæ Cæsaris permiserit. Statuerat Cæsar severiori exemplo animadvertere in cives; sed Principum & Episcoporum precibus mitigatus, recepit illos in gratiam. Post hæc totius Italiæ comitia indixit, in quibus de statu Italiæ transactum; fessusque exercitus in hiberna dimissus est.

Friderici Imp. expeditio altera in Italiam contra Mediolanenses.

Per hos posteriores annos vitæ suæ Bernardus Episcopus noster jam senio gravis, nec ad conventus Principum, nec ad Cæsaris aulam inter Episcopos multum accessit; maxima vero ejus occupatio & studium fuit in conservanda cleri disciplina, & lustrandis dotandisque Cænobiis quatuor, a se conditis: nec aliud his donationibus quæsitum, quam ut religiosorum hominum precibus securum sibi ex hac vita exitum a Deo impetraret; Id quod syncero pietatis affectu in omnibus ejus literis legitur. Quare modo Wilbacensi, modo Gerdensi Virginum Cœnobiis: modo Hardehusanis, modo Helmwardeshusanis donationum tabulas, quæ apud nos extant, consignavit.

Bernardi Ep. studium divini cultus promovendi.

Nec

Nec præter Meinwercum adhuc ullum reperio Episcopum nostrum, qui majori largitate omnia sua in Ecclesias & Cœnobia expenderit. Ex variis literis juvat unas proferre, anno superiori Helmwardeshusanis datas, ex quibus, ut in ceteris, de religiosissimi Episcopi pietate, modestia, constanti divini cultus propagandi studio æstimare licebit.

Bernardus Dei gratia Patherbrunnensis Episcopus. Omnibus fidelibus Christi tam præsentibus quam futuris Quoniam benignus Dominus, qui abundantia pietatis suæ & merita supplicum excedere novit & vota, de pulvere humilitatis nos suscitare dignatus est & erigere, ut collocaret cum principibus populi sui super solium pontificalis gloriæ, dignum est nos de beneficiorum ejus per omnia non immemores existere. Sed quia gratuitæ largitati ejus ex æquo respondere non possumus, conveniens est, quo Sanctis ejus aliquod nostræ devotionis obsequium offeramus, & quia reverentia & honor ipsis impensus in eum propter quem impenditur recurrit, eorum patrocinio veniam excessuum nostrorum impetremus, quam nostris meritis obtinere diffidimus. Placuit ergo nobis Ecclesiæ Beatæ Dei genitricis Mariæ, sanctique Petri Apostolorum Principis in Helvvardeshuson mansum unum & dimidium in villa Haldiggen dicta cum duabus areis & omnibus utilitatibus ad eas pertinentibus ad usus fratrum in præfata Ecclesia Deo servientium cum consilio fidelium nostrorum tradere, consentiente pariter & rogante Johanne, qui eas in beneficio a nobis acceperat. Volumus autem & in verbo Dei decernimus idem prædium cum absolutum fuerit, a Johanne in præbendam fratrum pro remedio animæ nostræ permanere. Præterea tradimus eidem Ecclesiæ decimas novalium, quæcunque Patres ejusdem loci poterunt elaborare; ut autem hæc traditio nostra, quæ sine alicujus personæ reclamatione facta est, rata permaneat, impressione sigilli nostri & banni nostri obtestatione roboramus, ut cum dæmonibus portio ejus sit, Si quis eam forte, quod absit, temerare vel infringere præsumpserit. Hujus traditionis testes sunt Canonici majoris Ecclesiæ Bernhardus Præpositus, Almarus Decanus, Thietmarus, Ecbertus, Reinbertus Præpositus; Sigifridus, & alii quam plures. Laici vero Boimundus, Luidoldus, Heinricus, Helmvvicus, & alii multi. Data V. Cal Aprilis, anno Dominicæ Incarnationis MCLVII Indictione V.

Annus Christi 1159.

Hadriani IV. Pont. 5. Friderici I. Reg. 8. Imp. 5. Bernardi I Ep. Pad. 32.

Radevicus. Ursberg. Wilhelm. Neuberg. Baronius. Gobelin. ætat.6.c.60 Schisma in Ecclesia, quod fovet Fridericus Imp.

Alter nunc annus procedit, quo Imperator Italiam ingressus, cum Mediolanensibus mox ad rebellionem relabentibus decertat, producta in tertium annum operosa & cruenta obsidione. Sed hoc ipso anno cum excederet e vita Calend. Septembris Adrianus Pontifex, teterrimum rursus schisma conturbavit Ecclesiam. Nam ab Adriani excessu viginti tres e Collegio Cardinalium elegere Rolandum Cardinalem, Apostolicæ Sedis Cancellarium, virum doctrina & omni virtutum genere ornatissimum, assentiente clero, & populo Romano, & Alexandrum eo nomine III dixere; cui D. Bernardus id jam diu ante præsagierat. Contra duo tantum Cardinales Joannes S. Martini, & Guido S. Calixti protrusere Octavianum S. Ceciliæ Cardinalem, quem Victorem IV appellarunt, hominem adeo ambitiosum, ut cum Alexandrum videret in Pontificali habitu, epomidem ipsi detraxerit, sibique sumpserit. Is quia Romanos quosdam tam e clero, quam populo in factionem suam pertraxerat, ausus est se ferre Pontificem, & Fridericum Imperatorem implorare patronum. Imperator, qui jam ex aliis dissidiis adversus Apostolicam Sedem exacerbatus, sibi eam potestatem sumpsit, ut judicium de Pontifice vero justoque commiserit Episcopis illius Conciliabuli Ticinensis; ex quo fœdum hoc schisma, quod in xx annum protractum, defensione Victoris Pseudopontificis, magno nominis sui apud posteros dedecore, suscepit, omnemque gloriam hoc turpi facinore obscuravit.

Annus Christi 1160.

Alexandri III Pont. 1. Friderici I Reg. 9. Imper 6. Bernardi I Ep. Pad. 33.

Radevicus. Ursberg. Sigonius. *Baronius Serrarius in Arnoldo.*

Anno dehinc proximo, qui Christi erat MCLX, secundo Februarii die, coactum auctoritate Imperatoris pro Pseudopontifice Victore stabiliendo Conciliabulum Papiense, cui ex Germania interfuisse memorantur Arnoldus

Ingentes in Ecclesia turbæ, ex schismate profectæ.

dus Moguntinus, Hartwicus Bremensis, Hillinus Trevirensis, Reinaldus Coloniensis, qui jam Friderico in Italia mortuo, Cæsaris gratia, ex Cancellario subrogatus erat, Wickmannus Magdenburgensis, tum alii cum Verdensi Episcopo. Quanquam multi ad Conciliabulum hoc evocati, se cum Eberhardo Salisburgensi, Alberto Frisingensi, Hartwico Ratisbonensi, aliisque subtraxerint: neque ipse etiam Hillinus Trevirensis Archiepiscopus interfuerit, ut falsa sit gloriatio Eberhardi Bambergensis Episcopi in epistola. *Solus Trevirensis de regno nostro superest in parte illa Archiepiscoporum, qui non consenserunt; fallatque index, qui nomina Episcoporum ejus Conciliabuli exhibet.* Post impium illud Papiense Conciliabulum Victor Pseudopontifex Alexandrum, contra Alexander Victorem diris devovet, scriptis simul ad omnes orbis Christiani Reges & Principes literis, quibus Cæsar ut obtruderet Victorem, Reinoldum Coloniensem Archiepiscopum, ortum ex Comitum de Dassel genere, mittit ad Reges Franciæ & Angliæ cum Adolpho Schawenburgensi Comite: Virdunensem Episcopum in Hispaniam: Pragensem Episcopum in Ungariam, alios alio. Inde dimissis in Germaniam Principibus, ipse cum ceteris, quas retinuit, copiis Mediolanum vario belli eventu oppugnat. Inter Principes, qui in Germaniam rediere, fuit Henricus Leo Dux Saxoniæ. Is ob Sclavorum rebellionem evocatus, Saxones collegit; ingressusque cum Marchione Theodorico Sclavorum regiones, ferro & populatione omnia vastat; occisoque ex insidiis Nicloto gentis regulo, Sclavos ad accipiendam Christi religionem permovet, & pro victoris arbitrio Episcopatus instituit. Tunc Geroldum Aldenburgensem, Evormodum Raceburgensem & Bernonem post multas ærumnas a barbaris perpessas Suerinensem Episcopum, potestate a Friderico Imperatore impetrata, imposuit. Ab his Episcopis fidem clientelaris obsequii exegit; quod utrumque contra jus sacrum fecit, cum Pontificis & Metropolitani sit, Episcopos imponere; eoque tot querelis a Bremensi Archiepiscopo actum. Sed ut Imperator, ita & ille per hæc convulsa Ecclesiæ tempora manus injecit in sacra. Rediit & Arnoldus Moguntinus Archiepiscopus, magna cum Reinoldo Coloniensi Archiepiscopo hujus schismatis bellique tuba ad Trevirense Conciliabulum; sed male exceptus a suis, ipso die S. Joanni Baptistæ nascenti sacro, inter missarum solemnia trucidatur a furentibus Moguntinis civibus. Hæc vindicis numinis pœna hunc auctorem schismatis consecuta; quemadmodum ceteræ legationes Cæsaris infelices fuere. Nam ut Helmoldus præter ceteros eorum temporum scriptores, Ecclesia Hierosolymitana & Antiochena, omnesque in Oriente; omnis præterea Francia, Anglia, Hispania, Dania, & omnia, quæ toto orbe Christiano sunt, Alexandrum Pontificem suscepere. Inter religiosorum ordines nemo Alexandri Pontificis defensionem ferventius constantiusque suscepit, quam Cistertiensium ordo; censebatque is Archiepiscopos, Episcopos & Abbates, plus quam septingentos quos idem Imperator e Germania proscripsit. Hujus præterea Cæsaris edicto imperatum, ut Episcopi, qui Victorem Pontificem non reciperent, sedibus suis pellerentur. Tanta Cæsaris vecordia erat: tantumque erat incidisse in Consiliarios & ministros, qui inflammati odio in Pontificem Imperatoris mentem accenderent, quam restinguere debebant. Impia Henriciani schismatis tempora redierant. Visusque Albertus & Liemarus in Arnoldo Moguntino, & Reinaldo Coloniensi resuscitatis. Hinc alii per Germaniam & Saxoniam Episcopi Victori Pseudopontifici: alii Alexandro vero Pontifici hærebant: alii incerti fluctuabant utri se jungerent. Stumfius quidam Suevus scriptor, Bernardum Episcopum nostrum inter schismaticos computat, forte ab Ursbergensi abductus, quod scribat Moguntinum Archiepiscopum cum suis suffraganeis Episcopis consensisse in electionem: aut quod Radevicus referat Arnoldum Moguntinum Archiepiscopum cum XIV suffraganeis interfuisse, & consensisse; quemadmodum id ceteri etiam Archiepiscopi fatentur in illo indice, se cum suis suffraganeis interfuisse, ac consensisse; cum tamen hi suffraganei Episcopi nec recenseantur, nec non nisi paucos admodum interfuisse, aut per literas post consensisse verisimile sit;

sit; quando in epistola ad Salisburgensem Archiepiscopum apud Radevicum refertur, Moguntinum, Coloniensem, Magdeburgensem & Bremensem Archiepiscopos cum nonnullis suffraganeis interfuisse; Archiepiscopos vero pro suis suffraganeis consensisse. Nec aliquem præter Hermannum Verdensem Episcopum ex Saxonicis reperio interfuisse. Certe Bernardus Episcopus noster cum Friderico Imperatore nunquam Italiam intravit; senio enim jam confectus erat: nec per literas etiam consensisse obtendi potest, quando ipsum Alexandrum verum Pontificem coluit. Argumento sunt indulgentiæ, quas primo anno ejus Pontificatus, qui a Septembri superioris anni deducitur, ab Alexandro impetravit; ita enim Gobelinus noster. *Idem Papa Alexander III. concessit visitantibus Ecclesiam Paderbornensem in die anniversariæ Dedicationis ejusdem XL dies, Nonis Octobris, Pontificatus sui anno primo. Deinde eodem anno IV Idus Octobris concessit visitantibus eandem Ecclesiam Paderfontanam in die Annuntiationis B. Mariæ Virginis XL dies indulgentiarum.* Satis hæc esse possunt, ut Bernardum Episcopum nostrum a nota schismatis absolvamus. Vixisse autem ad hunc, in quo versamur, annum Bernardum Episcopum, testes sunt hæ supremæ, quas reperio, donationum tabulæ, Hardehusano Cœnobio scriptæ.

Radevicus lib. 2. c. 70. Indulgentiæ Ecclesiæ Paderb. ab Alexandro Pont. datæ.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Provide & rationabiliter Ecclesiæ Dei Sanctorum Patrum providit authoritas, ut ea quæ Ecclesiarum sunt, eis in suo jure pro privilegiorum authoritatem conserventur, & quoniam dies mali sunt, omnis malignandi facultas canonica severitate amputetur. Noverit ergo omnium Christi fidelium universitas, quod ego Bernardus Paderbornensis Ecclesiæ humilis minister Ecclesiæ in **Herwideheffen** *quam in honore beatissimæ Dei genitricis Mariæ pro remedio animæ meæ & omnium meorum, qui Ecclesiæ Paderbornensi ante me præfuerunt, & mihi in ea successuri sunt, construxi unam domum ad manendum & tres ad sal coquendum in* **Saltkoten** *tradidi, & unam domum in Paderborn juxta viam, quæ de foro ducitur ad urbem eidem Ecclesiæ dedi, partem quoque campi qui dicitur Druc, quæsitum est a via, quæ de Apenhusen ducit per Colstedum versus Austrum Deo ibidem servientibus ad pascua gregum suorum, & ad omnem utilitatem confirmavi, nec non & tertiam partem indomitarum equarum mearum pro abolitione omnium peccatorum meorum insuper contradidi. Hæc autem recte & rationabiliter acta Episcopali banno auctoritate confirmavimus & sigilli nostri impressione roboravimus. Testes hujus rei sunt Sifridus Præpositus, & Manuoldus. Laici Ludolphus frater ipsius Episcopi, Rodolfus, Rocherus. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCLX.*

At non multum ab his superstes Bernardus Episcopus noster; quem Deus ex hoc turbulento Imperii statu, jam laboribus fractum, & senio fatiscentem, hoc ipso anno, XVII Calend. Augusti, ad immortalem vitam evocavit. In hunc mensis diem conveniunt omnia necrologia Cœnobiorum hujus Diœcesis, Abdinckhoviani, Hardehusani, Mariæ-Monasteriensis, Gerdensis, Herisiensis, Wilbacensis; in quibus anniversaria hæc dies, in sacris ex grata donationum & beneficiorum memoria præscripta peractaque est. Accedit necrologium Cathedralis Ecclesiæ & Bustorffiani Collegii in Notis ad Martyrologium Bedæ, in quibus idem dies anniversaria ejus memoriæ consecratur cum stipendio sacro Sacerdotum. Annus mortis hic idem est MCLX consignatus ab Auctore vitæ, qui triginta tres annos Episcopatum gessisse scribit; quemadmodum & nos res ab eo gestas per hos annos ordine deduximus. Totidem annos præfuisse memorat Chronicon Stederbergense, in quo diserte refertur anno 1160 obiisse. Quapropter errare dixeris Bruschium & Kersenbrochium, qui anno MCLIX obiisse tradunt. Gobelinus postquam narrasset ea, quæ anno MCLX gesta sunt, subjungit: *Eodem anno Bernardus Episcopus Paderbornensis obiit, & successit Evergisus.* Pergit deinde narrare, quæ anno MCLXI gesta sunt; quanquam erret quod Conciliabulum Papiense ad hunc ipsum annum referat, quod anno superiori, Indictione 8. mense Februario habitum diximus. Ab excessu

Obitus Bernardi Episcopi in Cœnobio Hardehusano sepulti.

e vita

e vita corpus omnium luctu, ut jusserat, deportatum est ad Hardehusanum Cœnobium ordinis Cistertiensium, humatumque grata in Fundatorem suum memoria, in medio Basilicæ choro, tumulo honorifico e terra altius erecto, mausolei in modum, ante aram Principem; quemadmodum hodiedum intra omnes bellorum turbas intactum aspicitur, Sepulchro hi versus inscripti.

Subjicitur lapidi, lapidem qui jecit in isto
Fundo, Fundator præsul Bernardus, inardens
Perpetuo zelo latriæ, quem jungere vivo
Digneris lapidi, lapis unice, qui duo jungis.

Præsul certe omni posteritatis memoria dignus, qui per triginta tres annos Episcopatum præclare gessit; & magnitudinem animi cum religione ita conjunxit, ut nec in sago felicitas, nec in toga pietas unquam desiderata. Bellum quod contra Arnsbergensem Comitem gessit, necessitas diœcesis extorsit: quo semel domito, quietam habuit diœcesin. Opes, quas collegit, cum patrimonio effudit vel in Ecclesias exornandas, vel in Cœnobia religiosorum hominum; quorum quatuor, ut diximus, e fundamento erexit dotavitque. Castimonia, atque omnium virtutum Episcopalium ornamentis per omnem vitam conspicuus, eoque apud Lotharium & Fridericum Cæsares magnæ auctoritatis, carusque Innocentio & Eugenio Pontificibus. Extat præclarum ejus encomium apud auctorem Chronici Stederbergensis ex rebus, quas hactenus descripsimus, cum laude gestis. Quorum omnium instar erit testimonium Evergisi Successoris, a quo in diplomate recitando appellatur *inclytæ memoriæ Episcopus*, decus videlicet Episcoporum ea tempestate per Saxoniam.

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER IX.

EVERGISUS XVII. SIFRIDUS XVIII. BERNARDUS II. XIX.

EPISCOP. PADERBORN.

EVERGISUS XVII.

EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1160.

Alexandri III Pont. 1. Friderici I. Reg. 9. Imp. 6.
Evergisi Ep. Pad. 1.

Posteaquam per absentiam Imperatoris in Italia sublatus est mense Septembri Bernardus Episcopus, Præsules & Canonici una consensione elegere mox Evergisum e gremio Collegii sui, virum ætate & moribus gravem, multumque

inter

In locum Bernardi Episc. defuncti, Cleri electione sufficitur Evergisus.

inter suos probatum ab usu omnium rerum, & virtutum conspectu. Nam supra viginti annos jam tum, cum legeretur Episcopus, Canonicum egisse in Cathedrali Collegio Paderbornensi, testantur tabulæ Gerdensi Cœnobio anno MCXXX a Bernardo Episcopo consignatæ, quibus Evergisus inter Canonicos testis subscripsit. Anno deinde MCXXXVI eidem Cœnobio datæ literæ, annoque post MCLV a Bernardo Episcopo Monasterio S. Mariæ tabulæ fundationis scriptæ, in utrisque rursus inter primarios Canonicos Evergisus testis introductus; ut verisimile habeas, Evergisum, ob probatam tot annis in clero vitam, ab ipso Bernardo Episcopo sibi Successorem esse commendatum. Ex qua vero familia sit ortus, nec in annalium nostrorum memoria, nec ab aliis notatum reperio. Quanquam pronum sit asserere, ex veteri aliqua nobilitate genitum: quales tum pleriquę in Collegio Cathedrali censebantur, qualesque tum passim per Saxoniam ob potentiorum studia legebantur Ecclesiarum præsules.

Qui primo statim Episcopatus sui anno fundationem Hardehusani Cœnobii confirmat.

Sacrum Episcopi munus, quod per XVIII annos gessit, auspicatus est a religionis studio, conservanda cleri disciplina, fovendisque religiosorum Cœnobiis; quemadmodum hæc ab antecessore & majoribus acceperat. Quapropter hoc ipso statim anno sui Episcopatus grata & honorifica erga Bernardum memoria, Cœnobii Hardehusani fundationem bonaque omnia ab ipso donata Episcopali auctoritate præmuniri voluit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Evergisus Dei gratia Patherbronnensis Ecclesiæ electus. Provide & rationabiliter Ecclesiæ Dei sanctorum Patrum providit auctoritas, ut possessiones Ecclesiarum in suo jure per privilegiorum auctoritatem eis conserventur; & quoniam mundus in maligno positus est, omnis malignandi facultas canonica severitate amputetur. Noverit igitur omnium Christi fidelium universitas, quod quæcunque venerabilis antecessor noster inclitæ recordationis Domnus Bernhardus Episcopus Ecclesiæ Herfetehusensi juste contulerat, quam pro remedio animæ suæ & omnium antecessorum suorum in honore beatissimæ Dei genitricis & semper Virginis Mariæ construxerat, prompto animo & bona voluntate approbamus, & Episcopalis auctoritatis munimine confirmamus. Sunt autem hæc ipsa: curia in Herfethehusen cum omnibus suis appendiciis, curia in Scherve cum Ecclesia, prædium in Rimbeke, Rocenhusen, Scievelinchusen, Hadagessen, Sledale. Hæc omnia cum suis appendiciis. Insuper in Saltcoten unam domum ad manendum, tres ad sal coquendum, unam domum in Patherburnen juxta viam, quæ de foro ducit in urbem, partem quoque campi qui dicitur Thruheim, quantum est a via, quæ de Ogenhuson ducit per Colstide, versus Austrum per pascua gregum. Tertiam quoque partem agrestium equorum, quod leges equicium vocant. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCLX. coram testibus subscriptis, quorum nomina sunt hæc, Sifridus Præpositus, Alcmarus Decanus, Thietmarus, Uffo, Manegoldus, Altmannus, Thietmarus de Buren, Johan, Herman, Hartman, & alii quam plures.

Hisce tabulis dum se electum scribit Paderbornensis Ecclesiæ antistitem, satis simul indicat initia Episcopatus ante confirmationem & consecrationem, quæ aut hoc ipso anno, aut proximo consecuta est; tametsi ut multa alia de Evergiso, ita ob negligentiam Scriptorum desideramus, quo tempore & a quibus post consecratus sit Episcopus. Incidit Episcopatus ejus in conturbata schismatis tempora, Imperatore hærente in Lombardia; in qua expugnata excisaque Cremona post educta XX millia hominum, urbs Lauda præmunita, ex eoque Mediolanum vario belli eventu obsessum.

Annus Christi 1161.

Alexandri III Pont. 2. Friderici I Reg. 10. Imp. 7. Evergisi Ep. Pad. 2.

Ursberg. Otto a S. Blasio.

Anno autem proximo, postquam Imperator copiis ex Germania est auctus, vere ineunte, urbem arctius obsidere cœpit; ingens enim armatorum multi-

multitudo, a proceribus priori anno remissis, est adducta: præterque Danielem Pragensem Archiepiscopum, Fridericum Sueviæ Ducem, Henricum Ducem Saxoniæ, Adolphum Comitem Holsatiæ, ceterosque Principes, memorantur in diplomate Cæsaris (quod Burchardo Argentinensi Episcopo Laudæ in comitiis V Calend. Junii dedit) Reinoldus Coloniensis, Fridericus Monasteriensis, & Wernerus Mindensis, Episcopi, cum copiis suis accessisse. Mindensis etiam in eorum fastis memoratur consanguineus Imperatoris; quo sanguinis nexu Fridericus Monasteriensis Episcopus verisimiliter Imperatorem secutus fuerit; ut hi Episcopi a schismatis labe immunes non fuerint. Palam Gero Halberstadiensis Episcopus, qui, submoto Ulrico, vero pioque Episcopo, obtrusus erat, schismaticum se professus, eoque a Victore Pseudopontifice pallii usu donatus est. Ita contagio schismatis per Saxoniam serpere cœpit. Nihil his commotus Evergisus Episcopus noster, in fide Alexandri veri Pontificis stetit, Bernardi antecessoris vestigiis inhærendo; quanquam plerique jam per Saxoniam Episcopi, ad gratiam Imperatoris & suorum Archiepiscoporum, Victorem Pseudopontificem coluerint; inter quos & Hermannus Verdensis Episcopus Legatus Romam pro Pseudopontifice ab Imperatore & Archiepiscopis missus.

Chron. Mont. Seren. Albert. Stad. ad an. Christi 1161. Chr. Pegav. Sigon. Radev. l. 2. c. 54.

Annus Christi 1162.

Alexandri III Pont. 3. Friderici I Reg. 11. Imp. 8. Evergisi Ep. Pad. 3.

Miserabile urbis Mediolanensis excidium. *Otto a S. Blasio. Sigonius. Robertus de monte. Urtbergens. Baronius. Radevici appendix.*

Tandem consequenti anno Mediolanenses extrema fame, quæ ad canes etiam comedendos adegerat, pressi, impositis jugulo gladiis, supplices urbem, se, suaque omnia ad Cæsaris arbitrium quarto Martii dedunt. Tertio post die promiscua civium multitudo, flebili agmine, prælata D. Ambrosii effigie, ac singulis crucem manu gestantibus, prostrati ad pedes Imperatoris non aliud obtinent, quam ut jussi sint obsides dare: portas, mœnia, turres suis manibus destruere: fossas æquare solo: urbe emigrare. Ac ne spes redeundi superesset, ædificia, præter paucas basilicas, e fundamentis eversa sunt. Ita nobilis illa urbs D. Ambrosii, & tot sanctorum Episcoporum sedes vasta jacuit, & per quatuor mundi plagas aratro proscissa. Miserabile hoc excidium, quod hostibus lacrymas extorsit, Barbarossa, ad omnia inexorabilis, spectare potuit, non sine crudelitatis ad posteros fama. Principis quippe est severitatem ita temperare, ut pœna perveniat ad paucos, exemplum ad multos. Hoc Cremonæ & Mediolani funesto spectaculo ceteræ urbes, ac tota Lombardia in obsequium & fidem ultro venere.

Corpora SS. trium Regum Mediolano

Inter militum spolia cessere Episcopis Divorum corpora & reliquiæ, quibus urbs illa plena erat. Ex his corpora trium Regum, magnus ille Germaniæ thesaurus, a Reinoldo Archiepiscopo Coloniam transportata. Aliis Episcopis alia Divorum pignora in sacram prædam venere, quibus Germania Saxoniaque exornata est.

Coloniam transportantur.

Evergisus Ep. Pad. adhæret Alexandro vero Pontifici, a quo indulgentias pro sua Ecclesia obtinet. *Saxo Gram. l. 14. Brovverus hist. Trev. l. 14.*

Evergisus Episcopus noster, cui nihil cum bello illo commune, domi permansit apud suam Ecclesiam; eoque impensius Alexandrum Pontificem coluit, quo certius intellexit Alexandrum sub initium anni in Gallias profectum esse, & in conventu Burgundico, quo ipse Cæsar concesserat, Galliæ, Daniæ, & Angliæ, ceterosque orthodoxos Reges, Principes, & populos in Alexandri veri justique Pontificis fide decrevisse persistere, frustra licet obnitente Friderico Imperatore cum suis schismaticis Episcopis, a quo Franciæ Rex sollicitatus ad schisma. Et susceperat quidem in illo conventu Walderamus, Kanuti Martyris filius, Regnum Daniæ & Norwegiæ a Friderico Imperatore, valida adhuc Imperii majestate, quæ Reges illos diceret; schisma tamen perosus Apostolicam sedem coluit. Atque ut de Evergisi obsequio in Pontificem, & Pontificis in Evergisum constet, Alexander hoc anno Evergiso, haud secus quam Bernardo fecerat, novas indulgentias impertitus est; ita ita enim Gobelinus noster. *Idem Alexander Pontificatus sui anno tertio, V. Calendas Junii, concessit visitantibus eandem*

Gobel. ætat. 6. c. 62.

eandem

eandem Ecclesiam Paderbornensem in eodem festo die Annunciationis, & octo diebus praecedentibus, & octo diebus sequentibus ejusdem festi diem pro qualibet die, unum annum, & XL dies indulgentiarum. In hunc modum dum alii pro Pseudopontifice laborant, armaque versant, Evergisus sacris intentus est cum Alexandro Pontifice, plus confisus literis ejus, ad se aliosque Episcopos datis, quibus suam electionem probarat; quam ut se Schismaticorum persuasionibus, militiæve permitteret.

Evergisus Ep. donationem bonorum, a viro nobili Monasterio Abdinghov. factam confirmat.

Et hoc ipso anno Evergisus, dum multo sapientius domi sacra procurat, offert se illi pius e nobilitate vir cum conjuge ad statum vitæ religiosæ amplectendum; quorum donationem, Cœnobio Abdinghoviano factam, præclaro simul modestiæ suæ ac pietatis documento ratam habet, eoque hic referre intererit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Evergisus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ humilis minister. Si denarium diurni laboris cum laborantibus in vinea Domini percipere volumus, pondus diei & æstus portantibus vigilantia pastoralis sollicitudinis assistere haud segniter debemus. Unde omnium fidelium Christi, tam præsentium quam futurorum, universitati notum esse volumus, qualiter quidam homo nobilis, Erpo nomine, cum uxore sua Gertrude, æque nobili, regularis vitæ propositum & consortium in Ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli, quæ in suburbio nostræ Sedis sita est, expetens, contulit usui & honori ejus Ecclesiæ multa hæreditaria, quæ in his tabulis recensentur bona. Hanc donationem, Abbati Conrado factam, auctoritate pontificali, & severa comminatione ultionis divinæ firmat. *Testes Siffridus Præpositus, Almarus Decanus, Reimbertus Præpositus, Uffo Cellerarius, Heribertus, Bernardus, Meingoldus, Altmannus, Reinerus Canonici, ceterique Ministeriales. Acta sunt hæc Anno ab Incarnatione Domini MCLXII, Indict. X, imperii VIII, Episcopatus nostri tertio.*

Annus Christi 1163.

Alexandri III Pont. 4. Friderici I Reg. 12. Imper. 9. Evergisi Ep. Pad. 4.

Dodechin. Otto a S. Blasio. Chr. Mont. Seren. Sigonius. Serrar. in Mog. hist.

Imperator Archiep. & cives Moguntinos persequitur

Imperator postquam in Burgundiæ conventu frustratus est suis conatibus adversus Alexandrum Pontificem, Wormatiam concessit ad Paschatis celebritatem peragendam. Inde Moguntiam acceleravit ad conventum Principum, in quo dira sententia adversus Moguntinos cives pronunciata, ob necem Arnoldi Archiepiscopi ante biennium perpetratam. Quippe jussu Imperatoris urbis mœnia dejecta: cives pauci, qui remanserant, partim ad mulctam, partim ad capitale supplicium postulati: urbs in solitudinem versa. Cremonæ & Mediolani prope excidium spectabatur in Moguntia, quod ceteri civium cum uxoribus & liberis profugerant; mansitque florentissima urbs per XXVII annos mœnibus & incolis nudata: nec multo post Conradus Moguntinorum Archiepiscopus, ac Metropolitanus noster, præsul egregius, quod ad Alexandri veri Pontificis partes transiisset, dejectus e sede sua, in ejusque locum repositus est, Cæsaris auctoritate, Christianus ejus Cancellarius, vir quidem magnis naturæ dotibus clarus (quippe qui Latina, Græca, Italica, Gallica, & Belgica lingua, ut materna, loquebatur, manu etiam militari promptus) sed schismatis labe defœdatus. Conradus exinde ad Alexandrum Pontificem se contulit, a quo ob fidei constantiam in Cardinalium numerum est cooptatus, factusque Sabinensis Episcopus; neque unquam post tributum & jus Moguntinæ Sedis remittere voluit; donec post obitum Christiani in Moguntinam Sedem receptus rediret. Misera interim Moguntina diœcesis, quod in ea Episcopus non esset, qui clericos ordinaret, chrisma consecraret, pœnitentes admitteret, sacras virgines velaret, Ecclesias dedicaret, Christiano Archiepiscopo Imperatorem & aulam sectante. Hujus Metropolitani sui exemplo Evergisus quoque Episcopus noster confirmatus, Alexandro Pontifici adhæsit multo constantius.

Im-

Imperator post hæc mense Octob. cum conjuge in Italiam proficiscitur, uti Christianus Cancellarius & Moguntinus Archiepiscopus illi cum Reinoldo Coloniensi Archiepiscopo aderat. Omnis horum labor in tuendo Victore Pseudopontifice, qui Laudæ Imperatorem convenit; & Reinoldus Archiepiscopus, dum Lombardiam, Marchiam & Thusciam perlustrat, omnes, quotquot reperit Episcopos Victori adversos concitat; ut vere quidam vetus apud Baronium Scriptor Reinoldum omnium schismaticorum antesignanum dixerit.

Trithem. in Chron. Hirsav. Cæsarius l. 5. c. 19. Godefridus. Oanthal. Brovverus. Coloniæ plures ex Tanchelini secta hæretici comburuntur.

At vero qui lupi per hanc varii vagique pastoris absentiam a suis ovibus intrarint ovile Coloniensis Ecclesiæ, tradidere Trithemius & Cæsarius. Nam per id tempus ex Belgio & Flandria potissimum venere Coloniam hæretici, flagitiosi homines, ex Tanchelini secta nondum extincta, qui se Catharos, hoc est, mundos, dixere, cum doctrina & moribus mortalium essent fœdissimi; præterquam enim quod mixta vagaque libidine viverent viri ac fœminæ, Anabaptistarum primorum instar palam docebant, Sacerdotes, Clericos, & Monachos esse orbis impostores, & diaboli laqueos: Sacramenta Ecclesiæ vana esse ludibria: in Eucharistia nec Corpus Christi nec sanguinem ulla potestate Sacerdotis posse dari; & quæ præterea hujus impiæ sectæ nefanda dogmata erant, jam latius etiam per Bohemiam, Thuringiam & Alsatiam sparsa. Coloniæ primum detecti, cum in horreo quodam conventicula agerent; horum magistri, & capita sectæ, Arnoldus Marsilius & Theodoricus quidam: hi postquam deprehensi, vocantur ad judicium & certamen, & cum in congressu doctorum virorum, victi rationibus, persisterent pertinaces, igni adjudicantur. Ducti igitur Nonis Augusti octo ex his viri & duæ fœminæ ad rogum, Arnoldo etiam semiustos ad constantiam hortante. Dum flammis absumerentur, aderat inter eos puella quædam elegantis formæ, cui ob ætatem parcitum erat, si resipisceret; at illa ex præsentibus sciscitata, ubi esset Arnoldi cadaver; quo monstrato, vultum veste obtegens, insiliit in medias flammas, ultroque orci victima accessit. Tanta hæresis obstinatio; quæ diaboli fraude suos etiam martyres habet; uti & nostra hæresis ætate compertum est. Non enim supplicium facit martyres, sed causa; & martyr esse non potest, qui in Ecclesia non est. Quare ejusmodi mors non est corona fidei, sed pœna perfidiæ; quemadmodum id Cyprianus jam dudum docuit. *lib. de dupl. martyr.*

Hoc præterea anno Henricus Leo Dux Saxoniæ nostræ, frequentem Episcoporum conventum procerumque congressum Hannoveræ habuit; seu id ante expeditionem Sclavicam factum sit, seu post eam. Hujus quippe conventus testimonia sunt tabulæ Ducis, quibus Cœnobio Flechtorpiensi nostræ Diœcesis decimas villæ Flechtorpianæ, & privilegia a Bernardo Episcopo data, sua auctoritate rata habet. *Hujus rei testes sunt viri, qui curiæ istic interfuerunt: Evergisus Paderbornensis & Wernerus Mindensis Episcopi. Conradus Abbas Corbeiensis, & Conradus Abbas Paderbornensis in Abdinghoff. Comes Otto & frater ejus, Henricus de Ravensberg, Comes Henricus & frater ejus, Henricus de Arnesberg, Comes Volcmarus & frater ejus, Widekindus de Sualenberg, Comes Adalbertus de Everstein.*

In utraque Sclavia, studio Henrici Leonis, & Alberti Ursi religio Christiana restituitur. *Helm. lib. 1. Chr. Mont. Sereni Alb. Stad. Chron. Sclavorum. Hist. Archiepisc. Brem. Crantz. in Saxonia.*

Salubri hujus anni consilio Henricus Leo Dux Saxoniæ, contracto ex Saxonia exercitu, occidentalem Sclaviam ingressus; occisoque Nicloto Sclavorum Principe, castra, quæ ille incenderat everteratque, reparare cœpit. Divisaque inter milites terra, castris impositi sunt præfecti, Cuscinensi Adolphus Brunswicensis advocatus, Suerinensi Guncelinus, Meckelenburgensi Henricus nobilis de Scaten, aliis alii. Instituti ad religionem firmandam tres Episcopatus, Aldenburgensis, Raceburgensis, & Meckelenburgensis, impetrata ad id Imperatoris facultate; quanquam Aldenburgensis jam ab Ottone M. institutus floruerat in Metropoli illa Obotritorum. Hi novis decimis & fundis, sed levibus admodum, dotati; evocatique ob id ad Leonem Geroldus Aldenburgensis, Evermodus Raceburgensis, & Berno Meckelenburgensis, Episcopi, ad clientelarem fidem dicendam Duci; id licet ob regalia Imperatorii juris esset, Dux tamen postu-

postulare ausus; eoque Episcopi non nisi inviti præstitere, ne surgentem Ecclesiam turbarent in limine religionis. Haud multo post Aldenburgensis Episcopi sedes, rogatu Geroldi, Lubecam translata, ad florentem civibus urbem, in eaque duodecim Clericorum Collegium a Duce conditum. Accessere per id tempus Rugiani populi, & se in fidem Ducis dedere, quos Waldemarus Daniæ Rex Christi religione imbuendos susceperat; quod salutare tamen opus inopia Sacerdotum illi intermittendum fuit. Pulcherrimum hoc Henrici Leonis operum fuit. Verum quod institutionem horum Episcopatuum cum introductis Episcopis, eaque, quæ Pontificis Romani ac Metropolitani Hamburgensis erant, sibi sumpserit, haud leviter jura sacra læsit, quæ in hac temporum, & schismatis perturbatione dissimulanda fuere.

Pari rerum successu Albertus Marchio, cognomento Ursus, Orientalem Sclaviam cum exercitu ingressus, omnem illam regionem perdomuit, & ad Christi religionem reduxit. Instauratus Brandeburgensis & Havelbergensis Episcopatus; & quia regio illa incolis prope vacua erat, traducti Coloni ex Hollandia, Selandia, Flandria, aliisque Christianorum provinciis. Quemadmodum & Henricus de Scaten, quod Helmoldus scribit præsens eorum temporum inspector, ex Flandria adduxit Colonias in Sclaviam Occidentalem, ut mixti inter Christianos barbari Christi religionem discerent; quo consilio, ut supra relatum est, ex Frisia & Westphalia magna incolarum multitudo in hasce provincias traducta. Mirifice post hæc utraque Sclavia pace, religionis cultu, hominum multitudine, & omni rerum abundantia florere cœpit; haud secus, quam Waldemarus, Danorum Regum optimus, ex quo post Sueonem sævum & Kanutum martyrem in conventu Burgundico a Friderico Imperatore subrogatus erat, latissime Christi religionem per Daniam, Sueciam & Norwegiam propagavit.

Annus Christi 1164.

Alexandri III. Pont. 5. Friderici I. Reg. 13. Imp. 10. Evergisi Ep. Pad. 5.

Sigonius. Baronius. Godefr. Pantaleon.

Quæ dum prospere aguntur in utraque Sclavia, obturbatur Ecclesia novo schismatis incendio. Cum IV Calend. Maji extinctus erat Victor Pseudopontifex, Romana Schismaticorum secta elegit Guidonem Cremonensem, alterum e Cardinalibus Schismaticum, qui Victorem obtruserant, dictusque est ab his Paschalis III. Poterat exitiale schisma consopiri, nisi Fridericus Imperator hujus denuo Pseudopontificis patrocinium, eadem, qua Victoris, pertinacia suscepisset. Hærebat hoc anno Imperator in Italia; cumque multæ civitates Lombardiæ præfectorum a Cæsare impositorum injuriis exagitarentur, rebellionemque denuo moliri cœpissent, mense Octobri in Germaniam rediit ad instaurandum exercitum.

Conradi Palatini adversus Archiep. Colonienf. motus facile repressi.

Per hanc Cæsaris absentiam Rheni limites infestavit Conradus, Rheni Palatinus, Imperatoris frater, collisus cum Reinoldo Coloniensi Archiepiscopo; seu quod Coloniensis potentiam non ferret, seu quod castrum Rineccium, ut auctor vetus habet, Archiepiscopus scriptis ex Italia literis per D. Philippum Heinsbergium Decanum præmuniri jussisset. Et objecto munimento, ut Panthaleon refert, ita exacerbatus est Palatinus, ut collecto exercitu prælii locum indixerit Andernacensem campum. At quæ industria & gratia erat Coloniensium præsulum & Canonicorum apud vicinos populares ac Westphalos, brevi ingens confluxit exercitus, quo non modo campus, sed & Rhenus navibus confertus stetit; censaque feruntur CXX millia armatorum. Cum hoc exercitu processum est Andernacum, Duce Philippo Heinsbergio, expectatusque per XII dies Palatini adventus; sed is, qui tantas minas spirarat, ne eminus quidem se ostendere ausus, belli finem ex timore habuit; maluitque ignaviæ notam, quam aleam prælii subire; nec Imperator ex Italia reversus aliud pro fratre ausus, quam ut Reinoldum Archiepiscopum verbis objurgaret.

Sed

Bellum Principum Westphalicorum contra Comitem Arensbergensem. *Gobel. ætat. 6. c. 60. Crantz. in Metrop. lib. 6. c. 46. Cleinsorg.*

Sed & aliud absente Imperatore bellum in Westphalia exarserat. Henricus Arensbergius Comes Henricum fratrem, qua ex causa incertum, conjecerat in carcerem, in quo haud multo post extinctus scribitur a Gobelino; idque a reditu Hannoverani conventus recens factum esse constat ex literis supra allatis. Quæ facinoris atrocitas excivit vicinos Principes in arma Reinoldum Coloniensem, Fridericum Monasteriensem, Wernerum Mindensem, Evergisum Paderbornensem, Episcopos: hi junctis copiis suis cum Henrico Leone Westphaliæ & Angariæ Duce, quem Polemarchum habuere, Arensbergam obsidione incingunt, expugnataque munitissima arce, Comitem captivum abstrahunt (quem jam ante etiam Imperator proscripserat.) At Comes, postquam Imperatoris clementiam appellavit, Reinoldo Archiepiscopo omnia sua in manus obtulit: Reinoldo quoque apud Imperatorem interveniente, restitutus est. Neque tum Comitatus Arensbergensis, neque post obitum Comitis Coloniensi Ecclesiæ cessit, quod Crantzius visus est dicere, sed hæc ad posteriora tempora, aliamque conventionem referenda sunt.

Annus Christi 1165.

Alexandri III. Pont. 6. Friderici I. Reg. 14. Imp. 11. Evergisi Ep. Pad. 6.

Otto a S. Blasio. Godefr. Panth. Baron. ad ann. 1166. Sigonius.

Friderici Imp. odium & acta contra Alexandrum verum Pontificem.

Turbidus nunc sequitur annus ex pertinaci atrocique Friderici Imperatoris odio in Romanum verumque Pontificem. Nam postquam didicit Alexandrum Pontificem repetitum a Romanis, & flagrantissimis omnium animis, magnaque populi gratulatione repositum esse in sedem S. Petri, abjurato Paschali Pseudopontifice; Imperator peracta apud Saxones Quadragesima, ac Fuldæ sacra Palmarum die, Herbipolim maturavit ad conventum Episcoporum ac Principum, per festa Pentecostes indicatum; in quo tanquam furiis agitatus Imperator causam Pseudopontificis egit. Actum igitur in Conciliabulo illo, quod Imperator XL Episcoporum gloriatur, primum de pace inter Imperatorem & Pontificem; idque consilio Reinoldi etiam Coloniensis Archiepiscopi tentatum, quod diceret Salisburgensem & Moguntinum Archiepiscopos totamque Alemanniam Alexandro Pontifici hærere. Sed his spretis Imperator voluit; ut omnes, qui aderant Episcopi, Paschali Pseudopontifici jurarent fidem. Quam in rem postulatus primum Wicmannus Magdeburgensis Archiepiscopus, qui recens ex Palestinæ peregrinatione redierat, totus a Pseudopontifice aversus. At cum ille detrectaret juramentum, nisi prius Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus se consecratum Episcopum sisteret, ac jurejurando præiret: tum vero Imperator stomachari adversus Coloniensem, proditionis eum ac perfidiæ insimulare palam; quod qui sibi primum schismatis auctor fuisset, modo resiliret, pronus in Alexandrum. Ac Coloniensis non prius jurare voluit, quam ipse Imperator juramentum diceret. Ad quæ Imperator, omnibus, inquit, Episcopis juranda est Paschali Pontifici fides. Ita Coloniensis, ira & minis Imperatoris victus, Pseudopontifici juravit. Postquam ventum ad ceteros Episcopos, reclamant omnes, excepto Verdensi, palam, malle se omnibus regalibus spoliari, quam juramentum dicere. Sed tanto minacius urget Imperator. Multumque restitit Magdenburgensis, in omnem partem se vertendo; at tandem certis quibusdam legibus cum Bambergensi inter obortas lacrymas fidem Paschali addicit. Post illos Verdensis, & Gero Halberstadiensis, quorum uterque obtrusus erat Episcopus, libere jurant. At Virdunensis & Frisingensis Episcopi palam detrectando juramentum recessere. Ad hunc modum alii vel subduxere sese, vel inviti, diversaque mente sponsionem fecere. Hillinus Trevirensis Archiepiscopus, ne in hunc scopulum incurreret, non accessit. Ast nemo constantior Conrado Salisburgensi Archiepiscopo; is licet Cæsaris esset consanguineus, palam detestans schisma, Alexandrum Pontificem veneratus est. Quemadmodum & Conradus Moguntinus Archiepiscopus ultro, ut diximus, in exilium ire maluit, deserto Archiepiscopatu, quam Pseudopontifici se jungere; & qui Christianus Archie-

chiepiscopus in ejus locum obtrusus, is Schismaticus erat, antichristi potius, quam Christiani nomine dignus, uti Sarisberiensis scribit. Nec Coloniensis Archiepiscopus ultra duos provinciales Episcopos suos habuit, qui jurarint; ut ægre reperias, quinam illi XL Episcopi fuerint, quos epistola Imperatoris jactat jurate recepisse Pseudopontificem, vana potius quam vera voce scribentis hanc epistolam. Interim Imperator publico edicto jubet omnes Præsules, Abbates, Clericos, Monachos, milites, abjurato Alexandro, Paschalem recipere; id si detrectent, omni honore, beneficio, & privilegiis excidant. Hac pertinacia mentis & insania totam Germaniam conturbavit Imperator, schismate in Principes & proceres diffuso, quorum alii Alexandrum, alii Paschalem Pseudopontificem coluere.

Evergisus Ep. Pad. non adhæsit Pseudopontifici.

Utrumne Evergisus Episcopus noster Conciliabulo huic interfuerit, non reperio in annalium nostrorum memoria. Haud aliud mihi de illo statuere fas est, quam quod Alexandro vero justoque Pontifici, ut cœpisse diximus, constanter cum suo Metropolitano inhæserit. Vir publicis sese non multum miscens, nec aulam sectatus; sed intra diœcesin suam se continens, sacris operam dando. Adhæc domestico malo afflictus, retentusque; nam hoc anno, quod Gobelinus noster scribit: *Civitas Paderbornensis a parte occidentali ultra forum cum Ecclesia forensi, & Ecclesia S. Petri & Pauli miserabiliter igne consumpta est.* Quartum hoc incendium est urbis, quod cum civibus, tum Cœnobio Abdinghoviano funestum fuit; quando, ut alii perhibent, etiam Cœnobium cum Ecclesia SS. Petri & Pauli in cineres consedit. Quare Evergisus, pro insigni ceterorum Episcoporum caritate, Ecclesiam & Cœnobium sibi instaurandum sumpsit. Subinde ad fines diœcesis profectus Evergisus opus Cœnobii Hardehusani, quod ab antecessore suo prope perfectum erat, ipse omni, qua hactenus cœperat, diligentia & liberalitate absolvit; ac lætus eo omnem fabricam deductam esse, 18. Calend. Decembris Basilicam ac Cœnobium solemni ritu dedicavit; quibus sacris cæremoniis simul princeps ara B. Virginis, & duo, quæ ad latera erecta erant, altaria, alterum honori Apostolorum, alterum S. Martino, inclusis Sanctorum lipsanis, consecrata; sicuti hæc ab auctore vitæ prioris Episcopi inter monumenta ejus Cœnobii annotata accepimus.

Gobel. ætat. 6. c. 60. Kersenbroch in Evergiso. Bruschius in Evergis.

Quartum urbis Pad. incendium.

Evergisus Ep. Ecclesiam & Cœnobium Hardehusanum consecrat.

Imperator vero soluto Herbipolensi conventu, cum suo Pseudopontifice Paschali ad inferiores Rheni partes profectus, Coloniam pervenit. Qua in urbe Reinoldus Coloniensis Metropolitanus, postquam in Quadragesima Sacerdos erat inunctus a Philippo Osnabrugensi Episcopo, præsente Imperatore & Imperatrice, tandem Episcopus consecratur. His peractis Neomagum descendit ad Frisiæ regiones; ubi dum Imperator diffidentes inter se Godefridum Ultrajectensem Episcopum & Florentium Hollandiæ Comitem pace devinxit, Imperatrix in veteri Regum Francorum ac Cæsarum palatio Henricum filium parit.

Heida in Godefr. Godefr. Panth.

Annus Christi 1166.

Alexandri III. Pont. 7. Friderici I. Reg. 15. Imp. 12. Evergisi Ep. Pad. 7.

Gobelinus. Henr. de Hervord. Alb. Stad. Mersaus. Cleinsorg.

Fine præcedentis anni Fridericus Imperator Aquisgranum ad comitia Principum digressus. Magna in his celebritate Caroli M. ossa IV Calend. Januarii e mausoleo, quod in medio Basilicæ erectum conspicitur, educta, & in argenteo feretro per Reinoldum Coloniensem, & Alexandrum Leodiensem Episcopum solemni ritu ad venerationem reposita sunt, sollicitante id cumprimis Friderico Imperatore; seu curiositate ductus id fecerit, seu ut ad publicum cultum extolleret Carolum. Nam ab hoc elevatorum ossium honore, quam translationem etiam vocant, in multis Belgii & Germaniæ & Franciæ Ecclesiis publice Carolus Divum honoribus coli cœpit; cui multum derogatur, quod id auctoritate Paschalis Pseudopontificis, & duorum schismaticorum Episcoporum opera factum sit, falliturque auctor Chronici Belgii,

Agente Friderico Imp. Carolus M. Divorum honoribus afficitur.

Belgii, qui id Alexandro tum vero Pontifici adscribit. Verum cum ceteri exinde Pontifices & Episcopi non improbarent, ut in aliis, cultus invaluit. Omnia hæc Imperator magnifico diplomate, quod passim extat apud Scriptores, exposuit, sanxitque. Multis in hoc diplomate recenset Fridericus gloriosa Caroli M. bella & res mirifice gestas pro religione christiana inter barbaras Westphaliæ gentes proferenda & firmanda, quibus verus etiam Apostolus Saxoniæ, Frisiæ & Westphaliæ appellatus sit; eo sibi hunc Imperatorem unice imitandum proposuisse: adductumque, ut auctoritate Paschalis Pontificis, & consilio Principum tam Ecclesiasticorum quam politicorum in Divorum numerum referri procurarit. Tabulæ hæ Aquisgrani Anno Dominicæ Incarnationis MCLXVI, Indictione XIV, regni ejus XIV, imperii vero XI, VI Idus Januarii consignatæ sunt. Hinc alii cum Bucherio & Molano Apotheosin hanc ad annum MCLVI, alii ad exitum superioris anni referunt. A Molano etiam ad 27 Julii prorogatur; quæ alia erit, cum Imperator per festa natalitia Christi se hæc egisse fateatur in diplomate. Multa tum Imperator & Augusta Beatrix munera obtulit: Ossaque Caroli argentea exinde tumba inclusa, publicoque honori proposita sunt. Jam vero, quod Fridericus Imperator profiteatur se Carolum M. sibi proposuisse, inter omnes maxime religiosissimos Cæsares ad imitationem, multum fefellit speciosa promissa; quando immortalis Carolo M. apud posteros gloria fuit Apostolicam Sedem defendisse, quam nullus Christianorum Regum ac Cæsarum acerbius divexavit, quam ipse Ahenobardus, tribus Pseudopontificibus contra verum Pontificem introductis propugnatisque.

Otto a S. Blasio. Ursberg. Godefrid. Sigonius.

Quam in rem hoc anno, peracta celebritate, Aquisgrano Ulmam discessit; compositisque inter se Hugone ac Welfone Duce, reliquum anni tempus in apparatu belli posuit, ad quartam in Italiam expeditionem faciendam. Cujus haud alia causa fuit, quam ut, dejecto Alexandro, Paschalem Pseudopontificem Sedi Petri imponeret, exurgentesque Græcorum & rebellium in Italia motus comprimeret. Quare cum ingentibus copiis præmissi in Italiam Reinoldus Coloniensis, & Christianus Moguntinus, Archiepiscopi, belli adversum Pontificem tubæ. Ipse Mense Novembri cum exercitu consecutus est, & per sacros adventus dies Papiæ consedit, in veteri Longobardorum Regum palatio; tanquam ex eo Caroli M. bella auspicaturus, quæ longe diversis in sedem Apostolicam studiis sumebantur.

Helmold. lib 2. c. 6. Alb. Stad. Crantz. lib. 6 Saxon. c. 20. & 21. Chr. Mont. Sereni.

Henricus Leo fastu suo reliquos adversum se Principes concitat.

Inter hæc Saxonia intestinis bellis concussa, erupitque gravis Saxonum in Henricum Leonem conspiratio, is enim, quod immensis divitiis locuples, victoriis clarus, geminoque Ducatu Bavariæ & Saxoniæ potens, regio se dominatu ferebat, inter populares invidiam, quam fortuna pepererat, accendit fastus. Nam præter Hermanni Winceburgici, Sigeberti Hammaburgensis, Ottonis Aslensis, aliorumque amplas possessiones aditas; præterque Lubecam & Stadam in comitatu Bremensi Archiepiscopo præterquam, inhiabat bonis Ecclesiasticis, perosus Episcoporum opes; nullique erat gravior, quam Bremensi Archiepiscopo, cui & bona & jura Ecclesiæ præripuerat, libere, ut diximus, de Episcopatibus disponendo. Quare tam Principum, quam Episcoporum odia in se traxit: convenereque in hanc conspirationem Wicmannus Magdenburgensis, Hermannus Hildesimensis, Episcopi: Ludovicus Comes Principalis Thuringiæ, Albertus Marchio Brandenburgensis ac filii ejus, Otto Marchio Camburgensis ac fratres ejus, Albertus Palatinus, Comes Someresburgensis, Otto Comes de Asle, Christianus Comes Aldeburgensis, Widekindus de Dasenberg, multique præterea proceres cum magno nobilitatis numero. Inflammabat conjuratorum animos & consilia Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus, scriptis clam ad fœderatos literis, veritus ne potentiam suam aut Leo in se verteret, aut gratiæ suæ apud Cæsarem obstrueret. Igitur postquam Cæsar jam in Italiam concesserat, prorumpunt conjurati Principes Orientalis Saxoniæ, Duce Ludovico Thuringorum Lantgravio: Adeslebiam Leonis munimentum aggressi, machinis admotis oppugnant. At dum pro Leone castrum acerrime propugnat Bernardus de Lippia, Bernardi primi filius,

us, fatigati in adventu Leonis obsidentes. Christianus vero Oldenburgensis Comes, adjutus Frisonum auxiliis, Bremam occupat: subactaque simul omnia in occidentali regione. Leo his utrimque hostibus circumventus, summa celeritate exercitum contrahit, ac Magdeburgum progressus, omnia circum ferro flammaque devastat. Nec Thuringiam ullibi tutam consistere passus, mox reflexo in Occidentem exercitu, Bremam invadit, civibus cum Christiano Oldenburgico Comite ad Frisiæ paludes refugientibus. Urbs militum direptioni permissa. Hartwicus Bremensis Archiepiscopus, quod Leoni non fideret, ad Magdenburgensem Archiepiscopum se contulit. Cæsar ne bellum serperet, jussit Saxones ab armis discedere. Fervebat interim conspiratio, ut Helmoldus est auctor, per omnem Saxoniam adversus Leonem; quanquam quinam sese ex Westphalia miscuerint, non reperiam. Certe Episcopus noster indole sua ab omni bello & conspiratione alienus, non nisi sacrorum procurationem sibi sumpsit; omneque studium convertit in Cœnobium Abdinghovianum, & urbem ex incendii ruinis instaurandam. Consultius etiam per has turbas Saxoniæ Otto apud nos Comes de Ravensberg, ejusque conjux Ida, prædium suum Flersheim commutavere in Cœnobium Sanctimonialium Virginum, quod Vlarisheimense postea appellatum. Probavitque salutare consilium Evergisus Episcopus noster, quod & publicis tabulis ratum habuit Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus.

Cœnobium Flarisheimense ab Ottone Comite Ravensberg. construitur

Annus Christi 1167.

Alexandri III Pont. 8. Friderici I Reg. 16. Imp. 13. Evergisi Ep. Pad. 8.

Godefr. Panth. Ursberg. Append. Radev. Helmold. Acta Alexandri. Sigonius. Baron. Gobelinus etat. 6. c. 60

Cæsar, qui in Lombardiam cum florentissimo exercitu venerat, Alexandrum e sede ejecturus, abruptis hibernis, recta in urbem movit; sed obstitit Anconæ obsidio. Quare præmisso Reinoldo Coloniensi Archiepiscopo, Tusculum Romæ vicinum Germano milite implet, præmunitque. Quo comperto Romani, qui pro Alexandro Pontifice quadraginta millia in armis habebant, Tusculum obsident. Reinoldus & Raimo Tusculi Domini impares, auxilia petunt ab Imperatore. Missi igitur cum auxiliaribus copiis Christianus Moguntinus Archiepiscopus, & Philippus Reinsbergius Decanus Coloniensis, is qui mox Reinoldo subrogatus. His confirmati Germani, Duce Reinoldo Archiepiscopo, erumpunt, & fœda clade, quam Cannensi similem Romanos profligant. Hanc ita exaggerat Godefridus, ut 4000 Romanorum cæsa, 5000 capta velit, augente etiam Helmoldo cæsorum numerum ad 12 millia; cum tamen Sigonius non nisi duo millia occubuisse, & trecentos captos scribat. Hac victoria lætus Cæsar, deserta Anconæ obsidione, Romam advolat, urbemque consternatam strage suorum intrat. Profugo dein Alexandro Pontifice, quod omnibus in urbe patratis sceleribus funestius erat, Paschalem Pseudopontificem tertia abhinc die, Calend. Augusti, in Sede Petri collocat, a quo Beatricem Augustam coronari voluit. At mox, justa numinis vindicta, ea immedicabilis lues consecuta, qua & maxima pars militum & procerum depasta est. Nam præter Fridericum Ducem Sueviæ, Conradi Regis filium, Welfonem juniorem, Fridericum Rotenburgicum, Henricum Tubingensem, ceterosque, peste absumpti sunt Episcopi Spirensis, Ratisbonensis, Pragensis, Leodiensis, & ex Saxonicis Verdensis, & Citizensis. Jam ante inter hos schismaticos præsules festo Virginis in cœlum assumptæ extinctus erat Reinoldus Coloniensis Archiepiscopus, vir quidem magnis naturæ dotibus excellens, multisque comparatis bonis de Ecclesia sua bene meritus; quæ tamen schismatis hujus incentor, & Schismaticorum antesignanus uno hoc crimine fœde maculavit. Horum omnium malorum ipse sibi aliquando vates extitit, ut auctor chronici Montis Sereni scribit. Quippe dum Hildesii puer literis operam daret, cubaretque post meridiem inter condiscipulos, dormiens repente emisit vocem, *Ego sum.* Id cum sæpius repeteret, magister, qui aderat, percontatus: *Quis ergo tu es:* Tum ille, *Ego sum ruina mundi.* Hæsit exinde nomen

Ingens Romanorum clades, a Germanis illata.

Multi Ducum & militum German. peste intereunt, quos inter Reinoldus Archiep. Colon.

illi, ut per jocum a condiscipulis, *ruina mundi* diceretur. Quanquam non desint Scriptores cum Godefrido, qui eum schisma ante obitum abjurasse, & bono per accepta sacramenta exitu vitam clausisse velint; quod patrocinio B. Virginis tribuunt, quam per omnem vitam studiose coluerit.

Seditio contra Henricum Leonem exorta adhuc fervet.

Haud minus adhuc in Saxonia, quam in Italia, fervebat seditionis tempestas, ut Helmoldus ait, adversus Henricum Leonem. Nec Principes modo, sed & urbes in conspirationem fœderatorum venere, cumprimisque Goslaria, quam urbem idcirco Dux arcte inclusit, ne quid frumenti importaretur; & cum armis subigere non posset, fame pressit. Ita annus hic mutuis Saxonum incursionibus, agrorum spoliis, domorum incendiis & oppidorum eversionibus transactus. Dux interim Brunswigum, in quo principatus sedem habebat, æmulam Goslariæ urbem, fossis, muris, portisque præmunivit, in eamque, qua nunc aspicitur, amplitudinem, extendit; præterque sacras ædes constructas erexit columnam, posita super ejus Leonis effigie; tanquam ex ea hæreditaria urbe dominatum, & sedem regni ceteris intenderet. Mansit inde Leo Ducum Brunswicensium insigne, avitumque nomen Principatus. Tanto adhuc Westphalia securior, quod flammæ dominatus primum vicina comprehendant.

Albert. Stad. Crantz. l.6 Saxon. c.23 Lerbeck in Chron. Schavvenb Meibomius in notis.

Per hæc intestina Saxoniæ bella Waldemarus religiosissimus Danorum Rex (cui filiam suam, ex Clementia susceptam, Henricus Leo dedit) uti cum Henrico convenerat, tandem Insulam Rugiam, a Corbejensibus olim nostris excultam, invasit, subactosque fecilibus armis Rugianos (qui & Rani passim vocantur, superstitem, infestamque Sclavorum gentem, Christianæ religioni adjunxit, opera Absalonis Roschildensis, & Bernonis Megapolitani Episcopi, quos cum aliis Sacerdotibus in Insulam secum introduxerat. Tum fana barbaræ gentis eversa, proscripti sacrificuli, comminutum simulacrum Idolumque Suanvite, quod tota gens Sclavorum, præ ceteris Diis, annuo tributo multisque donis venerabatur: ex quo S. Vitus genti illi olim a Corbeiensibus nostris patronus datus, cœca post superstitione pro Deo coli cœperat. In locum delubrorum duodecim Christianorum Ecclesiæ erectæ; impositisque Sacerdotibus, barbarus ille populus ad Christi sacra perductus est. Magno ad id adjumento fuit Jaremarus gentis Princeps; is postquam Catholicam religionem edoctus ab Episcopis, & fonte baptismatis ablutus est, suo exemplo ceteros traxit: tantoque fervore rem christianam promovit, ut doctor magis, quam Princeps gentis aspiceretur. Omnibus rite constitutis, Waldemarus Rex acceptis obsidibus, impositoque tributo cum classe in Daniam est revectus. Quæ ubi Henricus Leo didicit, rem saluberrimam, quam juvare debebat, turbare cœpit; itaque & avaritia stimulatus, misit Legatos ad Regem, poscendo partem obsidum & tributorum. Quæ cum Rex dissimulanter haberet, incitavit Dux ad rebellionem Rugianos, a quibus magna clades illata est Danis. Vetus & fœdum inter Christianos Principes malum, quibus cupiditas pecuniæ est ante salutem animarum, & dominandi libido ante religionem. At Rex, ne res tam prospere pro religione cœptæ turbarentur, Ducem ad colloquium invitavit, dataque parte petitorum obsidum & tributorum, Insulam deinde populis & agro feracem Christo asseruit. Cessit exinde Insula Rugia, quam a Lothario Imperatore Corbejensibus nostris datam diximus, in potestatem Regis ac Ducis; eoque forte Corbejenses nostri in partem laboris evocati non fuerint, ne antiqua Cæsarum jura repeterent.

Helmoldus lib. 2. c. 12. 13. 14. Saxo Gram. l. 14. Pontanus lib. 6.

Felices Christianæ religionis in Rugia progressus Henricus Leo turbare nititur.

Annus Christi 1168.

Alexandri III. Pont. 9. Friderici I Reg. 17. Imp. 14. Evergisi Ep. Pad. 9.

Tandem anno subeunte Fridericus Imperator, & strage exercitus peste absumpti, & totius Lombardiæ rebellione exterritus, rebus tumultuante in urbe compositis, iter in Germaniam repetit; mortalitate ubique co-

mitante

mitante exercitum, e quo jam supra viginti millia diversis cladibus amiserat. Ipse cum paucis mense Martio per Burgundiam rediit ad Rhenum. Pridie deinde Calend. Junii Francofurti conventus Principum indictus, ad Saxonum motus comprimendos; objurgatique Saxoniæ Principes a Cæsare, tanquam tumultuantibus armis suis dedissent, opportunitatem rebellandi; eo pronior in Henricum Leonem, omnia ad ejus voluntatem composuit; Episcopis tamen cleroque, quam Principibus benignior. Quare revocatus Bremam Hartwicus Archiepiscopus; tametsi Comitatus Stadensis a Cæsare attributus Duci: & Conradus Lubecensis Episcopus reconciliatus Duci, diœcesi suæ, a qua profugerat, restitutus est.

Helmold. lib. 2. c. 11.

Francofurto Imperator discessit Herbipolim, ubi in conventu Principum Conrado Herbipolensium Episcopo Ducatum Franciæ Orientalis novis tabulis instaurat; quanquam id Bruschius ad annum 1166 revocare velit. Invaluerat per hæc bella pravus mos inter Episcopos differendi consecrationem suam, quod bellis magis, quam sacris vacarent; Imperator, quod Caroli M. imitatione religionem Christianam se complecti ferret, jussit omnes ex Italia regressos maturare consecrationem. Quapropter Philippus Coloniensis Archiepiscopus, ut Godefridus perhibet, festo die Michaeli Archangelo sacro, Coloniæ a Godefrido Trajectensi Episcopo in corona octo præsentium Episcoporum solemni ritu est inunctus. Is vero auctor cum non prodiderit, quinam hi octo Episcopi fuerint, producendæ a nobis literæ donationum, Flechtorpiensi Cœnobio a Philippo Archiepiscopo factæ, ac Calend. Octobris consignatæ; ex quibus præsentia horum Episcoporum cognita est. Testes enim subscripsere Christianus Moguntinus Archiepiscopus, Philippus Osnabrugensis Episcopus, Fridericus Monasteriensis, Evergisus Paderbornensis, Wernerus Mindensis, Gottefridus Trajectensis, Nicolaus Siburgensis Abbas, Sifridus Graffschapensis Abbas, Arnoldus Præpositus S. Andreæ, Sifridus Præpositus Sanctensis, Bruno Præpositus S. Georgii, Comes Everhardus de Alten, Comes Hermannus de Saphinberg, Henricus de Wolmenstein. Datæ consignantur Anno 1168. Friderici Imperatoris 16. Imperii 14, Indict. 1. Calend. Octobris. Celebris proinde hic præsulum conventus fuit, ex quo & Evergisum Episcopum nostrum præsentem sistimus.

Fridericus Imp. maturare Episcopos jubet consecrationem, quam hi diutius æquo differebant.

Literæ Flechorp. nostri tabularii Cleinsorg.

Ex horum Episcoporum numero haud multo post, ut a Cleinsorgio refertur, excessit e vita Fridericus Monasteriensis Episcopus, vir cetera egregius, & præclare de Ecclesia sua meritus, nisi quod ægre a schismatis labe excusari possit, si quæ cum Friderico Imperatore ab eo acta diximus, reputentur. Ejus Episcopi anno 1152 surrexit Cœnobium Widmershe conditum ab Hugone, nobili de Bueren ac Monacho familiæ D. Benedicti, qui incultum hunc locum in Comitatu Bentheimensi a Vidua Comitis impetratum excoluit. Cœnobium publicis deinde tabulis Fridericus Episcopus probavit; testesque fuere Otto Cappenbergensis Præpositus, Bernardus de Horstmaria & Wigboldus filius. Successorem nactus est Fridericus Ludovicum, quem alii Ludolphum appellant, Comite Teclenburgico natum; atque is cum triennio tantum præfuisse tradatur, & in Chronico Pegaviensi anno 1172, in Chronico vero Montis Sereni anno 1173 obiisse scribatur, mors Friderici ad hunc vel proximum annum referenda erit. Quo simul anno Hartwicus Bremensis Archiepiscopus humanis excessit, vir, qui per omnem industriam Schismaticorum factioni se subduxerat cum Conrado Lubecensi Episcopo. Eo mortuo, cum per dissidium eligeretur Sifridus & Olbertus, obtrusus est Balduinus, vir senex, & in schismate consecratur; is, ut Leonem sibi devinciret, omnia Ecclesiæ bona illi permisit.

Moritur Fridericus Ep. Monast. sub quo anno 1152 ab Hugone nobili de Bueren conditum Monasterium Widmarsche.

Annus

Annus Christi 1169.

Alexandri III. Pont. 10. Friderici I. Reg. 18. Imp. 15. Evergisi Ep. Pad. 10.

Dodechinus Sigonius. Baronius. Spondanus.

Moritur per hæc Paschalis Pseudopontifex, & Imperialis, ut inquit Sigonius. In ejus locum, hominem Ungarum, Joannem Abbatem Strumiensem, quem Paschalis Episcopum Tusculanum effecerat, suffecere, eique Calixto tertio nomen imposuere, quem factio illa adversus Alexandrum tueri & colere instituit; probavitque hujus subrogationem Fridericus Imperator. Ac tertius ille fuit Pseudopontifex, quem adversus Alexandrum obtrusit; post tamen, ubi vidit totam Italiam Alexandro constantius hærere, armarique adversum se, condita etiam nova urbe, quam Alexandriam ab Alexandro Pontifice dixere, cœpit tædio schismatis, & metu majorum malorum de concordia Ecclesiæ consilia agere. Quare ex comitiis Bambergensibus, quæ 8. Idus Aprilis celeberrima habuit, mittit in Italiam Legatos Episcopum Bambergensem, & quos in hanc rem ex Gallia evocarat, Cistertiensem & Clarevallensem, Abbates. Quanquam Principum ad hæc comitia convocatorum & prima Imperatoris cura, ut filium Henricum, puerum licet quinquennem, regni Successorem dicerent; quod cum proloquente Christiano Moguntino Archiepiscopo impetravit, Aquisgranum eum misit: ubi & 15 Augusti a Philippo Coloniensi Archiepiscopo per solennes cæremonias inunctus & Rex appellatus est. Quod reliquum anni tempus fuit Imperator in ordinanda Rep. & pace inter Saxones firmanda posuit. Quippe inter Saxones, quos Henrico Leoni reconciliatos diximus, unus restabat Widekindus Dasenburgicus. Is ab adolescentia rapinis insuetus, eoque a Leone aliquando conjectus in vincula; at libertati redditus, redierat ad ingenium, confisusque castri Dasenburgici munitioni, quod in prærupta montis petra præmunitum erat, se objicere ausus fuit. Neque Leoni admotis machinis quicquam perfringere licuit, donec metallorum fossores evocarentur, qui viscera montis perscrutantes, reperire possent, unde obsessis aqua suppetebat. Qua subducta, deditionem fecerunt, Præsidiariis facta abeundi libertas: Widekindus ad Ducis arbitrium retentus. Summa exinde per utramque Saxoniam quies, opportuna Evergiso Episcopo nostro ad res sacras per Episcopatum procurandas, & Cœnobia, quæ a Bernardo Episcopo nostro instituta erant exornanda; hujus enim inclytæ memoriæ viri opera sibi cumprimis perficienda sumpsit; nihilque impensius habuit, quam ut clerum & religiosorum hominum cœtus, uti a majoribus acceperat, florentissimos conservaret.

In comitiis Bambergensibus Henricus Friderici filius Rex eligitur, & deinde Aquisgrani inungitur.

Widekindus Dasenburgicus ad obsequium reducitur.

Annus Christi 1170.

Alexandri III. Pont. 11. Friderici I. Reg. 19. Imp. 16. Evergisi Ep. Pad. 11.

Godefrid. Robertus de Monte. Arnoldus Lubec. Albert. Stad.

Cæsar licet pacatissimam haberet Germaniam, non tamen quietus erat in Romano Pontifice exagitando, tam flagrans odium insederat pertinacem Cæsaris animum. Nam postquam Oratores ejus ex urbe cum obscuro responso redirent, ira percitus, Callistum tertium Pseudopontificem profiteri & tueri cœpit, hominem obscurum, vagum, voracem. Nec puduit tale monstrum obtrudere contra Alexandrum verum Pontificem, qui toto orbe Christiano contra Pseudopontifices celebrabatur. Fœda hæc gentis Germaniæ macula, sed Suevicæ; nam qua veneratione ac patrocinio Saxones nostri Cæsares ac Reges, Otto M. D. Henricus, & Lotharius Apostolicam Sedem coluerint, satis ex superiorum annalium memoria constat. Igitur ut hunc Pseudopontificem Germanis obtruderet, minacibus ad ordines literis recipi jubet: & quia Cistertienses præ ceteris constantius stabant pro Alexandro Pontifice, jussi sunt e tota Germania exulare; quorum alii per vim exacti, aliii sponte in Gallias & alia regna concessere. Imperator subinde Saxoniam

Fridericus tertium, contra Alexandrum, Pseudopontificem Callistum obtrudit & fovet.

niam ingressus, Goslariæ Principum conventum habuit, ad fumantes adhuc Saxonum motus comprimendos, qui ab Henrico Leone se læsos querebantur. Ipse Leo interim post repudiatam Clementiam celebres nuptias habuit Brunswici, ducta in uxorem Mathilde Regis Anglorum filia; quam mirifice commendat Arnoldus Lubecensis a pietate & liberalitate in pauperes: ex qua Dux post suscepit filiam Richesam, filiosque Henricum, Luderum, Ottonem & Wilhelmum. Nec tum erat inter Germaniæ Principes Leone quisquam opibus & potentia & splendore nominis fortunatior ac formidabilior; quippe qui præter Ducatum Bavariæ & utriusque Saxoniæ, Orientalis & Occidentalis, Sclaviam quoque a se domitam conjunxerat; eoque jam magnis se Regibus æquatum ferebat, ducta regia in matrimonium filia; e quo felicitatis fastigio uti fortuna eum excusserit, tempori memorandum.

Cleinsorg. in Chron. Ceterum hoc anno conditum est a Philippo Coloniensi Archiepiscopo in Ducatu Westphaliæ Cœnobium Bredelariense Præmonstratensium Virginum, haud procul Patberga & Monte Martis, intra veteres diœcesis Paderbornensis terminos, eoque Evergisus Episcopus noster postulatus a Philippo. Tabulæ vero fundationis consignatæ extant, quibus Evergisus Episcopus Paderbornensis, Henricus Comes Arnsbergensis, Otto Comes Ravensbergensis, & Hermannus filius ejus, Everhardus Comes de Altena, & Arnoldus filius ejus, Comes Henricus de Frotzberg, Bernardus de Lippia, multique præterea Præpositi & Canonici Colonienses, Proceres ac nobiles Westphaliæ, quos Archiepiscopus convocavit, testes subscripserunt. Verum quod hæ tabulæ Callisto Pontifice scribantur confectæ, dandum id fuit Friderici Imperatoris literis, ne quis alius, quam Callistus ille reciperetur Pontifex; ut hic labes quædam schismatis notetur, qua Archiepiscopus ac ceteri aspersi videri possunt.

Gelen. in auctar. S. Engelb. p. 308. *Initia Cœnobii Bredelariensis.*

Annus Christi 1171.

Alexandri III. Pont. 12. Friderici I. Reg. 20. Imp. 17. Evergisi Ep. Pad. 12.

Godefr. Gobelin. Imperator dehinc anno consequenti in ordinanda Republ. occupatus, Coloniam accessit; acceptaque a Coloniensibus non modica argenti summa, cives in gratiam recepit. Ita quidem Godefridus scribit, nulla tamen causa offensionis memorata. Verisimile habeas cives Alexandro Pontifici propensius hæsisse, quam Imperatoris exacerbatio ferre potuerit. Advenere per id tempus Coloniam Legati Manuelis Græcorum Imperatoris, expetentes filiam Friderici Imperatoris filio suo in matrimonium. Inde Cæsar Aquisgranum transiit, qua in urbe magnam anni partem exegit.

Alb. Stad. Chron. Crantz. lib. 6. Sax. c. 19. Chron. Sterb. Chron. Lubecensi Auctor Synch. 10 Tyrius lib. 21. c. 4. Per id tempus Henricus Leo Dux noster, pacatis in Saxonia rebus, voti quod fecerat persolvendi causa, peregrinationem in Palæstinam suscepit. Id licet Albertus Stadensis & Crantzius ad annum sequentem, & Godefridus Gobelinus & Robertus de Monte ad 1173 referant; certius tamen huic anno 1171 adscribitur a pluribus. Celebris illa peregrinatio fuit, quam ante Albertus Ursus, Wigmannus Archiepiscopus Magdenburgensis, Ulricus Episcopus Halberstadiensis, multique per Saxoniam Principes diversis annis susceperant, insigni majorum in loca sancta & Christi Servatoris monumenta religione ac pietate. Igitur Leo, relicta Brunswici conjuge gravida, & totius Saxoniæ apud Wigmannum Magdenburgensem moderatione, cum Conrado Lubecensi Episcopo, Henrico Abbate Brunswicensi, Bertholdo Abbate Lunenburgensi, Prebizlao Obotritorum regulo, Guncelino Comite Suerinensi, multisque Saxoniæ proceribus, ac præcipua nobilitate, Idibus Januarii iter ingressus: e ministris non nisi Ecbertus Wolfenbutelensis, & Henricus Lunenburgicus, quibus familiæ administratio data, domi mansere. Tantus omnium majorum nostrorum fervor erat, perlustrandi loca & vestigia Servatoris nostri. Accessere e Bavaria locupletes ex omni ordine procerum & nobilitatis. Multis viarum difficultatibus, multisque periculis pervenerant in Palæstinam; ubi ab Unga-

Chron. Augusti. Bangert. in not. ad Helm. & Arnold. *Henricus Leo, Dux Saxoniæ in terram Sanctam proficiscitur.*

Ungariæ Rege, & Manuele Græcorum Imperatore benigne & honorifice exceptus Dux; etiam ab ipso Soldano Turcarum Principe, a quo Dux frater salutatus, quod se Russorum Regis filia, ac Germana matre genitum diceret; eoque multis donis regiis exornatus fuit. In hoc familiari congressu multis libere Henricus Leo persuadere ausus est Soldano Christi religionem. Ad quæ Soldanus: *Non quidem arduum creditur esse Deum ex Virgine nasci potuisse, siquidem ita libuerit, qui hominem e terra virgine formarit; sed sibi persuasum esse, Deum ab omnibus non uno cultu velle honorari.* Hac ille politicorum nostrorum voce elusit, quæ dicebantur: Leo perlustrato Christi sepulchro, ceterisque per omnem Palæstinam sacris, incolumis altero anno rediit Brunswicum in Saxoniam, magno secum sacrorum pignorum exportato thesauro. Amissi interim Conradus Lubecensis Episcopus, & Bertholdus Lunenburgensis Abbas.

Per Henrici absentiam Fridericus Imperator Saxoniam ingressus, potentiores quosdam Saxoniæ proceres præfectosque, quibus Dux urbes commiserat, alios minis, alios promissis circumvenit; ut si quis casus humanus Ducem tolleret, urbes sibi traderent. Ea res postquam Duci redeunti comperta est, inter utrosque dissensionis causam dedit; altumque hæsit in mente Ducis hæc suspecta Cæsaris machinatio. *Gobel. ætat. 6. c. 60.*

Annus Christi 1172.

Alexandri III Pont. 13. Friderici I Reg. 21. Imper. 18. Evergisi Ep. Pad. 13.

Godefrid. Interim in alta pace conquiescebat Germania; annoque postero Imperator medio Quadragesimæ celebrem Wormatiæ Principum conventum habuit, in quo vehementer conquestus est cum Principibus adversus Alexandrum Pontificem, atque Italos; quod consilia inter eos agitarentur de corona Imperii Romani ad Manuelem Græcorum Imperatorem transferenda. Ea cum a malevolis persuasa essent Imperatori, aut ab ipso Imperatore conficta in odium Pontificis; impetravit novam in Italiam expeditionem, quæ post biennium susciperetur.

Hac temporum felicitate, quæ uno tantum schismate fœdebatur, cum omnes Episcopi in exornandis passim per Saxoniam Ecclesiis & Cœnobiis studia sua converterent, Evergisus quoque Episcopus noster Hardehusanum Cœnobium invisit; atque inde in vicinum Oppidum Wartberg digressus, convocatis præsulibus & Canonicis suæ Ecclesiæ, decimas quasdam, a Ministerialibns suis de Wullenhusen æqua pecunia redemptas, Richardo Abbati Cœnobioque consignavit. Literas hoc pietatis sensu clausit. *Nos igitur sperantes orationibus ibidem Deo servientium jugiter nos adjuvari, præmemoratæ Ecclesiæ decimam hanc perpetuo jure possidendam contulimus. Acta sunt hæc anno Incarnationis MCLXXII, Indict. V. Testes autem sunt hi Canonici Paderbornensis Ecclesiæ, Sifridus Præpositus, Almar Decanus, Ecbracht, Uffo, Herebracht, Bernhart, Altman, Wolbracht, Burchart, Meinric, Bezelin, Reinher, Lothowich, Conradt, Alexander, ac cæteri*: tum alii nobiles, ac ingenui, longa serie nominati. Tam cautus & religiosus Episcopus, ne res minimas etiam sine consensu Cathedralis Ecclesiæ averteret. Et mirum, si quis ab origine primorum Episcoporum donationes revolvat, quot Cœnobia vel ex solis Episcoporum decimis dotata sint; ut vel hinc constare possit, quas opes Carolus M. in plena diœcesium institutione Episcopis dederit in decimas, quas alii post Episcopi etiam in clientum & Ministerialium servitia convertere.

Sustulit hic annus XXIII Februarii B. Ottonem D. Godefridi fratrem, tertium Cappenbergensium Præpositum, a quo cum fratre Averstorpiense Cœnobium Virginum haud procul Wesalia conditum erat. Sublectus Ottoni B. Hermannus Comes Arensis, & Merensis Cœnobii una cum matre & sorore conditor. Tam illustribus ubique viris per Westphaliam & Saxoniam Cœnobia inclaruere, quos passim omnium *Gamansius in vita Godefridi.* Obitus B. Ottonis B. Godefridi Cappenb. fratris. Et Werneri Ep Mindensis. *Annales Mindenses*

omnium annales suppeditant. Ad hunc etiam annum revoces obitum Werneri XXV Mindensis Episcopi, festo D. Martini exinde extincti, sæpe is supra inter Schismaticos a nobis memoratus. Errant certe, qui anno 1167 obiisse volunt, cum anno 1168 adhuc superstes sit productus a nobis. Subrogatus illi Hanno ex Comitum Blanckenborgensium familia, ut proinde apud Leerbekium ejus ex hoc anno memoria prodatur: fasti eorum hic obscuri sunt.

Annus Christi 1173.

Alexandri III Pont. 14. Friderici I. Reg. 22. Imp. 19. Evergisi Ep. Pad. 14.

Godefr. Panthal. Chr. Pegav Hist. Bavar lib. 22. Friderici Imp. expeditio in Bohemiam.

Cæsar post hæc anno proximo MCLXXIII Wormatiæ in celebri Principum conventu Pascha celebravit, bellumque Bohemicum, quod a Godefrido Polonicum vocatur, ex Principum consensu suscepit. Causam obscure tradunt historiæ. Godefridus pro consanguineo scribit susceptam. Igitur contracto ex Suevis, Bojis, Francis Orientalibus, & Saxonibus exercitu, Bohemiam ingressus, Ladislaum regno exuit, reposito Sobeslao patruele, quem Principis titulo contentum esse jussit. Tanta tum Imperatorum majestas erat, ut exteros pro arbitrio, vel Reges, vel Principes dicerent. Victor in Saxoniam digressus, omnes sibi Principes occurrentes habuit, præter Alberti Ursi Marchionis Brandenburgici filios, hæreditatem a Bernardo Comite Episcopo Halberstadiensi repetentes; quibus dum bellum intentat, retentus est Principum precibus. Quare ad pacandam Saxoniam Natalitia Christi Aldenburgi inter Saxones egit.

Inter hæc mense Augusto Henricus Leo Dux Saxoniæ nostræ non incelebrem Paderbornæ præsulum & procerum habuit conventum cum Evergiso Episcopo nostro. Acta licet antiquitas suppresserit; extant tamen apud nos publicæ Evergisi tabulæ, hujus congressus indicium, quibus præsente Duce præclaram Wernonis de Brach donationem, Gerdensi Virginum Cœnobio factam, ratam habuit.

Werno de Brach se suaque omnia Gerdensi Cœnobio offert, quod Evergisus Ep. comprobat.

Tanto hæc illustrior fuit, quod Werno homo pius ac prædives non modo omnia sua hæreditaria bona, sed & se ipsum cum Beatrice conjuge Deo in servitium divinum, raro pietatis exemplo, consecratum obtulerit; id cum Dux ipse & tot præsentes Abbates, Canonici, proceres commendant: tum hæ potissimum Episcopi nostri literæ docebunt.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Evergisus Patherbrunnensis Ecclesiæ Episcopus. Divinis & humanis legibus sancitum est, ut privilegiis Ecclesiarum, quæ contra jus non sunt usurpata, tanta perpetuæ observationis debeatur reverentia, ut nulla hæc malignantium retractare possit diligentia. In his enim non solum malignandi facultas subtrahitur, verum etiam series rerum gestarum ad memoriam posteritatis salubri consilio reducitur.. Inde est quod ea, quæ juste & rationabiliter agimus, literarum monumentis mancipanda esse censemus, ne processu temporis in oblivionem veniant, & memoriæ meæ negligentiæ crimen impingatur. Ad notitiam itaque tam præsentium quam futurorum præsenti scripto deducimus, quod quidam Werno de Brach, sicut honestis, sic etiam religiosis parentibus ortus, omne patrimonium suum, omnemque possessionem suam cum omni usufructuario, omnia denique, quæ in rebus mobilibus aut immobilibus habebat, videlicet in servis & ancillis, areis, domibus, villis, terris cultis & incultis, viis & inviis, silvis, pratis, pascuis, aquis aquarumque decursibus, piscationibus, molendinis, exitibus & reditibus, & in reliquis quocunque modo possunt provenire, utilitatibus, Ecclesiæ Dei, & beatissimæ ejus Genitricis Mariæ, & beati Petri Apostoli in Gerdine consensu legitimorum hæredum suorum in nostra præsentia, & in communi conventu populi, sub banno Regis libera traditione ad communes usus Deo inibi servientium donavit. Nomina villarum & domorum hæc sunt. Bernichusen, Rinxstinchusen, Thenesheim, Brach munitionem cum omnibus pertinentiis suis, Bist, Luitwardessen, Walderinchtorp, Hestene, Wiminmitorp, Wernessem. Considerans autem non satis sibi integrum fore, si sua Deo offerret, se ipsum vero subtraheret, juxta illud, si recte

recte offeras, recte autem non dividas, peccasti, paucis postmodum diebus interpositis se ipsum una cum consorte sua Beatrice tam genere, quam moribus egregia in eodem Cœnobio vivum holocaustum Deo obtulit, & ut his omnibus supremam manum imponeremus humillime postulavit. Nos vero fidelis viri piam devotionem benigno favore prosequentes, & pro qualitate meritorum spem æternæ retributionis apud divinam misericordiam exspectantes, prætaxata illa prædia cum mancipiis suis omnibusque appendiciis suis in tuitionem & protectionem nostram recipimus, & pro debito officii nostri Ecclesiastica defensione defendimus, tuemur & conservamus, auctoritate Dei, & beati Petri, & banno Episcopali securitatem & pacem præfato Cœnobio in his prædiis lege in perpetuum valitura confirmamus, perpetuo anathemate innodantes eos, qui hæc dona fidelium, redemptiones animarum, quovis malo ingenio, temerario ausu alienare, aut irritum revocare præsumpserint. Præterea collata sunt quædam ab aliis prædictæ Ecclesiæ: una domus in Nedere, una in Luiboldessen, una in Willehusen, una in Burch, una in Pikilissen; quædam pecunia Ecclesiæ sunt comparata, una domus in Northen, una in Willenhusen, una in Hekeldessen, ibidem decima super novem mansos, una domus in Radolveshem. Hæc itaque bona præmissa & cætera omnia a prima fundatione conquisita, vel imposterum conquirenda, cum omnibus suis privilegiis, huic actioni nostræ includimus, & Ecclesiæ Dei in Gerdine sub divini examinis comminatione in perpetuum confirmamus. Hujus autem rei veritas, ut rata & inconvulsa omni tempore permaneat, hanc cartam inde conscribi & sigilli nostri impressione firmari, & testes subternotari præcepimus, quorum nomina sunt hæc. Cunradus Corbejensis Abbas, Heinricus Dux Bavariæ & Saxoniæ. Canonici de domo Sifridus major Præpositus, Bernhardus, Herebertus, Altmannus, Folcbertus, Meinricus, Reinherus, Heinricus Patherbornensis Abbas, Franco Liesbornensis Abbas. Liberi, Folcwinus & frater ejus, Widekindus de Swalenberg, Athelbertus Comes de Everstein, Bernhardus de Lippia, Craph & Isseith de Groven. Ministeriales Cunradus Stapel, filii ejus, Manegoldus, Hereman, Rudolf, Widerolt, Andreas, & Conradus frater ejus, Hugo, & Hugo, Lombart, Cunrad, & frater ejus, Bertholt, & alii complures. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCLXXIII, Indictione sexta, regnante Friderico Imperatore & semper Augusto, in solemni conventu Principum & multorum nobilium decimo nono Calend. Septembris apud Patherburne feliciter Amen.

Nondum querelæ nostrorum temporum invaluerant, quibus increscentes religiosorum opes insectantur politici; quando Evergisus etiam Bustorfianum Collegium Canonicorum sua liberalitate complexus, hoc anno largam ei donationem fecit; eo quod a Meinwerco quidem id conditum, & a Bernardo, aliisque Episcopis auctum, sed pro Sacerdotum Deo quotidie servientium numero tenue adhuc fuerit. Literarum quæ hoc anno MCLXXIII ab Evergiso Episcopo datæ sunt, testes ascribuntur Sifridus Præpositus, Almar Decanus, Ecbertus, Rembertus Præpositus, Uffo, Herbertus, Godescalcus Præpositus, Bernardus, Altmannus, Folbertus, Meinricus, Burchardus, Bezelinus, Ludovicus, Conradus, Reinherus magister, Conradus, Titmarus Præpositus, Godefridus, Alexander, Erpo, Henricus, Lambertus, Canonici, aliique. Tam conspicuum tum fuit Cathedrale Collegium, Sacerdotibus intra communem claustri disciplinam viventibus. **Evergisus Ep. reditus Bustorfiani Collegii auget.**

Subtraxit mors hoc anno ex Episcopis Saxoniæ Ludovicum XXIII Monasteriensium antistitem, genere Comitem Teclenburgensem; id quod, præter Chronicon Montis Sereni & Pegaviense, consignavit Godefridus Monachus. Hoc enim, inquit hic, anno pestis omne Teutonicum regnum, Galliasque pervasit, quæ Ludovicum Monasteriensem Episcopum cum aliis sustulit, cui Imperator fratrem Hermannum Comitem de Kazinelenbogen substituit. Auctor Chronici Montis Sereni eum ex choro Herbipolensi traductum refert. Quare magnopere falluntur omnes Monasteriensium codices fastique, qui Godescalcum gente Saxonem interponunt. Ludovicum, etsi per quinquennium tantum præfuerit a morte Friderici, haud leviter commendat **Obit Ludovicus Ep. Monaster.** *Godefrid. Chr. Mont Seren. Chr. Pegav*

mendat Crantzius aliique a magnanimitate; quippe qui Advocatiam, quæ penes Comites Teclenburgicos erat, ac tot annis Episcopis molesta fuerat, certa pecunia redemit a consanguineis comitibus: ita quod Fridericus certis pactionibus jam ante transegerat, Ludovicus perfecit, impetrando a Friderico Cæsare egregium diploma, quo hæc lis tandem dirempta, assertaque ab hoc anno libertas Episcopis. Tabulæ hoc anno datæ, & a Godefrido Cancellario recognitæ sunt. Præclarus Episcopus qui bonum Ecclesiæ habuit ante familiæ.

Mallinkrotius in Cancellariis.

Annus Christi 1174.

Alexandri III Pont. 15. Friderici I Reg. 23. Imper. 20. Evergisi Ep. Pad. 15.

Fridericus Imp in Italiam movet in qua fortiter illi ab Italis resistitur. Otto a S. Blasio. Godefrid. Arnold. Lub Ursberg. Acta Alex. Sigon.

Sequitur nunc annus MCLXXIV, Ænobardi Cæsaris expeditione in Italiam celebris. Hanc in rem Cæsar varios per Germaniam Principum conventus habuit; primum Aquisgrani pridie Calend. Aprilis; deinde Neomagi, ubi inferioris Rheni Principes & nobiles juramentum expeditionis Italicæ dicere jussit. Inde ad Mosellam regressus Cochemii festum Pentecostes egit, celebratoque Wivelinburchi Principum conventu, Ratisbonam festo Joannis Baptistæ venit. Extrema Imperatoris cura erat cum instructissimo quam unquam exercitu Italiam perdomare: ne bellum hoc, quod tanta gloria ab Ottonibus, D. Henrico, Lothario, ceterisque Imperatoribus gestum, ipse, qui Carolum M. sibi exæquandum sumpserat, affectum magis quam confectum relinqueret. Jam enim totius Lombardiæ & Italiæ urbes prope conspiraverant, armatæque stabant adversus Imperatorem. Mandatum contrahendi Saxonicum exercitum, educendique, Henrico Leoni datum.

Igitur exeunte Junio, postquam Ratisbonæ exercitus ex omnibus Imperii provinciis convenerat, processum in Longobardiam; transcensisque Alpibus, civitates quædam in deditionem acceptæ, castraque Alexandriæ admota; ad quem tota fere hyeme hæsit Imperator, donec ingenti clade suorum obsidionem solvere, & transmisso Pado, Papiam confugere coactus est. Is vero cum undique inclusus obsesso similis teneretur, destinatis in urbem legatis, reconciliationem cum Pontifice se petere ostendit. Missi in hanc rem tres Cardinales, viri sapientissimi, Ostiensis, Portuensis, & D. Petri ad vincula. Actum de pace, sed incassum; quod Cæsar ea exigeret, quæ nulli hactenus concessa erant: satisque apparebat hæc simulate agi, dum auxilia ex Germania accederent.

Annus Christi 1175.

Alexandri III Pont. 16. Friderici I Reg. 24. Imp. 21. Evergisi Ep. Pad. 16.

Dodechin. Ursberg. Otto a S. Blasio. Sigonius. Arnold. Lub Alb. Stad. *Henricus Leo in belli cum Imperat. societatem venire detrectat.*

Multum per hæc, quemadmodum Ursbergensis & ceteri scribunt, obturbavit Imperatorem Henricus Leo Dux Saxoniæ nostræ; postulatus enim ab Imperatore in societatem belli, non accessit, quod obtenderet ætatem laboribus fractam; aurum interim argentumque ad belli expensas large obtulit. Alii præterea religione deterritum verius tradunt detrectasse cum Imperatore, diris a Pontifice devoto, impium bellum gerere. Quare cum infimis precibus adduci non posset, ipse Imperator Ducem adiit, multis exponendo sanguinis propinquitatem, fidam hactenus operam sibi præstitam in omni bello, beneficia, quibus a se exornatus esset, plura etiam pollicendo, & nunc minis, nunc obsecrationibus versando animum Ducis; quibus cum nihil impetraret, ad pedes supplicis ritu procumbit, belli hujus extremi operam rogando. His Dux commotus, Imperatorem manu e terra levat, quod Arnoldus Lubecensis Abbas Ducis in aula fidus minister refert; quanquam id alii ab Imperatrice factum velint, dixisseque: surge, sed memor esto hujus casus. Dux interim immota mente belli operam detrectavit, & regressus in Bavariam, Monachium præmunire cœpit. Hæc prima offensio, & im-

Bangert. in not. ad Arnold. Lubec. lib. 3. c. 15. Histor. Thuring. Chr. Lub. Alb. Stad. Hist. Bavar

placabilis Ænobardi ira, quæ Ducem post omni fortuna exuit, inflammante Philippo Coloniensi Archiepiscopo iratum animum, quod cum Duce veteres inimicitias gereret. Atque hæc ad Lacum Cumanum acta esse in Italia scribunt plerique, secus quam Crantzius & Butingus, qui in Germaniæ comitiis id factum opinantur. Leo certe cum Imperatore & copiis suis Saxonicis in Italiam progressus.

Christianus Archiep. Mogunt. Cæsaris castra secutus melior miles quam Episcopus.

Cæsar destitutus ope Leonis, remissius agere necesse habuit. Interim suprema belli administratio penes duos Archiepiscopos fuit, Christianum Moguntinum, gente Thuringum, & Philippum Coloniensem Heinsbergæ Comitem; uterque ex sago militari magis Principem, quam ex toga Episcopum egit, pravo ejus ætatis exemplo; sed quos ideo Fridericus Imperator Archiepiscopos fecerat, ut pro ingenio suo armis indueret, longe Carolo M. ceterisque piis Imperatoribus dissimilis; qui Episcopos tantum ad sacrorum ministeria castra sequi voluere. Et Moguntinus per id tempus armis per Italiam grassatus, Medicinæ castrum, aliaque loca, cæsis Bononiensibus, expugnavit. Fertur is Archiepiscopus, dissoluta militiæ & cleri disciplina, habuisse ccc milites eosdemque Monachos & Apostatas Sacerdotes, ac totidem fere Moniales; a quibus, parta contra Bononienses victoria, sacrificium Missæ, alternis cantantium choris, inchoatum in honorem Thebæorum Martyrum. Ipse præterea ferreo thorace & galea indutus, trinodemque clavam manu gestans, visus est hostibus obviis excussisse dentes, & in terram prostravisse; siquidem hæc vera sunt, quemadmodum ab Arnoldo Lubecensi & Alberto Stadensi, ex unius Notarii narratione, qui hæc coram inspectarit, referuntur.

Moritur Philippus Ep. Osnabrug. qui Cœnobium Ozede, a Ludolpho nobili in Ozede constructum, stabilivit. *Ertwvinus.*

Hoc anno Cœnobium Virginum Ozede in diœcesi Osnabrugensi, quod Ludolphus, nobilis prædives in Ozede, Bernardi superioris Episcopi nostri aut frater, aut nepos, ac postremus stirpis suæ, condiderat, a Philippo Osnabrugensi Episcopo stabilitum, auctumque bonis. Qua super re tabulæ proferuntur, Nonis Februarii consignatæ, approbatæque a Landfrido Præposito, Arnaldo Decano, ac ceteris ejus Collegii Canonicis; impetratumque a Simone Teclenburgensi Comite, ut castrum Ozede, quod clientelare erat, converteret in domicilium sacrarum Virginum. Mox & Alheidis, Comitis filia, se Deo inter sacras Virgines consecrandam obtulit. Nec multum ab his superstes Philippus Episcopus per hæc tempora obiisse traditur, Comite Catzenelenbogico natus, clara Episcopus familia, e qua Hermannum quoque Monasteriensem superiori anno delectum diximus. Gessit Philippus Episcopatum per 30 annos præclara cum laude, a quo & Cœnobium Quernheimense Virginum dotatum institutumque, & castrum Holtiorum nobilium, diœcesin prædis infestantium, post septennalem obsidionem eversum. Nec tamen ea familia Holtiorum extincta, ex qua postea prodiere præsules infula Monasteriensis & Coloniensis Ecclesiæ clari. Successit Philippo Arnoldus ex Canonico Coloniensi provectus ad Decani illius Ecclesiæ dignitatem. Cæsarem is postea in Italiam secutus; nam in historia Ravennatensi a Rubeo testis introducitur literarum: Idibus Maji altero abhinc anno consignatarum.

Annus Christi 1176.

Alexandri III Pont. 17. Friderici I Reg. 25. Imp. 22. Evergisi Ep. Pad. 17.

Godefr. Monach. Brevv. lib. 14. Acta Alexandri. Imperator in Lombardia cæditur

Philippus Coloniensis Archiepiscopus hoc anno, quem ingredimur MCLXXVI, novas copias ex Westphalia adduxit in Italiam, quocum & Arnoldus Trevirensium Archiepiscopus, Hermannus Monasteriensis Episcopus, aliique Principes accessere. Exercitus hic omnibus rebus instructissimus, mense Majo Alpes superavit, ac Cumis substitit. Quo cognito, Imperator Papiam advolat, copiasque suas Coloniensi Archiepiscopo jungit. Nec Mediolanenses, Bononienses, ceterique Longobardi segniores, cum exercitu procedunt obviam, aut vincere, aut mori certi. Quæ cum per explorato-

res

res nunciarentur, suasum Imperatori, cederet ad tempus furenti multitudini; ille cum indignum diceret Imperatoris majestate hosti terga dare, processit in hostem. Pugnatum 3 Calend. Junii ab hora diei tertia ad nonam. Inclinata tandem Germanorum acies, dum Imperator militis magis, quam Ducis partes perfunctus, suffosso equo effunditur in terram. Mox quia sparsa fama, Imperatorem occubuisse, totus exercitus in fugam solutus, & fœda strage cœsus est. Imperator inter cœsorum cadavera quæsitus, & quatriduum ab Imperatrice lugubri veste deploratus incolumis tandem Papiam advolat. Hæc illa clades, quæ diuturni tandem belli finem attulit. Rebus in hunc modum prope desperatis, evocatur Moguntinus Archiepiscopus e Bononiensi bello ad consilia. Aderant simul Philippus Coloniensis, & Wigmannus Magdenburgensis Archiepiscopus, supremi bellorum, & consiliorum arbitri. Hi cum viderent robur militiæ obtritum, ærarium exhaustum, dubiam ceterorum fidem, atque omnia adversa incurrere ex bello, quod execrati gererent contra Apostolicam Sedem, Cæsaris tandem animum ad reconciliationem cum Pontifice pacemque Italiæ inflexere. Missi igitur Moguntinus & Magdenburgensis Archiepiscopi Anagniam ad Alexandrum Pontificem; ac postquam Legatis data est securitas ultro citroque commeandi, Ferrariæ primo conventum est: ubi plenus constituendæ pacis locus delectæ sunt Venetiæ. Ita ad inducias, & quietem armorum primo deventum est.

Annus Christi 1177.

Alexandri III. Pont. 18. Friderici I. Reg. 26. Imp. 23. Evergisi Ep. Pad. 18.

Imperator cum Pontifice reconciliatus, a Schismate recedit.

Anno igitur proximo MCLXXVII, ad tam exspectatæ pacis negotium conficiendum, ipse Alexander Pontifex, & Fridericus Imperator Venetiis convenere, ille classe tredecim Sicularum navium vectus, hic Ravenna digressus Clodiam. Ac postquam pax certis legibus, ut a Sigonio aliisque refertur, constituta est; Cæsar 10 Calend. Sextil. Venetias ingressus, postridie, abjurato schismate, promissaque Alexandro obedientia, per submissos Cardinales Ecclesiæ est reconciliatus. Exinde progressus ad Basilicam D. Marci, ubi ante fores præstolabatur venientem Pontifex, deposita chlamide, humi fixus, deosculatus est pedes Pontificis: tum apprehensa dextera deductus in chorum, precanti ad aram Pontifici caput submisit. Rursum 8 Calendas Sextiles adfuit Pontifici, solemne sacrificium missæ peragenti, pedesque deosculatus, aurum consueto ritu obtulit. Sacris peractis, Pontificem deduxit, & equum ascensuro stapedem tenuit, deducturus ad mare, ni Pontifex inhibuisset. Quemadmodum hæc Romualdus, Salernitanus Archiepiscopus, & auctor rerum ab Alexandro gestarum, aliique, qui præsentes fuere, testantur.

Quapropter nostrorum heterodoxorum commentum est, Imperatorem Barbarossam, dum Pontificis pedes exoscularetur, dixisse: *Non tibi, sed Petro.* Ad quæ Pontifex responderit: *Et mihi & Petro; atque inde, proculcato collo Imperatoris, dixisse, super aspidem & Basilicum ambulabis, & conculcabis Leonem & Draconem.* Nihil hac super re tot Ssriptores eorum temporum, neque ex Germanis & Schismaticis quisquam id prodidit, qui tamen Episcoporum nostrorum vitam non siluerunt. Sane auctor Chronici Montis Sereni, cum Pontifex moram faceret in sublevando Imperatore, ad pedes Pontificis prostrato, Theodoricus Marchio Orientalis Saxoniæ, imperialis, inquit, dignitas se eo dimittit; quo intellecto per interpretem, Pontifex mox Imperatorem erexit ad osculum. Nihil ille ultra; non taciturus alioquin tam grandem in proculcato Cæsare fastum. Sero tandem tempore Lutheri hæc fabula in odium Pontificis conficta; satisque eam exploserunt Baronius, Gretzerus, aliique Scriptores.

Baron. ad hunc annum. Gretzerus Comment. de donation Imperii tom. 8. de Cruce.

Ipsis deinde Calend. Augusti juravere pacem Christianus Moguntinus & Philippus Coloniensis, Archiepiscopi; quos ordine consecuti sunt Trevirensis, Magdenburgensis, Petaviensis, Wormatiensis, ceterique antistites. Mogun-

guntinus & Coloniensis, quod consecrati essent a Catholicis Episcopis, permissi suo muneri: ceteri, qui vel a Pseudopontificibus, vel a Schismaticis consecrati fuerant, jussi sunt abstinere; Palliis interim novis, veteribusque donati ab Alexandro Moguntinus & Coloniensis. Ad hunc modum schisma, quod per XVIII annos fœde laceraverat Ecclesiam, incredibili totius Germaniæ & Europæ lætitia, sublatum est. Cæsar Venetiis reversus, Natalem Domini transegit Papiæ in regia Longobardorum urbe.

Turbæ in Saxonia. *Arnold. Lubec. lib. 8. c. 17. Otto de S. Blasio.*

Verum extincto bello publico Ecclesiæ incruduit hoc anno bellum civile in utraque Saxonia. In Orientali belli initium fecit Ulricus Halberstadiensis Episcopus; is cum Henrici Leonis studio superioribus annis ab Episcopatu depulsus esset, obtruso Gerone schismatico Episcopo; ut cognovit se ex pacis decreto, & Apostolica auctoritate restitutum esse, hortatore Wigmanno Magdenburgensi Archiepiscopo, arma corripit. Junxere se illi plerique Orientales Principes, Leoni jam ante offensi, quorum viribus adjutus, Geronem e Sede & urbe ejecit; omnibusque, qui a Gerone Schismatico Episcopo consecrati erant, sacris muneribus interdixit: castrum præterea Horneburg præmuuire cœpit. Quo cognito Leo post extortam deditionem ex Sclavia advolat; *bella*, inquiens ad suos, *video, bella mihi parantur*; & per celeritatem munitionis opus revellit. Id cum Ulricus reficeret, redit cum exercitu; sed ab Episcopo & Principibus cum ingenti suorum clade in fugam compulsus est; amisso etiam Henrico Holsatiæ tutore, militum fortissimo.

Et in Westphalia.

Westphalia per hæc in duas factiones scissa. Harum altera Duce Friderico Altenano, & Hermanno Comite Ravensbergico, pro Coloniensi Archiepiscopo in Italia adhuc hærente, arma induerat: altera sub auspiciis Bernardi Comitis de Lippia, & Adolphi Comitis Schawenburgici, pro Henrico Leone conspiraverat adversus Coloniensis factionem. Hermannus Monasteriensis Episcopus, ex Italia reversus, reperit diœcesin suam spoliis & incursionibus vastatam. Quare & ipse cum Simone Teclenburgensi Comite, ex Italia reduce, se armavit; utri vero parti accesserint, Gobelinus, qui hæc narrat siluit. Satis tamen constat eum Coloniensi ac Metropolitano suo hæsisse. Interim Bernardus de Lippia montem haud procul Bilfeldia, quem a Leonis signo turri imposito Lewenburgum dixere, præmunit, ex eoque castro totam Westphaliam infestat. Monasteriensis Ahusium & Diepenam castra subvertit; forte quod in his arcibus reperiret nobiles e factione Leonis.

Evergisus per hæc Episcopus noster, extra omnes belli & conspirationis fluctus se domi continebat in quiete, & sacrorum procruatione. Senio præterea se ad extrema vitæ urgeri sensit; quare multo salubriori consilio, quidquid collegerat, in res sacras & religiosorum donationes expendit; ut eorum precibus adjutus, felicem vitæ sibi exitum pararet. Quam in rem e ceteris has supremas ejus donationum tabulas sacris Gerdensibus Virginibus factas proferimus.

Evergisus Ep. decimis quibusdam attributis Cœnobio Gerdensi benefacit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Evergisus Dei gratia Patherburnensis Ecclesiæ Episcopus. Gratum Deo & acceptum munus offerri scimus elemosinam, quæ Christiano cuilibet indigenti voluntate larga tribuitur; sed multo majoris meriti & retributionis illam credimus, quæ impenditur his, qui voluntarie se propter Deum abdicaverunt paupertati, & Domino diu noctuque servituros mancipaverunt. Hæc attendentes sanctarum Virginum paupertati, quæ in Gerdine Deo deserviunt, consolationis alicujus remedio subvenire decrevimus. Decimas itaque tres Ecclesiæ prænominati loci, consecratæ in honore sanctæ Dei Genitricis, beatique Petri Apostolorum Principis, contulimus, quarum prima in Valbusen, Wernerus de Brach in beneficio tenuit a Domino Volquino & fratre ejus Widekind de Swalenberg, & ipsis eam resignavit, ipsi vero etiam mihi resignaverunt, & in recompensationem a prædictæ Ecclesiæ provisore Basilio duodecim marcas examinati argenti acceperunt. Item tres fratres Hugo, Geroldus & Gerhardus acceptis a jam dicto Basilio decem & octo marcis decimam in Osterhusen mihi resignaverunt, &

ego

ego prædictæ jam Ecclesiæ contuli. Item Domino Andreæ & fratri ipsius Conrado de rebus Ecclesiæ datæ sunt quinque marcæ, ut decimam in Hekeldessen Domino Bernardo de Lippia resignarent, quo facto ipse mihi eam resignavit, & ego eam Ecclesiæ sæpedictæ contuli. Anno itaque Incarnationis Domini MCLXXVII, Indictione decima, paginam hanc, quæ prædicta sunt, continentem conscribi, & sigilli nostri impressione muniri fecimus, tam clero quam laicis consentientibus, & comprobantibus quæ facta fuerant, quorum nomina sunt hæc. Canonici Patherburnenses Sifridus Præpositus, Godescalcus, Bernhardus Præpositus, Altmannus, Volbertus, Meinricus, Reinherus, Heinricus, Lambertus, Hugo. Homines liberi Widekindus de Swalenberg senior, & Widekindus junior, Bernhardus de Lippia, Gerlagus de Ittere, Thietmarus de Bueren. Ministeriales Hartmannus de Ilesen, Conradus Staplo, & filii ejus Conradus & Thietmo, Andreas de Ethelen, Conradus frater ejus, Hermannus de Brach, Albertus de Rikerswich, Helmwicus de Helmere & Lentfridus frater ejus, aliique quam plures.

Annus Christi 1178.

Alexandri III. Pont. 19. Friderici I Reg. 27. Imp. 24. Evergisi Ep. Pad. 19.

Philippus Archiep. Colon. Westphaliam Saxoniamque bello persequitur. *Godefridus. Otto a S. Blasio. Robertus de Monte. Arnold. Lubec. Chron. Mont. Ser. Gobel. at. 6 c. 60.*

Inter hos Saxoniæ motus Cæsar non ante Augustum mensem in Germaniam rediit, ex una tempestate fluctuum relictus in aliam. Ardebat enim tota Saxonia intestinis dissidiis & bellis adversus Leonem. Acerrimus ex his Leonis hostibus Philippus Coloniensis Archiepiscopus; is, ut prioris anni vastationes, Bernardo Comiti Lippiensi ceterisque ejus factionis illatas, ulcisceretur (ut Arnoldus Lubecensis scribit) egressus de finibus suis, pervagatusque terram, omnia spoliis & incendiis vastavit: & postquam Quernhameliam ad Visurgim delatus, constitit, neque ultra progressus est. Gobelinus noster & Crantzius ea incursione Huxtariam exussisse perhibent, atque inde secundum Visurgis ripam Hameliam descendisse, nec Visurgim transisse. Auget hæc Godefridus, & transito Visurgi, refert castella quædam, Duce nullo obsistente, expugnata esse. Huxtariæ incendium, quod postea sarciit Coloniensis immunitate telonii, quod novesii habebat (ut constabit ex Corbeiensium literis ad annum MCLXXX recitandis, nullo suo imperio, sed militum insolentia accidisse doluit; ut hæc nimium exaggerarit Buntingus in historia sua, calumniando, lupi & prædonis vocibus Coloniensem prosecutus; quemadmodum pronum est hæreticis Scriptoribus criminari Episcopos. Falliturque, quod hoc anno Leonem secundo prælio se ultum scribat. Leo enim, cum non ignoraret qualem in Cæsare hostem habiturus esset, ab armis sibi adhuc temperabat. At Cæsar postquam XV Augusti Vesontione in Burgundia senatum procerum habuerat, jusque populo dixerat, Spiram perrexit: ubi Henricus Leo occurrit Cæsari, questus de acceptis a Coloniensi injuriis. Audiit quidem has querelas Cæsar; sed fronte adeo nubila, ut facile intelligeret, qualem pro se judicem compellasset. Dissimulata vero in præsens ira, Cæsar utrique diem dixit Wormatiæ, ad quam in conventu Principum Idibus Januarii convenirent, & causam dicerent; nam præter superbum dominatum ex patrui nomine & indole hæreditarium inexplebilemque cupiditatem bonorum, multæ adversus Leonem publicæ querelæ, & accusationes Principum intendebantur: violari ab eo jura Principum & Episcoporum: rapi aliorum possessiones: alios ab eo Episcopos exturbari sedibus suis, alios cogi ad fidem jurandam: bona hæreditaria Comitis Wincenburgici, & Ottonis Asloensis consanguinei per vim attrahi: anno superiori Westphaliam per Bernardum de Lippia, Ducem militiæ suæ, turbatam prædatoriis incursionibus, vexatam spoliis, laceratam factione procerum & nobilium. His ac similibus, quæ invidia multum accenderat, incusabatur, tanquam regium dominatum, ipsi etiam Cæsari metuendum, affectaret.

Henricus Leo a Cæsare ad causam dicendam postulatur.

Obitus Evergisi Ep. Pad. & Evermodi Ep. Raceb.

Gobel. etat. 6. c. 60.

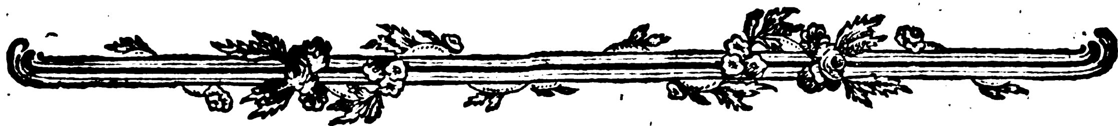
Hac perturbatione Saxoniæ moritur Evergisus Episcopus noster, IV Calend. Octobris, qui dies notatus est in necrologio Gerdensi, Willebacensi, Herisiensi, & Bustorfiano, ob largas donationes, & beneficia Cænobiis illis præstita. Quare & annua grataque in sacrificiis publicis ac precibus memoria apud sacras Virgines illas fuit. Annus præterea mortis hic MCLXXVIII consignatus a Gobelino nostro; falluntur-que Bruschius & Kersenbrochius, qui anno superiori obiisse volunt. Præsul fuit ob modestiam, religionis studium, conservatam cleri intra claustrum disciplinam, & vitæ integritatem, priscis atque optimis Episcopis accensendus; quem ob id Deus ex his turbulentis temporibus ad cælestis vitæ quietem evocasse videri potest.

Quo simul anno obiit Evermodus, sanctissimus Raceburgensis Episcopus, in vita & post obitum miraculis clarus; quemadmodum res ab eo præclare gestas in Sclavia descripsit Arnoldus Lubecensis Abbas. Dispari fama excessit Balduinus Bremensis Archiepiscopus, homo Schismaticus, & parum utilis Ecclesiæ suæ.

Arnoldus Lubecens. Historia Brem.

SIFRI-

SIFRIDUS XVIII. EPISCOP. PADERBORN.

Evergiso Ep. succedit Sifridus Ecclesiæ Paderb. Præpositus.

Ab excessu Evergisi haud multum vacua Paderbornensis Episcopi sedes. Huic enim, maturantibus Canonicis electionem, *successit Sifridus*, inquit Gobelinus, *majoris Ecclesiæ Præpositus. Et præfuit Ecclesiæ Paderfontanæ annis novem, mensibus IV.* qui tamen non nisi septem fuere, ut ceteri fatentur, & nos ordine exponemus. Virum hunc ætate maturum, moribus gravem, & multos annos versatum, probatumque in clero hujus Cathedralis Ecclesiæ, testantur tot literæ Bernardi Episcopi, in quibus inter Canonicos testis; & Evergisi Episcopi, quibus majoris Ecclesiæ Præpositus memoratur, cum Almaro Decano. Familia interim, ex qua ortus, incerta, nec in annalium memoria prodita; nisi quod tres rosas, quæ Arensbergiorum, aliorumque Comitum, ac nobilium fuere insignia, Kersenbrochius ex scuto ejus gentilitio producat.

Annus Christi 1179.

Alexandri III. Pont. 20. Friderici I Reg. 28. Imp. 25. Sifridi Ep. Pad. 1.

Godefrid. Arnold. Lubec. Chron. Mont. Seren. Gobelin. Chron. Colon. Chron. M. Belg.

Henricus Leo, cum sæpius citatus non compareret, ut hostis Imperii condemnatur.

Incidit Episcopatus ejus in difficilima & conturbata Saxoniæ tempora, quæ Episcopos Saxoniæ ex dissidio belloque adversus Henricum Leonem implicuere. Imperator postquam Herbipoli Natalitia Christi peregerat, Wormatiam concessit ad conventum Principum, qui per octavam Epiphaniæ indictus erat, ad dissidentes inter se Coloniensem Archiepiscopum & Henricum Leonem componendos. Et cum omnes Principes Imperatorem sollicitarent, ut jus diceret, multique accusationibus adversus Leonem implerent aures Imperatoris; Leo non minus Imperatori, quam causæ suæ diffisus, vadimonium deseruit. Quo haud leviter offensi Principes; quod Cæsaris & Comitiorum auctoritatem spretam dicerent. Cæsar ne quid præcipitaret, Magdenburgi comitia indicit, ad quæ Leo postulatus; cum nec istic se sisteret, omnium Principum iras in se accendit; adeo ut Theodoricus Lusatiæ Marchio duellum illi offerret, tam certus accusationis suæ, a Leone Sclavos in Lusatiam excitos; at cum Leo indecorum sibi reputaret, cum impari congredi, petiit per amicos copiam Cæsaris privatim conveniendi; qua impetrata, Cæsar Haldeslebiæ eam fecit; quo in congressu tam exquisite reddita factorum suorum ratione detinuit Cæsarem, ut quinque marcarum millibus contentus esset; eam si fisco inferret mulctam, absolvendum; id cum negaret, obtenderetque graviorem esse, quam ut solvendo sit, re infecta discessit; nescius tempori cedere, & modica jactura magna rerum momenta lucrari. Rursus igitur prorogato judicio jussus est tertium se Goslariæ sistere in conventu Principum, ad dicendam causam, & cum illuc quoque asperna retur accedere, judicio Principum proscriptus est, decretaque in eum tanquam contumacem, & publicum Reipublicæ hostem expeditio, quam primus sumpsit Philippus Coloniensis Archiepiscopus.

Movet in illum Philippus Archiep. Colon.

Is omnes Ecclesiæ suæ clientes, vicinos Duces ac Comites excivit ad arma

ma. Accessere Godefridus Dux Brabantiæ, Philippus Flandriæ, Otto Gelriæ, Theodoricus Cliviæ, Wilhelmus Juliæ, Gerhardus Aræ, Henricus Seinæ, Engelbertus Montium, Everhardus Altenæ, Simon Teclenburgi Comites; quorum alii submissis copiis, alii sui militis ductores affectati Archiepiscopum, proscripti Ducis terram intravere, prædis, incendiis, & cædibus infesti. Multa etiam sacrilege perpetrata refert Arnoldus Lubecensis, exustas Ecclesias, eversa Cœnobia, raptas ad libidinem Sanctimoniales. Hæc dum per Westphaliam agerentur, Udalricus Halberstadiensis Episcopus per omnes Ducis regiones sacrorum usum interdicit, Ducemque anathematis sententia percutit; at ille, qua erat religione in Deum, ad Episcopi pedes provolutus, reddita factorum suorum ratione, a vinculo anathematis absolvitur. Interim Wigmannus Magdenburgensis Archiepiscopus, haud secus quam Coloniensis, ope Principum Orientalis Saxoniæ Ducis castra oppugnat. Ipse Dux conversis in Hassiam armis Ludovicum Hassiæ Landgravium, Bernardum Ducem, & Hermannum Palatinum, Widekindum Waldecensem Comites prælio superat, captosque cum 400 millibus abducit: Bernardus Dux fuga elapsus: direptum Northusium & Mulhusium, ceteraque circum oppida. Cognita vero irruptione in Westphaliam facta, mittit Dux bellicosos Comites, Adolphum Schawenburgicum, Guncelinum Suerinensem, Bernardum Raceburgicum, Bernardum Welpensem, Ludolphum & Wilbrandum Halremundios fratres, Widekindum Dynastam de Rhede ad Amasin, copiis validis instructos. Horum Dux a Leone præstitutus erat Bernardus de Lippia, militum fortissimus. Jam Coloniensis Archiepiscopus, accepto fidei Sacramento, a Westphaliæ Ducatu recesserat ad Rhenum, relicto Simone Teclenburgico Comite, Hermanno Ravensbergico, Widekindo Sualenbergensi cum Henrico Comitis Arensbergensis filio, ad tutandam Westphaliam adversus Ducis conatum. At postquam Bernardus de Lippia, ceterique Ducis præfecti didicere Archiepiscopum, Westphaliæ securum, cum parte exercitus recessisse; movere in Simonem Teclenburgicum, ceterosque ab eo ad tutelam Westphaliæ relictos. Nec segnius illi copias contrahunt; concursumque ab utroque exercitu ad Haresfeldiam haud procul Osnabrugo. Pugnatum acerrime: victi ad extremum Westphali: captus Teclenburgicus, & catenis vinctus, ad Leonem protractus. Is quia post in fidem Ducis se dedit, desertis turpiter sociorum armis, mox vinculis absolutus est; contra Schawenburgicus, quod capti a se milites reposcerentur, a Duce defecit, eoque tota Transalbiana regione ejectus est. Lippiensis hac victoria insolens, omnia circa Susatum vastat, ac festo Apostolorum Simonis ac Judæ Medebecam Oppidum in cineres vertit, plura illaturus damna, nisi a Leone cum Widekindo Rhedano in Orientalem Saxoniam evocatus fuisset.

Episcopus Halberstad. Ducem a communione fidelium segregat. Archiep. Magdenb. Ducis terras hostiliter invadit.

Comes Lippiensis confligit cum Teclenburgico, ceterisque Westphalis, eosque devincit.

Jam cui ea par malorum facies ex conspiratione Principum adversus Leonem? quam magnopere deplorat Lubecensis Abbas, ab Episcopis cœptam inflammatamque. Dux horum Wigmannus Magdenburgensis Archiepiscopus, cujus auctoritati subnixi Principes ceteri. Et quia Udalricus Halberstadiensis, licet paulo ante reconciliatus duci, arma resumpserat, aususque rursum erat Halberstadio & Horneburgo infesto milite excurrere, provincias Ducis villasque exurere, captivos abducere; Ducis præfecti copiis Halberstadium intercipiunt, & clausa urbe cives & Episcopum cum præsidiario milite in potestatem accipiunt. Cives ex ira Ducis veriti incendium, in omnibus ædibus extinxere ignem; quem dum miles quidam occultatum reperit, casæ injicit; quo tamen longius serpente, tota urbs deflagravit. Fatali hoc incendio Basilica D. Stephani, ac templa omnia cum Cœnobiis in vivum bustum consedere. Flammis simul absumpti tres Canonici Cathedralis Collegii Sacerdotes, ac studiosi literarum complures, cives ac fœminæ plus quam mille. Episcopus ægre flammis ereptus, cum multis civibus captivus abducitur, redditusque libertati haud multo post senex extinguitur. Per hæc tamen arcta obsidione premebat Haldeslebiam, Ducis Oppidum, medias inter paludes natura loci triplicique vallo ac muro præmunitum. Admotæ omnis generis machinæ artesque

Halberstadium captum & exustum.

Haldeslebia obsidetur.

que militum, qui adstrictis ad calceos ferreis uncis, facta per glaciem impressione sæpius impugnavere; omnia tamen in cassum erant, castrum acerrime propugnante Bernardo Comite nostro Lippiensi.

Annus Christi 1180.

Alexandri III Pont. 21. Friderici I Reg. 29. Imper. 26. Sifridi Ep. Pad. 2.

Godefr. Arnold. Lubec. Chr. Mont. Seren. Brovver. lib. 4. Antiq. Fuld. Crantz.

Verterat interim annus MCLXXX, quo Imperator post celebratum Herbipoli Natalem Christi Diem, conventum Principum festo Epiphaniæ agebat; sub quod tempus accessere duo Cardinales ab Alexandro Pontifice missi ad Imperatorem rogatum, vellet mitius agere cum Henrico Duce Saxoniæ. Eadem Angliæ & Franciæ Regum Legati postulabant; quibus responsum ab Imperatore, ducem toties postulatum eadem semper pertinacia aspernari judicium Principum ac Cæsaris, ferociusque in præsens agere, quam imperii majestas ferre possit; ne tamen querelæ cuipiam locus esset, indicturum se Geilhusii Principum comitia. Ea medio Quadragesimæ frequentia Episcoporum ceterorumque Principum celeberrima fuere. Tum vero, quia postulatus Dux rursum pervicax comitia aspernatur, extrema sententia a Cæsare & Principibus pronunciata, & laceratio provinciarum facta est; cessitque Philippo Coloniensi Westphalia & Angaria, dono simul & pretio, quod in vetustis chartis repertum numerasse Philippum Coloniensem Archiepiscopum 50000 marcarum puri argenti. Ducatus Saxoniæ Bernardo Anhaltino, Bavariæ Ottoni Wittelsbachio, ob egregia in Imperatorem merita, datus. Inde nunc ab Ottone Wittelsbachio conditore nova stirps Bojorum Ducum deducta ad hunc diem; uti a Bernardo Lawenburgicorum Ducum: & quia cum eo simul titulus Ducis Westphaliæ & Angariæ communicatus a Friderico Imperatore, posteri ejus stirpis hunc etiamnum præferunt. Sigefrido Bremensi Archiepiscopo, Bernardi Anhaltini Ducis fratri, Stada & comitatus Stadensis redditus. Ad hunc modum omnia, quæ dux clientelari beneficio Cæsarum tenebat, impertita aliis; quod equi Westphalici ab Imperatore dilacerati schemate repræsentant passim nostrates, fide magis vulgari quam certa.

Henrico Leoni pertinaci provinciæ ablatæ dantur aliis.

Nos modo certiora proferamus ex imperatorio diplomate, quo Ducatus Westphaliæ & Angariæ Coloniensi datus, aureoque sigillo consignatus fuit; ex eo enim cum præsentes Episcopi ac Principes in hoc conventu, & delicta ducis, ob quæ Provinciis exutus est, & ampla Episcopi Paderbornensis jurisdictio sacra, ceteraque plenius cognoscantur, juvat hoc loco producere.

Ducatus Westphaliæ & Angariæ cedit Archiep. Colon.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Fridericus divina favente clementia Romanorum Imperator Augustus. Quoniam humana labilis est memoria, & turbæ rerum non sufficit, prædecessorum ætatis nostræ Divorum Imperatorum & Regum decrevit auctoritas literis annotare, quæ fluentium temporum antiquitas a notitia hominum consuevit alienare. Proinde tam præsentium quam & futurorum imperii fidelium noverit universitas, qualiter Henricus quondam Dux Bavariæ & Westphaliæ, eo quod Ecclesiarum Dei & nobilium imperii libertatem possessiones eorum occupando, & jura eorum imminuendo graviter oppresserit, ex instanti Principum querimonia & nobilium plurimorum, quia citatione vocatus majestati nostræ præsentari contempserit, & pro hac contumacia Principum, & suæ conditionis Suevorum proscriptionis nostræ inciderit sententiam, deinde quoniam in Ecclesias Dei & Principum, & nobilium jure & libertate grassari non destiterit, tam pro illorum injuria, quam pro multiplici contemptu nobis exhibito, ac præcipue pro evidenti reatu majestatis sub feudali jure legitimo trino edicto ad nostram citatus audientiam, eo quod se absentasset, nec aliquem pro se misisset Responsalem, contumax judicatus est, ac proinde tam Ducatus Bavariæ, quam Westphaliæ, & Angariæ quam etiam universa, quæ ab imperio tenuerit beneficia, per unanimem Principum sententiam in solemni curia Wirziburg celebrata, & abjudicata sunt, nostroque juri addicta & potestati.

testati. Nos itaque habita cum Principibus deliberatione, communi ipsorum consilio ducatum, qui dicitur Westphaliæ & Angariæ in duo divisimus, & consideratione meritorum, quibus dilectus Princeps noster Philippus Coloniensis Archiepiscopus ob honorem Imperialis coronæ promovendæ & manutenendæ, nec rerum dispendia, nec personæ formidans pericula, gratiæ imperialis promeruit privilegium, unam partem, eam videlicet, quæ in Episcopatum Coloniensem, & per totum Episcopatum Patherburnensem prætendebatur, cum omni jure & jurisdictione, videlicet cum comitatibus, cum Advocatiis, cum conductibus, cum mansis, cum curtibus, cum beneficiis, cum ministerialibus, cum mancipiis, & cum omnibus ad eundem Ducatum pertinentibus Ecclesiæ Coloniensi legitimo donationis titulo imperatoria liberalitate contulimus, & requisita a Principibus sententia, an id fieri liceret, adjudicata & communi Principum & totius curiæ assensu approbata, accedente quoque publico consensu dilecti consanguinei nostri Ducis Bernhardi, cui reliquam partem ducatus concessimus, præmemoratum Archiepiscopum Philippum portione illa Ducatus suæ collata Ecclesiæ vexillo imperiali solenniter investimus. Hanc igitur legitimam nostræ majestatis donationem, & investituram Coloniensi Ecclesiæ, & sæpedicto Principi nostro Philippo Archiepiscopo, omnibusque suis Successoribus confirmamus, & in omne posteritatis ævum eis ratam permanere volentes, ne quis eam ausu temerario infringere, vel quolibet modo violare attemptaverit, imperiali edicto inhibemus, & hanc nostram constitutionem præsenti privilegio aurea excellentiæ nostræ bulla insignito corroboramus, authentice testibus annotatis, qui huic facto interfuerunt; Sunt autem hi Arnoldus Trevirensis Archiepiscopus, Wigmannus Magdenburgensis Archiepiscopus, Sifridus Bremensis Electus, Conradus Wormatiensis Episcopus, Rudolphus Leodiensis Episcopus, Bertramus Metensis Episcopus, Arnoldus Osnabrugensis Episcopus, Conradus Abbas Fuldensis, Adolphus Abbas Hersfeldensis, Lotharius Præpositus Bunnensis, Ludovicus Palatinus Saxoniæ & Landgravius Thuringiæ, Bernardus Dux Westphaliæ & Angariæ, Godefridus Dux Lotharingiæ, Fridericus Dux Sueviæ, Otto Marchio de Brandeburg, Theodoricus Marchio de Lusitz, Dedo Comes de Greix, Sifridus Comes de Orlamunde, Robertus Comes de Nassow, Emicho Comes de Linningen, Engelbertus Comes de Monte, Theodoricus Comes de Hostaden, Gerardus Comes de Nurbec, Henricus Comes de Arinsken, Hermannus Comes de Ravensberg, Henricus Comes de Kucz, Wernerus Comes de Wittinistein, Widekindus de Waldeck, Fridericus de Ansurde (Steinfurde) Hartmannus de Buttingen, Wernerus de Bulande, Conradus Pincerna, Henricus Marescalcus de Pappenheim, Sibodo de Greix, Camerarius & alii quam plures.

Signum Domini Friderici Romanorum Imperatoris invictissimi

Ego Godefridus Imperialis aulæ Cancellarius recognovi. Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis 1180. *Indictione* 13. *regnante Domino Friderico Romanorum Imperatore invictissimo, anno ejus regni* 29. *imperii vero* 26 *feliciter Amen.*

Tandem igitur post comitiorum tonitrua adversus Leonem, duplici superiori anno victoria exultantem, hoc ipso anno fulmen belli consecutum, quo Dux ex omnibus suis per Saxoniam provinciis dejectus est. Quam in rem Fridericus Imperator ex omni Germania eduxit instructissimum exercitum mense Julio in Saxoniam, insigni multorum Episcoporum, Principum, Marchionum & procerum comitatu: quorum adventu cognito, Saxonia pene omnis exterrita, ab Henrico Duce defecit ad Cæsarem; multique etiam clientes castrorumque præfecti, Henricus de Witho, Lupoldus de Hertesburg, Ludolphus de Peina, ceterique a puero cum ipso enutriti a Duce descivere: ultroque in potestatem Cæsaris venere castra Hertesburgum, Levenburgum, Blanckenburgum, Ragensteinium, aliaque primi impetus spolia; unicum cum obsisteret Lienthenbergium, intra paucos dies expugnatum est. Tum vero Hartesburgum in monte castrum haud procul Goslaria, Henrici IV. Imperatoris perfugio, & tot Saxonum expugnationibus celebre, a Friderico Imperatore instauratum præmunitumque.

Accessit per id tempus ad castra Cæsaris Philippus Coloniensis Archiepiscopus cum exercitu ad Rhenum per Westphaliam contracto, multique cum eo Episcopi; quos inter & Sifridus Episcopus noster Paderbornensis fuit. At Cæsar cum jam, profugo Leone in Transalbianas regiones, Bernardum Ducem Saxoniæ Orientali imposuisset, abrupto tantisper victoriæ cursu, in Bavariam properavit, rediturus ad festum S. Martini; quo delatus Ottonem Wittelesbachium solemni ritu Ratisbonæ inauguratum Bois Ducem præfecit. Fatalis Leoni annus, quo triplici Ducatu spoliatus, vidit tres alios in possessionem suarum provinciarum venire.

Philippus Archiep. Colon. in obsidione Brunswicensi illata Corbejens. damna telonii Nussiensis concessione compensat.

Inter hæc Philippus Coloniensis Archiepiscopus, a Cæsare in Saxonia relictus, Brunswicum, hæreditariam Ducis sedem, urbemque munitissimam, suscepit expugnandam. Qua in obsidione cum ad eum accederet Corbejensis Abbas, questus de damnis superiori, ut diximus, anno illatis Corbejensibus, Archiepiscopus, libera per telonium suum transvectione large illa compensavit; id quod hæ tabulæ in castris ad Brunswicum datæ testantur, quas operæ pretium habuimus hic interponere, ut ex his intelligatur, quinam simul Episcopi, & Principes Imperii ad hanc expeditionem Saxonicam convenerint.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Philippus sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, universis Christi fidelibus tam futuris quam præsentibus in perpetuum. Quoniam ex Werra Saxonica, quam nos pro multa necessitate Coloniensi Ecclesiæ contra sævitiam Domini Henrici de Brunswich aggressi sumus, Ecclesia Corbejensis ab exercitu nostro multa in stipendiis fratrum incommoda, & non modicam rerum suarum pertulit devastationem, placuit nobis & salutare visum est, aliquam eidem Ecclesiæ damnorum suorum conferre restaurationem. Noverit itaque universitas Christi fidelium tam futurorum quam præsentium, quod præfatæ Ecclesiæ fratribus theloneum Nussiense in perpetuum condonavimus, ita ut ipsi annuatim in vino suo deducendo immunes sint ab hoc theloneo. Cum ergo vita hominum brevis, memoria labilis sit, ne quis tam pium & rationabile factum demoliri possit in posterum, præsentem inde paginam conscribi, & sigilli nostri impressione communiri jussimus, sub horrendi anathematis interminatione districte præcipientes, ne aliquis hoc apud nos piæ devotionis intuitu actum in irritum reducat, vel hujus rei violator existat. Testes hujus rei sunt Arnoldus Trevirensis Archiepiscopus, Athelogus Hildesiensis Episcopus, Sifridus Paderburnensis Episcopus, Herimannus Monasteriensis Episcopus, Arnoldus Osnabrugensis Episcopus, Anno Mindensis Episcopus, Lotharius Bunnensis Præpositus, Volricus Ressen Præpositus, Bernardus Sucaciensis Præpositus, Theodoricus Comes de Hostadın, Otto frater ejus, Hermannus Comes de Ravensberg, Albertus Comes de Everstein, Widekindus de Waldekke, Fratres de Hallermunt, Ludolfus & Wilbrandus, Fratres de Dasle, Ludolfus & Adolfus, Henricus de Lippia, Conradus de Sconinberg, Reinerus de Froizprecht, Henricus de Vore, Rodolfus de Steinvorde, Fratres de Voldesteine, Heinricus & Gerardus: Godescalcus de Padberg, Hermannus Scultetus Susaciensis, Gozwinus de Altina, & alii quamplures. Acta sunt hæc Dominicæ Incarnationis Anno MCLXXX. Indictione * - - -, regnante Fritherico gloriosissimo Romanorum Imperatore Augusto. Data in expeditione Saxonica prope Brunswich IV. Idus Augusti.* * 13.

Ex hisce literis, nunquam hactenus prolatis in lucem, simul refellas Scriptores, qui passim hanc expeditionem adversus Henricum Leonem in sequentem annum rejiciunt. Rectius nobiscum sentiunt Scriptores Chronici Montis Sereni, & Pegaviensis. Ceterum cum Archiepiscopus omnibus viribus oppugnationi insisteret, Brunswicum post duorum mensium obsidionem circa Calend. Septembris deditum, in potestatem ac fidem Cæsaris accipit. Leo interim cum Saxoniam amissam desperatamque videret, Lubecam, Stadam, ceteraque castra præmunit, tanquam in iis Saxoniam Transalbianam defensurus.

Annus

Annus Christi 1181.

Alexandri III. Pont. 22. Friderici I Reg. 30. Imp. 27. Sifridi Ep. Pad. 3.

Arnold. Lubecens. lib. 2. c. 34. Chr. Mont. Sereni. Chr. Pegav.

At vero Imperator, quod Arnoldus Lubecensis Abbas scribit, *proxima æstate totis rursum viribus infusus in Saxoniam;* quæ altera in Leonem expeditio fuit, & trans Albim sumpta. Ac ne a tergo relinqueret hostes, ex insidiis incursuros; Philippum Coloniensem Archiepiscopum cum ceterorum Episcoporum copiis jussit servare Brunswicum urbem, castris circa urbem positis, ad quæ hoc anno Episcopi cum suis copiis rediere; quantum id ex Gerhardi Stederbergensis Præpositi historia colligas. Cæsar inde Bernardum Ducem, ac fratrem ejus Ottonem, Marchionem Brandenburgensem, cum aliis Orientalis Saxoniæ Principibus Bardewici consistere voluit, & Luneburgum castrum, quod Ducis conjugi relictum ab Imperatore, circumpositis militum stationibus claudere; ipse autem cum robore exercitus Suevorum & Bavarorum ad Albim movit, trahens secum in comitatu Wichmannum Magdenburgensem Archiepiscopum, Bambergensem Episcopum, Abbatem Fuldensem, Corbejensem, & Hersveldensem. Sub idem tempus Leo Dux Lubecam se receperat; quam urbem postquam turribus, fossis, muro, atque omni machinarum genere præmunierat, Raceburgum concesserat, cetera per ejus regionem castra firmaturus. Ibi dum per advolantes nuncios intelligit Cæsarem appropinquare, correpta navi indignabundus secundo Albis cursu Stadam se recipit. Cæsar, transmisso per Albim exercitu, castra Lubecæ expugnandæ admovet, nihil territus munimento, in quo Simon Comes Teclenburgicus, Hermannus Comes Aldenburgicus, & Hermannus Comes Welpus bellaces viri cum selecto Holsatorum militum præsidio relicti erant. Nec minor civium multitudo novum illud emporium mari assitum impleverat, quorum armis maxime confiderat Dux. At Cæsar, ut mari simul premeret, evocarat Waldemarum Daniæ Regem, qui classe in ostium Trabenæ invectus, constitit ad urbem: ipse terra aggressus brevi in eas angustias conjecit cives, ut misso Henrico Episcopo suo, viro sanctissimo, ad Imperatorem, denunciarent, hanc urbem a se recens adversus barbaros Sclavos cultam præmunitamque esse Ducis beneficio, in cujus fide ideo persisteret; is vero si cives suos servare non posset, aut Imperatori urbem tradi vellet, paratos se ad deditionem esse. Quam in rem permissus Guncelinus Comes voluntatem Ducis exquirere; qua impetrata, non prius tamen cives se dedidere, quam sibi Imperator prima urbis privilegia, & libertatem secundum jura Susatiæ permitteret; quod nomen alii secundum jura Susatensium in Westphalia, alii verisimilius Holsatorum accipiunt. Dedita in hunc modum urbe, Imperator cives privilegiis auxit, liberamque Imperii urbem renunciavit, quo constantius in fide Imperatoris & christianæ religionis persisteret. Sed ea urbs quantum olim præsidium christianæ religionis adversus barbaros Sclavos, tantum nunc hæresis patrocinium, ejectis priscæ religionis Sacerdotibus ex Ecclesiis & Cœnobiis, immemor quam religionem Wicelinus noster, quam tot sancti Episcopi, Sacerdotes ac Monachi in Sclaviam illam Occidentalem introduxerunt, servaruntque ad Lutheri tempora. Sane Fridericus Imperator Henricum Lubecensem Episcopum, qui post Geroldum & Conradum tertius eorum Episcopus subrogatus erat, ob famam sanctitatis, & miraculorum adeo veneratus est, ut medicum illi suum, dum febri affligeretur, submiserit: ea videlicet sollicitudine qua Carolus M. Sturmium olim Abbatem Eresburgi laborantem complexus, medicum illi suum adesse voluit.

Cæsar Lubecam obsidet & ad deditionem cogit.

Expugnata Lubeca, Cæsar totam Transalbianam regionem Holsatiamque in fidem accepit: Adolphum Holsatiæ Comitem multis privilegiis bonisque cumulavit: nihilque simul impensius habuit, quam ut Episcoporum, Collegiorum, Canonicorum & Cœnobiorum jura & possessiones firmaret, augeretque. Dux interim Stadæ se con-

continebat, in extremo Saxoniæ angulo, Oppidoque Episcopatus Bremensis, ut munierat, firmissimo; & si casus obsidionis urgeret, certus erat conscensa navi se per mare subtrahere in Angliam.

Henricus Leo, Imperatori supplex, in gratiam & quasdam provincias restitui rogat.

At Cæsar reducto per Albim exercitu, castra sua circa Lunenburgum metatus consedit. Quo comperto, Henricus Dux, cum se omnibus provinciis & munitionibus nudatum circumspiceret, posito tandem fastu, per amicos liberum ad Imperatorem accessum petiit; eoque impetrato, Lunenburgum venit; atque ut Imperatoris animum mitigaret, Ludovicum Landgravium, & Hermannum fratrem Palatinum, quos captivos tenebat, liberos ad Imperatorem præmisit, coramque in gratiam recipi oravit. Imperator vero cum diceret id in sua potestate non esse, jussus est Quidlenburgi in conventu Principum se sistere: eo quoque accessit Dux; verum cum istic, lite inter ipsum & Bernardum Ducem coorta, per seditionem omnia miscerentur, jussus est Erfordiæ in comitio Principum causam dicere. Inter hæc Philippus Coloniensis Archiepiscopus imploratus a Sifrido Bremensi Archiepiscopo, cum exercitu Westphalico Stadam pro voluntate Imperatoris expugnat, redditque cum toto comitatu tandem Bremensi Archiepiscopo, acceptis trecentis argenti marcis, quæ ex pacto expensarum bellicarum convenerant. Ea expeditione Coloniensis cetera quoque castra Adolpho Holsatiæ Comiti, & Bernardo Comiti restituta sunt. Jam Duci nihil ex omnibus inferioris Saxoniæ urbibus & castris supererat præter Lunenburgum, quod honori conjugis, obtendentis ex eo hæreditatem & vitæ subsidium, Cæsaris gratia relictum erat.

Ad hæc extrema Dux miser compulsus, Erfurtum ad præscripta Principum comitia venit, provolutusque ad pedes Cæsaris clementiam appellat; quem Cæsar obortis lacrymis, misertus casum e terra levat: & cum restitui in pristinam aliquam fortunæ partem supplex peteret, Cæsar bene sperare jussit; in præsens vero sententiam Principum inmutabilem esse oportere. Quare cederet tantisper iræ Principum, & triennium exul in Angliam iret; Brunswicum interim & Lunenburgum cum hæreditariis possessionibus illi, ubique terrarum foret, mansura integra. Ad hunc modum fortunatissimus ac potentissimus Germaniæ Dux, memorabile humanarum rerum spectaculum, cum uxore & tribus liberis, Henrico, Lothario, & Ottone in Angliam ad Regem, generum suum exul abiit; ubi quartum illi filium Wilhelmum, tot exinde clarissimorum Brunswicensium & Lunenburgensium Ducum genitorem, Mathildis conjux peperit.

Hadeslebia diu oppugnata tandem se dedit.

Quæ dum agerentur hoc anno, adhuc Hadeslebia Oppidum in Orientali Saxonia manebat in fide Leonis; constantia nimirum Bernardi Lippiensis Comitis, quem Dux præfectum imposuerat, virum ea tempestate bellicosissimum. Cœperat anno superiori oppugnare Wichmannus Magdenburgensis Archiepiscopus, labenteque Ducis fortuna, resumpta hoc anno obsidio, datumque opus Ottoni Misnensium Marchioni. Ejus machinamenta cum eluderet Lippiensis, implorata auxilia Philippi Coloniensis Archiepiscopi. Accessit is cum quatuor loricatorum millibus, tanquam momento rem confecturus; sed & hujus omnes conatus cassi fuere. Jam de solvenda rursum obsidione consilia agitabantur, eo quod locus inter paludes & circumfusas undique aquas inexpugnabilis se objiceret; duo quippe fluvii, Ora & Bivera Oppidum utrimque complexi, superfusis late paludibus, ab omni circum accessu prohibebant: frustra etiam navibus milite impletis, omnibusque machinis, quæ ingenio militari reperiri poterant, admotis. Sed hæc ipsa res, quæ hactenus præsidio fuerat, perniciem tandem attulit; observatum enim binos hosce fluvios intra circumposita collium juga confluere, & his si agger objiceretur, restagnante circum aqua Oppidum immergi posse. Id opus intra tres menses & duas hebdomadas peractum; objectaque aggeris aqua supra valla & muros efferri visa. Quo nunciato, rediere Archiepiscopi ad eventum rei spectandum. Et jam aquæ totum Oppidum impleverant, ascenderantque supra contabulationes ædium, cum Lippiensis Comes miseratione

one civium permotus de Oppidi deditione pacisci tandem cœpit; impetrataque libera abeundi securitate, Oppidum Archiepiscopo tradit, quod ille funditus evertit.

Comes Lippiensis bonis suis exuitur.

Verum Lippiensis post eadem, qua Dux, calamitate involutus, omnibus feudis ac bonis, quæ aut parens ejus Lotharii Cæsaris donatione, aut ipse Leonis & Episcoporum beneficio acceperat, Friderici Imperatoris sententia exutus. Cessit Annoni Mindensi, Arnoldo Osnabrugensi, Episcopis, Hermannoque Ravensburgii Comiti, quidquid in vicino Angariæ Ducatu dederat Leo; indeque ipsa Angariæ arx, vetus Widekindi patrimonium, creditur obvenisse Ravensbergico. Hermannus Monasteriensis Episcopus Saffenbergam castrum & Satrapiam repetiit. Quidquid ultra Luppiam fluvium possederat, aut intra Ambram continetur, divisum inter Coloniensem & Paderbornensem, Episcopos. Qua deinde rerum conversione Bernardus, Westphaliæ nostræ decus, ad fortunas pristinas redierit; deinde per contemptionem rerum humanarum Monachi Cistertiensis habitum induerit in Monasterio Mariæfeldensis diœcesis Monasteriensis; ac demum in Livoniam Apostolico Spiritu profectus Sacerdos, ac Leahalhensis Episcopus sit consecratus, tempori memorandum erit.

Hæc scena fortunæ in Leone & Bernardo; quæ eo admirabilior in Leone, quo ex altiori rerum humanarum fastigio deturbatus fuit, projectusque extra Saxoniam in alienum regnum. Causas supra deduxi, satisque ipse Cæsar in diplomate Coloniensi patefecit. Nam præter contumaciam contemptumque Cæsaris, qua toties postulatus ad dicendam causam aspernatus est Principum & Cæsaris auctoritatem, odium in Episcopos; quos Leo bonis, quibus a Carolo M. ceterisque Imperatoribus ac Regibus Christianis dotati erant, spoliatos, meditabatur ad pristinam inopiam redigere. Instituerat ille quidem tres Episcopatus in Sclavia; sed eos tam tenuibus proventibus dotarat, ut, cum a Conrado Lubecensi Episcopo juramentum fidei posceret, libera hic voce responderit, stipem illam non mereri juramentum. Interim a prioribus Episcopis per Sclaviam, tanquam magnus conditor & Imperator, juramentum fidei exegerat; ausus aliquando scribere ad Coloniensem Archiepiscopum, ne se lacesseret, cujus ab Oceano ad Rhenum usque tanta provinciarum amplitudo & potentia esset, ut sagittam per Rhenum in ipsius diœcesin projicere liceat. Sed hanc sagittam reflexit Coloniensis in Ducem, primumque ruinæ impetum dedit; exutusque ille ab Episcopis est tot provinciis & bonis, cui omne consilium erat Episcopos bonis privare: salubri etiam ad Reges & Principes exemplo, metuque, ne Deus aut fortunas evertat, aut familias eorum extinguat, qui tot per Saxoniam Episcopatus a Carolo M. & tot Divis Imperatoribus conditos dotatosque extinxere.

Clausit hunc annum morte sua 12 Kal. Oct. Alexander III Pontifex, vir acer & constans, qui haud secus quam Gregorius VII adversus Henricum IV Imperatorem schismaticum, per XXII prope annos columna fuit Ecclesiæ adversus Fridericum Imperatorem & tres ejus Pseudopontifices a Friderico Imp. obtrusos. Subrogatus Alexandro Lucius Pontifex, vir ætate ac sapientia gravis.

Obit Alexander Pontifex, cui subrogatur Lucius III. Baron. Sigon.

Annus Christi 1182.

Lucii III. Pont. 1. Friderici I. Reg. 31. Imp. 28. Sifridi Ep. Pad. 4

Godefrid.

Ejecto extra provincias suas Henrico Duce, post sexennii bellum quievit Saxonia & Germania; præclarumque Imperatoris negotium fuit, pacem in Imperio firmare. Quam in rem per festos Pentecostes dies solemnem Moguntiæ Principum conventum habuit; ad quem præter alios convenere Philippus Coloniensis Archiepiscopus, Hermannus Monasteriensis, Ulricus Spirensis, Conradus Abbas Fuldensis, Fridericus Dux Sueviæ, Conradus Comes Palatinus Rheni, ceterique Episcopi ac Principes, quod in

Zilesius in diplom. S. Maximini Monaster.

in Friderici Imperatoris diplomate, quo Monasterio S. Maximini in suburbio Trevirensi omnia Imperatoria privilegia bonaque hoc anno Moguntiæ rata habet, proditum est. Adfuere & Legati Regis Angliæ, pro Henrico Leone genero atque exule orantes hæreditariæ possessionis reditus ad decoram Principis vitam exornandam; & promissi quidem illi, sed exilium Principum sententia repetitum.

Annus Christi 1183.

Lucii III Pont. 2. Friderici I. Reg. 32. Imp. 29. Sifridi Ep. Pad. 5.

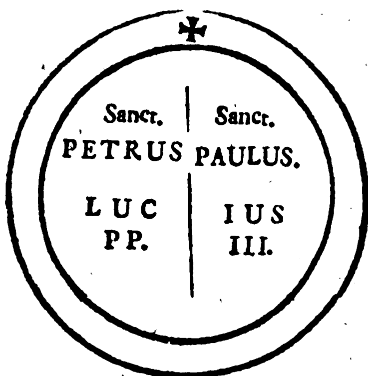
Lucius Pont. bona & privilegia Monasterii Wilbacensis confirmat.

Lucius Pontifex eo nomine III, qua erat beneficentia in clerum, & omnes religiosorum ordines, inter alia hoc anno rogatu Henrici Mariæ Monasterii apud nos Abbatis, Wilbacensi Cœnobio diœcesis nostræ omnia privilegia ac bona Apostolica auctoritate communita in hunc modum renovando, bene de nostra Diœcesi mereri studuit.

Lucius Episcopus Servus servorum Dei, dilecto filio Henrico Abbati & Sanctimonialibus Monasterii Wilboldessen, tam præsentibus quam futuris monasticam vitam professis in perpetuum. Effectam justa postulantibus indulgere, & rigor æquitatis, & ordo exigit rationis, præsertim cum petentium voluntas & pietas adjuvat, & veritas non relinquit. Eapropter Dilectæ in Domino filiæ vestris postulationibus clementer annuimus, & Monasterium vestrum, in quo divino mancipatæ estis obsequio sub Beati Petri & nostra protectione suscipimus, & præsentis scripti privilegio communimus. Inprimis siquidem statuentes, ut ordo monasticus, qui secundum Deum & beati Benedicti regulam in eodem Monasterio constitutus esse dinoscitur, perpetuis ibi temporibus inviolabiliter observetur. Præterea quascunque possessiones, quæcunque bona ibidem Monasterium inposterum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque Successoribus & illibata permaneant; in quibus hæc propriis duximus exprimenda vocabulis, Wilbodesson, Watervelde, Trevere, Alride, Ossenthorp, Hemelhusen, Rocethehusen, Northen, Wellethe, Ilrenhusen, item Northen, Histinche, Wetere, Hathesbattessen, Velmarsen, Guntersen, Adenen, Othehem, Honrothem, Overethe, curtem in Suthem, & decimam super eandem villam, Esnethe, Gheveburche, Limgo, Winnethe, decimam in Eddessen, recimam in Hathcburgusen, decimam in Richersen, decimam in Harderenssen, Sundram in Hornen, domum infra muros civitatis Patherburn, & quinque areas, & juxta civitatem tres mansos, & dimidium Sidechodessen, Haren. Item in Alriden duos mansos, decimam omnium novalium nostrorum, & omnes decimas in terminis decimarum vestrarum. Cum autem generale interdictum fuit, liceat vobis clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis, non pulsatis campanis, suppressa voce, divina officia celebrare. Sepulturam quoque loci istius liberam esse concedimus, ut eorum devotioni & extremæ voluntati, qui se illic sepeliri deliberaverint, nisi excommunicati sint vel interdicti, nullus obsistat, salva tamen justitia illarum Ecclesiarum, a quibus mortuorum corpora assumuntur. Obeunte vero te nunc ejusdem loci Abbate, vel tuorum quolibet Successorum nullus ibi qualibet subrectionis astutia seu violentia præponatur, nisi quem Sorores communi consensu, vel pars consilii sanioris secundum Dei timorem & D. Benedicti regulam providerint eligendum. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat præfatam Ecclesiam perturbare, aut ejus possessiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, seu quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum sustentatione ac gubernatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis Apostolicæ auctoritate, & diœcesani Episcopi canonica justitia. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ constitutionis paginam sciens contra eam temere venire tentaverit, & secundo tertiove commonita,

nita, nisi præsumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino judicio existere de perpetrata iniquitate cognoscat, & a sacratissimo corpore ac sanguine Dei Redemptoris nostri JESU Christi aliena fiat, atque in extremo examine districtæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri JESU Christi, quatenus & hic fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen.

Ego Lucius Catholicæ Ecclesiæ Episcopus.

✠ Ego Theodinus Portuensis & S. Ruffinæ Sedis Episcopus.
✠ Ego Henricus Albanensis Episcopus.

✠ Ego Gratianus SS Cosmæ & Damiani Diaconus Cardinalis subscripsi.
✠ Ego Vivianus S Stephani in celio Monte Presbyter Cardinalis.

✠ Ego Laborans Presbyter Cardinalis S. Mariæ trans tibur subsc.
✠ Ego Ranerius Presbyter Cardinalis SS. Johannis & Pauli tt. Pagmachii.

Datum Velletri per manum Alberti S. Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Cardinalis & Cancellarii, III Calend. Martii Indictione I, Incarnationis Dominicæ anno MCLXXXIII, Pontificatus vero Domini Lucii Papæ III, anno secundo.

Uti & bona Collegii Bustorfiani, maxime ab Episc. Meinwerco collata.

Eadem beneficentia complexus Collegium Canonicorum Bustorfianum, donationes cumprimis a Meinwerco Episcopo ac fundatore factas instaurat, tabulis in hæc verba communicatis.

Lucius Episoopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis Præposito & Canonicis Ecclesiæ SS. Apostolorum Petri, & Andreæ in Paderburna salutem & Apostolicam benedictionem. Piæ postulatio voluntatis effectu debet prosequente compleri, quatenus & devotionis sinceritas laudabiliter enitescat, & utilitas postulata vires indubitanter assumat. Eapropter Dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus clementer annuimus statuentes, ut quascunque possessiones, quæcunque bona eadem Ecclesia in præsentiarum juste & canonice possidet, aut in futurum concessione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, seu aliis justis modis præstante Domino poterit adipisci, firma vobis vestrisque Successoribus & illibata permaneant. Specialiter autem possessiones bonorum quæ bonæ memoriæ M. Episcopus fundator ipsius Ecclesiæ rationabiliter contulit eidem & suis literis confirmavit, tam in decimis quam in curtibus, in areis, in mancipiis, in parrochia, quæ est super quinque villas, quarum nomina sunt hæc Aspethera, Hildelinchusen, Hassurchensen, Hohensili, Asbechtinchuson, apostolica auctoritate vobis & per vos Ecclesiæ vestræ cofirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam confirmationis nostræ infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & Beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Vellet III Calend. Junii.

Bruschius, Chron. Mogunt. Serrar. in hist. Mog. qui anno 1180 obiisse contendit. Christianus Archiep. Mogunt. pœnitens in Italia obit; redit ad Ecclesiam suam Conradus.

Fine anni hujus Christianus Moguntinus Archiepiscopus & Metropolitanus noster, XII Calend. Decembris haud procul Roma in Italia extinguitur; quem ubi morbo depressum intellexit Lucius Pontifex, Velitris profectus, & immemor omnium injuriarum, quas Romanæ Ecclesiæ ab eo factas diximus, in schismate luctantem cum morte adiit, itaque ad extremum vitæ exitum composuit, ut Pontifici omnium suorum peccatorum confessionem faceret: postquam Pontifex ei manu sua Sacramentum corporis Chri-

sti

-sti porrexit, ceterisque morientium præsidiis communiit. Magna Archiepiscopi felicitas, si reputentur, quæ bello Italico vane licenterque egit, militis magis, quam Episcopi munere occupatus. Non jam quisquam requiret, cur belli adversus Leonem nulla ejus mentio, quippe qui ad hunc diem pro vicario Cæsaris imperio in Italia relictus, postremumque ab equitatu Græcorum Imperatoris captus, nec multo post dimissus liber, tam felicem vitæ exitum sortitus est. Morte ejus cognita, Conradus ante annos aliquot Archiepiscopatu ab Imperatore dejectus, dimisso Episcopatu Salinensi ad veterem suam sedem rediit, & tanquam Angelus, ut fasti Moguntini scribunt, a civibus est exceptus (quocum postea magna familiaritas fuit Sifrido Episcopo nostro) vir integerrimæ vitæ, qui magna constantia inter omnes schismatis fluctus Apostolicæ sedi adhæsit.

Et hoc ipso anno Sifridus Episcopus noster, litem, quæ inter Canonicos Bustorfiani Collegii, & Theodoricum Pastorem urbicum intervenerat, majores civium motus datura, maturo Canonicorum consilio composuit. Extant hac super re literæ Sifridi, quibus se humilem Ecclesiæ Paderbornensis Ministrum vocat.

Sigonius lib 14. de regno Italiæ.

Ceterum Imperator, cum Saxoniam Germaniamque in summa tranquillitate possideret, Constantiam profectus, evocatisque ad se urbium Longobardicarum legatis, pacem quoque cum Italis VI Calend. Junii fecit; legibus, quas multis refert Sigonius, utrimque feliciter conventis; in quibus ante omnia ab Italiæ urbibus cautum, ne Imperator Apostolicam Sedem turbaret, atque omnium, quæ hactenus tantis utrimque cladibus acta fuere, perpetua oblivio esset. Vulgo a Germaniæ loco pax Constantiæ appellata.

Cæsar cum Italis pacem Constantiæ fecit.

At Conrado Moguntino vix dum in Archiepiscopatum regresso haud levis controversia oborta cum Ludovico Thuringiæ Landgravio; quam ut componeret, Erfurdiam proficiscitur, magno procerum comitatu: ac mirabili casu in præsens vitæ periculum venit; nam cum 7 Calend. Augusti frequens senatus procerum in vasta, sed ruinosa, urbis aula haberetur, lacunar impar sustinendæ multitudini, trabibus situ & vetustate cariosis, subito solutum, in subjectam latrinam supra centum secum homines traxit. Periere in sordibus Henricus Swartzenburgicus, Fridericus Comes Avebergensis, Henricus Comes Thuringiæ, Gosmarus Comes Sigenhogius, Fridericus Comes Kirchbergius, Burchardus Wartbergius, aliique complures e proceribus. Cæsar & Moguntinus Archiepiscopus, antevertendo ruinam, ad fenestræ cancellos refugere, atque ex iis penduli, admotis scalis, servati sunt, Thuringiæ Landgravius cum aliis quibusdam se expedivit. Auctores etsi concordes in casu; alii interim ad hunc annum, alii ad sequentem referunt.

Chr. Montis Sereni, Auctor Append. ad Lamb. Godefridus Mon. Chr. Erfurd

Annus Christi 1184.

Lucii III. Pont. 3. Friderici I. Reg. 33. Imp. 30. Sifridi Ep. Pad. 6.

Godefrid. Otto a S. Blasio. Auctor in append. ad Lambert. Chr. Mont. Sereni. Chr. Pegav Serrarius in histor. Mogunt. Brower. lib. 1. antiq. Fuld. c. 16. Ursberg.

Anno vertente Imperator V Idus Martii primum Norimbergæ senatum Principum congregavit, ad quem ex Italia quoque Alexandrinæ civitatis evocati oratores accedentes, certis quoque conditionibus cum Imperatore transegere; urbem tamen non Alexandriam, quod honori Alexandri Pontificis condita esset, sed mutato nomine Cæsaream appellari voluit. Quemadmodum & hoc anno Insula S. Suiberti communita, & grande illud turris arcisque opus perfectum ad navigantium securitatem, pacemque firmandam, inde Cæsaris Insula appellari cœpit.

Celeberrima deinde per festos Pentecostes dies comitia Moguntiæ habuit, ad quæ præter magnam Archiepiscoporum, Episcoporum ac Principum frequentiam supra quadraginta hominum millia confluxere; & cum ingentem procerum multitudinem urbs non caperet, in suburbano agro magnificum palatium, tentoria, ac subitariæ ædes fuere constructæ. Nihil ad eam diem a Friderico Imperatore magnificentius

Celeberrima Moguntiæ Comitia tempestas disturbat.

tentius fuit apparatum; quod iis in comitiis, præsente Imperatrice, Henricum & Fridericum filios, pro veteri more, ense accinxerit; & Henricum filium, jam ante Aquisgrani inunctum, publice Romani Imperii Regem renunciarit, epulo munificentissimo principibus præbito, in quo non nisi Reges, Duces ac Marchiones Dapiferi, Pincernæ, & Camerarii ministeria habuere. Sed eam pompam pridie Pentecostes insoluta turbavit ventorum tempestas, ab Occidente coorta, quæ non modo subitaria hæc opera ac domicilia uno evertit momento, multis etiam mortalium, aut obtritis, aut læsis; sed & novam Basilicam fabricam a Conrado Archiepiscopo structam tanta vehementia disjecit, ut trabes aliæ in Rhenum, aliæ ultra Rhenum per milliare ad villam Hocheimiam projectæ sint; tanquam Deus ostenderit, se & in condito fastu comitiorum, & cleri populique peccatis, quod veteres Moguntini annales produnt, offensum esse.

Archiep. Colon. & Abbat. s Fuldensis in hisce comitiis dissidium.

Quanquam & in his comitiis alia intervenerit offensio Numinis, ex ambitione duorum sacrorum præsulum, quam nobis Arnoldus Lubecensis Abbas, æqualis ac certus eorum temporum scriptor, & ex eo Albertus Stadensis ac Crantzius tradidere. Nam in solemni hoc consessu dum Conradus Moguntinus Archiepiscopus dexterum Imperatoris latus, & sinistrum Philippus Coloniensis Archiepiscopus posita sella occuparent, accessit Conradus Fuldensis, Imperatorem libera voce allocutus, & mea inquit, hæc injuria est, cui post Moguntinum sinistra ab Imperatore sedes ante Coloniensem prisco more debetur, quoties Moguntiæ comitia aguntur. Hanc prærogativam cum multis obtenderet Abbas, Imperator in Abbatem inclinavit. Quo animadverso, indignatus Coloniensis: *Cedo*, inquit, *Abbati Archiepiscopus, Monacho Princeps Elector: sed bona*, Imperator, *venia vestra cœtum hunc dimitto*. Abeuntem Archiepiscopum secuti sunt Philippus Palatinus Rheni, Comes de Assowe, qui Crantzio Nassovius est: Dux præterea Brabantiæ, aliique procerum. Jamque lis in seditionem ibat, cum primum Henricus Rex adolescens complexus Archiepiscopum, ac mox Imperator deprecatus errorem, retraxere placatum; jussusque Abbas cedere Archiepiscopo. Et prope erat, ut pari seditionis cruorisque scena ageretur, qua Wideradus Abbas Fuldensis, & Hezilo Hildesiensis Episcopus, anno 1063 Goslariæ congressi; quod Agrippinensis Præsul Fuldensis arrogantiam præsentiens supra quatuor millia armatorum in comitia adduxerat. Acta quidm hæc anno MCLXXXII traduntur a Lubecensi; sed error scriptoris intervenit in numeris, cum ceteri omnes hunc annum designent, & ipse auctor mox scribat, Augustam obiisse, & Imperatorem in Italiam profectum esse, quæ anno 1185 accidisse constat.

Sigonius lib. 15. de regno Italiæ

Solutis comitiis, Imperator pridie Calend. Sextiles in Italiam transgressus est, acturus cum Lucio Pontifice de utriusque Imperii Occidentalis & Orientalis, in quo res christiana periclitabatur, salute. Inde convocato concilio, cui raro exemplo Pontifex & Imperator intererant actum de Republica christiana, cumprimisque de submittendis in Palæstinam auxiliis, quibus laborantibus christianis adversus Saracenos subveniretur. Lucio interim postulante, ut Imperator Mathildis hæreditatem Romanæ Ecclesiæ restitueret, abnuit Imperator; & cum hic peteret, ut filius Henricus Augustalibus insignibus ornaretur, diserte id a Lucio denegatum est; interque cetera scribit Godefridus Pontificem dixisse, conveniens non esse Imperio simul duos Imperatores pari auctoritate præstitui. Ita exulceratis utrimque animis concilium est dimissum.

Dignitatem Abbatis Corbejensis confirmat Lucius Pont.

Eo in congressu Veronensi summorum Ecclesiæ capitum Lucius Pontifex Conrado Corbejensium Abbati, quod is forte Imperatorem in Italiam assectatus, omnia illustris ejus Cœnobii privilegia Apostolica auctoritate juxta aliorum Pontificum tabulas instaurat. *Quocirca*, in diplomate inquit, *te fili*, *Conrade Abbas*, *in præcipuis solemnitatibus*, *sandaliis*, *Dalmatica*, *mitra*, *& annulo uti*, *juxta altare sedere*, *populum infra commissum tibi Monasterium*, *vel prioratus conventuales*, *quæ pertinent ad animæ*

salu-

salutem, docere, tam tibi quam tuis successoribus Dei & Apostolicæ Sedis clementia perpetuis temporibus indulgemus. Consignatæ subscriptæque tabulæ in hunc modum.

Ego Lucius Catholicæ Sedis Episcopus.

BENE VALETE

✠ *Ego Joannes presbyter titulo S. Marci Cardinalis subscripsi.*
✠ *Ego Laborans presbyter Cardinalis S. Marci trans tiberim S. Calixti subscripsi.*
✠ *Ego Subd. Cardinalis titulo S. Laurentii in Damaso subscripsi.*
✠ *Ego Pod presbyter Cardinalis titulo Basilicæ XII. Apostolorum subscripsi.*
✠ *Ego Cunradus Sabinensis, & Moguntinæ Sedis Archiepiscopus subscripsi.*
✠ *Ego Theodorus Portuensis, & S Rufinæ Sedis Episcopus subscripsi.*
✠ *Ego Henricus Albanensis Episcopus subscripsi*
✠ *Ego Theoboldus Hostiensis & Velitrensis Episcopus subscripsi.*
✠ *Ego Ardito Diaconus Cardinalis S. Theodori subscripsi.*
✠ *Ego Gratianus SS Cosmæ & Damiani Diaconus Cardinalis subscr.*
✠ *Ego Suffredus S. Mariæ in via lata Diaconus subscripsi.*
✠ *Ego Albinus S. Mariæ novæ Diaconus Cardinalis subscripsi.*

Data Veronæ per manum Hugonis S. Romanæ Ecclesiæ Notarii, 3. Calend. Novembris indictione 3. Incarnationis Dominicæ MCLXXXIIII Pontificatus Lucii PP. III. Anno IV.

Conradus Arch. Mog. Paderbornæ dirimit litem, inter Abbatissam Herisiensem & Gerdensem agitatam.

Hoc præterea anno Conradus Moguntinus Archiepiscopus ac Cardinalis Paderbornam accessit, & in congressu Hermanni Monasteriensis & Sifridi Paderbornensis Episcopi, aliorumque præsulum ac procerum decidit litem, quæ inter Abbatissam Herisiensem & Gerdensem agitabatur de certis quibusdam agris, quibus Ecclesia in monte Iburg ex annuo censu restauranda erat. Tabulæ sic habent.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Conradus Dei gratia Moguntinæ Sedis Archiepiscopus, omnibus fidelibus Christi salutem universali memoriæ, tam præsentium quam futurorum innotescere volumus, factum quoddam rationabile sub nostri præsentia & aliorum Prælatorum probabilium, & religiosorum virorum peractum, quod dum post varios labores, quos pro statu & integritate S. Ecclesiæ pertulimus, in Sedem nostram Moguntinam ordinatione divina restituti, in Patherburn, Ecclesia eodem nostræ restitutionis anno quadam vice fuissemus, Domina Abbatissa de Herssen querimoniam nobis contra Sorores in Gerden, quarum provisor Dominus Abbas de Liesberne habebatur, hoc modo proposuit, ostendens sane, quod Domina Beatrix pridem in Abbatia sibi præcedens, consilio Domini Paderbornensis Episcopi, & aliorum, qui ad hæc sibi expediebant, quindecim mansos, duodecim in silva Osnine, & duos in Echusen, unum in Wegrumshem cum omnibus utilitatibus suis Ecclesiæ de Gertin, & sororibus ibidem secundum regulam S. Benedicti degentibus contradidit, hoc adjungens, videlicet, ut quicunque præfatis sororibus pro temporis successione prior succederet, eosdem mansos sine exactione de manu Dominæ Abbatissæ de Hersin reciperet, & Ecclesiam B. Petri, in monte, qui vocatur Iburch, si quando dilapsa foret, restauraret, & ei in divinis provideret. Quod dum Abbas de Lisberne prædictarum de Gerdine sororum responsalis contradiceret, & eosdem mansos a Domino Patherburnensi Episcopo possideri diceret, privilegium etiam quoddam, quod nos infregimus, ostenderet, tandem, ut res ipsa idonee & juste terminaretur, consilio eorum, qui ibi præsentes erant, Domini Hermanni Monasteriensis Episcopi, & Sifridi Patherbornensis Episcopi hic mediari dignum duximus, scilicet quod Domina Abbatissa Altmannum Præpositum S. Petri, Magistrum Henricum tunc Scholasticum in Patherborn, Wernerum de Brak, Bertholdum de Espinginn assumpsit, Dominus vero Abbas Henricum Abbatem S. Pauli, Præpositum Gotscalcum de Nortin, Comitem Albertum de Eversteyn, & Bernardum de Lippia, Wedekindum de Riede Consiliarios assumpsit, quorum sollicita deliberatione sub nostri præsentia & Domini Monasteriensis prædicti & Patherbornensis Episcopi hoc fine terminatum

tum

tum est, scilicet, ut Dominæ Abbatissæ jus proprietatis recognosceretur; & sicut dictum est, quæcunque præfatis sororibus pro temporis successione prior succederet, præfatos mansos a manu Dominæ Abbatissæ sine exactione reciperet, & exinde ædificia & divina provideret Ecclesiæ jam dictæ. Domina etiam Abbatissa si quando vellet in monte sine gravamine sororum morari posset. Præterea quicunque in Hersin jure fungatur advocatiæ, super his etiam bonis advocatiam obtineat. Hæc autem, quia sub nostri & ipsorum prædictorum præsentia rationabiliter peracta sunt, nostri ea sigilli impressione stabiliter munimus, & deinceps rata haberi volumus. Quod si quis postmodum infringere vel irritum facere tentaverit; sicut per sententiam publicam nobis adjudicatum est, nostræ excommunicationis vinculum & Dei Omnipotentis offensam promeruisse se cognoscat. Hujus autem rei testes sunt prædictus Monasteriensis & Patherborn. Winere Abbas de Liesborne. Ex Prælatis Moguntinensis Ecclesiæ, Burchardus S. Petri Præpositus, Wernherus S. Stephani Præpositus in Moguntia, Altmannus Patherbornensis Præpositus & ejusdem Ecclesiæ Decanus Volbertus; Gotscalcus Præpositus de Nortine, Bernhardus Præpositus S. Petri, Dominus Otto Comes Palatinus de Witilinisbach, Dominus Otto Landgravius de Stevinigin, Comes Albertus de Everstein, Witikindus de Swalenberg, fr. Basilius, Wernherus de Brackel, alii etiam multi. Acta sunt hæc anno Domin. Incarnationis MCLXXXIIII, *Indict. secunda; regnante Imperatore Friderico feliciter.*

Inter arbitros hic Bernardus de Lippia, Widekindus de Riede memorantur, duo videlicet illi pro Leone bellatores, jam libertati redditi; multique adhæc præsules & Canonici, ut celebris prorsus hic Paderbornensis conventus ad Metropolitani nostri accessum reputandus; ex quo post varios labores, quos pro statu & integritate sanctæ Ecclesiæ se pertulisse testatur, concessum est invisere Paderbornensem Ecclesiam, quæ cum Evergiso & Sifrido Episcopis tempestate schismatis fida permanserat Apostolicæ Sedi. Satisque ex his etiam literis constat montem Iburg, Caroli M. expugnatione & donatione celebrem, apud nos requirendum esse. Transactionem hanc inter duas Abbatissas Sifridus Episcopus noster aliis quoque tabulis ratam habuit.

At longe commendatior Sifridi Episcopi nostri beneficentia, qua superiori, & hoc ipso anno Cœnobium Hardehusanum affecit. Extant hanc in rem hujusmodi tabulæ cum elogio duorum antecedentium Episcoporum. **Sifridus beneficus in Cœnobium Hardehusanum.**

Sifridus Dei gratia Paderbornensis Episcopus, Cœnobio in Hersviteshusen in perpetuum salus. *Noverit omnium fidelium Christi universitas, quod quæcunque inclitæ recordationis D. Bernardus Episcopus, & venerabilis antecessor noster D. Evergisus Cœnobio Hersvithehusensi contulerunt, prompta & bona voluntate approbamus, & episcopalis auctoritatis munimine confirmamus.* Dein post recensita prædiorum decimarumque bona, & jus sylvestrium equorum, quod leges equitium vocant, subjungit, quæ ejus largitate accesserint, ut tertius non immerito ejus Cœnobii conditor censeri possit; quemadmodum jam sepulturæ locum, quem post apud eosdem religiosos viros nactus, sibi ex meritis delegerat. *Data hæc memorantur in capitulo Paderbornensi, anno verbi Incarnati MCLXXXIIII, Indict.* * *III.* Hæc vero testium nomina sunt: Altmannus major Præpositus, Volbertus Decanus cum Canonicis majoris Ecclesiæ subscriptis, Godeschalco, qui & Northemensis Præpositus, Bernardo, qui & Præpositus S. Petri, Meinrico, Ludovico, Godefrido, Erpone, Conrado, Alexandro, Henrico, Theodorico, Wulframo, Bernardo, Conrado, Herimanno, ceterisque cum præfati Cœnobii fratribus. * II.

Annus

Annus Christi 1185.

Lucii III Pont. 4. Friderici I Reg. 34. Imp. 31. Sifridi Ep. Pad. 7.

Godefrid. Arnold. Lub. lib. 3.

Hærebat per hæc in sequentem annum Imperator in Italia, Imperii administrandi potestate penes Henricum filium Regem relicta. Atque ut pater cum Lucio Pontifice, ita filius cum Episcopis collisus. Advenere interim in Italiam Legati Regis Angliæ, reditum Henrici Leonis ab Imperatore orantes. Quo impetrato, Dux per mare in Saxoniam revectus, vixit Brunswigi intra limites paterni patrimonii, quod in Principatu Brunswicensi & Lunenburgensi habebat.

Redit ab exilio Henricus Leo.

Multa subinde dissidia, quibus publica quies turbari cœpit: primum ex Trevirensi Archiepiscopatu coortum; nam a morte Arnoldi Archiepiscopi duo electi, Volcmarus & Rudolphus; Volcmarus a saniori parte, Rudolphus ab infirmiori; illius patrocinium suscepit Lucius Pontifex appellatus, hujus Imperator & filius Rex, tanto fœdius, quanto iniquiorem causam agebant. Mox & Coloniensis commissus cum Henrico juvene Rege, quod mercatores, qui Duisburgum transvecti consueta vectigalia non pensitarant, spoliari jusserat; eo semel iterumque postulatus a Rege, detrectavit venire; ausus etiam dicere, neminem duobus Dominis servire posse. Quare tertio intentatis minis postulatus Moguntiam, consilio amicorum se stitit, deprecatus errorem. Altum interim hæsit Regis imperium, quo jussus satisfacere mercatoribus. Sed longe gravius enatum dissidium ob exuvias Episcoporum & Abbatum; quas a morte singulorum poscebant Imperator & Rex. Causa relata est ad Lucium Pontificem; sed illum mors 7 Calend. Dec. his dissidiis subtraxit; subrogato Urbano illo, quo Pontifice, resumpta lis adversus Imperatorem & filium, factaque est communis omnibus Episcopis & Abbatibus Germaniæ & Saxoniæ. Vindices libertatis Ecclesiasticæ se dedere Philippus Coloniensis, Conradus Moguntinus, Bertholdus Metensis, aliique permulti. Ac tanto hæc magis fœdabant Imperatorium nomen, quod involaret in opes sacrarum Virginum, ac loco moveret Abbatissas; nec aliam obtendebat hujus facti causam, quam depravatos earum mores: tanquam Imperatori fas esset præripere Episcoporum jura, & sacras pro arbitrio leges figere.

Dissidia in Ecclesia Trevirensi, interque Archiep. Colon. & Regem, &c. Arnold. Lub. lib. 3. c. 11. Chr. Pegav.

Non destitere interim Episcopi piique per Saxoniam proceres, virtute in contrarium enixi, pristina religiosorum Cœnobia augere dotibus, ac nova condere; inter quæ ad hunc annum referuntur celeberrima in Westphalia, ac diœcesi Monasteriensi, exordia Cœnobii Campi Mariæ, vulgo Marienfeldensis, instituti Cistertiensium. Auctor primus conditorque Hermannus Monasteriensis Episcopus, vir ea tempestate decus Episcoporum per Saxoniam. Is incultum locum, & quieti religiosorum ad fines suæ diœcesis accommodum, Wadenhorst dictum, conspicatus, in quo sacellum a Wernero Monasteriensi Episcopo constructum fuerat, attributumque Leisbornensi Abbati, in eo Cœnobium hoc condere cœpit. Positoque primo lapide, in dotem contulit CL. Marcas, vicinosque agros & prata, adjecta Ecclesia cum propinqua Parochia Iselhorst, ad meliorem incolarum culturam, vitæque subsidium. Quæ cum, evocatis ex Cœnobio Hardehusano diœcesis nostræ religiosis Sacerdotibus, magno fructu procederent; accessere mox vicini circum Dynastæ ac Comites, Widekindus de Rheda, ejusque mater Lutridis, Bernardus de Lippia, Ludgerus Comes de Waldeck, Widekindus Comes de Swalenberg, ejusque fratres Hermannus, Volcquinus, Henricus; quibus additur alius, videlicet Comes de Aldenberg ex diœcesi itidem Paderbornensi. Hi una simul animorum consensione convenere in dotandum fundandumque Cœnobium; amplamque singuli patrimonii partem contulere. Ac Bernardus de Lippia ad hanc rem recepit omnia feuda, quæ priori bello amiserat, ab Henrico Arensbergensi Comite, idque per Philippum Coloniensem Archiepiscopum impetratum; id quod ex vetustis tabulis docet Cleinsorgius. Quanquam post Her-

Initia Cœnobii Campi Mariæ vulgo Marienfeld.

Hermannum Episcopum nemo largius de condendo hoc Cœnobio meritus, quam Widekindus Dynasta in Rheda, opulentus Monasterii Leisbornensis, Hertzebrochensis, & Freckenhorstensis Advocatus; is postquam haud multo post cum Friderico Imperatore profectus in Palæstinam, advocatias trium Cœnobiorum, quas ab Hermanno Episcopo acceperat, ultro renunciavit Episcopo; possessiones vero ceteras ac Ministeriales Cœnobio Mariæ Campi transcripsit: voto simul edito, si incolumis rediret, religiosum se habitum in eodem Cœnobio sumpturum. Sed cum ea in expeditione occumberet, ossa per fidum militem reportata in Westphaliam, conditaque sunt in Basilica Campi Mariæ. Igitur ex testamenti tabulis, ante profectionem scriptis, cessere Cœnobio sexaginta prædia, & pagus Hauswinckel. Ministeriales vero, consentiente Abbate, transiere ad Bernardum Comitem de Lippia; eum, qui in locum Rhedani post anno 1192 monasticam in eodem Cœnobio vitam est amplexus. Ita duo illi celebres per id tempus Westphaliæ heroes, per contemptionem rerum humanarum vitam Deo consecrarunt. Primus Marienfeldensis Cœnobi Abbas Eggehardus rogatu fundatorum impositus, transmissusque a Nicolao Herswitehusano seu Hardehusano Abbate, a quo inter religiosos sui Cœnobii ad omnis virtutis formam excultus erat; ut jam illustre illud Marienfeldense Cœnobium e Paderbornensi diœcesi traducta sit Colonia. Quippe cum Hermannus Episcopus, Paderbornæ congressus cum Sifrido Episcopo nostro, didicisset florentem disciplinam pietatemque religiosorum hominum in Hardehusano Cœnobio, & ipse & ceteri Comites incensi sunt ardore geminum Hardehusanum Cœnobium condendi.

Inde hoc anno introducti primum solemni ritu Monachi ex Cœnobio nostro Hardehusano, ut vetus habet versus in Marienfeldensium annalibus.

Ferte Dei zelum, si scribitur e sine ZeLUM:
Grex iit hinc dexter, si subdideris tamen XXXter.

Sed planius hæc cognoscentur ex fundationis tabulis, quas hoc anno Hermannus Episcopus, Lucio tertio adhuc vivente Pontifice, & Friderico Imperatore consignavit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Hermannus Dei gratia Monasteriensis Episcopus secundus. Quotiens ex devotione fidelium, vel oblatione Principum Ecclesia Dei rationabilibus proficit incrementis, oportet nos, quos non æstimator meriti, sed gratiæ largitor Dominus tanquam speculatores in eminenti constituit, piis eorum studiis gratanter occurrere, bonam voluntatem adhortando promovere, acta commendando approbare, & ne opus in fundamento vacillet, quid & qualiter sit actum, posteritatis notitiæ scripto transmittere, quatenus & bonis imitatoribus exemplum pietatis inde præberi, & de sinistro aliquid machinantibus tam rationis quam auctoritatis titulo possit obviari. Universis itaque præsentis & futuræ ætatis fidelibus innotescere volumus, quod quidam nobilis de nostra diœcesi Widekindus Advocatus, & mater ejus Lutthrudis, spiritu consilii salubriter instructi, & aliquem ex se fructum in tempore suo Domino provenire desiderantes, fundum quendam & quatuor mansos in Hundingen, cum decimis attinentibus ab Ecclesia Vrekenborst commutaverint, restituentes in concambio fundi quosdam agros prædii sui, sub curti, quæ Belen dicitur, adjacentes, & in concambio mansorum domum unam in Gerboldincthorp, aliam in Bersen, tertiam in Ovenwide, adhuc in mentis Secretario retinentes quid inde proponerent. Quorum bonæ intentionis odore attracti duo alii nobiles Bernhardus de Lippia & Ludgerus de Waldenberg, duas partes de totius æstimationis sortis a prædicto Advocato & matre ejus ementes cambitæ possessionis se cohæredes addiderunt. Illud quoque necessario recapitulandum duximus, quod & fundi & mansorum cambitio sub jurisdictione Rathardi Comitis, in loco Mattenhem sententia & consensu Scabinorum annuente sub regio banno est stabilita, & ibidem Bernardus & Ludgerus emptionem suam ab Advocato & matre ejus confirmaverunt, Rathardo regium bannum exequente. Deinde præfati tres nobiles, ædificandi Monasterii in sæpedicto fundo licentiam a nostra benignitate petierunt. Qua obtenta in

ta in loco per manum nostram primitus benedicto, in honorem Dei & gloriosissimæ Genitricis ejus MARIÆ Monasterii fundamenta cum sancta jocunditate posuerunt, & ad ejus dotationem jam dictum fundum & mansos obtulerunt, & ad majorem suæ devotionis expressionem, ipsum locum beatæ Mariæ campum appellarunt. Præterea jam dictus Widekindus Ecclesiam Hoswincla, in qua ipse hæreditaria devolutione jus patronatus habuit cum curti sua ibidem sita, & duos mansos in Rebe, suæ novellæ Ecclesiæ cum universis attinentiis integre donavit. Nos quoque debita hilaritate illorum devotionem excipientes supradictæ Ecclesiæ videlicet Hoswincle bannum integraliter jam dicto Monasterio in solatium & augmentum benigne contulimus, quem nos ab Ecclesia beati Mauritii sufficienti commutatione & indempni cambivimus. Insuper quinque solidos in curti Hoswincle Episcopales reditus pertinentes, ibidem obtulimus & Episcopali mensæ aliam decimam sex solidorum de duabus domibus juxta Walbike, & de aliis in Delestorpe, quæ tunc vacabat, in recompensationem restituimus. Sed & Bernardus de Lippia eidem Ecclesiæ consensu hæredum suorum contradidit unam domum prædii sui in Selehorst, & alteram quæ dicitur Provenstinchoff, quam a Bernardo Monasteriensis Ecclesiæ majori Præposito nostro & totius capituli consensu cambivit, restituens Ecclesiæ nostræ duos mansos prædii sui in Leverdinctorp, & duos in Adenhothmen, & agrum curti Rucampe attinentem. Cujus concambii restitutio sub jurisdictione Ruthardi in Hornen sub regio banno sententialiter est confirmata. Widekindus de Schwalenberg cum fratribus suis Herimanno, Volquino, & Henrico cum alios adhuc non haberent hæredes, & pro ætatis integritate libero fruerentur dispositionis arbitrio, jam dicto claustro Ecclesiam Stapellagen & curtim ibidem sitam cum omnibus attinentiis suis pari voto & unanimi assensu assignaverunt. Nec hoc prætereundum, quod Widekindus Advocatus sexaginta marcas, quas in bonis illis nomine pignoris habuit, præfato beatæ MARIÆ campo insevit. Et hæc donatio prædictorum fratrum sub regio banno in loco Bracwide coram Thancberno Comite stabilita est. Quod ideo factum est in loco illo, quia bannus in quo bona illa sita sunt, certum tempore illo non habuit provisorem. Hujus donationis testes sunt Bernardus & Widekindus, Florin de Ribelmund, Gumbertus de Ertburch, Fridericus de Spenga, Amelungus Comes de Parburnen, & frater ejus Crachto, Henricus de Lippia, Gerardus de Wilpintorp. Ejusdem etiam cœnobii provisores a Gerardo Præposito & fratribus ejus unam domum in Silchorst, & mansum unum in Bulten integraliter emerunt, cujus emptionis stabilitio coram Rathardo in loco Matthenhem, debito est ordine terminata. Iidem etiam provisores a quodam libero homine Lieveken domum unam cum omnibus attinentiis emerunt, & in eodem loco coram sæpe dicto Rathardo emptionis suæ stabilitatem obtinuerunt, præsentibus & collaudantibus Arnoldo Comite de Altena, & Widekindo de Oseda. His omnibus ea quæ dictum est stabilitate ordinatis, præfati fundatores novellam plantationem suam beato Paulo & nobis nostrisque Successoribus coram totius capituli audientia perpetua donatione gratis & libere obtulerunt, ea tantum pactione intercedente, ut idem locus sicut ad Monasteriensem Ecclesiam obedientiæ & proprietatis haberet respectum, ita ab eadem speraret perpetuum defensionis patrocinium. Quem nos etiam ab omni exactione nostra, vel successorum nostrorum omnino liberum & absolutum esse concessimus. Post hæc quidam Ministerialis beati Pauli nomine Genwinus de Bukenevorde, animæ suæ miserando talentum decimæ positum in Theten, uxore & filio collaudantibus nobis resignavit. Similiter & quidam Lutfridus Swethero de Vlethe, Suetherus Bernardo de Lippia, Bernardus vero nobis decimam super duas domus in Honlo exfestucavit. Nos vero hanc & prædictam decimam a Gerwino resignatam dicto Monasterio donavimus. Insuper Widekindus Advocatus domum quandam in Pelechem, quam a nobis feudali jure tenuit, libere resignans eidem Monasterio in proprietatem donari a nobis efficaciter impetravit. Igitur ut tantorum munerum semina in vitam æternam proficiant, venerabilium Cistertiensis generalis capituli Patrum benigno freti assensu in loco memorato congregationem, de filiis eorundem in honorem Dei omnipotentis, & venerationem beatissimæ semper Virginis MA-

RIÆ constituimus, & potestatem a Deo habentes ipsis ipsorumque successoribus Ordinis sui consuetudines illis servare libertate perpetua libentissime concedimus. Quoniam autem universitas Ecclesiarum Advocatorum insolentia laborat & fere succumbit, nos id pro posse nostro diligenti sollicitudine præcaventes eisdem fratribus liberam in quemcunque voluerint Advocatum electionem, & ejusdem si minus utilis fuerit, sine contradictione depositionem indulgemus, ita duntaxat, ut quemcunque elegerint, a nobis donum accipiat. Et ne Advocatus plus in illo loco juris, quam oportet sibi vendicando usurpet, certos ei terminos assignamus, ut videlicet non in pluribus quam in duobus equis ad claustrum si vocatus fuerit accedat, & si pro hæreditatibus obtinendis, vel commutationibus exequendis jure suo operam impenderit, tantum sex denariis sit contentus, non emolumenti quantitatem attendens, sed illius potius quem apud Deum patrem Advocatum habemus JESu Christi retributionem feliciter exspectans. Adjiciendum quoque est, quod nos unum mansum in Rebe cum aliis in Gropenlob ab Ecclesia Sancti Mauritii cambivimus, & ita nos, & Advocatus domum duorum mansorum in Rebe prædicto Monasterio dedimus, Sed & mansum alium in Clesphem a Conrado de Ostberge ministeriali beati Pauli, & octo litones nobis resignatos eidem loco contulimus. Insuper supradictus Advocatus unum mansum in loco qui vocatur Gest, alium in Bukei, & Bernardus de Lippia unum in Grunhorst sæpe dicto cœnobio obtulerunt. Ut igitur hæc ordinatio tam diligenti circumspectione pertractata, perpetua stabilitate consistat, præsentem paginam sigilli nostri annexione roboratam adscribi jussimus, auctoritate Dei & nostra terribiliter excommunicantes, qui beatæ MARIÆ campum in modo oblatis vel in futurum offerendis inquietare, vel contra præscriptam ejus libertatem aliquid præsumpserit ordinare. Acta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini millesimo centesimo octuagesimo quinto, Indictione tertia, Præsidente Romanæ Sedi Lucio Papa tertio, Regnante Friderico Romanorum Imperatore Augusto, præsentibus Clericis & Laicis, quorum hæc nomina sunt. Bernardus major Præpositus, Bernhardus major Decanus, Herimannus Abbas in Cappenberch, Winizo Abbas in Lisbern, Werenbaldus Abbas in Varlar, Udo S. Pauli Præpositus, Herimannus Sancti Mauritii Præpositus, Franco Sancti Pauli Decanus, Fridericus Sancti Lugeri Præpositus, Fridericus Sancti Ludgeri Decanus & totius capituli nostri conventus, Herimannus Comes de Ravensberg, Symon de Tekeneburch, Otto Comes de Benethem, Rodolffus de Stenvorht, & filius ejus Ludolfus, Johannes de Abus, Godscalcus de Lon, Burchardus de Aschenberge, Henricus de Dulmen, Henricus de Rechethe, Ludolfus de Beverne, Godefridus de Sconebike, Herimannus de Monasterio, Godescalcus de Saprothe, Rutgerus de Bilrebeke, & alii quamplures.

Multis dehinc donationibus Hermannus Episcopus accumulavit hoc Monasterium, quæ ex tabulario ejus loci proferri poterunt; donec postremum se ipsum daret, & abdicatis Episcopi curis, ac sumpto, ut volunt, habitu, istic ad quietiorem sanctioremque vitam secederet. *Hermannus Ep. Monast. post plura in Cœnobium Mariensfeldense collata beneficia tandem eidem se monasterio transscripsit.*

Ceterum hoc ipso anno Sifridus Episcopus noster, pro singulari familiaritate, quam per omnem vitam coluerat cum Conrado Corbeiensium Abbate, omnes donationes, quas superiores Episcopi Cœnobio fecerant, pontificali auctoritate instaurat. Has tabulas, quia singularem Sifridi Episcopi pietatem, ac liberalitatem erga omnes religiosos homines, simulque Cœnobii illius florentem disciplinam testantur, hic exhibere intererit.

Sifridus Dei gratia Paderbornensis Episcopus Monasterio Corbeiensi in perpetuum. Cum ex injuncto nobis Præsulatus officio utilitatibus omnium Ecclesiarum sive Monasteriorum nostræ diœcesis diligenti nos studio invigilare deceat, quatenus ita in disciplinis spiritualibus proficiant, & tale in temporalibus sentiant incrementum, ut non vituperetur ministerium nostrum &c. Hujus rei gratia dilectis fratribus & amicis nostris Monachis Corbeiensibus, qui propter honestatem suæ conversationis magnum & spiritualem nostræ dilectionis meruerunt favorem, Decimationes novalium suorum in Frithebule, *in* Bilenberg, *in* Rotzinberg, Habbenberg, Kulinge, Humbatissen, Levingessen, *Sifridus Ep. Pad. confirmat Decessorum suorum donationes Corbejensi Monasterio factas.*

geffen, *quæ jure communi & generali Cathedralium Ecclesiarum privilegio Paderbornensi Ecclesiæ pertinebant, a prædecessoribus nostris inclytæ recordationis Episcopis Henrico, Bernardo, Evergiso ipsis donatas recolimus, & donationes ratas habemus, & ratas habendo nostra auctoritate confirmamus. Insuper etiam decimas in duabus marchiis Albachdissen & Bodekissen perpetuo tradimus, accepto pro his predio in commutatione sito in* **Offendorp**, *ab omni jurisdictione advocati absoluto. Sed cum in his diebus malis filii Adæ, ut sibi Lucium venentur, aliis damnum facere non verentur, & nihil adeo firme est statutum, ad quod non laboret, calumnia dissolvendi, ne hæc res tam celebriter & salubriter gesta ex celeri & occulto temporum lapsu oblivionis sentiret dispendium, famam hujus facti præsenti scripto perpetuare, & sigilli nostri impressione, ac testium subscriptione roborare decrevimus. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXV. Indictione III. Testes Henricus Abbas Apostolorum Petri & Pauli in Paderburn, Altmannus major Præpositus, Volbertus Decanus, Godescalcus Northusensis Præpositus, Bernardus SS. Apostolorum Petri & Andreæ Præpositus, Meinricus, Ludovicus, Conradus, Conradus, Godefridus, Alexander, Erpo, Henricus Scholasticus, Lambertus Cellerarius, Hugo, Theodoricus, Conradus, Bernardus, Vulferammus, Heremannus, Volquinus. Laici Amelingus, Florin, Henric de Spenge, aliique.*

Viciſſim Conradus Abbas, ne quid inter ipſos vinculum concordiæ & chriſtianæ caritatis convelleret, hisce honorariis compenſationis literis exornavit Epiſcopum & Collegium Canonicorum.

Ego Conradus Dei gratia Corbeiensis Abbas, & universum capitulum, Patherburn. Ecclesiæ in perpetuum amen. Cum doctrina Apostolica, & Beati Benedicti regula, secundum quam vivimus, & vivere debemus, nos aliena non appetere, & quod ex nobis est, pacem cum omnibus habere præcipiat, maxime tamen cum illis, qui ex suæ bonitatis dignatione, per multa sinceræ caritatis argumenta nostræ in se devotionis provocarunt affectum. Hac de re mota nobis quæstione a venerabili Domino Siffrido Patherburnensi Episcopo super decimis novalium nostrorum in Frithebule, Bilenberch, Rosenberch, Haddenberch, Kulinge, Humbathissen, Levingessen, quas prædecessores ejus, Episcopi gloriosæ recordationis, Heinricus, Bernhardus, Evergisus, nobis dederant, quamvis ipsorum donatio canonica, quamvis præscriptio longa, & apostolicorum Adriani & Alexandri III privilegia, religiosis domibus de non præstandis decimis indulta ei silencium indicerent, tamen ne nobis remaneret occasio litigandi cum Patherburnensi Ecclesia, quam pro sui honestate semper diligere, & pro Cathedrali, quo præeminet honore, semper revereri volumus, indempnitati ejus pro modulo facultatum nostrarum providere cupientes, pro decimis præscriptorum novalium in duabus marchiis Albahtissen, Bodikessen, quas præfatus Dominus Siffridus nobis contulit, prædium quoddam in Ossendorp ei dedimus in proprium ab omni jurisdictione advocati absolutum, & ab omni petitione cujuslibet quovis unquam tempore super eodem prædio quæstionem moturi absolvendum. Sed quoniam in his diebus malis filii Adæ, ut sibi lucrum venentur, aliis damnum facere non verentur, & nihil adeo firme est statutum, ad quod non laboret calumnia dissolvendum, ne hæc res tam celeriter, quam salubriter gesta ex celeri & occulto lapsu temporum oblivionis sentiret dispendium, famam hujus facti præsenti scripto perpetuare, & sigilli nostri impressione, ac testium subscriptione roborare decrevimus. Actum anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXV, Indict. III. Testes hujus rei sunt Fridericus prior, Meinhardus Præpositus, Wezel, Albraht, Lambraht, Odelric, Thideric, Rotholf, Unarg, Hartman, Robraht, Reinbere, Widekint, Regenbart, & fratres omnes, quorum omnium præsentia & consensu sigilli ipsorum testatur impressio. Laici quoque interfuerunt Albertus Comes de Everstein, Bernhardus de Lippia, Widekindus de Rethe, Bodo & Bertholdus de Homberch, Fretheric, Hugo, Bodo de Huxere, Cunrat, Wasmut, Karolus, Johan, Wernhere, Heinric, Gerebraht, Heinric, Erenbrecht, Arnolt, Reinher, Volquin, Werenbolt.

Hhhh 2 Ita

Obitus Annonis Ep. Mindensis.

Ita Ecclesiarum suarum commodis dum student Sifridus Episcopus noster & Conradus Abbas, felici ad Visurgim morte 15 Febr. subtrahitur Anno Blanckenburgius, XXVI Mindensium Antistes, ob præclara facinora non levi sanctitatis fama apud posteros relicta. Sublectus huic successit Dithmarus, XXVII Mindensis Ecclesiæ Episcopus, pari sanctitatis laude commendatus; uti hæc pluribus in eorundem fastis referuntur.

Annus Christi 1186.

Urbani III Pont. 1. Friderici I Reg. 35. Imp. 32. Sifridi Ep. Pad. 8. & ult.

Sifridus Ep. componit litem Gerdensibus motam.

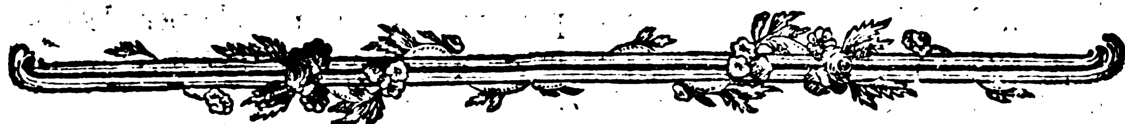
Aderat nunc annus Christi MCLXXXVI supremus Sifrido Episcopo nostro. Et is, tanquam divino monitu se ad extremam vitæ lineam deductum intelligeret, nihil impensius habuit, quam ut inter cetera pietatis opera, concordiam, quam ipse cum omnibus per omnem vitam studiose coluerat, etiam inter alios sanciret. Quare cum Gerdenses Virgines, quas mirifice commendat a cultu religionis & pietatis, videret jam per multos annos affligi ab insolenti diœcesis suæ viro, ex controversa quadam hæreditate, convocavit præsules, Canonicos, vicinos Comites ad consilium, delectisque arbitris litem ex æquo bonoque decidit, tabulasque publicas, quibus hæc firma essent, anno Incarnationis MCLXXXVI confecit. Testes, ut his optimi præsulis sollicitudo cognoscatur, fuere Altmannus Ecclesiæ majoris Præpositus, Volbertus Decanus, Godeschalcus Northeimensis Præpositus, Bernardus Præpositus Apostolorum Petri & Andreæ, Meinricus Cappellanus, Ludovicus, duo Conradi, Godefridus, Erpo, Alexander, Henricus Scholasticus, Lambertus Cellerarius, Theodoricus custos, Theodoricus, Conradus, Bernhardus Subdiaconus, Henricus Apostolorum Petri & Pauli Abbas in Paderburn, Nicolaus Hersvithusensis seu Hardehusanus Abbas, Widekindus Advocatus, Conradus de Sconenberg, Bernardus de Lippia, Widekindus de Rhede, Albertus de Eversten, Widekindus de Osede, Amelungus Comes civitatis nostræ. Acta hæc referuntur anno Incarnationis MCLXXXVI, Indict. IV, præsidente Ecclesiæ Romanæ Urbano Papa III. regnante Domino Friderico Augustorum Serenissimo. Tam solliciti tum erant integerrimi Episcopi in convocandis tot arbitris, ne cuiquam injuriam irrogarent, aut lites partium traherentur per jurgia, & vexationes religiosorum hominum Deo servientium.

Sifridi Ep. Paderb. mors & laus. Gobelinus ætat. 6. c. 60 Crantzius l. 7. Metrop. c. 8. Bruschius in Ep. Pad. Kersenbrochius in Cat. Ep. Pad Cleinsorg. in Chron.

Nec multum ab his superstes Sifridus IV Idus Februarii moritur, magno sui desiderio relicto; quem obitus diem annumque in necrologio Monasterii Mariæ notatum reperimus; falliturque Gobelinus, Crantzius, Kersenbrochius & Bruschius, qui novem illi annos in præfectura sacra assignant; quando & tabulæ Successoris ex hoc anno consignatæ extant, quas paulo post producemus; ut jam melius nobis ratio temporum constet, qui cum Cleinsorgio in octavum annum ejus Episcopatum extrahimus, deducendo ab Autumno anni 1178, ad præsentem anni 1186 mensem Februar. Quod & Bruschio cum Kersenbrochio fateri necesse est; quando hoc ipso anno obiisse scribunt. Unde & Crantzii error compertus, qui sequenti anno 1187 mortuum tradit. Corpus defuncti Episcopi, ut vivus constituerat, deportatum est ad Cœnobium Hardehusanum: voluitque quiescere inter religiosorum virorum consortia, quos per omnem vitam dilexerat, & multis adeo donationibus auxerat, ut alter conditor haberi posset; eoque in Aquilonari templi latere ad altare Apostolorum Petri & Pauli, quod in altera est abside, erecto altius sepulchro honorifice conditus: ejus hæc inscriptio.

Forma pudicitiæ, flos Cleri, norma Sophiæ,
Præsul Sifridus, fidei venerabile Sidus,
De cujus dono domus ista viget duce dono.
Fontali radio radiet nunc lumine Dio.

Paucos quidem annos Episcopus, sed qui per annos longe plures Præpositus majoris Ecclesiæ, & præclare de Episcopatu meritus, ex senio & longa rerum experientia Episcopatum feliciter administravit. Quemadmodum ob modestiam, vitæ integritatem, & canam sapientiam magnæ apud Principes & vicinos Comites auctoritatis carusque omnibus erat: Quippe priscæ religionis Episcopus, qui florentem clerum intra claustri disciplinam, communemque vitam continuit, uti a Meinwerco, Imado, Bernardo, ab Hathumaro & Badurado Episcopis acceperat; ejus rei gratia in donationum tabulis tot præstantes Cathedralis hujus Collegii Sacerdotes inter testes subinde proferre visum fuit; quando haud magno adhuc discrimine, Canonici & Monachi procul a luxu deterioris sæculi vivebant.

BERNARDUS II.
eo nomine XIX.
EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1186.
Bernardi II Ep. Pad. I.

Successor Sifridi in Episcopatu Paderbornensi hoc anno Bernardus eo nomine II; id quod Gobelinus, Kersenbrochius, Bruschius, Crantzius, & omnia literarum nostrarum monumenta docent. Horum quoque opinione Bernardus ex Dissedorum familia ortus traditur, quæ inter Osnabrugenses e Westphalia Dynastas clara per id tempus fuit. Sed ea qualis tandem fuerit; certe Bernardus in literis donationum Wilbacensis Cœnobii Bernardum Comitem de Lippia consanguineum suum appellat. Quanquam & in vetustis Gerdensis Cœnobii literis reperiam, ab eo Bernardum de Osede, ex qua familia Bernardus eo nomine primus, & tertius Episcopus noster fuit, scribi consanguineum suum. Letznerus heterodoxus scriptor ex Monacho Corbeiensi delectum scribit Episcopum. Nihil hac super re Gobelinus, Crantzius, ceterique nostratium auctores. Libere & per conjecturam multa Letznerus. Verisimilius e clero delectum censeo, ac Ludolphi filium fuisse Bernardum, qui inter Canonicos toties testis publicis tabulis introducitur. Ejus subrogatio proximis statim diebus facta est; nam Kalendis Aprilis, postquam in Februario decesserat Sifridus, Episcopatum exorsus est a beneficiis in religiosos homines: publicis hoc anno tabulis consignatis, quibus Cœnobio Mariæ omnia bona, omnesque decimas a Bernardo consanguineo suo Episcopo datas roboravit. Eæ sic habent.

Bernardus II ex familia de Disse, de vel Osede Ep. Pad.

Bona a Bernardo I Cœnobio Marien-Munster donata comprobat

Bernardus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus. Notum esse volumus universitati Christi fidelium, tam futurorum quam præsentium, quod Bernardus prædecessor noster felicis recordationis de consensu totius Capituli, ob spem æternæ remunerationis, & salutis animæ suæ, quædam bona, tam in decimis, quam aliis redditibus ac mancipiis, juste ac legaliter acquisita, obtulit Deo, ejusque Genitrici B. Mariæ perpetuæ Virgini, in loco constructo a Widekindo Comite, qui vocatur Sanctæ Mariæ Munster. Ordine inde omnia bona percenset, & sua auctoritate rata habet. *Præsentes autem erant huic facto Abbas Henricus de curia Præpositus, Altman Decanus, Wilbertus Scholasticus, Henricus de Burbenne, Conradus Stapel & Wernerus fratres, Wolbertus & Henricus de Hilse fratres. Datum Paderbornæ Anno gratiæ Millesimo centesimo octogesimo sexto, Calend. Aprilis.*

His tabulis satis constat Bernardum hoc ipso anno subrogatum Sifrido, ne quid ab Imperatore turbaretur. Nam is gravi rursum dissidio cum Pontifice & Germaniæ Episcopis commissus, ob exuvias Episcoporum. Quam in rem postquam Mediolani Henrico filio Regi Constantiam, Regis Siciliæ filiam, magna nuptiarum celebritate junxisset, VII Idus Februarii irarum plenus in Germaniam rediit, obtrusoque in Trevirensem Sedem Rudolpho, Folmarum a Pontifice approbatum depellit, & Bertramum Metensem Episcopum, quod Folmarum recepisset, sede quoque sua exturbat. Exinde indictis Gelhusii Episcoporum & Principum comitiis, graviter questus adversus Ur-

Dissidium Fridericum Imperat. inter & Pontificem Germaniæque Episcopos.

Urbanum Pontificem, quod patrimonium Mathildis repeteret: exuvias Episcoporum interdiceret: indigneque ferret Abbatissas ob vitæ licentiam moveri loco, & bona earum trahi ad fiscum Imperii.

Accesserat querela de advocatis Episcoporum & Abbatum, quod infestum hominum genus, & per spolia grave, abrogandum petierant Episcopi. Ausi hi decimas repetere a Caroli M. Episcopis per totam Saxoniam in patrimonium Ecclesiæ datas. Quæ cum Imperator in comitiis vehementi oratione exponeret Episcopis, & in his vetus jus ostenderet; obstitere Philippus Coloniensis, Conradus Moguntinus & Folmarus Trevirensis, Archiepiscopi; quibus duodecim Episcopi accessere, pro libertate Ecclesiæ, & Pontificis auctoritate asserenda, quem Deus Rectorem Ecclesiæ in omnibus audiendum colendumque dederit. Igitur multis agitatis inter Imperatorem & Episcopos, planius tandem per literas omnia ad judicium Pontificis delata. Quæ postquam magis ad voluntatem Imperatoris scripta erant, quam ante sollicitarant Episcopi, obstupuit Pontifex ad commutatas mentes; & jam properat, ut Imperatorem anathematis sententia feriret; nisi Veronenses cives, ne id apud se fieret, deprecati fuissent, & mors Pontificis haud multo post consecuta impediisset. Ægre nimirum ferebat Ænobardus investituras institutionesque Episcoporum Imperatoribus præreptas. Quapropter in his comitiis Geilhusanis palam edixit, nunquam se permissurum, has scintillas juris sui, quas in exuviis Episcoporum haberet, extingui; quantumvis Episcopi quererentur, Successores suos non nisi pauperem & omni supellectile spoliatam domum ingredi; eaque ab harpyis aulæ rapi, quæ Deo sint consecrata bona. Hinc Imperator tanquam præter exuvias repeteret investituras, Rudolphum obtrusit Trevirensibus, & Bertholdum ab Episcopatu Bremensi rejectum per Pontificem, inter aulicos sibi a latere adscivit, donec in Metensi Episcopatu per vim collocaret. Atque hujus facti sui speciosam obtendebat causam, quod diceret meliores ac sanctiores olim Episcopos Ecclesiis impositos esse ab Imperatoribus, quam modo per electionem Canonicorum subrogarentur; præterquam quod tot ubique dissidiis & schismatum turbis a Canonicis electio Episcoporum fieret. Cui malo nunquam melius obveniri posset, quam si institutio Episcoporum ad unam supremi Imperatoris potestatem rediret. Quæ cum Paderburnenses suæ etiam libertatis periculo agitari viderent, concordi suffragatione electionem sui Episcopi maturarunt.

Exordia Episcopatus Bernardo haud secus, quam ceteris, satis ardua fuere ob vicinos & potentes circum Comites, a quibus per id tempus multa tumultuariis bellis & prædis miscebantur. Quare primo transactum cum Bernardo Comite de Lippia, ejusque filio Hermanno, de monte Falkenbergio, quem Bernardus II præsidio militari firmare aggressus, multaque sibi contra jura Episcopi vendicare cœperat; quæ controversia in hunc, quem Bernardi Episcopi literæ docent, modum composita est. Bernardus Ep. transigit cum Comite Lippiensi de castro & monte Falckenberg.

Bernardus II Dei gratia Paderbornensis Episcopus Paderburn. Ecclesiæ in perpetuum. Sollicite & intente considerantes, quod pastores Ecclesiarum non solum præsentem, sed futurum respicere, nec solum præsentia, si prospere agantur, intueri, verum etiam mala, etsi nunquam eveniant, amministratio suscepta, præcavere compellit. Nobili viro & honorato Bernardo de Lippia, dum præsidium in monte Falkenberh construere disposuit, totis viribus ei resistendum duximus, ipsum ab ædificatione inchoata prohibere. Verum quia ipsa prohibitio damna & pericula, quæ in rebus bellicis evitari impossibile est, minabatur, litem & dissensionem Priores nobiles & ministeriales Patherbrunnensis Ecclesiæ, maximeque prædictus Bertholdus, qui ex quadam speciali & hæreditaria fidelitate Ecclesiam familiarius dilexit, sua mediatione, eo ordine quem subscriptus hujus instrumenti textus continet, deciderunt. Prædictus Nobilis vir D. Bertholdus, & Hermannus filius ejus libere & absolute proprietatem montis Valkenberch in foresto Ecclesiæ Patherbrunnensis positi recognoverunt Episcopo, & Ecclesiæ Patherbrunnensi, Mons

divi-

divisus fuit a summo usque ad ymum, mediam partem ædificabit, & inhabitabit Episcopus, & Ecclesia Patherbrunnensis, reliquam mediam partem Dominus Bertholdus & Hermannus filius ejus ædificabunt, & jure feudali Episcopi auctoritate possidebunt, tali conditione interposita, ut omnia, quæ extra fossatum in vicinia montis sita sunt, in aquis, pascuis, & silvis, utrique parti sint communia. Primo loco erat in pactis, quod in occidentali parte nemoris versus Patherbrun dicti Bertholdus & Hermannus impetitione, vel hospitiis nec etiam in straminibus afferendis, unde rustici plurimum damnificantur, usum aliquem haberent. Secundo loco erat in pactis, quod ex alia parte nemoris quidquid emergeret per petitionem in provincia adjacente media pars cederet Episcopo, reliquam dicti Bertholdus & Hermannus perciperent. Tertio loco fuit adjectum, quod salva majestate Imperatoris absolute fidelitatem Ecclesiæ Patherbrunnensis conservarent. Consequenter fuit in pactis, quod si Dominus Hermannus patri suo succedens necessitate cogente contra hostes suos auxilium ab Episcopo postularet, Episcopus ad bonum pacis se interponeret. Si vero compositio amica intervenire non posset, ipse cum bona voluntate Episcopi ab hostibus suis de castro Valckenberh se defenderet, si autem pro motu animi sui bellum movere vellet, tempore belli facturus incendia sive demnationes, non inde procederet nec illuc rediret, sed castellani sui, ad fidelem castri custodiam pacifici remaneret, ne occasione sui Ecclesia damna pateretur. Statutum est & hoc, quod quotiens Episcopus sit in castro claves portæ in sua sint potestate, & in absentia Episcopi, si D. Hermannus ibi est, claves coram eo ponentur, si neuter eorum præsens est, uni Castellanorum, cujus fidei & honestati castrum merito posset credi, ex consensu partium committantur, & ille speciale juramentum præstabit. Ordinatum quoque est, quod si D. Hermannus vel directe ab eo descendens filium non haberet hæredem, sed plures filias, una filiarum, cui pater assignarit in possessionem castri, jure succederet feudali, pacta, quæ in hoc instrumento expressa sunt, fideliter observatura. Hoc quoque adjectum est, & pactis insertum, quod D. Episcopus nullum D. Hermanno parem vel eo majorem in parte sua debeat recipere, vel ad inhabitandum collocare. Omnes Castellani juramenta præstabunt utrique parti ad conservationem castri. Pro voluntate & consensu utriusque partis locandi sunt Castellani. Inter cetera præcipue hoc fideliter promissum est, & speciali cautione firmatum, quod in prædicto castro nulla specialis munitio sive turris absque consensu partium exstrueretur. Suprascripta omnia sæpedicti Bertholdus & Hermannus se firmiter observaturos fide interposita & Sacramentis præstitis sub pœna amissionis bonorum suorum in jure feudali promiserunt. Ne autem aliquis de his omnibus quicquam valeat infringere vel immutare, Episcopo & Ecclesiæ dati sunt Obsides cum uxoribus & pueris & prædiis & feudis suis, quæ tenent de manu Dominorum de Lippia, de quorum mandato obsides fidelitatem Episcopo & Ecclesiæ Patherbrunnensi juraverunt, & sub religione juramenti promiserunt, quod si Domini eorum contra prædicta pacta venirent, ipsi cum uxoribus & pueris & bonis suis Ecclesiæ Patherbornensi perpetuo jure ministerialium pertinerent. Nomina obsidum sunt hæc, Hermannus Rufus, Albero de Husse, Hyfret de Lothere, Folmunt de Werimichen, Hereboldus de Dinctorp, Udo de Dissiden, Godescalcus de Eldinckhusen, Bruno de Suthlage, Sifridus de Husse, Widekindus de Asche, Hermannus magnus, Hermannus Bokko, cum bonis, quæ tenent de manu prædictorum nobilium. Præterea sæpedicti nobiles Bertholdus & Hermannus in jure feudali hoc elegerunt, quod si ipsi contra hæc pacta venire aliquo modo temptarent, Episcopus per Priores & nobiles fideles Ecclesiæ sive ministeriales & Canonicos Patherborn. suam probaret assertionem. Verum quia hoc negotium rationabiliter & prudenter ordinatum, sæpedictis nobilibus & suis hæredibus cum Patherborn. Ecclesia, cui ipsi speciali fidelitate devincti, commune est, placuit potius præsens instrumentum sigillo Ecclesiæ quam nostro communiri, ut & ipsi eo, si necesse fuerit, contra quemlibet succedentium Episcoporum uti possint, & testimonio Ecclesiæ juris & causæ suæ veritatem declarare.

Mons hic est Valckenbergius situs inter Dethmoldiam & Hornam, celebri

bri cumprimis loco, ad quem Varus cladem accepit ab Arminio, & Carolus M. memorabili prælio cecidit Saxones. Is deinde locus cum comitatu Haholtino dono D. Henrici Imperatoris cessit Meinwerco, & Episcopis Paderbornensibus, ut supra a nobis in Meinwerco Episcopo relatum est. Post a Meinwerci ætate, cum Episcopi vicinorum auxiliis, & defensione laborarent, multa ex nobili illo comitatu distracta obvenere in feudum potentioribus; quos inter Bernardus I Lippiensis, ac parens hujus Bernardi II, celebris Lothario Imperatore miles montem hunc primus occupasse, & præmunisse creditur. Exinde castrum, montis a Bernardo III & Simone I firmatum; Comitumque firmissimum propugnaculum fuit, in quo Bernardus V. Ducem Lunenburgicum captivum tenuit.

Pider. p. 2. in Chron. Lippiens.

Annus Christi 1187.

Urbani III. Pont. 2. Gregorii VIII. Friderici I. Reg. 36. Imp. 33. Bernardi II. Ep. Pad. 2.

Godefrid. Arnoldus Lub. Otto de S. Blasio. Rogerus. Chr. Mont. Sereni. Jacobus de Vitriaco. Baronius.

Saladinus terram sanctam invadit.

Consequitur nunc annus MCLXXXVII cum funesto ex Oriente nuncio, quo Palæstina prope Christianis erepta nunciabatur. Enim vero Saladinus Syriæ ac Ægipti Tyrannus, Damasco cum innumera barbarorum multitudine Hierosolymitanum regnum ingressus; cui Wido Hierosolymorum Rex, & Reinaldus Princeps cum Episcopis, Templariis & hospitalariis, atque omni milite obviam progressus; spe summa in salutari crucis ligno reposita, quod secum in castra deportarant. At quæ arcana Numinis judicia, conserto inter octavam Apostolorum Petri & Pauli prælio, profligati sunt. Rex captus: Episcopi contrucidati: Crux in potestatem Saladini venit: ceteri aut cæsi, aut in fugam acti. Ea victoria Saladinus insolens, omnia fere regni castella atque urbes, præter Tyrum, Sidonem, Tripolim, & Antiochiam, torrentis instar invasit, interceptaque Acone, nobili Christianorum portu, ipsam Hierosolymam urbem expugnavit; omnibusque barbarum in modum sacrorum locis profanatis, sacratissimum templum in stabulum equorum convertit. Unicum Christi sepulchrum duntaxat sub custodia religiosorum hominum intactum reliquit Tyrannus. Quod etsi annui tributi questusque causa, qui ex peregrinorum accessu proveniebat, fecisse memoretur; alia tamen hic providentia divina ex vaticinio intervenit, quo sepulchrum ejus ad posteros orbis Christiani gloriosum fore accepimus. Cladis hujus mœrore Urbanus Pontifex consumptus. Subrogatus mox Gregorius VIII; qui licet non ultra mensem multum superstes fuerit, literis tamen ad omnes Christianos Principes datis, ad placandum numen expeditionemque in terram sanctam vehementer commovit. Quanquam ipsa fama, dolorque miserandæ cladis jam ante omnium Christianorum animos accenderat; ne urbs terraque sancta tanto labore & sanguine ante annos octoginta octo recuperata a Godefrido Duce, suorum inertia ac dedecore rursum barbaris cederet.

Diffident adhuc inter se imperator & Episcopi.

Sed adhuc in Imperio intestina dissidia motusque, quibus consilia hæc expeditionis sacræ retardata. Quam etiam indigne ferebant Episopi quidam Folmarum Trevirensem Archiepiscopum depulsum tam infestus Imperator Archiepiscopo, quem nullibi tuto consistere sinebat, donec exul in Angliam secederet. Majus negotium Imperatori erat cum Philippo Coloniensi Archiepiscopo, Apostolico Legato. Is quia pro libertate Ecclesiæ tuenda cum Pontifice fecerat, palamque ob id ex conventu Geilhusano secesserat, suspectus fuit Imperatori; & accensa offensio, quod Archiepiscopus urbem Coloniensem muris fossisque præmuniret, læta civium opera; ac cetera præterea castella, oppidaque præsidiis firmaret. Quam in rem Imperator Rhenum claudi imperat, ne quid frumenti annonæque in urbem importaretur. Conventum deinde Imperii festo Virginis in Cœlum assumptæ indixit Wormatiæ, in quo vehementer questus adversus Archiepiscopum. At magnanimus Archiepiscopus, causæ suæ æquitate fretus, parum commoveri visus est.

Inter

Inter hæc Bernardus Episcopus noster intrepido quoque animo suscepit veteres Ecclesiæ possessiones adversus vicinos hostes defendendas. Nam magna per id tempus licentia Comitum ac nobilium, tumultuariis per Westphaliam armis grassantium; quod Godefridus, & Gobelinus noster haud obscure tradiderunt. Quare & armis se præmunire, & aulam Principis magnificentia instructam habere necesse fuit, in qua Camerarii, Dapiferi, Pincernæ, & Mareschalli Ministerialium primi censebantur; quemadmodum id tabulæ Bernardi Episcopi Hardehusano Cœnobio consignatæ docebunt.

Bernardus Ep. prædium quoddam in Bunessen Cœnobio Hardehusano donat.

*In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Bernardus secundus Dei gratia Patherbrunnensis Episcopus omnibus Christi fidelibus in perpetuum amen. Lex humanæ constitutionis, & ratio dictavit justitiæ, ut pia sollicitudine priorum discretio satagat, providere suorum posteritati. Unde notum esse volumus, quod venerabilis Dominus Nicolaus Abbas, & fratres Cœnobii Hersvitheben prædium sex mansorum in Bunessen comparaverunt LX marcis a duobus fratribus, Ottone videlicet & Adolpho de Widenbruke, eisdem tempore, quo hæc facta sunt, matrimonio nondum obligatis. Qui etiam ipsum prædium uti hæreditario jure possederant, libere & absolute nostræ tradiderunt ditioni, consensu & conniventia cohæredum suorum, Theodorici scilicet Patherbrunnensis Ecclesiæ Canonici & Burchardi fratrum de Herkendorpe in præsentia Cleri & fidelium Ministerialium nostrorum. Nos quoque eadem bona in ipso instanti præfato Cœnobio contulimus, quam etiam traditionem banni auctoritate, & sigilli nostri impressione, omique cautione qua oportuit firmavimus. Testes bujus rei sunt Altmannus major Præpositus, Volbertus Decanus, Theodericus custos, Heinricus Scolasticus, Lambertus Cellerarius, & reliquus conventus S. Liborii in Patherburnen. Ministeriales Conradus Camerarius, Johannes Dapifer, Witheroldus Pincerna, Hermannus Marschallus, Ludolfus frater ejus, Widekindus ae Osede. Facta sunt autem hæc anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXVII, Indictione * VI. Sedente Domino Clemente. Imperante Domino Friderico sub Domino Conrado Moguntinæ Sedis Archiepiscopo, Episcopatus nostri primo, mense Septembri in capitulo Patherburnensi.*

* Indict. V.

Ministeriales quales fuerint.

Magnum ex his literis lucem accipit Ministerialium nomen, quo cum nihil frequentius in omnibus antiquorum monumentis tum nihil obscurius esse volunt; videasque ex nomine & munere primum designari aulæ ministros; eoque pari clientum beneficio obstricti erant Episcopis; quibus aut possessiones, aut prædia, aut decimæ in obsequium Episcopi, & defensionem Episcopatus donatæ erant. Nam quanta primorum Episcoporum industria erat in augendis bonis Ecclesiarum suarum, cum piorum adhuc Imperatorum liberalitas flueret; tanta posterioribus Episcopis necessitas fuit tuendi ea, quæ liberalitate Regum & Cæsarum donata acceperant. Quem vero hic annum primum Episcopatus consignant literæ, is consecrationis erit. At quomodo hæ literæ, anno MCLXXXVII datæ, proferunt Clementis III Pontificatum? cum is Pontifex anno domum sequenti octavo Idus Januarii sit delectus, quod ex Rogerio Baronius tradit. Quare verius nobiscum Otto de S. Blasio Clementis Pontificatum etiam ad hunc annum revocare visus; ita enim ille. *Eodem anno* videlicet MCLXXXVII, *mortuo Urbano successit Gregorius, quo intra decem quasi dies defuncto, substituitur Clemens, eo nomine III.*

Annus Christi 1188.

Clementis III Pont. 1. Friderici I. Reg. 37. Imp. 34. Bernardi II Ep. Pad. 3.

Imperator cum pluribus Episcopis & Principibus expeditionem in terram Sanctam suscipit.

Hic deinde Pontifex anno proximo, quod Gregorius cœperat, Legatos suos Cardinales, Episcopos, & presbyteros misit ad omnes Ecclesiæ Principes; e quibus Henricus Cardinalis Albanensis Episcopus venit in Germaniam, invitavitque ad signum crucis suscipiendum. Ac mirum, quam pronos invenerit Germanos. Imperator postquam ineunte Februario conven-

Godefrid. Otto de S. Blasio. Auctor exped. Asiat. apud Canis. Arnold. Lubec. lib. 3. c. 28.

ventum Principum Norimbergæ habuerat, 6 Calend. Aprilis in Quadragesima Moguntiæ comitia indixit, quæ pro expeditione terræ sanctæ celeberrima fuerunt: in quibus ipse cum Friderico filio, & Duce Sueviæ, a Godefrido Herbipolensi Episcopo cruce signatus. Ad tam illustre exemplum nomen suum dedere Episcopi complures, Conradus Moguntinus, Pataviensis, Ratisbonensis, Herbipolensis, Vesontiensis, Basileensis, Tullensis: ex Saxoniæ Episcopis Hermannus Monasteriensis Episcopus, Osnabrugensis, Misnensis; Accessitque magnus Principum & Marchionum numerus ex tota Germania; inter quos ex Saxoniæ proceribus fuere Robertus Comes Nassoviæ, Comes Holsatiæ, Theodericus Comes Cliviæ, Gerhardus Comes Juliæ, Engelbertus Comes Montensis, Widekindus Comes Swalenburgius, duo Henrici Dynastæ Dietzii: Haud minor procerum e superiori Germania numerus, quos ex suis illi annalibus producunt. Imperator, quam ferventi animo hanc expeditionem suscepit, tam liberam esse voluit ab omni impedimento, ne quid se absente turbaretur in Imperio. Quapropter in his Moguntinis comitiis ex integro cum Pontifice & Ecclesia in gratiam rediit. Composita Trevirensis Ecclesiæ controversia: reconciliati certis conditionibus Colonienses eorumque Archiepiscopus cum Imperatore: sopita bella inter Balduinum Trajectensem Episcopum & Ottonem Gelriæ Comitem, permissaque Velavia Gelro. Inde Paschate Geilenhusii celebrato, descendit in Saxoniam, & ad Visurgim Castella & munitiones, e quibus aut prædæ agebantur, aut iniqua navium tributa poscebantur, evertit. Ac ne quid ab Henrico Leone pro ingenio turbaretur, Goslariæ conventum Saxonicorum Principum habuit; vocatusque Leo ad congressum Principum, jussus est cum Bernardo Duce, a quo dissidebat, redire in gratiam. Post quæ trium illi optio facta, aut pati dignitatis imminutionem, aut in Palæstinam cum Cæsare invitatum ire, postea plenarie restituendum, aut per triennium exulare e patrio solo. Postremum cum eligeret, in Angliam sponte remeavit, relicta Brunswigi Mathilde conjuge, quæ haud multo post in pervigilio Apostolorum Petri & Pauli extincta est, humataque Brunswigi in æde D. Blasii. Quod reliquum deinde hyemis tempus fuit, id totum in apparatu belli sacri, & sanciendis legibus insumptum est. Ac tantæ auctoritati per Westphaliam fuit Bernardus Episcopus noster, teste Crantzio, ut vicini nobiles, ac quotquot iter sacrum ingressuri erant, ejus fidei & tutelæ sacras præfecturas & bona committerent; cui & Imperator juris dicendi, coercendique turbatores, potestatem dedit, utili sane consilio. Fuere enim inter prædones, qui Westphaliam hoc anno vexarunt, Widekindus & Hermannus, Waldecenses Comites fratresque, qui Paderbornensem diœcesin vastavere. Non id æque tulit Bernardus Episcopus noster, collectisque ministerialium copiis, & clientum auxiliis, processit armatus in campum, exactosque Comitum milites compulit se in munitionem Brobeke recipere, quam mox fortiter aggressus expugnavit evertitque. Castrum vero Brobeke in Ducatu Westphaliæ, ut mox constabit, inter Briloniam & Winterbergam nemorumque recessus positum erat: & hi Comites Waldecenses Advocati erant Paderbornensis Ecclesiæ, quibus tutela luporum in modum commissa; ut non sine causa Pontifex & Episcopi in conventu Geilhusano Fridericum Imperatorem sollicitarint de abrogando hoc infesto hominum genere.

Arnold. Lub. lib. 3. c. 28. Gerhard. Prap. Stederb. in histor. Leon.

Profecturi in Palæstinam res sacras Bernerdo Ep. nostro committunt.

Gobel. ætat. 6. c. 60 Crantz. lib. 6. Metrop. c. 26.

Henricus Leo exulare potius, quam proficisci in terram S. eligit.

Annus Christi 1189.

Clementis III Pont. 2. Friderici I Reg. 38. Imp. 35. Bernardi II. Ep. Pad. 4

At Widekindus Comes Waldecensis facti sui injuriæque, Episcopo irrogatæ, pœnitens, omne damnum per prædas Ecclesiæ Paderbornensi illatas liberaliter compensavit. Quippe inter ceteros Westphaliæ proceres nomen militiæ sacræ professus, priusquam iter ingrederetur cum Imperatore, acceptis ab Episcopo Bernardo trecentis marcis, non modo advocatiam, sed & cetera bona, juraque, quæ clientelari titulo a Paderbornensibus tenebat, in modum pignoris,

Comes Waldecanus Advocatiam Ecclesiæ Paderb. in manus Episcopi resignat.

pignoris, deposuit in manum Episcopi, ita ut si in expeditione mori contingeret, ipsa Advocatia cum omnibus prædiis ac bonis cederet Episcopo, liberumque ei esset Advocatum ex Cathedralis Collegii consensu deligere, quem vellet; nec in feudum dare necesse haberet, ne quid fratres, aut consanguinei obtendere possent in successione hujus tutelæ. Nunc ipsas tabulas, quibus in hæc pacta post solemnem Præsulum & cleri Synodum convenere, exhibeamus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Notum sit universis fidelibus futuris & præsentibus, quomodo Widekindus de Waldekke anno Dominicæ Incarnationis MCLXXXIX Iherosolymam proficiscens impigneravit Ecclesiæ B. Liborii in Patherburne, quidquid habuit in bonis ejusdem Ecclesiæ, & Ecclesiæ Apostolorum Petri & Andreæ, & Apostolorum Petri & Pauli, cum decima Atlen, & servitiis Advocatiæ pertinentibus, & cum omnibus emergentibus pro trecentis marcis examinati argenti, ratum habiturus, si tempore absentiæ suæ prædia & mancipia in casibus licitis alienarentur. Et juravit in sacrosanctis reliquiis B. Liborii, quod nunquam de Advocatia, & aliis impigneratis ipse vel aliquis suo nomine emolumentum percipiet, quousque ipse reversus, trecentas marcas examinati argenti Ecclesiæ B. Liborii restitueret. Et quomodo Arnoldus de Hobrahtessen & uxor ejus & filii se decimam in Atlen & servitia Advocatiæ jure feudali possidere dicebant, Deo & nobis & Ecclesiæ fideliter promisit, quod ipse si reverteretur, fratribus omnem defectum suppleret, quem Ecclesia in servitiis advocatiæ, sive in decima Atlen per Arnoldum & uxorem ejus ac filios, vel propter eos ex aliorum invasione sentiret, ad persolvendum argentum sibi creditum tempore absentiæ suæ fidelibus suis Ludowico de Waldekke, Conrado Walige de Ense, Henrico Hildensemensi, Alexandro Dapifero, Rothardo Coco assignavit duas decimas, Godelovessen, Ymminchusen, & tres curias, Dalpenhusen, Witmare, Mesbere, & pedagium sive Ducatum Paderburne, ut ipsi omnem proventum annuatim in Ecclesia reponerent, quatenus summa pecuniæ inde collecta sibi revertenti computaretur in sortem. Nolens itaque liberationem hujus pignoris ad fratres suos, seu quemlibet alium transmittere, hoc constituit & ordinavit, quod si ipse non reverteretur, Advocatia cum decimis & servitiis Domino Episcopo & Ecclesiæ vacaret, vel Dominus Episcopus de bonis suis eligeret advocatum, quem vellet, Præpositus & fratres sibi eligerent utilem, cui electo & præsentato a Præposito & fratribus Dominus Episcopus advocatiam commendaret, non in feudum daret. Præterea cum multa devotione hoc expressit, quod eo non revertente pecunia de duabus decimis, & tribus curiis, & Ducatu collecta, non fratribus, non quibuslibet hæredibus restitueretur, non in restitutionem ornatus Ecclesiæ impenderetur, sed emeretur inde prædium, de quo fratres annuam consolationem percipientes piam & perpetuam sui & patris sui Volquini & avi sui Widekindi, in anniversariis depositionum diebus haberent memoriam. Hoc quoque inseruit; quod si comparato prædio, unde fratres majoris Ecclesiæ honestam annuatim haberent refectionem, tantum remaneret vel excresceret, Ecclesiæ B. Pauli decem marcæ, Ecclesiæ B. Andreæ decem marcæ darentur. Resignavit etiam Dominus Widekindus curiam suam Dalpenhusen, & servitium Episcopale Herevorde in manu Domini Episcopi, & Dominus Episcopus omnia beneficia Widekindi præter Advocatiam cum suis pertinentiis, & præter curiam Dalpenhusen, & præter servitium Herevordense concessit fratribus ejus Heremanno & Heinrico, ita tamen, quod si Widekindus rediret, ipse bona sua eo jure reciperet, & teneretur, quo ante resignationem Heremannus & Heinricus receptis beneficiis juraverunt, fidelitatem Domino Episcopo & præsentibus prioribus & fratribus Ecclesiæ seu etiam aliis Clericis & inbeneficiatis & Ministerialibus Ecclesiæ contestati sunt, se in advocatia nil juris habere, nec unquam habuisse, & datis dextris promiserunt sub juramento publicæ & veræ fidei, & sub pæna amissionis omnium beneficiorum, quæ receperant. Juraverunt etiam in reliquiis B. Liborii, quod absente Widekindo fratre suo nunquam ipsi, vel alius eorum nomine sive auctoritate in advocatia Ecclesiæ pignorata aliquo ingenio quicquam incommodi facerent per violentiam seu aliquam exactionem, & quod

si Widekindus non reverteretur, nunquam aliquid sibi juris in advocatia & in ejus pertinentiis addicerent, & eam nullo jure nullo unquam ingenio seu subtilitate repeterent, & in nullo unquam possessionem ejusdem advocatiæ vacantis turbarent, & sententiatum a fidelibus Ecclesiæ. Quod si Widekindus, Herimannus & Heinricus factum illud postmodum vellent inficiari, non eorum juramentum admitteretur, sed potius nobis probatio incumberet, & eorum testimonio, sub quorum præsentia hæc acta sunt, fides haberetur. Et quomodo hæc ante Quadragesimam gesta sunt, ne reverentia temporis hanc ordinationem infirmaret, sententiatum est præcedente & antecedente eorum arbitrio & consensu, omnia tamen tam rata habenda, ac si in diebus juridicis essent contractata & consummata. Facta hæc sunt anno Domini MCLXXXIX, *Indictione VII. Non Aprilis, feria II. post palmas Paderborn, in domo Episcopali, præsente Clero, præsentibus inbeneficiatis & Ministerialibus Ecclesiæ. Nomina inbeneficiatorum, qui interfuerunt, hæc sunt. Everhart de Brokhusen, Amelungus Comes, Godeschalc de Patberch, Henricus Longus de Erclen, Heinricus Spirinc, Suetherus de Wever. Hæc quoque in proxima feria IV præsentibus nobilibus Bernhardo de Lippia, Heremanno de Ittere, Florino de Spenge, & præsentibus Heinrico Abbate Civitatis Paderburnensis & Wilhelmo Abbate de Helmwardeshusen & Nicolao Abbate de Hersethehusen, & Sifrido Abbate de Flechtorp, & præsentibus Sacerdotibus & Scabinis, qui eo die ad synodum generalem convenerant, in Capitulo majori recitata sunt, & confessione ac permissione Heremanni & Heinrici confirmata. Præterea tota hæc actio hoc ordine conscripta proxima feria II, qua cantatur: Introduxit nos Dominus, Waldekke recitata est in audientia Domini Arnoldi Osenbrucensis Episcopi, Lentfridi Osemb. Præpositi, Rodolfi de Stenvorde, & multorum Clericorum ac militum, qui ibi simul cum Widekindo iter peregrinationis arripuerunt. Aderant quoque Bernhardus Præpositus Monasteriensis, & frater ejus Ludolfus de Stenvorde, & Castellani de Waldekke, & multi nobiles ac Ministeriales, qui Widekindo valedicturi illuc convenerant. Et sine omni hæsitatione Heremannus & Heinricus se sic fecisse, promisisse & jurasse, & omnia se rata velle habere confessi sunt.*

Multa ex his simul literis recognoscuntur; cleri videlicet primarii communis in claustro vita: majorum pietas in Quadragesimæ cultu: stirps Waldecensium Comitum, in qua multum cespitat Dilichius: Advocatia in modum feudi ab Episcopis olim data, cum certis bonis ad servitium Episcopi: Comitum expeditiones in Palæstinam; quos inter Arnoldus Osnabrugensis Episcopus numeratur, hactenus ex nomine a nullo proditus: falliturque Cleinsorgius, & alii, qui Arnoldum hunc Episcopum anno 1186 obiisse scribunt, succedente Gerhardo, Bernardi Lippiensis fratre: Ministerialium & clientum munia. Uti vero hæc Advocatia, mortuo Widekindo, post quadriennium ab Henrico VI. Imperatore pleno & confirmato jure asserta sit Episcopis nostris, infra memorabitur.

Hoc præterea anno, sicuti Gobelinus noster scribit, Bernardus Episcopus noster montem Iburg suæ diœcesis, quem nunc Driburg appellant imposito militari præsidio occupavit, cœpitque adversus prædonum incursiones præmunire. Verum consilio Canonicorum ac ministrorum suorum ab incœpto destitit. Vetus castrum a Caroli M. ætate, & natura loci in abrupto montis vertice præmunitum, expugnatumque a Carolo M. sive jam inde neglectum, sive posterioribus sæculis eversum; turrim certe, ac cetera murorum rudera monstrat, facile reparanda in munimentum. Quem locum Bernardus, magnanimi patrui sui exemplo, munitione antevertere moliebatur; quod satius reputaret, terrorem armorum ex defensionis muro aliis ostendere, quam periculum subire ab hostibus. Nam in illa tunc tempora deventum, quibus ea Episcopis per Saxoniam sago tuenda erant, quæ in toga Cæsarum liberalitate acquisiverant; nec hostes majores erant, quam advocati & vicini Comites, quorum oculos perstringebant Episcoporum opes & potentia.

Gobel. ætat. 6. c. 60. Bernardus Ep. castrum Driburgense occupat & præmunit.

Et jam præsens annus processerat in Aprilem, cum Fridericus Cæsar Ratisbonæ festo Georgii Martyris ex omnibus

Godefrid. Arnold. Lubec.

nibus

Otto de S. Blasio. Chr. Mont. Sereni.

nibus Germaniæ provinciis colligebat militiæ sacræ professos milites; quos Godefridus innumera multitudine, instar arenæ, a Rheno adfluxisse memorat. Sed cum peregrinorum magis ex omni natione, quam militum ea multitudo esset, hæsit aliquantulum expeditionis proferendæ incertus. Ac postquam delectus habitus, recensita sunt xxx millia armatorum; ad quos Marchio Misniensis cum Saxonibus ceterisque ex Westphalia, sub auspiciis Engelberti Comitis de monte, Widekindi Comitis Waldecensis, aliorumque procerum accessere. Iter ingressus est cum Principibus & Episcopis, Imperii administratione relicta penes Henricum filium Regem, cui Philippus Coloniensis Archiepiscopus additus adjutor. Transita Austria, Imperator in Ungariam est progressus, præmisso ad Regem Conrado Moguntino Archiepiscopo, a quo benigne exceptus traductusque ad Savum fluvium. Quinquaginta, tum millia militum, & centum millia armatorum recensuit in exercitu. Bulgariam inde ingressus, e Nicæa urbe præmisit Hermannum Monasteriensem Episcopum, Robertum Comitem de Nassawia, & Marquardum Camerarium, cum quingentis militibus Constantinopolim ad Græcorum Imperatorem, transitum per Græciam postulatum; quos Imperator primum benigne excepit, & per septem dies liberaliter habuit: post ubi fraude Ducis Bulgariæ aliorumque persuasus, bello hoc Teutonicorum agi, ut e solio suo dejiciatur, Legatos Friderici Imperatoris in carcerem abstraxit, multisque injuriis contra jus gentium tractavit. Inter hæc Imperator per multas ærumnas & infestationes iter emensus, Bulgariam, Macedoniam, Græciam, Imperatoris provinciam intravit; indignatusque Legatos suos non remitti, militi suo omnia prædæ fecit. Pervenit deinde in Thraciam, & Philippopoli ac Hadrianopoli hiberna delegit, Græcis ex omni loco infestis. Quibus Imperator territus: Legatos cum honore remittit, & omnia quæ pro expeditione in Palæstinam poscebantur, subministraturum se pollicetur. At postquam Monasteriensis Episcopus, vir græci sermonis non ignarus, ad Imperatorem rediit, & primo seriem omnium injuriarum enarravit, multasque Græcorum fraudes detexit: fœdus nimirum Isaaci Imperatoris cum Saladino, & Patriarchæ perfidiam, a quo Græcis persuasum erat omnes necare; id si facerent, ab omnibus noxis apud Deum immunes fore; & quæ præterea Græcorum machinationes erant in exitium Teutonici exercitus. His Imperator cautior montem in conspectu Constantinopolis, quem regium castrum dixere, insedit; itaque assiduo cladibus afflixit Græcos, ut pacem petere, obsides dare, & naves ad transitum maris suppeditare necesse habuerint.

Fridericus administratione Imperii Henrico filio relicta movet in Palæstinam

Arnoldus Lub. lib. 3. Tagen.

Nicetas.

Auctor exped. Asiat. apud Canisium.

Argentifodina in Diœcesi Mindensi reperta.

Chron. Mindense in Diplom. a Historio edit.

Quieta per hæc Germania Saxoniaque, quod Imperator severis legibus interdixerat, ne quis per suam absentiam belli sacri quicquam turbaret. Intentus in hanc pacem excubabat Henricus Rex cum Philippo Coloniensi Archiepiscopo. Repertæ per id tempus venæ fodinæque argenti in diœcesi Mindensi, qua per Teutonicos montes se explicat ad fines Osnabrugensis & Paderbornensis Episcopi; quæ cum Henricus Rex juris imperii assereret, scripsit in hunc modum ad Episcopos.

Henricus Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus fidelibus suis Episcopis Mindensi, Padeburnensi, Osnaburgensi, Comitibus quoque & Nobilibus, & universis hominibus in eisdem Episcopatibus constitutis gratiam suam & omne bonum. Cum omnis argentifodina ad jura pertineat imperii, & inter regalia nostra sit computata, *nulli venit in dubium, quin ea quæ nuper in Episcopatu Mindensi dicitur inventa ad nostram totaliter spectet distributionem, unde in ea nulli hominum quicquam juris recognoscimus, nisi hoc a nostra liberalitate valeat specialiter impetrare. Mandamus igitur vobis & singulis sub obtentu gratiæ nostræ præcipientes, ut nullus vestrum se de prædicta argentifodina intromittat, nec aliquid juris sine nostra licentia sibi in ea usurpet. Quod si quis temerario ausu forte attemptaverit, indignationem nostram se noverit incursurum. Puntium autem latorem fidelem nuntium nostrum ad partes illas transmisimus, ut de eadem argentifodina ordinet & disponat, prout vobis videtur expedire. Mandamus itaque dilectioni vestræ attente rogantes, ut ei consilio & auxilio*

auxilio fideliter assistatis grates affectuosas à Serenitate nostra recepturi. Datum apud Nonnensteine XII Calend. Aprilis.

Hasce mox fodinas aliis tabulis, eodem die & loco consignatis, donat Dethmaro Mindensi Episcopo, viro sanctissimo & miraculis claro, ejusque Successoribus, tantum parte sibi reservata; sed tamen forte spes major, quam vena, quæ Regem tam cito immutata mente liberalem fecit.

Annus Christi 1190.

Clementis III Pont. 3. Friderici I Imp. ultimus. Henrici VI. Reg. 1. Bernardi II Ep. Pad. 5

Godefrid. Arnold. Lub Otto de S. Blasio. Auct. exp. ed. Asiat. Tageno. Nicetas. Tyrius.

Protrahebat interea Imperator hiberna in Tracia, quod præter pedestrem hunc exercitum, quem ex Germania, Bohemia & Ungaria contraxerat, duplex, ejusdem Cæsaris auspiciis, navalis exercitus, alter ex Italia, alter ex Belgio exspectaretur. Belgico exercitui submisere Colonienses quatuor naves 1500 armatis militibus, & annona in triennium instructas. Sub medium verni jejunii tempus classis Belgica cum 60 navibus solvit, censebatque supra 100000 bellatorum hominum; ea licet ærumnis ac morbis multum imminuta, sub exitum Junii Brundusium appulit. Hanc secuta est post classis Francica & Anglica, ipsis Regibus Philippo & Richardo eam deducentibus.

At Imperator, peracto Paschate, ex Thracia movet ad brachium S. Georgii, acceptisque ccc navibus ab Imperatore Græcorum, inter Pontum Euxinum & Ægeum mare, quo ante Godefridus Dux & Conradus Imperator trajecerant, copias suas intra septem dies transmittit: octavo die Imperator navi regia trajicit; nec prius, quam omnes peregrinos simul transvectos viderat. Inde instructo divisoque exercitu, quo infirmos medium complexos, fortissimos quosque in fronte, Friderico filio Duce, & in extremo agmine collocarat, Armeniam & Turcarum terras ingressus, Iconium pervenit, multis ærumnis & præliis a latere & a tergo incursantium, barbarorum oppugnatus; quibus tamen continuo victores Cæsarei Soldanum ad pacem petendum adegere. Expugnatoque Iconio, liber per Armeniam transitus permissus, donec in Cicilia ad fluvium Serram, quem alii Saleph, alii Farfarem, alii Cydnum appellant, perventum est; quem dum magnanimus Imperator, jam ætate gravis, seu refrigerandi, seu per æstivos calores trajiciendi gratia, invectus equo ingreditur, rapacitate fluminis, seu equi etiam ruina oppressus, inter cœcos vortices IV Idus Junii, anno ætatis septuagesimo exanimatur. Incredibile, quo planctu ac consternatione mors Imperatoris exercitum perculerit. Egregia sane indole animoque Imperator, qui virtute gloriaque Germanos Augustos omnes facile superasset, si Ottones potius in tuenda, quam Henricos in oppugnanda Apostolica sede fuisset æmulatus; quæ delicta hac sacra & ærumnosa expeditione expiasse videri potest.

Fridericus Imp. flumine mersus extinguitur

Sublato Cæsare imperium exercitus delatum Friderico filio, Duci Sueviæ; lætique omnes fortissimi juvenis auspiciis. Is igitur cum exercitu patris Antiochiam progressus, convectoque corpore patris, justa istic funebria persolvit; quanquam elevato corpore ossa post in Germaniam transportata, Spiræ ad majorum tumulos sint composita. Circum Antiochiam cum exercitus reficeretur, multi ibi proceres ac nobiles, magnaque pars exercitus fatali lue absumi cœpit. Dux Fridericus, relicto Antiochiæ præsidio, Acconam, quam veteres Ptolemaidem dixere, cum parte exercitus movit, expugnationem celeberrimi portus atque urbis, quam Wido Rex obsidebat, adjuturus. Sed vix tridui istic bello cum hoste congressus, morbo corripitur & extinguitur. Præclarus castusque juvenis; cui cum medici usum veneris suaderent, quem certam morbi curandi medelam promittebant, respondit, malle se mori, quam in sancta hac peregrinatione corpus per libidinem defœdare. Postquam filium tristi non minus, quam patrem fato mors subtraxerat, ceteri, qui supererant,

In eadem expeditione terræ S. obit Fridericus Imperatoris Friderici filius.

rant, a signis dilapsi sunt, & quacunque quæsita repertaque opportunitate, sparsim in suas provincias rediere. Ita celebris illa & operosa expeditio tam florentis exercitus cassa fuit, Godefrido, Arnoldo Lubecensi, ceterisque, qui hæc scripsere, abdita Dei judicia demirantibus.

Sed nunc in Saxoniam cum peregrinis nostris redeamus. Henricus Rex, qui per absentiam patris Imperium curabat, celebrato Paschate, Conradum Moguntinum Archiepiscopum, & Diethmarum Cancellarium in Italiam mittit, exploratum Apuliæ statum; nam & ipse iter Romanum meditabatur. Inde Francofurtum digressus, VIII Calend. Maji publicis tabulis sancit, ne in Coloniensi Archiepiscopatu alia moneta recipiatur, quam quæ Duisburgi & Tremoniæ procusa imperiali auctoritate valuerit. Iisdem tamen tabulis Coloniensium & Novesiensium bona absolvit ab omni tributo, ad Werdam Insulam pensitando. Testes inter alios producuntur, Conradus Moguntinus, Wigmannus Magdenburgensis, Archiepiscopi: Otto Bambergensis, Territius Halberstadiensis, Episcopi: Bruno Præpositus ad Gradus in Colonia, Bernardus Monasteriensis Præpositus, Conradus Comes Palatinus Rheni, aliique. Hac quoque libertate telonii donat Abbatem Corbeiensem, qui tum Widekindus erat. Quam in rem hæ literæ extant apud Corbeienses.

Henricus Corbeienses immunes facit a telonio Werdensi.

Henricus Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus. Universis præsentem paginam intuentibus notum fieri volumus, quod nos Corbeiensem Ecclesiam a theloneo nostro, quod apud Werdam colligi solet, liberam dimittimus & exemptam. Omnibus itaque nunciis nostris, qui pro tempore procurationem Werdæ habituri sunt, districte volumus esse præceptum, ut a nunciis Corbeiensis Abbatis & Ecclesiæ nullum requirant theloneum, sed liberum eis dent transitum sine gravamine & impedimento. Ad cujus rei notitiam præsentem cartam inde conscriptam sigillo nostro jussimus communiri. Hujus rei testes sunt Sifridus Hersveldensis Abbas, Heinricus Imperialis aulæ Prothonotharius, Conradus de Halla Capellanus noster, Hartmannus de Bodingen, Cono de Mincemberc, Henricus Camerarius de Lucina, & alii quam plures. Datum Frankenevort, anno Dominicæ Incarnationis MCXC, Indictione VIII, VIII Calend. Maji.

Pentecosten post hæc Rex celebravit Norimbergæ, ubi in conventu Principum magnopere sibi studuit animum Coloniensis Archiepiscopi demereri, eo quod virum strenuum, & multis bellis victoriisque clarum veneraretur: & multum per id tempus intererat, tres illos Archiepiscopos, Conradum Moguntinum, Philippum Coloniensem, & Wigmannum Magdenburgensem, ætate canos, potentia validos & auctoritate graves habere sibi devinctos. Interea Henricus Leo, cognita Mathildis conjugis morte, & Friderici Imperatoris profectione in Orientem, contra juramenti religionem, ex Anglia præmisso Henrico filio, in Saxoniam rediit, benigne ab Hartwico Bremensi Archiepiscopo circa festum S. Michaelis exceptus; qui cum per Ducem cetera bona recepturum, se sperabat, Stadam eum introduxit. Qua urbe potitus, brevi copias collegit, quibus per absentiam Adolphi Comitis in Orientali expeditione Hamburgum, Plonam, Itzehoam, ac totam prope Holsatiam subegit. Inde veteris injuriæ memor, Bardewicum expugnavit, subjectisque flammis evertit; novem tamen templis ex vastatione relictis. Transportato rursum per Albim exercitu, Lubecam deditione cœpit, Lawenburgo etiam nova Bernardi Ducis sede potitus. Repentino hoc terrore circumlato, credebatur in spem pristinæ fortunæ resurgere; nullisque in perturbanda Saxonia magis metuendus quam Episcopis, quorum adversis studiis antea principalibus suis exutus erat. Auctus timor ex vulgata Friderici Imperatoris morte, ne tam potente æmulo suo sublato, majora quam ante auderet Leo sub juvene Rege. Quare Rex Henricus excito Bernardo Saxoniæ Duce, adjunctoque sibi Conrado Moguntino Archiepiscopo, & Hildesiensi Episcopo, ceterisque Principibus & proceribus Saxoniam cum exercitu ingressus, Brunswicum obsidione incinxit. Sed jam Leo filium suum Henricum urbi defen-

Gerhard. Sted. Præpos. in hist. Henrici Leon. Arnold. Lubec. lib. 4. c. 1.

Henricus Leo ex Anglia redux, plura Saxoniæ loca armis recuperat.

Henricus Rex frustra Brunswicum &c. obsidet.

defensorem imposuerat, juvenem patris indole bellicosum; a quo urbs annona, militari præsidio, & civium constantia præmunita, facile omnes machinationes Regis elusit. Multa hostiliter tentata sed vano terrore magis ac prædis, quam oppugnationis audacia. Igitur cum & hyemis asperitas & fames castra Regis vexaret; soluta obsidione Hannoveram obruunt, subjectisque flammis exurunt. Post quæ Orlamundam & Limbergam castra casso rursum conatu aggressi. Ne tamen omnis expeditio inanis haberetur, Hartwicum Bremensem Archiepiscopum, quem auctorem hujus belli incusabant, exturbatum ejecit in Angliam, ubi per annum exul vixit. Rex inde Goslariam regressus, cum bello hoc iter suum in Italiam retardandum intelligeret, facile se a Moguntino & Coloniensi Archiepiscopis ad ineundam pacem adduci passus est: quæ Fuldæ post iis legibus convenit, ut Brunswicum quatuor in locis nudaretur mœnibus: arx Lawenburgica æquaretur solo: Lubeca inter Leonem & Adolphum Comitem divideretur: Leo filium suum Lotharium obsidem daret Regi, qui haud multo post Augustæ Vindelicorum extinctus est; Henricum vero filium cum turma quinquaginta militum comitem daret expeditionis in Italiam. At Leo postquam Rex Saxonia excesserat, nihil horum præstitit, nec enim Brunswicum muris nudavit, nec Lawenburgum evertit, nec reducem ex Oriente Adolphum Comitem in partitionem Lubecæ admisit; contra etiam ausus Hardwicum ex Anglia revocare, & in tutelam suscipere.

Pacem cum Leone certis conditionibus init.

Annus Christi 1191.

Cœlestini III. Pont. 1. Henrici VI. Reg. 2. Imp. 1. Bernardi II. Ep. Pad. 6.

Godefrid. Monach. Otto de S. Blasio. Chr. Mont. Sereni. Sigon. lib. 15. de reg. Ital. Prepos. Stederb. in hist. Leonis. Arnold. Lub lib. 3. c. 36.

Felices Christianorum in Oriente progressus.

Anno per hæc nonagesimo primo supra centesimum & millesimum circumacto; moritur 10 Aprilis Clemens III, subrogato Cœlestino III Pontifice. In Oriente interim post mortem Friderici Imperatoris & Friderici filii bellum adversus Saracenos in obsidione Acconæ gestum a Philippo Galliarum & Richardo Angliæ Rege, & Leopoldo Austriæ Duce; nihilque remissum, donec nobilis illa urbs ac portus terra marique clausus, hærente circum Saladino, expugnaretur. Aderant in classe quinquaginta Teutonicorum naves a Coloniensibus, Bremensibus, Lubecensibus, aliisque emporiis submissæ. Urbs ad extrema tandem deducta, dedit se V Idus Julii: & cum inter pacta jussi essent Saraceni lignum crucis reddere, idque a Saladino suo impetrare non possent, trucidati sunt quatuor millia Saracenorum in conspectu Saladini. Inde licet Rex Franciæ remigraret in regnum, non tamen destitit Richardus Rex Angliæ bello fatigare Saladinum, Cyprum recipere, Saladini exercitum ad internecionem prope delere, & ad pacis conditiones adigere. Res tamen præclare gestas multum fœdavit turbavitque discordia. Quippe Rex Angliæ vexillum Austriæ, quod vel in muris, vel ad hospitia fixerat, tanquam prima sibi gloria deberetur, revulsum projecit in cœnum; quo offensus Austrius Regem postea ex naufragio reducem intercepit, captumque stitit Imperatori, dum utrique immensam vim pecuniæ penderet. Quæ dum in Palæstina aguntur, Henricus Rex, pace per Saxoniam & Thuringiam composita, iter Romanum magno Principum & procerum comitatu ingressus est; quos inter Philippum Coloniensem Archiepiscopum, virum ætate & sapientia gravem, sibi omnium consiliorum arbitrum adesse voluit. Postquam cum formidabili exercitu urbem propius accessit, Romanorum civium apud Pontificem studio, in quorum gratiam Tusculum Romanis infestum dirui permiserat, a Cœlestino Pontifice XVIII Calend. Maji solemni Christi resurgentis die una cum Constantia conjuge Augustus coronatur. Post illa profectus est in Apuliam, subacturus præreptas a Tancredo provincias, quas ex dote conjugis, Wilhelmi Siculi filiæ, sibi pro jure vendicabat; at dum expugnatis aliquot castellis, ad montem Cassinum digressus, veneraturus D. Benedictum, Henricus Leonis filius clam se subtraxit, nec salutato Imperatore in Saxoniam discessit, & Brunswicum incolumis pervenit,

Henricus Rex Augustus cum conjuge a Pontifice coronatur.

nit, creditusque cum Tancredo consilia conspirationis miscuisse. Imperator dissimulata injuria, Neapolim, quæ Tancredi studio ipsi portas clauserat, obsipiune incingit; at mox fœda lues castra pervasit, quæ & Philippum Coloniensem Archiepiscopum, magnamque procerum & exercitus partem absumpsit: ipsum Cæsarem adeo afflixit, ut desperatum a medicis fama, quæ omnia auget, mortuum in Germania vulgarit. Unde in factiones ire cœptum, aliis alium, quibusdam Henricum Leonem designantibus. Quapropter Imperator soluta obsidione festinavit in Germaniam, capta Imperatrice a Richardo Comite hostium manibus relicta; nihilque sollicitius habuit, quam dissensiones motusque in Germania discutere. Opportune ad hanc rem ex Asia reversus Adolphus Holsatiæ Comes, Stadam recipit: Lubecam cogit ad deditionem; & quæ Leo trans Albim invaserat, excepto Lawenburgo, expugnat. Imperator præterea, licet pater factum filii per Legatos excusaret, Halberstadiensi & Hildesiensi Episcopis, Abbatique Corbeiensi in mandatis dedit, infestis copiis Leonis terras invadere, tracto sensim bello in Westphaliam; id licet illi non impigre susciperent, positis etiam ad Ocram castris in conspectu Brunswicensium, nihil tamen præter populationes agrorum (ut ejusmodi sacrorum præsulum arma improspera esse solent) ab his actum est.

Obsidet Neapolim.

Soluta obsidione redit in Germaniam.

Gerhard. Prapos. Stederb. in hist. Leonis

Saniori consilio Bernardus Episcopus noster studia omnia convertit in res sacras, procul ab his publicis armorum conspirationibus. Ac nulla illi potior cura, quam domi pacem & cleri disciplinam servare integram, ac deinde religiosorum pietatem fovere donationibus. Quam in rem duæ ex hoc anno supersunt tabulæ, quarum alteris veteri Sanctimonialium Bodecensium Virginum Monasterio munificam largitionem fecit: alteris curiam Lare, a nobili & Ministeriali suo emptam, Henrico Abbati & Cœnobio Abdinghoviano ratam habet; ultro decimas ejus curiæ, quæ Episcopi erant, largiendo; ea lege, ut annuam Monachi sui memoriam habeant in sacrificiis & precibus. *Testes hujus donationis Altmannus majoris Ecclesiæ Præpositus, Folbertus Decanus, Godeschalcus Northeimensis Præpositus, Bernardus Apostolorum Petri & Pauli Præpositus, Meinricus, Ludewicus, Godefridus, Alexander, Henricus Scholasticus, Lambertus Cellerarius, Hugo, Theodericus Custos, Theodericus, Conradus, Wulfranus, duo Hermanni, Joannes, Volquinus, Canonici ac Sacerdotes. Laici liberi, Widekindus de Osede, aliique cum Amelungo Comite, & Ministerialibus. Acta sunt hæc anno Incarnationis Domini MCLXXXXI, Indictione VIIII, anno Ordinationis IV.*

Bernardus Ep. Bodecensibus & Abdinghovianis benefacit.

Annus Christi 1192.

Cœlestini III. Pont. 2. Henrici VI. Reg. 3. Imp. 2. Bernardi II. Ep. Pad. 7.

Novus Imperator Henricus eo nomine V. Regum sextus, postquam inter Suevos & Alsatas Haganoæ Christi Natalitia peregisset, per octavam Epiphaniæ Wormatiam ad conventum Principum accessit, ibique Brunonem, Adolphi Montium & Altenæ Comitis filium, quem Clerus Coloniensem Archiepiscopum elegerat, utroque Ducatu Westphaliæ, & regalibus donat; Lotharium vero Bonnensem Præpositum, quem nobilitas & populus designarat, acceptis ab eo tribus millibus marcarum, Leodiensi Ecclesiæ præfecit, rejecto utroque Alberto, qui per dissidia electi erant. Fœdum & frequens Ecclesiæ malum ex his electionum dissidiis, postquam per ambitum quæsita, quæ ante virtuti & meritis dabantur. Vix dum electio Episcoporum e manibus Imperatorum extorta erat, cum per dissidia cleri aperta via Imperatoribus eandem repetendi. Maturabat per hæc consecrationem suam Bruno. Ad hanc quia Joannes Trevirensis Archiepiscopus, & Virdunensis Præsul evocati, recusarunt interesse Hermannus Monasteriensis, & Balduinus Ultrajectensis Episcopi, quod pro jure sibi consecrationem vendicarent. Jam enim, ut ex Godefridi narratione, & Godehardi Epternacensis Abbatis

Godefrid. Ægidius aureævallis apud Chap. tom. 2. c. 5.

Bruno Archiep. Colon. eligitur & consecratur.

restitutione apud Browerum constat, Hermannus Monasteriensis Episcopus cum aliis redierat in provinciam suam. Desiderati vero ex peregrinatione sacra Engelbertus Comes Montium, Widekindus Swalenbergæ, & Waldecæ Comes, Widekindus Rhedæ Dynasta, cujus ossa Marienfeldiam ad Cœnobium transportata, & honorifico, ut donatione ejus loci ante alios meruerat, tumulo sunt inclusa. Quod vero idem Godefridus ad hunc annum adscribat: *Bellum grave in Westphalia inter Comites terræ illius exarsisse*, id ego, quale fuerit, in nullis annalium monumentis reperio, nisi id de prioris anni bellis dixeris, quæ inter Henricum Leonem & Episcopos, Abbatemque Corbeiensem, ac ceteros forte Comites ab Imperatore excitos fuere.

Qui desiderati in peregrinatione Sacra.

At Cœlestinus Pontifex, qua erat beneficentia erga Clerum, hoc anno Collegium Canonicorum, quod apud nos est Bustorfianum a Meinwerco conditum, insigni diplomate exornavit, quo Canonicis controversum prædium adjudicavit, facultatemque dedit non modo eligendi Præpositum, sed & cum primario etiam clero conveniendi ad electionem Episcopi, quod ejusmodi est.

Cœlestinus Pont. prædium Helmgeldere, electionemque Præpositi & Episcopi Bustorfianis confirmat.

Cœlestinus Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis, B. Præposito & Canonicis minoris in Patherburn Ecclesiæ salutem & Apostolicam benedictionem. Piis filiorum votis condescendere, & facilem assensum præbere nos condecet, ut tanto sint nobis & Ecclesiæ Romanæ devotiores quanto se noverint plenius exauditos. Eapropter dilecti filii Canonici minoris Ecclesiæ in Patherbrun postulationibus vestris aures faciles accomodantes, vobis & Successoribus vestris in perpetuum confirmamus prædium videlicet in Hemgeldere, quod B. pius Ecclesiæ vestræ Præpositus expeditum a manibus Laicorum assignavit in communes usus fratrum, nec non & institutionem, quam idem Præpositus ex consensu fratrum inter nos instituit, videlicet, ut quilibet inter vos decedens frater a die decessionis suæ usque ad annum stipendium suum habeat, ad expendendum aliquid causa pietatis, vel ad excipiendum se, si forte obligatus sit debitis. Similiter & Præpositi vestri, quam habuistis usque ad hæc tempora liberam electionem, nec non & electionem Episcopi vestri, quam cum Canonicis majoris apud vos Ecclesiæ celebrare consuevistis. Præterea simul & annuas quas cum eisdem Canonicis a retroactis temporibus habetis refectiones firmiter vobis confirmantes apostolica auctoritate inviolabiter observari præcipimus. Si quis quid contra hanc nostram confirmationis paginam ausu temerario venire temptaverit sciat se Dei omnipotentis indignationem & Apostolorum ejus Petri & Pauli indubitanter incurrere. Datum Romæ apud sanctum Petrum III Calend. Junii Pontificatus nostri anno secundo.

Sed multo illustrius Pontifex hic de Germanis meritus, hoc anno ordinem Teutonicum apostolica auctoritate comprobavit. Cœperat is jam anno 1160 ad Hospitalarios & Templarios additus. Quippe Germani qui Hierosolymis commorabantur, cum viderent, qua caritate Itali & Franci suos peregrinos foverent tuerenturque adversus Saracenos, cœpere & ipsi hospitii domum, ædemque sacram S. Mariæ dicatam ædificare, ad peregrinos suæ nationis excipiendos; aucta inde congregatio floruit cumprimis Alexandro III Pontifice, ac postremum in obsidione Acconæ seu Ptolemaidis, ad quam supra quinquaginta naves Teutonicorum accesserant. Quare rogatu Henrici V Imperatoris a Cœlestino Pontifice ordo mense Februario confirmatus. Movebatque Pontificem, quod intelligeret, viros ad hanc familiam aggregatos ad privatam pietatem, haud secus quam Hospitalarios & Templarios milites, pugnando adversus Saracenos, bellicam gloriam conjungere. Et cum pari religionis & bellicæ laudis fama apud suos inclarescerent, eo factum, ut tot domiciliis & opibus per Germaniam, Saxoniam & Westphaliam piorum hominum liberalitate se funderent. Institutum eorum Templariis accomodatum, & secundum regulam S. Augustini præscriptum sub patrocinio Deiparæ Virginis, cruce nigra in candida chlamide tanquam tessera ordinis signatis. Præstitutus fertur primus Magister Henricus Walpotus; quæ familia etiam nunc clara inter Juliacenses.

Ordo Teutonicus a Cœlestino Pont. approbatur. *Azor tom. 1 lib. 13. c. 6. de Milit. Ordin. Arnoldus Lubec. l. 3. Jacobus de Vitriaco l. 1 hist. c. 64. Sigonius. l. 15. de regno Italiæ. Miræus de orig. Equest*

Ea

Ea deinde sacra Teutonicorum virorum militia, cum res in Oriente languerent, & Syria in potestatem Saracenorum venisset translata est in Livoniam Friderico II Imperatore, Saxonum cumprimis & Westphalorum nobilium virtute clara, ubi optatus tandem destinatusque hujus militiæ fructus fuit; Deo per hos milites religionem Christianam, quæ in Oriente fatali ruina procumbebat; inter barbaras in Occidente gentes propagante; Quemadmodum Livoniam & Prussiam bellica eorum virtute Christo partam referemus.

Annus Christi 1193.

Cœlestini III. Pont. 3. Henrici VI. Reg. 4. Imp. 3. Bernardi II Ep. Pad. 8.

Miraeus in Notit. c. 184 Godefrid. Chron. Colon. Brouwer. lib. 15. Bisen. lib. II. in Episc. Leodiens.

Albertus Ep. Leodiensis interficitur, unde novæ in Imperio turbæ.

Pacis serenitatem, quam priori anno dederat Cæsar, proximo in turbas conjecit. Ejecerat ille e Leodiensi Episcopatu Albertum Ducis Lovaniensis inferiorisque Lotharingiæ fratrem, justis suffragiis delectum. Is deinde a Pontifice & Coloniensi Archiepiscopo probatus, atque a Wilhelmo Cardinali consecratus Episcopus, crudelem in modum interficitur. Percussores quia ex aula Cæsaris submissi credebantur, ex veteri odio, quod inter Cæsarem & Alberti fratrem intercesserat, iidemque postea sub patrocinio Cæsaris in aula delituere, Cæsar in suspicionem conscii & patrati sceleris venit. Igitur ad atrox hoc & sacrilegum facinus vindicandum, inito Coloniæ fœdere, conspiravere in ipsum Cæsarem Henricus Dux Alberti Episcopi frater, Henricus Dux Arduennæ Limburgique, Bruno Coloniensis Archiepiscopus, multique præterea Principes cognatione juncti: alii palam, alii per Legatos (quos inter Conradus Moguntinus Archiepiscopus) incensi omnes, postquam innocentis Episcopi vestes sanguine conspersæ in conspectum productæ, quæ res non leviter commovit ceterorum Episcoporum animos. Cæsar ubi totum Imperium in se concitari didicit, colloquium Principum ad Mosellæ & Rheni confluentes indixit: eo in conventu nihil sollicitius habuit, quam primo se purgare, Principes muneribus & honoribus delinire, & quas leges pacis dictarent, ad eas ultro se offerre; quanquam quæ leges illæ fuerint, nemo satis prodidit. Constat tamen Cæsarem esse jussum animadvertere in auctores necis suppliciis & proscriptione, Cleroque Leodiensi facere liberam potestatem eligendi alium, quem vellet Episcopum. Ita Lotharius Hochstedensis & Bonnensis Præpositus, quem obtruserant Episcopum, deturbatus e sede; sed & Hochstedensis toparchia ferro flammaque vastata fuit.

Bruno, abdicato Archiepiscopatu Colon. monasticam vitam profitetur.

Haud multo post Bruno Coloniensis Archiepiscopus, ut se hisce fluctibus subduceret, abdicato Archiepiscopatu, indutoque Monachi habitu in Monasterium veteris Montis, quod tum recens conditum florebat virorum nobilium & religiosorum multitudine tanquam in portum secessit. In ejus locum subrogatus Archiepiscopus Adolphus Brunonis ex Everhardo fratre, Altenæ & Montium Comite, nepos. Is deinde Sacerdos & mox Episcopus ab Hermanno Monasteriensi Episcopo, assistentibus Conrado Moguntino Archiepiscopo, & Titmaro Mindensi Episcopo consecratus est. Præclarus ea tempestate Archiepiscopus Adolphus, quocum intimam familiaritatem coluit Bernardus Episcopus noster.

Imperator Advocatiam a Comite Waldecensi renunciatam Ecclesiæ Pad. adjudicat.

Cæsar exinde in ordinanda Repub. & Principum Episcoporumque animis demerendis occupatus, priusquam Italicam expeditionem susciperet, mense Decembri Francofurti conventum Principum habuit, in quo Bernardo Episcopo nostro & Paderbornensi Ecclesiæ Advocatiam, quam supra diximus a Widekindo Waldecensi Comite ante profectionem in Palæstinam certis pactis renunciatam, Imperatoria auctoritate adjudicat; quam in rem hoc diploma cum elogio dilecti & fidelis Episcopi proferimus.

Heinricus sextus divina favente clementia Romanorum Imperator & semper Augustus. Æquitatis ratio persuadet, & juris ordo deposcit, ut si a fidelibus imperii majestati nostræ discor-

diæ proponuntur, eas aure attenta percipientes, rigore justitiæ vel amicabili compositione decidere intendamus, & quod in præsentia sublimitatis nostræ rationabiliter decisum fuerit, vel amicabili transactione compositum, ne processu temporum ob malorum proterviam immutari debeat, vel aliquo casu possit rescindi, sacris apicis munimine ab imperiali majestate dignum ducimus roborari. Quapropter notum facimus universis imperii nostri fidelibus, præsentibus & futuris, quod accedens ad præsentiam nostram dilectus ac fidelis noster Bernhardus Paderburnensis Episcopus una cum Heremanno de Waldekke simul nobis significaverunt, quod ipse Heremannus jam alia vice non coactus sed volens advocatiam Paderburn in Ecclesiis, curtibus, mansis, mancipiis & omnibus ad advocatiam pertinentibus, decimam in Atlen, curiam Dalpenhusen, & servicium Episcopale in Hervorde abjuravit apud Paderbrun, in domo Episcopi in jure feudali, promisitque in manus fidelium Paderburn. Ecclesiæ sub damno amissionis omnium bonorum suorum, se nullo unquam ingenio eandem advocatiam cum prænominatis bonis repetiturum, vel aliquo modo invasurum, & quod nullis suis consanguineis, vel extraneis assistet, qui advocatiam invadant & nominata bona, sed cum Episcopo ea fideliter defendet. Elegit etiam idem Hermannus, quod si hanc transactionem, vel aliquot ejus capitulum inficiari aliquando vellet, non crederetur juramento, quo negativam probare vellet, sed convinceretur per Clericos & Ministeriales æque sicut per nobiles. In præsentia itaque Majestatis renunciavit omni juri, quod in prædicta advocatia ac præscriptis bonis habere videbatur, & expresse coram nobis abjuravit totam advocatiam, quam Widekindus frater suus vacantem habuit, quando eam resignavit, dum iturus esset in expeditionem transmarinam. Præterea abjuravit decimam Alten, curiam Dalpenhusen, & servitium Episcopale in Hervorde. Hoc itaque factum prædicto Paderburnensi Episcopo, suisque Successoribus, & Ecclesiæ Paderburnensi, ut in perpetuum ratum permaneat, & a nullo unquam imposterum infringatur, præsenti pagina imperiali auctoritate confirmamus. Ad cujus rei certam in perpetuum evidentiam præsentem cartam inde conscribi jussimus, & majestatis nostræ sigillo communiri. Hujus rei testes sunt Waltherus Trojanus Episcopus, Rudolfus Remetens. Episcopus, Sifridus Abbas Horsveldensis, Conradus Abbas de Lorse, Albertus Dux de Tecke. Comes Hartmannus de Kircberc, Comes Godefridus de Uhingen, Comes Poppo de Wortheim, Rutbertus de Durne, Cuno de Mincenberc, Henricus Pincerna, & alii quam plures. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCXCIII, Indictione XI, Datum apud Franckenvurt. II Idus Decembris.

Per id tempus (quanquam alii ad initia sequentis anni hic referant) certe nova lux, inquit Lubecensis, in Saxonia exorta est, ac pacis jucunditas, ex nuptiis, quas Henricus Leonis filius contraxit cum Agnete Conradi Comitis Palatini unica & hærede filia. Fortunatum & illustre matrimonium, quo ad dignitatem Ducis vidit redire Leo familiam; erat enim Conradus Palatinus Dux Sueviæ, Friderici Barbarossæ Imperatoris frater, cujus filio Friderico data est Richeza Henrici Leonis filia; Friderico vero in Italia extincto, superat unica filia Agnes, ea vicissim promissa Henrico Leonis filio, dum adhuc Leonis res florerent; post ubi Leo in suas calamitates prolapsus, tam Henricus VI quam pater Barbarossa matrimonium impediere, communi in domum Leonis odio. Id cum Philippus Francorum Rex non ignoraret, missis ad Imperatorem Legatis, filiam hanc sibi petiit in matrimonium; a quo tamen puella abhorrebat, quod matri diceret Regem hunc abjecisse toro Regis Daniæ filiam, quam secundis sibi nuptiis conjunxerat, & hoc inconstantis Regis exemplo se terreri, nec affici posse, ut ex his repudii vestigiis ad simile matrimonium ducatur. Quæ cum mater puellæ probaret, rogaretque quem igitur sponsum mallet: hunc, inquit, qui mihi dudum promissus est, Henricum Leonis filium. Tum vero mater illico missis nunciis evocat Henricum, juvenem ætate florentem, omnibusque corporis & animi dotibus exornatum; ac primo statim vespere, quo accessit, postulato Sacerdote ad consuetos ritus, collocavit in thalamo. Aberat Palatinus pater cum hæc agerentur, neque conscius

Arnold. Lubec. l. 4. c. 20. Prapos. Stederb. in histor. Henrici Leonis. Crantz. l. 7 Metrop. c. 24. Neubrigens. lib. 4. c. 31. Rerum Anglic. Roger. ab Hoveden. Sriptor. Anglicus.

Pax Saxoniæ conciliata per nuptias Henrici, Leonis filii, cum Agnete filia Palatini

scius erat, quæ mater & filia pertractabant; altero tamen is die vocatus, ingressusque castrum, probavit factum matris & filiæ. Inde mox ad Imperatorem regressus excusavit omnia absente se & inscio facta esse; at dum generi gratiam rogat, indignatus Imperator, Vade, inquit, & nebulone illo expulso; rescinde quod factum est. Ad quæ Palatinus; frustra hæc aguntur; res jam eo processit, ut nec sine probro filiæ meæ ac totius familiæ, nec sine religionis injuria matrimonium solvi possit. Quæ cum multis exponeret, referetque etiam hoc matrimonium inter Mathildem sponsi matrem & conjugem suam convenisse, placatus Imperator quievit, generumque cum filia in gratiam recepit. Quam ut firmaret Palatinus, proficiscitur Brunswicum ad Henricum Leonem senem filii patrem, rogatque ut & ipse supplex Imperatorem Salveldiæ adeat. certo pollicitus fore, ut positis omnibus offensionibus, & ipse & filius ex integro in gratiam recipiatur. Quo dum Leo tendit, ex itinere prope Bothvelde (locus est diœcesis Paderbornensis haud procul a Visurgi, celebris Henrici III Imperatoris excessu) cum equo prolapsus, graviter crus attrivit, prohibitusque est dolore vulneris iter prosequi. Quare cum ad constitutum diem & locum non adesset Leo, Imperator suspicatus hanc fictam, pro veteri fastu & obstinatione, obtendi causam, post vero ubi certior factus de gravi lapsu Ducis, obviam processit Duci; ac postquam in mutuos amplexus & colloquium venere, Imperator patrem haud secus quam filium in gratiam recepit. Factaque est omnium offensionum oblivio, filius etiam Palatini honoribus palam decoratus, hæresque soceri appellatus. Ejus beneficii loco petiit Imperator, permitteret filium secum in Italiam & Apuliam ire. Ægre quidem faciebat id Leo, quod jam aliis duobus filiis Ottone & Wilhelmo orbatus esset, quorum alter ab Imperatore, alter a Leopoldo Austriæ Duce obses tenebatur, Richardi Regis Angliæ & avunculi rogatu. Is enim postquam ex naufragio captivus in manus Austrii venerat, jussus est ingentem pecuniam, 50 videlicet millia marcarum sibi, & 100 millia marcarum Imperatori pendere; quam inhumanam lytri summam, cum ex vinculis in Germania repræsentare non posset, obsides hosce Leonis filios consensu patris dedit.

His cum Imperatore transactis, Leo Brunswigum rediit. Inde igitur ex fortunatis hisce nuptiis, quod Lubecensis scribit, per utramque Saxoniam terra marique alta pax & lætitia, cessantibus bellis, deprædationibus, furtis, latrociniis, & multis partium incursationibus; tum negotiationes, agricultura, & commercia in pristinum tandem statum ac florem rediere. Nec inde multum etiam superstes Leo (altero enim anno cessit e vivis) quod reliquum habuit vitæ, pacis & pietatis studiis impendere: templa & Monasteria, quæ Brunswigi a fundamentis exstruxerat, novis operis, imaginibus, crucis signis, exquisite elaboratis vestibus sacris exornare: multum vacare operibus piis, & larga manu pauperes fovere. Inter hæc licet corporis vires ex senio sensim deficerent, animo tamen excelso privata non minus quam publica administrabat. Ac ne quid temporis per otium sibi elabi sineret, antiqua Chronicorum scripta colligi & conscribi, & coram sibi recitare præcepit. Qua in occupatione totam sæpe noctem duxit insomnem; uti hæc pluribus scribit Præpositus Stederbergensis, quem sibi in legationibus & aula adesse voluit. Demum cum urgente senio & morte ad extremum se deduci sensit, evocato ad se Isfrido Raceburgensi Episcopo delictorum confessionem multis cum lacrymis quarto Nonas Augusti fecit: ac postquam sacro Eucharistiæ viatico pastus, oleoque sacro secundum Ecclesiæ consuetudinem inunctus fuit, quatriduo post non aliud magis ingeminans, quam illud Evangelii: *Deus propitius esto mihi peccatori*, excessit e vita, anno ætatis LXVI. Corpus deportatum in Monasterium S. Blasii, quod Canonicorum erat Collegium, templumque a se constructum, humatumque ad latus Mathildis conjugis, Anglorum Regis filiæ. Ad hunc modum ex turbulenta vita placitam piamque mortem sortitus. Passim hoc Scriptorum de hoc celebri Duce nostro judicium reperio: *Multa mala & bona fecisse*; tanquam qui vitam inter virtutum & viti-

Henricus Leo bonorum exercitio operum insistens ad felicem vitæ exitum se comparat.

vitiorum confinia duxerit. Quo tamen in genere exitum vitæ, prævalentibus virtutum operibus, habuit feliciſſimum; dummodo Ducibus noſtris Brunſwicenſibus, qui ex Wilhelmo ejus filio antiquiſſimam & conſtantiſſimam ſtirpis originem trahunt, recolere libeat, ex qua majorum religione per Epiſcopos & veros Sacerdotes Catholicæ Eccleſiæ Sacramenta ſibi morienti rite præberi voluerit: aut quos Leo Epiſcopatus, Canonicorum Collegia, ac Monaſteria per Sclaviam & Saxoniam condiderit dotaritque.

Annus Chriſti 1194.

Cœleſtini III Pont. 4. Henrici VI Reg. 5. Imp. 4. Bernardi II Ep. Pad. 9.

Rogerius. Baronius. Imperator priusquam iter Romanum proximo hoc anno ingrederetur, accepta ingenti ex Anglia pecuniæ ſumma, ad quam totius etiam Angliæ clerus tributa collegit, Richardum Regem libertati tandem reſtituit, tradiditque duobus Archiepiſcopis Moguntino & Colonienſi deducendum; & Adolphus Colonienſis adeo lætus Regis liberatione, ut pridie Nonas Februarii ſacrificium Miſſæ de vinculis S. Petri celebrari juſſerit; multique procerum ex Weſtphalia ad ſalutandum ſpectandumque Regem convolarint. *Sigonius l. 15. Godefrid. Otto a S. Blaſio.* Imperator poſt illa in Italiam transſcendit ad poſſeſſiones Apuliæ & Siciliæ adeundas; quod jam Tancredum morte ſublatum didicerat. Hæſit a latere Imperatoris Henricus Leonis filius, in omnibus comes cum Saxoniæ militia. Menſe Junio cum Genuam attigiſſet, v Idus Auguſti claſſe provectus, Cajetam appulit; qua in deditionem accepta, Neapolim iv Calend. Septembris obſidere cœpit: ea cum haud multum reluctata ſe dederet, ceteras urbes ſuo exemplo traxit in poteſtatem Imperatoris. Inde in Siciliam claſſe delatus, brevi tempore totam ſubegit. Quare & menſe Decembri una cum Conſtantia uxore (quam falſo quidam Monialem fuiſſe ferunt) Rex Siciliæ coronatur.

Arnold. Lubec. l. 4. c. 23. Auctor Transla. apud Brovver. in Sideribus. Brovver. in Not. ad vit. Bernvv. Læta non minus hujus anni a Cœleſtino Pontifice, a quo Bernwardus Hildeſimenſis Epiſcopus Divorum faſtis adſcriptus eſt. Nam is, poſtquam a Cardinale Cintio (qui in Daniam miſſus erat Legatus, diverteratque ad Monaſterium S. Michaelis hoſpes) & a Conrado Moguntino Archiepiſcopo, Bernone Hildeſimenſi, ceteriſque Saxoniæ Epiſcopis edoctus eſſet de Bernwardi ſanctimonia, & crebris ad ſepulchrum miraculis perpetratis, convocato Cardinalium ſenatu, examinatisque ſingulis, quæ per Theodoricum Abbatem allata erant, ſolemni ritu in Divorum numerum retulit, dato inſigni ad Epiſcopum & Clerum Hildeſienſem diplomate. *Bernwardus Hildeſ. Epiſc. Div. adſcribitur & pluribus miraculis inclareſcit.* Quo accepto, Berno Epiſcopus oſſa hoc anno feſto Virginis in Cœlum aſſumptæ e ſepulchro extulit, publicæque Bernwardum populo, qui ex omnibus Saxoniæ & Weſtphaliæ locis affluxerat, colendum propoſuit. Ac mirum quibus miraculis Deus a facta translatione, ſupra etiam, quam ante edita erant, hunc Divum illuſtrarit. Nullus prope Saxoniæ locus, in quo non variis morbis afflicti mortales, ejus implorata ope, divinitus perſanati ſunt; ut jam tota Saxonia perſonaret Divi hujus cœleſti patrocinio. Nec Paderbornenſis diœceſis vacua hujus Divi beneficio. Captus ferreisque vinculis adſtrictus tenebatur Odalricus miles de Paderborna in caſtris Ravensberg; is cum extremo vitæ diſcrimine multa per famam acciperet de Bernwardi miraculis, implorata Divi ope, ſenſit noctu catenas, qua parte manum ſtringebant, ceræ inſtar diffluere. Ita facile iis ſe expediit; ſed nullus adhuc effugii locus patebat. Inter portarum clauſtra & cuſtodias igitur, majora auſus, & Divi fiducia fretus, ab alto muro deſilit in ſubjectam ex petris profundamque foſſam, ac nulla corporis ſui parte læſus evadit; vinculiſque ſolutus nihil ſollicitius habuit, quam ut vota, quæ fecerat, exſolveret. Quam in rem recta Hildeſium properando, compedes, quas manu ferebat, teſtes beneficii & miraculi, ad ſepulchrum ejus ſuſpendit. Innumera hæc prope erant, quæ tum Divi hujus implorati beneficio patrabantur, ex quibus hoc, quod noſtrum eſt, referre congruum duximus.

Sub

Adolphus Colon. Archiep. pacem & tranquillitatem Ducatui Westphaliæ restituit.

Sub id tempus Adolphus Coloniensis Archiepiscopus Westphaliæ Angariæque Ducatum suum ingressus, haud alia ut ipse profitetur, de causa, quam ut oppressis bello per has turbas incolis suæ provinciæ jus diceret, & ab injuriis liberaret. Quippe Comites Westphaliæ, ut Godefridus retulit, dissidiis armisque inter se commissi, incursando prædandoque, sacra juxta & profana turbarent; quanquam, quinam illi Comites fuerint, præter Waldecenses, a nullo scriptore satis sit proditum. Igitur postquam Saxonia reconciliato Leone respirare cœpit, publicum omnium ordinum indixit conventum; ad quem Florentius quoque Marienfeldensis Abbas accessit, questus de Waldecensibus Comitibus, qui ab obitu Widekindi fratris, & Widekindi Rhedani Dynastæ, ac fundatoris sui, Ecclesiam & prædium Stapellagium, aliaque bona rapuerant, quæ ipsi Cœnobio ante profectionem in Palæstinam donarant. Coloniensis non contentus hæc decidisse in suo Ducatu, Paderbornam ultro proficiscitur, collaturus cum Bernardo Episcopo de statu Westphaliæ. Ibi alio Abbatum comitio, ac nobilium conventu indicto, non modo causa Florentii Abbatis, sed & ceteræ lites turbæque intestinæ compositæ sunt. Extant hac super re publicæ literæ in tabulario Marienfeldensi, quibus acta hæc memorantur. *Paderbornæ Nonis Julii, Anno Dominicæ Incarnationis* MCLXXXXIIII, *Indictione* XII, *præsidente Romanæ Sedi Cœlestino Papa III. regnante Henrico Romanorum Imperatore Augusto, Episcopatus nostri anno I. præsentibus viris nominatissimis, Clericis & Laicis, quorum hæc sunt nomina, Widekindus Corbeiensis Abbas, Henricus Abbas Paderbornensis, Hermannus Præpositus Susatiensis, Simon Comes de Tekeneburg, Arnoldus Comes de Altena, Fridericus Comes frater ejus, Albertus Comes de Everstein, Adolphus filius Comitis Engelberti de Berge, Bernardus de Lippia, & filius ejus de Waldeck unus ex quatuor fratribus, Godefridus de Peremunt, Herimannus de Ruthenberg, Adolphus de Dassele, Amelungus Comes de Patherburna, aliique nobiles ac Ministeriales.* Celebris præsulum & Comitum conventus, in quo auctoritate Adolphi Coloniensis & Bernardi Paderbornensis Episcopi nostri, hæc pars Westphaliæ, positis infestationibus, publicæ tranquillitati restituta est.

Bernardus C. de Lippia monasticam in Cœnobio Marienfeldensi vitam amplectitur.

Justinus presbyter in Lippeflorie. Albertus Stadensis. Chron. Montis Sereni. Crantzius. Heister in suffrag. Colon.

Memorabile etiam apud nos Bernardi Comitis de Lippia factum, quem Westphalia ex celeberrimo milite, & militiæ præfecto, Monachi habitum in Cœnobio Marienfeldensi induere vidit. Id quidem Pideritius ad annum Christi 1192 refert, eo quod in chronico Lauterbergensi, seu Montis Sereni, sit consignatum; Verum Lauterbergense Chronicon tantum ad annum Christi 1219 sero post denarrat Bernardum ex Monacho Abbatem & Episcopum factum esse. Id Chronicon cum non inspexerit Heisterus, Veldius, aliique, a Pideritio in errorem abducti sunt. Mihi autem id probari non potest, quod ad hunc usque annum reperiam illum tabulis publicis inter Comites & proceres subscripsisse. Quemadmodum in his Adolphi Coloniensis Archiepiscopi literis, paulo ante productis, cum Hermanno filio testis subscripsit. Verisimile autem habeo eum aut hoc anno, aut post obitum Henrici Leonis, aut proximo quoque anno Monasticam vitam amplexum esse; nec enim ab hoc tempore aut in publicis tabulis, aut ullo in conventu nomen ejus aut præsentiam reperio. Multa & præclara de hoc Westphaliæ heroe passim Scriptores nostri memorant, sed in quibus nihil, magis quam Chronologiam desideres. Conscripsit & Justinus presbyter res a Bernardo gestas rudi ejus sæculi versu, a quo & ratio temporis prætermissa est.

Ceteræ Bernardi res gestæ.

Igitur mira in hoc Comite rerum vitæque conversio. Adolescens a parente Hildesium transmissus ad celebre ejus loci Gymnasium, ex quo literis excultus & in Hildesiensem clerum cooptatus, aliquantum vixit inter Canonicos Principis ædis; dum fratre natu majore extincto, a parentibus revocaretur ad familiæ propagationem, cujus ille unica stirps supererat, ex clarissimis majoribus, Patre cumprimis Bernardo, quem Lotharii Imperatoris arma celebrem fecere militiæ præfectum. Cum & ipse martios animos ferret, ad militiam se transtulit, clarusque vel maximis bellis Henrici Leonis, ut supra a nobis relatum est, inter

ter præstantissimos ejus tempestatis Duces numerabatur; tantaque in eo spectata fortitudo, ut cum pedibus male affectus, totoque corpore debilis esset, lectica tamen se ad prælium deportari jusserit. Publicis deinde privatisque bellis per Saxoniam quiescentibus, Lipstadii (quam urbem ipse primo ad Luppiam condidisse fertur) in palatio consedit. Interim paralysi nervorumque contractione ita debilitatus, ut ad omnia munia inutilis ægram animam traheret; tum vero cum desperata omnium medicorum arte rationes superioris vitæ inspiceret, votum concepit Deo, & B. Virgini factum, si pristinis sibi viribus redderetur, abjectis omnibus familiæ curis, Deo se militaturum: sive jam illud votum fuerit militandi in Livonia adversus barbaros Christianæ religionis hostes, ut quidam volunt: sive institutum religiosæ vitæ amplectendæ. Certo concepto voto, mox integram corporis sanitatem cœlesti beneficio recepit, admiratus ipse secum, qui tam repentina ex desperato corpore valetudo rediret. At rem arduam, quam meditabatur, multum præpeditabant uxor, liberi, & adhuc fluctuans inter bellorum jacturas familia. Primum igitur conjugi, quam Petronellam habebat Comitis Arensbergensis filiam, consilium animi sui aperit; ea licet multum obsisteret, victa tandem precibus cessit in consensum. Mox translata in Hermannum filium omni bonorum hæreditate (nam ceteri quatuor filii in clerum adscripti erant; ex quibus Otto Ultrajectensis, Gerhardus Bremensis, Bernardus Paderbornensis Episcopi, Theodorus Daventriensis Præpositus delecti) vergente jam in senium ætate, in Cœnobium Marienfeldense secessit, quod ipse jam inter fundatores amplis prædiis & bonis dotare cœperat: cunctis admirantibus, qui virum posito militari sago attonsum in Monachum, vilique habitu contectum videre. Auctor Chronici Montis Sereni de eo hæc retulit. *Bernardus Comes de Lippia, vir sæculi actibus deditus, post multa bella, inter quæ rapinis & incendiis multis injuriosus extiterat, Deo inspirante, animo habituque mutatus, in quadam Ecclesia novella, quæ primum Hosewinckell dicebatur, primum Cistertiensis ordinis Monachus, demum ejusdem loci Abbas, ac deinde cuidam Livoniensi provinciæ Episcopus est electus, & a filio Episcopo de Utrecht consecratus.* Eadem fere refert Albertus Stadensis; fallitur vero uterque quod ejusdem loci Abbatem factum scribant.

Sane postquam religiosam vitam inter Monachos amplexus, ita brevi omnibus virtutibus excultus fuit, ut quantum miles inter milites, tantum Monachus inter Monachos emineret. Paucisque post annis, ducta religiosorum virorum Colonia secum ex Westphalia, in Livoniam est transgressus ad barbaros homines excolendos; ubi jam anno MCCI, ut ex tabulis ab eo Cœnobio Marienfeldensi consignatis constat, Abbas Dunemundæ fuit. Quo ex munere, ut Stadensis scribit, Seloniensis Episcopus delectus, egregiam in docendis barbaris operam magno cum fructu posuit. Ac quamvis subinde Lealensis Episcopus vocetur ab arce Leale, ad quam cum ceteris Episcopis refugium habuit; Seloniensis tamen illi proprius fuit. Ad quod sacrum munus cum admoveretur, rediit in Westphaliam. Ac *mira res*, inquit Albertus Stadensis, *Trajectensis Episcopus Bernardum patrem suum consecravit Episcopum in Aldensele, & postea pater cum eodem filio suo Gerhardum alium filium Bremensem Archiepiscopum consecravit, idemque Gerhardus alium fratrem suum Paderbornensem consecravit Episcopum.* Magnum per id tempus totius Westphaliæ decus Lippiensium Comitum familia, quæ tot præclaros simul Episcopos cum tam Apostolico parente dedit: stetitque illustris progenies in hac majorum religione, dum nostra ætate primum ad Lutheri, post ad Calvini hæresin descisceret. Sed hæc pauca de Bernardo Comite, cetera tempori referenda.

Bernardus in Livoniam transit, & Episcopus Seloniensis consecratur.

Annus

Annus Christi 1195.

Cœlestini III Pont. 5. Henrici VI Reg. 6. Imp. 5. Bernardi II Ep. Pad. 10.

Quinta in Palæstinam expeditio urgetur. *Godefridus Otto de S. Blasio. Ursberg. Arnoldus Lubec. l. 5. Gretzerus de Cruce. lib. 2. c. 27.*

Nunc ad annum proximum transeamus, Christi videlicet MCLXXXXV, quo Imperator rebus in Sicilia constitutis, in Apuliam transiit, ac Barii Christi resurgentis solemnia egit. Sed priusquam e Sicilia solveret, literas dedit in Germaniam a Godefrido recitatas, quibus omnes Archiepiscopos, Episcopos, & sacrorum præsules hortatur, ut populum ad militiam sacram; quam Cœlestinus Pontifex urgebat, sollicite excitent. Ipse deinde Imperator, rebus in Italia ordinatis, in Germaniam regressus, duplicem hanc in rem conventum Principum convocavit, alterum Wormatiæ, alterum Argentinæ. Quinta hæc expeditio sacra fuit, in qua Principes, Episcopi, & supra viginti proceres cruce signati, atque ingens hominum multitudo convenit, quæ ad sexaginta millia pugnatorum nomen suum sacræ militiæ dedit. Inter sacros præsules numerati Conradus Moguntinus, Hartwicus Bremensis Archiepiscopi, Conradus Hildesiensis, idemque Cancellarius Imperatoris, Rudolphus Verdensis, Halberstadiensis, Citizensis, Pataviensis, Ratisbonensis, aliique quam plures, teste Lubecensi. E Principum numero Dux Lotharingiæ, & Henricus Leonis filius, qui ex hoc anno Conrado socero mortuo hæreditatem Palatinatus Rheni adiit. Accessere Dux Austriæ, Hermannus Thuringiæ Landgravius, Comes de Limburg, Adolphus Comes Swalenbergicus. E Westphalis proceribus memoratur Bernardus de Horstmaria, militum ea tempestate pugnacissimus. Hi per hyemem toti in apparatu fuere; quibus Rex Daniæ, Lubecenses, Bremenses ceterique naves milite instructas addidere. Inter has publicas curas Henricus Imperator, sollicitatus a Bernardo Episcopo nostro, castrum Plesse illi liberali diplomate ex decisa lite asserit.

Henricus Imp. castrum Plesse Bernardo Ep. adjudicat.

Henricus Dei gratia Romanorum Imperator, & semper Augustus, & Rex Siciliæ fidelibus suis, Clero, hominibus, & universis Ministerialibus Paderbrunnensis Ecclesiæ gratiam suam & omne bonum. Universitati vestræ duximus imitandum. Quod nos ad instructionem fidelis nostri Bernhardi Paderburnensis Episcopi cognoscentes Ecclesiam Paderburnensem damnum & gravamen sustinere ex concambio, quod idem Episcopus de castro Plesse, & ejus pertinentiis ex parte Ecclesiæ suæ nobiscum fecerat pro dilectione ipsius Episcopi idem concambium auctoritate imperiali dissolvimus & omnimode cassamus. Mandamus igitur & districte præcipimus, quatinus jam dictus Episcopus, & Ecclesia Paderbornensis castrum Plesse & universa ejus pertinentia cum omni jure & plenitudine sicut prius habuerant, deinceps teneant, & in pace possideant, & a nullo unquam in eisdem bonis & castro molestentur, volentes ut prædium Comitis Sifridi in Episcopatu Paderbornensi situm, quod ipsi Episcopo & Ecclesiæ suæ in concambium dederamus, nostræ deinceps vacet potestati. Datum apud Latam Anno Domini MCXCV, Indict. XIII, II Cal. Augusti.

Bernardus Ep. Dynastis Buranis in clientelam susceptis dat facultatem condendi oppidi Burani &c.

Transegit deinde Episcopus noster cum Bertholdo & Thetmaro Dynastis Buranis; quibus & potestatem dedit condendi muniendique Oppidum Buranum, & certis illos legibus in clientes suscepit: quo simul tempore ædem sacram in oppido constructam dedicavit; uti hæc uberius ex his transactionum literis cognoscentur.

Bernardus secundus Dei gratia Episcopus Paderbornensis. Cum pleraque mortalium negotia vetustate temporum deleri soleant, nisi sint literarum monumentis commendata. Idcirco cautum est & usitato more frequentatum, actus hominum, præsertim contractus, quorum perpetua utilis est memoria, scriptis authenticis commendare, ut si quid ex eis aliquando veniat in dubium, per instrumenta publica facilius expediatur. Qua nos usi cautela præsentibus significamus & futuris, quod duo fratres nobiles B. & T. totum prædium suum, quod Buren proprietario jure habebant, consensu & collaudatione legi-

legitimorum cohæredum suorum Ecclesiæ nostræ rite contulerunt in proprium cum omnibus ad ipsum pertinentibus, videlicet agris cultis & incultis, silvis, pratis, pascuis, molendinis, aquis aquarumque decursibus, & omni jure earundem possessionum, mansum unum Ecclesiæ nostræ ante hanc collationem Ecclesiæ nostræ pertinentem pro alio commutaverunt, & eundem commutatum Ecclesiæ nostræ dederunt. Idem fratres civitatem nostra auctoritate & consensu ædificaverunt, quam cum moneta sua & theloneo & minuta decima scilicet illius ambitus, & de nutrimentis animalium ipsis in feudum concessimus. Hæc etiam civitas ad mandatum & servitium Patherburn. Episcopi erit in perpetuum, sicut Wartberc & Paterburn. Prænominati fratres, & eorum Successores ab omni homine liberi, & absoluti servient Patherburnensi Episcopo, quicunque pro tempore fuerit contra quemlibet præter Romanum imperium. Si Patherburnensis Episcopus guerram cum Comite de Arnesberg habet, intrabit civitatem Buren quotiens & quamdiu voluerit cum numero armatorum pro suo arbitrio, & de ipsa guerrabit, & alter frater, si voluerit erit Arnesberg, ita tamen ut nullatenus lædat Ecclesiam. Si contingat uno tantum superstite contra præfatum Comitem guerram moveri, ille nostræ serviet Ecclesiæ, vel renunciabit bonis, nisi gratia Episcopi ei hanc necessitudinem remittat. Si sine legitimis filiis vel filiabus sæpedicti fratres decesserint, proximi hæredes, qui succedent in patrimonium prædicto modo Ecclesiæ collatum, succedent in idem feudum in præscripta lege ac onere servitii. Capellam in eodem loco dedicavimus constructam, eique proprium pastorem perpetuo deputavimus, cujus parrochia intra fossatum civitatis limitata est, ita quod extra munitionem non extendatur, Archidiaconus tribus vicibus in anno synodalem & Episcopalem jurisdictionem exercebit in eadem capella, & qualibet vice XVIII denarios gravis monetæ pro sua procuratione accipiet. Insuper quotiens voluerit pro consuetudine Archidiaconorum ibidem synodabit: sed quæ præscripta est procurationis erit annua summa. Decimas Villarum Buren, Holthusen, Sydinchusen, Barchusen, Hodinch juræ perpetuæ pensionis percipient, de quibus in octava Pentecostes solvent Cellerario Patherburn. IIII marcas & dimidiam Sosatiensis monetæ, quæ si casu temporis levior facta fuerit, Patherborn. monetæ nummi solventur. Quas si non solverint usque ad vigiliam S. Jacobi sine omni contradictione carebunt decimis in perpetuum. Reditus V marcarum eisdem fratribus concedimus, si tempore vitæ nostræ vacare contigerit, sin autem a Successoribus nostris hujus rei eventum exspectabunt ita tamen, quod nullius Ministerialis bona conferantur eis. Promiserunt idem fratres sub Sacramento fidelitatis, quam nobis debent & Ecclesiæ, quod petitiones & exactiones, hospitalitates, sive quascunque concussiones non facerent in bonis & hominibus Ecclesiæ nostræ. Quod si fecerint, & familiariter a nobis, vel a Successoribus nostris conventi non correxerint infra VI hebdomadas absque districto jure feudali ad jus finale citati occurrent, culpam composituri cum restitutione damnorum illatorum. Si vero clericum sive ministerialem Ecclesiæ suæ mancipium captivaverint, statim cum conventi a nobis vel nostris Successoribus fuerint non lege feudali sed ad XIIII dies finali jure pro his excessibus citati respondeant. LX marcas pro compensatione prædii præscripto modo collati ipsis dedimus. Insuper XXX marcas ad impensas muniendum civitat., ne aliqua occasione villas, seu quæcunque gravamina exactionum aliquo ingenio in personis in possessionibus ipsi aut hæredes ipsorum facere præsumant in perpetuum.

Vicissim in hæc pacta conventaque fidem suam obligavit Bertholdus dynasta Buranus. Quam in rem publicæ ejus tabulæ suppetunt, multis Canonicorum & nobilium testibus in celebri conventu signatæ. Quæ cum hæc planius explanent, juraque Buranæ familiæ dilucidius asserant, operæ pretium erit hic simul ad posteritatis memoriam conjungere.

Quoniam quæ fiunt sub tempore, pariter elabuntur cum tempore, Nos Bertholdus & Tethmarus fratres Nobiles viri de Buren ad perpetuam notitiam in hac chartula expressimus contractum familiaritatis & amicitiæ, qui convenit inter Dominum Bernhardum Episco-

scopum & Ecclesiam Paderbornensem ex una parte, & nos & omnes cohæredes nostros ex altera. Cum enim in ipso contractu fuisset expressum, ut formam ipsius contractus præfati Episcopus & Ecclesia sub suis sigillis conscriptam nobis assignarent, & versa vice sub nostro signaculo conscriptam acciperent, ex quo ipsi a nobis sæpius commoniti & rogati hoc implere voluerunt, ejusdem contractus ordinem & formam plene & verissime sub attestatione gratiæ Dei & nostræ christianitatis religione, & pœna ultimi judicii nos hic fecimus exarari, mandantes cujuslibet posteris nostris utriusque sexus, quatenus si opus fuerit, ipsi securissime in animas suas & nostras, ita ut subscriptum est, juramento confirment, factum esse. Castrum itaque nostrum Buren villaque eadem, quæ ab antecessoribus nostris jure hæreditario habuimus, & tantum triginta mansos ejusdem proprietatis in vicino adjacentes in agris & sylvis in manus prædicti Domini Bernhardi Episcopi in proprietatem contulimus Beato Liborio & Ecclesiæ Paderbornensi, commutato manso qui pertinuit eidem Ecclesiæ cum altero manso nostro in ipsa donatione, & præstitimus fidele homagium Episcopo ad serviendum ei & Ecclesiæ in necessitatibus suis ad propellandas injurias & castrum & villam nostram eorum auxilio accommodanda contra omnem hominem, præterquam contra Imperium. Expressum est etiam, ut homines & bona ejusdem Ecclesiæ nos ipsi & homines nostri benigne & pacifice pertractemus, & si forte contigerit vel nos, vel homines nostros in his aliquatenus offendere, ad componendas offensas spatio sex hebdomadarum commoneamus amice, & si inventi fuerimus parati componere amice vel juste, judicialiter contra nos procedere non debeat Episcopus. Si autem contigerit Episcopum vel Ecclesiam Paderbornensem guerrare cum Comite dd Arensberg, cujus nos vasalli sumus, optionem habet unus nostrum ad Comitem se transferre, altero vero cum castro Buren in obsequio Ecclesiæ persistente. Supradicta igitur donatione a nobis completa, idem Episcopus de pleno consensu Ecclesiæ Paderbornensis jure perpetuo concessit nobis, & per nos liberis nostris promiscui sexus, & post ipsos hæredibus eorum, & nostris item promiscui sexus, proximis in perpetuum castrum Buren, villam & proprietates prædictas, dans nobis auctoritatem monetam faciendi, thelonio utendi, & ne nos vel hæredes nostri de eisdem bonis ad servitia transalpina teneamur. Idem Episcopus capellam a nobis exstructam ibidem dedicavit, & nobis & loco eidem proprium Pastorem perpetuo per nos inveniendum consensit, cujus Parochia intra fossatum ejusdem oppidi limitata est, Archidiaconus etiam, qui pro tempore fuerit, tribus vicibus in anno Episcopalem, vel synodalem jurisdictionem exercebit in eadem Ecclesia, cui Plebanus serviet qualibet vice decem & octo denarios in sua procuratione. Ad mutuæ autem dilectionis affectum exprimendum accepimus a prædicto Episcopo & Ecclesia sexaginta marcas in donatione, & item triginta ad impensas muniendi oppidi nostri prædicti. Et insuper contulerunt nobis jure perpetuæ pensionis ad summam quatuor marcarum & dimidiæ communis monetæ decimas quinque locorum videliset Holthusen, Sidinckhusen, Hodinckhusen, Buren, ita ut præfata pecunia tota solvatur majori Præposito vel Cellerario Paderbornensi ab Ascensione Domini usque in diem B. Jacobi Apostoli. Reditus etiam quinque marcarum ipse Episcopus nobis in feudum concessit, exspectandas ab eo, vel a Successore suo, cum eos vacare contigerit, ita tamen, quod a nobis ministerialium reditus ipsos non consequamur, Promiserunt etiam Episcopus & Ecclesia Paderbornensis, ut nobis promptum & efficax auxilium cum suis hominibus & expensis adhibeant in justis causis nostris, & in quibus volumus juri parere, & ut ad defensionem nostram nobis assistant Episcopus, & conventus Paderbornensis, & civitas Paderbornensis, & aliæ munitiones Ecclesiæ ejusdem, tanquam castrum nostrum Buren. Adjectum est etiam, ut si præfati Episcopus & Ecclesia in bonis nobis ab ipsis datis vel collatis graves vel injuriosi existant, manentibus nobis his, quæ ab eis consecuti sumus, bona nostra ad nos in pristinam redeant libertatis proprietatem. Præsentes erant Godeschalcus de Schwalenberg major Præpositus, Volpertus Decanus, Bernhardus Præpositus BB. Apostolorum Petri & Andreæ, Lambertus Cellerarius, Henricus de Burbonne Scholasticus, Titericus de Ettelen Custos, Meinricus,

Conradus parvus Præpositus, Joannes de Padberg, Volcquinus de Schwalenberg, Hermannus de Buren, & alii Paderbornenses Canonici, & Henricus Abbas Paderbornensis. Laici nobiles Comes de Arensperg, Godefridus, Henricus de Arensperg, Everhardus de Artheia, & Jonathas frater ejus, Henricus de Gevore, Everhardus de Godenburg, Amelungus Comes. Ministeriales Wernerus de Brakele, Henricus Spirino, Wernerus Stapel, & Theimo frater ejus, Macharius, & Helmwicus, Grubo de Paderborne, Sweterus de Wevere, Conradus Camerarius, Hildeboldus de Egnenhus, Hermannus de Hosdagessen, & Ludolphus frater ejus, Sweterus de Elsen, & Henricus frater ejus, Godehardus de Ettelen, Aselmus de Atteleu, Hermannus Pincerna, Hildeboldus de Reilendicken, Joannes Clenode, Joannes de Bocke, Rudolphus de Erwette, Rudolphus de Burbenne, Horat. de Brencken, & Rabodo Lodewicus de Didevikeshusen, Henricus de Steinenhusen, Ropertus de Anrochte, Antonius de Barckhusen & Hartmodus frater ejus, Arnoldus, & Andreas de Sidinckhusen, Bernhardus de Holthusen, Eglfridus de Silbeke, & alii quam plures. Actum apud Silikensoth Anno Incarnationis Dominicæ millesimo centesimo nonagesimo quinto.

Florentis per id tempus disciplinæ religiosæ erat Cœnobium Virginum Scakense ex instituto D. Benedicti intra Fredbergam & Corbacum in comitatu Waldacensi, submissumque jurisdictione sacræ Episcopo Paderbornensi, ut ex Petri Cardinalis Apostolici Legati literis anno MCCLIV datis, & Alexandri VI Pontificis, aliisque monumentis literarum constat. Quanquam quo tempore cœperit, aut quis primus ejus sit fundator, nondum explorare licuit. Verum quia antiquiora de origine hujus Cœnobii monumenta ex hæresis spolio non suppetunt, Widekindi Corbejensis Abbatis donationum tabulas juvat ex hoc anno proferre.

Widekindus Abbas Corbeiensis benefacit Cœnobio Scakensi.

Widekindus Dei gratia Corbeiensis Ecclesiæ Abbas cunctis Successoribus suis in perpetuum. Cum ex debito commissi nobis regiminis Ecclesiarum semper teneamur incrementis prospicere. Notum esse volumus cunctis Successoribus nostris, quod dum novellam apud Godelovessen in Christo locassemus familiam, nos raritatem prædiorum loci illius considerantes duo talenta in eadem villa ad cameram fratrum Corbeiensium pertinentia, & ad indumenta Abbatis deputata prædicto Cœnobio, ut Deo ibi servientes eo ampliora possent habere subsidia, contulimus. Quæ nimirum collatio, ut tanto esset firmior Præpositus loci illius duo talenta in Helmenstethen a Heinrico de Suiste, & hæredis fratris sui Cononis, quæ ab Ecclesia Corbeiensi in beneficio tenuerunt, redemit, & ipsi ea nobis resignaverunt, quæ nos in recompensationem prædictorum talentorum camerario fratrum assignavimus. Quod nimirum ne in dubiæ contentionis scrupulum possit relabi, præsentis paginæ tenorem jussimus conscribi, & testibus, in quorum præsentia hæc acta sunt, subter annotatis sigilli nostri impressione ea jussimus communiri. Sunt autem hi Conradus major Præpositus, Fritherícus Prior, Reinherus Camerarius, Olricus hospitalarius, Ropertus Camerarius, Joannes Cappellanus. Ministeriales, Wasmodus Marscalcus, Erenbertus Camerarius, Ludolphus uterque Dapifer, Helmricus, Reinherus, & Arnoldus fratres de Porta, Thidericus rufus, Herboldus de Nubike, Johannes de Berinchus, Albertus Virpo, Heinthenricus de Widinchus, Fredericus de Groninga, & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Incarnationis MCXCV, Indictione XIII.

Multis exinde Pontificum diplomatis exornatum Monasterium hoc viguit per multos annos sub præstantibus Abbatissis religiosæ vitæ disciplina; donec posterioribus annis primum in liberum Virginum Collegium, ac postremum etiam in domicilium Lutheranarum Virginum converteretur, id quod nunc totum est in potestate hæresis.

Annus

Annus Christi 1196.

Cœlestini III. Pont. 6. Henrici VI. Reg. 7. Imp. 6. Bernardi II. Ep. Pad. 11.

Miraus in Not. Belg. Godefr. Arnold. Lub. lib. 5. Otto de S. Blasio. Henricus Imp. agit de filio in Successorem Regni deligendo.

Postquam ex apparatu belli hyems se evolverat in sequentem annum, Imperator primum Geilhusii Principum conventum mense Martio habuit, præsentibus Ludolpho Magdenburgensi, & Hartwico Bremensi Archiepiscopis, Conrado Hildesimensi, eodemque Vice Cancellario, ceterisque Episcopis & proceribus; actumque ab Imperatore apud Imperii Principes pro Filio Friderico, quem vix triennem habebat, in Regem Regnique Successorem deligendo: cui ceteri præter Adolphum Coloniensem Archiepiscopum fidem jurarunt; quamvis is postea Bopardiæ ad Rhenum alio in conventu coram Friderico, Sueviæ & Thusciæ Duce fratreque Imperatoris, dicto juramento ceteris accesserit. Sub vernum tempus tertiam in Italiam Imperator profectionem ingressus: quem pars sacræ sacræ militiæ comitata, pars subsecuta; constitutum enim erat, majoris securitatis & compendii causa, exercitum ex Sicilia & Italia per mare in Palæstinam traducere; ne si terrestri procederent itinere, qnod hactenus tenuerant, Græcorum perfidiæ & Turcarum incursionibus rursus objicerentur. Exercitui in Palæstinam traducendo cum suprema potestate præfecti Henricus Dux Lotharingiæ, & Henricus Leonis filius Rheni palatinus. Decreverat Imperator expeditioni sacræ interesse, ducemque se patris exemplo dare; sed Principum consilio retentus; ne quid per ejus absentiam turbaretur in Imperio, aut patris casum subiret; quanquam Siciliam & Apuliam ita turbatam reperiret, ut istic non minus quam in Asia ejus præsentia desiderata fuerit. Interea classis ex Dania, Frisia, & Visurgis Albisque ostiis cum Hartwico Bremensi Archiepiscopo & Septentrionalibus populis mare circumvecta Siciliam quoque appulit, ceterisque se in expeditionem conjunxit. Inde felici navigatione sub ineuntem Septembrem deflexit Conradus Cancellarius, post Hildesiensis Episcopus, cum altera parte classis ad Cyprum Insulam, ac Cæsaris nomine diadema, quod acceperat, Cypri Regi imposuit, Imperioque Romano conjunxit; multumque exinde sacri belli consilia retardavit mors Henrici Hierosolymitani Regis, quem noctu e sublimi domo prolapsum accepere.

Detinetur a Principibus, ne in Palæstinam pergat.

Jongelinus lib. 2. de Cænob. Cist. ord. in Westph. Cœnobium Virginum in Bredelar convertitur in Monasterium Virorum ordinis Cistertiensis.

Dum foris pugnatur, domi per Germaniam parta sua quies mansit. Reperio vero per hanc opportunitatem Episcopos passim in formando clero & religiosorum Cœnobiis occupatos; quos inter hoc anno Adolphus Coloniensis Archiepiscopus, & Bernardus Episcopus noster convenere, unaque consensione Monasterium Bredelar, quod in diœcesi Paderbornensi condiderat Philippus Archiepiscopus, introductis Virginibus ex instituto D. Augustini, ob depravatos Virginum mores, convertere in Cœnobium religiosorum Monachorum ordinis Cistertiensis. Qua super re extant apud Jongelinum publicæ utriusque Episcopi tabulæ: harum alteræ, quæ Archiepiscopi sunt, hoc anno confectæ, testesque adduntur *Bernardus Paderbornensis Episcopus, Hermannus choralis Episcopus in Colonia, Pilegrinus Decanus Susatiensis, Wernerus Canonicus, Ludolphus Canonicus, Rudolphus Canonicus. Nobiles, Comes Wilhelmus Juliacensis, Comes Simon de Teckenburg, Comes Wernerus de Wedingenstein, Hermannus de Waldeck, & frater ejus Henricus, Hermannus de Patberg.* Alteræ, quæ Episcopi nostri sunt, anno MCCII memorabuntur. Nec tamen hic annus vacuus liberalitate Bernardi Episcopi nostri, quem primo Bustorfiano Collegio, deinde Hardehusano Cœnobio diversis donationum tabulis, quæ apud nos extant, benefecisse constat. Testes posterioris donationis producuntur Volbertus Decanus, Henricus Scholasticus, Lambertus Cellerarius, e Laicis Conradus Camerarius, Henricus Dapifer, Hermannus Pincerna, Ludolphus Mareschallus, Ministerialium primi in aula Episcopi.

Annus

Annus Christi 1197.

Cœlestini III. Pont. 7. Henrici VI. Reg. 8. Imp. 7. Bernardi II. Ep. Pad. 12.

Godefrid. Arnold. Lub. 5. c. 3. Otto a S. Blasio. Fausti Christianorum militum in Palæstina progressus.

Annus per hæc MCLXXXXVII intratus, quo Christianorum exercitus, felicibus auspiciis Henrici ducis Lotharingiæ, & Henrici Palatini Leonis filii, in Palæstina a Saracenis deserta castra Oppidaque invadit. Facta quippe ad Tyrum excensione, lustratoque exercitu, Saphatinum cum copiis Babyloniæ & Damasci se ostentantem profligant; vastataque Sidone & Sarepta, Berytum se vertunt, urbem maritimam terra aggressuri. Quo conspecto incolæ omnes ex urbe profugiunt, Saracenis se in adsitum castrum recipientibus. Ibi Saracenorum Princeps cum globo militum per campos insultat, & minax etiam in pugnam lacessit: territis incertisque ad provocationes tam insolentis barbari ceteris Christianis, ne incauti traherentur in latentes insidias, ausus est Adolphus Comes Schawenburgicus cum Hermanno Horstmariensi, nobili Westphaliæ viro, ante alios progredi in medium; explorataque opportunitate in barbarum invectus; primo illum impetu cum equo in terram prosternit. Barbarus cum ex lapsu iterum iterumque se erigeret, multumque circum volutus obluctaretur, Schawenburgicus tandem arrepta lancea barbarum per ilia transfodit. Interea Horstmariensi res erat cum ceteris barbaris, quos ille pari fortitudine alium post alium prostravit. Uterque spectante exercitu victor cum magno triumpho receptus. Celebre tum primum Horstmariensis nomen, multis exinde præliis memorandum. Hac suorum clade consternati Saraceni, & ipsi e castro profugiunt. Vastata inde late regio, Saracenis nusquam signa conferre ausis. Et jam spes certa se dabat recuperandæ Hierosolymæ, cum Henrici Cæsaris renunciata mors omnem prope expeditionem rursus cassam fecit. Quemadmodum hæc multis Arnoldus Lubecensis, & scripta ex castris epistola ad Adolphum Coloniensem Archiepiscopum exponit. Ceteris fere Principibus in Germaniam remeantibus, perstitit Conradus Moguntinus Archiepiscopus Metropolitanus noster, ac Rudolphus Verdensis Episcopus cum parte exercitus in Syria. Ac magnanimus Archiepiscopus Regem etiam Armeniæ Imperatorio nomine coronavit, & postquam eum cum Antiochiæ Principe christiano reconciliasset, rediit & ipse in Germaniam.

Magnanimitas Adolphi Com. Schawenburgici, & Hermanni Horstmariensis, nobilis Westphali.

Felices in Oriente successus turbat nunciata mors Imperatoris.

Cæsar interea cum Apuliam Siciliamque nova in se conspiratione turbatam reperisset, acerbissimis suppliciis egit in reos. Jordanus Siculus, cujus amore constantia Imperatrix capta ferebatur, ignito solio impositus, & candenti diademate coronatus exuritur: Richardus Comes equi caudæ alligatus, raptatusquê per compita, pedibus suspenditur: alius vivus igne decoctus, & in canistro missus ad amicos: aliis cutis a capite ad pedes detracta: alii vecte perfossi, humoque ad lentam mortem impressi: quidam ad stipites ligati, & circumposita pyra enecti: alii dirum in modum tormentis excruciati; ob quæ Cæsar non modo Italis invisus, sed ceteris etiam nationibus, suisque formidabilis esse cœpit; passimque ab Italis Scriptoribus patre atrocior, ac Tyranni etiam nomine notatus. Ad extremum tamen, convocato Panormi populo, in concione omnibus condonationem fecit; contractoque dehinc morbo ex medicata, ut suspicio fuit, potione, eaque ab uxore præbita, festo D. Michaelis die apud Messanam civitatem extinguitur. Successor ex testamento nominatus erat Fridericus filius, ætate quadriennis, Pontificique commendatus. Tutor ei datus a Cæsare Philippus frater, Dux Sueviæ Thusciæque, apud quem & insignia Imperii relinqui voluit.

Henrici Imp. in sumendis suppliciis crudelitas.

Ejusdem obitus.

Ac nostra ut ex hoc anno contingamus, adsunt binæ Bernardi Episcopi donationum tabulæ, quarum alteris rursum Hardehusano ordinis Cistertiensium Cœnobio magna cum testificatione pietatis in hunc modum subvenit.

Bernardus Ep. benefacit Hardehusanis.

Ego Bernardus secundus Dei gratia Patherbornensis Episcopus omnibus Christi fidelibus in perpetuum. Etsi profectibus Ecclesiarum omnium & Mo-

Monasteriorum nostræ diœcesis, tam pietatis affectu, quam injunctæ nobis prælationis officio debeamus intendere, ferventiore tamen studio necessitatibus illorum subvenire tenemur, qui fame & siti tabescere malunt, quam superstitiosis hujus mundi saginari deliciis, quatenus ex arido paupertatis ramo facilius ad montem se valeant sublevare virtutum. Sequitur inde larga feudi donatio, ex consensu cleri Nicolao Abbati ac religiosis Monachis facta. *Testes hujus rei sunt Godeschalcus major Præpositus, Volbertus Decanus, Theodoricus custos, Henricus Scholasticus, Lambertus Cellerarius, Bernardus Præpositus, & reliquus conventus S. Liborii in Patherbrunnen. Nobiles Widekindus de Osede, Bertholdus & Thietmarus de Buren, Amelungus Comes. Ministeriales Wernherus ae Brackele, Conradus Camerarius, Henricus Dapifer, Hermannus Pincerna, Ludolphus Marschallus, Bernardus de Norden, & plures alii. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnat. MCXCVII Indict. XV, sedente Domino Cœlestino, imperante Domino Henrico, sub Domino Conrado Moguntinæ Sedis Archiepiscopo, Episcopatus nostri X. mense Jannuario in domo nostra Episcopali.* Qui his literis conventus Sancti Liborii nominatur, primarium est Collegium Canonicorum, quod in aliis monumentis Monasterium majus appellatur. Satisque ex his constat ævo hujus Bernardi Episcopi adhuc Canonicos intra claustrum unam habitationis & mensæ societatem coluisse.

Alteris literis Bernardus Episcopus ratam habet donationem a quibusdam fratribus cruce signatis Cœnobio Gerdensi factam. Hi priusquam in Palæstinam cum ceteris hujus diœcesis nobilibus & militibus profectionem susciperent, certis quibusdam conditionibus bona sua feudalia transscripsere Virginibus sacris, quæ & Episcopus ex consensu cleri sui probavit. *Testes hujus rei Volbertus Decanus, Henricus Scholasticus, Lambertus Cellerarius, Bernardus Præpositus, Joannes de Padra, Henricus de Hamelen. Nobiles Hermannus de Waldeck, Tietmarus de Buren, Hermannus, Amelungus Comes. Ministeriales Wernerus de Brackele, Wernerus de Stapel, Henricus Comes, Anselmus de Atlen. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis Millesimo centesimo nanagesimo septimo, Indictione quinta decima, sedente Domino Papa Cælestino, regnante Domino Henrico Imperatore, sub Domino Conrado Moguntinæ Sedis Archiepiscopo, Anno Episcopatus nostri X.* Verum qui decimus Episcopatus annus, uti & in superioribus literis consignatur, ordinationis annus reputandus est, quando electionis annum jam XII ingressus erat Episcopus.

Et ratam habet donationem a Cruciferis quibusdam factam Gerdensibus.

Annus Christi 1198.

Innocentii III Pont. 1. Ottonis IV. & Philippi Reg. 1. Bernardi II Ep. Pad. 13.

Schisma in Imperio de coroua Regni.

Godefridus Ursberg. Otto a S. Blasio. Arnoldus Lub. l.6.c.5.

Hactenus quieta omnia per Saxoniam fuere: at nunc post excessum Henrici VI Imperatoris sequitur annus turbulentissimus, & fœdum de corona schisma inter Philippum & Ottonem Duces, quod Principes non minus quam Episcopos distraxit in partes, Bernardumque etiam Episcopum nostrum involvit. Bellum inde in XII annum protractum. Enim vero Philippus Dux Sueviæ ut motus omnes præverteret, festinatis itineribus ex Italia regressus in Germaniam, Hagenoæ per Natalitia Christi primum cum Principibus consilia agitavit, vellent Imperatoris filium, cui jam vivo patre fidem jurarant, Regem & Successorem patris dicere; quod cum illi probarent, indictus est Mulhusii in Thuringia conventus Principum: ubi studio Principum, quos sibi muneribus conciliarat, Tutoris nomine Regnum ei defertur; quod tamen Philippus sibi magis, quam pupillo affectare visus, regnandique cupido ante sanguinis propinquitatem fuit.

Quod affectat Philippus Friderici tutor.

At inferioris Rheni Principes ac Westphaliæ aversati Philippum, & Suevorum imperia, Andernaci denuo comitia indicunt; quo cum Adolphus Coloniensis Archiepiscopus caput hujus factionis, Joannes Trevirensis Archiepiscopus, Argentoratensis Episcopus, multique præterea Optimates conve-

venissent, accessere quoque Philippi legati postulatum, ne quid contra juratam ante triennium Friderico Imperatoris filio fidem decernerent. Quare Principes religione ducti nihil Andernaci constituunt. Post ubi Philippi fraus detecta, qua legatos Pontificis circumvenerat, & ipse regnum ambire compertus, medio Quadragesimæ Coloniæ frequentiora comitia celebrant. Huc quoque Philippus suos misit legatos, qui intercederent. Ipse interim Erfurti comitia indixerat, in quibus favore Magdenburgensis Archiepiscopi, & Bernardi Ducis Saxoniæ, octavo Martii Rex salutatur. Fidem mox dedere Boji, Suevi, Francones, & magna pars Orientalium Saxonum. Ad hunc conventum Erfurtensem miserant inferiorls Rheni & Saxoniæ Principes Coloniæ congregati Hermannum Monasteriensem Episcopum, virum ea tempestate in Imperio spectabilem cum ceteris legatis rogatum, ne se absentibus in suffragia eligendi Regis irent, priusquam alio, quem vellent, in loco omnes convenirent; æquum enim esse, ut qui omnibus imperaturus esset, ab omnibus pro veteri more, jureque eligeretur, ita pacem Imperii servandam. Sed antequam Monasteriensis Episcopus Erfurtum perveniret, jam illi Philippum Regem dixerant. Quo per Monasteriensem renunciato, indignati Principes, qui Coloniæ convenerant, nullam sui rationem habitam, contemptosque adhæc, tanquam ad Imperium non spectarent, Bertholdum Zaringiæ Ducem, quem spe regni Coloniam invitarant, Regem pronunciant, simulque juramento obstringunt, ut ocius ad provinciam redeat, collectisque illic copiis armatum se ad Rhenum referat, tum junctis se viribus Philippum ab Imperio dejecturos. Pronus ad hæc Bertholdus, binos filios Coloniæ relinquit obsides. Inde in superiorem Germaniam profectus. Verum homo avarus & mutabilis, immemorque juramenti & filiorum obsidum, acceptis a Philippo Rege undecim millibus marcarum, oblatoque Ducatu Sueviæ, electioni suæ renunciat, maleque prodita suorum causa, transiit in partes Philippi. Quæ cum Phhilippo succederent, Coloniensem quoque Archiepiscopum aggressus est ingenti pecuniæ summa oppugnare; sed ille spreto auro Principes rursum in concilium advocat; unaque omnium consensione Regem sibi deligunt Ottonem Henrici Leonis filium. Is quia absens erat, versabaturque Pictavis in comitatu suo cum Richardo Rege Angliæ avunculo suo, missi sunt Legati, qui Coloniam evocarent; quo cum advenisset, quotquot aderant Principes & proceres, juramentum fidei dixere. Idem cives Colonienses fecere. Inter sacros Præsules memorantur Adolphus Coloniensis, & Joannes Trevirensis Archiepiscopi, Hermannus Monasteriensis, Thietmarus Mindensis, Theodoricus Trajectensis, ceterique provinciales Metropolitani Coloniensis Episcopi: præterea Bernardus Paderbornensis, Conradus Argentinensis. Addit auctor vitæ Innocentii Hildesiensem & Bremensem Episcopos, quos simul altera pars sibi vendicat. Ex Abbatum numero fuere Widekindus Corbeiensis Abbas, Heribertus Werthinensis, Gerhardus Tuitiensis. E Clero Coloniensi Ludovicus Præpositus major, Udo Decanus major, Bruno Præpositus Bonnensis, ac Comes Seinensis, Theodoricus S. Gereonis, Gerhardus Sanctensis, Theodoricus SS. Apostolorum, Engelbertus S. Georgii Præpositus, Hermannus Chori Episcopus, Rudolphus major Scholasticus. Ceteri ex laicis Henricus Palatinus Ottonis frater, ex Palæstina jam reversus, Henricus Dux Limburgi, Balduinus Flandriæ, Arnoldus Cliviæ, Otto Gelriæ, Gerhardus Juliæ, Henricus Seinæ, Simon Teclenburgi, Arnoldus Altenæ, Albertus Everstenii, Adolphus Montium, Henricus Swalenbergæ, Hermannus Waldecæ Comites. His ingens procerum Dynastarum multitudo accessit. Ita vero dum Philippus superiorem Germaniam in suas partes traxit, Ottoni se adjunxere Colonienses, Mosellani, ac totius prope inferioris Rheni ac Saxoniæ proceres a Cameraco ad Daniæ fines, qui Regem suæ gentis, resuscitata veteri inter Saxones & Suevos æmulatione, poscebant. Aberat tum adhuc Conradus Moguntinus Archiepiscopus ac Metropolitanus noster, nondum ex Palæstina reversus, cujus vices, uti Arnoldus Lubecensis refert, Coloniensis agebat. Adjutus per hæc Otto a Richardo Angliæ Rege avunculo suo patro-

Et consequitur in comitiis Erfurtensibus

At Coloniæ congregati Principes Regem salutant Bertholdum Zaringiæ Ducem. Qui cum perfide ad Philippum desisceret,

Iidem Principes regem sibi deligunt Ottonem Leonis filium.

patrocinio, pecunia & milite. Interea Philippus postquam Erfurti & Mulhusii delectus erat, primum callide egit, ut a Sutrino Episcopo Pontificis legato absolveretur a nexu anathematis, indignante post Innocentio Pontifice, quod ad id nulla illi potestas data esset. Deinde frustra tentata Aquisgrani coronatione, Moguntiæ a Tarantasiensi Archiepiscopo iisdem artibus circumacto Rex inunctus est; quod factum similiter Pontifex improbavit, nec minus indigne tulere Coloniensis ac Moguntinus & Trevirensis id munus sibi ab altero præripi. Duobus jam in Imperio Regibus, per civiles discordias delectis, supererat cura & contentio de Rege Aquisgrani pro more inungendo. Philippus, ut urbem Regni sedem prior occuparet, Walramo Lutzenburgensi negotium dedit; a quo urbs industria & armis prærepta. Nec segnior Otto, contractis copiis, urbem cingit, obsidione premit, & Walramum intra sex hebdomadas ad deditionem compellit. Igitur Otto cum Archiepiscopo Coloniensi & Trevirensi, ceterisque Episcopis, Abbatibus, & Principibus ingressus, quarto Nonas Julii in Basilica Genitricis Virginis ab Adolpho Coloniensi Archiepiscopo, adjuvante, ut Otto Sanblasianus scribit, Trevirensi Archiepiscopo, solemni ritu Rex inungitur, collocaturque in solio Carolino, & læta populi acclamatione Rex salutatur. Inde Otto pro regia auctoritate, & grata in suos largitate, Archiepiscopo Coloniensi Ducatum Westphaliæ & Angariæ confirmat, palamque exuviis Episcoporum renunciat. Extant hac super re duplices Ottonis tabulæ apud Gelenium, quarum alteris Bernardus Episcopus noster inter testes subscripsit, quas ad hunc annum qui a Gelenio prætermissus est, referre visum est; quod qui inter testes subscripsere, huic celebrationi coronationis interfuisse deprehendam, eas in hunc modum recitat Gelenius.

Philippus Moguntiæ a Tarantasiensi Arch.

Otto Aquisgrani coronatur ab Archiep. Colon.

Gelenius in histor. D. Engelb. lib. 1. c. 3.

Privilegia ab Ottone Rege Ecclesiæ Colon. data.

In nomine sanctissimæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Rex semper Augustus. Ratio suadet, æquitas requirit, nostramque decet Celsitudinem, omnium Ecclesiarum nostra indemnitate providere, & eas in sui honoris ac juris conservatione pie & clementer confovere, inter quas specialis gratiæ benevolentia Coloniensem diligentes Ecclesiam, universa bona, quibus a nostris antecessoribus minus decenter privata est, restituenda duximus ac liberanda, nec non ab indebitis oppressionibus ministeriorum, quibus quondam aggravata est, ad hæc quidem per fidelissimum Principem nostrum Adolphum venerabilem Archiepiscopum invitati, Inde est: quod omnibus Christi fidelibus per scriptum præsens cupimus clarescere, quod nos attendentes devotionis ac fidelitatis constantiam jam dicti Principis nostri nobis sæpius exhibitam Colon. Ecclesiæ, ei, ejusque successoribus allodium in Salveld cum omni integritate & usufructu attinentium plene restituimus, & in perpetuum confirmamus ---- Et Ducatus allodia, feuda, sive ministeriales, quos nunc Coloniensis Ecclesia, vel alii ejus nomine possident, cum bona voluntate Nostra & fratrum nostrorum Henrici Palatini Rheni, & Wilhelmi de Brunswicke, & hæredum nostrorum, sine calumnia sæpe nominatus Archiepiscopus, & ejus Successores in perpetuum possidebunt. Mindensis etiam Ecclesia ea, quæ a Coloniensi Ecclesia de bonis tenet eisdem, quiete sine aliqua contradictione possidebit. Præterea consuetudinem minus decentem, quam Fridericus Imperator contra justitiam induxerat, scilicet quod decedentibus Principibus, Ecclesiasticis videlicet personis, quemadmodum Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Abbatissis & Præpositis, eorum suppellectilem sibi violenter usurpavit, penitus abolemus, nec a Nobis, nec a Nostris successoribus retractandam. Adhæc bona fide præmemoratum adjuvabimus Archiepiscopum, ut bona, quæ Coloniensis Ecclesia a Mosella superius tenet, & a quorum possessione ipse violenter destitutus est, recuperet. Ut igitur hoc regalis nostræ munificentiæ factum pium, ac commendabile, nullius imposterum calumnia perturbari possit, sed ratum permaneat, etiam in perpetuum perseveret, præsentem istam paginam conscribi, & Majestatis nostræ sigillo jussimus insigniri. Cujus rei testes sunt ----- Argentinensis Episcopus, Dithmarus Mindensis Episcopus, Tirricus Trajectensis Episcopus, Bernardus Paderbornensis Episcopus ----- Xantensis Bonnensis Præpositus Bruno, Mechtildis Ducissa Brabantiæ, Baldewinus Comes Flandriæ Henricus Dux de Limburg, Otto Comes Geldriensis, Arnoldus Comes de Clivo,

 Tirri-

Tirricus Comes Hollandiæ, Henricus de Kuick, Henricus Comes Seyn, Simon Comes de Teclenburg, Arnoldus Comes de Altena, Wilhelmus Comes Juliæ, Gerhardus Comes de Are, Henricus Comes de Hockeswagen, Henricus Comes de Cessele, Rutgerus de Merheim, Conradus de Dicka, Giselbertus & Rutgerus de Brempt, Otto de Wikerothe, Henricus & Gerhardus de Wolmunstein, Hermannus advocatus Coloniensis, Hermannus de Alvetre Marescalcus, Otto Camerarius, Reymarus de Rothe, Giselbertus de Cerreke & alii quam plures viri honorati

Signum Domini Ottonis quarti Romanorum Regis invictissimi.

Hoc ipso quoque coronationis die fœdus ictum inter Adolphum Coloniensem Archiepiscopum, & Widekindum Corbeiensem Abbatem, tum magnæ potentiæ & auctoritatis inter Westphaliæ præsules. Id quia hactenus latuit ex confectis tabulis ad illustrandam historiam proferre libuit.

Fœdus Adolphi Archiep. Colon. cum Widekindo Corbejensi.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Adolphus divina favente Clementia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus. Licet naturalis legis æquitas generaliter deposcat, ut omnes Ecclesiæ mutuis gaudeant consolationibus: tamen quia plus solet obligare, quod specialiter pollicetur, quam quod generali sponsione concluditur; Notum facimus tam futuris quam præsentibus, quod temporibus Widekindi Corbejensis Abbatis inter nostram & ipsius Ecclesiam consentientibus & cooperantibus nostris fidelibus hujuscemodi observationis fœdus adhibitis necessariis solemnitatibus contraximus, ut prædicta in quolibet necessitatis articulo nostro fulciatur præsidio, & versa vice nostra Ecclesia a Corbejensi opportunum auxilii experiatur commodum. Ne ergo pactum tam solerti industria firmatum nobis & prædicto Abbate decedentibus aliqua Successorum levitate solvatur, non solum circa personas præsidentium, quæ mutari possunt, sed circa prænominatas Ecclesias perpetua stabilitate inviolabiliter statuimus observandum. Hujus ergo facti seriem præsenti instrumento commendatam sigilli nostri & Ecclesiæ Beati Petri impressione firmamus, & testium subscriptione roboramus. Testes sunt hi, Theodoricus Trajectensis Episcopus. Tietmarus Mindensis Episcopus, Heribertus Abbas de Werthen, Ludewicus major Præpositus, Udo major Decanus, Bruno Bunnensis Præpositus, Theodericus Præpositus SS. Apostolorum, Engelbertus Præpositus S Georgii, Herimannus Chori Episcopus, Rodolfus major Scholasticus, Heinricus Dux de Limburg. Heinricus Comes de Seyna, Simon Comes de Teckeneborg, Arnoldus Comes de Altena, Albertus Comes de Everstein, Adolfus Comes de Monte, Heinricus Comes de Keffele, Heinricus Comes de Hukeswage, Herimannus de Waldeke, Henricus de Sweilenberg, Henricus & Gerardus fratres de Wolmundestein, Herimannus Coloniensis advocatus Herimannus Scultetus de Susatia, & Herimannus filius ejus, Otto Camerarius, Henricus Dapifer, Henricus Marscalcus, Adam Pincerna, & alii quam plures. Acta sunt anno Dominicæ Incarnationis MCXCVIII Indict I Datum apud Aquisgr. IV. Nonas Julii. per manus Godefridi Capellarii in die scilicet Coronationis Domini Ottonis quarti Romanorum Regis feliciter Amen.

Peracta inauguratione Regis Ottonis, Episcopi ac Principes ceteri ad Innocentium III Pontificem; qui hoc anno mense Januario Cœlestino successerat, literas mittunt, quibus submisse contenteque rogant, velit Ottoni a se factam electionem pro Apostolica auctoritate comprobare. Id quibus de causis rerumque momentis se fecisse testentur, & quid a Pontifice fieri velint, literæ exponunt; quas hic, uti Ferdinandus Episcopus noster ex autographo Romano multo integrius, quam vel Miræus, vel Baronius, vel alii dederunt, referre interest.

Episcopi & Principes Saxoniæ apud Innocentium Pont. sollicitant confirmationem electionis Ottonis Regis.

Sanctissimo Patri ac Domino Innocentio S. Romanæ Sedis summo Pontifici Principes & Barones Alemanniæ, Clerici & Laici debitam in Christo reverentiam & sinceritatem obsequii. Cum placuisset ei, qui aufert spiritum Principum, & magnus & terribilis est super Reges terræ, Dominum Henricum Imperatorem de medio auferre, necessarium nobis visum fuit de substituendo Rege tractatum & colloquium habere. Convenimus ergo sæpius & miserias & oppressiones, quas hactenus sustinueramus, recensentes per universos Principes regni animos nostros ereximus, & quid honori Ecclesiæ Dei, & paci ac quieti subjectorum potissimum expediret deliberantes, nunc unum nunc alium

um quasi finaliter eligere putabamus. Verum quia non est prudentia, non est potentia, non est consilium nisi per Deum, placuit ei, qui Abrahæ filium immolare volenti victimam providit, & David fratribus juniorem de post fœtantes accepit, atque Matthiam ex Discipulorum numero ad sortem Apostolatus elegit, Serenissimum Dominum Ottonem, quondam Henrici Ducis Saxoniæ filium, ad regimen Romani imperii de terra peregrinationis suæ ex inopinato offerre nobis. Invocata itaque sancti Spiritus gratia, prædictum Dominum Ottonem Christianæ fidei cultorem devotissimum, atque S. Romanæ Ecclesiæ Advocatum & defensorem fidelissimum, & judiciariæ potestatis observatorem justissimum, de longa & antiqua Regum prosapia ex utraque linea spectabiliter editum, ad Romani regni fastigium juste ac rationabiliter elegimus, & sicut debuimus, ipsius electioni consensimus, ipsumque in Augustorum sede a Karolo M. apud Aquisgranum deputata huic dignitati locavimus, & corona & regni diademate per manum Domini Adolphi Coloniensis Archiepiscopi, ea qua decuit, solemnitate, feliciter decoravimus. Nos autem Principes, qui jam dictum Dominum Ottonem in Regem elegimus, feuda nostra, quæ ab imperio tenemus, a manu ipsius recipientes, hominium sibi fecimus, & fidelitatem juravimus. Tantæ igitur dignitatis munus excellentissimus Princeps divinæ potius gratiæ quam suis meritis adscribens, primitias hujus honoris offerens Domino propria voluntate juramentoque firmavit, inprimis sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, deinde omnium Ecclesiarum jura bona fide servare ac manutenere, & subjectos imperii exhæredatos maxime & a suis possessionibus violenter ejectos in sua justitia pro posse juvare & conservare. Pravam insuper illam consuetudinem, quam Imperatores antecessores sui in occupandis rebus nobilibus vel sese moventibus decedentium Episcoporum vel Abbatum Principum hucusque servaverant, penitus extirpans, nos Ecclesiasticos Principes ab hac indebita vexatione regali benevolentia liberos dimisit, & decedentium bona suis successoribus servanda liberaliter statuit. Paternitati ergo Vestræ dignum supplicare duximus, quatenus fidem & devotionem Domini nostri Regis attendentes, merita quoque illustrissimi patris sui H. Ducis Saxoniæ, qui ab obsequio S. Romanæ Ecclesiæ nunquam recessit, memoriter tenentes, paci & quieti vestræ & nostræ, intuitu Dei ac nostri obsequii providentes, ipsius electionem & consecrationem authoritate vestra confirmare & Imperiali coronationi annuere paterna pietate dignemini. Sanctitatem insuper vestram obnixe rogamus, quatenus Principes ac Barones a tam rationabili electione discordantes Ecclesiastica censura ad concordiam revocetis, & ab illicita fidelitate partis adversæ clave Petri resolutos ad præstandam Domino nostro Regi fidelitatem & subjectionem authoritate Vestra compellatis. Ut autem a Domino Rege nostro jura Romanæ Ecclesiæ ut prædictum est integra & illibata serventur, Nos in bona fide spondemus & pro Domino Rege nostro fide jubemus.

✠ *Ego Adolphus Coloniensis Archiepiscopus elegi & subscripsi.*
✠ *Ego Gerardus Inden. Abbas elegi & subscripsi.*
✠ *Ego Heribertus Werdin. Abbas elegi & subscripsi.*
✠ *Ego Henricus Dux Lotharingiæ, qui & Brabantiæ, Marchio Romani imperii elegi & subscripsi.*
✠ *Ego Henricus Comes de Kuke consensi & subscripsi.*
✠ *Ego Bernhardus Paderburnensis Episcopus elegi & subscripsi.*
Ego Thietmarus Mindensis Episcopus elegi & consecrationi cooperatus fui.
✠ *Ego Widekindus Corbeiensis Abbas elegi & subscripsi.*

Scripsit & Coloniensis Archiepiscopus moderator hujus electionis ad Innocentium III Pontificem literas haud dissimili, quo ceteri Principes, argumento; quas hic, uti Ferdinandus Episcopus noster ex Romano tabulario attulit in Germaniam, prioribus conjungimus.

Sanctissimo Patri ac Domino Innocentio S. Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici. *Adolphus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ minister humilis devotum obsequium & orationes in Domino. Post obitum Henrici Imperatoris nos una cum aliis Principibus de substituendo Rege sæpius tractantes quid S. R. E. expediret subditisque imperii, qualiter quoque priorum Imperatorum opressiones evitare possemus, sollicite deliberavimus.*

mus. Protendimus igitur animos nostros ad diversos imperii Principes, & sicut Domino placuit, Serenissimum Dominum Ottonem Henrici Ducis Saxoniæ filium in Romanum Regem rationabiliter elegimus. Postmodum vero in Augustorum Sede Aquisgrani locavimus, & sicut debuimus, ea qua decuit solemnitate consecravimus ac coronavimus. Ipse vero D. Rex in timore Dei & reverentia S. Ecclesiæ omnia jura Romanæ Ecclesiæ aliarumque Ecclesiarum bona fide conservare & manutenere juravit. Nobis etiam aliis Episcopis pravam illam consuetudinem aliorum Imperatorum qui decentibus Episcopis & Abbatibus, Principibus in mobilibus rebus seseque moventibus succedebant, liberaliter remisit. Paternitatem igitur Vestram attente rogamus, quatenus rationabile factum nostrum aliorumque Principum, qui de jure eligere debent, attendentes, merita quoque Domini nostri Regis Patris ac fratris sui Palatini, Regis quoque Angliæ avunculi sui, qui a servitio & unitate Ecclesiæ nunquam separati fuerunt, considerantes, injurias quoque Ducis Sueviæ Patris ac fratris ejus non dissimulantes magnos & honorabiles viros, quos ipse ac Principes de communi consilio ad pedes S.tis V. transmittunt, benigne recipiatis ac benignius remittatis, & rationabilem ipsius electionem, consecrationem ac coronationem confirmetis, & ad imperii consecrationem vocetis, nostros quoque adversarios & Ecclesiæ a fidelitate Duci Sueviæ præstita absolvatis, & nostro Regi obedire Ecclesiastica censura compellatis. Nos etiam pro patrimonio Ecclesiæ Romanæ dimittendo ac conservando pro ipso Domino Rege spondemus atque fidejubemus.

Reliqui Germani apud Sedem Apostolicam laborant pro confirmando Philippo.

Omitto nunc Regis Angliæ, atque ipsius Ottonis, aliorumque Ducum ad Innocentium literas, quibus pro Ottone sollicitatum apud Sedem Apostolicam. Verum cum ex altera factione non minus laboratum pro Philippo scriptumque ad Pontificem, juvabit & horum literas ab Oderico in historia Ecclesiastica intermissas hic conjungere; ut ex iis, quinam Episcopi, quinam Principes in hoc Imperii schismate pro Philippo fecerint, cognoscatur: eæ vero, quemadmodum Ferdinandus Episcopus noster ex tabulario Romano produxit, sic habent.

*Reverendo in Christo Patri Domino Innocentio S. R. E. summo Pontifici Germanorum Principes & Magnates, in Christo filii, Magdenburgensis Archiepiscopus, Trevirensis Archiepiscopus, Bisuntinæ Sedis Archiepiscopus, Ratisbonensis Episcopus, Frisingensis Episcopus, Augustensis Episcopus, Constantiensis Episcopus, Eistedensis Episcopus, Wormatiensis Episcopus, Spirensis Episcopus, Brixiensis Electus, Ildesheimensis Episcopus, Imperialis aulæ Cancellarius, Abbas Fuldensis, Abbas Hersveldensis, Abbas de Tegernse, Abbas Elwacensis. Item Rex Boëmiæ, Dux Saxoniæ, Dux Bawariæ, Dux Austriæ, Dux Meraviæ, Dux Lotharingiæ, Marchio Missenensis, Marchio Brandeburgensis, Marchio Moraviæ, Marchio de Rumesberc, aliique totius Alemanniæ Nobiles debitum & paratum cum omni devotione & obsequio famulatum. Apostolicæ * Bdnis eminentia, quæ piis supplicantium desideriis & affectibus gratam semper consuevit impertiri benevolentiam & assensum, firmam universitati nostræ certitudinem administrat, quod in iis, quæ a Ste V. justissime postulamus, benignitatem apostolicam debeamus, & in exaudiendo persentire facilem, & in exequendo, quod petimus, fructuosam. Quocirca magnitudini Vtræ duximus declarandum, quod mortuo inclyto Domino nostro Henrico Romano Imperatore Augusto, collecta multitudine Principum, ubi nobilium & ministerialium imperii numerus aderat copiosus, Illustrem Dominum nostrum Philippum in Imperatorem Romani solii rite & solemniter elegimus, quo nec ingenuitate subliniorem, nec honorum luce magis conspicuum, neque ad sceptra & regimina imperii gubernanda, nec ad Ecclesiam Dei, sicut dignum est & expedit, defensandam potiorem potuimus invenire. Verum quoniam propter paucos Principes justitiæ resistentes ad negotia imperii utiliter pertractanda ad hæc usque tempora non convenimus, nec deliberatione habita cum prædicto Domino nostro Rege Philippo apud Nurenberc solemnem curiam celebravimus unanimiter, ita Domino nostro disponente altissimo contra turbatores suos adjutorium præstituri, quod nullus in imperio & in terris, quas Serenissimus frater suus habuit, ipsius audebit Dominum recu-*

* Beatitudinis.

recusare. Quocirca dignitatis Apostolicæ clementiam omni studio & attentione rogamus, ut precum nostrarum interventu, qui Romanæ Ecclesiæ statum optimum semper dileximus, ad jura imperii manum cum injuria nullatenus extendatis, diligentius attendentes, quod non sustinemus jus Ecclesiæ ab aliquo diminui, aut infringi. Igitur favorem Vestrum & benevolentiam Domino nostro fructuosius impendatis & ejus honores ac commoda ita ubi potestis erigere dignemini cum affectu, ut justitiæ non dominetur iniquitas, sed subdetur semper falsitas veritati. Monemus insuper & precamur, ut dilecto amico nostro devoto & fideli Domini nostri Regis Philippi M. Marchioni Anchon. Duci Ravenn. Procuratori regni Siciliæ, Imperialis aulæ Senescalco in negotiis Domini nostri Apostolicam præstetis benevolentiam & favorem, nec resistentibus ei præbeatis adjutoria, sicut de Vestra confidimus Sanctitate certissime scientes, quod omnibus viribus, quibus possumus Romam in brevi cum ipso Domino nostro divinitate propitia veniemus pro Imperatoriæ coronationis dignitate ipsi sublimiter obtinenda. Hæc omnia vobis tam ex nostra, qui præsentes existimus, quam ex parte aliorum Principum scripsimus, quorum nuncios & literas habuimus, qui etiam Domino nostro fidelitatem fecerunt & hominium, quorum nomina sunt hæc Patriarcha Aquileigen. Archiepiscopus Bremens., Verdens., Halverstadens. Merseburgens. Episcopi. Nuwenburgens. Monasteriens., Osnabrugens., Babeburgens. Episcopi. Battaviens., Curiens. Tridentinus Episcopi. Metens., Tollens., Verdunens., Leodiens., Episcopi. Comes Palatinus, Burgundiæ, Dux Caringiæ, Dux Carinthiæ, Dux de Bites, Marchio de Lannespperc, Marchio de Voheberc, Comes Palatinus de Tuing, Comes Palatinus de Wittelinesbach, & alii quam plures Comites & Nobiles, quorum hic nomina recitemus. Datum Spiræ V Calend. Junii.

Infestis invicem armis se petunt Otto & Philippus Reg.

At Philippus tantis Episcoporum & Principum studiis firmatus, ut invalescentem Ottonis factionem opprimeret, Ottocarum Bohemiæ Ducem sibi conciliat; quem ut arctius sibi devinciat, regia etiam corona Boppardiæ exornat. Inde post Virginis Natalitia cum ingenti exercitu secundo Rheno ad Mosellam descendit. Haud segnius occurrit Otto & Adolphus Coloniensis Archiepiscopus cum instructo exercitu ex adversa Mosellæ ripa: diu certatum pro transitu fluminis, dum nox dissolveret pugnam. Ottoniani cum multitudine. se obrutos conspicerent, altera die Andernacum retrocedunt, ex opportuno loco ad prælium se offerrentes. At Philippus superato flumine, relictisque Ottonianis in Ubiorum provinciam se effundit, duce Walramo Limburgico. Quo comperto, Ottoniani Coloniam se recipiunt, castris circa urbem positis. Consilium erat Philippo aut Coloniam, aut Aquisgranum intercipere; at cum Aquisgranum valido Ottonianorum præsidio, & Coloniam objectu castrorum præmunitam reperit, exercitum in vastationem pagorum & agrorum vertit, incensoque Regiomago & Bonna cum circajacentibus, Andernaco in superiorem Germaniam se reflexit, subactaque Argentina Alsatiam in fide habuit. Otto ab infesto hoste liber urbes & Dynastas inferioris Saxoniæ, quotquot Philippo studebant, armis divexat. Inde transito Visurgi, in Orientalem Saxoniam digressus; tum ad vires augendas, tum ad Goslariam ceterasque urbes expugnandas, quæ Philippo hærere visa sunt. Otto ut Brunswicum sibi arctius in fidem obligaret, mense Januario civium privilegia renovat augetque. Testes subscripsere Herbertus Hildesiensis Episcopus, Widekindus Corbeiensis & Heribertus Werthinensis Abbas, Henricus Palatinus & Wilhelmus Regis fratres, Henricus junior de Limburg, Conradus de Rode, Joannes de Ahus, Ludolphus de Steinfurt, Ludgerus de Walderberg, Ludolphus de Asbeke, ac filius ejus Balduinus, ceterique proceres.

Otto R. Abbati Corbeiensi donat Saltum Solinganum.

Hosce inter bellicos motus Otto Rex Widekindo Abbati Corbeiensi, ob fidam in omnibus & sibi præstitam operam, Saltum Solinganum ex adversa Visurgis ripa Corbeiensi Cœnobio adjacentem, ac late protensum, feudi titulo donat: simulque iisdem tabulis, quas hic primum in publicum proferimus, vetera omnia Corbeiensium privilegia Aquisgrani mense Augusto confirmat.

In

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Otto divina favente clementia Romanorum Rex & semper Augustus. Universis regni fidelibus in perpetuum. Cum divina clementia nos ad Romani regni fastigium provehere dignata sit, merito subjectorum nostrorum patrociniis intendere, & maxime locorum venerabilium jura manutenere & augmentare debemus, & si quæ per alicujus potentiam Ecclesiis Dei fuerunt subtracta, ea ad pristinum statum ex regali benevolentia revocare volumus. Quapropter universis tam futuris quam præsentibus regni nostri fidelibus notum esse volumus, quod fideli nostro Widekindo Corbeiensi Abbati & Ecclesiæ sibi commissæ feudum foresti, quod Soligo dicitur, in præsentia Principum imperii recognovimus & tradidimus, eo tenore, ut in eo usum venandi habeat, & jus, quod vulgariter Wiltban appellatur, sine qualibet contradictione exerceat. Bona quoque Corbeiensis Ecclesiæ antiqua; vel de novo acquisita, vacantia, vel locata, & jurisdictiones, videlicet advocatias & comitatus, & regales bannos, quos ipsi de nostra Serenitate indulsimus, privilegiis confirmamus. Ut ergo inviolabiliter observetur, quod legaliter ordinavimus, hujus facti seriem præsenti instrumento commendatam sigilli nostri impressione, & testium subscriptione roboramus, adjicientes, ut si quis hoc factum nostræ auctoritatis munimine consolidatum qualibet occasione solvere attemptaverit, veluti læsæ majestatis reus nostræ severitatis sentiat indignationm, & pro tam temerario excessu exsolvat centum talenta puri auri, nostræ Majestati quinquaginta, aliam partem Ecclesiæ, quam lædere præsumpsit. Hujus rei testes sunt Adolphus Coloniensis Archiepiscopus, Conradus Argentinensis Episcopus, Theodericus Trajectensis Episcopus, Thidmarus Mindensis Episcopus, Heribertus Abbas de Werden, Bruno Præpositus Aquen. Heinricus Dux de Lenborg, Heinricus Comes de Seyna, Simon Comes de Tekkeneborg, Arnoldus Comes de Althena, Albertus Comes de Everstein, Adolphus Comes de Monte, Heinricus Comes de Kessele, Heinricus Comes de Huckeswage, Herimannus de Waltecke, Heinricus de Swalenberch, Walterus & Kuno de Rulant, Albertus de Hurde, Warnerus & Reimarus de Reimbach, Heinricus de Synzeche, & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis MCXCVIII Indictione prima, anno regni nostri I. IX die mensis Augusti.

Signum Domini Ottonis quarti Romanorum Regis invictissimi.

Data per manum Morandi Regalis aulæ Prothonotarii, Aquisgrani feliciter Am.

Haud dissimili liberalitate Otto Rex complexus Heribertum Werthinensem ad Ruram Abbatem, ob egregia merita, annuam viginti quinque marcarum exactionem a Friderico & Henrico Imperatoribus inique impositam remisit: simulque iisdem tabulis jus monetæ, quod Werthinæ & Ludinghusii priores Cæsares Cœnobio Ludgeriano dederant, ex integro reddidit. Testes fere iidem Episcopi, Principes & proceres, quos in Corbeiensibus literis produximus, quas & Morandus regalis aulæ Protonotarius, vice Conradi Moguntini Archiepiscopi & Archicancellarii, consignavit. Unicum hoc Ottonis studium erat liberalitate sibi demereri eorum animos, quorum consiliis in solio collocatus erat.

Annus Christi 1199.

Innocentii III. Pont. 2. Ottonis IV & Philippi Reg. 2. Bernardi II. Ep. Pad. 14.

Godefrid. Annal. Trevir. Postquam uterque Regum Natalitia Christi, Philippus in superiori Germania, Otto in inferiori celebrarat, resumpta civilia arma. Atque Otto, ut se vicinorum auxiliis firmaret, Henrici Ducis Brabantiæ filiam sibi despondet Ursperg. Arn. Lubec. l. 6 c. 1 & 2.

det in matrimonium; quo connubiali vinculo Belgarum animos & arma sibi adjunxit: contra Philippus Trevirensem Archiepiscopum ab Ottone in suas partes abstraxit, ejusque patrocinio fretus, iterum reducto per Mosellam exercitu, in Coloniensem diœcesin irrupit, fatigaturus Adolphum Archiepiscopum, quod hunc remissius agere reperisset. Et prope erat, ut Coloniam præsidio nudatam interciperet, siquidem momentum victoriæ in celeritate habuisset; at dum cunctatur, advolant cum exercitu Brabantini, & vicini e Westphalia Comites cum selectis copiis; quorum adventu territus Philippus pedem retulit, ac supra Rhenum transgressus per Weteraviam atque Hassiam in Saxoniam movit, ad opprimendum Ottonem.

Archiep. Moguntinus studet paci Germaniæ reddendæ.

Redierat per id tempus ex Oriente & Italia Conradus Moguntinus Archiepiscopus cum Marchione Montis de Ferrato, vir ea tempestate ob res præclare gestas, & canam sapientiam summæ apud omnes auctoritatis & partium adhuc intactus; quippe qui nec Philippo nec Ottoni fidem addixerat, quamvis in Ottonem magis propendere visus. Is hoc unice agebat, ut omnia ad pacem revocaret. Quam in rem Moguntia Boppardiam descendit; convocatoque Principum concilio, quinquennii inducias urgebat inter Ottonem & Philippum, agebaturque ut alteruter regno cederet; quod cum probrosum sibi reputaret Otto, quod jam Rex inunctus esset, Boppardiam evocatus non accessit, nec quicquam illo conventu actum. Non tamen spem pacis abjecit Moguntinus. Quare Coloniam profectus ad consilia cum Adolpho Coloniensi Archiepiscopo, po, ceterisque Episcopis & Principibus conferenda; quo & Hermannum Monasteriensem, Gerhardum Osnabrugensem, Rudolphum Verdensem, ceterosque Episcopos ac Principes accessisse, verisimile habeas, quos ob id Philippus in sua ad Pontificem epistola suæ factioni adscripserat; qui tamen non nisi medias in hoc colloquio inter utrumque Regem partes agebant. Sed nec illo congressu quicquam ob partium pertinaciam est transactum.

Interim Philippus per æstatem cum ingenti exercitu, in quo XII Principes numerati, Saxoniam irruperat, omnia late pervastando. Interque cetera Oppida Helmstadium disjectis mœnibus spoliatum; ac nobile illud D. Ludgeri Monasterium, odio Heriberti Abbatis, qui Ottonis castra sequebatur, miseranda calamitate evastatum, multos exinde annos jacuit in ruina, donec anno demum 1237 a Gerhardo Werthinensi Abbate resuscitari cœpit.

Helmstadium & D. Ludgeri Cœnobium a Philippo evertuntur.

Brunswici obsidio, ope Divi Auctoris implorata, solvitur.

Arnold. Lub. lib. 6. Crantz. l. 7. Sax. c. 16. Brovverus lib. 15. Annal. Trevir.

Hunc in modum cum totam prope Orientalem Saxoniam depopulatus esset Philippus, Brunswico expugnando exercitum admovet. Reliquerat in urbe Otto Henricum fratrem præfectum cum præsidio militari, virum bellicis artibus & fortitudine egregium. Fidi fortesque non minus cives quam milites oppugnationem constanter sustinent, foris Ottone hostis exercitum incursante, & annonam, ne quis castris importaretur, undique intercipiente. Trahitur interim difficilis obsidio, cum obsessi ad cœlestem opem conversi, corpus D. Auctoris Trevirensis sanctissimi Episcopi, quod cum quorundam pignoribus Gertrudis Ecberti Marchionis conjux olim invenerat, circum urbis mœnia ritu supplicum, litanias, & hymnos decantantes, deportant. Adfuit ad supplicum preces D. Auctor, & minaci vultu se Joanni Trevirensi Archiepiscopo, qui tum cum Conrado Cancellario agebat in castris, spectandum obtulit; monuitque, ni obsidionem urbis, quæ in sua tutela esset, solveret, & ipsi, & toti exercitui ingentem cladem, iramque Dei imminere. Quæ cum ille Philippo Regi referret, Rex obsidionem solvit: hæsit interim Philippus in sequentem hyemem in Saxonia. Nam mense Januario Hartwico Bremensi Archiepiscopo Stadam Oppidum, totumque comitatum, ac cetera bona consignatis publice tabulis reddidit. *Testes hujus rei Gardolfus Halberstadiensis Episcopus, Gerhardus Osnabrugensis Episcopus, Bernardus Dux Saxoniæ, Didericus Marchio Misnensis, Comes Hermannus de Ravensberg, Comes Fridericus de Zolern, Comes Adolphus de Schouwenborg, Comes Burchardus de Mansfelt, Comites* de

Philippus reddit Hartwico Archi. Bremensi Comitat. Stadens.

Privilegia Eccles. Hamburg.

de Hartisbure, Comes Adolphus de Dassel, Bernardus de Hursimar, Henricus Dapifer de Walpurg, & alii quam plures. Acta sunt hæc anno ab Incarnatione Domini MCXCIX Indict. III. regnante Domino Philippo Romanorum Rege glorioso, anno regni ejus secundo. Datum apud Hildesheim XIV Calend. Februarii. Ego Conradus Hildesimensis Episcopus Wirtzburgensis electus imperialis aulæ Cancellarius recognovi.

Satis etiam hæ literæ produnt, quinam e Saxonibus ad Philippi partes transierint. Otto per hæc cum suis copiis ad Regem Daniæ se contulit, Regis copias cum suis juncturus, ut ipse in epistola ad Pontificem indicare visus. Nec multo post etiam Ottocarus Bohemiæ Rex a Philippo ad Ottonem transiit. Idem Hermannus Thuringiæ Landgravius fecit, quocum Philippo gravius exinde bellum fuit.

Subinde Innocentius Pontifex ad literas, quas anno superiori miserant Germaniæ inferioris ac Saxoniæ Principes, in hanc sententiam respondet Coloniensi Archiepiscopo.

Pontificis ad superiores Principum literas responsio.

Gratum gerimus & acceptum, quod tu & alii multi Principes Alemanniæ dilectos filios G. Abbatem Indensem, B. Bunnensem Præpositum, H. Priorem de Werdt, H. S. Gereonis Scholasticum, M. de Villa civem Mediolanensem, & H. Cappellanum quondam inclytæ recordationis R. Regis Anglorum, G. Canonicum S. Mariæ ad gradus in Colonia & Magistrum P. viros providos & fideles ad Sedem Apostolicam destinastis, per eos & literas vestras & electionis modum & coronationis processum Karissimi in Christo filii nostri Ottonis, quem eligitis in Regem plenius intimantes, & petentes, ut quod a vobis factum fuerat, ratum habentes & firmum auctoritate vellemus Apostolica confirmare ac ipsum Ottonem ad suscipiendam coronam Imperii vocaremus. Nos autem nuncios ipsos propter honorem imperii & tam ipsius Ottonis quam tuam & aliorum Principum, a quibus missi fuerant, devotionem, honestatem etiam & probitatem ipsorum benigne recepimus, & sicut ipsi referre poterunt curavimus benignius pertractare. Id autem per hæc Apostolica Scripta tam tibi quam ipsis duximus respondendum, quod ad honorem & profectum ipsius libenter & efficaciter, quantum cum Deo poterimus, intendemus; sperantes quod ipse sicut Catholicus Princeps in devotione, quam progenitores ipsius circa Romanam Ecclesiam habuerunt, non solum sistere, sed perficere, cum honoris augmento curabit. Datum Laterani XIII Calendas Junii Pont. nostri anno secundo.

Quas ob causas Pontifex Ottonis potius quam Philippi electionem comprobaret.

In eandem verborum formam scriptum a Pontifice ad Mindensem, Paderbornensem; ceterosque Episcopos, ad Bremensem Archiepiscopum, ejusque provinciales Episcopos, ad Ducem Lotharingiæ & Brabantiæ, Comitem Palatinum Rheni, Comitem Flandriæ, Comitem de Dasburg, atque alios Principes ac proceres Alemanniæ inferioris. Sane quod his literis promisit Pontifex, id fideliter constanterque præstitit, Ottonis electionem probando tuendoque. Nam quibus causis Principes nostri aversati Philippum, Ottoni detulere regnum, iisdem & Pontifex Philippum postea rejecit. Alto nimirum vulnere hærebat in animo Pontificis & Romanorum, quibus injuriis Philippi majores ex familia Suevica Henricus IV, Henricus V, Fridericus Barbarossa, & Henricus VI Imperatores tot annis Apostolicam Sedem tractaverant: quam fœdo inter Regnum & Sacerdotium schismate Ecclesiam dilacerarant: quibus spoliis patrimonium Petri Ecclesiæ diripuerant: quibus Episcoporum & religiosorum inter se collisorum dissidiis disciplinam Ecclesiæ dissolverant; uti hæc satis ex superiorum temporum narratione repeti possunt. Contra ex Saxonum gente offerebantur Ottones M. D. Henricus, Lotharius, & ipsius Ottonis parentes, Apostolicæ Sedis observantissimi. Et quam fœdum iniquumque ea bona, quæ post Carolum M. & Ludovicum Pium Saxonicæ gentis Imperatores Romanæ Ecclesiæ dederant, abripi ab ipsis Suevicæ gentis Imperatoribus? & quid a Philippo sibi polliceri poterat Pontifex? qui Thusciam, ceteraque patrimonii Petri possessione tenebat, ob quæ a Cœlestino Pontifice anathematis vinculo innexus erat. Hæc & similia haud immerito avertebant a Philippo animum Pontificis, qui hisce difficillimis tempori-

bus

bus haud secus, quam Gregorius aliquis VII, aut Alexander III. a Deo datus videri poterat columna concussæ Ecclesiæ.

Hildesienses excommunicantur, ob vexatum Heribertum Episcopum suum. *Arnold. Lub. lib. 2. Epist. Decret. Innoc. Bruschius in Episc. Hildes. Chron. Hildes. MS. Trithemius de Orig. Franc. Bamgertius in notis ad Arnold. Lubec.*

Hoc præterea anno Innocentius Pontifex literas dedit ad Bernardum Episcopum nostrum, & Decanum Paderbornensis Ecclesiæ, Abbatemque Helmwardeshusanum, quibus mandat, ut Apostolicæ Sedis nomine Hildesiensis diœcesis nobilibus & ministerialibus denuncient anathematis pœnas, omnemque sacrorum usum interdicant; nisi Heribertum electum Hildesiensem Episcopum desistant vexare, & impedire a quieta possessione Episcopatus. Causa litis & discordiæ a Conrado Episcopo data. Is illustri Franconum Orientalium genere, aut Saxonum verius ortus, ex aula Friderici Imperatoris primum Lubecensis Episcopus constitutus; sed ea Ecclesia, incertum qua ex causa, post paucos annos deserta, rediit ad aulam Barbarossæ, & ob ingenii præstantiam solertiamque agendi, publicis Imperii negotiis tractandis ab Imperatore admovetur. Inter quæ etiam expeditionem in Palæstinam annona instruxit; non tamen ejus profectionis comes fuit, quo falli dixeris Crantzium & Bruschium. Mortuo Barbarossa, Henrico VI Imperatori non minus carus, quod apud Patrem obtinuerat, Cancellarii munus gessit; ab eoque Imperatore expeditioni sacræ præfectus, in Syriam proficiscitur, in qua & Cypri Regem coronavit, & multa præclare gessit vicario Imperatoris munere. Mortuo subinde Bernone Hildesiensi Episcopo, Henrici Imperatoris commendatione, anno 1196 Bernonis Successor fuit; gestoque in tertium annum Episcopatu, postulatur Canonicorum suffragiis, & Philippi Regis favore, Herbipolensis Episcopus. Quem Episcopatum cum ille sine Pontificis auctoritate susciperet, Pontifex Conradum utroque Episcopatu spoliavit, deditque Hildesiensibus potestatem eligendi alium Episcopum; a quibus Heribertus sive Haribertus summæ ædis Præpositus est delectus. Conradus quamdiu inter spem alterutrius Episcopatus recuperandi hærebat, modo se Hildesiensem, modo Herbipolensem Episcopum scribebat; sed quia idem Cancellarius erat Philippi Regis, ejus patrocinio subnixus, Herbipolensem Episcopatum flagranter ambibat; quod & consilia Philippi spectabant, ut potentem ex Ducatu Franconiæ Episcopum suis partibus adjungeret. Sed eo minus gratus erat Pontifici, qui factionem Philippi oppressam volebat. Extant de hac controversia Innocentii Epistolæ tam ad Episcopum nostrum Bernardum & Clerum Hildesiensem, quam ad ipsum Conradum, quibus temeritatem facti contra Canonum instituta illi exprobat, ac damnat. Exemplar harum literarum hoc loco supervacaneum reddere, cum inter editas Innocentii Epistolas legi possit. Perstitit tandem Conradus in Herbipolensi Episcopatu, postquam Pontificis auctoritate nova electio impetrata; nec tamen ultra triennium superstes; quippe qui anno 1203, dum in domo Episcopali ad Basilicam procederet per insidias a duobus gentis nobilibus, qui se ab eo læsos ferebant, interimitur, vir capacis ad omnia ingenii, clarusque in utriusque Imperatoris & Philippi Regis aula Cancellarius; sed qui politicis rebus magis quam sacris præclaras naturæ dotes, vitamque impenderat. Memorabile tamen ad viri commendationem, quod occisi corpus cum cilicio repertum sit, singulisque hebdomadibus auri vertonem (pretium est 24 Imperialium Joachimicorum) in pauperes erogarit.

Causa discordiarum data a Conrado Hild. & Herbip. Episcopo.

Arn. Lub. Crantz.

Subventum hoc anno Livoniæ ad propagandam Christi religionem inter barbaras gentes. Cœpta hæc quidem hactenus felici progressu; at cum vicinæ Paganorum gentes Christianorum Sacerdotum operas continuo infestarent, Bertholdus Meinhardi Successor, ac secundus Livoniæ Episcopus, ex Lucensis ordinis Cistertiensis Cœnobii Abbate delectus, Romam se ad Innocentium Pontificem contulit, expositaque ingenti spe messis Evangelicæ, quæ inter Livones haud secus, quam inter Sclavos jam Christo partas haberi posset, impetravit a Pontifice apostolicas literas ad Saxoniæ & Westphaliæ Principes populosque; quibus ampla noxarum indulgentia facta, quotquot cruce signati in sacram hanc militiam transirent. Iis Pontificis literis vulgatis, multi Westphaliæ & Saxoniæ nobiles ac milites incensi, inter hæc civilia bel-

Justinus presbyt. in Lippiss. Oderic in hist. Eccles. Bzovius in histor. Eccl. Russow. in Chr. Livon. Heister. in Suffr.

Fides christiana in Livonia propagatur.

la multo salubriori consilio in Livoniam transgressi, christianam religionem adversus barbaros propugnavere.

Opera maxime Bertholdi Ep. & Bernardi de Lippia. Cæsarius lib. 9. c. 37. Dialog.

Magno in hanc rem adjumento hortamentoque fuit Bernardus de Lippia, qui per id tempus cum Bertholdo Episcopo Romam profectus, aut certe in Westphaliam transgressus. Ipse & Bertholdus ejusdem Cistertiensis Ordinis Abbas novas secum religiosorum virorum ac Sacerdotum Colonias ex Westphalia & Saxonia in Livoniam traduxere, quorum ipse Bernardus moderator fuit: ut ob id a Cæsario Abbas Livoniæ appellatus sit. Tantus nunc christianæ religionis propugnator, palam docendo ordinandoque res sacras, quantus ante sub signis Henrici Leonis bellator militando conspectus, quo suo exemplo mirifice excitavit nobilium per Westphaliam animos ad sacram militiam transeundi.

Annus Christi 1200.

Innocentii III Pont. 3. Ottonis IV. & Philippi Reg. 3. Bernardi II Ep. Pad. 15.

Godefr. Innocent. in Regist. Odericus in histor. Eccles. Ferdinand. Episc. ex reg. Vat. Bibliot.

Duodecimum dehinc sæculum cum anno millesimo ducentesimo claudimus, civilibus adhuc discordiis turbidum. Quippe Conradus Moguntinus Archiepiscopus, cum pacem anno superiori Boppardiæ ac Coloniæ frustra tentaverat, id negotium hoc anno resumpsit, indicto inter Andernacum & Confluentiam Principum conventu, de quo Godefridus, atque ipse Otto Rex in literis ad Pontificem inter cetera scribit. *Nolumus ignorare sanctitatem vestram Moguntinum Archiepiscopum feria sexta post festum S. Jacobi Apostoli indixisse colloquium inter Andernacum & Confluentiam, in quo ex parte nostra intersunt Coloniensis Archiepiscopus, Monasteriensis Episcopus, Leodiensis Electus Trajectensis Episcopus, Paderbornensis Episcopus, Abbas Corbejensis, Dux Brabantiæ, & Comes Flandriæ. Ex parte vero Ducis Sueviæ Salisburgensis Archiepiscopus, Frisingensis Episcopus, Argentinensis Episcopus, Basiliensis Episcopus, Trevirensis Archiepiscopus, Dux Meraniæ, Marchio Conradus de Landassen, B. Dux Ceringiæ, & ipse Moguntinus tanquam mediator, qui huic rei hactenus sollicitudinem, quam potuit impendit.* Sollicite autem Otto Pontificem monet, ne quid in sui præjudicium decidi patiatur. Verum ut superiori, ita & hoc colloquio altercantium partium studia cassa fuerunt.

Pontifex, re mature discussa, tandem pro Ottone pronunciat

Tandem Pontifex, post biennii deliberationem & consultationem, in Cardinalium senatu pronunciat; rejectoque Philippo, Ottonem ab omnibus Imperii Principibus Germaniæ Regem acceptari, colique mandat. Quam vero maturo consilio adductus ad luctuosum Imperii dissidium tollendum, quibusve rationibus & causis in utramque partem pro utroque Rege diligentissime expensis, id fecerit Pontifex, satis ex illius epistola XXI ad universos Germaniæ Principes data, tum ex epistola XXIX de tribus electis Regibus constare poterit; e quibus ille Ottonem, præter merita majorum ceteraque etiam maxime Imperio idoneum censuit, quod licet Philippi electio a pluribus, Ottonis tamen ab iis sit facta, quibus principaliter jus eligendi fuit: nempe ab Adolpho Coloniensi & Joanne Trevirensi Archiepiscopis; a quibus etiam Otto Aquisgrani in Augustali & Carolina Imperii Sede inunctus ac consecratus: Philippus vero præter jura & privilegia Germaniæ nationis Moguntiæ a Tarantasiensi Archiepiscopo, alienæ gentis homine, sine Pontificis auctoritate inungi voluerit. Jam vero in ejusmodi dissidiis supremam penes Romanum Pontificem esse auctoritatem, præclare ostendit Innocentius in erudita epistola ad Philippi Legatos, deducitque ab Apostolica Sede, quæ in persona Caroli M. a Græcis ad Germanos transtulit Imperium, quæque eligendi ac coronandi potestatem Romani Regis communicavit cum Germaniæ Archiepiscopis, quos inter Coloniensis sibi primas partes vendicet.

His Romæ in senatu Cardinalium decretis, misit Pontifex Guidonem ex Abbate Cistertiensi Cardinalem ac Prænestinum Episcopum, qui sequenti demum anno in Germaniam venit. Festo deinde Simonis ac Judæ ConradusMoguntiunti-

Serrar. in histor. Moguntiac. Chron. Mogunt. Godefr. Arn. Lubec. lib. 6. c. 3.

Moritur Conradus Archiep. Mogunt. a cujus obitu schisma in Ecclesia Mogunt. exsurgit.

guntinus Archiepiscopus Metropolitanus noster, postquam discordantes inter se fratres Ungariæ Reges pacis vinculo composuisset, ex itinere in Passaviensi diœcesi moritur. Funus ejus Wolferus Episcopus honorifice Moguntiam deduxit. Celebris ea tempestate præsul; quippe rebus præclare gestis, & vitæ integritate, decus Episcoporum, ac columen Ecclesiæ; quocum & Bernardo Episcopo nostro, ut supra diximus, magna animorum conjunctio fuit. Ejus morte scissa Moguntina Sedes, aliis, qui ex factione Philippi erant, Lupoldum Wormatiensem Episcopum, aliis Sifridum Præpositum Bingæ ob tumultus in urbe concitatos deligentibus. Quo cognito, Lupoldus cum Philippi copiis Bingam advolat. Inde Sifridus se ad Ottonem contulit; a quo benigne susceptus, & mox regalibus donatus est, & copiis adjutus Lupoldum Binga ejecit. Adeo non tam certamen inter duos Episcopos, quam inter ipsos Reges erat, uter sibi Moguntinum adjungeret; at Pontificis auctoritate post Sifridus in Sede firmatus, quo Ottonis simul partes multum constabilitæ sunt.

Annus Christi 1201.

Innocentii III. Pont. 4. Ottonis IV. & Philippi Regum 4. Bernardi II. Ep. Pad. 16.

Godefrid. Gelen. in Engelb. lib. 1 notat ad c. 3. Quinam Ottoni in expeditio. adversus Philippum adfuerint.

Otto deinde postquam se primus novi sæculi annus aperuit, contracto exercitu, in superiorem Germaniam adversus Philippum expeditionem suscepit, progressus cum Adolpho Coloniensi, & Sifrido Moguntino Archiepiscopis, & Henrico Palatino fratre, eorumque subsidiariis copiis Herbipolim usque pervenit, late per eas regiones terrore armorum circumlato. At quos præterea in exercitu Episcopos ac proceres sibi conjunctos habuerit, docebit nos Ottonis Regis diploma, Herbipoli ea in expeditione consignatum, quo rursus Adolpho Coloniensi Archiepiscopo, ob fidam bello civili præstitam operam, iteratis tabulis Ducatum Westphaliæ & Angariæ confirmat: inductis etiam fratribus Henrico Palatino & Wilhelmo, ut quidquid juris aut ipse, aut hæredes obtendere possent, perpetuum renunciarent. *Testes hujus rei fuere Adolphus Coloniens. Archiepiscopus, Henricus Palatinus Regis frater, Sifridus Moguntinus electus, Hermannus Monasteriens. Episcopus, Imperialis aulæ Cancellarius, Bruno Bonnens. Præpositus, Henricus Comes Seinens. Simon Comes de Teclenburg, Gerhardus Comes de Are, Henricus comes de Cessele, Godefridus comes Arensbergens. Adolphus comes de Monte, Bernardus de Wilepa, Burchardus de Aldenberg, Hermannus de Lippia, Godeschalcus de Pirremunt, Godefridus de Eppenstein, Wulframus Comes Rheni, Rutgerus de Merheim, Rutgerus de Brempta, Wernerus de Bolant, & frater suus Philippus, Hermannus advocatus Coloniens. Hermannus de Alvetre Mareschallus, Otto de Schonenberg, Rejimarus de Rothe, Conradus de Wilre, Simon Aquens. & alii quam plures. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnat. millesimo ducentesimo. Datum apud Wirtzburg, tertio Nonas Februarii per manum Hermanni venerabilis Monasteriens. Episcopi.* Tabulas hasce Gelenius produxit in D. Engelberto superiori anno adscriptas; quas tamen ad initium hujus anni referre libuit, quod per id tempus Otto Rex Herbipolim accessisse referatur a Godefrido. Istic vero cum se nulla hostili manu offerret Philippus, exercitum reduxit ad inferioris Rheni partes.

Juramentum Ottonis Apostolicæ Sedi Novesii præstitum. *Innocentius Epist. 78 Odoric. Raynald. in histor. Eccles. Epistola Guidonis Legati ad Pontif. Godefrid. Trithem. in Chron. Hirsav.*

Et jam Guido Cardinalis, Pontificis legatus, in Galliam advenerat, exque in Germaniam properabat, præmisso Philippo Notario, qui fidem ab Ottone exigeret; quam Rex Novesii VI Idus Junii in celebri Præsulum ac procerum corona juravit: fore nimirum se defensorem Apostolicæ Sedis: conservaturum omnia privilegia Romanæ Ecclesiæ: possessiones, quæ ablatæ, restituturum; quæ recuperatæ, suis ex integro permissurum. Quemadmodum juramentum hoc recitatur inter epistolas Innocentii Pontificis. Post illa Guido Cardinalis Leodio Aquisgranum honorifice accessit, occurrente Ottone Rege, a quo Coloniam deductus; urbemque intravit, ut Godefridus etiam refert, circa festum Apostolorum Pe-

tri, & Pauli; evocatisque vicinis Episcopis ac proceribus Regni, in Ecclesia D. Petri primum Principes omnes, qui Friderico puero fidem dixerant, juramenti religione absolvit; inde Philippum Pontificis nomine Regno nequaquam idoneum pronunciat; simulque ad ceteros Principes mandata dat cum anathematis comminatione, a Philippo desciscere, atque ipsum Ottonem de cetero Germaniæ Regem amplecti.

Consuetudo pulsandi ad elevationem S. hostiæ, & cum ea deferendi ad ægros, introducitur.

Per id tempus, dum Wido Legatus Coloniæ versatur, pium morem ritumque introduxit, ut dum in Sacrificio Missæ Hostia elevatur, nolæ tinnitu signum daretur. Idemque fieri jussit, quoties ad moribundos S. Eucharistiæ Sacramentum deferretur, excitandæ adorationis & pietatis causa. Demum in hoc congressu, rejecto Lupoldo, Sifridus verus Moguntinus Episcopus renunciatur; qui ab ipso Legato primum Sacerdos, deinde Episcopus Coloniæ consecratur. At quinam ex Saxoniæ Episcopis præter Adolphum Coloniensem Archiepiscopum huic celebritati interfuerint in annalium memoria non reperio; quanquam de Bernardo Episcopo nulla fere dubitatio inferri possit.

Guido in epist. ad Innocentium. Odericus ad hunc ann. n. 13. In novo Corbeiæ habito conventu Otto rex declaratur, & Philippus rejicitur. Ibid. Heribertus Hildesiensis Ep. consecratur a Bernardo Ep. Paderb.

Colonia Guido Legatus Corbejam profectus; ubi pro Apostolica auctoritate alium Episcoporum ac procerum conventum indixit; palamque in literis ad Pontificem professus, si modo Episcopi Germaniæ in fidem Ottonis adduci possint, causam Ottonis securam fore. Tanta nimirum tum Episcoporum auctoritas & potestas erat in Imperio. Igitur ad hunc Corbeiensem conventum iterum tertiumque evocati sunt Episcopi totius Saxoniæ, in eoque, ut Coloniæ factum erat, Philippus rejectus, & Otto renunciatus Rex; in absentes vero Episcopos actum est anathematis comminatione. Ac tametsi annotatum non sit in annalibus, quinam Episcopi se subtraxerint, aut quinam præsentes fuerint, certum tamen, Bernardum Episcopum nostrum, & Heribertum Hildesiensem Episcopum accessisse; quod jussu Apostolici Legati eo in conventu Heribertus Hildesimensis electus, a Bernardo antistite nostro consecratus sit Episcopus. Qua super re extat ejusmodi Guidonis Legati testimonium inter monumenta Corbejensia. *Guido Dei miseratione Prænestinus Episcopus, Apostolicæ Sedis Legatus, omnes ad quos literæ præsentes pervenerint in Domino salutem. Notum fieri volumus, quod consecratio venerabilis fratris nostri Hildesimensis, quæ in Corbeiensi Monasterio facta est a dilecto fratre nostro Episcopo Patherbornensi, nostra est facta auctoritate & jussione, Unde nolumus, ut inde temporibus futuris aliquod præjudicium prædicto Monasterio generetur.* Exinde Pontifex Conradum Hildesimensem Episcopum, quod a Cœlestino Pontifice ob merita belli sacri illi facta esset promissio ad altiorem Ecclesiæ gradum ascendendi, in gratiam recepit. Ac postquam se Apostolicæ Sedi submiserat, pœnitentiamque commissi facti egisset, ad Herbipolensem Episcopatum admisit; ea tamen lege, si nova Canonicorum electione facta deligeretur.

Pontifex scriptis ad Bernardum Ep. literis gratias agit pro constanti ejus in Ottonem fidelitate.

Per id tempus Innocentius Pontifex literas ad Bernardum Episcopum Paderbornensem dedit, plenas laudis, & sui erga illum amoris; quibus cumprimis gratias agit, quod causam Ottonis constanter egerit. Eas, quod ab Oderico in historia Ecclesiastica prætermissæ sint, hic referre nostra interest.

Gratum gerimus & acceptum & tuæ devotionis constantiam in Domino commendamus, quod carissimo in Christo filio nostro Illustri Regi Ottoni in Romanum Imperatorem electo, quem nos recepimus jam in Regem & ad coronam imperii congruo tempore disposuimus evocare, fideliter & constanter adhæres, & ei auxilium tribuis & favorem. Super hoc ergo devotionem tuam prosequentes actionibus gratiarum fraternitatem tuam monemus & exhortamur attentius, & p. a. f. s. m. quatenus eidem Regi non obstante juramento, Si quod Duci Sueviæ ratione regni forsitan præstitisti, cum nos illud eo reprobato decreverimus non servandum, viriliter & potenter assistas, & universos consanguineos & amicos tuos ad ejus fidelitatem inducas, ita quod ex hoc gratiam nostram plenius merearis, sciturus, quod, sicuti prius quam ipsum acceperimus in Regem, gratum reputavimus & acceptum, non dimittemus inultum si quis se ipsi duceret opponendum,

dum, non autem te moveant maledicta quorundam.

In hunc modum scriptum a Pontifice ad Coloniensem Archiepiscopum, Episcopum Osnabrugensem, Monasteriensem, Trajectensem, Hildesimensem, Mindensem: ad Abbatem Werdinensem, Abbatem S. Cornelii, aliosque: Præpositum Bonnensem, Ducem Limburgensem, ad Comitem Flandriæ, cui & Paderbornensis commendatur, ut de eo bene mereri non desistat, ad Namurcensem, Loensem, Wassenbergensem, Hochstadensem, Ariensem, Seinensem, Epperfteinensem, Tikenburcensem, Cesselensem, Lippianensem, Hollandiæ, Borensem, Losensem, Teclenburgensem, Montanum, Vianensem, Arnsbergensem, ceterosque Comites, qui Ottonis partes cum Pontifice suscepere. Mirum quot literis Innocentius Pontifex sollicitarit Germaniæ Episcopos, Proceres, Reges & Principes; quantumque laborarit pro Ottone Rege adversus Philippum, ut palam fateri necesse fuerit Ottoni, scriptis ad Innocentium Pontificem literis, se post Deum ei Regnum debere. Quorum omnium tamen post Otto immemor in Pontificem insurrexit, bonaque Romanæ Ecclesiæ haud secus quam Suevicæ gentis Imperatores invasit.

Innocent. Epist. 80. Odericus ad annum 1202.

Annus Christi 1202.

Innocentii III Pont. 5. Ottonis IV & Philippi Reg. 5. Bernardi II Ep. Pad. 17.

Odericus in hist. Eccles. ex epistola Innocent.

Non destitit interim Pontifex per Guidonem Legatum firmare anno proximo Ottonem in Regno. Quam in rem Magdeburgensem & Bremensem Archiepiscopos, ceterosque factionis Philippianæ Episcopos, anathematis comminatione percellit. Eadem constantia Trevirensem Archiepiscopum aggressus, loco movendum denunciat Legato, quod jam partem bonorum & jurisdictionis Trevirensis Ecclesiæ transcripserat Coloniensi; sed quia idem Coloniensis in fide Ottonis nutare cœpit, vehementer eum objurgat, ostenditque quam fœdum factum sit, eum desciscere a Rege, quem ipse coronaverat; *cum Coloniensis Archiepiscopi solummodo sit Reges in Imperatores electos coronare ex antiqua ejus Ecclesiæ dignitate.* Tanta rerum in summis capitibus perturbatio erat. Qua haud parum perculsi ceteri provinciales Episcopi. Quo factum opinor, ut Hermannus Monasteriensis Episcopus, vir hactenus constantissimus ac celeberrimus inter Imperii Principes, in Marienfeldense Monasterium secesserit, tanquam ex his Imperii fluctibus sese in portum subtracturus.

Arnold. Lub. lib. 6. c. 5. Godef. id.

Philippus Rex quo minus in ista animorum inclinatione res suas proferret, obstitit defectio Regis Bohemiæ, & Hermanni Thuringiæ & Hassiæ Landgravii ad Ottonem, in quos arma parabat, quæ proximo anno erupere.

Contra Otto, ut res suas firmaret, cum Adolpho Coloniensi Archiepiscopo, conventum habuit Trajecti ad Mosam, in quo Dux Brabantiæ & Gelriæ Comes reconciliati sunt. Sed mox inter ipsum Ottonem & Adolphum Coloniensem Archiepiscopum oborta lis de teloniis, monetis, & iniquis vectigalium exactionibus, quæ inter ipsos a Guidone Legato composita est, ne ex intestinis hisce dissidiis Philippi Regis causa invalesceret. Nec leve Philippo vulnus fuit hoc anno Conradum Herbipolensem Episcopum, quem hactenus Cancellarium in omni consiliorum moderatione habuerat, a Sicariis, dum ad templum procederet, interfici; quanquam id alii ad initium sequentis anni referant. Sed de hoc Episcopo supra a nobis relatum est. Ut varia de eo fuere judicia, ita Epitaphium hoc scripto proditur.

Arnold. Lub. lib. 7. c. 2. Godefrid. Trithem. in Chron. Odericus in hist. Eccles. ad an. 1203 Chron. Montis Sereni.

Hic procumbo solo sceleri dum parcere nolo,
Vulnera facta dolo dent habitare polo.

Bernardus Episcopus noster, cujus hic penultimus vitæ annus fuit, ex senio ad vitæ exitum provectus, quantum a publicis otiis nactus fuit, totum impendit in res sacras, & dotanda sacrarum Virginum Cœnobia, ut earum precibus sibi Deum propitium demereretur. Quam in rem ternæ sunt tabulæ, quibus Wilbacensi Virginum Monasterio liberaliter benefecit. Harum

Bernardus Ep. totus est in dotandis & exornandis cœnob. &c

primis

primis aliquot prædia donat: alteris decimas; quas vel a Bernardo Comite de Lippia consanguineo suo, vel ab aliis redemerat, transcribit, tertiis advocati onere liberat. Omnes hæ literæ testibus consignatæ, & anno Episcopatus XVI memorantur scriptæ, qui ut supra monuimus annus ordinationis censeri debet, cum hic ab electione ejus XVII procurrat. Aliis præterea tabulis Gerdensi Virginum Cœnobio consulit, bonaque sibi transcripta Virginibus donat. Testes adscribuntur prope iidem, qui in superioribus literis, *Henricus Decanus, Lambertus Præpositus, Meinricus & Alexander Priores, Conradus Custos, Theodoricus Scholasticus. Ex Ecclesiæ fidelibus Hermannus de Lippia, Bertholdus de Schonenberg, Bertholdus & Thietmarus fratres de Buren, Amelungus vice Comes. Ex Ministerialibus Wernerus de Brakele, Conradus Camerarius, aliique quam plures.* Et tanquam calamitosa simul tempora deploraret, omnes has literas tempore dissensionis inter Ottonem & Philippum confectas refert. Subinde III Nonas Septembris Bernardus ad Bredelariense suæ diœcesis Cœnobium profectus, cœmeterium ejus loci consecrat, convocatoque populo Sacramentum confirmationis impertit. Id quia in Bredelariorum monumentis annotatum reperimus, haud dubium, quin religiosissimus Episcopus quotannis diœcesin suam perlustrando ceteris quoque incolis diligentissime idem administraverit; quod multa ejusmodi ob incuriam Scriptorum, & temporum injuriam de horum temporum Episcopis desideremus, quæ per obscura quædam vestigia investiganda remanent. Quemadmodum ex Gerdensis Cœnobii literis hoc anno datis scribit Bernardus, se pro more in cœna Domini Synodum celebrasse cum Clero & religiosis viris, ad disciplinam Ecclesiæ servandam.

Litera Bredelariensis. Jongelinus in Notit. Ordinis Cistert.

Annus Christi 1203.

Innocentii III. Pont. 6. Ottonis IV & Philippi Reg. 6. Bernardi II. Ep. Pad. 18.

Spondanus in Annal. Odoricus in histor. Eccl. Innocentii Epistolæ. Arnold. Lub. l. 7. Godefrid. Ursberg. Albert. Stad. Chron. Mont. Ser. Nova in Palæstinam expeditio, qua Constantinopolis capta. Novæ in Imperio ex schismate turbæ.

Accesserat per hæc annus hujus sæculi tertius, nova expeditione in Palæstinam celebris; quo certatim Itali, Germani, Galli, Ungari, Belgæ, Angli, hortatu Innocentii Pontificis, ad crucis signa convolarunt, tanto apparatu classis, cumprimis Venetæ, tantaque exspectatione, ut totum regnum Hierosolymitanum rediturum in manus Christianorum crederetur. Hac expeditione primum Constantinopolis mari & terra simul a Balduino Flandriæ Comite ac Bonifacio Marchione Montisferrati intra octiduum expugnata, redditaque Isaacio Angelo, cujus filiam Philippus habebat in matrimonio. Ea in expeditione e Saxoniæ præsulibus memoratur Conradus Halberstadensis Episcopus, qui multis sacrorum ornamentis Constatinopoli allatis suam locupletarit Ecclesiam.

At in Imperio omnia ex schismate turbida. Pontifex ut Magdenburgensem, Bremensem & Salisburgensem Archiepiscopos a Philippo ad Ottonis partes traheret, extrema minatur: Trevirensis frustra sollicitatur: Coloniensis ægre adhuc retentus in fide Ottonis. Quo se verterent Episcopi? cum omnes prope Germaniæ Archiepiscopi, præter Moguntinum, Philippo hærerent. Interim Philippus armis infelix. Nam cum in Hermannum Thuringiæ & Hassiæ Landgravium, qui ad regnum quoque aspiraverat, quod sorore Friderici Imperatoris genitus esset, arma converteret, regionesque late devastaret; Landgravius subsidio Ottocari Bohemiæ Regis, & Henrici Palatini Philippum fugat, compellitque intra Erfurtum se recipere. Ibi in nonum diem obsessus Rex noctu elabitur ad Theodorum Misniæ Marchionem, viresque instaurat. Insequitur Rex Bohemus, & Palatinus, quibus haud multo post Otto Rex cum novo se jungit exercitu, ex Saxonia & Westphalia contracto; indictisque Merseburgi comitiis, Bohemum iterum festo Bartholomæi Regem coronat, quo cum simul Landgravius fidem Ottoni jurat.

Otto quo Goslarienses Philippo Regi juratos affligeret, castrum Herlingsbergam, in edito prope Widelagam monte construxit, præmunitque; & quia

quia alterum ex Occidentali parte castrum Lichtenbergam insidebat Otto, ita ex utroque infestabat cives ut multi urbe excesserint.

Divisio paternæ hæreditatis inter Ottonem R. & fratres facta Paderbornæ.

Per id tempus anni convenere tres fratres, Otto Rex, Henricus Palatinus & Wilhelmus, Paderbornæ, stipati Episcoporum & procerum multitudine. Ac ne qua ipsos dissensio armorum, animorumque commutatio disjungeret, partiti sunt inter se paternam hæreditatem. Ea vero divisio, uti præsente Bernardo Episcopo nostro, qui primus inter arbitros memoratur, facta sit, quantum Ottoni Regi cum Brunswicensi urbe cesserit, hæc tabula Henrici Palatini indicabit.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Henricus Dei gratia Dux Saxoniæ, & palatinus Comes Rheni &c. Quoniam omnia quæ aguntur in tempore quadam mutabilitatis lege tendunt ad interitum, cautum est litteralis adminiculi fulcimine facta roborari, quæ semper tanquam præsentia futurorum sunt memoriæ commendanda. Notum sit ergo tam futuri quam præsentis ævi fidelibus, quod nos una cum dilectis fratribus nostris Serenissimo Domino nostro Ottone Romanorum Rege & semper augusto, & Wilhelmo, patrimonii nostri divisione fraterne & unanimi consensu apud Padelburnam celebrata portionem jam dicto fratri Domino nostro Ottoni Romanorum Regi a nostris segregatam & sibi provenientem istis terminorum interstitiis certissimis distinximus. Incipit itaque in hoc loco. Brunswic suum est & omnia ibi attinentia, & terra usque Nortburg sua est, a Nortburg usque Daulo, a Daulo usque Hunckesbotte, a Hunckesbotte usque Schwibecke, a Schwibecke usque Varesvelde, & Varesvelde suum est, & hoc loco terra est sua usque Wadenberge, a Wadenberge usque ad navigium Wagersseve, a Wagersseve usque in montem, qui dicitur Hart ad Villam Remibecke, & ab illo loco totus mons Hart suus est, castrum Somerschenburg, & omnia attinentia sua sunt, quidquid in quam est in circuitu illo usque Brunswic, quod Patris nostri Henrici Ducis piæ recordationis fuit in prædiis, cessit in partem fratris, & Domini nostri Ottonis Romanorum Regis, in alio latere a Brunswic usque Flotwede terra sua est, & ipsum Flotwede, dimidium a Flotwede usque Hannovere terra sua est, a Hannovere fluvius Leina superius usque Northeim, & juxta Northeim usque ad montem Plesse suum est, a monte Plesse usque Gottinge, a Gottinge usque Hanestein, a Hanestein regia strata usque Moguntiam. Quidquid est infra terminum istum versus Brunswic tam in ministerialibus quam in prædiis & castris totum suum est &c. & totum patrimonium in Thuringia quod erat patris nostri suæ cessit parti. Hujus rei testes sunt Bernardus venerabilis Padelburnens. Episcopus, Hartbertus Hildesheimens. Episcopus, Widekinus Corbeiens. Abbas, Heribertus Werdinens. Abbas. Laici nobiles Simon Comes de Stumpenhusen, Conradus de Dikka & Constantinus filius ejus, Hermannus de Lippia, Henricus de Danne. Ministeriales, Conradus de Wilre, Simon Aquensis Camerarius, Ludolphus de Aßbeke & Boldewinus frater ejus, Fridericus de Volckmarode, Basilius de Osterode, Elardus de Itoberge, Ludolphus de Bortfelde, Otravenus de Rotdorp, Hartwig de Utessem, & alii quam plures. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCIII, Indict. quinta, præsidente sanctæ Romanæ Ecclesiæ Papa Innocentio hujus nominis tertio, regnante Serenissimo Domino nostro Ottone quarto Romanorum Rege, & semper augusto, anno regni ejus quarto. Ut autem hæc divisio nec a nobis, nec ab aliquo Successorum seu hæredum nostrorum inposterum unquam rertactari valeat, præsens scriptum hinc inde conscribi, & nostri impressione sigilli ac fratris nostri Wilhelmi præcepimus communiri.

Ad proximum hunc Bernardi congressum accedunt ex hoc postremo vitæ ejus anno binæ donationis literæ, Gerdensi Virginum Cœnobio datæ; in quibus, tanquam mortis imminentis præscius, fatetur sui esse muneris, eis amorem & liberalitatem impendere, qui laudabile & sanctum religionis institutum amplexi sunt, ut eorum precibus apud Deum adjutus mortalitatis viam feliciter decurrat. Quare Virginibus istis, inter quas innocentiæ custodiam & districtam propositi, religionisque observantiam compererit, se cumprimis obligatum agnoscit. Donumque ejus postremum fuere decimæ, & domus suo ære comparata donata-

Bernardi Ep. Paderb mors & commendatio.

nataque. Utræque hæ literæ anno MCCIII consignatæ leguntur, ut jam trinis literis constet Bernardum in hunc etiam annum prorogasse vitam suam, fallique Bruschium, qui anno MCCII obiisse scribit. Sed nec hic multum superstes, IX Cal. Maji excessit e vita, quemadmodum id in necrologio Herisiensi, aliorumque Monasteriorum annotatum accepimus. Gobelinus, Bruschius, Kersenbrochius XVI annis præfuisse scribunt. Sed ii uti exordia Episcopatus male capiunt (quemadmodum supra ostendimus in obitu Sifridi Episcopi) ita falluntur in anno mortis, quem 1202 esse volunt, cum in hunc 1203 protrahendus sit. Quapropter gesti Episcopatus tempora certius publicis tabulis in XVIII annum produximus. Præsul certe, quantum ex tot donationum literis æstimare fas est, quæ apud nos ex omnibus prope Cœnobiorum & Collegiorum tabulis collectæ servantur, quantumque ex rebus ab eo gestis colligas, religiosissimus, & vitæ integerrimæ, cui primæ semper curæ fuit, cleri & religiosorum disciplinam conservare secundum majorum instituta, fovere pauperes & jus omnibus dicere, pacem colere cum vicinis Episcopis, nec publicis se miscere, nisi quantum necessitas posceret. Ottonis partes constanter tenuit, quod Apostolicæ Sedi omnem venerationem & obsequium deferret, eoque apud Innocentium Pontificem & Guidonem Legatum in magna æstimatione fuit. Gessit Episcopatum turbatis temporibus, quorum postrema hæc difficillima fuere ex dissensione Regni inter Ottonem & Philippum, quod toties in postremis suis etiam literis deplorat, ut visus sit Deum hoc anno tandem ad quietiorem cœlitum vitam evocare.

Obit & Hermannus Monaster. egregiæ virtutis præsul.

Hoc ipso quoque anno, ut Godefridus scribit, *mortuus est Hermannus Monasteriensis Episcopus, & facta est dissensio pro electione.* Quare & hunc Episcopum, religione in Deum, morum sanctitate, & rerum gestarum gloria in paucis celebrem, post XXVIIII annorum labores Deus ex hisce Imperii turbis ad immortalem vitam transtulit. Nam quanta apud Fridericum & Henricum VI Imperatores in auctoritate fuerit, quæque in expeditione sacra, & in variis legationibus, ac Principum conventibus egerit, quantumque ex Cancellarii munere apud Ottonem pro pace Imperii laborarit, supra diximus. Nec minus de suo Episcopatu laudabiliter meritus, quem cognomento Pium ejus ævi Patrem Patriæ dixere Monasterienses. Hujus Episcopi præclara monumenta sunt Basilica Cathedralis, Urbs Monasteriensis cum portis & mœnibus ex incendii ruinis instaurata. Ejus liberalitate duo Canonicorum in urbe Collegia D. Ludgeri & Martini condita. Duo præterea ab eo castra e fundamentis erecta, Nienburgum ad Dimolam fluvium, & Landeggium in Embslandia. Illud nobilium inopum ac Ministerialium domicilium, hoc vero munimentum adversus Comites Teclenburgenses & Twentios esse voluit, quod in ea tempora inciderat, quibus sago non minus quam toga opus erat ad defensionem Episcopatus. Quare sumptis etiam adversus Hermannum Ravensburgicum Comitem armis, qui ex Philippi Regis factione diœcesin infestabat, Bilfeldiam obsedit, expugnatoque Oppido, imperatum civibus urbis suæ mœnia demoliri; utque ad posteros etiam victoriæ signum transiret, jussi sunt præterea cives omnium quercuum, quæ in vicino nemore erant, capita amputare, quarum exinde trunci sine cacuminibus, & ramis ad multos annos instar tropæi conspecti stetere. Sed omnium operum ejus pulcherrimum fuit Cœnobium Marienfeldense, quod eo auctore adjutoreque conditum fuit, & mox religiosis viris, opibusque totius Westphaliæ florentissimum extitit; in quod postremum ipse Episcopus turbarum bellorumque pertæsus secessit, vitamque inter Cœnobitas amplexus est. Tradunt præterea Marienfeldenses, religiosum etiam apud se Monachi habitum abdicato Episcopatu induisse, quod hac sepulchri inscriptione constare volunt.

Nobilis hic Præsul a Sede sua jacet exul
Propter te, Christe, pro te, sua qui dedit & se.
Hic primum templi lapidem jaciens jacet isti
Subjectus lapidi, templi lapis ipse superni
Vivus, & electus sit sacris ædibus aptus
Et sibi jungat eum lapis, utraque qui facit unum.

Sed hi versus nondum satis nos expediunt, utrumne abdicato Episcopatu religiosam vitam sit professus, eo quod habitu Episcopi cum mitra & omnibus Pontificis indumentis Cippo insculptus conspiciatur, & ab obitu Hermanni, ut Godefridus memorat, primum contentio de Episcopatu exorta sit; præterquam, quod nullus Scriptorum de exilio hujus Episcopi, aut de Episcopatu abdicato, sumptoque Monachi habitu meminerit. Sed quoquo modo se ista habeant, haud ultra annum hic quietis vitæque privatæ locus Hermanno esse potuit, quod superiori adhuc anno, ut diximus, in aula Ottonis Regis & Cancellarii munere versatus sit. Mortem Hermanni Monasteriensis & Bernardi Paderbornensis Episcopi in eundem annum contulimus, quorum hic mense Aprili, ille Junio excessit; ita prope se consecuti, nimirum ut quos integerrima semper vita animis, consiliis, & laboribus pro Ecclesia susceptis inter se devinxerat, hos pro meritis suis exitus & vita cœlo simul conjungeret.

ANNA-

ANNALIUM PADERBORNENSIUM

LIBER X.

BERNARDUS III.

IN ORDINE XX.

OLIVERUS XXI.

WILLEBRANDUS

XXII.

EPISCOP. PADERBORN.

BERNARDUS eo nomine III. ac XX. EPISCOPUS PADERBORN.

Annus Christi 1203.

Innocentii III Pont. 6. Ottonis IV & Philippi Reg. 6.
Bernardi III. Ep. Pad. 1. inchoatus.

Gobelin. ætat. 6. c. 63 Bruschius in cat. Episcop. Crantz. Kersenbr.

Annus Christi Mcciii, qui nobis Bernardum II. Episcopum sustulit, idem mox nobis Successorem dedit Bernardum III, ex eadem illustrium Osedorum Dynastarum familia, ex qua Bernardum I. jam ante Paderbornensis Ecclesia sortita erat. Hanc vero Osedorum familiam, quia Bernardus II. sibi consanguineam scribit in tabulis Gerdensis Cœnobii, satis jam constat, tres consanguineos Episcopos ejusdem nominis intra unum sæculum Paderbornensi Ecclesiæ obtigisse;

gisse; qui praeclara omnes cum laude bonoque Episcopatum administravere. Habuit & Bernardus III sororem Abbatissam Monasterii Bodecensis, quod tum celebre nobilium Virginum Collegium erat: nec aliae tum praeerant, quam ex primaria nobilitate delectae, qualis haec Osedorum erat. Sed grata non minus apud Canonicos manebat memoria Bernardi primi, praestantissimi, & praeclare de Paderbornensi Ecclesia meriti Episcopi. Quo factum, ut cum egregiae quoque Episcopi dotes virtutesque conspicerentur in Bernardo III, hunc illi ex Collegio suo concordi omnium suffragatione delegerint Episcopum. Is deinde a Sigefrido Moguntino Archiepiscopo ac Metropolitano suo consecratus Episcopus; jura vero regalia ab Ottone Rege donata accepit, cui & fidem juravit. Utrumque constabit ex epistola Innocentii ad annum 1205 recitanda, qua Bernardo levitatem exprobrat, quod his beneficiis ab utroque affectus, postea cum Adolpho Coloniensi & Joanne Trevirensi Archiepiscopis desciverit ad partes Philippi Regis.

Bernardus III ex nobili Osedorum familia xx Ep. Paderb.

Non ea concordia successit electio Monasteriensis Episcopi. Quippe Hermanno mortuo, *Priores & Ministeriales, ut Godefridus refert, elegerunt Ottonem majoris Ecclesiae Praepositum; Comites autem & liberi ipsius Altinensem Abbatem de Clabolt. Unde continuo Episcopatus diversis calamitatibus pessundari coepit.* At quod hic a Godefrido praetermissum est, scribit Caesarius, Engelbertum videlicet Altenae Comitem, qui tum Coloniensis Ecclesiae Praepositus erat, eligentium suffragiis expetitum, designatumque esse Monasteriensem Episcopum in locum Hermanni; id vero sublime in Ecclesia munus cum ipse Engelbertus recusaret, obtenderetque adolescentiam, quod vigesimum secundum aetatis annum nondum egressus esset, acquievere Monasterienses; suffragiis in alios conversi. Quanquam Engelbertus altiori in Ecclesia dignitati a Deo designatus, delectusque post Coloniensium Archiepiscopus, Divorum numerum auxerit. Monasteriensium dissidia haud multo post composuit Otto Rex, qui per id tempus Tremoniae versabatur; exclusisque nobilibus & Ministerialibus, liberam penes Canonicos electionem esse jussit. Id quod hactenus tanto Pontificum labore ab Henrico V. & Friderico Imperatore expugnatum, veterique juri assertum erat; ut magnopere fallantur Monasteriensium fastorum Scriptores, qui liberam sui Episcopi electionem primam Ottoni IV. Regi adscribunt. Igitur Canonicorum concordibus suffragiis delectus Otto Bremensis Praepositus, ex illustri Comitum Hollandorum & Benthemensium familia: quam Beka in fastis Ultrajectensibus a Florentio Hollandiae Comite ad Theodoricum, ab illo rursum ad Florentium II & Ottonem fratrem, eumque Benthemensem Comitem ac Praefectum Twentiae, a Balduino fratre & Trajectensi Episcopo impositum, deducit. Hujus Ottonis Comitis filius hic Otto delectus Monasteriensis Episcopus creditur, magnis tum familiae viribus innixus; eoque in locum Hermanni, & in tutelam nobilis hujus Episcopatus expetitus: ita hi duo Regis studio Episcopatum ingressi.

Godefrid. in Annal. Monast. Ep Otto post dissensionem eligentium, studio Ottonis R. delectus *Caesarius lib. I vitae S Engelb. c. 2.*

Inter primas vero Principatus sui curas habuit Bernardus Episcopus noster, pacem atque amicitiam firmare cum vicinis; e quorum numero Widekindus Corbejensis Abbas, questus multa sibi e castro Desenbergo damna illata esse a superiori Episcopo. Haec controversia in hunc modum per arbitros composita.

Bernardi Ep. concordia cum Widekindo Abbat. Corbej. inita super castro Desenberg.

Bernardus tertius Dei gratia Paderbornensis Episcopus. Sciat praesens aetas & cognoscat universa posteritas, quod bene primo tempore Pontificatus nostri Dominus Widekindus Corbejensis Abbas quaestionem nobis movit super castro Desenberch, & super quibusdam damnis, quae se a nobis, & maxime praedecessore nostro sustinuisse dicebat. Fideles itaque & Ministeriales & suae & nostrae Ecclesiae partes suas ad bonum pacis fideliter interponentes persuaserunt nobis, quod compromisimus in arbitros & tactis Evangeliis juravimus, quod per omnia staremus ipsorum ordinationi. Statuerunt igitur quod castrum Desenberch pari labore & paribus expensis destrueremus, & quod de cetero montem illum nulli hominum conferremus, neque odii neque dilectionis contuitu, qui praesidium vel aliquam munitionem in eo exstrue-

exstrueret, sed terram faceremus arabilem, & omne emolumentum de novellationibus, decimationibus, & quibuscunque proventibus similiter haberemus. Si vero gravamen aliquod vel damnum hujus rei causa emergeret, quod bono zelo & totis viribus nos vicissim juvaremus. Ipsi quoque arbitri interposito juramento certos nos reddiderunt si necessitas exigeret, quod fideliter & efficaciter nobis assisterent. Statuerunt praeterea, si nos aliquid in novalibus, molendinis, vel in aquis indebite occupasse videremur, & Dominus Abbas ostenderet hoc sibi jure competere, quod amice dimitteremus, vel in beneplacito ipsius retineremus, & quod ipse idem faceret nobis, si forte aliqua injuria a se vel a suis nobis esset illata. Statuerunt etiam, quod nec nos homines suos, vel ipse nostros ad aliqua cogat obsequia, & si aliquo casu factum fuerit, quod infra VI septimanas emendetur. Ad hæc statuerunt, quod decimæ illi super LX. mansos, quorum XXVIII sunt in Meinberge, & X in Hestene, & VIII in Kuneclo, & Helgerssen, & VIII in Heiligeberche, & IV in Balderborch ab antecessore nostro collatæ, adjiceremus decimam super XL. mansos exstirpandos in bonis Corbeiensis Ecclesiæ redditibus Domini Abbatis, & fratrum præbendam specialiter pertinentibus nulli alii prius conferendam, nisi horum XL mansorum cum prædictis LX numerus adimpleatur, & annonam, quam prædecessor noster in commutationem illius decimæ de jam dictis LX mansis acceperat, & Comiti Amelungo de Parburnen postmodum feudali jure concessit, assignavimus XX moldra ejusdem mensuræ, & annonæ in curia Winethe, donec ea a Comite possimus absolvere & in proprietatem Corbejensi Ecclesiæ reducere valeamus. Volentes igitur venerabili & dilecto amico nostro, & Ecclesiæ suæ, quantum in nobis est, providere, Successores nostros cum consensu Capituli nostri in eadem pacta obligavimus, & quia facta hominum cum hominibus transeunt, nec constitutio nostra post diem vocationis nostræ oblivionis contingat nube fuscari; præsentem paginam sigillo nostro, & sigillo Ecclesiæ nostræ communitam posteris nostris in argumentum veritatis transmittimus, auctoritate Dei & Sanctorum omnium, & nostra districtione mandantes, ne quis ullo ingenio contra hæc ordinationis pacta venire præsumat. Acta sunt hæc anno Incarnationis Domini MCCIII *Indictione* VI. *Pontificatus nostri Anno* I. *Testes hujus rei sunt Lambertus Præpositus, Tidericus Decanus, Henricus Præpositus sancti Petri, Tidericus Scholasticus, Conradus Custos, Joannes Cellerarius, Vulframmus, Hermannus novæ Ecclesiæ Præpositus, Hermannus, Tetmarus, Cratto, Everhardus, Volcquinus, Conradus, Hermannus, Volcbertus, Fredericus, Adolfus. Laici: Bernhardus Bercule, Hermannus de Scardenberch, Bernardus de Northe, Hermannus Comes de Wartberch, Henricus Dapifer de Parborne, Hermannus Pincerna, Gerhardus Scultetus, & iidem hi fuerunt arbitri Domini Episcopi de prædicta ordinatione. Fuerunt autem hi arbitri Domini Abbatis: Bodo de Hoenborh, Hermannus Bercule, Conradus de Amelungessen, Raveno de Ortberche, Ludolfus dictus Burgravius, Arnoldus de Porta, Henricus de Lutmersen.*

Ac licet tunc in eversionem Dasenbergæ convenerit inter Episcopum & Abbatem; non tamen vetus illud castrum, quod tam celebre hactenus fuit a prima Caroli M. expugnatione, ita eversum, quin posterioribus sæculis reparatum fuerit; ut multis exponit Ferdinandus Episcopus noster in monumentis Paderbornensibus. Et vero quia magnæ per id tempus auctoritatis erat Widekindus Abbas inter præsules, qui Ottonis partes tuebantur, Innocentius Pontifex brevi quoque diplomatis scripto omnia jura Corbejensium, & privilegia a majoribus data, ad preces Widekindi, Apostolica auctoritate præmunit.

Innocentius Episcopus Servus Servorum Dei Dilecto filio Widekindo Abbati Corbejensi salutem & Apostolicam benedictionem. Solet annuere Sedes Apostolica piis votis, & honestis petentium precibus favorem benevolum impertiri. Eapropter Dilecte in Domino Fili tuis justis postulationibus grato concurrentes assensu, libertates, immunitates, & dignitates Monasterio Corbejensi per prædecessores nostros indultas, & eorum privilegiis confirmatas, exemptiones etiam sæcularium exactionum per Principes sæculares concessas eidem authoritate Apostolica confirmamus, & **Confirmantur ab Innocentio Pont. immunitates Cœnobii Corbej.**

præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & B. B. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Anagniæ 2 Idus Decembris. Pontificatus nostri anno sexto.

Annus Christi 1204.

Innocentii III Pont. 7. Ottonis IV & Philippi Reg. 7 Bernardi III Ep. Pad. 1.

Godefrid. Arnold. Lub. lib. 7. Ursberg. Trithem. Naucler.

Turbulentissimus dehinc sequitur annus, quo Philippus Rex primum cum exercitu intravit Saxoniam, disjecturus Hartinginbergum castrum, ex quo Goslarienses, ut diximus, ad extrema prope infestabantur. At postquam Ottonem Regem cum Saxonum exercitu sibi occurrentem didicit, convocatis in consilium belli præfectis, satius habuit in præsens recedere, quam prælium cum periculo cladis subire. Haud multo post, mense Julio, cum validiorem contraxerat exercitum, Thuringiam ingreditur, ad Landgravium Ottonicarum partium debellandum. Ille cum molem belli in se trahi videret, evocato in auxilium Bohemo, ausus est rem prælio velle committere; at Bohemi, gens levis, territi Germanorum armis, noctu e castris profugiunt. Quorum ope destitutus Landgravius, cum & a Bohemis, & Regiis provincias suas extremum vastari videret, Philippo supplex reconciliatur. Hoc successu Philippus Rex lætus, Andernacum movet; ac per Joannem Trevirensem Archiepiscopum, per Spirensem, atque Constantiensem Episcopos, Adolphum Coloniensem Archiepiscopum sollicitat. Valuit ad id cumprimis Wilhelmi Juliæ Comitis opera, viri callidi, qui cum jam ante comperisset Coloniensem in fide Ottonis nutantem, & nummorum corruptioni obnoxium; Philippo auctor est, offerat Coloniensi 900 marcarum munus, Salveldiæ possessiones, aliaque Ecclesiæ suæ bona, quæ subtraxerat, reddenda. Quibus Archiepiscopus delinitus, turpi pactione inita, ab Ottone ad Philippi partes transit, immemor famæ, juramenti, Pontificis gratiæ, & beneficiorum ab Ottone acceptorum. Laboratum deinde in Henrico Brabantiæ Duce traducendo ad Philippi partes, ad quod Coloniensis omne studium obtulit; nec res successu caruit. Quippe haud multo post, festo D. Martini, Confluentiæ alius conventus indictus, in quo Coloniensis & Brabantinus palam Sacramentum fidei dixere Philippo; & quo nihil Philippo gratius accidere potuit, ultro respondit Coloniensis, se Philippum Aquisgrani primo, quo vellet, die inuncturum Regem; quod proximo dehinc anno factum est. Tum vero res Ottonis procidere, & Philippi potentia assurgere visa. Jam & Henricus Palatinus ab Ottone fratre ac Rege discesserat ad Philippum, metu Philippi Regis, qui Palatinatum Rheni se illi ademptorum minabatur. Qua repentina mutatione rerum Archiepiscopus Trevirensis, & Abbas Corbeiensis, & Bernardus Episcopus noster ad Philippi partes transiere, haud levi nominis aspersa macula. De ceteris Saxoniæ præsulibus nihil compertum habeo.

Res Philippi R. descì scentibus ad eum pluribus Principibus & Episcopis, eriguntur.

Bernardus interim hoc anno controversiam, quæ inter sororem ejus Gertrudem, Abbatissam Bodecensis Collegii Canonicarum Virginum, ac Dapiferum ejus intervenerat, hoc anno per arbitros composuit. Quam in rem tabulæ hæ publicæ apud nos asservantur.

Controversia, quæ erat inter Abbatissam Bodecens. & Dapiferum ejus, a Bernardo Ep. componitur.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ego Bernardus Dei gratia Paderbornensis Ecclesiæ Electus omnibus fidelibus, ad quos pagina ista pervenerit, perpetuam in Domino salutem. Venerabilis soror nostra Domina Gertrudis Budecensis Abbatissa accessit aliquando ad præsentiam nostram, & coram nobis conquerendo proposuit, quod Conradus miles Dapifer ejus occasione officii sui in multis eam vexaret indebite, & quod sub specie ministrandi multa in præjudicium ipsis faceret, quæ nunquam ab aliquo antecessore fuissent attentata -- Causa igitur pari consensu partium & nostra permissione a judicio translata fuit ad arbitros, & per eos decisa ---- Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCIIII, Indictione VII, sedente Domino Innocentio, regnante Domino Ottone.

Ottone. Testes hujus rei sunt Lambertus Præpositus, Henricus Decanus, Conradus Custos, Thidericus Scholasticus, Johannes Cellerarius. Laici Amelungus Comes, Henricus Dapifer, Gerardus, Anselmus, Hildeboldus, Helmwicus, Hinricus, Bertoldus. Et Budecensis Ecclesiæ Ermendrudis Præposita, Gysla Decana, Justina, Margareta, Clerici Henricus, Theodoricus, Hermannus, Bertoldus. Layci Thietmarus advocatus, Heremannus, Herebordus, Henricus, Basilius, Ludolfus, Rotgherus, Luitfridus, & alii plures.

Hisce tabulis, quia inter Virgines ejus collegii Præposita & Decana notatur, satis simul proditur, institutum Canonicarum Virginum eo quoque tempore, uti Bodecæ a D. Meinolpho introductum erat, viguisse; quemadmodum id in Herivordensi, Herisiensi, aliisque per Saxoniam ejusmodi Virginum Collegiis antiquis monumentis commonstravimus. Producuntur, & aliæ literæ hoc anno datæ ex tabulario Coloniensi, quibus Otto Rex, in conventu Episcoporum & procerum, Adolpho Coloniensi Archiepiscopo Salveldienses possessiones aliaque prædia ac bona Ecclesiæ Coloniensi reddit. *Testes hujus rei Dithmarus Mindensis, & Bernardus Paderbornensis Episcopus, Præpositus Sanctensis, Præpositus Bonnensis Bruno, Mechtildis Ducissa Brabantiæ, Balduinus. Comes Flandriæ, Otto Gelriensis, Arnoldus Comes de Clive, Henricus Comes Seinens., Simon Comes de Teclenburg, Arnoldus Comes de Altena, Wilhelmus Comes Juliacens., Gerhardus Comes de Are, Conradus de Dicke, Gisbertus & Rutgerus de Bremipte, Otto de Wickerode, Henricus & Gerlacus de Welmestein, Hermannus Advocatus Coloniensis, Hermannus de Altere Mareschallus, Otto Camerarius, Reinerus de Recke, Albertus de Torcke, & alii plures honorati viri.* Tabulas hasce etsi sinceras agnoscam, superiori tamen aliquo potius, quam hoc anno consignatas dicere libet, quod in his Balduinus Flandriæ Comes testis sistatur, qui per id tempus in Græciam profectus, hoc anno Constantinopolim cum Dandalo Venetorum Duce expugnavit, & a Teutonicis Constantinopolitanus Imperator appellatus est, quod vel ex ejus literis, ad Adolphum Coloniensem Archiepiscopum super hac felici expeditione datis, constare poterit; ut Bernardum potius secundum, quam tertium hic testem produci censeam.

Otto Rex Ecclesiæ Coloniensi restituit possessiones Salveldienses.

Arn. Lub. Godefrid.

Quæ dum in Imperio fiunt, res Christiana multo laudabilius per Westphalos & Saxones in Livonia agitur. Nam ex quo a Cœlestino Pontifice harum gentium conversio excitata adjutaque est, ut Arnoldus Lubecensis scribit, *ex tota Westphalia, Saxonia & Frisia Prælatorum, Clericorum, militum, negociatorum, pauperum & divitum conventus fuit, qui Lubecæ comparatis navibus, armis, & annona in Livoniam pervenerunt.* Quos inter multi sublimes ac nobiles signo crucis insigniti arma susceperunt ad barbaras gentes perdomandas, & cultum Christi propagandum. His auxiliis inflammatus Bertholdus, qui secundus post Meinardum Livoniæ Episcopus fuit, & Bremæ ab Hartwico II Archiepiscopo consecratus, mirifice religionem christianam per Livoniam propagavit firmavitque. Is vero hoc anno, cum exercitum cruce signatum deduceret adversus Estios, Livones, Barbarosque Christianis infestos, incidit cum duobus sociis in manus hostium, a quibus interemptus est. Ceterum corporibus aliorum æstatis calore putrefactis, Episcopi corpus postea intactum incorruptumque repertum est. Bertholdo subrogatus Albertus Bremensis Canonicus, ætate quidem juvenis, sed morum gravitate, e prima Saxoniæ nobilitate, zelo religionis, & magnis ad res gerendas animis plenus, Innocentium Pontificem appellavit, misso, ut quidam volunt, Bernardo Lippiensi Abbate & Theodorico Romam pro subsidiis sollicitandis. Pontifex, ut rem tanti momenti promoveret, Sacerdotes, Clericos, & quotquot e nobilitate & populo Saxonico cruce signati ad profectionem in Palæstinam venerant, cohortatur ad Livoniæ expeditionem: ob id vota eorum, quæ fecerant, in hujus profectionis accelerationem commutavit. Qua super re extat Innocentii epistola ad Henricum Bremensem Archiepiscopum, ceterosque provinciales ejus & Saxoniæ Episcopos. Nova inde Saxonum & Westphalorum expeditio suscepta in Livoniam. His Albertus

Arnold. Lub lib. 7. c. 9. Balthasar. Russon. in Chron. Livon. Histor. Bremens. Archiep. Gelenius in suffrag. Duglossus seu Joannes Longinus histor. Polon. lib. 6. Chytræus in Livonia.

Bertholdus Livonum II. Episc. occiditur.

Albertus illi subrogatus subsidia contra Livones a Pontifice efflagitat.

Odericus in hist. Eccles. Innocent. epist. 139

tus

Et primus Livoniæ Archiepiscop. constitutus; rem christianam valde promovet.

tus Episcopus confirmatus, majoraque aggressus, Rigam urbem primum condidit; in qua & primus Livoniæ Archiepiscopus consedit; postquam auctoritate Pontificis impetrata, novos Episcopatus, Uggenensem, & Dorpatensem, seu, ut alii volunt, Seloniensem atque Estiensem instituisset. Seloniensium primus postea Episcopus Bernardus de Lippia, Estiensium vero Theodoricus Alberti consanguineus. Inde Albertus alios atque alios Episcopatus erexit. Ac mirum, quam feliciter Christi religionem, Pontificis auctoritate & studio recreatus, provexerit: quos Clericos & Monachos; quos nobiles & milites in sacram militiam adscriptos, ex Westphalia & Saxonia in vineam illam attraxerit. Auctor est Duglossus, per id tempus ordinem fratrum, qui de militia Christi nuncupatus, insigne gladii super integumentum insuti gessit, ab hoc ipso Alberto Episcopo formatum, objectumque barbaris; eoque & tertiam partem bonorum Ecclesiæ Rigensis in dotem assignatam adeptum. Quem ordinem Gregorius nonus deinde Teutonico ordini conjunxit, & Archiepiscopi Rigensis aliorumque præsulum jurisdictioni subjecit. Quapropter Arnoldus Lubecensis de Alberto, non facile dixeris, *quantam invenerit gratiam apud Reges & Magnates, qui ei pecuniis, armis, & navibus subvenerunt; inter quos Dominus Andreas Archiepiscopus Lundensis, Bernardus* Pathelbrunnensis, *Iso Verdensis Episcopi, qui manus pro illo opere consecrarunt.* At quæ Bernardus Episcopus noster præstiterit, tempori memorabo.

Annus Christi 1205.

Innocentii III. Pont. 8. Ottonis IV. & Philippi Reg. 8. Bernardi III. Ep. Pad. 2.

Godefrid. Ursberg. Arnoldus Lub. lib. 7. Trithem. Crantz. lib. 7. Sax. c. 23 Odoricus in hist. Eccles.

Philippus R. a Coloniensi Archiep. coronatur.

Vix dum præcedens annus exierat, cùm Philippus Rex Adolphi Coloniensis & Ducis Brabantiæ, ceterorumque ad suas partes accessione confirmatus, cum florente exercitu, magnoque Principum & procerum comitatu, Aquisgranum properat. Nec mora, VI Idus Januarii, atque ipso festo Epiphaniæ, ab Adolpho Coloniensi Archiepiscopo inunctus Carolino solio imponitur: simul Irene conjux Isaaci Angeli Constantinopolitani Imperatoris filia, diademate regio decorata ab Adolpho; frustra Sifrido Moguntino & Joanne Cameracensi Episcopis, qui ob id Coloniam accesserant, Pontificis nomine, minas, anathemata, & dejectionem a gradu Episcopalis muneris intentantibus. Versabatur & Otto Rex per id tempus Coloniæ in fida sibi urbe, animo & corpore æger, consternatusque ad tantam rerum mutationem; quod non nisi paucos in Saxonia Episcopos & Principes in fide retineret. Ausus interim Moguntinus & Cameracensis, Pontificis ad hanc rem Legati, Coloniensem publice in Basilica S. Petri & per omnes urbis Coloniensis Ecclesias anathematis pœna proscribere, ac nisi intra mensem Romæ Pontifici satisfaceret, Archiepiscopatu exuendum denunciare. Idem Pontifex, scriptis ad

Improbante Pontifice

Clerum & populum Coloniensem literis, per omnes Coloniensis diœcesis Ecclesias vicinosque Episcopatus vulgari jussit. Quem in modum ad ipsum quoque Coloniensem Archiepiscopum scribit Pontifex, exprobratoque perjurii facto, hortatur ut ad Ottonis partes redeat. Haud minus acerbas literas dedit Pontifex hoc anno ad Trevirensem Archiepiscopum, Bernardum Paderbornensem Episcopum, & Widekindum Corbeiensem Abbatem, quod deserto Ottone Rege, ad Philippum transierint. Literas ad Episcopum nostrum, quæ sic habent, hic referre juvat.

In registro Innocentii epist. 122. Odericus in hist. Eccles.

Qui defectionem ab Ottone R. cum ceteris, tum Bernardo Ep. nostro exprobrat.

Quam detestabile sit crimen perjurii, veteris testamenti lectio manifestat; nam cum præcepisset Dominus Israëlitis, ut universos habitatores terræ, quam eis promiserat, de ipsa delerent, propter fœdus, quod Josue cum Gabaonitis inivit circumventus, & juramentum quod Principes multitudinis præstiterant eisdem incaute, Gabaonitæ mortis periculum evitarunt, licet interrogati, si in terra, quæ filiis Israel sorte debebatur, forsitan habitarent, qui de terra longinqua venerant respondissent. Præterea, quæ pœna mendacibus debeatur, Ananiæ & Saphiræ mors subita profitetur, qui quoniam mentiti fuerunt

*fuerant Spiritui sancto, a conspectu Apostolorum Principis, cujus summus licet immeriti Successores, mortui sunt educti. Cum ergo vel nulla vel modica distantia sit inter perjurium & mendacium Sacerdotis, dicente scriptura, quod verba Sacerdotis, aut vera sunt, aut sacrilega, debent Ecclesiastici viri, & præsertim qui Prælationum obtinent dignitates, reatum perjurii & crimen mendacii penitus evitare, & sic fugere inconstantiæ levitatem, ne væ sit eis, si terram duabus viis ingredi convincantur, & si culpam meruerint, non effugiant disciplinam. Miramur igitur non modicum & movemur, quod cum Karissimo in Christo filio nostro Illustri Regi Ottoni in Rom Imp. electo fidelitatis præstiteris juramentum, & ab eo de regalibus fueris investitus, postquam per ven. f. n. * S. Moguntinum Archiepiscopum consecrationis beneficium suscepisti, tepuisti quasi penitus circa eum, & ipsi tuæ devotionis obsequium subtraxisti. Ne igitur subditis tuis occasio fias similis levitatis, qui eis fortitudinis & constantiæ debes exempla præstare fraternitatem tuam monemus, & exhortamur attentius, & per apostolica tibi scripta præcipiendo mandamus, quatenus sic de cætero in ejus fidelitate persistas, & sic ei patenter adhæreas & potenter, quod præterita negligentia per subsequentem diligentiam expietur, nec tam cito incurrisse notam perjurii videaris, quia id non possemus æquanimiter tolerare. Datum Romæ apud S. Petrum, III. Id. Martii, Pontificatus nostri anno octavo.*

* *Sifridum.*

In eandem prope objurgationis formam scriptum a Pontifice ad Corbeiensem Abbatem; quanquam longe acerbiores literæ ad Trevirensem Archiepiscopum ob eandem causam a Pontifice sint perscriptæ, quæ in historia Trevirensi prætermissæ recitantur inter Innocentii epistolas. At quantum laboravit Pontifex scriptis superiori anno ad Bremensem & Magdenburgensem Archiepiscopos, & hoc anno datis ad universos Germaniæ Principes, ad Moguntinum & Hildesimensem Episcopos, ad Landgravium Thuringiæ, Henricum Palatinum Ottonis fratrem, ceterosque literis; tantum Philippus Rex occupatus fuit in devinciendis sibi ceterorum Episcoporum ac Principum animis. Ac de nullo magis retinendo in fide sollicitus fuit, quam de Adolpho Coloniensi Archiepiscopo; cui novis donationum tabulis sub initium hujus anni Westphaliæ & Angariæ Telonia, jura monetæ, ceteraque bona & privilegia Aquisgrani instauravit. *Testes bujus rei Diethelmus Constantiensis, Conradus Spirensis, Henricus Wirtzeburgensis, Henricus Argentinensis Episcopi. Ludovicus Dux Bavariæ, Henricus Dux Lovaniæ, Simon Dux Lotharingiæ, Bernardus Dux Saxoniæ, Henricus Comes Palatinus, Otto Gelriens., Wilhelmus Juliacens., ceterique Comites & proceres Regni.* Horum potentia & studio subnixus Adolphus Coloniensis Archiepiscopus, pertinacissime Philippo inhæsit. Quare ex mandato Pontificis per Sifridum Moguntinum & Joannem Cameracensem Episcopos ab Archiepiscopatu dejectus; factaque Clero potestate eligendi alium Archiepiscopum, subrogatus est Bruno Bonnensis Præpositus, & Comes Seinensis. Inde omnia per diœcesin Coloniensem turbis, spoliis, & armis partium permixta. Accessit post Natalem Virginis Philippus Rex cum prævalido exercitu, transitoque Mosella, festo D. Michaëlis Coloniam obsidione aggressus est; sed oppugnata in quintum diem urbe, cum Ottoniani ac cives pari alacritate resisterent; Philippus rebus desperatis, Novesium traduxit exercitum. Urbs hæc postquam acriter oppugnata viribus suis diffideret, Regi se permisit; quam ille mox Adolpho subactam tradidit.

Gelen. lib. 2 de Engelb. not. ad c. 3

Philippus R. novis beneficiis Archiep. Col. sibi devinctum retinet.

Adolphus Archiep. Colon. ab Episcopatu dejicitur.

Exemit hic annus e numero mortalium Ludolphum Magdenburgensem Archiepiscopum, & Rudolphum Verdensem Episcopum: Magdenburgensi subrogatus Albertus Præpositus; Verdensi Iso, vir magnæ pietatis, & Bernardo Episcopo nostro conjunctissimus.

Annus

Annus Christi 1206.

Innocentii III Pont. 9. Ottonis IV. & Philippi Reg. 9. Bernardi III Ep. Pad. 3.

Godefrid. Pantal. Cæsarius lib. 7. Arnold. Lub. lib. 7. Robert. de Monte.

Anno proximo eadem belli tempestas rursum incussa in Colonienses. Quippe Philippus Rex cum exercitu ad inferiorem Rhenum cum Adolpho Archiepiscopo regressus, nihil impensius habuit, quam exauctoratum Archiepiscopum in integrum restituere. Quare in diœcesin effusus omnia spoliis, flammis, & terroribus per militum licentiam complet. Spectabat hæc Otto Rex, qui Coloniæ versabatur, & Bruno Archiepiscopus recens a Sifrido Moguntino Archiepiscopo consecratus. Et impares licet viribus, ausi tamen sunt cum quadringentis equitibus, & duobus millibus peditum paulatim hosti occurrere, adjuncto sibi Limburgo urbis præfecto. Sed is quod ex composito cum Philippinis dolo ageret, copias in palustria insidiarum loca deduxit, & primus profugit. Restitere aliquamdiu fortiter Ottoniani, ad ultimum profligati. Otto Rex & Archiepiscopus, quo saluti consulerent, in vicinum castrum Wassenbergum se recepere. Insecutus Philippus castrum incinxit. Ibi in extremum uterque discrimen pervenit, quod locus infirmior esset, quam ut defendi posset. Quare Rex Otto, capto ex arena consilio, cum tribus sociis noctu profugit, & per medios hostes elapsus, incolumis Coloniam pervenit. Expugnatum postridie castrum, captusque Bruno Archiepiscopus ad Philippum Regem protrahitur; ejusque mox jussu, ferreis compedibus constrictus, Herbipolim abripitur in carcerem, in quo per annum in vinculis jacuit. Colonienses ubi conspexere omnem belli Imperiique molem in se verti, consilio Ducis Brabantiæ ac nobilium, per Legatos Philippum Regem Boppardiæ adeunt, seseque submittunt; a quo mox Spirensis Episcopus missus Coloniam, cui cives juramentum fidei dixere. Hoc successu etiam Adolphus Coloniensis Archiepiscopus est reductus in sedem; nec tamen ullam sacrorum partem ausus contingere, quod anathematis adhuc vinculis illigatus teneretur. Non destitit interim Pontifex literis suis animare Brunonem Archiepiscopum subrogatum, omnemque in eo operam ponere, ut Monasteriensem & Osnabrugensem provinciales suos Episcopos, postulato etiam juramento, Ottoni conjungeret, at sero hæc agebantur. Rebus enim in hunc modum repente conversis, Otto Rex Colonia Brunswicum discessit; ac ne inclinantem fortunam bellumque secum traheret in Saxoniam, per mare in Angliam transiit, patris jactatus fatis; ubi & a Joanne Rege avunculo suo, & nobilitate honorifice susceptus, liberaliterque est habitus.

Bruno Adolpho suffectus a Philippo R. captivus detinetur.

Colonienses Philippo se subjiciunt, a quo & Adolph. sedi suæ restituitur.

Innocent. epist. 137.

Tum & Sifridus Moguntinus Archiepiscopus, qui eadem periculi nave vehebatur, clam se Colonia subtraxit, ac Romam profectus, benigniusque ab Innocentio Pontifice exceptus, ab eodem ob constantiam fidemque Apostolicæ Sedi præstitam, haud secus quam ante ipsum Conradus Archiepiscopus, in Cardinalium numerum est cooptatus: mansitque biennium Romæ, dum mors Philippi reditum illi ad Archiepiscopatum aperiret.

Pontifex Bustorfiensis privilegia sua confirmat.

Innocentius præterea, qui tam benignus erat in omnes, hoc etiam anno, ob quam nescio malevolorum insolentiam a Canonicis Bustorfianis interpellatus, florenti illi Collegio omnia privilegia bonaque a Meinwerco conditore donata, Apostolica auctoritate præmunivit.

Innocentius Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis Canonicis Ecclesiæ SS. Apostolorum Petri & Andreæ Paderburn. salutem & Apostolicam benedictionem. Commissæ nobis administrationis officium exigit, & integritas rationis exposcit, viros Ecclesiasticos sincera caritate diligere, & ne indebitis graventur molestiis, Apostolicæ protectionis clipeo confovere. Eapropter Dilecti in Domino filii, vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, Ecclesiam vestram cum omnibus, quæ in præsentiarum legitime possidet, aut in futurum justis modis Deo propitio poterit adipisci, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus.

Quid-

*Meinwerc *Quidquid autem bonæ memoriæ M.* quondam Patherburn. Episcopus eidem Ecclesiæ vestræ tam in decimis quam in curtibus, in areis & parochia, quæ consistit in quinque villis, videlicet Aspetera, Hildelighusen, Haswthehusen, Hohensili, Albetinghusen rationabiliter contulit, sicut ea omnia juste & pacifice possidetis, eidem Ecclesiæ vestræ auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus, statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & BB. Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Lateran. XIIII Calend. Decembr. Pontificatus nostri anno nono.*

E Saxonicis Episcopis amisit hoc anno Minda Dithmarum, virum omnium virtutum ornamentis conspicuum. Gubernavit is Ecclesiam suam per 20 annos inter turbulenta Saxoniæ tempora, ea in Deum religione, temperantia cibi potusque, ut vitæ exitum Deus insigni miraculo illustrarit. Nam cum pro more per sacratissimos Quadragesimæ dies solo pane & aqua victitaret, ac viribus deficeret, Deus aquam e puteo haustam convertit in vinum; ille, cum se a famulo delusum putaret, aliam adferri jussit; at hausta iterum iterumve aqua in vini liquorem commutata est. Successor illi fuit Henricus, a Crantzio prætermissus, eo forte, quod triennio tantum Episcopus vixerit.

Moritur Dithmarus Ep. Mind. vir insignis pietatis & temperantiæ. *Chron. Mindens.*

Annus Christi 1207.

Innocentii III Pont. 10. Ottonis IV & Philippi Reg. 10. Bernardi III Ep. Pad. 4.

Godefr. Arn. Lubec. lib. 7. Ursberg. Otto a S. Blasio. Principes Imperii de pace concilianda agitant.

Tandem in his calamitatum fluctibus, cum omnia ad unum Philippum fortuna devolveret, Principes diuturni belli pertæsi, cœpere consilia concordiæ inter Philippum & Ottonem agitare. Ejus rei spes oblata ex colloquio Sinzichii ad Rhenum habito, in quo Principes sensere Philippum ad pacem pronum; eoque secundo Rheno Agrippinam deductus, in pervigilio Paschæ urbem ingreditur. Quem Clerus populusque obviam effusus ingenti cum lætitia excepit. Per aliquot istic dies commoratus, publice pro Germanorum Regum instituto jus dixit; ejusque decreto status Reipubl. compositus, iniquæ vectigalium exactiones sublatæ, adulterina moneta proscripta, & quæ pacis justitiæque fuere, ad veteres leges reducta sunt. Quibus ita se omnibus commendavit Imperii Principibus, ut Legatos mitterent ad Pontificem, Wolfgerum Patriarcham Aquileiensem, & Goboardum Burgravium Magdenburgensem, aliosque honoratos viros, rogatum, vellet calamitatum Germaniæ misereri, & pacis, quod cœperint, negotio animum & consilia impendere. Ad quæ Principum postulata Pontifex misit Hugonem Ostiensem Episcopum, & Leonem S. Crucis presbyterum, Cardinales in Germaniam Legatos; quibus etsi potestas data sit Philippum absolvendi a vinculo anathematis, pacem tamen ab ipsis ea lege confici voluit, ut Brunonem Coloniensem Archiepiscopum vicissim laxaret Philippus, & Adolphus exauctoratus Coloniensis Archiepiscopus Romæ se sisteret ad satisfactionem. Igitur pax primum Spiræ in publico conventu Principum tractata, deinde Augustæ festo D. Andreæ conclusa: ubi cum Philippus Rex Brunonem Archiepiscopum vinculis captivitatis exsolveret, Legati Pontificis Adolphum sacris vinculis laxatum Ecclesiæ reconciliarunt. At nondum inter ipsos Reges transactum erat; exspectabatur enim Otto ex Anglia: qui cum interea, ingenti pecunia adjutus ab Angliæ Rege, rediisset in Saxoniam, alius Northusii ad Christi Natalem comitiorum dies inductus; quo cum Legatis Pontificis convenere uterque Regum, & frequens Episcoporum, ceterorumque Principum multitudo. Postquam multa agitata, tandem concordiæ copulandæ causa, per Legatos Pontificis oblata Ottoni Beatrix filia Philippi Regis in matrimonium cum Alemanniæ ducatu, ea lege, ut regnum & Regis titulum relinqueret Philippo, dum viveret, eo vero mortuo, succederet in regnum. Otto licet his multum obluctaretur, majoraque offerret Philippo; quia tamen res suas accisas videbat, omnia-

Quæ certis demum conditionibus coalescit.

omniaque Principum studia vergere in Philippum, pacis leges vel invitus admittere necesse habuit; id quod Quidlenburgi in postremo conventu pertractatum tradit Ursbergensis. Ita demum post decennale bellum, quo Regnum non minus, quam Sacerdotium fœde laceratum fuerat, pax Germaniæ reddita est.

Annum, quo hæc agebantur, quartum fuisse Bernardi Episcopi nostri, contestatum habemus binis ejus tabulis, quarum alteris Gerdensi Virginum Cœnobio præclaram donationem fecit: alteris duo prædia commutavit cum Gerdensibus Virginibus, recepto illo, quod Episcopi castro Iburg commodius adjacebat. Quod argumento est celebre illud castrum Iburgense, ex quo a Carolo M. expugnatum, donatumque fuit Paderbornensi Ecclesiæ perpetua inde possessione retentum fuisse. Acta hæc referuntur *anno Dominicæ Incarnationis MCCVII, Indictione decima, Pontificatus Bernardi anno quarto, coram testibus subscriptis, Lamberto Præposito Majori, Friderico Decano, Henrico B. Petri Præposito, Tiderico Scholastico, Conrado Custode, Joanne* Cellerario, *Henrico Camerario, Magistro Joanne fratre, & subdiacono nostro, Amelungo Comite, Henrico Dapifero, cæterisque Ministerialibus Ecclesiæ nostræ.* Grata quoque in his literis memoria Bernardi antecessoris ejus, quem sanctæ recordationis Episcopum compellat.

Annus Christi 1208.

Innocentii III Pont. 11. Ottonis IV. Reg. 11. Bernardi III Ep. Pad. 5.

Godefrid. Arn. Lub. lib. 7. c. 14. Pace inter Reges apud Saxones composita, exspectabantur anno proximo legati, quos ad Pontificem miserant Principes, Ac postquam omnia a Pontifice Romæ in senatu Cardinalium, ut in Saxonia convenerat, probata erant, remissi sunt Legati in Germaniam cum mandato omnia quam accuratissime perficienda. Auditus etiam Romæ coram Adolphus Coloniensis exauctoratus Archiepiscopus, receptusque in gratiam Pontificis; ea tamen lege, ut apud Brunonem a Clero electum & a se subrogatum, confirmatumque maneret Archiepiscopi dignitas. Ita Adolphus, qui pecunia & muneribus se corrumpendum dederat, omnibus simul excidit, rediitque ad privatam vitam, annuo tantum stipendio 400 marcarum ex Episcopi bonis assignato.

Philippi cædes ab Ottone Witelsbachio illata. At vix superatis alpibus in Germaniam redierant Legati, cum Philippum Regem ab Ottone Wittelsbachio Palatino Bambergæ interemptum intelligunt. Causa cædis non una traditur. Petierat Otto Palatinus alteram filiam Philippi Regis in matrimonium, eamque Rex addixerat; post ubi ferocis hominis ingenium magis cognitum ex cæde Welponis Boji haberet, Rex sponsionem retractavit; hinc prima Palatini offensio in Regem; qua tamen dissimulata, petiit post nuptias cum filia Poloniæ Regis per Philippi Regis commendationem ac patrocinium; ad quas cum Philippus Rex verbis prolixe operam suam promitteret, literis vero ad Poloniæ Principem datis longe aliud suaderet; Wittelsbachius ex litura literarum inspecta in suspicionem fraudis venit, literasque resignari jubet, & quia rudis literarum erat, eisdem per amanuensem lectis, audit a Rege nihil iis aliud quam matrimonium hoc improbari. Hic Wittelsbachius, ut impotentis erat iræ, Philippo necem jurare, & ad Regem festinare, quem Bambergæ reperit, post sectam valetudinis causa venam, colloquio cum Spirensi Episcopo (quem alii Herbipolensem fuisse volunt) sese recreare: nec difficilis ad palatium illi aditus fuit, quod palatii præfecturam gereret inter Palatinos. Igitur ad Regem in conclavi intromissus, exprobratoque Regi dolo, strictum ferrum, quod ludendo vibrabat, in cervicem Regis immittit; unoque hic lethali ictu vix perfossus concidit. Spirensis Episcopus tam atroci facinore consternatus in latebras se abdit. Ceteros, qui parricidam retinere conati sunt, eodem ferro sauciatos depulit; nec impediri potuit, quo minus rebus ad fugam ante compositis evaderet. Haud leviter funestus Regis casus perculit omnes; quippe vir erat æquus, literatus, atque omnibus affabilis, multumque

tumque a pietate commendatus; qui more antiquorum Regum in choro inter scholares pueros modestus stare, & sacros hymnos canere visus. Sed abdita Dei judicia; quando jam ante a religioso viro in Raceburgensi Ecclesia civilia hæc bella deplorante hæc vox audita. *Anno MCCVIII erit consummatio.* Sane Philippo occiso, Imperii decus, per tot bella & populorum cædes quæsitum, momento concidit, & cum fruendi spes ex pace se primum offerret, abruptum est morte. Tam fallaces mortalium curæ, & fascium ambitus; quanquam primus Regum Germanorum, qui a parricida gentis suæ interemptus: rarum si reputes tot Romanorum Imperatores, & tot aliarum gentium Reges ferro parricidarum interemptos. Sed nec percussor Otto Wittelsbachius gente Bojus inultus, ferro haud multo post Henrici Kalinthini cecidit, Corpus Regis postquam decimo Calend. Junii exspirarat, Spiram delatum ad majorum tumulos.

Otto Philippo R. succedit, & pax Imperio redditur.

Otto Rex comperta æmuli sui morte, transrhenanos proceres primum Halberstadium advocat; & quia successio jam illi decreta erat, in frequentissimo populi conventu, Saxones & Thuringi Regnum illi deferunt. Post Francofurtum accessit, ubi in frequentissimo Principum cœtu festo D. Martini primum illi insignia Imperii a Conrado Spirensi Episcopo tradita: regnumque a Bojis, Suevis, & Franconibus firmatum est, juratаque pax ab omnibus Principibus secundum Caroli M. præscriptas leges. Tum adducta quoque a Conrado Spirensi Episcopo Beatrix Philippi Regis filia, sponsaque oblata est Ottoni Regi; a quo mox illa vindictam in parricidam Wittelsbachium petiit, omniumque sententia proscriptus ac damnatus est Wittelsbachius. Nihil illo die lætius, quam serenitatem pacis, quæ ob mortem Philippi obscurata erat, tam cito rediisse cum successore Ottone. Nihil quoque Innocentio Pontifici jucundius accidere potuit, quem per tot annos civiles discordiæ divexarant, quam ultro nunc Ottoni deferri Regnum; quod ille hactenus tanto labore & studio pro Ottone contenderat.

Pontifex Bernardo Ep. ut Legato Apostolico causam Abbatis Helmwardeshusani cognoscendam committit.

Et jam Bernardum quoque Episcopum nostrum non modo receptum in gratiam Innocentii Pontificis, sed magna etiam, tam apud Legatos Pontificis, quam ipsum Pontificem, in æstimatione fuisse, secus quam ante quadriennium Pontificis literæ sonabant, satis docebunt Innocentii literæ hoc anno ad Corbejenses datæ, quibus Bernardo Episcopo nostro Legati Apostolici munus committit, jubetque cognoscere causam Helmershusani Abbatis, qui sine auctoritate Pontificis transierat ad Corbejensis Abbatis munus; id quod explanatum hoc Pontificis diploma docebit.

Innocentius Servus Servorum Dei, Dilectis filiis, conventus Corbejensis Monasterii salutem & Apostolicam Benedictionem. Cum venerabilis frater noster H. Episcopus Ostiensis, & dilectus filius Leo sanctæ crucis presbyter Cardinalis olim in partibus Alemanniæ legationis officio fungerentur, invenerunt dilectum filium Abbatem de Monasterio Helmwardeshusen, quod ad Romanam Ecclesiam nullo mediante noscitur pertinere, ad Monasterium Corbejense, quod etiam est Romanæ Ecclesiæ speciale, propria temeritate migrasse, licentia illud deserendi, vel confirmatione a nobis vel ab ipsis etiam, qui vices nostras in illis partibus tunc gerebant, nec habita nec petita. Cumque Northusium advenisset regalia recepturus, iidem existentes ibidem, ut contemptus ejus manifestior appareret, ad eos accedere non curavit, se mandatorum ipsorum exhibens modis omnibus contemptorem, propter quod dicti Legati venerabili fratri nostro Paderbornensi Episcopo dederunt in mandatis, ut eundem ad suam præsentiam evocaret, & prædictis omnibus diligentius expositis coram eo ipsum ab omni officio & beneficio suspendere non diffideret, donec nostro vel illorum se conspectui præsentaret, de contemptu veniam petiturus. Cæterum cum suum nuntium ad eorundem præsentiam direxisset, se super prædictis omnibus per eundem excusans, illius terræ allegavit consuetudinem generalem, asserens quod pro confirmatione electionis, vel obtinenda etiam benedictione vel licentia de uno ad aliud Monasterium transeundi summus Pontifex vel ejus Legati non erant aliquatenus requirendi, cum illis partibus consuetudo talis hactenus sit servata. Iidem vero Legati pre-

cibus multorum inducti tam Ecclesiasticorum quam sæcularium Principum, qui eosdem pro ipso constantissime rogaverunt, prædicto Episcopo Paderburnensi mandantes, ut memorato Abbati injungere non differret, ut usque ad Dominicam, qua cantatur, Lætare Jerusalem, *proxime præteritam nuntios suos ad Sedem Apostolicam destinaret, mandatum nostrum tam super hoc quam aliis iisdem mediantibus nuntiis recepturus. Quod si istud forte negligeret, & tunc ipsum in pristinam sententiam reducere non differret, & eam faceret firmiter observari. Postmodum autem cum suos ad Sedem Apostolicam nuntios destinasset, iidem volentes eum multipliciter excusare, ad defensionem ipsius prædictam consuetudinem allegarunt. Cum igitur hæc non tam consuetudo quam corruptela merito sit censenda, quæ profecto sacris est Canonibus inimica, ipsam de cætero servari nolentes, eisdem Legatis dedimus in mandatis, ut a prædictis nuntiis Hen. videlicet Præposito, & C. Canonico Ecclesiæ novæ, qui plenam tam Abbatis quam Corbejensis conventus procurationem habebant, sicut nobis constat per publicum instrumentum, vice nostra obedientiam reciperent manualem, facta renunciatione, quam in obedientia exhibenda nostrum adimplentes mandatum literas super hoc suis signatas sigillis apud nos dimittere procurarunt. Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus, quod factum est, per nuntios ante dictos ratam habentes, de cætero hujusmodi pravam consuetudinem nullatenus observetis. Datum Lateran. V. Non. Maji Pontificatus nostri anno undecimo.*

Hunc in modum cum hoc anno Hartwicus Bremensis Archiepiscopus, vir præclare de Ecclesia meritus, obiisset, Canonicorum electione postulatus est in ejus locum Woldemarus Scleswicensis Episcopus. Verum cum is sine Pontificis auctoritate a sua Ecclesia transiisset ad Bremensem, Pontifex postea utroque Episcopatu exuit, provexitque ad Bremensem Ecclesiam Gerhardum Osnabrugensem Episcopum, Bernardi de Lippia fratrem, virum acri, ut Crantzius ait, ingenio. Atque is licet cum Bernardo Episcopo nostro transierat ad partes Philippi Regis, post tamen non modo reconciliatus Pontifici, sed ob præclaras Episcopi dotes ac merita magno apud Pontificem ac Bremenses in honore fuit. Haud nescius sum Gerhardum hunc in Osnabrugensi chronico perstringi a suis, tanquam qui exigua cum laude Episcopatum administrarit; sed hæc Ministerialium ejus iniqua querela fuit, quibus cum ille per constantiam, & defensionem juris Ecclesiastici multa negasset, quæ illi injuste petierant, odium malorum, ut fit, ex virtute contraxit, dataque sunt vitio, quæ laudis plena erat. *Hist. Brem. Archiep.*

Annus Christi 1209.

Innocentii III. Pont. 12. Ottonis IV Reg. 12. Imp. I. Bernardi III. Ep. Pad. 6.

Godefrid. Otto a S. Blasio. Ursberg. Arnold. Lub lib. 7. Brunoni Archiep. Colon. mortuo subrogatur Theodoricus. Fine anni Otto Rex Francofurto Coloniam descendit ad amicam urbem, in eaque Christi Natalitia magna civium lætitia peregit. Mortuo per hæc, festo omnium SS. Brunone Archiepiscopo, magnoque omnium luctu in Basilica S. Petri sepulto, Regis consilio eligitur Theodoricus, Collegii SS. Apostolorum Præpositus, neglecto Adolpho; quem exauctoratum reliquerat in privata vita. Theodoricus mox ab Ultrajectensi Episcopo Sacerdos, nec multo post a Leodiensi Antistite, præsentibus provincialibus Episcopis, consecratur. Vir indolis bonæ; sed ita mutati cum honoribus mores, ut longe alius apparuerit, quam sperabatur; quippe qui seposito sacro præsulis munere, totus fuit in colligendis pecuniis, in minuendis Clericorum, Monachorumque privilegiis, & in castris muniendis; inter quæ dum ædem sacram D. Michaelis in monte Godesberga haud procul Bonna cultu & miraculis tum celebrem evertit, visus est primo die Archangelus Michael expansis alis ex eo loco transvolare in vicinum & oppositum montem, quem Stromberg vocant, S. Petri Principis Apostolorum memoriæ sacrum, inque eo conquiescere. Per id tempus Legati Apostolici Hugo Ostiensis Episcopus; & Leo presbyter Cardinalis Saxoniam lustrarunt, peragrandoque civitates jus sa- *Godefrid.*

crum

erum dixere; quanquam id maxime ad disciplinam Ecclesiasticam inspiciendam formandamque a Pontifice Legatis imperatum sit. Tam sollicito animo Pontifex Saxoniam complexus est. Legati hi circa Pascha Coloniam venere: a quibus pro Apostolica auctoritate connubium inter Ottonem & Philippi Regis filiam probatum, laxato vinculo, quod ex consanguinitate impediebat. Otto Rex interea Germaniæ provincias peragrando Norimbergæ, Hagenoæ, Herbipoli, Spiræ Principum conventus habuit; compositisque iis, quæ ad publicam pacem poscebantur, simul de profectione in Italiam cum Principibus pertractavit; celebratisque postremo Augustæ comitiis, cum instructo exercitu, & XIV præsulum, magnoque procerum comitatu iter est ingressus, transmissisque Alpibus ante Virginis in cœlum assumptæ ferias castra ad Lacum Benacum decima quarta Septembris posuit. Mediolani dein ferrea corona a Ruberto Archiepiscopo exornatus est: ac postquam magnis honoribus a ceteris Italiæ urbibus exceptus. Viterbii InnocentiumPontificem habuit obvium. Eo in congressu actum inter Pontificem & Regem de Augustali coronatione, quæ Romæ V Idus Octobris in Basilica Principis Apostolorum magna celebritate est peracta. Uti id præter complures scriptores accurate tradit auctor Chronici fossæ novæ. Otto urbe egressus, exercitum traduxit in Hetruriam & Marchiam, contraque juramenta nuncupata plurimas Pontificis civitates occupavit, & Friderico Siciliæ Regi bellum intulit.

Sigonius. Otto Rex in Italiam proficiscitur, ad Imperii coronam accipiendam. *Godefrid, Arnold. Lub. Ursb. Alb. Stad. Robert. de Monte. Sigonius lib. 16. Richardus Odoricus in hist. Eccles.*

Summa interim quies in Germania & Saxonia: unaque Præsulum sacrorum cura fuit, post depulsas civilium bellorum turbas, collapsam Cleri & religiosorum disciplinam (uti id Apostolici Legati monuerant) restituere in integrum. Quos inter Gerhardus Osnabrugensis antea Episcopus, traductam sororem Beatricem e Cœnobio Bersenbrugensi Abbatissam Hersenbrocensem constituit, ejusque opera totum illud Cœnobium ad arctiorem D. Benedicti disciplinam primum traduxit. Quo religionis etiam studio Bernardus Episcopus noster omnia suæ diœcesis Cœnobia diligenter inspexit. Et quia florentissimam apud Abdinghovianos sub Alberto Abbate disciplinam reperit, nobile prædium, quod ex feudo ad ipsum reciderat, Cœnobitis Abdinghovianis ultro ex consensu Canonicorum donavit. *Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCVIIII. Hujus rei Testes Lambertus major Præpositus, Thiodericus Decanus, Wolframus Cellerarius, Joannes Scholasticus, & alii majoris Ecclesiæ Canonici, Laici Amelungus Comes, Henricus Dapifer, & alii Ministeriales.*

Episcopi Westphaliæ Cleri Religiosorumque disciplinam restaurandam suscipiunt.

At multo utiliori opere hoc anno Bernardus Episcopus Gerdense Monasterium Virginum liberavit ab infesto Advocato Henrico Comite de Swalenberg, a quo & multa damna illata, & multæ decimæ bonaque interversa erant; ut genus illud hominum loco patrocinii non nisi spolia Ecclesiarum & Cœnobiorum quærebat. Hanc igitur in rem Bernardus celebrem omnium ordinum cœtum convocavit, in eoque Swalenbergensem convictum injuriarum adegit, ut coram muneri renunciaret. *Acta autem hæc sunt anno ab Incarnatione Dominica* MCCIX, *Indictione* X, *& Pontificatus nostri anno* VI, *coram testibus annotatis, Ecberto Abbate S. Pauli, Lamberto majori Præposito, Thiederico Decano, Henrico Ecclesiæ B. Petri Præposito, Theodorico Scholastico, Conrado Custode, Wulframo Prioribus; item Hermanno de Menkenrike Præposito, Volcwino, Crabone, Olivero Coloniensi Scholastico, Henrico de Hammel Præposito, Gerhardo, Conrado, Henrico, Hermanno, Friderico, Magistro, Joanne, aliisque majoris Ecclesiæ Canonicis. Item Henrico Decano, Henrico, Cesario, Rudolpho Prioribus. Ludolpho, Thietmaro Scholastico, & aliis Canonicis Ecclesiæ B. Petri. Item Thietmaro de Buren, Florino de Sprenge, Amelungo Comite de Patherbrun, Theodorico Comite Horchusen, Hermanno de Wevere, aliisque quam pluribus Ecclesiæ nostræ fidelibus & ministerialibus, quorum nomina minus utile, quam longum esset enumerare.* Inter hosce testes Oliverius Coloniensis Scholasticus, producitur, quem postea Bernardus in Episcopatu successorem habuit, virum ea tempestate egregium, quem exinde sæpius celebravimus. Cranzius dum in hujusmodi nostris tabulis legit *Priores*, atque

Bernardus Ep. Monasterium Gerdense ab injuriis Advocati liberat.

atque alibi etiam conventus nomina, suspicionem movet, tanquam Monachi non Clerici in Collegiis istis vixerint, nescius Priorum nomine, designari primores ac seniores in Collegiis Canonicorum, quæ subinde, cum in eodem claustro communem adhuc vitam colerent, conventus haud secus, quam Monasteria appellari constat.

Obiit hoc anno post triennii præfecturam sacram Henricus Mindensis Episcopus, quem Stadensis per errorem Thidmarum vocat. Subrogatus illi Conradus ex Comitum Diepholdiorum familia. Chr. Mind.

Annus Christi 1210.

Innocentii III. Pont. 13. Ottonis IV. Reg. 13. Imper. 2. Bernardi III. Ep. Pad. 7.

Godefrid. Ursberg.

Otto Imperator interea, uti priori anno cœperat, non destitit Pontificis urbes, ac totam Thusciam, patrimoniumque Romanæ Ecclesiæ, quod a Mathilde donatum fuerat, occupare: ad hæc Apuliam, quæ Friderici Siciliæ Regis erat, armis subigere. Quas injurias cum post iteratas monitiones aliter Pontifex impedire non posset, Imperatorem anathemate percutit. Ingratus homo, & labes Saxonici nominis! tot ille beneficiis ab Innocentio affectus erat, ut literis toties ad Pontificem scriptis ultro fateri necesse fuerit, se post Deum omne regnum fortunamque Romani Pontificis studio & gratiæ debere. Ac satis testantur ea, quæ Pontifex tot annis, bello civili in causa Ottonis contra Philippum Regem suscepto, tot Principum ac Regum odia, fecerat: ratus Ottonem aliquem M. aut Henricum aut Lotharium Saxonum Imperatorem, Apostolicæ Sedis patronum, post longas Suevorum Imperatorum injurias & vexationes obventurum. Quam spem laboremque turpissime fefellit Otto. Id vero ut posteritati explicatius constet, juvabit hoc loco juramentum fidei, quod superiori anno Pontifici fecit, hic recitare.

Otto Imp. Ecclesiæ Rom. bona infestat.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Otto quartus divina favente clementia Romanorum Rex & semper Augustus. Recognoscentes ab eo nostræ promotionis donum misericorditer processisse, a quo est omne datum optimum & omne donum perfectum, ipsum ejusque Vicarium & sponsam ejus sanctam Ecclesiam disposuimus & decrevimus magnifice honorare, ut qui nobis in præsenti temporale contulit regnum, in futuro quoque tribuat sempiternum. Proinde vobis Reverendissime Pater & Domine summe Pontifex Innocenti, quos pro multis beneficiis nobis impensis sincerissimo veneramur affectu, vestrisque Catholicis Successoribus, & Ecclesiæ Romanæ omnem obedientiam, honorificentiam & reverentiam semper humili corde ac devoto spiritu impendemus, quam Prædecessores nostri Reges & Imperatores Catholici vestris antecessoribus impendisse noscuntur, nihil ex iis volentes diminui, sed magis augeri, ut nostra devotio clarius enitescat. Illum igitur abolere volentes abusum, quem interdum quidam Prædecessorum nostrorum exercuisse dicuntur in electionibus Prælatorum, concedimus & sancimus, ut electiones Prælatorum libere ac canonice fiant, quatenus ille præficiatur Ecclesiæ viduatæ, quem totum Capitulum, vel major & sanior pars ipsius duxerit eligendum, dummodo nihil ei obstet de Canonicis institutis. Appellationes autem in negotiis & causis Ecclesiasticis ad Apostolicam Sedem libere fiant, eorumque prosecutionem sive processum nullus impedire præsumat. Illum quoque dimittimus & refutamus abusum, quem in occupandis bonis decedentium Prælatorum aut etiam Ecclesiarum vacantium nostri consueverunt Antecessores committere pro motu propriæ voluntatis. Omnia vero spiritualia vobis & aliis Ecclesiarum Prælatis relinquimus libere disponenda, ut quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo recta distributione reddantur. Super eradicando autem hæreticæ pravitatis errore auxilium dabimus & operam efficacem. Possessiones etiam, quas Ecclesia Romana recuperavit ab Antecessoribus nostris, seu quibuslibet aliis ante detentas, liberas & quietas sibi dimittimus, & ipsam ad eas retinendas bona fide promittimus adjuvare. Quas vero nondum recuperavit ad recuperandum pro viribus erimus adjutores, & quæcunque ad manus

manus nostras devenerint sine difficultate ei restituere satagemus. Ad has pertinet tota terrra, quæ est a Radicofano usque Ceperanum, Marchia Anconitana, Ducatus Spoletanus, terra Comitissæ Mathildis, comitatus Britennorii, Exarchatus Ravennæ, Pentapolis cum aliis adjacentibus terris expressis in multis privilegiis Imperatorum, & Regum a tempore Ludovici, ut eas habeat Romana Ecclesia in perpetuum cum omni jurisdictione, districtu, & honore suo. Verum tamen cum ad recipiendam coronam Imperii vel pro necessitatibus Ecclesiæ ab Apostolica Sede vocati venerimus, de mandato summi Pontificis recipiemus procurationes. Adjutores etiam erimus ad retinendum & defendendum Ecclesiæ Romanæ regnum Siciliæ ac cetera jura, quæ ad eam pertinere noscuntur, tanquam devotus filius & Catholicus Princeps. Ut autem hæc omnia memorato sanctissimo Patri nostro Innocentio sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ summo Pontifici ejusque Successoribus per nos & nostros Successores Romanos Imperatores & Reges observentur, firmaque & inconvulsa semper permaneant, præsens privilegium conscriptum Majestatis nostræ aurea bulla jussimus communiri.

Signum Domini Ottonis quarti Romanorum Regis invictissimi.

Ottoni excommunicato, regnoque exuto Pontifex subrogat Fridericum Siciliæ Regem.

Hæc Otto. Sed quantum ille descivit a fide, tantum ex eo tempore Ottonis fortuna recidere in pejus visa est. Quippe missis in Germaniam literis mandavit Pontifex Sifrido Moguntino Archiepiscopo publice Ottonem a Sede Apostolica diris devotum, Imperio exutum, omnesque illi subjectos Principes ac populos a fide exsolutos esse. Æmulum deinde illi objecit in regno Fridericum Siciliæ Regem, Henrici VI Imperatoris filium. Jam ex decimo septimo ætatis anno Regno maturum, quem pronunciavit Germaniæ Regem, cuique vivo patre Principes juramentum fidei dixerant. Inde nova civilium dissidiorum bellorumque flamma.

Ad hæresin Albigensium supprimendam plures conspirant, quos inter Oliverius postea Episc. Paderb. *Cæsarius lib 7. c. 24.*

Ac per id tempus, cum Albigensium hæresis in Gallia Narbonensi & Tolosana provincia impune proserperet; armisque etiam crudeliter sæviret, Innocentius Pontifex, multis antea frustra tentatis, ad sacram crucis militiam invitavit Christianos; confluxeruntque multi non modo ex Francia & Anglia, sed Germania & Rheni inferioris provinciis, postquam Joannes Sanctensis Scholasticus, & Oliverius Coloniensis Scholasticus ac Magister, viri ferventissimi, sese hujus militiæ præcones cohortatoresque ultro ad Pontificis voluntatem obtulere. Impia & scelerata hæresis, quæ Christum, ex Manichæorum hæresi, nec passum, nec mortuum, nec resurrexisse profitebatur: animas præterea ex prisca metempsychosi demigrare ex corpore in corpus, nec quicquam ex patratis flagitiis contrahere maculæ docebat. Ea hæresis, cum nullis Theologorum disputationibus, nullisque argumentis se ab insania retrahi sineret, armis postremum suppressa est. Multum ex ea palæstra inclaruit D. Dominicus, ordinis sui fulgentissimus auctor, hæresisque hujus contusæ malleus. Multumque exinde celebrari cœpit Oliverius, Coloniensis Scholasticus, idemque Canonicus Paderbornensis, quem postea Ecclesia nostra multo fulgentiorem sortita est Episcopum, eo etiam feliciorem, quod cum D. Dominico familiaritatem inire licuerit.

Ex domesticis nostris hujus anni non aliud suppetit, quam quod Bernardus Episcopus noster cum nobilibus viris de Ninovere amice in concordiam venerit, ob nemus Echwordanum, atque agros a jure Episcopi interversos. Qua super re in tabulario nostro publicæ conversionis literæ extant tabulis consignatæ. Decimo deinde Calend. Septembris lis, quæ ob prædium ex Episcopi bonis abalienatum intervenerat inter Collegii Cathedralis Canonicos & Episcopum composita est; sancitumque pro veteri jure fas non esse Episcopo Paderbornensi sine Collegarum consensu bona Ecclesiæ abalienare, quæ res multorum testium approbatione, inter quos Oliverus Coloniensis Scholasticus sistitur, transacta.

Annus

Annus Christi 1211.

Innocentii III Pont. 14. Ottonis IV Reg. 14 Imp. 3. Bernardi III Ep. Pad. 8.

Godefrid. Fragm. hist. Alberto ss Argent. præfix. Ursberg. Nauclerus Tritheim. in Chr. Hirsau

Extrahebat per hæc in alterum annum, sæculi hujus undecimum, Imperator in Italia felices bellorum successus, Apuliam subigendo. Invitatus etiam Otto a Saracenis ad occupandam Siciliam. Quæ vel eo acerbius accepit Pontifex, quod jam Friderici Regis patrocinium suscepisset. Conati quidem multi religiosi, ac sapientes viri, Ottonem cum Pontifice reconciliare; hæc tamen frustra agebantur ob pertinaciam Imperatoris. Interim Sifridus Moguntinus Archiepiscopus, a Pontifice Legatus Apostolicus per Germaniam nominatus, qui Imperatorem anathemate percussum etiam imperio exutum denunciat. Ausi etiam plures agere de Friderico Siciliæ Rege Ottoni subrogando. Quam in rem Bambergæ conventu Principum indicto, accessere ad Moguntinum Joannes Trevirensis Archiepiscopus, Ludovicus Dux Bojariæ, Leopoldus Dux Austriæ, Hermannus Thuringiæ Landgravius, Ottocarus Bohemiæ Rex, Otto Princeps Moraviæ, Conradus Spirensis Episcopus Imperii Cancellarius, aliique complures, proni ex voluntate Pontificis suscipere Fridericum Siciliæ Regem Ottoni subrogandum; sed cum ceterorum Principum assensus nondum accederet, nihil quoque eo conventu, nec aliis statutum est. Stabant etiam pro Ottone Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus, Henricus Palatinus Rheni Ottonis frater, Dux Brabantiæ, ac tota fere Lotharingiæ nobilitas cum inferiori Saxonia. Et Palatinus cum absenti fratri Imperatori tantum dedecus & vulnus infligi cerneret, vindictam vertit in Moguntinum; contractisque copiis, Moguntinam diœcesin ingressus, fœda populatione agros, vicos & Oppida devastat, non Ecclesiis, non Cœnobiis, non sacris parcendo. Quibus Moguntinus adactus, conservatis arcibus aliquot & urbibus, ad Landgravium Thuringiæ profugere. Interim Fridericus Siciliæ Rex in Germaniam evocatus; Ecbertoque Bambergensi Episcopo, quem Otto cædis Philippi incusatum proscripserat, facta libertas redeundi ab exilio ad sedem suam.

Principes Imperii in diversas partes abeunt.

Albert. Stad Crantz. lib. 7. Sax. c. 33.

Saxonia inferior pacata manet.

Nihil adhuc in Saxonia inferiori turbatum, quæ, præter Ottonem Monasteriensem Episcopum, in fide Ottonis manebat; multumque ad id valuit Wilhelmi Ducis Lunenburgensis auctoritas, quem Otto Imperator alterum habebat fratrem inter Saxones adhuc superstitem, & viribns armorum prævalidum. Advenere per id tempus Innocentii Pontificis literæ Roma, quibus Gerhardum Bremensem Archiepiscopum, quem Osnabrugo translatum diximus, in sede illa confirmat: accid itque Gerhardo opportuna mors Bernardi Saxoniæ Ducis, a quo hactenus Waldemarus æmulus ejus defensus fuerat. Cessit Alberto juniori filio ducatus; Henrico, qui major natu erat, comitatus paternus & Principatus Anholtinus; ab altero Duces Lawenburgenses; ab altero Anhaltini Principes, veteri claraque ad hunc diem stirpe, propagati.

Bernardus Ep. benefacit Gerdensibus.

Bernardo Episcopo nostro, qui extra factionem se continebat, non aliud negotium fuit, quam sacrorum curæ, & religiosorum beneficiis se impendere, cujus rei argumentum inter cetera sunt tabulæ, quibus agros bonaque, quæ ex feudo nobilis viri ad se reciderant, Gerdensi Virginum Cœnobio donat; id enim Cœnobium ob florentem disciplinam, ac pietatem singulari liberalitate complexus est. *Præsentes autem testes*, ut literæ habent, *fuere Lambertus major Præpositus, Tiodericus Decanus, Tiodericus Scholasticus, Conradus Custos, Joannes Cellerarius, Henricus Præpositus ad Orientem, Præpositus Hermannus novæ Ecclesiæ, Wolframus, Volcwinus, Gerhardus Canonici majoris Ecclesiæ. Laici etiam Comes Hermannus de Schowenburg, Henricus Dapifer, Conradus Camerarius, Hermannus de Osdagen, Hermannus Mareschallus, Hermannus Comes, aliique nobiles viri. Acta sunt hæc in cœnaculo nostro Wartberge, anno Dominicæ Incarnationis MCCXI, Indictione XIIII, præsidente Ottone imperii ejus secundo, Episcopatus nostri anno septimo,* qui tamen ab inchoato Episcopatu in

in octavum annum se porrigit; idque in aliis etiam literis observandum est; eo quod in his literis a mense inchoati Episcopatus ad sequentis anni mensem primus Episcopatus annus capiatur.

Controversia inter Aquenses & Corbejenses nostros ratione decimarum exorta componitur.

Hoc præterea anno controversia inter Aquensem Ecclesiam & Corbejenses, quæ ex decimis Liciati prædii diu agitata erat, per arbitros, Gerhardum majoris Ecclesiæ Coloniensis Decanum & Archidiaconum, Hermannum Decanum Collegii ad S. Cunibertum, & Oliverium majoris Ecclesiæ Coloniensis Scholasticum, eundemque Paderbornensis Ecclesiæ Canonicum composita est; quanquam jam ante eadem res transigenda a Pontifice commissa erat Præposito, Scholastico, & Magistro Joanni Paderbornensis Ecclesiæ. Confectis hac super re tabulis, testes fuere Bertholdus Decanus, idemque Canonicus majoris Ecclesiæ Paderbornensis, Magister Wilhelmus Canonicus ad S. Andream Coloniæ, Elias Canonicus Aquensis, aliique ex clero viri; quos inter Oliverius se denuo offert Paderbornensium postea Episcopus & Germaniæ decus.

Annus Christi 1212.

Innocentii III Pont. 15. Ottonis IV. Reg. 15. Imp. 4. Bernardi III. Ep. Pad. 9.

Godefrid. Ursberg. Histor. Bav. lib. 23. Brevver. in Histor. Trev. Tritheim.

Postquam vero Otto Imperator crebris nuntiis factus certior, quæ Imperii Principes adversus se machinarentur, exspectarique ex Sicilia Fridericum Regem; festinatis ex Italia itineribus sub verni jejunii tempus in Germaniam advolavit, convocatoque Norimbergæ Principum conventu per sacras Pentecostes ferias causas dissidii sui cum Pontifice composuit: nec aliud a se quæsitum obtendit, quam ut Imperii bono & auctoritati consuleret; tanquam Imperii Principes probare possent, patrimonium Petri ab Imperatore spoliari, quod tot pii sanctique Imperatores tot tabulis & donationibus post Constantinum & Carolum M. auxerant: aut tam egenum haberent Imperatorem, qui spoliis bonorum sacrorum indigeret, quorum ipse pro juramento Pontifici facto, defensor vindexque adversus raptores esse deberet. Nec tamen defuere assentatores, qui justa eum obtendere probarent. Mox vindicta armisque versis in Odoacrum Bohemiæ Regem, a regno illum removit, subrogato in ejus locum filio. Inde Hermannum Comitem Palatinum ulturus in Thuringiam movet. At dum Northusii prius nuptias celebrat cum Beatrice Philippi Regis filia (quæ quarto post die morte erepta est) intelligit Fridericum Siciliæ Regem ex Italia evocatum intrasse Sueviam, multorumque Principum studiis benigne exceptum. Hinc omissa Thuringia, cum exercitu in superiorem Germaniam festinat. At postquam eo perventum est, reperit omnia in Fridericum prona, urbesque & Principes in se armatos; ac dum frustra copias suas ad Uberlingam opponit, nec ullibi se ad Rhenum tuto consistere vidit, trepidus despectusque refugit in Saxoniam.

Otto Imp. Fridericum Siciliæ Regem fugit.

Qui Fridericus a pluribus Imperii Principibus Rex salutatur.

Chron. Mogunt. apud Serrar. Alb. Stad. Crantz. lib. 7. Sax. Arn. Lub.

Tum vero libere certatimque superioris Germaniæ Principes confluere ad Fridericum; quem Moguntiam deductum in celebri conventu Sifridus Moguntinus, Joannes Trevirensis, Herbipolensis, Argentinensis, Constantiensis, Basileensis Episcopi: Rex Bohemiæ, Thuringiæ Comes Provincialis, aliique proceres pridie Calend. Decembris salutavere Regem suum. Perstitit in fide Ottonis Theodoricus Coloniensis Archiepiscopus; tametsi a Pontifice anathemate perculsus, & a Sifrido Moguntino Archiepiscopo e sede sua ejectus esset. Fida etiam inferior Saxonia manebat Ottoni; e qua tamen magna Imperatoris jactura, hoc anno mors sustulit Wilhelmum fratrem ejus, Ducem Lunenburgensem, relicto Ottone filio, quem ex conjuge Regis Danorum filia susceperat hæredem. Ab hoc deinde antiquissima inter Saxones Lunenburgensium & Brunswicensium Ducum familia propagata; quando nec ab Ottone Imperatore, nec ab Henrico Palatino ulla proles relicta. Tam illustris hæc Ducum familia inter posteros, quam clara ab Henrico Leone inter majores; nec facile in Germania Principum familia superstes, quæ antiquitate, & perpetua ad hunc diem propagatione certet.

Albigenses & Saraceni, ope Saxonum, supprimuntur

Godefrid. S. Antoninus 3 p. tit. 19. c. 3. Fragm. hist. incerti auctoris ad Albert. Argent. Albert. Stadens. in Chron. Brovver. lib. 15. Annal. Trev. Cantipr. lib. 2. c. 3.

Expeditio puerorum in Palæstinam irrito conatu suscepta.

Ceterum hoc anno, ut Godefridus narrat, *ingens populi rursum multitudo ex omni Saxonia, Westphalia, & Frisia aliisque provinciis* confluxit ad signum crucis; quorum alii ab Adolpho Montensi Comite, alii a Wilhelmo Juliacensi Comite, alii a Leopoldo Austriæ Duce traducti adversus Albigenses hæreticos in Gallias. Ad quorum adventum consternati hæretici, pars se in fugam dedit, pars ad saniorem mentem est reducta, & per Cardinalem Roma missum reconciliata Ecclesiæ. Eoque bello confecto, multi cum Leopoldo Austriæ Duce transgressi in Hispaniam, Saracenos juncti Hispaniæ Regis armis profligarunt. In tam remotis regnis tum bella sacra ultro adversus Saracenos & hæreses suscepta, quas ævo nostro infelicior Saxonia in visceribus aluit. Sed & alia expeditione hic annus memorabilis. Quippe ingens puerorum & imbellium adolescentum multitudo e Germania & Francia, præstigiis duorum Clericorum, fictisque eorum miraculis contracta, ad militare crucis signum convolavit, frustra parentibus, consanguineis, & viris religiosis obnitentibus; quod his persuasum esset Hierosolymam ac Palæstinam non nisi ab imbelli & insonte ætate barbaris eripiendam, reddendamque Christianis. Qua specie religionis objecta, multi expeditionem hanc probarunt, obtulereque proficiscentibus annonam & pecuniam. Visæ etiam puellæ & fœminæ sublato pudore sese comites conjungere. Agmen hoc cum cantu & tripudio eductum e finibus Germaniæ; parsque in Gallias Marsiliam versus, pars Genuam in Ligurum provinciam contendit, pars maxima, quæ ex Germania coaluerat, Brundusium pervenit. At Brundusinus Episcopus cum didicisset, pueros hosce dolo præstigiatorum eductos, ut Saracenis venderentur, mare ingredi prohibuit. Ac licet multos servarit; magna tamen pars excepta navibus, aut Saracenis vendita fuit, aut in mare abjecta misere periit: ceteri laceri, dispersique domum rediere. Browerus doli hujus auctorem seductoremque Nicolaum quendam Coloniæ Agrippinæ natum nominat. Ex his impostoribus alius post Coloniæ in furcam actus. Adeo nihil tam sanctum geritur, quod non dæmonum fraudibus obnoxium sit. Fabulam hanc dicerem, nisi a S. Antonino, Cantiprano, Godefrido, Alberto Stadensi, aliisque auctoribus tradi viderem.

Annus Christi 1213.

Innocentii III. Pont. 16. Ottonis IV. Reg. 16. Imp. 5. Friderici II. Reg. 1. Bernardi III. Ep. Pad. 10.

Godefrid. Ursberg. Chron. Mont. Ser. Innocent. Epist. 13.

Otto Imp. Archiep. Magdenb. devastat.

Accesserat inter fluctuantis Germaniæ tumultus annus Christi decimus tertius supra millesimum, ducentesimum, quo Otto Imperator Alberto Magdenburgensi Archiepiscopo bellum intulit, haud aliam ob causam, quam quod Pontifici in omnibus obsequens, Friderici Regis partes tueretur. Hildesimensi contra & Halberstadiensi, ceterisque fere Saxoniæ Episcopis Ottoni Imperatori adhærentibus; adeo ex regni schismate ortum est schisma sacerdotii, ut quo se verterent Episcopi, plerique incerti fluctuarent. Hinc enim Pontificis proscriptione, illinc stringebantur armis. Et quia Magdenburgensem Archiepiscopum opprimere Ottonis intererat, diœcesin ejus armatus ingreditur, cæsisque Archiepiscopi copiis, longius ab urbe per insidias protractis, totum Archiepiscopatum spoliis, ferro, flammaque evastat. Qua suorum calamitate conspecta, ingemuit Archiepiscopus, palamque cum probro Imperatoris dicere auditus est: *Archiepiscopatum Magdenburgensem ab Ottone I. Imperatore & Alberto primo Archiepiscopo conditum, nunc ab Ottone IV Imperatore sub Alberto Archiepiscopo pessundari.* Otto interim hoc anno non aliud impensius egit, quam ut accisas vires in Saxonia repararet, Episcoporumque ac Principum animos sibi adjungeret, insectando ceteros quotquot Friderico studere cœperant. Quare cum per solemnes Paschatis dies Otto Monasteriensis Episcopus Coloniam intrasset, ab his, qui in factione Imperatoris erant, per vim abreptus, injectisque vinculis captivus Werdenam ad Cæsaris Insulam deportatur, & quo securiori custodia teneretur, in castrum traducitur. Tantus partium furor erat, nullo religionis & sacrorum

Otto Ep. Monast. captivus Colonia Werdinam abripitur.

metu

metu a sacrilegio retentus. Nec aliud optimi Episcopi delictum erat, quam quod ex Pontificis voluntate in Sifridi Moguntini & Friderici Regis partes transiisse haberetur. At mox Sifridus Moguntinus Archiepiscopus Apostolicæ Sedis Legatus tam indignum facinus Ecclesiastica pœna ultus, urbem interdicto subjecit, cessavitque supra annum publicus sacrorum usus.

Theodoricus Estiensis in Livonia Antistes nova pro gentis conversione subsidia flagitat.

Versabatur per id tempus Coloniæ Theodoricus, primum montis S. Nicolai Abbas, post Estiensis in Livonia Episcopus, sollicitando ad Rhenum & per Westphaliam non modo subsidia adversus barbaros; sed & Sacerdotes & Apostolicos viros conquirendo, qui rudem Livoniæ populum docerent. Nam ad Rhenum fuisse docet hæc vetus inscriptio. *Anno* MCCXIII 8 *Cal. Septembris consecratum est altare novi Chori Sanctensis ab Episcopo Estiensi in honorem B. M. Virginis;* apparetque tum Pontificalia munera explesse per Coloniensem diœcesin loco Theodorici Archiepiscopi, quos is a Pontifice anathemate percussus, Romam pro reconciliatione provectus esset. Atque hic Livoniæ præsul, & gentium doctor, cum in Saxoniam veniret, contulit se primum ad Paderbornensem & Verdensem, ceterosque Episcopos, quorum consilio & commendatione apud Pontificem facta hoc ipso anno prius Episcopus consecratus est, quod hæ Pontificis literæ commonstrant.

Idem consecratur Episcopus.

*Commissi nobis officii sollicitudo deposcit, ut iis, quæ ad divini cultus ampliationem pertinere noscuntur, favorem studeamus benevolum impartiri. Cum ergo venerabiles fratres nostri Paderburnen. Verden. * Ralkeburgen. & Rigen. Episcopi te in Episcopum Estien. provinciæ duxerint ordinandum, sicut ex litteris accepimus eorundem; nos quod super hoc ab ipsis provide, atque canonice factum est, ratum habentes & gratum, præsentium tibi auctoritate concedimus, ut in ea libere officium exerceas pastorale. Datum Lateran. II Calend. Novembris. Pont. nostri Anno XVI.*

* al. Ratteburgen.

Sed longe illustrius fuit opus trium Saxonicorum Episcoporum, Ottonis Monasteriensis, Bernardi Paderbornensis & Isonis Verdensis, qui non modo ad commendatitias Innocentii Pontificis literas Estiensem Episcopum omni caritatis ope & subsidiis exceperunt, sed & se ipsos ad provectionem in Livoniam & Apostolicos labores obtulerunt, parati Evangelium & Christi legem docere incultum Livoniæ populum; quod sane quam gratum fuerit Innocentio Pontifici, docebunt hæ Pontificis literæ ad Bernardum Episcopum nostrum.

Innocentii epist. 124. Odoricus in hist. Eccles. Bernardus Ep. Paderb cum aliis Pontifici se offert ad Christi legem in Livonia docendum.

Ab eo qui neminem vult perire, sed ut omnes ad agnitionem perveniant veritatis, tibi audivimus & credimus esse inspiratum, ut venerabili fratri nostro Estiens. Episcopo, qui sicut servus fidelis & prudens in Domini vinea fideliter operatur, cooperator accedens cum eo portare proposueris coram gentibus & Regibus nomen Dei, & dare salutis scientiam plebi suæ. Nos igitur tuum pium propositum dignis in Domino laudibus commendantes, fraternitatem tuam monemus attentius & hortamur, quatenus accensus zelo fidei christianæ, ac sperans, quod, qui affectum tibi dedit, adjiciet & effectum, Evangelistæ aggrediaris opus & officium confidenter, ut cum illis, qui euntes ibant & flebant mittentes semina sua, exultationis manipulos valeas reportare. Ut autem prædicationis officium valeas liberius exercere, statuimus, ut te hujusmodi pietatis operi mancipato, Ecclesia & persona tua cum omnibus bonis suis sub Apostolicæ Sedis protectione consistant. Tu denique frater Episcope super te ipso &c. Datum Laterani III. Calend. Novemb. Pontificatus nostri Anno XVI.

Odoricus in hist. Eccles. Innocent. lib. 16. epist. 124.

Quem in modum Pontifex scripsit ad Monasteriensem & Verdensem Episcopum, eorumque similiter dilaudat fervorem religionis, cohortaturque ad Apostolicum munus suscipiendum; ut nomen Dei coram Regibus & gentibus inter barbaras nationes circumferant. Quo nihil in Episcopi munere gloriosius esse possit; uti hæ literæ extant inter monumenta Innocentii Pontificis. Satisque ex his constat tres illos Episcopos inter doctissimos ac ferventissimos Saxoniæ antistites claruisse, ac per id tempus munus publice docendi populum pro concione explesse (secus quam heterodoxi obtrectare solent) qui explicato religionis suæ fervore

vore ad munus illud docendi Evangelii Apostolico sese ritu & Spiritu obtulere. Atque istic etiam inter barbaras gentes operam suam impendere maluerunt, quam civilibus hisce bellis inter Ottonem & Fridericum collidi, jactarique cum aliis Episcopis inter turbulenta factionum studia.

At quo minus Otto Monasteriensis Episcopus in Livoniam transierit, fecit captivitas, & hic ipse, quem subterfugere voluit scopulus. Quid vero Bernardum nostrum impedierit, sive cleri populique sui preces, ne se hac tempestate desereret; sive quæ alia illa remora fuerit, in annalium nostrorum memoria non reperio; certo in Livoniam abiisse, etsi id flagranter desiderarit, & Pontificis etiam voluntatem impetrarit, verisimile non habeo; quando hoc anno binas adhuc literas in diœcesi datas invenio, quarum alteris largam prædiorum donationem ab Anselmo Paderbornensi milite Cœnobio Virginum Wilbacensium factam, alteris vero decimas Brakelensi Ecclesiæ donatas, consignari jussit.

Lib. 4 Reges l. Innocent. Pontifex præsules Saxoniæ, & milites Teutonicos hortatur, ut Estiensi Ep. in conversione Livonum adsistant.

Pontifex præterea, ut hoc salutare opus promoveret, aliis hoc anno literis ad Præsules, & Abbates Saxoniæ datis, impense hortatur, ut omni ope & consilio, submissisque auxiliaribus copiis, Episcopo Estiensi adsistant: aliis vero literis ad milites Teutonicos in Livonia II Calend. Novembris Laterani scriptis multo sollicitius Theodoricum Estiensem Episcopum ad ipsos in Livonia remissum commendat; quippe qui ob plurimas gentes ab ipso ad Christi religionem perductas; Paderbornensis, Verdensis & Raceburgensis Episcopi testimonio ac judicio dignus sit habitus, qui Episcopus consecraretur. Iisdem simul literis haud leviter Teutonicorum militum avaritiam perstringit, quod Episcopo huic auxilia negarent, & certam sibi prius in ea provincia terræ partem possessionemque agrorum dari peterent; tanquam ex lucro animarum Christi militibus lucrum pecuniarum primo quærendum sit.

Utrumne vero Bernardus Episcopus anno proximo, ex quo nullam ejus in diœcesi præsentis memoriam reperio, in Livoniam transierit; affirmare non habeo; certe auctor est Crantzius, per id tempus singulis annis institutas profectiones in Livoniam, & continuata per triginta annos navigatione importatos duces, Comites, Episcopos, Sacerdotes, milites, cives, mercatores, qui zelo pietatis accensi non prius fatigati, quam tota Livonia Christi legibus subjiceretur; fateturque Pontifex in his ad Teutonicos milites literis, jam maximam ejus partem ad Christi religionem esse traductam. Nam ut superiores Germani Borussiam ab Alberto primo Pragensium Archiepiscopo; ita Saxones & Westphali Livoniam sibi a D. Meinardo, Bertholdo, & Alberto primis ejus gentis Episcopis excolendam subigendamque sumpsere; & quia Saxonum Sclavorumque instar gens dura, & quotannis rebellis erat, arma sacræ militiæ ad tutelam conjungenda fuere Episcoporum & Sacerdotum laboribus; habuitque Livonia e Saxonibus haud secus, quam Borussia ex Alemannis supremum suæ militiæ præfectum, quem Magistrum ordinis dixere.

Crantz. lib. 7 Sax. c. 37

Annus Christi 1214.

Innocentii III. Pont. 17. Ottonis IV. Reg. 17. Imper. 6. Friderici II. Reg. 2. Bernardi III. Ep. Pad. 11.

Godefrid. Matth. Paris. Histo. Angl. Guilierm. Armor. l. 11 Anton. 3. Chron. Ursberg. Chr. mont. Seren. Alb. Stad.

Agebantur hæc pro Livonia, cum Germania adhuc inter Ottonem & Fridericum civilium bellorum dissidio turbaretur. Et proximo ab his anno Otto Imperator ab omnibus prope Germaniæ Principibus desertus, Belgii sibi proceres demereri laborabat. Quam in rem Mariam Henrici Brabantiæ Ducis filiam mense Majo sibi matrimonio jungit. Nixus deinde avunculi sui Joannis Angliæ Regis ope bellum Philippo Franciæ Regi intulit. Attractus in belli societatem Ferdinandus Flandriæ Comes, quem Rex Franciæ premebat armis. Igitur omisso æmulo, alienam causam ingressus novum sibi conscivit hostem, qui nec uni quidem Friderico par erat; & causa belli quæsita magis ex veteri in Regem Franciæ odio, quam justa probatave a scriptoribus causa. Sed mirum quam ingentem exercitum contraxerit Otto Imperator ex Saxonibus

Otto Imp. bellum Regi Galliæ infert, Saxonum Westphalorumque armis adjutus.

bus & Westphalis, quem Francici annales quinquaginta millia selectorum militum fuisse perhibent, postquam sociorum copiæ accesserant; junxere enim se Imperatori Henricus Brabantiæ Dux Ottonis socer, Henricus Limburgi Dux, Ferdinandus Flandriæ, Henricus Lovaniensis, Wilhelmus Hollandiæ, Philippus Namurci Comites, multique Juliæ proceres cum Gerhardo de Randerode. Ex Westphalis accessere Conradus Tremoniæ, & Otto Teclenburgi Comites, interque hos Bernardus de Horstmaria Dynasta, celebris ea tempestate miles; quemadmodum a Guillermo Britone ante ceteros ejus belli scriptores celebratur fulmen armorum.

Et quo Teutonicos inter præstantior alter
Non fuit, aut major membris, aut corde Gerardus,
Hostimalis contra Francos emissus ab oris,
Qui tantæ famæ, qui tanti nominis heros,
Ut vix Ottonem Saxonia præferat illi.

Quem Gallus hic Poeta Gerardum scripsit, Bernardum dicere debebat; haud secus quam Tinqueburnitem, & Ottonem de Tinquenaburg corrupta voce appellat, cum is Teclenburgensis sit Comes.

Otto Imp. cum Rege Galliæ confligit, & prælio vincitur. Ad famam adventumque potentis hostis evocavit Philippus Rex Franciæ florem juventutis bellicæ, virosque quam maxime bellicosos; delectuque habito processit obviam, haud parum fluctuans animo ob ingentem hostium multitudinem, pugnandum, an cedendum esset, ne summam rei in discrimen daret. Consilio proinde Ducum advocato cum deliberaret, nunciatur Ottonem in propinquo stare accinctum; & jam misceri certamina, quæ revelli non possint: nec alia hic consilia esse, quam quæ necessitas imperaret. Illico igitur galeam & thoracem poscens vicinam D. Petri ædem supplex intrat, atque ibi Dei & Virginis Matris ope implorata, acies producit in hostem, tanto etiam confidentius, quod adversus Imperatorem diris a Pontifice devotum sibi pugnandum. Inde canentibus utrimque signis 7. Calend. Augusti concursum ad Bovinas (pagus est inter Tornacum & Insulas.) Atrox prælium, quo vix alias majoribus odiis, & truculenta magis strage decertatum. Diu anceps pugna, in qua Francorum Rex suffosso equo prostratus, ac prope obtritus jacuit. Imperator vero diu inter hostilia signa jactatus demum pectore graviter saucius prælio excessit, ac desperata victoria suos secum in fugam traxit. Memorabile ex clade Imperatoris prælium, quo cæsis Germanis, XXX majorum ordinum ductores capti; quos inter Henricus Palatinus Rheni, Ferdinandus Flandriæ, Reginaldus Boloniæ, Conradus Tremoniensis, Otto Teclenburgicus Comites, Bernardus Horstmariensis, & Gerardus Roderodinus Dynastæ fortissimique militum. Ea clade res Ottonis vehementer fuerunt attritæ, multumque Germanorum nomen apud Francos cœpit in contemptum venire; quanquam victoria non tam humana, quam cœlesti ope sit parta Francorum Regi. Otto Imperator primum ad socerum in Brabantia confugit, inde Coloniam se recepit, fidam sibi hactenus urbem.

Fracto Ottoni incubuit Fridericus; traductoque Trajecti per Mosam exercitu, Brabantiæ fines ingreditur. Quo tam inopinato adventu perculsus Henricus Dux Brabantiæ, Friderico se supplicem sistit, & veniam impetrat, ea lege, ut filium obsidem relinquat, & fidem imposterum sanctius colat; qua etiam conditione Limburgicus in gratiam receptus. Inde reflexo ad Trajectum exercitu, Hugonis Leodiensis Episcopi copias sibi jungit, expugnatoque Falkenburgo, Juliacum VIII Septembris obsidione cingit & late circum provinciam vastat. Quibus malis adactus Wilhelmus Juliæ Comes, ejurato Ottone, Friderico se submittit. Supererat Colonia Ottonis præsidium & ad Rheni inferioris limites obstaculum, ne in Westphaliam irrumperet. Perstabat enim urbs in fide Ottonis constans, nihil mota Ottonis clade, & Friderici circum insultantis potentia. Sed & Cæsaris insula, quæ Ottoniano præsidio tenebatur, retardabat Fridericum. Ea munitissima loca cum arduum esset expugnare, vastato circum agro

Godefrid. Ægidius. Reinerus Monach. Leod. apud Chap. t. 2. p. 258. Brouuer. lib. 15 ann

agro Coloniensi exercitum ad hiberna deduxit. Imperator interim sese cum conjuge intra Coloniam per hyemem continebat, cui ceteris amissis una spes erat in Westphalorum & Saxonum fide.

Annus Christi 1215.

Innocentii III Pont. 18. Ottonis IV. Reg. 18. Imperat. 7. Friderici II. Reg. 3. Bernardi III Ep. Pad. 12.

Godefrid. Colonienses ad partes Friderici R. transeunt.

Exacta hyeme, Fridericus Rex Andernaci ad Rhenum Calendis Maji Conventum Principum indicit; ad quem cum magna procerum e superiori Germania & Belgio multitudo confluxisset, actum de subigenda urbe Coloniensi, & Friderico Rege coronando. Colonienses ubi omnia Principum consilia, omnemque belli molem in se converti didicere, haberentque Archiepiscopum Theodoricum a Pontifice proscriptum, quod Ottonianarum partium esset, sibi vero omnem sacrorum usum jam in alterum annum interdictum; quorum malorum causa cum ab Ottone esset, Pontifici & Principibus inviso, rogavere Ottonem ut urbe excederet, nec se impendentibus calamitatibus involveret; id si faceret soluturos se omnia debita in urbe contracta, & 600 marcas in subsidium collaturos. Otto cum nec e re sua futurum conspexit nutantibus civibus in urbe remanere, in Saxoniam post festa Paschalia discessit; quem haud multo post conjux sumpto viri habitu consecuta est. Tum vero libere cœptum tractari de reconciliatione & pace cum Friderico Rege. Et ille jam urbis securus cum Episcopis & splendido procerum nobilitatisque Belgicæ comitatu Aquisgranum ingressus, festo D. Jacobi a Sifrido Moguntino Archiepiscopo solemni ritu Rex inungitur. Quod etsi nonnulli anno priori, aut ante biennium factum velint, certior tamen est fides Godefridi, qui id cum auctore Chronici Montis Sereni aliisque ad hunc annum refert. Eo in congressu Principum Henricus Palatinus Rheni Ottonis frater a Friderico Rege Palatinatu exutus, dataque est dignitas hæc Ludowico Bavariæ Duci. Simul Otto Ludovici filius duxit filiam Henrici Palatini in matrimonium iisdem artibus se firmaturus in Palatinatu, quo socer adierat. Altera Henrici filia denupta Limburgico Duci. Stadensis hoc anno Palatinum obiisse perhibet; ejus tamen vita ad annum 122 prorogatur ab aliis.

Fridericus Rex Aquisgrani inungitur. *Avent. l. 7. Gretz. lib. 2. contra Goldastum. Brovver. l. 15. annal. Trev.*

Otto Ep. Monast. e captivitate liberatur. *Godefrid. Alb. Stad. Trithem. in Chr. Girs.*

Sub id tempus pridie videlicet quam Fridericus coronaretur, Otto Monasteriensis Episcopus e captivitate liberatus. Hæserat ille jam per biennium Werdæ in Cæsaris insula captivus, conjectus in grandem, qui illic est turris, carcerem. Ac multum sollicitatus Otto Imperator, dum Coloniæ per hyemem versaretur, Episcopum e vinculis laxaret, quem non alio crimine obnoxium haberet, quam quod ex Pontificis voluntate sese in partes Moguntini Archiepiscopi & Friderici Regis inclinasset, nullis tamen unquam armis contra Imperatorem sumptis; sed nihil ab Imperatore ad Rhenum præsente impetrari potuit. Eo demum in Saxoniam demigrante, multi Westphaliæ proceres miserati integerrimi præsulis, e tam clara Comitum Benthemensium & Hollandorum familia orti, armis liberandum suscepere; horum Dux Adolphus Montium Comes, vir bello contra Albigenses clarus, collectis e Westphalia bellicosorum nobilium virorumque multorum copiis, Werdense Oppidum vi aggreditur. Et oppugnatum hoc acriter per multos dies; verum cum & loci munitio, & præsidiariorum fortitudo omnes insultus conatusque eluderet, nihil his fractus Adolphus Comes, oppugnationem ad militares artes convertit, cœpitque suffossionibus agere; quemadmodum ingenii viribus plerumque potentius quam corporis pugnatur. Cuniculis igitur ad ima turris fundamenta perductis, quibus tota moles in ruinæ periculum venit, propugnatores exterriti, inopesque consilii, castrum una cum Episcopo dedidere. Et Episcopus in hunc modum assertus in libertatem, recta se Aquisgranum ad Fridericum Regem contulit, magnoque Episcoporum omnium & Principum gaudio est exceptus.

Sed nec minus memorabile, quod in hoc Aquensi Episcoporum & Principum congressu actum refert Godefridus. *Godefrid. Cæsar. lib. 3 c. 6.*

Lib.4. c. 10 Lib.10.c.22 Lib.12.c.23 Epistola ad Engel. apud Gelen p.338

Plures e Germania in Palæstinam abeunt terram sanctam recuperaturi.

fridus. Invitarat anno superiori Innocentius Pontifex christianos Principes ad novam in Palæstinam expeditionem adversus Saracenos; id opus cum per Legatos Apostolicæ Sedis, oratores sacros in provinciis, ac tubas hujus belli ubique strenue susciperetur, innumerabilis multitudo, ut Godefridus retulit, crucis tessera insignita ad liberandam terram sanctam confluxit. Cœpta quidem hæc expeditio Andernaci in superioribus Principum comitiis agitari, ubi & inter primos Germaniæ Principes Ludovicus Bavariæ Dux nomen sacræ militiæ professus est: at postquam Oliverius Scholasticus Coloniensis idemque Paderbornensis noster Canonicus, & Joannes Sanctensis Ecclesiæ Scholasticus, auctoritate Innocentii Pontificis, Aquisgrani in celeberrimo hoc Principum conventu tubam sacram inflare; & ad crucis signum pro concione invitare cœperunt; illico Fridericus Rex, Sifridus Moguntinus Archiepiscopus, Leodiensis, Bambergensis, Pataviensis, Argentinensis Episcopi, Dux Moraviæ, Dux Brabantiæ, Dux Limburgensis, Palatinus Comes Thuringiæ, Marchio Badensis, Wilhelmus Juliaci Comes, Henricus Comes Seinensis, Comes de Monte, & magna nobilium equestrium multitudo cruce signata nomen sacræ militiæ dederunt. Accessere post magno numero Episcopi & proceres ex Westphalia & Saxonia, sequentibus annis memorandi; quanquam his Livonia tum sacri belli campus erat, in quem magna nobilitatis pars traducebatur, Inde Joannes Sanctensis & Olivarus Principes hujus belli Oratores, partiti provincias, adscitisque ex clero Sacerdotibus in auxilium, Coloniensem diœcesin, Juliam, Brabantiam, Flandriam, Westphaliam, Frisiam, vicinasque regiones palam docendo, vocandoque ad sacram militiam peragrarunt. Et Olivarus dum Westphaliam & Frisiam circuit, multa e cœlo prodigia data; visa enim in diœcesi Monasteriensi, in Frisia, & Ultrajectensi provincia varia ac mirifica in aëre crucis signa, quæ multis recensentur a Cæsario, Cantipratano, aliisque Scriptoribus, quibusque mortalium mentes vehementer accensæ sunt; ne quid referam de miraculis per Olivarum patratis, quæ Cæsarius quoque æqualis eorum temporum scriptor retulit.

Cæsar. lib. 10. c. 7. Cantipr. lib. 2. c. 3. Jacob Bosius

Ceterum Principes Aquisgrani congregati, ut, profugo in Saxoniam Ottone, omnia ad Fridericum Regem adigerent, misere Coloniam Theodoricum Trevirensem Archiepiscopum, & Henricum Brabantiæ ducem, quorum auctoritate & industria urbs Agrippinensis ab Ottone abstracta in Friderici partes concessit. Quapropter Fridericus pridie Nonas Augusti regio comitatu Agrippinam ingressus, insigni cum honore a clero populoque est exceptus. Inde ad Basilicam itum, ubi Trevirensis Archiepiscopus, post sacrum Missæ sacrificium solemni ritu decantatum, universum cum Clero populum a pœnis Ecclesiasticis absolvit, reddita sacrorum libertate, qua per annum & quinque menses prohibiti erant. Rex nonnisi per septem dies in urbe commoratus, in publicis istic Principum comitiis publicam Germaniæ pacem sanxit, vectigaliaque & telonia, quæ per bella contra fas invecta erant, sustulit: Salutaribus præterea legibus consultum Reipublicæ, in qua & Principes juravere.

Theodorico in Episcopatu Ultrajectensi succedit Otto Comes Gelriæ dein Otto Comes Lippiensis.

Excesserat ante triennium Theodoricus Ultrajectensis Episcopus; in cujus locum, patrocinio Ottonis Monasteriensis Episcopi, Adolphi Coloniensis Archiepiscopi, & Gerhardi Osnabrugensis Episcopi, ac paulo post Bremensis Archiepiscopi, subrogatus erat Otto Gelriæ Comes ac Præpositus Sanctensis, præclaris naturæ dotibus exornatus; sed quod juvenis esset XVIII annorum, ætate prohibebatur ab Episcopi munere; eo Romam profectus, Northusii in itinere anno 1213 moritur. Quapropter in ejus locum Canonicorum suffragiis sublectus Otto Lippiensis Comes, Ultrajectensis Præpositus. Is Regem hoc anno Francofurtum comitatus, ea in urbe Episcopus consecratur, & regalibus a Friderico Imperatore exornatur. Hic Otto celeberrimus inter Westphalos, Bernardi Lippiensis Comitis filius, qui per id tempus ex Monacho Campi Mariæ Livoniæ Abbas inter Apostolicos viros numerabatur, quem haud multo post Otto Aldensaliæ Lealensem Episcopum consecravit, filius patrem; tametsi Bernardus per id tempus alterum haberet filium Gerhardum ex Episcopo Osnabrugensi transvectum ad Bremensem

Archie-

Archiepiscopatum; cui tertius accedit filius Bernardus, ex Præposito Embricensi delectus Paderbornensis Episcopus: quartus filius Theodoricus Præpositus Daventriensis. Rara profecto familiæ felicitas, quæ patrem Episcopum, & tot filios simul Episcopos ac præsules Ecclesiæ conspexit.

Has inter concussæ Germaniæ Saxoniæque turbas Bernardus Episcopus noster, quod alias Saxoniæ Episcopi fecere, partium se intactum securumque servavit; quod hinc Friderici Regis minis, istinc Ottonis Imperatoris per Saxoniam adhuc dominantis potentia stringeretur. Quantumque Bernardus Episcopus se a publicis continebat, tantum se in dotandis Ecclesiis & Cœnobiis impendebat, quod ex sequentibus liquebit. Sicuti & hoc anno insigni beneficentia meritus de Giselberto, Campi Mariæ Abbate, totoque Cœnobio illo. Quam in rem publicæ tabulæ extant apud nos, multis e clero & nobilitate ac Monachis Campi Mariæ testibus consignatæ. *Acta* hæc memorantur *anno Dominicæ Incarnationis* MCCXV. *Indict.* III. *Pontificatus nostri anno XI.*

Godefr. Abbas. Ursberg. Alb. Stad. Auct. Chr. Mont. Seren Richard. a S. German Chron. fossa nova. Matth. Paris. Odoricus in hist. Eccles. Concilium Lateranense sub Innocentio III.

Annum hunc clausit Innocentius Pontifex, omnium operum, quæ gessit pulcherrimo, convocando Lateranense concilium, quod mense Novembri Romæ celebratum est, ipso Pontifice præside & perorante: argumento sermonis ducto ab illo Christi dicto, *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum antequam patiar*, quod & ille de suo vitæ exitu vaticinatus videri poterat, quippe qui altero post anno excessit e vita. Invitati totius orbis Christiani Episcopi, literis ad omnes Metropolitanos & Archiepiscopos missis; inter quas prima in concilio præmittitur Epistola ad Moguntinum Archiepiscopum ac Metropolitanum nostrum, in qua de expeditione recuperandæ Palæstinæ pertractat; hæc enim una ex urgentibus hujus concilii causis erat. Hoc deinde argumento scriptum ad Coloniensem, Trevirensem, Magdenburgensem, Salisburgensem, ceterosque Episcopos, ac Reges. Convenere Episcopi quadringenti & duodecim; quos inter Patriarcha Constantinopolitanus & Hierosolymitanus præsentes fuere; Antiochenus vero & Alexandrinus Patriarchæ, quod alter morbo, alter Saracenorum metu impeditus, misere Legatos. Primates deinde infra hos ac Metropolitani septuaginta & unus. Ceterorum vero Antistitum, Abbatum, aliorumque præsulum ob multitudinem haud unitus est numerus. Universim bis mille ducenti & duodecim Patres convenere, quod passim Scriptores cum Binio tradunt. Primores Cœnobiorum numerant octingentos. His accessere omnium ferme gentium exterarum, ac Regum, Principumque Legati. Magnificum sane & œcumenicum, de quo nemo sapiens controvertet, concilium, in quo explicata catholica fides adversus Albigenses, ceterasque obortas hæreses: tum collapsa cleri populique disciplina formata; postremo actum pro recuperatione terræ sanctæ. Quam in rem septuaginta de hæreticis decreta Canonum a Patribus præscripta sunt, celeberrimo Ecclesiæ instituto bonoque. Et quam præclaro statim canone Patres? *Una est fidelium universalis Ecclesiæ, extra quam nullus omnino salvatur; in qua idem ipse Sacerdos & Sacrificium JESUS Christus, cujus corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus, & vino in sanguinem, potestate divina. Et hoc utique Sacramentum nemo potest conficere nisi Sacerdos, qui fuerit rite ordinatus secundum claves Ecclesiæ, quas ipse concessit Apostolis & ipsorum Successoribus Jesus Christus.* Quod & a nostrorum temporum hæreticis, & hæreticorum magistris diligenter animadverti velim; qui cum rite ab Episcopo ordinati non sint, necesse est horum aliorumque Sacramentorum jactura defraudare populum. Statutum præterea de hæreticis damnandis puniendisque: de Sacramentis Eucharistiæ & Pœnitentiæ quotannis in Paschate frequentandis: de chrismate, & Eucharistia sub fideli custodia clavium servanda: de viatico infirmorum præbendo: de vitiis Clericorum emendandis & castigandis, & quæ ejusmodi sunt complura. Conjugia quoque, quæ ad sextum usque consanguinitatis & affinitatis gradum permissa erant, intra quartum restricta sunt. Canone etiam XI præscribuntur Collegiis Cathedralibus

bus & Metropolitanis Magistri Scholarum, qui Clericos ejus Ecclesiæ & pauperes studiosos doceant Grammaticam & humaniores literas, eoque Sacerdotio lautiore donentur Magistri illi; præter quos in singulis hisce Collegiis sit Theologus, qui Clericis sacram scripturam & superiores scientias tradat. Quo nunc satis intelligimus discrimen inter Scholasticum, Theologum & Magistrum, quales toties etiam produximus ex tabulis Episcoporum nostrorum. Hi deinde Canones ex utraque lingua cum Ecclesia latina & græca communicati sunt. Multæ præterea controversiæ judicio Patrum decisæ compositæque sunt. Accessit ad hoc concilium S. Dominicus instituti approbationes sollicitando. Ac Pontifex licet a novis ordinibus recipiendis alienior esset, uti id paulo ante canone XIII sanxerat; postquam tamen in somno illi objecta Lateranensis Ecclesia, fabrica in ruinam inclinante, quam D. Dominicus humeris suis sustentaret, jussit Dominicum ad suos redire; communicatoque deinde cum iis consilio, instituti sui vitæque leges referre a se probandas. Divum quoque Franciscum advenisse, rogatum sui ordinis approbationem, auctores multi a Wadingo & Cossartio producti asserunt. Et hunc cum Innocentius Pontifex ad se accedentem rejecisset; post tamen, ubi in somnio illi oblatus est Franciscus labentem quoque Basilicam Lateranensem humeris suis sustentare, conquisitum ad se revocavit, benigneque excepto, omnem ejus institutionum rationem confirmavit. Verum celebrem utriusque hujus ordinis confirmationem sibi vendicat Honorius Pontifex Innocentii Successor.

Oder. in hist. Eccles. In vita S. Domin. Sur. tom. 4. S. Dominicus ordinis sui confirmationem petit. *Oderic. in hist. Eccles.*

Tom. Concil. Parif. recent. edit. Matthæus Parif. Abb. Ursberg. Marianus

Annus Christi 1216.

Innocentii III Pont. 19. Ottonis IV Reg. 19 Imp. 8. Friderici II. Reg. 4. Bernardi III Ep. Pad. 13.

Godefrid. Ursberg. Richard. de S. Ger. Oder. Reginal. in hist. Eccles. Cossart. in not. ad concil. post edit. Friderico regnum denuo in concilio Lateran. confirmatur.

Adulto jam vere, Fridericus Rex Calend. Maji Norimbergæ Principum comitia egit, præsente Petro Sasso Cardinale Apostolicæ Sedis Legato. Indixerat illa Rex ad vacillantem Germaniæ statum confirmandum, quo & jura per provincias dicerentur æquius, & liberius de pace tractaretur. Miserat quidem superiori anno tam Otto, quam Fridericus suos Oratores ad Lateranense concilium; alter ut obtenta venia imperium, a quo dejectus erat, reciperet: alter ut sibi assereret. Sed a Patribus pro Friderico pronunciatum est; movitque Patres Marchio Montis-ferrati, Ottonis perfidiam adversus Apostolicam Sedem, violata Sacramenta, spolia Romanæ Ecclesiæ, multaque præterea ejus crimina exaggerando. Quibus Fridericus Rex confirmatus, liberum sibi per Germaniam imperium sumpsit. Dejectusque Otto intra Saxoniam se continuit, tanquam Saxonum tantum se Imperatorem ferret; e quibus tamen Magdenburgensem, & Bremensem Archiepiscopos, Marchionem Thuringiæ, aliosque proceres sibi adversantes habuit. Ceteri metu magis quam animo Ottoniani.

Accessit Friderico Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus hoc anno delectus. Nam postquam Clerus primarius miserat ad Innocentium Pontificem Legatos sciscitatum, quid de Adolpho & Theodorico Archiepiscopo, quorum uterque a Pontifice exauctoratus erat, fieri vellet, ne Ecclesia certo hactenus rectore destituta fluctuaret amplius; Innocentius Pontifex utrumque aversatus, novi Archiepiscopi eligendi potestatem clero fecit, omniumque suffragiis delectus est Engelbertus majoris Ecclesiæ, & S. Georgii Præpositus, natus Engelberto patre Comite Montium & Altenæ, & a puero in clero enutritus. Vir præter generis nobilitatem & eximiam corporis pulchritudinem, præclaris naturæ dotibus, & Episcopi virtutibus exornatus, ob quæ decora jam ante juvenis octodecim annorum Monasteriensis, ut diximus, Episcopus expetitus erat; vel eo carus Innocentio Pontifici & Friderico Regi, quod cum fratre Adolpho partes Friderici ad Pontificis voluntatem hactenus suscepisset, nihil Coloniensis Urbis, ceterorumque Ottonianorum factionem veritus. Sed & cives Agrippinenses non minus quam Clerus ejus electione læti, pacem sibi & tranquillitatem reddendam pollicebantur; quod ex conspectu virtutum ejusmodi Archiepiscopum

S. Engelbertus eligitur in Archiep. Colon.

pum sortiti essent, quocum in certam spem venirent concordiæ & tranquillitatis, post tot bellorum tempestates & mala recuperandæ. Ac postquam ad Legatum Apostolicum, qui Norimbergæ Friderico Regi aderat, relata est electio, Apostolica eam auctoritate probavit; cui & a Friderico Rege mox regalia donata. Missi exinde Oratores Romam, qui pallium Archiepiscopi insigne impetrarent, Innocentium XVI Calend. Augusti magno christiani orbis luctu mortuum invenere. Pontifex hic clarissimæ memoriæ, magni inter adversa animi, insignis sapientiæ doctrinæque, quot tot monumenta librorum & volumina literarum testantur. Successorem habuit Honorium III in Apostolica Sede, virum, qui Innocentii vestigiis inhærens, bellum sacrum scriptis ad Christianos Principes literis, pari, qua Innocentius sollicitudine, & magnitudine animi promovendum suscepit.

Innocentius III obit, cui succedit Honorius III.

Non destitit interim Oliverius percursare Westphaliam & Frisiam, inflammando populorum animos ad sacram expeditionem. Juvere e cœlo prodigia, quæ frequentia visa, & ab ipso Oliverio, ut Cæsarius refert, mirifice deprædicata. Quemadmodum postea teste Ursbergensi conspecta est stella ex Austro in Occidentem vergens, quæ in magnitudinem trabis augescere, & sensim prolapsu suo deficere observata.

Oliverius Westphalos & Frisones ad expeditionem sacram inflammat.

Bernardus Ep. variis Cœnobiis & Ecclesiis benefacit.

Magno post hæc Westphaliæ bono Engelbertus Archiepiscopatum Coloniensem administrare cœpit, fida semper amicitia junctus cum Westphaliæ Episcopis; quos inter & Bernardum Episcopum nostrum complexus est, virum ea tempestate pacis amantem, magnæ auctoritatis & venerationis apud Westphaliæ proceres. Quippe qui profanis, publicisque negotiis abjectis, totus erat in religionis cultu exornando, fovendisque religiosorum hominum cœtibus. Quemadmodum hanc in rem extant apud nos publicæ literæ, quibus Alberto Abbati & Cœnobio Monachorum Abdinghoviano decimas villæ in Upspringen de manu Bernardi de Osede, hominis, ut inquit, Laici redemptas donavit; tametsi is ex eadem familia Osedorum erat, ex qua ipsum Episcopum produximus. *Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCC sexto decimo, VIII Idus Augusti. Testes hujus rei sunt Lambertus Præpositus, Joannes Decanus, Wulframus Cellerarius, Volcquinus de Swalenberg, Gerhardus de Lippia, Widekindus majoris Ecclesiæ Canonicus, Conradus Plebanus. Ministeriales Amelungus Comes, Heinricus Dapifer, & Lippoldus frater ejus, Hermannus de Brakele, Conradus Camerarius, Andreas de Durslo, Swetherus de Elsen, Hermannus de Wettere, Joannes Stupel, Georgius, Macharius, Eilbertus, Albertus, Everhardus de Ervethe, Albero de Aspere, Hermannus de Oriente, & alii quam plures.* Alias deinde decimas, quæ ex feudo ad ipsum reciderant, Cœnobio religiosarum Virginum Wilbacensi donavit, quæ eodem anno acta perhibent, publicæ ejus Cœnobii literæ. *Testes* adduntur *Lambertus major Præpositus, & omnes Canonici majoris Ecclesiæ, Amelungus Comes, & Ministeriales.* Hoc ipso anno Bernardus Episcopus cum magno Canonicorum & Ministerialium comitatu Arensbergam profectus ad Godefridum Comitem; ac dum Ecclesiæ suæ negotium, ob quod venerat, cum Comite pertractat, simul Wilbacensi Cœnobio Virginum ampla prædii Bulcheim bona a Comite impetravit, quæ Comes fatetur se rogatu venerabilis Episcopi Paderbornensis donare, nec aliud reposcere, quam ut piæ Virgines Deum pro suis & majorum delictis sibi propitium implorent; factaque est hæc donatio præsente & volente conjuge ejus Agnete, filiis Godefrido & Joanne, ac filia Aleithe. Publicas hac super re tabulas confecit Godefridus, quas a Bernardo Episcopo consignari voluit, *ac testes a latere Episcopi* memorantur. *Volcquinus de Swalenberg, Cratho, Gerhardus de Lippia, Widekindus Canonicus, Ministeriales vero Episcopi Everhardus de Ervethe, Henricus Dapifer, Hermannus Mareschallus, Bernardus de Vesperthe, Nobilis vir Adolphus de Dassele. Ex Comitis parte Rotgerus de Berbenne, Wilhelmus de Ole, Bermundus & Godescalcus de Ervethe, Gerhardus de Ruthen, & Ministeriales. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCXVI, Indictione IIII, Domino Innocentio tertio Pontifice universalem Ecclesiam gubernante.* Hos inter Testes uti & in superioribus Abdinghovia-

hovianis sistitur Gerhardus de Lippia Comes, is qui post Bremensium Archiepiscopus in locum Gerhardi senioris delectus est. Quemadmodum per id tempus Collegium Paderbornensis Ecclesiæ Comitum filiis illustre erat; quo in numero etiam Volcquinus Comes Swalenbergensis supra relatus producitur Episcopus Mindensis.

Annus Christi 1217.

Honorii III Pont. 1. Ottonis IV Reg. 20. Imperat. 9. Friderici II Reg. 5. Bernardi III Ep. Pad. 14.

Concil. Lateranens. Odoricus in hist. Eccles. ex Innocentii epist. Godefrid. Ursberg.

Expeditio nova in terram S. a Pontifice & aliis urgetur.

Quievere anno ab hinc consequenti arma Ottonis exauctorati Imperatoris, & Friderici Regis, quantum ex silentio scriptorum colligere fas est; seu quod Pontifex per quadriennium cessationem armorum in concilio Lateranensi indixisset, ne quid sacram expeditionem in terram sanctam impediret; seu Reges, quique sua parte contenti, Otto Saxonia, Fridericus ceteris Germaniæ provinciis, a judicio novi Pontificis suspensi hærerent. Eo nunc liberius bellum sacrum processit, sollicitante Reges & Principes Honorio Pontifice per literas & Oratores; quos cum per omnia regna & Germaniæ provincias haberet, tum ad Rhenum & per Westphaliam præter Joannem Sanctensem & Oliverium accessere Hermannus Decanus Bonnensis, Joannes Nivellensis Canonicus, Arnoldus Monasteriensis Presbyter, aliique per Westphaliam & Frisiam viri, quorum nomina vetustas abolevit. Horum munus a Pontifice præscriptum fuit non solum concionibus populum excitare ad sacrum bellum, sed & ad largitiones invitare, & pecuniam a piis hominibus oblatam colligere, quæ in sumptus expeditionis sacræ expenderetur. Quam in rem excavatus in singulis Ecclesiis truncus, ab Innocentio Pontifice præscriptus, tribus seris clauderetur, quarum una penes probatum presbyterum, altera penes Laicum fidum, tertia penes religiosum virum esset. Multa deinde privilegia ab utroque Pontifice impertita iis, quotquot vel expeditionem suscepere, vel opem contulere, & multa ubique sacrificia ac publicæ preces indictæ, quæ cum magno fervore procederent, præter eos Episcopos & proceres, quos ante biennium commemoravimus, sacræ se militiæ addixere Engelbertus Coloniensis, Otto Monasteriensis, Otto Trajectensis. E Clero Monasteriensi Conradus Præpositus, ex Osnabrugensi Gualterus. Arnoldus Cliviæ, Wilhelmus Hollandiæ, Georgius Werdæ Comites, Benthemius præterea Comes, aliique, quorum nomina cum ceteris Westphaliæ & Frisiæ nobilibus vetustate consepulta sunt.

Innocent. in epist. ad omnes fidel. in concilio Later. Cæsarius in vita Engelb. Fasti Monast. Chr. Ultra. Trithem.

Duplici itinere in terram Sanctam movetur.

Rebus omnibus ad expeditionem sacram comparatis, duplici hoc anno exercitu itum est ad terram sanctam recuperandam. Quorum alter terrestri itinere processit, auspicio Andreæ Ungariæ Regis & Leopoldi Austriæ Ducis; ad quem cum ceteris Episcopis etiam transiit Otto Monasteriensis, & Otto Trajectensis Episcopus, quorum ille ex Comitum Benthemensium, hic ex Lippiensium familia erat. Alter navalis erat, ad quem se collegere ex Rheno, Amasi, & Visurgi Colonienses, Westphali, & Saxones; deinde Frisii, Brabantini, Flandri, ex suis quique portubus. Inter horum Duces clari Wilhelmus Hollandiæ, & Georgius Werdæ Comites, quibus a Gelenio conjungitur Adolphus Montium Comes D. Engelberti frater. Classi huic Oliverius se junxit totius hujus expeditionis auctor, ac tuba sacra hujus belli; cujus labores Pontifex Episcopatu Paderbornensi remuneravit. Ejus hoc elogium est apud Albertum Stadensem: *in horum comitatu erat Magister Oliverus, postea Paderbornensis electus, & tandem S. Sabinæ presbyter Cardinalis;* ut vel eo nobis hæc expeditio commemoranda sit. Naves igitur, quæ fere trecentæ erant in ostio Mosæ ad Uterdingam convenere. Inde promptis lætisque omnium animis 4. Calend. Junii solvit classis, ipsis Calend. Julii Dertmondiam in Anglia portum delata, ex quo per mare Britannicum in Lusitaniam provecta 7. Idus Julii Ulysipponam attigit. Ibi dum complures ex Belgio naves exspectantur, rogantur ab Episcopis ac ceteris Lusitani, velint per hanc moram sibi adversus Saracenos haud minus Lusitaniæ quam Palæstinæ juratos hostes belli operam accommodare;

dare; quod cum Frisii improbarent, dicerentque sibi Orientalem profectionem esse præpositam, cum octaginta navibus discessere, navigatione in Palæstinam arrepta. Perstitit reliqua classis duce Wilhelmo Hollandiæ, & Georgio Werdano Comite, castrumque Alcazarium obsidione cingunt. Quo cognito, quatuor Saracenorum Reges, ex Hispania congregati, cum exercitu centum armatorum millium advolant; quorum adventu haud parum territi peregrini nostri; sed cum Lusitani, & qui apud eos erant, Templarii & Hospitalarii milites subsidio venirent, ausi junctis viribus Christiani ad signum crucis, quod in acie fulgens se obtulit, prælium inire. Pugnatum 7. Calend. Octobris, cæsique in acie supra XIIII millia Saracenorum, uti Godefridus denarrat. Victoriam hanc, quæ cœlesti magis, quam humana ope est parta, auget Marianus clade sexaginta millium Maurorum, captis duobus Saracenorum Regibus. Fassi postea Saraceni se cum prælium ineundum esset, conspexisse alium longe formidabiliorem exercitum cruce insignitum. Post festum omnium Sanctorum rediit victor peregrinorum nostrorum exercitus, hyematumque est in portu Ulyssipponensi.

Insigni victoria adversus Saracenos Christiani potiuntur.

Memorabile, quod ex hac navigatione Hermannus Decanus ad S. Gereonem retulit. Vetitum erat, ne in ulla navium Eucharistia servaretur. Ejus legis seu inscius, seu contemptor Sacerdos, in unam Frisonum navim secum Eucharistiam intulit; quæ cum postea naufragium fecisset, arcula, qua corpus Dominicum custodiebatur, visa pelago innatare, ac veluti remis impulsa celeri præ reliquis cursu ad littus properare; & quod conspectius in miraculo erat, nulla gutta operculo etiam patulo influxerat. Sane tum una species Eucharistiæ apud Frisones in usu; quemadmodum in concilio Lateranensi Eucharistia mandatur servari, & diligenter recludi, quæ in firmis & morituris viaticum detur.

Cæsari. lib. 9. c. 13.

Alter Germanorum exercitus postquam incolumis in Palæstinam delatus, obviam habuit Patriarcham Hierosolymitanum cum mirifico crucis signo; ad cujus conspectum Rex Ungariæ & Dux Austriæ cum toto exercitu proni in terram procubuere. Inde tres Reges Hierosolymæ, Ungariæ, & Cypri in hostem progressi; ad quorum adventum Soldanus cum Coradino fratre in fugam se dedit, oppidis & castris circum in spolium Christianorum relictis. At postquam Rex Ungariæ, ac Cypri cum ingenti peregrinorum multitudine recessere, frustra precante Patriarcha, Leopoldus Dux Austriæ rem fortissime gessit. Is duos sibi constantes fidosque habebat Episcopos, Ottonem Monasteriensem, & Ottonem Trajectensem cum auxiliaribus ex Westphalia & Trajectensi diœcesi copiis; quorum ope & industria Cæsareense in Palæstina castrum instauratum est; id quod ingens postea momentum attulit ad Cæsareæ urbis expugnationem.

Alter Germanorum exercitus fortiter & feliciter rem gerit in Palæstina.

Annus Christi 1218.

Honorii III. Pont. 2. Ottonis IV Reg. & Imp. ultimus. Friderici II Reg. 6. Bernardi III. Ep. Pad. 15.

Fatalis subinde annus adfuit Ottoni Imperatori, quem hoc anno consensu Scriptorum mors ventris profluvio sustulit. Juvabit id a Godefrido certo eorum temporum auctore accipere. *Otto Imperator jam per annos octo vinculo excommunicationis a duobus Apostolicis innodatus, cum septem honoratos viros pro impetranda venia Romam mitteret, sed tamen stare eorum mandato recusaret, post Pascha febri corripitur; deinde ingravescente morbo, ubi sibi diem mortis imminere cognovit, Episcopum Hildesiensem, Sifridum videlicet, & alios religiosos & sapientes viros, scilicet Abbates, & Sacerdotes convocat, & cum gemitu & lacrymis, quid sibi agendum foret, vel qualiter a nodo excommunicationis absolvi posset, consulit; ad quorum consilium cum mandato Apostolico stare jurasset, ab Episcopo absolvitur. Deinde ordinato testamento suo, factaque confessione cum perceptione sanctæ communionis & sacræ unctionis, cum magna contritione cordis in castro, quod dicitur Hartzburg, Idibus Maji moritur. Corpus Brunswicum translatum, & Imperialibus indumentis*

Godefrid. in Ann. Ursberg. Albertus Stadens. Cantiprat. lib. 2. c. 53. Crantzius in Metrop. l. 7. c. 35. & in Sax. lib. 7. c. 37.

Ægidius Aurea vallis Monach. Annal. Fland. Chron. Sclavic. incerti auct. Specul. histor.

Otto Imp. pie ad mortem dispositus obit.

tis

tis juxta patrem suum, & matrem in Ecclesia S. *Blasii sepelitur.* Auctor est Albertus Stadensis tanto eum dolore exarsisse in expiationem peccatorum, ut famulis & domesticis e culina servis cervicem pedibus calcandam, dorsumque Sacerdotibus flagellis cædendum obtulerit, patris Henrici Leonis exemplo, qui per ejusmodi pœnitentiæ opera se ad placandum numen mortemque composuit. Visaque est non tam eripi vita, quam pia mors donari; nec tamen sine piacularibus flammis fuit, siquidem Cantipratanus vera narrat. Nam post obitum materteræ, quam in Monasterio castissimam habebat virginem, se ad valvas mane pulsando obtulit, petiitque per religiosorum Cœnobia pro se sacrificia & preces fieri. Quibus rite persolutis, rursum se clarissima luce circumfusus materteræ stitit, gratias egit, ac sibi jam a pœnis omnibus libero cœli aditum patere asseruit. Ceterum ab excessu Ottonis diadema, lanceam, ceteraque Imperii ornamenta Henricus Palatinus frater ad se traxerat, quæ Honorius Pontifex demum minis & censuris Ecclesiasticis extorsit, Friderico Regi tradenda. Morte Ottonis æmuli omnia ad unum Fridericum Regem devolvuntur. Et ille, ut ex communi Principum, cumprimisque Saxonum, sententia se in solio firmaret, in Saxoniam hoc anno profectus, Hervordiam accessit, ad Westphalorum animos sibi demerendos, quemadmodum id Albertus Stadensis scribit; ex qua vicinitate urbis intra nostram diœcesin haud dubie Bernardus noster Regem salutarit.

Felicibus adhuc armis Germanorum procedebant res in Palæstina. Nam quæ Ulyssipone relictæ classis pars hyemarat, post varios tempestatis casus Acconem tandem appulit; congregatisque omnibus peregrinorum navibus, consultum habuere Patriarcha, & Joannes Hierosolymorum Rex, Episcopi, Duces, Hospitalarii & Templarii, ceterique cruce insigniti descendere in Ægyptum, & Saracenis ingressum in Syriam intercludere; ex quo enim Ægyptus Damasceno Regi paruit, ille Syriam regno suo conjungere cœpit, & cum innumera barbarorum multitudine quotannis in terram sanctam effundere, quo res Christiana semper in pejus prolabi visa: & si Damiata urbs, claustrum utriusque regni ad Nili ostium, interciperetur, frenum Saracenis injectum fore, portumque istic occupari, ex quo ingentes opes Ægyptiorum Regi, & belli nervus subtraheretur. Igitur festo Ascensionis, congregatis omnibus Christianorum navibus, classis solvit; ac prospero cursu intra triduum in Nili ostium delata, constitit ante Damiatam; factaque excensione a Coloniensibus primum & Frisiis (quorum hic prima laus fortitudinis se exseruit) castra firmare cœperunt Christiani. Urbis oppugnationi obstabat vasta turris, Phari nimirum illius in medio Nilo moles, militis præsidio firmata, ex qua catena ad muros urbis ducta erat, ne quis navium transitus per fluvios, accessusque ad urbem esse posset. In hanc omnis vis primum conversa; sed tanta cum clade iterato repulsa est, ut consilia expugnandæ turris inter Duces vacillarent. Tum vero Oliverius noster erigere nutantium animos, & suis pecuniarum impensis, quas ex sacra stipe collegerat, fabricare firmam & prægrandem machinam navibus impositam, e qua scalæ pontesque admoti, ascensusque in turrim magna alacritate militum factus, frustra Saracenis superne lapides, tela, & ignes injicientibus. Expugnata primo insultu turris, & barbari vel trucidati, vel in flumen præcipites acti. Hoc successu Damiata urbs Ægypti munitissima, ac tribus per circuitum muris, amplis fossis, innumerisque turribus firmata, terra marique obsideri cœpta. Arduum opus, quod oppositis castris infestus assideret Soldanus; sed quia salus Palæstinæ, & totius expeditionis monumentum in ea versabatur, obsidio incredibili Christianorum labore & fortitudine protracta est in sequentem annum.

Damiata obsideri a Christianis cœpta.

Animos iis addente Oliverio

Desideratus in hac ærumnosa obsidione Adolphus Montium & Altenæ Comes, D. Engelberti frater, Coloniensium, Westphalorum & Bremensium Dux. Otto præterea Monasteriensis Episcopus ad Cæsaream extinctus, uti Oliverus noster scribit libro nondum edito de Damiatæ expugnatione, quod & fasti Monasterienses hoc inscripto elogio testantur:

Qui in obsidione desiderati Adolphus Comes Mont. & Otto Ep. Monast.

Vir-

Virtutum fidus Otto super omnia fidus
Morte peregrina levipendo pericla marina.

Gubernarat annos XV, multis Ottonianarum partium injuriis agitatus. præclara cum laude Ecclesiam suam, vir Apostolicæ Sedis studiosissimus, & zelo religionis flagrantissimus; quod satis etiam hac expeditione in terram sanctam professus est. Comes licet Benthemius, humilem tamen in literis se Ecclesiæ ministrum appellare solitus. Res ejus præclare gestas virtutesque conscripsit Hermannus quidam Monachus Campi Mariæ, quem librum invida nobis ætas subtraxit. Ottoni subrogatus festo Mariæ Magdalenæ Theodoricus III Arnoldi Isenburgici filius, ædisque Metropolitanæ Coloniensis Præpositus; idque patrocinio Engelberti Coloniensis Archiepiscopi & consanguinei, cujus tum magna per Westphaliam auctoritas erat, impetratum. Quemadmodum ejus quoque studio post Engelbertus Theodorici frater ad Episcopatum Osnabrugensem provectus, qui male a Crantzio Bruno appellatur; sed qua familiæ mercede id factum docebit ipsius Engelberti Archiepiscopi funesta cædes.

Bernardus Episcopus noster quo minus in numerum cruce signatorum veniret, impediebatur senio. Laboresque illos peregrinationis domestica vigilantia, & studio religionis procurandæ compensavit, arctam non modo religiosorum Cœnobiorum, sed & Cleri Cathedralis intra claustrum socialis vitæ disciplinam conservando, quam & Honorius Pontifex hoc anno suis literis decoravit. Nam cum e nobilitate Conradus de Boffesem Huxtariæ Xenodochium ad institutum Xenodochii S. Spiritus, quod Romæ Saxonum est, condere meditaretur, Pontificem Romæ adiit; is pium hoc opus, quod locum intra jurisdictionem Paderbornensis Episcopi notaret, scriptis ad Bernardum Episcopum literis in hunc modum commendat.

Honorius Pont. concedit Conrado de Boffesem facultatem condendi Xenodochii Huxariæ.

Honorius III. PP. Paderbornensi Episcopo. Veniens ad præsentiam nostram dilectus filius Conradus de Boffesem nobis humiliter supplicavit, ut, cum ad honorem Dei & solatium infirmorum & pauperum in loco, qui Huxaria dicitur, velit hospitale construere, ipsumque hospitali sancti Spiritus in Saxia facere censuale, illud ædificandi, & construendi capellam in eo, ac habendi cimiterium, & proprium Capellanum ad opus infirmorum & pauperum, licentiam concedere dignaremur. Nos ergo pium ejus propositum in Domino commendantes, ac fraternitati tuæ nihilominus deferentes, per Apostolica tibi scripta mandamus, quatenus cum loci diœcesanus existas, eidem postulata concedas, sine juris præjudicio alieni. Datum Laterani Non. Aprilis Pontificatus nostri Anno secundo.

Nota ex multis Corbejensium tabulis nobilium Boffesemiorum familia; servatque nomen pagus trans Visurgim Boffesemius ad radicem Solingani saltus. Superest quoque Xenodochium S. Spiritus cum æde sacra Hoxtariæ ac silva ejus nominis a fundatore donata, quæ nunc omnia in manibus sunt hæreticorum. Sed longe illustrior memoria ex saxea ab Caroli M. ævo, celebri illo Saxonum seminario Romæ, quod in Xenodochium post transiit. Forte illo Conradus conditor hospitio benigne exceptus, cum rediret ex itinere Palæstinæ inter cruce insignitos.

Strages Frisonum aquis haustorum.

Memorabilis hic annus Frisonum clade. Pugnant illi peregre omnium prope nationum fortissimi ad Damiatam, cum domi affliguntur populares; Quippe mare supra limites longe lateque effusum plusquam decem millia hominum aquis immersos hausit. Iram Numinis creditus est provocasse ebrius Friso, qui Sacerdoti Eucharistiam ad ægrum deferenti pixidem e manibus excussit, sacra in terram Eucharistia effusa. Haud multo post ad placandum Numen Theodoricus Monasteriensis Episcopus, cujus jurisdictioni sacræ pars magna Frisiæ asserta erat, missis literis solemnem incolis pœnitentiam indixit.

Annus

Annus Christi 1219.

Honorii III Pont. 3. Friderici II. Reg. 7.
Bernardi III Ep. Pad. 16.

Godefrid. Oliver. in epist. Ursberg. Jordanus, Odoricus in hist. Eccl.

Christiani Soldanum premunt, & Damiatam occupant.

Trahebatur in alterum hunc annum, Christi videlicet Millesimum ducentesimum decimum nonum, Damiatæ obsidio, magna cum Soldani consternatione. Is enim tanquam de retinenda Palæstina desperaret, Hierosolymam caput regni per Coradinum fratrem munimentis omnibus denudari jussit, muris & turribus in acervum lapidum congestis, ceterisque sacrorum ædibus subversis; parcitum tantummodo templi Domini, turri Davidis, & sepulchro Christi, quæ ob loci reverentiam intacta mansere. Conjectusque post in eas angustias fuit Soldanus, ut si Damiatam sibi relinquerent Christiani, pacta offerret, quibus totum Hierosolymitanum regnum cedebat Christianis, sumptusque etiam ad Hierosolymæ instaurationem promittebat. Respuere illa Legatus Apostolicus, Patriarcha, Episcopi, & Templarii. Inde alternis præliis decertatum. Ac licet Calend. Septemb. Christiani ingentem cladem acceperint a Soldano, perstitere tamen invictis animis; nec aliorum magis celebrata fortitudo ab Oliverio nostro, quam Templariorum, Teutonicorum, & Frisonum, & Coloniensium: continuata in Autumni exitum obsidio, qua supra triginta millia Saracenorum ferro, fame, peste in urbe absumpti sunt; eaque fuit debilitas hostium, ut raro pro stationibus excubarent. Quo comperto, muros conscendunt, & in urbem victores Nonis Novembris prorumpunt, cæsis, qui superstites erant, Saracenis. Ingens in eo emporio auri, argenti, & mercium præda cessit militi. Cum alii permulti, tum copiosius ac ceteris etiam accuratius hanc obsidionem descripsit Oliverius, epistola ad Engelbertum Coloniensem Archiepiscopum, cujus autographum, ne quam fidem hic desideret quispiam, est apud Ferdinandum Episcopum nostrum; quæ epistola cum a Gelenio sit edita, nobis hic brevitati studere visum est.

Gelen. in auct. ad S. Engelb.

Plura a Friderico Rege comitia celebrantur.

Multos hoc anno Principum conventus habuit Fridericut Rex: primum Magdenburgi per Quadragesimam; deinde Goslariæ in visceribus Saxoniæ. Ibi Henricus Dux Saxoniæ exauctoratus, jussusque auctoritate Pontificis insignia Imperii Friderico tradere; id ni faceret, imperatum erat Halberstadiensi & Hildesimensi Episcopis, Henricum Ducem urbemque Brunswicum pœnis Ecclesiæ subjicere: vicissim rogarunt, Pontifex Henricum Ducem in gratiam reciperet. Nihil officii intermisit Pontifex, ut Fridericum Regem quod jam dudum voverat, pertraheret ad expeditionem in Palæstinam: ejus etiam rei gratia Romam invitavit ad insignia capessenda; sed hæc omnia illusit Rex. Tertius Principum conventus Francofurti est habitus, in quo Henrici filium decennem puerum Regem Germaniæ ex Principum consensu instituit.

Gerardi Bremensis Archiep. obitus, stirps & commendatio.

Ad hæc Imperii comitia evocatus Gerhardus Bremensis Archiepiscopus. Multa huic præsuli bella fuere cum Woldemaro Episcopo Slesvicensi per factiones contra Pontificis auctoritatem; & quia Woldemari partes susceperant Rex Daniæ, Otto Imperator, Henricus Palatinus, aliique adversarii cum magnis illi æmulis luctandum fuit; donec a Bremensibus Ministerialibus ejecto Woldemaro introduceretur in urbem. Tam indigne id tulit Otto Imperator, ut ferro flammaque totam diœcesin evastaret. Bellum id fumabat adhuc, alebaturque ab Henrico Palatino Ottonis fratre, aliisque Gerhardi hostibus. Quare a Friderico Rege Francofurtum evocatæ dissidentium partes. Eo dum Gerhardus accedit, Francofurti moritur. Vir egregie de Ecclesia sua meritus. Ac tam grata hujus memoria erat, ut in ejus locum Canonici eligerent Gerhardum Paderbornensis Ecclesiæ Præpositum, Gerhardi hujus Senioris Archiepiscopi ex fratre nepotem; Quippe, qui Bernardo Comite Lippiensi Monacho, Abbate, & Episcopo in Livonia genitus erat, fratremque habebat Ottonem Ultrajectensem Episcopum, & Bernardum Præpositum Embricensem, eum,

qui

qui post Paderbornensis Episcopus est delectus; quibus accedit quartus e clero frater Theodoricus Præpositus Daventriensis. Quæ & auctor Chronici Montis Sereni eorum temporum scriptor ad hæc tempora refert; ita enim hic: *Bernardus Comes de Lippia post multa bella,* quæ gessit, *Deo inspirante, animo habituque mutato, in quadam Ecclesia novella, quæ primitus Hasewinckele dicebatur; primum Cistertiensis ordinis Monachus factus, ac deinde cuidam provinciæ Livoniensi Episcopus electus, & a filio suo Episcopo de Utrecht consecratus est. Cum quo etiam sequenti anno,* Christi videlicet 1220, *alium filium suum Bremensem Archiepiscopum consecravit.* Atque hic ille Gerhardus eo nomine II Bremensium Archiepiscopus, quem Bernardus Pater, & Otto frater Ultrajectensis, Episcopi, raro antiquitatis & posteritatis exemplo, consecrarunt Episcopum. Et Gerhardus exinde Patris, avunculi, fratrisque Ottonis gloriam æmulatus, præclara ex toga sagoque gessit pro Ecclesia Bremensi, ob quæ cognomento victoriosus est dictus. Omnes hi Comites Lippienses & sacrorum præsules, origo & decus Paderbornensis diœcesis. Unicus ex his filiis familiæ stirps relictus Hermannus Comes, Lippiensium exinde Comitum propagator, qui pro fratris in Palæstina absentia Ultrajectensem provinciam sapienter administrabat.

Annus Christi 1220.

Honorii III. Pont. 4. Friderici II. Reg. 8. Imper. 1. Bernardi III. Ep. Pad. 17.

Godefrid. Histor. Ultra. Heida in Otton. Comitia Francofurtensia, in quibus primo decernitur profectio in Italiam. *Brovver. in annal. Trev.*

Alterum dehinc anno proximo Francofurti conventum indixit Fridericus Rex, habuitque accessum Principum frequentissimum. Quemadmodum id constat ex Diplomate Friderici, Ottoni Ecclesiæ Ultrajectensis Episcopo XIII Calend. Maji consignato. Testes quippe hujus diplomatis producuntur Sifridus Moguntinus, Engelbertus Coloniensis, Theodoricus Trevirensis, Albertus Magdenburgensis Archiepiscopi: Hugo Leodiensis, Otto Trajectensis, Engelbertus Bambergensis, Conradus Ratisbonensis, Hartwicus Eystedensis, Theodoricus Monasteriensis, Henricus Wormatiensis, Engelhardus Nuwenburgensis, Henricus Basileensis, Episcopi, & alii quam plures; ut verisimiliter inter eos censeam Bernardum Episcopum nostrum; nec enim in hujusmodi tabulis omnium in Comitiis præsentium nomina scribuntur. Comites adscribuntur Otto Teclenburgicus, Hermannus de Lippia, Wernerus de Boland, Imperialis aulæ Dapifer. Eo in conventu Principum actum de profectione in Italiam ad Imperii insignia capessenda a Romano Pontifice, quæ & Principum assensu comprobata sunt. Imperii interim cura penes Henricum filium relicta, cujus impuberem ætatem Wernero Bolandiæ Comiti ac Dapifero suo primum regendam dedit; sed eo post in Palæstinam digresso, Engelberto Coloniensi Archiepiscopo filii & Imperii cura est commissa.

Gelen. in Engelb vita. Deinde variis Germaniæ Episcopi privilegiis a Rege exornantur.

In his comitiis, ut se gratum beneficumque ostenderet Fridericus Rex, insigni privilegio Episcopos Germaniæ decoravit. Ejus hæc capita sunt: Bona Ecclesiastici Principis a morte relicta cedant Successori, si intestatus excesserit, aut ei quem hæredem scripserit; nihil ex his fiscus, nihil Laicus ex illis sibi vendicet. Nova telonia intra ejus jurisdictionem non introducantur: vetera maneant. Fugitivi Episcoporum servi intra civitates aliorum non recipiantur. Advocati nullum damnum Ecclesiis inferant; illatum restituant. Rex jura bonaque Episcoporum tuebitur. Excommunicatos ab Episcopis, postquam rite denunciati fuerint, non recipiet, nec locus eis dabitur consistendi in judicio, priusquam intra sex septimanas se absolvi curent. In fundis Episcoporum non ædificia, non castra, non civitates construantur; constructa diruantur. Nulli ex Cæsareis, ac Magistratibus Ministrisve liceat unquam in civitate Episcopali jus dicere, vectigalia teloniave imperare, nisi ipso solo octiduo post & ante conventum in ejusmodi urbe jussu Cæsaris indictum; quod si alio, quam curiæ nomine, Cæsar ad Urbes illas veniat, nihil jurisdictionis attingat. Testes hi sunt, Sifridus Moguntinensis Archiepiscopus, Engel-

Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus, Albertus Magdenburgensis Archiepiscopus, Hugo Leodiensis Episcopus, Otto Trajectensis Episcopus, Engelbertus Bambergensis Episcopus, Conradus Ratisbonensis Episcopus, Hartwicus Eystediensis, Theodoricus Monasteriensis Episcopus, Henricus Wormensis Episcopus, Engelhardus Newenburgensis Episcopus, Henricus Basileensis Episcopus, & alii quam plures. Signum Domini Friderici secundi Romanorum Regis invictissimi, & Regis Siciliæ. Ego Conradus Metensis & Spirensis Episcopus Imperialis aulæ Cancellarius vice Domini Sifridi Moguntinensis Sedis Archiepiscopi ac totius Germaniæ Archicancellarii recognovi. Acta fuerunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis MCCXX, Indictione nona, regnante Domino Friderico secundo Romanorum Rege & Siciliæ gloriosissimo, anno Regni ejus in Germania VIII. Sicilia vero XXIV. Datum apud Francfort 6 Calend. Maji.

Fridericus Imperator Romæ coronatur. Godefrid. Ursberg. Richard. de S. Germ. Albert. Stad. in Chron. Stero in annal. apud Canis. Chron. Mont. Ser. Trithem. qui male ad annum præcedentem hæc refert Chron. Colm. Australe Zvalgense.

Constituta Republica, in Autumno Fridericus Rex, florentissimo præsulum sacrorum ac Principum comitatu, iter Romanum ingressus, postquam transcensis Alpibus Veronam attigit, scriptis ad Honorium Pontificem literis adventum suum significat. Inde Romam invitatus solemni ritu in Basilica Principis Apostolorum festo D. Cæciliæ ab Honorio Pontifice augustalibus ornamentis indutus, Imperator coronatur: simul constantia conjux iisdem honoribus decorata. Pompa peracta, admonitus Imperator voti exsolvendi, quo bellum sacrum professus fuerat, ab Ostiensi Episcopo crucem accipit, rursumque, ut Aquisgrani fecerat, ad sacram se militiam vovet. Roma in Apuliam digressus multa cum finitimis Saracenis, ut Trithemius scribit bella gessit; nihilque impensius habuit, quam ut Apuliam & Calabriam sibi ex paterna hæreditate assereret subjectas.

Imperii interim administratio penes Engelbertum Colon. Archiep.

Imperii interim administratio Engelberto Coloniensi Archiepiscopo data. Is enim tanquam alter Anno aliquis, qua erat auctoritate & sapientia apud Principes, Germaniam sub auspiciis Henrici filii decennisque pueri magna tranquillitate bonoque gubernabat: interque præclara ejus opera memorantur exacti prædones, compositæ lites, dotata institutaque religiosorum Cœnobia, restituta pax & disciplina cleri. Felix etiam Colonia & diœcesis Coloniensis duorum religiosorum Florentissimorumque ordinum, Dominicanorum & Franciscanorum accessu, qui exinde late per Westphaliam & Saxoniam propagati.

Sub quo Franciscani & Dominicani introducti in Diœcesin. Colon.

Ac Dominicani primi Ductoresque aliorum fuerunt Henricus Theutonicus, & Jordanus Saxo, viri doctrina, religione, atque vitæ sanctimonia ea tempestate celebres; qui quo Parisiis in literarum studia convenerant, eo simul Spiritu divino afflati, in Dominicanorum familiam a Reginaldo, quem S. P. Dominicus Parisios miserat, cooptati erant. Utrumque miris laudibus exornat Cantipratanus, æqualis temporum scriptor, & Henrico Theutonico familiaris; ab eoque uterque Saxo appellatur, ut & alii, qui originem utriusque viri accuratius investigant, gente Westphalos, & in diœcesi Paderbornensi natos tradunt.

Dominicanorum Ductores Henricus & Jordanus, Saxones & Westphali e diœcesi Paderborn.

Sane Henricus Theutonicus patruum habuit militem, ut Cantipratanus refert, in partibus Theutonicis atque Oppido Montis Martis, a quo Parisios juvenis fit missus ad sublimiora studia capessenda. Is autem locus, qui nunc Stadberga vulgo dicitur, a Caroli M. ævo intra jurisdictionem Episcopi Paderbornensis censetur; quemadmodum & mons ille Corbejensibus nostris attributus est a Carolo M. De Jordano, qui post D. Dominicum supremus ordinis magister Rectorque delectus est, certior etiam fides. Nam Jordanum, quem Leander, Albertus Bonnensis, & Theodoricus Saxonem vocant, hunc Cantipratanus scribit natale Oppidum habuisse Botergam. Quæ autem illa Boterga sit inter Saxones Westphalosve, multum requirunt Scriptores. Fasti Osnabrugenses a Francisco Wilhelmo eorum Episcopo editi, Badbergam ejus diœcesis pagum in Satrapia Furstenavensi ad Hasam fluvium interpretantur, suæque diœcesis indigenam statuunt Jordanum. At dum annales Dominicanorum Jordano natalem locum in Moguntina diœcesi fuisse scribunt, nec Badberga Osnabrugensis Oppidum hujus diœcesis sit, alibi natalis locus quærendus est. Quapropter Gelenius, Malinckrotius, atque ex eorum sententia Bollandus & Henschenius Bortgentrica, Op-

Leander. in vita Jord. apud Sur. tom. 7. 13. Feb. Theodor. in vita S. Dominici. Cantiprad. lib. 2. c. 57

Oppido diœcesis Paderbornensis, oriundum volunt. Alii Padberga natum censent quæ arx per id tempus celebris erat in edito monte cum subjecto Oppido, ac sedes Dynastarum Padbergensium, haud procul a monte Martis; ut verisimile habeas Henricum Theutonicum & Jordanum ex vicinis Oppidis populares fuisse, qui simul post humaniora studia domi exculta Parisios profecti sunt. Sive jam Borgentricam, sive Padbergam prope montem Martis natale Jordano solum statuas, utrumque locum Paderbornensis diœcesis sibi vendicat, quæ una est Moguntinæ metropolis: & Padbergam, quidem donatione S. Henrici cessisse Meinwerco Episcopo, supra docuimus; tametsi castrum Padbergense anno 1217 ab Engelberto Coloniensi Archiepiscopo Godeschalco Patibergensi feudi titulo donatum reperiam. Adeo per id tempus Patberga etiamnum colebatur. Nec desunt, qui Jordanum ex Padbergensium Dynastarum familia ortum volunt. Tam illustribus denuò viris nobilitata Paderborna, quorum res pro Ecclesia gestas hic supervacaneum commemorare, quæ in annalibus copiose narrantur.

Bolland. in notis ad vitam Jordani.

Jordani vita a Leandro conscrip

Ex Franciscanorum quoque ordine hoc anno advenisse Coloniam primum Sacerdotes, docet vetus templi apud Fratres Minores Coloniæ inscriptio. Id quanto Engelberti Archiepiscopi studio factum est, tanta caritate amplexi sunt illos cives, a quibus mox primus Patribus locus construendi Cœnobii ac templi in meditullio urbis attributus est. Ex his duobus Coloniensibus Seminariis Dominicanorum & Franciscanorum late per Westphaliam & Saxoniam familia propagari cœpta, ac brevi Franciscani provinciam XLVI Cœnobiis florentem habuere.

Sed non eo veteris instituti Monasteria Virginum neglecta, quæ uti Bernardus Episcopus noster hactenus multis donationibus auxit, & religiosa disciplina excoluit; ita Honorius Pontifex ad Episcopi commendationem Wilbacensium Virginum Cœnobio omnia privilegia ac bonorum possessiones Apostolica auctoritate corroboravit.

Honorius Episcopus Servus servorum Dei, dilectis in Christo filiabus Monialibus Ecclesiæ de Wilbodessen Paderburnen diœcesis salutem & Apostolicam benedictionem. Justis petentium desideriis dignum est nos facilem præbere consensum, & vota, quæ a rationis tramite non discordant, effectu prosequente complere. Eapropter dilectæ in Christo filiæ vestris justis precibus inclinati personas vestras cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidetis, aut in futurum justis modis præstante Dno poteris adipisci, sub beati Petri & nostra protectione suscipimus. Specialiter autem possessiones de Waturvelde, & de Clenenberga, ac alia bona vestra, sicut ea omnia juste ac pacifice possidetis, vobis & per vos ipsi Ecclesiæ vestræ auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis & confirmationis infringere vel ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Viterbii, IIII Non. Martii, Pontificatus nostri anno quarto.

Literæ Honorii Pont. quibus privilegia Cœnobii Wilbacensis confirmat.

Et vero quia per id tempus magnæ auctoritatis erat apud Cæsarem & Principes Imperii Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus, multisque turbis Saxonia concuti cœperat, Abbas Helmwardehusanus mediam Oppidi sui Helmwardehusani partem Engelberto Archiepiscopo defensionis causa cessit; neque ingratum id erat Archiepiscopis illis, quo limites ducatus Westphaliæ, potentiamque ad ipsas simul Visurgis ripas proferrent. Quanquam & Monasterium illud & Oppidum dono D. Henrici Imperatoris Meinwerco & Paderbornensi Ecclesiæ datum fuerit, exindeque etiam cum Abbates & Oppidum se jurisdictioni Paderbornensis Episcopi subtraherent, multis Episcoporum nostrorum bellis, ut ex monumentis nostris compertum habemus, oppugnati expugnatique sint. Sed nunc ipsas tabulas hactenus nondum editas, quibus inter Abbatem & Archiepiscopum conventum est, proferamus.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Engelbertus divina favente clementia

Abbas Helmwardeshusanus dimidietatem oppidi tradit Archiep. Col.

mentia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis in perpetuum. Quoniam ea, quæ aguntur in tempore, ne ex temporis diuturnitate ab humana labantur memoria, plerumque solent indicio scripturæ æternari; Eapropter testimonio præsentium notum facimus universis, quod Abbas in Helmwarzhusen, consilio & voluntate sui conventus, pro spe pacis ipsorum & defensionis, Nobis & Ecclesiæ Coloniensi donavit & recognovit medietatem Oppidi memorati, prout in præsentiarum inhabitatur, & in futurum ampliabitur cum moneta, theloneo, jurisdictione, censibus, & omnibus proventibus perpetuo possidendam, sub ea forma, quod jurisdictionis prædicti Oppidi per manum suam, consilio tamen & ordinatione Marschalci nostri, seu alterius nuntii nostri, in homines, qui sunt de familia Monasterii locabuntur. Quia vero Monasterium prædictum Advocatum ante non habuit, jus sibi Advocatiæ reservavit. Emolumenti autem totius exinde derivantis dimidium, sicut præscriptum est, ad nos spectabit, præterquam gladii exempti. Judex autem jurabit, quod questum omnem sepefati Oppidi fideliter tam nobis quam Abbati partietur. Adjectum quoque est quod jus patronatus adhuc ibidem construendæ ad Præpositum pertinebit, & ipsius Ecclesiæ redditus utilitati fratrum provenient ad stipendiorum suorum supplementum. Ab hac autem donatione excipiuntur Allodium Monasterii memorati, duo molendina eidem ab antiquo pertinentia, duæ areæ piscatorum, & una area fabri, Abbati specialiter deservienti. Quæ omnia sicut & nunc integraliter ad Monasterium spectabunt prænotatum. Si processu vero temporis aliquis successorum nostrorum de bonis prælibati Monasterii plus sibi quam ordinatum & conscriptum est, usurpare attemptaverit, omnia quæ Ecclesiæ Coloniensi donata sunt, ad ipsum Monasterium redibunt. Ut autem hæc omnia rata & inconvulsa, futuris observentur temporibus, sigilli nostri ac majoris Ecclesiæ Coloniensis Karactere præsentem paginam fecimus insigniri. Hujus rei testes sunt Conradus majoris Ecclesiæ Coloniensis Præpositus & Archidiaconus, Gozwinus major Decanus & Archidiaconus, Hermannus S. Gereonis Decanus, Gerhardus Decanus S. Severini, Vortlivus Decanus S. Georgii, Henricus Præpositus Carpensis, Pylegrinus & Godefridus Notarii, Joannes Præpositus Heldewardensis, Gerungus Decanus, Bertoldus Custos, Conradus Camerarius, Joannes Plebanus & Præpositus, Adolphus Comes de Marchia, Hermannus de Lippia, Hermannus Advocatus Coloniensis, Hermannus Marschalcus, Bruno Pincerna, Riquinus Marschalcus Westphaliæ, Hermannus Scultetus Susatiensis, & alii quam plures. Acta hæc sunt Anno Dominicæ Incarnationis M ducentesimo vigesimo, decimo septimo Calend. Augusti, Indictione octava.

Annus Christi 1221.

Honorii III. Pont. 5. Friderici II. Reg. 9. Imp. 2. Bernardi III. Ep. Pad. 18.

Odericus in hist. Eccles. Honor. epist. 351. Godefrid. Ursberg. Paris. ex literis Alberici. Petrus de Monte acut

Pontifex bellum sacrum promovet.

Inter hæc Pontifex hoc anno nihil sollicitius egit scriptis ad Reges & Germaniæ Principes literis, quam ut aliæ atque aliæ suppetiæ in Palæstinam mitterentur. Hanc in rem in Germaniam miserat Conradum Moguntinum Scholasticum ac pœnitentiarium suum, qui populos ad sacrum bellum inflammaret. Fecit id ille constanter. Ac licet interea Hildesiensis Episcopus esset delectus, eamque electionem ratam habuisset Pontifex; non destitit tamen Pontifex cœpti muneris admonere rogareque, ut per ceteros Concionatores eadem opera sumeretur. Ob id scriptæ etiam ad Saxoniæ Ducem literæ, quibus idem efflagitat Pontifex. Et capta quidem magno triumpho Damiata tenebatur a Christianis; sed ea pericula imminebant a Saracenis, & recessu Christianorum ex militia & castris, ut nisi alia subsidia advenirent, omnis hactenus parta victoria cum probro Christiani nominis refluxura nunciaretur ex Syria. Quare ad Pontificis sollicitationes tantus ex Germania, Italia, Francia, Anglia, ceterisque regnis fluxit cruce signatorum exercitus, ut septuaginta armatorum millia (Godefridus ad ducenta millia auget) numerarentur,

rarentur, qui Damiata egressi secundum Nilum, pars terra, pars flumine, Cairum versus ingentibus animis iter instituere; tanquam Cairo expugnato totam Ægyptum inter se divisuri. Jam ad quatuordecim milliaria processerant, cum Saraceni, ubi Nilus se in duo scindit divortia, se objecere cum innumeris copiis, Castello etiam munitissimo excitato, in ulteriori ripa, ex quo transitus Christianis præclusus, ne qua annona subvehi posset. Ibi cum inter fluctuantia consilia hærerent Christiani, decem millia ab exercitu recessere; sed eo animosiores, qui in terrestri exercitu erant, Saracenos cum magna clade repellunt; quibus exacerbati barbari verso in Christianos furore septingentas & quinquaginta Christianorum naves injecto igne græco exurunt: interclusisque terra & flumine viis, exercitum Christianorum retro paludes compellunt. Tum vero solutis Nili cataractis, infusisque, quas inter colles collegerant aquis, tanquam rete inclusum piscem tenuere. His angustiis circumventi, ut vitam redimerent, coacti sunt sese Soldano in natali Virginis dedere; interque cetera pacta Damiatam restituere convenit. Triginta millia captivorum erant; quos tamen benigne & sine maleficio abire permisit. Mira rerum catastrophe ex abditis Dei judiciis ingemiscente orbe Christiano, ex tanto belli apparatu tantisque laboribus non nisi miserandam cladem nunciari, omniaque refluere ad Saracenos, dum summa felicitas non capitur.

Infelix Christianorum cum Saracenis congressus.

Hoc malorum conspectu Oliverus noster, quem ad id tempus adhuc in Palæstina substitisse dixerim, magnopere afflictus cum suis Coloniensibus in Germaniam rediit; salutatoque ex itinere Romæ Honorio Pontifice, omnem rei eventum exposuit: quem ille virum ob fervorem religionis, sapientiam, fidos sacri belli labores tanti fecit, ut biennio abhinc Paderbornensi Episcopatu decorarit.

Hærebat per hæc in Italia Fridericus Imperator, jus per Thusciam & Lombardiam dicendo; cum Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus jam plena potestate donatus Imperii res vicario munere præclare administrabat, filiumque Imperatoris Henricum domi apud se egregiis Principum moribus & institutis formabat. Monitus is erat hoc anno ternis a Pontifice Honorio literis, Advocatorum insolentiam & injurias censuris ac pœnis Ecclesiasticis coerceret. Nam id genus hominum magno passim per id tempus Ecclesiarum & Cœnobiorum malo per Germaniam invalescebat; quod sub velamine malitiæ, ut Pontifex scribit, libertatem in bonis Ecclesiasticis ex jure Advocationis obtenderent: nec solum prodigaliter debaccharentur, sed & prædonum in modum bona Ecclesiæ diriperent. E quorum numero tum compertus, accusatusque apud Pontificem Fridericus Isenburgicus Comes ad Ruram, qui Essendiensis Collegii Virgines, quas Pater vexaverat, ipse spoliis ad inopiam prope exhauriebat; nihil vero intermittebat Engelbertus, quo consanguineum Comitem ad saniorem mentem reduceret. Quibus Comes magis efferatus cœpit spoliare Virgines, & Archiepiscopi monita contemnere, donec res in tragicum Engelberti exitum post quadriennium erumperet.

Binius p. 2. tom. 3. concil. Gelen. in vita Engelb. p. 85. 86. 87.

Engelbertus a Pontifice admonetur, ut Advocatorum insolentias coerceat.

Haud dissimili insolentia divexabat Marienfeldense Cœnobium Volcquinus Swalenbergensis Comes, nobile prædium Stapellagium cum æde sacra per vim rapiendo; quod cum Winricus Abbas doceret a Widekindo Rhedensi Dynasta & Waldecensibus Comitibus olim rite Cœnobio donatum, Engelbertus cum per Westphaliam jus diceret, in publico multorum præsulum ac procerum conventu, cui Bernardum Paderbornensem Episcopum nostrum adesse voluit, Volcquinum Comitem ad restitutionem compulit: ac ne deinceps turbaret religiosos viros, tabulas comminatione anathematis intentata confecit. *Testes hujus rei sunt Dominus Bernardus Paderbornensis Episcopus, Conradus majoris Ecclesiæ in Colonia Præpositus, Henricus Abbas Helmwordishusanus, Albertus Abbas Paderbornensis, Godefridus Comes Arnsbergensis, Adolphus Comes de Dassele, Adolphus Comes de Marka, Otto Comes de Eversteine, Hermannus Comes de Lippia, & Bernardus filius ejus, Bernardus de Osedhem, Bertholdus de Buren, Godeschalcus de Patberg, Wernerus de Brakele, Hermannus de Rudenberg & Conradus filius ejus, Rotgerus de Burbunne,*

Idem Marienfeldenses tuetur adversus injurias Comitis Sualenbergens. *Litteræ Campi Mariæ.*

ne, Schultetus Susatiensis, Henricus Mareschallus, Everhardus de Everthe, Widekindus de Nurenberg, Hollebertus de Manen, Bertholdus de Hildeshem, & alii quam plures. Acta sunt hæc anno Dominicæ Incarnationis MCCXXI. *Indict.* IX. *Pontificatus nostri anno* IV.

Rursum Bernardus Episcopus noster hoc anno, quem XVII Pontificatus sui inscribit, Wilbacensi Virginum Cœnobio decimas novalium Amelungi Comitis elargitur. Præsul, qui continuis donationibus, & pietatis officiis (qua super re tabulæ apud nos extant testibus consignatæ) se ad felicem vitæ exitum ex senio parasse visus est.

Annus Christi 1222.

Honorii III Pont. 6. Friderici II Reg. 10. Imperat. 3. Bernardi III Ep. Pad. 19.

Pacatissima per id tempus Germania quam Fridericus Imperator Henrico filio & D. Engelberto adolescentis moderatori, viro sapientissimo, regendam dederat. Atque is postquam ex Italia ab Imperatore literas accepit de inaugurando filio, legatique ejus rei gratia ab Imperatore accessere in Germaniam, Engelbertus Aquisgrani conventum Principum indixit, in quo magna celebritate Henricum eo nomine VII, Germanorum Regem, ex Maria Aragonia susceptum, VIII. Idus Maji, Dominica quæ ascensionem Christi antecedit, coronavit. Id cum ab Engelberto Coloniensi Archiepiscopo factum scribat Godefridus, Cæsarius, aliique, falli dixeris scriptorem, qui ab Ottone Herbipolensi Episcopo inunctum tradit. Interfuere coronationi Episcopi ac Principes viri permulti, quorum magna pars ex diplomate, quod Miræus recitat, Aquisgrani consignato constare potest: Sifridus nimirum Moguntinus, & Theodoricus Trevirensis Archiepiscopi, Conradus Metensis & Spirensis Imperialis aulæ Cancellarius, Hugo Leodiensis, Herbipolensis, & Augustanus Episcopi. Godefridus Comes de Dyst, Comes Palatinus Rheni, Comes Ludowicus de Wertenberg, Adolphus Comes de Marke, Fridericus Comes de Altena, Theodoricus de Hinsberg, Lotharius Comes de Hochsteden, Comes de Cassele, Henricus Dapifer de Wadburg, Pincerna Wernerus Bolandt, Gerhardus de Seneka aliique. Quibus tamen non excluduntur reliqui Episcopi, quos inter Bernardum Episcopum nostrum ex ea celebritate numeraveris.

Henricus VII. Germanorum Rex ab Engelberto coronatur.

Godefrid. Cæsar. l. 1. c. 5 in vita Engel.

Miræus in not. Belg. c. 196.

Annus hic licet Imperio quietissimus, horribili tamen terræ motu 3. Idus Januarii concussa Germania, quo multa ædificia in ruinam data. In Saxonia ingens nubes tempestate cœli rupta Oppidum Issere cum Monasterio D. Benedicti Winendeburg intra duos montes situm obruit, hominibus pecoribusque extinctis. Alibi in Saxonia 20 homines in theatro fulmine simul perculsi interiere. Multis ejusmodi prodigiis annus fatalis fuit. Fine anni, pridie videlicet Nonas Novembris, celeberrima in Westphalia Monasterii Cistertiensium quod Mariæ campus dicitur Basilica dedicata est. Magna celebritate hæc consecratio peracta est; ad quam Episcopi convenere Theodoricus Monasteriensis, Adolphus Osnabrugensis, Conradus Mindensis, & Bernardus de Lippia Seloniensis, seu ut alii vocant, Lealensis in Livonia Episcopus; aramque principem consecravit Theodoricus Monasteriensis Episcopus; ea quæ ad sinistram chori partem sunt altaria consecravit Mindensis, quæ ad dextram Osnabrugensis, cetera Bernardus Lealensis Episcopus. Magnifica in hunc diem Basilica, & solidi operis structura, in qua tot annis laboratum. Sed non minus inter Episcopos spectabilis Bernardus Lippiensis, ante complures annos ex Comite ac belli Duce in eodem Cœnobio Monachus, vir senio venerabilis & Spiritu Apostolico plenus, a quo per id tempus Lipstadii in Oppido, quæ prima & hæreditaria Lippiensium Comitum Sedes fuit, tum Schawenburgi, aliisque in locis complures ædes sacræ altariaque consecrata sunt.

Cæsarius l. 10 c. 50. c. 51 & 41

Chron. Mariensf. Iustin. in Lippif. Hesster. in suffrag.

Consecratio templi Marienfeldensis.

At quæ causa virum hunc ex Livonia in Westphaliam evocarit, commonstrat afflictus Livoniæ status; quod per id tempus Livones Estienses a Catholica religione ad Idolorum cultum relapsi, fœdus cum barbaris & Ruthenis

Turbatus Livoniæ status, cui causam dedere Templarii.

nis inierint. Qua gentis rebellione ante biennium Theodoricus Estiensis Episcopus, quem a Bernardo Episcopo nostro Pontifici commendatum & in Saxonia consecratum Episcopum diximus, interemptus martyrii lauream cum Bertholdo antecessore suo Episcopo conjunxit; quemadmodum hæc Albertus Stadensis scribit. Magnam hujus rebellionis causam dedere Templarii, recens ad Christi fidem deductos Livones iniquis modis vexando, & candentis etiam ferri judicio insolentius tractando; quo factum est, ut Ruthenis accedere maluerint Livones, & ab iis Græcorum ritus suscipere. Ob quæ crimina Templarii ab Honorio Pontifice serio admoniti, & graviter perstricti sunt. Et Honorius Pontifex licet hoc anno totus esset in excitandis Christianis Principibus ad prioris cladis ignominiam quam a Saracenis acceperant vindicandam; non tamen omisit epistola ad omnes Saxoniæ Principes data inflammare simul Saxonum animos ad cœptum Livoniæ bellum adversus barbaros, rebellesque ejus provinciæ populos. Ac Livoniam quidem & Lealensem provinciam hoc anno Daniæ Rex cum Alberto Comite ingressus, fugatisque christiani nominis hostibus urbem in ea condidit; quæ tamen haud multo post a paganis eversa est. Hæc igitur Livoniæ & Ecclesiæ suæ necessitas excivit Bernardum Episcopum in Westphaliam ad nobilium ceterorumque quos in Livoniam secum traduceret, animos secundum Pontificis voluntatem, excitandos. Ac divino munere ad id opus obtigisse videri poterat Bernardus Episcopus, qui ex familiæ inter Westphalos claritudine & consanguinitate novum rursum agmen tam militum quam Sacerdotum secum duxit in Livoniam; totaque hæc expeditio Saxonici exercitus tam felix fuit, teste Stadensi, ut & vindicta sumpta a rebellibus, & Christi religio inter barbaros sit firmata. Cœpit post illa seminarium illud nobilitatis Westphaliæ in Livonia quotannis concursu inclarescere, familiis in hunc diem claris. Perstitit ab hoc successu Bernardus in Livonia, & Solonensi suo Episcopatu, magnus ad extremum vitæ christianæ religionis inter barbaros propugnator. Illustrior ex sacra toga Christi miles, quam ante ex sago militari conspectus. Quanquam ad quem exinde annum vita illius extracta sit, nondum ex certis monumentis compertum habeam. Nam qui ex scripto quodam Hermanni filii, quod anno 1244 obsignasse traditur, superstites annos vitæ æstimant, longius mihi procedere videntur, quam ætas ferre possit. Mortuus est in Osilia Insula; Ac cum Dunemundæ Abbas in continentem corpus transferret, coorta tempestas Abbatem & vectores in mare excussit demersitque: altera die Abbatis & Episcopi corpora ad littus delata uno simul tumulo integuntur; tanquam morte conjungi voluerit Deus, quos vita semper conjunctissimos habuerat.

Alb. Stad. Honor. epist. 218 & 221 lib. 6.

Vidit & hoc anno Westphalia Jordanum suum in locum D. Dominici, quem superior annus 8. Idus Augusti cœlo intulerat, supremum ordinis magistrum subrogari. Vix ille triennium ordinem religiosæ vitæ expleverat, cum Parisiis in comitiis Patrum supremæ illi præfecturæ communi suffragio admovetur, Tantæ in viro naturæ dotes & doctrinæ, tam matura prudentia vitæque sanctimonia conspecta. Surgentem florentissimum ordinem in XV annum præclara cum laude rexit, quem latissime per Saxoniam nostram & universam prope Europam incredibili Ecclesiæ fructu propagavit. Memorant supra mille religiosos suo consilio vitæque exemplo traxisse ad ordinem suum; quos inter Albertus M. & Joannes gente etiam Westphalus ac quartus ordinis supremus Rector. Supervacaneum referre cetera, cum ea Leander Bononiensis in vita Jordani luculenter conscripserit. Sub id tempus, cum Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus Attendoriam in Ducatu suo Westphaliæ præmuniret; & jure civitatis donaret, aliam quandam munitionem Oppidumque haud procul a Cœnobio Helmwardeshusano ad fines Hassiæ construxit, exornandi firmandique Ducatus sui causa; id quia juri Abbatis Helmwardeshusani derogabat, in controversiam venit; quæ tamen haud multo post inter duos hosce præsules amice composita est, & ab Honorio Pontifice interpellato hisce literis composita.

Jordanus secundus ordinis prædicatorum Generalis.

Controversia inter Archiep. Col. & Abbatem Helmwardeshus. opera Honorii P.P. componitur.

Honorius Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati & conventui Monasterii de Helwardeshusen salu-

salutem, & Apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur, quod justum & honestum est, tam vigor æquitatis, quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur effectum. Eapropter Dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu, compositionem, quæ inter vos ex parte una & venerabilem fratrem nostrum Coloniensem Archiepiscopum ex altera super munitione quadam & Oppido juxta Monasterium vestrum constructis, & rebus aliis amicabiliter intercessit, sicut sine pravitate provide facta est, & ab utraque parte sponte recepta, & hactenus observata, & in ejusdem Archiepiscopi literis exinde confectis plenius continetur, auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Lateran. VII Calend. Februarii Pontificatus nostri anno septimo.

Bernardus Ep. Gerdensi Cœnobio donat prædium Burch dictum.

Haud minus laudabili opere Bernardus Episcopus noster liberalitatem suam expendit in dotandis Cœnobiis suæ diœcesis, demerendisque sibi religiosorum precibus apud Deum: ejus rei gratia hoc anno prædium Burch a Meinwerco Ministeriali suo, quod feudi dono tenebat, certa pecuniæ summa a se redemptum Virginibus Gerdensis Cœnobii pia liberalitate contulit, certa spe, ut in tabulis addit, confisus. *Ecclesiam Paderbornensem nullo Laicorum ministerio tantum juvari posse, quantum indefessis Virginum Christi orationibus defendi;* tanquam incolumitates suæ diœcesis inter civilia bella magis adscriberet religiosorum suorum precibus, quam castrorum munimentis. *Acta sunt hæc anno gratiæ MCCXXII. Testes Joannes Scholasticus Ecclesiæ majoris, Conradus Custos, Wernherus de Arnheim Mindensis Canonicus, Cappellarii nostri Magister Bernhardus & Godeschalcus, Laici Bernardus de Osede, & Ministeriales nostri aliique, quam plures.*

Annus Christi 1223.

Honorii III. Pont. 7. Friderici II. Reg. 11. Imper. 4. Bernardi III. Ep. Pad. 20. & ultim.

Oder. in hist. Eccl. Honor. l. 7. epist. 141 & 176. ad Philip. Franc. Reg.

Pontifex pro expeditione in Palæstinam denuo suscipienda concilium militare celebrat.

Inde postremum vitæ annum ingressus Bernardus Episcopus noster, Christi videlicet vigesimum tertium supra millesimum ducentesimum, quo Honorius Pontifex militare concilium in Campania habuit: ad quod accessere Fridericus Imperator, Joannes Hierosolymitanus Rex, ac tres supremi militarium ordinum magistri, Hospitalarium, Templariorum, & Teutonicorum, aliique rei militaris experientissimi duces ac proceres. Actum eo in concilio de subsidiis belli sacri adversus Saracenos ex priori victoria Palæstinæ incumbentes. Magnum hujus rei momentum attulit Fridericus Imperator, expeditionem in Syriam professus; quam in rem ipsi filia Hierosolymitani Regis desponsata (nam priorem conjugem superiori anno amiserat) quæ tum Regina appellata, eoque consilio Imperatori data, ut dotatus regni sacri titulo bellum sacrum majori animo capesseret. Hinc Siciliæ Rex, qui tum Fridericus erat, Hierosolymitani regni titulum habuit. Pontifex cum ad omnes Europæ Reges, tum scriptis etiam ad Thuringiæ Landgravium ac Saxones literis, ad sacrum illos bellum invitavit. Ad has Pontificis literas Concionatores, ut Godefridus scribit, populum incenderunt, personuitque tuba belli sacri per totam Germaniam & Saxoniam. Ac ne ex Dania belli hujus subsidia impedirentur, scripsit Pontifex ad Engelbertum Coloniensem Archiepiscopum, ageret de Waldemaro Rege Daniæ liberando, quem una cum filio Henricus Comes Suerinensis per astum militarem noctu interceptum captivumque arce Danneburgensi ad Albim incluserat. Idem negotium liberandi Regis Lubecensi, Verdensi, ceterisque Saxoniæ Episcopis a Pontifice commendatum. Quam in rem Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus, Imperii Vicarius, Northusii conventum Principum indixit; quo tamen Regis liberatio nondum impetrata a Suerinensi Comite, uti Godefridus est auctor. Invisus enim

Honor. epist. 178. lib. 7.

Honor. lib. 8 epist. 82. Godefrid. in annal. Alb. Stad. in Chron. Histor. Bremens. Arch. Crantz. l. 7 Saxo. c. 38.

enim erat Rex Waldemarus, qui non modo Archiepiscopi Bremensis, sed & aliis Comitibus urbes castraque intra Imperii fines eriperet; Regum nimirum actus ambitione & cupiditate, flammæ instar vicina corripiente.

Civitas Brakelensis cum castro Hindenburg dono Canonicarum virginum Herisiensium accedit Ecclesiæ Pad.

Aucta est Ecclesia Paderbornensis hoc anno civitate Brakelensi, & castro Hindenburgensi, quod in edito adsitoque urbis monte conspicitur, & nunc Hinneburg appellatur, sedes nobilium Assenburgicorum. Hæc enim duo loca donatione Abbatissæ Herisiensium Virginum Canonicarum ultro Bernardo Episcopo oblata, & tradita sunt: sive id liberali dono gratoque Virginum animo sit factum, sive insolentia civium & fiduciariorum nobilium, inermes Virgines divexantium, quod verisimilius reputes. Hinc illæ ad tutelam ceterorum bonorum Paderbornensi Episcopo ejusque Successoribus donare, quam in profanorum manibus relinquere maluerint, quæ ipsæ Cæsarum ac Regum liberalitate largius acceperant, quam posteriorum temporum iniquitas perferre sineret. Digna certe Bernardi Episcopi compensatio; qui cum ipse suas opes in Cœnobia religiosorum erogarat, hoc postremo vitæ suæ anno tam nobili dono remuneraretur; quo constaret sæpe Episcopis in disciplinam Cleri intentis, pieque ac modeste viventibus ampliora bona obvenire a Deo, quam armis aut politicis artibus quærantur. Poscit nunc res nostra ipsas donationis tabulas proferre.

Sophia Dei gratia Abbatissa secularis Ecclesiæ Heresiensis salutem omnibus in perpetuum. Temporales actus mortalium delet oblivio, nisi fideli scripturarum testimonio posteris innotescat. Quapropter notum facimus universis tam præsentibus quam futuris, quod nos cum conventu nostro plures tractatus publicos & solemnes habuimus, & observatis omnibus, quæ de juris vigore servari debuerunt, tandem de pleno consensu, & cum bona voluntate ipsius conventus nostri, & omnium illorum, quorum in hoc fuerat consensus merito requirendus, donavimus & donamus venerabili Domino nostro Bernhardo Episcopo, capitulo Ecclesiæ Paderbornensis, *donatione vera, plena, & perfecta, atque ex nunc in perpetuum valitura, proprietatem, ac verum & directum dominium castri Hyndeneborch, & civitatis Brakele, prout murorum, & fossarum ambitu includuntur, & proprietatem septem mansorum ante ipsum castrum sitorum, quos mansos Wernherus & Johannes fratres de Hyndeneborch una cum castro Paderbornensi Ecclesiæ vendere decreverunt; prout illi mansi in toto seu in parte a nobis & Ecclesia nostra descendebant. Tradimus etiam & assignamus eidem Domino Episcopo & Ecclesiæ suæ tenutam & corporalem possessionem proprietatis prædictæ, & statuimus, ut hi, qui prædictum castrum Hyndeneborch, & Civitatem Brakele, ac dictos septem mansos a nobis hactenus in pfeudo tenuerunt, & de jure tenere & recipere debuerunt, in feudationem hujusmodi a Domino Episcopo, & Ecclesia Paderbornensi petere, requirere, & recipere, ac tenere amodo teneantur, hac donatione in suo robore stabiliter in perpetuum duratura, omne jus antiquum in civitate Brakele, & quidquid utilitatis, honoris, & commodi nos & Ecclesia Herisiensis & Ecclesiæ personæ atque homines nobis & Ecclesiæ Herisiensi pertinentes olim habuimus, excepta sola proprietate feudi dictæ civitatis Brakele nobis reservamus, & specialiter nobis in perpetuum retinemus; & ut in donatione prædictæ Ecclesiæ Paderbornensi plenius caveamus, ubicunque opportunum fuerit, faciemus Ecclesiæ eidem de proprietate prædicta per nos liberaliter donata plenam recognitionem, & veram Warandiam tam verbis quam scriptis Domini Episcopi Paderbornensis, qui pro tempore fuerit, & sui capituli, & Ecclesiæ in hoc articulo suffragio accedente. Ut autem hæc, quæ per nos liberaliter pro utilitate Paderbornensis Ecclesiæ acta sunt in perpetuum observentur, & in oblivionem non deducantur, præsentem literam desuper confectam sigillorum nostrorum scilicet Abbatissæ & conventus Herisiensis appensione duximus roborandam. Nos vero Præposita, Decana, & conventus Ecclesiæ Herisiensis supradicta omnia recognoscimus esse vera, & pro testimonio nostræ ratificationis, approbationis, voluntatis & consensus sigillum nostrum apposuimus huic scripto. Testes hujus rei sunt Ludolphus Decanus Ecclesiæ beatorum Petri & Andreæ Paderborn. Liborius Canonicus.*

nicus Ecclesiæ Bileveldensis, & Notarius Reverendi Domini Episcopi Paderbornensis, Bertholdus & Henricus presbyteri Ebdomedarii Ecclesiæ Herisiensis, Henricus Capellanus Dominæ Abbatissæ Ecclesiæ prædictæ, Rabeno de Driborch, Hermannus de Herse milites, Henricus Bulemast, Everhardus de Zeldinckdorp Officialis Domini Episcopi prædicti, famuli, & alii quam plures fide digni. Datum die Dominica, qua cantatur misericordia Domini, Anno Domini Millesimo ducentesimo vicesimo tertio.

Bernardus Ep. Pad. Præposito Bustorfiano confert Archidiaconatum Ecclesiæ Esbicensis.

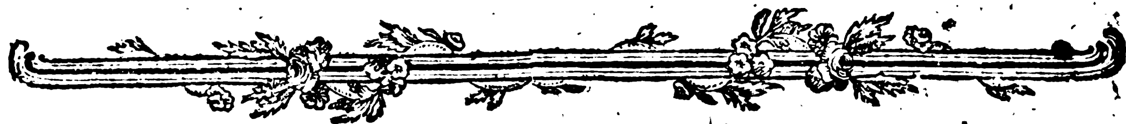
Demum quod ex memoria hujus Episcopi superest ex transactione quadam cum Collegio Bustorfiano, Henricum ejus Collegii Præpositum, Successoresque ejus Esbicensis Parochiæ vicorumque duorum adjacentium Archidiaconos fecit. Atque hic ille Præpositus, qui mox post mortem Bernardi Episcopi cum Oliverio in electionem contentionemque de Episcopatu venit. Quæ cum Acta referantur hoc anno MCCXXIII, tum multis testibus illa dignitatis collatio consignata est; quos inter reperias Bernardum Præpositum Embricensem, Comitem videlicet de Lippia, Canonicum hujus Ecclesiæ, quem post Oliverum & Willibrandum Paderbornensis Ecclesia sortita est Episcopum.

Nec multum hinc superstes Bernardus Episcopus, V Calend. Aprilis mortalium numerum implevit, ut immortalibus accenseretur apud superos. Hunc obitus diem consignant necrologia Bustorfianum, Wilbacense, ac Mariæ Monasterii, eundemque hunc mortis annum nobiscum tradit Gobelinus Persona. Decessit gesto per XX fere annos Episcopatu; falliturque Crantzius, Bruschius, & Kersenbrochius, qui anno 1221 obiisse scribunt, quos ipsa narratio rerum ab eo gestarum, tabulæque per singulos annos a nobis introductæ revincunt. Vir fuit ea tempestate inter Saxoniæ Episcopos conspicuus, & ob pietatem, modestiam, vitæque integritatem magnæ apud Principes auctoritatis. Publicis modice se immiscuit, quod omne vitæ studium converterit in dotanda religiosorum Cœnobia, & domesticam Cleri, sacrorumque ordinum disciplinam excolendam; eo & Canonicos majoris Ecclesiæ, Clerumque pro majorum instituto intra Claustrum in communi vitæ societate religiosorum instar hominum conservavit; habuitque Collegium non modo Comitum & nobilium filiis, sed & viris in omni genere literarum eruditis florentissimum; tametsi jam Bremæ, Hildesii, Trevirensis, Monasterii, ac passim in omnibus Cathedralibus Ecclesiis prisca illa disciplina vitæque socialis ratio laxata esset. Quo vero loco in tumulum compositus sit, vetustas ipsa simul, ut alia multa hujus Præsulis facta, sepelit.

Bernardi Ep. obitus & laus.

Gobelin in cosmod. ætat. 6. c. 64. Crantzius Bruschius in Catal. Episcop. Paderb. Kersenbr. in catal. Episc. Pad.

OLIVERUS XXI.

EPISCOPUS PADERBORN.

Oliverus gente Saxo ex Canonico Paderb. & Scholastico Colon Episcopus Paderborn

Successorem in Episcopatu Bernardus habuit Oliverum, virum immortalis memoriæ, ac sidus ea tempestate sacrorum præsulum; sive res ab eo præclare gestas, relatasque a nobis ex sacro bello repetere: sive Scriptorum, a quibus celebratur testimonia consulere lubeat. Hunc alii Olivarum & Olivarium, alii communius Oliverum & Oliverium scribunt. Gente Saxonem fuisse scribit Ciacconius, aliique; & verisimile dixeris ex Ducatu aut Westphaliæ provincia ortum. Quippe a prima ætate in Clerum Paderbornensem adscitus, diu apud nos vixit inter Canonicos majoris Ecclesiæ; quemadmodum in variis supra relatis tabulis testis inter Canonicos Cathedralis Ecclesiæ nostræ subscripsit. Inde ad Coloniensem Ecclesiam Metropolitanam translatus, & ob egregiam doctrinam eminentemque sacrarum literarum scientiam ejus Ecclesiæ Scholasticus est expetitus; quales tum in majoribus Ecclesiis erant viri, qui Theologiam & sacras literas publice profitebantur docebantque Clerum; uti id supra monuimus ex concilio Lateranensi, atque ex recepta a majoribus consuetudine & commendatione. Hinc Oliverus modo Magister, modo Scholasticus a Pontifice & Scriptoribus appellatur. Ejus insignem doctrinam testantur literæ, quas ad Engelbertum Coloniensem Archiepiscopum & clerum ejus Ecclesiæ ex obsidione Damiatæ, quasque deinde ad Frisones aliosque perscripsit. Eo in Scholastici Coloniensis munere etsi ad majorem Cathedram sit evocatus, semper tamen locum in Clero Paderbornensi tenuit. Hinc Scholasticus adhuc inter Collegas Paderbornensis Ecclesiæ testis subscripsit, & in publicis conventibus ut membrum Paderbornensis Ecclesiæ causas Paderbornensium simul egit uti tabulæ a nobis supra relatæ docent. Nec aliter postea Paderbornensis Ecclesiæ Episcopus, quam ex gremio suæ Ecclesiæ Oliverus est delectus; quemadmodum & ipse Honorius Pontifex ex Canonico Paderbornensi subrogatum scribit.

Ex qua Oliverus familia fuerit. Gelen. in vita Engelb. l. 1. p. 74.

Familiam Oliveri si requiras, eam vetustas nos ignorare voluit. Pronum interim asserere, fuisse ex veteri nobilitate Westphaliæ; quando plerique Canonici majoris Ecclesiæ per id tempus ex ea censebantur; nec alii quam ex nobilitate legebantur Episcopi; & supra a nobis familia Ole ex comitatu Arensbergensi est adducta, magna nominis affinitate. Ciacconius & Gelenius Oliveri gentilitium familiæ insigne producunt, duo equina crura decussata rursumque erecta, quorum ungulæ ferrea solea obarmatæ. Sed hæc levia sunt; nec illa familiæ decora ab ipsis tum priscis, ita ut nunc, æstimata in Clero. Hinc in donationum tabulis a nobis & ab aliis passim productis Canonicorum majoris Ecclesiæ nomina sine familiæ additamento, etsi inter hos Comitum & Dynastarum filii fuerint, scripta legimus. Summum tunc in Clero decus doctrina & virtus. Hæc duo præter nobilitatem in Olivero summa admirandaque fuere; quod cum præclara ejus facta, tum Scriptorum elogia testantur. Passim enim a Cæsario, Crantzio, Bruschio facundissimus, & ferventissimus ejus sæculi orator laudatur. Deinde bello sacro adversus Saracenos pro terra sancta recuperanda in Westphaliam, Frisiam, Brabantiam, Flandriam, diœcesin Trajectensem peragrando, convocandoque homines ad signum crucis militiamque sacram inflammavit. Quare ab Alberto Stadensi Oliverus famosissimus Prædicator appellatur; quemadmodum & a Bosio, Bzovio, & Oderico celebratus est. Atque

Cæsar. lib. 3 c. 6. Crantz. l. 7 c. 39. Brusch. in catal. Ep. Cæsar. l. 10 c. 37. lib. 3. c. 6. lib. 4. c. 10. lib. 10 c. 23 Alb. Stad. in chron.

Bosius lib. 8 histo. sacræ milit. Hierosolym. Bzovius l. 2. c. 3. n. 9.

Qui in expeditione in terram Sanctam se gesserit.

que ex hoc Apostolico munere, quod ipsi Pontificis auctoritate commissum erat, simul innumeros mortales ad pœnitentiam, vitæque melioris rationem traduxit; quorum etiam liberalitate adjutus magnam vim pecuniæ collegit, quam in expeditionem sacram, & Damiatæ expugnationem, & ubi ægrorum etiam & inopum necessitas poscebat, expendit. Ipse deinde militiæ sacræ naves conscendit cum iis, qui ex Rheni, Amasis & Mosæ ostiis provecti, primo Ulyssipponam, deinde Marsiliam appulere; multisque tempestatibus maris jactatus in Palæstinam pervenit. Duplici semper munere in ea expeditione ferventissime perfunctus, bellici nimirum directoris & religiosissimi Sacerdotis; qui militi laboranti nunc pecuniæ stipendio, nunc hortamento ad belli opera, nunc sacrorum ministerio noctes diesque sedulo aderat. Summam exinde sacræ militiæ laudem consecutus ad Damiatam; quippe ejus machina & fortitudine Pharus munitissima turris in medio Nilo urbi objecta, ut supra diximus, expugnata est. Hæsitque post illa per annum in obsidionalibus castris Coloniensium, Frisonum, Saxonum & Westphalorum supremus sacrorum præses, & belli moderator; donec ipsa urbs, Ægypti claustrum, in potestatem Christianorum veniret. Quo exinde anno ex Palæstina regressus sit, an post amissam rursus Damiatam secundo ab hinc anno, an citius, exploratum non habeo. Certe Frisones non nisi post cladem in Ægypto acceptam rediisse apparet ex Epistola Hierosolymitani Patriarchæ, qua commendata eorum egregia fortitudine, remigrandi in Patriam facultatem permittit. Horum omnium operum virtutumque in Olivero pulcherrimum ornamentum vitæ castissimæ integritas & modestia; tantæque erga omnes fuit demissionis, ut non aliter se quam peccatorem & servum fronti literarum inscribere solitus sit. Ita in epistolis ad Frisios, ita in epistolis ad Engelbertum Coloniensem Archiepiscopum, & præsules ejus Ecclesiæ legas. Quo deinde Spiritu Dei, quo fervore religionis inflammatus fuerit, satis ea ad Clerum Coloniensem epistola commonstrat.

Attamen talis tantusque vir non sine æmulo & multorum invidia ad Episcopatum Paderbornensem pervenit. Quippe superiori Episcopo mortuo, Paderbornenses in factiones abiere; eo fœdiori malo, quod hactenus nunquam ejusmodi schisma in electione Episcopi Paderbornensis intervenerat. Abbas Cœnobii Abdinghoviani cum suis Monachis, & Canonici Bustorfiani Collegii elegerunt Henricum, Bustorfiani Collegii Præpositum. Quibus præ ceteris accessere Wernerus, Bernardus, & Hermannus fratres Præpositi, milites Brakelenses. Ceteri Cathedralis Ecclesiæ Præsules & Canonici e Clero primario, quorum longe major saniorque pars erat, suis suffragiis convenere in Oliverum. Res in magnum dissidium & turbas vergebat, cum & nobiles, & Ministeriales, & cives Paderbornenses traherentur in partes; ut genus illud passim pronum erat sacris se immiscere: & res ipsa non tam nova, quam temeraria, fœdaque erat, audire Monachos & Clerum Secundarium, quod inauditum erat in Ecclesia Paderbornensi, sibi electionem Episcopi vendicare adversus majoris Ecclesiæ Canonicos: totamque diœcesin intestina seditione conturbare. Quapropter a Collegio Cathedrali per justas querelas appellatum ad Honorium Pontificem, supremum hujus controversiæ Judicem. Pontifex consulte primam causæ dissidiique cognitionem, ut de electione ad se referrent, commisit Abbati Vallis S. Petri, Cœnobii videlicet Heisterbacensis, Præposito, & Decano Coloniensis Ecclesiæ. Quod hæ Pontificis literæ docebunt.

Dissensio in electione Episcopi.

Pontifex causam electionis aliis cognoscendam committit.

Honorius Episcopus Servus servorum Dei. Dilectis filiis Abbati Vallis S. Petri Cistertien. Ordinis Coloniensis diœcesis, Decano & Præposito Colonien. salutem & Apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostram, dilectis filiis Præposito, & Decano, ac quibusdam Canonicis Paderburnen. Ecclesiæ significantibus, noveritis pervenisse, quod Abbas, & Decanus, & Canonici S. Petri Paderburnen. Wernerus. B. & H. fratres ejus milites de Bracle, & quidam alii Paderburnen. Civitatis & diœcesis in eorum Ecclesiam temere irruentes, ac molientes ipsius Episcopatum Henrico ejusdem Ecclesiæ Canonico sua conferre potentia, ipsum de facto in Episcopum eligere præsumpserunt. Quare

 peti-

petierunt humiliter, ut cum occasione hujusmodi gravia damna incurrerint, eos ad satisfaciendum de tantæ præsumptionis injuria, & damnis, quæ incurrerunt occasione prædicta cogere dignaremur. Quia vero nobis non constitit de præmissis, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vocatis, qui fuerint evocandi, & auditis hinc inde propositis, quod Canonicum fuerit, appellatione postposita statuatis, facientes quod decreveritis per censuram Ecclesiasticam firmiter observari. Testes autem, qui fuerint nominati, si se gratia, odio, vel timore subtraxerint, per censuram eandem, appellatione cessante, cogatis veritati testimonium perhibere. Quod si non omnes his exequendis potueritis interesse, duo vestrum ea nihilominus exequantur. Datum Signie IIII Calend. Augusti Pontificatus nostri anno octavo.

Igitur priusquam Pontifex instrueretur, atque ex consilio Cardinalium de controversa electione pronunciaret, pars anni transiit, mansitque Paderbornensis Ecclesia sine certo pastore; ausus interim Henricus Præpositus obtrususque, studio popularium suorum, bona quædam Ecclesiæ invadere, ac sibi tanquam Episcopo vendicare, falsis ad Pontificem literis perscriptis, quibus electionem suam firmare voluit. Tanta simul hominem ambitio invaserat. Subinde Pontifex VII Idus Augusti Monasterio Schakensi, quod in comitatu Waldecensi, ut supra a nobis relatum est ad annum MCXCV, jurisdictione Episcopi Paderbornensis comprehenditur, patrocinii diploma, dedit.

Idem Monasterium Schakense in suam protectionem suscipit.

Honorius Episcopus Servus Servorum Dei Dilectis filiis Præposito & conventui Monasterii Scaken salutem & Apostolicam benedictionem. Sacrosancta Romana Ecclesia devotos & humiles filios ex assueto pietatis officio propensius diligere consuevit, & ne pravorum hominum molestiis agitentur, eos tanquam pia mater suæ protectionis munimine confovet. Eapropter dilecti in Domino filii vestris justis postulationibus grato concurrentes assensu personas vestras, & locum in quo divino estis obsequio mancipati, cum omnibus bonis, quæ in præsentiarum rationabiliter possidet, aut in futurum justis modis præstante Domino poterit adipisci, sub beati Petri & nostram protectionem suscipimus; specialiter autem de Imminchus, & de Godesleim Ecclesias cum omnibus pertinentibus suis, sicut eas juste, canonice, & pacifice possidetis, vobis & per vos Monasterio vestro auctoritate Apostolica confirmamus, & præsentis scripti patrocinio communimus. Nulli vero omnino hominum liceat hanc paginam nostræ protectionis & confirmationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare præsumpserit indignationem Omnipotentis Dei & beatorum Petri & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Sygniæ VII Idus Augusti Pontificatus nostri anno octavo.

Sed longe gravioribus curis hoc anno Pontifex distentus, iterum sacri belli classicum per Europam canebat; quo post amissam Damiatam laborantibus in Oriente Christianis subveniret. Iterumque per omnes provincias destinati missique præcones sacri, qui ad vexillum crucis milites invitarent. Tandem etiam Fridericus Imperator se belli sacri ducem professus, quem Oliverus in epistola ad Colonienses unice desideratum scribit. Ad hoc opus maturandum missus est in Galliam & Germaniam Conradus Portuensis Episcopus S. Rufinæ Cardinalis Furstenbergius, gente Germanus, Eginonis Comitis filius, ex Monacho, Abbate, & supremo ordinis Cistertiensium moderatore a Pontifice in Cardinalium munerum cooptatus; qui tamen postremo demum anno in Germaniam venit, & Oliveri Episcopi nostri causam ex Pontificis mandato impense suscepit.

Iterumque bellum sacrum promovet.

Annus Christi 1224.

Honorii III Pont. 8. Friderici II. Reg. 12. Imp. 5. Oliveri Ep. Pad. 1.

Godefrid. Alb. Stad. Crantz. l. 7 Sax. c. 38.

Anno igitur consequente, qui Christi numeratur vigesimus quartus supra millesimum ducentesimum, Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus, Imperii moderator, cum Henrico Rege Imperatoris filio, mense Majo, Francofurti

& 39. Hist. Brem. Epist. in Gerhardo.

Agitur de Waldemaro Daniæ Rege e carcere liberando.

cofurti Imperii ordines convocavit. Quo in conventu consultum de colligendis subsidiis, in Palæstinam ducendis. Nec multo post accessit Coloniam Conradus Portuensis Episcopus Pontificis Legatus, post Pentecostes dies magnifice ab Engelberto & Coloniensi Magistratu exceptus. Ac postquam multa sunt tractata de expeditione sacra, Henricus Rex cum Archiepiscopo Engelberto & Legato Apostolico in Saxoniam profectus, Barduvici conventum habuit, in quo de liberando Waldemaro Daniæ Rege tractatum, qui jam biennium in carcere hærebat. Præmissus ad Albim Herimannus Hospitalis Saxonici supremus magister, qui ex Italia a Friderico Imperatore in Germaniam missus componendæ hujus rei causa, Regem & Zwerinensem Comitem in Dannenburgensi castro convenit. Eo internuncio atque arbitro Rex Daniæ eo deductus, ut offerret in lytrum centum marcarum millia, promitteretque se omnia, quæ Imperio detraxerat restituturum, coronamque non ab alio, quam ab Imperatore recepturum. Quas conditiones cum Albertus Orlemundanus Comes Regis ex sorore nepos, ac ceteri, qui aderant, Daniæ proceres, genti suæ ac Regi probro ducerent, abrupta pace in liberandi Regis tractatione, indignabundi in Daniam revecti sunt; nec multo post Albertus Comes cum valido exercitu, Transalbianas regiones vastando, regressus est, ferro Regem extracturus e carcere. Ad hunc communem hostem depellendum conspiravere Gerhardus Bremensis Archiepiscopus, Lippiensis ut diximus, Comes, Adolphus Schowenburgensis, Henricus Zwerinensis, & Henricus Werlensis Comes, ceterique Holsatiæ populi. Hi collatis signis cæsos Danos in fugam egere; captusque Albertus Orlemundanus Comes, belli Dux, a Zwerinensi Comite, & in eundem cum avunculo Rege carcerem detrusus; Ultro tamen post mortem Engelberti Archiepiscopi a Zwerinensi Comite, accepta ingenti pecuniæ summa, ne alii in partitionem venirent, laxati sunt, ceteris per Saxoniam armis quiescentibus.

Inter hæc Honorius Pontifex, discussa diligenter Romæ in concilio Cardinalium electione Paderbornensis Episcopi, pro Olivero pronunciavit; quod & pluribus eligentium suffragiis, & sanioribus delectum cognoverat; rejectoque Henrico Præposito, scribit primo ad Conradum Portuensem Episcopum Apostolicæ Sedis Legatum, & Engelbertum Coloniensem Archiepiscopum, ut a se confirmatum Oliverum in quieta possessione collocent, tueanturque.

Pontifex examinata diligenter electione Oliverio pronunciat

Honorius Episcopus Servus servorum Dei Portuensi Episcopo Apostolicæ Sedis Legato, & Archiepiscopo Coloniensi. Auditis & intellectis, quæ super electionibus de dilecto filio Magistro Olivero Canonico Paderbornensis Ecclesiæ, ac Henrico quondam Præposito Ecclesiæ SS. Apostolorum Petri & Andreæ a Canonicis Paderbornensibus celebratis fuere proposita coram nobis, de fratrum nostrorum consilio electionem de prædicto Henrico præsumptam, & quidquid ex ea secutum est vel ob ipsam irritum judicavimus, electionem de Magistro Olivero celebratam a majori parte Capituli confirmantes. Quocirca fraternitatibus vestris mandamus quatenus quod super hoc a nobis factum est, faciatis, sublato cujuscunque contradictionis & appellationis objectu, inviolabiliter observare, compellando præfatum Henricum ad integram restitutionem quorumcunque bonorum Paderbornensis Episcopatus, quæ prætextu electionis suæ hactenus tenuit occupata.

In hanc deinde formam, repetita prima literarum parte, Honorius Pontifex ad ipsum Oliverum electum Paderbornensem Episcopum scribit, additque: *Illud autem, quod super usu falsarum literarum fuit de ipso Henrico propositum coram nobis, nostræ providentiæ reservamus, de rigore vel misericordia circa ipsum, prout ejus exegerint merita, & expedire videbimus, processuri; ideoque districte tibi per Apostolica scripta mandamus, quatenus curam, & regimen Paderbornensis Ecclesiæ assumens sic studeas secundum datam tibi a Domino prudentiam commissam tibi sollicitudinem exercere, quod & prædicta Ecclesia sub regimine tuo proficiat, & te in præsenti existendo cum Servo Evangelico fidelis in pauca in futuro super multa constitui a Domino merearis. Datum Laterani VII Idus Aprilis anno Pontificatus nostri IX.*

Cui Ecclesiam Paderbornensem commendat.

Tertias deinde literas Pontifex dedit ad Nobiles & Ministeriales Paderbornensis Ecclesiæ, servata priorum literarum forma. Postremo ad ipsos Nobiles & Ministeriales converso stylo. *Quia vero*, inquit, *quo est carne Spiritus, & anima corpore dignior, eo debet Spiritualis Pater carnali amplius honorari, per Apostolica vobis scripta mandamus, quatenus eidem electo tanquam Patri & Pastori animarum vestrarum plene & humiliter intendatis, & sicut tenemini, exhibeatis juramenta fidelitatis & in Ecclesiæ suæ negotiis fideliter assistentes plene insuper eidem de juribus ipsi Ecclesiæ a vobis debitis responsuri, alioquin sententiam, quam ipse rite tulerit, subituri. Datum Laterani VII Idus Aprilis.*

Eandem Oliveri electionem comprobant cognitores & judices a Pontifice constituti.

Succedit ad has Pontificis literas hoc anno sententia Abbatis Vallis S. Petri, Conradi Præpositi majoris Ecclesiæ Coloniensis, & Goswini ejusdem Coloniensis Ecclesiæ Decani, quos Pontifex anno superiori cognitores & Judices constituerat; ab his in hæc verba, pro commissa & communicata a Sede Apostolica potestate, pronunciatum decretumque est contra Abbatem Abdinghovianum, & Canonicos Bustorfianos. *Comparentibus itaque Procuratoribus partium coram nobis cum literis procurationis, prout moris est & juris, solemniter destinatis ex confessione Conradi Diaconi procuratoris Abbatis, & Capituli Beatorum Apostolorum Petri & Andreæ Paderbornensium, nobis constitit evidenter, prædictum Abbatem & Capitulum beatorum Apostolorum Petri & Andreæ Paderbornenses nunquam fuisse in possessione, vel quasi possessione juris eligendi Episcopum Paderbornensem, & eosdem nibil juris habere vel unquam habuisse in Episcopi Paderburn. electione. Idem etiam procurator asserebat Abbatem & Capitulum præfatos nunquam alicujus Episcopi electioni interfuisse, & quod circa Præpositum Henricum fecerunt, eligendo ipsum in Episcopum, operati sunt de facto potius quam de jure, malis persuasionibus quorundam circumventi. Recepimus etiam prædicti Abbatis literas Ecclesiæ suæ & suo sigillis signatas cum literis Capituli sui. Similiter & literas Capituli Ecclesiæ beatorum Petri & Andreæ cum sigillo ejusdem Ecclesiæ signatas omnium prædictorum expressam continentes confessionem. Nos igitur æquitate pensata, procuratoribus partium petentibus & consentientibus, de consilio etiam assessorum nostrorum Domini Conradi de Renninberg & Magistri Hermanni de Engero Canonicorum majoris Ecclesiæ in Col. promulgavimus in scriptis contra Capitulum beatorum Apostolorum Petri & Andreæ sententiam sub hac forma. Quia nobis Abbati Vallis S. Petri Præposito & Decano Colon. Judicibus a sede Apostolica delegatis ex confessione Conradi Diaconi Procuratoris Capituli beatorum Apostolorum Petri & Andreæ Paterburn. ut ex literis Capituli ejusdem Ecclesiæ suæ sigillo signatis constat evidenter, idem Capitulum nunquam fuisse in possessione vel quasi possessione juris eligendi Episcopum Paterburn. ipsumque Capitulum in electione Episcopi nibil juris habere vel unquam habuisse, prædicto capitulo jus possessionis vel quasi possessionis auctoritate nobis a summo Pontifice delegata penitus abjudicamus. Et quia Episcoporum electio ad Canonicos Cathedralis Ecclesiæ de jure communi noscitur duntaxat pertinere, super jure eligendi Episcopum Patherburn. sæpedicto Capitulo perpetuum Silentium imponimus eadem auctoritate, sub hæc etiam forma secuti confessionem prænotati Abbatis & Ecclesiæ suæ contra ipsum de dictorum assessorum consilio sententiam promulgavimus in scriptis. Quia nobis Abbati Vallis S. Petri, Præposito, & Decano Colon. judicibus a Sede Apostolica delegatis ex confessione Conradi Diaconi procuratoris Abbatis Paterburn. & ex literis confessionis ejusdem Abbatis Ecclesiæ suæ & suo proprio sigillis signatis constat evidenter, memoratum Abbatem nunquam fuisse in possessione vel quasi possessione juris eligendi Episcopum Paterburn. & eundem Abbatem in ea electione nibil juris babere, vel unquam habuisse, Abbati eidem jus possessionis vel quasi possessionis auctoritate nobis a summo Pontifice delegata penitus abjudicamus. Et quia Episcoporum electio ad Canonicos Cathedralis Ecclesiæ de jure communi noscitur duntaxat pertinere, super jure eligendi Episcopum Patherburn. sæpedicto Abbati perpetuum silentium imponimus eadem auctoritate. Et quoniam occasione hujusmodi præsumptionum damna irrecuperabilia solent*

lent multoties provenire Ecclesiis viduatis, tam Abbati quam Capitulo beatorum Apostolorum Petri *&* Andreæ *prænotatis, auctoritate apostolica, & sub pœna excommunicationis firmiter præcipiendo mandamus, quatenus electioni Paterburnen. Episcopi se ingerere nunquam præsumant, vel alii loco ipsorum. Ut autem præscripta inconvulsa permaneant, & ad notitiam universorum perpetuo perveniant, conscribi fecimus præsentem paginam nostri & prædictorum assessorum nostrorum* C *&* A. *qui nobiscum omnibus præmissis interfuerunt Sigillis communitam. Acta sunt hæc Coloniæ in claustro majoris Ecclesiæ. Anno Incarnationis Dominicæ* MCCXXIII, *III. Idus Maji. Indictione XII.*

Quibus cum accederet Conradi Sedis Apostolicæ Legati, & Engelberti Coloniensis Archiepiscopi auctoritas, ac Pontificis confirmatio, Oliverus in Paderbornensem Ecclesiam solemni ritu est introductus, & summa omnium gratulatione & plausu acceptus Episcopus. Atque is, ut erat facundissimus totius Germaniæ Orator, & celeberrimus ejus ætatis Theologus, non modo populum pro concione docuit, traxitque in sui amorem; sed & synodo Cleri congregata, superiorum Synodorum decreta, & laudabiles consuetudines sacrorum ac temporum in unum codicem collegit, ut in omnium manibus essent, & facile memoria comprehenderentur. Quemadmodum hæc Eisengreinius & Gobelinus tradunt; quanquam hæc per temporum injurias nondum ad manus nostras pervenerint.

Eisengreinius in catal.. testis verit. Gobelin. ætat. 6. c. 64.

Adolphi Episcopi Osnabrugens. felix obitus & vitæ Sanctitas. *Ertvvinus in chron. Osnabrug. Crantz. in Metrop. l. 7. c. 19. Cæsar. lib. I Dialog. c. 22 Hist. brem. Archiep.*

Cœlitum numerum ex Saxonicis auxit hoc anno Adolphus Osnabrugensis Episcopus, II Februarii mortuus. Is nobili genere natus, & a primis annis in Clerum Coloniensem adscriptus, cum Cœnobium Cistertiense veteris Campi aliquando inviseret, videretque in eo florentissimam disciplinam, & cœlestem quandam Monachorum vitam, captus ejus instituti amore, Monachi habitum sumpsit; vixitque inter religiosos viros per multos annos omnium virtutum specimen; dum harum celebritate famaque ad Episcopatum Osnabrugensem, in locum Gerhardi Episcopi ad Bremensem Archiepiscopatum translati, circa annum Christi MCCVIII evocaretur: quo in munere illustrior ex omni virtutum conspectu, Ecclesiam suam possessionibus & cultu religiosorum mirifice auxit; uti hæc in fastis eorum & a Cæsario narrantur. Vir pius, modestus, beneficus, qui mira caritate omnes complexus, egenos cumprimis & morbis afflictos, quorum servitio famuli instar se impendit. Quæ caritatis ejus officia Deus miraculo non semel comprobavit, interque cetera illud proditum. Jacebat in vili tuguriolo ad vicum Mersen, homo lepra infectus, totusque squalidus & abjectus; hunc ille quoties Osnabrugo Furstenaviam tenderet, invisere, stipe donare, & familiari pioque colloquio pascere; id cum longius semper traheret Episcopus, quam comitantium ministrorum patientia ferret, leprosum subduxere in alium locum, ne itineris moram ob vilem sordidumque hominem facere necesse haberent: redit denuo Episcopus, subit pro more tugurium, & leprosum, qui interim e vita excesserat, reperit eo, quo ante conspectu vilique lacerna contectum; & cum solito colloquio miserum solaretur, ille repente miro fulgore circumfusus gratias agit Episcopo, & se jam immortali & longe feliciori vita donatum profitetur: quo dicto, ex oculis evanuit. Tum Comites, in quorum conspectu hæc fiebant, pudore suffusi supplicesque ad pedes Episcopi veniam sui delicti precantur. Multa hujusmodi observata in Adolpho, ob quæ & vivus sanctitatis fama inclaruit, & mortuus in tanta veneratione fuit, ut sepulchrum ejus, quod in transitu templi obvium erat, pedibus calcare religioni duxerint posteri. Ob quæ ossa ejus anno 1651 Franciscus Wilhelmus Episcopus in sacrario reponi jussit, interque Divos suæ Ecclesiæ coli permisit. Adeo nulla a Carolo M. ætas, ex qua Saxonia suos sanctissimos Episcopos non proferat: quo in numero non immerito Oliverum nostrum reputes, Adolpho æqualem ac familiarem. Retulit ad hunc annum Adolphi obitum, quod successor ejus Engelbertus Isenburgici Comitis filius in Episcopatu Osnabrugensi Engelberti Coloniensis Archiepiscopi ac consanguinei patrocinio a Cæsario subrogatus scribatur; id quod aut hoc anno aut sequenti fieri necesse fuit, quo ipse Engelbertus Archiepi-

chiepiscopus trucidatus vivere desiit. Quare falli dixeris, qui Adolpho subrogant Teclenburgensem Comitem; quanquam cum Engelbertus hic a cæde Engelberti Coloniensis Archiepiscopi, confirmatione nondum obtenta, exauctoratus sit, nulla forte ejus ratio in fastis Episcoporum est habita.

Annus Christi 1225.

Honorii III. Pont. 9. Friderici II Reg. 13. Imp. 6. Oliveri Ep. Pad. 2.

Oliverus cum S. Engelberto Romam profectus. *Gelen. ad vitam Engelb. l. 3. not ad c. 8. Stangef.*

At nos ad Oliverum redeamus. Is postquam in suo Episcopatu Paderbornensi omnia divina profanaque sapienter ordinasset, altero anno, forte in Comitatu Engelberti Coloniensis Archiepiscopi, Romam profectus est. Nam uterque hoc anno in Italia, mense Julio Friderico Imperatori adfuit; ut constat ex diplomate Friderici Imperatoris, quo Engelberto Coloniensi Archiepiscopo prædium Rickterichium donat, ac confirmat. *Testes* hujus donationis adscribuntur *Joannes Rex Hierosolymitanus, Ecbertus Babebergensis, Conradus Ratisbonensis, Oliverus Paderbornensis, Eckebardus Mersburgensis Episcopi. Hermannus Magister Hospitalis S. Mariæ Teutonicorum in Jerusalem, Ludolphus Dux Austriæ, Bernardus Dux Carinthiæ, Reinaldus Dux Spoleti, Henricus Marchio de Andisle, Henricus Marchio de Burgowe, Hermannus Comes de Uroberg, Otto Comes de Orlenburg, Bernardus de Horstmare, Henricus Comes de Everstein, & alii quam plures. Acta sunt hæc Anno Dominicæ Incarnationis Millesimo ducentesimo vigesimo quinto, mense Julio, Indictione XIII apud S. Germanum, quod Oppidum est ad radices montis Cassini.* Ad quem Episcoporum & procerum cum Friderico Imperatore congressum misit Honorius Pontifex duos Cardinales Legatos, Petrum Albanensem Episcopum, & alium tituli S. Martini presbyterum; actumque per eos de expeditione in Palæstinam maturanda. Eoque adductus Imperator ut elata in cœlum manu juraret se intra biennium iter armatum ingressurum. Magnum in hanc rem momentum attulere Engelbertus Coloniensis Archiepiscopus, & Oliverus Paderbornensis Episcopus. Recitat Ughellus Italicus Scriptor aliud Ecclesiæ Aretinæ diploma, sub idem tempus ex eodem loco a Friderico Imperatore datum, in quo testes producuntur Episcopi Coloniensis, Merseburgensis, & Padaburgensis; qui postremus aut Bambergensis, aut Paderbornensis fuerit, cum uterque tum Imperatori adfuerit. Engelbertus Archiepiscopus post illa in Germaniam ad suam diœcesin rediit, in qua, ut mox referemus, martyrio decoratus est. Oliverus vero ob famam virtutum, & claritatem nominis, qua in Germania & Palæstina inclaruerat, Romam evocatus; ubi ab ipso Honorio III Pontifice Episcopus est consecratus; quod ex Honorii epistola ad Capitulum interius recitanda non obscurum est; idque hoc anno factum esse verisimilius censeo, ne quid confirmationi superiori deesset in munere, & honore Episcopali. Utrumne vero cum Engelberto Archiepiscopo ad suam diœcesin in Germaniam reversus; an vero, quod certius opinari libet, Romæ manserit a Pontifice detentus, ex nullis monumentis affirmare habeo; altero certe anno Romæ Cardinalem creatum proferemus.

Ughellus tom. 1.

Odericus Raynal. in histor. Eccl.

Anni hujus exitus cæde D. Engelberti Coloniensis Archiepiscopi tam funestus, quam atroci & immani facinore VII Idus Novembris a Friderico Isenburgico, Comite & consanguineo Archiepiscopi, trucidatus memoratur. Jam a multis annis Comes ab Engelberto monitus erat, desisteret a vexando Essendiensi Collegio Virginum (cujus Advocatus erat) & inique rapta redderet; verum cum nec monitis, nec intentatis Ecclesiæ censuris, nec minis quicquam ab offirmato homine impetraret, ineunte Novembri Susati conventum publicum indixit, quo & Fridericum Comitem evocavit, extremum per consanguineorum & procerum consilia tentaturus. Accessere præter Conradum Mindensem Episcopum, Theodoricus Monasteriensis & Engelbertus Osnabrugensis Episcopi, Comis fratres, aliique cognati, amici, & Westphaliæ proceres. Hoc in congressu cum Engelbertus constanter causam

Cæsar. in vita D. Engelb. Godefrid. in Annal. Gelen. in not. ad vit. Engelb. Alb. Stad. Levold. in Chron. Marcano.

D. Engelberti cædes & causæ ejus.

sam Essendiensium Virginum ex Pontificis mandato ageret, Comitemque ad saniora consilia & restitutionem urgeret; ille queri de Archiepiscopi acerbitate in se, communicare consilia cum Comite Arnsbergensi, Teclenburgensi, ceterisque, quos Archiepiscopo offensos sciebat; quorum voluntate non aliena a suis machinationibus explorata, confisusque deinde Luxenburgi & Limburgi, ceterorumque agnatorum patrocinio, conjurationis consilia in necem Engelberti agitare cœpit. Quam in rem Susati etiam nefarios homines in societatem meditati sceleris attraxit. Monitus per literas fidi amici Engelbertus hæc in caput ejus procudi, quas cum Conrado Mindensi Episcopo legendas dedisset, pedibus proculcatas abjecit in ignem; quod ex his, ut ajebat, novus inter ipsum, & Fridericum Comitem dissidii fomes esset. Accersitis subinde Theodorico & Engelberto Episcopis Comitis fratribus, quæ de conjuratione Friderici in suam necem ad se delata essent, aperuit. Illi sine metu Engelbertum esse jubent; nec enim sibi se persuadere, tantum flagitium in mentem fratris venire posse: vanos hos confictosque esse a malevolis rumores, quibus nulli prudenti fides esse debeat. Interim monitus a Conrado Mindensi Episcopo, viro egregio pioque e Comitum Diepholdiorum familia, aliisque sincerioribus amicis, caveret sibi, vitæque consuleret. Quæ cum illi ex certis conjurationis indiciis exponerent; Engelbertus in omnem partem anxius, vocato in sacrarium templi Mindensi Episcopo confessionem illi omnium delictorum ab omni retroacta vita facit, tanto doloris sensu, ut identidem inter verba lacrymæ fluerent. Peracta confessione lætus, jam, inquit, quod supremo numini visum fuerit, de me fiat: alteroque die soluto Susati conventu, in quo nihil ob pertinaciam Friderici Comitis confici poterat, se in viam dedit, Swelmensem in Marchia suæ diœcesis Ecclesiam consecraturus. Abeuntem cum aulæ comitatu deducit Comes, & quo conceptum animo scelus fallacius tegeret, blande aliquamdiu colloquio affatus comitatur; pollicitus etiam, se Archiepiscopum Nurenbergam ad Imperii comitia secuturum, ut omnis istic controversia inter ipsum & Archiepiscopum Principum judicio finiretur. Inde discedendi facultate petita explorataque via, quam Swelmiam versus ingrediebatur, mox cum XXV Sicariis, quos conjuratos habebat, redit, & nunc benigno, nunc feroci Vultu spectandum se offert, tanto metu incusso, ut pars aulici comitatus sensim diffugeret. Constantior Conradus Comes Tremoniensis monebat iter acceleraret per infesta montium loca; donec in angustias, locumque insidiarum perventum: hic signo Sicariis dato, uno omnes impetu & stricto ferro, involant, perfossoque mox latere alius super alium ictus ingeminat. Numeratæ supra 40 letales plagæ inflictæ; quibus adeo corpus laceratum, vix ut locus vulneri amplius superesset.

In hunc modum D. Engelbertus Coloniensis Ecclesiæ, haud secus, quam Thomas Cantuariensis, Archiepiscopus pro libertate Ecclesiæ martyrio decoratus occubuit; quantumque hic Angliam, tantum ille Westphaliam illustravit; quippe clarissima Comitum Altenæ & Montium familia ortus, ex qua jam ante Engelbertum Coloniensis Ecclesia tres Archiepiscopos habuerat; Corpus cæsi Archiepiscopi primo ad Monasterium veteris montis, deinde Coloniam translatum, magno omnium piorum luctu; Multis exinde miraculis illustrior Engelbertus Divorum cultu decoratus est.

Ad tantam sceleris immanitatem vindicandam accelerata Cleri comitia, moderante Theodorico Trevirensi Archiepiscopo; delectusque XV Novembris Henricus Mollenarckius Bonnensis Præpositus ex nobili Thombergorum & Mollenarckiorum Dynastarum familia, vir acri ingenio, & excelso Principis animo. Vix ille thronum Episcopi conscenderat, cum ad voces Coloniensium vindictam poscentium se ultorem juravit. *Colonia igitur*, ut Cæsarius memorat, *Francofurtum ascendens ad colloquium Regis, corpus Martyris duobus Abbatibus ordinis Cistertiensis deferendum commisit, Godefrido videlicet Abbati Montensi, & Henrico Abbati Vallis S. Petri; cumque præsentatum esset corpus Regi & Principibus, & cum eo mortis insignia, interula, diplois, & pileus, iis, qui corpus*

D. Engelberto in Archiepiscopatu succedit Henricus Mollenarckius.

pus præcedebant districtis gladiis, ut habent legum jura, contra Fridericum latronem vociferantibus, turbatus est Rex puer, qui perinde, ut lugere solet filius patrem & puer tutorem suum, extinctum planxit Episcopum, proscriptionem vero Friderici in celebri conventu Nurenbergensi factam renovavit: damnati Comitis bona hæreditaria ad fiscum redacta, feuda Dominis sunt adjudicata. Ceteri qui facinoris participes incusabantur, Theodoricus Comes Cliviæ, Godefridus & Wilhelmus Friderici parricidæ fratres, Otto Comes Teclenburgicus, Hermannus Comes Lippiensis, Comes Swalenburgensis, aliique complures, ad tribunal Imperii postulati, Theodorici vero Monasteriensis, & Engelberti Osnabrugensis Episcopi causa, quod ejusdem criminis rei incusabantur, ad Conradi Apostolici Legati, & Honorii Pontificis judicium est remissa.

Pœna sumitur de reis necis S. Engelberti.

Ac postquam Mollenarckius Archiepiscopus Francofurti regalibus exornatus fuit, cum corpore Martyris Moguntiam descendit; ubi Conradus Apostolicæ Sedis Legatus, Episcoporum & Abbatum synodo congregata, Engelbertum Martyrem pronunciavit; Fridericum vero Comitem, & quotquot in societatem parricidii venerant, anathemate perculit; quam sententiam per Moguntiam, Coloniensem, Trevirensem, Bremensem & Magdenburgensem Metropoles, earumque diœceses promulgari jussit, cereis per omnes Ecclesias in detestationem sceleris singulis dominicis diebus extinctis; id quod Cæsarius Moguntiæ, Godefridus Coloniæ, post Natalem Christi factum perhibet. Ea in synodo recitatæ tum palam literæ Theodorici Monasteriensis & Engelberti Osnabrugensis Episcopi, quibus se uterque innoxium excusat, queriturque cum infamia nominis sui inique se traduci; & si audiantur, paratos esse juxta canones sacros se purgare: Engelbertus etiam fiducia innocentiæ ausus consecrationem petere. Ad quæ Legatus benigne respondit, proniorem se ad clementiam, quam severitatem. Quare ad proximam synodum sub initium sequentis anni Leodii celebrandam adesse jussit; ibi si objecta accusationis capita diluant, innocentes abs se pronunciandos; ea vero in synodo cum non satis diluerent, quæ a Coloniensibus crimini dabantur, a Legato ex consensu Episcoporum ad Pontificis tribunal remissi sunt. Igitur Romam profecti, cum nec apud Pontificem se purgarent, uterque anno proximo Episcopatu exutus est; & Theodoricus Monasteriensis Episcopus haud multo post in itinere Romano mœrore consumptus excessit e vita, & in peregrino solo, incertum quo loco, humatus est. Præsul extra hanc labem, seu veri seu ficti criminis, egregius, qui hoc ipso anno præter cetera præclara opera novæ Basilicæ Monasteriensis fabricam jacto primo lapide aggressus est. Quippe ab ea Basilica, quam D. Ludgerus Caroli M. ætate struxerat, Dodo X. Monasteriensis Episcopus longe augustiorem erexerat. Stetit illa supra centum annos, cum incendio deformata. Aliam reposuere consequentes Episcopi, sed opere minus firmo & augusto. Tandem Theodoricus Isenburgicus augustam hanc fabricam, dejecta priori, ea qua nunc aspicitur amplitudine erigere cœpit; in qua magnifica structura per annos XXXVI laboratum, donec a Gerhardo Episcopo absolveretur, & festo Mariæ Magdalenæ dedicaretur; quo die Theodoricus opus cœperat, & ipse per hæc tempora e vita abiit. Tanquam hanc patronam sibi delegerit, cujus festum etiam diem in Ecclesia Monasteriensi celebrem sanxerat. In Episcopatu Successorem habuit Ludolphum ex nobili Holtiorum inter Westphalos familia; anno certe 1227, notatum in tabulis Episcoporum reperio. Quis vero in Episcopatu Osnabrugensi Successor fuerit, mirum quam varient auctores; Ertwinus, Crantzius, Mersæus, & Cleinsorgius, Adolpho, nulla habita ratione Engelberti Isenburgici, substituunt Engelbertum Teclenburgensem Comitem: Gelenius Engelberto Isenburgico subrogat Conradum, ex inscriptione Ecclesiæ Heisterbacensis, cujus dedicationi anno 1227 interfuisse legitur Conradus Osnabrugensis Episcopus. Idem Gelenius haud incongruenter asserit Engelbertum Isenburgicum postliminio redditum esse Ecclesiæ Osnabrugensi; nam tabulas fœderis cum Conrado de Hochsteden Archiepiscopo Coloniensi initi producit anno MCCXLVIII ab Engelberto Osnabru-

Episcopi Osnab. & Monast. se purgaturi Romam petunt. Quo in itinere Theodoricus Ep. Monast. moritur.

nabrugensi Episcopo apud Susatum consignatas, in quibus inter testes sistitur Bruno frater Engelberti Episcopi, Prœpositus Osnabrugensis; quem forte Scriptores illi pro Engelberto Osnabrugensem Episcopum nobis obtrusere. Sed prætermissis hisce salebris, planiora de Olivero nostro prosequamur.

Annus Christi 1226.

Honorii III. Pont. 10. Friderici II. Reg. 14. Imp. 7. Oliveri Ep. Pad. 3. Cardinalis 1.

Oliverus ab Honorio in Cardinalium numerum cooptatur.

Annus vigesimus sextus supra ducentesimum & millesimum adfluxerat, quo Oliverus ab Honorio Pontifice Romæ in Cardinalium numerum adscitus; præclaro sane ejus cum elogio & testificatione virtutum. Nam postquam ex prima admissione congressuque didicisset Pontifex, quæ Oliverus hactenus bello sacro tam præclare egerat, inspexissetque coram, quæ tanta famæ ejus celebritate acceperat, ipse Oliverum Romæ Paderbornensem Episcopum consecravit; itaque virum ex aspectu virtutum æstimavit, ut in urbe sibi inter intimæ admissionis Consiliarios retinuerit, dignumque censuerit, quem in eminenti purpuratorum Patrum theatro collocaret, opera exinde ejus per Germaniam & totius Ecclesiæ administratione usurus. Quemadmodum mox etiam cum Tusculano Episcopo & Cardinale Oliverum Legatum ad Fridericum Imperatorem misit. Quare scriptis hoc anno ad Cathedrale Paderbornensis Ecclesiæ Collegium literis potestatem Canonicis fecit eligendi alium in locum Oliveri Episcopum: eas hic recitare necesse habemus, ex quibus singula quæ diximus explicatius certiusque cognoscentur.

Cum Apostolica Sedes, Ecclesiarum omnium gerens sollicitudinem generalem, singularem utilitatibus pro loco ac tempore studiose providere desideret, prout sibi Dominus administrat, ne si pro aliis adeo intenta sollicitudine versaretur, quod sui quasi negligenter oblita necessitati suæ consulere prætermitteret, merito posset de minus ordinata redargui caritate, viros claros, quos ad cooperandum sibi cognoscit idoneos, frequenter ad se advocat & assumit, sic illos honorans, ut nihil ominus utiliter provideat Ecclesiæ generali. Sane cum M. Oliverius tunc electus vester ad nostram præsentiam accessisset, nos ipsum, quem fama laudabilis nobis multipliciter commendarat, recipientes hilariter ac benigne, munere sibi consecrationis gratanter impenso, ipsum post aliquamdiu apud Sedem Apostolicam commorantem, merita virtutum ejus, quæ prius intellexeramus probabilibus argumentis, evidenter experti, in consortium nostrum admisimus, & transtulimus in Episcopum Sabinensem; qui ut speramus in Domino, ita serviet Ecclesiæ generali, ut vestræ tanquam priori sponsæ dilectionis servet gratiam specialem. Cæterum ne, quod absit, Ecclesia vestra pro defectu Pastoris, alicui subjaceat detrimento, universitatem vestram monemus & hortamur, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus convenientes in unum, Spiritus Sancti gratia invocata, provideatis vobis de persona idonea per electionem Canonicam in pastore, qui tanto congruat oneri & honori. Verum ne obrependi dolosis vel violentis locus pateat irrumpendi, dil. f--- de Hesethehusen, & de Bredelare abbatibus Paderb. diœcesis nostris dedimus literis in mandatis, ut vos ad electionem Canonicam celebrandam moneant propensius & inducant. Quare vobis injungimus, ut in electione taliter procedatis, quod Ecclesia nullo dissidio laceretur, nec vos exinde præter damnum conscientiæ pœnam officii vel beneficii sentiatis, sed potius mereamini apud Dominum & homines de zelo, & scientia commendari. Datum Reatæ V. Calend. Octobris, anno X.

Igitur Oliverus, quem fata tantum ad magnum emolumentum & felicitatem Paderbornensis Ecclesiæ ostendisse videri poterant, gesto per triennium Episcopatu, abripitur ad purpuram, futurus ex Paderbornensi Episcopo Sabinensis; magno quidem nominis sui decore. Sed non minori Paderbornensium dolore. Primus qui ex Episcopis

Paderbornensibus cooptatus in Cardinalium numerum; tam raro ejus ætatis exemplo, quam ingentia ipsius in Ecclesiam merita erant; & conspecta inter ceteros Germaniæ Episcopos, probataque a Pontifice virtus. Refert Gobelinus noster ab Honorio Pontifice omnibus Ecclesiam Paderbornensem die dedicationis pie frequentantibus XL dierum relaxationem a noxis indultam, anno Pontificatus ejus XI, idque a Bernardo ejus nominis IV Episcopo impetratum; quo multum fallitur Gobelinus, cum id Olivero adscribendum, ut temporum ratio docet; quando Honorius Pontifex, antequam Bernardus Episcopatum adiit, naturæ concesserit.

Gobel. ætat. 6. c. 67.

At non multum Oliverus in suprema illa dignitate Ecclesiæ Cardinalis superstes vixisse apparet; alteroque etiam ab hinc anno cum Honorio Pontifice obiisse verisimilius dixeris, eo quod inter XX Cardinales, qui Honorio Pontifice XV Calend. Aprilis extincto Gregorium IX subrogarunt, non reperiatur Sabinensis Episcopus & Cardinalis a Ciacconio recensitus. Quemadmodum & Ughellus etiam in literis anno 1227 datis Oliverum *bonæ memoriæ* virum compellat, & in literis ad annum 1228 ab Odorico productis Episcopus Sabinensis, qui per id tempus Oliverus erat, eodem mortuorum titulo notetur; sed erit, qui certiora nobis de his aliquando referat. Nec magnopere ex morte & sepulchri loco ejus memoria requirenda, qui Scriptorum testimoniis longe clariora posteritatis monumenta, ac rebus præclare gestis famam nominis immortalitati consecratam possidet. Ac ne hæc ab alienis requiramus, ipse Oliverus etiam præclara ingenii doctrinæque suæ monumenta reliquit; Duos enim egregios in Palæstina conscripsit libros, quorum primus ab eo inscriptus, *Historia Regum terræ sanctæ, quam Magister Oliverus Coloniensis Scholasticus in obsidione Damiatæ apud Ægyptum contexuit*, ducta narratione ab anno MLXXXXV, ac prima expeditione Godefridi Bullioniæ Ducis, Regisque Hierosolymitani, quam deinde ad Friderici Barbarossæ expeditionem ac sua tempora pertexuit. Alter Oliveri liber inscriptus, *Historia Damiatana*, quo Damiatæ expugnationem, cui & ipse, ut diximus, interfuit, accurata scriptione complexus est. Ex eo libro transumpta est Epistola ad Engelbertum Coloniensem Archiepiscopum suum, & præsules Coloniensis Ecclesiæ, cujus supra meminimus. Pia & erudita Oliveri monumenta, quæ manuscripta servantur in Bibliotheca Ferdinandi Episcopi nostri, dignissima, quæ ex prælis in publicam lucem proferantur.

Oliveri obitus, & præclara ingenii monumenta.
Ciaccon. de Cardin. Ughell. Odoricus ad annum 1228.

Hæc de Olivero clarissimo Germaniæ lumine, & sanctissimo Paderbornensi Episcopo; cui inter omnes mortalium casus acerbissimus fuit funesta D. Engelberti cædes; quem ille Archiepiscopum suum uti Coloniensis Scholasticus intime semper dilexerat colueratque, ita postquam Paderbornensis Episcopus delectus fuit, optimum semper patronum fidumque in omnibus adjutorem nactus est. At hoc ipso anno, qui alter erat a cæde Engelberti, Deo vindice, auctores & Sicarios, uti D. Engelbertus prædixerat, pœna consecuta est.

Enim vero Henricus Mollenarckius Archiepiscopus, quod in throno collocatus jurarat Coloniensibus, acerrimum se vindicem tulit nefariorum hominum. Quam in rem maximum copiarum delectum instituit, evocatis ad arma quotquot aut fœdere, aut jure clientelari Agrippinensi Ecclesiæ obnoxii erant. Convenere in hæc ultricia arma Henricus Dux Brabantiæ, Gerhardus Geldriæ, Theodoricus Cliviæ; Gerhardus Juliæ, Adolphus Marchiæ Comites, ac totius fere Imperii proceres, tanquam ad sacrum quoddam bellum, adversus Ecclesiæ hostes & perduelles sumptum. Ac postquam instructus exercitus se ad Rhenum collegerat, itum primo ad Friderici parricidæ castra expugnanda; quorum alterum erat Isenburgicum ad Ruram, in alto montis vertice infra Hattingam Oppidum, ac Sedes Isenburgicorum Comitum, quod ob loci situm inexpugnabile habebatur; id tamen ubi obsideri, expugnarique cœpit, præsidiarii metu perculsi Archiepiscopo dedunt: uxor Friderici cum liberis abire permissa, arx funditus eversa, & solo æquata. Mox processum ad alterum castrum Lippiæ assitum, quod Nienburgum, seu pontem novum, dixere,

Cæsar. in vita Engelb. c. 17. Gelen. in not. Godefrid. in Annal. Chron. M.
Henricus Archiep. Colon. ad ulciscendam D. Engelberti necem se parat.

idque

idque primo accessu expugnatum, & e fundamentis disjectum; quanquam e vestigiis ejus Hammona post Oppidum ab Adolpho Marcano Comite istic repositum.

Crantz. l. 7 Metrop. c. 43. Wittius Chron. Monast.

Oppugnantur Comites Teclenburgensis & Swalenberg.

Inde exercitus, quod præter Crantz. annales tradunt, traductus in Westphaliam adversus Ottonem Comitem Teclenburgensem; Comitem Swalenburgensem, & Hermannum Comitem Lippiensem; quem tamen alii omni culpa absolvunt. Cetera Oppida, pagi, Villæ, ferro flammaque evastata sunt: arces Teclenburgum & Swalenberga, perlato in diœcesin Paderbornensem bello, incinctæ, aliquamdiu obsidionem toleravere. Dum Comes uterque ad extrema pressus Archiepiscopi clementiæ, & arbitrio se permitteret; petitoque colloquio descenderunt in castra, fœdus quidem cum Friderico Isenburgico confessi, sed nec se cædis fuisse conscios, nec consilio opeve adstitisse; adeoque confisi innocentia id dixere, ut si convinci possent ultro se ad omnes parricidarum pœnas offerrent. Quare haud alia pœna mulctati, quam feudorum, quæ a Coloniensi Ecclesia tenebant, jactura. Jussus interim uterque Comes Monasterium condere, in quo pœnitentiam agerent. Obsidionem Teclenburgensis arcis in alterum annum protractam fuisse, testes esse possunt literæ fœderis inter Henricum Archiepiscopum & Osnabrugensem Episcopum anno proximo consignatæ.

Diversis Sicarii suppliciis afficiuntur.

Sed longe atrocius processum in ipsos Sicarios: ex his duo capti; quorum alter in Insula Rheni in conspectu Coloniensium actus in rotam; alter pedibus equo alligatus, raptatusque per urbis plateas, simili supplicio excruciatus. Ceteri aut profugi, aut iisdem tormentis periere. Accessit postremum Fridericus Comes, memorabile posteris spectaculum. Is postquam vagus proscriptusque, Romam se contulerat cum fratribus, purgaturus caussam in Romano tribunali, nec quicquam illic patrocinii reperisset, Leodium venit; ubi a Balduino nobili quodam agnitus, invitatusque ad hospitium, intra Leodium & Hujum capitur; protractusque in navem secundo

Cæsarius Leveld. in Chron. Marcano. Godefrid. in annal. 2100 marcis scribit.

Fridericus Isenburgicus captivus Coloniam deducitur.

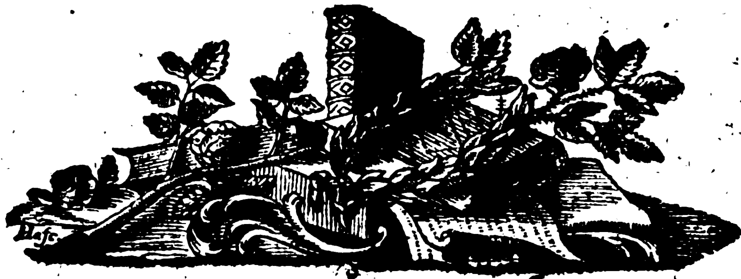
Mosa Visetum deducitur, vendit urque Gelro Comiti marcis bis mille; quod pretium in caput ejus statutum erat a Mollenarckio Archiepiscopo; quo a Mollenarckio recepto, traditur in manus Archiepiscopi, ac festo D. Martini captivus Coloniam introducitur. Triduo in palatio detentus, omnes sceleris socios, interque hos etiam Theodoricum fratrem meditatæ necis conscium, prodidisse fertur. Sed longe salubriori confessione delictorum aliquoties Sacerdoti facta, ultro se ad supplicium pro expiando scelere obtulit. Igitur 18 Calend. Decembris extra urbem vinctus educitur. Locus supplicii erat in colle ante portam D. Severini, in quo columna circumposito infami theatro erecta stabat; quo cum perventum fuit, dejicitur a Carnificibus in terram Comes, quibus singula membra securi frangenda obtulit; brachiaque, crura, & dorsum sedecim ictibus contusa. Quæ tam constanti patientique animo pertulit, ut nec gemitu, nec voce doloris signa edere auditus fuerit. Laceratum deinde corpus attractum funibus in feralem rotam; in eaque ad matutinas usque preces vivus hæsit, haud aliud a circumfusi populi multitudine rogando, quam ut supremum Deum suis precibus sibi propitium redderet; quæ ingenti omnium commiseratione excepta sunt. Præclaro simul documento, neminem quemlibet magnorum scelerum reum, si pœniteat, repelli a misericordia Dei; & pro magnitudine delicti suscitari sæpe uberiorem gratiæ fontem. Quod D. Engelberti patrocinio, cum moriens pro inimicis suis oraret Deum, adscribendum censuit. Ferunt & matrem sub rota stetisse, votaque pro filio concepisse eundi ad limina Apostolorum, construendique Monasterium; in quo vitam exegerit, placando Deum pro filii delicto. Uxor Comitis ex claro Limburgicorum Ducum sanguine haud multo post subita morte extincta. Repertumque cor ex continuo doloris pulsu ita attenuatum, ut fabæ vix magnitudinem excederet. Qui supplicii acerbitatem expendere, scribunt supra christianam pietatem & mititatem sævitum in Comitis supplicio. Auctor est Trithemius ab hoc supplicio Comitis miracula, quæ ad sepulchrum Engelberti

Et confractis membris, rotæ impositus, pie & pœnitens moritur.

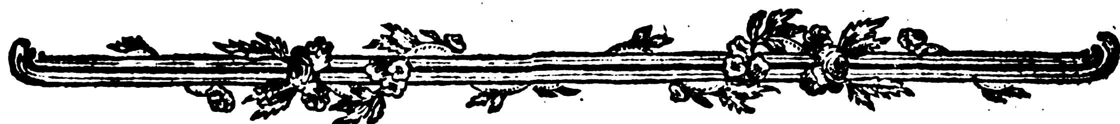
gelberti

gelberti frequentia patrabantur, cessasse. Sed rariora illa fuerint; quando inter hæc in pervigilio D. Matthæi Henricus Mollenarckius Coloniensis electus Archiepiscopus a Theodorico Trevirorum Archiepiscopo, præsentibus omnibus ejus Metropolis Episcopis solemni ritu consecratus, uti id a Godefrido relatum est; qui si provinciales illos Episcopos numerasset, certius nobis constaret, quis Engelberto exauctorato in Osnabrugensi Sede subrogatus esset. Sed eo nobis in Episcopatu Paderbornensi ex hoc anno ad Successorem expeditior certiorque transitus est.

Henricus Mollenarckius Archiep. Colon. consecratur.

WILLE-

WILLEBRANDUS XXII. EPISCOPUS PADERBORN.

Igitur Oliverus, ut diximus, in numerum Cardinalium, & Episcopum Sabinensem provectus, quando duos simul Episcopatus retinere fas non erat. renunciavit Paderbornensi. Quod ipsum cum & ille perscriberet ad Canonicos majoris Ecclesiæ, & Honorius Pontifex literis supra relatis potestatem faceret alium in ejus locum subrogandi Episcopum, Canonici Cathedralis Ecclesiæ una suffragiorum consensione delegere Willebrandum, virum ea tempestate ex illustrium Comitum Oldenburgicorum familia celebrem. Quippe qui a Parentibus, uti Henricus Pantaleon scribit de viris illustribus Germaniæ, a prima ætate ad studia literarum traductus, ob ingenii felicitatem in omni scientiarum genere & virtutum cultu mirifice inter æquales semper excelluit; eoque primum inter Canonicos Paderbornensis Ecclesiæ cooptatus, præclarum pietatis, ac religionis specimen dedit. Deinde, ut Heida ex aliis quibusdam refert, Zutphaniensis, & a magna Capituli parte Trajectensis Præpositus delectus. Postremum, quod extra controversiam, Hildesiensis Præpositus factus est; ad quos tamen dignitatum gradus non nisi ab anno MCCXI est provectus, quod hoc anno adhuc Paderbornensis ut Panthaleon refert, seu Hildesiensis Canonicus fuerit (ut ex ipsius Willebrandi literis certum) profectionemque in terram sanctam, seu voti seu pietatis causa susceperit. Quam ille peregrinationem, cum Canonicus adhuc in comitatu Ducis Austriæ & Hermanni de Salza Magistri Alemannorum suscepisset, totum illud iter perlustratæ Palæstinæ eleganti, ut tum ferebant tempora, narratione complexus est; uti hæc in Bibliotheca Brunensis Monasterii apud Suessionem reperta, & a Luca Holsteinio descripta, communicataque cum Leone Allatio; quod scriptum vir ille doctissimus tanti fecit, ut typis Coloniensium in publicam lucem protulerit, perpetuum Willebrandi Episcopi nostri monumentum. Seu nunc Willebrandi doctrinam ex erudita hac lucubratione, quam brevitatis studio hic omittimus: seu magis religionem pietatemque æstimare libet; illustre sane virtutis doctrinæque specimen ex privata Canonici vita dedit. Ob quæ decora haud immerito postea ad Præpositi dignitatem in Ecclesia Hildesiensi expetitus est; itaque in illo munere se probavit, ut publicis etiam Imperii negotiis admotus inclaressere cœperit. Quapropter mortuo Olivero a Canonicis nostris ex aliena Ecclesia Episcopus delectus, ante exitum hujus anni Episcopatum adiit; quod hisce Willebrandi tabulis, quibus cum Collegio Cathedrali Hildesiensi liberaliter transegit, certum facimus.

Willebrandus ex familia Comitum Oldenburg. & Præposito Hildesiensi deligitur Episcopus Paderborn.

Beka in Willeb.

Willebrandus Dei gratia Paderbornensis Episcopus, universis, ad quos præsens scriptum pervenerit, salutem. Præsenti scripto potestamur, quod cum Conradus major Præpositus, & Capitulum Hildesimense damnis, injuriis, actionibus, quæ sibi contra nos occasione administrationis nostræ in Præpositura Hildesemensi competere dicebant, sponte renuntiassent; Nos memores

mores beneficiorum multiplicium, quibus Ecclesia Hildesemensis nos a primis temporibus nostris honoraverat, liberaliter eis in recompensationem damnorum, si quæ ex parte nostra sustinuerant, quinquaginta libras contulimus, easdem in manus Dominorum C. Hildesemensis Episcopi, & F. quondam ejusdem loci Episcopi, promittentes XX libras in die Purificationis beatæ Virginis, X libras infra festum Penteeostes, & XX libras in die beati Michaelis persolvendas; ut sic omnis rancor & actio conquiescat, & familiaritatis & amicitiæ consuetæ serenitas inter nos conservetur. Acta sunt hæc anno Domini MCCXXVI, III Calend. Novemb.

Willebrandi electionem promovet Conradus Ep. Hildes. *Odoricus in hist. Eccles.*

Multum, ut opinari fas est, commendavit Willebrandi electionem Oliverus, qui per id tempus Romæ agebat, sollicitusque erat de optimo Successore in Ecclesia Paderbornensi constituendo. Multum præterea egerit Conradus Hildesiensis Episcopus pro suo Præposito substituendo, vir, qui postquam Parisiis in omni scientiarum genere excultus fuerat, primum præco crucis bellique adversus Albigenses in Gallia multa præclare egerat; deinde orator belli sacri per Germaniam populares suos ad signa in Palæstinam evocarat, & Honorio Pontifice, ut supra monuimus, peragrando regiones, eademque, quo Oliverus, merito sacrorum laborum & virtutum ad Episcopatum Hildesiensem provectus erat; tum vero clarus in aula Pontificis & Friderici Imperatoris publicis pro christiana Republica legationibus operam dabat, ultro citroque inter Pontificem & Imperatorem commeans magno inprimis apud Fridericum Imperatorem loco, uti testantur diversa Ecclesiæ Hildesiensis diplomata; quorum alio Imperator Parmæ confirmat emptum Dapiferi munus ejusdem Ecclesiæ: alio litem, quæ intercesserat inter Goslariensem Præpositum, atque ipsum Conradum Hildesiensem Episcopum, decidit: alio exuvias defuncti Hildesiensis Episcopi relinquit Ecclesiæ Hildesiensi. Igitur hic Conradus, qui Præpositi sui virtutes optime cognitas habebat, pro Willebrando Oliverio subrogando impense laborarit.

Accessit ad cetera Willebrandi ornamenta claritudo generis; quippe qui ex veteri & illustri Comitum Oldenburgicorum familia ortus erat; quod cum nostrorum fastorum auctoribus tradunt Beka, Heida, Buchelius, ceterique Trajectensis Ecclesiæ (ad quam postea translatus est Episcopus) Scriptores: habuitque ex ea familia Oldenburgicorum Bremensis Ecclesia duos præstantes Archiepiscopos Hildeboldum & Ottonem; falluntur que qui Ottonem Willebrandi patruum faciunt, cum is anno MCCCXLIV demum Archiepiscopus delectus sit.

Brusshius. Kersenbr. Beka in Chr. Traject. Heida in Chron. Buchel. Hist. Brem. Archiep. Hammel. in Chron. Old. Gelenius.

Ceterum Willebrandus Episcopus noster post electionem, cui Paderbornæ præsens interfuisse refertur ab Heida, magna omnium gratulatione collocatus in solio, sacramque præfecturam auspicatus, sedulus fuit in perlustranda diœcesi & Cleri disciplina, in demerendis Canonicorum & Ministerialium animis, in componendis domesticorum & vicinorum controversiis. Quare cum per id tempus graviter inter se dissiderent de paternis bonis Ludovicus & Otto fratres, Ravensbergæ Comites; Willebrandus Episcopus noster, & Hermannus Comes de Lippia, ac filius ejus Bernardus utrumque in certas pacis leges reconciliarunt: quibus Ludovico Ravensberga & Bilfeldiæ Oppidum, Ottoni vero Vlota & Vochta, & quæ singulis circumposita sunt hæreditaria bona cederent; quibus fratres acquievere. Hunc in modum lis, quæ inter Volcquinum Swalenbergensem Comitem, & Abbatem Cœnobiumque Abdinghovianum super prædio Eskerdorpiano intervenerat, auctoritate & judicio Willebrandi composita est. Extant hac super re Willebrandi Episcopi tabulæ. *Actaque hæc referuntur anno verbi Incarnati* MCCXXVI, *Indictione* XIV. *Testes adscribuntur Volradus Præpositus, Volcquinus de Swalenberg, Amelungus, Hermannus majoris Ecclesiæ* Paderbornensis *Canonici, tam Laici quam Ministeriales aliique quam plures.*

Willebrandus Ep. diversas lites & controversias componit.

Extant & aliæ ex hoc anno Willebrandi Episcopi literæ, quibus præclare meritus de Alberto Abbate, ejusque Cœnobio Abdinghoviano, villam partim

Et beneficit Abdinghovianis.

partim emptam, partim a se donatam tradit Cœnobitis. *Facta est hæc donatio, ut loquitur Episcopus, curia nostra, Anno Dominicæ Incarnationis* MCCXXVI. *Indictione* XIV. *Pontificatus nostri anno* I. *Hujus rei testes sunt Volradus Præpositus, Amelungus Decanus, Volbertus Cellerarius, Hermannus Custos, Hartmannus Sacerdos, Albertus Diaconus de Ecclesia BB. Petri & Pauli, Lippoldus Comes & fratres ejus, præterea milites & Ministeriales nostri, & alii quam plures.* Cetera quæ a Willebrando primo ejus gesta sunt vetustas subduxit.

Annus Christi 1227.

Gregorii IX. Pont. 1. Friderici II. Reg. 15. Imper. 8. Willebrandi Ep. Pad. 2

Godefrid. in Annal. Ursberg. Richard. Alb. Stad. Odericus in hist. Eccles.

Consequitur nunc annus Christi MCCXXVII, quo Honorius Pontifex 15 Aprilis excessit e vita, subrogato mox in ejus locum Gregorio IX. Nihil per extremos vitæ annos sollicitius egerat Honorius, quam ut Christianos Principes ad expeditionem sacram permoveret. Et jam Ludovicus Thuringiæ & Hassiæ Landgravius, D. Elisabethæ conjux, Princeps religiosissimus ingentem ex his regionibus contraxerat exercitum, quo in Italiam progressus, exspectabat Brundusii Fridericum Imperatorem, supremum hujus expeditionis Ducem. Sed illo, ut jam multos annos fecerat, tergiversante, & per fallacias eludente omnium exspectationem, moritur interim in Apulia incredibili omnium luctu Landgravius; deinde florentissimus ille exercitus, ad quem ex Gallia, Anglia, ceterisque provinciis confluxerant supra quadraginta millia selectissimorum militum, aut dilapsus, aut caloribus italicis extinctus est, multique iis quibus venerant navibus recessere. Et quia omnis mali auctor Fridericus Imperator, a Gregorio Pontifice extra communionem sacrorum piorumque ejectus est.

Fridericus Imp. expeditionem in Palæstinam retardat.

Non tamen defuere a Germanis, qui cum Henrico Duce Limburgico in Palæstinam penetrarint. His licet Imperator invisus; eo tamen jubente; Henricus Rex filius, cui in locum D. Engelberti tutor erat datus Ludowicus Bavariæ Dux, Aquisgrani frequentissimum habuit Principum conventum; ad quem accessere Coloniensis, Moguntinus, Trevirensis Archiepiscopi, multique cum his Episcopi, Duces Austriæ, Bavariæ, Carinthiæ, Lotharingiæ, Comes Flandriæ, atque ingens procerum multitudo. Eo in congressu Agnes Leopoldi Ducis Austriæ filia, Henrici Regis conjux, ab Henrico Mollenarckio Coloniensi Archiepiscopo coronata est. Subinde Henricus Palatinus Ottonis IV. Imperatoris frater defunctus est, nullo masculo hærede superstite, quippe quem mors ante XII annos rapuerat; filiæ tamen duæ illi fuere, quarum natu major Friderico Imperatori Brunswicum vendiderat: altera natu minor Agnes Ottoni Ludovici Bavariæ Ducis filio denupta erat, quacum Palatinatus Rheni in dotem venit a Saxonibus ad Bavaros cum Leonum insignibus translatus. Morte igitur Henrici Ducis vicinum nobis bellum exardere cœpit, Henrico Rege Brunswicum, quod pater emerat, poscente. Sed his prævertit Otto Wilhelmi Ducis Lunenburgici filius, unicus ex familia Henrici Leonis masculus hæres: urbeque intercepta, Brunswici non minus quam Luneburgi se possessorem asseruit; quanquam infelici Principatus auspicio.

Alb. Stad. Crantz. lib. 7. Saxo c. 40. Hist. Brem. Archiep.

Quippe hoc anno grave bellum exortum inter Waldemarum Regem Daniæ, & Nortalbingiæ Dominos, Gerhardum Archiepiscopum Bremensem, Albertum Ducem Saxoniæ, Henricum Zwerinensem & Adolphum Schawenburgi Comites. Commissoque acri ac memorabili prælio ad Burnhovedam, Rex quidem fuga elapsus; sed Otto Dux Lunenburgicus, a Zwerinensi Comite captus in vincula abripitur; quibus exolutus, anno 1235 a Friderico Imperatore Moguntiæ Lunenburgi & Brunswici Dux solemni ritu pronunciatur, fundatissimæ hujus familiæ in suos etiam horum temporum nepotes propagator. Hac victoria postquam Otto Dux Lunenburgi captus, & Henricus Palatinus obierat, Gerhardus Bremensium Archiepiscopus, decus Comitum

Bellum inter Regem Daniæ, plurésque Saxoniæ & Septentrionales Principes.

Lippiensium nostrorum, postliminio Stadam & Comitatum Stadensem ab Henrici Leonis familia repetitum Ecclesiæ suæ reddidit. Quippe post excessum Henrici Leonis ex partitione bonorum inter ejus filios facta, Ottoni Imperatori cessit Brunswicum, Wilhelmo Lunenburgum, Henrico Palatino ea bona, quæ trans Albim in Nortalbingia acquisierat Leo. Omnia hæc demum ad unum Ottonem Wilhelmi filium recidere.

Archiepiscopo Coloniensi Comitem Teclenburgensem bello aggresso adstitit Episcopus Osnabrug. Comitis frater. Cui propterea, ejusque Ecclesiæ Osnabr. Archiepiscopus Col. donat bona a Teclenburg. Comite ex feudo possessa.

At propius nobis bellum trahebatur in obsidione arcis Teclenburgicæ, quæ hoc anno, ut diximus, a Coloniensi Archiepiscopo ultore necis D. Engelberti expugnata. Belli hujus, quod mirere, adjutorem habuit Engelbertum Osnabrugensem Episcopum, Ottonis Teclenburgensis Comitis fratrem, quem Otto invitum e Cœnobio Iburgensi Ordinis D. Benedicti Monachum provexerat ad Episcopatum, ratus, quæ Advocatus ejus Ecclesiæ per spolia egerat, multo sibi liberiora fore favore Episcopi fratris; sed vindicem ille nullum acerbiorem expertus; eoque Ottonem fratrem redegit partim censuris Ecclesiasticis, partim minis armisque, ut Advocatiæ renunciare, castra bonaque, quæ rapuerat, Ecclesiæ reddere coactus sit. Præstantior etiam Episcopus quam Monachus, qui exuto sanguinis affectu patrimonium Christi ante familiæ habuit. Hunc virum ut sibi arctius devinciret Mollenarckius Archiepiscopus, possessiones, quas Otto Comes frater ante ex feudo Coloniensis Ecclesiæ tenebat, ipsi & Osnabrugensi Ecclesiæ dedit. Quod hisce tabulis, quibus res per Westphaliam hisce temporibus gestæ illustrantur, commonstrare haud incongruum erit.

Henricus Dei gratia sanctæ Coloniensis Ecclesiæ Archiepiscopus, cæterique Ecclesiæ Coloniensis Priores, omnibus præsens scriptum intuentibus salutem in vero salutari. Licet Coloniensis Ecclesia Osnabrugensi ratione Metropolis ad necessitatum sublevationem quodam modo teneatur: tamen quia specialem servitiorum exhibitionem, & fidelitatem mater in filia adinvenit, specialiter se sibi secundum formam infra scriptam obligare decrevit. Quamobrem tam præsentibus quam futuris notum esse volumus, consensu communi, utriusque Ecclesiæ prædictæ, tam Cleri quam Laicorum sic esse firmatum, ut qualibet illarum ad mutuam vicissitudinem consilii & auxilii alteri perpetuo sit astricta, unaquæque injurias alterius ad invicem propulsando, violentiis pro posse & viribus cum effectu resistendo.

Castrum vero Teclenburg cum quatuor curtibus, videlicet: Liden, Brutterbecke, Linge, Millinghusen, quæ Otto Comes Teclenburgensis propter conspirationem necis facinorosæ D. Engelberti piæ memoriæ Coloniensis Archiepiscopi demeruit, Coloniensis Ecclesia tanquam feuda sibi de jure vacantia, cum aliis feudis suis resumit, sed quatuor mansiones ad quatuor Castellanos instituendos in eodem castro, Osnabrugensi Ecclesiæ titulo donationis relinquit: Proprietates hæreditarias & omnes ministeriales quondam Comiti Teclenburgensi attinentes, præfatæ Ecclesiæ æqualiter inter se divident, unaquæque alteri in sua portione obtinenda auxilium, & consilium ad invicem præstando. Si de Villa Linge civitas fuerit constructa, medietas omnium proventuum, sive in Thelonio, sive moneta, sive in judicio consistat, Osnabrugensi Ecclesiæ cedet. Si vero in statu, in quo est, perstiterit, nihilominus medietas cum omnibus proventibus, ut supra dictum est, cedet, exceptis his, quæ curiæ Linge pertinere noscuntur, quæ cum ipsa curia specialiter ad Coloniensem referuntur Ecclesiam, divisione autem Ministerialium facta, si quis ex his ab una parte ministerialem alterius partis traduxerit in uxorem, ad vinculum initi fœderis & amicitiæ inter præfatas Ecclesias fortius consolidandum, uxor sine aliqua commutatione libere virum sequatur, Ministeriales prædicti conditione, qua sub Ottone quondam Domino eorum gaudebant, si ipsam conditionibus Ecclesiarum prælegerint, gaudebunt, sin autem conditionibus Ecclesiarum gaudebunt. Ex parte utriusque Eclesiæ sex Ministeriales præficientur, qui inter utriusque Ecclesiæ Ministeriales decident, si quid inter ipsos emerserit quæstionis. Si autem per ipsos decidi non poterit, ad ipsorum superiores scilicet Archiepiscopum & Episcopum quæstio deferatur decidenda. Expugnatione castri

stri Teckelenborg facta, infra spatium sex septimanarum prædicti Archiepiscopi & Episcopi ad divisionem hæreditariæ proprietatis & Ministerialium, de quibus supra dictum est, proportionandam consedebunt, & divisione distincta uter eorum præeligat, forte dirimetur. Osnabrugensis Ecclesia feuda quæ Comes Otto quondam ab ipso tenuit, tanquam de jure vacantia resumat, atque ut hæc suprascripta confœderatio perpetuo valitura, rata & inconvulsa permaneat, Sigillorum nostrorum appendiciis ipsam duximus roborandam. Præsenti confœderationi interfuerunt Conradus major Præpositus & Archidiaconus, Henricus Præpositus S. Severini, Bruno Præpositus S. Cuniberti, Gerrardus Præpositus sanctorum Apostolorum Henricus Præpositus S. Georgii, Arnoldus Decanus ibidem, Decanus Sanctorum Apostolorum, Lupertus S. Mariæ ad gradus, Albertus Subdecanus majoris Ecclesiæ, Abbas S. Panthaleonis. Interfuerunt etiam Laici Hermannus de Mullenarcke, Theodoricus de Roisowe, Hermannus de Alvetere Marschalcus, Theodoricus Dapifer de Moninckhusen, Franco Pincerna Gerhardus filius Advocati Coloniensis, Godefridus de Bacheim Camerarius, Wilhelmus Sildenck, Goswinus filius Marschalci, Richwinus Marschalcus, & alii quam plures tam Clerici quam Laici. Acta sunt hæc anno 1227. Mense Augusto.

Godefrid. in Annal. Beka in Chron. Ultraiect. Heida in Chron. Ultraject. Alb. Stad. M. Chron. Belgii. Ubbo Emmius. Otto Episcopus Ultraject. occumbit in bello, quod gessit contra Twentios.

Quam felix hic annus Gerhardo Bremensium Archiepiscopo, tam infaustus fuit Ottoni Ultrajectensi Episcopo, Gerhardi Archiepiscopi fratri, bello quod contra Rudolphum Covordiæ Præfectum & Twentones gessit. Origo causaque hæc erat: dissidebant capitali odio inter se Egbertus Groningæ, & Rudolphus Covordiæ Præfectus, Ottonis Episcopi ministri. Rudolphus concitatis ad rebellionem Trentonibus, quos nunc Twentios dicimus, ausus Groningam obsidere, & premere ad deditionem. Episcopus hanc sui clientis Egberti injuriam, & Rudolphi audaciam ulturus, imploratis vicinorum auxiliis, arma induit. Accessere in belli societatem Gerardus Gelriæ, Florentius Hollandiæ, Theodoricus Cliviæ, & Balduinus Benthemii Comites. Submissæ præterea ab Henrico Coloniensi Archiepiscopo, & Ludolpho Monasteriensi Episcopo copiæ, quarum Dux Bernardus de Horstmaria, veteranus miles, eaque tempestate facile celeberrimus. Lustrato ad Arnhemium exercitu, processum in Tubantiam adversus Rudolphum. Is ad hostis adventum soluta Groningensi obsidione haud procul Covordiæ ad vastam paludem se objicit; in quam dum Episcopi exercitus ductore Domino de Gohre vexillifero præcipitantius quam cautius movet, defertur in loca crebris paludibus impedita, & stagnis fœda, in quibus, nec pedem figere, nec agmina jungere, nec aciem explicare licuit; magisque obluctandum erat cum paludibus quam hostibus. Trentones locorum gnari, postquam agmina hostium paludibus immersa, avulsaque a mutua ope conspexere, aliud post aliud aggressi, miserandum in modum contrucidarunt. Ingens & deploranda illa strages fuit festo Panthaleonis die. Alii telis clavisque confixi, alii aquis hausti, alii ab ignavis & mulieribus etiam interempti: fugitivos Rudolphus edita ubique cæde in seram noctem est insecutus. Capti in potestatem hostium venere Gerhardus Gelriæ Comes, Balduinus Benthemii Comes, Giselbertus Amsterlandiæ toporcha, Theodoricus Comes de Lippia, Episcopi frater, Præpositus Daventriensis; & quod omnium calamitosissimum fuit, ipse Episcopus Otto interceptus & barbarum in modum tractatus memoratur. Nam verticis suprema cutis, quantum etiam Sacerdotali corona venerabilis, detracta & cum carne ad cranium cultris gladiisque derasa; multis inde probris illusum & vulneribus saucium, proculcatumque pedibus, ipsis Calendis Augusti abjecere in cœnum. Tantum furor etiam christianæ plebis in sacratissimos præsules ausus. Corpus demum integerrimi Episcopi cruore tabidum clam fidi homines extraxere, quod exinde Trajectum deportatum, & magno omnium luctu in Basilica honorifice conditum. Obiit administrato in XIII annum præclara cum laude Episcopatu, vir insigni religione, qui cum Friderico Imperatore, ut supra retulimus, in Palæstinam profectus, & Patrem, quem habuit Bernardum Comitem Lippiensem, post Mona-

eum & Abbatem, consecrarat Lealensem Episcopum.

In quo & cæsus Bernardus Horstmariæ dynasta, celeberrimus hoc tempore dux.

Occubuit & inter ceteros bellicosos hujus cladis viros Bernardus Horstmariæ dynasta, heros ea tempestate longe celeberrimus; qualem ex Palæstinæ bello contra Saracenos, & ex prælio ad Bovinas, aliisque certaminibus produximus. Nec inultus postremum concidit; nec quisquam illo gloriosior ad Covordiam decertavit; quippe qui ceteris circum se aut prolapsis, aut profugis, stabat immotus, & cum lubricus paludis locus subsideret, quo minus firmum satis pedem figere posset, clypeum subjecit pedibus; cui ad extremum insistens, pugnabat acerrime: stabatque tanquam ferox & Martius leo inter strata circum se cadavera hostium, quos confoderat; donec irruentium multitudine pressus, detruderetur in imam paludis voraginem, ubi telis & aquis obrutus occubuit. Corpus haud multo post e paludibus extractum, Horstmariamque delatum, paterno sepulchro conditum; ubi hodiedum in choro templi Horstmariensis vetus inscriptio hanc cæsi herois memoriam servat.

Annis bis denis septenis mille ducenis,
Ad vada vaccina patuit miseranda ruina
Bernard. Tyronis in festo Pantaleonis.

Patrio quoque versu hæc adscripta:

Dit waß de beste in sinen Dagen,
Dat horet man von Heiden und Christen sagen,
Ick will ein nennen up den Port
Vor Covort ward er ermord.

Aliud vetus epitaphium viri sic habet:

Alheidis multa jacet hic virtute sepulta,
Cujus erat natus Bernardus prole beatus,
Magnanimus turbis, præfectus nobilis urbis,
Horstmariæ Dominus cujus pars ultima limus.

Vir fuit procero corpore, robustis membris, vultu martem spirante, animo militari, & ad omnes belli casus intrepido, qui per 40 annos omnibus fere bellis interfuit, ea militis ac ducis laude, ut a Scriptoribus omnium Teutonicorum famosissimus, & Westphaliæ Achilles appelletur. Filium hæredem reliquit Ottonem Horstmariæ Dynastam; fuereque ex ea familia ad Valarense prælium superstites, quo postremi occubuisse creduntur, quos in Valarensi Præmonstratensium templo sepultos cyppus exhibet. Horstmaria demum totaque Toparchia Episcopis Monasteriensibus cessit.

At Trajectenses non tam clade suorum (quam alii quadringentorum militum, alii quingentorum censuere) perculsi, quam crudeli & barbara Episcopi nece exacerbati, consilia habuere de vindicta & Successore Episcopo, qui se ultorem ferret. Accensi omnium animi, postquam Florentius Hollandiæ Comes cum Ecclesiæ illius clientibus Trajectum advenit. Is qua erat auctoritate & gratia apud omnes, egit pro consanguineo suo Willebrando Paderbornensi Episcopo ad Ultrajectinam Sedem postulando; quod Comite Oldenburgico natus, multos Comitum procerumque ad societatem belli attracturus esset. Accessere per id tempus, quo hæc in deliberationem venerant, ex captivis Comes Gelriæ, & Amsterlandiæ Dynasta, ad certos dies relaxati pro curandis vulneribus. Hi postquam culcitris deportati in concilium Canonicorum, liberationem sui & vindictam oravere, ingens omnium dolor, motusque animorum renovatus est, ad ulciscendam Episcopi sui necem. Itum deinde a Canonicis in concilium electionis, circumspectisque omnibus, convenere suffragiis in Willebrandum Paderbornensem Episcopum: Hunc rati virum, ut Scriptores commendant, syncerum, constantem, strenuum, qui pro excelso animo illatam a rebellibus cladem ulturus esset.

Willebrandus Ep. noster postulatur ad regendam Ecclesiam Ultrajectinam.

Verum

Verum cum hæc agerentur, Willebrandus absens erat, versabaturque in Italia apud Fridericum Imperatorem publicis Imperii negotiis impeditus, uti Beca & Heida scribunt. Hinc missi sunt in Italiam viri probati ex Clero, qui & Willebrando denunciarent electionem, & siquidem ipse ratam haberet, a Gregorio IX Pontifice peterent translationem a Paderbornensi Ecclesia ad Ultrajectensem.

Ante tamen quam in Italiam proficisceretur Willebrandus, majorem partem hujus anni transegit Paderbornæ in Ecclesia sua. Nam publicas ejus tabulas possidemus ex tabulario Abdinghoviano in hunc modum inscriptas. *Willebrandus Dei gratia Paderbornensis Episcopus, Wolradus major Præpositus, Conradus Thesaurarius, & Hermannus Canonicus, judices a Sede Apostolica delegati, omnibus præsentem paginam inspecturis salutem.* Lis vero, quam a Gregorio IX Pontifice cognoscendam & judicandam accepit, erat inter Albertum Abbatem Cœnobii Abdinghoviani, & Theodoricum ac Ludgerum Comites de Insula, vexatores Cœnobii; quos Willebrandus Episcopus inter se composuit. Quæ acta referuntur Anno ab Incarnatione MCCXXVII. Aliis rursum tabulis liberalem decimarum donationem fecit Cœnobio Marienfeldensis, *Hujus rei testes Volquinus de Swalenberg, Hermannus Bolico, Joannes Scholasticus, Volbertus Cellerarius, Hugo, Ludolphus, Widekindus Camerarius, Conradus Thesaurarius, Rubodo, Gerungus, Everhardus, Joannes nostri Canonici, Jodocus de Wecen S. Petri Canonicus Moguntinus, Thetmarus, Lambertus, Godeschacus, Bertholdus Vicarii, Lippoldus Comes, Conradus frater ejus, Henricus Camer. Joannes Stapel, Hermannus, & Henricus fratres de Oriente, Amelungus filius Henrici Dapiferi.* Aliæ præterea literæ adsunt ex Gerdensium Virginum tabulario, quibus Albertus Paderbornensis, & Gerdensis Abbas, ut se inscribit, donationem Gerhardi Sacerdotis ratam habet, quam annno gratiæ MCCXXVII, Indictione XV, Pontificatus vero Willebrandi secundo consignatam asserit. Quæ publicarum literarum testimonia proferre necesse habuimus adversus eos, qui scribunt Willebrandum toto illo biennio sui Episcopatus abfuisse ab Ecclesia sua. Quod vero Ultrajectenses Scriptores referant Willebrandum, cum eorum Episcopus legeretur, fuisse in Italia, etsi non abnuerim id postremi hujus parte anni fieri potuisse; iidem tamen cum scribant Willebrandum intra biennium, quo Paderbornensis Episcopus fuit, bis Legatum a Friderico Imperatore in Palæstinam fuisse missum, parum probabile habeo, opinorque multa hic confundi a Scriptoribus illis. Nam etsi de prima ejus profectione in Palæstinam, quam Hildesiensis Canonicus fecit, satis constet, ut supra relatum est; de secunda tamen certum annum proferre non licet, etsi conjecturæ valere possint. Multo verisimilius habeo, Willebrandum, cum Hildesimensis Præpositus esset, a Conrado suo Episcopo, qui per id tempus Romæ in aula Pontificis & Imperatoris versabatur, in Italiam evocatum esse: cujus deinde opera Imperator, ob generis claritudinem, & Palæstinæ peritiam, virique prudentiam in legationibus usus sit. Sane si ob famam rerum præclare in Episcopatu Paderbornensi gestarum ab Ultrajectensibus sit expetitus Episcopus, ut ipsi Scriptores Ultrajectenses fatentur, necesse est Willebrandum maximam biennii partem exegisse in Paderbornensi Episcopatu; multaque desiderari ab eo laudabiliter gesta, quæ temporum injuria subtraxit. Dignum interim memoria, quod de Willebrando refert Panthaleon. Cum omnes Canonici Paderbornenses majoris Ecclesiæ jam opibus & bonis abundantes peterent, dissoluta claustri & regularis vitæ disciplina, factaque bonorum partitione, in privatas ædes & separatas habitationes secedere (quemadmodum jam passim in allis Cathedralibus Collegiis receptum erat) obstitit constanti animo Willebrandus, negavitque fas sibi esse communis vitæ institutum, quod a tot ante se sanctissimis Episcopis acceperat, primum laxare. Quod tamen paulo post a Successore, ut dicemus, impetratum est.

Willebrandus obsistit dissolutioni claustri & communis vitæ, quam Canonici Cathedrales postulabant.

Postquam igitur Willebrandus auctoritate Gregorii IX Pontificis ad Ultrajectensem Ecclesiam translatus est, pro

Willebrandus decessoris sui Epi-

copi necem ulturus, feliciter in Twentios movet.

pro Tribunali, in concessu omnium procerum suæ Ecclesiæ & Vasallorum, Comitem Gelriæ liberum pronunciavit a reditu ad captivitatem. Deinde Rudolphum Covordiensem Præfectum rebellionis necisque Ottonis Episcopi reum proscripsit; in quem mox collecto ex Trajectensi diœcesi & tota Frisia exercitu movit. Inde partito in sex agmina milite, ad prælium processit. Objecere se Trentones in sex cuneos divisi, quos Willebrandus ex omni parte circumventos ad prælium stitit, consertaque pugna obtrivit, fugientes in seram noctem prosequendo. Qua clade consternati Covordienses & Trentones datis obsidibus supplices ad arbitrium Episcopi se submisere. Willebrandus, qua erat clementia, nullo in Rudolphum supplicio statuto, iis tantum conditionibus recepit in gratiam. Castella Covordiæ & Lare sibi traderet: jurisdictionem totius Twentiæ Ecclesiæ S. Martini redderet: tria marcarum millia pro illatis damnis persolveret: centum armigeros in Livoniam mitteret: Monasterium instituti D. Benedicti conderet, quo XXV Virgines alerentur. His transactis, Covordiam imposito milite recepit, ac Lare Castro funditus everso, victor magno omnium ordinum plausu Trajectum ingressus est.

Rebellantem Rudolphum, Covordiæ præfectum.

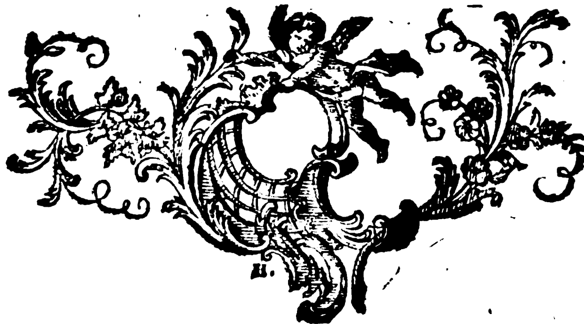
Haud multo post, altero nimirum Episcopatus anno, cum ægre ferret Rudolphus Covordiæ ac totius Twentiæ præfectura se spoliatum, homo perfidus ad dolos conversus, unum ex Castrensibus corrupit; a quo dum ceteri in suburbium invitantur, ipse ex insidiis prorumpens, Covordiam denuo occupat, cæsisque custodibus, milite suo complet. Quo cognito, Willebrandus Episcopus Hardenbergam properat; contractoque istic milite, quod omnes circum paludes gelu induratæ consisterent, solerter composuerat, transitis per glaciem fossis Covordiam oppugnare; & consilium processisset, nisi ea nocte levi vento glacies dissoluta fuisset. Quare res ad apertum bellum rediit; exactaque hyeme Willebrandus cum instructo exercitu, quem ex Frisiis & Trajectensibus convocarat, circum Hardenbergam castra posuit. Rudolphus conscientia perfidiæ anxius, cum extrema sibi metueret, per tres Frisiæ Abbates XV dierum inducias petit ab Episcopo, quibus de pace tractetur; interim ille uno comite stipatus Hardenbergam intrat, obstupente Episcopo, audere hominem in conspectum suum venire, nullis adhuc pacis conditionibus de capite securum. Quem ubi Castrenses conspexerunt, e cubiculo ad judicium trahunt, damnatumque in rotam agunt. Heida capite prius plexum referre visus; sed utrum consensu Episcopi id factum, an furore Castrensium, non satis liquet. Digna certe pœna mulctatus; visique Trajectenses eodem, quo Colonienses, supplicio Episcopi sui necem vindicasse. Sed ea pœnæ acerbitas rursum Twentios ad rebellionem concitavit; ausique Groningam obsidere, & ultionem Rudolphi sui Egberto Groningensium præfecto intentare: a quo licet cum clade repulsi sint: non destitere tamen arma reparare: adscriptisque in societatem belli Monasteriensibus, Trentones Covordiam astu militari clam intrant, præsidioque adversus Willebrandum Episcopum præmuniunt. Hac insolentia Trentinorum rursum provocatus Willebrandus, classicum cani jussit, convolantibus ad arma Frisiis & Trajectensibus, quorum copiis in unum agmen contractis Covordiam procedit; ubi cum reperit Trentones cum innumera multitudine inter paludum angustias consistere ad prælium paratos, veritus ne per superioris Episcopi vestigia militem novæ cladi exponeret, retro cum copiis abiit, relictaque in potestate Trentonum Covordia, bellum affectum Successori Episcopo Ottoni tertio Comiti Hollandiæ transmisit. Et Willebrandus cum videret Rudolphi supplicio multorum etiam nobilium animos a se aversos, satisque judicaret urbes & castra sua præsidiis firmare, quod reliquum vitæ fuit, sacrorum procurationi & disciplinæ cleri formandæ insumpsit. Præclarum hujus Willebrandi elogium relictum in Oldenburgicorum Chronico. Quippe moriturus dexteram e fatali lecto tanta fiducia extulit, ut diceret. *Hæc manus est, quæ nullis unquam muneribus se corrumpi passa est, nec ulli injuriam intulit.* Digna tanto Episcopo vox, quæ monumentis in-

Uti & Twentios; sed irrito successu.

Moritur Willebrandus Zwollis anno 1233.

inscribatur. Anno dehinc MCCXXXIII VI Calend. Augusti, gesto in VIII annum præclara cum laude Episcopatu, Zwollis excessit e vita, deportatusque Trajectum in templo S. Servatii, quod cum adjuncto Virginum Ordinis Cistertiensis Cœnobio e fundamentis exstruxerat, magnifico etiam tumulo decoratus est. Incusantur nostra passim ætate a malevolis Scriptoribus Episcopi haud alio magis, ut præferunt, offensi, quam quod posita sacra toga, militare sagum, armaque induerint. At quid ex Episcoporum bonis & donationibus priorum Cæsarum retenturi fuissent? cum non modo vicini circum Comites ac nobiles, sed eorum præfecti rebellare, castraque & jurisdictionem & possessiones per spolia rapere ab Ecclesia visi sunt. Inciderunt jam dudum illa tempora, quæ belli necessitatem imposuere, & Comitum Ducumque filios deligere Episcopos suadebant, quorum auctoritate, & potentia familiæ adjuti patrimonia Ecclesiarum conservarent, & rebellium populorum injurias continerent. Eo & Willebrandi Successor delectus Otto tertius Florentii III Hollandiæ Comitis filius, Florentii IV Comitis frater, Wilhelmi Imperatoris patruus ac tutor, gubernatorque tertius Hollandiæ. Hujus Episcopi fortitudine debellati Trentones subactaque Covordia, ad obsequium populi redacti, ac tota Twentia ex rebellium spolio Ecclesiæ Trajectensi reddita est. Hactenus Willebrandum Episcopum nostrum per Trajectensem Episcopatum prosecuti sumus, nunc ordo temporum ad res patrias revocat, quas subsequentibus deinde libris latius prosequemur.

Cui succedit in Episc. Traject. Otto III. Hollandiæ Comes. Beka in Ottone III. Episcopo. Heida in Ottone III.

INDEX

INDEX
RERUM MEMORABILIUM
HAC PRIMA
ANNALIUM PADERBORNENSIUM
PARTE CONTENTARUM.

A

B.

Har-

Exer-

S. Cunigunda

H.

offert,

I.

K.

L.

Juditha,

M.

nobio

N.

O.

Siavi

T.

V.

Volcmarus

FINIS.

